R.P. DIDACI DE BAEZA ... COMMENTARIORUM ALLEGORICORUM & MORALIUM DE...

Diego : de Baeza, Cornelio Francescucci

R. P. DIDACI DE BAEZA, PONFERRADIENSIS,

SOCIETATIS IESV THEOLOGI,

COMMENTARIORVM ALLEGORICORVM,
& Moralium de CHRISTO *figurato in veteri Testamento,*

TOMVS TERTIVS:

COMPLECTENS

Vitam ABRAHAMI & IOSVE.

Indice quadruplici locupletatus; Priori continetur Librorum, Capitum, Partium & Paragraphorum series; Altero summa Concionum totius anni ad vsum Concionatorum maximè vtilis; Tertio sacræ Scripturæ loca; Posteriori demum Res selectiores indicantur.

NVNC PRIMVM PRODIT.

LVGDVNI,
Sumptibus Gabrielis Boissat, & Sociorum.

M. DC. XXXVII.

CVM PRIVILEGIO REGIS.

Ex dono Gabrielis Boissat et Sociorum.

ILLVSTRISSIMO DOMINO
D. LVDOVICO
GARSIA,
EPISC. AVRIENSI,
ET ELECTO
ASTVRICENSI.

MIRABERIS forsitan, Modestissime Præsul. (sit enim hæc Tui verissima præfatio, dum arrogante consenescit in Mundo:) Miraberis, quòd intra Modestiæ metas, & Virtutis latentem, mortaliumque vitantem commercia, vt totus Superis liberiùs adspirans, ex æquo cum Deo viuas; meæ laudes repererint: Quasi non insectetur fugientem Honos, eaque multis retrò sæculis Gloriæ indoles fuerit, vt repudiantem ambitiosiùs solicitet, eo solùm nimirum titulo constans, alioqui fluxa & lubrica. Sed iamdiu posses admirationem posuisse, & Honoris agnouisse naturam, qui toties ab Honoribus inuentus es, inter Silentij bona latere cupidus, quoties ad Dignitates ascendisti, Modestiam Tuam ambientes. Accepimus enim ab iis, quibus te coràm venerari, Numinis beneficio, datum est, cum ad Auriensis Episcopatus solium, meritis exigentibus, vocareris, non aliter, quàm renitentem, ac iussum, aduenisse: Ingentis vtrobique Moderationis; & quòd meritum Dignitatis Honorem aspernatus; & quòd iussus adeptus sis. Illud enim Modestiam Tuam decebat, hoc Obedientiam; quæ Tibi non permisit vetare, quòd Rex seriò iuberet. Seriò namque imperare opus fuit, quod mentis Tuæ candor ardentissimè recusabat: neque con-

ſtantiam tuam flectere valuit oblatus meritiſſimè Honor, quandiu ex indulgentia profectus, non ex decretorio imperantis arbitrio manaſſe credebatur Sed ceſſit, poſtquàm de iuſſu conſtitit; licuit enim modeſtiæ tuæ munificentiam Regis abnuere, ſed non licuit Imperium. Cogendus ergo fuiſti, vt imperares; qui alioqui, ingenio obſecundante, iubentis nutum ſolicito adimplebas miniſterio. Paruiſti tandem, Præſul, & ad Epiſcopatum obſequio perueniſti, nullo maiori ſummiſſioris animi indicio, quàm quòd cæperas imperare Optabas pacis & ſilentij amantiſſimus in tuo lare ſeneſcere; ſed tuæ te virtutes non ſinebant ignobili latitare ſilentio: nimirũ igneum eſt virtutibus ingenium, quæ vel aduſto obſtaculo, vel ſe per commiſſuras inſinuant feruentiùs ſcintillantes. Tibi igitur imputa quidquid modeſtiſſimi ſenſus ex electione paſſus es; non enim aliter Rex tecum agere potuiſſet; qui non tam tibi illo honore cònſuluit, quàm ſibi; inuidiam meritò apud omnes timenti, ſi qualicunque illo præmio virtutis tuæ merita non donaſſet. O nouam in ambitioſo ſæculo ad dignitatem viam, atque poſt Ambroſiana, & Auguſtiniana tempora inauditam! Cum te non blandiens adulatio, non auita nobilitas, non opulentia domus, non preces, aut purpuratorum potentia, non ſubornatæ manus, non denique ipſius Principis prolixiſſimus fauor; ſed dignitatis metus, ſed multa virtus, ſed profunda ſcientia, ſed candor mentis, ſed religio morum, ſed ſtimulata demum conſcientia Regis Epìſcopum inſtituit. Nec alium eſſe oportuit, quem exorati terris Superi dediſſent: communicato quippe cum Deo, vt ipſe Rex aiebat, conſilio, electionem tuam decreuit, vt conſtaret, cœlitum illud opus, illud decretum fuiſſe, qui ſibi vendicauerunt hanc gloriam, vt iuſtiſſimam tui promotionem ipſis auctoribus, Rege miniſtrante procederet; neque enim nihil intereſſe dicebat inter Antiſtitem, quem homines, & quem Deus feciſſet.

Verùm vt retrò, quò me tua pietas vocat, orationem conuertam; cum in Abulenſi Eccleſia Canonici Concionatoris munus obires, quàm moribus ad virtutem compoſitis prædicabas! Erant, qui, te alacriter facem præferente, ad virtutis & ſapientiæ ſacrarium conſcenderent! Habet enim neſcio quid incitamenti eximia vitæ ſanctitas, quæ ad ſui imitationem etiam incogitantium animos rapit. Sed nimirum bonorum etiam omine, virtutis aſſueſcebas magiſterio, vt poſſes poſtmodum ad omnem ſanctimoniam religioſiſſimas erudire Moniales. Quippe Rege ſolicitè quærente, quem Conuentui præficeret, qui ſub Incarnationis Dominicæ titulo illuſtri Religione Matriti floret; tu dignus, aptúſque inuentus es, cui caſtiſſimæ fœminæ puras mentes ad pietatem promouendas committerent. Nec illas cogitatio fefellit; quantum enim ſub tua diſciplina profecerint, declarant voces illarum, & blandæ ad Regem querimoniæ ad Epiſcopatum

tum vocantem. Quippe iam olim eligi merebaris, nisi tuam modestiam Rex offendere collata dignitate vereretur. Sed expectatum est tempus, in quo iustè non posses de iustissimo Rege causari; qui sua conscientia & virtutibus tuis coactus Episcopum non sponte, sed cogente necessitate creauit. Magna profectò, & inusitata modestiæ tuæ gloria, quæ spontaneam à Rege benefaciendi sustulit libertatem, eripuítque, quod est in Principatu beatissimum, *Nihil cogi.* Si tamen sola erat hæc ratio, quæ te salutis publicæ gubernaculis admoueret, prope est, vt exclamem, tanti fuisse. Sed his vocibus iuuat, vt voces tuas addidisse, quæ non minus tuæ laudi; sed præter intentionem tuam conferent. Scribis enim in familiari ad quendam ex Nostris epistola, cum ex Auriensi Ecclesia ad Asturicensem promouereris: *Ex obedientia quasi de Collegio in Collegium migrare* (nostrum more minuendo) O verè ingenuam vocem, & à tua modestia emissam! Sic debes, sic debes, Præsul Obedientissime, (patitur enim tua moderatio interpellationem) nec liceret imperanti subditum repugnare, Principi ciuem. Eodem enim illum iure vti putas, cùm ad ditiorem vocat Episcopatum, ac cùm misit ad pauperiorem; nihílque interesse autumas, an ascendere, an descendere iusserit obedientem.

En, Præsul Illustrissime, causam vnam, cur tuæ Dominationi librum meum dicauerim; vt scilicet tuam orbi pietatem, & modestiam aperiam, quas tu celare nimis curiosè satagis. Sed adest alius neque minor huius Dedicationis titulus, paternus in Societatem amor, quo te totum singulis, totíque deuouisti. Quid igitur singuli se, suáque tibi grato animo deuoueant? Adde, me ex patria Asturicensis ditionis ouiculam, quæ in immensum lætatur aduiuens tanto Pastori. Debita sunt enim obsequia, quæ beneficio præcedente offeruntur; nec gratuitò dare censendus est, qui soluit. Accipe igitur benigna manu, quod tibi, Iucundissime Antistes, mille nominibus obnoxius sacraui; maiora, si vota respicis, oblaturus. Vale, & fruere, vt

Dominationi tuæ addictißimus optat

DIDACVS DE BAEÇA.

PROVINCIALIS LICENTIA.

EGo Michaël de Vrueña, Societatis IESV, in Prouincia Castellæ Præpositus Prouincialis: Potestate ad id mihi facta à Reuerendo admodum Patre Nostro Mucio Vitelleschi Præposito Generali, facultatem facio, vt Tomus 3. inscriptus, *Commentaria Allegorica Moralia de Christo figurato Auctore Patre Didaco de Baëça, Ponferradiensi*, Nostræ Societatis Theologo, & eiusdem Societatis grauium, doctorúmque hominum iudicio approbatus, typis mandetur. In quorum fidem, has literas manu nostra subscriptas, & sigillo nostro munitas dedimus. Salmanticæ, in Regio nostro Spiritus Sancti Collegio, die vigesima sexta Martij, anno millesimo sexcentesimo trigesimo sexto.

Michaël de Vrueña.

APPROBATIO R. ADMODVM P. M. F. FRANCISCI SVAREZ, ORDINIS D. AVGVST. & Regij Concionatoris.

SEnatus supremi iussu vidi (& gauisus sum) *Commentaria Allegorica Moralia de Christo figurato, à Patre Didaco de Baëça, Societatis* IESV, dilucidè in hoc tertio Tomo elucubrata. Et admiror Euangelicum Patremfamilias de Thesauro suo noua, & vetera mirè, & nouiter Euangelizantibus proferentem. Opus verè magnum, & magno inuentore dignum. Nihil dissonum veritati sacræ, autoritati Patrum, & vtilitati Ecclesiæ reperio: omne consonum Scripturæ, Doctoribus, & dogmatibus inuenio; & verbi Dei Præconibus agrum plenum, & planum ad ambulandum in via Dei mirificè offerendo. Dignus inuenitur obtinere quod cupit. Sic iudico, sic approbo, sic desidero, in Conuentu Sancti Filipi Matritensis. Die 17. Martij, anno 1636.

Fr. Franciscus Suarez.

Approbatio

Approbatio R. admodum Patris Fr. Didaci Fernandez Lectoris Theologiæ, in Conuentu D. Franc. Vallisol.

PRÆCLARA hæc *Commentaria Allegorica, Moralia de Christo in Abrahamo, & Iosue figurato*, à P. DIDACO DE BAEÇA Societatis IESV elaborata, ex commissione D. D. Augustini Rodriguez de Pesquera, in Alma apud Pincianos Cathedrali Ecclesia Canonici, & Illustr. D. D. Gregorij de Pedrosa Vallisoletani Præsulis, Vicarij Generalis, accuratè vidi, & expendi, summáque voluptate perlegi. Opus sanè suo dignum Auctore. Nullum lubrici lapsus rebus fidei periculum, nullum moribus honestis barathrum minatur. Cuius commendatio digna sat esset scripsisse BAEÇAM. Auctor fronti adscriptus suum ipse probat opus. Hic ille est, cuius ad Doctrinam, instar purissimi speculi, totus in hoc sæculo componitur orbis. Quem solitarium Prophetis vacantem, occulta Prouerbiorum exquirentem, Sanctorum PP. volumina nocturnâ, diurnáque manu versantem, eorum parœmias subtiliter rimantem, tacitúmque moribus efformandis applicantem, fideles cuncti audiunt è suggestu, variis linguis, idiomate vario permultorum verbi Diuini præconum ora clamantem, docentem, increpantem, denique mores efformantem. Sex priorum voluminum summam eruditionem, Christianam pietatem, Religiosum animarum zelum, assiduam antiquorum PP. vsque ad miraculum lectionem, probarunt sapientes omnes: eorum vtilitatem sanctæ Ecclesiæ filij sunt experti. Tertius adest hic Tomus super veterem Scripturam, qui septimus in ordine est, prioribus non absimilis: suum sapit Auctorem: eiusdem ingenij est fœlix partus: eiusdem eruditionis, & pietatis est legitimus filius. nescit inde aliquid nasci mediocre, nihil non grande: fœlix hæc & nobilissima vena fructus emittit semper primarios. Eximio enim huic Interpreti semper adest in tractandis verbis Christi mira quædam diligentia, in eruendis per Allegoriam figuratis mysteriis sedulitas, in componendis per tropologiam moribus emunctum iudicium: & ideò semper erit constans, & inuariata eius gloria. Quem si cum vetustis illis sacrarum literarum illustratoribus comparare voles, vt in dictionis suauissima copia, cum paraphraseos maiestate reperies parem; ita in sensus grauitate, in sententiarum pondere, in expositione mysteriorum, in efformandis Christianæ vitæ moribus non inuenies inferiorem. Quare si in commentariis moralibus diuinarum literarum BAEÇAM meum coryphæum fuisse, & omnium consensu tenuisse dictaturam asseram; puto me nemini hyperbolicum laudatorem videri debere, puto hoc sine vllius iniuria à me affirmari: nec potest me fallere mei amantissimi magistri amor (sub cuius disciplina, fœlix ego, adolescens dialecticam, logicam, & naturalem philosophiam sum professus) mihi enim assentiunt probi quique. Ita de opere, ita de Auctore sentio, & subscribo. In hoc D. Francisci Conuentu Vallisoletano Ianuarij 27. die, ann. 1636.

Fr. DIEGO FERNANDEZ.

Facultas

Facultas R. P. Prouincialis Societatis Iesu in Prouincia Lugdunensi.

EGo Claudius Boniellus, Societatis IESV in Prouincia Lugdunensi Præpositus Prouincialis; Opus, quod inscribitur: *P. Didaci de Baëça Societatis* IESV *Theologi Commentariorum Allegoricorum & Moralium de* CHRISTO *figurato, Tomus tertius*, &c. trium Societatis eiusdem Theologorum iudicio probatum, iuxta priuilegium eidem Societati à Regibus Christianissimis Henrico III. 10. Maij 1583. Henrico IV. 20. Decembris 1606. & Ludouico XIII. nunc regnante, 14. Februarij 1611. concessum, quo Bibliopolis omnibus prohibetur, ne libros ab hominibus nostræ Societatis compositos, absque Superiorum eius permissione imprimant: Permitto GABRIELI BOISSAT, ac Sociis, Bibliopolis Lugdunensibus, vt ad sex proximos annos excudere, ac liberè diuendere possint. Datum Lugduni, 28. Nouembr. 1636.

CLAVDIVS BONIELLVS.

CENSVRA OPERIS.

NOs infrascripti testamur, nihil nobis in hoc Opere morali P. DIDACI DE BAEZA è Societate IESV, prorsus occurrisse à bonis moribus, & Catholica fide, Theolorúmque placitis alienum. In cuius rei fidem hoc testimonium manu nostra subscriptum, & sigillo Societatis nostræ obsignatum dedimus. Lugduni 28. Nouembris 1636.

THEOPHILVS RAYNAVDVS, è Soc. IESV. IOSEPH GIBALINVS, è Soc. IESV.

CHRISTOPHORVS PLANCHETTE, è Soc. IESV.

FACVLTAS IMPRIMENDI.

HECTOR DE CREMEAVLX CHAMOSSET, Comes, & Decanus Lugdunensis, Vicarius Generalis in Archiepiscopatu Lugdunensi: Opus inscriptum, *R. P. Didaci de Baëza Ponferradiensis Societatis* IESV *Theologi, Commentariorum Allegoricorum & Moralium de* CHRISTO *figurato, Tomus tertius*, &c. à Theologis visum, & approbatum, in lucem edendi facultatem concedimus. Datum Lugduni die 16. Aprilis 1637.

CREMEAVLX.

Summa Priuilegij à Christianissimo Galliarum Rege concessi.

LVDOVICI XIII. Galliæ, & Nauarræ Regis authoritate sancitum est, ac præsentibus literis cautum, ne quis in Regno suo, aliísve locis ditioni suæ subiectis, intra proximos annos sex à die impressionis primæ inchoandos ac numerandos, excudat, vendat, excudendum, vendendúmque quouis modo, & ratione conetur Librum, qui inscribitur: *R. P. Didaci de Baëça, Ponferradiensis Societatis* IESV *Theologi, Commentariorum Allegoricorum & Moralium de Christo figurato, Tomus tertius*, &c. præter GABRIELEM BOISSAT, & Socios, Bibliopolas Lugdunenses, aut illos, quibus ipsimet concesserint. Prohibitum insuper eadem authoritate Regia omnibus suis subditis, eundem Librum extra Regni sui limites imprimendum curare, vel quenquam, vbicunque fuerit, ad id agendum impellere ac instigare, sine consensu dictorum GABRIELIS BOISSAT, & Sociorum. Idque omne sub confiscatione librorum, aliísque pœnis originali Diplomate contra delinquentes expressis. Datum Parisiis, decimaquinta die Decembris, anno millesimo sexcentesimo trigesimo sexto.

De mandato Regis Signatum,

PETIT.

Desiit excudi decimoquinto Octobris 1637.

SERIES

SERIES
LIBRORVM, CAPITVM, PARTIVM ET PARAGRAPHORVM HVIVS TOMI.

LIBER SEXTVS.

Abrahamus, siue Iesus extra cognatos.

CAPVT PRIMVM.

PARS PRIMA.

Abrahami & Iesu duodeni similia.

PARAGRAPHI.

PARS SECVNDA MORALIS circa textus literam.

Genes. 11. Vixitque Thare, &c.

PARAGRAPHI.

CAPVT II.

PARS VNICA MORALIS circa textus litteram.

Genes. 12. Apparuit autem Domino, &c.

PARAGRAPHI.

CAPVT III.

Abrahamus seiungitur à Lotho. pag. 33.

PARS VNICA MORALIS circa textus litteram.

Genes. 13. Ascendit ergo Abraham, &c.

PARAGRAPHI.

CAPVT IV.

Abrahami prælium & victoria.

PARS VNICA MORALIS circa textus litteram.

Genes. 14. Factum est autem in illo tempore, vt Aramphel, &c.

PARAGRAPHI.

18 Eucharistia

Caput V.

Abrahamidum ſeruitus, & liberatio prædicitur.

PARS VNICA MORALIS.

Geneſ. 15. His itaque tranſactis, factus, &c.

PARAGRAPHI.

Tom. 3.

Caput VI.

Nuptiæ cum Agar.

PARS VNICA MORALIS.

Geneſ. 16. Igitur Sarai vxor Abram non genuerat liberos, &c.

PARAGRAPHI.

Caput VII.

Circumciſio mandatur Abrahæ.

PARS VNICA MORALIS.

Geneſ. 17. Poſtquam verò nonaginta nouem annorum eſſe cœperat, &c.

PARAGRAPHI.

Capvt VIII.

De hospitio Angelis exhibito.

MORALIA CIRCA textus litteram.

Genes. 18. Apparuit ei Dominus in conualle mambre, &c.

PARAGRAPHI.

Capvt IX.

PARS MORALIS CIRCA textus litteram.

Genes. 20. Profectus inde Abraham, &c.

PARAGRAPHI.

Capvt X.

Fœdus Abrahami cum Abilemech.

PARS MORALIS CIRCA textus literam.

Genes. 21. Visitauit Dominus Saram sicut promiserat, &c.

PARAGRAPHI.

Capvt XI.

Abraham litat filium.

PARS MORALIS CIRCA textus litteram.

Genes. 22. Tentauítque Deus Abraham, & dixit ad eum: Abraham, Abraham, &c.

PARAGRAPHI.

Capvt XII.

PARS MORALIS CIRCA textus litteram.

Genes. 23. Vixit autem Sara centum viginti septem annis, &c. 136

PARAGRAPHI.

Capvt XIII.

De morte Abrahami.

PARS VNICA MORALIS.

Genes. 24. Erat autem Abraham senex, dierúmque multorum, &c.

PARAGRAPHI.

LIBER SEPTIMVS.

Iosue, siue Iesus in Iordane.

CAPVT I.

Iosue & Christi symbola in Iordane

PARAGRAPHI.

CAPVT II.

Iosue natales, & vita vsque ad Moysi mortem.

PARS MORALIS IN textus litteram. 155.

PARAGRAPHI.

CAPVT III.

Deus Iosue adest post Moysem.

MORALIA CIRCA textus litteram.

Iosue 1. Et factum est post mortem Moysi serui Domini, &c.

PARAGRAPHI.

CAPVT IV.

Exploratores ad Iericho mittuntur.

PARS MORALIS CIRCA textus litteram.

Iosue 2. Misit igitur Iosue filius Nun de Setim duos viros, &c. 189

PARAGRAPHI.

CAPVT V.

Iordanis transitus.

PARS MORALIS CIRCA textus litteram.

Iosue 3. Igitur Iosue de nocte consurgens mouit castra, &c.

PARAGRAPHI.

CAPVT VI.

Lapides eriguntur.

PARS MORALIS CIRCA textus litteram.

Iosue 4. Quibus transgressis dixit Dominus ad Iosue: Elige, &c. 226

PARAGRAPHI.

CAPVT VII.

Gesta in Galgalis. pag. 239

MORALIA CIRCA textus litteram. p.240

Iosue 5. Postquam ergo audierunt omnes reges Amorrhæorum, qui &c.

PARAGRAPHI.

10 Vbi

CAPVT VIII.

Jericho expugnatur.

MORALIA CIRCA textus litteram.

Iosue 6. Iericho autem clausa erat, atque munita timore filiorum Israël, &c.

PARAGRAPHI.

CAPVT IX.

De furto Achan.

MORALIA CIRCA textus litteram.

Iosue 7. Filij autem Israël præuaricati sunt mandatum, &c. p.263

PARAGRAPHI.

CAPVT

CAPVT X.

Hai euertitur.

PARS MORALIS CIRCA textus litteram.

Iosue 8. Dixit autem Dominus ad Iosue: Ne timeas, neque &c.

PARAGRAPHI.

CAPVT XI.

Gabaonitarum fœdus.

PARS MORALIS CIRCA textum.

Iosue 9. Quibus auditis, cuncti reges trans Iordanem, qui &c. p. 292

PARAGRAPHI.

CAPVT XII.

Quinque Regum expugnatio.

PARS MORALIS CIRCA textum.

Iosue 10. Quæ cum audisset Adonisedec rex Ierusalem, &c.

PARAGRAPHI.

CAPVT XIII.

Bellum Iabinicum.

PARS MORALIS IN textus litteram.

Iosue 11. Quæ cum audisset Iabin rex Asor, misit ad Ioab, &c.

PARAGRAPHI.

CAPVT XIV.

Distributio terræ per tribus Israël. p.339

PARS MORALIS CIRCA textus litteram.

Iosue 13. Iosue senex prouectæque ætatis erat, &c.

PARAGRAPHI.

14 Quidquid

CAPVT XIX.

Asyla designantur.

PARS MORALIS CIRCA textus litteram.

Iosue 20. Et locutus est Dominus ad Iosue dicens: Loquere, &c.

PARAGRAPHI.

CAPVT XX.

Vrbes dantur Leuitis. p. 370.

PARS MORALIS CIRCA textus litteram.

Iosue 21. Accesserunt Principes familiarum Leui ad Eleazarum, &c.

PARAGRAPHI.

CAPVT XXI.

Rubenitæ cum sociis dimittuntur.

MORALIA CIRCA textus litteram.

Iosue 22. Eodem tempore vocauit Iosue Rubenitas, & Gaditas, &c. pag. 386

PARAGRAPHI.

Caput XXII.

Concio Iosue senescentis.

MORALIA CIRCA TEXTVM.

Iosue 23. Euoluto autem multo tempore postquam pacem dederat Dominus, &c.

PARAGRAPHI.

Caput Vltimum.

Mors Iosue.

MORALIA CIRCA textum. pag. 414.

Iosue 24. Congregauítque Iosue omnes tribus Israel in Sichem, &c. pag. 415.

PARAGRAPHI.

INDEX AD CONCIONATORVM vſum perutilis.

Dominica 1. Aduentus.

Domin. 2. Aduent.

Dom 3. Aduentus.

Domin. 4. Aduentus.

Domin. in Septuageſ.

Fer. 6. Cinerum.

Matth. 5. *Odio habebis inimicum tuum.* Hoc dicebat lex antiqua; ſed puta, nullum alium tibi inimicum eſſe, niſi qui te ad peccatum ducit. lib. 7. cap vlt.§.11.

Ego autem dico vobis: Diligite inimicos veſtros. Virtus chriſtiana ad proditores,& hoſtes ſe extendit cum lucro. 205.§.25

Orate pro perſequentibus, & calumniantibus, &c. De magna Dei fortitudine venit, quòd quis manſuetè iniurias audiat. lib.7.cap.21.§.21.

Eſtote ergo vos perfecti, &c. Iubet Ieſus nos eſſe perfectos, à Ieſu enim ſolo perfectio poteſt venire. lib.6.cap 7 §.1.

Cum ergo facis eleemoſynam, &c. Eleemoſyna præſtanda, niſi velis perire. lib.7.cap.19.§.9. Facit tua, quæ das. Ibi,§.7. Auget bona.lib.6.cap.3 §.12. & alibi.

Sabbat. poſt Cineres.

Marc. 6. *Vidit diſcipulos ſuos laborantes, &c.* Chriſti diſcipuli in laboribus viſuntur, in eorum enim tolerantia adoleſcit infantia chriſtiana. lib. 6. cap.7. §.15.

Circa quartam vigiliam noctis venit ad eos. Qui potuit aliquando abſens eſſe, manifeſtè oſtenditur non eſſe purus Deus, ſed & hominis naturam habere. Cuius proprium eſt, quòd neceſſariò abſit; vt Dei eſt, quòd ſemper ſit præſens. lib.6. cap.8. §.15. Vbi tolerantur ærumnæ, ibi Deus. lib.6.cap.6.§.2.

Confidite: Ego ſum, nolite timere. Habentes Ieſum nullo alio indigent aduerſus mala omnia. lib.7.cap. 6. §. 5.

Aſcendit ad illos in nauim, & ceſſauit ventus. Vbi Ieſus eſt, ventorum leuitas ceſſat, quia in illo vera eſt firmitudo.lib.7 cap.vlt.§.19.

Non intellexerunt de panibus. Erat enim cor eorum obcæcatum. Quia de panibus Ieſu myſterium non intellexerant, in cæcitate, & tenebris erant. Menſa enim Domini illuminat. lib.6.cap.8.§ 2.

Domin. in Quadrag.

Matth.4. *Ductus eſt Ieſus in deſertum, vt tentaretur à diabolo.* A regeneratione baptiſmi proſiliens, ſtatim in arenam deſcendit præliaturus cum diabolo. Oſtendit enim ſub Ieſu nullam ætatem ineptam eſſe præliis, niſi quæ à vitiorum venit infirmitate. 186 §.15

In deſertum. Cur in deſertum? Ibi Deus pauerat, & protexerat Iſrael. Locus autem beneficij ſtimulus eſt ad gratiam referendam, & ſimilem ſperandam. 203.§.22

Poſtea eſuriit: Fames à ſanctis viris poteſt vinci. 168.§.23

Accedens tentator,&c. Accedit,non irruit, non inuadit. Et cur non irruit,ſed blandè accedit? Nouerat Ieſum ſeſe malis intrepidè obiicientem, & ideò non audet irruere in illum. Intrepidum enim pro Deo diſcrimina fugiunt. 218 §.14

Non in ſolo pane viuit homo, ſed in omni verbo, quod procedit de ore Dei. Non enim panis creatus, nec creatura aliqua, ſed vnus Deus potens eſt homines ſatiare. 221.§.18

Aſſumpſit eum diabolus in ſanctam ciuitatem. Sic Ieſus diaboli impulſui quaſi obtemperat, vt in ſanctam ciuitatem feratur. Magna enim gloria eſt hominis, qui ſciat infimis obtemperare in bon... lib. 7.cap.21.§.3.

Illi ſoli ſeruies. Vni Deo ſeruiendum,n... lo. Magnum enim opprobrium eſt in... humanæ, quod improbo domino ſeruias. ...

Feria 2. Domin. 1.

Matth.25. *Filius hominis in maieſtate ſua.* In ſolo Ieſu vera gloria, & maieſtas lib.7 cap.20 § 3.

In ſede maieſtatis. Quidquid Ieſum tangit, magnam gloriam & maieſtatem ſumit. lib. 7. cap. 18. §. 14.

Et ſeparabit eos, &c. Ecce Ieſus in iudicio ſeparat bonos à malis, & malos ad ſiniſtram abiicit. Verum ante iudicium nullam diuiſionem facit: & mali, & boni apud eum refugium habent lib 7.cap.19 §.2.

Venite benedicti Patris mei. A Ieſu benedictiones ſcaturiunt. lib.7 cap.21.§.8.

Poſſidete Regnum, &c. Vnus Deus eſt, qui optima quæque ſuis communicat lib.7.cap.15 §.8.

Eſuriui enim,& dediſtis mihi manducare De Eleemoſyna, vt iudicem mitigat, & nos protegit,multa in indice rerum. Et pag. 264. & lib. 6. cap. 8. §. 20.

Ite maledicti. Non dicit, *maledicti Patris mei*, ſed ſolum *maledicti*: vt innuat,impios non à ſolo Deo, ſed ab omnibus maledici creaturis. Cœleſtia enim omnia in illos inſurgunt. lib 7.cap.22.§.13.

Feria 3. à Dom 1.

Matth. 21. *Hic eſt Ieſus.* Nomen Ieſu efficaciſſimum ad humanos animos capiendos. 202.§.21

Intrauit in templum Dei, & eiciebat,&c. Templi religio illi cordi erat à primis vnguiculis, quo ſe diuiniſſimum oſtendebat. pag.17. §. 27. & 171. §.18. Et de religione obſeruanda. 244. §. 7. 242. §. 4. & 211.§.3.

Menſas nummulariorum ſubuertit,&c. In nummularios auaros iraſcitur Deus. Auri enim amor præcipuus Dei hoſtis. 274.§.19

Feciſtis illam ſpeluncam latronum. Non Dei, ſed latronum locus eſt, in quo auaritia regnat. Quia Deus non inuenitur, vbi auaritia eſt. 270.§.11

Et ecce acceſſerunt ad eum cæci, &c. Dum Ieſus auaros è templo eiicit, accedunt ad eum cæci, qui ſanitatem ſuam petant; non qui pro eiectis illis intercedant. Vix enim eſt, qui moueat ad ſalutem auro præpeditos. 272.§.14

Fer. 4. à Domin. 1.

Matth. 12. *Magiſter volumus à te ſignum videre.* Meritò repelluntur, qui tam leui oratione nitebantur miracula diuina extorquere. Magna enim, non leui, & facili oratione extorquentur. lib.7.cap.14.§. 8 Sine vitæ puritate mirabilia Dei non percipiuntur. 213.§.7

Generatio praua & adultera,&c. Cum filij Abrahæ eſſent,cur vocantur generatio praua, & adultera? Ridenda, & contemnenda nobilitas, quæ primi parentis Dei virtutes non refert. pag. 171. §. 13. Item: Nobilitas vera non ab atauis, ſed à pulchris operibus. 265.§.3

Niſi ſignum Ionæ, &c. Signum Ionæ erat ſignum Ieſu mortui, & ſepulti in corde terræ. Nihil enim confirmat æque humana corda in ſpem, vt ſignum Ieſu paſſi. 267.§.7

Pœnitentiam egerunt in prædicatione Ionæ, &c.

Ego

Ego non sum de hoc mundo. Dixi ergo vobis, quia moriemini in peccato, &c. Ex eo quòd se ostenderit non esse de hoc mundo, infert quòd dixerit eis morituros esse in peccato. Hominem enim exuat, necessum est, qui veritatem periculosam manifestat. lib.6 cap.9.§.1.

Cum exaltaueritis filium hominis, cognoscetis, &c. A cruce Dominus magis innotescit hominibus. lib. 6.cap.11.§.8.

Feria 3. à Domin. 2.

Matth. 23. *Super cathedram Moysi sederunt scribæ, &c.* In eâdem cathedra, in qua pessimi erant Scribæ, fuit sanctissimus Moyses; in quouis enim dignitatum, seu bonorum temporalium culmine, possunt inueniri perfectissimæ virtutes. lib.6.cap.9. §. 5.

Sederunt Scribæ, & Pharisæi. Fœlicius illis fuisset, si non illam cathedram attigissent; à magno enim Dei fauore venit, quòd non attingas ea, ad quæ inidoneus es. p.174.§.34

Alligant onera grauia, & importabilia. Sic pessimi isti durissimis operibus populos affligebant, non fouebant. Qui autem homines trahere velit, duritiem exuat. pag.227.§.1. Suauitas imperantis extorquet durissima obsequia. p.273.§.16

Amant primos recubitus. Vnius diuini spiritus est, quòd tibi primas non asseras. p.255.§.8

Nolite vocari Rabbi. Tantùm ab arrogantia fugere debemus, vt vel honoris nomina fugiamus. A rerum enim vetitarum vel vmbris cauendum est nobis. lib.7.cap. 10.§.14.

Feria 4. à Domin. 2.

Matth.20. *Ecce ascendimus Ierosolymam, & filius hominis tradetur, &c.* Ascendentibus Ierosolymam passio Christi proponitur; quæ maximè amœnat nostram viam in vitam. lib.7.cap.19.§.5. Et hostes arcet. Ibi. §.6.

Tunc accessit mater filiorum Zebedæi, &c. Filij Zebedæi non audent accedere ad Iesum, nisi matre suâ præmissa. Nec nos accedemus securi nisi præmissa matre Maria. p.235.§.14. De Mariæ patrocinio venit, quòd difficilia quæque vincamus. lib. 6. cap. 15. § 3.

Adorans, & petens, &c. Cultus, & honor Deo exhibitus, maximè Deum trahit ad homines. lib. 7. cap, 10.§.5.

Possumus. Vt Iesum amant, sic nullum detrectant calicem passionis. Vilescunt enim amarissima quæque Dei amatoribus. lib.6.cap.11.§.4.

Calicem quidem meum bibetis, &c. Similitudo Christi in pœnis, ipsas maximè suauiat. lib. 6. cap. 11. §.5.

Feria 5. à Domin. 2.

Luc. 16. *Homo quidam erat diues, & induebatur purpura, &c.* Pessima hominum mundialium electio est; qua in hac vita beari volunt. lib. 6. cap. 3. §. 10.

Epulabatur quotidie splendidè, &c. Fatalia sunt principibus lauta conuiuia. lib.6. cap.4 §.13. Aliena à Dei spiritu conuiuiorum cupediæ. lib. 6. cap. 8. §. 9.

Erat quidam mendicus, &c. Omnia deficiebant huic mendico; sed quia illi Deus minimè deficiebat, fœlix erat. lib.6.cap.3.§.15.

Vt moreretur mendicus, & portaretur ab Angelis :: Mortuus est autem & diues, &c. Duo erant in eâdem domo, mendicus, & diues; ita Dei diuitem rapuit ad pœnam. Certissima enim sunt Dei iacula in peccatores. lib.7.cap.11.§.9.

Sepultus in inferno. Non immeritò huius diuitis sepultura in inferno recolitur; munimenta enim peccatorum punitorum vtilissima sunt. lib. 6. cap. 4. §. 2.

Mitte Lazarum. In conspectu diuini gladij, quæ fuerant despecta, amantur. lib.7.cap.11.§.5.

Feria 6. à Dom. 2.

Matth.21. *Et locauit eam agricolis.* Dominus vineam suam, à se plantatam, & cultam non tradidit Dominis, sed locauit eam agricolis. Non enim patitur Iesus videre suos sub alterius dominio. lib. 7. cap.12.§.6. Optima solus partitur cum suis. lib.7. cap.15.§.8.

Et locauit eam agricolis, &c. Vineam suam dedit agricolis; nihil est à Iesu, quod nostrum non sit, vt viuamus ex illo. lib.7.cap.vlt.§.1.

Alium ceciderunt, alium occiderunt. Quando audio istos in Dei seruos insurgere, non dubito, quòd insurgent etiam in ipsum Deum. Qui enim sanctum lædit, & Deum lædet. lib.6.cap.9.§.6.

Alium occiderunt, &c. Magna gloria seruorum, quòd pro Domino Deo occumbant. lib. 6. cap. 5. §. 21.

Alium occiderunt, &c. Cur ante filium Dei tot serui eius perhibentur occisi? In sanguine suorum pro Deo effuso maximè exaltatur Dei filius. lib.6. cap.5.§.24.

Occidamus eum, & habebimus hereditatem eius. Vt pessimi erant, non detrectant sibi accipere bona cum damno alterius. Boni autem viri est nolle commoda sua aliorum dispendio. lib. 6. cap. 12. §. 9.

Malos malè perdet. Rectè iudicant isti, vt Deus malum malis inferat; is enim Deus cuique est, quod ille est Deo. lib.cap.18.§.2.

Auferetur à vobis Regnum Dei, & dabitur genti. Summus dolor est, quòd se quis in ea sede videat deiectum, in qua triumphabat. lib.7.cap.17.§.3.

Sabbat. à Dom. 2.

Luc.15. *Diuisit illis substantiam.* Quæ creata substantia diuisiones non admittat, imò & pariat? In solo Iesu vnitatem, & indiuisionem habes. lib. 7. cap.18.§.5.

Diuisit illis substantiam. Ergo ipse pater sine vlla bonorum substantia mansit, quando illam filiis diuisit? Absit, imò tunc illam suam magis fecit, quando illam dedit; quod enim das, id habes tuum. lib.7. cap.18.§ 10.

Dissipauit substantiam viuendo luxuriosè. Vbi lasciuia est, nequeunt esse bona temporalia. lib. 6. cap. 2.§.19.

Facta est fames valida. In luxuriosum iuuenem fames immittitur à Deo, ieiunium enim luxuriam perimit. lib.7.cap.19.§.7.

Cœpit egere. A peccatis certissimæ veniunt pœnæ in peccatores. lib.7.cap.11.§.10.

Peccaui in cœlum, & coram te. Confessio erroris vtilior, quàm ostentatio innocentiæ. lib.7. cap.19. §. 3.

Surgens venit ad Patrem, &c. Reus ad nullũ magis

Domin 3. Quadrag.

Feria 2. à Domin. 3.

Feria 3. à Domin. 3.

Feria 4. à Dom. 3.

Feria 5. à Domin. 3.

Feria 6. à Domin. 3.

Sabbat. à Domin. 3.

Domin. 4. Quadrag.

Feria 2. à Domin. 4.

Feria 3. à Domin. 4.

Feria 4. à Dom. 4.

Fer.5. à Domin. 4.

Feria 6. à Dom. 4.

Sabbat. à Dom. 4.

Domin. 5. Quadrag.

Feria 2. à Domin. 5.

dum venerant, ſic ſecurus loquitur, & ſic ſe ſecurum aſſerit, vt nullus in eum audeat. Sic ſanè intrepidum pro Deo animum ipſa diſcrimina fugiunt. lib. 7. cap. 5. §. 13.

Quæretis me, & non inuenietis. Ieſus in humilitate, & abiectione; non in mundiali ſplendore, & gloria conſpicitur. lib. 7. cap. 10 §. 19. Item: A ſolis pacificis inuenitur §. 20.

Si quis ſitit, veniat ad me, & bibat. Præſentes habens Phariſæorum miniſtros; ſitientes quærebat magna voce, quos ſatiaret. Non enim qui perſequitur, ſed qui ſequitur Ieſum, ſterilitatem fugit, & inuenit abundantiam. lib. 7. cap. 10. §. 9.

Et bibat. Sitit Ieſus, quòd homines eius pretioſo ſanguine non madeſiant. lib. 7. cap. 16. § 9.

Flumina de ventre eius fluent. In ſuis cauet Dominus duritiem, & ariditatem cordis. lib. 7. cap. 19. §. 11.

Feria 3. à Domin. 5.

Ioan. 7. *Quia quærebant eum Iudæi interficere.* In diuini obſequij proſecutione multos in te aduerſarios excitas, à quibus te protegas. lib. 7. cap. 11. §. 1.

Manifeſta te ipſum mundo. Hoc erat infidelium, & ignorantium conſilium, quod Chriſtus ſeſe oſtentaret, vt mundialem gloriam acquireret. Triumphus autem Chriſtianus non in oſtentatione, ſed in abſconſione virtutum conſiſtit. pag. 181. §. 3. & lib. 7. cap. 10. §. 6.

Tempus meum nondum aduenit. Vt Ieſu opera erant magnæ virtutis, ſic non præproperè, ſed maturè, & cum magno circunſtantiarum pondere exequenda erant. Sic omnes, &c. lib. 6. cap. 9. §. 8.

Vos aſcendite ad diem feſtum hunc; ego autem non aſcendam. Non ſequitur Ieſus fratrum ſuorum ductum, quem ſibi deuium putabat. Qui enim maiorum ſuorum deuia ſequitur, pereat neceſſum eſt. lib. 7. cap. 9. §. 23.

Teſtimonium perhibeo de illo, quia opera eius mala. Nunquam non veritatem denuntiabat Ieſus. Funditus enim perdit homines, qui eis mendacia loquitur. lib. 6. cap. 10. §. 6.

Feria 4. à Domin. 5.

Ioan. 10. *Facta ſunt Encænia, &c.* In Encæniis celebrabatur renouatio templi, cui renouationis feſto Ieſus aderat. De renouatæ enim mentis beneficio ad Ieſum accedimus. lib. 7. cap. 7. §. 9.

Quouſque tollis animam noſtram? Non poſſunt negare Iudæi ſe in magna eſſe anxietate; dum nil non temporale in Ieſu quærunt. Neſcit enim animus eſſe ſine certamine, dum iis imis & temporalibus vacat. lib. 7. cap. 10. §. 8.

Opera, quæ ego facio in nomine Patris mei, &c. Et opera, & nomen Patris iungit. Diuinum enim nomen operibus declaratur; vt ſciamus quantæ fœlicitatis eſt, operibus declarari nomen Chriſtianum. lib. 7. cap. 12. §. 14.

Ego cognoſco eas, & ſequuntur me. Sub nullo alio domino patitur Ieſus eſſe oues ſuas. lib. 7. cap. 12. §. 6.

Sequuntur me; & ego vitam æternam do eis, & non peribunt. Vt proſperatur via illorum, qui à Deo trahuntur lib. 7. cap 11. §. 7.

Item: *Sequuntur me.* Vbi eſt Ieſus, nihil aliud ſuſpiciendum, colendumve. lib. 7. cap. 10. §. 16.

Non rapiet eas quiſquam de manu mea. In Dei manu veram ſecuritatem habemus. lib. 6. cap. 5. §. 3.

Feria 5. à Dom. 5.

Luc. 7. *Ecce mulier, quæ erat in ciuitate peccatrix.* Publica laſciuia abſumit nomen in perſonis bonis. lib. 7. cap. 4. §. 2.

In ciuitate peccatrix. Mulier malæ indolis, & malæ educationis præſentiſſima ruina eſt ciuitatum. lib. 7. cap. 4. §. 5.

Vt cognouit, quòd Ieſus accubuit in domo Phariſæi, attulit alabaſtrum, &c. Vt cognouit Ieſu præſentiam, valedixit laſciuiæ. Timor enim Dei efficaciſſimum frænum contra laſciuiam eſt. lib. 6. cap. 9. §. 10.

Attulit alabaſtrum vnguenti, & ſtans retrò ſecus pedes Domini, lachrymis cœpit, &c. Vnguenta, crines, oſcula Deo præſtat, quæ perditioni ſolebat. Et tu fœlix eris, ſi in bonum vertis, quæ in perditionem feceras. lib. 7. cap. 10. § 7.

Lacrymis cœpit rigare, &c. Sacrificia Deo exhibita de lacrymis pingueſcunt. lib. 7. cap. 23. §. 17.

Et oſculabatur pedes eius, & vnguento vngebat. Lachrymis pedum oſculationes, & vnguenti profuſiones adiungebat. Ille enim fletus, & lachrymæ ſaluti ſunt, quibus opera virtutis adduntur. lib. 7. cap. 23 §. 16.

Simon habeo aliquid tibi dicere, &c. Ieſus Phariſæum pungit, & peccatricem defendit; vt enim ſeuerus eſt in reos, ſic beneficus in correctos. lib. 6. cap. 10. §. 8.

Feria 6. à Domin. 5.

Ioan. 11. *Collegerunt Pontifices, & Phariſæi concilium aduerſus Ieſum, &c.* Impij in hoc vno conueniunt, vt iuſtum perimant. lib. 7. cap. 11. §. 2.

Si dimittimus eum ſic, omnes credent in eum. Et venient Romani, &c. Quod conſulebant, vt Romanorum impetum cauerent, hoc illis hoſtes traxit Romanos. Sic Deus vtitur conſiliis impiorum, vt eos in pœnas debitas trahat lib. 7. cap. 8. §. 3.

Venient Romani, & tollent locum noſtrum, &c. Non ſi dimittatur Ieſus, venient hoſtiliter Romani; ſed magis venient, ſi non dimittatur. Qualis enim tu fueris Deo, tales tibi creaturæ erunt. lib. 7. cap. 13. §. 3. Et pax, & quies à ſolo Ieſu. lib. 7. cap. 22. §. 6.

Tollent locum noſtrum, &c. Paſſi ſunt, quod timebant; quia fortitudo inexpugnabilis ex ſola religione, & pietate in Deum venire conſueuit. lib. 7. cap. 22. §. 20.

Vnus homo moriatur pro populo, &c. Hoc aſſertum, vt ab ingenio Cayphæ exibat, & nefariſſimum & iniuſtiſſimum erat, nunquam enim innocenti ſupplicium licet inferri. lib. 7. cap. 20. §. 1. Quando autem homo nocens eſt, tum eius pœna ad ſalutem populi conducit. lib. 7. cap. 12. §. 34.

Quia Ieſus moriturus erat pro gente. Nulli poteſtati inglorium eſt, quòd propter ſeruorum vtilitatem aliqua in ſe exhibeat ſeruilia. lib. 7. cap. 12. §. 25.

Sabbat. à Domin. 5.

Ioan. 11. *Cogitauerunt principes Sacerdotum, vt Lazarum interficerent, quia multi, &c.* Expende illud: *Cogitauerunt*; non interfecerunt de facto; quia nulla perditio eſt ei, qui Deo ſeruit lib. 7. cap. 13. §. 15.

Item:

LIBER

LIBER SEXTVS.

Abrahamus, siue IESVS extra cognatos.

INFANTIAM egressus Dominus IESVS, vt duodecim anni circulum peregit, celebri festiuitatis die carnalibus se subtraxit parentibus; vnà cum prætexta cognatorum dimisit delinimenta, vt viriles ostenderet virtutes in cælestis parentis obsequio, in legis doctoribus edocendis. Duodenis erat, cùm cognationem carnis euacuat, vt impleat templum, in quo sapientioribus est manifestatus sapientior; iterum abscondit regias virtutes, vt obedientissimi subditi se præbeat exemplar. Quod præmonstrabat antiquitus vnus Abrahamus, dum Dei secutus oraculum, cognationem carnalem effugit, & fit gentium doctor, præstantissimæque obedientiæ singulare delubrum.

CAPVT I.

Abrahami egressus à patria Chaldæa.

TEXTVS HISTORIA.

FAVSTISSIMVS post diluuium annus affulsit trecentesimus octogesimus primus, quo Thare centum, & triginta annis natus, tertiam dedit suæ prolem familiæ, orbi venturi Solis auroram affudit, & ore dentibus singulare calcat adhibuit ad fidem. Ætatis anno septuagesimo cœperat Thare pater esse, dum Aranum primogenitum edidit. Post hunc Nachor, tandem Abram à nobili heroum vena tertius prosiliuit. Meritò tertius nascitur, qui arcana Trinitatis ingressus fecit Dei Filium innotescere mundo, & tertiæ ætatis fundamina iecit, & mediatorem egit, vt pater Thare abiectis idolis, vnicum, & verum coleret numen. Nec ægrè adducor, vt credam idola abiecta fuisse à Thare, qui primus, teste Epiphanio, illa ex luto confixerat; ea enim sunt idola mundi quæ primus spernat qui adorauerat primus. Habuit tamen Thare duo peragendi facinoris incitamenta in duobus filiis; in altero supplicium, in altero consilium. Vidit enim ante se primogenitum Aranum, & mortuum, (res nunc temporis parentibus insolens) dum ipse emortuos Deos ex argilla effingit, relicto viuo. Cuius rei indignitate Abram filius tertius, quatuordecim annis natus commotus multis persuadet parentem, ne relicto viuendi fonte ad mortis currat domicilia. Ne terram effodiat pro quærendo eo, qui supra pennas euolat ventorum, & cælorum tenet altissima. Videres patris canitiem attonitam ad verba pueruli filij, & filium puerulum seni patri instillantem viuidæ diuinitatis doctrinam. Iam tunc in noua pueritia potens erat senes dirigere in viam salutis, diuinitatísque arcana illis aperire. Parentem ergo & verbis, & exemplis Abramus dum per non paucos annos instituit, sic sibi Deum deuinxit, vt ad eius familiarem vocatus consuetudinem, cantatissimum oraculum accipiat, quo iubetur natales suos deserere, & ad cælestia festinare promissa. Desponderat iam sibi ingenuus vir Saram fratris Arani defuncti filium, quam vocans, & eius fratrem Loth, simúlque vtriusque auum, suúmque parentem Thare, & Nachorem fratrem, eos de oraculo monet diuino. Vt erat relinquenda Chaldæa; & Vr ciuitas natiua spernenda, & Chananitides lustrandæ regiones. Hæsit plus debito Nachor patriis delitiis; at Abrahamus cum sene patre & Sara vxore & Lotho arripit iter, & Chaldæam egressus, ad Charan properans peruenit Haran, ibique non paucorum dierum instituit commorationem.

Auctam seruorum filiis, & non parua substantià familiam Abrami exhibebat Haran. Vbi multa expertus fœlicia, illud accepit triste quod Thare pater excessit è viuis. Quo expeditior ad peregrinationem factus iterum oraculo monetur diuino cognationem relinquere, & domum paternam, vt cælestis illum perfundat benedictio; quæ tam copiosa descendet, vt ex illo ad vniuersas mundi nationes exundet. His monitus non diu hæsit, sed cum omni familia sua, cum Sara vxore, cum Lotho, cum seruis, & famulis proficiscitur, donec Sichem veniret, & inde in conuallem, quæ dicitur *Illustris*.

PARS PRIMA.

Abrahami, & Iesu duodenis similia.

VIDENDVS iam venit nobis nobilis Abrahamides Iesus, qui vt à Matthæo vocatur Abrahami filius, sic vel à primis vnguiculis & virtute & sapientia patrissare incipit.

§. I.

Abrahamus & Iesus pueri, seniores docent; est enim in sancta pueritia magisterium salutis.

VIx prima egressus cunabula Abrahamus ad magisterium peruenit, quo patrem suum veri Dei cultum doceret; dicit enim de illo Suidas apud nostrum Salianum: *Abrahamus natus annos quatuordecim Dei cognitione illustrans patrem idola fingentem his verbis commonuit. Quid seducis homines ob perniciosum lucrum, hoc est ob imagines? Non est alius Deus nisi cælestis ille totius mundi opifex. Itaque cùm videret homines creaturæ cultum deferentes magno labore oberrans verum Deum animo religioso exquirebat.* Quid pulchrius in puero quatuordecim annis nato? ipse cum senioribus disputat, & illis veram diuinitatem, verámque salutis viam ostendit. Haud dubium quin in eo diuini pueruli Iesu fulgor præluceret, qui duodenis inuentus est Ierosolymis de salutari Saluatoris aduentu disputans inter senes. Ait enim Luc. cap. 2. *Cum factus esset Iesus annorum duodecim, & ascendentibus illis in Ierosolymam secundùm consuetudinem diei festi, consumptisq; diebus cùm redirent, remansit puer Iesus in Ierusalem. Et factum est post triduum, inuenerunt illum in templo sedentem in medio Doctorum, audientem illos, & interrogantem eos,* &c. Compone modò puerum, & puerum Abrahamum & Iesum, illum quatuordecim, hunc duodecim annis natum, vtriusque tamen pueritiam eam esse, quæ assumatur ad docendos senes viam cælestem. Nec miror, à sancta enim pueritia non abest perfectissimum magisterium, quo possint seniores quique edoceri. Quod vt persuadeamus, proponenda ob oculos est cantatissima illa cælestium spirituum cohors, qui vocantur Cherubini, quibus communiter Theologi sapientiæ excellentiam attribuunt. Imò vel in ipso solo Cherubinorum vocabulo plenitudinem scientię recognoscunt cum Dionysio Areopag. de cælest. Hierarch. cap. 7. innumeri alij patres, quos citat & sequitur noster Alcassar cap. 4. Apocalyp. vers. 7. annotat. 7. §. 5. à quo etiam adducuntur duæ etymologiæ vocabuli *Cherub*, quæ rem nostram pulcherrimè confirmant. *Cherub* enim multis dicitur esse *quasi magister*, aliis autem sonare *quasi puer*. Bene quidem plenitudini scientiæ conuenit vox *quasi magistri*; at vox illa *quasi puer*, quid potest habere commune cum sapienti magistro? Da puerum sanctis ornatum moribus, pluribus insignem virtutibus, & crede mihi in nullo aptius insider perfectum magisterium salutis. Accipite ex 1. Regum 3. *Puer autem Samuel ministrabat Domino coram Heli. Factum est ergo in die quadam Heli iacebat in loco suo, & oculi eius caligauerant, nec poterat videre lucernam Dei antequam extingueretur. Samuel autem dormiebat in templo Domini, vbi erat arca Dei. Et vocauit Dominus Samuel,* &c. Erant senex Heli, & puer Samuel in domo Domini; volens autem Dominus Heli de imminentibus malis docere, vocat puerum Samuelem ad se, illique mandat multa conuenientia Heli seni. Et cur non magis ea seni suggerit quàm puero? Nonne indecens est & insolens quod puer fiat magister senis? Rem pulchrè discutit Theodoret. quæst. 12. ibi: *Ad arguendum Pontificem qui senuerat, adolescentulus dignus est habitus, cui Deus appareret. Erat enim adeò iuuenis, vt Dei doctrinam nondum posset suscipere. Sed tamen eam ætatem antiquæ prætulit Deus, & eum, qui octoginta & sex annos vixerat, & quadraginta annos duplici magistratus honore dignus fuerat habitus, (erat enim & iudex, & pontifex) despiciens, locutus est cum paruo puero dicens: quantum canitie est melior iuuentus ornata virtute.* Da puerulum ornatum virtutibus, & puta ab illo non absurdè posse doceri sapientissimos senes, qui nolint legibus parere. Similiter duodenis erat Daniel cum vidit castissimam fœminam Susannam rapi ad mortem iniquorum senum iudicio. Quid tunc? Ait textus cap. 13. *Suscitauit Dominus spiritum sanctum pueri iunioris, cuius nomen Daniel, & exclamauit,* &c. Quæ verba notans D. Augustinus vehementer extollit castissimæ fœminæ merita, quibus datus est iudex puerulus, qui eius innocentiam doceat. Ait enim sermone 118 de tempore: *Atque tandem iudicem meretur castitas Danielem puerum iuniorem nec dum pubescentis ætatis.* Post multas meritorum exaggerationes hæc in vltimis ponitur, quòd detur puerulus iudex, qui senum malitiam promat. Non equidem sic in canitie, & multi temporis studiis, vt in pueritia sancta elucet iudicium, quo mala perdantur, & salutaria prodeant,

§. II.

Abrahamus vt Iesus festinatè vixit, vbi quòd virtus breui longa percurrit sæcula.

DVodenis Iesus erat, & inuenerunt illum inter seniores. Sic Luc. 2. *Inuenerunt illum in templo sedentem inter Doctores,* &c. vel vt canit Iuuencus:

> ——— *vatumq; corona*
> *Inuenit insertum, legumq; obscura senils,*
> *Tractantem cœtu.*

Et Sedul. lib. 2. Pascal.

> *Ast vbi bissenos ætatis contigit annos,*
> *Corde videbatur senior senioribus esse.*

Puer grauiores senum materias tractabat, & inter senes figurabatur doctrina, & virtute transsenex. Sic Abrahamus quatuordecim natus annis Dei agnitionem patrem edocebat, vterque puer Abrahamus & Iesus, vterque seniores docet, & libenter de Deo disputat apud senes, & puerilibus dimissis canam virtutem inter senissimos repræsentat. Proh fœlices pueri quorum fuit vitæ spatia anteuertere, & festinatò venire ad nouissimas viuendi metas! Præclarè aiebat D. Cyprian. epistol. ad Demetr. loquens de pueritia canos ostendente: *Canos videmus in pueris, capilli deficiunt antequam crescant, nec ætas in senectutem desinit, sed incipit à senectute, sic in ortu adhuc suo ad finem natiuitas adhuc properat.* Sic vbi anteuertitur ætas, & iuuenem implent & consilia, & studia senum; iam clarè ostenditur quàm properet natiuitas ad fines viuendi, & quàm festinatis clausulis vita protendatur, vt breui longissima tempora expleat. Quò spectans Psalm. 85. ait: *Posuisti sæculum nostrum in illuminatione vultus tui.* Vbi quinta editio apud D. Hieronymum legit: *Posuisti adolescentiam nostram,* &c. Quod noster legit *sæculum*, illa legit *adolescentiam*. Sed sæculum significat integram, & perfectam annorum ætatem;

adolescen

adolescentia autem est prima ætatis aurora. At talis potest esse adolescentia iustorum, quæ integri sæculi percurrat merita, & primo suo cursu totam viuendi maturitatem præteruolet. Et cui citius virtutes adsunt, is longissima anteuertit spatia viuendi. Vnde de Abrahamo dicitur Genes. 24. *Erat autem Abraham senex, dierúmque multorum, & Dominus in cunctis benedixerat ei.* Sed anteà fuerant homines longioris multo æui, quàm Abraham; nullus tamen illorum vocatus fuit senex. Cur ergo Abrahamus, qui pauciores dies egit, vocatur senex? Expende illam quasi senectutis causam, nimirum, *Dominus in cunctis benedixerat ei.* Etenim Abrahamus à primis vnguiculis virtutum omnium benedictiones acceperat, sic festinatò vixit, vt breui ingentia percurreret tempora, & longa expleret viuendi sæcula. Quò respiciens Philo lib. ad illa verba: *Resipuit Noe*, fatur: *Quis versatus in sacris libris ignorat quod ille sapientissimus Abraham breuioris æui quàm vllus penè omnium maiorum suorum inducitur? Illorum tamen, qui diutissimè vixerunt nemo, quod sciam, sed solus hic describitur senior. Dicunt igitur sacra oracula quòd Abraham erat senior ætatis prouectæ, & Dominus benedixit Abrahamo, rebusque ipsius omnibus. Quod mihi videbatur subiunctum tanquam causa præcedentium cur senior dicatur ille sapiens.* Et meritò diuinæ benedictiones Abrahamo collatæ censentur causæ, quòd ille breuioris æui cum fuerit, tamen præ aliis senex haberetur. Facit enim antelucana virtus, quòd breui vitæ clausula longissimum prætercurratur sæculum. Et quod vitæ tempus breui non expleat, qui ab infantia gloriosis virtutibus splendet? Ait Hierem. Thren. 3. *Bonum est viro cum portauerit iugum ab adolescentia sua, sedebit solitarius, & tacebit, quia leuauit se supra se, ponet in puluere os suum*, &c. D. Ambrosius legit: *Dabit in sepulturæ fossuram os suum*, &c. Et quale est hoc bonum adolescenti viro quòd det in sepulturam os suum? Quòd se in sepultura videat? Sanè de adolescente frugi, & adeò strenuo, qui se supra se, supra propriam naturam eleuare possit, satius diceretur quòd diuturniorem vitam degit. Quale hoc bonum, quòd vel in limine vitæ sepulchrum cernat? Sanè spectat hoc ad commendationem maximam strenui adolescentis quòd sic festinatò vixerit, vt breui clausula adolescentiæ, sic vniuersa viuendi sæcula expleris, vt iam illi solum sepulchrum restet viuendum.

§. III.

Abrahami, & Iesu præstantissima in parentes pietas. Et hæc vtrumque fecit in vniuersos homines pium.

DEcreuerat duodenis Iesus suam sapientiam Hierosolymis manifestare, ad quod vt remaneret, se subduxit parentibus, nec eorum attendit placitum. At vt iret Hierosolymam, ad id præstandum parentibus morem gessit, illosque itineris socios unò quoad nos duces habuit. Sic loquitur D. Lucas cap. 2. *Cum factus esset Iesus annorum duodecim, ascendentibus illis Hierosolymam secundùm consuetudinem diei festi, consummatisque diebus cum redirēt, mansit puer Iesus in Hierusalem, & non cognouerunt parentes eius.* Sanè vt diuina operaretur Iesus duodenis, vtrumque videbatur necessarium, & quòd Hierosolymam iret, & quòd ibi remaneret. Vt autem iret, parentes expectauit; vt remaneret, se proti-

nus illis subtraxit. Et quando vt ibi remaneret, noluit expectare parentum terrenorum beneplacitum, cur similiter vt illò iret non se subtraxit parentum societati? Cur expectauit parentes in ascendendo Hierosolymam, quos in remanendo ibi non expectauit? Bonus filius, in quibus virtutibus parentes non impedientes sed comitantes videbat, illis sese prorsus accommodabat, eorúmque seruiebat beneplacito. Et quia parentibus & grata, & salutaris erat ascensio ad Hierosolymam; ideò in hoc prorsus eorum nutus sequebatur, in quo nullum sibi futurum impedimentum prænotabat. Sic prorsus Abrahamus dum in Chaldæa esset, accepit præceptum ab eundi in aliam regionem; de quo ait Actor. 7. *Deus gloriæ apparuit patri nostro Abrahæ, cum esset in Mesopotamia prius quàm moraretur in Charan, & dixit ad illum: Exi de terra tua, & de cognatione tua, & veni in terram, quam monstrauero tibi. Tunc exijt de terra Chaldæorum, & habitauit in Charan.* Verum vbi narratur in Genesi vt egressus fuerit Abraham à Chaldæis iuxta præceptum Domini dicit cap. 11. *Tulit itaque Thare Abram filium suum, & Loth filium Aran filium filij sui, & Sarai nurum suam vxorem Abram filij sui, & eduxit eos de Vr Chaldæorum vt irent in terram Chanaan, venerúntque vsque Haran, & habitauerunt ibi.* Itaque fuerat iussus Abrahamus vt Chaldæam relinqueret, & patriam, & cognationem suam, & vt iret in Chanaan, quod præceptum ipse executus venit in Charan siue Haran vnà cum patre suo, & consobrino, & vxore, imò in eo patris sui sequitur ductum, dicit namque textus: *Tulit itaque Thare Abram filium suum*, &c. Quando ergo & patria & cognati relinquendi erant iuxta Dei præscriptum, quare Abrahamus expectat patris ductum, & cum patre & cognato arripit iter? Cur non magis se patri & cognatis se subtrahit, vt viam, ad quam Deus vocabat, arriperet? Equidem paratus erat, & patriæ, & cognatis Dei vocationem præferre; sed vt nouit patrem cognatúmque non impedientes, sed solicitantes, & adornantes iter, illos comites admisit, & eorum meritò suscepit curam. Ait D. Chrysost. homil. 36. in Genesim: *Elegit Abrahamus paternam regionem relinquere, & alienam inhabitare, vt præceptum Dei perficeret, & paratus erat etiam absque familiaribus peregrinus fieri; sed viri virtus, & insignis erga parentes pietas effecit, vt pater comes fieret itineris.* Pietas patribus debita fecit ne Abrahamus patrem cognatúmq; relinqueret, quando in illis non frænum sed calcar experiebatur, vt Dei sequeretur nutum. Ita Iesus, & Abrahamus vt cognationem vocanti Deo aduersatiam fugere parati erant, sic in præcipuis habebant, paternis nutibus inseruire, quando in illis nullum ad Dei opera impedimentum sentiebant, sed auxilium. Ait Ioannes cap. 19. *Stabant autem iuxta crucem Iesu mater eius, & soror matris eius Maria Cleophæ, & Maria Magdalene. Cum vidisset ergo Iesus matrem, & discipulum stātem, quem diligebat, dicit matri suæ: Mulier, ecce filius tuus*, &c. Aliæ etiā dicuntur mulieres simul cum matre Iesu adstitisse cruci, ille autem nullam aliam memorans vnius matris tunc curam suscepit. Cur & aliis etiam aliquod verbum non dicit? Pulchrè D. Chrysostom. homil. 84. in Ioannem inquit: *Cur non alterius cuiuspiam mulieris meminit, cùm adessent? Admonens quiddam aliud matribus tribuendum. Vt enim cum spiritualia impediunt, parentes ne cognoscendi quidem sunt, ita cum nihil impediunt, meritò omnia his tribuenda, & omnibus præferendi.* Sic Iesus, sic Abrahamus parentum ductum sequuntur, eisque in omnibus morem gerunt, dum

nullum impedimentum afferunt in obsequio diuino. Et tales debebant esse in parentes qui ordinabantur vt vniuersos fideles in sinu suæ pietatis susciperent. De Iesu namque & susceptore & seruatore nostro non otiosè credo dictum illud Luc. 2. *Descendit cum eis, & venit Nazareth, & erat subditus illis.* Sed vt ostenderetur quàm pius in omnes foret qui sic pietati à primis annis nouerat seruire. Hinc Cassiodor. lib. 11. var. 1. extollebat fœlicitatem temporis, quo regnabat Rex, qui educatus fuerat sub matris disciplina. Sic enim ait: *O sæculi beata fortuna! sub principe feriato matris regnat affectio, per quam totum sic peragitur, vt generalis nos regere charitas sentiatur. Huic gloriosum præstat obsequium, cui omnia seruiunt, & mirabili temperamento concordiæ antequam possit populos regere, suis iam cœpit moribus imperare. Gaudeamus, & superna maiestati gratias agamus, quoniam nulla erit accessu temporis difficilis clementia nostro principi, qui in annis puerilibus didicit seruire pietati.* Quid pulchrius? Profectò vt rector omnium Iesus antequam regat populos, matri se subdat, in eam sententiam adducimur vt credamus nullam illi fore difficilem clementiam quando sic nouit puer pietati seruire.

§. IV.

Abrahamus, vt Iesus, carnalem cognationem contemnit in Dei seruitium, ex quo Abrahamus Iesum videre meruit.

PRimus cognationem carnis contemnit Abrahamus pro Deo, vt diuinissimi Iesu virtutes adumbret, qui vt cælesti patri morem gerat, inter cognatos carnales noluit inueniri. De illo namque ait Luc. cap. 2. *Et requirebant eum inter cognatos, & notos, & non inuenientes eum*, &c. Vbi summo parenti seruiendum erat, cognationem nescit carnalem, eiúsque abigit retinacula. Quam pulchrè hæc virtus in Abrahamo delineabatur illo præcepto Genes. 12. *Egredere de terra tua, & de cognatione tua, & de domo patris tui*, &c. Quod Iesus facturus erat, iam hoc præmonstrabat Abrahamus; ille cognatos dimittit, parentibus se subtrahit, vt Dei opera exerceat; sic Abrahamus Deo parens, vt eius nutum sequatur, & patriam & cognationem dimittit, dimissurus & patrem: sicque cognationem carnis & patrem dimisit ipsum in Dei causa, quasi affectus illos penitus ignorasset. Vnde & Genes. 22. iussus filium immolare minimè cunctatur, sed præparatis omnibus, *Extendit manum, & arripuit gladium vt immolaret filiũ suũ.* Sic bone aduersus filium armaris? vbi est affectus patris: Pulchrè D. Zeno sermone de Abrah. 1. *Spiritum captans, corpus mortémque contemnit. O qui seruum Dei ita se esse meminerat vt patrem se esse nesciret!* Sic vt Deo seruiat, totam cognationem abigit carnalem, vt ipsam in se patris substantiam ignoret, dum Dei seruum necessum est agere. Proh Christianam Abrahami virtutem! Meritò de illo dicebat Iesus Ioan. 19. *Abraham exultauit vt videret diem meum, vidit, & gauisus est.* Inter tot veterum virtutum Heroes vnus Abrahamus dicitur Iesu diem vidisse. Et cur potius Abrahamus accepit vt tanti luminis natales videret, nisi quia singulariter & proprios natales, & quidquid patris erat præ Deo contempsit? Ait Cant 3. *Egredimini, & videte filiæ Sion Regem Salomonem in diademate, quo coronauit illum mater sua in die desponsationis illius.* Inuitantur vt videant filiæ Sion regem Salomonem in die desponsationis illius, quando de vtero virginali ortus tanquam sponsus processit de thalamo suo. Sed prius quàm hunc sponsum videant, egredi iubentur, ait enim: *Egredimini filiæ Sion & videte.* Et vnde egrediantur? Sanè de cognatione sua, de domo patris sui egrediendum illi est, qui velit mitem videre Christum. Ait D. Bernardus sermone 2. in Epiphan. *Egredimini de terra vestra, de cognatione vestra, & de domo patris vestri, & videte Regem Salomonem; alioquin non erit tutum videre eum Ecclesiastem.* Illis tutum est videre Iesum, qui egressi de terra sua, & cognatione sua, & domo paterna eius gustauerunt sapientiam.

§. V.

Abrahamus & Iesus ab obedientia fœlicissima viæ auspicium præbent.

HOc primum Abrahami scimus facinus, quòd iussus egredi è cognatione sua non distulit egressum. Sic ait Genes. 12. *Egressus itaque est Abram, sicut præceperat ei Dominus.* Sic in primo vitæ facinore ostenditur iustus vir subditus diuinis præceptis. Nec aliter de duodeni Iesu habes in Euangelio Lucæ 2. vbi ait: *Et descendit cum eis, & venit Nazareth, & erat subditus illis.* Sic duo perfectionis lumina Abrahamus, & Iesus luminare maius, & luminare minus ab obedientia vitam exordiuntur auspicatissimam. Et quando obedientia non tribuit fœlicitatis auspicium? De Israëlitis Ægyptum fugientibus locutus textus Exod. 13. ait: *Dominus autem præcedebat eos ad ostendendam viam per diem in columna nubis, & per noctem in columna ignis, vt dux esset itineris vtroque tempore. Numquam defuit columna nubis per diem, nec columna ignis per noctem coram populo.* Dederat anteà præstantissimum ducem populo, nempe Moysem, cuius imperia secuti præcincti iam erant ad capessendam viam. Cur necessum fuit sese insuper addere ducem in nubis & ignis columnis? Nonne Moyses à Deo informatus sufficeret populo dirigendo? Cur ergo addita columnarum illa præsentia? Planè Moyses sufficeret, sed dum populus Moysi imperium secutus arripit viam, sub hac obedientia sic Deum sibi deuincit, vt velit & per se ipsum adesse, & eius prosperare iter. Ait enim D. Cæsarius Arelatensis homilia 4. de Pascha. *Dum quidem erat eis beatus Moyses, sed eos in columna lucis & nubis filius, & Spiritus Sanctus præcedebat, hoc loco agnoscamus in primis quòd plebs, quæ præpositos suos studet audire, Deum sequetur, & per Deum hominem perueniet ad salutem. Ergo filij Israel ad libertatis & quietis, & regni sedem per difficiles itineris vias ducis Moysi, & sacerdotis sui non reluctantes imperio, Dei meruere comitatum. Nec immeritò eos hostis non attigit; lux præcessit, fluctus expanit.* Sic omnia mala fugiunt eos, qui obedientiæ operam nauant, & adest illis quasi inseparabilis diuinitatis comitatus. Luc. 17. iubet Iesus leprosis, vt irent ad sacerdotes, & salutis offerrent munus. Quid illi? adhuc se immundos videbant, & nihilominus pergunt ad sacerdotes ire: *Et dum irent, mundati sunt.* Quando Iesu adstant non mundantur, dum pergunt ire ad sacerdotes tunc mundantur. Et cur non magis mundantur quando erant cum Iesu? cur tunc sani fiunt, cum à Iesu recedunt, & nõ anteà?

Tunc

Tunc enim abeunt, opus obedientiæ perficiunt, ne miremur illis obuenire salutem. Ait Tertullian. lib. 4. in Marcion. *Ideò illos remediatos putem, quia iussi abire ad sacerdotes obaudierant.* Sciuerunt linquere Iesum, vt mandatis eius obedirent euntes ad sacerdotes, & tunc obedire incipiunt, statim negotiantur salutem.

PARS SECVNDA MORALIS circa textus litteram.

EGREDIENTE Abrahamo de cognatione sua, æquum erit teste D. Bernard. serm. 2. de Epiphania, vt egrediamur nos de cortice litteræ, *de sensu carnis ad intellectum mentis, & ad libertatem spiritualis intelligentiæ*, in qua Christianæ vitæ continetur succus.

Genesis 11. Vixitque Thare septuaginta annis, & genuit Abram, & Nachor, & Aran. Porrò Aran genuit Loth, mortuusq; est Aran ante Thare patrem suum in terra natiuitatis suæ in Vr Chaldæorum. Duxerunt autem Abram, & Nachor vxores: nomen vxoris Abram Sarai, & nomen vxoris Nachor, Melcha filia Aran patris Melchæ, & patris Ieschæ. Erat autem Sarai sterilis, nec habebat liberos.

§. I.

Nomina præcellentium virorum vt auspicium præbent rebus gerendis.

ID in primis in nomine celeberrimæ patriarchiæ notandum venit, quòd Abram nominetur. Dicit enim: *Genuit Abram*, &c. Est autem Abram idem quod *pater excelsus*, vt præclarè notat Salianus noster; & meritò nomine patris insignitur, quem penè innumera credentium proles expectabat parentem. Solent enim nomina in præcellentibus viris non paruum auspicium rebus gerendis præbere. Ex quo cuidam Cancellario dicebat Cassiodor. lib. 11. variar. 6. *Respice quo nomine nuncuperis. Latere non potest, quod inter cancellarios egeris. Tenes quippe lucidas fores, claustra patentia, fenestratas ianuas. Et quamuis studiosè claudas, necesse est vt à cunctis aperias. Vide quò te antiquitas voluerit collocari, vndique circumspiceris, qui in illa claritate versaris.* Sic de Cancellarij nomine ostendit quàm debeat lumine digna opera profiteri. Nil enim magis antiquum hominibus, quàm quod præclaris nominibus res gerendæ conueniant. De magno Elia ait 4. Reg. 2. *Ecce currus igneus, & equi ignei diuiserunt vtrumque, & ascendit Elias per turbinem in cælum.* Res prorsus noua, & inaudita quòd homo igneo curru rapetetur per cælum. Sed adeò insuetum euentum iam ipsum Eliæ nomen præsagiebat. Est enim Elias idem quod Sol, quem non mirum si ardens currus per cælestia ferat. Quò spectans Sedulius lib. 1. Pasch. ait: *Quam bene vocabulo pariter conuenienter, ac merito Eliæ, vel nomini fulgentis semita maiestas arrisit. Cui si Græco sermone queas vna per accentum littera commutari, Sol specialiter exprimi videatur.* Cui nomen Sol erat iam de nominis præsagio, & illi debebatur præfulgens currus, & equi ignei, quibus cælestia cuncta valeat lustrare. Nunquam, mihi crede, magno viro impositum est nomen frustrà. Legis illustrem virum nomine Saturum, damnatum ab Hunerico Arriano nisi veræ fidei renuntiasset, cuius vxor inducias à Iudice petit, vt expugnaret maritum. Quod vxoris bellum pulchrè componit Victor Vticensis cum illo quod Adamo fuit etiam per vxorem illatum. Vtrobique aduersus virum fœmina militat, sed Adamus concidit, Saturus triumphat. Et vnde Saturus Adamo fortior? Acutè S. Victor ait lib. 1. de persecutione Vandalica: *Vxor eius inducias visa est ab ijs, qui exequebantur, nesciente marito, petijsse. Accedit ad maritum alia Eua consilio magistrata serpentis. Sed ille Adam non fuit, qui illecebrosa vita arboris poma contingeret, quia non indigens, sed Saturus vocabatur, saturatus ab vbertate domus Dei, & torrente deliciarum eius potatus.* Quid pulchrius? in nomine Saturi prænotabantur virtutes, quibus Adamum excederet, & Christo innixus vxoris blanditias superaret.

§. II.

In re Christi nullum naturæ suffragium necessariò requiri.

CAntatissima est sententia doctorum asserentium Abrahamum non fuisse patris sui primogenitum; prius namque natus fuit Aran, post hunc Nachor, tertius Abran, quem genuit Thare anno ætatis suæ centesimo trigesimo. Quod ex Procopio, Caietano, & aliis patribus & doctoribus latè probat noster Salianus in annalibus. Cur ergo postremus filius fit primus, & primò numeratur in hoc Heroum catalogo? Dicit enim: *Thare genuit Abram, & Nachor, & Aran.* Si quidem Abram vltimus erat, cur primus ostenditur? Parabatur genus, ex quo author gratiæ Christus generaretur, & ideò primus ponitur postremus, ne in re Christi natura suffragium præbere videretur. Similiter statim datur Abrahamo vxor, quæ sit sterilis; ait enim textus: *Erat autem Sarai sterilis*, &c. Et cur ingentis populi progenitori paratur vxor sterilis, nisi quia prorsus repellebatur naturæ suffragium, vbi Christus generandus erat? Ait Theodoret. quæst. 74. in Genes. *Quamobrem vxores Patriarcharum erant steriles? volens Deus componere genus Israëliticum, ostendit illud non naturali successione, sed gratia, & fauore multiplicandum. Hanc autem prouidentiam adeptus est genus illud, quia Christus Dominus vnigenitus filius Dei inde secundùm carnem nasci debebat.* Meritò vnde author gratiæ nascitur Christus, tollitur vniuersum suffragium naturæ; non enim naturæ stricti calles spectandi vbi aduenit amplitudo Christi. Hinc de virgineo conceptu, & partu quærenti Mariæ Luc. 1. *Quomodo fiet istud, quoniam virum non cognosco?* ait Chrysolog. serm. 142. *Qui conceptu suo virginem seruat, & ortu suo relinquit virginem, non terrenus homo est, sed cælestis. Nostra ergo carnis ordo secedat, hic sibi natura nostra nil vendicet, vbi ad diuinam progeniem cælestis ordo diuinam instituitur in naturam.* Vbi diuinæ propaginis ordo parabatur, nil sibi debebat vendicare natura: sed prorsus quidquid de naturæ lege veniebat, tollendum erat, vt sic notior fieret processus gratiæ diuinæ. Quapropter 1. Reg. 16. minimus Isai filius Dauid coram præstantibus adolescentibus fratribus suis maioribus in Regem eligitur. Dicit enim Deus Samueli; *Surge & vnge eum; ipse est enim: Tulit ergo Samuel cornu olei, & vnxit eum in medio fratrum suorum.* Itaque posthabitis maioribus

tibus fratribus, qui minimus & vltimus erat, fit primus, ne quæ in gratiam nasci turi Christi fiebant, viderentur secuta leges naturæ. Meritò aiebat aliò datus D. Basilius Seleu. orat. 14. *Subitò primus fratrum comperiebatur, qui postremus, ordoq; naturæ cedebat gratiæ.* Sic debebat contemni naturæ suffragium, vbi inaugurandus erat pater authoris gratiæ.

§. III.

In Dei libro illorum nomina maximè scribuntur, qui fidelium populo augendo proficiunt.

QVando per totam generationum seriem solus vnus filius nominabatur, vbi ad Thare ventum est, non solùm dicitur genuisse Abram, sed & addidit fratres eius, nimirum Nachor & Aran. Dicit namque: *Thare septuaginta annis vixit, & genuit Abram, Nachor & Aran.* Cur modò meminit nomina fratrum, quod minimè fecerat antea? Et quando Abrahami solius propago ostendebatur, quid necessum fuit meminisse Nachor, & Aran? Sanè Aran, & Nachor etiam concurrerunt ad procreationem fidelis populi; filia enim Aran Sarai erat vxor Abrami, ex qua natus est Isaac, qui etiam duxit Rebeccam filiam Nachor ex Melcha. Meritò ergo scriptor sacer nomina eorum non præterit, qui in promotione fidelis populi partem habuerunt. Semper enim nomen habent apud Deum qui proficiunt fidelium populo augendo. Vnde Isaiæ cap. 45. ait Dominus: *Hæc dicit Dominus Christo meo Cyro cuius apprehendi dextram: propter seruum meum Iacob, & Israël electum meum, & vocaui te nomine tuo*, &c. Mirabar infidelis principis nomen sic esse in memoria, imò in ore Dei. Sed Deus causam ostendit tanti memorati nominis, nimirum quia ille Rex fidelem populum à Babylonica captiuitate in proprias sedes reduxit; ibique eum florere fecit, ideò clarissimum nomen habuit apud Deum. Et Matth. cap. 1. Prosapiam Iesu recensens ait: *Iacob autem genuit Iudas & fratres eius.* Non meminit in aliis fratres. Cur ergo eos solum meminit in præsenti? Ait Chrysostomus homil. 3. in Matth. *Propterea illos reticuit, & festinauit ad alios ex quibus nascitur Christus, & vnde propagatur populus Iudæorum.* Vbi Christi generatio dicebatur, meritò prætermittuntur, qui ad eius generationem non pertinebant, at non prætermittuntur, qui licet patres Christi Domini non erant, tamen ad fidelis populi propagationem conduxerant. Tunc enim nomen censetur quis apud Deum habere, quando populo fideli propagationem tribuit. Quò respiciebat illud Deuteron. 25. *Quando habitauerint fratres simul, & vnus ex eis absque liberis mortuus fuerit, vxor defuncti non nubet alteri, sed accipiet eam frater eius, & suscitabit semen fratris sui, & primogenitum ex ea filium illius nomine appellabit, vt non deleatur nomen eius ex Israël.* Dum enim quis fideli populo augmentum non tribuit, non censetur habere nomen apud Deum: sed tunc incipit nomen habere, quando incipit habere aliquem, qui illi aliquo modo debeat quod in populo Dei viuat, & fideliter viuat. Hinc defuncto Christo Iesu Hierosolymis, vt maneret ibi nomen Christianum, factus est Iacobus, qui dicebatur frater Christi, Episcopus eius ciuitatis, quod notabat Lorinus noster in Acta Apostolorum cap. 1. Et grauiùs D. Bernard. lib. 2. de considerat. fatus; *Denique Iacobus qui videbatur columna Ecclesiæ vnâ contentus est Hierosolymâ.* Pulchrè verè *ibi positus est suscitare semen defuncti fratris, vbi occisus est ille. Nam dictus est frater Domini.* Ecce tibi vt Christianum nomen non periret de Hierusalem, accessit frater Domini Iacobus, & sibi despondit Ecclesiam illam, vt ibi daret Christo Domino filios. Nisi enim in filiis regeneratis in Christo Christianum nomen non posset consistere.

§. IV.

Vbi finis mórsve conspicitur, tota euanet, & disparet vita quasi nihil fuerit, licèt fuerit longissima.

NOuum hoc & inusitatum in præsenti ostenditur, quod non dicitur Aran ætas, & dicitur genuisse. Quippe ait: *Aran genuit Loth, mortuusq; est Aran ante Thare patrem suum.* Cæteri omnes non dicuntur genuisse, quin priùs notentur quot annis vixerint. Nimirum: *Vixit autem Nachor viginti nouem annis, & genuit Thare*, &c. Sic de omnibus ante generationis opus, notantur anni vitæ eorum. Cur in solo Arano non dicuntur anni vitæ? Dicitur eius mors, & finis; vbi autem finis ponitur, sic disparet, quidquid est vitæ quasi fuerit nihil. Ecclesiast. cap. 3. *Omnia tempus habent, & suis spatiis transeunt vniuersa sub cælo, tempus nascendi, tempus moriendi.* Ecce tibi posuit natiuitatis, & mortis tempus; vitæ autem tempus minimè meminit. Siquidem est tempus nascendi, & tempus moriendi, nónne est aliquod viuendi tempus? Cur etiam non recenses viuendi tempus? Dictum fuit tempus moriendi, & vbi mors apparuit, vitæ tempus quasi nunquam fuisset, prorsus obsoleuit. Ex quo eleganter ridet antiquorum prolixas vitas Sedulius lib. 2. Paschali in initio.

Quid numerosa dies, quid tempore proderat illo
Cernere nongentos vltra fæliciter annos,
Progeniemq; senum decimam expectare nepotum,
Iamq; suum nescire genus? Cum victa supremis
Cursibus, extrema sors irreparabilis hora
Sera licet ventura foret, longumq; per æuum
Vita breuis nil esse diu cum fine, doceret.

Quid pulchrius? Expende hoc vltimum, nimirum, *nil esse diu cum fine.* Quippe diuturnissima sæcula cum fine nil sunt. Vbi finis est, omnes longinquitates, & diuturnitates viuendi sic euanent, quasi nihil fuissent. Vt in fine positi dicant illi Sap. 5. *Nos nati continuò desiuimus esse.* Ex quo lucem capit illa Dei sententia aduersus Adamum lata Gen. 2. *Quacumque die comederis, morte morieris.* Sed vt sapienter notat D. Gregor. comedit Adamus de vetito cibo; & tamen postea vixit supra annos nongentos. Quare ergo dicebatur eadem die comestionis moriturus? Planè ex quo illi denuntiatur mors certò futura, sic disparent etiam longissimi anni vitæ quasi vna dies. Mihi crede, *nihil est diu cum fine.* Ad quod ait putatus Hieronymus ad Demetr. de Virg. *Etsi vita nostra tendatur per mille annos, & ad extremum illum totius diem ætatis quotidiana deliciarum voluptate veniamus, quale hoc, quæso, diu est, quod fine deletur? Aut quis illius voluptatis fructus est, qui statim vt cessauerit, videbitur tibi non fuisse?* Quare meritò dicebat Psalm. 36. *Vidi impium superexaltatum, & eleuatum sicut cedros Libani, & transiui, & ecce non erat.* Et quò transiuit, vt tanta altitudo sic euanesceret, quasi non fuisset? Transiuit ad extremum iudicij diem, & vbi illum extremum diem animaduertit, nihil temporale quamuis maximum apparuit distinctum

ctum à nihilo. Ait Elias Cretensis in oratione 3. Nazianzeni, *Intueamur iudicij diem, & ita mente nostra cernemus illum, qui superexaltatus est, & elatus sicut cedrus Libani, in die iudicij non esse.* Vt omnium temporalium splendidissima, & maxima videantur non esse, censeantur indistincta à nihilo, hoc sufficit, si cum extremo componantur die. Coniice oculos ad Deum vltimum, & temporalia nihil tibi erunt. Nihil enim æstimandum est quod finitur siue citiùs, siue tardiùs debeat finiri. Matth.8. querebantur dæmones de Iesu dicentes: *Venisti ante tempus torquere nos.* Quasi citiùs quàm putarant, mitterentur in ignem. Quibus Dominus respondit Isaiç cap.30. vbi enim noster legit: *Praparata est abheri Tophet*, &c. legit D. Cyrill. *Non enim ante dies lues, numquid etiam tibi paratum est regnare?* Expende qua ratione probet dæmones non torqueri ante diem, nimirum quia illis non datum erat regnare æternùm in mundo, sed temporaliter. Quippe ait Cyrillus: *Non enim ante tempus luit. Nec enim comparatum est ei, vt ille perpetuò regnet.* Quando illorum regnum finiendum erat, meritò colligit non ante tempus posse finiri. Plures enim vel pauciores anni nullius momenti faciunt differentiam in fine. Nihil plus habes si finiaris in centesimo anno quàm si in primo, dum tamen adsit finis.

§. V.

Quò notior sponsa, eò gratiùs eligenda.

DVæ sunt cantatissimæ sententiæ de vxore Abrahami, altera eam Thare filiam, & Abrahami ipsius ex patre tantùm sororem putat; altera verò non Thare, sed Arani filiam, & Abrahami asserit consobrinam. Vtramque sententiam probabilem ducit noster Salianus, sed probabiliorem secundam. Sit autem vel soror vel consobrina Abrahami Sara, necessum erat vt illi eò notior, quò coniunctior extiterit. Sapiens enim vir nullam magis debet in vxorem eligere quàm quæ notior sibi. Vbi Adamo parabatur vxor, ait Genes.2. *Immisit ergo Dominus Deus soporem in Adam, cumq; obdormisset, tulit vnam de costis eius, & repleuit carnem pro ea. Et ædificauit Dominus Deus costam, quam tulerat de Adam in mulierem, & adduxit eam ad Adam: dixitq; Adam: Hoc nunc os de ossibus meis, & caro de carne mea*, &c. Vnde sciuit Adam illam esse os de ossibus suis? Quando costa eripiebatur, Adam dormiebat? Si ergo dormiebat, quomodo sciebat fœminam de ossibus suis factam? Non erat somnus ille communis, sed extasis erat, quo arreptus fuit Adamus, vt videret mente qualiter Eua ex eius costa fiebat. Data enim illi conspicienda fuit tota futuræ vxoris constructio, vt nihil illius ignoraret. Et quando aliarum rerum conditionem non viderat, adductus est, vt futuræ vxoris creationem videret, vt tanto viro non nisi notissima fœmina in vxorem daretur. Quò spectans D.Basil.Seleu.orat.2.ait: *Porrexit Deus ambitum firmamenti, luminosas faces accendit, animantium greges à solo fructificare fecit. Verum hæc priùs fuerunt, quàm ab Adamo spectarentur; ipse, cum fierent, nullo sensu facientem percepit. Eapropter ipsius ante oculos fœminam extruxit; & tulit Deus vnam de costis eius, & ædificauit costam, quam tulerat in mulierem, & fictam monstrauit, & sponsam dedit è latere.* Non remotam, & de ignotis penetralibus adduxit: sed è latere excitauit fœminam, quæ illi esset cognita ab ipso ortu, quæ vel in ipsa conditione frequens esset illius obtutibus, vt sic in eius veniret coniugium. Et quando nulla aliarum creaturarum ei ostensa fuit, nisi postquam conditæ fuerunt, tunc primùm, & fuerunt adductæ vt noscerentur, & nomine insignirentur ab illo. Quæ futura erat sponsa in ipsa conditione vel, vt philosophi dicerent, in ipso fieri, innotuit illi; sic enim decet sapientes viros quòd penitus sibi notas virgines in sponsas accipiant.

Actor.7. Deus gloriæ apparuit patri nostro Abrahæ cum esset in Mesopotamia priùs quàm moreretur in Charan, & dixit ad illum: Exi de terra tua, & de cognatione tua, & veni in terram, quam monstrauero tibi. Tunc exiit de terra Chaldæorum, & habitauit in Charan.

Genes.11. Tulit itaque Thare Abram filium suum, & Loth filium Aran, filium filij sui, & Sarai nurum suam, vxorem Abram, vt irent in terram Chanaam: venerúntque vsque ad Haran, & habitauerunt ibi. Et facti sunt dies Thare ducentorum quinque annorum, & mortuus est in Haran.

§. VI.

Diuinæ apparitiones non ad otium, sed ad labores stimulant.

ECce vt Deus Abrahamo apparet, non illum in patrio solo quiescere sinit, sed ei longæ peregrinationis labores indicit. Ait enim: *Deus gloriæ apparuit patri nostro Abraha: & dixit ad illum: Exi de terra tua, & de cognatione tua*, &c. Non parum enim fallunt mulierculæ, quæ vt otiosè viuant, cælestes sibi apparitiones affingunt: quando cælestes apparitiones non otia amant, sed labores accumulant. Sic Genes.28. Iacob. *Viditq; in somnis scalam stantem super terram, & cacumen illius tangens cælum; Angelos quoque Dei ascendentes, & descendentes per eam; & Dominum innixum scalæ, dicentem sibi: Ego sum Dominus Deus*, &c. Bonus Iacob à paterna domo exulans, & solus super lapidem incubans, vidit scalam, & in scala Deum apparentem sibi; & quid attulit hæc apparitio Dei Iacobo? An apparuit Deus peregrino suo, vt illum à laboribus faceret quiescere? Vt iuberet quietum esse in materna domo, & laborum molestias fugere? Absit; imò eo ipso quòd Deus scalæ innixus apparet Iacobo, non paucos labores subeundos indicit. Vt meritò dicat D. Hieronymus epist. ad Iulianum, in fine: *Vidit scalam de terra vsque ad cælum, & ascendentes per eam Angelos, & descendentes, & desuper innitentem Dominum, vt lassis manum porrigeret, vt ascendentes suo ad laborem prouocaret aspectu. Vnde & vocatur locus ipse Bethel, id est domus Dei, in qua quotidie ascenditur, & descenditur. Et sancti corruunt, si fuerint negligentes, & peccatores pristinum recipiunt gradum, si sordes fletibus lauerint.* Expende illa: *Suo ad laborem prouocaret aspectu.* Quæ clarè ostendunt ad quid Deus sese conspiciendum dedat; non equidem vt otium suadeat, & negligentiam, sed vt ad laborem impellat. Fallitur qui diuinas apparitiones non putat stimulos, quibus ad maximos labores sit illi currendum. Actor.7. ait D. Stephanus: *Ecce video cælos apertos, & filium hominis stantem à dextris Dei. Exclamantes autem voce magna, continuerunt aures suas, & impetum fecerunt vnanimiter in eum. Et eycientes*

cientes eum extra ciuitatem lapidabant, &c. Vide quo fine decidat apparitio Dei, & cæli aperiuntur Stephano, & Dei Filius se se illi ostendit, & simul rapitur ab hostibus, extra ciuitatem trahitur, & ibi multis lapidum nimbis feritur. Quid mirum? Ad hæc certamina vocant apparitiones Dei. Ait D. Hilar. Arel. sermone de S. Stephano: *Ecce video cælos apertos. Iustè incunctanter offert sanguinem suum, qui præ oculis habet Regem suum simul, & brachium suum, & filium hominis à dextris virtutis Dei. Vides quod expectantis intuitus armat constantiam triumphantis? Dignè patentibus cæli portis comparatur cælum, & bella desudant.* Quid pulchrius? Patentibus cælestibus *bella desudant.* Non enim Deus se aperit suis, quin & bella vocet, & labores, & sudores, longáque certamina intimet.

§. VII.

In re virtutis ne dedignentur parentes sequi filiorum ductum.

NEmini dubium est soli Abrahamo datum fuisse præceptum de dimittenda terra cognationis, vt testatur Stephanus Actorum 7. Cur ergo Genes. 11. dicitur Thare egressus fuisse cum Abram? sic enim habes: *Tulit itaque Thare Abram filium suum, & eduxit eos de Vr Chaldæorum.* Quando Abramus solus iussus fuerat exire, cur dicitur Thare adornasse profectionem illam? Rem sic diffinit Chrysostomus homil. 3. in Genesim, dicens: *Animaduertere licet quòd cùm filius Deo acceptus esset, visus ei Deus imperauit, vt inde migraret. Quod vt agnouit Thare pater eius, licet infidelis esset; attamen ob amorem in filium socius illi peregrinationis esse voluit.* Audiuit pater filium sub Dei præceptis abire, nec illum retardare curauit, sed magis abeuntem secutus idem disponebat iter, non dedignatus pater in re virtutis fieri sectator filij. Vtinam omnes parentes hanc ebiberent disciplinam, qua currentes ad virtutem filios non retinerent, sed sequerentur. Nunquam enim non decorum est patri sugere vel à filio virtutem. Luc. 2. ait de Iesu puerulo: *Mater eius conseruabat omnia verba hæc in corde suo.* De quo Ioannes Geometra in cat. Græca ait: *Considera prudentissimam mulierem Mariam vera sapientia, ineffabilisq; scientiæ matrem qualiter scholaris sit pueri.* Fœmina erat Maria prudentissima, & ineffabilis sapientiæ mater, nihilominus vt in filio puerulo Iesu audiuit verba vitæ, non dubitat eius fieri discipula; & fœmina puerum, mater filium in re virtutis habere magistrum. Actorum 7. dicitur de Stephano sub lapidantium manibus occumbente: *Et cum hoc dixisset, obdormiuit in Domino.* Et statim cap. 4. *Facta est autem in illa die persecutio magna in Ecclesia, quæ erat Hierosolymis, & omnes dispersi sunt per regiones Iudææ & Samariæ præter Apostolos.* Post Stephani interfectionem omnes fideles fugiunt Hierosolymam, soli Apostoli non fugerunt, sed ibi manserunt expositi furoribus Iudæorum votantes mortem. Sed cur Apostoli non fugiunt, qui aliis fugam consulebant? Cur & ipsi non magis caueut Iudæorum rabiem? ait D. Maxim. Taurinensis sermone de S. Stephano: *Cum S. Stephanus ab Apostolis diaconus ordinatus sit; Apostolos ipsos beata ac triumphali morte præcessit, ac sic qui erat inferior ordine, prior factus est passione, & qui erat discipulus gradu, magister cæpit esse martyrio.* Itaque Apostoli magisterium Stephani secuti non fugiunt persecutores rabidissimos, sed se morti exponunt pro Christo. Nec dedignantur præstantissimi viri in re virtutis & filium, & minorem gradu habere ducem, ac magistrum ad martyrium. Nec aliter 2. Machabæorum 7. post septem fratrum expensos triumphos dicitur: *Nouissimè autem post filios & mater consumpta est.* Non enim ad matris dedecus, sed ad gloriam dicitur nouissima post filios peruenisse. Vt dicat D. Chrysostomus de illa: *Sicut corona cuidam pretiosissimis lapidibus composita eminentem gemmam, ita carnem suam choro filiorum coaptans ad desiderabilem Iesum pullos suos vt aquila subsequens euolauit.* Sic ibi de matre secuta filios in virtutum certamine. Sic Zachariæ non credenti Angelo nuntianti natiuitatem filij ait Angelus Luc. 1. *Eris tacens, nec poteris loqui vsque in diem, quo hæc fient.* Mutus cogitur sperare natiuitatem filij, vt à filio nato verba recipiat. Quid ille? Chrysolog. serm. 86. *Ille non dedignatur à filio verba recipere cui dederat vitam.* Sic ibi.

§. VIII.

Præstantia iubentis præceptorum facit obseruantiam.

NOtanter Stephanus Deum gloriæ dicit apparuisse Abrahamo, ait enim: *Deus gloriæ apparuit*, &c. Quippe Deus non vtrumque sed sub gloriosa imagine tunc Abrahamo affuit, vt Salianus noster cum aliis notabat Et meritò se gloriosum ostendit Dominus præcepturus profectionem à patria; præstantia namque iubentis magni interest ad præceptorum obseruantiam. Sic ait D. Ambrosius lib. de virginibus: *Primus discendi ardor nobilitas est magistri.* Quot enim præstantiæ in magistro, in præceptore apparent, tot sunt calcaria, quæ nos impellunt, vt eius monita & præcepta exequamur. Hinc 3. Regum 20. *Vir quidam de viris Prophetarum dixit ad socium suum: In sermone Domini percute me.* Iubebat se à socio percuti, & vt id facilius persuadeat, addidit illud; *in sermone Domini*, ostendens non se, sed Dominum esse authorem illius percussionis. Quis enim vereatur præceptum, cuius author Dominus, & rex est? Ait D. Chrysostomus orat. 1. aduersus Iudæos: *Etenim ne ille veritus parceret Propheta, non dixit illi simpliciter, percute me, sed addidit, in verbo Domini, hoc est, Deus præcepit, ne quære vlterius, Rex est qui hanc præscribit legem.* Præscripsit regiam diuinámque authoritatem præcipientis, vt sic præceptum faciliùs executioni mandaretur. Iam iam exigebatur sanguis à D. Stephano Actorum 7. & petebatur ad necem, & ait ipse: *Ecce video cælos apertos, & filium hominis stantem à dextris Dei.* Ituro ad mortem apparet Iesus à dextris Dei, vt sic acerba mortis præcepta Martyris animo magis infigerentur. Pulchrè enim dicit D. Augustinus homil. 11. de S. Stephano: *Illius præceptum gestabat in animo, cuius præsentiam cernebat in cælo, & ad eum flagrantissimo amore suspensus carnem quantocies relinquere, & ad eum cupiebat euolare.* Equidem quem in cælis considere cernebat, durissima etiam præcipientem amabat, & eius præcepta animo infigebat, etiam si necessum esset, relicta carne ad illum euolare. Et simul in cælestibus præsentem vidit, & præceptum eius de vita contemnenda infixit animo. Nihil enim prius est in præceptis exequendis quàm gloria, & maiestas imperantis. Ex quo dicebat Tertull. lib. de pœnit. *Audaciam existimo de bono diuini præcepti disputare. Nec enim quia bonum*

idcirco

idcirco auscultare debemus, sed quia Deus præcipit. Ad exhibitionem obsequij prior est maiestas diuinæ potestatis, prior est authoritas imperantis, quam vtilitas seruientis. Nunquam non est prior præstantia iubentis vt præcepta obseruentur. Vnde sapienter dicebat Titus Romanus Imperator apud Egesippum lib.5. de Excid. Hierosolymit. cap 7. *Pronunciatur enim de duce, cuius præceptum dissoluitur.* Non equidem ostenditur dux præstans, nec in officio illustris, sed vilis, sed contemptibilis, quādo eius præcepta contemnuntur. Vnde Paulus de diuinis præceptis monebat: *Omnia facite sine murmuratione, & hæsitatione.* Quæ verba pulchrè expendit putatus Hieronymus ad Demetriad. de virgin. aiens: *Nec aliqua præcepta Dei quasi vilia munuscula debemus contemnere, sed imperantis in omnibus maiestatem aspicere. Viles, & ignobiles dominos palàm contemni videmus à seruis. at hoc in personas nobiles non admittitur. quantoq; potentiores domini, tanto serui ad obedientiam promtiores sunt. Certè ad Regis imperium ita omnes parati sunt, vt etiam optent iuberi. Et non solùm benè merituros se esse credunt, si iussa fecerint, sed tanquam iam meruissent quod iussi sunt, ita pro dignitate præcipientis seruitium beneficij loco inducitur.* Sic ibi, & sapientissimè; præcipientis enim præstantia gloriosam facit præceptorum obedientiam.

§. IX.

Virtutis præstantia clarior in alienis, quàm in proprijs.

HAbes Abrahami euocationem à patria, dum ait: *Exi de terra tua, & de cognatione tua,* &c. Et quidem Abrahamus in patria sua imperterritus erat veræ religionis cultor; & patrem, & cognatos, & ciues ab idolorum adoratione euocabat. Cur ergo non magis sinitur esse in patria? Cur exire compellitur à patria, cui viam salutis monstrabat, præcipuè cum cæteræ omnes regiones etiam essent idololatræ? Sanè à patria educitur Abrahamus, cogitúrque per barbaras, & ignotas nationes peregrinari, vt euidentiùs virtutis in eo ostendatur præstantia, quæ in alienis triumphans semper est clarior. Audiebam 1. Regum 5. arcam Domini à propriis sedibus ablatam, in exercitum ductam, imò ab hostibus captam, qui eam in templo idolorum suorum collocarunt. Dicit enim textus: *Philisthym autem tulerunt arcam Dei, & asportauerunt eam à lapide adiutorij in Azotum. Tuleruntq; Philisthym arcam Dei, & intulerunt eam in templum Dagon, & statuerunt eum iuxta Dagon. Cúmque surrexissent diluculo Azotij altera die, ecce Dagon iacebat pronus in terra ante arcam,* &c. Mirabar quòd permisisset Deus arcam à sedibus suis extrahi, & captiuam duci ad Philisthinorum regionem, & inter idola constitui. Cur Domine non magis curas, vt arca testamenti tui propria in sede maneat, vbi sub eius præsentia & veræ religionis cultus, & Israëlitarum pietas est? Cur mauis quòd sit in alienis captiua quàm in propriis culta? Pertinebat ad gloriam arcæ, vt in alienis vim suam ostenderet, destruens, & comminuens idola, vt dicat: *Ecce Dagon iacebat pronus in terra ante arcam.* Quod notabat Chrysostomus orat.3. aduersus Iudæos aiens: *Arca capta in aliena terra vim suam ostendit, idolo bis in solum deiecto, effecit vt etiam comminueretur.* Non equidem arcæ in alienis peregrinatio indecora, nec infructuosa fuit, quin ibi eius virtus, & vis magis ostendebatur, quando in alienis etiam triumphans, & gloriosa non paruum gentium idolis inferebat damnum. Et quæ peregrinans apud gentes, eò deducta est, vt fieret latero turpissimi Dagonis, non inde maculam vllam accepit, quin potius cultoribus suis manifestè ostendit Dagonis infirmitatem, vanitatem. Quid gloriosius arcæ? De Verbo diuino aiebat Ioann. cap.1. *In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat verbum.* Ecce quàm erat Verbum velut in propria sede in excelso solio Diuinitatis. Quid tunc? *Verbum caro factum est, & habitauit in nobis. Et vidimus gloriam eius, gloriam quasi Vnigeniti à Patre.* Prius solum dicebat quòd Verbum erat apud Deum, & quod Deus erat Verbum; nec quid de eius gloria enuntiabat, modò ait: *Vidimus gloriam eius, gloriam quasi Vnigeniti à Patre.* Cur & non dicitur anteà gloriosè visus? Sanè ex quo propriam diuinitatis sedem dissimulans, in mundum venit homo factus, imò hominum factus latero, publicanorum mensis accumbens, cum muliereulis conuersatus, nec inde maculam contraxit, sed potius omnium abstergebat maculas, in ea puritate nitens, qua erat in sinu patris. Hoc gloriosissimum, & omnium admiratione erat dignum in verbo Patris. Ait S. Athanasius lib. de incarnat. citatus in cat. Græca D. Lucæ ad cap. 2. *Hoc admiratione dignum erat, quòd hominum more viueret, & vt verbum Patris omnia viuificaret, & vt filius Patris adesset.* Hoc vel in Verbo Dei æstimabatur miraculum, quòd in mundo peregrinatus, variisque hominibus, & peccatoribus & prophanis associatus, eorum assistens conuiuiis, confabulationibus; vt tamen verbum Patris omnia viuificaret, & sic in alienis ageret quasi nunquam exiisset à sinu Patris. Quam gloriam miratus in Iacob post longas eius peregrinationes aiebat S. Ambrosius lib.2. cap.9. *Quis tam potens in suo domicilio quàm iste in alieno? Quis tam diues in regno quàm iste in peregrino loco?* Nunquam quidem non est magna virtutis præstantia, quæ vel in alienis peragat, quæ magnum esset, si in propriis peragerentur.

§. X.

Filiorum virtutibus assentiendo parentes eas sibi appropriare possunt.

POst acceptum præceptum de cognatione relinquenda, dicit Actorum 7. *Tunc Abraham exijt de terra Chaldæorum, & habitauit in Charan.* Sed Genes. 11. de hac ipsa profectione dicit: *Tulit itaque Thare Abram filium suum, & Loth filium Aran, & eduxit eos de Vr Chaldæorum,* &c. Sanè Abram præceptum solus accepit iuxta quod dicitur ipse exiisse de Chaldæa; & nilominus in Genesi exitus ille non tam Abramo, quàm Thare patri eius tribuitur. Et cur quod à solo Abramo petebatur, & ipse exequebatur, dicitur à Thare factum? Crediderim, quòd dum Abram præceptum sibi intimatum ostendit, & profectionem parat, id animaduertens Thare pater non solùm non impediuit, sed se socium ostendit itineris, & filium properantem stimulauit. Quo meritò sibi facinus appropriauit, & suum fecit esse quod erat Abrahami. Sic parentes filiorum assentientes virtutibus eas sibi nouerunt appropriare. Sic putatus Hieronymus epistol. ad Demetriad. de vera virg. ait: *Respice obsecro quantum à te sanctitatis auia materque expectant: quarum egregia erga Deum fides in professione tua maximè claruit, cum te iam nuptijs præparatam, simúlque aliud velle didice-*

runt

runt, mira continuo assensus celeritate ad id, quod elegeras, cohortata sunt, & trepidam pro ætate sententiam voluntatis suæ authoritate firmarunt, tuúmque votum commune fecerunt. Erat virgo Demetriades nuptiis à parentibus destinata. Inter ipsas nuptiarum præparationes, in eam mentem virgo deuenit, vt se Deo dicaret. Nouerunt puellæ propositum auia eius, & mater. Quid tunc? Filiam à decreto animi nituntur reuocare? Absit: imò quàm celerrimæ eius proposito suffragantur, impedimenta tollunt, in virtutis itinere nouitiam confirmant, quibus illius votum suum faciunt. Sic enim ait: *Tuúmque votum commune fecerunt.* Non aliter Machab. 2. cap. 7. de cantatissima septem martyrum matre dicebatur. *Supra modum mater mirabilis, & bonorum memoria digna, quæ pereuntes septem filios sub vnius diei tempore conspiciens bono animo ferebat: singulos eorum hortabatur*, &c. Currebant generosi adolescentes ad tormenta, quos currentes ad mortem mater videns adhibebat suæ exhortationis calcaria. Quid inde? Pulchrè de illa Fortunatus cecinit lib. 5. electionis Calaritanæ:

Fœlix his meritis sibi Machabæa vel orbi
Nobilitas generis, nobilior genitis:
Quæ septem palmas cœlo transmisit ab aluo.

Ecce tibi quando ipsi currebant ad certamina, dicuntur à matre transmissi in cælum; quæ enim currentes stimulabat, illorum sibi & cursus appropriabat, & facinus. Sic parentes filiorum vota sua possunt facere. Et de horum patre Eleazaro ait Nazianzenus: *Septem insuper filios obtulit institutionis suæ fructum: filiorum enim virtutes parentibus adscribere æquissimum est.* sic ibi.

§. XI.

Dimittendi sunt aliquando qui veritati nolunt acquiescere.

ET defuncti Arani filios & Abram cum vxore sua Sara eduxit Thare de Chaldæa; sed adhuc illi restabat alius filius, nempe Nachor, cum vxore Melcha, de quo in hac profectione nihil dicit. Quippe ait: *Tulit itaque Thare Abram filium suum, & Loth filium Aran filium filij sui, & Sarai nurum suam, & eduxit eos de Vr Chaldæorum*, &c. Loth, Sarai, Abram educuntur per Thare, at Nachor non dicitur modò eductus. Sed cur bonus pater relinquit Nachorem apud impios? Cur non magis instat, vt & hic egrediatur inde? D. Augustinus lib. 16. de ciuit. Dei, cap. 13. putat Nachorem tunc temporis magis addictum fuisse idololatriæ, & ideò monentibus egressum non acquieuisse, & ideò meritò fuisse relictum. Relinqui enim possunt, & dimitti, qui pertinaciter veritatem nolunt audire. Matth. 27. multa dicentibus Iudæis aduersùs Iesum, ait illi Pilatus: *Non audis quanta aduersum te dicunt testimonia? Et non respondit ei ad vllum verbum, ita vt miraretur Præses.* Hoc mirum, & insolitum erat Præsidi quòd homo tot tantisque tumultuariè accusatus clamoribus nullum pro diluendis obiectis verbum faceret, sed prorsus tacens ab vniuersis accusari dimitteret. Cur non magis obiecta dissoluit? Cur non magis in re aperta pro se loquitur? Pulchrè Eusebius Emissenus fatur: *Non enim conueniens erat, vt tunc Pilato Dominus responderet, quando eum ad litigandum contra falsos, & inuidos prouocabat. Nihil enim est nisi labor, respondere ijs, qui veritatem audire nolunt.* Tacet Dominus & dimittit illos, qui pertinaciter hærebant mendaciis, & nolebant attendere ad veritatem; cum iis enim agere labor inutilis est, & ideò frequentius sunt dimittendi. Non aliter faciebat bonus ille latro Luc. 23. de quo blasphemantem socium audiente ait textus: *Respondens autem alter increpabat eum dicens: Nec tu times Deum, qui in eadem damnatione es. Et nos quidem iustè, nam digna factis recipimus; hic autem nil mali gessit. Et dicebat ad Iesum: Domine memento mei*, &c. Bonus latro factus concionator in cruce Iesu testatur innocentiam, sed de illa paucissima fecit verba soli socio suo, & non populo circumstanti. Et quando nouisti Iesum regem omni culpa immunem, cur non pluribus eius gloriam testaris? Cur non eam procuras multis persuadere circumstanti populo? Cur relicto populo ad solum socium conuerteris, illique pauca dicis, & statim ad Dominum euolas? Vidit bonus omnium auditus ad veritatem obtusos percipiendam, & ideò non longum sermonem terit, sed illis relictis ad Dominum pro se oraturus conuertitur. Ait D. Thomas in cat. ex D. Chrysostom. *Beatus igitur latro adstantes docebat talia differens, quibus alterum increpabat. Sed vt videt extinctos auditus adstantium, redit consequenter ad eum, qui nouit præcordia.* Non multis agit cum iis, qui auditum obturabant veritati, sed illis breuiter dimissis, ad Deum ipse transit; cum quo de propria salute agit.

§. XII.

Vxoris erga virum pertinacissimus amor.

IN peregrinatione suscepta habet Abrahamus socium parentem, & consobrinum, & vxorem Sarai: *Tulit itaque Thare Abram filium suum, & Loth filium Aran, & Sarai nurum suam vxorem Abram*, &c. Nequiuit bona vxor à coniuge suo separari, etsi obeunda essent discrimina, etsi pericula superanda. Constantissimus enim est erga virum vxoris amor. Amiserat Iob vniuersam substantiam suam, amiserat filios, & ab omnibus destitutus sedens in sterquilinio extra domum, extra ciuitatem, adhuc sociam habebat vxorem à latere. Ait textus cap. 2. *Egressus Satan à facie Domini percussit Iob vlcere pessimo à planta pedis vsque ad verticem eius, qui testa saniem radebat sedens in sterquilinio: Dixit autem illi vxor sua*, &c. Ecce tibi quem manantem sanie sedentem in sterquilinio reliquerant ciues, reliquerant famuli, non illum reliquit vxor, sed illi adstat, & cum illo verba facit. Et esto quòd fuerint illius verba stulta & criminosa, at eius assistentiam marito de solato quis non laudet? De illa D. Asterius Episcop. Amaset homil. 5. fatur: *Talem etiam patientissimi Iobi coniugem fuisse reperimus. Deseruerunt enim omnes, vnáque cum opibus adulatores defluxerunt, amici ipsi, rebus secundis amicitiam æstimantes cum fortuna mutarunt. Sola autem hæc primaria paulo antè, & ornatissima fœmina nusquam à viro discessit, assiditque, vel in sterquilinio saniem, & tabum abstergens, verméſque plagis educens. Verè quidem illa vitæ socia, indiuidua cultrix amicitiæ, vnum denique de tanta fortuna, ac de tota cognatorum, & beneuolentium cohorte reliquum marito bonum.* Nihil in hac fœmina inuenies, quod non oriatur à pertinacissimo amore in virum. In quo sanè excessit, cum blasphemiam consulit, ne cum tot malis conflictantem videat. At maximum ostendebat, & primaria fœmina dignum, cum ab omnibus derelictum sola fouebat, sola comitabatur, non detrectans sterquilinium, nec fugiens vermes, sed per hæc omnia indiuiduæ

amicitiæ, & vxoriæ societatis ostendebatur cultrix. Nullúmque locum sibi alienum putabat, in quo cernebat vel vmbram sui viri. Huc etiam traho Rutham Moabitidem, quæ viduata viro, sic hæsit socrui, vt pauperem sequeretur, nullo longæ peregrinationis discrimine deuicta. Imò aiebat cap. 1. *Ne aduerseris mihi, vt relinquam te, & abeam; quocumque enim perrexeris, pergam: & vbi morata fueris, & ego pariter morabor. Populus tuus, populus meus, & Deus tuus, Deus meus. Quæ te terra morientem susceperit in ea moriar, ibique locum accipiam sepulturæ.* Sed vnde tantus affectus in Rutha erga pauperẽ socrum pergentem ad sibi ignotam regionem, vt inseparabilem sociam se illi adiungeret? Erat in socru memoria defuncti mariti, quem sic amabat, vt vel ab vmbra eius nullis posset separari periculis. De illa Theodoretus aiebat: *Ruth socrum senio confectam, & paupertate laborantem prætulit parentibus propter animi pietatem, & coniugij memoriam.* Vel memoriam coniugis sequebatur Rutha per omnia peregrinationis longæ discrimina, per rerum omnium penuriam. Et quem bonorum substantia dimiserat, imò & vita ipsa, vxor bona non valebat dimittere.

Genes. 12. Dixit autem Dominus ad Abram; Egredere de terra tua, & de cognatione tua, & de domo patris tui, & veni in terram, quam monstrauero tibi. Faciámque te in gentem magnam, & benedicam tibi, & magnificabo nomen tuum, erísque benedictus. Benedicam benedicentibus tibi, & maledicam maledicentibus tibi, atque in te benedicentur vniuersæ cognationes terræ.

§. XIII.

Ea homini carissima, vbi carissimorum ossa requiescunt.

DVm esset Abram in ea parte Mesopotamiæ, quæ ad Chaldæos pertinet, in Vr Chaldæorum præceptum accepit à Deo, vt exiret de patria, & de cognatione sua; quod protinus exequens vnà cum patre sene, & vxore Sarai, & Lotho venit in Haran, qui populus extra sortem Chaldææ erat pertinens ad Mesopotamiam Syriæ; ibique habitauit donec mortuus est Thare pater eius, & sepultus; tunc enim statim adest Deus, & monet hominem iterum, vt patriam & cognationem relinquat. Quippe ait: *Egredere de terra tua, & de cognatione tua, & de domo patris tui*, &c. Et quando vt vidimus suprà iuxta primum Dei præceptum, iam Abraham patriam Chaldæam, terram natiuitatis suæ reliquerat, & erat in Haran: cur iterum iubet Deus, vt terram, patriam nimirum relinquat? An post relictam Chaldæam habebat Abram aliam patriam, quam relinqueret? Aut quæ terra illi patria esse poterat præter terram natiuitatis suæ? Illa terra, quæ patris Thare seruabat ossa, nimirum Haran erat Abramo patria, quam modò iubetur relinquere. Vt enim natiuitatis iure patriam acquirimus, sic & patriam dulciorem solemus putare, quæ tenet charissimorum sepulchra. Quò spectabat Ruricius Lemouicensis Episcopus lib. 2. epistol. 3. de morte consobrinæ fatus: *Solam tamen patriam, quæ mihi per ipsam acquisita fuerat, non amittam; qui hanc mihi potissimum terram, quam illa corpore suo occupat, patriam iudicabo.* Sic patriam, sic natale solum æstimant communiter illud, in quo cognatorum ossa requiescunt. De quo vide dicta in 2. tom. in vetus testam. lib. 5. cap. 10. §. 10.

§. XIV.

Fidelis populi commodis qui propria postponit, maximè Christo Domino appropinquat.

PAtriam parentésque relinquere Abram iubetur, vt in gentem magnam fiat; quo eò perueniet benedictionis, vt fontem benedictionum gignat nempe Christum, à quo vniuersæ nationes benedictionem acquirant. Sic enim habes: *Egredere de terra tua, faciámque te in gentem magnam, atque in te benedicentur vniuersæ cognationes terræ.* Iis vltimis putat Rupertus & Caietan. imò ferè omnes expositores putant promissionem fieri de ortu Christi, & semine Abrahami. Sed notanda quæ præmittuntur ad hóc, vt eò dignitatis deueniat quòd inter suos habeat Christum: præmittuntur namque ea: *Egredere de terra tua, faciámque te in gentem magnam.* Sic exire iubetur de propriis, vt magnum illum populum fidelium fundet. Qui autem propria contemnit, vt mentem fideli populo augendo adhibeat, is non miror quòd numeretur inter parentes, & propinquos Christi. Matth. 1. recensens Christi primogenitores, duas aut tres fœminas non tantum meminit; quarum vna fuit Ruth, Moabitis, ait enim: *Booz autem genuit Obed ex Ruth.* Multis aliis silentio sepultis, Rutham nobis ob oculos proponit quasi mirabundus quòd alienigena, & ethnica fœmina annumerata fuerit inter Christi propinquos. Vnde adeò vilis puella in tantum censum potuit peruenire? Ait Imperfectus homil. 1. in Matth. *Ruth pro merito fidei suæ nupsit Booz, quæ propriam gentem contempsit, & terram, & elegit Israel, & non despexit socrum viduam simul, & peregrinam desiderio ducta generis eius magis quàm sui.* Alienigena erat Ruth, & gentilis, quæ habebat socrum fidelem Israëlitam, à qua cum rogaretur vt maneret in patria, & inter gentiles iuuenes nuptias apud cognatos requireret; ipsa & patriam, & genus proprium contemnens adhærebat socrui desiderio ducta generis fidelis magis quàm sui. Dum ergo & patriam sedem, & genus proprium dimittit, vt fidelem populum impleat, eò deuenit vt annumeretur inter Christi propinquos. Quis enim non maximè Christo Domino appropinquet, genus suum obliuiscens, vt populum fidelem impleat? Matth. 12. *Extendens Iesus manus in discipulos suos dixit: Ecce mater mea, & fratres mei.* Et esto quòd Apostoli viri fiant Christi fratres ex regeneratione, & ex muneris communione; at mater Christi qualiter quis fieri potest? Ait Beda ibi: *Sicut quis frater Domini efficitur in eum credendo, ita etiam mater prædicando.* Nulla est maior propinquitas ad Christum quàm illa, qua eius mater fit: sed ad hanc propinquitatem accedis per hoc quod prædicatione tua populos trahas ad fidem; vt enim domesticis etiam curis abiectis eò spectes, vt fidelem populum exhibeas, non dubitum quin numereris inter Christi Domini propinquos. Sic Matth. 1. *Salmon autem genuit Booz de Rahab.* Noluit inter primogenitores Christi silentio obtegere vilem meretriculam Rahab. Et vnde Rahab tantum meruit? Habes ex Iosue 2. vt illa propriam ciuitatem contempsit,

tempsit, & fideli Israëlitarum populo seruando operam dedit; de qua fatus Theodoretus sermone 10. de prouidentia, ait: *Et hæc quidem vera esse Rahab meretrix testatur, quæ alienigena quidem, & meretrix existens, sola tamen fama contenta per hanc pietatem suscepit, & domesticos quidem destituit, alienos autem amplexa est.* Non dubitauit bona postponere domesticos malos alienis fidelibus. Vt enim animaduertit se proficere posse populo fideli, propria contempsit, & patriam negauit, & tota incubuit in seruandis fidelibus: ne miremur quòd in Christi propinquorum legatur censu. Quis enim populo fideli augendo studuit, & inter Christi propinquos non scriptus est? Matth. 1. *Iacob autem genuit Iudam, & fratres eius, Iudas autem genuit Phares*, &c. Animus Euangelistæ erat progenitores Christi Domini percensere: at Iudæ fratres non fuerunt progenitores Christi, nec ad eius ex carne generationem pertinuerunt. Cur ergo cum reliquis progenitoribus recensentur? Non generarunt illi Christum, fateor, sed generarunt populum fidelem, ex quo meritò inter Christi propinquos, & parentes censentur. Ait D. Chrysostomus homil. 3. in Matth. *Cuius verò rei gratia cum meminisset Abrahæ, atque dixisset, quia genuerit Isaac, & Isaac Iacob, nec fratris eius mentionem facere curasset, ad Iacob veniens non solum Iudam, sed etiam fratres eius enumerat? Quia videlicet nihil alij habebant cum Israëlitarum genere commune, Saraceni & Ismaëlitæ, & Arabes, & quotquot sunt ex illorum patribus procreati. Propterea igitur quidem illos reticuit, festinat verò ad eos, ex quibus nascitur Christus, & vnde propagatur populus Iudæorum.* Ecce tibi eodem censu ponuntur Christi progenitores, & fidelis populi propagatores; qui enim facit, vt fidelis plebs in Christo nascatur, augeatur & conseruetur, is non distat à Christi ipsius propinquis & progenitoribus, is verè illius frater & mater est. Fœlix qui sic studet augendo fidelium populo, maxime sibi inde deuinciet Dominum, & vix interitum noscet, qui familiaris est illis, à quibus destruitur fidelis populus. Aiebat enim Arnob. lib. 7. *Sybilla tamen apertè interituram esse Romam loquuntur, & quidem iudicio Dei, quod nomen eius habuerint inuisum, & alumnum veritatis populum trucidaris.* Et cur non pereat qui veritatis alumnum circiriat populum?

§. XV.

Id à nobis Deus requirit, quod præstantiori genere concedere amat.

MVlti perfecti viri præcesserant, nimirum Abel, Seth, Enoch, & alij, quorum nulli dixerat Dominus, quòd exiret de terra & de cognatione sua. Id autem Abrahamo fuit primò notificatum. Ait enim Dominus illi: *Egredere de terra tua, & de cognatione tua*, &c. Et cur ab Abrahamo primò requirit Deus hanc profectionem ex patria? Subdit tantæ perfectionis præmium, quòd ipse Deus descendet de cælis, & de eius semine natus ingentem hominibus benedictionem afferet. Sic intelligunt patres verba illa: *Et benedicentur in te vniuersæ cognationes terræ.* Petit ergo Deus ab Abrahamo id, quod diuiniori genere illi præstabit. Petit vt exeat à terra sua, quia iam illi præstabitur quod ipse Deus exeat de cælis, & de semine Abrahæ natus peregrinus apud homines habitet. Sic solet Deus à suo homine requirere quod illi diuiniori genere amat præstare. Aiebat Matth. 3. *Tunc venit Iesus à Galilæa ad Iordanem vt baptizaretur ab eo.* Mirabar sæpè, quòd candidissimus Iesus lauacrum requireret ex Ioanne? Bone Deus, qui lotus est, non indiget, nisi vt pedes lauet, & tu lotus es, & vel minimæ expers maculæ; cur ergo submittis caput baptismo Ioannis? Baptismum petit à Ioanne diuiniorem alium hominibus dandum meditatus. Ait Sedul. lib. 2. Paschal.

——Placidam Iordanis ad vndam
Venit, vt acciperet hoc, quod dare venerat ipse.

Requirit à te lauacrum aquæ daturus lauacrum spiritus; tunc enim ex te Dominus petit minima cùm in simili genere & maxima tibi parat, & diuinissima. Matth. 11. *Liber generationis Iesu Christi filij Dauid.* Nihil prius nominat acceptum ex hominibus, quàm carnem Dauidis, quia innotescebat populo passim vocatus filius Dauid. Sed cur magis ex Dauid accepit, quo agnosceretur à populis? Requirebat ab hominibus regium patrem, daturus illis patrem diuinum. Chrysostomus homil. 2. in Matth. *Cum filius sempiterni esset Dei, etiam filius Dauid esse dignatus est, modò vt te filium faceret Dei, seruum patrē habere dignatus est, vt tibi seruum patrem faceret Deum.* Nil à te petit humanum, quod non det diuinum. Exinde & petit, & accipit aliquid à te, ex quo diuiniori modo tibi parat offerre similia. Matth. 2. Redeuntem ex Ægypto Iesum proponens, inquit: *Veniens habitauit in ciuitate, quæ vocatur Nazareth.* Est autem *Nazareth* idem quod *florida*. Et mirabar, quòd veniens Iesus humanas calcaturas delicias patriam acciperet, quæ vel nomine ipso flores deliciarum prætenderet. Cur Deus in terra germinante tribulos, & spinas, floridum locum requiris? Requirit flores daturus iam ex tunc floridas corollas hominibus. De quo pulchrè D. Bernard. *In Nazareth annuntiatur Christus nasciturus, quia in flore speratur fructus processurus. Nomen igitur ciuitatis in qua concipitur, exprimit statum temporis, & finem operis, ad quem venit. Cùm enim Christus in Nazareth concipitur, iam hyems transiit, tempus innouationis aduenit, fructus appropinquauit, coronans peccatores aduenit.* Sic Bernardus in homil. super *Missus est*, ponderat quòd Iesus Nazareth locum eligat, vt annuntietur, vt concipiatur, vt moretur. Nec miror, quòd locum floridum requirat quando *coronans peccatores aduenit*. Semper enim ex nobis accipit quod magis solet respondere diuinissimis donis eius. Ait enim Isaias cap. 9. *Paruulus enim natus est nobis, & factus est principatus super humerum eius.* Ex quo sapientissimè argumentatur Eusebius Gallicanus homil. 1. de Natiuitate. *Sicut totus Deus ex Deo, ita totum hominis corpus ex homine de carne Mariæ coagulatus, de eius formatus visceribus, & sanguinem, quem pro matre obtulit, de sanguine matris accepit. Sed & quoniam legimus, paruulus natus est nobis, non nobis natus est, si nihil sumpsit ex nobis, nihil ex nostro suscepit, nihil nobis contulit.* Quid pulchrius? A matre requisiuit sanguinem, quem pro illa in pretium daret, à nobis naturam sumpsit, vt præberet gratiam; adeò enim expectat recipere à nobis, quod det, vt si nil recepisset nostræ carnis, nil largiretur suæ diuinitatis.

§. XVI.

Nihil carnale permittitur vbi Christus.

ECce tibi Deus, & promittit se Abrahæ semini miscendum illis verbis: *Et benedicentur in te vniuersæ cognationes terræ.* Et priùs ab illo petit quòd carnales omnes affectus eruat. Ait enim: *Egredere de*

de terra tua, & de cognatione tua, & de domo patris tui. Nihil enim carnis esse permittitur, vbi Christus oriri debet. Desinant necessum est in nobis carnales cognationes, carnales affectus, si nobis Christum natum tenere debemus. Sapienter notabat Paulus ad Galat. 4. *Misit Deus filium suum factum ex muliere.* Et cur necessum fuit Dei filium nasci ex muliere? Adamus homo erat, nec tamen natus fuit ex muliere; sic etiam Dei filius potuit fieri homo, quin ex homine nasceretur. Cur magis voluit nasci ex muliere? Ait Chrysostomus homil. 2. in Matth. *Natus est Iesus secundum carnem, vt tu nascerere spiritu; natus est ex muliere, vt tu desineres filius esse mulieris.* Nihil carnale est quod non debeat deficere, vt Iesus Dei filius adueniat; ipsa caro, carnales ipsæ natiuitates abscedant necessum est, vbi Christus eò accedit. Desinat matrem carnalem habere, cognationem omnem spernat quisquis amat sibi nasci Dei verbum ex fœmina. O quàm se insinuat Verbum diuinum menti vacuatæ omni carnali affectu! Aiebat Sapient. cap. 1. *Spiritus Domini repleuit orbem terrarum, & hoc quod continet omnia, scientiam habet vocis.* Duo diuino spiritui attribuuntur, & quòd repleat, & quòd vocem habeat, qua se prodat. Replere autem non potest, nisi vacuum inueniat; nam qui in plenum emittit, effundit; qui in vacuum, ille replere potest. Perderentur diuina dona, & effunderentur prorsus, si in plenas carnalibus mentes mitterentur. Quapropter vacuas mentes expectat Dominus, & cum primum vacuum apparet, non se continet, nec in sua sede morari patitur, sed vel à suis exiens vacuum replet, & voce se prodit. Erat Sanctus Romanus coram Tyranno imperterritus prædicans diuina magnalia. Tunc Tyrannus iubet illi linguam auferri. Quid tunc? Lingua Martyri eripitur, & ille adhuc glorias diuinas loquitur: sed quomodo fieri potuit, quod ora lingua vacuata diuinis laudibus sonent? Ideò veriùs sonant, quia vacuata linguis: vt enim in ore Martyris vacuum carneæ linguæ apparuit; statim Deus suas sedes dissimulans aduolat, vt repleat Martyris ora, pulchrísque suam præsentiam insinuet vocibus. Ait Eusebius Gallicanus sermone de S. Romano: *Damnum non sentit in voce, cui verbum regnat in pectore. Quàm tibi tardum est diuina benignitas sanctos tuos in posterum glorificari! Subitò impleturus vacuum subditur nouum rediuiuæ vocis officium.* Quid pulchrius? De Philosophia sumpsit, quo Dei in nos affectum extollat. Est enim elementorum naturis propria sedes, sunt leges propriæ, quas præterire naturaliter non possunt. At cum casu contigit quod vacuum aliquod spatium detur, tunc vniuersa elementa proprias obliuiscuntur & leges, & sedes, vnum attendentia, vt in primis quàm citò vacuum implere possint. Sic Deus leges suas habet, & decreta, quæ regulariter minimè præterit. at cum videt cor hominis vacuatum; cum primum vacuum hoc apparet eius ob oculos, non patitur communium decretorum moras, sed omnes abrumpit, *subitò impleturus vacuum*, suámque ibi præsentiam insinuaturus vocibus, etiam si à propria sede exeundum illi sit, etiam si nocte intempesta prosilire debeat in mediam exterminij terram, etiam si tempora sint anteuertenda, vt det coronas. Fœlix ille, qui sic carne vacuatur, nisi cælestia omnia ad illum volent. Matth. 2. Ingressi sunt Magi Hierosolymam quærentes Dominicæ natiuitatis locum, quorum voce commotus Rex Herodes congregat sapientes omnes, à quibus requirit locum, in quo nasciturus expectabatur Dominus. Nec mora & Rex, & sapientes omnes Hierosolymitani conueniunt Magos, illósq ne informant de loco, & viam ostendunt, & nomen oppidi. Egrediuntur ergo illi Hierosolymis; petunt Bethlehem: *Et inuenerunt puerum, & Mariam matrem eius, & procidentes adorauerunt eum, & apertis thesauris suis obtulerunt ei munera, aurum, thus, & myrrham. Et responso accepto in somnis ne redirent ad Herodem per aliam viam reuersi sunt*, &c. Ecce tibi Deus per Angelum suum in somnis adest Magis, illósque admonet de reditu in patriam, & de via ineunda. At dum Hierosolymis erant, non Deus, nec Angelus, sed & Herodes, & sapientes illos de via, & loco admonent. Et cælorum lingua ibi immutescit, soli principes Hierosolymitani loquuntur, quando itur ad locum natiuitatis; quando autem inde redituri sunt, tunc Deus per Angelum suum illis adest. Quando ibant Bethlehem, ibant muneribus pretiosis pleni; sic enim dicunt: *Venimus cum muneribus adorare eum*, in qua munerum bonorúmque plenitudine non miror, quòd Deus se abscondat, & quòd illam æstiment principes mundiales. Licet enim religiosè Magi munera Deo deferrent, at Deus volebat persuadere, vt magis placeat sibi in paupertate, quàm in auro. At cùm redeunt, iam omnia illa munera ad Iesu pedes posuerant, iam apparent omni auro, omnique temporali bono vacuati; vbi autem vacuati sunt, & Deum, & cælestes spiritus ad se maximè trahunt. Ait D. Hieronymus epistol. de vera circumcis. *Magi tamen ex illo veteris vitæ reliquerunt vestigia, nouúmque iter ingressi, vacui sarcinis, non vacui benedictionibus. Hi vero suis affectibus spoliati in auro, thure, & myrrha conuersationum itinere mutato, qui per Herodem venerant, per Angelum redeuntes.* Itaque in auro, & thure, & myrrha suis carnalibus affectibus spoliati, in reditu vacui vt apparent, cælestes trahunt benedictiones, & qui per Herodem venerant, reuertuntur per Angelum. Vt enim mundiales principes ad plenos euolant bonis temporalibus, sic diuini spiritus veniunt ad vacuos.

§. XVII.

Ille bonus gubernator qui omnia facit quæ a subditis fieri exigit.

NOuum fateor, & anteà minimè exauditum præceptum Abrahæ imponitur, dum dicitur illi: *Egredere de terra tua, & de cognatione tua*, &c. Et cur non antea sed primò tantum præceptum Abrahæ imponitur? in Abrahamo primò ostenditur Deus egressurus è cælis, & peregrinaturus in mundo factus homo, & ideò tunc primò Deus exigit ab homine quod patriam relinquat, quando ipse ostenditur etiam relicturus sua propter hominem. Boni enim gubernatoris est, ea à subditis solum exigere, quæ ipse facere solet. Lucæ cap. 1. *Missus est Angelus Gabriel ad Virginem desponsatam viro:* Et quando virginem requirebat Deus, ex qua nasceretur, mittit Angelum suum ad Virginem desponsatam, an vt sponsalia soluat, vnionemque castissimi coniugij diuidat præripiens sibi Iosephi sponsam, & volens vt ab illa dimittatur sponsus? Absit: Non enim deceret quod Deus peteret à suis diuisionem vnionis, quando ipse tractabat sibi adiungere totum hominem. Quæ facit ipse, non contraria ex subditis petuntur à bono gubernatore. Pulchrè ad hæc D. Chrysolog. sermone 140. *Peruolat ad sponsam festinus interpres, vt à Dei sponsa humanæ desponsationis arceat, & suspendat affectum; nec auferat à Ioseph Virginem, sed reddat Christo. Christus ergo suam sponsam recipit, non præripit alienam, nec separationem*

rationem facit, quando suam sibi totam iungit in vna corpore creaturam. Expende ab illis: *Nec separationem facit*, &c. Quippe cum ipse totus erat in vniendis diuisis. non poterat petere à suis, vt facerent inter se separationem. Conueniant huc mundiales multi gubernatores, qui minimè detrectant multa à suis petere eo præcipuè tempore, quando ipsi sibi prorsus contraria volunt. Sanè is non est spiritus diuinus, sed diabolicus, sed extremæ damnationis. Aiebat Paulus ad Ephes. 2. *Christus pax nostra, qui fecit vtraque vnum.* Duo erant antea populi, Iudæus, & Græcus; venit Christus, & fecit vt duo hi fierent vnum. Ex quo loco argumentantur Catholici aduersùs Arrianos, illósque notant homines extremæ damnationis, qui negabant Christum vnum esse cum Patre. Nunquam enim bonus mundi moderator, si ipse à Patre esset diuisus, posset petere in populis coniunctionem. Ait enim Proclus de fide ad Armenos: *Iudæum & Græcum per Baptismum in vnum hominem condidit vniens potentia, quæ conuersatione dissidebant. Horreant damnationem nouæ impietatis authores; siquidem cum dissidentia in vnam concordiam vnita sint, is qui vniuit quantum in illis fuit, in duo est diuisus.* Expende ab illis: *Horreant damnationem*, &c. Hominis enim damnati dominatricem potentiam putare in se dissitam, & disiunctam, quando ipsa ad vnionem populos inclinat. In solum namque damnatum animum cadere potest quòd potestas aliqua petat à suis id, quod minimè ipsa in se admittit. Matth. 8. Centurio præclarè sentiebat de potestate, quæ erat in Christo Domino, à quo petebat vt solo verbo sanaret puerum paralyticum. Et cur solo verbo sanaret illum Christus Dominus? Ait ipse: *Nam ego homo sum sub potestate constitutus, & dico huic, vade, & vadit.* Et quidem sapientissimè ex iis, quæ ipse subditus faciebat, colligebat quæ deberet facere potestas, quæ erat supra illum, quando & potestates & subditi eadem sibi opera præfigunt. Quod meditatus D. Basilius Sel. orat. 19. inquit: *Admiremur fidem, prudentiam, religionem Centurionis. Fides vno verbo curationem mensa est. Prudentia ex ijs, quæ circa se, quæ circa Dominum colligebat.* Prudentissimè agit quisquis ex iis, quæ videt peragi à subditis, æstimat ipsa dominatoris facinora: quando nullus bonus debet exigere alia quàm quæ facit ipse. Hinc Iesus spirans in cruce Ioan. 19. dicit Mariæ: *Mulier ecce filius tuus*, quasi ab illa ablegaret, non matrem vocat, sed mulierem, & in locum sui illi Ioannem in filium attribuit. Quæ verba adeò dura fuerunt Mariæ, vt illis impletam fuisse putet Bernard. Simeonis prophetiam, dicentis Luc. 2. *Tuam ipsius animam doloris gladius pertransiuit.* Ait enim Bernard. sermone super cap. 12. Apocalyps. *At non tibi plus quàm gladius fuit sermo ille (reuera pertransiens animam, & pertingens vsque ad diuisionem animæ & spiritus) Mulier, ecce filius tuus? O commutationem! Ioannes tibi pro Iesu traditur.* Sanè gladius fuit acutissimus verbum illud nomen matris prætericns, & Mariam à Iesu paulisper diuidens. Et cur Domine tam acutum gladium exeris in Mariam? Cur necessium fuit sic matrem afficere? Erat Iesus, qui dicebat Matth. 10. *Non veni pacem mittere, sed gladium; veni enim separare hominem aduersus patrem suum*, &c. Qui ergo gladium porrigebat suis, quo se pro Deo vel à parentibus diuiderent, meritò & ipse gladium exerit, qui maternam teneritudinem diuidat, dum pro mundo satisfacit diuinæ iustitiæ. Boni namque principis est facere ipse, quæcumque exigit à subditis. Hinc Deuteronom. 15. Cauet Deus: *Si vnus de fratribus tuis ad paupertatem deuenerit, non obdurabis cor tuum, nec contrahes manum, sed aperies eam pauperi*, &c. Sic ibi iubebantur fratri pauperi aliquid dare. At Matth. 5. Dominus aiebat: *Qui petit à te, da ei.* Non solùm fratri, sed quisquis sit, qui petat, illi iuxta Christi monitum est dandum. Et cur in lege solis fratribus explicitè, in Euangelio autem & extraneis erat eleemosyna danda? Ait Tertullianus lib. 4. in Mar. *Quamdiu intra Israelem erat sacramentum, meritò in solos fratres misericordiam mandabat. At vbi Christo dedit gentes in hæreditatem, exinde Christus in omnes legem paternæ benignitatis extendit.* Bonus gubernator Dominus sola petebat à subditis, quæ ipse præstabat. Et ideò quamdiu in solos Israëlitas fratres suos effundebatur; sic petebat à suis, vt in solos effunderetur fratres. Vbi autem se extendit ad gentes, sic iussi sumus extendi ad extraneos.

§. XVIII.

Nomen hominis in solo Deo amplificatur, æternatur.

PRo virtutis præmio hoc dicit Dominus Abrahæ: *Benedicam tibi, & magnificabo nomen tuum.* A solo enim Deo, & virtute venit, quòd hominis nomen amplificetur, & maneat. Rem sapienter ponderat Theodoretus sermone 5. de natura hominis fatus: *Factum est vt cuncti mortales Italica quidem, Ionicaq́, secta ac Eleatica, ne nomina quidem sciant; eorum namque memoriam temporis longinquitas aboleuit. Prophetarum verò nomina, quanquam pluribus quàm mille, ac quingentis annis eiusmodi philosophis antiquiorum loquentes huc illúcque circumferunt. Quin eos quoque patres, qui prophetas tempore præcesserunt, Abraham, inquam, filiósque Abrahæ, ipsisq́, vetustiores Noë, Enoch, & Abel, cæterósque quoscumque laudabilis vita illustres fecit, norunt quàm optimè.* Euanuerunt sanè & nomina cum præstantissimis sæculi hominibus, aut si aliqua manent, tam pauci ea norunt, vt meritò putentur ab omnibus ignorari. At illorum nomina, qui Deo seruierunt, etsi antiquiora, multo tamen modo & splendida, & recentia per omnium ora volitant. Quis ignoret Iacob? Quis Isaac? Quis Abraham? Quis Noë? Quis Abel? Et tamen iis nil antiquius. Et pergit Theodoretus: *Septem illos sapientes, qui longo post prophetas tempore nati sunt, eorúmque præterea nomen, qui sapientibus illis successerunt, ne illi quidem, qui Græco fauent idiomati, satis sciunt. Matthæum verò, Bartholomæum, & Iacobum, Moysem, David, Esaiam, aliosq́, item Apostolos, & Prophetas, æquè nunc homines tenent, ac illorum nomina.* Fulgent equidem nomina iustorum in terra; nomina autem impiorum euanescunt cum illis. Quod meditatus Psalm. 61. consulebat: *Rapinas nolite concupiscere.* Vbi ex Hebræo legitur: *In rapina ne euanescatis.* Simul enim cum mundialibus bonis raptis euanescunt impij, & abeunt in fumos, nec nominum eorum manent vestigia. Luc. 16. *Homo quidam erat diues, & induebatur purpura, & epulabatur quotidie.* Ecce cuius narrantur deliciæ, & diuitiæ; nec nomen scitur. Et quare cuius thesauri aperiuntur, nomen non explicatur? Ait author Cat. Græcæ in Lucam: *Hunc tanquam durum, & in pauperes inhumanum Dominus anonymum inducit, vti per prophetam de Deum non timentibus ait: Non memor ero nominum illorum per labia mea.* Meritò anonymus, id est,

id est, sine nomine proponitur, qui sic erat immisericors & durus; impietas enim vel nomina absumit. Matth.1. *David autem Rex genuit Salomonem ex ea, quæ fuit Vriæ.* In censu progenitorum Iesv tacetur nomen Bersabee, quæ verè fuit auia Saluatoris, & ponitur nomen Vriæ, qui ad eam prosapiam non pertinuit; dicitur enim: *Ex ea, quæ fuit Vriæ.* imò in Græca lectione, quam meminit P. Zerda in Aduersariis cap.187. solum legitur: *David genuit Salomonem ex ea quæ fuit Vriæ*, non enim solum nomen talis fœminæ excluditur, sed nec pronomen admittitur demonstratiuum illius. Et cur quando & Dauidis, & Vriæ mentio fit, nec Bersabee nomen admittitur, quod magis ad rem conducebat quàm nomen Vriæ? Accipite Pascasium de hac quæstione disserentem lib.1. in Matth. *Hæc quoque adulterio fuscata, simul & viri homicidio cruentata, meritò videtur prætermissa, saltem vt silentio nominis quia loquendo nequiuerat, quod turpe videbatur omnino, tacendo retegeret. Vnde & nomen viri eius, quod est Vrias, velut iusti hominis ponitur. Et notandum quòd non solum indulgentia criminis, sed & satisfactio in Dauid legitur: Bersabea autem, nec pœnitentia quod consenserit in adulterium Regis, crimen suum diluisse scribitur.* Iustitiam, & sanctitatem sequitur nominis celebratio, ideò Vrias, quia iustus, & Dauid quia pœnitens, inter nominatos Christi progenitores censentur: Bersabeæ autem nomen inde excluditur, quia cum peccasset, quòd pœnituerit non legitur. De impio namque dicebat Iob.cap.18. *Non celebretur nomen eius in plateis.* Quæ verba exponens Philippus presbyter ait: *In plateis, atque portis Reges quondam, & indices residebant. Et ideo ait; nec ibi laudem, & prædicabilem famam impius homo integritatis, ac iustitiæ habeat, vbi Regum, & potentiorum nomen solet virtutum suarum merito celebrari.* Cum nominis celebritatem ex virtutibus Reges, & Principes consequantur, vbi horum nomina præfiguntur, nullum locum impiorum nomen habet. Nisi fortè ibi cum execratione, & odio audiatur. Quò spectat prædictorum verborum lectio Græca in Catena, nimirum: *Et erit nomen ipsi in faciem exterius.* Ad quæ Olympiodor. ibi: *Nomen eius vsque adeò dirum erit, atque execrabile, vt quicumque illud auditurus est, solius nominis odio sit ab eo, qui illud appellarit, os suum auersurus.* Sic turpant impij nomina, quæ solùm à virtute clarescunt.

§. XIX.

In re virtutis ille præstantior, qui sibi priùs consulit.

Nota ordinem benedictionis Abrahamo collatæ: *Benedicam tibi, & magnificabo nomen tuum, erísque benedictus. Benedicam benedicentibus tibi, & maledicam maledicentibus tibi, atque inde benedicentur vniuersæ cognationes terræ.* Priùs benedictio Abrahamo promittitur, deinde ex illo ad alios deriuatur. Priùs benedictio datur Abrahamo; & postquam ipse dicitur benedictus, deinde ait: *Benedicam benedicentibus tibi,* in te benedicentur vniuersi. Decebat enim tantum virum, ne ab illo benedictiones in alio proficiscerentur priusquam ipse sibi suam benedictionem assereret. Turpe enim est in re virtutis ad alios deriuare fluenta gratiarum, & ipsum arescere. Iudæus quidam vehementer gloriabatur, quòd ipse haberet prophetam tantæ virtutis, quanta in nullo Christianorum erat. Is erat Elisæus, cuius cadauer cum sepulturæ inferretur, vt attigit defuncti alterius ossa, illum ad vitam reuocauit. Ait enim 4. Regum 13: *Quidam sepelientes hominem viderunt latrunculos, & proiecerunt cadauer in sepulchrum Elisæi. Quod cum tetigisset ossa Elisæi, reuixit homo.* Hæc tota erat gloriatio, & insultatio Iudæi, quòd defuncti prophetæ cadauer vitam alteri dedit, quam non habebat sibi. Verùm componamus hoc facinus cum Christi Domini facinore, qui mortuus in cruce, clausus in sepulchro tertia die surrexit ipse de tumulo. Vter ergo præstantior in virtute, qui mortuus alium suscitat, an qui suscitat seipsum? Elisæus an Christus? Crediderim in solo Christo Domino præstantem esse virtutem qua sibi priùs resurrectionem prouidit; in Elisæo autem nullam esse propriam virtutem, quando non sibi, sed alij præbuit vitam. Ait putatus D. Hieronym. epist. de viro perfecto: *Subitò Christus infernis terræ cardinibus concussis cum stupore militum & ruina saxorum, non alium aliquem, sed se suscitauit in lucem. Elisæi hæc si propria dona fuissent, sibi dare maluisset, nec præstare alij poterat quo indigeret ipse sibi. Denique hoc maius esse vestri prodiderunt maiores.* Maius equidem est in re salutis quòd quis sibi prius, quàm aliis consulat. Sic facit Iesus meus resuscitans seipsum; sic deberet facere Elisæus si haberet virtutem propriam: quod autem non se, sed alium exsuscitat potius prouenit ex defectu virtutis. Hinc Iesum crucifixum blasphemabant Iudæi quòd ipse in tormento crucis maneret, cùm alios à malis plurimos liberasset. Ait enim Matth.27. *Similiter & principes sacerdotum illudentes cum scribis, & senioribus dicebant: alios saluos fecit, seipsum non potest saluum facere. Si rex Israël est, descendat nunc de cruce, & credimus ei.* Fatebantur apertè quòd Iesus plurimos alios saluos fecerat quod è feretro adolescentem, è tumulo Lazarum in vitam traxerat: & tamen ex iis non credunt diuinam esse virtutem in Iesu, quando putant seipsum non posse saluum facere. Sed esto quòd seipsum non possit saluare, si alios verè saluauit, cur non esse virtus Dei credatur? An diuinius est sibi quàm aliis salutem afferre? Haud dubium quin hoc clarissimum sit opus diuinitatis, quod in re salutis ne totus fias aliis, & minimè tibi salutaris. Ex quo pulchrè aduersus Iudæos neothericos concludit putatus sanctus Hieronymus suprà: *Vestrorum ergo sententia vicimus. Vestri promiserunt se credituros esse. Si præstitisset Iesus salutem sibi, quam aliis præstare consueuerat, cur non creditis quod esse præstantius non negatis?* Non possunt negare vel obdurissimi homines illum esse præstantiorem in re salutis, qui sibi priùs prospicit, quàm aliis. Luc.2. dicitur: *Tulerunt Iesum in Ierusalem, vt sisterent eum Domino sicut scriptum est in lege Domini, quia omne masculinum adaperiens vuluam sanctum Domino vocabitur.* Quæ lex iuxta communem expositorum sententiam vnum masculum diuinum Iesum respiciebat, in primis, vt qui sanctus in vtero matris existens, inde etiam exiuit sanctus. Sed cur necessum fuit lege notari sanctitatem Iesu in vtero etiam matris? Nimirum vt inde clarescerer eius præstantia, qui sibi habuit, quod iam dederat aliis, scilicet Hieremiæ, & Ioanni. Ait D. Ambros. ibi: *Hic solus aperuit vuluam, nec mirum; hoc enim dixerat Hierem.1. Prius quàm te formarem, in vtero noui te, & in vulua matris sanctificaui. Qui ergo vuluam sanctificauit alienam, vt nasceretur propheta, hic est, qui aperuit matris suæ vuluam, vt immaculatus exiret.* Expediebat hoc Saluatoris præstantiæ, vt nihil salutis aliis daret, quod sibi non præsumeret; & cum alios in vtero sãctificasset, sic se se sanctitatis plenum ab vtero matris exhibuit. Ne quis manens in se infirmus glorietur se dedisse aliis salutem.

Genesis 12. Egressus est itaque Abram sicut præceperat ei Dominus, & iuit cum eo Loth: septuaginta quoque annorum erat Abram cum egrederetur de Haran. Tulitque Sarai vxorem suam, & Loth filium fratris sui, vniuersàmque substantiam, quam possederant, & animas quas fecerant in Haran: & egressi sunt vt irent in terram Chanaan. Cúmque venissent in eam, pertransiuit Abram terram vsque ad locum Sichem, vsque ad conuallem illustrem, &c.

§. XX.

Cognati, qui cum Deo haberi possunt, non relinquendi.

ILlud notandum, quod dicatur Abram præceptum de relinquenda cognatione impleuisse, quando simul dicitur Lothum consobrinum retinuisse. Dicit enim: *Egressus est itaque Abram sicut preceperat ei Dominus, & iuit cum eo Loth*, &c. At si præceptum erat de relinquenda cognatione, qualiter dicitur iuxta præceptum exiisse, qui secum cognatum retinuit? Sanè erat præceptum de relinquenda cognatione impediente negotia diuina, qui autem cum Deo eiúsque perfectissimis obsequiis teneri valent cognati, ij minimè dimittendi in periculis. Dimisit ergo Abram cognationem Deo resistentem; at Lothum retinuit, qui Deum sequebatur, & nullo modo obstabat, sed proficiebat obsequiis diuinis. Matth. 19. dicebat Petrus: *Ecce nos reliquimus omnia, & secuti sumus te.* Magnum hoc audet dicere Petrus quod omnia reliquerit; & tamen & domum, & socrum adhuc secum habebat. Ait enim Luc. cap. 4. *Surgens autem Iesus de Synagoga introiuit in domum Simonis; socrus autem Simonis tenebatur magnis febribus*, &c. Ecce tibi Petrus habebat domum suam, & in ea secum habebat socrum, & nihilominus dicit se reliquisse omnia. Quomodo reliquisti, si adhuc non reliquisti cognationem? Verè omnia reliquit Petrus & substantiam, & paternam domum, & cognationem, quando secutus Christum nihil illorum habet, nisi quod potest habere cum Domino. Pulchrè enim de illo dicebat D. Hieronymus epist. de vera circumcis. *Abraham reformatur in Petro, omnia se reliquisse testatur: non fluctuat in alto, artis cura non geritur, nec socrus agra sine Domino visitatur. Omnis singularis viri affectus in Christo est. Hanc sequitur substantia contemptor, studij negligens, affinitatis oblitus.* Expende illud: *Nec socrus agra sine Domino visitatur.* Verè enim putantur relicta omnia, & à corde hominis expulsa, quæ non nisi cum Domino habentur. Meritò ergo tota Abrahæ perfectio in Petro reformatur, quando vtriusque affectus in Christo est, quando vterque omnia reliquit, & ipsam cognationem abiecit, & cognatum retinuit, qui cum Domino poterat retineri. Quæ impediunt Dei congressum cognationes, relinquendæ sunt viro fideli, sed retinendæ quæ simul possunt currere ad Deum. Apud 2. Machabæorum 7 dicitur: *Contigit autem septem fratres vnà cum matre sua apprehensos compelli a Rege edere contra fas carnes porcinas.* An minus venerabiles ij fratres quòd non singuli, & sine matre ibant in vincula? An hæc mater ideò in gloria quæ non filios reliquerat, sed nec voluerit separari ab illis vsque ad extremum halitum vitæ? Absit; imò hinc gloriosiores omnes, quod nec filij matrem, nec mater filios in curriculo virtutis relinquerent, vt pulchrè de tanta hac matre dicat D. Ambrosius lib. 2. de Iacob cap. 9. *Non sic luna inter stellas refulget, vt inter filios mater; & cum eos ad martyrium illuminatura deduceret refulgebat, & cum amplexata victores in medio filiorum iaceret. O vera mater! ô indissolubile pietatis vinculum! ô verè valida charitas!* Totum charitatis punctum attigit hæc fœmina cum filios noluit dimittere; cùm nec ad horam separari potuit ab illis, qui in eodem virtutis stadio currebant. Et meritò inter filios esse dicitur sicut luna inter stellas; quemadmodum enim luna, cum lucet, simul collucentes secum stellas admittit, sic bona mater filios secum habet, qui possint collucere simul. Quò spectans cantatissima illa Paula; vbi filiis, & cognationi carnali valedixit, virgunculam filiam Eustochium secum retinuit, & voti comitem, & itineris. Rem pulchrè ponderat D. Hieronymus in eius Epitaphium: *Paruus Torotius supplices manus tendebat in littore. Rufina iam nubilis vt suas expectaret nuptias tacens fletibus obsecrabat. Et tamen Paula siccos ad cælum tendebat oculos pietatem in filios pietate in Deum superans. Nesciebat se matrem, vt Christi probaret ancillam. Torquebantur viscera, & quasi à suis membris distraheretur, cum dolore pugnabat. In eo cunctis admirabilior quòd magnam vinceret charitatem. Inter hostium manus, & captiuitatis duram necessitatem nihil crudelius est, quàm parentes à liberis separari. Hoc contra iura naturæ plena fides patiebatur, imò gaudens animus appetebat, & amorem filiorum maiore in Deum amore contemnens in sola Eustochio, quæ & propositi, & nauigationis eius comes erat, acquiescebat.* Ecce tibi vt cognationem, patriámque relinquens, imò teneros filios pro Deo animosa contemnens adhuc in vna filia Eustochio quiescebat, à qua non patiebatur diuelli. Sed cur bona & hanc cum aliis non relinquis? Cur etiam non ab huius amplexibus te expedis? Insinuant verba illa: *Quæ & propositi, & nauigationis comes erat.* Non equidem relinqui debebat filia, quæ matris sanctissimum propositum non impediebat, sed quæ in omni virtutis aggressu socia poterat percenseri. Tales filij, tales cognati non relinquendi, sed indissolubili pietatis vinculo amplectendi. Habes 3. Regum 17. mulierem pro filio defuncto orantem ad Eliam. Quid tunc Elias? *Da mihi filium tuum, tulitque eum de sinu eius, & portauit in cœnaculum vbi ipse manebat: & posuit super lectulum suum, & clamauit ad Dominum, & reuersa est anima pueri*, &c. Puerum à matris sinu, imò à matris conspectu separat Elias, vt illi vitam refundat: sed Iesus Luc. cap. 8. suscitaturus puellam, hoc primum agit, vt facinori adsint parentes eius. Ait enim textus: *Cùm venisset domum, non permisit intrare secum quemquam, nisi Petrum, & Iacobum, & Ioannem, & patrem, & matrem puellæ.* Elias matrem ablegat, vt filium suscitet; Iesus & matrem, & patrem vult adesse suscitandæ puellæ, cur & à Iesu non dimittuntur parentes suscitandæ puellæ, vt ab Elia dimittitur mater pueri? Aiebat Gilb. Abbas sermone 16. in Cant. *Sinus ille matris defunctum premere poterat, non viuificare.* Et quando virilibus animis non officiunt blanditiæ parentum? Equidem vbi puer, vbi animus virilis in vitam excitandus erat, non miror quòd fugiatur sinus maternus, cuius blanditiæ solent perimere adolescentes. At vbi suscitanda puella est, vt viuidæ puellarum virtuti maximè prodest præsentia paren-

tum,

tum, sic nec ad momentum permittitur viuere puella, nisi sub parentum conspectu. Crede mihi, ablegandi sunt, & fugiendi parentes, qui possunt nocere; at qui proficiunt parentes, & cognati prorsus debent retineri. Eunti ad supplicium septimo Machabæorum filio, Mater dicebat 2. Machabæorum 7. *Fili mi, miserere mei, quæ te in vtero nouem mensibus portaui, & lac triennio dedi, & alui, & in hanc ætatem perduxi. Peto te nate, vt ad cælum aspicias.* Quid ad hæc filius? an voces matris effugit? an matrem contempsit? absit; imò ait Marius Victorinus in carm de illa:

Sicut erat monitus matrem cælumq; videre
Constitit, atque hilari vultu contemnere Regem
Cœpit, & vt ridens ardentes irruit ignes, &c.

Simul & cælum, & matrem conspiciebat in tali conflictu, vt quem & matris & cæli conspectus ad victoriam iuuabant.

§. XXI.

Patriæ, cognationíque renuntians, vt Deo adhæreat, validissimum habet præsidium ex Deo.

QVis non miretur Abrahæ facinus sic imperterritè ingredientis ignotas sibi, & feralissimas regiones? Ait enim: *Septuaginta quinque annorum erat Abram cum egrederetur de Haran, tulitque Saraı vxorem suam, & Loth filium fratris sui, vniuersamq; substantiam, quam possederant in Haran, & egressi sunt vt irent in terram Chanaan*, &c. Ecce tibi senex homo, & inermis cum vxore sua, & substantia sua non veretur peregrinari in aliena terra apud nationes feralissimas, & prorsus ignotas sibi. Et cur non magis timet inermis ire cum vxore, & substantia per ignotas regiones? Et esto quod in eo se Dei præceptis obedientem præbeat, cur non adhibet auxilia sibi, quibus tueatur se, & audacium impetus retundat? Sanè in eo, quòd patriæ cognationíque pro Deo renuntiat, non parua auxilia habet, quibus securus per media pericula transeat. In 4. Regum. 4. cum Sunamitidis filius mortuus fuisset, mater posuit defunctum puerum in lecto Elisæi: *Ingressus est ergo Elisaus domum, & ecce puer mortuus iacebat in lectulo eius, ingressusq; clausit ostium super se, & super puerum, & orauit ad Dominum.* Erat equidem puerulus defunctus in lectulo Elisæi, & vnus Elisæus clauso ostio puerulo defuncto aderat, vt eum ad vitam reuocaret. At de Salomonis lecto locutus textus ait Cant. 3. *En lectulum Salomonis sexaginta fortes ambiunt ex fortissimis Israel, omnes tenentes gladios, & ad bella doctissimi*, &c. Compone modò lectulum Salomonis & lectulum Elisæi: in Elisæi lectulo habente defunctum puerum vnus cernitur Elisæus; in Salomonis lectulo sexaginta fortes excubant de fortissimis Israël. Et cur tot milites excubant pro Salomonis lectulo, & nullus pro lecto Elisæi? Nónne Elisæus ille erat, de quo dicitur 4. Regum 6. *Ecce mons plenus equorum, & curruum igneorum in circuitu Elisæi?* Cur modò suscitaturus puerum in lecto suo, nullum ibi militem exhibet, nulla arma bellica; quando Salomon in lecto suo tot phalanges militares ostendit? In Elisæi lectulo res agebatur pueruli defuncti in domo paterna, & in ea remansuri; in lectulo autem Salomonis sponsalitium quid ostendebatur, vt sponsa relictis parentibus diuino Sponso adhæresceat. Per id autem quod quis relinquat parentes, vt vniatur Deo, non pauca sibi auxilia negotiatur è cælis. Sic enim rem claudit Gilliber. Abbas sermone 16. in Cant. *Maior in Salomonis lectulo gratia, in quo sponsa matrem carnalem derelinquens perpetuo iure dilecto adhæret, & vnus cum illo efficitur spiritus.* O gratia hominis renuntiantis cognatis, & parentibus, vt se vniat Deo! Quàm fœlix hic est, pro quo excubat totum armatum cælum! Dum adhuc apud parentes & cognatos es, dum non te expedis carnalibus parentum affectibus, fieri poterit, vt decumbens in lectulo prophetam vnum habeas, sacerdotem vnum, qui te à mortis vmbris in vitam reuocet. At dum cælestes nuptias appetens parentes relinquis, vt adhærescas sponso Deo, non vnum, sed sexaginta validissimos duces trahis è cælis, qui pro te excubent, téque tutum & penè inuulnerabilem conseruent. Huc spectans Psaltes monebat Psalm. 44. *Audi filia, & vide, & inclina aurem tuam, & obliuiscere populum tuum, & domum patris tui. Et concupiscet Rex decorem tuum, quoniam ipse est Dominus Deus tuus, & adorabunt eum.* Petit vt relinquatur paterna domus, & patria pro Deo, de quo statim pronuntiat: *Et adorabunt eum.* Sed quid hoc cum primo? Quòd omnes Deum adorent quid consequentiæ habet cum eo, quod pater relinquatur? Meritò ad parentum obliuionem pro Deo hortatur ex eo quod omnes adorent, vt inde ostendat quanta potestate, & valentia Deus adsit parentum contemptoribus. Ait D. Chrysostomus ibi: *Et adorabunt eum, Quænam est hæc consequentia? vel optima; est enim optimum genus exhortationis. Accede, inquit, sunt maximæ eius vxores, & omnes ei obediunt.* Simul, & persuadet cognationis carnalis obliuionem, & suas maximas vires ostendit, vt subiectas habet potestates omnes, vt omnes velocissimè accurrent ad minimam eius vocem. Eò enim quo cognationem obliuiscaris, habes pro te illum validissimum Deum, cui omnes asseruiunt, qui ad nutum habet vniuersas phalanges Angelorum, quas in auxilium tuum mittat, & defensionem.

§. XXII.

Virtus in maioribus ætate efficacissimum magisterium est pro iuuenibus instituendis.

NOn otiosè obedientis Abrahæ notatur ætas. Ait enim: *Septuaginta quinque annorum erat Abram cum egrederetur de Haran*, &c. Non adolescens, sed senex, sed septuagenarius vocatur Abram ad difficillimæ obedientiæ, & peregrinationis certamina: virtus enim in ætate maioribus efficacius magisterium habet, vt se se iuuenibus persuadeat. Quis non feratur in facinus, quod videt à senioribus fieri? Eusebius Gallicanus homil. de Martyribus Lugdunensibus sic aiebat: *Rapitur ad impiam quæstionem grandæuus, & plenus dierum beatus pater noster Photinus Ecclesiæ huius antistes, ac post Dominici Corporis sacrificium prophanis tribunalibus nouam de se oblaturus hostiam infertur. Fœlix cui in ipso vitæ limine constituto finem suum non tam naturæ contigit debere quàm gloriæ; corroborantur hinc piæ mentes tanti parentis exemplo, & parata supplicia non tam suscipiunt, quàm inuadunt.* Sic in senis antistis certamine corroborantur reliqui, vt potius videantur inuadere paratas carnificinas quàm perferre. Nunquam enim non de seniorum exemplo in facinora iuuentus descendit. Luc. 2. Machab. 6. dum Antiochus nitebatur Iudæos à patrus legibus deterrere,

terrere, incidit in gloriosam Machabæorum familiam, in qua septem iuuenes fratres erant cum matre, & patre Eleazaro sene. Quid tunc? Vt iuuenes frangantur, rapitur senex ad quæstionem. Ait enim: *Igitur Eleazarus vnus de primoribus scribarum, vir ætate prouectus, & vultu decorus, aperto ore hians compellebatur carnem porcinam manducare. At ille gloriosissimam mortem magis quàm odibilem vitam complectens voluntariè præibat ad supplicium*, &c. Et statim subdit: *Et iste quidem hoc modo vita discessit non solùm iuuenibus, sed & vniuersæ genti memoriam mortis suæ ad exemplum virtutis, & fortitudinis suæ derelinquens.* Ex quo D. Ambrosius lib. 2. de Iacob. cap. 11. acriter pungit Tyrannum, vt qui captus sit in astutia sua; cœpit torquere senem, vt propter fragilitatem deuictus cæteris iuuenibus persuaderet perfidiam. At vbi in sene apparuit virtus, nullus remansit, qui non euolaret ad illam. Fatur Ambrosius: *Post Eleazarum statuti sunt septem pueri cum matre. Insultare licet Tyranno, qui dum callidè à sene incipiendum putat, magistrum eligit, quo discipulos faceret fortiores.* Non decipulam parat iuuenibus cana virtus, quin potius discipulos facit suæ generositatis auidissimos, qui quodam ingenuo pudore verecundentur non currere ad facinus, quod vel à senibus peragi vident. Quando enim minores non rapiuntur maiorum disciplina? Genes. 3. *In principio creauit Deus cælum, & terram.* Quibus videtur cælum in creatione fuisse præpositum terræ, habuisséque in aliquo saltem excellentiæ priori essendi initium. Quid inde? Omnes cælestium vices æmulatur terra auidissimè. Accipite Tertullianum lib. de resurrect. carnis fantem: *Redaccenduntur & stellarum globi, reducuntur & syderum absentiæ, quas temporalis distinctio exemerat. Redornantur & specula lunæ, quæ menstruus numerus attriuerat. Reuoluuntur hyemes & æstates, verna, & autumna. Quippe etiam terra de cælo disciplina est, arbores vestire post spolia, flores denuò colorare*, &c. Expende illa: *Terræ de cælo disciplina est*, &c. Vbi enim cælum maius natu stellas semel, & iterum reaccendit, lunæ defectus reficit, & tenebrarum luminúmque facit vices, similem disciplinam terræ indit, vt post spolia arbores vestiat, & flores denuò colorer, vicésque temporum sustineat. A maiorum enim virtutibus non potest non venire in minores eadem virtutum disciplina.

§. XXIII.

Nulla ætatis infirmitas impedit vbi fides viget.

SEptuagenarius Abraham ad ardua peregrinationis vocatur. Quippe: *Septuaginta annorum erat Abram, cùm egrederetur de Haran.* In quo enim fides valebat, senectus impedimentum afferebat nullum, quominus præstantissima Dei facinora perficeret. Ea enim sunt diuina facinora, quæ nulla impediantur ætatis infirmitate, si sola conualeat fides. In 2. Machabæorum cap. 7. post senem Eleazarum trahuntur septem filij cum matre, qui Tyrannum rabidissimum superent. Ait enim: *Contigit autem septem fratres vnà cum matre apprehensos compelli à Rege edere contra fas carnes porcinas flagris & taureis cruciatos.* Quale certamen? Senex pater, senex mater, & septem teneri filij descendunt in arenam, vt cum Tyranno, & tormentis dimicent, imò vt vincant, & triumphent. Proh Deus! quando durissimi certaminis triumphatores quæris, cur ad homines, aut senes aut pueros confugis? Cur non magis requiris viros validissimos? Non curat Deus in suis Athletis infirma, vbi animaduertit robustam fidem. Meritò enim dicit D. Chrysostomus homil. de Natiuit. septem Machabæorum: *Agonem præponens Christus iuuenes exercitatos ad certamina, sed primæuos adolescentulos, & cum ipsis senem Eleazarum, simúlque mulierem anum matrem septem adolescentum vult considerari. Non est sensibilis hæc pugna, nec sensibile certamen. Noli ergo illos Athletas extrinsecus considerare, sed ingredere ad interiorem eorum habitudinem. Conspice fidei eorum fortitudinem, vt intelligas, quoniam qui contra dæmones pugnat, non robore corporali, nec valida compage membrorum indiget; sed & tener adhuc adolescentulus in flore primæuo agit, & si senex ad extremos ætatis suæ metas peruenerit, animam verò fortem habeat, & corroboratam fidem, nihil de ætate vel immodica, vel extrema ab affectu certaminis impeditur.* Sic ætatis infirma in re virtutis nullo impedimento esse possunt, vbi fidei in animo crescit robur. Deficiat quamuis corpus præ senio, si habeat fidei robur, omnia peraget, quæ ad Dei obsequium esse possunt. Hinc Petrus Damian. opusc. de perfect. Monachor. cap 23. post laudatum senissimum Leonem, hoc mirum de illo profert: *Illud etiam valde mirandum, quia nunquam esurit, nunquam sitit, nunquam eius oculos acedia tædium deprimit. Adde etiam quod cum præ senectutis caligine faciem hominis discernere nequeat; literas discernit, & legit, quotidie psalterium bis lectitando percurrit.* Quid mirabilius? Potuerat senectus sensus hebetare, ne mundialia perciperent, oculos obnubilare caligine ne vel inter homines discernerent; at vbi ad virtutum munera ventum est, sic omnia senectutis impedimenta excluduntur, vt vel minutissimæ psalterij literæ possint percurri.

CAPVT II.

Abrahami descensus in Ægyptum.

TEXTVS HISTORIA.

EGITVR peregrinum Abrahamum confinia Sichem transeuntem excepit planities gratissima, celsissimis quercetis nobilissima, præstantissimarum frugum copia diues. Hæc Chananæis regio tunc erat, sed iam Abrahamitis à Deo præscripta. Inibi enim erranti Abrahamo adest Dominus, vberem soli amœnitatem indigitat, ciúsque semini possidendam promittit. Pro cuius promissionis gratia aram struxit Abrahamus, quamuis non sibi, sed suis amœnissimam terram videret adscriptam, magis de filiis ditatis, quàm de se bonus pater gauisus. Hinc per totius vallis amœna dilapsus vbique diuinitatis veræ ingenerat notitiam, & ferales homines ad humanitatem reducit. At non diu ibi morari licuit per temporum sterilitatem, quando vel regionis incolas dira fames inde compellebat exire. Eundum erat Abrahamo in Ægyptum, si famis rabiem vellet effugere, imminebat tamen homini non parum aliud in Ægypto discrimen. Præstantia enim formæ in Sara etiam sexagenaria adeò splendebat inter Ægyptias, vt meritò sibi vir prudens timeret à procis

procis omnium impudentissimis, si propugnator nosceretur illius. Inito igitur cum Sara consilio progrediens vxorem dissimulat, sororem acclamat vt nuptiarum spes procacissimorum hominum tantisper deludat luxuriem, donec Deus securiorem sternat viam peregrinorum suorum,& pudicitiæ, & saluti. Reuera rara erat in fœmina pulchritudo, cuius conspectus vt vacuat theatra spectatoribus, sic fama totam regiam subitò implet. Ardet rex ad formam peregrinæ,& non veritus maritum,quem fratrem putat,sibi,suisque gratissimas adornat nuptias. Dum tamen nuptialis thalamus apparatur, lectum exire requiritur, quo multis doloribus agitatus rex decumbat. Manus enim diuina Regis lasciuiæ exuberanti dolorum frænum præmisit, & interea qua ratione ipsa nouit, dolenti explicat, vt Sara coniux Abrahami erat,& vt reddenda statim viro suo. Nec mora de Regis imperio formosissima Sara regale gynæceum reliquit, & comitantibus proceribus Aulæ redit ad virum, qui nunquam non sperauit, & vxorem inuiolatam, & Ægyptiorum gratiam ex Deo habiturum.

PARS VNICA MORALIS circa textus litteram.

NVNC primùm fames expulit Abrahamum in Ægyptum, quæ & nos impellit, vt inde sapidissimos metamus diuini Verbi fructus.

Genes. 12. Apparuit autem Dominus Abram, & dixit ei: Semini tuo dabo terram hanc. Qui ædificauit ibi altare Domino,qui apparuerat ei. Et inde transgrediens ad montem, qui erat contra orientem Bethel, tetendit ibi tabernaculum suum ab occidente habens Bethel, ab oriente Hai: ædificauítque ibi altare Domino,& inuocauit nomen eius.

§. I.

Diuinitatis est nudis se manifestare hominibus.

NVsquam dictum est in Scriptura, quòd visus Deus alicui sit, sicut dicitur in præsenti visus Abrahamo, ait enim: *Apparuit autem Dominus Abram.* Apud Chrysostomum legitur: *Visus est Dominus Abræ.* Non sic dicitur visus Adamo, non sic Abelo, non sic Setho, non sic Noëmo. Et cur magis dictus est visus Abræ, quàm illis proceribus, & maximis viris? Abram à patria, & cognatis eductus, in alienis errans habebatur abiectior,& omnibus vilior, ideò ad illum Deus aduolat,qui non externorum splendorum respectibus,sed nudis hominibus delectatur. Aiebat D. Chrysostomus homilia 22. in Genes. *Quandoquidem Abram diuersa à promissione videbat fieri, & se obambulare vti abiectum, & vilem, & omni præsidio destitutum, nec habentem vbi diuerteret. Vt igitur mentem eius excitet, inquit: Et visus est Dominus Abræ.* Primò in eo statu constituitur Abram,vt quasi abiectus,& vilis, & reiectaneus oberret ab omni destitutus præsidio, & tunc Deus adest, illique apparet; diuinitatis enim est ad nudum hominem euolare. Nec in alio quàm in nudo homine diuinitas magis apparet. Luc. cap.2. immediatè post narratam Dominicam natiuitatem,vt peperit Virgo, vt paruum in præsepio reclinauit, statim pergit: *Et pastores erant in regione eadem vigilantes, & custodientes vigilias noctis super gregem suum. Et Angelus Domini stetit iuxta illos, & claritas Dei circumfulsit illos, & timuerunt timore magno. Et dixit illis Angelus: Nolite timere; ecce enim euangelizo vobis gaudium magnum, quod erit omni populo, quia natus est nobis hodie Saluator, qui est Christus Dominus in ciuitate Dauid. Et hoc vobis signum, inuenietis infantem pannis inuolutum,& positum in præsepio. Et subitò facta est cum Angelo multitudo cælestis exercitus laudantium Deum, & dicentium,gloria in altissimis Deo.* Ecce tibi apud quos, & pueri Iesu natiuitas, & laudes diuinæ celebrantur, nimirum apud viles & abiectos, & solitarios pastores. Et erant tunc temporis in eadem regione multi proceres, regio sanguine orti, & puero nato secundùm carnem coniuncti, & ij minimè vident Angelos, nec eorum cantus audiunt, sed tota laudatio Angelica, & totus ille pueruli panegyricus ab Angelis decantatus abiectis & vilibus pastoribus audiendus datur. Cur Angeli procerum aures fugitis,& in re tantæ lætitiæ ad viles homunciones euolatis? Res erat illis, & negotium totum patefaciendæ latentis in puerulo diuinitatis, quæ in eo patentissimè visitur, quod externos respectus abiicit, & nudos homines amplexatur. Quò spectans aiebat S. Hyppolitus Martyr apud Gelasium Papam, lib. aduersùs Eutichem fatius: *Diuinitatem eius rursus videre clarum est. Quando laudatur ab Angelo, & hoc à pastoribus inspicitur.* Meritò clarum putat signum patentis diuinitatis, quòd ab Angelis laudetur, non apud principes, non apud regios homines, sed apud pastores viles. Ea enim est diuinitas, quæ hominem nacta despicit omnes alios mundialis fortunæ ornatus. Ioann. 1. *In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum,* &c. Sic verbum inuenit quidquid contemplatur in Dei filio; qui tamen processu temporis factus homo, & à Iudæis accusatus coram Romano principe, sic tacebat quasi non esset Verbum diuinum. Dicit enim Ioannes cap. 19. *Iesus autem tacebat ita,vt miraretur Præses.* Et cur tantum silentium in Verbo? Inde ostendebatur Verbum diuinum, quod non quærit fastuosas hominum pompas, sed homines nudos. Vt dicat D. Hieronymus epistol. de vera circumcis. *Apud discipulos Dei Verbum est, & apud principes homo verbum non habens inuenitur.* Quot adhibes mundialium excellentiarum prærogatiuas, tot opponis nubes, quibus se se obnubilet Verbum diuinum, quod tunc apparet,cum reiectis mundialibus respectibus homines inuenit nudos. Ideò obmutescens apud principes se se insinuat pauperibus & vilibus discipulis. Sicut enim nullam mundialem gloriam æstimat; sic nullam erubescit vilitatem,vt se prodat, dum hominem inuenit. Videns Isai validissimos filios suos repudiatos à Propheta ne eligerentur in Reges quasi desperans de tanta gloria suis euentura aiebat 1. Regum 16. *Adhuc reliquus est Paruulus, & pascit oues.* Meritò abiectum puerulum dicit, & munus eius vile in pascendis ouibus proponit, vt ostendat quàm alienus sit ab hoc vt rex fiat. Hic tamen à Propheta eligitur. Et cur abiectis militibus validissimis puerulus pastor vocatur ad regnum? Res erat gratiæ diuinæ, quæ in eo ostendebatur,quòd nacta hominem, nec æstimat magnalia æterna,nec erubescit vilia. Ad hæc aiebat D. Basilius Sel. oratione 15. *Cur à gregis distentum*

stentum gratia vocauit ad regnum. Nam cognita animi mente minimè erubescit artem. Placet sibi Deus abstrusum in despecto corpore margaritum conspicatus. Hoc est diuinitatis proprium, quòd vnam quærat mentem humanam, hancque nactus, cætera externi splendoris siue vilitatis nihili facit. Quò spectant illa verba nimirum: *Cognita animi mente minimè erubescit artem.* Et quid æstimet Deus, aut respuat de externis mentem hominis habens? Cæteri spectent pulchritudinem faciei, integritatem corporis, formæ venustatem, regios natales, diuitias, studia litterarum, fugiántque his contraria. At Deus hoc respicit, vt sit anima, cui se possit communicare. Aiebat Malachias cap. 4. *Orietur vobis timentibus nomen meum sol iustitiæ.* Et cur Domini aduentum in carnem Soli comparat? Sol enim prodiens se se manifestat; Deus autem oriens in carne se se occultat, & obnubilat. Quid ergo habet Deus nascens commune cum Sole? Pulchram inuenit similitudinem Ruffinus in Symbolum fatus: *Lux omnia membra corporis illustrare potest, à nullo tamen eorum, nisi à solo oculo capi potest. Solus enim est oculus, qui capax est lucis. Et filius ergo Dei nascitur ex Virgine non principaliter soli carni sociatus, sed in anima inter carnem, Deúmque media generatur. Anima ergo media, & in secreta rationabilis spiritus arce verbum Dei capiente, absque vlla, quam suspiceris iniuria Deus est natus ex Virgine.* Obiiciebant Hæretici quòd Deus in obscuro, & abiecto fœminei vteri esse vellet, vt inde posset nasci. Quos pulchrè exemplo Solis confodit Ruffinus; vt enim Sol propriam sedem, à qua capi posset, oculos habeat animalium, & dum sint oculi, quibus capiatur, cætera nihili facit. Licet enim claudus sis, aut mancus, aut toto corpore putridus, si oculos claros habes, Solem suspicis nulla illata iniuria eius radiis. Sic Deus propriam sedem habet animam hominis, à qua potest capi, & in qua requiescere, & quasi in proprio throno triumphare; & præter hanc cætera nihili facit vel vilia sint, vel gloriosa. Vnde nactus in Maria animam capacem non erubescit vterum, nec sordes humanæ carnis. Nullæ vilitates fugiuntur à Deo, si in eis sit anima hominis, à qua possit capi; vt præter hanc nihili æstimet cæteras fortunas humanas. De Iesu in domum Matthæi intrante dicit Matth. 9. *Et factum est discumbente eo in domo, ecce multi publicani, & peccatores venientes discumbebant cum Iesu, & discipulis eius. Et videntes Pharisæi dicebant discipuli eius: Quare cum publicanis & peccatoribus manducat magister vester?* Sic obiiciebatur Deo, quòd vilissimorum hominum consortia non fugeret, quòd assideret mensæ hominis turpiter diuitis. Et quid in talium mensa potuit esse gratum Domino Christo? Ait Chrysostomus sermone 29. *Discumbebat Iesus plus in Matthæi mente quàm sigmate.* Non ad ferculorum pretium, nec ad conuiuantium vilitatem aspiciebat Iesus nactus in Matthæo mentem, in qua posset suscipi. Hanc vnam spectat Iesus, nimirum hominis animam, quam habens, cætera omnia mundialia siue vilia, siue speciosa parui ducit.

§. II.

Magna gloria viri est, cuius nomen per longissimas filiorum generationes in omnibus clarescat. Vbi pulchra de Societate IESV.

NOn aliis promittitur Chananæorum terra, quàm his qui de facto illam possederunt; qui quidem multis iam generationibus ab Abraham distabant. De illis sanè dicit Dominus modò: *Semini tuo dabo terram hanc.* Non ipsi Abrahamo, nec filiis eius, sed quàm longissimè dissitis Nepotibus fit promissio. Sed quantum hoc præmij ad Abrahami virtutes, quod post mille nepotum generationes ab iis sati regnent? Regnant nunc Adami, & Noëmi filij, & minimè Adami Noëmique virtuti datum fuit, quod tam longinqui eorum posteri sub eorum nomine regnum in mundo capiant. Cur ergo quod non æstimatum est in Noëmo, nec in Adamo, id æstimatum est in Abrahamo adeò vt illi datum sit in præmium virtutis? Fateor Noëmi, Adamique longissimos posteros regnare in mundo; sed ij non sic regnant, vt in eis nomen Adami, & Noëmi effulgeat. At Abrahami semen vocatum ad possessionem terræ, non est nudum semen Abrahæ, sed ipsius parentis nomine insignitum, in quo æquali virtutum splendore idem semper Abrahami nomen effulgeat. Hoc autem quò longius propagatur, eo gloriosius accidit parenti primo, nec immerito pro præmio detur Abrahæ, quòd tales posteros sit habiturus, in quibus post mille generationes clarissimum eius nomen rutilet, adeò vt Dominum terræ percipiat. Quò spectans D. Chrysostomus homil. 22. in Genes. ait: *Et visus est Dominus Abrahæ, & dixit ei: Semini tuo dabo terram hanc. Est & hæc pollicitatio magna, & assimilis illi per quam eum à domo euocarat. Dixerat enim: Magnificabo nomen tuum, & propterea nunc dicit: Semini tuo dabo terram hanc.* Non nudè sumendum est quòd regnaturum sit in Chanaan semen Abrahæ, vt nunc etiam regnat in mundo semen Noëmi, quin hoc ad Noëmi præstantiam faciat. Sed sumendum est semen Abrahæ cum magnifico eius nomine retento, vt idem sit vocari posteros eius ad possessionem Chanaan, quod eius nomen magnificari, dum per tot ætates sic floruit, vt nunquam non esset gloriæ Abrahamides vocari. Quod quis neget Abrahamo fuisse decoris singularis? Sanè Cassiodorus quæst. variar. 22. de familia Deciorum locutus ait: *Nihil vobis ætas longa subduxit. Antiquos in te Decios Roma cognouit, Decios inquam priscis sæculis honoratam prosapiam, libertatis auxilium, curiæ decus, Romani nominis singulare præconium. Vos enim complectis paginam consularem, vos crebrò nominat cursus annorum, & dum copia plurimum soleat habere fastidium, vestrum nomen repetitum semper efficitur gloriosum. Huic denique generi semper superna fauerunt præstando desiderijs patrum fœlicia germina masculorum. O temporum singulare præconium! Curia Romana completur penè vestra familia.* Hæc de Deciorum familia dicebat ille: & veriùs nos eadem de Abrahamidum generatione dicere possumus. Sanè in recentibus Israëlitis semper Dominus Abrahamum antiquum recognouit. Quid dico in recentibus Israëlitis? In nuperis fidelibus veteres Abrahamos spectat Dominus. Sic de Zachæo dicit Luc. 19. *Hodie salus domui huic facta est, eo quod & ipse filius sit Abrahæ.* Nihil tanto homini longa ætas subduxit; crebrò Abrahamides nominat cursus annorum, nunquam enim non fuit, qui sub tanti parentis nomine noluerit prædicari. Et dum copia soleat fastidium afferre, Abrahamidum nomen repetitum semper efficitur gloriosum. Nulli hoc nomen viluit, imò si à vilitate ad gloriam quis transfertur, *portatur ab Angelis in sinum Abrahæ*, Lucæ 16. Et quod magis est, cælestis curia completur Abrahamidum familia, dicente Domino Matth. 8. *Multi ab oriente, & occidente venient, & recumbent cum Abraham, Isaac, & Iacob in regno*

regno calorum. Ecce tibi multitudo recumbentium in calestibus ad Abraham spectat. Vbi D. Thomas ait: *Cum Abraham recumbent, qui est pater credentium, in cuius semine benedicentur omnes gentes.* Sic cælestis curia completur Abrahamidum familia, & genere. Et negem gloriosum fuisse præmium Abrahamo promissum, quod nomen eius per tot filiorum, nepotum, & pronepotum generationes nouo splendore fulgere deberet, & in tot Regum Aulis, imò in cælesti Curia omnia Abrahamidũ insignibus impleri? Sic Luc. 1. Zachariæ dum vxor asseritur, dicit: *Vxor eius de filiabus Aaron.* Et erat hæc fœmina longissimis iam generationibus ab Aaron distans; patres, & auos, & proauos, & atauos immediatores habebat. Nilominus iis prætermissis immediatis parentibus ad antiquissimum confugit Aaronem? Aaronis gloriæ multum deferebat, cuius nomen per tot posterorum generationes refusum adhuc gloriosè ad alios pergebat. Ait D. Chrysologus sermone 89. *Aaron primus pontifex in lege fuit sacerdotij origo; propterea meritò prætermissis omnibus eius filia dicitur, cuius in se memoria pratulit sanctitatem, quam tanti generis pia custos gloriosissimè transfudit ad filium.* In re gloriæ, & laudis aliis prætermissis parentibus, vnius antiquissimi Aaronis fit recordatio, cui nihil ætas longa subduxit, sed Aaronicas proles numerans cursus annorum adhuc gloriosissimè Aaronicum munus ad filios alios transfundebat. Quo nihil Aaroni accidebat in terra præstantius. Nec me tempero quin huc reuocem sanctissimi parentis mei gloriam, qui vbi familiam condere in mundo aggressus est, ad nomen Iesv cucurrit, vt sub tanto nomine familia fulgeret sua; vt credam de illo dictum illud Numerorum 26. *A quo familia Iesuitarum.* Et quid tanto Iesuitarum fundatori gloriosius dicam? Repetam illi glorias, quas suprà Deciorum familiis dedit Cassiodorus, vt nihil nobis ætas longa subduxerit. Vt antiquos Iesuitas in Neotericis mundus agnoscat. Vt huic generi cælestia semper fauerint, præstando desideriis patrum fœlicia germina masculorum. Vt curia cęlestis compleatur penè Iesuitarum familia, quando innumeri sub hoc nomine in cælestibus triumphant; quando & vniuersi cælites, vt alibi dixi, vocantur Iesuitæ. Quid plura? Quod Abrahamo, quod Aaroni gloriosum fuit, idem parenti meo gloriæ tribuo, quod in longa posteritate adhuc non sordeat Iesuitarum nomen, sed & gloriosissimè transfundatur in alios filios. Centum anni iam sunt, ex quo Ignatius nomen dedit diuinæ militiæ, & inter mille tempestates iactata, eius in dies nouis rutilat familia luminibus. Cui tribuerim verba data Hieremiæ 1. *Ego dedi te hodie in ciuitatem munitam, & in columnam ferream, & in murum æreum super omnem terram Regibus Iuda, principibus eius & sacerdotibus, & populo terra. Et bellabunt aduersum te, & non praualebunt, quia ego tecum sum, ait Dominus.* Ecce tibi vnus iustus mittendus non ad barbaros, & exleges homines, sed ad populum fidelem, ad populum Israëlitem, vt armatur à Deo, vt fiat ciuitas munita, columna ferrea, murus æreus, qui durissimas impugnationes ab ipsis legis propugnatoribus sustineat. Et quid in ciuitate munita, in columna ferrea, & in æreo muro prætenditur? Do Hieronymum fantem in rem præsentem. *Ego, inquit, posui te quasi in ciuitatem munitam; quia gloriosa dicta sunt de te ciuitas Dei. Et in columnam, inquit, ferream, de qua scribit Apostolus: Columna, & firmamentum veritatis. Nec hoc sufficit, sed in murum ait aneum, qui nulla violatur rubigine, nec casus imbribus deperit, sed vetustate fit fortior. Eris autem talis contra reges, & principes, & populum terra, qui terrena sapiunt, & calestia non nouerunt. Hi bellabunt aduersùm te, & non praualebunt. Cur quaso? Quia ego tecum sum, ait Dominus.* Pergo cum Hieronymo, sed hic sisto, permittens aliis, quod ponderent vt Ignatij familia sit ciuitas gloriosa, vt sit columna veritatis, vt impugnata à principibus, & sacerdotibus, & populo terræ, vt tandem victrix, quia nomen Domini nobiscum est. Illud modò pondero, quod de æneo muro dictum est, nimirum: *Qui nulla violatur rubigine, nec casus imbribus deperit, sed vetustate fit fortior.* Equidem hæc Iesuitarum familia, iam per centum annos florens sub diuinissimo Iesv nomine nulla rubigine violatur, sed vetustate fit fortior; quo enim vetustior est, nobis obseruantiarum carceribus arctatur. Tantum abest, vt antiquam strictionem deserat, vt quo vetustior, eò strictior in obseruantia appareat. Quod non parum ad fundatoris Ignatij gloriam facit, cui iam adscribo has glorias illas, & maiores aliis non nego. Sed nunc libuit filio immorari in laude parentis, de aliis alibi dicam prout occasio tulerit.

§. III.

Christianum est festinare in munere ad salutem spectante.

NOscit ex Deo Abram terram illam semini suo dandam, vt in ea idololatria ablata, verus Deus colatur. Quo audito absque vlla mora altare Deo ibi facit. Dicit enim: *Qui adificauit ibi altare Domino, qui apparuerat ei.* Ibi ait: Altare ædificat vero Deo, cui post longa tempora ibidem & templum, & aræ erant ab eius posteris ædificandæ. In re enim ad salutem spectante maluit bonus Christi auus festinare, nec vllas moras facere. Et fallor, si in aliqua circumstantia magis appareat animus Christianus, quàm in festinatione adimplendi muneris ad salutem spectantis. Quæ ex Iuda conceperat Thamar, ad partum peruenit Genes. 38. *Atque ipsa effusione infantum vnus protulit manum, in qua obstetrix ligauit coccinum dicens: Istę egredietur prior.* Equidem duo paruuli erant in vtero matris, quorum alter, qui postea Zara nominatus est, primùm manum protulit. Insuetus modus nascendi est, quòd infans proferat primùm manum. Cur iuxta naturæ legem non priùs caput, sed manum protulit? Erat in illo infante Christus præfiguratus, cuius muneris erat manum porrigere Adamo lapso; & ideò nihil prius in illo apparuit quàm porrecta manus, vt adimplendo numero festinaret. Id ponderabat Cosmas Hierosolymitanus in cat. Græca ad cap. 2. D. Luc. fatus: *Primogenitus ex patre ante sacula, primogenitus infans ex Virgine incorrupta, Adamo manum porrigens apparuit.* Vt Christiani erat muneris Adamum lapsum à ruina ad salutem subleuare; sic vel in antiquis vmbris festinationem suam Christus delineabat in porrigenda manu lapsis, vt vel nascentis nil prius appareret quàm porrecta manus. Sic Christianum est festinare in munere ad salutem spectante. Dicit Luc. cap. 1. *Missus est Angelus Gabriel à Deo in ciuitatem Galilaa, cui nomen erat Nazareth ad Virginem desponsatam viro,* &c. In multis & nobilissimis mundi ciuitatibus erant tunc temporis Iudæi, & virgines Israëlitæ, vnde præstantissimum Paulum discipulum ex Tharso Siciliæ traxit ciuem Romanum. Et cur similiter matrem suam non de nationum ciuitatibus, sed de Galilæa traxit? Vt veniebat

niebat saluare prius quod perierat ex populo Israël; sic omnes alias moras abrupit, nascens inter Israëlitas, festinans illis salutem dare. Vt dicat Tertullianus lib. 4. in Marcion. *Prophetiam interim de loco adimpleuit, de cælo statim ad Synagogam, vt dici solet, ad quod venimus hoc age.* Noluit moras nectere in accedendo ad Israëlem saluandum: sed vt ad Israëlem veniebat; sic inter Israëlitas concipitur, & nascitur, ostendens quàm festinatò, & sine mora officium suum perageret. Quem spiritum Christianum notans Isaias cap. 9. clamabat: *Primo tempore alleuiata est terra Zabulon*, &c. Quæ verba sic legit Tertullianus lib. 4. in Marcion. *Hoc primum obito, cito facito regio Zabulon*, &c. Quibus vt author est Eusebius lib. 7. de præparatione, inuitantur Apostoli, qui de tribu Zabulon, & Nephtali erant, ne moras necterent in munere Apostolico exequendo: sed cum primum festinent munus suum obire, vt se se ostendant Christiano spiritu moueri.

§. IV.

Nihil potentius, quàm frugalis vita, quæ necessarÿs contenta sit, & fugiat superflua.

AVdita Dei promissione, procedens inde Abraham tabernaculum tetendit. Quippe ait: *Et inde transgrediens ad montem, qui erat contra Orientem Bethel tetendit ibi tabernaculum suum.* In quo non desinit mirari Chrysostomus frugalitatem viri, ait enim: *Tumultuarium, inquit, domicilium fecit. Vide quomodo erat frugalis, & luxum fugiebat. Nam sæpè in villam ire volentes, multa indigemus mechanica, valdeq; actuosi sumus, vt multa nobiscum attrabamus, quæ non solum non sunt nobis vsui, sed & supervacanea & inutilia; & pompa gratia apparata, vt ea nobiscum circumferamus. Verum iustus ille non sic egit*, &c. Equidem non pomposam superfluitatem quærebat, sed ea quæ sufficerent vitæ frugali. Quid inde? Ait Rupert. *Tandem ergo demonstrata sibi terra, quam Deus promiserat, habitat confidenter.* Solus & peregrinus agens apud barbaras nationes, apud gentes ignotas ea confidentia inter illos versabatur ac inter fratres, ac sub pastoritiis tabernaculis sic viuebat, quasi in minutissimis arcibus. Nec miror validissima est, & potentissima vita frugalis, quæ solis contenta est necessariis. Dicebat pulchrè Tertullianus lib. de anima: *Omnis natura, aut defraudatione, aut enormitate rescinditur, pro pietate naturæ conseruatur.* Nequit stare creatura creata, si deficiant necessaria, nec si superfluant, tam perit superfluitate, quàm defectu, adeò vt si valere amat, contenta debeat esse solis necessariis. Crede mihi, valentia hominis non in superfluis, & pomposis bonis, sed in necessariis, & vtilibus ponderatur. De Iobo dicitur cap. 1. *Fuit possessio eius septem millia ouium, & tria millia camelorum, quingenta quoque iuga boum, & quingentæ asinæ, & familia multa nimis; eràtque vir ille magnus inter Orientales.* Ecce tibi omnia bona Iobi non extollebant hominem supra vitam pastoris, & nihilominus inde apparebat magnus, & validus. Quod ponderans Chrysostomus in cat. Græca fatus: *Vide hominem agrestibus diuitÿs affluentem, nec numerauit auratis laquearibus ornatas domos, oues, & boues, & quæ ex agricultura percipiuntur, recensuit. Non quemadmodum dixi, non in pretiosa materia gloriabatur, sed ÿs rebus, quæ indigentiæ modicè subuenirent, contentus erat. Hunc nobis Regem scriptura proponit, non equorum mentionem facit, non auro conglutinatorum curruum, non argenti, atque auri thesauros meminit, non lapidum preciosorum, non cæterarum rerum, quibus hominum diuitÿs inhiantium morbus inflammatur, sed illa enumerat, quæ ad vitæ necessitatem sunt accommodata.* Sanè ad validissimam regiam Iobi hoc magni faciebat, quòd non ibi auri, argentive thesauri, non lapilli pretiosi, non aureæ gazæ, sed quæ pastorem decerent bona seruientia solùm vitæ necessitati. Et vtinam ab Hispanorum hominum domibus excluderetur aurum, argentúmve, pretiosique ornatus; & darentur illis bona ex gregibus, ex cultis agris, quæ seruirent necessitati. Fallar, nisi potentissima esset Hispania. Modò pleni argento, & auro pretiosisque ornatibus euidentissimè Hispani infirmantur. Intra vnius Matriti domos, & vel apud mediocres, & plebeios ciues, tantam argenti, aurive copiam inuenies in vrceolis, in ferculis, in supellectili, quanta nunquam fuerit apud antiquos Hispaniæ principes. Imò nec in tota regione fuit tantum argenti antiquitus, quantum modò est in vna ciuitate. Sed in illa penuria erat incredibilis familiarum multitudo, valor, & potentia ciuium orbi notissima. Nunc in hac argenti, auri, sericive abundantia, nil oppidatim cernitur quàm domorum, familiarúmque ruina. Proh pomposus diuitiarum splendor, clarissima regnorum infirmitas! Proh frugalitas vitæ validissimum prouinciarum munimen! Legi in Hispanorum historiis pulchram vnius philosophiam principis. Is erat Asturicensis Marchio, qui noscens Regem Castellæ per villam ditionis suæ transiturum, illò aduolat, regale præparat hospitium, regalique Regem excipit conuiuio. At in pretiosissimarum escarum copia illud erat frugalissimum, quòd fercula vniuersa erant lignea. Rex Marchionis penuriam augurans ex ferculis ligneis iussit illi dari statim ex argento totum vrceorum, ferculorúmque apparatum, qui ad regale conuiuium sufficeret. Post plurimos dies iterum Rex venit in eandem villam, iterum Marchio Regem excipit conuiuio, iterum lignea fercula apponuntur. Quibus visis Rex de argenteis à se datis requisiuit. Proferuntur statim ex custodiis suis in præsentiarum, ait Marchio, nec mora, vix finitur conuiuium, & militares tubæ omnia clamoribus implent. Ecce tibi quadringenti equites frementibus equis, coruscantibus armis, pulchro incedentes ordine Regium conspectum alliciunt. Tunc Marchio, & miranti, & sciscitanti Regi ait: Hæccine sunt fercula argentea mihi ex Regis liberalitate concessa, quæ quia domi asseruata nullius erant vtilitatis, & ad escas trahendas sufficiebant lignea, vendidi illa, & illorum pretio hos militares operarios conduxi, qui me spoliis implent, & faciunt hostibus formidabilem, & fructuosum amicis. Quid pulchrius? O lignea fercula Hispanorum quàm validos effecistis principes! O argentea fercula, quàm tenetis infirmos!

§. V.

Nomen Dei puro ore versatum, validissimum munimen hominis est. Vbi pulchra de D. Thoma doctore Angelico.

MIrabar hominem peregrinum inter efferas, & barbaras nationes securè degentem. Vnde inermis & peregrinus Abraham potest securè versari inter barbaras gentes? Ait textus: *Ædificauitque ibi altare Domino, & inuocauit nomen eius.* Proh Deus

Deus immortalis, quàm securus noster peregrinus erit passim inuocans nomen Domini! Fallar, nisi ex hoc muniatur, & conualeat aduersùs hostiles gentes. Cantatissima est fortitudo & victoria septem iuuenum Machabæorum, de quibus 2. Machab. 7. ait: *Contigit autem septem fratres vnà cum matre sua apprehensos compelli à Rege edere contra fas carnes porcinas flagris, & taureis cruciatos. Vnus autem ex illis, qui erat primus, sic ait: Quid quæris, & quid vis discere à nobis? Parati sumus mori magis quàm patrias Dei leges præuaricari.* Sed vnde tanta innata est iuuenibus valentia aduersùs mortem, & & horrendos cruciatus? Rem pulchrè tractat Eusebius Gallicanus homil. 4. de Epiphan. fatus: *Quæ tandem causa paruulis vires dedit, & inter tam exquisitos nouósque cruciatus infatigabiles Iudæi confessione durarent? Quæ, inquam, alia causa, nisi diuina gratia, & doctrina domestica? Quæ causa, nisi quia post transacta cunabula inter annos infantiæ religionis affectum de institutione piæ parentis acceperant, & in nomine Domini vincula linguæ trepidantis absoluerant?* Hæc singularis causa est valentiæ, & fortitudinis ad superandas cunctorum hostium rabies; si prima hominis vox Dei nomine formetur, si balbutiens infantis lingua in nomine Dei repetito soluatur. Conueniant huc matres, & patres, & discant vt possunt filios insuperabiles facere, si nimirum eorum in ore faciant Dei nomen versari. Huc traho validissimam Ecclesiæ columnam D. Thomam in omnibus vincentem, à nemine vsque adhuc superatum, nec vnquam superandum. Hic adhuc infans nomen Mariæ scriptum in chartula nactus ori applicuit, & salutare nomen Mariæ mandit. Ne miremur, si hostes non timeat, si totum orbem terrarum penetret inuulnerabilis eius doctrina. Cuius ponebatur balbuties infantilis in adeò salutari nomine Dei genitricis, non mirer, si prorsus insuperabilis postea conditionis maneat. Ait enim Prouerb. 18. *Turris fortissima nomen Domini; ad ipsam currit iustus, & exaltabitur.* Planè in salutari Dei nomine inuenit iustus totum suæ vitæ munimen, qui possit se ab omni hoste tutari, & quo vel mediis periculis inoffensè ad maximam exaltationem transeat. Genes. 32. Requisitus Dominus de nomine suo nomen negat, vt ostendat se ineffabilem: at Exod. 3. statim ait: *Hæc dices filijs Israel: Deus patrum vestrorum, Deus Abraham, Deus Isaac, Deus Iacob misit me ad vos: hoc nomen mihi est in æternum.* Et cur qui ineffabilis erat, qui nullo nomine comprehendebatur, modò nomen sibi appropriat, quod Moysi amat reuelare? Cur non magis manet in sua incomprehensibilitate? Vbi in præsenti sese iam Deus accingebat, vt populum suum Tyrannis educeret, & ad promissam deduceret hæreditatem, nil prius prouidit, quàm vt sibi aliquod nomen affingat. quod ostensum suis in primo auspicio libertatis iam haberent, in quo vniuersos possent deuincere aduersarios. Quò spectans Philo lib. de Abraham ait: *Deus non habet opus nomine: attamen humano generi suum nomen largitus est, vt habentes refugium ad preces, & supplicationes à spe bona non excluderentur.* Ad id finxit sibi nomen Deus, illúdque hominibus reuelauit, vt homines haberent refugium ne sub hostibus caderent, sed semper ad fœliciora euolarent. Et cur Deiparæ nomen eamdem virtutem non habeat? Crediderim & nomen Domini, & nomen Dominæ simili modo suis esse salutaria; & quòd Angelicus Doctor in nomine Deiparæ ederit eam virtutem, quæ eius vox ab omnibus sapientibus inoffensè audiri habeat. Cui etiam apto illud Exod. 23. *Ecce ego mittam Angelum meum, qui præcedat te, & custodiat in via, & introducat in locum, quem præparaui, obserua eum, & audi vocem eius, nec contemnendum putes, quia non dimittet, cum peccaueris, & est nomen meum in illo.* Ecce tibi Angelus datur sequendus fideli populo, & in omnibus audiendus, & qui Angelus? Iam explicat, aiens: *Est nomen meum in illo.* Caietanus legit ex Hebræo: *Et nomen meum in intus eius.* Est equidem singularissimè in intimis Angelici Doctoris nomen salutare, nomen Deiparæ, quando infans vorauit illud, & transtulit in viscera. Hic ergo Angelicus Doctor, cuius in intimis inseminatum fuit salutare nomen Deiparæ, audiendus, & sequendus est ab omnibus, qui velint habere parentis salutis vias. Et quid non pateat Angelo huic? Stephanus in concilio Iudæorum positus clamabat, Actorum 7. *Ecce video cælos apertos, & Iesum stantem,* &c. Et vnde tantus vir credibile facit quòd sibi cælestia pateant? Vel cur non veretur in tanto consessu dicere rem prorsus illis incredibilem, quæ magis videretur esse præsumptionis quàm virtutis? Testimonium in Stephano prænotabat credibile Actorum 6. dicens: *Et intuentes eum omnes, qui sedebant in concilio, viderunt faciem eius, quasi faciem Angeli.* Vbi facies eius quasi facies Angeli apparuit, credibile erat vel apud hostes, quòd ei possent patere cælestia omnia. Ad quæ ait D. Augustinus homilia 15. de sancto Stephano: *Tanquam ostenso signaculo in specie Angelorum patefactæ sunt portæ cælorum.* Pateant necessum est, cælestia signo dato in specie Angelica. Ne miremur quòd Angelico Doctori pateant vniuersa secreta cælorum. Angelus est Thomas in communi omnium sapientium acceptione, insuper est Angelus in intimis habens saluberrimum Deiparæ nomen; qua, fallar, si illi via aliqua veritatis, aut difficilis, aut abstrusa esse possit. Nec multum est, quòd Angelicam sapientiam tribuamus Doctori habenti in intimis Deiparæ nomen: hoc namque nomen, non nisi in diuinis recondi solet. Quippe ait Petrus Damianus sermone de Annunt. Mariæ: *De thesauro Diuinitatis Mariæ nomen euoluitur.* Vt putes diuinum aliquid esse in intimis eius, in quibus tantum nomen reconditur. Et quid diuinum in Thoma claudente in visceribus Mariæ nomen? Hoc putarim in Thoma diuinum, quòd vnus Theologiæ lumina ab errorum tenebris distinxit, vt in sedes proprias ordinémque præclarum compulerit. Genesis 2. dicitur: *Formatis igitur Dominus Deus de humo cunctis animantibus terræ, & vniuersis volatilibus cæli, adduxit ea ad Adam, vt videret quid vocaret ea; omne enim, quod vocauit Adam, ipsum est nomen eius.* Sic vni Adamo tribuuntur vniuersa viuentium nomina. Omnia vocauit Adam, & Deus quid vocauit? Ait Genesis 1. *Diuisit lucem à tenebris, vocauitque lucem diem, & tenebras noctem.* Lucis, noctísque nominis impositionem sibi reseruat Dominus; cæterorum autem nomina imponi permittit ab homine. Et cur hoc? Ait Theophilus Antiochen. lib. 2. ad Autholium: *Lucem Deus vocauit diem, tenebras nominauit noctem; nullus enim mortalium potuisset luci, aut tenebris, vt par erat, nomina imponere. Alij alijs nomina indiderunt: at illa à solo Deo nomina sua acceperunt, vt qui ea creasset.* Quòd animalium naturas nominibus distingueret, explicarétque, hoc non excedebat prudentiam hominis; at quod inter lucem, tenebrásque distingueret, id prorsus erat supra naturam hominis. Et non diuinum putem aliquid in Thoma cui datum fuit lucem à tenebris distinguere; & tenebras, lucémque in certas sedes redigere,

&

& in certum ordinem: Sanè Aristoteli, Euclydi, Vitruuio, Iustiniano datum est quod nominibus suis distinguerent, & designarent facultates, quæ pertinent ad vitam terrenam hominum. At distinguere inter errorum tenebras, supernaturaliàque lumina, illàque in sedes ordinémque certum redigere, terminis, nominibúsque insignire, id vni traditum est D. Thomæ: *Nullus equidem mortalium potuisset luci, aut tenebris, vt par erat, nomina imponere.* Nec vllus antea valuit sapientiæ diuinæ nomina, classes, sedes, ordinem à tenebris distinctum tribuere, vt Angelicus Doctor attribuit. Quid hoc diuinius?

§. VI.

Benedictiones cælestes inde tibi accrescent, si proximus vtilis fias.

ACcepta promissione terræ Chananitidis perrexit Abraham, & ædificato altari, *inuocauit nomen Domini.* Legit ibi Vatablus: *Prædicauit alys in eo loco Dominum.* Non cogitauit de spoliandis Chananæis, sed de prædicando, & annuntiando illis nomen Domini. Et quando acceperat illius terræ promissionem, cur non magis tractat ea, quæ incolas inciperent perdere, sed maluit tractare ea, quæ magis incolis benefacerent; nempe veræ notitiam deitatis? Sanè nullo magis in promissionibus diuinis firmabatur; nullo magis in augmentum ducebat sibi benedictiones factas, quàm dum incipit aliis esse salutaris. Luc. 19. dicebat ille cantatissimus bonorum negotiator: *Domine, Mna tua fecit quinque Mnas.* Magnum hoc fuit, quod sic sciuit bona sua multiplicare, vt ex vno quinque faceret; & optarem quòd nobis modum sic multiplicandarum rerum ostenderet. Qualiter ô bone, quinque supra vnum auges? An vicinos spoliando? Absit; imò tunc solùm ditior fit in diuinis benedictionibus, cum sciuit proximis suis esse salutaris. Ait D. Chrysostomus citatus in Cat. Græca D. Lucæ: *In pecunys quidem nequit fieri, vt quisque euadat diues, nisi alius priùs factus sit pauper. In spiritualibus autem non ita, sed omnino contrarium fieri non potest, vt quispiam fiat diues, nisi alterum fecerit opulentum; nam si nemini profueris, non poteris effici opulentus.* Curet aliis proficere qui diuitiis augeri amat spiritualibus; tunc enim solùm diues es, tunc in immensum benedictiones cælestes in te auges, cum aliorum saluti acquitendæ operam nauas. Quanto enim minus salutaris es aliis, tantum es magis pauper, & egenus factus. Mulier vidua, & pauper, relicto à viro suo ære alieno oppressa, in eas angustias deuenerat, vt tantùm haberet parum olei in vase, 4. Regum 4. cui Elisæus ait: *Vade, pete mutuò ab omnibus vicinis vasa vacua non pauca, & mitte inde in omnia vasa,* &c. Quæ parum sibi olei habebat, de illo in vicinorum vasa vacua mittere Elisæus mandat. Ait D. Augustinus sermone 206. de tempore. *Quamdiu vidua illa oleum in vasculo proprio habuit, nec sibi sufficiebat, nec debitum reddere poterat. Verum est charissimi, qui se solum diligit, nec sibi sufficit, nec peccatorum suorum debitum reddit. Cum verò omnibus vicinis, & propinquis, & omnibus omnino hominibus cœperit oleum charitatis infundere, tunc & sibi sufficere, & ab omnibus se debitis poterit liberare.* Nescit penuriam pati, qui omnibus procurat bene facere in spiritualibus. De quo vide tom. 1. in vetus Testament. lib. 2. cap 3. §. 5. ex Actorum 25.

§. VII.

Nomen Dei hostibus suis extremam affert ruinam.

POndero adhuc Abrahami sapientiam, qui accepta repromissione terræ Chananitidis, statim cœpit prædicare illis Dei nomen. Vbi enim noster ait: *Inuocauit nomen Domini*; ex Vatablo dicitur, vt vidimus: *Prædicauit alys in eo loco Dominum.* Quid hoc cum promissione accepta de habenda terra illa nepotibus suis? An ad prædicationem nominis diuini tunc confugit, vt iam repugnantem nationem disponat ruinæ? Sanè primi illi Hispani Indorum Mexicanorum expugnatores dicuntur priùs proposuisse euangelia scripta Indis, illisque annuntiasse nomen diuinum, & statim in contradicentes, & repugnantes arma sumpsisse. Et forsitan tot hominum myriades in patria sua à paucis peregrinis debellati sunt, quia nomen diuinum illis annuntiatum prosternebat aduersarios suos. At quidquid fecerint Hispani, id prudentissimè factum ab Abrahamo crediderim, qui post acceptam promissionem de expugnanda à suis Chananitide, statim eò tendit, vt Chananæis annuntiaret diuinum nomen, nec vnquam terra illa proprior apparuit ex termino, quàm ex quo in illa diuinum nomen cœpit prædicari, & malè audiri. Nunquam enim nomen diuinum non perdit contemptores suos. Quò spectans D. Cyprianus epistol. ad Demetrianum dicebat: *Nec vnquam impiorum scelere in nostrum nomen exurgitur, vt non statim diuinitùs diuina vindicta comitetur.* Nunquam nomini diuino sub quo Christiani militant, contradictum fuit ab impiis, quin diuina vindicta illos non misertimè percuteret. Vnde monebat Dominus Exod. 23. *Ecce ego mittam Angelum meum qui præcedat te, & custodiat in via, & introducat in locum, quem praparaui, obserua eum, & audi vocem eius, nec contemnendum putes, quia non dimittet, cum peccaueris, & est nomen meum in illo.* Expende ab illis: *Quia non dimittet,* &c. tam seuerus enim in peccatores, vt nulli parcat, sed omnes statim puniat. Et vnde tantam seueritatem induet? Causam seueritatis innuunt verba illa: *Et est nomen meum in illo*; quasi hoc sit proprium nominis diuini, quòd non parcat contemptoribus suis. Sic Caietanus ibi: *Quia nomen meum erit in intimus eius, ideò non parcet vindicando iniurias nominis diuini.* In quo est nomen diuinum, est quo inexorabiliter pereant diuini nominis contemptores. Venit enim de nomine Dei offenso quòd non parcatur offensoribus illius. Quò traho illud Isaiæ cap. 30. *Ecce nomen Domini venit de longinquo, ardens furor eius, & grauis ad portandum; labia eius repleta sunt indignatione, & lingua eius quasi ignis deuorans,* &c. Esto sententia Vatabli & aliorum putantium iis denotari ruinam Assyriorum, quando Sennacherib exercitus iuxta Ierosolymam ab Angelo interfectus est. Quo supposito notat Hieronymus non dici Dominum venisse ad hos perdendos, sed *nomen Domini.* Ecce, ait, nomen Domini venit. Et cur in hac cantatissima Assyriorum strage nomen Domini dicitur, & non Dominus miseros perdidisse? Res tunc erat blasphematoribus diuini nominis. Dicit Ezechias 4. Regum 16. *Dies tribulationis & blasphemiæ dies iste*; blasphemauerat namque Rapsaces Assyriorum Dux nomen Domini. Ergo aduersùs blasphematores, & contemptores diuini nominis ipsum sufficit Dei nomen, vt eos irremediabiliter conterat.

Genesis

Genesis 12. Perrexítque Abram vadens, & vltra progrediens ad meridiem. Facta est autem fames in terra, descenditq́ Abram in Ægyptum, vt perigrinaretur ibi, prævaluerat enim fames in terra.

§. VIII.

In virtutis via progrediendum.

NOn hæsit Abram incœpto curriculo, sed perrexit, vt dicit textus: *Perrexit Abram vadens, & vltra progrediens ad meridiem.* Talis enim est semper gressus iustorum, de quo ait Prouerb. 4. *Iustorum semita quasi lux splendens procedit, & crescit vsque ad perfectum diem.* Non enim est iustorum hærere in primo lucis exortu, sed sic pergere vsque dum perfectum exhibeant diem. Quo spectans Rupert. sic gressus ponderat Abrahami: *Perrexit vltrà vadens, & proficiscens vsque ad meridiem. Bene ergo progredi dicitur ad meridiem qui ab aurora iam dictæ fidei suæ vltra vadens, & progrediens de virtute in virtem, sine dubio ad plenum & æternum perueniet perfectionis diem.* Sic semper pergat qui sectatur institiam, non hæreat in primo exortu lucis, non in vno cardine volutetur, sed ad altiora se se extendere in dies festinet. Luc. 16. dum diues rogat pro Lazaro mittendo ad propinquos respondit Dominus: *Habent Moysem, & prophetas audiant illos.* At longè aliter dum in Thabor Iesus transfiguratus apparet inter Moysem, & Eliam: tunc enim Moyse & Elia dimissis vox paterna de Iesu solo dicit Matth. 17. *Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui, ipsum audite.* Non Moysem, non prophetam Eliam, sed ipsum Patris Filium mandat audiri. Diuitis propinquis mandat, vt Moysem, & prophetas audiant, nihil de Iesu audiendo illis dicit. Petro autem, & condiscipulis, non Moysem, nec prophetam, sed vnum Iesum audiendum proponit. Et cur nec illis de Iesu nec iis de prophetis, sed de Iesu audiendo mandat? Diuitis propinqui vt impij erant, satis esset, si prophetas audirent; Petrus autem, & condiscipuli, iam prophetas, & Moysem audierant, satisque erant in horum doctrina versati, ideò ad maiora vocantur, nec in eisdem permanere permittuntur, sed ad progrediendum excitantur, vt Iesum audiant. Quò spectans Tertullianus lib. 4. in Marcion. fatur: *Non Moysem, & prophetas, iussit audiri à discipulis, sed Christum. Meritò. Tunc enim Apostoli satis iam audierant Moysem & prophetas, qui secuti erant Christum credendo Moysi, & prophetis. Apud inferos autem de eis dictum est. Habent Moysem & prophetas, audiant illos, qui non credebant, vel qui nec omnino sic credebant esse post mortem superbiæ, & deliciarum annuntiata supplicia.* Quando cum infidelibus res erat, satis erat, si ab illis petebatur, vt prophetas audirent, è quibus vel prima fidei elementa perciperent: at quando cum discipulis fidelibus agit, iam non gaudet illos in prophetis morari, sed mauult, vt inde ascendant ad altiora alia, & de ipsis Saluatoris fontibus doctrinam hauriant. Non enim fidelis perfecti est diu manere in primis virtutum elementis, sed magis expedit, vt ad celsiora semper proficiscatur. Ait Cant. 4. *Dentes tui sicut greges tonsarum, quæ ascenderunt de lauacro.* Hac dentium figura notantur præstantissimi Ecclesiæ filij, qui in regenerationis lauacrum venerunt, & ibi posuere veteris Adami spurcitias. De quibus illud dicitur, quòd non diu in lauacro manserunt, sed statim inde ascenderunt ad sublimia. Quod notabat Gillibertus Abbas sermone 23. in Cant. inquiens: *Veterem deponentes hominem, & onere superuacuo leuati, & loti alacriùs ad superiora conscendunt. Attendis quod non tibi sufficit detonderi, non sufficit exonerari, non sufficit lotum, & nouum fieri, nisi statim ascendas, & spiritu incedas qui renouaris in spiritu.* Equidem non ad regenerationis lauacrum vocamur, vt renati ibi, & mundati in illo infantili candore gratiæ maneamus, sed vt inde ad sublimiora ascendamus. De hoc passim in aliis tomis.

§. X.

Pœnæ, & opprobria non maculant hominem, nisi infligantur pro culpa.

FAme præmissa compellit Deus Abrahamum descendere in Ægyptum, nimirum ait: *Facta est fames in terra, descendítque Abraham in Ægyptum vt peregrinaretur ibi.* Et quòd mirere magis, ideò in Ægyptum impellitur à Deo, vt eius nomen magnificetur apud Ægyptios, dicente Chrysostomo: *Vt igitur opere impleret promissionem Deus, quam illi fecerat, dicens: Et magnificabo nomen tuum, propterea & famem oriri permittit, & cogente necessitate in Ægyptum eum ire facit*, &c. At Abrahamidi semini nunquam non fuit opprobrio terra Ægypti. Dicit enim Dominus Iosue 5. postquàm vltra Iordanem circumcidit Israëlitas: *Hodie abstuli opprobrium Ægypti à vobis:* non enim Ægyptus sine opprobrio tenuerat Israëlitas. Et quando Ægyptus opprobrio erat Abrahamidi semini, cur illò mittitur Abrahamus, vt nomen eius fiat illustre? aut qualiter poterat esse honori parenti terra, quæ tanto opprobrio erat filiis? Mittebatur eò Abrahamus necessitate, non culpa; filij autem eius culpa sua detinebantur in Ægypto, ideò Abrahamo honori fuit, quæ terra erat opprobrio eius filiis. Pœnæ enim solùm maculant hominem ratione culpæ. Ex quo D. Zeno lib. 2. sermone 11. ait: *Verum tamen Iudæe, quid monumentis tui criminis gratularis? In Ægypto seruisti diu non necessitate, sed merito.* Inde infamantur Iudæi, quòd Ægypti duritiem merito suo, culpa sua tulissent, inde honoratur Abrahamus, quod eandem duritiem tulerit non merito, non culpa, sed necessitate, sed sorte peregrini compulsus. Fœlix ille, qui mala mundi patitur, non culpa, sed sorte peregrini, quia nimirum peregrinus habetur in mundo, vt infœlix est, qui verbera patitur mundi vitio suo, vt miserum eius mancipium. Meritò Dominus extollens suos dicebat Ioan. 15. *Quia verò non estis de mundo, sed ego elegi vos de mundo, propterea odit vos mundus.* Sustinebant equidem mundi odia, non merito suo, sed sorte peregrini, quia nimirum peregrini erant in mundo; quod maximè faciebat ad commendationem eorum. Hinc Paul. 2. ad Corinth. 11. se plurimùm commendans aiebat: *A Iudæis quinquies quadragenas vna minus accepi, ter virgis cæsus sum, semel lapidatus sum, ter naufragium feci.* Ecce tibi Paulus in sui commendationem percenset ea, quæ maculare solent latrones. ij autem magna diligentia abscondunt, quòd vel semel vapulauerint: Paulus verò gaudens prædicat accepta verbera quinquies, lapidationes, naufragia, & innumeras alias calamitates. Et cur patiens Paulus eadem, quæ patiuntur latrones, ea in sui commendationem prædicat, quod non faciunt latrones? Sanè Paulus patiens illa non merito, sed sorte peregrini,

ſed neceſſitatem in nomine Domini, illa pro ornamento habet, non ſic latro, qui ad illa venit non neceſſitate, ſed culpa. Ait D. Zeno lib. 2. ſermone 38. *Clamat Paulus obrutus calamitatibus beatus, cum pro nomine Domini latrones in itineribus, latrones in ciuitatibus patitur. Cum à Iudæis virgis ter caſus naufragio triduo diluitur. Cum inſani populi furibunda tempeſtate lapideis vndis fœliciter grandinatur.* Itaque Paulus lapidatus, verberatus, naufragus, non veretur tam beatas calamitates prædicare, vt quæ non vitio, ſed pro nomine Domini obuenerint. Sic miles generoſus oſtentat vulnera, plagas in conflictu acceptas, ſic Maurorum triremium verbera iactat; at fur prorſus tacet de flagris, de triremibus, vt qui merito culpæ ſuæ illa ſibi traxerit. Quæ enim huic dedecori ſunt, gloriæ fuerunt Paulo. Nunquã enim nõ gloriæ tribuenda ſunt mala, in quæ quis deuenit non culpa, non merito, ſed ſorte peregrini. Vnde Iſaias videns Ieſum medio in puluere paſſionis ait, cap. 28. *Vt operetur opus ſuum peregrinum eſt opus eius ab eo. Et nunc nolite illudere*, &c. Non patitur ludibrio tribui, ſed gloriæ quòd Ieſus crucifixus inter iniquos reputetur, quando mala illa ſuſcepetat, non culpa, ſed peregrini ſorte, quippe peregrinum erat tale opus ab eo.

Geneſis 12. Cúmque propè eſſet vt ingrederetur Ægyptum, dixit Sarai vxori ſuæ: Noui quòd pulchra ſis mulier, & quòd cum viderint te Ægyptij, dicturi ſunt; Vxor illius eſt, & interficient me, & te reſeruabunt. Dic ergo, obſecro te, quòd ſoror mea ſis, vt bene ſit mihi propter te, & viuat anima mea ob gratiam tui.

§. X.

Interna animæ pulchritudo externam corporis auget.

SExagenaria erat tunc temporis Sara Abrahami vxor, & tamen eius pulchritudinem commendat Abrahamus, fatus: *Noui quòd pulchra ſis*, &c. Et quomodo in longæua ætate adeò pulchra apparebat Sara? Author Cat. Græcæ ad cap. 20. Geneſ. ait: *Quæ gratia ſterilitatem naturæ emendauerat, eadem corporis nitorem velut aquila renouauit.* Quippe diuina gratia intus in anima agens, ſic externa omnia radiabat, vt miram pulchritudinem efformaret. De ſancto Stephano ait Actorum 6. *Et intuentes eum omnes, qui ſedebant in Concilio, viderunt faciem eius quaſi faciem Angeli.* Nota erat omnibus Stephani facies, ſed nunquam adeò pulchra, adeò angelica apparuit vt nunc, cùm in concilio pro Chriſto ſtaret. Et vnde modò tanta faciei pulchritudo aduenit, vt angelica facies putaretur? Ait S. Hilarius Arelat. homil. de Stephano: *Abſcondita pectoris ornamenta ſpeculum frontis irradiant, habens intra ſe Spiritum ſanctum os præ ſe geſtabat angelicum.* O quàm augent decorem frontis externi radij virtutis internæ! Sanè de intimis virtutibus animi ea compoſitio naſcitur externa, quæ nimium faciat hominem pulchreſcere. Vbi Dauid in arenam deſcendit cum Philiſthæo ait textus de illo 1. Reg. 17. *Erat autem adoleſcens rufus, & pulcher aſpectu.* Theodoret. legit: *Rufus cum pulchritudine oculorum.* Et vnde tanta pulchritudo in Dauidis oculis? Si eius internos oculos ſpectes, ſic videbis illos intentos ad Deum, vt nihil totius illius certaminis non tribuant Domino. Ait enim ad hoſtem: *Ego venio ad te in nomine Domini exercituum, Dei agminum Iſrael, quibus exprobraſti hodie, & dabit te Dominus in manu mea*, &c. Quando ergo internus animi oculus tam clarus erat in agnoſcendo, & prædicando Domino, non miror quòd externis oculis præberet nouum, & pulcherrimum ſplendorem. Ait Theodoret. quæſt. 40. *Et ipſe erat rufus cum pulchritudine oculorum. Imitabantur enim animi oculos oculi corporis. Illi enim acutum cernebant, & contemplabantur eum, qui non cadit ſub aſpectum; dicebat itaque: Ecce ego ad te venio in nomine Domini*, &c. Sic de imitatione oculorum internorum Deum aſpicientium veniebat nouus decor, & pulchritudo externis oculis.

§. XI.

Vbi laſciuia, ibi omne ſcelus.

ET ſimul timet Ægyptiorum luxuriem, & homicidia. Dicit enim: *Cum viderint te Ægyptij, dicturi ſunt: Vxor illius eſt, & interficient me, & te reſeruabunt.* Et meritò ſimul & laſciuos, & homicidas putat; in quo enim luxuria eſt, nunquam ſola eſt, ſed omnia ibi debent timeri crimina. Dicebat enim Gildas ſapiens lib. de excidio Britanniæ. *Auditur fornicatio qualis nec inter gentes, non ſolùm verò hoc vitium, ſed & omnia, quæ humana natura accidere ſolent.* Nullum ſcelus, nullum nefas debet timeri, vbi apparet laſciuiæ ardor. Neſcit hic affectus ſolus eſſe, nec contentus eſt, niſi ad omnia facinora audere faciat. Luc. 7. *Ecce mulier quæ erat in ciuitate peccatrix, vt cognouit*, &c. Laſciuiæ infamem fœminam voluit magis peccatricem in genere quàm laſciuam in ſpecie vocare. Et cur maluit ad genericum, & commune recurrere vocabulum, niſi vt oſtenderet cum laſciuia ſemper eſſe omnigena peccata? Ait Seruius in Cat. Græca D. Lucæ: Appoſitè dixit: *Ecce mulier peccatrix, vtpote non vni, ſed omnibus peccatis adeoq; fornicationi obnoxia.* Quam nouerat laſciuam, nullum ibi ſcelus deficere putabat, & periurium, & furtum, & Dei contemptus, & quidquid à peſſimis timeri ſolet, id laſciuæ mentis eſt proprium. Sapientiæ cap. 2. dicebant illi: *Coronemus nos roſis, antequàm marceſcant, nullum pratum ſit, quod non pertranſeat luxuria noſtra. Nemo noſtrũ exors ſit luxuriæ noſtræ, vbique relinquamus ſigna lætitiæ, quoniam hæc eſt pars noſtra, & hæc eſt ſors. Opprimamus pauperem iuſtum, & non parcamus viduæ, nec veterano*, &c. Expende ordinem, primò ſe ſe luxuriæ, delitiis committunt, & exinde ad nefariiſſima quæque deueniunt. Sapienter enim D. Auguſtinus ſermone 146. de tempore, ait: *Ex hac autem enumeratione libidinum, & putredinum, videte in quæ facinora, & in quàm immania ſcelera proſilitur. Omnia horrenda facinora, quæ timentur, in ſceleratis hominibus videte de qua labe conſurgant. Quid mollius quàm illa luxuria? Quid durius quàm iſta crudelitas?* Expende illud, *omnia horrenda, quæ timentur in ſceleratis.* Quæcumque timenda nobis ſunt, à truculentiſſimis latronibus, hæc ſunt etiam nobis à luxuria timenda. Nihil timoris eſt, quod non inueniatur in animo luxuriæ dedito. Quò ſpectans D. Athanaſius oratione de paſſ. & cruce, Chriſtianorum victoriam de laſciuia ſic expendebat: *Voluptatem, cui in idololatria ſua metuebant, in Chriſto modò aſpernantur.* Equidem in Chriſto contemni poteſt voluptas, quæ ex ſe nihil gignit, niſi metus, vt & illi, & ab

illa

illa omnia nefaria debeant timeri. Vnde in luxuriæ sede circumcisio Israëlitica fuit à Deo decreta, vt in luxuriæ vulnere omnia ostenderentur peccata fugienda, & amputanda, quæ ibi tanquam in radice erant. Quippe ait D. Zeno lib. 3. sermone 8. *Necessariò luxurioso populo Deus hoc circumcisionis signum dedit, vt locum matricalis culpa cum denotat, etiam alia crimina fugienda cognoscat.* Et meritò luxuriæ sedem matricem vocat omnium scelerum, quæ debent à nobis caueri; nullum enim est adeò atrox, quod inde non veniat. Ideo Adamus Genes. 3. post facinus admissum clamat: *Mulier, quam dedisti mihi sociam, dedit mihi de ligno, & comedi.* In quo lepidè ludens Tertullianus lib. 2. in Marcion. ait: *Adam confessus est seductionem* (non autem ipse seductus fuit) *non occultauit seductricem rudis adhuc haereticus.* Sic bonus hæreticos irridet, quorum errores omnes à lasciuia procedunt, vt indicauit manifestè Adamus nondum instructus astutia hæreticorum, qui aliam causam suorum errorum prætendunt. Rudis autem huius astutiæ Adamus; vt scelus suum confitetur, non occultauit seductricem, sed manifestè proposuit fontem, ex quo omnia nefaria veniant.

§. XII.

In arcto discriminum prudentissimum est illud eligere, quod longiores inducias prabeat imminenti malo.

APud impudentissima luxuriæ mancipia, qualia erant Ægyptij, maluit Abrahamus Saram haberi sororem suam, quàm vxorem. Dicit enim: *Dic ergo, obsecro te, quòd soror mea sis.* Et quando vel soror eius credita vel vxor, eodem modo periclitabatur eius pudicitia apud lasciuos, & potentes homines, cur maluit illam sororem dici, & nòn coniugem? Si coniugem diceret, res erat præsentissimi periculi tam contra vitam viri, quàm contra pudicitiam fœminæ. Quod ostendunt ipsius verba dicentis: *Cum viderint te Ægyptij, dicturi sunt, vxor illius est, & interficient me, & te reseruabunt.* Equidem cum primùm dixerint illam esse eius vxorem, statim nullâ interpositâ morâ insurgerent in viri necem, & in raptum fœminæ. Desperantes enim de assensu tanti mariti & tantæ coniugis in nefarium opus quàm primum vellent impedimenta suæ effrænis cupiditatis tollere. At si sororem putent, spe potiundi detineri possunt, lenociniis vacantes, liberæ fœminæ affectum obsequiis, muneribúsque solicitantes, quod etiam feralissimi homines facere solent. Prudentissimè ergo Abrahamus confugit ad illud, quod spes ambientium alendo, longiores inducias dabat, quæ prouidente Deo possent seruire euasioni. Ea est enim summa prudentia in arcto discriminum ad inducias confugere, quæ dum dentur, intereà Deus aditus ostendit saluti, qui disponit omnia suauiter. Accipite ex Matth. 1. Iosephum turbatum de vxoris vtero, quam nouerat virginem purissimam, videbat prægnantem. Et quid iustus faceret in re adeò difficili? Ait Matth. 1. *Ioseph autem vir eius, cum esset iustus, & nollet eam traducere, voluit occultè dimittere eam,* &c. In vxoris traductione damna erant præsentissima, & ineuitabilia, in fuga occulta induciæ multæ dabantur damnis. Iustissimus, & prudentissimus vir ad rem confugiebat, quæ inducias dabat, & inde meruit immunis euadere ab indebita infamia vxoris, & ab omni crimine. Vt sapienter dicat Chrysologus sermone 2. de Christi generatione: *Dum vindictam differt, crimen euasit.* In eo stetit magna euasionis ratio, quòd inducias dedit excogitationi suæ, quæ dum differuntur Deus affuit, & secura omnia monstrauit. O si in imminentibus periculis discriminibúsque simile omnes facerent, fallar nisi intereà Deus euasiones multas præstaret. Sapientissimus ille Chusai Dauidis amicus, vbi vidit Absalon volentem insequi patrem, se etiam Dauidis hostem præmonstrans ait 2. Regum 17. *Hoc mihi videtur rectum esse consilium; congregetur ad te vniuersus Israël à Dan vsque Bersabee, quasi arena maris innumerabiles: & tu eris in medio eorum. Et irruemus super eum in quocumque loco inuentus fuerit: & operiemus eum, sicut cadere solet ros super terram, & non relinquemus de viris, qui cum eo sunt, ne vnum quidem.* Sic bonus aduersùs Dauidem consilium dabat, quòd infinitus, & potentissimus congregaretur exercitus, cuius vel multitudine prorsus opprimi deberet. Sic bone aduersus amicum tantam manum procuras parari? Venisti vt eius consuleres incolumitati, & ineuitabilem illi perniciem meditaris? hoc est fauere amico, dum consulis maiorem & potentiorem aduersus illum, exercitum congregari? Equidem sic sapientissimus homo prudentissimè fauebat amico; quando enim consilium de illo perdendo erat dandum, ad rem confugit, quæ in specie certiorem perditionem illi afferre videbatur; at in re multas inducias Dauidi præstabat, quibus incolumitas posset sperari. Præstantissimum enim damnum, & ineuitabile erat, quod statim licet parua manu Absalon insequeretur patrem, præsens autem damnum prudenter deuitat proponens aliud, quod etsi maius erat, tamen dilationem afferebat necessariam, quæ posset saluti multos ostendere aditus. Id noscens D. Chrysostomus in Psalm. 7. aiebat: *Hæc autem dicebat Chusai volens Dauidi dare tempus, vt se parum recrearet, ac respiraret.* Hæc fuit prudentissimi viri sapientia, quæ in iam instanti discrimine modum inuenit, licet in maioris periculi specie, quo inducias dabat afflicto, in quibus posset sperare remedium. Sed & quod materiæ præsenti magis correspondet, cum formosissima Thamar 2. Regum 13. vim pateretur sibi à fratre Ammone illatam dicebat: *Quin potius loquere ad Regem, & non negabit me tibi.* At coniugium inter fratres vetitum erat, dicente Deuteronom. 7. *Maledictus qui dormit cum sorore sua filia patris sui, aut matris suæ.* Quare ergo puella confugit ad nefariissimum coniugium? Et quidem grauius esset, quòd fratres coniugio nefario copularentur quàm si semel libidini seruirent. Cur ergo ad grauius confugit? Ait Iosephus in Glossa: *Thamar locuta est, vt ad tempus petulantem fratris impetum valeret refrenare.* Et quidem bona puella vnum hoc spectabat, vt malo imminenti darentur induciæ.

§. XIII.

In tutanda pudicitia illud prudentius consilium est, quod magis remouet, & differt violentiam.

MEritò Abrahamus in Ægypto vxorem dissimulat, & vocat sororem aiens: *Dic, obsecro te, quòd soror mea sis.* Mariti enim custodiæ libera fœmina faciliùs fouet spes adolescentium, ne vim inferant, sed nuptias sperent, vel aliter alliciant eius affectum. Vnde in pudicitiæ discrimine prudentius fuit ad illud confugere quod remouebat, aut diffe-

rebat violentiam. Sanè Iudith cap. 10. se splendentibus ornamentis componit, & vnà cum ancillula Assyriorum castra ingreditur. Ait enim textus: *Imposuit itaque Abra sua ascoperam vini, & vas olei, & poletam, & palathas, & panes, & caseum, & profecta est.* Sic sola cum ancilla se in conspectum, imò in manus barbarissimi exercitus dedit. Et cur non maiori famulorum comitatu descendit? Hæc prudentia fuit, quòd puella pulchra sola se in virorum procacium conspectum dederit? Ait D. Augustinus sermone 229. de tempore: *Pergit diuino Spiritu ducta, & singularis ancilla solatio contenta. Species custodit, quæ blanditur ne violenter pudicitia eius custodita lædatur.* In illa specie pergebat, quæ magis ablegabat violentiam. Pulchra enim fœmina ex se sola, vt ambitores procos solicitat, sic violentos differt; nemo enim amat ab inuita extorquere, quod obsequiis, & muneribus voluntariè demereri, & obtinere sperat. Custodiæ valentia magis solicitat vim, quam prorsus fugat fiducia faciliter obtinendi cupita. Thamar 2. Regum 13. vim patiens à fratre aiebat: *Quin potius loquere ad Regem, & non negabit me tibi. Noluit autem acquiescere eius precibus Ammon.* Addit Carthusian. *rationabilissimis.* Vbi duo sunt consideranda, & quòd Ammon non acquiescat sororis pulcherrimæ precibus, & quòd preces puellæ dicantur rationabilissimæ, cum coniugium consuleren. Et cur Ammon tantæ pulchritudinis verbis non acquiescit, nisi quia nulla alia via possibilis apparebat illi fruendi deliciis suis? Quis non anteà obsequiis, blanditiis, muneribus volentem curaret allicere, nisi qui omnes vias obtinendi occlusas sciret? Ardenter amabat, & prorsus desperatè, adeò vt propter desperationem tabesceret; quod prænoscens amicus dedit consilium, vt simularet ægritudinem, in qua peteret à patre vt de custodia virginum regalium exiret soror, cuius lætaretur blanditiis. Hic vnus aditus possibilis inuentus est, vt potiretur Ammon libidine sua, qui sic occluderetur, res erat desperata, ex quo nata est violentia illata virgini. at prudentissima puella rationabilissimum aliud consilium dabat, nimirum *loquere ad Regem, & non negabit me tibi.* Quasi certum & securum proponebat coniugium. Et cur puella, & virgo honestissima insciis parentibus sic loquebatur de coniugio? Ait Carthus. *Ideò Thamar protulit verba hæc, vt auerteret fratrem suum à tanto facinore spe detinendi eam licitè & honestè.* Sanè nihil sic fugat violentiam quàm spes potiundi cupita. Prudentissimum consilium est eius, qui vim fugare cupit in arcto periculo non omnes obcæcare vias, quibus possent sperari ventura cupita. Iudith splendenti ornatu, & nimia pulchritudine fœmina non veretur aulam procacissimi ducis Holophernis ingredi, imò in eius conclaui morari, longas fabulationes texere cum illo, prompta enim obsequio, facilis ad mandata venire. Ita fuit tres integros dies in Holophernis cubiculo. Denique cap. 12. *Et factum est in quarto die Holophernes fecit cœnam seruis suis, & dixit ad Vagao Eunuchum suum; vade, & suade Hebræam illam, vt spontè consentiat habitare mecum,* &c. Mirabar Iuditham pulcherrimè ornatam, & splendentem pulchritudine audentem manere tres integros dies in salacissimi Holophernis triclinio, solam cum solo fabulari, & obsequiis omnibus promptissimam. Sed illud magis mirandum, quòd ferocissimus dux per tres dies nihil lasciuum dicat puellæ pulcherrimæ, & quod die quarto hoc solum curet, vt illa sponte in eius currat delicias. Cur ferox homo, si spontaneam speret potius quàm vi trahat? Sanè dum vna fœmina sola sic se gerit, vt virorum conuentus non fugiat, nec respuat manere in viri conclaui, nec se illi officiosam insinuare refugiat, spem viri maximè fouet fore, vt voluntaria veniat in eius libidinem. Et quis adeò barbarus ab inuita vellet, quod ab spontanea sperat citò obtenturus? O sanctissimæ fœminæ consilium prudentissimum! In necessitate arctissimi patriæ periculi, dum se inter hostes proiicit, illud assumit quod violentiam fuget, vt dum spe congressus hostis deluditur, violentia differatur, & aditus pateat procuratæ saluti. Pulchrè D. Ambrosius lib. de viduis ait: *Quid Iuditha sapientiam prædicemus, quod huiusmodi est commenta consilium, vt dum potentem elicit intemperantia, à se inferiores arceret, occasionem pararet victoriæ, pudicitiæ gratiam reseruaret?* Habuit omnia hæc consilium Iudithæ, quod pudicitiam seruaret, violentias arceret, occasionem victoriæ pararet. Et quale hoc consilium fuit? Nimirum, quòd castissimè, & in verbis, & in animo se gerens, nihilominus adeò se promptam, & facilem communibus officiis viri præberet, vt inde dux spem aleret, fore, vt eius illa assentiretur cupiditati. Nulli ego fœminæ consulerem, vt se in hæc pericula daret: at si qua vel fortè, vel Dei impulsu, vel aliqua necessitate in ea pericula venerit, quibus violentiam timeat, hoc sumat consilium, & sic se gerat in castissimis verbis & factis, vt hostis vana spe deludatur, vt à violentia abstineat, & intereà paretur locus incolumitati.

§. XIV.

In pudicitiæ violandæ discrimine illud debent omnes seruare quòd ament mori, antequàm assentiri voluptati.

IN depulsione tanti periculi quid necessum est quod Abraham sic roget, sic obsecret Saram? Ait enim: *Dic ergo obsecro te quòd soror mea sis vt bene sit mihi,* &c. An in re mariti à morte liberandi sic segnis erat Sara, vt indigeret rogari? Quæ tot sponte peregrinationes, tot incommoda subierat ne maritum desereret; cur modò rogatur, & obsecratur, vt ne perdat maritum, se eius vxorem vellet vocare? Cur difficilius haberet dicere se sororem, quàm vxorem, quando in hoc maritus perdebatur, in illo saluabatur? Sanè in sororis vocabulo se iis periculis bona fœmina exponebat, quibus necesse erat mortem propriam vorare, vitámque prorsus exponere; quod non erat necessarium in vxoris vocabulo. Nam si vxor haberetur, posset ipsa sperare, quòd mortuo marito assumeretur in principis vxorem sine vllo vel pudicitiæ, vel salutis damno: si autem soror putaretur, sola ipsa periclitabatur, quæ vbi ad rem ventum fuerit, deberet resistere impudicis procorum conatibus, etiam vsque ad mortem. Nemo etiam in periculo impudicitiæ, non debet ita esse paratus, vt morti occumbat antequàm assentiatur voluptati, adeò vt in tali conflictu nil prius debeas agere quàm mortem vorare. Sic Iudith vt adiret hostiles exercitus, se ornauit, & qua potuit arte pulchritudinem acuit, non ignorans quantis violentiis exponeret pudicitiam suam apud efferos homines, & barbaros, imò vt sua pulchritudine caperetur Holophernes exorabat, aiens cap. 9. *Capiatur laqueo oculorum suorum in me.* Sed quomodo bona fœmina se se conspectui barbari amasij tradit? Quo prætextu audet stare in tam difficili pudicitiæ duello? Equidem ista ibat composita vt turpitudinem

pitudinem omnem deuitaret, quòd ſi per vim aliquam tractanda eſſet laſciuè, prius mille pateretur neces, quàm aſſentiretur voluptati. Ait D. Ambroſius lib. 3. de officiis, cap. 13. *Non expauit mortis periculum, ſed neque pudoris, quod eſt grauius bonis fœminis, non vnius ictum carnificis, ſed nec totius exercitus tela trepidauit. Stetit inter cuneos bellatorum fœmina inter victricia arma ſecura mortis. Quantum ad molem ſpectat periculi moritura proceſſit; quantum ad fidem dimicatura.* Expende illud: *Moritura proceſſit.* Quippe ſimul vt pro ſaluanda patria, tanto ſe ſe credidit pudicitiæ diſcrimini, hoc primum animo ſuo præfixit, quod mori eligeret antea quàm vel minimum contra pudicitiam admitteret, ſic dum vorat mortem pro caſtitate tutanda, in mediis periculis fortiter, ſapienterque dimicat pro patria ſalute. Quam fortiſſimæ huic fœminæ comparem, niſi Suſannam caſtiſſimam? Hæc dum ſe lauat in pomario ſuo nuda armatos poteſtate, & malitia hoſtes incurrit. Quid faceret fœmina in tam difficili caſtitatis periculo, vbi à potentibus conſenſus requiritur turpitudinis, aut mors decernitur, & infamia totius familiæ, ſi reſiſtat? O ſapiens Suſannæ conſilium! Elegit mori, & rapi ad ſupplicium. Magnum hoc, ſed accipe aliud fortè maius. Statuitur coram omni populo, coram propinquis, coram marito, accuſatur violatæ caſtitatis, vt nuda deprehenſa fuit cum iuuene. Quid ad tam manifeſta mendacia fœmina innocens? Cur non loquitur de ſenum laſciuia in ſe? ſanè elegit mori, antequam tantam euolueret turpitudinem lingua ſua; ſed interea ait Dan. 13. *Erat cor eius fiduciam habens in Deum.* Quantum ad molem periculi procedebat moritura, vorans mortem, ne vel in lingua turpitudinis verba admitteret, quantum ad fidem fortiter dimicabat apud Deum, & pro ſalute, & pro honore familiæ. Quod & obtinuit, ex quo maluit mori, quàm turpitudinis verba referre. Ad hæc pulchrè D. Auguſtinus ſermone 142. de tempore, inquit: *Propter damna pudoris ſalutis vota compreſſit, & cui fuerunt chara præmia caſtitatis, vitaq́; gaudium non amiſit. Contempſit vnum, & conſecuta eſt totum, & quæ mori voluit, cum gloria caſtitatis euaſit.* Adeò fortis hæc fœmina fuit, & mediis periculis inuincibilis, vt ne verbis pudori officeret, elegerit mori antequàm aliorũ turpitudinem volueret lingua ſua. Quid tunc? Vnum contempſit, & conſecuta eſt totum; dum contempſit vitam, dum mortem vorauit, & vitam, & caſtitatem & honorem obtinuit mariti, & totius familiæ. Sic in periculis violandæ pudicitiæ contemnenda eſt vita illi, qui voluerit incolumis euadere ab illis.

§. XV.

Verba à pulchro ore profecta efficaciſſima.

HOc ſæpe mirabar in præſenti quòd tes diſſimulandi coniugij tota credatur vni Saræ, dicit enim: *Dic obſecro te, quòd ſoror mea ſis.* Multi erant in Abrahami filia, qui nouerant Abrahami, & Saræ coniugium, quibus ſimiliter debebat intimare, vt diſſimularent illud, & dicerent fratres eſſe; imò & ipſe Abrahamus poterat cum vxore ſic conuenire: dicamus quòd fratres ſumus. Et nihil horum fecit, ſed vni Saræ fidit, quòd ipſa ſe ſororem dicat. Et cur id non petit etiam à famulis vel ipſe de ſe promittit? Cur vni Saræ rem totam credit? Sciebat Saræ pulchritudinem, & quàm valeant verba à pulchro ore profecta, vt credibilia faciant omnibus quæcumque dicunt. Adſtitit pulcherrima Iudith barbariſſimo Holopherni, multáque illi de ciuitate Bethulia, vt eius obſidione in ſummas erat redacta miſerias, vt Dei adiutorium demeruerit, vt ipſa viam facilis ingreſſus ex Deo oſtenſura erat, & reuelatura quidquid Deus de ciuitate decreuerat. Quid tunc? Ait textus cap. 11. *Placuerunt autem omnia verba hæc coram Holopherne, & coram pueris eius, & mirabantur ad ſapientiam eius, & dicebant alter ad alterum: Non eſt talis mulier ſupra terram in aſpectu, in pulchritudine, & in ſenſu verborum. Et dixit ad illam Holophernes: Bona eſt promiſſio tua. ſi fecerit mihi hoc Deus tuus, erit & Deus meus,* &c. Iudithæ loquenti nullus eſt, qui non aſſentiatur, imò feraliſſimus Holophernes ſic manſueſcit, vt promittat ſe in religionem eius iturum. Veniebat autem iſte à Nabuchodonoſor, vt terram expugnaret, vt vniuerſos nationum Deos expungeret. Quod cum ipſe ferociſſimus aggrederetur, & verba Iudith percepit, ſic captus eſt ſermonibus illius, vt vero Deo adorationem promittat, inquiens: *Deus tuus erit Deus meus.* Proh efficacia verborum proſilientium ab ore pulchro! Ait D. Auguſtinus ſermone 228. de tempore: *Iudith enim tam barbaros animos inſidioſi ſui vultus fraude confuderat, vt eum ligaret multarum arte fabularum, vt redderet inter exercitus vinctum, & inter arma captiuum.* Expende ordinem, prius eos tenuit vultus ſui pulchritudine, deinde dum multa fabulatur, ſic verbis eos ligat, quaſi ferreis catenis ligaret captiuos. Adeò valent verba, quæ à pulchro ore proferuntur. Ideò ipſa Iudith cap. 9. ſic orat ad Deum: *Domine Deus patris mei Simeonis, qui dediſti illi gaudium in defenſionem alienigenarum.* Et poſt paucá ad rem accedens Holophernis proſequitur: *Capiatur laqueo oculorum ſuorum in me, & percuties eum ex labijs charitatis meæ.* Expende à quo præmio in quam orationem deueniat. In proœmio proponit Deo, vt iam antiquitus fauerit Iſraëli dans gladium Simeoni aduerſus gentes, & inde petit ſibi dari decorem, in facie, & verba charitatis in labiis ad Tyrannum perdendum; cur gladium meminit petitura decorem, & verba? Cur ab eo, qui gladium dare aſſueuerat, non ſimilem gladium petit, ſed oblita gladij ea petit, quæ ad decocorem, & linguam pertinent? Equidem norat fortius quid omni gladio eſſe ad captiuandos homines, ſi duo hæc copulentur, nimirum & lingua & decor. Hinc Pſalm. 44. *Accingere gladio tuo ſuper femur tuum potentiſſime. Specie tua, & pulchritudine tua intende proſperè, procede, & regna.* Quæ verba ponderans Tertullianus lib. 3. in Marcion. ait: *Rideo, ſi quem enſe ad bellum cingebat, ei de tempeſtiuitate decoris, & labiorum gratia blandiatur.* Equidem quem gladio horrere iubebat dicens: *accingere gladio*, in ſpecie, & pulchritudine, & decore extollit, aiens: *Specie tua, & pulchritudine tua intende.* Quid gladius ad pulchritudinem? Formoſo adoleſcenti merito dicebat alius:

Bella gerant alij, tu Pari ſemper ama.

Qui ergo gladius eſt iſte, qui pulchro, & formoſiſſimo Deo conueniat? Apocalypſ. 1. vbi Deus filius depingitur ad nos veniens ait: *De ore illius gladius ex vtraque parte acutus exibat.* Hinc enim eſt gladius formoſorum, nimirum ſermo, qui ab eorum ore procedit, qui omni gladiò efficacior eſt ad captiuandas gentes. Sic Tertullianus ſuprà: *Licuit ergo Chriſto Creatoris enſe ſermonis præcingi, cui ſupra dicta tempeſtiuitas congruat, & gratia labiorum, quo tunc iam cingebatur ſuper femur apud Dauidem. Hoc eſt enim quod ait: Extende, proſperare & regna.* Extendens ſermonem in omnem terram *proſperaturus*

turus successu fidei. Et quis non credat verbis Speciosi præ filiis hominum?

Genes. 12. Cum itaque ingressus esset Abram Ægyptum, viderunt Ægyptij mulierem, quòd esset pulchra nimis. Et nuntiauerunt principes Pharaoni, & laudauerunt eam apud illum, & sublata est mulier in domum Pharaonis; Abram verò bene vsi sunt propter illam. Fuerúntque ei oues, & boues, & asini, & serui, & famulæ, & asinæ, & cameli.

§. XVI.

Satius est quodlibet subire periculum quàm retrò respicere.

QVam pudicitiæ vxoris aut vitæ propriæ periculosam nouerat ingreditur Abram Ægyptum, quando ait textus: *Cum itaque ingressus esset Abram Ægyptum*, &c. Et cur non magis vir iustus fugit hæc pericula? Vt in Ægypto, sic in Chaldæa erat frumenti copia. Cur non cauit Ægyptios, apud quos tot videbat pericula, & redit in Chaldæam, vbi tale periculum erat nullum? An vir iustus poterat amare pericula? Absit quòd iustus vir amet pericula secundùm se considerata, certissimè namque periret in illis. At maius aliud nocumentum fugiendo innocentiùs, & prudentiùs possunt adiri pericula. Et quando iubente Deo Chaldæam Abram reliquerat, ne in id quod pro Deo dimiserat, damnabiliter rediret, laudabilius amauit in Ægypto pericula subire. Quò respiciens Rupertus in præsenti fatur: *Iam quidem in aperto apparet victrix obedientis Abrahæ perseuerantia, quippe qui facta fame in terra promissionis suæ, maluit adhuc in terra Cham, quæ est Ægyptus, peregrinando aliena solatia quærere, quàm ad patriam, & ad cognationem suam, de qua iubente Deo fuerat egressus, aliquando respicere.* Hæc est victrix sapientia sanctorum, qui semel manu ad aratrum missa, nesciant respicere retrorsum, etiamsi in progressione multa sint voranda pericula. Dicebat ille Centurio Matth. 8. *Ego homo sum sub potestate constitutus, & dico huic, vade; & vadit; & alij, veni, & venit.* Expende verba, quibus dicit vt vnum missum fecerit, & alium vocarit, non quem missum fecerit reuocauit, sed alium. Et quidem non absurdè exprimeretur eius potestas, si ita loqueretur: dico huic, vade, & vadit; & eidem dico, veni, & venit. Cur igitur non sic respectu eiusdem suam potestatem monstrauit? Equidem pertinebat ad Christianam philosophiam ne semel ex Dei præcepto amandatum reuocaret, ne ad semel dimissum rediret. Ait D. Nyssen. homil. 10. in Cant. *Inest etiam quædam in Centurionis voce philosophia quòd videlicet semel à se dimissum reducat nunquam, sed alterum in dimissi locum restituat. Nam cum ei dixisset, vade, & vadit: dicit se alium accersere, non eum, quem amandauit.* Loquebatur iam ille de iustorum omnium philosophia, cuius est dimissa semel pro Deo nunquam repetere, nec retrospicere ad ea, quæ præcipiente Deo dimissa sunt. Crede mihi, nullum periculum sic cauere debet iustus, vt periculum quod est in reuersione ad ea, quæ sunt pro Deo relicta. Matth. 24. *Cum videritis abominationem desolationis in loco sancto, tunc qui in Iudæa sunt, fugiant ad montes: & qui in tecto, non descendat tollere aliquid de domo sua.* In bellorum periculis quando ciuitas ab hostibus expugnatur; vt bene notat D. Hilarius & Imperfect. in præsenti, qui in domorum tectis sunt, maiori in periculo sunt, quàm qui fugam capessunt: faciliori enim modo possunt in tectis capi, aut comburi cum domibus quàm in fuga; & magis expositi sunt tormentis militaribus qui in tecto sunt, quàm qui in infimis domorum versantur. Cur ergo in re militaris periculi, bellicique furoris tam seriè cauetur, ne qui in tecto est, descendat tollere aliquid de domo? imò cur non magis descendat, vt missilia hostium volitantia caueat? Non tam ibi Dominus monebat de periculis materialibus corporis, quàm de periculis spiritualibus animæ, è quibus illud magis cauendum, quod in descensu, & reditu ad dimissa inuenitur, quàm quod in progressu perfectionis apparet. Quò spectans Euthymius monebat: *Qui vero in tecto est, siue qui conuersatione elatus, & excelsior per vitam effectus fuerit, non descendat, vt tollat mundi affectus, quos reliquerat.* In eo maximè consistit periculum progredientium, si ad relicta redeat; si enim sic cauet relicta, vt nihil vnquam de illis in se velit, cætera pericula ne nimis pauescat. Iacob. Genes. 31. domum soceri sui Labani fugit, & cum iam non paucos progressus in via fecisset, audit soceri irati aduentum contra se; imò illum armatum iam proximè vidit. Quid tunc Iacob? tractat ne de reditu cum socero, vt eius fugiat iram? Absit, sed hoc ait illi: *Apud quem inueneris Deos tuos, necetur coram fratribus nostris, scrutare*, &c. Cur rem ad discrimen mortis adducit? Cur tantum periculum amat fieri in familia sua? Cur non magis amat redire cum socero, quàm tantum periculum subire? Equidem norat maius esse periculum in reditu, quàm in progressu, cuius omnia pericula per id putat facilè vinci, si nihil relictorum in se queat inueniri. Ex quo sapienter monet Origen. homil. 29. in Matth. *Bonum est fugere etiam à Laban, à conciliatore carnalium qualitatum. Nam etsi voluerit persequi post eum, Deus illum auertet à fugientibus eum, vt & si comprehenderit eum, postmodum aliquando nihil malefacere ei possit fiducialiter pronuntianti: Apud quem inueneris Deos tuos, non viuat in conspectu fratrum: cognosce, quid tuorum est apud me, & accipe. Nec enim cognosci potest aliquid apud Iacob de rebus Laban.* Quæ in progressu euenerint pericula, nec pertimescas, quando in iis Deum auxiliatorem habebis, qui ea propellat. Imò & omnia facilè deuinces, per hoc, quòd in te nihil appareat eorum, quæ relicta fuerunt, & quæ decreuisti fugere propter Deum.

§. XVII.

Carnales homines in bonis temporalibus solum vident externum splendorem; spirituales autem magis ad mala ibi latentia prospiciunt.

ECce tibi Ægyptij vt vident Saræ pulchritudinem, ibi sistunt, nihil inde mali suspicantur, sed omnia putant fœlicia, & prospera. Ait enim: *Viderunt Ægyptij mulierem quòd esset pulchra nimis. Et nuntiauerunt Principes Pharaoni, & laudauerunt eam*, &c. Si in pulchritudine omnia laudis & fausti nuntij autumant; longè aliter Abrahamus: is enim dicebat paulò antè: *Noui quòd pulchra sis mulier, & quòd cùm viderint te Ægyptij dicturi sunt; vxor illius est, & interficient me, & te reseruabunt.* Compone

modò

modò Abrahamum cum Ægyptiis; & Abrahamus videt Saræ pulchritudinem,& eandem Ægyptij vident; at ille in pulchritudine, & necem suam, & mulieris calamitates timet; ij autem nihil non faustum,& laudabile augurantur in illa. Et cur, quam faustam,& laudabilem putant Ægyptij, Abrahamus plenam putat luctu, & discrimine? Carnales sunt Ægyptij, quorum est in bonis temporalibus sola videre pulchra,& splendida; at qui spiritalis est, vt Abrahamus, horrendum quid, & formidabile spectat in illis. Daniel cap.2. ostendebantur mundi regna Nabuchodonosori in imagine splendenti: ait enim: *Tu Rex videbas, & ecce quasi statua vna grandis.... Huius statuæ caput ex auro optimo erat; pectus autem & brachia de argento; porrò venter & fæmora ex ære; tibiæ autem ferreæ*, &c. Quatuor mundi monarchiæ ostendebãtur Nabuchodonosori,& Danieli, illi in metallorum splendore,& pulchritudine,in auro,& argento, & ære imaginis; huic in ferarum repræsentatione. Nabuchodonosor nil videt, quod non splendeat, & fulgeat in metallis. Daniel nil non horrendum, & tremendum videt in inferis. Et quando eadem imperio repræsentabantur vtrique; cur Nabuchodonosor aurea, Daniel feralia videt? Ille temporalis princeps, cuius est in bonis temporalibus solos splendores videre: hic sanctissimus propheta, qui sub bonis latentia mala celerius videt. Ait Eusebius in cat.Græca D.Luc. cap.1. *Regi itaque per modum imaginis somnium apparebat; prophetæ autem belluarum sub formis brutorum atque ferarum ostendebantur.* Quæ carnali regi erant aurea, argenteáve imperia, nihilque illi aliud referebant, nisi splendentem imaginem; sancto prophetæ erant horribiles metuendæque feræ plenæ sæuitia, plenæ crudelissimis malis. In florentissimo Israëlitarum statu Isaias nudus apparet in foro. Sic enim habet cap.20. *In tempore illo locutus est Dominus in manu Isaiæ filij Amos, dicens: Vade, & solue saccum de lumbis tuis, & calceamenta tolle de pedibus tuis. Et fecit sic, vadens nudus, & discalceatus.* Et cur propheta in populo florenti, multisque splendentibus vestibus ornato, summáque tranquilla libertate gloriosa nudus,& discalceatus præmittitur? Cur prophetæ nuditas mandatur, quando populo & libertas, & ornatus gloriosus finitur? Populus carnalis in florenti statu nil videt non splendidum: at propheta in quauis opulenta libertate iam præsentit mala, quæ sub illis bonis imminent. D. Hieronymus de vera circũcis.ait: *Fit signum de vate, & in libero adhuc populo amaritudinem sentit propheta captiui.* Expende illud: *In libero adhuc populo.* Cùm populus nil nisi libertatem videt,& bona omnia,quæ ad libertatem consequuntur; propheta inibi omnes videt captiuorum miserias, imò iam in se præsentit illas. Sic Luc.19. dicitur de Iesu: *Vt appropinquauit videns ciuitatem, fleuit super illam, dicens: Quia si cognouisses & tu, & quidem in hac die tua, quæ ad pacem tibi, nunc autem sunt abscondita ab oculis tuis: quia veniet dies in te, & circumdabunt te inimici tui vallo*, &c. Floridissima erat tunc ciuitas, plena populo, plena diuitiis, præter quæ nihil aliud videbat. At Iesus in illo florenti statu nil non flendum videt, & in se præsentit lachrymarum imminentium amaritudinem, quando cæteri sola vident,quæ afferunt lætitiam,& risum. Ex quo D.Gregor.PP.homil.39. in Euangel. *Fleuit enim pius Redemptor ruinam perfidæ ciuitatis, quam ipsa sibi ciuitas non cognoscebat esse venturam. Cùm enim carnis se voluptatibus daret, & ventura mala non prospiceret in die sua, quæ ad pacem esse poterat, habebat.* Nihil desiderabat ad pacem in die sua, cùm dedita carnalibus imminentia mala non videt: at Iesus & mala eius videt, & bella, & extremam ruinam, & præsentit illam. Heu quoties hoc accidit carnalibus, qui dum sectantur suas delicias, nil, quod ad pacem faciat, desiderant! Omnia sibi fœlicia prompta, & ad manum vident: at qui veris nititur, & claris oculis vtitur, omnia ibi metuenda cernit, nihil non flendum videt.

§. XVIII.

Vel vna formosa puella vniuersas rapit, & afficit principum, nobiliúmque turbas.

VIx Sara cum viro suo Ægypti solum ingressa, & ecce ad eius pulchritudinem vniuersi commouentur principes,& palatini. Habes enim: *Viderunt Ægyptij mulierem quòd esset pulchra nimis. Et nuntiauerunt principes Pharaoni*, &c. Non vnus aut alius vidit, nec vnus aut alius nuntiat, sed omnes principes, & palatini eius commouentur pulchritudine, & eius præcones fiunt. Et quem palatinum non rapiat mulier pulchra? Iudith cap.10. vt coram Holoferne apparuit pulchra fœmina, quales putas voces palatinorum omnium? Ait textus: *Dixerúntque ad eum satellites eius: Quis contemnat populum Hebræorum, qui tam decoras mulieres habet?* Præstat horum verba ex textu Græco depromere, vbi sic dicunt: *Quis contemnat populum hunc, qui habet in seipso mulieres tales? quoniam non bonum est relinqui ex eis virum vnum, qui dimissi poterunt decipere omnem terram.* Sic censent palatini Holofernis; quòd si vel vnus Hebræus relinqueretur cum vxore adeò pulchra, nullus hominum posset effugere pulchritudinis retia. Hæc est ferè omnium principum, & nobilium palatinorum sententia, qua putant sibi prorsus ineuitabilem decipulam pulchræ mulieris. Quò spectabat astus ille Holofernis Iudith cap.12. de quo dicit: *Et factum est in quarto die Holofernes fecit cœnam seruis suis*, &c. Quæ in Græco sic leguntur apud Serarium in præsenti: *Fecit Holofernes conuiuium seruis suis solis, & ad cœnæ huius vsum vocauit eorum neminem, qui negotiis præerant.* Ecce tibi in conuiuio, cui interesse pulchra Iudith debebat; contentus Holofernes suis solis seruis, cauit vocare dynastas, & præsides exercitus. Et quando maximus Dux conuiuit sine dynastis, sine centurionibus,& proceribus suis, nisi quando timet illis à pulchritudine fœminæ, vel sibi timet ab illis propter fœminam? Propter quam enim nihil seruis timet, multa timet principibus, & nobilibus, vt quorum sit rapi citius in pulchram fœminam.

§. XIX.

Vbi lasciuia est, nequeunt esse bona temporalia.

RApitur Abrahami vxor in regiam, & Abrahami bona ditissima recensentur. Quippe ait textus: *Sublata est mulier in domum Pharaonis; Abraham verò bene vsi sunt propter illam. Fuerúntque ei oues, & boues, & asini, & serui*, &c. Cur bone Abrahami auctas diuitias cum raptu vxoris coniungis? An dum virum in raptu vxoris ditescentem ostendis, morem geris Fausto Manichæo, Abrahamum coniugij nundinatorem faciens? Absit; imò nullo clarius asseritur Abrahami coniugij castitas, & vxoris pudicitia

intaminata, quàm dum eorum bona temporalia stabilita magis ostenduntur & aucta. Ait Egesippus lib. 5. de Excidio Hierolymit. cap. 16. *Eyciebat Pharao alienam, & damnato crimine honorabat castimoniam. additur aurum, & argentum ad Saræ pudorem. Remeat Sara ditior saluo pudore.* Sic in pudore seruato diuitiæ seruabantur. Lasciuiæ enim opus non est augmentum diuitiarum, sed potius est omnium bonorum temporalium ruina, & dissipatio. Aiebat sapienter Iulius Firmic. lib. 2. Matheseos. *Si Mercurius cum Venere fuerit, vel cum Mercurio Venerem in hoc loco positam maleuola stella respexerit per quadratum, vel diametrum, vel si cum illis in hoc loco fuerit inuenta, omne eius qui natus fuerit, patrimonium dissipabitur.* Qui sub Mercurio nascuntur, augendis opibus aptissimi sunt, at si Mercurio simul Venus adsit, nullum exinde puta patrimonium non dissipandum. Nequeunt stare humanæ fortunæ, & diuitiæ, vbi venereæ dominãtur cupiditates; quin potius necessum est, vt inde dissipari incipiant omnia temporalia. Vt dicat de prodigo filio Lucas cap. 15. *Ibi dissipauit substantiam suam viuendo luxuriosè.* Venit equidem cum Venere dissipatio substantiæ. Nec miror, nunquam enim simplicia, sed dupla solent in luxuriosos venire mala. lib. 4. Regum 19. dicitur: *Venit Angelus Domini, & percussit in castris Assyriorum centum octoginta quinque millia.* Verùm Genes. 19. *Venerunt duo Angeli Sodomam vespere,* &c. Vt perderet Assyrios, vnus Angelus venit, qui omnes interfecit; vt autem perderent Sodomitas, duo Angeli venerunt. Et cur aduersus illos vnus mittitur, aduersus hos duos veniunt? Castiganda erat in Sodomitis lascinia, aduersùs quam non simplicia, sed duplicia mala venire consueuerunt, vt funditus omnia euertant. Pulchrè ait D. Cyril. lib. 1. de adorat. *Venerunt sumpturi de gente, quos impotens libidinis rabies exagitabat. Par autem erat Angelorum.* Non ab vno, aut alio singulari malo, sed à duplicibus fulminantur malis fortunæ lasciuorum. Væ tibi miser, qui te tradis venereis voluptatibus, nequit fieri, vt diu bona sua consistant, sed hinc inde duplicata exurgent mala, quibus premaris, & cum omnibus bonis tuis funditus euertaris.

Genesis 12. Flagellauit autem Dominus Pharaonem plagis maximis, & domum eius propter Sarai vxorem Abrahæ. Vocauitque Pharao Abram, & dixit ei: Quidnam est hoc, quod fecisti mihi? Quare non indicasti mihi quòd vxor tua esset? Quam ob causam dixisti esse sororem tuam, vt tollerem eam mihi in vxorem? Nunc igitur, ecce coniux tua, accipe eam, & vade. Præcepitque Pharao super Abram viris, & deduxerunt eum, & vxorem eius, & omnia quæ habebat.

§. XX.

Fœminarum victoria in silentio consistit.

NOn Saræ vitio vertitur à Rege, quòd celaret coniugium cum Abrahamo; id reprehendit Rex dicens: *Quare non indicasti mihi, quòd vxor tua esset? Quam ob causam dixisti esse sororem tuam, vt tollerem eam mihi in vxorem?* Et quidem Abrahamus à Sara petierat vt sororem se coram Rege diceret, ait enim: *Dic ergo obsecro te, quòd soror mea sis.* Cùm ergo Saræ potius mandatum fuerat, quòd sororem se diceret Abrahami; cur Rex non de Sara, sed de Abrahamo queritur? cur non magis Saræ fraudem tribuit? Meritò id fraudis Abrahamo tribuitur, quia licet iussa fuisset dicere se sororem Abrahami; nihil tamen inuenitur locuta, sciens sapiens mulier victoriam fœminarum, non in dicendo, sed in tacendo consistere. Vt meritò de illa dicat Egesippus lib. 5. de Excid. Hierosolymit. cap. 16. Redit *Sara sine armis referens viro triumphalem victoriam.* Sine virorum armis, non sine armis fœminarum, quæ in tacendo consistunt, victoriam triumphalem Sara viro referebat, victoriam, inquam, partam de Ægyptiorum Rege. Et quando mulier Reges non vincat tacendo? Dum septem præstantissimi iuuenes propter religionem patriam Antiocho Tyranno sisterentur 2. Machab. 7. *Antiochus iussit ei, qui prior fuerat locutus, linguam amputari.* Ecce tibi veri Dei martyr sine lingua! quomodo Deum confitebitur, quomodo in confessione, & prædicatione fidei vincet? Ad illum sic loquitur mater apud Marium Victorinum pulchro in carmine.

Intereà fœcunda parens iam pectore nudo
Vbera protendens:
Tu mea progenies, tu primus respice matrem:
Te primum peperi, iam nunc imitare parentem;
Sume meos mores, & Regem vince tacendo.

Expende totum hunc integrum versiculum, nimirum; *Sume meos mores, & Regem vince tacendo.* Hi enim sunt fœminarum mores, quòd tacendo vincant vel feralissimos Reges. Taceat mulier, & illi iam applaudit victoria. Dan. 13. Susanna iudicio sistitur, multis accusatur, quid illa? *Quæ flens suspexit ad cælum; erat enim cor eius fiduciam habens in Deum.* & oculos, & cor ad Deum tollit, linguam nec mouet? Et cur non magis loquitur, & propria lingua refellit obiectum crimen? Ait D. Ambrosius lib. de Ioseph. cap. 5. *Susanna dum tacet in iudicio, melius locuta est oraculo, & ideò Propheta meruit defensionem, quæ propriæ vocis non quæsiuit auxilium.* Vbi castissima fœmina propriæ vocis auxilium recusauit, & elegit tacere, & defensionem accepit, quò Princeps nefarissimos vinceret. Ex quo elegãter D. Maxim. sermone 1. de passione ait: *Susanna mulier inimicos suos tacuit, & vicit.* Sed illud maximè notandum est in Esther, quæ cùm decerneret intrare ad regem iratum contra Iudæos, & pro illis supplicare, sic ad Deum orabat cap. 14. *Tribue sermonem compositum in ore meo in conspectu leonis.* Carthusianus explicat *sermonem ornatum* placentem Regi, nimirũ qui ex artificiosa compositione, & ornatu Regem emolliat. Et qualis in re fuit hic sermo Estheris ad Regem? Ait cap. 5. *At illa respondit: Si Regi placet, obsecro, vt venias ad me hodie & Ammon tecum ad conuiuium.* Ecce tibi quàm pauca, quàm simplicia verba Esther profert ad Regem, & hæc pauca locutura petebat à Deo sermonem compositum, & ornatum: quæ in his erat compositio? qui ornatus? Equidem tota compositio, & ornatus fœminei sermonis, qui reges deuincat, in eo est, quòd pauca, & simplicia verba proferant. Huc trahe dicta tom. 1. de Christo figurato lib. 1. cap. 2. part. 2. §. 1.

§. XXI.

Vel in medijs facinoribus vix desunt circumstantiæ, quæ peccati ingerant notitiam.

POst raptam Saram intrat aulam flagellum, & rex vocans Abram ait illi: *Quid est hoc quod fecisti*

cisti mihi? Quare non indicasti mihi quòd vxor tua est? Sed vnde nouit Pharao Saram vxorem esse, & non sororem Abrahæ? Lippoman. ait in Cat. Græc. *Vexatio Pharaonem erudiuit.* Dum enim ille formosissimæ fœminæ amplexus appetit, tantam dolorum segetem cœpit inde metere, vt adulterij spicula præsentiret. Rarò enim vel in mediis facinoribus non sunt, quæ præsagæ menti criminis ingerant notitiam. Sic Actorum 7. adducitur Stephanus in concilium, vt damnaretur: *Et intuentes in eum omnes qui sedebant in concilio viderunt faciem eius tanquam faciem Angeli.* Dum petitur ad mortem Stephanus quasi Angelus persecutoribus suis apparet, vt angelica specie percussi proprij facinoris præsentirent malignitatem. Aiebat enim ibi S. Hilarius Arelat. *Aspectu Angeli facies impiorum caduntur, & lapidantium conscientiæ lapidati lumine repercussi agnitionis cereis lapidantur. Videmus itaque humanam mentem tanta præditam esse ratione, vt nullus sit etiam in medio facinoris tempore, cui facinus suum liceat ignorare.* Itaque dum lapidant Iudæi Stephanum, ipsius facie angelica fulminati, quasi ardentibus cereis agnitionis lapidabantur; non enim poterat mens criminosorum, vel in medio facinoris tempore non agnoscere nefarium suum facinus. Quò spectans Iob cap. 5. ait de impio: *Cùm se mouerit ad quærendum panem, nouit quod paratus sit in manu eius tenebrarum dies.* Quæ refert Caietanus ad omnes illos, qui per fas nefasve lucris inhiant; ij enim quantumuis cæcè, & securè procedant, cum primùm rem alienam tangunt, statim noscunt, & scelus, & pœnam paratam. Græcus autem explicatiùs loquitur. *Nouit autem in seipso, quia manet in ruina.* Non aliorum testimonia requiret malè agens, sed in seipso præsentit eos stimulos, quibus in cognitionem criminis, & supplicij vadit. Vnde Olympiodorus in Cat. fatur: *Illud grauius, quod idem impius conscientia coactus talia sibi prænuntiat, ac vaticinatur, is inquam est sibi conscius consequentis exitij, vidétque sibi tenebras, perturbationem, afflictionem.* Sic res facinoris stimulat peccatoris animum, vt nequeat & crimina & tormenta imminentia ignorare. Quod in illo epulone manifestum est, de illo namque ait D. Luc. 16. *Homo quidam erat diues, & induebatur purpura, & bysso, & epulabatur quotidie.* Verum D. Chrysostomus homil. 1. de Lazaro fatur: *Nemini dixeris illum mensa sumptuosa frui, vestibus circumdari sericis, mancipiorum greges circumferre; sed explica mihi ipsius conscientiam, & videbis intus grauem peccatorum tumultum, ingem metum, tempestatem, turbationem; videbis velut in curia mentem ad thronum ascendisse regalem, & tanquam iudicem quempiam sedentem, & cogitationes loco carnificum adhibentem, in equuleo suspendentem, laterâque conscientiæ radentem vngulis. Etenim qui commisit adulterium, etiam si nullum habeat accusatorem, non desinit tamen intus seipsum accusare,* &c. Ecce tibi res criminis, res adulterij quot afflictionum segetes inferat menti, quantis stimulis agat miserum animum, ne liceat illi ignorare perpetratum scelus. Quæ spicula dum Pharaonem diuexant, in raptu Saræ animaduertere potuit ille fœminæ ingressum non futuræ vxoris esse, sed discrimen adulterij.

§. XXII.

Quæ à præstantissimo iudice veniunt flagella, scelerum fontes non debent augere, sed tollere.

RVentem in scelus Regem meritò dicitur flagellasse Dominus, quando ex flagello se Rex continuit ab scelere. Dicit enim textus: *Flagellauit Dominus Pharaonem plagis maximis, & domum eius propter Sarai vxorem Abram. Vocauit autem Pharao Abram,* &c. Vt flagellum sensit, Abrahamum vocat, illi restituit vxorem. Sic flagella à bono profecta scelerum occasiones tollant, non foueant. Ex quo pulchrè satis destruitur doctrina Pythagoræ asserentis transmigrationem animorum hominum in brutorum corpora, vt lasciui hominis anima pro supplicio transeat in asinum emissarium, prædonis anima transeat in lupum. Quam sectam prorsus perimit Theophrastus apud Æneam Gezeum in Dialog. hac pulchra ratione sumpta ex præstantia iudicis flagellantis, qui vt bonus debet esse, flagellis suis non fouere scelera, sed tollere, & eradicare tenetur. Quippe ait: *Si in lasciuiam prouoluta anima mille libidinibus seruierit, quæ ratio suaserit, vt ob hoc ipsum supplicio afficienda in hominem asininum reuiuiscat? Nimirum, vt suæ libidini magis inseruiat, ac supplicio illo non tollatur, sed firmetur magis ipsa lasciuia. Atqui pœna vitiosorum quasi medicina quadam existimatur, quæ coërceat, truncet, secet, & penitus exscindat, non autem suscitet, inflammet, vllam materiam vitioso motui suppeditet.* Talis sit, quæ à bono iudice pœna in vitiosos homines proficiscitur, quæ prorsus resecet vitia, non quæ vitiis nouam materiam subministret. Hinc Matth. 16. Petro monenti fugam passionis respondet Dominus: *Vade post me Satana,* &c. at Iudæ irruenti cum aduersariis Christi dicit ipse Matth. 26. *Amice ad quid venisti?* Petrum Satanæ agnomine ferit, & Iudam amici nomine delinit. Cur non magis Iudam, quàm Petrus verbis flagellat? Sanè præclarus Iudex abstinet à flagello, vbi flagellum minimè resecaturum erat vitium. Sic D. Basilius Sel. orat. 31. *Vbi vulnus est immedicabile, ibi pharmacũ inutile; vbi autem curationis spes, sectionem inducit curationi.* Nescit flagelli aculeus prodire à bono iudice, quando nulla speratur vitiorum cura, sed timetur sceleris augmentum. Similiter Matth. 26. murmurante Iuda Dominus omnes Apostolos reprehendit. *Vt quid molesti estis huic mulieri?* &c. Cur non magis Iudam in particulari pungit? Ait D. Gaudent. sermone 13. *Quamuis Dominus Iesus conscientiæ Iudex esset, noluit tamen Iudam de occultis eius acriùs increpare. Nihil ergo acerbum Christus voluit pro merito sceleratæ mentis illius loqui, ne Iudas eum tradere videretur iratus.* Bonus Iudex cauit flagellum inferre quando posset videri non tollere peccatum, sed iram prouocare.

CAPVT III.

Abrahamus seiungitur à Lotho.

TEXTVS HISTORIA.

CONTINVÒ & Abrahamus, & vxor, & Loth ab Ægypto discedentes Australem plagam repetunt, quos pecus ingens, multáque auri, argentíque copia vbique ostendit ditissimos. Excepit redeuntes Bethel, & ara illa, quam prima Deo sacrarat Abrahami religio. Ibi cœpit angusta videri terra pene infinito gregi, qui de Abrahami & Lothi pecore consurgit. Nec minori angustia afficiebant

iusti

iusti animum pastorum diuersorum nunquam satis sopitæ rixæ; semper enim lucri amor discordes facit etiam coniunctissimos. Senior itaque iuniori cedit (quod insolens) & Abrahamus Lotho permittit religionis eligendæ conditionem, quà separatim pascat greges suos. Regio erat versus orientem sine retractatione Chananæorum prima, quà Iordanis fluuius illabebatur, cuius fluentis imperu Zephyris assiduò per ea locorum aspirantibus Pentapolis momentis prope omnibus refrigeratur, vt orientis in partibus orientem abscondat. Inde dulces aquæ finitimum nemus intentum arboribus crebris proluebant, paradisum vocates, quòd nunquam deponeret viriditatem. Freqnens & lætior ibi populus, facetiórque propè omnibus, sed proprior lasciuiæ. Situs amœnitate captus Loth euolat ad hanc partem, nihil sibi timens ab incolarum corruptissimis moribus. Nec diu Abrahamus discessum gustat nepotis, & Deum sibi accedentem experitur, à quo sibi multa audit promitti, vt versùs omnem mundi plagam dilatandum erat eius dominium, vt futurus tot filiorum pater, qui terreni pulueris valeant exæquare numerum. Iis ex Deo perceptis progreditur Abrahamus paulisper donec in Hebron peruenirer, vbi iuxta conuallem Mambre, & sibi habitationem parat, & Deo erigit altare gratissimum.

PARS VNICA MORALIS circa textus litteram.

RAPIVNT Loth Sodomorum amœnissima imagine paradisi; fœliciores nos, si rapiamur vera paradisi substantia, quæ latet in cortice literæ.

Genesis 13. Ascendit ergo Abraham ipse, & vxor eius, & omnia, quæ habebat, & Loth cum eo ad Australem plagam. Erat autem diues valdè in possessione auri, & argenti. Reuersusq; est per iter quo venerat à Meridie in Bethel, vsque ad locum, vbi prius fixerat tabernaculum inter Bethel, & Hai: in loco altaris, quod fecerat prius, & inuocauit nomen Domini.

§. I.

Ægyptius panis aurum retinet; cælestis autem panis aurum dimittit.

NOtandum maximè, quando dicatur Abrahamus *diues in possessione auri, & argenti*, nimirum, quando exsaturatus pane Ægyptio redibat. Ait ibi D. Chrysostomus: *Nec enim temerè, & in vanum diuitem nunc vocat Patriarcham, id quod nullibi aliàs meminit; sed nunc primùm dicit, quod diues fuerit. Quare hoc? Vt discas diuina sapientia solertiam. Nam qui famis necessitate in Ægyptum peregrinari coactus fuit, is subditò diues factus est, & diues non tantum pecoribus, sed argento, & auro: Abit, vt aliquam famis consolationem inueniat, & redit non solùm fame mitigata, sed & diuitijs conspicuus.* Ecce tibi quid fecerit in Abrahamo Ægyptius panis, & hominem liberauit à fame, & impleuit auro: nunquam antea diues in auro dictus fuit, nisi postquam depulit famem Ægyptio pane. Facit hoc panis Ægyptius, vt aurum teneatur, & in diuitias inclinent mentes humanæ. Longè aliter cælestis panis, qui facit aurum renci, & egentibus dari. Cantatissimi illi Magi Matth. 2. Bethlehem abierunt, quæ interpretatur *domus panis*, quæsituri inter paleas cælestem panem. Quid tunc? *Inuenerunt Puerum, & Mariam matrem eius, & procidentes adorauerunt eum, & apertis thesauris suis obtulerunt ei munera*, &c. Vt cælesti panis domum intrant, nil citius faciunt quàm adorato Puero, thesauros reserare, aurum despicere, eiúsque pedibus præbere conculcandum. Cur sapientes viri sic aurum à se ablegant? Fecit hoc gustus cælestis panis, qui vehementer contrariatur diuitiis temporalibus asseruandis. Ex quo D. Chrysostomus homil. 7. in Matth. monet: *Fallacem istius seculi vmbram relinquens, in Bethlehem festinus accurre, ac domum spiritualis panis ingredere. Caue ne Herodis efficiaris similis: Huius enim similes sunt, qui indignè abutuntur communione mysterij. Qui enim huiusmodi sunt, habent in se tyrannum, & regno Christi iugiter inuidentem, longè sanè Herode illo nequiorem, Mammonam scilicet. Hoc enim in homines teneri imperium gestit, suos cultores simulat, & mittit ad Christum, vt specie quidem adorare videantur, quantum in ipsis est, interimunt eum. Igitur adoraturi Christum cuncta proyciamus è manibus, si habuerimus aurum, offeramus ipsi, non terræ defodiamus.* Sic pulcherrima tanti doctoris verba constrinxi, quibus docemur quid in domo cælestis panis cauere debeamus, nimirum Herodis similitudinem, & tyrannidem, quæ quidem in Mammona, hoc est, in diuitiis, & auro apprimè adumbrata consistit. Herodes mittebat ad Christum Magos; at ipse cupiebat Christum interimere. Sic Mammon, sic aurum in specie videtur permittere suos ire ad Christum, cælestem panem ab altari sumere, adorare, & non adorat, sed pessundat Christum; sciat hoc Christianus, & caueat pectora plena auro, plena diuitiis, coniungere cælesti pani, contrarium est Christo aurum recondirum magis quàm Herodes. Necessum est, vt qui cælestem mensam participat, aurum prodat, aurum exhibeat, quod egenis possit transmitti. Alioquin fallat, nisi pereat in contrarietate cælestis panis, & auaritiæ. De Iuda dicitur Actorum 1. *Suspensus crepuit medius, & diffusa sunt omnia viscera eius.* Suspenditur gutture, & finditur eius venter, sciditúrque. Quis vnquam tale putaret? aut quæ ratio fuit rei adeò nouæ? Ait Ioann. cap. 13. *Cùm accepisset ille buccellam, continuò exiuit.* Exiuit enim post buccellam acceptam recepturus nummos, & Christum proditurus. Nec miror quòd in cogitatione auri accipiendi & perceptione buccellæ diuinæ disrumperetur; nequeunt enim commorari simul auaritia, & panis cælestis. Vt dicat D. Petrus Cellensis lib. 4. de panibus, cap. 4. *Iudas buccellam panis quidem azimi accepit, sed medius crepuit. Vis enim magna discernens mundum ab immundo in pane illo cum stercoribus auaritiæ non patitur commorari.* Auri cupiditas, & diuini panis buccella non potuerunt simul in eodem pectore commorari, sed necessum fuit, vt disrumperetur auarus, qui auri cupiditate plenus ausus est diuinum sumere panem. Vel crediderim diuini epuli sacrum non esse in eo, qui auro tradidit viscera sua. Amos cap. 5. *Nunquid hostias obtulisti mihi in deserto quadraginta annis?* Quibus queritur Deus non fuisse sibi oblatas hostias ab Israëlitis in deserto. Sed Exod. 24. *Misitq; iuuenes de filijs Israel, & obtulerunt holocausta, immolaueruntq; victimas pacificas Domino.* Ecce tibi dicuntur Israëlitæ in deserto

ferto obtulisse hostias Domino: quod videtur negare Dominus per Amos suprà. Cur igitur negat Deus sibi offerri hostias, quas videmus oblatas? Ait D. Hieronymus in Amos: *Ex eo tempore quo aurum in caput vituli non transformarunt dicentes: Hi sunt Dij tui Israel: omnia, quæ fecerunt, non Deo, sed Idolis fecisse monstrantur.* Sanè ex quo aurum adorauere; nil verè in illis fuisse dicitur Deo sacrum, sed idolis.

§. II.

Priuatus homo fortè innocentiùs potest retinere aurum quàm Regius.

MIrabar, quòd de auri possessione laudetur à Deo Abrahamus. Dicit enim textus: *Erat autem diues in possessione auri, & argenti.* Sic aurum in Abrahamo erat laudabile; è priuatis enim hominibus forsan non difficile inueniatur, qui possit in possessione auri laudari: non sic è regiis hominibus quando à Regibus aurum asseruatum vix inuenitur sine malo. Ait D. Synesius lib. de Regno: *Bono Principi quid tantis pecunijs opus est? Cum neque insolenti animi fastu sumptuosa opera moliatur, nec temperati vsus loco inanem, atque ambitiosam magnificentiam affectet, neque iuuenili consilio in scenicos ludos grauorum hominum labores perperam consumat, sed nec plurimorum bellorum necessitate cogatur. Ab insidijs enim & inuasione eum qui bonus sit, nostra faciebat oratio.* Et post pauca addit: *Rex autem pecuniæ appetens multo est institore turpior: hic enim familiæ egestati subuenit, in illo verò animi nequitia omni prorsus excusatione caret.* Sic bonus pastor Regem bonum talem effingit, vt in illo anxietas coaceruandæ pecuniæ, aurive, quàm vel in mercatore priuato turpior appareat. Ecclesiastes cap. 2. dicebat: *Coaceruaui mihi argentum & aurum, & substantias Regum,* &c. Quibus nefarium quid putant significari, sed vnde ostenditur nefas? Nónne aurum potest innocenter congregari? Nónne Abrahamus immaculatè fuit diues in argento & auro? Vnde ergo elicitur in præsenti nefas aliquod? Crediderim aliquid culpæ insinuari per id quod dicit, *substantias Regum.* Vbi enim aurum coaceruatum numeratur inter Regum substantias, vix id potest esse non culpabile. Ait D Nissen. homil. 4. in Ecclesiast. *An hac fortasse nulli esse crimini affinia existimaueris sic tibi pecuniam congregare ex metallis terræ? Sed quoniam additur orationi Regum & prædiorum copias mens congregandi non potest esse à culpa immunis.* Potest fortè priuatus animus operam dare auro congregando sine culpa: at Regius animus qui incubet auro vix inueniri potest non culpabilis. Hinc de Iobo cap. 1. *Vir erat in terra Hus nomine Iob, & erat vir ille simplex, & rectus, ac timens Deum, & recedens à malo: Et fuit possessio eius septem millia ouium, & tria millia camelorum, quingenta quoque iuga boum, & quingenta asinæ, ac familia multa nimis.* In tantis hominis diuitiis, nulla mentio fit auri argentive, & cur non etiam ibi aurum annumeratur? Exprimebatur rex prorsus innocens, prorsus immaculatus, ideò placuit nullam mentionem fieri auri asseruati. Vix enim credi posset innocentia in Rege, qui abit post aurum. Pulchrè ait Chrysostomus in Cat. Græca: *Hunc nobis Regem scriptura proponit, non equorum mentionem facit, non auro conglutinatorum curruum, non argenti atque auri thesauros meminit, non lapidũ pretiosorum, non cæterarum rerum quibus hominum diuitijs inhiantium morbus inflammatur.* In sancto, & iusto Rege extollendo merito cauit textus sacer meminisse auri argentive thesauros; vt enim ij regiè erogantur, sic vix sine culpa Regibus asseruantur. Quàm regium sit aurum virtuti præponi, patet tom. 2. in vetus testament. lib. 5. cap. 10. §. 9.

§. III.

Non qui possessionem, sed qui seruitutem auri in se ostendit, malè audit apud Deum.

DIcitur Abrahamus *diues in possessione auri, & argenti.* Quando diuites sic apud Deum periclitantur, vt *facilius sit camelum per foramen acus transire, quam diuitem introire in regnum Dei.* Matth. 19. Ergo si Abraham diues est, etiam periclitatur? Absit; est enim Abrahamus diues in possessione, non in seruitute; sic dominatur auri quasi eius verus dominus, & possessor; non illi subiacet quasi seruus, in quo difficultas salutis versatur. Sophonias cap. 1. *Dispersierunt omnes inuoluti argento.* Ecce tibi qui pereunt sub argento, nimirum omnes illo inuoluti. Et quis est inuolutus? Crediderim iis verbis insinuari quendam statum infantiæ, quando pueruli dum fasciis, pannísque inuoluuntur, licet domini sint bonorum; tamen se habent, quasi domini non sint, sed serui. De quibus ait Paulus ad Galat. cap. 1. *Quanto tempore hæres paruulus est, nihil differt à seruo cum sit dominus omnium.* Et quidem pannis fasciisque inuolutus puer licet magnæ hæreditatis sit dominus, tamen nihil differt à seruo. Eodem modo inuoluti argento illi sunt, qui licet videantur domini diuitiarum suarum; tamen nihil differunt à seruis, sed quasi vera mancipia auro subiacent, ex quo in perditionem eunt. Ad hæc Rupertus ibi: *Non dixit, dispersierunt omnes habentes argentum, sed dispersierunt omnes inuoluti argento. Longè aliud est habere argentum, quàm esse argento inuolutum; siquidem & Abraham, & Dauid, & multi alij sancti, & iusti argentum habuerunt, in auro, & argento diuites fuerunt; & tamen non dispersierunt. Quare? quia pecunias tanquam domini possederunt, non tanquam serui pecunia in pecunijs argenti sperauerunt.* Itaque non in possessione, sed in seruitute argenti periclitantur homines, qui tanquam veri possessores dominantur auri, ij facilem habent ingressum in regnum cælorum; non sic qui tanquam serui subiiciuntur argento. Quò respiciens Ecclesiast. 31. dicebat: *Beatus vir, qui inuentus est sine macula, qui post aurum non abit.* Dominus namque præcedit, seruus sequitur, & qui post aurum non abit, est, qui auro minimè seruit, sed tanquam dominus præcedit, in quo eius beatitudo expenditur. Sapienter enim dicit Cassiodor. in rem præsentem quæst. variar. 3. *Gryphes aurum iugiter leguntur effodere, atque huius metalli suspectione gaudere, quibus, quia non est ambitus lucri, cupiditatis crimine non dicuntur accendi, scilicet quia omnis actus in qualitate positi est, & non est vituperandum, quod nulla fuerit voluptate lasciuum.* Volant gryphes ad aurum, & volant laudabiliter, quia nulla cupiditate lucri raptæ euolant auro seruituræ. Quid tunc? Non damnanda est possessio auri, sed damnanda seruitia, in seruitio est vituperanda turpitudo, nihil autem turpe in eo reperitur quod aurum possideas. Possidet aurum Deus Psalm. 49. *Meus est orbis terrarum, pulchritudo agri mecum est.* Non est ergo turpe in auri possessione, sed in seruitio. Vnde Mar 3 de electione discipulorum Christi Domini locutus ait: *Et imposuit Simoni*

nomen Petrus, *& Iacobum Zebedai*, *& Ioannem fratrem Iacobi*,*& imposuit eis nomina Boanerges*,*quod est filij tonitrui.* Et cur filij tonitrui? Vt sicut tonitruum facit sub se tremere terram,& seruus tremit sub voce Domini; sic ipsi se gerant, vt sub illis tanquam sub Dominis vniuersa tremant bona terrena. Ex quo D.Ambrosius lib.7.in Lucam,in principio, ait: *Dices*, *quomodo possum esse filius tonitrui? Potes esse, si non in terra, sed in pectore Domini recumbas. Potes esse filius tonitrui*, *si te terrena non moueant*, *sed ipse potius ea*,*qua terrena sunt*, *mentis tua virtute concutias*, *tremat terra*, *non capiat*, *vereatur potestatem animi tui*,*& concussa subdatur.* Talis sis,vt te terrena omnia, carnalia omnia tremant, non capiant, vt subdita tibi vereantur tuam potestatem, ne tu illis subdaris.

§. IV.

Nomen Dei iunctum mysterijs passionis & crucis efficacissimum.

NOn anteà inuocat Abrahamus nomen Dei, quàm venit in locum vbi aram struxerat. Dicit enim textus: *In loco altaris*,*quod fecerat prius*,*& inuocauit ibi nomen Domini.* Et cur non anteà inuocat nomen Domini, sed in loco altaris? Fuit patribus altare memoriale Christi passionis,ciúsque crucis, ideò non nisi in loco altaris inuocat nomen diuinum,sciens de adiuncta passione,crucéve esse Dei nomen efficacissimum. Exod.17. *Fecit Iosue vt locutus erat Moyses*,*& pugnauit contra Amalech: Cúmque leuaret Moyses manus*, *vincebat Israel.* Moyses in monte erat leuatis manibus orans pro exercitu suo: intereà Iesus Naue pugnabat contra Amalech, sed tunc vincebat Iesus cum Moyses in oratione leuatas manus haberet. Quæ ergo erat causa, quare Iesus vinceret? An Moysis oratio? Ait D. Iustinianus Martyr cap.21.document. *Nec enim quia precabatur Moyses*,*propterea vincebat populus*; *sed quoniam nomine Iesu in prima acie versante*, *ipse crucis signum efformabat.* Non de oratione Moysis veniebat victoria, sed de coniunctione nominis Iesu, & crucis efformationis. Dum nomini Iesu versanti in acie adiungitur crucis efformatio per manus Moysis in monte leuatas, inde triumphus, inde victoria plausit. Accinit Tertullianus lib.3. in Mar. fatus: *Nisi quia illic*, *vbi nomen Domini dimicabat*,*dimicaturi quoque contra Diabolum*,*crucis quoque erat habitus necessarius*, *per quam victoriã Iesus esset relaturus.* Quippe vbi nomen Domini dimicabat, dimicaturi, crucisque habitus erat necessarius,vt de cruce addita haberet diuinum nomen maiorem efficaciam, qua de hostibus triumpharet. Iosue 2. *Raab meretrix*, *dimissis exploratoribus*, *appendit funiculum coccineum in fenestra.* Et cur funiculum coccineum appendit? Quando Iesus Naue expugnaturus orbem,daturúsque illi salutem veniebat, rectè coccineum obiecit, in quo passionis ostenderetur mysterium, vt de adiuncto signo passionis diuinum nomen in duce victorias obtineret. Quò respiciens D. Ambrosius lib.5. de fide, cap.4. *Coccum in fenestra ligauit*, *vt species cruoris mystici*, *qua foret mundum redemptura*, *vernaret. Ita foris Iesu nomen fuit praliantibus ad victoriam intus species Dominica passionis periclitantibus ad salutem. Vnde quia intellexit Raab caleste mysterium*, *dicit Dominus in Psalmo: Memor ero Raab*, *& Babylonis scientium me.* Illi enim sciunt diuinæ fortitudinis auxiliatricis mysterium, qui passionis signum adiungunt nomini diuino. Vbi enim & nomen Domini, & passio concurrunt, nulla desideratur protectio, nulla victoria non exurgit.

Genesis 13. Sed & Loth,qui erat cum Abram, fuerunt greges ouium, & armenta, & tabernacula, nec poterat eos capere terra, vt habitarent simul. Erat quippe substantia eorum multa,& nequibant habitare communiter. Vnde facta est rixa inter pastores gregum Abram, & Loth. Eo autem tempore Chananæus, & Pherezæus habitabant in terra illa.

§. V.

Iustorum societas lucrosa homini.

NOn solùm Abrahamo, sed & socio eius Lotho augebantur greges. Sic ait textus: *Sed & Loth*, *qui erat cum Abram*,*fuerunt greges*, &c. Non enim solitariè Lothum nominat,sed addens: *qui erat cum Abram.* Vt substantiæ augmentum illi obuenisse ostendat de Abrahami consortio. Et quando iusti societas non fuit homini lucrosa? Dicebat Genes. 30. Iacob Labano: *Modicum habuisti antequàm venirem ad te*, *& nunc diues effectus es. Benedixitque Deus tibi ad introitum meum.* Ex Hebræo: *Benedixit te Dominus ad pedem meum.* Simul & iusti pes ad nos accedit, vel nos prouoluimur iustorum pedibus, & diuinis benedictionibuc, multisque implemur, nunquam non bona prosiliunt multa de societate, & consortio iustorum. Daniel 1. *Venit Nabuchodonosor Rex Babylonis in Hierusalem*,*& obsedit eam*, *& tradidit Dominus in manu eius Ioacim Regem Iuda*,*& partem vasorum domus Dei*,&c. Non miror, quòd impij Israëlitæ tradantur in manum Nabuchodonosoris,& in captiuitatem ducantur ad Babylonios. Sed illud mirandum,quòd etiam piissimi, & sanctissimi ducantur captiui; erant enim ibi tres candidissimi pueri, qui se flammis pro Deo deuouerent, erat Daniel ipse omni virtute ornatissimus. Cur ergo Deus iustos suos sic patitur affligi? Cur immerentes in captiuitatem duci? Volebat Dominus Babylonios augere bonis,& ideò ad illos adducit Danielem cum sociis sanctissimis, sciens ex nullo maiora bona frequentiùs venire, quàm ex consortio, & societate iusti. Sic disputat ibi Theodor. sermone 8. de prouidentia: *Quanam de causa eos, qui iniustè vixerant*,*summus Deus Babyloniorum regi subiecit*, *simúlque iustos quoque captiuos duci passus est? Porrò quod suorum captiuitas non contribulibus modò salutis causa fuerit*, *sed & alienigenas Dei cognitione illuminauerit*, *abundè satis historia testatur. Concaptiuis autem fuerunt causa salutis*,*& argumentum*,*sed & barbaros iuuerunt*, &c. Eò diuina prouidentia spectabat,vt impij captiui leuamen haberent, & in captiuitate prosperè viuerent, & ipsi barbari dona reciperent nõ parua.Ideo vtrisq; iustos sociauit, ex quorum societate omnia illa bona pullularunt. Mihi crede,nescis sociari iusto, quin inde maxima bona acquiras. Luc. 9. dum oraret Iesus: *Facta est species vultus eius altera*, *& vestitus eius albus*,*& refulgens. Ecce duo viri loquebantur cum illo. Erant autem Moyses*,*& Elias*,*visi in maiestate.* Vnde tanta maiestas,& gloria accreuit Moysi,& Eliæ,nisi ex Iesu consortio? Ait Ioannes Geometra in Cat. Græca D. Lucæ: *Vidit Moysem*, *& Eliam in gloria*, *quando*

quando vidit illos cum Iesu. Sanè Elias discipulo apparuit raptus in turbine, Moyses erat in mortis caligine, sed ex quo apparuerunt cuncti Iesu, in maiestate, & gloria fuerunt visi. Sic de iusti consortio ingentia bona parturiuntur. Vnde dicebat Dominus Matth. 19. *Multi autem erunt primi nouissimi, & nouissimi primi.* Et mirarer, quòd nouissimus quis ad primatum ascenderet, nisi me persuaderet Iacob, qui cum vltimus esset filius maiori natu primas eripuit. Sed vnde minimo primatus obtigit, nisi de societate, & consortio Rebeccæ matris sanctissimæ? Erat Esau maior, erat Iacob minor; Esau in agro frequens feris sociatus venationi operam dabat, & primatum amisit, Iacob domi sedens à matris latere non discedebat, de cuius consortio habuit, vt è nouissimo fieret primus. Quò respexisse crediderim D. Damascenum, dum rem ad Mariam Deiparam deducit, inquiens oratione 1. de Nat. eius: *Certabant inter se sæcula quodnam ortu tuo gloriaretur. At postrema prima facta sunt dum ipsis fœlici fato natiuitas tua obtigit.* Dum certant sæcula de primatu, illa postrema prima facta sunt, quibus contigit societate Mariæ posse potiri. De consortio enim tantæ sanctitatis non potuerunt ingentia bona non prosilire.

§. VI.

Vbi est multitudo, vix desunt lethalia multa.

CVm substantia Abrahami, & Lothi, creuit etiam famulorum numerus, & statim exorta sunt odia, & rixæ. Quippe ait: *Vnde facta est rixa inter pastores gregum Abram, & Loth.* Dum ambo cum parua familia de terra sua, & cognatione sua egrediuntur, nil habent non pacificum; vbi crescit pastorum multitudo, de multitudine non potuerunt non exire lethales rixæ. Sic cap. 4. Genes. *Adam cognouit vxorem suam Euam, quæ concepit, & peperit Cain, dicens: Possedi hominem per Deum. Rursumq; peperit fratrem eius Abel.* Ecce tibi vt crescecebat hominum numerus. Quid tunc? *Consurrexit Cain aduersus fratrem, interfecitque eum.* Vt cœpit crescere numerus, cœperunt apparere rixæ, & lethalia vulnera. Pulchrè ait Sedulius lib. 2. Paschal. cap. 1. *Proh dolor! duo tantum fuerant æterni: postquam cœpit crescere origo, tunc periyt, cladémque parturiens à semine detrimenta suscepit.* Cum duo tantum erant, tunc pax æternabatur cum vita; at vbi ad multitudinem itur, & calamitates oriuntur, & rixæ. Dicebat Isaias cap. 9. *Multiplicasti gentem, non magnificasti lætitiam.* Et meritò; vbi enim multitudo est, non lætitia de gaudio aucto, sed lachrymæ oriuntur de luctu. Res enim gaudij non augentur in multitudine, sed minuuntur. Vt dicat D. Hieronymus in vita Malchi: *Postquam Ecclesia ad Christianos principes venit, potentia quidem, & diuitiis maior, sed virtutibus minor facta est.* Quis ignoret sanctitatem, vnanimitatem in primis illis paucis Christianis? Quis non videat scaturientia vitia in multitudine? Vt dicat etiam D. Bernard. sermone de conuers. ad clericos, cap. 29. *Et si multiplicasti gentem Domine, non magnificasti lætitiam, dum nil minus apparet decessisse meritis quam numeri accessisse.* Rarò cum multitudine non apparet clades. Genes. 6. de diluuio ait: *Deleuit omnem substantiam, quæ erat super terram ab homine vsque ad pecus: Remansit solus Noe,* &c. Vbi ait D. Basilius Sel. orat. 5. *Noe solus in communi creaturarum naufragio conseruatur, iustitiam comitem nactus ad salutem, tunc gentes densissimæ profusè fluctibus hauriebantur iniustitia merito demersa.* Ecce in vno Noëmo iustitia, & salus seruabatur, in gentium densitate & multitudine, & iniustitiæ, & ruinæ.

Genesis 13. Dixit ergo Abram ad Loth; Ne, quæso, sit iurgium inter me, & te, & inter pastores meos, & pastores tuos; fratres enim sumus. Ecce vniuersa terra coram te est; recede à me obsecro; si ad sinistram ieris, ego dexteram tenebo; si tu dexteram elegeris; ego ad sinistram pergam.

§. XII.

Non à natura, sed à Dei gratia venit, quòd primas alteri cedas minori.

QVis non miretur Abrahami facinus? Ipse grandæuus, & senior, & in illa familia primus, minori eligendi terram primas concedit. Quippe ait: *Ecce vniuersa terra coram te est,* &c. Posset equidem ipse sibi priùs terræ partem asserere, & reliquam Lotho permittere. Sic dicebat Elias mulieri Sareptanæ 3. Regum 17. *Mihi primum fac de ipsa farinula subcinericium panem paruulum, & affer ad me; tibi autem & filio tuo facies postea.* Cur similiter Abrahamus non sibi priùs elegit terram, & reliquam Lotho postea dimisit? Erat in Abrahamo diuinæ virtutis abundantia, de qua sola venit quòd primus ipse minori cedat primas. Chrysostomus homil. 33. ibi: *Magna est iusti huius philosophia. Per omnia non vult esse onerosus fratrueli, quasi diceret; vt cessent contentiones, propterea te dominum electionis & arbitrum constituo, omnem tibi potestatem do, vt terram, quam meliorem censes, tu eligas, & reliquam sinas esse meam. Nam hoc quis vnquam vel æquali, vel fratri faciendum censuit, id quod fratrueli Abrahamus? At excellentis virtutis suæ exhibet exemplum.* Non equidem à communi hominum consuetudine, non à natura, sed ab excellentis virtutis gratia venit, quòd minori primas cedas. Genes. 38. Res accidit mirabilis, & inaudita. Habebat Thamar duos in vtero; cum verò partus appropinquaret, *in ipsa effusione infantium vnus protulit manum, in qua obstetrix coccinum ligauit, dicens: Iste egredietur prior. Illo verò retrahente manum, egressus est alter.* Vnde venit res adeò mirabilis? An à natura potuit venire, quòd qui prolata manu primatum arripuerat, eandem retraheret concedens primas nascendi alteri? Minimè id natura fecisset, sed fecit id Dei gratia gubernans manum infantis. Ait D. Chrysostomus homil. 3. in Matth. *Nec enim erat consequentia naturalis, vt is, qui emisisset manum, eandem postquam esset vincta reuocaret. Nam præmissa quidem huius manu, alterum egredi naturale fortasse sit, retrahi vero istam, & transitum alteri cedere, non iam fit lege nascentium, sed profectò ex Dei gratia, quæ tunc pueris aderat.* Sola Dei gratia est, quæ potest facere, vt qui primus in aliquo erat, se cohibeat, & primas alteri cedat. Quòd alter primas præripiat absque eo, quod tu cedas, id fortasse continget lege nascentium; at quod te cohibeat, vt alter progrediatur, id à sola Dei gratia venit. Ioan. 1. magnus ille Baptista aiebat de Iesu: *Ipse est, qui post me venturus est, qui ante me factus est, cuius ego non sum dignus, vt soluam eius corrigiam calceamenti.* Et posteriorem in aduentu Iesum prædicat, & nihilominus illi primas cedit, quod sanè non lege nascentium

tium, sed gratia ipsius Dei faciebat. Vt dicat Guarricus Abbas sermone 3. *Nobis non solum miranda, sed imitanda proponitur virtus humilitatis Ioannis, qua maior se credi cum potuit, noluit, imò credentes, ne errarent, compescuit. Fidelis enim amicus sponsi magis amator Domini sui, quam sui, se minui, vt ille cresceret, optabat, & de minoratione sui gloriam illius augere satagebat, ideo nimirum magna est gloria in salutari tuo, in Iesu tuo Domine.* Quidquid magnum, quidquid gloriosum in Ioanne à Iesu venit, à salutari Dei procedit; vt qui in minoratione sui Christi gloriam augebat, ei in omnibus primas cedit. Nullo enim clarius in se Dei spiritum quis ostẽdit quàm dum alteri primas cedens de minoratione sui facit vt ille crescat. Iesus duodenis suam diuinitatem ostendens parentibus aiebat Luc. 2. *Nesciebatis, quia in his, quæ patris mei sunt, oportet me esse? Et ipsi non intellexerunt verbum, quod locutus est ad illos. Et descendit cum eis, & venit in Nazareth, & erat subditus illis.* Expende ordinem, in primis illis cælestem patrem proponit, quo se super creata omnia constituit; at dum illi verba proponentes cælestem originem non percipiunt, ipse tacet, descendit cum illis, seséque illis subiicit, & primas cedit. Quid agis Domine? sic modò exaltabaris, & sic modò submitteris? modò te superiorem illis proponebas, & filium Dei, & statim te illis inferiorem, & subditum facis. Cur hæc? Dum de suprema Deitate differentem non percipiunt, qua se super illos extollebat, se se contrahit, & inferiorem se illis facit, vt inde clariùs se illis diuinitas expediat. In illo enim clarissimè apparet Deus, qui se contrahere nouit, & primas alteri cedere. Ait Beda homil. 2. ibi: *Cum arcem tanti mysterij ascendere intelligendo non possent, descendit ipse cum ipsis ad inferiora conuersationis eorum, cœpitque manere in his, quæ illorum erant, & erat eis pia dispensatione subiectus, donec proficiente humilitatis magisterio, quantum omnibus creaturis esset præferendus agnoscerent.* Itaque se subdidit illis, vt ex hac humilitate deducat in cognitionem diuinæ altitudinis, qua cunctas creaturas excedit. Non enim ex creata aliqua natura, sed ex Deo assistente venire poterat, quòd sic se præstantissimus contraheret, & minoribus subiaceret.

§. VIII.

Cælestis politia à mundiali distinguitur in eo, quòd cælestis princeps se suáque postponit paci, & incolumitati suorum, non sic mundialis princeps.

TErram vniuersam cedit Abrahamus minori fratrueli Lotho, vt sic paci, & incolumitati suorum prospiciat. Quippe ait: *Ne, quæso, sit iurgium inter me, & te, & inter pastores meos, & pastores tuos; fratres enim sumus. Ecce vniuersa terra coram te est, recede à me obsecrò; si ad sinistram ieris, ego dexteram tenebo.* Itaque bonus Abrahamus vt pastores suos, subditos suos, iurgiis bellisque liberaret, libentissimè omnem terram cedit Lotho, vt ipse eligat ditiorem, & amœniorem sibi. Quàm aliter de Achabo legitur, 3. Regum 22. sic: *Transierunt igitur tres anni absque bello inter Syriam, & Israel. Dixitque rex Israel ad seruos suos: Ignoratis quod nostra sit Ramoth Galaad, & negligimus tollere eam de manu regis Syriæ? Ascendit itaque rex Israel*, &c. Non tulit Achab rex tres annos pacis in regno suo; sed vbi aduertit ciuitatem Ramoth Galaad à Syro rege teneri, non dubitat suos ad periculosissimum certamen educere, vt vel eorum sanguine sibi ciuitatem acquirat. Quantum hoc? Abrahamus vt suos contentionibus liberet, vniuersam terram minori cedit. Achab, vt vel vnam ciuitatulam non cedat, sed sibi acquirat, non dubitat suos contentionum lethalium, præliorumque discrimini offerre. Sed erat in Abrahamo cælestis regni politia, cuius est se, suáque postponere paci, & incolumitati subditorum. Erat autem in Achabo politia mundialis regni, quæ pro suis stabiliendis subditos bellicis contentionibus tradere non dubitat. Attila Gothorum rex cum in arena staret aduersùs Theodoricum, & Valentinianum, eius rei occasione ait Iordanus Episcopus Rauenatis lib. de rebus Geticis: *Conferuntur acies, vtraq; fortissima, quæ potest digna causa tantorum mortibus inueniri? aut quod odium in se cunctos animauit armari? Probatum est humanum genus regibus viuere quando vnius mentis insano impetu strages sit facta populorum, & arbitrio superbi regis momento deijcitur, quod tot sæculis natura progenuit.* Pulchrè bonus author mundialium principum politiam expendit, quæ nullis suorum parcit contentionibus, nullis præliis, nullis periculis, vt vel particulam terræ acquirant. Quod notans Dominus Ioann. 18. dum de affectato regno apud Pilatum accusaretur ait: *Regnum meum non est de hoc mundo; si ex hoc mundo esset regnum meum, ministri mei vtique decertarent, vt non traderer Iudæis.* Ecce tibi vnde probat Iesus Dominus regnum suum longè absimile esse regnis mundialibus, quia nimirum si mundiale esset, *ministri decertarent*, &c. Est enim mundialis politia inseparabilis proprietas, quòd subditi suis principibus viuant, pro quibus augendis, ditandis, mille tradantur iurgiis, contentionibus, præliis periculosissimis. à quo quàm longissimè abest cælestis politia, vt quæ se suáque perdat, vt sui pacificè, & incolumes viuant. Quod in Christo Iesu aduertens Paulus ad Collossens. cap. 1. ait: *Vt sit in omnibus ipse primatum tenens, quia in ipso complacuit omnem plenitudinem inhabitare, & per eum reconciliare omnia in ipsum, pacificans per sanguinem crucis eius, siue quæ in terris, siue quæ in cælis sunt.* Vide politiam cælestis imperij; nimirum *pacificans per sanguinem crucis, siue quæ in terris, siue quæ in cælis.* Vt enim pace, quietéque fruerentur, quicumque erant siue in cælo, siue in terra, proprio sanguini non pepercit, sed totum se pro illis impendit. In mundialibus viuunt subditi Regi, in cælestibus subdito Rex viuit, & moritur, vt ipsi pacificè viuant. Quò crediderim respexisse Cassiodorus 2. variarum 29. inquiens: *Regnantis est gloria subditorum otiosa tranquillitas.* Sed longè aliter aiebat D. Synes. libro de regno: *Bellorum imperator artifex est, vti sutor calceamentorum.* Hic de mundiali regno, ille de cælesti loquebatur, quando mundiales principes bellicis pugnis intenti nihili æstimant, quod sui in perpetua sint lucta, dum terras suas stabiliant; cælestis autem Princeps tunc se gloriosum reputat, quando vel sanguinis proprij dispendio sui apparent incolumes, & tranquilli.

Genesis 13. Eleuatis itaque Loth oculis vidit omnem circa regionem Iordanis, quæ vniuersa irrigabatur, antequàm subuerteret Dominus Sodomam & Gomorrham, sicut paradisus Domini, & sicut Ægyptus venientibus in Segor. Elegitq; Loth sibi regionem circa Iordanem, & recessit ab Oriente, diuisiq; sunt alterutrum à fratre suo.

§. IX.

In bonis temporalibus figura solùm est, in aeternis veritas.

AMœnissima tota illa Iordanis regio à Lotho visa in florenti statu suo erat. *Sicut paradisus Domini.* Expende illud? *Sicut paradisus Domini*, ad summum enim exprimit aliqualem similitudinē, seu figuram. Et quidem in mundialibus bonis nil aliud inuenitur quàm similitudo, quàm figura. In solis diuinis veritas est, & soliditas. Aiebat Psal. 16. de terrena Ierusalem loquens: *Sicut lætantium omnium habitatio est in te.* Vbi præclarè D. Hieronymus ait: *Quare non dixit: Lætantium omnium habitatio est in te, sed sicut lætantium? Quoniam in isto præsenti sæculo non est certa lætitia, sed quasi lætitia.* Mihi crede, nullum bonum certum, nec solidum, nec verum inuenies in isto sæculo, quasi bona sunt terrena omnia; at cœlestia in veritate, & soliditate bona sunt. Dum se tibi obiiciunt mundi bona figuram quandam & similitudinem obiiciunt, vt quæ præter has habeant nihil. at in Dei bonis nihil non verum, & solidum obiicitur. Aiebat procax illa fœmina amatoribus Prouerb. 7. *Intexui funibus lectulum meum, straui tapetibus pictis, ex Ægypto aspersi cubile meum myrrha, & aloë, & cinnamomo. Veni, inebriemur vberibus.* Sic illa lectuli sui voluptates propinat in ipso lectuli ornatu; sed qualem asserit ornatum? Ait; *Straui pictis tapetibus ex Ægypto.* Non sic Cant. 3. legitur de lectulo verissimi Salomonis, de quo ait: *En lectulum Salomonis sexaginta fortes ambiunt*, &c. Nil ibi de pictis tapetibus, sed nudus lectulus proponitur. Et cur etiam diuina sponsa in lectulo dilecti sui non commendat aromatum pretiositatem, tapetum picturam? Ait Gillib. Abbas sermone 16. in Cant. *Nihil in se habet lectulus Salomonis alieni ornatus, nihil picti, nihil mundani; sed totum sancta voluptas, & solida veritas.* In mundialibus bonis figura est, pictura est; verum in cælestibus totum sancta voluptas, & solida veritas. Fallar, si in tota mundi opulentia aliquid inuenias, quod excedat speciem picturarum, si solidum, si verum amas, illud de cælesti est requirendum promptuario. Dum haberent lampades paratas prudentissimæ illæ virgines Matth. 25. *Clamor factus est, Ecce sponsus venit, exite obuiam ei. Tunc surrexerunt omnes virgines illæ, & ornauerant lampades suas.* Nec partem olei dederunt sororibus, sed illas ad vendentes miserunt. *Ite potius ad vendentes.* Ecce tibi vt prudentes virgines remittunt fatuas ad vendentes, ad quos ipsæ ire detrectant, sed accensis lampadibus malunt sponsum domi expectare. Et cur & ipsæ cum sororibus ad vendentes non eunt? Cur malunt sine illis sponsum accensis expectare lampadibus? In vendentibus erant bonorum splendores temporalium, quare prudentissimè talium venditores meritò cauent, & diuinum sponsum solum expectant, vt à quo solo possint habere bonorum soliditatem, veritatem. Ait enim Clemens Alexand. lib. 5. stromat. *Prudentes animæ mundæ vt virgines, cum intelligant se esse sitas in mundana inscitia, lumen accendunt, & mentem excitant, & tenebras illuminant, & quærunt veritatem, & expectant aduentum præceptoris.* Videbant bonæ omnia plena erroribus, plena fallaciis, & quia accensis lucernis veritatem quærebant magistri, & sponsi sui præstolabantur aduentum, in quo veritas inueniri poterat, temporalium cauebant venditores, apud quos nihil verum, sed adumbrata sunt omnia.

§. X.

Pessima hominum mundialium electio est, quia in hac vita beari amant.

MVndialium hominum præcipites electiones in hac Lothi electione taxantur. De quo dicit: *Elegitque sibi Lothi regionem circa Iordanem, & recessit ab oriente.* Dixerat immediatè ante quòd hæc regio rigabatur *sicut paradisus Domini.* Quam videns Loth, & eligens meritò dicitur recessisse ab oriente. Metuendum enim semper est, quòd recedat à luce, & eat in tenebras, qui sibi in hac vita paradisum nitatur asserere. Aiebat Ecclesiastes cap. 10. *Væ tibi terra cuius rex puer est, & cuius principes manè comedunt.* Et quantum malum est quòd principes manè comedant, vt ideò illis væ annuntietur? Sanè multa sunt in principibus detestabilia facinora, adulteria, tyrannides, pauperum spoliationes, seruorum inediæ, contemptus diuinorum, & iis omnibus prætermissis, hoc vnum illis ad damnationem obiicit quòd manè comedant. Quid in hoc intelligitur, quod damnabilius sit illis omnibus? Putarim ibi intelligi radicem malorum omnium, de qua dicit Augustinus lib. 17. de ciuit. cap. 2. *Principes ciuitatis Diabolicæ manè manducantes sunt, idest ante horam congruam; quia non expectant opportunam, quæ vera est, in futuro sæculo fœlicitatem festinanter beari huius sæculi celebritate cupientes.* In præsenti labor, & opus constitutum est à Deo, in futuro requies & indeficiens fœlicitas, at miseri errores omnia peruertunt, & quæ pro futura vita seruantur, ea modò præoccupare student. Ante tempus currunt ad fœlicitatem, cupientes habere in principio, quæ in fine laborum datur. Paulus ad Roman. 2. *Non est regnum Dei esca, & potus, sed iustitia, & pax, & gaudium in Spiritu sancto.* Expendo progressum fœlicium, nimirum oblatis comessationibus priùs proponuntur iustitiæ opera & pacis, & deinde in fine statuitur gaudium. Sed miseri filij hominum, quod in fine est, ad principium trahunt, volentes gaudere vbi debebant sudare. Pro quo D. Bernardus sermone 2. *Attendis quia gaudium in fine est? Sed fatui filij Adam, & præcipiti saltu iustitiam transilientes, & pacem, rem finalem in principium conuertere, & præuertere vultis.* Maxima hæc est hominum peruersorum stultitia, quòd rem finalem ad principium conuertant, & quod est gaudij in fine, id ex nunc ante tempus velint habere. Sanè Psalm. 127. aiebat: *Labores manuum tuarum quia manducabis, beatus es, & bene tibi erit.* Alij legunt cum D. Zenone: *Labores manuum tuarum quia manducabis.* Quasi inde quis beatitudinem expectet, quia manducat, non fructus laborum sed labores fructuum. At minimè id accidere solet; communiter enim non manducantur labores fructuum, sed qui laboribus fructus decerpitur,

is manducari solet. Cur ergo res insusitata ad beatitudinem proponitur? Quis manducat anteà labores quàm fructus? Equidem in re corporali fructus manducatur: at in re spirituali etiam manducantur labores. imò qui ad æternam contendunt beatitudinem, sic se componant, vt prius ad labores quàm ad fructus eant. Laboris, sudorisque panis in præsenti vita apponitur; fructus autem laborum in cælestibus posthac nos expectat. Ille fœlix, qui non inuertit ordinem, sed dum in præsenti est, labores gustat, labores comedit, comesturus in futuro fructus eorum. Ait D. Zeno ibi: *Horum laborum fructus in æternitate est, sed labor hic æternorum fructuum ante comedendus est, eo quòd in vita hac corporali anima nostra alenda est per cibum horum laborum obtinens panem viuum. Hi sunt labores fructuum manducandi, eorum scilicet fructuum, qui in cælis metentur.* Dum hîc sumus, labor comedendus est, ad labores ire debemus, & non nisi de laboribus alamus animas nostras vt in futuro percipiamus fructus, qui sine labore asseruantur in cælestibus horreis. Ne fallaris homo, malè tibi eueniet, si in præsenti velis manducare panem sine labore; is enim cibus in futura tempora reponitur. Cum dabatur Manna, singulis diebus debebat colligi, adeò vt si quis asseruaret aliquid in crastinum, in vermes abiret totum. Ait enim Exod. 16. *Qui non audierunt eum, sed dimiserunt quidam ex eis in manè, & scatere cæpit vermibus*, &c. Id solum quod iuxta Dei placitum asseruabatur in sabbathum, integrum, & sanum permanebat. Et cur quod asseruabatur in sabbathum integrum manebat, quod autem asseruabatur in alium diem ebulliebat vermibus? In sabbatho adumbrabatur futurum sæculum, cuius est proprius cibus sine labore vllo; in aliis autem diebus repræsentabatur vita præsens, cuius est non nisi de laboribus edere. Ideò quod reponebatur pro hac vita præsenti, vt sine collectionis labore in aliquo die comederetur, meritò conuertebatur in vermes. Quò spectans Origen homil. 7. dicebat: *Illud quod pro die sabbathi reponebatur, non est corruptum, nec vermes ebullierunt in eo, sed permanet integrum. Et tu ergo propter præsentem vitam thesaurizes, continuò vermes ebullient.* Non panem, sed vermes, quibus corrodatur, inueniet quisquis in præsenti vita ex repositis sine labore manducare velit.

Genesis 13. Abram habitauit in terra Chanaan: Loth verò moratus est in oppidis, quæ erant circa Iordanem, & habitauit in Sodomis. Homines autem Sodomitæ pessimi erant, & peccatores coram Domino nimis.

§. XI.

Impiorum conuersatio dolori est iusto viro.

NOn ad paruam iusti Lothi ærumnam dicuntur quales fuerint Sodomitæ, apud quos degebat: *Homines autem Sodomitæ pessimi erant.* Et quantum hoc malum Lothi? Sanè illi erat dolor inter tam pessimos viuere. Dominus Iesus Luc. 9. ad Synagogæ principes aiebat: *O generatio infidelis & peruersa! vsquequo ero apud vos, & patiar vos?* Verba equidem sunt rem Iesu durissimam exprimentia, nimirum quòd adeò grauem experiretur eorum conuersationem, vt ardenter cuperet vel à mundo abire, dum se ab illis liberaret. Sed ô Domine discessio tua plena erit tormentis, quando per crucem discedere debes. Quid ergo maius in cruce iam esse, quàm apud impios Iudæos? Erat sanè iustissimo Iesu mors ipsa crucis tolerabilior quàm impiorum consortium. Ait D. Chrysostomus in Cat. Græca D. Lucæ homil. 58. in Matth. *Dicens autem illud*, Quousque vobiscum ero? *ostendit desiderium discessus, & quod non tam crucifigi quàm cum illis commorari sibi esset graue.* Super tormenta crucis æstimabat Dominus malorum consortium, vt mallet crucifigi quàm cum illis morari. Nec miror quòd malorum consortium adeò fuerit graue Iesu, quando tanta est illorum pestis, vt vel in Iesu miretur D. Athanasius, quod inter latrones immaculatus omnibus appareat. Dicit enim Luc cap. 23. de crucifixo Domino: *Ibi crucifixerunt eum, & latrones, vnum à dextris, alterum à sinistris.* Quod notans D. Athanasius in Cat. Græca: *Cum iniquis reputatus est. Verum non communicauit iniquitati, aut suspicioni eorum: nam quod mirandum est, illis coniunctus nullum ab iis accepit nocumentum.* Expende illud: *Quod mirandum est.* Quasi sapientissimus Doctor miraculo Saluatoris tribuat, quòd versatus inter iniquos, ab illis non acciperet nocumentum. Insolitum hoc est, & rarum, & in solo Iesu visum, quando vix alius posset inueniri, qui sic exiret illæsus de malorum consortio. Iosue cap. 3. locutus de aquis Iordanis in mare prolabentibus ait: *Quæ inferiores erant in mare solitudinis, quod nunc vocatur mortuum, descenderunt.* Iordanis quippe per regionem Sodomorum transiens in mare solitudinis influebat. Quod mare post regionis illius ruinam cæpit *mortuum* appellari; de infandæ enim regionis vicinitate non potuit non participare mortis substantiam. Ait Tertullianus lib. de pallio, cap. 2. *Hactenus & nulla Gomorrha, & cinis omnia, & propinquitas iuxta cum solo mortem bibit.* Quid mali non bibatur de malorum propinquitate? Arsit Sodoma, & in cineres tota abiit, & illi propinquum mare, mortem illam non potuit non participare. Sic afficiuntur omnia propinquitate. Hinc Dauid dum se in terra persequentium Christum videbat, fortiter clamabat Psalm. 68. *Ne me demergat tempestas aqua.* Præuidebat enim horrendam illam tempestatem, qua Iudæi persequendo Christum naufragabantur, & meritò cauebat ne ipse, vt illis proximus simul cum illis inuolueretur. Sic D. Cyrillus Alexand. lib. 3. in Ioan. cap. 11. fatus: *Naufragium enim hoc Iudæorum significans deprecabatur, ne cum illis in profundo impietatis submergeretur.* Timendum semper est illi, qui est iunctus malis, ne simul ab eorum malitia rapiatur in facinus. Hinc Israëlitas ingredientes per mare aquæ maris fugiebant hinc, inde, vt dicat Psalm. 113. *Quid est tibi mare, quod fugisti?* &c. Nec immeritò refugiunt aquæ, vel tangere eos, qui madidi Saluatoris sui sanguine præsentiebantur. Dicit enim D. Zeno lib. 2. sermone 13. *Per mare ambulat Israël, veloces pedes suos ad effundendum sanguinem dextrâ lauâque in se refugiens vnda testatur.* Iam in aquarum fuga Deicida populus notabatur, cui proprias sedes cedebant aquæ, ne de consortio illorum possent fœdari. Vtinam & Petrus eorum consortium fugisset, & minimè inficeretur negationis crimine. At dicit de illo Ioannes cap. 18. *Erat autem Simon Petrus stans, & calefaciens se, dixerunt ergo ei. Numquid & tu ex discipulis eius es? Negauit ille*, &c. Quid miserius? Sed in hoc malum deuenit, quia impiorum conuersationi se immiscuit. Rem pulchrè tractat D. Laurent. Iustinian. lib. de triumph.

Agon

Agon. cap. 8. *Qui Dei filij vsus fuerat contubernio, atque sapientiæ audiebat verba, nunc sceleratorum hominum residebat in medio, & illorum potissimùm, qui dominum ipsius ligauerant, atque percusserant. Tales equidem obscœna semper, & impudica consueuerunt proferre eloquia. Vnde tanta ô Petre, mutatio, tanta tibi repentina defectio contigit?* Et quid non contingeret ei, qui vtebatur impiorum consortio? Sic cauenda est impiorum conuersatio. Huc trahe dicta tom. 1. in vetus testament. lib. 2. cap. 4. §. 7. & alibi.

Genesis 13. Dixitq; Dominus ad Abram, postquam diuisus est ab eo Loth: Leua oculos tuos in directum, & vide à loco, in quo nunc es ad aquilonem, & meridiem, ad orientem, & occidentem. Omnem terram, quam conspicis, tibi dabo, & semini tuo vsque in sempiternum. Faciamq; semen tuum sicut puluerem terræ: si quis potest hominum numerare puluerem terræ, semen quoque tuum numerare poterit.

§. XII.

Eleemosyna auget bona.

Diuisas regiones primas dedit Abrahamus Lotho, & statim à Deo accipit integras totius regionis partes. Sic ait textus: *Dixit Dominus Abram, postquam diuisus est Loth ab eo: Leua oculos tuos in directum, & vide à loco, in quo nunc es, ad aquilonem, & meridiem, ad orientem, & occidentem. Omnem terram, quam conspicis, tibi dabo.* Quid plenius lucro? Ipse partem dederat vnam, siue dexteram, siue sinistram, & omnes integrè à Deo accipit partes. Et cur sic numeratis omnibus partibus terræ, eius integram possessionem Deus mandat Abrahamo? Insinuat textus aiens: *Dixitque Dominus ad Abram postquàm diuisus est Loth: Leua oculos*, &c. Ex eo quod diuisæ terræ partem obtulit, totam accepit. Ait D. Chrysostomus in præsenti: *Vt discamus quod Deus remunerauerit eum pro ys, quæ in Loth collocauerat, hæc addidit; dixitque Dominus ad Abram, postquam diuisus est Loth, quasi manifestè dicens: Partem terræ cessisti. Ecce ego totam tibi terram polliceor: vidisti quantis cessit, & quanta est assecutus? Hic erudiamur, vt magna in dandis eleemosynis largitate vtamur, quò datis paruis adipiscamur magna.* Abrahamus totam terram ob oculos Loth posuit, vt quam vellet partem acciperet: Deus statim totam terram ob oculos posuit Abrahami, vt totam, & integram perciperet. Sic augeri solent parua, quæ à nobis in egenos proficiscuntur. Ioan. 6. accepit Iesus quinque panes, quos manibus suis fregit, & dedit ingenti virorum, puerorum, & mulierum multitudini, qua saturata, iubet colligi fragmentorum reliquias. *Collegerunt ergo & impleuerunt duodecim cophinos fragmentorum.* Ecce tibi Apostoli exhibuerant quinque panes dandos multitudini, & duodecim cophinos fragmentorum accipiunt. Cur hæc? Ait D. Cyrillus Alexandr. lib. 3. in Ioan. cap. 18. *Liberalitas nobis hoc miraculo commendatur, & quasi magna voce dicitur: Quanto plura dabis liberaliter, atque misericorditer, tanto tibi plura largius confluent.* Mihi crede, crescunt semper bona, quæ cum egenis diuiduntur, & omnibus sufficiunt, & possessorem implent. Sic 4. Regum 4. iussit diuidi viginti panes inter centum homines, dicens: *Da populo vt comedant; hæc enim dicit Dominus, comedent, & supererit, posuitque coram eis qui comederent, & superfuit.* Et vnde ex tam paucis paruísque panibus post saturatum populum, potuit aliquid superesse? Pulchrè D. Ambrosius lib. 6. Examer. cap. 2. *Diuidere omnibus voluit, & sufficere in omnibus indicauit.* Nunquam ex eo quod egenis datur, non maximum redundat lucrum. Genes. 24. Puella Rebecca audiuit sitibundum virum, qui aquam petebat, cui bona puella statim porrexit hydriam, quin & eius camelis dedit etiam bibere. *Postquam autem biberunt cameli, protulit vir inaures aureas appendentes siclos duos, & armillas totidem pondo siclos decem*, &c. Dedit illa aquam, & accepit inaures, & armillas aureas pro auribus, manibúsque ditandis. Sed cur beneficæ puellæ aures, manúsque auro implentur? Theodoret. sermone 8. de prouident. *Aures quidem vtpote quæ hospitum petitiones facilè excipiebant, auro exornant; similiter & manus, vtpote animæ magnanimitati pulchrè subseruientes eodem vestit.* Sic quæ aquam dabat, aureis impletur muneribus, vt videas quàm crescant bona, quæ liberaliter exhibentur.

§. XIII.

Deus quasi nescit parua donare, sed à magnis incipit. Vbi quàm periculosum sit à magnis venire ad parua.

Ecce quàm largiter donat Deus, quippe ait: *Vide à loco, in quo nunc es, ad aquilonem, & meridiem, ad orientem, & occidentem. Omnem terram, quam conspicis, tibi dabo.* Simul omnes terræ partes proponit, & omnes simul largitur, quasi nesciat non magna, & integra largiri dona. Sanè Abrahamus dimidium regionis sibi volebat, dum ait: *Si tu dexteram elegeris, ego ad sinistram pergam.* At Dominus illi offert omnes simul partes, quasi nesciat non nisi magna, & integra suis præstare. Luc. 12. *Ait ei quidam de turba: Magister, dic fratri meo, vt diuidat mecum hæreditatem. At ille dixit ei, homo, quis me constituit iudicem, aut diuisorem super vos?* Sic Iesus à se ablegat munus diuisoris, nec vult cum fratribus agere de hæreditate diuidenda vt quisque suam partem tollat. Et cur qui hominum languores tulit, & infirmitates portauit, sic se negat diuidendæ hæreditati? Vix erat Dei quod hæreditatis terrenæ particulæ hominibus darentur, de cuius munere veniebat, quòd totam, & maximam ipsi acciperent cælorum hæreditatem. Ait D. Augustinus sermone 196. de Tempore: *Petebat ille dimidiam hæreditatem, petebat in terra dimidiam, in cælo Dominus offerebat totam.* Equidem detrectat Dominus dare dimidium in terra; quia non est eius beneficentiæ particulas dare, sed totam & integram rem in cælis parat. Hinc beneficiorum suorum receptorem hominem creaturus, prius ei habitaculum parat. Et quale habitaculum? Ait Genes. 1. *In principio creauit Deus cælum, & terram.* Vt homo existeret, sufficeret, quòd illi terram crearet; cur statim maluit & terram, & cælum illi creare? Parua res erat terra, vt sola à Dei beneficentissima manu daretur; additum fuit cælum, vt diuina largitas inciperet à magnis; solet enim Deus nõ tam à paruis ire ad magna, quàm à magnis ad maiora extendere suam largitatem. Sic Tertullianus lib. 2. contra Marc. fatus: *Hoc præconio suæ addidit bonitas Dei quod prius domi-*

domicilium Domini commenta est, aliquam postmodum molem maximam, postmodum & maiorem, vt in magna tanquam in minore proluderet, atque proficeret, & ita de bono Dei, id est, de magno ad optimum quoque eius, id est maximum habitaculum promoueretur. Hoc est diuinæ bonitatis, largitatisque præconium singulare, quòd magnum quid semper suis asseclis meditetur, & non tam de paruo ad maius, quàm de magno ad maximum in suis donis procedat. Datum fuit homini à Deo prius domicilium non in parua casa, sed in maxima vniuersi mole, vt de hoc magno ad maximum cælestis gloriæ procederet. Fœlix, qui benefactorem suum Deum sic æmuletur, vt de magnis ad maxima tendat. Nunquam mihi crede, sine periculo de magnis ad parua venies. Genes. 6. *Videntes filij Dei filias hominum quòd essent pulchræ, acceperunt sibi vxores*, &c. Eucherius legit: *Videntes filij Dei filias hominum quia bonæ*, &c. Sed quale flagitium fuit quòd filij Dei de bonis filiabus hominum vxores acciperent? Si ipsę filiæ hominum bonæ apparebant, cur çulpantur filij Dei eas accipientes? Ait ibi Eucherius: *Deserto itaque bono magno lapsus est factus ad bonum minimum, non bonis proprium, sed bonis malisque commune.* Vt filij Dei erant, in magno iam versabantur bono, & de magno ad maximum, & præstantissimum debebant currere. At illi videntes bonum nimium pulchritudinis in hominum filiabus, quod est bonis malisque commune, de magno se se inclinarunt ad hoc minimum, & lapsi sunt miserè. Caueat quisque in magnis est, ne descendat ad minima, nisi velit in magnum venire discrimen.

§. XIV.

Virtus fœcundior in semine quàm natura.

MAgna erat illa Dei promissio Abrahæ facta, vt daret semini eius terram, quippe ait: *Omnem terram, quam conspicis, tibi dabo, & semini tuo vsque in sempiternum.* Verùm semen Abrahæ talem promissionem amisit eiectum à terra sua. Quomodo ergo fuit vera promissio de æternanda terra in semine Abrahæ, si nullum est Abrahæ semen, quod regnet in terra? Respiciebat promissio non semen Abrahæ naturale, sed morale; quod apparet in doctrina fidei, in exemplis virtutum: quod & in Abrahamo, & in omnibus fœcundius est ad æternandam sortem promissionis diuinæ. Cauebat enim lex Leuit. 24. *Accipies quoque similam, coques ex ea duodecim panes, qui singuli habebunt duas decimas, quorum senos altrinsecus super mensam purissimam statues coram Domino, & pones super eos thus lucidissimum, vt sit panis in monimentum oblationis Domino. Per singula sabbatha mutabuntur coram Domino suscepti à filijs Israël fœdere sempiterno.* Atqui filij Israël suscipientes panes illos, & illis vescentes, minimè inuenti sunt post ruinam templi Ierosolymitani: Quomodo ergo in illis seruari potuit fœdus sempiternum? Non loquitur ibi spiritus diuinus carnaliter solùm, sed magis spiritualiter, vocans filios Israël illos, qui maiorum virtutibus, & exemplis bonorum operum pascuntur; qui pastus adeò fœcundus est, vt nunquam non nutriat veri Israëlis filios. Ex quo ait D. Petrus Cellen. lib. de panibus, cap. 9. *Fortè ij panes sunt propositionis, quorum facta, & dicta, posteris tanquam forma, & exempla proponuntur imitanda virtutis: virtutis enim opera tam authorem suum, quàm & authoris imitatores sufficienti pabulo inconsumptibili pascunt. Nam quò plures superueniunt virtutis degustatores, eò semper superadhærescunt reliquiæ vberiores.* Nescit sterilescere semen virtutis, sed in dies augetur supra modum. Natura quot venas aperit nascentium, tot perdit. At qui virtutis semina in mundum mittit, indefectibiles trahit segetes imitatorum, vt numerosiores appareant, & diuturniores familiæ, quæ maiorem virtutem æmulis concitant. Hinc Apocalyps. 7. *Audiui numerum signatorum centum quadraginta quatuor millia signati ex omni tribu filiorum Israel, ex tribu Iuda duodecim millia signati*, &c. Quæuis tribus multis filiorum agminibus stipata Deo assistit. Et vnde tanta fœcunditas in tribubus? Ait D. Petrus Cellen. suprà: *Vnde enim cuiusque tribus Patriarcharum tanta filiorum numerositas, vt duodecim habeat millia signata, nisi quia vera virtus sterilitate remota propagatur etiam in mille generationes? Tanta namque Iudæ succrescit proles virtutis, quanti fuerint æmulatores confessionum*, &c. Semper virtutum satores numerosioribus gaudent imitatorum prolibus.

Genesis 13. Surge ergo, & perambula terram in longitudine & latitudine sua, quia tibi daturus sum eam. Mouens igitur Abram tabernaculum suum venit, & habitauit iuxta conuallem Mambre, quæ est in Hebron. Ædificauitq; ibi altare Domino.

§. XV.

Dum Deus non relinquatur, nihil interest cætera omnia relinqui.

IN loco diuisionis habuit Abrahamus Deum & apparentem sibi, & colloquentem; imò & pollicentem multa; & tamen inde surgit, & mouet tabernaculum suum. Ait enim: *Mouens igitur Abram tabernaculum suum venit, & habitauit iuxta conuallem Mambre, quæ est in Hebron. Ædificauitque ibi altare Domino.* Cur bone inde tabernaculum moues? Cur locum dimittis, in quo Deum vides, cum Deo loqueris, & multa pollicentem experiris? In loco diuisionis Deum habes pollicentem; cur hunc dimittens locum iuberis mouere tabernaculum, & Hebron ire? Etiam in Hebron Deum spectat, cui aram erigit. Et dum non discedit à Deo, cui etiam in Hebron litat, arámque illi struit, non æstimat alia relinquere. Nulli alligatur nisi Deo, quæuis alia facilè dimittit, dum ob oculos habeat Deum, cui exhibeat cultum. Cant. 3. *Ferculum fecit sibi Rex Salomon de lignis Libani, columnas eius fecit argenteas, reclinatorium aureum, ascensum purpureum, media charitate constrauit propter filias Ierusalem. Egredimini, & videte filiæ Sion Regem Salomonem in Diademate*, &c. Erant purissimæ puellæ in ferculo aureo inter Salomonis veri diuitias, & delicias, nil ibi non diues, non pulchrum, non delectabile; & tamen iubentur egredi inde. Cur non magis hæreant ibi? Cur relinquant tantum ferculum? Cur non magis delicientur ibi cum dilecto suo? Ait: *Egredimini, & videte Regem Salomonem.* Iubentur egredi, sed vt Salomonem verum videant, & dum verissimum Salomonem non relinquant, sed vbivis ad illum festinent, nil interest quòd cætera omnia relinquant. Pulchrè ait Gillib. sermone 10. in Cant. *In reclinatorio aureo erant, de quo processit sermo hesternus. Delectabilis ille locus est, & vberior ad latitiam, quam humana queat affectio capere. Vicibus alternatur hoc gaudium,*

gaudium, nec potest esse continuum, quod est nimium. Bona tamen vices vbi non disceditur ab sponso. Egredimini, inquit, & videte Regem Salomonem. Non vult eas discedere à Christo. Equidem dum minimè nobis discedendum est, nihil interest qnod discedamus ab aliis quibuscumque, etiamsi discedamus ab omni fortuna, & ab omni gaudio mundi. Dicebat Iob cap. 17. *Pone me iuxta te, & cuiusuis manus pugnet contra me.* Quasi cum omnibus pugnis bellisque hostium vellet comparare, quòd apud Deum quietus esset, sedens cum Magdalena secus pedes eius, hanc optimam eligens partem. At sponsa ait Cant. 1. *Trahe me post te, curremus*, &c. Non sedere, sed currere amat; non secus pedes poni, sed trahi huc, illúcque gaudet. Cur non magis secus pedes manere postulat? Nónne ibi optima est pars fœlicium? Cur ergo ab optimæ partis quiete adduci amat, & magis in motu, & cursu esse gaudet? Ipsa ait? *Curremus post te*, dum & in cursu Deum habeat, Deo adhæreat, nil æstimat aliud, licet discedendum sit ab optimis partibus. Quò respiciens D. Ambrosius lib. de Isaac cap. 3. ait: *Anima ergo bona contemnit visibilia, & sensibilia, nec consistit in eis, nec in suscipiendis his immoratur, & residet, sed ascendit ad illa æterna, & inuisibilia, & plena miraculis. Etenim perfectioni studens, solum illud bonum diuinitatis intendit, nec aliud quidquam requirendum putat; quia tenet quod summum est.* Sic faciat qui sapit, vnum Deum attendat, quem dum præ manibus habeat, nihili æstimet alia, siue amittéda sint omnia, siue perdenda sint vniuersa; hoc solum spectet, quòd Deum habeat.

CAPVT IV.

Abrahami prælium, & victoria.

At verò Amraphel rex Sennaar, & Arioch rex Ponti, & Chodorlahomor rex Elamitarum & Thadal rex gentium, quod erat in Assyria pubis validæ congregantes Pentapolim hostiliter petunt, amplam quidem, & vrbibus frequentem regionem, sed opis, subsidij indigam, quæ deliciis suis incolas eneruarat, & tantum non in fœminas redegerat. Præerant tunc regioni quinque reges, Sodomæ, Batæ, Gomorrhæ, Bersæ, Adamę, Sennaab, & Seboim, Semeber, & innominatus alius Balæ quæ est Segor. Hi omnes post duodecim annos seruitutis à Chodorlahomor defecerant, quem armatum, amicisque munitum iam inuadentem perduelles, multáque vastantem immolant cohibituri. Tenuit vtriusque partis agmina vallis siluestris nota Pentapolitis, & secura, Assyriis autem vt ignota, sic plena discriminum propter frequentes bituminis puteos. Sed Chodorlahomor dominij memor antiqui, malos seruos aggreditur, voce turbat, turbatos fugat, totóque campo insectatur palantes, fusóque & contrito bellatorum exercitu, ditissimas nullat vrbes, imbellémque turbam, cum qua & Lothum Abrahami propinquum rapit in seruitutem. Non diu tamen Pentapolitæ inulta regni sui viderunt dispendia. Vulgata namque eorum strages, vt Abrahamum impleuit, sic affectus est Lothi desiderio, vt numeratis vernaculorum trecentis, & decem & octo auxilio futurus misero aduolaret. Quamuis vni aduersus quatuor exercitus numero inferiore certandum foret. Non paruo itinere superato vsque Dan nocturnis tenebris nihil suspicantes hostes aggreditur, prælio delet, captiuas opes occupat, Lothum, cæterósque omnes Pentapolitas in libertatem restituit. Triumphatori tanto redeunti obuij fuere Sodomorum rex, & rex Salem Melchisedech; hic, qui viro cælestem benedictionem adiungeret, sacerdos enim erat; ille, qui tantæ offerret præmia virtutis. At Abrahamus vt fortis fuerat in pugna, sic in victoria religiosus, & plus cum Melchisedech in pane, & vino Christianorum sacramenta delineat: à Rege autem Sodomorum nec filium accipit, nolens alteri debere bona sua, quàm Deo vero & summo.

PARS VNICA MORALIS circa textus litteram.

Notvm est in Abrahamo vt viro fideli cum pugnis venit victoria, & triumphus, ne sit Christianus qui triumphi spe non amet pro virtute pugnas subire.

Genesis 14. Factum est autem in illo tempore, vt Aramphel rex Sennaar, & Arioch rex Ponti, & Chadorlahomor rex Elamitarum, & Thadal rex gentium, inirent bellum contra Bara regem Sodomorum, & contra Bersa regem Gomorrhę, & contra Sennaab regem Adamæ, & contra Semeber regem Seboim, contráque regem Balæ, ipsa est Segor, omnes ij conuenerunt in vallem siluestrem, quæ nunc est mare salis. Duodecim annis seruierant Chadorlahomor, & tertiodecimo anno recesserunt ab eo. Igitur decimoquarto anno venit Chadorlahomor, &c.

§. I.

Peccatori nunquam deficiunt pœnæ, & molestiæ mille.

Ecce tibi quid sibi metant Pentapolitæ, quippe quatuor validissimi reges dicuntur venire contra illos; quia cùm duodecim annos seruitutis sustinuissent, ruperunt iugum, quippe ait, quod illi *inierunt bellum contra Bara regem Sodomorum, & contra Bersa regem Gomorrhæ*, &c. Et statim belli causam ostendens ait: *Duodecim annis seruierāt Chodorlahomor*, &c. Igitur antea Pentapolitas longa seruitus presserat, modò durissimum prælium eosdem concutit. Cur tot molestiæ in miseros insurgunt? Dixerat supra cap. 13. *Homines autem Sodomitæ pessimi erant, & peccatores*, &c. Nec miror, quod peccatorés tot molestiæ affligant; nequit enim peccator sine molestiis, pœniúve diu agere vitam. Pulchrè enim Nazianz. homines peccatores vocat architectos, fabrósque peccati. Quippe ait orat. in sanctum Baptisma. *Crede nullam mali essentiam esse, nec principatum: sed nos pestiferúmque spiritum fabros eius, & architectos esse.* Architecti, fabriue, vt operam dent arti suæ, necesse habent ingentes trabes

voluere, sub illis sæpe gemere. Sic peccatores dum se tradunt peccatis, fabri sunt, architecti sunt, ingentia mouentes pondera, & sub ponderibus gementes, sudantes. Hinc Caino Genes. 4. iuxta Septuag. *Peccasti, quiesce.* Petitur ex peccatore vt quiescat, quasi peccatori non quies sit, sed molestia, sed labor. Vt dicat D. Augustinus lib. de vera & falsa pœnit. *Qui ergo nunc quiescit, dolere oportet quòd non prius quieuit.* Equidem priùs nulla quies poterat esse peccanti; nunquam enim peccatoribus non sunt molestiæ, non adsunt pœnæ. Genes. 8. emisit Noë columbam de arca, de qua dicit: *Quæ cum non inuenisset vbi requiesceret pes eius*, &c. Ecce tibi columba dum ab arca se subducit, non inuenit requiem: sic peccator separatus à Deo nullam requiem habet, sed vndique illum exagitant molestiæ. Ait D. Cyprianus ad Nouatianum: *Columba, quæ pedibus suis requiem habere non poterat, lapsorum imaginem portabat, qui immemores diuinarum prædictionum ceciderunt, quorum Dominus ruinam his verbis significarat, dicens: Qui audit verba mea, & non facit ea, similabo eum viro stulto, qui ædificat domum suam super arenam; venerunt tempestates, & impegerunt in domum illam, & cecidit, & facta est ruina eius magna.* Sic qui à Deo deficit, sine requie manet tempestatibus mille obiectus, mille onustus molestiis. Isaias cap. 1. de peccatoribus conuersis ad Christum ait: *Cognouit bos possessorem suum, & asinus præsepe Domini sui.* Nomine bouis, & asini populos significat, nimirum Iudaicum, & Gentilem. Iudaicus populus bos dicitur propter legis iugum; Gentilis autem meritò asinus, vt quem idola importabilibus oneribus soleant comprimere. Ait Nissen. homil. in Nat. *Bos autem est Iudæus legi subiugatus, asinus verò animal ferendis oneribus aptum gentilis est sub grauissimo idololatriæ onere gemens.* Quæ malorum onera imponit suis idolum quodque mundi, non sine ingenti gemitu feruntur. Heu miseri homines, qui asinino stupore rapimini, vt idola mundi colatis, vt seruitia impendatis vitiis; fallar nisi multum gematis sub oneribus grauissimis. Psalm. 77. *Lætabitur iustus cum viderit vindictam.* Et cur lætabitur iustus de vindicta? An quia gaudet in malis aliorum? Absit; sed quia videns pœnas vitiosorum etiam in hac vita, dum se impendunt voluptatibus, ipse de suis bonis lætatur. Ait Ruffinus ibi: *Ideò lætabitur, quia ipse non erit particeps impiorum pœnæ; attende pœnam malorum etiam inter suas voluptates. Ecce ille æstuat auaritia, alius feruet luxuria, alius iracundia accenditur, alius inuidiæ facibus inflammatur. Sic se Deus in præsenti à malis vindicat, eósque ipsis suis vitiis flagellat; vt nemo sit qui sub onere suorum idolorum non gemat.* Hinc Dominus conuocans ad se peccatores aiebat Matth. 11. *Venite ad me omnes qui laboratis, & onerati estis. Ego reficiam vos.* Vnum offert leuamen laborum, & onerum, & innumeros rapit, qui seruiebant vitiis. D. Basilius Sel. orat. 29. ait: *Huius vocis hæreditatem obtinuit Apostolorum cœtus, hanc in manibus habentes non inflata tuba cælum hominibus peruium reddiderunt, terras integras persuasit ea vox, Sine vi captæ sunt ciuitates.* Rapiuntur ad Deum ciuitates vbi audiunt subleuandæ esse oneribus, & laboribus sub quibus gemebant seruiendo idolis, & aliis.

* * *

§. II.

Monimenta peccatorum punitorum sapidissima.

De campo pugnantium regum propter frequentes syluas, & nemora amœnissima locutus ait: *Quæ nunc est mare salis.* totus enim ille campus fulminatus à Deo propter incolarum vitia conuersus fuit in lacum, qui dicebatur *lacus Asphalti*, vt notat Caietanus, & *mare mortuum*, vt ait D. Hieronymus. Cur relictis illis notissimis nominibus laci istius maluit textus noster illud vocare *in præsenti Mare salis?* Diuinè author nostri textus recurrit ad nomen, quod lacum illustriorem constitueret; sapidissima enim sunt, & grauissima monimenta, quæ perduellium pœnas ob oculos constituunt. Hinc cum Theodoricus rex perduelles suos prælio fudisset, campósque imò & fluuium Athesim eorum cadaueribus impleuisset, ait D. Ennodius in eius panegyrico: *Salue fluuiorum splendidissime, qui ex maiore parte sordes Italiæ eluisti, mundi fæcem suscipiens sine dispendio puritatis. Ecce ille tectus armatis campus enituit humanorum ossium candore nobilissimus, scœnam pulcherrimam seruet terra sublimis; tamdiu maneat, quod passi sunt, quamdiu deleat obliuio quod fecerunt.* Ecce tibi quot illustria nomina congerat Ennodius in campum, & fluuium, qui cadauera perduellium receperat. Exinde fluuius splendidior, vt qui fæces absorbuerat Reipublicæ sine puritatis dispendio. Exinde campus tot nitoribus fulget, quot cadaueribus. In tanta ossium humanorum congerie, non funestus tumulus, sed scœna pulcherrima apparebat, & sapidissima. Sic bonus scœnarum sales in loco peccatorum punitorum gustat. Sapidissimum enim est spectantibus supplicium iunctum delictis. Hinc Iesus noster trophæo suo elegit locum punitorum cadaueribus conspicuum. Dicit enim Matth. 27. *Et venerunt in locum, qui dicitur Golgotha, quod est Caluariæ locus, & dederunt ei*, &c. Erat celebris collis decollatorum reorum caluariis, ossibúsque plenus. Et cur hunc locum sibi Dominus ad triumphum elegit? Meritò mundaturus mundum, effecturúsque riuos gratiarum elegit locum, qui punitorum ossibus albicabat. Ex punitis enim peccatis gratiarum fontes, virtutúmque propagines mirificè saporantur, vt ab hominibus capiantur. Quò spectans D. Hieronymus ibi fatur: *Apparet Caluariam locum significare decollatorum, vt vbi abundauit peccatum, superabundaret gratia.* Equidem vbi abundans peccatum puniebatur, locus erat aptissimus, vt inde oriretur superabundans gratia. Et Christianus Druchmarus etiam ibi ait: *Quia ibi caluariæ auferebantur reis hominibus, placuit Deo ibi mori, vbi rei puniebantur, vt erigeretur vexillum virtutum.* Ibi tempestiuissimè vexilla virtutum figebantur, vbi rei puniebantur, quorum punitionibus sic virtutes saporabantur, vt ad se homines raperent. Vt dicat Psalm. 67. *Lætabitur iustus cum viderit vindictam, manus suas lauabit in sanguine peccatoris.* Ecce tibi ex punitione peccatoris iustus recipit & lætitiam, & munditiem, éstque illi sanguis peccatoris effusus pro lauacro. Et qualiter est pro lauacro sanguis peccatoris effusus? Ait Ruffinus ibi: *Actiones suas mundauit iustus ex consideratione vindictæ reproborum, quando videt peccatoris pœnam, proficit ipse, & mors alterius valet ad vitam.* Sic locus punitorum peccatorum ossibus illustris scœnam pulcherrimam præbet, qua in sua innocentia læta-

tur

tur iustus, & sordes abluit vt festinantius currant homines ad munditiem.

§. III.

Tolerabilior est seruitus durissimis exactionibus potentiori exhibita, quàm defectio exposita bellorum periculis.

DEbellati ab Assyriis Pentapolitæ duodecim annis seruierunt Chodorlahomor, cuius seruitutis duritiem non sustinentes rebellarunt aduersùs eum, & quem Dominum noluerunt, sustinuerunt violentissimum hostem. Ait enim: *Duodecim annis seruierunt Chodorlahomor, & tertiodecimo anno recesserunt ab eo. Igitur quartodecimo anno venit Chodorlahomor, & reges qui erant cum eo, percusserúntque*, &c. Venit, inquam, Chodorlahomor in bello aduersùs rebelles suos, quorum exercitum contriuit, vrbes spoliauit, fœminas, & paruulos in miseram redegit captiuitatem. Quis vel ex hoc facto neget tolerabiliorem seruitutem fuisse Pentapolitis quàm defectionem in bello? Dum seruiebant, erant sub domino, fateor; exactiones durissimas persoluebant, non nego. At dum deficiunt à Domino, manent sub hoste, & quem refugiunt exactorem, patiuntur deprædatorem, interfectorem. Herodes callidissimus princeps hac ratione cohibebat Iudæos suos, ne seruitutem negarent Romanis iam pridem datam apud Ægesippum lib.2. cap.9. *Duo sunt itaque, quibus respondendum arbitror, quæ in maximo sunt querelarum pondere. Quod plerique vociferantur de iniurijs præsidum: & quòd plerique perijsse sibi libertatem gemant. Consideremus ergo, ne in vtroque eorum non perfunctoria materia bellorum sit; quid enim ineptius quàm de iniurijs queri, & bellum subtexere, ac periculis mutare contumelias? Dum iudicem refugias, hostem inducas, cum iudex iniquus plerumque iuris interpres sit, hostis autem etiam iustus semper sit appetitor salutis.* Hoc indubitatum est, quod vel iniquissimus dominus, aut iudex non tam intolerabilis est subditis quàm hostis; dominus enim quamuis durissimus tuam insectatur crumenam, dum hanc fugat, in cæteris potest esse proficuus. At factus hostis in totum damnosus est, & crumenam insectatur & salutem. Quis populo intolerabilior, quàm Roboam Salomonis filius? Ipse ait 3. Regum 12. *Pater meus posuit super vos iugum graue, ego autem addam super iugum vestrum: Pater meus cecidit vos flagellis, ego autem cædam vos scorpionibus.* Quid durius? Non miror, quòd decem tribus deficiant à tam sæuo domino; defecerunt quidem decem tribus ab illo, cum quo manserunt solæ duæ. Sed in defectione inuenerunt mitius aliquid? Ait 2. Paralipom. cap. 12. *Pugnauerúntque aduersus se Roboam, & Ieroboam cunctis diebus.* Fugientes pacificas exactiones inciderunt in sumptus pertinacissimi belli. imò cap. 13. Egressus Abias contra istos rebelles bellum intulit. *Fugerúntque filij Israel Iudam, & tradidit eos Dominus in manu eorum. Percussit ergo eos Abia, & populus eius plaga magna, & corruerunt vlcerati ex Israel quingenta millia virorum fortium. Humiliatique sunt filij Israel in tempore illo: Persecutus est autem Abia fugientem Ieroboam, & cepit ciuitates eius.* Compone modò cum tota duritie illa sæuissimi domini hæc munera hostis. Haud dubium, quin sub illius domini scorpionibus non passi fuissent Israelitæ quod passi sunt sub eodem hoste. Nec tot sumptus facerent bonorum in exactionibus Roboami, quot sumptus fecerunt in sustentando bello aduersùs eum, & in cogendo exercitu quingentorum millium hominum, præterquã quod perdiderunt in tanti exercitus contritione, in tantarum vrbium populatione. Suauiùs equidem tribum Iudam haberent decem tribus sociam in soluendis tributis auarissimo Roboamo, quàm deficientes ab illius seruitute, se exponerent violentissimis mortibus, & rapinis. Ex quo Paulus Orosius lib.5. cap.2. componit fœlicitatem æui, quando patria habebat Romam dominam, cum miseria temporis, quando illam hostem patiebatur. Ait enim: *Tantum interest inter præsentia, præteritáque tempora, vt quod Roma in vsum luxuriæ suæ ferro extorquebat à nostris, nunc in vsum communis Reipublicæ conferat ipsa nobiscum.* Sanè Domini licet multa exigant à nobis, multa & ipsi conferant nobiscum in communes vsus Reipublicæ: at hostis nullum bonum nobis commune respicit, sed ferro extorquet quidquid suis commodis putat vtile. Præferenda ergo seruitus est tot aliis spoliationis, salutis vitæ periculis. Id quod suis persuadebat Iosephus apud Ægesippum lib. 6. cap.15. *Refertis mori præstare, quàm libertatem amittere. Quando nobis ista Iudæi successit sententia? aut quando apud Hebræos vtilis sit seruitus libertati inutili non prælata? Iacob ipse Patriarcha in Ægyptum deduxit Hebræos ne perirent fame. Descenderunt Patriarchæ simul & duodecim filij eius præclara generis nostri exordia. Ibi Iudas ille nobilis Iudæorum prosapia, qui nomen populo dedit. Ibi Ioseph curru sublimis, & equis subijcere se in potestatem maluit, vt aleret suos, quàm ad originis propriæ libertatem redire. quia non erat crimen seruire potentioribus. Sic patribus vestris etiam dura seruitus non displicebat, vt periculis anteferretur.* Nec vlli prudenti viro non debet magis placere duriter in pace seruire quàm se submittere extremis periculis. Et vt ait ipse Iosephus lib.6. de bello Iud. *Licet pulchrum sit pro libertate pugnare, tamen id in principio decet fieri. Semel autem subditus, qui multo tempore paruisset imperio, iugum excutiens, malæ mortis cupidus non libertatis amator videtur.*

Genesis 14. Et egressi sunt Rex Sodomorum, & rex Gomorrhæ, rexq; Adamæ, & rex Seboim, necnon & rex Balæ, quæ est Segor, & direxerunt aciem contra eos in valle Siluestri, scilicet aduersùs Chadorlahomor regem Elamitarum, & Thadal, &c. Quatuor reges contra quinque. Vallis autem Siluestris habebat puteos multos bituminis. Itaque rex Sodomorum, & rex Gomorrhæ terga verterunt, cecidерúntque ibi, & qui manserant fugerunt ad mortem.

§. IV.

Auspicata congressio est, in qua principes appareant primi. Vbi de Christiano triumpho.

NOn negem hoc auspicatissimum fuisse in hac congressione, quòd primi in illa recensentur principes; dicit enim: *Egressi sunt rex Sodomorum, & rex Gomorrhæ, rèxque Adamæ, & rex Seboim, nec non & rex Balæ, quæ est Segor, & direxerunt aciem* contra

contra eos, &c. Itaque in re congressionis reges primi, & soli numerantur, quod multum faciebat ad victoriæ auspicium. Pulchrè enim de Theodosio Imperatore dicit Oros. lib. 7. cap. 35. *Signo crucis se muniens, signum prælio dedit, ac se in prælium etiamsi nemo sequeretur, victor futurus immisit.* Præmonstrabat iam bonus imperator futuram victoriam, ex eo quòd primus nullis expectatis comitibus se in prælium immiserit. De quo etiam D. Ambrosius orat. in eius obitu ait: *Cum locorum angustijs & impedimentis Calonum agmen paulo serius in aciem descenderet, desilijt equo princeps, & ante aciem solus progrediens ait: Vbi est Theodosij Deus? Quo audito excitauit omnes, & exemplo omnes armauit.* Crede mihi, nullis auspicatioribus armis munimur in periculis, quàm si videamur principes præeuntes. Quò traho illud 3. Regum 20. Vbi dum Achab rex Israël cum paucis suis circumdatus esset à penè innumera Syrorum multitudine. *Ecce propheta vnus accedens ad Achab regem Israël ait ei: Hæc dicit Dominus: Certè vidisti omnem multitudinem hanc nimiam? Ecce ego tradam eam in manum tuam hodie, & scias quia ego sum Dominus. Et ait Achab: Per quem? Dixit ei: Hæc dicit Dominus; per pedissequos principum prouinciarum. Et ait: Quis incipiet præliari? Et ille dixit, Tu.* Vbi Abulensis quæst. 7. ait: *Ita quod Achab iret in prima acie contra exercitum*, &c. Expende modò auspicati certaminis, venientisque victoriæ, quale detur signum, nempe quòd rex sit in primis, quòd ipse præliari incipiat ante suos. Et quis non putet victuros illos, qui principem suum præeuntem in certaminibus vident? Sapienter D. Ennodius in Panegyrico Theodoricum suum media in arena positum, sic loquentem inducit: *Qui in hostili acie viam desiderat, me sequatur. Non respiciat alterum, qui dimidicandi poscit exemplum. Virtus multitudinem non requirit. Ad paucos vadunt bella, bellorum fructus ad plurimos. De me æstimabitur exercitus, & in his, quæ gessero, gens triumphabit. Attollite signa, per quæ ne lateam prouidetur. His dictis poculum causa poposcit auspicij, & laxatis in prælium habenis effusus, vt torrens sata, vt leo armenta vastasti.* Sic rex triumphantium militum se componebat, vt ipse præiret, & suis, & hostibus primis esset notissimus, vt sui haberent quem sequantur, & hostes, in quem primos certaminis impetus confringant, notissimis signis vult signis præcedere. Quo facto auspicium capit, & hostes victurus aggreditur. Auspicium vitæ est in Regibus, in Principibus, quod in re congressus suos conspicui præcedant. In funestissimo illo Israëlitarum certamine cum Syris socium habuit Achab regem Iuda Iosaphat. Cui ait 3. Regum 22. *Dixit itaque Rex Israel ad Iosaphat: Sume arma, & ingredere prælium, & induere vestibus tuis. Porrò Rex Israël mutauit habitum suum, & ingressus est bellum.* Præmittit socium Regem in bellum regiis ornamentis indutum, & ipse dissimulato habitu postremus accedit. Et cur præmisso socio sub regio habitu, ipse habitum regium exuit? Ait Carthusianus: *Ne ipse Achab cognosceretur à Syrys, sicq; minus impugnaretur ab illis, vel, vt pondus belli supra Iosaphat immineret.* Cum habitu regio pondus belli à se depellebat, & in Iosaphat moriturus Rex immittebat. Iam inde Iosaphat auspicem præbens vitæ, & sibi & populo suo extremum protendebat exitium. Ominosum est enim Principi, quod in congressibus amet nesciri, vt auspicatum est quod primus pergat & notissimus, sicque Achab in illo certamine, quo ablatis regiis ornamentis intrauit vltimus periit cum populo suo; & solus Iosaphat vixit, qui in habitu proprio splenduit primus. Quod fœlicitatis auspicium suis sectatoribus dedit Iesus, qui cum vestibus nudaretur, & apud Herodem albis vestibus indueretur. & apud Pilatum coccinis, tandem crucifigendus proprias vestes resumit. Ait Matt. cap. 27. *Et postquam illuserunt ei, exuerunt eum chlamyde, & induerunt eum vestimentis eius, & duxerunt eum vt crucifigerent.* Vnde hæc cura processit, vt crucifigendus Iesus non mutato habitu, sed in propriis vestibus procederet? Quippe Rex regum, & Dominus dominantium in eo dabat auspicium detriumphati mundi, peccatique, quod vel à vestibus notissimus præcedebat in periculis, non aliis remittens, sed sibi pondus certaminum resumens. Quò respiciens Hieronymus ait: *Tunc pristinas vestes recepit, & proprium assumit ornatum, statimque elementa turbantur, & creatori testimonium dat creatura.* Quid auspicatius? Vbi Rex omnium in bello aduersus mundi potestates à suis propriis agnitus vestibus præcedit, se se illi subdit orbis vniuersus. Est nostræ auspicium victoriæ in eo quod Regem nostrum videamus in certamina præcedentem. Hinc Luc. 19. videns Zachæum in arbore clamat: *Zachæe festina, descende.* Cur Zachæus ab arbore descendat, quando in arbore Dominus detriumphaturus est potestates aduersas? Pulchrè D. Chrysologus sermone 64. *Antea Zachæus ascenderat arborem, quam Iesus crucem ascenderat. Hinc est quod dicitur, Festinans descende. Descende ante Dominum de Adami arbore, vt post crucem Dominicæ passionis ascendas. Nisi quis tulerit crucem, & secutus fuerit me, non dixit, præcesserit me.* In eo erat situm Christianæ victoriæ auspicium, quòd videamus in congressionibus nostrum Regem præeuntem.

§. V.

Cadat necessum est, qui inexpertus venit ad pericula.

QVinque erant Pentapolitæ reges aduersus quatuor, sed vix illi quinque appropinquant istis quatuor. Et ecce palantes fugiunt, & pereunt in fuga. Dicit namque: *Itaque rex Sodomorum, & rex Gomorrha terga verterunt, ceciderúntque*, &c. Et quid aliud posset euenire vel in conspectu periculi deliciosissimis, & prorsus mali inexpertibus hominibus? Duodecim annis seruierant Pentapolitæ, & decimo tertio anno excusserant seruitutis iugum, interea nihil militare nouerant, nullum fecerant tentamentum virium, nullum certaminis meditamentum, tunc primum cùm hostem vident, sentiunt bellorum duritiem. Cur non cadant? cur non pereant primo in congressionis impetu? Pulchrè ingentes Iudæorum exercitus despiciebat Titus iis verbis apud Egesippum lib. 3. cap. 24. *Nec vos numerus moueat plebis Iudææ, cum illos tot vestræ virtutis insignia non deterreant, quæ validiora sunt. Nec enim vlla in Hebræis vel rei militaris scientia, vel præliandi peritia, vel moderandi gratia, nullus disciplinæ vsus, nulla tolerandi patientia. Illi nesciunt arma nisi in bello, nos in pace armis exercemur, vt in bello casus belli dubios non sentiamus. Insueti enim euentus dubij, veteranis solemnis triumphus. Quid enim aliud agimus quotidie, nisi vt nobis vana nunquam prælia sint? Vnusquisque domi, quasi in prælio exercetur, vt in prælio meditatio quædam certaminis sit.* Hinc bonus princeps pandit Iudæorum infirmitatem, & certam fugam, & ostentat suorum virtutem etiam in paruo numero militum

tum validissimam. quia nimirum Iudæi sine disciplinæ vsu, sine vlla tolerandi patientia, prorsus inexperti, & insueti periculis se obiiciebant bellorum: Romani autem non præliabantur nisi post multa exercitia, post longa in pace meditamenta certaminum. Cur illi non pereant? Cur hi non triumphent? Crede mihi, illi insuperabiles sunt, qui post multa meditamenta veniunt ad discrimina. Iob cap.15. locutus de malis irremediabiliter afficientibus impium ait: *Terrebit eum tribulatio, & angustia vallabit eum, sicut regem, qui præparatur ad prælium.* Legunt multi: *Vallabit eum angustia sicut rex, qui præparatur ad prælium.* Ecce vt tibi tota valentia rei insuperabilis cōparetur regi, qui præparatur ad prælium, qui non init certamen, nisi post absoluta multa bellorum meditamenta. Quò spectans Vatablus ait: *Circumdabit eum angustia instar regis parati ad bellum, quod est Chidor. Quidam existimant esse genus præludij.* Et fortè ex Vatablo regia apud Pinedam in præsenti pro verbo *Chidor* posuit *hastiludium*, quod Hispani vocant *Torneo.* Sunt nimirum militares ludi, quibus viri in festis pacificis, omnia militaria pericula sine sanguine exercent, vt in vero certamine nullum impetum, nullum hostium assultum inexperti præsentiant. Vt de his validissimis dicat Titus: *Nos in pace armis exercemur, vt in bello casus belli dubios non sentiamus.* Sanè sic roborant hominem hæc malorum præmeditamenta, quibus extra occasionem periculi exercetur, vt penè insuperabilis reddatur, quando postea pericula obuenient. Noui Iacobum pascendis ouibus assuetum, vbi fratri armato appropinquabat, in maximo fuisse timore, & metu. Et cur non timeat inermis pastor armatum bellatorem? Sed ait textus Genes. 32. *Traductisque omnibus, quæ ad se pertinebant, mansit solus. Et ecce vir luctabatur cum eo vsque mane.* Timebat Iacob diem, ne cum fratre congrederetur; & ecce ex Deo venit, qui cum illo nocte congrediatur, & luctetur. Bone Deus sic premis alumnum tuum? De Iosue dicitur cap. 5. *Cum esset Iosue in agro vrbis Iericho, leuauit oculos, & vidit virum stantem contra se euaginatum tenentem gladium. Perrexitque ad eum, & ait: Noster es, an aduersariorum? Qui respondit, Nequaquam, sed sum princeps exercitus Domini, & nunc venio, &c.* Vterque erant solitarij in agro Iacob, & Iosue, vterque spectabat hostiles congressus armatorum. At Iosue apparet ex Deo vir stricto gladio, qui illum in certamina ducat, & comitetur, Iacobo autem apparet vir, qui cum eo luctetur, & tota nocte luctis exerceat. Cur Iosue venit auxiliator, & comes; Iacobo autem magis luctator venit? Sanè Iacob in maiori erat metu, & infirmitate, quam Iosue; & ideò illud ei datur, quo magis roboratur; nimirum, quòd in solitudine, & pace luctas agat, hostiles luctatoris impetus excipiat, & repellat. Id quod supra omne externum auxilium hominem inexpugnabilem reddit, cum ad hostilem arenam peruenit. Ad hæc D. Chrysostomus homil.58. in Genes. *Magna Domini misericordia, quoniam occursurus erat fratri, vt sciret re ipsa quod nihil asperum laturus esset, in figura hominis luctari cum iusto voluit.* Tunc prorsus illi adimit malorum inc[illegible]sorum metus, & ostendit illi Dominus fratris arma minimè pauenda, quando illi in solitudine extra occasionem periculi existenti luctas obiicit, quibus se exerceat. Luctatur cum illo nocte Deus in solitudine, vt expertus luctarum impetus, nil sibi mali timeat in arena. Proh Deus, quàm nobiscum misericorditer agitur, si in pace luctis exercemur! si cùm sumus extra occasionem, nobis obiiciat Deus discrimina incursorum, impetus hostiles, cum quibus in pace luctemur, vt de his præmeditamentis insuperabiles progrediamur ad vera bella, & sanguinolenta! Sanè infrà vbi Abrahamus sciuit captum Loth, volens eum liberare; *Numerauit expeditos vernaculos suos trecentos, & decem & octo.* Hebraicè legitur apud Caietanum: *Et armauit vsitatos suos.* Alij apud Lippoman. *Et expediuit exercitatos adolescentes suos.* Et quidem Abrahamo nullum fuerat antea bellum, quomodo dicitur expediisse exercitatos, & vsitatos suos? Equidem sapientissimus vir præcauens pericula, quæ possent occurrere, sic suam regebat familiam, vt iuuenes in pace meditamenta haberent bellorum, & militares ludos, quibus exercebantur, vt in re periculi insuperabiles existerent.

§. VI.

Timenda perditio est, si te inter delicias agentem hostes impetant.

NEc miror, quòd Pentapolitæ reges cadant coram hostibus, quos excipiunt, in valle siluestri, dicit enim: *Vallis siluestris habebat puteos multos bituminis. Itaque rex Sodomorum, & rex Gomorrhæorum terga verterunt, & ceciderunt ibi.* Erat vallis siluestris in suburbiis Sodomæ, & placet Saliano nostro, & vocem *siluestrem* Theodotion interpretatur *amœna nemora.* Vt videas Pentapolitarum ignauiam, qua excepturi hostes crudelissimos in amœnis hortis, & nemoribus suburbij sui morantur, nec extra delicias suas pedem mouent. Cur non cadant ibi percussi ab hostibus? Crede mihi, tunc tibi maximè timenda est ruina, cùm inter delicias tuas te impetit hostis. Iob cap. 17. de impio locutus ait: *Terrebit eum tribulatio, & angustia vallabit eum, sicut Regem, qui præparatur ad prælium.* Sto à lectione Tygurina dicente: *Angustia & circumuallatio eum circumstant, vt Regem confertis globis præliaturum.* Vbi Tygurina lectio legit *globis*, Regia iuxta nostrum Pinedam ponit *hastiludijs.* Sic enim inuadunt mala impium, vt Regem agentem hastiludiis inuadunt hostes, quod non potest fieri sine ingenti ruina. Quis enim non timeat Regi existenti in ludis, & festis, & amœnitatibus, cum hostes in illum irruunt? Et quis non timeat sibi ab hostibus, si tunc impetant, cum ipse sit inter delicias? Ait Egesippus lib. 3. cap. 5. de expugnatione Antiochiæ Syriæ locutus: *Cum ludi scœnici in ea celebrarentur vrbe, ferunt quendam authorem minorum eleuatis oculis ad montem, Persas vidisse aduenientes, & continuo dixisse: Aut somnium video, aut magnum periculum: Ecce Persæ.* Et meritò magnum periculum putauit, quòd hostes irruerent in populum agentem in ludis. Ægrè enim homo, dum in ludis, & deliciis est, impetum inimicorum sustinet. Achab ab ingenti Syrorum exercitu impugnabatur. 3. Regum 20. tamen de sententia Dei ducentos viros principes in Syros emittit. De quibus ait textus: *Egressi sunt meridie. Benadab autem bibebat temulentus in vmbraculo suo, & reges triginta duo cum eo, qui ad auxilium eius venerant.* Ecce tibi ad Regem, qui munitus erat auxiliatibus copiis triginta duorum regum, mittuntur ducenti viri. Cur tam pauci in tot, tam validosque reges mittuntur? Erant reges Syrij in vmbraculorum deliciis, in conuiuiis festiuissimis, ideo merito putantur fore, vt vel sub paucorum hostium cadant impetu. Ait Iosephus lib.8. de Ant. cap.8. *Accitus igitur principum plys,*

qui

qui triginta duo erant supra ducentos, cognito quòd Syrus ad epulas, & luxum se dedisset, patefactis repentè portis emittit iuuenes. At illi repentino impetu in Syros delati facilè eos profligant, &c. Nullum non perdit hostis, si tunc inuadat, quando inuadendi agunt in amœnitatibus, in deliciis. Vt hinc Christianus discat, quàm sibi in amœnissimis recreationum debeat cauere ab inimicis.

Genesis 14. Tulerunt autem omnem substantiam Sodomorum, & Gomorrhæorum, & vniuersa, quæ ad cibum pertinent, & abierunt: Necnon & Loth, & substantiam eius, filium fratris Abram, qui habitabat in Sodomis. Et ecce vnus qui euaserat, nuntiauit Abram Hebræo, qui habitabat in conualle Mambre Amorrhæi fratris Escol, & fratris Aner: hi enim pepigerant fœdus cum Abram.

§. VII.

Mala vel bona accidentia hominibus iustis respondent his, quæ implent eorum populos.

NOn miror captiuos, & spoliatos fuisse Pentapolitas ab hostibus; sed illud mirandum, quòd textus loquens de eorum spoliatione, de captiuitate nec verbum proferat. Sic enim ait: *Tulerunt autem omnem substantiam Sodomorum, & Gomorrhæorum, & vniuersa, quæ ad cibum pertinent, & abierunt: Necnon & Loth, & substantiam eius*, &c. De Sodomitis solum dicit ablatam esse substantiam, non explicat captiuatas esse personas, quæ sanè captiuatæ fuerunt, vt constat infrà petente Sodomorum rege ab Abrahamo personas redemptas. De Lotho autem explicat & ipsum captiuatum, & bonis nudatum. Cur ergo explicans Lothi captiuitatem, non similiter explicat captiuitatem Pentapolitarum? In Lothi captiuitate sufficienter explicata est captiuitas eorum; quæ enim accidunt iustis pusque hominibus, respondere solent iis, quæ accidunt populis eorum, quos ipsi colunt. Habes ex 3. Regum 11. vt Ahias propheta occurreret Ieroboamo pallio nouo indutus, & vt Ieroboamum vidit: *Apprehendens Ahias pallium suum nouum, quo coopertus erat, scidit in duodecim partes*, &c. Hoc in pallio viri prophetæ factum est, longè aliter in tunica Iesu inconsutili. De qua Ioan. cap. 19. *Erat autem tunica inconsutilis desuper contexta per totum. Dixerunt ergo ad inuicem: Non scindamus eam*, &c. Non passus est Iesus tunicam scindi suam, sed id passus est Ahias propheta videns suum pallium in duodecim partes scissum. Et cur quod patitur Ahias, non patitur Christus? An Iesus minorem patiendi habebat sitim, quàm Ahias? Absit; sed in Iesu, & in Ahia signabatur quod erat futurum in populo vtriusque in Ahiæ scissuris, vt erat scindendus populus eius Hebræus; in Iesu minimè scindendus erat populus Ecclesiæ, quam copulabat sibi. Ait enim D. Cyprianus lib. de vnitat. Ecclesiæ: *Cum duodecim tribus scinderentur, vestimentum suum propheta Ahias discidit. At verò quia Christi populus non potest scindi, tunica eius per totum textilis & cohærens diuisa à possidentibus non est: sacramento vestis & signi declarauit Ecclesiæ vnitatem.* Vt populus à Christo Domino collectus seruaturus erat vnitatem; sic nec in tunica Christi admissa est scissura; Ahiæ autem vestis scinditur, quia scindendus erat populus ipsius. Sic enim mala vel bona iustorum hominum accidentia respondere solent iis, quæ eorum populos implent. Fallar, nisi in iustorum hominum accidentibus clarissimè pateant quæ accidant eorum vrbibus. Ionas ingessiis Niniuem eius subuersionem amabat, euentum autem spectabat sub viridantibus foliis cucurbitæ, quæ in modum vmbraculi adaptauerat sibi. Sed vermis ascendens corrosit cucurbitam, folia exsiccata sunt, & propheta ingemiscere cœpit amissionem sui tugurioli. Cui statim Deus cap. 3. *Tu doles super hederam, in qua tu non laborasti. Ego non parcam Niniuæ ciuitati magnæ?* Quasi necessum esset quod hedera Ionæ responderet ciuitati Niniuæ, vt nihil accideret Prophetæ tuguriolo siue mali, siue boni; quod etiam ciuitati, in qua intrauerat, non accideret. Rem pulchriùs exprimit ipse Dominus apud D. Ephrem dicens: *Debes in vili, ac miseranda cucurbita, quasi per experientiam addiscere, quanta sit vis miserationum Dei. Tu parcis cucurbitæ, ego ciuitati. Tugurium tuum sit speculum ciuitatis.* Et quidem iusti hominis tugurium speculum est, in quo relucent, & in quo videas quidquid boni, vel mali venit eius ciuitati, in qua viuit. Conueniant huc qui velint scire quæ mala bonáve ciuitatibus & regnis sunt ventura. Accedant ad iustorum religiosorumque hominum tuguria, in illis quasi in speculis clarissimis omnia relucent. Sunt bona iustis? Certum est quod implebunt bona eorum conciues. Sunt iustis mala? Væ tibi regnum, væ tibi ciuitas; durissima iam tibi mala imminent. *Tugurium tuum sit speculum ciuitatis.* Malum, quod in viro iusto cernitur, mirum erit, si lethalius non appareat in Republica. Exemplo rem illustro: Homo quidam febri maligna corripitur; accedit medicus, pulsum hominis tentat, digito linguam pertingit, & hæret dubius, iubet infirmum discooperiri, & accensa lucerna pectus, tergúmque attentissimè lustrat, cernit tandem in extima cute minutissimas quasdam maculas nigras, non maiores quàm puncta quædam indiuisibilia. Quid tunc? Desperat prorsus de infirmi salute. Sed cur maculæ illæ adeò minimæ tantam desperationem gignunt? Equidem quando in extima cute illæ maculæ apparent, clarè designant ingens, & irremediabile malum latêre intrinsecus. Sic in viris iustis, qui extra vulgus sunt, si mala vel minima apparent, clarissimè indicant lethalioribus perfundi intima Reipublicæ. Quanta enim necessum est, vt sint mala in multitudine, quæ vel possunt iustos viros pertingere?

§. VIII.

Concordiæ amatores ex solo auditu mala solent percipere.

CApto Lotho ab hostili agmine, res Abrahamo nuntiatur; ait enim: *Ecce vnus, qui euaserat, nuntiauit Abram Hebræo, qui habitabat in conualle Mambre Amorrhæi fratris Escol, & fratris Aner, hi enim pepigerant fœdus cum Abram.* Et simul dicitur Lothi clades nuntiata Abrahamo, & simul numerantur hi, cum quibus Abrahamus erat fœderatus, & viuebat in pace. Et quid necessum erat meminisse in Abrahamo pacis fœdera, quando nuntium accipit de Lothi clade? Quia, vt notat Chrysostomus, Loth hostibus traditus discordiæ pœnas subibat;

bene

bene notatur concordia Abrahæ, dum illius cladem audit, vt sciatur differentia inter eos, qui concordiam vel oderunt vel amant. Vt enim discordes in ipsis inueniuntur malis, sic concordes solo auditu solent noscere mala. Sic Dominus discipulis suis dicebat Matth. 24. *Audituri estis prælia, & opiniones præliorum. Videte ne turbemini.* Origen. legit: *Auditu prælia, & auditiones præliorum*, &c. Ecce tibi non dicit, quia erunt in præliis, nec quia præliorum strages videbunt, sed quod audient præliorum rumores, non visu, sed auditione tantùm prælia percipient. Et cur auditione tantum? Filij pacis sunt, non miror quòd solo auditu prælia nouerint. Ait Origen homil. 28. in Matth. *Ponamus audire quidem prælia esse quando filij pacis à prælijs custodiunt oculos suos, vt non videant maligna, & quoniam non possunt respicere super labores, & dolores, audiunt de prælijs, qualis ciuitas pugnet aduersus qualem ciuitatem, aut qualis gens a quali expugnetur gente.* Vt sunt filij pacis, & inter se concorditer & pacificè viuunt, sic prælia, eorúmque strages minimè vident, sed solùm de illis audiunt. Et quidquid bellici laboris est, quidquid sæui doloris, non visu, nec vsu, sed auditione sola percipiunt. Hinc quando Angelus Domini stricto gladio Ægyptiorum percutiebat primogenitos, de Israëlitis dicit Sapiens cap. 18. *Absconsè enim sacrificabant iusti pueri bonorum, & iustitiæ legem in concordia disposuerunt. Similiter & mala, & bona recepturos iustos patri omnium decantantes laudes. Resonabat autem inconueniens inimicorum vox, & flebilis audiebatur planctus ploratorum infantium*, &c. Ecce tibi iusti intra domos suas sacrificabant, & Deum laudabant, interea durus debellator Angelus Ægyptios miserè conficiebat, quorum vox, & lamenta ad aures perueniebat Israëlitarum. Non videbant, sed tantum audiebant interfectorum planctus. Ægyptij videbant cladem, & manum interfectoris experiebantur, quem multis persequebantur planctibus, Israëlitæ solas audiebant voces. Et cur apud Ægyptios ipsa materia planctus versabatur, apud Israëlitas solæ voces illorum audiebantur? De Israëlitis dicit: *Iustitiæ legem in concordia disposuerunt*. Meritò qui in pace, & concordia agunt, solas percipiunt voces calamitatum. Ait Hugo Cardin. *Dum Hebræi concorditer immolarent Pascha, Ægyptij econtrariò discorditer vlulabant, & clamabant propter mortem primogenitorum suorum.* Sic apud discordes animos erat materia, & vsus calamitatis; apud concordes autem tantùm erat auditio illarum. Hinc Deus perditurus funditus Babylonem clamabat Hierem. 51. *Egredimini de medio eius populus meus vt saluet vnusquisque animam suam ab ira furoris Domini. Et ne fortè mollescat cor vestrum, & timeatis auditum, qui audietur in terra, & veniet in anno auditio, & post hunc annum auditio, & iniquitas in terra, & dominator super dominatorem.* Iubet Dominus Israelitas exire de ciuitate Babylonis antequam eius ruina, & perditio extrema veniat, de qua locutus ait: *Veniet in anno auditio*, quia nimirum post annum venturus erat exercitus Medorum, & expugnaturus Babylonem, Regémque, & Principes interfecturus. Et cur non magis dicit, veniet in anno exercitus Medus, & mors Regis Babylonis, sed maluit dicere; *Veniet in anno auditio?* Loquebatur tunc cum pacificis seruis suis Israëlitis, quos longè facit à Babylone, in qua quotidie discordiæ & dissensiones erant; alij partes Medorum imminentium, alij partes Persarum agebant, vt ait noster Cornelius ibi. Respectu autem Israëlitarum à dissidentibus separatorum, bene dicit, quòd *veniet auditio.* Qui enim à discordibus separatur, non rem calamitatis, & belli, sed auditionem solam sentiet. Miseri Babylonij dissidentes inter se passi sunt Medorum exercitum, viderunt & Regem suum, & populum interfectum. Israëlitæ autem pacifici solam auditionem tantæ cladis perceperunt.

Genesis 14. Quod cum audisset Abram captum videlicet fratrem suum, numerauit expeditos vernaculos suos trecentos decem & octo, & persecutus est eos vsque Dan. Et diuisis socijs irruit super eos nocte; percussitq; eos, & persecutus est vsque Hoba, & Phœnicem, quæ est ad læuam Damasci. Reduxitq; omnem substantiam, & Loth fratrem suum cum substantia illius, mulieres quoque & populum.

§. IX.

Carnalis fortitudo temeritatem pudendam facit; spiritualis autem fortitudo cautelam gignit triumphalem.

CVm electis, & notis iuuenibus suis, & cum amicorum manu pergit Abrahamus aduersùs Assyrios Sodomæ expugnaturus, & inueniens eos apud Dan, *irruit super eos nocte.* Quod expeditos elegit, res erat fortitudinis; quod nocte irruit, res apparet timoratæ cautelæ. Cur bonæ noctis quietem expectas, vt cum inopinatis confligas? An metuis fortitudini tuæ, & tuorum ne fortè aperto Marte non possit vincere? Cur non magis adolescentum expertorum valentiæ confidis? Vnus erat Philisthæus ille spurius 1. Regum 17. qui exprobrabat agminibus Israël prouocans singulos ad singulare certamen. *Procedebat verò mane, & vespere, & stabat quadraginta diebus.* Non tenebras noctis operiebatur, sed ipsa in luce diei, se solitarium exponebat aduersus Israëlitarum agmina? Cur similiter Abrahamus electos suos media die non producit in certamen aduersùs Assyrios? An fortitudo Abrahamidum minor, quàm fortitudo spurij illius? Non minor, sed spiritualior, sed dimmor, in spurio carnalis fortitudo temeritatem gignebat, qua periret, in Abrahamo spiritualis fortitudo metuentis cautelam adsciscebat, quæ Dei æmulum triumphantem efficeret. Hinc S. Ennodius in Panegyric. commendabat valentiam Theodorici Regis, inquiens: *Nec viri fortis in te deest securitas, nec cautela metuentis. O genuinam in vno principe virtutum plenitudinem, quæ Deum designat authorem! quia non habet inter homines a quo videatur sumpsisse, quod exhibet.* Duæ virtutes sunt, quæ mortalem diuinæ valentiæ faciunt participem, si simul sint, nimirum & fortitudinis securitas, & metuentis cautela. Fortia pectora res difficiles aggrediuntur, timida cauent sibi à periculis, diuinæ valentiæ hos duos affectus sic in se coniungat, vt quasi fortis securè, & alacriter omnia aggrediatur difficilia, & quasi timidus caueat vt suspecta quæuis pericula. Ride fortitudinem, quæ nihil cauet; non enim stabit coram Deo. Validissimus, & potentissimus Philisthæorum exercitus erat in statione sua, aduersus quem tendens vnus Ionathas cum singulari armigero dicebat 1. Regum 14. *Ecce nos transimus ad viros istos,* cumque

cúmque apparuerimus eis, si taliter locuti fuerint ad nos: Manete, donec veniamus ad vos, stemus in loco nostro, ne ascendamus ad eos. Si autem dixerint: Ascendite ad nos, ascendamus; quia tradidit eos Dominus in manibus nostris. Hoc erit nobis signum. Itaque hoc signum præfixit Ionathas, per quod apertè videret validissimum exercitum à se facilè expugnandum, si nimirum militares acies videntes ipsum Ionatham cum armigero, vocarent eos ad se. Dicebat enim vt ait Theodoretus quæst. 31. *Si ab hostibus essent vocati, in eos irruerent tanquam Deo apertè opem ferente.* Sed vnde apertam Dei opem videbat aduersus validissimum exercitum ex eo solùm, quòd hostes vocarent eos ad se? Quid habebat commune cum infirmitate, aut cum valentia hostis, quòd tantus exercitus, & tam validus vocaret ad se milites vel arceret? Sanè in eo quòd exercitus vel duos contrarios milites arceret, nec permitteret ad se in stationibus suis accedere; ostendebatur non solùm securitas fortis in munimentis stationis, sed etiam metuentis cautela, quibus duobus munitum exercitum meritò vinci posse Ionathas desperat. At in eo, quòd vocarent eos ad se, & accessum facilem sine resistentia præberent, ostendebatur securitas fortis munimenti absque vllo prorsus metu, nec cautela, quæ non fortitudo, sed præsumptio est, & temeritas inimica Deo. Aduersus quam sapientissimè Ionathas Deum sibi propitium fore contendit. Illa sola fortitudo triumphat apud Deum, quæ cum securitate valentiæ, & alacritate habet etiam metuentis cautelam. Iudic. 6. Gedeonem sic salutat Angelus: *Dominus tecum virorum fortissime.* Et continuò: *Vade in hac fortitudine tua, & liberabis Israel de manu Median.* Sic Gedeon à Deo ponitur in catalogo fortissimorum, cuius fortitudo de triumphatura sit Madianitas. Quid tunc Gedeon? Iussus est succidere idolorum lucos, & tantum Deo immolare, tunc ipse: *Assumptis ergo Gedeon decem viris de seruis suis, fecit sicut præceperat ei Dominus, timens autem domum patris sui, & homines illius ciuitatis, per diem noluit facere, sed omnia nocte compleuit.* Expende illa: *Timens domum patris sui, per diem noluit facere.* Diem cauit, noctem expectat, vt cum assumptis seruis lucos succidat. Timebat enim homines idololatras repugnaturos. Timet ergo ille, qui à Deo habebatur fortissimus, & cauit diei lucem. Et quomodo in fortissimo inuenitur timor? Crediderim ideò fortissimum haberi à Deo, & in fortitudine egredi putari, quia in re periculi fuit timentis cautelam assumere. Quòd assumptis decem seruis solis, aggressus est imperata perficere, res fuit securitatis validissimæ: quòd cauit diei lucem, & idololatrarum resistentiam fugiat, cautela fuit metuentis, quibus diuinæ fortitudinis æmulatus est plenitudinem. Vt dicat Psalm. 17. *Deus qui præcinxit me virtute, & posuit immaculatam viam meam, qui perfecit pedes meos tanquam ceruorum, & super excelsa statuens me. Qui docet manus meas ad prælium, & posuisti vt arcum æreum brachia mea. Et dedisti mihi protectionem salutis.* Quid fortius ære? Quid timidius ceruo? Sed qui virtute ex alto præcinguntur, vt triumphent, de ceruorum metu, & de æris valentia, debent compingi. Quasi ærei sint in difficultates prosiliant, & quasi cerui timentium cautelam assumant. Hæc est virtutis plenitudo, qua principes sapientes æmulantur diuinam fortitudinem. Fortissimus enim Saluator, qui ad duellum passionis festinabat, vt cum aëreis potestatibus confligeret, simul clamat in horto: *Pater, si possibile est, transeat à me calix iste.* Noluit enim timentium cautelam obliuisci, quando est in fortitudine sua de hostibus triumphaturus.

§. X.

De solius Dei potestate venit, quòd de numeratis nullus deficiat.

NOn confusè, sed numeratis distinctisque sociis in certamen Abrahamus accingitur, ait enim: *Numerauit expeditos vernaculos suos trecentos decem & octo.* Circa quæ non otiosa est D. Chrysostomi quæstio apud Lyppoman. inquiens: *Quare numerauit trecentos & decem & octo vernaculos? Dicet quis: Quare non simpliciter omnes accepit & vernaculos, & qui cum Loth nati erant?* Potuit equidem Abrahamus nullo præmisso censu non paruam manum seruorum assumere, & cum omnibus proficisci: sed maluit socios numerare priùs, & non nisi cum selectis, & numeratis ire. Cur ergo non nisi cum numeratis iuit? Vt seruatis omnibus ostenderetur res esse halitus diuini. De solo enim Deo venit, quòd de numeratis deficiat nullus. Hinc à Philone introducitur Melchisedech miratus salutis omnibus redeuntem, ait enim: *Abrahamum redeuntem conspicatus ille magnus Pontifex reducentémque suos omnes ad vnum incolumes.* Solus enim Deus est, qui numeratos sic seruat, vt non pereat vnus de numero. De Iesu ait Luc. cap. 6. *Cum dies factus esset, vocauit discipulos suos, & elegit duodecim ex ipsis, quos & Apostolos nominauit.* Sic collegij sui Apostolici numerum designauit Iesus. At Matth. 26. de proditore locutus dicit: *Tunc abijt vnus de duodecim*, &c. Ergo mancus permansit electorum numerus abeunte vno in locum suum? Absit; Sapienter enim dicit Philippus Abb. lib. de salute primi hominis cap. 10. *Adeo autem Christus secum voluit esse duodecim, vt nec Iudas posset efficere, vt tantum essent vndecim, sed eo corruente in præcipitium, sua tamen perfectio seruauit duodenarium.* Est hoc diuinitatis proprijssimum, vt assignatus numerus per nullam malorum ingruentium violentiam deficiat. Non creatura, sed Deus indefectibiliter seruat numeratos suos. Hinc Luc. 15. *Quis ex vobis homo, qui habet centum oues, & si perdiderit vnam ex illis, non ne dimittit nonaginta nouem in deserto, & vadit ad illam*, &c. Non adeo humani est visus, sed diuini, quod relictis nonaginta ouibus, curratur ad vnam, ne numerus deficiat. Deus est, vt benè notat Chrysologus, qui vnam de centum requisiuit ouem. Et cur vnam? Cur non magis quatuor inquirendas proposuit? Pulchrè ait Chrysologus sermone 168. *Quare non quatuor, quare non quinque, sed vnam? Vt ostenderet non ex damno fuisse, sed ex numero plus dolorem. Namque amissio vnius totum dissipauerat centenarium numerum... adeò relictis nonaginta nouem, vnam sequitur, vt redintegraret omnes in vna.* Sanè hæc est cura, & valentia Dei, quòd nullam de numeratis amittat; quòd selectus semel semper sit integer numerus.

§. XI.

In eo est victrix fortitudo, quòd rem aggrediaris toto animi conatu.

VBi noster dicit: *Numerauit expeditos.* Ait D. Ambrosius: *Quid est, numerauit, nisi elegit?* Quos enim præstantes habebat in familia, hos sibi adscivit,

ſcit, & à turba ſelegit ſibi ſocios, vt omnibus ſibi pretioſis, & magis æſtimabilibus adiunctis integro animo pergat, & fortiter certamen conficiat. Quò ſpectans aiebat Philo: *Itaque magna contentione properauit, nunquam remittens celeritatem, donec potitus occaſione, noctu ſuperuenit hoſtibus iam ſumpta cœna ad ſomnum ſe componentibus, in quos irruens alios trucidauit in cubilibus, alios reſiſtere conatos fugauit, atque ita omnes deuicit, non tam armorum apparatu quàm virtute animi.* Itaque non ab armorum apparatu, ſed ab animi virtute venit fortitudo, qua Abrahamus hoſtes deuicit. Et in quo conſiſtit hæc animi fortitudo? Crediderim inde coaleſcere animi fortitudinem victricem, quod quis non partito, ſed toto, & integro animo rem aggrediatur. Sic lex de bellatoribus cauebat Deuteronom. 20. *Quis eſt homo, qui ædificauit domum nouam & non dedicauit eam? Vadat, & reuertatur in domum ſuam, ne fortè moriatur in bello, & alius dedicet eam? Quis eſt homo, qui plantauit vineam, & nedum fecit eam eſſe communem, de qua veſci omnibus liceat? Vadat, & reuertatur in domum ſuam, ne fortè moriatur in bello, & alius homo eius fungatur officio. Quis eſt homo, qui deſpondit vxorem, & non accepit eam? Vadat, & reuertatur in domum, ne fortè moriatur in bello, & alius homo accipiat eam.* Ecce tibi lex bellatorum excludit ab exercitu eum, qui vel domum ædificauit, vel vineam plantauit, vel deſpondit vxorem, nec dum tamen horum fructibus eſt potitus. Et cur legiſlator tanta cura dictos homines ab exercitu ſuo excludit? Pulchrè ait Philo lib. de fortitudine: *Altera cauſa eſt, ne præſentes corpore in exercitu, abſint animo. Neceſſe eſt enim mentem illò tendere quò deſiderio trahitur. Nam quemadmodum eſurientes ad conſpectum cibum accurrunt, ad eundem modum, quicumque vxorem, aut domum, aut prædium parauerunt, ægrè ferunt ſperatum fructum intercipi ſibi. Vt quamuis verſentur inter ſocios, meliore tamen ſui parte abſint animo, quo ſolo res fortiter geritur.* Equidem in quibus neceſſum eſt animum diuidi, neceſſum eſt, vt deſit illis fortitudo, qua hoſtes ſuperent. Ineptos puta victoriæ, & triumpho eos, qui ad certamen non accedunt mente integra, ſed partem eius relinquunt traditam aliis curis. Fortiſſimus ille Samſon poſt ſemel, & bis deluſam Dalidam in oſtendenda radice fortitudinis, tertiò ait Iudic. 16. *Si ſeptem crines capitis mei cum licio plexueris, & clauum his circumligatum terra fixeris, infirmus ero.* Nec nunc prodit fortitudinis radicem, ſed continuò prodibit. Fallar enim, niſi iam cadat in retia, & omnia prodat, vt reddatur verè infirmus. Et ratio eſt, quia fortitudo erat in eo, quòd omnes ſuos crines Deo dicauerat ab adoleſcentia ſua, modò autem iam diuidit inter crines & illorum partem, nempe ſeptem, amaſiæ prodit. Vnde fieri nequit, quòd maneat fortis, qui partitis crinibus non ex toto incumbit operi diuino. Ad hæc ahbi datus Ioachimus Abbas inquit: *Iam fortiter agere non potuit, quia veluti læſis crinibus ex parte, & non ex toto ſpiritus aſſiſtit.* Fortitudinem ablegat quiſquis diuiſo animo operi incumbit diuino. Ex quo mentem partitur, infirmus eſt, & inualidus ad obtinendos triumphos.

Geneſis 14. Egreſſus eſt autem rex Sodomorum in occurſum eius poſtquam reuerſus eſt à cæde Chodorlahomor, & Regum, qui cum eo erant in valle Saue, quæ eſt vallis Regis. At verò Melchiſedech rex Salem proferens panem, & vinum (erat enim ſacerdos Dei altiſſimi) benedixit ei, & ait: Benedictus Abram Deo excelſo, qui creauit cælum & terram, & benedictus Deus excelſus, quo protegente, hoſtes in manibus tuis ſunt.

§. XII.

Dei vmbra, vel in viliſſimis valentias mundi ſibi proſternit.

QVis tale vidit? Rex Sodomorum fauſtiſſimus non dubitat obuiam ire peregrino. Sic enim ait: *Egreſſus eſt autem rex Sodomorum in occurſum eius poſtquam reuerſus eſt à cæde Chodorlahomor.* Dauid audita victoria exercitus ſui, qua ſibi reſtitui nouit regnum, vt victoribus gratificaret, in portæ limine poſuit ſuas ſedes. Dicit enim 2. Regum 19. *Surrexit ergo Rex, & ſedit in porta, & omni populo nuntiatum eſt, quòd ſederet Rex in porta, venitq; vniuerſa multitudo coram Rege.* Itaque in porta expectat victorioſum exercitum, rex autem Sodomæ mauult obuiam ire Abrahamo humili, & peregrino homini. Et cur rex Sodomæ adeò ſe demittit priuato homini, vt illi procedat obuiam, quod minimè Reges facere ſolent? Nouit in Abrahamo Dei adiutorium, & in quo vel vmbra Dei apparet, non miror, quòd ſibi ſternat valentias orbis. Ait D. Chryſoſtomus apud Lyppoman. *Attende quanta ſit virtus aliquem diuino frui adiutorio. Rex peregrino, & ſeni in occurſum egreditur, & omnem honorem impendit. Iam enim didicerat, quòd nihil potentius ſit eo, qui manu Dei adiuuatur.* Subduntur Reges, & proſternuntur ſuperbiſſimi principes ei, in quo vel vmbram Dei eſſe proſpiciunt. Nonne Nabuchodonoſor, & potentiſſimus, & ſuperbiſſimus erat? Huic tamen diuinitus imbutus Daniel ignotas regnorum vices reuelat. Quid tunc? Daniel. 2. *Tunc rex Nabuchodonoſor cecidit in faciem ſuam, & Danielem adorauit, & hoſtias, & incenſum præcepit, vt ſacrificarent ei.* Rem miratus Porphyrius negat id potuiſſe accidere, quod Rex ſuperbiſſimus ſic ſe ad captiui Danielis pedes deiiceret, & eum adoraret. Cui obtrudens D. Hieronymus ait: *Nabuchodonoſor non tam Danielem, quàm in Daniele adorat Deum, qui myſteria reuelauit.* Agnouit Rex in myſteriis à Daniele dictis Deum illi neceſſariò aſtitiſſe, & vbi apparuit vel veſtigium Dei, non mirum eſt, quòd ſuperbiſſimi Reges ſe ſubſternant, vel captiuo. Ex quo patienter Theodor. ibi fatur: *Conſidera autem quantum ſit arrogantem illum inſaniæ morbo correptum, qui etiam ſe Deum eſſe exiſtimauerat, qui omnes homines in ſuam ditionem redegerat, eo adductum eſſe vt captiuum adoret Iudæum in mancipiorum ordinem redactum, ſibique perſuadeat per ipſum ipſius Deum adorare.* Magnum ſanè hoc, ſed quod ſæpe facit vel vmbra Dei apparens in ſeruis ſuis. Quis Princeps ſeruili homini humili non adſit, ſi in illo virtutem diuinam relucere videat? Ipſe barbariſſimus Nabuchodonoſor tres pueros Hebræos in fornacem flammantem conicit, vt ibi redigerentur in cinerem, at vbi illos inibi audit lætos, & liberos, & inter flammas deambulantes aſſociatos filio Dei, thronum dimittit, fornaci appropinquat, in oſtióque illius poſito clamat Dan. 3. *Sidrach, Miſach, & Abdenago ſerui Dei excelſi, egredimini, & venite.* Vnde tam manſuetus, & humilis Rex feraliſſimus, & ſuperbiſſimus deprecatur damnatos

natos suos? Sane in eorum salute non potuit non videre manum diuinam, cui se submittit. Theodoretus sermone 10. de prouident. *Vt enim Rex tres pueros, qui edictum regium non impleuerant, horrendum illum ignem contemnere, & super prunas ardentes quasi super rosas incedere, ac tali flamma circumdatos Deum laudibus celebrare videt, miraculo quidem obstupescit. Perculsus autem miraculi authorem extimescit, omnibus verò imperat, vt horum Deum adorent. Sic non per Angelos summus ille Deus castigauit, vt saperet, sed per eos, qui ab ipso captiui ducti fuerant.* Expende ab illis: *Non per Angelos.* Compone Angelum in flamma rubi apparentem, & loquentem cum Moyse Exod. 3. & tres captiuos, & pauperes pueros in fornacis flammis apparentes Dei filios associatos, vt Babylonium Tyrannum prostrarent. Illic vt Moyses caperetur, datur Angelus loquens de medio flammæ, hîc vt superbissimus Rex deiiceretur, tres captiui pueruli ponuntur in flammis. Cur non magis Regi obiicitur Angelus? Cur non Angelus, sed captiui & pauperes pueri? Erant ij mirabiles in virtute diuina, qua flammas superabant, & vbi tanta Dei virtus apparuit, vel puerulus pauper, & captiuus sufficit, vt superbissimos quosque Reges prosternat, & trahat. Nec miror, quòd virtus Dei in captiuo sic rapiat potentes Tyrannos, quando & totam regiam ferociam in belluis valet domare. Iussu Darij coniicitur Daniel in lacum leonum, vbi inter famelicas belluas nocte integra iacuit, & vt ipse fatetur Dan. 6. *Non nocuerunt mihi.* Et vnde accidit quòd famelici leones prædæ adablandiantur? Ait Theodor. sermone 8. de prouident. *Hos quoque pietatis radijs terruit, ac diuinæ imaginis lineamentis seu frænis quibus rabida illorum ora constrinxit.* Sic Dei imago in suis seruis elucens valet & regias, & feralissimas feras substrare.

§. XIII.

Lauta conuiuia Regibus fatalia.

SVnt qui licèt non probabiliter in pane, & vino prolato Abrahæ à Melchisedecho solùm norint conuiuium prophanum, dum ait: *At verò Melchisedech rex Salem proferens panem, & vinum,* &c. Sed cur rex occurrens homini pleno inimicorum spoliis, pleno cibariis copiosissimis, & delicatissimis, quæ hostes sumpserant? Dixerat enim suprà: *Tulerunt omnem substantiam Sodomorum, & vniuersa, quæ ad cibum pertinent.* Quæ omnia modo in Abrahami venerant potestatem. Cur ergo tot preriosis cibariis homini pleno Melchisedechus occurrit proferens panem, & vinum? De religiosa Iudith audio, quòd progrediens ad Assyriorum ducem Holophernem cap. 10. *Imposuit Abræ suæ ascopam vini, & panes, & caseum.* Vt sibi bonæ Israëlitæ frugi edere apud deliciosum principem liceret. An eò etiam respexit frugalissimus rex Melchisedech? Equidem qui Rex iustus occurrebat priuato homini cibis Sodomiticis pleno, meritò suæ cauens frugalitati, sibi panem, & vinum reponebat, sciens lauta conuiuia, & splendida fatalia esse Regibus. Sic Dominus minitans Babylonis vastitatem quam intulit Cyrus Baltasarem, & principes in conuiuio interficiens Dan. 6. ait per Hierem. c. 51. *Erit Babylon in tumulos habitatio draconum, & inebriabo eos, vt sopiantur, & dormiant somnum suum sempiternum, & non consurgant, dicit Dominus.* Ecce tibi quid Babylonio potentissimo Regum minetur Dominus ad eius vastitatem, nimirum, *in calore eorum ponam potus eorum.* non ait; ponam validissimos exercitus iuxta muros eorum; non ait, immittam feralissimos leones; hoc vnum minitatur, quòd mensam illis ponat lautissimaque fercula ibi ministret, quibus potationum ferueat opus, & ipsi incalescant in potu, & inebrientur, & dormiant somnum sempiternum, de quo non resurgant. Sic principes epulones, & ebrios semper expectat sempiternus somnus, de quo resurgere minimè possint. Instantes Romanorum hostes depingens Ægesippus lib. 4. cap. 3. ait: *Interea Vittelius Imperator epulabatur ne amitteret moriturus prandium & redundantioribus mensa sibi vltima dapibus refertiebatur. Obruebat se vini poculis frequentioribus, vt sensum amitteret futuri periculi. Rapitur è conuiuio, insultatur morituro, inferuntur iniuria, quas ebrius non sentiebat; in media perimitur vrbe, vina simul, & sanguinem fundens, & eructans crapulam, qui si diu vixisset, luxuria sumptibus, & pretio mensarum Romani imperij opes obligurisset. Denique octo mensibus, & quinque diebus imperitauit.* Non potuerunt non citò conficere imperium, mensæ epulonis principis. Quando enim lautas regum epulonum mensas non sequantur lethalia spicula pennatissima? Isaias cap. 21. *Pone mensam, contemplare in specula, comedentes, & bibentes: surgite principes, arripite clypeum.* Cur non magis arripiant gladium? Qui mensis lautis incumbunt principes, non alios ferient, sed ipsi in se extremam sustinebunt ruinam. Vt de Atila cantatissimo rege Gothorum dicat ex prisco Iordanus Episcopus Rabbenæ in lib. de historia Geti: *Puellam Ildico nomine decoram valdè, sibi in matrimonium post innumerabiles vxores associans, eiúsque in nuptijs magna hilaritate resolutus, vino somnóque grauatus resupinus iacebat, redundánsque sanguis, qui ei solitè de naribus effluebat, dum consultis meatibus impeditur itinere ferali faucibus illapsus eum extinxit. Ita glorioso per bella regi temulentia pudendum exitum dedit.* Sic sunt lauta conuiuia fatalia regibus.

§. XIV.

Calix Eucharistiæ necessarius, vt emollita humana duritie nos arctiùs Deo coniungat.

STo à communi, & certa Patrum sententia, qui in pane, & vino Melchisedechi odorantur Christianum sacrificium Eucharistiæ. Dicit namque: *At verò Melchisedech rex Salem proferens panem, & vinum, erat enim Sacerdos Dei altissimi,* &c. Non equidem Rex, & Sacerdos victori tanto, tot cibariis pleno proferret panem, & vinum ad prophanum conuiuium, sed ad rem sacrificij, quo apertissimè adumbrabatur Christianorum mensa Eucharistica, in hac enim datur Christus edendus sub specie panis, & sub specie vini. Sed cur necessum fuit dari Christum sub specie vini? Cur dedit se nobis Deus esculentum, cur & poculentum? Nónne in esu panis totus substantialiter dabatur, cur necessum fuit addere potum? In nutritione corporali datur cibus comedendus, de cuius substantia per additionem nouarum partium accretio animalis fit, sed & præter cibum adhuc necessarius est potus inter alia ob hoc præcipuè, vt partes præexistentes in animali duræ potu rigentur, & emolliantur, vt sic facilius superuenientes ex cibo partes recipiant, sibique arctius vniant. Exemplum rem manifestat in constructione parietis ex sectis lapidibus; tunc si calx immittatur

mittatur lapidibus aridis, & siccis, quasi in se ipsam voluta non se illis intimè vnit. Quid tunc? Rigantur aqua lapides, qua humectantur, & mollescunt, & sic arctius calcem retinent, & se se vniunt. Hoc exemplo vsus sapientissimus medicus in relectione pro obtinenda cathedra vespertina explicabat necessitatem potus in animali, vt nimirum partes eius duræ mollescerent rigatæ, & sic tenaciùs reciperent, & faciliùs partes aduenientes ex cibo. Ex quo etiam patet necessitas potus Eucharistici in sanguine diuino etiam post sacræ carnis cibum; vt sunt enim cordibus nostris duritíes quædam, quæ diuinis fauoribus obuiant aliquo modo, ne perfectè Deo vniamur, sic proprius effectus diuinissimi potus eò tendit, vt duritíes illæ tollantur, & arctius vniantur diuinis. Hinc Exod. 12. dum iubemur edere carnes agni, iubemur abstinere à sanguine. *Et sument de sanguine eius, & ponent super vtrumque postem, & in superliminaribus domorum, in quibus comedent illum.* Agnus eius comedendus erat, at sanguis effundendus, vt vngerentur postes domus. Verùm Ioan. 6. dicit: *Caro mea verè est cibus, & sanguis meus verè est potus. Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, in me manet, & ego in eo.* In veteris agni conuiuio iubebamur edere carnes, sed non iubebamur sanguinem potare, sed illum effundere; in conuiuio Christi iubemur, & carnes manducare, & sanguinem potare. Et cur in veteribus non permittebatur potus sanguinis, in nouo autem Testamento simul cum cibo carnis mandatur potus diuinissimi sanguinis? Rationem indicant illa verba: *In me manet, & ego in eo.* quibus perfectissima vnio manducantis cum cibo explicatur. Per vetera enim sacrificia non dabatur perfectio vnionis, & ideò non requirebatur potus in manducante animalium carnes. Per Eucharisticum autem conuiuium, vt perfecta vnio hominis cum Deo prætenditur, sic requiritur potus in manducante, vt riget, & emolliat duritíes animi, quo faciliùs ad perfectam vnionem transeat. Ait luculentissimè D. Cyprian. sermone de cœna Domini fatus: *Bibimus autem de sanguine Christi eo iubente vitæ æternæ cum ipso participes, animalis vitæ peccata, quasi sanguinem impurum horrentes, & fantes nos per peccati gustum damnatos, nisi nos Christi clementia ad societatem vitæ æternæ sanguine suo reduxisset. Nobis itaque ipse Christus pincerna porrexit hoc poculum, & docuit, vt non tantum exterius hoc sanguine liniremur, sed interius aspersione omnipotenti anima muniretur, & penetrans omnia tanti medicamenti virtus, quidquid esset intus, ibi durum effugaret.* Quippe vt potus in animali rigat duras corporis partes, vt emolliat ad perfectiorem vnionem præstandam: sic propriissimus effectus huius diuinissimi potus est duritíes animorum nostrorum mollire, vt Christi corpori perfectiùs vniamur. Exod. 32. *Moyses arripiens vitulum, quem fecerat, combussit, & comminuit vsque ad puluerem, quem sparsit in aquam, & dedit ex eo potum filijs Israël.* Cur potum ex eo dedit? Ait Nazianzen. orat. de Pasch. *In aquam in duritiei illius probrum sparsum est.* Equidem dedit potum; vt exprobraret populi duritiem, quæ non nisi potantibus emolliri posset. Sic nobis fit potus sanguis Eucharisticus, vt duritiã nostram tollat.

§. XV.

Eucharistiæ epulum nos filios Dei facit.

NEc prætereundum est, quòd tanti epuli conuiua Melchisedech sine patre, & sine matre, & sine genealogia introducatur, dum ait: *At verò Melchisedech rex Salem proferens panem, & vinum, erat enim sacerdos Dei altissimi,* &c. Quò spectãs D. Paul. ad Hebræos cap. 7. ait: *Hic enim Melchisedech rex Salem sacerdos Dei summi... sine patre, & sine matre, sine genealogia, nec initium dierum, nec vitæ finem habens; assimilatus autem filio Dei manet sacerdos in perpetuum.* Itaque dum Melchisedech introducitur sine patre, & sine matre filio Dei assimilatus, simul introducitur sacerdos Dei offerens panem, & vinum. Et cur proferens panem, & vinum sanctificatum, sic sine patre introducitur terreno, quasi esset filius Dei, nisi vt ostendatur qualiter per Eucharistiæ epulum cooptamur inter filios Dei? Sanè ex quo diuinis epulis Eucharistiæ vesceris, genealogiam abiuras terrenam, & te asseris filium Dei. Genes. 18. tres viri apparuerunt Abrahæ, ipse vnum adorauit, qui Dei filius erat iuxta communem Patrum sensum, cui mensam apponit, buccellam panis porrigit, & ipse in domo Abrahæ comedit panem. Ait enim: *Cumq; comedissent, dixerunt ad eum.* Sed cur tantus Dominus sic se deiecit, vt apud Abrahæ hospitium panem comederet? Pulchrè ait Tertull. lib. de Trinit. *Quod erat futurus meditabatur in sacramento Abrahæ, factus hospes apud Abrahæ filios futurus.* Futurus Deus inter Abrahæ filios vnus ex illis meritò priùs Abrahæ mensæ accumbit; de mensa enim illius facilè veniet numerandus inter filios. Sic in sacramento Christi meditamur quod simus futuri, necessum est enim quod de participatione digna mensæ diuinæ numeremur inter Dei filios. Aiebat Nathan ad Dauid 2. Regum 12. *Pauper nihil habebat omnino præter vnam ouem paruulam, quam emerat, & nutrierat, & quæ creuerat apud eum cum filijs eius simul de pane illius comedens, & de calice bibens, & in sinu illius dormiens, eratq; illi sicut filia.* Ecce tibi vnde putat ouem haberi ab homine illo quasi filiam, nimirum quia de pane illius comedebat, & de calice bibebat, quasi nesciat quis non transire in filium eius, cuius panem edit, & calicem bibit. Proh fœlices ouiculas Christi! Iam vos æstimem non hominis, non creaturæ alicuius filias, sed summum Dei, quando illius pane vescimini, & calicem bibitis. Quò spectans Pasch. lib. de corp. & sang. Christi cap. 1. ait: *Ad hoc ergo Verbum caro factum est, & habitauit in nobis, vt per Deum verbum caro factum, caro proficeret in Deum. Quæ nimirum caro caro verbi fit esca in hoc mysterio cibusq; fidelium, dum verè creditur esse caro pro mundi vita, vt nos per eam transformemur in Christo.* Itaque ad hoc nutrimur cælesti cibo, vt transformati in Christum; iam non habeamur serui, sed filij.

§. XVI.

Non mediocribus, non infimis hæreat, sed sublimibus, qui mensæ diuinæ particeps fit.

DVm Melchisedech profert panem & vinum, notanter dicitur, *sacerdos Altissimi.* Quippe ait: *At vero Melchisedech rex Salem proferens panem, & vinum, erat enim sacerdos Dei altissimi.* Quando enim agni, & vituli Deo litabantur etiam à sanctis, vnde habuit hic, quòd panem & vinum offerret? Rationem insinuant illa verba: *Erat enim sacerdos Dei altissimi.* Non colebat Deum vtcumque, sed altissima eius sola respiciebat, quo meruit tanti vmbrã præsentire mysterij. Non enim qui infima hæc, sed qui altissima sapit, digna sub tanti epuli Eucharistici requiescit vmbra. Ait Steph. Aduensis Episc. lib. de Sacr. alt. c. 27. *Melchisedech in sublimi cor suũ posuit,*

& ideo meruit prænoscere, & in sacrificij figura panem, & vinum offerre. Non infimis, non mediocribus, sed sublimibus, sed altissimis Dei bonis cor suum tradiderat, & famulatum Melchisedech, quo meruit in pane, & vino adumbrare sacramenta Dominici Sanguinis, & Corporis. Sic qui de hac mensa saturari cupiat, ad alta respiciat, caduca hæc, & infima conculcet. Isaias cap. 33. *Qui ambulat in iustitijs, & loquitur veritatem, qui proycit auaritiam ex calumnia, & excutit manus suas ab omni munere, qui obturat aures suas ne audiat sanguinem, & claudit oculos suos ne videat malum. Iste in excelsis habitabit, munimenta saxorum sublimitas eius: panis ei datus est*, &c. Iustinus in Thyphone, Cyrillus & Procopius hîc panem hunc meditantur esse Eucharisticum cibum, qui datus est fidelibus. Sed maximè expendendum est qualis sit, cui hic panis detur, nimirum qui exclusa omni infimarum fæce rerum, in excelsis habitet, sublimiáque teneat: tunc enim cum ab spurcitia terrena ablutus alta petas, sublimia spectes, aptus es, vt tibi fructuosè panis substantialiter detur. Perdidit Eucharistiæ fructum, qui in eo sumendo non sublimia, sed terrena spectat. Genes. 2. Cauet Deus: *De ligno scientiæ boni, & mali ne comedatis. In quocumque enim die comederitis, morte moriemini.* Et sic factum est, vnà cum cibo esto mortales apparuerunt. At Ioan. 6. sic loquitur Dominus: *Ego sum panis viuus, qui de cælo descendi. Si quis manducauerit ex hoc pane, viuet in æternum.* Manducamus tamen, & non statim immortales apparemus. Et quando in esu pomi vetiti statim iuxta Dei sententiam vita hæc nostra circinata fuit, & morti apparuit exposita, cur in esu salutiferi panis non etiam statim vita hæc præsens dilata fuit in æternum? Cur immortalitatis promissio dilatatur in Eucharistia, mortis autem sententia in esu vetito statim exhibita perhibetur? Pulchrè hanc rem diffinit Algerus libro de Sacrament. cap. 6. *Vitam æternam distulit, vt maiori etiam merito, maiorique fructu hunc cibum reciperemus; quia pro certo nisi ita esset ad fidem Christi omnes conuolarent tantummodo propter præsentis vitæ æternitatem; & futuræ gloriæ Christi maius amitterent lucrum.* Cauit profectò Dominus, ne de præsentis vitæ infimis aliquid in perceptione cælestis cibi spectaremus, ne maiora illius bona amitteremus. Si enim ex mensa diuina homines caperent æternitatem vitæ terrenæ, omnes propter terrenam hanc æternitatem ad viuificam euolarent mensam, & futuræ gloriæ maius lucrum amitterent, quod datur illis, qui alta, & sublimia petentes ad Eucharistiam accedunt. Aiebat enim Isaias cap. 65. *Hæc dicit Dominus Deus. Ecce serui mei comedent, & vos esurietis*, &c. Vbi D. Cyrillus Alexandrinus ait: *Deliciabantur verè supernis benedictionibus saginantes corda, accedentes ad viuificam mensam seruatoris Christi; panem vitæ edentes, & diuinum potum bibentes, vnde fiant superæ voluptatis participes.* Ecce tibi vt nihil infimum in Eucharistia spectari conceditur, sed omne supremum. Benedictio enim illic superna, & voluptas superna.

§. XVII.

De Maria venit, quod nos in Eucharistia verè ditat.

Tantus Sacerdos Dei Melchisedech sine patris, matrisve mentione introducitur. Solùm enim dicit: *At verò Melchisedech rex Salem proferens panem, & vinum*, &c. Quod non desinit ponderare Paulus ad Hebræos 7. fatus: *Hic enim Melchisedech rex Salem sacerdos Dei summi... sine patre, & sine matre, & sine genealogia*, &c. Et quidem verus sacerdos Iesus, qui per Melchisedech repræsentabatur, non fuit sine patre, & matre, & sine genealogia. Habes enim eius terrenam genealogiam cum Maria matre. Matth. 1. & terrenam genealogiam ex Patre Ioann. 1. Quando ergo Iesus habuit in terris matrem Mariam cum genealogia offerentem panem, & vinum? Iesus habens in cælis patrem, in terris matrem obtulit panem, & vinum in qua nocte tradebatur. Cur Melchisedech sine patre, & matre introducitur proferens vinum, & panem? Iesus in viuifico Eucharistiæ pane carnem suam veram, & sanguinem dabat, qui vt erat verus sanguis, & caro vera, veniebat à vera matre Maria, vt homines satiaret, & ditaret. Melchisedech non Christi substantiam, sed vmbram, sed figuram in suo pane dabat; in quo vt nihil erat, quod veniret ex matre, sic sine illa introducitur Sacerdos tantus. Ad hæc Damascenus lib. 4. de fide, cap. 14. ait: *Abraham ex alienigenarum strage redeuntem ille summi Dei sacerdos Melchisedech pane, ac vino excepit. Mensa illa mysticam hanc adumbrabat, quemadmodum, & Sacerdos ille veri pontificis Christi figuram & imaginem præ se ferebat.* Ecce tibi Melchisedechi sacerdotium, & panis figura erat, & imago sacerdotij Christiani, & diuinissimi Eucharistici panis, & in figura exprimenda, quid faceret Mater? vbi ad veritatem ventum est, & mensa nobis proponitur cælestis panis, vt ibi non figuratè, sed verè filius hominis comedendus datur, iam ibi necessariò intelligenda est mater, de cuius vtero nobis venit epulum salutare. Figura est, vmbra est, vbi non requiritur mater; vbi enim præintelligenda est diuina mater, ibi non vmbris, non figuris, sed vera Christi carne saginamur. Damascenus vbi suprà: *Quia mos hominibus est panem manducare, & vinum bibere, coniunxit Dominus ijs ipsis suam diuinitatem, & fecit hæc suum corpus, & sanguinem. Corpus enim secundùm veritatem coniunctum est diuinitati, quod ex sancta virgine corpus est... non est figura panis, & vinum corporis, & sanguinis Christi, quod absit, sed est ipsum corpus Deificatum.* Sic ille iuxta versionem Clichtouei; quibus ponderanda sunt illa, *quod ex sancta virgine corpus est*, non enim sine memoria matris explicat epulum, in quo non vmbra, non figura, sed vera Christi substantia homines saginamur. Quò crediderim spectasse cantatissima illa verba Iesu dicta matri petenti vini augendi miraculum in nuptiis Cana. Quippe ait Ioan. 2. *Quid mihi & tibi mulier? nondum venit hora mea.* Quibus videtur pro tunc quasi repudiare matrem, & se ab illa ostendere extraneum, expectans horam aliquam aliam, ad quam magis pertineat illa interuentio matris. Et quando Iesus de facto exhibiturus tunc erat in præstando vino, quod petebat Mater, cur sic ab illa se facit extraneum? Dicebat D. Augustinus tract. 8. in Ioannem: *Certi sacramenti gratia videtur matrem, de qua sponsus processit, non agnoscere, & dicere illi: Quid mihi, & tibi mulier? Nondum venit hora mea.* Et si scire cupis, quod sacramentum ibi respiciebatur? Sanè respiciebatur sacramentum panis, & vini hora mortis exhibendi omnibus, cuius figura, & vmbra proponenda erat ex conuersione aquæ in vinum in nuptiis facta. Meritò ergo vbi in figura exhibenda expectabatur diuinissimus calix hora cœnæ vltimæ præstandus, matris intercessio suspenditur in illam horam, in qua de eius substantia verè & realiter veniebat epulum,

lum, quod nobis parabatur. Vbi autem sola exhibenda erat figura, nulla ibi necessitas quòd intercedat Mater. Quò refero illud D. Maxim. sermone 1. de Epiphan. dicentis: *Quod enim ait Matri, Nondum venit hora mea, illam nimirum gloriosissimam passionis suæ horam, atque illud redemptionis nostræ vinum, quòd vita omnium proficeret, promittebat.* Figura erat, vmbra futuri vini, quod tunc daturus erat; ne miremur, quòd in illa figura exhibenda quasi ignoret matrem, illam agnoscendam remittens ad horam, qua præstandum vinum veri sanguinis diuini est, quo valeant omnes homines in vitam saginari. Vbi enim Mariæ matris interuentio necessaria est, ibi homines implet vera & realis Christi substantia, non vmbratilis. Hinc Isaac benedicens Iacobum filium suum Genes. 27. ait: *Det tibi Deus de rore cæli, & de pinguedine terræ abundantiam frumenti, & vini.* Dum dicit abundantiam, non tam ad corruptibile respicit frumentum, de quo sancti viri solam amabant sufficientiam. Respiciebat ergo ad frumentum Eucharisticæ mensæ, sed quando ad hanc Christianam mensam respicit, cur ait illud: *De pinguedine terræ?* Quæ terra adeò pinguis est, quæ possit præstare tantæ mensæ? Ait Paschas. lib. de corp. & sang. Domin. cap. 21. *In pinguedine verò terræ ait; quia hæc caro Christi de virgine orta creditur, vbi proculdubio Christianorum præstatur abundantia plenissima panis, & vini, in quibus sine dubio vita fruitur Angelorum.* Itaque vt pararetur nobis plenissima abundantia diuinissimi epuli, vt pinguis terra Virgo Maria intercessit. Ex quo dicebat Damascenus lib. de corp. Christi apud Turrianum tractat. 1. de Eucharist. cap. 19. *Tanquam in vtero Virginis in mensa mystica posita est materia panis, & vinum aqua mixtum. His enim mater nutriebatur, & materiam corporis infanti præbebat.* Ne quid sit in mensa, in qua verè Christi corpus exhibetur, quod matrem non referat.

§. XVIII.

Eucharistia signum pacis inter Deum, & homines.

QVi primus mysterium panis, viniue adumbrat in propria specie rex pacis dicitur: *At verò Melchisedech rex Salem proferens panem*, &c. Rex Salem est idem ac rex pacis D. Cyrillo Alexandrino lib. 5. in Genes. Et meritò vel vmbra Eucharistiæ sine memoria pacis exhiberi non quibit, quando ipsa perfectæ pacis inter Deum, & homines perfectissimum est signum. Psalm. 77. *Mandauit nubibus desuper, & ianuas cæli aperuit, & pluit illis manna ad manducandum, & panem cæli dedit eis. Panem Angelorum manducauit homo*, &c. Non nubes, quia nullæ erant in cælo, quando manna cadebat: sed Angeli illud emittebant, & ideò vocatur panis Angelorum. Cur ergo quod mandauit Angelis dicitur mandasse nubibus? Et cur ibi maluit nubium vocabulo vti, quàm Angelorum? Erat in nubibus arcus fœderis, pacisve inter Deum, & homines. Sic enim dicit Genes. 9. *Arcum meum ponam in nubibus, & erit signum fœderis inter me, & inter terram.* Itaque mittens cælestem panem nubes in illo mittendo meminit, vt innueret inesse signum pacis, & fœderis inter homines, & Deum. Huc adest Guitmundus Archiepiscopus Auersensis lib. 2. de veritate Eucharist. farus: *Christus denique inter homines, & Deum mediator, dum nobis semper velut arcus in nubibus, ex diuina consistens, & humana substantia fulget, eúmque pater pro nobis interpellantem semper aspicit, inter Deum, & homines signum est fœderis sempiterni. iuxta id: Ponam arcum meum in nubibus, & erit signum fœderis inter me, & inter terram. Huius quoque diuini fœderis, huius tam saluberrimæ pacis sacrosancta altaris oblatio à nobis creditur signum.* Mihi crede, in eo quod sol iustitiæ Christus candidissimis frumenti speciebus obnubilatus appareat, iam ibi signum est, iam arcus visitur, qui Deum hominibus fœderatum, & pacificatum faciat. Quò respiciens Isaias cap. 55. ait: *Audite audientes me, & comedite bonum, & delectabitur in crassitudine anima vestra, & feriam vobiscum pactum sempiternum.* D. Cyrillus Alexand. legit: *Et feriam vobiscum fœdus æternum.* Ad prandium vocat in primis dicens: *Comedite bonum*; qui enim diuinissimæ mensæ adsunt, vt ibi pelagum summæ bonitatis hauriant, iam ibi signum habent æterni fœderis, æternæ reconciliationis, & pacis.

§. XIX.

Ab Eucharistia omnes benedictiones veniunt.

BEnedicturus Abrahamo Melchisedech protulit panem, & vinum, sic namque dicit: *Proferens panem, & vinum, erat enim sacerdos Dei altissimi, & benedixit ei, & ait: Benedictus Abram*, &c. Et quid panis, & vinum ad hanc benedictionem? Equidem de vini panísque sacramento viuifico vniuersæ in homines benedictiones deriuantur. Ait D. Cyrillus Alexandrinus lib. 5. in Genes. iuxta lectionem Turriani tractat. 2. de Eucharist. cap. 15. *Benedicimur per Christum regem pacis, benedicimur, inquam, accipientes velut donum quoddam cæleste, & viaticum terræ sempiternæ, ac cælestis ipsa mysteria.* Fœlix, qui ad diuinissimæ mensæ accedit mysteria, cælestéque illud accipit viaticum, eo ipso benedictionem diuinam accipit, quæ non potest non prosilire ex diuinissimo dignè sumpto pabulo. Et quæ benedictio ab hac mensa non dilabatur? Clamabat Isaias cap. 56. *Omnes bestiæ agri venite ad deuorandum.* Circa quæ verba D. Cyrillus Alexandrinus ait: *Si gentium vt ferarum meminit, dictum à Deo: Venite, comedite, quo omnem sacrosanctorum Charismatum affluentiam illis datam significat, & mensam esse appositam, quæ viuificat.* Nationes gentium vocat feras, & bestias agri, quæ dum dignè ad mensam accedant, ibique viuificum epulum comedant, omni diuinorum Charismatum affluentia implebuntur. Nulla est benedictionum cælestium gratia, quæ in diuino non contineatur epulo. De Isaac benedicente filio ait Gen. 27. benedicens illi ait: *Ecce odor filii mei, sicut odor agri pleni, cui benedixit Dominus. Det tibi Deus de rore cæli, & de pinguedine terræ abundantiam frumenti, & vini.* Duo notāda sunt in iis benedictionis verbis: Alterum, quod Iacobi odor comparetur odori agri pleni, qui ager ponitur benedictionis principium, & fundamentum. Sed quis ager est iste, qui fundamentum benedictionis est? Pulchrè ait Paschas. lib. de Sacrament. corp. & sang. Domin. cap. 21. *In agro corporis Christi thesaurus absconditus vernat floribus, & redolet suauitatem odoris. De quo sanè agro panis vitæ, id est carnis, & potus sanguinis credentibus quotidie exuberat, & à fidelibus metitur. In quo vtique Iacob verus benedicitur, & dominus fratrum suorum constituitur, quia nimirum sine Christo nulla rerum alia*

proficit benedictio. Ecce tibi vt Christus ager est, de quo metimus quotidie segetem diuinissimi panis, qui meritò benedictionis præponitur structuræ, quia sine illo nulla alia benedictio inuenitur proficua: ab illo enim cunctæ bonæ benedictiones prosiliunt. Alterum notandum venit in illa benedictione, quod nimirum sit in pane, & vino cum dicit: *Det tibi Deus abundantiam frumenti, & vini.* Cur non alia præstantiora petit? Sciebat sanctissimus vir nil aliud pertinens ad benedictionem fore, vt inueniretur extra communionem diuinissimi panis, & vini. Pascas. vbi suprà: *Quotquot in Christo baptizantur, panem Angelorum comedunt. In quo mysterio benedixit Isaac eumdem Iacob filium suum, quasi nulla esset alia benedictio quàm frumenti, & vini, scilicet in pane carnis Christi, & in potu sanguinis eius.* Et quæ benedictio esse potest, quæ non sit in mensa panis diuini?

Genesis 14. Et dedit ei decimas de omnibus. Dixit autem rex Sodomorum Abram: Da mihi animas, cætera tolle tibi. Qui respondit ei: Leuo manum meam ad Dominum Deum excelsum possessorem cæli, & terræ, quod à filo subtegminis vsque ad corrigiam caligæ non accipiam ex omnibus, quæ tua sunt, (ne dicas: Ego ditaui Abram:) exceptis his, quæ comederunt iuuenes, & partibus virorum qui venerunt mecum Aner, Escol, & Mambre: isti accipient partes suas.

§. XX.

Regij fauores haud leuiter nocere solent magnis sacerdotibus.

VEri & altissimi Dei sacerdoti Melchisedecho decimas offert Abrahamus de omnibus, quæ bello ceperat. Dicit enim: *Dedit ei decimas de omnibus.* Erant in præda multa propria hostium, erant & alia quàm plurima, quæ illi rapuerant à rege Sodomorum, quæ illi Abrahamus libentissime cedit post datas decimas de omnibus, vt mauult Caietanus, & Salianus noster, & plures communiter. Sed cur Abraham de bonis regis Sodomorum voluit ipse dare decimas sacerdoti? Cur non magis omnia ipse cessit integra regi, vt sic rex sua manu sacerdoti daret suæ partis decimas, & sic magis honoraret sacerdotem? Cur sic præuenit regem, impediens quodammodo ne sacerdos Dei acciperet à rege honorem? Meritò prudens vir cauit fauores regios in sacerdotem, sciens quàm plus illi obesse, quàm prodesse tantis sacerdotibus soleant. Dicebat D. Ambrosius oratione in obitum Valentiniani, *Fœlicius Episcopos persequantur Imperatores quam diligant. Quanto mihi beatius Maximus minabatur? In illius odio laus erat, in horum amore supplicij feralis hæreditas.* Hoc, inquam D. Ambrosius dicebat, & quidem ipse in temporalibus expertus, at in spiritualibus qui Episcopus inter Imperatorum fauores non experiebatur damna? Omnibus est aula damnosa; Episcopis autem magnisque sacerdotibus hæreditas est supplicij feralis. Paul. 1. Timoth. 1. monebat Timotheum: *Milita militiam bonam.* Et quæ potest esse militia bona Episcopo sacerdoti? Nimirum ea sola, quæ ab Imperatoribus longè est, quæ prorsus distat ab aula. Quò respiciens Petrus Blesensis epist. 14. *Vbi dicit militiam bonam, patente [illegible] militiam curialem tanquam malè sibi co[illegible], [illegible]ectam, perditam, damnatam.* Quippe iniuria, vbi Regum fauor applaudit, vbi vnus Imperatoris nutus spectatur, ad quem cæcè curritur, volitur; mirum erit, si Episcopis, si sacerdotibus aliquid accidit non damnatum. De his aiebat Petrus Damianus lib. 2. epistol. 3. *Cum itaque venerabilis pater de modernis Episcopis mihi perplura displiceant, illud intolerabilius arbitror, quia nonnulli dum honores Ecclesiasticos æthneis vaporibus æstuantius appetunt, in clientelam potentium tanquam seruos se deditios obscœnè substernunt. Et dum non erubescunt templo Dei mutare Palatium, de religione canonica in ordinem transeunt laicorum, virtutum arma deponunt, procinctum spiritualis militiæ deserunt,* &c. Sic Palatinis vaporibus Episcopi inficiuntur, vt prorsus bonam militiam virtutum obliuiscantur, dum Regis fauor arrideat. Vt meritò sæcularium principum sedes putentur pestilentes sacerdotibus Episcopis. Quas denotabat Psalm. 1. *In Cathedra pestilentiæ non sedit.* Vbi D. Hilarius ait: *Illa ergo erit pestilens, cuius contagium Pilatus manus abluendo declinat. Multos enim etiam in metu Dei constitutos sæcularium tamen honorum ambitio corrumpit, & volunt Ecclesiæ legibus subditi fori legibus iudicare.* Equidem sedes illa regia, cuius contagium vel Pilatus sensit, quàm pestilens erit Christi ministris, si appropinquent?

§. XXI.

Præsentissimi Dei testimonium est, quòd bona aliena semel accepta restituas.

NOn simpliciter, sed cum magna Dei obtestatione Abrahamus affirmat, se daturum Sodomorum regi quidquid illius inter spolia ab hostibus capta posset inuenire. Sic enim dicit: *Leuo manum meam, ad Dominum meum excelsum possessorem cæli, & terræ, quod à filo subtegminis vsque ad corrigiam caligæ non accipiam ex omnibus, quæ tua sunt.* Sed in re, quam statim opere exhibiturus erat, cur necessum fuit tam obnixè Deum obtestari, eiúsque absolutissimæ potestatis in cælo, & in terra memoriam facere? Res erat de reddendis bonis Pentapolitæ regi, quæ de hoste eius capta semel finis adiunxerat Abrahamus. At vt quis, quæ inter sua posuerat iam bona vero domino restituat, magna, & præsentissima, ibi Dei intercedens potentia est necessaria. Ad hæc Prouerb. 30. *Verba congregentis filij vomentis, visio, quam locutus est vir, cum quo est Deus, & qui Deo secum morante confortatus ait,* &c. Itaque idem est vir, cum quo est Deus, & qui Deo secum morante confortatur, & filius congregantis, & vomentis. Sed quid cum tanta assistentia, & confortatione Dei habet commune, quod quis & congreget, & euomat? Sanè hoc magnum est in spiritualibus, & prorsus inuisum, nisi Deo præsente, & validè confortante. Quòd autem homo congreget bona multa, id passim cernitur; at quod post semel congregata bona, quod ibi alienum est, iterum vomat, hoc non nisi à Deo assistente, & confortante euenit. Accipite pulchram historiam, quam Iordanus Episcopus Rauenatis tradit lib. de rebus Gethicis ibi, dum Marcionopolim ciuitatem meminit, ait: *Hanc vrbem Traianus Imperator readificauit, vt fertur; eò quod dum Marciæ sororis suæ puella, dum lauat in flumine*

mine illo, quod nimia limpiditatis, saporisque in media vrbe oritur, Potami cognomento, exindeque vellet aquam haurire, casu vas aureum, quod ferebatur in profundum cecidit metalli pondere grauatum, & longè post emersit, quod certè non erat vsitatum, aut vacuum sorberi, aut certè semel voratum vndis respuentibus renatare. His Traianus sub admiratione compertis, fonti Numinis quiddam inesse credidit. Quid pulchrius? Vbi fluuius semel voratum aurum recuomit, à principe gentili aliquod putatur habere numen. Vt meritò putet Christianus aurum semel acceptum non posse restitui, nisi ab eo, quem Deus maximè confortare dicitur. Deum in se habeat confortantem necesse est, quisquis non nimis hæret auro accepto, sed illud restituit. Nunquam non est opus Dei, quod bona semel percepta ab vno ad suos redeant. Ait Iob cap. 20. *Diuitias, quas deuorauit, euomet, & de ventre illius extrahet eas Deus.* Siue vltrò siue per vim diuitiæ semel perceptæ restituendæ sint, id debet agere Deus. Non enim opus hominis est aurum non retinere, sed opus Dei. Nec miror, quando ex auri tenacitate censetur quis an homo an Deus sit: vir quidam accessit ad Iesum petens ab illo, vt hæreditatem inter fratres diuideret. Cui Iesus Luc. 12. *Homo, quis me constituit Iudicem inter vos?* Noscebat quidem Dominus proprium nomen hominis illius; cur ergo dimittens proprium eius nomen, recurrit ad nomen naturæ? Ait D. Augustinus sermone 196. de tempore: *Homo, ait, homo. Qui enim pro magno habes istam hereditatem, quid es, nisi homo? volebat illum facere aliquid plus, quàm est homo. Quid plus volebat facere, cui volebat auaritiam tollere? Inter Deos numerare, qui auaritiam non habent.* Dum hominem ab auri tenacitate abducebat, inter Deos numerare optat. Qui auro inhiabat, qui totus erat in hæreditatis diuisione, sic homo erat, vt nihil in se ostenderet supra hominem. Iesus autem, vt eum ad superiorem traheret sortem, qua Deo impleretur, facit, ne ad hæreditatem tollat oculos, de Deo enim venit, quòd quis auri tenacitatem deponat.

Capvt V.

Abrahamidum seruitus, & liberatio prædicitur.

Post hæc in anxia deliberatione versanti, quid sibi capiendum consilij, si Assyrij hostem prælium instaurarent; adest Deus Abrahamo, hostium metum adimit homini auxiliis confirmato diuinis, & ad ingentia bona profecturo. Insuper prolem expectari iubet, quæ à suis visceribus orta, & claritate, & multitudine stellarum copiis suppar existat. Frigescentibus membris præualuit in Abrahamo fidei ardor, qui de promissione securus iuxta imperium Dei quinque lætissima animalia præparat, quorum immolatione conceptas intimè spes exterius confirmet. Fuerunt hæc trium annorum vacca, capreáque, & aries ætatis similis; ex auibus autem turtur, & columba, & in partes tria animalia diuisa aues in ara comitabantur indiuisæ. Vigilabat senex, ne hostiæ raperentur à superuenientibus volucribus, donec circa Solis occasum, inter caliginosos horrores somno corripitur, & inter dormiendum percipit fore, vt in peregrinatione, & seruitute quadringentos annos posteri eius consumant. Nec miror, quod res somniorum appareant calamitates, quæ tandem gloriosum exitum parturiunt, tribus namque generationibus confectis apud Ægyptios, qui ad quartam spectent alitibus velocioribus contendent ad terram Chananæorum sibi promissam. Interea occubuerat Sol, & ecce tibi post tenebrosam caliginem, quasi clibanus fumans apparuit, & ardens lampas, quæ hostiarum diuisiones perlustrans facem præferebat, dum fœdus inter Deum, & Abrahamum de perdendis Cinæis, Cenecæis, & aliis octo nationibus sancitur.

PARS VNICA MORALIS.

Credenti Abrahamo adhuc animalium hostia eripitur, vt sic illi, suisque firmetur diuina promissio, multùm firmat fides de operibus adiunctis.

Genesis 15. His itaque transactis, factus est sermo Domini ad Abram, per visionem dicens: Noli timere Abram, ego protector tuus sum, & merces tua magna nimis. Dixitque Abram: Domine Deus. Quid dabis mihi? Ego vadam absque liberis, & filius procuratoris domus meæ iste Damascus Eliezer. Additq; Abram: Mihi autem non dedisti semen, & ecce vernaculus meus hæres meus erit.

§. I.

Præstantis animi est inter prospera non obliuisci timoris modestiam.

Post multa prospera iubet Deus Abrahamo, ne metuat; inquit enim textus: *His itaque transactis factus est sermo Domini ad Abram per visionem dicens: Noli timere, &c.* Timebat ergo Abrahamus post superatos quatuor Assyrios reges, post ditatos socios spoliis, post occursum regis Sodomorum & regis Salem, à quibus magnificè fuit acceptus. Et quanta viri istius virtus, qui inter tot Regum fauores, tot sacerdotum benedictiones, tot victorias, nescit timoris prosilire modestiam? Præclarè aiebat Cassiodor. lib. 4. variarum 4. *Nouum est sub amore principis custodire modestiam: quia gaudium semper animos inquietat.* Quòd quis se noscat principi acceptum, & non insolescat, sed magis timentis specie frænetur, nouum est, inusitatum mortalibus: supra communes virtutum leges se attollat, necessum est, qui inter prospera, inter fauores regios sciat timorem præ se ferre, & seruare modestiam. Audio triumphantis pompam magnæ aulæ foribus accedentem, & in limine à ianitoribus detineri Psalm. 23. *Attollite portas principes vestras, & eleuamini portæ æternales, & introibit rex gloriæ. Quis est iste rex gloriæ? Dominus fortis, & potens, Dominus potens in prælio.* Mirabar, quòd ianitores tantum triumphatorem faciant in limine detineri. Imò plus mirabar, quòd qui hostes fuderat, & fregerat, nunc ianitorum tædia, & fastidia expectet, nec contundat fores, sed magis vereatur vel damnum minari, vel sublime,

& imperiosè loqui. Cur bone inter triumphatos hostes ianitorũ vocem veretis? Est Dominus, non est seruus, non est homo, sed Dominus est, & Dominus virtutum omnium. Talis enim necessum est, quod sit, qui inter prospera non insolescat, sed triumphator sciat metuentis modestiam retinere. Ait D. Iustinus Martyr in Tryphonem: *Respondet Spiritus sanctus ex persona Patris, aut propria. Dominus exercituum ipse est hic rex gloriæ. Nam quod neque de Salomone rege illustrissimo ianitor vllus templi ausus fuisset dicere, Quis est hic rex gloriæ? Vnusquisque fatebitur.* Euidentissimum est non Salomonem, nec alium hominem esse, sed Dominum virtutum, qui inter triumphos nouit ianitoris vocem vereri. Qui spoliis & muneribus plenus modestè sustinet ianitorem, nec in fores impingit, sed magis veretur, ipse non homo, sed Dominus est, vel Domino Deo plenus. Quis enim non virtutum plenus inter gaudia, & triumphos seruat modestiam timoris? Componite in primis duas fœminas, alteram ethnicam, alteram fidelem, & sanctam; hæc est Esther, illa Vasthi, ambæ Assueri regis coniuges, ambæ electæ è millibus, ambæ euectæ ad coronam, ambæ muneribus fauoribúsque potitæ regis. Sed quales inter hæc prospera? Vasthi cap. 1. vocata, *Renuit, & ad regis imperium, quod per Eunuchos mandauerat, ire contempsit.* Sic insolescebat fauoribus, vt intrepidè contemneret regis imperium. At Esther cap. 15. allocutura regem contra commune decretum tota contremuit. Dicit enim: *Ipsa autem rosea colore vultum perfusa, & gratis, ac nitentibus oculis, tristem celabat animum, & nimio timore contractum.* Esto esset lex contra ingredientes ad regem, cur regina timeret ingredi ad eum regem, cui in deliciis erat, cuius fauoribus supra omnes alias fœminas gaudebat? Vasthi non timet regem in contemptu particularis imperij, & Esther timet, & tremit? Nónne Esther amplioribus fauoribus fruebatur? Cur ergo magis timet? Quia sanctior erat, quia à Deo electa in salutem populi, & quo Deo est plenior, & scit inter prospera timere, & inter maximos regis fauores minimè deponere modestiam timentis. Rursus duos alios componite viros ex eodem libro Amanum, & Mardochæum; Mardochæus audito decreto de interficiendis Iudæis plenus timore, & luctu erat ad ianuam Palatij; tunc de regis imperio iubetur indui regalibus vestibus, & equum regium ascendere, & triumphali pompa per ciuitatem vehi in præmium vitæ per illum acceptæ. Quid plura? Ait cap. 6. Estheris: *Tulit itaque Aman stolam, & equum, indutúmque Mardochæum in platea ciuitatis, & impositum equo præcedebat, atque clamabat: Hoc honore condignus est, quemcumque rex voluerit honorare. Reuersúsq; est Mardochæus ad ianuam palatij.* Medio tanto fauore, quo Mardochæus honorabatur propter vitam datam regi, adhuc Mardochæus hæret in ianua palatij, nec audet sedere conspectui regio, sed vt notat noster Sanctius, in pristino timore perseuerat. Longè aliter Amanus, qui cum inuitatus fuisset à Regina, & mensa prandisset regia, dicitur cap. 5. *Egressus est itaque Aman illo die lætus & alacer.* Et vt explicat Carthusianus ibi: *Egressus Aman lætus ex tanta sua prosperitate, vt æstimauit, in die bonorum non existens memor malorum, nec prouidus periculorum sibi prouenire potentium. Propter quod non impleuit, quod scriptum est: Sapiens in omnibus metuit.* Ecce tibi Mardochæus in tanta prosperitate adhuc metuit; Amanus autem nihil cauet, nihil metuit. Et cur regius fauor, & prosperitas Mardochæo non eripit timorem, quem prorsus Amano eripit? Ait Carthus. *Sapiens in omnibus metuit.* Qui sapientia, & virtute pleni sunt, ij inter summos mundialium fauores nunquam deponunt metus; qui stulti, & vitiosi sunt, cùm primum prosperis afflantur, nihil sciunt timere. Vt meritò ex Assueri litteris id ponat Iosephus lib. 11. cap. 6. *Multi elati magnitudine honoris, & beneficiorum, quæ ex nimia conferentium bonitate percipiunt, non solum erga inferiores exercent superbiam, verum etiam contra ipsos authores beneficij non verentur insolescere... & corrupti inopinata fœlicitate abutuntur ea contra illos, per quos eam adepti sunt, nec Deum quidem timentes.* Ecce tibi vt fœlicitas malis, & discolis eripiat metum, ne vel ipsum timeant Deum.

§. II.

Splendidæ familiæ satores non inter negotiatorum rationes, & literaturas alendi.

NOn sine gemitu Abrahamus præsentit familiæ suæ splendorem ad familiæ procuratorem deuolui, ait enim Deo: *Domine Deus quid dabis mihi? Ego vadam absque liberis, & filius procuratoris domus meæ iste Damascus Eliezer,* &c. Duo his verbis cum gemitu repræsentat, & quòd ipse sine naturalibus filiis decedat, & quod Eliezer filius procuratoris domus suæ, vel vt malunt alij apud Pereiram, procurator ipse futurus sit hæres. Et quidem non miror, quòd duo hæc æquè mordeant virum ingenuum, penes quem splendidissimæ familiæ fundandæ cura erat ex Deo. Fundare enim familiam splendidam sine liberis naturalibus, dolori erat parenti in adoptiuo procuratore domus prorsus ineptum. Sunt enim non adeò apti ad familiam splendidam stabiliendam, qui inter negotiatorum rationes, & literaturas alti fuerunt. De Præfecto Ægypti Flacco locutus Philo aduersus illum sic ait: *Itaque breui negotiorum Ægypti euasit peritissimus, varia sint, licet, multiplicíaque, ita vt vix pernoscantur ab ijs, qui totam ætatem eis impenderunt; superuacua iam erat turba scribarum, cùm parua æquè, ac magna exactè ipse teneret, tanto melius, vt ad ostentationem diligentia vltro doceret eos, à quibus didicerat. Verùm ista, quæ ad accipiendas reddendasq; rationes pertinent, vel ad dispensationem redituum, tametsi necessaria, nullum specimen ostendunt animi digni, qui præsit alijs, sed quæ magnificam regiamq; declarant indolem, elucebant manifestius. Gerebat se pro dignitate, grauiores causas iudicabat cum optimatibus, superbos deprimebat,* &c. Sic in nobili Præfecto ad imperandum nato laudat ea, quæ regiam indolem ostendunt; abigit autem ab eo illa, quæ ad accipiendas, reddendásque rationes, vel ad dispensationem redituum pertinent, talium namque negotiationum homines nullum specimen habent animi imperaturi cæteris. Hinc Dauid Psalm. 70. se regno aptum ostendit aiens: *Quia non cognoui literaturam, introibo in potentias Domini.* Alij legunt: *Quia non cognoui negotiationem*, quasi inde aptus inuentus sit, vt regiam familiam erigeret, quia nullam operam dedit negotiatorum schedulis, nec accipiendis, reddendísque rationibus studuit. Quæ qui tractat, nihil in se ostendit splendidum, nihil magnificum. Vt dicat D. Synesius lib. de regno: *Priuatos homines quæstuariam illam nationem dico, mihi videor animaduertere præ cæteris ignobiles, atque improbos, planeq; illiberales esse, in eaq; sola Republica, quæ intestinis dissidijs laborat, non penitus infamem locum obtinere. Qui quidem primi sui contemnendi authores fuerunt, quoniam circa id, quod præcipuum est,*

est, in contraria naturæ consilia deflexerunt. Hæc enim corpus animæ subiecit, externa ad corporis vsum reuocauit, posteriori verò secundas partes dedit, at illi animæ & corpus ei, quod tertium est, subiungunt. Se igitur ipsos prosternantes principemque animæ partem in seruitutem redigentes, quid est, quod ille magnum, honestúmve moliri, aut delibare queant? Sic præclarissimus Philosophus & Politius de hominibus negotiatoribus sentit, à quibus nihil magnum, nihil splendidum processurum sperat, & ideò putat eos in republica à muneribus splendidis arcendos. Nec sui dissimilis est lib. de prouident. vbi ineptum principem, & gubernatorem sub nomine Typhonis effingens de illo ait: *Ille autem cum dispensatoribus obnixè hisce de rebus altercatur, quot namque Medimnus tritici grana, aut congius cyathos contineret, superuacuam quandam, atque importunam animi solertiam præ se ferens.* Ride solertiam hominis in mensuris, & numeris occupatam; hæc enim rarò non erit in rebus magnis, & splendidis hebes.

Genesis 15. Statim sermo Domini factus est ad eum dicens: Non erit hic hæres tuus; sed qui egredietur de vtero tuo, ipsum habebis hæredem. Eduxítque eum foras, & ait illi: Suspice cælum, & numera stellas, si potes. Et dixit ei; Sic erit semen tuum. Credidit Abram Deo, & reputatum est illi ad iustitiam.

§. III.

In Dei manibus veram securitatem, & tranquillitatem habemus.

NOn sto à sententia Caietani, qui putat hæc omnia Abrahamo imaginariè in extasi accidisse, vt domi sedens Deum videret, & audiret, & quasi ab illo foras educeretur, putaret. Verius enim credo, quod non imaginariè, sed realiter hæc sancto viro vigilanti acciderint. Realiter illi externè Deus apparuit, & locutus est, & verè illum manibus contrectans, foras extra tabernaculum eduxit. Quod sonant illa verba: *Eduxitq; eum foras, & ait illi,* &c. Supra cap. 13. tantum locutus Dominus cum Abrahamo, nec eduxit eum à loco, nec manibus egit, solùm dixit: *Faciam semen tuum sicut puluerem terræ.* Modò extensis prius manibus hominem de tabernaculo, & prolem stelliferam promisit. Cur, quod in simili promissione seminis ante non fecit, modò facit, manibus suis Abrahamum educens, vt audiat firmitatem promissi? In prima promissione manebat Abrahamus adhuc dubius, an dilatandum esset semen eius per naturalem propagationem, an per adoptionem, & sic adhuc luctabatur cum affectu habendi naturalem filium, & varijs iactabatur cogitationum fluctibus, vt ostendunt illa verba: *Domine Deus quid dabis mihi? Ego vadam absque liberis, & filius procuratoris domus meæ iste,* &c. Ab his ergo fluctibus cogitationum vt Abrahamum liberaret Dominus in hac secunda promissione illi manum extendit suam, qua hominem ad videndas stellas eduxit; in diuina enim manu extensa nihil iam non firmum apparebat, & securum. Matth. 14. *Descendens Petrus de nauicula ambulabat super aquam, vt veniret ad Iesum. Videns vero ventum validum timuit, & cum cœpisset mergi, clamauit, dicens: Domine saluum me fac. Et continuò Iesus extendens manum apprehendit eum,* &c. Dubio Petro inter fluctus extendit manum Iesus. Et cur manum extendit, qui vel nutu hominem ad se traxisset? Extendit manum, vt in manu diuina experiretur Petrus etiam agens in fluctibus tranquillum. Pulchrè enim canit Sedulius lib. 3. Pasch.

Cui portus fuit illa manus, pelagiq; viator,
Libera per vitreos mouit vestigia campos.

Equidem vbi accessit manus diuina fluctuum omne incertum abiuit, & tota apparuit securitas, & tranquillitas, ne Petrus amplius maneret dubius. Et quid securitatis, & tranquillitatis non sit in manu diuina? Dixerat latroni Dominus Luc. 23. *Hodie mecum eris in paradiso,* & iam iam moriturus clamat ad Patrem: *Pater, in manus tuas commendo spiritum meum.* Circa quæ sapienter addubitat Nissen. orat. 1. de Resurrect. quomodo Iesu adimpleri possit facta latroni promissio? Latroni promiserat secum illo die in Paradiso futurum; ipse autem illo die tradit corpus sepulchro, manibus autem Patris tradit spiritum. Si ergo secundum corpus est Iesus in sepulchro, secundum spiritum in manibus Patris, quomodo pro tunc erit cum latrone in Paradiso? Equidem sufficit dixisse in Patris manibus esse, vt ibi intelligatur tota tranquillitas & securitas, & fœlicitas impleri Paradisi. Ait D. Nissen. in Cat. Græca D. Lucæ: *Si quæris quomodo in Paradiso se Patris manibus commendauerit, tibi sublimis Isaias respondebit de cœlesti Ierusalem, quam nihil aliud nisi Paradisum esse credimus ex Dei persona. Descripsi muros, inquiens, tuos in manibus meis. Quare si Ierusalem, hoc est Paradisus, in manibus Patris descripta est, constat, eum, qui in Paradiso sit, in Patris manibus, in quibus descriptionem habet diuina ciuitas, commorari.* Nec vnquam diuina manus non prætendit totam Paradisi tranquillitatem, & refrigerium, & munus, sub quibus quæcumque eius promissio stabilis est, & confirmata.

§. IV.

Præstantissimum quid est, quod generis nobilitati claritas accedat virtutum.

NOn iubet Deus Abrahamo, vt simul stellas suspiciat, & numeret, sed prius iubet, quòd suspiciat cælum, deinde quòd stellas numeret. Ait enim: *Suspice cælum, & numera stellas,* &c. Et cur non magis iubet vt stellas suspiciat, & numeret? Nonne in stellis signum ponebat clarissimi, & sublimissimi seminis futuri? Quid ad hoc conducebat, quòd cælum conspiceretur prius? Est cælum stellarum origo, & solum patrium, & vt ad stellarum commendationem illud facit plurimum, quòd non solum ipsæ luceant, sed & quòd habeant lucidissimam è cælis originem, dicturus de stellarum lumine originem ante laudauit. Sic in filiis Abrahæ commendabatur id præcipuum, quod cum claritate originis haberent etiam actiones vitæ lucidissimas; in quibus illud erat notandum, quod generis claritas virtutum meritis addebatur. Hinc Luc. cap. 1. dicturus de Ioanne ait: *Sacerdos quidam nomine Zacharias de vice Abia,* &c. Circa quæ D. Paulinus epistol. 10. *Laudaturus vitam genus ante laudauit, vt venerabilior existeret.* Meritò ante virtutes generis claritatem ostendit, vt pateant duæ in Ioanne claritates. Quod est præstantissimum, & supra ipsam naturam. Vt de quodam Senario dicat Cassiod. lib. 4. variarum 4. *Inter stupenda meritorum originis quoque simuli*

simili claritate splendet, vt hæreas, qua parte sic dicitur, cum copiosius vtraque possideat. Habent ergo sigillatim distributa praeconium, iuncta miraculum. Laudantur homines ex auita nobilitate, etiam ex propriis virtutibus laudantur; at quando in vno, & generis nobilitas, & virtutum merita copulantur, eius claritas, vt noua, & inusitata, sic meritò non creditur naturæ opus, sed miraculum. Sic de consuetis dicebat Paulus 1. ad Corinth. 1. *Videte vocationem vestram fratres, quia non multi sapientes secundùm carnem, non multi potentes, non multi nobiles.* Quæ verba tractans D. Bernardus epistol. 13. ad Sophiam virginem ait: *Virtus paucorum est. Paucorum, inquam, paucorum præsertim. Denique non multos nobiles, sed ignobilia mundi eligit Deus. Proinde benedicta tu in nobilibus, quæ pro gloria certantibus cæteris de contemptu gloriæ gloriosius sublimaris, & sublimius gloriaris. Insignior plane, atque illustrior, quod de paucis facta es, quam quod orta de magnis.* Denique mulierem fortem quis inueniet? Multo magis fortem, & nobilem? Hoc rarum, hoc præstantius, hoc miraculosum quòd virtus, & nobilitas in eodem sint simul: quando autem hæc duo vni accidunt, non mirer, si cum lucidissimis astris valet certare.

§. V.

Deus in suis non patitur esse carnalis nobilitatis præsumptionem.

TAndem in hunc locum distulit Dominus populum suum astris comparare cœlestibus, dum ait modò: *Numera stellas, si potes; sic erit semen tuum.* In prima autem promissione data cap. 13. non stellis, sed pulueri comparauerat populum. Dicit namque: *Faciam semen tuum sicut puluerem terræ.* Et cur in primis populum pulueri comparat, quem etiam astris comparare destinat? Imò cur futurus stellarum æmulus in claritate, & sublimitate priùs exæquatur terræ pulueri? Oriundis Abrahamidibus præmittebat Dominus id, quo carnalis nobilitatis perderent præsumptionem, semper enim in suis satagit Dominus, ne præsumant de generis splendore. Matth. 1. recensens splendidissimam Iudæorum genealogiam de Iuda prima regum radice ait: *Iudas autē genuit Phares, & Zaram de Thamar,* & quidem Thamar allienigena erat, & ethnica fœmina, insuper incestuosè furata fuit soceri concubitum. Cur ergo tam vilia, & absurda ponuntur in splendidissima genealogia? Cauebat iam tunc Dominus in suis maioribus præsumptionem de splendore generis. Ait enim Gennadius in Cat. Græca: *Totam hanc historiam de Iuda Moyses inseruit inter ea, quæ de Ioseph narrabantur, quod primus illi scopus erat genealogiam Domini referre secundum corpus: Nec abs re propheta hoc in loco sua Iudæos nobilitate superbientes arguit ex dimidia parte Chananæos.* Totum Iudaicæ nobilitatis supercilium meritò hac genealogia conspecta cadebat. Similiter 3. Regum 14. locutus textus de filio Salomonis *Roboamo*, qui hæreditauit Dauidis Regiam, ait: *Nomen autem matris eius Naama Ammonitis.* Nil magis execrandum Iudæis erat, quàm Ammonitarum genus, & tamen ecce illorum regia linea de Ammonitis venit. Quò spectans Theodor. quæst. 38. ibi ait: *Sufficit autem hoc ad euertendam Iudæorum abominationem, qui se iactant de nobilitate generis, & eos, qui ex gentibus crediderunt Saluatori, nominant alienigenas. Inuenitur etiam genus eorum, genus regium ex alienigenis.* Sic semper in suis posuit Deus id, quo de generis nobilitate tolleretur iactantia, & tumor. Hinc etiam cùm regalis generis matrem eligeret, quam miris, & diuinis impleuit bonis, eam tamen fecit sponsam fabri hominis. Et cur tantam Reginam fabro addixit sponsam? Ait D. Augustinus lib. de catechizandis rudibus: *Natus Iesus de matre, quæ quamuis à viro intacta conceperit, semperq; intacta permanserit, virgo concipiens, virgo pariens, virgo moriens, tamen fabro desponsata erat, omnem typhum carnalis nobilitatis extinxit.* Quid haberet nobilitatis præsumptio cum fabro? Qui faber est, nullum aditum non occludit tumori de generis splendore, ideo Iesus dum matrem suam maluit fabro locari, à sua familia penitus carnalis nobilitatis typhum exclusit. Vtinam hoc viderent multi, qui inter fabrilia meditamenta & exercitia adeo de nobilitate tument, vt cæteros quosque despiciant. Credant isti Augustino, & putent, quòd ars fabrilis omnem nobilitatis carnalis excludit typhum, quem vt filius Dei excluderet, fabro tradidit matrem suam.

§. VI.

Virtutum lumina nobilissimos quosque extollunt.

ANteà pulueri comparat Dominus populum cap. 13. inquiens: *Faciam semen tuum sicut puluerem terræ,* modò illum astris æquiparat, dum dicit: *Numera stellas, si potes; sic erit semen tuum.* Et quid puluere vilius? Quid astris sublimius? tamen qui instar pulueris vilescit, de virtutum merito potest radiare inter sydera. Tantum abest, vt virtutum merita excludant vilem, quin potius illum maximè extollunt, faciúntque inter sublimia consistere. Iob. cap. 1. dicitur: *Eratq; vir ille magnus inter orientales.* Primo statuitur Iob Husita, siue Idumæus ex genere, & prosapia prophanissimi reprobi Esau, vt fert receptior Patrum sententia apud Pinedam nostrum. Sed qui sic vilescebat genere, dicitur nihilominus *magnus inter orientales*, hoc est, iuxta Didymi anagogem in Cat. Græca, inter eos, qui plenissimis iustitiæ Solis radiis fulgescunt. Ecce tibi vt vilissimus à genere virtutum meritis inter fulgentissimos valuit collocari. Quò spectans D. Hieronymus de vera circumcis. ait: *Vbi est in sola carne circumcisa Iudæa? Confer cum Iobo pedem, & contende gloria, attolle te maiorum superba virtutibus, Iactusque tuum benedictis nobilium patriarcharum circumcingi nominibus, vt in te iustificationum vetus illa virtus & autorum splendor appareat. Iob aduersum te procedit in medium, sanguinis authores non erubescens, neque per Esau in concessam benedictionis sortem transfusione mentitus, ac proinde es spes est, quod in his vincat te omnibus, & procedit plus sibi de virtute vendicans propria, quominus ex gloria promittit aliena.* Ecce tibi & nobilissima natio & vilissima. Iudæa quidem nobilissima erat benedicto Abrahamidum semine propagata, sublimis atauis candidissimis, Idumæa vilis natio ab Esau genus ducens: nihilominus Iob natione Idumæus genere vilis admissus est ad culmina virtutum, quarum meritis sic radiare incipit, vt Abrahamides Iudæos obscuret. Et quò nihil lucis accipit à maioribus, eò ex propriis apparet splendidior. Valent equidem ex puluere orti radiare inter candidissima sydera, ne miremur, quod Iesus neminem vilem despiciat. Genes. 30. Narrat Moyses vt Iudas patriarcha filios suos primogenitos vidit mortuos

tuos absque liberis; vt ipse posteà meretricis fœminæ appetiit concubitum, vt sub meretricis habitu Thamar Chananitis furata est Iudæ semen, ex quo peperit duos filios Phares, & Zaram. *Vocauit nomen eius Phares*, à quo tota Iudæorum nobilitas in Regia linea. Et cur maluit Deus, quòd ab spurio & noto concubitu progrederetur Iudæorum nobilitas, nisi vt ostenderet, quam debent virtutum meritis vilissimi quique admitti inter sublimes? Ait Gennadius in Cat. Græca: *Moyses satis habuit de Iuda talia retulisse, cuius genus gloria cæteris præfulsit, vt cùm cognouerimus Dominũ Iesum Christum nasci ex ea gente voluisse, qui ex illegitimo concubitu maiores agnosceret, non videatur absurdum, si gentes exteras, barbarásque non minus admiserit, quàm qui in sui generis nobilitate confidunt.* Nunquam enim non testatum voluit esse Deus, vt ex vili ortu possent homines à virtutum meritis extolli ad sublimia. Tam enim in carnalibus, quàm in spiritualibus vilissimi quique obtinuerunt numerari inter sydera candidissima.

§. VII.

De pulueris beneficio homines exurgunt vsque ad sydera.

NVmeratur in præsenti Abrahamidum semen inter sydera dum ait: *Numera stellas, si potes; sic erit semen tuum.* Nec miror, priùs enim numeratum fuerat inter pulueres terræ cap. 13. *Faciam semen tuum sicut puluerem terræ.* Pulueris enim beneficio non mirandum est, quòd homines vsque ad astra consurgant. Luc. 8. proposuerat Dominus parabolam de semine iacto in terram, in spinas, & in petrosa, & volens ostendere, de quo semine loqueretur, ait: *Semen est verbum Dei.* Sed scire cupis, quid habeat commune verbum Dei humanis cordibus insitum cum semine dato terræ? Sanè semen terræ datum de ipsius terræ puluerísque beneficio illud augmentum accipit, quo sæpe in arborem cælestia pertingentem exurgat. Sic verbum Dei humanis clausum pectoribus, si adiunctum habeat vilitatis puluerẽm, quem homines præ oculis habeant; fallar, nisi de hoc pulueris beneficio nos faciat crescere in sublimia. Rem explicabat D. Isidorus Pelus. lib. 1. epistol. 402. *Cùm semen in terram incidit, vbi fuerit emollitum, meatibúsque refertum, humum sibi propinquam complexum, inde sibi accommodata trahit, tenuissimæ autem terræ particulæ in ipsos incidentes meatus molem ipsius efficiunt ampliorem, vt infernè fibras agat, etiam radices, supernè verò emergat in lucem, atque emicet in culmos se attollens,* &c. Hoc facit semen de adiuncto puluere, quòd radicata arbor procedat in lucem, altrinsecúsque emicet diues fructibus. Sic prorsus homo verbum Dei in corde suo excipiens, si vilitatis suæ puluerem adiungat, illúmque attentè prospiciat, ingentes inde metit profectus, quibus inter lucidissima quæque possit consistere. Habet quidem puluis humanæ vilitatis virtutem, qua diuina in nobis faciat vehementer proficere. Hinc Paulus 1. ad Corinth. 1. *Videte fratres vocationem vestram, quia non multi sapientes secundùm carnem, non multi potentes, non multi nobiles, sed quæ stulta sunt mundi elegit Deus,* &c. Stulta, & infirma mundi elegit Deus, quibus semen verbi sui tradidit, de quo munere pro tunc abiecit nobilium, sapientúmque turbam. Sed cur posthabitis nobilibus sapientibúsque magis tunc elegit viles, & infirmos, quibus verbi semina traderet? Necessum erat, vt cresceret Dei verbum, & fierent altissimæ arbores, quæ cælestia tangerent post impletam terram ramis, & ideò recurrit ad eos, quibus propinquior erat, & magis familiaris puluis vilitatis humanæ; nisi enim de huius pulueris considerati beneficio non exurgerent in magnos profectus diuinæ plantæ. Ait D. Hieronymus in epist. consolatoria ad Pamachium: *Videte fratres vocationem vestram, quia non multi sapientes, non multi nobiles. Hoc nascentis Ecclesiæ rudimenta poscebant, vt granum sinapis paulatim in arborem cresceret, vt sensim Euangelij fermentum totam Ecclesiæ massam altiùs eleuaret.* Nobiles sapientésve remotiorem à se habent puluerem suæ vilitatis, quin potius vt altissimæ rupes terram in se negant: quando ergo Dei verbum vt semen ponendum erat, quod profectus faceret, meritò non datur iis, qui puluerem ab oculis ablegant, sed illis pauperculis, quibus vt pulnis vilitásque est magis familiaris, sic habent vnde verbi fructus altior exurgat, & vsque ad cælum extollat ramos. Et quis nesciat profectus de conspecta pulueris humani vilitate? Luc. 8. *Ecce mulier in ciuitate peccatrix, vt cognouit quod Iesus accubuisset in domo Pharisæi, attulit alabastrum vnguenti,* &c. Vide mulieris facinus, vt intrat in domum Pharisæi, vt Domini vestigia lambit, vt lachrymis eius pedes lauat, vt vnguento vngit, vt capillis tergit, & interea mulier nominatur, nullo particulari insignitur vocabulo. Aliter Matth. 28. de eâdem fatur: *Vespere autem Sabbathi, quæ lucescit in prima Sabbathi, venit Maria Magdalena, & altera Maria videre sepulchrum.* Hîc iam non mulier dicitur, sed Maria appellatur, clarissimóque Dei matris nomine insignitur, quasi inter ipsa cæli lumina radiet. Et cur, quæ antea sub communi nomine mulieris obscurabatur, modò Mariæ clarissimo insignitur vocabulo? Rem explicant illa: *Venit videre sepulchrum.* Vt enim humanæ infirmitatis puluerem in sepulchro meditabatur, sic inde inter clarissima cæli lumina cœpit micare D. Chrysologus sermone 77. *Venit mulier, sed redit Maria; venit, quæ intulit mortem, redit, quæ genuit vitam; venit Maria, & alia Maria. Quare? Videre sepulchrum, & non Christum quærere,* &c. Antea in vnum Christum intenta forsitan suæ vilitatis, humanæque infirmitatis non ita meminerat, aut ad illam non adeò intendebat. Modò non in vnam Iesu diuinitatem intendit, sed & sepulchrum quærit, & infirmitatis puluerem præ oculis habet, quo ita excreuit, vt iam non mulier, sed prorsus appareat transformata in Mariam, quæ mundum illuminet luce sua. Proh quot profectus, quot lumina nascuntur de adiuncto vilitatis, infirmitatísque puluere! Hierem. 3. *Vide vias tuas in conualle, scito quid feceris.* Septuaginta legunt: *Vide vias tuas in sepulchro multitudinis, & nosce quid feceris.* Vt facta noscamus nostra, iubemur vias nostras ad sepulchrum videre. At cognitio res est luminis, sepulchrum autem est res tenebrarum, quomodo ergo de sepulchro viso ad cognitionem facinorum veniemus? Ne dubites Christiane si tibi ob oculos sit sepulchralis puluis, sic illuminaberis, vt omnia tua acutissimè possis cernere. Est equidem sepulchralis puluis instar stelliferi cæli ad illuminandum. Hinc Matth. 6. monebat: *Nolite fieri sicut hypocritæ tristes, exterminant enim facies suas.* Chrysostomus ibi: *Corrumpunt facies suas*, illas nimirum vsque ad puluerem mortis deducunt. Et ad quid in facie puluerem mortis ostendere cupiunt? *Vt videantur ab hominibus.* Crede mihi, de mortis puluere illud exurgit lumen, quod omnium acuat vi-

sus, quem non faciat videre obiectus oculis mortis puluis?

Genesis 15. Dixítque ad eum: Ego Dominus, qui eduxi te de Vr Chaldæorum, vt darem tibi terram istam, & possideres eam. At ille ait: Domine Deus, vnde scire possum, quòd possessurus sum eam? Et respondens Dominus: Sume, inquit, mihi vaccam triennem, & capram trimam, & arietem annorum trium, turturem quoque, & columbam. Qui tollens vniuersa hæc, diuisit ea per medium, & vtrasque partes contra se altrinsecus posuit, aues autem non diuisit.

§. VIII.

Christi passio ob oculos posita hominibus maximè confirmat promissiones diuinas.

CErtus Abraham de filiorum multiplicatione, adhuc dubitat circa promissionem Chananæorum, an firma futura sit in æternum filiis suis, vel potius illis aliquando adimenda propter scelera. De quo petit dari sibi signum aiens: *Vnde scire possum, quòd possessurus sum eam?* Hoc est, quòd sic sum possessurus eam, vt permaneat in liberis? Huius permanentiæ signum petenti datur, quod animalia litet. *Sume mihi vaccam triennem*, &c. Circa quæ Rupert. ibi: *Non ergo tanquam incredulus in firmata fide dubitauit, sed tanquam pius pater futuris filys prouidit; ne fortè peccantibus illis pœniteret Deum huius suæ promissionis, & idcircò in promissione aliquod sibi dari optauit firmamentum fixæ, stabilisque veritatis, & quasi interpositi iuramenti. Nec moratus Dominus Deus, quod optabat animus fidelis sponte obtulit. Continuò namque respondens: Sume, inquit, mihi vaccam triennem*, &c. Vt diuina promissio possit etiam firmari in filiis, ne eorum peccatis aboleretur, quinque animalium mandatur coram proponi carnificina. Sed quid animalium mactatio, & laniena cum firmitudine promissionis diuinæ? Quale erat hoc spectaculum animalium diuisorum, vt illo ob oculos posito in Dei promissis confirmarentur Abrahamides? Quæuis animalium mactatio data à Deo pro sacris populo Israëlitæ significabat Christi Domini passionem, quam sanè, qui ob oculos habuerit, moriar, si cadat à promissis diuinis. Psalm. 71. dicebat: *Deus iudicium tuum Regi da, & iustitiam tuam filio Regis. Iudicare populum tuum in iustitia, & pauperes tuos in iudicio... Et permanebit cum Sole, & ante Lunam in generatione, & generationem... Orietur in diebus eius iustitia, & abundantia pacis; donec auferatur Luna. Dominabitur a mari vsque ad mare, & à flumine vsque ad terminos orbis terrarum. Coram illo procident Æthyopes*, &c. Sic scribuntur bona obuentura Regi, quæ cum illo permaneant, quamdiu durauerit Sol, & Luna. Sed quis tamdiu poterit durare in bonis à Deo promissis? Putabant Iudæi illa omnia suo Salomoni euenisse, at Iustinus Martyr ex tam prolixa duratione apertè conuincit, non in Salomone, sed in eo, qui Christum crucifixum ob oculos habuerit, illa durare potuisse, quando sola Christi passio est, promissionum diuinarum durationem potest stabilire. Ait enim aduersus Tryphonem: *Scio Salomonem regem fuisse illustrem, nihil tamen eorum, quæ in Psalmo dicuntur, obuenit illi. Imò audeo dicere, quod de eo scribitur propter mulieres operatum sacris Idolorum apud Sidonios: quod facere non sustinerent, qui ex gentibus per Iesum crucifixum ad cognitionem Dei venerunt, sed mallent omnes cruciatus mortem vsque perpeti, quàm sacrificare Idolo, aut gustare de victima.* Potuerunt mulieres Salomonem à diuinis promissis deturbare, ne regnum eius maneret integrum; non autem sic deturbarentur, qui ob oculos habent crucifixum, de cuius spectaculo venit, quòd sic firmentur, & stabiliantur sui, vt nullis tormentis, nullis cruciatibus possit dimoueri à promissis. Crede mihi, ibi est firmitas, vbi Christi passio ob oculos versatur. Exod. 17. iuxta Dei promissum Amalech expugnabatur, & quomodo expugnabatur? Ait textus: *Cùm leuaret Moyses manus vincebat Israël; sin autem paululùm remisisset, superabat Amalech.* Tota victoriæ perseuerantia, & firmitas in eo erat, quòd signum crucifixi in manibus extensis perseueraret. Si enim hîc salutiferum signum tantisper tolleretur, minimè iam victoria poterat stare. Vt dicat D. Iustinus Martyr cap. 21. documentorum iuxta Patris Cerdæ versionem in Aduers. cap. 153. *Cùm populus bellaret aduersus Amalech, & filius Naue inter primos pugnaret, ipse Moyses Deum precabatur, expansis vtrinque manibus, eas autem Hur, & Aaron tota die sustentabant, ne illo defatigato relaxarentur. Nam si quicquam de figura crucem imitante remittebatur, populus superabatur; sin statu illo persistebat, tamdiu Amalech vincebatur, & qui prævalebat, per crucem prævalebat.* Ecce tibi nulla firmitas in bono dabatur, nisi dum signum crucifixi stabat; vbi hoc tollebatur, iam non restabat, nisi casus. Aiebat Psalm. 37. *Curuatus sum vsque in finem.* Et vsque in quem finem curuabatur? Pulchrè D. Ambrosius ibi: *Curuatus vsque in finem, hoc est vsque ad Christum, qui finis legis est, qui se passus est verberari, passus est corpus suum mortuum vulnerari, denique non tabes mortis de vulnere eius, sed fons vitæ scaturiuit æternæ.* Equidem humi reptabat vsque dum oculos ad Iesum passum leuauit, inde ex eius vulneribus non casuræ vitæ halitum recipiebat. Hinc Isaias cap. 12. *Ecce Deus Saluator meus, fiducialiter agam, & non timebo, quia fortitudo mea, & laus mea Dominus, & factus est mihi in salutem. Haurietis aquas in gaudio de fontibus Saluatoris.* Dixerat sibi iam non timere, sed fiducialiter agere ex quo fortitudinem ex Iesu acceperat. Sed ex quo tantam fortitudinem accepit, qua nec casum metuat? Ait: *Haurietis aquas in gaudio de fontibus Saluatoris.* Ambrosius explicat de vulneribus Saluatoris, quot vulnera, tot bonorum fontes in Saluatore, ad quos qui accesserit, nullum inde defectum timebit. Ex quo D. Zeno lib. 3. sermone 38. ait: *Iudæis irrorata est manna esurientibus, nos autem esurire non possumus sempiternam, qui cælestis panis nobiscum portamus annonam, illis sitientibus petra fluxit in poculum; ad Christi fontem qui biberit, in æternum sitire non potest.* Est equidem fons in Christi vulneribus, à quo qui abhorrent, defectus mille sentiunt, Iudæi senserunt etiam post manna, etiam post petræ fontem.

Fœlices Christiani, qui vt Iesum vulneratum respiciunt, sic eius vulnerum fontibus confirmantur, vt dum ibi figuntur, defectum sentire non possint.

***

§. IX.

§. IX.

In Christi passione proposita habent homines quo efficaciter ad fidem alliciant.

DOmino promittenti terram Chananæorum ait Abrahamus. *Vnde scire possum quod possessurus sum eam?* Quibus non dubitat ipse de promissis, sed quærit signum, quo trahat posteros suos ad sibi de hoc præstandam fidem. Sic enim dicit Caietanus ibi: *Non increduli, aut tentantis Deum petitio hæc, sed consulens semini suo supplicat pro signo necessario, ad hoc vt semen suum cognoscat, & confidat, quòd hæreditabit terram Chanaam. Timebat Abram, quòd semen suum non crederet sibi dicenti, quod Deus apparuit,* &c. *& propterea petit firmitatis signum,* &c. Itaque cum Abrahamus ipse certò crederet futura promissa diuina, timebat fore, vt posteri sui non crederent, & ideò petit signum efficax, quo suis posteris diuinæ promissionis persuadeat fidem. Deus pro tali signo trium animalium hostiam mandat constitui. Et quid animalium mactatio conduceret ad persuadendam fidem? In animalium iugulatione præfigurabatur antiquitus passio Christi, cuius sanguine diuino firmata sunt omnia fœdera à Deo exhibita hominibus. Meritò ergo repræsentatur modò in animalibus occisis passio Christi pro efficaci signo posito ad persuadendam fidem promissionis diuinæ; de passione enim Domini sibi proposita habent homines, quo efficacissimè alios trahant ad fidem. Hinc dicebat Ioannes Baptista Luc. 3. *Ne cœperitis dicere, Patrem habemus Abraham. Dico enim vobis, quia potens est Deus de lapidibus istis suscitare filios Abrahæ.* Erant ibi & Iordanis aquæ, quæ in baptismate regenerationem filiorum Dei figurabant. Cur Ioannes ad illas non recurrit, vt testaretur posse Deum de illis suscitare filios Abrahæ? Cur maluit id de lapidibus, quàm de aquis testari? Et quando de aquis suscitandi erant filij Dei, quid habebant præcipuum lapides, vt de illis magis suscitarentur filij Abrahæ? Lapides Christi mortem senserunt, & moriente Domino sibi proposito excisi sunt. Matth. 27. de sensu autem passionis hoc habebant, vt efficacius homines ad fidem traherent, in qua consistit esse filios Abrahæ. Nemini enim dubium sit, quin de passione Christi Domini præconcepta efficaciam habeamus, qua fideles plurimos efficiamus. Ex quo ait Origen. in Cat. Græca D. Lucæ: *Si quis voluerit etiam, vt qui euangelium annuntiant, hi tunc etiam à Præcursore lapides intellecti fuerint, ex quibus pronuntiatur Abrahæ filios suscitandos, hi vtique per spontaneam Saluatoris passionem Domini sui affectu rupti, atque conscissi, & quodammodo impregnati miraculo plurimos religioni parturi erunt, ac pepererunt, qui clara voce ab errore homines reuocantes, & ad agnitionem veritatis manu ducentes,* &c. Quid verius? Fallar, si qui passionem Christi Domini sibi proponunt, eiúsque vim præsentiunt, de illa non sumant efficaciam, qua parturiant examina fidelium, qui in fide Deo habenda Abrahami sint æmuli. Sit Christi passio ob oculos proposita, & innumerabiles diuinis promissis credent, qui alioquin erunt increduli. Paul. 1. ad Corinth. 11. *Quotiescumque enim manducabitis panem hunc, & calicem bibetis, mortem Domini annuntiabitis, donec veniat.* Amo, quòd Christus manserit in Eucharistia, vt pasceret suos fideles; sed illud etiam miror, quòd ibi mortem suam repræsentari maluerit. Cur non magis gloriosam resurrectionem? Cur non magis admirabilem ascensionem? Cur iis prætermissis, necessium fuit, vt magis maneret ad mortem, & passionem exhibendam? Ait D. Methodius in Symposio decem virginum relatus à Turriano de Eucharist. tractat. 1. cap. 11. *Non enim potest aliter Ecclesia concipere credentes, & regenerare per lauacrum, nisi & Christus propter eos se exinaniens, vt capi possit secundùm commemorationem passionis iterum moriatur de cælo descendens, adhærénsque vxori suæ præbeat virtutem quandam lateris sui,* &c. Ecce tibi vt fuit necessarium, quòd in Eucharistia commemoratio passionis reiteretur, vt de virtute vulneris Christi Ecclesia possit parturire, & facere credentes. Incredulo Thomæ apparet rediuiuus Iesus Ioan. 20. & ait illi: *Infer digitum tuum huc, & vide manus meas, & affer manum tuam, & mitte eam in latus meum.* Sic Dominus passionis suæ stigmata Thomæ repræsentat, cur non magis resurrectionis gloriam? Cur dubitanti de resurrectione vulnera crucis ostendit? Ait Chrysologus sermone 84. *Vt effundant toto orbe iterum te aperiente, hæc vulnera fidem.* Equidem de vulneribus Christi parturiendi erant, qui venirent ad fidem. Et quis videns Christum in cruce ad fidem non veniat? Quis non credat Deo magna pollicenti, si videat in crucis tormentis Filium eius? Meritò sancta Ecclesia dum Dominicam Passionis efformat, in qua crucis incipiunt celebrari, & aperiri mysteria, illud canit in Euangelio ex Ioan. 8. *Si veritatem dico vobis, quare non creditis mihi?* Mirum enim est, quòd inter passionis mysteria aliquis non credat, de tanto enim sanguinis dispendio quomodo non nascatur efficacia, quæ homines trahat ad credendum? Vide Christiane Christum vulneratum in carne, & crede tibi manere fortitudinem ad superandos hostes, viaticum ad peregrinandum in terris, coronam in cælorum regnis.

§. X.

Mansuetudo diuinitati amica.

NOtissima sunt animalia Deo accepta pro aris, dicit namque in præsenti, *Sume mihi vaccam triennem, capram trimam, & arietem annorum trium, turturémque & columbam.* Hæc inter alia Deo propter mansuetudinem placent; est enim mansuetudo amica diuinitati. Ait Philo lib. de victimis: Volucrum cùm innumeræ sint species, præteritis cæteris omnibus, duas tantum selegit Moyses: *Etenim columba inter natura mansuetas, & gregatim volitantes est mitissima; turtur verò inter solitarias cicuratu facillima, terrestrium quoque innumeris omissis, tria præcipuè secreuit genera, boum, ouium, caprarum vt mitiora, & mansuetiora.* Sic semper ex mansuetudine notantur, quæ Deo sint familiaria, & amica. Quid mirum? Per mansuetudinem Deo similes fimus. Genes. 1. *Faciamus hominem ad imaginem, & similitudinem nostram.* Imaginem Dei in imperio tenemus, similitudinem in mansuetudine. Ait Chrysostomus in Cat. Græca: *Prout imaginem dixit ad imperium respiciens, ita & similitudinem, vt pro virili Deo assimilemur, per humanitatem, & mansuetudinem secundùm virtutis rationem.* Itaque tunc assimilamur Deo, cùm humani, & mansueti circa proximos simus. Est enim hæc virtus Dei propriissima. Incredulo Thomæ de resurrectione Dominica ait Dominus Ioan. 2. *Infer digitum tuum huc, & vide manus meas, & affer manum tuam, & mitte in latus meum, & noli esse incredulus, sed fidelis. Respondit Thomas, & dixit:*

Dominum meum, & Deus meus. Vnde Dominus Deus nunc claret Thomæ, cui ab Apostolis prædicatus non claruerat? Pulchrè Sedulius lib. 5. Pascal. c. 23. *Trepidanti discipulo palmisque rursus & latere demonstratis tactu vulnerum patitur se probari, magis hinc agnitus quòd ipse sit Christus, quia dubitantis animam placida fouit lenitate suscepta.* Expende illa: *Magis hinc agnitus*, &c. Inde enim agnoscitur Dei filius clarissimè, si lenis, & mansuetus sit erga ipsos repugnantes sibi. Ex nullo magis inhabitantem spiritum diuinum in corde hominis agnoscet, quàm si hominem videas lenem, & mansuetum etiam erga eos, qui sibi resistunt.

§. XI.

Mansuetudini, & humanitati adiuncta est veracitas.

EX mansuetis, & mitibus animalibus iuxta Philonem electa sunt, quæ modò Deus petit, aiens: *Sume mihi vaccam triennem, capram trimam, & arietem*, &c. Sed quid habent proprium mansueta hæc animalia potius quàm alia ad confirmandam diuinam promissionem? Etenim tota hæc res erat de certificandis diuinis promissis, vt credatur Deus in veritate daturus ea, quæ promisit filiis Abrahæ. Ad hanc ergo certificationem præstandam cur magis eliguntur mansueta, & mitia, quàm alia animalia? Crediderim mansuetudini annexam esse veracitatem, & ideò Deus se ostendit amicum mansuetorum, & mitium, vt cum ipse inde mitis, & mansuetus appareat simul & verax in promissis absque vllo dubio credatur. Ionas cap. 3. dicit: *Cæpit Ionas introire ciuitatem itinere diei vnius, & dixit: Adhuc quadraginta dies sunt, & Niniue subuertetur. Et crediderunt viri Niniuitæ in Deum, & prædicauerunt ieiunium, & vestiti sunt saccis à maiore vsque ad minorem.* Et si quæras cur talia faciant? Respondet eorum Rex: *Quis scit si conuertatur, & ignoscat Deus, & reuertatur à furore iræ suæ, & non peribimus?* Compone modò hoc cum illis; in primis dicuntur credidisse Deum in propheta loquentem, & annuntiantem, quòd Niniue erat subuertenda; nunc per pœnitentię opera sperant fore, vt non pereant, sed quod Deus mansuescat. Et qui credunt verum esse, qui nuntiat mala, vnde præsumunt posse illa non inferri? Ex eo præcisè, quòd veracem Deum credunt, putant etiam esse mansuetum, & lenem, qui offensus mitescat. Semper enim mansuetudo, & veracitas simul esse consueuerunt. Ex quo ait D. Zeno lib. 2. sermone 38. *Vt est Niniuitis nuntiatus interitus, credunt, & timent. Et quantum sciunt Dominum non esse mendacem, tanto propensius eius de pietate præsumunt.* Quem minimè mendacem norunt, sed veracem, meritò fore mitem mansuetumque præsagiunt, à quo possint misericordiam sperare. Crede mihi, sociæ sunt hæ duæ virtutes, & se se mutuò comitantur. Vt dicat Psalm. 85. *Tu Domine Deus misericors, & miserator, patiens, & multæ misericordiæ, & verax.* Et Psalm. 44. *Propter veritatem, & mansuetudinem & iustitiam intende, prosperè procede, & regna.* Raro in Psalmis & veracitas, & misericordia non coniunguntur. Item Psalm. 84. *Misericordia, & veritas obuiauerunt sibi.* Vbi Hugo Cardinalis ait: *Misericordia in dimittendo peccata, veritas in adimplendo promissa.* Hi duo comites quasi præcedunt Dominum secundùm quod in Psalmo 88. dicitur: *Misericordia, & veritas præcedunt faciem tuam*, semper solidam misericordiam, perfectámque mansuetudinem veritas comitatur. Ex quo Euthymius in Psalm. 84. veracitatem in Iesu agnoscit ex parte assumptæ humanitatis, aiens: *Veritas autem humana Christi natura, quia non est inuentus dolus in ore eius.* Non potuit non veracitas demonstrari, vbi Deus assumpsit humanitatem. Hinc Genes. 18. cum Abraham oculos leuasset: *Apparuerunt ei tres viri stantes prope eum, quos cum vidisset, occurrit in occursum eorum de ostio tabernaculi sui, & adorauit in terram. Et dixit: Domine, si inueni gratiam in oculis tuis*, &c. Et si tres vidit, vnum adorauit, qui creditur fuisse Dei filius in humana carne apparens. Aduersus quam apparitionem insurgunt hæretici negantes, quòd tres illi Angeli venerint in humana carne, quia si esset caro humana, deberet ab alio homine nasci. Tertullianus lib. 4. in Marc. sic hęreticos plectit: *Cæterum alijs hæreticis definientibus carnem illam in Angelis ex carne nasci debuisse, si verè fuisset humana, certa ratione respondemus, qua & humana verè fuerit, & innata. Humana verò propter Dei veritatem, & à mendacio extranei*, &c. Itaque apparens Deus Abrahamo promissurus illi Isaac filium, & iam instantem conceptum Saræ, apparuit illi secundùm improbabilem sententiam Tertulliani in carne humana; & nunc primo exprimitur apparuisse sub humana forma. Et cur modò præcipuè formam sumpsit humanam? Ait Tertullianus: *Humana verò propter Dei veracitatem à mendacio extranei.* Veniebat ostensurus suam veracitatem, & ideò assumpsit humanam carnem; de humanitate enim, & mansuetudine maximè veracitas demonstratur.

§. XII.

Res meritorum non ex diuturnitate temporis, sed ex corde metienda est.

ET animalia, & aues assumuntur in sacrificium, vt in auibus perfecti, in animalibus imperfecti notentur, sed animalium tempus insinuatur, non auium: *Sume mihi vaccam triennem, capram trimam, & arietem annorum trium, turturem quoque & columbam.* Et cur in animalibus tempus notatur, in auibus non notatur? Ideò sanè tempus in auibus minimè notatur, vt sciamus quòd merita, quibus perfecti super omnes valent euolare, non à tempore, sed à corde suum pretium, & æstimationem trahunt. Ait Genes. 5. *Et facti sunt omnes dies Mathusalæ nongenti sexaginta nouem anni.* At Luc. 3. de Iesu Domino: *Et ipse Iesus erat incipiens quasi annorum triginta.* Et vix impleuit triginta & quatuor annos. Et quando Mathusalæ dedit nongentos annos, cur sibi tam paucos sumpsit, nisi vt ostenderet meritorum culmina non indaganda ex annis, sed ex corde puro, & feruente voluntate? Ait Algerus lib. 2. de Sacrament. cap. 7. *Ne minutio temporalis laboris, aliquod æterni præmij videretur dispendium, sui ipsius vitam, quis supra omnes est, triginta duorum, & semis annorum numero consummauit, vt quia Deus non curat ex quanto tempore, sed ex quanto corde sibi seruiatur, perfectionem meriti non tempori adscriberet, sed virtuti. Ecce enim in tantillo tempore obedientiam Patri perfectè seruauit, quod nullus ab origine mundi facere potuit.* Potest fieri, vt vel vnus actus vnius hominis perfecti multa aliorum meritorum tempora vincat. Id, quod manifestè patet, si Enochum compares cum sanctissima Virgine Maria: vixit Enoch

Enoch inter homines sanctissimè trecentis annis, & sexaginta & quinque, Genes. 5. & inde translatus in locum soli Deo notum conseruatur in vita meritoria vsque in mundi finem, vt tunc vitam claudat coronam accipiens Martyrij. At Mariæ annos ad summum extendunt aliqui ad septuaginta. Si ergo annos Enochi compares cum annis Mariæ, forsam in Enocho plura sæcula numeres, quàm in Maria dies. Et quis dicat Mariæ merita tandem vincenda à meritis diuturnissimæ vitæ illius? Possunt sane esse multa tempora vitæ immaculatæ, & meritoriæ, quæ vincantur à paucis actibus perfecti vnius. Matth. 11. dicebat Dominus: *Non surrexit inter natos mulierum maior Ioanne Baptista.* Et sanè ante Ioannem longissimæ ætates fuerant Patriarcharum, quos omnes superauit Ioannes annis triginta duobus cum dimidio, Ait Algerus supra: *Quomodo Ioanne nemo maior surrexisset, cum Abraham, Isaac, & Iacob, & cæteros plures in obsequijs diuinis diutius laborasse constet? Sed euidens est pro certo, quia etsi plures laborauerunt diutius, nemo feruentiùs, & puriùs, qui tempore iuuentutis suæ iuuentus est in tentatione fidelis, & fortis*, &c. Ioannis puritas, & feruor fecit merita, quæ longorum sæculorum merita vincerent. Quò respiciens Sapient. cap. 4. ait: *Senectus enim venerabilis est non diuturna, neque annorum numero computata. Cani autem sunt sensus hominis, & ætas senectutis vita immaculata... Consummatus in breui expleuit tempora multa.* Circa quæ D. Bernard. epistol. 253. in nostram sententiam fatur: *Bene multa, quia vniuersa complectitur. Quomodo enim non expleuit omnia tempora, qui transit ad æternitatem? Quanta sanè tempora non longæuitate, sed longanimitate, hoc est, non annorum serie vel dierum numero, sed mentis deuotione, & inextinguibili semper proficiendi desiderio percurrere potuit, tanta sibi in meritis non immeritò vendicauit.* Quæ obsequij tempora vellet feruens desiderium, omnia quasi completa apud Deum cernuntur. Vt dicat Hugo Cardinalis ibi: *Compleuit tempora multa, hoc est, tantum meruit illo breui tempore, quo vixit, quantum alius multis temporibus viuens.* Et quis hoc? Ait ipse: *Consummatus charitate.* Et quidem qui in perfectissima charitate est, meritis breuis temporis aliorum sæcula vincit. Ex quo sapienter asserit Rupertus, quòd refectio ministrata à Maria Iesu superabat merito omnes eleemosynas, quæ per omnia sæcula tribuuntur pauperibus Christi: dicit namque Cant. 4. *Odor vnguentorum tuorum super omnia aromata.* Vbi sic ait Dominus apud Rupert. lib. 3. in Cant. *Charitatem tuam plus quàm maternam respicienti mihi, cuncta pro optimis vnguentis, cuncta pro suauissimis fuêre eleemosynis, ita vt nulla eleemosynarum aromata quæcumque mihi in meis expenduntur membris, vnguentis illis valeant aliquatenus comparari.* Multorum sæculorum eleemosynæ non possunt in merito comparari cum eleemosyna, quam præstabat Maria charitate feruidissima cibando filium. Et fieri potest, quod multorum temporum virtutes non superent actum vnum, aut alium Mariæ, vel Apostoli, vel alterius iusti, quod probat parabola adducta à Christo Domino Matth. 20. de operariis vineæ, quorum primi tota die laborantes non vicerunt nouissimos, qui vix vna hora laborarunt. De quo noster Maldonatus ibi.

* * *

§. XIII.

A perfectis viris non omnia præceptis extorquenda, sed multa credenda, committendáque illis.

QVis nesciat in lege Moysi multa obseruanda caueri circa hostiarum munditiem? vt Agnus sit sine macula, ne animal sit mutilum, ne fœtidum, aut scabiosum, sed omni ex parte perfectum. At Abrahamo solùm dicitur: *Sume mihi vaccam triennem, capram trimam*, &c. De illorum munditie, de integritate, de perfectione nec verbum fit. Et cur non magis in Abrahamo cauetur, ne sit hostia immunda, fœtida, scabiosa, quod cauetur in populo Israëlitico? Sapienter Pater Pereira ibi respondet, minimè necessariam fuisse in perfectissimo viro Abrahamo talem cautionem; perfectis enim viris non omnia notanda præcepto, sed multa committenda, & credenda eorum perfecto arbitrio, vt qui nihil indecorum committent. Antiqui Patriarchæ maximè cauebant ne filij sui acciperent vxores alienigenas, habes enim Genes. 24. vt Abraham ait seruo suo: *Pone manum tuam super fæmur meum, vt adiurem te per Dominum Deum cæli, & terræ, vt non accipias vxorem filio meo de filiabus Chananæorum*, &c. Sed & Moyses, & Ioseph alienigenas vxores permittuntur accipere, nec verbum illis circa hoc dicitur, imò de illo murmurantes corripiuntur. Cur ergo quod in aliis cauetur, in Moyse, & Ioseph sine cautione permittitur? Cauebant antiqui Patres ne filij sui aliquam ex alienigenarum coniugio contraherent maculam, & ideò monent illos de iis non accipiendis. Moyses autem, & Ioseph, vt erant perfectissimi viri, nihil de illis metuitur à coniugio; sed eorum permittitur arbitrio, quod debent facere, quasi qui nihil indecorum facient. Ait D. Iustinus Martyr quæst. 90. *Patriarchæ veriti, ne à religione exciderent sui filij, permiserunt eis ex gentibus vxores ducere. At Ioseph, & Moyses expertes erant huius metus. Nihil ergo contra scopum patrum fecisse videntur vel Moyses, vel Ioseph ducendo vxores gentiles. Nam tantum abfuit, vt ipsi ab vxoribus suis abstraherentur à religione, vt etiam suas vxores ad religionem suam transtulerint?* Ecce tibi, vt quod in aliis cautum erat, minimè in perfectis viris cauetur; cùm enim de illis esset legislator certus, quod nihil turpe, nihil indecorum admitterent, maluit illorum arbitrio credere nuptias, quàm illos præmonere de illis.

Genesis 15. Descenderuntq; volucres super cadauera, & abigebat eas Abram. Cúmque Sol occumberet, sopor irruit super Abram, & horror magnus, & tenebrosus inuasit eum. Dictumq; est ad eum: Scito prænoscens, quòd peregrinum futurum est semen tuum in terra non sua, & subiicient eos seruituti, & affligent quadringentis annis. Verumtamen gentem, cui seruituri sunt, ego iudicabo; & post hæc egredientur cum magna substantia.

§. XIV.

Mundo mortuos falsis rumoribus fœdant mundiales.

VIx sacris altaribus animalia occisa fuêre imposita, & ecce volucres aduolant, vt ea lacerent.

Sic ait: *Descenderúntque volucres super cadauera.* Quis enim Deo sacer mundo mortuus non falsis mundialium rumoribus intenditur fœdari? Ne dicas tantum mihi, quòd ij protendebantur Israëlitæ ab Ægypto fugientes, Deumque spectantes, & Ægyptiorum incursibus afflicti. Nullus est, mihi crede, qui mundo moriatur, Deóque sacretur, qui malis auibus non sit in prædam, vt eius velint falsis rumoribus fœdare famam. Sapienter aiebat D. Cyprian. epistol. 52. in defensionem Cornelij. *Quod autem quædam de illo inhonesta, & maligna iactantur, nolo mireris: cum scias hoc esse opus semper diaboli, vt seruos Dei mendacio laceret, & opinionibus falsis gloriosum nomen infamet.* In hoc aëreæ potestates occupantur, vt nomen seruorum Dei infament multis afflictis rumoribus, qui possint per omnium ora volitare. Quò respiciens Prouerb. 14. ait: *Ambulans recto itinere, & timens Deum despicitur ab eo, qui infami graditur via.* In rem nostram vltima verba legit Chaldæus: *Qui calumniator est in via sua, spernit eum.* Vbi quis incipit se Deo dare, & mundo abnegare: Deus bone, quantis afflictis calumniis vicatim spernitur, laceratur! Lepidè quidem de hoc præmonebat nobilissimam Turiam D. Hieronymus epistol. quæ est ad illam de viduitate seruanda: *Caue nutrices & rumigerulas, & istiusmodi venenata animalia, quæ de corio suo saturare ventrem suum cupiunt. Vbi pudicitia sanctitas, ibi frugalitas est. Vbi frugalitas, ibi damna seruulorum. Hi rumores turpissimos serunt. Exit fama de mendacio, quæ cùm ad matronas peruenerit, & earum linguis fuerit ventilata, prouincias penetrat, videns plerasque rabido ore sæuire, & dentibus pumicatis carpere Christianos. Hic aliqua, cui circa humeros hyacinthina læna est, Raucidulum quiddam balba de nare locuta Perstrepit, ac tenero supplantat ore palato. Omnis consonat chorus, & latrant vniuersa subsellia.* Saltu nonnulla præteriui, de iis aliquid tollere duxi nefas: quibus euidentissimum est, vt in sectatores virtutum famigeratores acuuntur, & calumniatores, vt quod Dei est, in derisum, & contemptum vertant. Accedit eodem Iob cap. 12. aiens: *Deridetur iusti simplicitas.* Ex Græco in Cat. *Iustus & irreprehensibilis factus est in derisum.* Vbi Olympiodor. ait: *Qui corporis sunt illecebris deliniti, eorum, qui iustitiæ, & spiritui nauant operam, stultam arbitrantur esse conditionem.* Sic semper mundiales stultitiæ damnant eos, qui calcato mundo se Deo offerunt. Zachar. 3. dicitur: *Ostendit mihi Dominus Iesum sacerdotem magnum stantem coram Angelo Domini: & Satan stabat à dextris eius, vt aduersaretur ei.* Expende vt Satan à dextris sacerdotis eius, non à sinistris, quia iustorum aduersarij non cessant eorum dextra opera mordere. Ait D. Cyrill. Alexand. ibi: *Stabat, inquit, à dextris eius, quodammodo dextera destruens. Non enim sinistras res nostras, sed dextras & laudabiles oppugnat.* Sic semper curritur ad sancta, vt ea infestentur.

§. XV.

A malo venit, quòd non nisi mala in proximo notes.

NVllus est, qui de iis venientibus volucribus ad cadauera non malè sentiat; communiter putantur esse Ægyptiorum Diræ in Israëlitas: D. Gregorio sunt pessimæ cogitationes, & quod malum non præsumatur de iis, quæ ad cadauera volant? Ait enim textus: *Descenderunt volucres super cadauera.* Et sine dubio nunquam non à malo venit, quòd solùm insistas proximi operibus mortuis. Danieli cap. 12. dicebat Angelus: *Noli metuere Daniel, quia ex die primo, quo posuisti cor tuum ad intelligendum, vt affligeres te in conspectu Dei tui, exaudita sunt verba tua, & ego veni propter sermones tuos. Princeps autem Persarum restitit mihi viginti & vno diebus.* Resistebat Princeps Persarum, ne Israëlitæ à captiuitate liberarentur; resistebat, inquam, Israëlitarum peccata, & transgressiones commemorans, propter quas amplius debebant puniri apud Persas. Sed quis erat iste Princeps Persarum sic resistens, & sic obiiciens peccata Israëlitis? Ab officio patet, fuisse malum aliquem genium regnantem in Persis, non enim nisi malus miserorum captiuorum sic errores attenderet. Ait Rupertus lib. 9. de victor. verb. Dei, cap. 8. *Scire etiam debemus, malos Angelos ex aduerso venire, & contradicere illis, ac resistere, & cum sint iniusti, nostra contra nos declarare causas iniustitia.* Expende ab illis: *Et cum sint iniusti,* &c. Quod enim iniustitias hominum declament, ponderent, accusent, inde venit, quòd ipsi sint iniusti. De spiritu sanè iniquissimo venit, quòd solæ humanæ iniustitiæ proclamentur, publicentur. Iob cap. 2. ait Dominus ad Satan: *Numquid considerasti seruum meum Iob::: vir simplex & rectus?* Ex nequam spiritu quærit Deus, si considerauerit, si viderit Iobum, cum certum sit omnia, quæ in mundo creata sunt, Diabolo, & Angelis manifestè patere. Quid quæris Domine ex Diabolo de Iob? Nónne scis omnes homines esse Diabolo manifestos? Si ergo hoc certum est, quòd Diabolus omnes videat homines, cur ab illo quæris, an Iobum viderit? Non quærit Deus, an Diabolus Iobum viderit vtcumque, sed an viderit Iobum seruum Dei, virum sanctum, simplicem, & rectum? Hoc enim certum erat, quod non viderit Diabolus, cuius est solos errores videre. Vt enim Deus omnia bona videt, sic Diabolus ad ea sola attendit, quæ eius nequitiæ possint esse fomenta. Ait Paulus Oros. Apolog. de liber. arbitr. fatus: *Aduertisti, inquit Deus, in puerum meum Iob, quia non est quisquam similis illi super terram? Nouit specialiter vnumquemque Dominus, nouit & Diabolus; ille potestate naturæ, iste labore nequitiæ.* Expende illud: *Iste labore nequitiæ*, non enim honesti laboris est in Diabolo, quod homines adeat, eorum mores scrutetur, sed id nequissimi laboris est, solùm enim id facit intentus ad nequitiam, si quid videat nequam quod proclamet, quod accuset, quod condemnet. Proh diabolicos labores! Laborant plurimi proximorum mores noscere, sed quo labore? Sanè labore nequitiæ, vt nequitias omnium propalent, & in derisum vertant. Quàm alius Dei spiritus est, quorum oculi sic sunt ad bona propensi, vt inde iam probetur aliqua res bona esse, si aspiciatur à Deo. Genes. 1. *Creauitque Deus cete grandia, & omnem animam viuentem, atque motabilem, quam produxerant aquæ in species suas, & omne volatile secundùm genus suum, & vidit Deus, quòd esset bonum.* Vbi sapienter Tertullianus lib. 2. in Marcion. ait, *Dispungens bonitatem operum dignatione conspectus.* Hoc bono probabantur opera bona, quòd Deus illa videret, quando diuini spiritus est, ad sola bona attendere particulariter vt sint. Vide infrà lib. 7. cap. 2. §. 30.

* * *

§. XVII.

§. XVI.

Vbi diuisio, ibi præda est potestatibus hostilibus.

DIuisa animalia vt posita sunt in aris, statim ad ad illa euolant rapaces alites; sic enim dicit: *Descenderúntque volucres super cadauera.* Nec miror, quòd vbi diuisio, ibi prædam inueniant furiæ rapaces. Quò respexit D. Augustinus lib. 16. de ciuitate Dei, cap. 14. inquiens: *Aues descendentes super corpora, quæ diuisa erant, non boni aliquid, sed spiritus indicant aëris huius pastum quendam suum de carnalium hominum diuisione quærentes.* Nec deficit pastus hostibus malignis, quando inter homines aliqua apparet diuisio. Meritò enim de Israëlitis dicebat Oseas cap. 10. *Diuisum est cor eorum, nunc interibunt.* Sed vt Græcè: *Diuiserunt corda sua nunc disperibunt*, quasi nunc certior ruina emineat cum præcedit diuisio. Ex quo monet D. Cyrillus Alexand. ibi: *Oportet igitur nos in amplitudine rerum secundarum offendentes ad aliquid Deo displicens abripi: quin potius ad ea promptissimè præstanda incumbere, quæ ex virtute gloriam conciliant, non diuisos in affectiones mundanas. Verum est enim illud Christi, Nemo potest duobus dominis seruire. Quod si diuidimur etiam iuxta vocem Psalmistæ, partes vulpium erimus.* Semper de diuisione nascitur, quòd voracibus ferísque hostibus exponamur. Fallar enim, si quæ mala, si quæ ruinæ, si quæ perditiones prætereant eos, qui in se diuisi diuisiones, & discordias amant. Vt efficacissima videatur illa Dauidis ad Deum oratio Psalm. 67. *Dissipa gentes, quæ bella volunt.* In discordiarum, bellorúmque consilio nunquam non fuit perditio, & dissipatio adeò, vt ille solùm videatur imminenti perditioni occurrisse, qui discordias diuisionésque sustulit, pacem, & vnanimitatem amauit. Quò alludens Paul. Oros. lib. 1. cap. 17. fatur: *Sapientissimi omnium Athenienses etiam suis malis satis docti concordia minimas res crescere, discordia maximas labi, cunctáque vel bona, vel etiam mala, quæ foris geruntur internis esse radicata & emissa principijs domi abstersere odia, & foris bello pi efferunt, reliquerúntque posteris suis de ruina sui exemplum, de reparatione consilium.* Ecce tibi in vna ciuitate & exemplum ruinæ, quam fugias, & consilium reparationis, quam inquiras. In diuisionibus, in discordiis, in odiis frequentia sunt exempla calamitatis, extremæque ruinæ. In pace, in vnanimitate, in concordia consilia sunt, per quæ in damnorum omnium reparationem præuenimus.

§. XVII.

De iustorum consortio peccator seruatur in vitam.

QVàm aliter à vulgata ponunt Septuaginta Abrahami officium, circa animalia sacrificij, ait enim vulgata: *Descenderúntque volucres super cadauera, & abigebat eas Abram.* Septuaginta autem legunt: *Et consedit illis Abram.* Hic dicitur consedisse Abraham animalibus in ara positis, ibi dicitur abegisse rapaces alites superuenientes. Et fortè idem considere Abrahamum animalibus occisis, & hostiles volucres abigere; de consortio enim tanti iusti non dubito quin hostiæ maneant integræ, & ab hostibus liberæ. Vtinam vniuersi carnales homines, dum peccati mortem incurrunt, habeant sibi confidentes iustos, seruarentur equidem ad vitam. 4. Regum 13. dicitur: *Quidam autem sepelientes hominem, viderunt latrunculos, & proiecerunt cadauer in sepulchro Elisæi. Quod cum tetigisset ossa Elisæi, reuixit homo, & stetit super pedes suos.* Quid plura? Ibi exprimitur quid valeat iusti attactus ad viuificandos in peccatis mortuos, quos habet propinquos. Ex quo monet Bachiarius epistol. ad Ianuarium de recipiendis lapsis: *Et tu ergo, si mortuum dicis; vel iuxta Elisæi illum ossa constitue. Nolo vt eum longè segreges à Christi membris, quia ipse consortio meliorum erubescet, & resurget ad vitam. Nónne emendationes paruum putas esse tormentum, si peccator adsciscitur in consortium beatorum, quia illorum præmia sua sentit esse tormenta? Si quis laudatur, & erubescit; si quis vituperatur, agnoscit. Inter hæc flagella verborum constitutus, satisfactioni, emendationique approximat.* Sic iusti homines cuncti peccatoribus illos calefaciunt in vitam, & faciunt vel exemplorum stimulis, vel virtutum communione, vt malos abigant mores, & induant bonos. Quis Saule peior iam inuidia correptus? Huic tamen cum appropiat prophetarum chorus, statim illi inuidiæ ingerunt obliuionem, & prophetiæ implent dono. Sic Regum 19. *Misit Saul lictores vt caperent Dauid, qui cùm vidissent cuneum prophetarum vaticinantium, & Samuelem stantem super eos, factus est etiam spiritus Domini in illis, & prophetare cœperunt etiam ipsi.* Nec solum lictores prophetant, sed & de ipso Saule ait: *Et factus est etiam super eum spiritus Domini, & ambulabat ingrediens, &c.* Ecce tibi & lictores, & Saul venerant manus Dauidi inferre, & cùm accedunt prope Dauid penitus obliuiscuntur odij sui, & insistunt canticis diuinis. Vnde sic spiritus malus deseruit homines impios, & impleuit eos spiritus diuinus? Eos secum accepit chorus prophetarum, qui laudabat Deum tota die, de quorum consortio venit, vt furor abigeretur, & spiritus diuinus illos corriperet. Hinc ait Procop. 10. Glossa: *Hinc autem manifestum est, quod qui sanctis adhæret, & conuersatur, sanctus efficitur, etsi anteà malus fuerit.* Nulla est malitia, quæ non cedat iustorum consortio, hoc Deus concedat, vt nobis peccatoribus accedant iusti, nobísque conuersentur, & citò malitiâ omnis fugiet, veniéntque virtutes viuidissimè. Matth. 2. dicebat Angelus Ioseph: *Accipe puerum, & Mariam matrem eius, & fuge in Ægyptum.* Cur in Ægyptum? Conuenerant eò potestates aëris huius, alites dæmoniacæ, omnium vitiorum fæces, quæ vt abigantur inde, accedit sanctus Puer & Maria, & Ioseph; de tantæ enim sanctitatis præsentia & virtutes venient, & vniuersa in illa mala abibunt. Ait Origen. homil. 3. de diuersis: *Quare in Ægyptum? Propter multitudinem, quæ ibi est idolorum, abominationúmque multarum. Fuge in Ægyptum, vt fugiant de Ægypto, qui ibi sunt Dæmones, vt appropient ibidem Angeli sancti, qui Deum consequuntur, qui sanctis iunguntur, vt pro vitiis, & erroribus multis, multa castitas multáque sanctitas abundet, multáque virginitas.* Quod malum non abigat tantæ castitatis præsentia, & quam non trahat virtutem?

§. XVIII.

Filiorum calamitas, & mors nunquam non durissima parentibus.

SÆpè aliàs Abrahamo Dominus apparuerat, nullúmque illi horrorem incusserat, vt notat in præsenti

senti Salianus, nunc autem apparens & horrorem maximum, & tremorem incutit. Dicit enim: *Cúmque Sol occumberet, sopor irruit super Abraham, & horror magnus, & tenebrosus inuasit eum. Dictúmque est ad eum: Scito prænoscens quod peregrinum futurum est semen tuum*, &c. Cur modò apparens Dominus horrorem adeo tenebrosum immittit viro, quod minimè in aliis apparitionibus non fecerat? Reuelabatur modò Abrahamo filiorum calamitas duráque apud Ægyptios captiuitas, quæ non possunt parenti optimo non esse horroris, & discriminis. Et quis pater sine horrore audiat filios conficiendos ærumnis? Iob perditionem facultatum immotus excipiens ad famam interfectorum filiorum vestimenta discidit. Sic cap. 1. *Ecce alius intrauit, & dixit, filijs tuis, & filiabus vescentibus, & bibentibus vinum in domo fratris sui primogeniti, repentè ventus vehemens irruit à regione deserti, & concussit quatuor angulos domus, quæ corruens oppressit liberos tuos, & mortui sunt; & euasi ego solus, vt nuntiarem tibi. Tunc surrexit Iob, & scidit vestimenta sua*, &c. Non in substantia perdita, sed in mortuis filiis immutatur Iob; quod prænoscens Satanas frequentem illi mentionem liberorum facit, vt vehementiùs patrem exulceraret. De quo Olympiod. in Cat. Græca fatur: *Germanæ prolis præcipuè meminit, vt iusti naturam exulceraret. Nec enim dixit supra omnes, qui intus erant, cecidit, sed magis propriè memoriam ei naturæ afferens, ac luculentas ei plagas infigens dixit: Cecidit super filios tuos::::vt ad stuporem mentis, & desperationem animum solicitaret.* Expende illa: *Ad stuporem mentis*, &c. fama enim calamitatum filiorum cum solet stuporem parentibus iniicere, vt vix maneat aliud, quod sensu percipiant. Imò tanto inde horrore afficiuntur, vt propria mors iam non illis horrenda videatur, sed prorsus appetibilis. Rebellis in Babylonios Sedecias captus est 4. Regum 25. & ductus ad Nabuchodonosorem: *Qui locutus est cum eo iudicium. Filios autem Sedeciæ occidit coram eo, & oculos eius effodit, vinxitque eum catenis, & adduxit in Babylonem.* Ecce tibi Babylonius rex vehementer iratus in Sedeciam eius filios in oculis patris iubet occidi, patrem autem non occidit, sed reseruat viuum. Et quare occisis filiis nocentiorem patrem non occidit? Meritò Abulens. quæst. 7. in præsenti, putat ad maiorem pœnam eius reseruati viuum Sedeciam post visam filiorum ruinam. Mors enim non pœna, sed leuamen est parenti, qui vidit interim filios. In Hierosolymitana enim obsidione similiter iusserat Simon Mathatiæ filios iugulari coram patre, sed insuper patrem iugulari post filios. Ventum est ad carnificinam, & dum petimuntur filij, ait pater ad carnificem apud Ægesip. lib. 5. de excid. Hierosolymit. cap. 27. *Festina carnifex dum cruentum sanguine filiorum gladium geris, percute patrem, vt nullus refrigeret. Hoc solum morituro medicamentum est: hoc solum non sentitur ictus mucronis, dolor vulneris.* Ecce tibi gladius alioquin horribilis morituro, vt suauis aspectu fiat, nimirum si veniat filiorum sanguine litus; conspecto enim filiorum sanguine, sic pater riget, vt iam non dolorem, sed medicinam in morte possit sentire. Illud enim maximè horrendum parentibus si videant in calamitate filios. Vnde Iob cap. 17. positus in medio horribilium calamitatum dicebat: *Oculi filiorum eius deficient.* Vbi Septuaginta: *Oculi super filios tabuerunt.* Ad quæ Polychronius in Cat. Græca ait: *Perpetuum luctum, quo prosecutus est filios, tragicè describit. Ac vide quemadmodum non dicat propter fortunarum amissionem oculos suos extabuisse, sed propter repentinum natorum interitum. Hi eum grauiter exulcerarunt.* Nec tot pœnarum vlcera valuerunt in patre obliuionem facere de filiorum vlcere, quod inter alia erat patri præcipuum. Machab. lib. 2. cap. 7. de eorum matre: *Nouissimè autem post filios mater consumpta est.* Multis grauissimísque tormentis narratis de matre solùm ait, quòd consumpta est. Cur non magis eius exprimit dolores? Ait Ambrosius lib. de bono mortis, cap. 11. *Quis hanc beatam neget, quæ inter corpora filiorum nullum sensit mortis incursum?* Mors desæuiens in filios primò, cum ad matrem peruenit; iam dolorem illi non attulit, quæ erat iam ad dolores insensibilis. Huc trahe dicta supra tom. 1. in veter. testament. lib. 1. cap. 3. §. 5. & tom. 2. in Euangel. lib. 10. cap. 3. §. 20 & alibi.

§. XIX.

Parenti optimo filiorum spirituales ruinæ summi doloris sunt.

AD occasum Solis tenebrosum quid & horribile accidit Abrahamo, cum dicat textus: *Cum occumberet Sol, sopor irruit super Abram, & horror magnus & tenebrosus inuasit eum*, &c. Ecce tibi tenebrosum quid, & horroris plenum inuasit Abrahamum, sed iam proficiente nocte, & durante visione, nihil de horrore dicitur, tantum tenebrosum perseuerat. Dicit enim statim: *Cùm Sol occubuisset facta est caligo tenebrosa, & apparuit clibanus*, &c. Hic caligo tenebrosa dicitur facta, non horribilis, illic quid tenebrosum, & horribile ostenditur fuisse. Et cur non in secundo, sed in primo horror fuit? Duæ Abrahamidum repræsentabantur calamitates. In primis repræsentatur Iosephi venditio per fratres, quæ occasio fuit descensus in Ægyptum. Secundò repræsentabatur persecutio Pharaonis, quæ premebat Israëlitas. In secunda ergo repræsentatione erat Israëlitarum crimen in fratrem Iosephum, ideò non secunda, sed prima fuit Abrahamo horribilis, quia optimo parenti, & præceptori nihil tam horribile, quàm ruina spiritualis filij siue discipuli. Ait Rupertus ibi: *Bis in hac visione Solis occubitus, & tenebrarum mentio facta est. Primò enim hîc dicitur: Cúmque Sol occumberet, sopor irruit super Abram, & horror magnus & tenebrosus inuasit eum. Secundò, cùm infra dicitur: Cum ergo occubuisset Sol, facta est caligo tenebrosa*, &c. *Hæc tenebrarum iteratio geminam seminis Abrahæ aduersitatem significat. Primam videlicet, qua fratrem suum Ioseph vendiderunt, quæ causa fuit peregrinationis, & seruitutis eorum. Secundam, qua post mortem Ioseph à Pharaone tribulati, & afflicti sunt. Et prior quidem aduersitas res fuit iniquitatis, propter quod dictum est: Sopor irruit super Abram, & horror magnus, & tenebrosus inuasit eum.* Expende ab illis: *Et prior quidem aduersitas res fuit iniquitatis*, &c. Vbi parenti optimo, & præceptori, & viro iusto repræsentabatur filiorum iniquitas, qua in lethalia præcipitabantur crimina; ibi & tenebræ, & horror premebant illum. Res est luctuosa calamitas quæuis corporalis filiorum, at calamitas spiritualis, qua non corpus, sed anima perditur, & à Deo excluditur per crimina, ea plena est horroris parenti optimo, & discriminis. Ter Dominus cum hoste congressus fuit in deserto, & ter illum deuicit. Quid tunc? Ait D. Luc. cap. 4. *Et consummata omni tentatione Diabolus recessit ab illo vsque ad tempus.* Itaque non prorsus abscessit hostis,

sed

sed se collegit ad tempus, quo acrior rediret. Et quo tempore acrior venit in Iesum hostis malignus? Ait Paul. Orosius in Apolog. lib. arbitr. *Iesum ter Diabolus tentans, terq; superatus reliquit, & non reliquit in perpetuum; sed ad tempus acrior vsque ad mortem crucis Apostolo prauaricante rediturus.* Expende illud: *Apostolo prauaricante*, quasi inde vehementer acueretur tota acerbitas crucis, nimirum quòd de Apostoli prænaricatione nata fuisset. Id enim summi doloris habuit Iesus in tragœdia passionis suæ, nimirum perditionem spiritualem discipuli; vt Iudæ crimen apparebat amantissimo magistro, acrior illi erat pugna, quàm totum duellum temporale crucis. Et qui Luc. 22. dixerat: *Desiderio desideraui hoc pascha manducare vobiscum.* Vbi ad paschæ tempus ventum est. Matth. 26. *Cœpit pauere, & tedere, & mœstus esse, & ait: Tristis est anima mea vsque ad mortem.* Quando illi mors erat in optatis, quid in limine mortis pauet: Cur tanta tristitia afficitur? Ait D. Ambrosius lib. 10. in Luc. *Tristis erat non pro sua passione, sed pro nostra dispersione. Tristis erat pro persecutoribus suis, quos sciebat immanis sacrilegij pœnas daturos.* Et Paschas. lib. 12. in Matth. *Tristabatur pro Iudæis, quos specialiter elegerat in populum, & nutrierat, quàm dulciter, quoniam cernebat eos omnes in eius concurrere mortem.* Itaque non tormenta suæ passionis, sed suorum, quos elegerat, quos nutrierat, peccata illi erant tristitiæ tantæ. Et quidem iustos animos non sic angunt pœnæ corporis vt vulnera mentis.

§. XX.

Aduersis assuuntur prospera ex Deo.

Captiuitatem, durámque seruitutem Israëlitarum prædicit Dominus, sed & prosperitatem, dum ait: *Affligent eos quadringentis annis, & postea egredientur cum magna substantia.* Non enim permittuntur semper affligi, imò afflictiones solent esse pignus instantis prosperitatis. Sapienter Herodes suos milites semel fusos, & cæsos docet inde victoriam sperare. Ait enim apud Ægesip. lib. 1. Excid. Hierosol. cap. 2. *In terris nihil tam mutabile, quàm vel secundæ res, vel aduersæ. Exiguis enim momentis status rerum humanarum nouantur. Nec prosperitas diuturna, nec ærumna est pertinax. Ergo & nobis sperare licet, quod vincantur à nobis, qui nos vicerant. Nihil est, quod timeamus tanquam grauia passuri, qui pertulimus grauissima. Propitius iam potest esse, qui vindicauit, & mitior, quàm si non vindicasset. Quid seruatur post terræ motum, vel pestilentiam nisi misericordia?* Sapienter homo prudens de ærumnis sperat fore, vt iam misericordia applaudat. Vt enim nunquam Deus in præsenti ærumnas æternat, qui in ærumna est, iam debet sperare ex Deo prosperitatem instantem. Adeo enim clarè ærumnis assuitur ex Deo prosperitas, vt non liceat ærumnoso de illa dubitare. Sic 4. Regum 7. Dum Israëlitæ fame tabescerent, ait Elisæus: *Cras modius similæ vno statere erit, & duo modi hordei statere vno in porta Samariæ. Respondens vnus de ducibus, super cuius manus rex incumbebat homini Dei, ait; Si dominus fecerit etiam cataractas in cælo, numquid poterit esse quod loqueris? Qui ait, videbis oculis tuis, & inde non comedes.* Sic duriter miseri hominis punitur desperatio, vt pereat inter abundantiam. Et quantus error fuit hominis, qui in summa famis penuria constitutus non putaret possibilem adeo prosperam abundantiam? Sane magna in eo perfidia fuit, quando ex Deo properasse abundantiam ærumnosis non debebat dubitare. Ait D. Augustinus sermone 211. de tempore, citatus in Glossâ: *O perfidia hominis! Non credit promissam vbertatem, qui horrendam senserat egestatem.* Nisi perfidus esset, dum sese videbat in summa egestate, iam inde crederet Deo promittenti vbertatem faciente maximè fidem venientis prosperitatis calamitate, & ærumna, quibus affligtamur. Vt meritò dicat Iob cap. 17. *Post tenebras spero lucem.* Vbi Septuaginta: *Lumen propè à facie tenebrarum.* Vt enim Sol noctis tenebras, sic prosperitas ex Deo sequitur ærumnas, à quarum conspectu speret homo properantem illam. Quò Ecclesiast. cap. 2. respiciens monet: *Sustine sustentationes Dei, coniungere Deo, & iustitiæ, vt crescat in nouissimo vita tua.* Ex Græco: *Conglutinare Deo, & sustine.* In sustinendis namque ærumnis, vitæque præsentis calamitatibus hoc nobis curandum est, vt conglutinemur Deo, si velimus nostram prosperari vitam. Sed quo glutine? Ait Philo lib. de Migrat. Abrah. *Dominum Deum tuum timebis, & eum solum coles, & adglutinaberis ad eum. Quo glutine? Nimirum pietate, ac fiducia.* Equidem fiducia in aduersis de prosperando statu gluten est, quo Deo conniungimur.

Genesis 15. Tu autem ibis ad patres tuos in pace, sepultus in senectute bona. Generatione autem quarta reuertentur huc: necdum enim completæ sunt iniquitates Amorrhæorum vsque ad præsens tempus. Cum ergo occubuisset Sol, facta est caligo tenebrosa, & apparuit clibanus fumans, & lampas ignis transiens inter diuisiones illas. In illo die pepigit Dominus fœdus cum Abram dicens: Semini tuo dabo terram hanc, à fluuio Ægypti vsque ad fluuium magnum, &c.

§. XXI.

Vnus IESVS horrores mortis aufert.

Dicitur Abrahamo, quòd in senectute bona defunctus iturus sit ad patres suos, quippe ait: *Tu autem ibis ad patres tuos in pace, sepultus in senectute bona;* & dum hæc dicebantur, præmiserat textus: *Horror tenebrosus, & magnus inuasit eum.* Et quando illi promittitur mors pacifica in senectute bona, qua ad patres proficiscatur, cur horret Abrahamus? Horret equidem, quia in morte iturus erat ad patres, non ad Christum pro tunc. Si enim moribundo non pater proponeretur, sed Christus statim amplexandus, non horror in morte esset, sed maxime appetibilis suauitas. Actorum 7. Stephanus rapitur ad mortem, & imperterritus ait: *Ecce video cælos apertos, & Iesum stantem à dextris virtutis Dei.* Cur bone modò magis visionibus attendis? Cur non aspicis mortem impendentem, hostes frementes, lapides paratos? Videt Iesum expectantem, ad quem vt perueniat, nihil in morte horroris sentit, sed omnia illi videntur appetendæ suauitatis. Ait D. Augustinus homil. 95. de diuersis: *Ad Christum flagrantissimo amore suspensus carnem quantocies relinquere desiderabat, & ad ipsum cupiebat anclare, nec mortem Cain timebat, quia Christum, quem pro se occisum sciebat, viuentem videbat, ac per hoc festinabat etiam ipse mori pro illo, vt viueret cum illo.* Mortem

tem ridet vbi Christum videt, & dum illius pedibus aduoluatur, dum eius possit assistere lateri, festinat mori, nullásque mortis expauet difficultates. Matth. 2. Orientales illi Magi Hierosolymam ingredientes clamabant: *Vbi est, qui natus est rex Iudaeorum? Vidimus stellam eius in Oriente, & venimus cum muneribus adorare eum.* Viuente Herode audent alium Regem nuntiare, & de illo quaerere: Vnde tanta haec externis hominibus, & peregrinis audacia? Cur non magis verentur praesentem Regem? Cur non magis expauent Tyrannum? Cur non cauent pericula, quae certò certius acclamationem noui Regis comitantur? Veniebant ad Iesum dominatorem stellarum, quem dum amplexentur, & pericula, & mortem nihili faciunt. Pulchrè Imperfect. ait: *Numquid nesciebant, quia in Hierusalem regnabat Herodes? Numquid non intelligebant iustitiam legis, quia quicumque Rege viuente, alterum Regem pronuntiat, & adorat, quasi minister tyranni punitur sanguine? Sed dum considerabant Regem futurum, non timebant Regem praesentem. Numquid non habebant prae oculis suis periculum mortis, qui talem rem illicitam vsurpabant? Sed non curabant de morte. Si autem curassent de morte, nunquam ad hoc ausi fuissent. Adhuc non viderant Christum, & iam parati erant mori pro eo.* Crediderim quod Magi, antequam Hierosolymam peruenirent, in itineris hospitiis interrogauerint de Rege Hierosolymorum, quis esset? Qui vocaretur, an habuerit recèns natum filium? Et postquam sciuerint Herodem regnare, illúmque esse alienigenam, nullúmque recèns natum filium habere, quae omnia erant vulgo notissima, nihilominus audent clamare Hierosolymis pro Rege naturali Iudaeorum recenter nato illis diebus. Cùm enim iam diuino spiritu afflati prae oculis haberent ortum Iesu, ad illumque amarent peruenire, non timent mortem, nec pericula timent. Et cur timeat mori, qui festinat ad Christum?

§. XXII.

Qualibet iustorum mors quasi ingloria videtur, camparata cum morte illorum, qui in conflictu pro Christo moriuntur.

CRediderim non maximum dictum de Abrahami morte, quando dixit: *Tu autem ibis ad patres tuos in pace.* Quid enim magnum contigit viro, qui ostenditur semper inter parentum vlnas? Qui naturae cedit, non de natura triumphat? De sancto Photino Episcopo Lugdunensi Martyre ait Euseb. Gallic. sermone de sancta Blandina: *Senilis infirmitas per iniurias furentium ita celerem sortitur exitum, vt eum intelligeres ad tempus illud soli martyrio reseruatum. Foelix cui in ipso vitae limine contigit finem suum non tam naturae debere, quàm gloriae.* Cessit non naturae, sed gloriae, qui non inter cognatorum manus, sed carnificum pro Deo vitam clausit. A patre discessit aliquando Torquati Romani filius, & adhibito exercitu de hostibus triumphat, quem tamen pater iratus occidit. An ideò mors illi ingloria, quia triumphatis hostibus indignationem patris carnalis incurrit? Imò semper illa mors mansit inuidiosa gloriosissimis, vt quae contingeret filio discente à patre, vt hostes perimeret, & ageret de illis triumphos. Ait enim Titus Imperator apud Aegesip. lib. 3. de Excid. Hierosol. cap. 24. *Vtinam Manlij Torquati filium, vel in solo mihi liceat imitari periculo, quem securi pater iussit feriri, quod contra imperium patris exercitum in hostem produxerat. Stabat hostibus caesis adolescens amictus adoreis triumphalibus, sub carnifice mortis securus, quoniam beatissimum putabat in victoria mori. Quid enim illustrius, quàm vitam triumpho claudere?* Conueniant huc, qui nunquam sciunt relinquere parentum vlnas; nunquam adolescentis huius tantam fecisset mors Imperatori maximo inuidiam, si à parente non discederet, & deuictis hostibus in ipsa morte appareret adoreis triumphalibus vestitus. Contemnebat sanè prudens Imperator mortem inter vlnas parentum, prae illis, quos gignebat triumphis, qui comitabantur illam. Nec miror, quòd prudentibus vilescant mortes, quae non clauduntur triumpho. Quo tempore Herodes pueros Bethlehemiticos à matrum arripiebat vlnis, & eos occidebat, vt Christum puerum occideret, dicit Matth. cap. 2. *Vox in Rama audita est, ploratus, & vlulatus multus, Rachel plorans filios suos, & noluit consolari, quia non sunt.* Cùm Liae filij occidebantur, erant enim innocentes sancti de parte Liae, non Rachelis; Rachel filios suos plorat vehementissimè, nulla consolatione admissa, & tota ratio plorandi est, *quia non sunt.* Sed vnde modò Rachel inuenit filios suos non esse? Videbat filios Liae à matrum arripi manibus, & pro Christo infante occidi, propriáque morte fallere Tyrannum, vt Christus puerulus viueret. Et tunc meritò suos plorat, quasi non sint, vt qui non in arena pro Christo, sed in sinu matrum pro debito naturae occumbant. Mors autem haec quaecumque sit, quasi nihili reputatur respectu illius, quae accidit triumphantibus pro Christo. Pulchrè Origen. homil. 3. de diuersis: *Plorauit ergo Rachel filios suos, quasi nihil passos in aduentu, vel pro aduentu Domini, & quasi non essent existimauit ad illos, qui pro Domino mortui sunt, & Martyrij tulerunt coronam.* Crede mihi, quasi ingloria est, imò quasi nihili reputatur sancti mors, quae non est in arena pro Christo. Superat multos dormientes iustos mors martyris, qui adoreis triumphalibus vestitus, vel carnalis patris sententia pro Christo occumbit. De Machabaeorum matre dicitur 2. Machab. 7. *Nouissimè autem post filios, & mater consumpta est.* Non dicitur de hac, quod de Abrahamo in praesenti dicitur, *quòd ibit ad patres suos*, vel quod apposita est ad populum suum, vel ad genus suum, quae laus dicitur de aliis patriarchis; imò de illa dicitur, quod erat durissimum antiquis, nimirum post filios consumi, & ire ad filios. Cur hoc de tanta muliere dicitur? An vt derogetur gloriae eius? Absit, sed vt appareat omnibus illis foelicitate sublimior, vt quae addita sit triumphantibus in morte pro Deo filiis. Meritò Iosephus Gorionides cap. 15. fatus: *Et virago mulier fortis super filiorum cadaueribus palmas suas in caelum expandit, & dixit: O Deus excelse, Deus saeculi! abeam, quaeso, cum filijs meis, ego ancilla tua in locum, quem parasti eis. Et cum hec dixisset, reddidit animam suam, & cecidit ipsa super filios suos, & cum ipsis abijt, sicq; foelicissimis filijs foelicissima tandem mater adiuncta est.* Non ad patres ire, sed ad filios amat gloriosa mater, vt qui triumphali morte gloriantur, & qui se eleuant super omnes foelicitates mundiales. Vt meritò dicat Tertullianus de Martyribus: *Caetera aequè impedimenta vsque ad limen carceris deduxerint vos quousque & patres vestri. Exinde segregati estis a mundo.* Mundialia omnia, & parentes, & cognati sint in pretio homini, dum pro Christo non tulit pericula. At cum limen carceris pro Christo tangit, cum morte, & tormentis pugnaturus, exinde nihil cum mundo, nec cum carnalibus parentibus habet commune, iam totus

caelestis

cælestis est, & diuinus. Hinc Iesus Luc. 24. discipulis suis: *Nónne hæc oportuit Christum pati, & ita intrare in gloriam suam?* Faciebat quidem ad gloriam Christi, quòd tali morte crucis decederet. Circa quæ D. Athan. orat. de incarnat. Verbi ait: *Si eius corpus necessum erat pro omnibus in mortem dedi, cur non vt homo communi lege naturæ mortem appetijt, sed eò vsque deuenit, vt crucifigeretur? Honorificè quippe magis conueniebat illud ab illo deponi, quàm per contumeliam istiusmodi mortem sustinere.* Sed apage, quod tantus Dominus communi naturæ lege decederet honorificè cadens in cognatorum manus. Hæc mors propria est infirmitatis, & non virtutis, vt ibi Athanasius ait: *Merito nec ipse corpus sua opera deposuit, nec insidias Iudæorum declinauit. Illudq́ ipsum non imbecillitatem Verbi, sed potius eum Saluatorem, & vitam esse declarauit, quoniam & mortem, vsque dum tolleretur, sustinuit, eámque aliunde illatam celerius consummauit. Vt enim absurdum erat, verbum, quod vita erat, mortem corpori sua opera inferre, ita quoque indecens erat illam aliunde illatam fugere, & non potius persequi.* Quòd naturæ Dei filius cederet, corpori suo mori naturaliter permitteret, quid erat humile, & abiectum tanto Domino, & prorsus ad infirmitatem spectans; at cum morte illata ab aliis confligere, illam contemnere, & calcare pedibus, id triumphale fuit, & gloriosum Dei verbo.

§. XXIII.

Perfectionis gratiæ est, quòd parentes velint filios in cælum præmittere.

HÆc erat imperfecti status fœlicitas, si parentes non præmitterent æternitati filios, ad quos ipsi irent. Hinc pro Abrahami fœlicitate ait Dominus: *Tu autem ibis ad patres tuos in pace, defunctus in senectute,* &c. Nullum inuenies filium in sæculo futuro, cùm hinc decedas, sed omnibus superstitibus relictis, non filij, sed patres, & aui te excipient. Proh curtam status imperfecti fœlicitatem parentum! Fallar, nisi illis perfectius foret, quod filios æternitati præmitterent. In morte Cæsarij, ait Nazianzenus de parentibus eius orat. 10. *Illi ad altam senectutem peruenerunt, virtute atque annis inter se pares, vterque primas inter mortales habiturus, nisi mutuo ipsi se se principatu prohiberent. Atque omnes fœlicitatis numeros expleuerunt, excepta hac postrema, vt quispiam existimare queat siue probatione, siue dispensatione, hoc est, meo quidem iudicio, vt præmisso eo filio, cui propter ætatis ludibrium magis timendum erat, ita iam ipsi securo animo vitam claudant, & cum vniuersa domo ad superna transferantur.* Et si quispiam existimare queat Cæsarij mortem non pertinuisse ad parentum fœlicitatem: at iudicio Nazianzeni pertinuit maximè; præmisso enim filio in cælum, sine vlla anxietate ipsi vitam clauderent, & cum omni domo sua in gloriam euolarent. Quo quid fœlicius patribus? Machab. 2. cap. 7. dicitur de fœlici illa septem Martyrum matre: *Nouissimè autem post filios, & mater consumpta est.* Non equidem ipsa iuit ad solos patres suos, vt Abrahamus; sed in hoc fœlicior, quod & ad filios iuit præmittens illos æternitati. Pro quo D. Chrysostomus homil. de Machab. ait: *Per orbitates suas non fracta est mater, sed fortior facta est. Non enim iam reliquerat ibi pro quibus angeretur, vel quibus timeret, ne fortè infirmitate fraudarentur coronis, sed omnes sicut vnum imponens promptuarium, ad supernos præmittens triumphos, & ad inconcussa perennis gloriæ regna gaudebat.* Itaque filiorum relictorum metu libera nobilis fœmina gaudebat, illos præmittens regnis, ad quæ iam ipsa euolabat, vt ageret ibi filiorum gloriosorum agmine stipata. Hoc enim maximè parentes ornat, quod nimirum excipiantur in æternitate à fœlicibus filiis. Iob cap. 42. post exaltatos labores data sunt ei duplicata omnia bona: at de filiis dicit: *Et fuerunt ei septem filij, & tres filiæ.* Non redditi sunt, qui fuerant absumpti, sed alij pro illis dati. Et cur non magis illi ipsi restituti? Ait D. Basilius in Cat. Græca: *Qui verò antegressi fuerant liberi, eum à quo sat erant, præstolabantur, tunc illi coram affuturi, cùm iudex humanæ vitæ cœtum omnem colligeret.* Pertinuit ad Iobi fœlicitatem, quod abiturus de hoc mundo ad filios in æternitatem præmissos iret, qui parentem optimum & exciperent, & comitarentur in vita fœlici.

§. XXIV.

Iesus gloriosior apparet ex his, qui pro illo sanguinem fundunt. Quibus maximè applaudit.

NOtum est Iesum filium Dei esse Abrahami filium. Quippe ait Matth. 1. *Liber generationis Iesu Christi filij Dauid, filij Abraham,* &c. Et nihilominus cum Abraham de mundo migrat, non mittitur ad Iesum filium, sed ad patres carnales suos, dicit enim: *Tu autem ibis ad patres tuos in pace defunctus,* &c. De cantatissima Machabæorum matre ait D. Chrysostomus orat. de Machab. *Ita carnem suam choro filiorum coaptans, ad desiderabilem Iesum pullos suos, vt aquila subsequens, euolauit.* Hæc ad Iesum dicitur esse subsequens filios, Abraham non ad Iesum, sed ad suos patres. Et cur similiter Abrahamus non dicitur isse ad Iesum sequens filios suos, quando & ipse est credentium pater? Ibat Abrahamus moriens in pace, fœmina autem illa ibat profundens pro Deo sanguinem, Iesus autem in iis magis glorificatur, magisque illis applaudit, qui sanguine fuso illum curant honorare. Hinc Luc. 23. cùm ducebatur Iesus ad mortem: *Sequebatur illum multa turba populi, & mulieres, quæ plangebant, & lamentabantur eum. Conuersus autem ad illas Iesus dixit: Filiæ Hierusalem, nolite flere super me, sed super vos ipsas flete,* &c. Et cur Domine despicis pias lachrymas mulierum? Sanè illæ lachrymis suis tuam dolebant calamitatem, tuam mortem prosequebantur. Cur eas sic repellis? Simonem Cireneum admittis, qui crucem tuam ferat, cur mulieres dimittis, quæ lachrymis suis quo possunt modo, tuam mortem leuant? Non miror, etenim erat Dominus, cuius mors non inter fœmineas lachrymas, sed sanguinem fusum, vulneráque validissimorum clarior apparebat. Mortuus fuit aliquando bellicosissimus rex Attila, de cuius funere locutus Iordanus Episcop. Rabbenat. in historia Getica ait: *Tunc vt illius gentis mos est, crinium parte truncata milites facies cauis turpauerunt vulneribus, vt prœliator eximius non fœmineis lachrymis, & lamentationibus, sed sanguine lugeretur virili.* Non glorificatur prœliator eximius in lachrymis, & lamentis fœminarum, sed in sanguine, & vulneribus pro se acceptis. Et vt Iesus prœliator omnium maximus est, sic honori suo ducit non fœmineas infirmitates, sed fortissimorum vulnera, qui pro illo in certamine vitam amiserunt. Huc attendat, qui amat esse in deliciis Iesu, & illum glorificet

ficet sanguinem profundendo, imò de vulneribus acceptis in virtutum conflictu gloriosius tractet diuini iudicij tribunal ascendere. Apocalyp. 5. erat in throno Dei liber scriptus intus, & foris, at nemo erat, qui libro aperiendo appropinquare audeteet. Quid tunc? Ait Ioannes: *Ego flebam multum, quoniam non dignus inuentus est aperire librum, nec videre eum. Et vnus de senioribus dixit mihi, ne fleueris, & ecce vicit leo de tribu Iuda, radix Dauid aperire librum. Et vidi, & ecce in medio throni, & quatuor animalium agnum tanquam occisum, & venit, & accepit de dextera sedentis in throno librum*, &c. Non agnus solùm, sed agnus tanquam occisus inuentus est, qui audeat accedere ad librum. Et qui liber erat iste, qui nõ à flentibus, nõ ab agnis, sed ab agnis occisis facilè aperitur? Vt liber in throno Dei erat, putatur esse liber iudicij diuini, qui coram antiquo dierum in fine sæculorum aperiendus est. Ad quem vt intrepidè accedas, non sufficit, quòd agnus sis, sed nec quòd fleas, sed de vulneribus pro Deo acceptis faciliorem aditum inuenies. Ait Paul. Oros. in Apolog. de liber. arbitr. *Parum est, quia sine macula, parum, quia agnus nisi & occisus, nisi puritatem vitæ passionis testimonio coronasset. Quis ergo iste liber est?* Vt imperterritus iudicium subeas, in quo præsidet antiquus dierum, & ad illum festines; parum est, quòd vitam immaculatam colas, immaculatæ enim sunt columbæ cæli, quæ coram eo commouentur. Addendum est vitæ puritati passionis testimonium, & de vulneribus pro Deo acceptis securus, & imperterritus iudicanti adstabis, qui maximè applaudit eis, qui pro se sanguinem fuderunt. Nullo enim gratius suam mortem de peccatoribus vindicat Dominus, quàm dum pro illo eorum sanguis effunditur. Vt illi quadret etiam quod Paul. Oros. lib. 2. cap. 7. ait de Tomyri Regina, nimirum: *Tomyris exercitu ac filio amisso, vel matris, vel reginæ dolorem sanguine hostium diluere potius quàm suis lachrymis parat.* Sic Iesus mortem suam honorari sanguine peccatorum pro Deo effuso potius quàm eorum lamentis gaudet. Vt meritò exclamet Nazianzenus orat. de sororis Gorgoniæ mortificatione: *O ingentem post baptismum castitatem, & sponsam Christi animam in puro corporis thalamo! O Christi exinanitionem, & serui formam, & passiones, ipsius mortificatione honoratas!* Sic ibi.

§. XXV.

Ea senectus veniat homini, quæ prorsus sit aliena à vitiorum malis.

PRomittitur Abrahæ senectus, sed senectus bona, dum dicit: *Tu autem ibis ad patres tuos in pace, sepultus in senectute bona.* Quid est, *in senectute bona?* Nimirum in senectute, quæ nullum faciat dispendium bonitatis, sed magis illam augeat, ab animique se tueatur malorum procella. Dauid 2. Regum 19. in Regiam suam deducebat senem Berzellai, cui bonus respondit: *Quorsum dies vitæ meæ, vt ascendam cum Rege in Hierusalem? Octoagenarius sum hodie; numquid vigent sensus mei ad discernendum suaue, vel amarum? Aut delectare potest seruum tuum cibus, & potus? Vel audire vltra possum vocem cantorum, atque cantatricum? Quare seruus tuus sit oneri Domino meo Regi? Non indigeo hac vicissitudine, sed obsecro vt reuertar seruus tuus, & moriar in ciuitate mea.* Vide senem prudentem vt sese à conuiuiis, à compotationibu, ab luxuria, ab omni malorum procella tuetur. De illo ait Petrus Damianus lib. de perfect. Monach. cap. 23. *Hinc perpenditur, quàm quietus, quàm bene moratus sit iste senex. Quomodo regalis mensæ dapes despicit inuitatus? Quomodo delectaretur otiosa vel risibus apta verba depromere, qui & alienas melodiarum voces castis auribus dedignatur audire? Et qui illic etiam delectari noluerat, vbi aliquando crisparentur vasa Psalmorum, quomodo quiescere potuisset, vbi ludicra, & saltationes perstrepunt histrionum?* Sanè bonus iste erat in senectute bona, qui sic fugiebat vnniuersas malorum occasiones. Hinc Eleazarus decantatissimus senex 2. Machab. cap. 6. dum cogitur carnes porcinas contra legem edere, vel mori, ait: *Fortiter vita excedendo senectute quidem dignus apparebo.* Senectute dignum se facit fortiter resistendo. Sed quæ res magis aliena à senectute, quàm fortitudo, quando senectus est ipsa infirmitas? Cur ergo ad fortitudinem se confert, vt se ostendat senem? Sic ipse apud D. Ambros. lib. 2. de Iacob cap. 10. *Non sum ita senex, vt non iuuenescat animi fortitudo; senectus portus esse debet non naufragium vitæ superioris. Non te negabo lex patria*, &c. Expende quàm pulchrè sit illud: *Senectus portus esse debet*, &c. Vt enim portus procellis aditum occludit, nec ventorum furias admittit; sic senectus talis debet formari, vt prorsus sit ab omni malorum procellâ secura; in qua non naufragium inueniat anteacta vita, sed tranquillitatem, sed securitatem ab omni periculo.

§. XXVI.

Tunc prælium securè indicitur, quando Deus contra hostium peccata creditur vindex.

NOn statim, sed quarta generatione datur Amorrhæorum terra expugnanda Israëlitis, dicit enim: *Generatione autem quarta reuertentur huc: nec dum enim completa sunt peccata Amorrhæorum vsque ad præsens tempus.* Et meritò vetantur Israëlitæ irrumpere in Amorrhæos vsque dum peccatis suis illi solicitent diuinam vindictam; tunc enim maximè prælium securè hostibus indicitur, quando creditur iam Deus venire illorum scelerum vindex. Hinc Herodes persuadet exercitui vt in Arabes intrepidè irruat, quia illi occidentes regis legatos credebantur tali scelere solicitare diuinam vindictam. Ait enim apud Ægesip. lib. 1. de Excid. Hierosolym. cap. 32. *Legatos, quos misimus contra ius fásque iugulandos putauerunt. Præuaricati sunt legem omnium hominum, etiam ipsorum barbarorum, quoniam apud ipsos quoque, qui nesciunt humanitatem; inuiolabiles legati habentur, dum vindicta cælestis reformidatur, & tanti sceleris vltor Deus timetur. Hoc ergo admiserunt aduersarij nostri, quod neque humanæ, nec diuinæ leges inultum relinquunt. Egrediamur ergo, non pro finibus, aut spolijs, sed pro diuina iniuria præliaturi. Festinemus ad prælium, dum vltorem habemus Deum, cæsorem, vindicem. Illi pro nobis melius præliantur. Et circumfusi Angelorum legionibus in acie prætendunt. Talibus hortatus milites in hostem ruit, omnem occasionem bellandi requirens.* Non dubitat prudens Imperator de victoria, quando sibi persuadet Deum vindicem futurum iniquitatis, & sumpturum pœnas de hostium peccatis. Huc accedant præclari Impeperatores, & noscant tunc esse tempestiuum tempus conserendi manus cum hoste, cùm illi simul possunt Deum prætendere vltorem iniquitatum. Exod. 17. *Cum leuaret Moyses manus, vincebat Israel.* Tunc

eum

erat tempus vincendi Amalechitas, tunc opportunè irruebat Israël in hostes, cùm manus leuabat Moyses. Sed vnde manuum eleuatio dabat vincendi opportunitatem? Vincendi erant Amalechitæ, quando malitiæ author Diabolus erat in illis castigandus, aduersus quem Dominus pugnabat; sic pugnanti Domino propria eius arma, nempe in manuum eleuatione parabantur. Nunquam enim opportunior hora pugnandi, & vincendi potest inueniri, quàm cùm Deus cum armis suis stat aduersus hostibus associatum Diabolum. Quò spectans Tertullianus lib. 3. in Marc. aiebat: *Illic vbi nomen Domini dimicabat, dimicaturi quoque contra diabolum, crucis quoque erat habitus necessarius, per quam victoriam Iesus esset relaturus.* Expende illa: *Dimicaturi quoque contra Diabolum:* tunc enim opportunitas est sumendi arma contra hostes, quando Deus quoque adest cum suis armis dimicaturus contra Diabolum in illis per peccata obfirmatum. Nisi enim Deus simul concurrat contriturus diabolicam malitiam in hostibus confirmatam, nec est tempus opportunum, quo triumphes de aduersariis. Hinc 2. Regum 15. dicit Dominus Dauidi aduersus hostes iam iam egredienti: *Cum audieritis sonitum gradientis in cacumine pyrorum, tunc inibis prælium, quia tunc egredietur Dominus ante faciem tuam.* Expende signum opportunitatis præliandi, nimirum: *Cum audieritis sonitum gradientis in cacumine pyrorum.* Sed quid habebat commune gressus in pyrorum cacumine cum opportunitate pugnandi aduersus hostes? Ait Carthusianus, quòd hostes sub pyrorum arboribus posuerant idola sua, quæ adorabant, & in quibus confidebant. Angelus autem Domini venturus erat super pyrorum cacumen, vt destrueret idola hostium; tunc ergo tota est opportunitas irruendi in hostes, cùm creditur Angelus Domini venisse perditurus idola eorum. Sic ille rem finit: *Cùm audieritis sonitum gradientis in cacumine pyrorum, videlicet Angeli sancti ibi se mouentis, ac exhibentis ad adiuuandum vos, atque ad deprimendum potestatem dæmonum, & idolorum, per quæ dæmones operabantur nonnulla. Tunc inibis prælium,* &c. Nulla melior opportunitas præliandi, quàm vbi sentitur, aut creditur Deus venturus, vt idola hostium perdat, corúmque castigaturus scelera. Quò alludens Debbora Iudicum 4. dicebat ad Barac: *Surge, hæc est enim dies, in qua tradidit Dominus Sisaram in manus tuas. En ipse ductor est tuus.* Vnde prænouit illam diem esse designatam Israëlitarum victoriæ, & hostium internecioni? Ait in fine capitis: *Humiliauit ergo Deus in die illo Iabin regem Chananæorum coram filijs Israel.* In Hebræo legitur: *Humiliauit ergo Eloin,* id est, *Iudex,* &c. Vbi Caietan. ait: *Summo Iudici adscribitur humiliatio Iabin regis vtpote iusto iudicio effecta.* Præuidebat Debbora Deum iustum iudicem iam procedere, vt hostium iniquitates vlcisceretur; & inde ostendit opportunitatem esse Israëlitis, qua manus cum hostibus consererent, certi quòd triumphare de illis deberent.

§. XXVII.

Quæ afflictio, & ærumna fælicem exitum trahit, non pro pœna venit, sed pro præmio virtutis.

NOx erat, & Abrahamo apparet furnus fumans, & clarus ignis, dicit enim: *Cùm ergo occubuisset Sol, facta est caligo tenebrosa, & apparuit clibanus fumans, & lampas ignis transiens inter diuisiones illas.* Ante Solis occasum, appropinquante crepusculo inceperat prima visio supra: & tunc *sopor irruit super Abram, & horror magnus, & tenebrosus inuasit eum.* Tunc, inquam, cum tenebris venit horror, qui affligeret Abrahamum, nunc veniunt & tenebræ, & furnus, & flamma ignis, & nihil horroris dicitur venisse. Et cur modò in furni fumantis visione, & ardentis ignis nihil venit horroris? Exprimebatur equidem in furno fumante seruitus in Ægypto, at lampade ignis liberatio splendida ostendebatur; vbi autem venit afflictio cum fœlici, & splendido fine, virtutis præmium est, non est horroris, aut pœnæ. Ait Rupertus ibi: *Secunda aduersitas res afflictionis extitit, vnde & sine interpositione horroris facta est caligo tenebrosa, & clibanus fumans apparuit. Clibanus namque fumans imago fuit fornacis Ægyptiæ, qua seruituri erant in luto, & latere. Lampas verò ignis signum diuinæ charitatis, qua erant per multa miracula illustrandi.* Nec mirandum, quòd furnus fumans, & lampas ignis non inferant horrorem, nec pœnam consideranti, seruitus enim cum tam fœlici exitu non pro horrenda pœna, sed pro virtutum præmio habebatur. Tobiæ post ciuitatem illuminato dicit Angelus cap. 12. *Quando orabas cum lachrymis, & sepeliebas mortuos, abscondebas per diem in domo tua, & nocte sepeliebas eos, ego obtuli orationem tuam Domino. Et quia acceptus eras Deo, necesse fuit, vt tentatio probaret te, & nunc misit me Deus, vt curarem te,* &c. Eo quòd iustus erat & sanctus Tobias, dicitur necessariò data illi afflictio, & tentatio. Quis hoc credat, iusto, & sancto necessariò deberi afflictiones? Iustitiæ, & sanctitati præmium necessariò debetur; afflictio autem non præmium, sed pœna est. Quomodo ergo debetur necessariò afflictio sanctitati, & non magis præmium? Non ait, quod necessariò euenit tentatio sola, sed tentatio, & liberatio, dicit enim: *Necesse fuit, vt tentatio probaret te. Et nunc misit me Deus, vt curem te.* Quando autem afflictio venit cum adeò splendido fine, meritò pro præmio virtutis datur. Quò spectans D. Cyprianus lib de mortalitate ait: *Raphael Angelus Tobiæ oranti semper, & semper operanti testis fuit dicens: Quando orabas tu, & Sara, ego obtuli memoriam orationis vestræ in conspectum claritatis Dei. Et cùm sepelires tu mortuos simpliciter, & quia non es cunctatus exurgere & relinquere prandium tuum, sed abijsti, & condidisti mortuum, missus sum tentare te, & iterum me misit Deus curare te.* Expende ab illis: *Et quia non es cunctatus,* &c. Pro tantæ enim virtutis merito datus est Angelus, qui tentet, & liberet, qui affligat, & saluet; afflictio enim cum exitu glorioso, & salutari bene pro merito virtutis datur. Tres Hebræi pueri ob negatum cultum Babylonis regis imagine conijciuntur in ardentem fornacem, de illis enim dicit Daniel cap. 3. *Viri autem hi tres, id est, Sidrach, Misach, & Abdenago ceciderunt in medio camino ignis ardentis colligati.* Proh Deus immortalis! hanc pœnam paras tuis seruis? Cur permittis fideles tuos sic torreri? Immissi sunt in fornacem, sed ex qua egrediantur illæsi, fornax autem cum tam glorioso exitu, non pœna, sed Dei dignatio suos honorans erat. Ait D. Zeno sermone 7. de tribus pueris: *Illo præcipitantur insontes & ibidem propter quem præcipitantur, inueniunt. Denique excipiuntur non flamma, sed rore, Dei dignitate, non pœna.* Non equidem pœna est in fornace, quæ in gloriam, & incolumitatem desinit, sed Dei suos dignantis in præmium. Non aliter post laudatum Iobum permittit eum manibus hostis horrendi, cap. 1. *Ecce vniuersa, quæ habet, in manu tua sunt.* Et cap. 2. *Ecce in manu tua est, ve-*

tum tamen animam illius serua. Cum inter tormenta vitam seruari mandat, iam de fœlici exitu cogitare videtur iuxta Olympiodori sententiam in Cat.Græca: *Ne Iobi tentatio putetur pœna eius, sed gratia, sed premium.* Vt dicat Paul. Oros. lib. de Apolog. liber. arbitr. *Expetente inimico famulum suum Deus spoliat per tentationem, non nudat: aufert substantiam, & dat gratiam. Expetita prædoni præda permittitur, & rursus prædæ sua custos adhibetur.* Ecce tibi vt Deus in auferenda ipsa substantia, feriendóque iusto dicitur dare gratiam; afflictio enim, quæ tam fœlici exitu finienda erat, non venit à Deo pro pœna, sed pro gratia, & pro præmio.

CAPVT VI.

Nuptiæ cum Agar.

NON parua Saram solicitudo perculit, ne quæ sterilis, & prouectæ ætatis erat, Abrahamidum familiæ obesset, quorum numerum instar stellarum multiplicandum ex Deo præstiterat. Denique puellam, quam sibi in Ægypto acquisiuerat, Agar nomine, viro id minimè cogitanti in matrimonium adhuc ipsa viuens associat. Nec detrectat vir sanctus secundam accipere vxorem, primæ morem gerens, se se communi illius temporis accommodans dispensationi. Tumuit nouæ nuptæ venter sancti hominis semine, nec seruile ingenium in ea fortuna sine tumore manere potuit. Quo incitata Sara maritum primùm monet, deinde tumentes ancillæ animos sic frangit, vt ipsa mallet fugitiua errare, quàm domi sedens duritiam perpeti dominæ. Non id est passus Deus, sed fugitiuæ Angelum suum mittit, qui ancillam reducat in domum, iubeátque submitti dominæ, de cuius beneficio acceperat, quòd mater esse posset tantæ prolis, quæ ingentia regna hominibus impleat.

PARS VNICA MORALIS.

EX quo Lamech sibi duas vxores adsciuit, sic percrebuit hic mos in mundo ante, & post diluuium, vt ablata dissonantia rei per frequentem vsum, suauiùs Deus id etiam suis asseclis permiserit. De cuius permissione certus Abram non dubitat suadenti Saræ, assentiri circa Agaris nuptias.

Genesis 16. Igitur Sarai vxor Abram non genuerat liberos; sed habens ancillam Ægyptiam nomine Agar, dixit marito suo: Ecce, conclusit me Dominus, ne parerem; ingredere ad ancillam meam, si fortè saltem ex illa suscipiam filios. Cúmque ille acquiesceret deprecanti, tulit Agar Ægyptiam ancillam suam post annos decem, quam habitare cœperant in Chanaan, & dedit eam viro suo vxorem. Qui ingressus est ad eam.

§. I.

Dei serui eam solent habere potestatem diuinam, & authoritatem in iubendo, vt vel insensibilia sibi faciant seruire.

SAra marito suo nouã adhibet vxorem, & in noua accipienda vxore acquiescit Saræ maritus. Sic habes: *Dixit marito suo: Ecce, conclusit me Dominus, ne parerem: ingredere ad ancillam meam, si fortè saltem ex illa suscipiam filios. Cumq; ille acquiesceret deprecanti*, &c. Quæ notans D. Augustinus lib. 22. contra Faustum, cap. 31. dicit; quòd Sara id fecit, *non cedens viro concupiscenti, sed iubens obedienti.* Et vnde Sara tam potens in iubendo est, vt sibi maritum in re viro casto adeò difficili obedientem efficiat? Pater Pereira in præsenti num. 3. ex Iosepho ait: *Saram Dei monitu suasisse illud coniugium Abrahæ, & ad id diuina authoritate impulisse eum.* Nec miror, tanta enim potestas, & authoritas diuina solet elucere in verbis seruorum Dei, vt non sit, qui eorum imperiis resistat, nec ipsa creatura insensibilis. Proh quoties de iustis dictum est, quod prius dicebatur de Iesu Luc. 4. *In potestate erat sermo ipsius!* Ex quo ait D. Basilius Sel. orat. 29. *Huius vocis hereditatem obtinuit Apostolorum cœtus, hanc in manibus habentes, non inflata tuba, cælum hominibus reddiderunt; terras integras peruasit ea vox, insulas occupauit vocatio, sine vt capta sunt ciuitates, Reges adorauerunt, Imperatores ceruices subiecerunt.* Et quis resistat tantæ voci? Quis non subiaceat tantæ authoritatis Imperio? Sic enim Cant. 4. iubet: *Surge Aquilo, & veni Auster; perfla hortum meum, & fluant aromata illius.* Imperium suum ad ventos vsque protendit: de Iesu dicit Matth. 8. *Imperauit ventis, & mari, & facta est tranquillitas magna. Porrò homines mirati sunt dicentes: Qualis est hic, quia ventus & mare obediunt ei?* Et meritò videntes eius imperium super ventos esse aliquid supra hominem, & diuinum suspicantur in Iesu. Qualiter ergo quod diuinum est, sibi arrogat sponsa, & ventis imperat? Ait D. Nissenus homil. 10. in Cant. *Aspice reginæ potestatem, vt imperatoria quadam potestas, & authoritas in iis, quæ ab ipsa proferuntur, eluceat. Non enim precibus, id, quod vult, efficit, sed secundum veram illam promittentis vocem, qua dicit fidelem dispensatorem factum fuisse dominum omnium facultatum domini sui. Hac accepta potestate, regia quadam ratione prout sibi placitum est, duos ventos gubernat.* Sic ille ex translatione posita in Cat. Græca D. Luc. ad cap. 7. Quippe venit quandoque à Deo in suos fideles seruos ea authoritas, qua imperatoria quadam ratione vniuersas creaturas sibi faciant obsequentes. Et quis resistat verbis iustorum in Dei fide procedentibus? De tribus pueris Hebræis ait Daniel cap. 3. *Et ambulabant in medio flammæ laudantes Deum*, &c. Mirandum enim erat, quod inter flammarum linguas perstrepentes carnea lingua audiretur. Et quomodo audiebatur humana lingua, cui tot ardentes linguæ sese obiecerant? Ait D. Zeno sermone 3. de Daniele: *Tanta est fidei virtus, tantaq; potestas, vt cultoribus suis etiam ipsa elementa contra suam naturam famulari compellant.* Habet lingua iustorum in fide operantium vnde vel ab insensibilibus extorqueat obedientiam. Aiebat Dominus Matth. 4. *Venite post me, faciam vos fieri piscatores hominum. At illi continuò relictis retibus secuti sunt eum.* Vt ille dixit, statim illi obedierunt sine vlla resistentia. At Luc. 9. ait ad alterum: *Sequere me. Ille autem*

autem dixit: Domine permitte mihi primùm ire, & sepelire patrem meum. Hic inducias sibi dari petit, illi statim obediêre. Et cur Dominus vocem non fecit huic iuueni adeò efficacem, vt illum faceret sibi prorsus statim obedientem, sicut Apostolis fecit? Apostolis eam fecit vocem, quam illi hæreditarent, vt possent cum imperio trahere sine resistentia multas gentes ad obedientiam. Ait Diuus Basilius Sel. orat. 30. *Hamo verbi Christi tracti Apostoli sequebantur loquentem Dominum, & piscaturæ modum intus ipsi secum docebantur. Piscari condiscebant, quódque facturi erant, primùm opere experiebantur.* Experiebantur equidem in se vim, potestatémque diuini Verbi, quo ipsi sine resistentia trahebantur in Dei sequelam; & quo ipsi trahent cæteros ad obedientiam. Non enim potentia est, quæ resistat iustorum hominum in Dei fide imperatrici loquelæ.

§. II.

Vbi ærumnæ æquanimiter tolerantur, ibi clarissimè apparet esse Deus.

VIr Sara coniugium ancillæ Abrahamo consuluit, & ipse obtemperauit. Ait enim textus: *Dixit marito suo: Ecce conclusit me Dominus, ne parerem; ingredere ad ancillam meam. Cumq; ille acquiesceret deprecanti,* &c. Acquieuit, inquam, Abrahamus Saræ, & ait D. Augustinus lib. 22. contra Faustum, cap. 32. *Credens hoc Saram ex Dei nutu voluisse.* Sed vnde cognouit Abrahamus Saram in præsenti Dei nutu agi? Crediderim id notum fuisse Abrahamo ex æquanimitate Saræ in toleranda ærumna sterilitatis, quam æquanimitatem illa verba ostendunt, nimirum: *Ecce conclusit me Dominus, ne parerem,* &c. Non acerba in Deum, non queribunda de sterilitate, sed æquanimis eius manu acceptat ærumnam tantam. Cur ergo non credatur Deo agi, & Deo afflari? Duo Pharaonis famuli simul cum Ioseph erant in carcere vinculati; qui cùm ob insomnia sibi ignota tristissimi essent, ait ad illos Ioseph Genes. 40. *Nunquid non Dei est interpretatio? Referte mihi, quid videritis.* Dei propriam putat interpretationem somniorum, & quia Dei propriam putat, ideò sibi credi petit. Quàm aliter Babylonij sapientes Daniel. 2. petenti Regi interpretationem somnij aiunt: *Sermo, quem tu quæris, Rex, grauis est, nec reperitur quisquam, qui indicet illum in conspectu regis exceptis Dijs.* Quia rem asserunt Deo esse propriam, ab illa se excusant explicanda. Ij abstinent ab explicatione insomnij, ideò quia eam propriè solis dijs conuenire aiunt. Ille, quia Deo propriam censet interpretationem, ideò ipse in illam audet. Et cùm sapientum hominum sit, non se intromittere rebus ad Deum pertinentibus, cur Ioseph rem solius Dei esse prædicat, & simul ideò vult illam explicare? An quia se Deo parem existimat? Absit, sed quia se videns in ærumnis carceris æquanimem putat sibi Deum præsentissime affuturum, cuius afflatu plenus ad omnia audet. Theodor. sermone 8. de prouident. fatur: *Cùm interpretationem Dei esse dicit, aliquid in hac audet, vt qui se diuinum quoddam adytum parauerat.* Equidem ex æquanimi ærumnarum tolerantia sic se fecerat diuinum quoddam adytum Deo, vt quidquid Dei esset, non dubitauerit aggredi. Fœlix, qui se in ærumnis tolerandis ostendit æquanimem, haud dubium quin Deum, Deique dona suis manibus tractet. Missis tribus pueris Hebræis in fornacem ardentem, accessit Nabuchodonosor ad ostium fornacis, & ait Daniel. 3. *Ecce video quatuor viros solutos, & ambulantes in medio ignis, & nihil corruptionis in eis est, & species quarti similis filio Dei.* Dum in fornacem mittuntur, Deum sibi socium inueniunt. Quid mirum? Ærumnas propter Deum, qui tolerat, non potest non ostendere secum Deum. Vt dicat D. Zeno sermone 7. de Daniele: *Illo præcipitantur insontes, ibidemque propter quem præcipitantur, inueniunt.* Non deficit Deus illis, qui ærumnas æquanimiter tolerant propter Deum, vix datur dilatio: vbi ærumna est æquanimiter propter Deum illata, ibi & ostenditur Deus. Et cur non ibi ostendatur, quando hæc ærumnarum tolerantia illi pro suauissimo holocausto est? Iob dum conflictaretur ærumnis cap. 1. sic loquebatur: *Dominus dedit, Dominus abstulit, sicut Domino placuit, ita factum est. Sit nomen Domini benedictum.* Filiis viuentibus, quotidie pro illis sacrificia offerebat; sic enim ait: *Consurgensque diluculo offerebat holocausta per singulos.* Nunc audit eos repentino casu interemptos, & non cogitat de sacrificio offerendo pro illis, contentus dicere: *Dominus dedit, Dominus abstulit.* Cur modò non magis consurgit, vt offerat pro defunctis sacrificia, qui offerebat pro sanis? Cur abstinet à sacrificio offerendo, eo præcipue tempore, quo vniuersi illud offerre solent? Non abstinet à sacrificio, sed illud offert Deo gratius, nimirum verba illa æquanimitatis, & tolerantiæ, quæ sunt pro suauissimo holocausto, cui Deus adsit. Ait D. Chrysostomus in Cat. Græca: *Verba illa ad agendas gratias composita, illámque spiritualem hostiam Deo obtulit. Victima enim verba illa erant, Dominus dedit, Dominus abstulit, ac reliqua.* In verbis tantæ æquanimitatis, & tolerantiæ victimæ Deo offerebantur adeò gratæ, vt Deum ad se traherent.

Genesis 14. At illa concepisse se videns despexit dominam suam. Dixitq; Sarai ad Abram: Iniquè agis contra me; ego dedi ancillam meam in sinum tuum, quæ videns, quòd conceperit, despectui me habet: Iudicet Dominus inter me, & te. Cui respondit Abram: Ecce, ait, ancilla tua in manu tua est, vtere ea, vt libet. Affligente igitur eam Sarai, fugam iniit.

§. III.

Ingenuus est, qui in qualibet fortuna se scit continere intra suæ naturæ, suique status fines.

EN seruile ingenium, vix fortunam gustat fœlicem, & ad altiora volans sui obliuiscitur. Sic Agar ancilla *concepisse se videns despexit dominam suam.* Circa quam D. Chrysostomus homil. 38. in Genes. ait: *Ille enim ferme seruorum mos est, vt cum parum aliquid prosperitatis eis aspirauerit, nequeant intra suos se limites continere, sed statim sui ordinis obliuiscantur.* Hic est seruorum mos, hoc vilissimum, & seruile ingeniũ. Qui ingenuus est, se intra suos fines immobiliter contineat. Supra Gen. 16. dictum est Abrahamo: *Suspice cælum, & numera stellas, si potes; sic erit semen tuum.* Et quidem quando Abrahamo duo erant filij futuri; alter ex ancilla, nimirũ Ismaël; alter ex libera, nimirum Isaac; certum est hanc promissionem de stellifero semine non ad filium ancillæ, sed ad filium

filium liberæ pertinere. Et quæ ingenuorum Abrahami dum virtus exprimebatur in stellis? Ait Philo lib. de Abraham: *Quale vides cælum, o quæ in cælo sunt, talem tuus tua esse debet. Planè cælestis, nihil sordidum in terra habens, semper vmbra carens, ornatè dispositus, immoto manens ordine semper sui similis.* Expende illud cælestium virtutum proprium, nimirum, *immoto manens ordine.* Nulla enim stella est, quæ in Solem, aut Lunam exurgat, sed quæuis manet semper immota in ordine, & statu suo, semper sui similis. Nec miror, quod in die coram Sole fulgentissimo stellæ in ordine suo sint, at in nocte, quando ipsæ non parum splendoris gustant, adhuc sui similes intra suum ordinem inueniuntur. Vt homo cælestis, & ingenuus sic dicat non extolli supra limites suos. Maria Virgo cum audit se extolli ad maternitatem diuinam, & videt se ab Angelo salutari, quid ait: Luc. 1. *Quomodo fiet istud, quoniam virum non cognosco?* Ad hoc salutatur, vt Mater Dei fiat, & illa tota est in recognoscendis limitibus naturæ suæ. Quid ordinem naturæ meministi, cùm eleuaris in Matrem Creatoris? Cœlestis fœmina in tanta excellentia adhuc non deserit ordinem naturæ suæ, sed quantum est ex se, eius se munit intra fines. Pulchrè ait D. Damascenus orat. 1. de Assumpt. *Euam haudquaquam imitatur Maria, verum secantam eius simplicitatem emendat, naturaq. patrocinio se munit, sic respondens: Quomodo fiet istud, quoniam virum non cognosco? Ea loqueris, quæ fieri non possunt. Tua oratio est naturæ legis, quas summus opifex sanxit, infirmat. Secunda Eua dici non sustineo.* Sic cælestis fœmina Eua fastus fugit, quibus supra suos limites se extollebat, vt Dei fieret. Maria autem & se adoratam ab Angelo videns, certos limites suæ naturæ proponit, quorum in tanta gratia minimè obliuiscitur, sicque manet secura. Nunquam enim non perditur, qui extra proprios limites amat prosilire. Ozias rex regni potestate insolens muneri sacerdotali se immiscuit. Dicit autem 2. Paralip. 26. *Iratus Ozias, & tenens in manu thuribulum, vt adoleret incensum, minabatur sacerdotibus, statimq. orta est lepra in fronte eius, &c.* Quam rem ponderans D. Chrysostomus homil. 5. de verbis Isaiæ fatetur: *Ingressus vt sacerdotium vsurparet etiam regnum perdidit. Ingressus est, vt fieret venerabilior, & factus est execrabilior: adeo res est mala non manere intra fines a Deo præscriptos siue honoris, siue cognitionis res fuerit.* Huc spectent vniuersi, & nolint extra fines suos euolare.

§. IV.

Ille familiæ bonus, cui ordo in primis charus est.

ERat Agar chara Abrahamo, vt quam expertus fuerat sibi fœcundam, & nihilominus eam duro Saræ seruitio subiicit, dum ait: *Ecce, ancilla tua in manu tua est, vtere eâ vt libet.* Bonus paterfamilias etsi viliorem prosapiæ Agarem nouerat, quia tamen ancilla erat, & secundaria vxor, illam Saræ dominæ, & primariæ subiectam esse in omnibus iubet. Non sic tenuit virum propagandi seminis amor, vt ordo familiæ, quo infimi, & secundi subiecti essent primis. Crede mihi, vnus ille familiæ stabiliendæ bonus est, qui cæteros animi affectus & omnes ordini postponit, nec patitur ob aliqua lucra, quod inferior superiori misceat, sed omnes sinit esse ordine suo. Pulchrè dicebat Nazianzen. orat. 26. *Ordine quidem potentiæ ac dominatione mundus est. Vniuersum hoc, ac pulchritudo certa, & stabilis. Contra autem perturbatio, & confusio in aere, tonitrua, & in terra motus, in mari naufragia, in vrbibus domibusque bella, dissidia, in corporibus morbos, in animis peccata procreauit.* Quid pulchrius? Ex perturbato ordine elementorum, quod infima misceantur summis, & summa misceantur infimis, fiunt in aëre tonitrua, & fulgura, & in terra motus nociui; ex perturbato ordine œconomiæ, seu politiæ, quòd serui imperent, & domini cogantur seruire, quòd minores in pretio sint, & maiores æstimentur vilius, bella & dissidia nascuntur in domibus, & vrbibus; ex perturbato ordine corporis, & humorum intemperies morborum efficitur. Clarè ergo inde constat, vt ordine vno dominante, ita vt nulli affectui cedat, viget mundus, vegetatur corpus, florent familiæ. Psal. 18. de Apostolica familia locutus ait: *In omnem terram exiuit sonus eorum.* Aquila legit: *Exiuit ordo eorum.* Non posset equidem sine ordine stabiliri tanta familia. Nec in omnem terram volaret Christiana œconomia, nisi seruato ordine ministrorum. Quò respiciens Paul. ad Ephes. cap. 4. ait: *Qui descendit, ipse est, qui ascendit super omnes cælos, vt adimpleret omnia. Et ipse dedit quosdam quidem Apostolos, quosdam autem prophetas, alios vero Euangelistas, alios autem pastores, & doctores ad consummationem sanctorum.* Ecce tibi dicitur ascendisse Iesus, vt omnia impleret, nimirum vt ad omnes mitteret & doctrinâ, & dona sua. Et quo medio vsus est: Hoc in primis fecit, videlicet constituere ministros per ordines suos, vt alij essent Apostoli, alij prophetæ, alij Euangelistæ, alij doctores, & pastores, alij oues. Ait enim D. Anselm. *Omnia ergo mundi adimplenit cultu suo. Et vt omnia adimpleret, dedit ipse nobis ad eruditionem quatuor regentium ordines, scilicet quosdam quidem Apostolos, quosdam autem prophetas, &c.* Compositus ergo, & seruatus ordo ministrorum repleuit vniuersum orbem religione. Et quid non impleat ordo? Fallar, si vacuitas detur, vbi præponitur omnibus aliis affectibus ordo. Psal. 103. *Saturabuntur ligna campi, & cedri Libani, quas plantauit, illic passeres nidificabunt. Herodij domus dux est eorum, montes excelsi ceruis, petra refugium herinaceis, fecit Lunam in tempora: Sol cognouit occasum suum. Posuisti tenebras, & facta est nox in ipsa pertransibunt omnes bestiæ syluæ. Exiuit homo, &c.* Ecce tibi vt homo, & bestiæ, & passeres, & ligna, & ceruus, & herinaceus suum pabulum habent, quo saturentur, suum refugium, quo protegantur. Sed qualiter vniuersis iis & pabulum, & refugium paratur certum? Eò solùm quòd quis sit in ordine suo, in terminis suis, quod cerui sint in montibus, herinacei in petris, animalia in terra, pisces in aqua. Ait Nazianz. orat. 26. *Ordo cunctis animantibus ortum, & alimentum, sedemq. vtrinque aptas, & congruentes indixit, & quasi lata lege præscripsit. At nec Delphinum quisquam arua sulcantem vidit, nec bouem per aquas lubricum iter carpentem, quemadmodum nec solem noctu decrescentem, vel augescentem, nec rursus lunam mortalibus inter diu prælucentem. Montes excelsi ceruis, petra refugium herinaceis, fecit lunam in tempora, Sol cognouit occasum suum, &c.* Sic in magna mundi domo seruatus ordo sufficit vniuersis alimentúmque & refugium singulis præbet. Pisces enim abundant in aquis, si ad aëra volent, pereunt. Econtra perpetes alites in altissimis nidum securum tenent, perduntur, si se aquis submergunt. Crede mihi, illa familia inexpugnabilis erit, quæ primas ordini deferat. Ait Cant. 6. *Pulchra es amica mea, suauis, & decora sicut Hierusalem, terribilis vt castrorum*

strorum acies ordinata. Vbi Theodoret.ait: *Nec decora modò, sed terrorem te aspicientibus iniciens, ordinem enim tuum spectantes admirantur. Nam in te nihil inordinatum, nihil incertum, nihil confusum, sed omnia ordinata & certa sunt. Rerum ordinem diligenter retines. Quippe quæ sponsum scis rebus omnibus anteponendum, & secundum sponsum eos potissimos obseruandos, qui ad eum proximè accedunt.* Terribilis est, & admiranda omnibus illa familia, in qua ordo præcedit, vt sponsus primas habeat, deinde cæteri, singuli in ordine suo, ne seruus filiis, seu coniugi anteponatur, nec indoctus, insipiensve sapientibus. Ordo enim est, qui firmat & componit vniuersa. Ait sapientia Dei Prou.8. *Ab æterno ordinata sum, & ex antiquis antequam terra fieret: Quando præparabat cælos, aderam, quando certa lege, & gyro vallabat abyssos, quādo æthera firmabat sursum, & librabat fontes aquarum. Quando circumdabat mari terminum suum, & legem ponebat aquis, ne transirent fines suos. Quando appendebat fundamenta terræ, cum eo eram cuncta componens.* Dei ergo sapientia omnibus eius operibus præfuit, vt cuncta stabilirentur, componerentur. Sed vnde ad hoc dicendum sumpsit initium? Ait: *Ab æterno ordinata sum.* Quasi & Dei sapientia & ordo simul hæc omnia efficerent. Hinc Nazianz. orat. 26. *Ordo omnium rerum pater est, & præsidium, & solus verbi rerum omnium conditoris, & architecti sermone commodè vti queat, si quidem vocem acceperit: Cùm mundus à Deo crearetur, ego illi adstabam omnia componens, atque conglutinans, cum adornaret thronum suum supra ventos, ac supernas nubes roboraret, cum fundamenta terræ iaceret, & velut firmos, ac tutos supercælestes fontes statueret*, &c. Ordo solus sermone sapientiæ diuinæ commodè vtitur, vt ait Nazianzenus, & quod à sapientia diuina dicitur pro explicanda ingenti sua virtute, hoc ab ordine potest quodammodo dici, vt extollat virtutem suam, qua creditur omnia firma & stabilia condidisse. Vnde Cant. 6. mirabundi Angeli de triumphatrice pompa fidelium dicunt: *Quæ est ista, quæ progreditur, quasi aurora consurgens, pulchra vt Luna, electa vt Sol, terribilis, vt castrorum acies ordinata?* Vbi Theodor.ait: *Admirabuntur autem ipsius non modo lucem, sed etiam ordinem.* Non equidem mirabilis est æconomia, siue politia ex luce splendoréque solo, sed & ex ordine cui seruando primas cedat. Sed scire cupis cuius aciei ordinem mirentur in sponsa? Pulchrè ad rem D. Nissen. homil. 15. in Cant. *Hæ sunt illæ structæ copiæ, quippe vbi potestates semper dominantur perpetuo dominatus rerum potiuntur. Solidè fundati sunt throni; imperia nullam in seruitutem rediguntur; volatus Seraphin non quiescit, & statio non progreditur: Cherubin sustinere sublimem illum thronum non cessant, ministratores opus facere, & sermonem audire non desinunt. Hæ igitur potestates à Deo cum ordinatæ sint ::: id circo etiam anima, quæ ad illarum imitationem ordine decenter facit omnia, talem sui admirationē excitat, qualem ordinata illa copia merentur.* Itaque ille est validissimus ordo gentium, in quibus, qui imperant, non seruiunt; qui euolant, non quiescunt; qui stant, non progrediuntur; qui seruiunt ministerio, non inde excedunt.

Ab hoc ordine cælestis æconomia admirabilis est, & erit admirabilis quisquis illius æmulus fiat.

§. V.

Durities gubernatoris non ad salutem, sed ad fugam est subditis.

VT Sara affligere cæpit ancillam, eámque seuerius tractare; illa fugam capit, sic enim dicit: *Affligente igitur eam Sarai fugam iniit.* Quando ex duritie, & seueritate gubernatoris, & desperationes, & fugæ subditorum non fuerunt natæ? Bis audio in Christi manu flagellum assumptum, nimirum Matth. 21. & Ioan. 2. Et quid tantus Dominus fecit cum flagello? Ait Ioan. ibi: *Et cum fecisset quasi flagellum de funiculis, omnes eiecit de templo.* Nullum traxit, nullum retinuit in templo flagellum, sed omnes eiecit, & fecit inde fugere. Haud dubium quin iste sit seueritatis frequentior fructus, quod se in fugam dedant subditi. Primis sæculis Dei flagellum penè ob oculos passim erat, flammeus gladius à paradiso arcebat. Caini castigatio minabatur cæteris. Diluuium res fuit seueritatis plena. Quid inde? Pulchrê rem ponderat Chrysologus serm. 147. *Creatura feriebatur seruitute dura, obsederat pauor omnia, timor soluerat vniuersa, in cælo diuinus splendor prostrauerat Angelos, in terra tonitrua, & fulmina corda mortalium quassabāt. Sic nimius pauor amorem dominantis exclusit, Angelos fugauit ad terras, homines traxit ad idola, mundum vanis erroribus occupauit: fecit omnes Creatorem fugere, colere creaturas.* Vbi seruitus dura, vbi frequens flagellum, vbi res tota seueritas, fugitur Deus, & eius cultus prorsus exulat à mundo, & vbique terrarum aræ Dæmonibus sacratæ cernuntur. Suspectum sit gubernatori optimo solius seueritatis consilium ad perdendum quàm ad sanandum aptius. Quò respiciens Dominus Zachar. 11. ait: *Sume tibi vasa pastoris stulti.* Pastorem stultum vocat, qui nimiam duritiem amat, vt quæ solùm ad fugandum, & perdendum valeat. Ait D. Cyrillus Alexand. ibi: *Qui sunt periti muneris pastoralis, exiles portant virgas, vt si quando sunt oues feriendæ ne frangant quod percusserint: contrà imperiti clauis, baculisque magnis hoc agunt. Quæ propheta nunc appellat vasa pastoris stulti.* Meritò stultum pastorem appellat eum, qui nimiam duritiem prætendit, & seueritatem; quando hæc non non valent ad regendas oues, sed ad fugandas, & præcipitandas. Qui prudentes gubernatores sunt, semper emolliunt rigorem, & suauiant, ne damnum inferant, sed ad salutem trahant. Prudentissimus ille secundus mundi Dominus Noë, vt euasit diluuium Genes. 8. *ædificauit altare Domino*, &c. vt ait ibi Rupert. *Præteritorum beneficiorum memoriam confitentes, vt dignum erat.* Itaque tota res tunc erat prædicatio, & confessio beneficiorum, cur non & memoriam fecit suppliciorum? Num. 16. vbi absorpti igne sunt rebelles, ex thuribulis eorum laminæ factæ iubentur tabernaculo apponi in supplicij memoriam. Sic ibi. Tulit ergo *Eleazar thuribula ænea, in quibus obtulerant hi, quos incendium deuorauit, & produxit ea in laminas affigens altari, vt haberent postea filij Israël, quibus monerentur*, &c. Cur & Noë similiter non erexit aliquod mirabile supplicij illati orbi? Cur maluit esse totus in recordatione beneficiorum, eáque sola proposuit populo? Bonus gubernator videbat supplicij horrendi imaginem ex se ob oculos obuersantem subditorum, quare ipse ad beneficia ponderanda consurgit, vt illis emollito rigore magis Deo redderet addictos populos. Ait Claudius Marius lib. 2. in Genes.

Adhuc versatur imago
Ante oculos tantæ semper memorandæ ruinæ,
Inter aquas quid pertulerint, quid munere sacro
Non etiam tulerint, fremeret cum verbere sæuo
Pontus, & illisas contemneret arca procellas.
Cumq; suis Noe quam prompta, & læta reuoluit
Se circum summi fuerit largitio Patris
Cogit, & attonitos mirari, ac voluere secum.

Ecce tibi inter diras imagines ruinæ, inter ipsos penè verborum fremitus, Noë totus est in exponendis diuinis largitionibus, in ponderanda Dei tutela circa se suósque, & dum sic beneficiis exhibitis à Deo mollit rigorem, *cogit & attonitos mirari*, &c. Nulla res sic cogit subditos erga dominum, vt emolliti beneficiis rigores. Vt enim rigoris duritiies fugat, sic suauitas beneficiorum homines cogit, vt adhæreant domino, fiántque saluti proximiores. Duos nouit Iordanis viros sanctissimos, Eliam, & Ioannem Baptistam: ille ignem minabatur, hic ostendebat Dei agnum. Et quid fecerunt in Iordane? Inuocato Elia 4. Regum 2. eius pallio Elisæus *percussit aquas, & diuisæ sunt huc, atque illuc.* Videres, dum pallium Eliæ percutit, vt hinc inde fugiunt aquæ, quàm aliter fiebat in Ioanne, ait enim Matth. 3. *Exibat ad eum Ierosolyma, & omnis Iudæa, & omnis regio circa Iordanem, & baptizabantur ab eo, confitentes peccata sua.* Quod notans D. Ambrosius in cap. 11. Luc. ait: *In deserto Elias, in deserto Ioannes. Ille Iordanem diuisit, hic ad lauacrum salutare conuertit.* Percussio Eliana in flumine scissuras fecit, & fugientes ostendit aquas, Ioannis autem suauitas de ostenso agno diuino, reddidit aquas salutares; vt scias, quàm vtilior sit duritie suauitas.

Genesis 16. Cumq; inuenisset eam Angelus Domini iuxta fontem aquæ in solitudine, quæ est in via Sur in deserto, dixit ad illam: Agar ancilla Sarai vnde venis? & quò vadis? Quæ respondit: A facie Sarai dominæ meæ ego fugio. Dixitq; ei Angelus Domini: Reuertere ad dominam tuam, & humiliare sub manu illius.

§. VI.

Illud extremæ misericordiæ, & ignominiæ est, quod quis à virtutis cultu, & statu in vitia relabatur.

DVo quærebat Angelus; ad vnum tantum respondit ancilla; quærebat enim Angelus, vnde Agar veniret, & quò iret? Agar autem respondit, se à dominæ conspectu fugiens venire; quò autem iret, minimè dicit. Quippe ait: *A facie Sarai dominæ meæ ego fugio.* Et cur non dicit quò fugiat, quò se recipiat? Fugiebat ad Ægypti patriam semel relictam, ad idolorum cultricem, ad vitiorum sentinam, & non verita confiteri fugam à domina, tamen veretur fateri reditum ad pristinas vitorū sedes. Verecundius enim, & ignominiosius est, vt quæ in domo virtutis vixerat, se se Ægyptiis idolis, & sceleribus subiiciat. Ait Lyppoman. in Cat. *Considera, quòd Agar non respondit ad omnia; nam quò iret, non refert. Fortè confiteri erubuit, à domo sancti viri, probataq; dominæ rursus ad Ægyptios idololatras redire.* Et quidem malum erat, quòd fugeret; sed quòd à domo virtutis, à consortio sanctorum, à cælesti vita in vitiorum occasiones relaberetur, & ad vitiorum sentinam confugeret, id extremæ erat miseriæ, & ignominiæ. Isaias cap. 8. dicit: *Auferetur fortitudo Damasci, & spolia Samariæ,* &c. Commune est expositoribus sacris per spolia Samariæ intelligere idololatriam, quam Dominus in suo aduentu contriuit. Sed cur idololatriam vocat Samariam? Cur non magis Babylonem, aut Romam? Nónne Babylone, & Romæ magis idololatria floruit, quàm in Samaria? Cur ergo prætermissis illis vni Samariæ idololatriam attribuit? Fuerat Samaria priùs educata in veri Dei cultu, verísque virtutibus innutrita, at à Ieroboamo inducta in idololatriam reciderat. Quod illi maioris erat miseriæ, & ignominiæ. Ait enim Tertullianus lib. 3. in Mar. *Idololatriam enim Samariæ nomine notauit, vt ignominiosæ ob idololatriam, qua desciuerat tunc à Deo, sub rege Ieroboam.* Equidem maioris miseriæ, & ignominiæ res erat, quòd quæ in domo Dei veri fuerat nutrita, ea dilaberetur in idolorum cultum. Heu miseri homines, qui post Deum gustatum, post virtutem cultam, iterum immergimini vitiis pristinis! non enim dubium est, quin in eo statu sitis, quo præ cæteris ignominiosi, & lamentabiles Deo sitis. Luc. 19. *Et vt appropinquauit Iesus, videns ciuitatem Ierusalem fleuit super illam.* Simul videbat mentis oculis & populosissimas, & perditissimas gentium ciuitates, Memphim, Tyrum, Niniuen, Babylonem, Romam. Super nullam harum fleuit, & super vnam Ierusalem lachrymas fundit. Et cur magis Ierosolymam deflet, quàm alias gentium vrbes? Res erat maioris miseriæ, & ignominiæ, quod Ierusalem ciuitas Dei virtutibus innutrita in vitiorum & perditionum barathra incideret. Ex quo ait Origen. homil. 38. in Leuit. *Nemo gentilis fletur, sed ille, qui fuit de Ierusalem, quòd post peccata circumdent eam inimici, & lapidem super lapidem non relinquant, maximè si post multam continentiam, post annos castitatis victus quis fuerit blandimentis carnis.* Quòd immergebantur vitiis illi, qui nullam virtutem nouerunt, non adeò luctuosum est; nemo gentilis defletur, quia nemo gentilis fuerat in virtute, à qua decideret. At qui fuit de Ierusalem, qui fuit ciuis sanctorum, & domesticus Dei, quòd hic sic fortitudinem virtutum exuat, vt nullam in se relinquat, & post annos multos castitatis se se dedat carnis blanditiis, hoc ignomniosum, & miserabile multum apud Deum inuenitur.

§. VII.

Ingenuum est præponere seruitutem vtilem libertati perituræ.

MOnet Angelus Agarem, vt ad dominam redeat, dum ait: *Reuertere ad dominam tuam, & humiliare sub manu illius.* Quale hoc Angeli consilium? Nónne libertas potior est homini, quàm seruitus? Ibat Agar seruitutis iugo excusso in libertatem natiuam. Cur Angelus illi persuadet, vt redeat ad seruitutem? Cur non magis sinit illam esse liberam? Inuenit eam sedentem iuxta fontem media in solitudine, omni humano auxilio destitutam, extremæ ruinæ propinquam, inde meritò illi persuadet, vt redeat in seruitutem; ingenuum est enim, quòd seruitutem præferas libertati perituræ. Ioseph Prorex Ægypti iam notus fratribus suis ait illis Genes. 45. *Ite in terram Chanaan, & tollite inde patrem vestrum, & cognationem, & venite ad me,* &c. sic monet, vt vniuersa cognatio veniat in Ægyptum. At in Ægypto serrituri erant Pharaoni, qui in Chanaan uerti

nemini seruiebant. Cur ergo non magis amat ipse redire in terram libertatis, quàm vt cum suis sit in terra seruitutis? Conficiebantur penuria Chananæi, in Ægypto autem habebat Ioseph alimenta, quibus aleret suos; hinc magis ingenuum duxit, quòd seruirent in Ægypto, quàm quòd liberi apud Chananæos fame perirent. Ad hæc Ægesipp. lib. 5. de Excid. Hierosolymit. cap. 15. *Quando apud Hebræos vtilis seruitus sit libertati inutili non prælata? Iacob ipse patriarcha in Ægyptum duxit Hebræos, ne perirent fame. Ibi Ioseph curru sublimis & equis subiacere se in potestate maluit, vt aleret suos, quàm ad originis propriæ libertatem redire.* Hoc sapientum, ingenuorúmque virorum fuit constantissimum consilium, quòd libertas peritura postponenda sit vtili seruituti. Nec vnquam ingenuos nobilésque putem illos, qui malunt se suósque misera pauperie consumi, quàm potentiori alicui seruire. Rex erat Ioachin, de quo ait 4. Regum 24. *Venit Nabuchodonosor rex Babylonis ad ciuitatem Ierusalem cum seruis suis, vt oppugnaret eam. Egressúsq; est Ioachin rex Iuda ad regem Babylonis, ipse, & mater eius, & serui eius, & principes eius, & eunuchi eius, & suscepit eum rex Babylonis*, &c. Itaque rex, vt potentissimum tyranni exercitum à Ierosolymis arceret, maluit exire, & cum omni familia sua, & cognatione sua se tradere seruituti. Et quod magis miror, hoc fecit ex consilio Hieremiæ prophetæ, vt asserunt Iosephus, & Lyranus, & probabile putat Abulensis. Nónne magis regium erat hosti resistere? Nónne magis nobile perire in prælio, quàm seruire? Cur ergo rex nobilis de consilio Hieremiæ elegit seruitutem? Ait Ægesip. lib. 5. de Excid. Hierosolymit cap. 22. *Secum sua prosapia egressus vrbem Babylonijs obsidentibus in seruitium dedit, ne euersam patriam, ne populum Dei captiuum videret.* In prælio euertenda erat funditus ciuitas, interficiendi, & captiuandi ciues vniuersi; ideò rex nobilis libertati nociuæ seruitutem suam, & suorum merito prætulit. Dum Ægyptus populo Romano seruiret, incidit in inopinatam famem, à qua liberata est studio Traiani Imperatoris. Vnde ait Plinius in eius Paneg. *Discat igitur Ægyptus, credátque experimento non alimenta se nobis sed tributa præstare; sciat se non esse populo Romano necessariam, & tamen seruiat. Actum erat de fœcundissima gente, si libera fuisset.* Nulli indecora est seruitus, quæ opulentiorem, & securiorem statum libero subministrat.

§. VIII.

Magnis mentibus opportunum est frænum seruitutis.

ABrahami semine plenam Agarem iubet Angelus sub domina redire aiens: *Reuertere ad dominam tuam, & humiliare sub manu eius.* Et meritò fœminæ de conceptu tumenti seruitutem Angelus decernit, quo enim maiores animos homines gerunt, eò magis fræni regimine egent, ne præcipitentur. Ait D. Nazianzen. orat. 26. *Fortes, ac generosi, quemadmodum si ratione gubernentur, magnum ad virtutem pondus habent, ita si à scientia, & ratione deserantur, non minus momenti ad vitium habituri sunt. Sic nimirum equum acris esse & generosæ naturæ necessum est, qui quidem siue in bellis, atque acie, siuè in ludicro cursu à certamine victor sic discessurus, ac idem tamen nunquam vllum vnquam egregium sui vsum præbuerit, nisi fræno eruditus, & accuratiori exercitatione domitus, ac cicuratus fuerit.* Generosi, & magni spiritus, magnáque ingenia & in homine requiruntur & in equo, vt nunquam nisi victorias, & triumphos meditentur: sed ij, vt egregium sui vsum præbeant, fræni regimine, & disciplina gubernari debent. Caueant sibi magna, & feruentia ingenia, nisi regiminis fræno teneantur subiacere. Hinc Isaac maximo filio suo Esau benedicens aiebat gen. 27. *Viues in gladio, & fratri tuo seruies.* Nota rem benedictionis, nimirum *fratri tuo seruies.* Esse ne potest benedictio quod seruiat? Vnde seruitus potest ad benedictionem pertinere? Dixerat prius, *viues in gladio*, quibus illum virum magnanimum fore ingentésque spiritus gerentem ostendit. Qui autem talis est, ad victorias, & triumphos corda anhelantia gerit; præclarissimè secum actum putet, si potiori subiaceat, cuius regimine posset coerceri. Quò spectans D. Ambr. lib. 2. de Iacob cap. 3. ait: *Rectè ergo eum subdidit, vt regentis imperio suum melioraret affectum. Ideo ait: Super gladium tuum viues, & seruies fratri tuo.* Meritò cum bellico spiritu adiungit quòd fratri seruiat, vt conceptus victoriis tumor, & altus spiritus imperio regentis coërcitus melioraretur. Nunquam enim magnæ mentes non periclitantur sine regiminis fræno. Vnde dicebat Dominus Oseæ cap. 10. *Ego transiui per pulchritudinem colli eius, & ascendam super Ephraim.* Quod pulchrum, & magnum in Ephraim erat, Deus promittit subiiciendum, non enim à bono magnæ mentes permittendæ sunt sine domini fræno. Ait ibi D. Hieronym. *Dominus eleuatam ceruicem, & sibi sublimia promittentem vel iugo premet, vel ipse transiens calcabit pedibus suis, & vt sciat se habere dominum.* Quippe hoc datur à Deo mentibus alta sapientibus magnaliáque spirantibus, vt sint sub domino, vt fræno regiminis gubernentur, ne pereant. Et quàm perculosè agunt magna corda sine fræno? Ait Oseas cap. 4. *Ligauit eum spiritus in alis suis.* Symmachus legit. *Si quis liget ventum in aliis venti.* Quorum sensum exprimit Chaldæus in rem nostrem: *Opera magnatum illorum haud recta sunt, quemadmodum constrictus non potest retineri ventus in aula.* Equidem magna ambientium errores non magis retineri possunt, quàm furentes venti non retinentur ab alis passerum, quin potius eas impellunt, & commouent magis. Quid tunc? Oseas cap. 11. *Ero eis quasi exaltans iugum super maxillas eorum.* Symmachus apud D. Hieronym. *Putauerunt, quòd imponerem iugum super maxillas eorum.* Vbi Ruffinus explicat: *Ora eorum composui.* Sed quid iugum, aut frænum cum compositione oris? Id obscurum videtur nostro Delrio, at mihi clarissimum est; magnæ enim mentes, vt equi acres, & generosi à fræni regimine habent, quod non exorbitent, sed semper incedant compositæ.

§. IX.

Patientia humilis aduersarios, quosque, & vniuersa odia lenit, & mollefacit.

ADuersus duritiem dominæ hoc vno medicamine confortatur Agar ab Angelo, nimirum: *Humiliare sub manu illius.* Non par pari respondeas, sed irascentem, sed iniuriantem humili sustine patientia, qua aduersaria omnia mollescunt. Cap. 26. Gen. vbi Isaac crescebat in Geraris inuidiam nationum passus est, ait enim textus: *Ob hoc inuidentes ei Palæstini omnes puteos, quos foderant serui patris illius Abram, illo tempore obstruxerunt, implentes hu-*

Quid iniurium magis Isaaco? Ipse autem nec mutuit, sed alios puteos sibi fodit. *Sed & ibi iurgium fuit pastorum Gera a aduersus pastores Isaac.* Quod similiter Isaac placidè pertulit. Tandem accedunt principes terræ, & aiunt: *Vidimus tecum esse Dominum, & idcirco nos diximus: Sit iuramentum inter nos, & ineamus fœdus.* Ecce tibi, qui inuidebant, qui aduersabantur, qui iniurij Isaaco erant, modò blandè, & amicè ad illum veniunt paciscentes fœdera. Et quomodo illos sic traxit Isaac? An hostili exercitu illos inuadendo? Absit; sed illorum iniurias patienter sustinendo, illos sic mollefecit. Ait Ægesipp. lib. 5. Excid. Hierosolymit. cap. 16. *Quid de filio Abrahæ Isaac loquar? Is quoque patrio fretus munimine aduersus finitimi potentis insolentiam, non armatus produxit acies; & certè habebat vernaculorum validam manum, qua reges quinque bello superauerat, spoliis exuerat, captiuum Loth Abrahæ patruo restituerat. Non gladium vagina exuit, sed solàm aduersus inuidentes patientiam induit, simplicitatem retulit. Venerunt rogantes qui exterminandum denuntiauerant, poscebant amicitiam, qui finitimum non ferebant.* Proh valentiam animi in iniuriis patientis! Non ingens exercitus, non fulcati currus, non fulmina belli sic quatiunt hostes, vt eos concutit animus, qui sciat eorum iniurias humili patientia sustinere. Matth. 5. ait: *Esto consentiens cum aduersario tuo citò dum es in via cum eo: ne fortè tradat te aduersarius iudici*, &c. Et quomodo quis aduersario consentiet, vt euadat pœnam? Res patet in Chananæa, quæ passa Iesum aduersarium, ab illoque se canem appellari audiens Matth. 15. respondebat: *Etiam Domine, nam & catelli*, &c. Vbi Ambrosius lib. 6. in Luc. ait: *Negauerat Dominus panem filiorum dandum canibus. At illa consensit, & consentiendo diripuit, dicens: Vtique Domine, nam & catelli*, &c. Sic consentiendo iniuriis sibi illatis, hostem fregit. Huc traho magnum illum Ioseph, quem fratres intestino odio persecuti fuerant, adeò vt illum Ismaëlitis venderent. Tandem ipse eleuatus in regnum, illos odiosos fratres nanciscitur sibi procumbentes, & adorantes genua. Quid tunc? Ait Genes. 4. *Eleuauitque vocem cum fletu, quam audierunt Ægyptij, omnisque domus Pharaonis, & dixit fratribus suis: Ego sum Ioseph.* Qui acceperat iniuriam, qui odia expertus fuerat, in potestate erat habens coram se iniuriatores subiectos, & nihilominus eleuata voce flet. Cur modò fles? Cur cùm in vindictam vales procedere, magis amas flere, & in teneritudinem lachrymarum ire, potius quàm in duritiem vindicantis ferri? Pulchrè D. Hieronymus epist. ad Demetriadem de virginit. ait: *Odium fratrum charitatis lachrymis abluebat.* Sapiens homo recurrit ad arma, quæ funditus odia in se excitata abstergerent, ne reuiuiscerent, & ideo confugit ad teneritudinem exhibendam. Vindicta ferrea ferire hostes potest, at odia extirpare non potest, teneritudo charitatis, humilis patientia hostibus, & iniuriosis hominibus exhibita, sic hostes afficit, vt nullum odium perseueret, sed totum, quantum est, eradicetur.

Genesis 16. Et rursus: Multiplicans, inquit, multiplicabo semen tuum, & non numerabitur præ multitudine. Et deinceps: Ecce, ait, concepisti, & paries filium, vocabisque nomen eius Ismaël, eo quòd audierit Dominus afflictionem tuam. Hic erit ferus homo: manus eius contra omnes, & manus omnium contra eum, & è regione fratrum suorum figet tabernacula.

§. X.

A Dei spiritu venit, quòd socialis hominibus sis.

De Ismaële multiplicando promissio nullo modo fit Abrahamo, sed Agari; dicit enim textus: *Multiplicans, inquit, multiplicabo semen tuum, & non numerabitur præ multitudine. Et deinceps: Ecce, ait, concepisti, & paries filium, vocabisque nomen eius Ismael*, &c. Et cur non Abrahamum meminit in hac multiplicatione seminis, sed solam Agarem? Rationem indigitant illa verba sequentia: *Hic erit ferus homo.* Siue vt alij: *Hic erit Onager.* Quibus notatur Ismaël, vt ait Pereira, quòd fuerit alienus ab omni humana conuersatione: homo planè solitarius, & syluestris ab aliis hominibus remotus. Dicturus ergo Angelus de Ismaële adeò solitario, & hominibus exoso; Agaris meminit, non Abrahami, in cuius benedicto semine continebatur Christus hominibus familiaris, & gratiosus. Quid magis alienum à Dei spiritu, quàm quòd hominibus sis prorsus exosus? Quid magis Deo affine, quàm quòd familiaris, & sociabilis sis suo homini? Matth. 3. *Baptizatus autem Iesus confestim ascendit de aqua, & ecce aperti sunt ei cæli, & vidit spiritum Dei descendentem sicut columbam, & venientem super se.* Spiritus Dei in præsenti sub columbæ specie In Christum venit: olim dicebat ille Cant. 5. *Vox turturis audita est in terra nostra.* Cur modò non sub turturis specie, sed sub columbæ forma accedit spiritus Domini? Est nimis solitaria turtur, & fugitiua à conuictu hominum; columba autem hominibus familiaris, & sociabilis inuenitur, ideò sumitur, vt designet Dei spiritum venientem super Christum Dominum. Ait Origen. homil. 2. in Cant. *Quia saluator noster in vallibus ad homines vsque peruenit, & hominem est dignatus assumere, & venit ad terras, multique tunc circa Iordanem peccatores erant; idcirco non turtur, sed columba venit, vt inter nos propter hominum multitudinem auis mansuetior, conuersatur.* A Dei Christique spiritu demonstrando excluditur auis solitaria turtur, quæ oderit homines, assumitur autem columba hominibus familiaris & gratiosa. In qua eleganter exprimitur, vt spiritus Dei gaudeat humana conuersatione, vt lætetur agens inter fratres suos homines. Adeo vt vbi homo non sit, nihil è visibilibus possit inueniri, quod rapiat diuinos oculos. Genes. 1. ait: *Terra autem erat inanis, & vacua.* Et cur terra, quæ à diuina manu recèns orta erat, dicitur inanis, & vacua? Si enim ideò diceretur talis ob defectum ornatus, & fructuum, etiam cæli tunc erant sine astris, & aqua sine piscibus, & nihilominus non dicuntur cæli inanes, nec aqua vacua. Cur ergo id magis de terra dicebatur? Imò iuxta aliam versionem dicitur: *Terra autem erat inuisibilis, & incomposita.* Sed cur præ cæteris terra inuisibilis? Ait D. Ambrosius ibi: *Sic accipiamus inuisibilem terram, quod nondum verbo Dei, & protectione visitabatur, quæ hominem non habebat, propter quem Dominus respiceret in terram, sicut scriptum est: Dominus respexit super filios hominum.* Et vacua, & inanis, & inuisibilis terra est Deo, quæ non habet hominem, ad quem respiciat Dominus. Quæcumque enim alia sint & ornatus, & fructus, & splendores mundiales

mundiales à Deo nihili æstimantur, qui è mundialibus vno gaudet homine, in delicijsque est, dum inuenitur inter filios hominum.

§. XI.

Christianæ virtuti multum officit fœminea leuitas.

AGari de Abrahamo concipienti filium multa fit ex Deo promissio de ampliando eius semine, cum dicit: *Multiplicans multiplicabo semen tuum, & non numerabitur præ multitudine. Ecce ait, concepisti, & paries*, &c. Non talia promittuntur Saræ concupienti de eodem Abrahamo. Et quidem in Saræ filio Isaac multiplicandum erat semen eius, & benedicendum; quod Abrahamo promittitur, sed Saræ non fit promissioni tali verbum vllum. Et cur præterito Abrahamo, vni Agari fit promissio de ampliando eius semine per Ismaelem: verum de ampliando semine Saræ per Isaac, non Saræ, sed Abrahamo fit promissio? In semine, & generatione Abrahami ex Agare homines orituri erant sceleratissimi, fœmineis muliebribusq; vitiis innutriti, & meritò in illis quidquid virile erat prætermittitur, vnaque eorum mater ad promissionem adsciscitur. At in semine Abrahami ex Sara oriturus erat Christus Dominus magister omnis puritatis, & virtutis, ideò in eo fœminea pars prætermittitur, solus vocatur vir ad promissionem; nunquam enim non officit fœminea leuitas Christianis virtutibus. Luc. 2. dicit: *Postquam impleti sunt dies purgationis eius secundùm legem Moysi tulerunt illum in Ierusalem, vt sisterent eum Domino, sicut scriptum est in lege Domini: Quia omne masculum adaperiens vuluam sanctum Domino vocabitur.* Itaque omne masculum petitur ex lege, vt sanctum Domino habeatur. Et cuius partus erit omne masculinum? Quis masculus sic prodire poterit ex visceribus matris, in quo nihil resplendeat fœmineæ leuitatis? Crediderim vnum in præsenti lege Christum spectari, qui solus adeò perfectè masculus est, vt prorsus excludat fœmineas leuitates, vt sibi maximè contrarias, & repugnantes. Ait D. Nissenus allatus à D. Thoma in Cat. *Solus autem hic partus masculinus spiritualiter esse conspicitur, qui nihil de femineitate culpæ portauit. Vnde reuera sanctus vocatus est: Vnde & Gabriel quasi hoc decretum ad ipsum solum pertinere memorans dicebat: Quod ex te nascetur sanctum, vocabitur filius Dei.* Vt sanctus & esse, & vocari debebat Iesus Dominus, sic cauit aliquid fæmineum in sua generatione explicari. Is enim erat sator virtutum Christianarum, qui prorsus ostendendus erat remotus à fæmineis leuitatibus, vt sibi contrariis. Exod. 12. de agno immolando cauebat lex: *Erit autem agnus absque macula, masculus anniculus.* Et cur adeò cauet, vt sit masculus? Respiciebat iam illum Christus, cui exosa leuitas fæminea. Ait Nazianzen. orat. 2. Paschæ: *Masculus rursus, vt pote qui pro Adamo potissimum offeratur, primumque in peccatum lapsum firmitate, ac robore superet, nihilque omnino muliebre, nihil molle, & effœminatum circumferat.* Sic semper diuinissimus agnus sibi canet a fæminea leuitate, vt quæ maximè officiat virtutibus christianis. Mar. 6. de Herodiade saltante ait: *Cumque introisset filia ipsius Herodiadis, & saltasset, & placuisset Herodi.* Circa quæ verba ait D. Fulgent. *Ecce iam procurante Diabolo ludens cæpit delectari a puella, ad hoc solum, vt posset occidere prophetam. Nescio quid habet muliebre semper nomen cum sanctis.* Nunquam sinè non detrimentosa est sanctis muliebris leuitas: Et cur non sanctis detrimentosa sit, quæ peremptoria est ipsi sanctitatis primicerio? Mar. item 6. consulebat filia quid peteret ex rege, cui mater ait: *Caput Ioannis Baptistæ.* Cur caput nominatim petit? Cur non magis vitam eius petiuit, vt occideretur? Chrysol. serm. 174. *Si caput viri est iuxta Apostolum, Christus, iam tunc nouello ore antiquissimus serpens Christi domini tendebat ad mortem, iam tunc auidus draco in serui capite dominique gustabat sitiens passionem.* Sic lethalis creditur fæmina respectu seruorum Dei, vt meritò caueri debeat ab eo, qui velit viuere sub vmbra Saluatoris.

§. XII.

Afflictio nostra ad se inclinat Deum misericordem.

IAm illud dictum Agari, nobis accidit iucundissimum, nimirum: *Vocabis nomen eius Ismael, eo quod audierit Dominus afflictionem tuam.* Equidem magna est vis afflictionis nostræ, vt trahat Deum misericordem. Post inuentum scyphum in sacco Benjamin, & prehensum puerum quis dicat dolores, gemitusque fratrum eius? Ait textus: *At illi scissis vestibus, oneratisque rursus asinis reuersi sunt in oppidam.* Se Iosepho sistunt, clamant, lachrymantur in eius conspectu. Quid tunc Ioseph? cap. 45. *Non se poterat vltra continere Ioseph*, &c. Visis lachrymis afflictionibusque fratrum non se continuit, quin statim se indulgentissimum ostenderet. Quæ spectans ait D. Ambrosius epist. 43. *Ioseph vt fratrem suum secum teneret, simulabat iracundiam fratribus, & compositam a se furti fraudem indignatus est, tamen cum aduolueretur ad genua eius vnus ex fratribus Iudas, flerentque alij, fraterno victus, & compressus affectu diutius tenere non potuit simulatio nem seueritatis.* Videns Ioseph lachrymas, & afflictionem fratrum, diutius monstrare non potuit seueritatis rigorem, & durabit Dominus in rigore videns lachrymas & afflictiones nostras? Absit hoc à Deo misericorde; qui proculdubio volabit ad indulgentiam, cum viderit suorum afflictionem. Hinc dicebat illa Cant. 5. *Surrexi, vt aperirem dilecto meo, manus meæ distillauerunt myrrham.* Dum surgit, vt Deum excipiat, vt Deo fruatur, manus distillant myrrham: nisi enim de myrrhæ operibus exhibitis, hoc est de afflictione, & mortificatione, non tam facilè ad Dei præsentiam exurgeret. Vt dicat D. Nissen homil. 12. in Cant. *Accepi vim resurrectionis, ex eo quod membra terrena mortua reddiderim, eamque membrorum mortificationem sponte mea instituerim, non ab alio myrrha mihi in manus data.* Priùs manus extendit ad myrrham, priùs macerauit carnem suam, priùs amarè fleuit, séque afflixit, & inde vim resurrectionis accepit, qua Deum exciperet. Nunquam per afflictiones ad Deum non imus: quasi vicini, & propinqui simus, imò & connexi, & afflictio, & fauor diuinus. Audiebam Genes. 6. *Et ingressus est Noe, & filij eius, vxor eius, & vxores filiorum eius cum eo in arcam propter aquas diluuij.* Et mirabar homines sic se claudere tetro arcæ sepulchro; sic velle priuari solis lumine, & credi fragili ligno. Quanta hæc mors? Quanta afflictio? eodem quo belluæ carcere tenebantur, nigris tenebris iacebant sepulti, omni solis vsura priuati erant, feriebantur extrinsecus frementibus vndis. Sed interea Deus illis aderat

clemen

clementissimus, qui non se continet, quin assistat afflictis. Accipite Claudium Marium lib. 2. in Genes. pulchrè canentem;

Ille animas longè perituras carcere noctis
Effectu lucis spolians, virtute repleuit.
——— Et qui nunc tempore paruo
Posse perire homines docuit mergentibus vndis,
Ostendit flammis, atque vndis posse renasci.

Carcere arcæ claudebat Dominus homines, sed carcere afflictos replebat virtute, nec permittebatur sola illius carceris afflictio, sed & virtus diuina adstabat afflictis, quæ illos vel mediis periculis seruaret securos, vel mediis flammis, vndisve viuos. Luc. 22. *Satanas expetiuit vos, vt cribraret, sicut triticum; ego autem rogaui, ne deficiat fides tua.* Ecce tibi & Satanæ expetitio, & Christi petitio simul; illa pro afflictione, hæc pro protectione. vt dicat Tertul. lib. de Fuga in persecut. *Postulauit Satanas, vt discerneret vos sicut frumentum. Verum ego rogaui pro te. Quo ostenditur vtrumque apud Deum esse, & concussionem fidei, & protectionem.* Et vt à Deo concussio, & afflictio permittitur, simul venit & protectio, & defensio. Quod notabat D. Paulinus epist. 2. ad Victricium inquiens: *Agitato in furias Tribuno districtus es in verbera, & vastis fustibus fractus; nec tamen victus es, quia crucis ligno innitebaris, geminataque mox corpori pœna acuto testarum fragmine laniata immanibus plagis membra substratus es, tunc mollius fulciente Christo, cuius tibi gremium lectulus erat, & dextra puluinar.* Sic Iesus adest suis afflictis.

§. XIII.

Deus attentissimus est, & expeditissimus, vt vel primo accedentium peccatorum motui accurrat.

NOn oscitanter ancillæ filio inditum nomen est, quod expeditam Dei auditionem significet, ait enim: *vocabis nomen eius Ismael, eo quod audierit Dominus afflictionem tuam.* Ismaëlis nomen Deum audientem significat; sic enim D. Hieron. de quæstionibus Hebraicis dicit: *Ismael enim exauditio Dei interpretatur.* Et meritò in homine peccatore, & ancillæ filio, qui si titulus inscribitur *Dei exauditio.* Vt constet, quam promptus, quam expeditus sit Deus in audiendis accedentium clamoribus, vel primis. Luc. 16. prodigus filius cum inceperat primos gressus facere ad patrem suum, *& cum adhuc longè esset, vidit illum pater ipsius, & misericordia motus est, & accurrens,* &c. ibi D. Ambros. *Occurrit tibi, qui audit te intra mentis secreta tractantem. Et cùm adhuc longè sis, videt, & accurrit.* Ecce tibi, vt miser peccator adhuc à longè stans, in primo animi gressu, in primo cordis gemitu iam auditur à cælesti parente, qui illū excepturus accurrit. Quō spectans Euthym. ait: *O visum compatientis acutissimum! Simul vt quis resipiscere in animo cogitauit, hunc etiam simul ipse vidit, paratus semper ad eorum, qui conuertuntur susceptionem, & ab initio statim pœnitentiæ illos recipiens.* Non multis clamoribus, non multis pulsationibus Deus indiget, vt accurrat, sed adeò paratus est, adeò expeditus ad conuersos suscipiendos, vt vel longè adhuc agentium suspiria percipiat, & promoueat in salutem. Quo respiciens Isaias cap. 42. ait de Saluatore nostro: *Calamum quassatum non conteret, & linum fumigans non extinguet.* Cùm primùm cor humanum amore virtutis correptum fumare cœperit, iam Deus aderit, qui excitet, & accipiat ignem, Tertul. lib. 3. in Marcion ait: *Qui linum ardens, id est, momentaneum ardorem gentium non extinxit.* Sanè gentiles multi, vt Christi martyribus irriderent, & eorum sanguine satiarentur, currebant ad Martyrum carnificinas, vbi vel ipsa Martyrum constantia, vel miraculo viso, repentino affecti, hoc ei calore clamabant, *Christiani sumus,* quo statim rapiebantur ad mortem, & coronam accipiebant martyrij. Quantum hoc? Ad repentinum & momentaneum affectum fidei concitum iam veniebat corona, & palma martyrij? Equidem is est Deus, qui momentaneum ardorem gentium non extinxit, imò sic momentaneo illi affectui accurrebat, vt illos promoueret ad salutem. Fœlix, qui sic ad Deum accedit, qui cum Deo negotiari amat, fallar, si vel à longè stans, vel momentaneo affectu, vel obiter accedens non rapiatur ad salutem. Saul egressus à paterna domo 1. Reg. 6. multum terræ transiuit, asinas patris sui quærens, & minime inueniebat illas; hæc illi erat tota animi cura, vt asinas inueniret. Dum desperat de illis inueniendis, & reditum ad patrem meditatur, venit illi in mentem, obiter inuisere Dei prophetam, illique sua committere. Accedit ad vrbem, adest Samuel, qui viso iuueni dicit: *Omnia, quæ sunt in corde tuo, indicabo tibi, & de asinis, quas nudius tertius perdidisti, ne solicitus sis, quia inuentæ sunt. Et cuius erunt optima quæque Israel?* Tota Saulis cura erat asinas inuenire, de Dei propheta videndo nulla sit illi cura, sed obiter in eam cogitationem incidit. Et quid inde? vel obiter astans prophetæ Dei ab illo accipit regni iam aduentantis signum. Pulchre Nazianzen. orat. 20. inquit: *Saul Patris asinas quærens, regnum inuenit, plus in ea re, quam obiter agebat; quam in ea, quæ præcipue curæ illi erat, lucri fecit.* Et cur plus lucri fecit in re, quam obiter agebat? In ea re negotiabatur cum Deo, cui licet obiter accedas, magnum inde lucrum recipies. Is est Deus, qui vel ad se obiter accedentes excipiat, & illos promoueat in vitam.

Genesis 16. Vocauit autem nomen Domini, qui loquebatur ad eam: Tu Deus, qui vidisti me. Dixit enim: Profectò hîc vidi posteriora videntis me. Propterea appellauit puteum illum, Puteum viuentis, & videntis me. Ipse est inter Cades, & Barad. Peperitque Agar Abrahæ filium, qui vocauit nomen eius Ismaël. Octoginta & sex annorum erat Abram, quando peperit ei Agar Ismaëlem.

§. XIV.

Maritus sanctus vxorem Deo acquirit.

EGyptia ancilla dimisso Api suo dicit Deo vero: *Tu Deus, qui vidisti me.* Vbi Chaldæus: *Etiam ego cœpi videre postquam reuelauit se mihi;* quasi dicat vt ait Pereira; Non solùm Saræ virtuti innutrita, sed etiam mihi Ægyptiæ vanis simulacris deditæ se Deus verus ostendit. Et vnde Ægyptia ancilla sic Deo accessit, nisi ex Abrahami coniugio? Ait D. Chrysost. in præsenti: *Vidisti propter Patriarchæ honorem quanta sint ancillæ facta? Quidquid illi impensum est, ad honorem Patriarchæ pertinet.* Equidem de mariti meritis, imò & de mariti iusta mercede venit, quod vxor sit acceptabilis Deo, illi usque fauoribus accedat. Sigibertus Rex Franciæ accepit sibi puellam

puellam Brunichildem nomine in vxorem, de qua locutus Venantius Fortunatus sic pulchrè fatur:

Reginam meritis Brunichildem Christus amore
Tunc sibi coniunxit, hanc tibi quando dedit.
Altera vota colis melius, quia munere Christi
Pectora sancta prius plus modo lege placent.
Rex pie Regina tanto de munere gaude,
Acquisita bis est, quæ tibi nupta semel.

Quid pulchrius? Vbi Deus Regi pio sponsam prouidit, & sibi eandem simul recepit, non potuit accedere sponsa pio Regi, quin & Deo accederet. Fœlix mulier, quæ venit in domum sancti mariti, eisdem enim gressibus in Dei fanotabilem amicitiam venit. Rachel vt cum viro suo proficisceretur Genes. 31. *Furata est idola Patris sui*, putans se posse in mariti domo idolis seruire, & non multum progressa idolis abiectis, & sepultis, vni Deo vero constringitur. Magnum hoc bonum Racheli euenit, sed ex consortio sanctissimi mariti. Ait Ruper. lib. 7. in Gen. cap. 42. *Rachel quod idola furata est, claret, quòd non perfectæ fidei tunc erat. Sed antequam obiret, opportune à Iacob dictum est: Abiicite Deos alienos, qui in medio vestri sunt, & mundamini. Dederunt ergo ei. At ille infodit eos sub therebinthum. Nec multo post scriptum est: Mortua est autem Rachel*, &c. *Non ergo paruo bono suo virum fidelem sortita, vel sequuta est, cuius fide saluata est.* Ad magnam fœlicitatem fœminæ pertinet, quod sortiatur sanctum maritum, de cuius consortio habebit, quòd ipsa renunciet idolis carnis, & mundi, & adhæreat Christo, moriatúrque in Christo. Post fictam Euam de costa Adami dictum est Gen. 2. *Erunt duo in carne vna*: quasi educta mulier è costa, iam non osseam virtutem quærat, sed ad carnis voluptates aspiret. Quod minime accidisse vxori Apri gratulatur D. Paulinus epist. 29. quin potius ex quo adiuncta fuit tanto viro non ad carnem, sed ad spiritus fortitudinem respexisse. Ait enim: *Illic & coniux non ad mollitudinem viro, sed ad continentiam, & fortitudinem, redux in ossa viri sui, quam in tuam vnitatem redactam, & redditam spiritualibus, tibi tanto firmioribus nexibus quanto castioribus charitas Christi copulat, in cuius corpus transistis à vestro.* Sanè coniux redux in ossa viri, non in carnem, in virtutem, non in mollitiem, à sancti mariti corpore transit ad corpus Christi, & vt est vnum corpus cum marito, sic est vnum corpus cum Christo: hoc habet fœmina, quæ sancto adiungitur marito, vt etiam Deo adiungatur nexu simili. Hinc Genes. 18. vbi dicit: *Sara risit post ostium tabernaculi.* Ait Origen. apud Lyppom. *Discant mulieres sequi viros suos. Nec enim sine causa scriptum est, quod Sara stabat post Abraham, post ostium tabernaculi, sed vt ostenderetur, quia vir si præcedis ad Dominum, sequi mulier debet.* Sic ibi.

§. XV.

Magna Dei fortitudo, quæ facit fœminam in virtute perseuerare.

VT ipsa experitur Deum Agar, sic illi nomen attribuit dicens: *Tu Deus, qui vidisti me.* Ex Hebræo: *Tu El videns me.* Nomen diuinum, *El*, à fortitudine desumitur, nec otiosè fortissimum Deum agnoscit, quando se ab illo confortatam sentit, vt in domum domine redeat, illicque perseueret. Quanta hæc fortitudo Dei, qui perseuerantiam in bono indidit mulieri? Ait Caietanus in præsenti. *El nomen Dei à fortitudine sumptum est. Deum sub ratione fortis venerata est Agar, eo quod & ipsam roborauerat ad redeundum, & manendum domi cum Sarai, & Abram.* Quòd fœmina cum sanctis perseueret in humilitate, & obedientia, id à sola prouenit fortitudine Dei. Deus fortis fit, qui fœminam faciat redire ad virtutem, & in ea cum sanctis permanere. Paulus ad Galat. 3 dicebat: *Quicumque in Christo baptizati estis, Christum induistis.* Adest nobis Christus, vt vestimentum hæret nobis vt tunica. Sed quomodo hæret vt tunica? Pulchrè in rem nostram Optatus Meluitanus lib. 5. ait: *O tunica semper vna, & immutabilis, quæ decenter vestiat omnes ætates, & formas, nec in infantibus rugatur, nec in iuuenibus tenditur, nec in fœminis mutatur!* Expende valentiam tunicæ, quæ Christus est nostris adhærescens animis, nimirum, *Neque in fœminis mutatur.* Quæ vestis vnquam potuit in fœmina durare? Qui ornatus sic placuit fœminæ, qui ab illa non mutetur, vt currat ad alium? Sanè inconstantissima est fœminea voluntas circa vestes, & corporis ornatus. At tunicæ, quæ Christus est, ea est valentia, & fortitudo, vt vel in fœmina possit non mutari, sed ibi norit persistere, & perseuerare. Adeò validus est affectus Christi, vt etiam in fœminis duret vsque ad finem. Luc. 23. *Subsecutæ autem mulieres, quæ cum eo venerant de Galilæa, viderunt monumentum, & quemadmodum positum erat corpus eius.* Mirabar, quòd fœminæ perseuerauerant in Christi sequela vsque ad sepulchrum, quando Apostoli fugerunt ab horto. Sed D. Ambros. ait lib. 10. in Luc. *Et si deest constantia, non deest diligentia. Sexus nutat, deuotio calet.* Proh sanctæ deuotionis calor, qui immixtus animis mulierum nutantes confirmat! Fallar, si hic calor fit columna ignis, quæ tantam formidinem præstat fœminis. Pulchrè dixit D. Athanas. epist. ad Dracontium. *An, quæso, non ingens signum est, puellam inducere, vt virgo maneat? Et adolescentiorem adhuc, vt sit continens?* Sanè hæc ingentia Dei signa, & miracula sunt.

§. XVI.

Ille aspicit sibi salutaria, & diuina, qui priùs à Deo aspicitur.

TVnc dicit Agar se vidisse, cùm se notat à Deo visam, quippe ait: *Vidi posteriora videntis mè.* Siue vt alii legunt: *Vidi post videntem me* Non anteà ipsa vidit, quàm visa fuit; necessum est enim, vt prius aspiciamur à Deo, vt deinde possimus nos videre viam salutis. De prodigo illo filio ait D. Luc. cap. 16. *Cùm adhuc longè esset, vidit illum pater suus.* Non dicitur ille vidisse patrem, sed magis ipse à patre fuit visus, vt sic posset & videre, & currere in viam salutis. Ait D. Chrysol. serm. 3. *Pater vidit illum, vt ille patrem posset attendere: Patris visus illustrauit filij venientis aspectum, vt tota fugaretur obscuritas, quæ circumfusa fuerat de reatu ::: Nisi ergo cælestis pater radiasset redeuntis filij in vultu, & totam confusionis caliginem, respectus sui lumine sustulisset, nunquam diuini vultus vidisset iste filius claritatem.* Tota fœlicitas huius prodigi in eo sita fuit, quòd prius ipse à patre videretur; vt primùm patris lumina super illum sunt posita, statim peccatorum tenebræ abiêre, & ipse ad bonam frugem se contulit. Similiter Matth. 9. *Cùm transiret inde Iesus, vidit hominem sedentem in telonio Mathæum nomine. Et ait illi, sequere me.* Expende illud prius nimirum: *Vidit hominem.* Priùs enim vidit Deus hominem, vt inde homo facilè iret in rectam viam. Ait D. Chrysol. serm. 30. *Vidit hominem. Vidit plus oculis diuinis, quàm humanis. Vidit hominem, vt*

peccata hominis non videret; vidit opus suum, vt despiceret opera peccatoris; vidit illum Deus, vt ille videret Deum; vidit illum Christus, vt ille peccati latebras amplius non videret. Sanè vt ille Deum, & viam ad Deum videret, debuit priùs ipse aspici à Deo. De eo quod priùs à Deo visus fuit, diuinorúmque luminum illustratus radiis apparuit, effugit peccatorum tenebras, & ad viam salutis se recepit. Hinc vbi ostenditur, qualiter Israël caligines reliquerit, & iter ad terram promissionis arripuerit, ait Exod. 3. *Videns vidi afflictionem populi mei, qui est in Ægypto,* &c. Hoc principium est humanæ salutis quòd priùs respiciamur à Deo, inde enim progredimur in vitam. Pulchrè ad hæc Paschasius lib. 5. in Matth. *Quidquid Deus ad se in laudem sui operis vocat, prius ex sua indulgentia probat, vt videat, & quidquid viderit, approbat, in laudem perfecti operis, vt reducat. Hinc est quod ait: videns vidi afflictionem populi mei, qui est in Ægypto. Alioquin eos nisi prius ille videret, licet eius essent, ipsi ad eum non redirent. Sic omnes, quos ad suam gratiam vocat, quocumq; in loco recesserint, prior videt oculo pietatis, deinde vocat suæ dignationis officio, vt eum sequi studeant.* Semper nos præoccupant Dei oculi, vt tanto lumine præoccupati in viam salutis progrediamur. Quocúmque recesserimus, perueniunt oculi diuini, & vt nos videt Deus, ad currendam salutis viam excitamur. Ait enim D. Basil. Seleuc. orat. 26. *Vidit Israelitarum gregem morbis denictum, vidit ouile abysse in Dæmonum diuersorum, vidit gregem a Dæmonibus haud secus quàm à lupis damnatum, & quæ respexit, non despexit, inde abstraxit manu arefactum,* &c. Hoc fiat nobis, quòd respiciamur priùs à Deo, & non despiciemur, sed à malis, à tenebris in lucem, & in vitam eruemur.

§. XVII.

Ab aqua Christianorum vita.

Avspicatissimo nomine Agar puteum designat, apud quem cum Angelo fuit locuta. Dicit enim: *Appellauit puteum illum, Puteum viuentis, & videntis me.* Chaldæus dicit: *Appellauit puteum, Puteum illum, super quem apparuit Angelus vitæ.* Iam inde exprimebatur Christianorum fœlicitas, quæ ab aquis trahit vitalissimam vitam. Quò respiciens Paulus 1. ad Corinth. cap. 10. dicit de pristinis Israëlitis: *Omnes mare transierunt, & omnes in Moyse baptizati sunt.* Sic transitum Israëlitarum per mare vocat Baptismum. Sed quid habuit transitus ille commune cum baptismate? In baptismate aquis immergimur; in illo transitu nulla fuit immersio Israëlitarum, quin potius sicco pede transierunt. In quò ergo conueniunt transitus ille, & nostrum baptisma? Per transitum illum liberabantur Israëlitæ à morte, & ibant in vitam, in quo præclarè ostendebatur virtus baptismatis, cuius aquæ fidelibus halant vitam. Vt dicat D. Basil. Sel. orat. 3. *Baptisma vocat Paulus viam per mare. Erat enim mortis, quæ in aquis appeteretur, effugium.* Vbi mors effugiebatur, clarissimè inuenitur baptismi christiani similitudo, semper enim christiani per aquam mortem fugimus peccatorum, & currimus ad vitam. Matth. 28. dicebat Iesus suis discipulis: *Euntes ergo docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti.* Cur in fidei ingressu baptismatis fontem apposuit? Cur voluit suos ab aqua initiari? Ait D. Iren. lib. 3. c. 19. *Sicut arida terra, si non percipiat humorem non fructificat: Sic & nos lignum aridum existentes primum, nunquam fructificaremus vitam sine superna voluntaria pluuia. Corpora enim nostra per lauacrum illud, quod est ad incorruptionem, vnitatem receperunt, animæ autem spiritum; vnde & vtraque necessaria, cum vtraque proficiat in vitam Dei.* Vt quidem arida ligna nonnisi de aquæ humore reuiuiscunt; sic nos aridi minimè animamur in vitam, nisi de aquæ beneficio. Et quæ planta homine peccatore aridior? Haud dubium quòd peccator omnium fructuum sit aridissimus. Vnde necessarium habuit plantari iuxta fontes aquarum, vt acciperet spem vitæ. Vanè enim speraret vitam Christianus, nisi de beneficio aquæ. De Gedeonis postulatis agens cap. 6. Iudicum ait: *Fecitque Deus nocte illa, vt postulaueras, & fuit siccitas in solo vellere, & ros in omni terra,* &c. Quid siccitas in vellere, & quid ros in terra significabat? In siccitate perditio, in rore vita significabatur, qua à diuino spiritu animamur. Ait D. Irenæus lib. 3. cap. 19. *Hanc muneris gratiam prauidens Gedeon ille Israelita, quem elegit Deus, vt saluaret populum Israel de potentatu alienigenarum, demutauit petitionem super vellus, in quod tantum primum ros fuerat, quod erat typus populi, ariditatem futuram prophetans, hoc est, non iam habituros eos spiritum sanctum, sicut Isaias ait: Et nubibus mandabo, ne pluant super eam. In omni autem terra fieri rorem, qui est spiritus Dei. Quapropter necessarius nobis est ros Dei, vt non comburamur, nec infructuosi efficiamur.* Si nobis fugienda est ariditas, & siccitas, in qua perditio est & reprobatio. Quærendus autem maximè est ros, qui à Deo venit: iuxta quem plantati non comburemur vt ligna arida, sed magis fructus vitæ præstabimus. Quò accedit D. Zeno lib. 3. sermone 26. *Vetus homo noster faliciter condemnatus est, vt absolueretur: sacri gurgitis vnda sepultus, vt sepulchri nido viuificatus resurrectionis iura gustaret.* Quid pulchrius? Vetus homo aridissimus præ senio sacri gurgitis vnda sepelitur. Et cur sepelitur vnda? Ait ipse: *Vt sepulchri nido viuificatus resurrectionis iura gustaret.* De aquarum sepulchro quid citius traheret homo, quàm spem vitæ, quàm resurrectionis signum?

§. XVIII.

De vera pœnitentiæ vena oritur nuda peccatorum confessio.

Non vacat mysterio illud, quod additur in nomine putei; nimirum, *Puteus viuentis, & videntis.* Quòd sit puteus viuentis, non miror: quando omnes de aquæ baptismatis beneficio viuimus. Sed quid est *Puteus videntis?* Pertinet equidem ad puteum, seu fontem Saluatoris, quod qui de illo perfectè gustauerit, nihil in se celet Deo offensiuum, sed faciat, vt omnes suos errores, qui Angelus Dei est, sacerdos videat. Hinc D. Hieronym. de vera circumcis. reddens rationem cur in baptismate nudi aquis immergimur, inquit: *Omni in procinctu baptismatis indumento nudati, sola sanctorum oculis confessione vestimur, nec ad speciem naturam nostram veste velamus; quia in Euangelio arbor folijs exuberans, cùm in ea fructus non fuisset repertus, exaruit.* Ecce tibi post baptismum, quid nobis maneat ad salutem, si peccauerimus; nimirum, sola confessio peccatorum nuda: sub hac confessione oculis Sanctorum sistimur. Quidquid ad operculum fuit, prorsus excludendum est; nec recurrendum ad folia, vt peccatores primi; arbor enim plena foliis, &

opacæ

opaca illis, & vacua fructu nunquam non à Deo maledicitur. Apage, ne peccator ad foliorum operculum recurrat, sed in nuditate confessionis persistat, vt sic in se ostendat fontem pœnitentiæ, & viuidum, & salientem in vitam. Nota est Thamaris historia ex Gen. 38. vt furata est soceri concubitum se simulans meretricem. Quid tunc? Ait textus: *Ecce autem post tres menses nuntiauerunt Iudæ dicentes: Fornicata est Thamar nurus tua, & videtur vterus illius intumescere,* &c. Mirabar adeò simplicem fœminam, quæ non sciret occultare tumentem vterum tribus mensibus. De Baptistæ matre ait D. Luc. cap. 1. *Occultabat se mensibus quinque.* Spatio quinque mensium: sic dissimulauit vterum, vt non deprehensa fuisset concepisse. Cur & Thamar similiter non occultat vterum, sed magis satagit, vt eum tumentem omnes videant? Cur Elizabeth innocens se occultat, & Thamar rea non veretur in lucem prodire? Iam repræsentabatur in Thamare Ecclesiæ Christianæ politia, quæ tota est in non obtegendis delictis, sed in aperiendis illis, vt Dei Angelus, nimirū Sacerdos ea videat. Quò alludens D. Zeno lib. 2. serm. 9. ait: *Mirum profectò videte mysterium, quæ celauerat faciem non celat ventrem; defertur fornicationis rea sine labore accusatoris.* Proh mysterium Ecclesiæ Christianæ! Sunt equidem Christiani tales, qui dum rapiuntur ad facinus, nolint videri, erubescant in ipso feruore delicti, & tunc abscondi velint; at post perpetratum facinus sine labore accusatoris ipsi se prodant, suámque vulneratam conscientiam faciant conspici à iudice Deo. Ioann. 2. ter quærit Dominus ex Petro, si ametur ab illo; terque Petrus confitetur se amare Deum; inquiens tandem: *Domine, tu scis, quia amo te.* Quantum hoc in Petro? Ait D. Ambros. in Luc. 24. *Quia tertio negauerat, tertio confitetur, sed negauit in nocte, confitetur in die.* Ecce hominis Christiani mysterium: rapitur ad negationem Petrus, sed rapitur sub noctis tenebris obscura caligine opertus: at post peractam negationem non ampliùs tenebras, sed diem clarissimum petit, quo possit in nuda confessione videri. *Confitetur in die.* Erubescit peccare; at satisfactionem præbere non erubescit. Nollet videri, cùm peccat, & in peccati confessione amat videri. Hinc Genes. 9. cauebat Deus: *Omne, quod mouetur, & viuit, erit vobis in cibum, quasi olera virentia tradidi vobis omnia, excepto quod carnem cum sanguine non comedetis.* Et cur carnem cum sanguine nòn comedant? Ait D. August. lib. 12. contra Faustum: *Quod eiecto sanguine iubentur manducare, ne vita pristina, quasi suffocata in conscientia teneatur, sed habeat tanquam effusionem per confessionem.* Sic in fidelibus debet semper esse confessio.

CAPVT VII.

Circumcisio mandatur Abrahæ.

RESPIRAVERAT aliquantulum Abrahamus accepto filio ex Agar, cui iuxta Angeli præscriptum, Ismaelis nomen imposuit. Et dum senex pater, & penè deficiens salibus æternatur crescentis filij, largiorem experitur manum diuinam. Adest iam sexto Deus Abrahamo nonagesimo nono anno ætatis suæ, ingentémque potestatis valentiam ostentans, virum ad terram vsque deiectum multis promissionibus cumulat. Quarum certiorem vt faciat fidem, duo fieri in Abrahamo iubet, alterum circa nomen, alterum circa corpus ipsius. Nomen, addita litera, sic compingit, vt non Abram, sed Abraham dicatur, vt à quo plures orituri sint filij, qui regiis stemmatibus rutili vniuersam Chananitidem possideant. Corpus autem mutilatione præputii sigillat, quippe iubet, vt singulos domi suæ masculos circumcidat, in circumcisionis vulnere Dei fœdus cum Abrahamidum genere confirmans, adeò vt si quis paruulus eo caruerit signo, ineuitabili debeatur ruinæ. Insuper addit Dominus Abrahamo dicere: Adorere iam fœlicioribus adhærere, & conseruare fidem in prosperis, in aduersis satis probasti, vxoris nomini eripe literam, & quæ dicebatur Sarai, dicatur Sara, ex qua nascetur adhuc tibi filius, qui Regum examina parturiat. Dignus es pluribus imperare, & Ismaël tibi Regiam faciet stirpem, & qui ex Sara veniet, non parum faciet ad honorum augmentum, quæ à me in tuum genus proficiscuntur. Nec diu desiderabis promissa, proximo anno habebis Saræ fructum. Hæc Dominus; à cuius conspectu conuersus Abrahamus ad suos, & se, & Ismaëlem, & domesticos omnes ferro circumcisionis sigillat.

PARS VNICA MORALIS.

VBI tot sanguineos riuos ferrum circumcisionis Abrahami domesticis elicuit, non falletur, qui inde speret stabiliendam hominum moralem vitam.

Genesis 17. Postquam verò nonaginta, & nouem annorum esse cœperat, apparuit ei Dominus, dixitque ad eum: Ego Deus omnipotens, ambula coram me, & esto perfectus. Ponámque fœdus meum inter me, & te, & multiplicabo te vehementer nimis. Cecidit Abram pronus in faciem. Dixitque ei Deus: Ego sum, & pactum meum tecum, erísque pater multarum gentium. Nec vltra vocabitur nomen tuum Abram, sed Abraham, &c.

§. I.

Nulla potest esse perfectio, nisi vbi est Christus.

NOuè, & insuetatè Deus loquitur ad Abrahamum in præsenti dicens: *Ego Deus omnipotens, ambula coram me, & esto perfectus.* Nunquam antea perfectionis meminerat, cur modò petit Abrahamum esse perfectum? Accedebat promissurus, imò daturus filium, à quo nasceretur Christus: & vbi aspicit Christum, iam perfectionem requirit, quæ non est nisi vbi Christus inuenitur. Ad hæc Ruper. in præsenti: *Ambula coram me, & esto perfectus: Quare hoc hactenus non dixit, cum multoties apparuerit, & locutus illi fuerit? Quare? Nisi quia hoc ad mysterium pertinuit, sicut enim natiuitas Isaac typus fuit incarnationis Christi, per quam sanctorum* populus

populus expectatam perfectionem obtinuit; sic tunc demum debuit hoc dici, Ambula coram me, & esto perfectus, quando eiusdem Isaac generatio parabatur. Ad Christi vmbram iam necessarium fuit perfectionis meminisse, quæ solum inuenitur vbi Christus. Dum Isaac natiuitas non paratur, nec mentio perfectionis fit vlla: at nascente Isaac, in quo iam obumbrabatur Christus, statim perfectio requiritur. Semper enim perfectio refertur accepta Christo Domino. Numer. 31. post victoriam de Madianitis, ad quam perfectius peragendã selecti fuerunt milleni ex præstantioribus populi, sic cauebat Dominus: *Separabis partem Domino ab iis, qui pugnauerunt, & fuerunt in bello, vnam animam de quingentis, tam ex hominibus quàm ex bobus, & asinis, & ouibus, & dabis eam Eleazaro Sacerdoti, quia primitiæ Domini sunt. Ex media quoque parte filiorum Israël accipies quinquagesimum caput hominum, & boum, & asinorum, & ouium, cunctorúmque animantium, & dabis ea Leuitis.* Ex pende, vt quæ ab electis, & præstantissimis bellatoribus sumebantur, ea Eleazaro Sacerdoti dabantur, cætera, quæ ex populo veniebant, non Eleazaro, sed Leuitis offerebãtur. Et cur non omnia Eleazaro, aut omnia Leuitis offerri mandat? In Eleazaro Christus exprimebatur, cui meritò offertur quidquid de lectissimis, & perfectissimis venit. Ait D. Cyril. Alex. lib. 4. de adorat. falus: *Cũ igitur in seipso Eleazar figurã illius gerat, qui vnus est, ac solus verè sũmus Pontifex, id est, Christi, ipsi præcipuè ac verè, & quodammodo proximè, ac propriè consecrata sunt electorum virorum dona. Illa porrò altera priuatorum hominum multitudo offert quidem bona in Christi gloriam, non tamen nisi per sanctos viros:: Ergo Christo dicata sunt præstantiorum hominum dona.* Ecce tibi vt vni Christo Domino dicantur, & referuntur accepta dona, quæ à præstantissimis, & perfectissimis veniunt. Nec miror quando Spiritus sanctus, qui omnia perficit, non nisi in Christo Iesu habeatur ab homine. Luc. 3. ait: *Factum est autem cum baptizaretur omnis populus, & Iesu baptizato, & orante, apertum est cælum, & descendit Spiritus sanctus corporali specie sicut columba in illum.* Cur in Iesum venit Spiritus sanctus, quando & ipse Iesus erat omnium gratiarum plenitudo? Ait D. Irenæus lib. 3. cap. 19. *Hunc enim promisit per prophetas effundere se in nouissimis temporibus super seruos, & ancillas, vt prophetent. Vnde & in filium Dei filium hominis factum descendit cum ipso assuescens habitare in genere humano, & requiescere in hominibus, operans in ipsis, & renouans eos à vetustate in nouitatem Christi.* Sic Spiritus sanctus renouaturus, & adducturus homines ad perfectionem prius venit ad Iesum, vt cum Iesu assuesceret esse cum hominibus, nullam enim spiritus diuinus perfectionem inducit, nisi per Christum. Cantic. 6. *Quæ est ista, quæ progreditur quasi aurora consurgens, pulchra vt Luna, electa vt Sol, terribilis, vt castrorum acies ordinata?* De lucidissimis omnibus sibi asserit pulchritudinem, sed adhuc in processu est, adhuc pugnat. Ait Cant. 8. *Quæ est ista, quæ ascendit de deserto, deliciis affluens, innixa super dilectum suum?* suprà dicebatur, *pulchra vt Luna, electa vt Sol*, sed non nitebatur in dilecto suo, modò iam dicitur expressè *innixa super dilectum.* Et cur modò supra dilectum innixa dicitur, & non antea? Modò in alto gradu erat perfectionis omnibus gratiis abundans, & ideò non potuit non videri innixa Christo. Ait D. Amb. lib. de Isaac cap. 8. *Nunc dicunt, Quæ est hæc, quæ ascendit candida innitens super dilectum suum? Superius dixerunt: Quænam est hæc prospiciens tanquam diluculum, speciosa sicut Luna, electa sicut Sol? Hic plus quòd diceretur, inuentum est, eo quod verbo Dei innixa ascenderat, perfectiores enim supra Christum recumbunt.* Vbi in gradu perfectionis erat, iam oportebat, vt Christo inniteretur; de quo omnis perfectio ad nos peruenit.

§. II.

Validissima virtutis potestatísve signum est, quòd bonis, perfectísque vtaris ministris.

SÆpè aliàs apparuerat Abrahamo Deus, & nunquam se dixerat omnipotentem, sicut dicit in præsenti aiens: *Ego Deus omnipotens, ambula coram me, & esto perfectus.* Et cur quod anteà non fecit, modò se dicit omnipotentem? Meritò se omnipotentem vocat, cum iubet famulum esse iustum, & perfectum: maximæ enim virtutis, & potestatis signum est, quòd vtaris famulis ministrísque perfectis. Hinc Luc. 4. *In synagoga erat homo habens Dæmonium immundum, & exclamauit voce magna dicens, sine, quid nobis, & tibi Iesu Nazarene? Venisti perdere nos? Scio te qui sis, sãctus Dei. Et increpauit illum Iesus dicens: obmutesce.* Cur obmutescere iubet Dominus spiritum illum, qui eius prædicabat aduentum? Nónne obsequium præstabat Euangelio euulgando? Nónne seruiebat Christo annuntians illum Dei sanctum? Cur ergo illius obsequium abigit Dominus? Ait Tertul. lib. 4. in Mar. *Illius erat, præconium immundi spiritus respuere, cui sancti abundabant.* Sanè de ingenti copia, & abundantia Sanctorum, qua Deus valebat, venit quòd non vellet vti immundis ministris, sed perfectissimis. Quod enim quis malis, & immundis vtatur famulis, non potest venire nisi de penuria, & indigentia. Qui potẽs esset, & validus ad ministros faciendos, nunquam non vteretur præstantissimis. Petenti Iobum Satanæ ait Dominus c. 2. *Ecce in manu tua est, verumtamen animam illius serua.* An vtebatur Dominus ministro Diabolo, vt vitam Iobi seruaret? Absit hoc à potentissimo Deo, vt ad tantam ministrorum necessitatem redigeretur, qua aduersario hominis nequissimo vteretur ad hominem tuendum. Vt dicat Olympiod. in Cat. Græca: *Nec verò id Deus mandauit Diabolo, vt in Iobi animi salute excubaret. Nam qui tandem hostem à bene merendo studio suapte sponte, ac natura abhorrentem tuendæ animæ præfecisset?* Non equidem adeò pusillus est Deus, adeò impotens, vt tam nequam vtatur ministerio. Is enim malis vtitur ministris, cui boni nequeunt esse. Diabolo suadenti præcipitium respondit Dominus. Matth. 4. *Scriptum est: Non tentabis Dominum Deum tuum.* Quibus videtur se Dominum, & Deum ostendere Diaboli. An non se ibi Diaboli ostendit Dominum? Absit; vt tantus Dominus id vellet de se dici, quod esset Dominus Diaboli. Ait ibi Ruper. lib. 3. de Glor. *Numquid Deus aut Dei filius, Diaboli Deus, aut Dominus vocari dignatur? Absit hoc: Magna namque est gratia Dominum Deum creatorem omnium velle cuiuspiam vocari Deum. Hinc Apostolus cùm de fide patrum multa fuisset præclarè locutus, intereà subdit: Propterea non confunditur Deus vocari eorum Deus, si nec Diaboli confunditur vocari Deus, aut Dominus, quæ gratia resonat in hoc dicto?* Sanè confusio est Domini vocari Dominum serui mali, & deplorati: ideóque licet verè sit creator, & Dominus Diaboli, tamen talis cauet vocari, vt nos doceat fugere à seruis malis.

§. III.

§. III.

Nomina, quæ à Deo veniunt, non vacua sunt, sed iuncta peractis operibus, vt & Dei voces.

PRius asserit Abrahamum futurum patrem multarum gentium, & deinde ablato primo nomine, iubet, vt abraham vocetur, cum dicit: *Erisque pater multarum gentium. Nec vltra vocabitur nomen tuum Abram, sed Abraham*, &c. Quod prius faciendum promiserat, quod pater futurus multarum gentium, id in nomine significauit, vt notat Caietanus: & meritò; nomina enim, quæ à Deo sunt, semper sunt coniuncta cum rerum effectibus. Hinc Simoni dicit Dominus Matth. 16. *Et ego dico tibi, Quia tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam.* Expende illud: *Et ego dico tibi*, non pater tuus, non mater, non alius quis, sed ego Dominus dico quòd es Petrus. Et cur necessum fuit prænotare, quòd ipse Dominus est, qui vocat Petrum? Ne putetur Petri nomen res vacua, sed solida, & verè coniuncta cum effectu; habent enim hoc proprium nomina, quæ à Deo veniunt. Ait D. Hieronym. ibi: *Quid est, quod ait, Ego dico tibi? Ego dico tibi non sermone casso, & nullum habente opus, sed dico tibi, quia meum dixisse, fecisse est.* Non cassa nomina fingit Dominus, sed vt nomen ab ore Dei procedit, & simul iunctum cum effectu venit. Et hoc proprium est Dei, quòd nesciat quid in suis voce nominare sine effectu. Post bonorum iacturam factam in domo Iob conuenit Diabolum Dominus cap. 2. aiens: *Numquid considerasti seruum meum Iob, quòd non sit ei similis in terra vir simplex, & rectus?* In Cat. Græca legitur: *Homo sine malitia, verus, sine querela*, &c. Nil prius in præsenti nominat, quàm quod Iob sit sine malitia, & cur non magis alias præcipuas viri virtutes prius memorat? Hoc tum magis splendebat in effectu, quòd Iob inter iacturas bonorum non offenderet: & ideò illud in primis nominauit Deus, qui semper gaudet vocibus, quæ effectibus iunctæ veniunt. Ait ibi Didymus: *Dum ad illius laudationem aggreditur Dominus, non à vero, & irreprehensibili tanquam à capite laudem amplius accersit: id, quod anteà fecit: verum ex ipso facto nomen est mutuatus. Sine malitia enim, inquit, nempe è re ipsa vocabuli causa quæsita.* Ecce tibi vt Deus ex factis, verisque & realibus nomina quærit, quibus suos ornare queat. Nec ore suo diuinissimo cassos, & inanes sonos voluit, sed semper ab illo, & voces, & effectus simul veniunt. Ait Exod. 20. *Cunctus autem populus videbat voces, & lampades*, &c. Et mirum erat, quòd voces possent videri: voces enim ad auditum, non ad oculos pertinent: sed hoc habent voces Dei, quæ vt non cassæ sunt, sed iunctæ veniunt effectibus, ex parte hac possunt & oculis excipi. vt dicat Philo de Decalogo: *Vniuersus populus videbat vocem apertissimè. Humana enim vox auditu, diuina visu percipitur. Quare? Quia quæcumque Deus dicit, non verba sunt, sed opera.* Non cadunt ab ore Dei inania verba, sed cuncta cum operibus veniunt. Vnde Cant. 2. *Et dilectus meus loquitur mihi: Surge, propera amica mea.* Dixerat ipsa de se, *quia amore langueo*; & Dominus languenti dixit: *Surge, propera*, quando languidus non valet surgere, quomodo & surget, & properabit? Iam explicabat dicens: *Dilectus meus loquitur:* Vbi enim à Deo veniebat vox surgendi, & properandi, haud dubium quin cum effectu sit coniuncta. Nissen. homil. 5. in Cant. *Eius iussus, & imperij est reuera vox virtutis! Ipse dixit, & facta sunt, mandauit, & creata sunt. Ecce nunc quoque dixit iacenti: Surge, & veni, & statim ad opus deducitur verbum.* Nunquam sine opere venit efficax Dei verbum, vt meritò dicat D. Basil. Sel. orat. 19. *Pollicentem videam, & optata consequar.* Sic ille æstimabat Dei verba, quasi & opera iam simul teneret.

§. IV.

In quo Dei nomen debitè affulget, quidquid virtutis in illo nomine est, expecta quodammodo ab illo.

ABrahamum fecit hominem vocari Deus addens ex nomine diuino literam nomini viri, cùm ait: *Nec vltrà vocabitur nomen tuum Abram, sed Abraham.* In quo nomine addita est litera *He*, de nomine diuino sumpta, vt concors est expositorum opinio cum D. Hieronymo, Ioanne Fero & Lyppom. Sed cur de nomine suo fecit Deus Abrahami nomen? Habes apud Pereiram nostrum pulchram rationem sumptam ex Ioanne Fero: literam namque de suo nomine DEVS communicare voluit cum nomine Abraham, vt ostenderet omnia sua, & se ipsum illi semel communicare. Nec dubites, in quo enim Dei nomen debitè fulget, in illo sunt omnia, quæ illo nomine continentur, quæ ab illo tu etiam percipere spera. Ait Dominus Matth. 16. *Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam*, &c. Vocabatur quidem anteà Simon, modò ei Christus imponit nomen *Petri*. Et quanta hæc gloria Simoni, quòd vocetur Petrus? Erat petra vnum è Christi nominibus, de quo ait Paul. 1. ad Corinth. 10. *Bibebant autem de spirituali consequente eos petra: petra autem erat Christus.* Quando autem Christus sub nomine, & vmbra petræ largo flumine omnes satiabat: ideò Simoni inditur nomen petræ, vt ostenderentur in illo similia bonorum fluenta, quibus satiari possent vniuersi. Ex quo ait Origen. homil. 1. in Matth. *Omnes enim, qui imitatores sunt Christi, similiter petra cognominantur quemadmodum Christus, & de omnibus talibus bibunt spiritualem potum homines spirituales.* Et quidem quando Christus Dominus sub nomine, & vmbra petræ dulcissimos effundit riuos, de quibus Israelitæ vniuersi cum satietate bibant, similiter qui per infirmitatem vitæ in illo Christi nomine communicant, sic & attributa Christi participant, vt fluentis plenissimis exundent, de quibus cæteri bibant. Difficilè enim requirentur Dei virtutes, & diuitiæ in eo, in quo aliquod Dei nomen dilucidè rutilat. Exod. 28. notantur vestes summi sacerdotis, vt habere deberet tunicam talarem & floribus & malogranatis depictam. Rursus rationale circa pectus ex pretiosis lapidibus. Tandem ait: *Facies & laminam de auro purissimo, in qua sculpes opere celatoris, Sanctum Domino.* Itaque in lamina aurea posita in capite summi sacerdotis sculptum erat Sanctum Domino, nimirum nomen Dei. Quid inde? Sanè præfigit in capite sacerdotis nomen Dei, vt ostendat in illo esse diuinas virtutes. Ait Anastas. Nicenus quæst. 38. ex Chrysostomo: *In figura itaque sacerdotis virtutes effingit, & exprimit: Superne quidem in capite nomen Dei, in pectore autem oratio, & inferne flores, & fructus virtutum recta facta.* Hic est præclarus ordo, si supernè nomen Dei affulgeat, statim infernè illi conuenientes virtutes affulgebunt, & præclara facta.

cta. Quasi nequeant deficere virtutes propriæ nominis Dei, in eo qui debitè in se habet, & seruat nomen diuinum. Hinc Exod. 7. dicit Dominus Moysi: *Ecce constitui te Deum Pharaonis*, hoc est, nomine Dei insigniui te corá Pharaone. Et cur necessum fuit quòd Moyses coram Pharaone insigniretur nomine diuino? Erant à Moyse ostendendæ virtutes diuinæ, & magnalia Dei, siuè in sustinendo Pharaone, siue in plectenda Ægypto, & ideò meritò prius nomine Dei insignitur, vt in quo non defecturæ erant diuinæ virtutes. Ad hæc S. Macharius homil. 9. fatur: *Moyses probatus à Deo, & per multam patientiam fidelis inuentus, quam multas prius tribulationes pertulit, & posteà factus est redemptor, dux, & rex Israel; imo Deus Pharaonis a Deo cognominatus. Per hunc enim percussit Ægyptum, & immensa, atque admiranda demonstrauit ministeria illius in Pharaone.* Ecce tibi vt cognominatus fuit Moyses *Deus Pharaonis*, multa, & mirabilia Dei opera coram illo demonstrauit; nec in illo defuit punitio, qua plecteret peccatorem, nec defuit indulgentia, qua suspiceret precantem. Ex quo D. Cyrillus Hierosolym. in præfat. monebat fideles, vt qui à fideli Deo nomen traherent: *Nec vero rem exiguam trahere putes, homo enim cum esses miserandus, Dei cognomen accipis. Audi Paulum dicentem: Fidelis Deus. Audiam Scripturam, Deus fidelis, & iustus. Hoc prauidens Psaltes dixit in Dei persona, quandoquidem homines Dei cognomen essent accepturi. Ego dixi, Dij estis, & filij excelsi omnes.* Et quantum hoc, quòd à Dei nomine insigniantur homines, nisi & de illo diuino Dei nomine accipiamus, vt illius luceamus operum splendoribus? Credite mihi, hoc magnum est homini, quod si se gerat, ita vt in illo splendeat Dei nomen, simul & in se ostendet virtutes, & valentias tanti nominis. De Paulo dicebat Dominus Actorum 9. *Vas electionis est mihi iste, vt portet nomen meum*, &c. Et quantum est, quòd Paulus sit vas perfectè aptatum ad portandum Iesu nomen? Equidem eo ipso, quod Iesu nomen aptè, & ornatè portaretur in Paulo, omnia Iesu magnalia videbantur in ipso homine. Quò crediderim respexisse S. Ignatium Martyrem epist. 7. ad Tarsenses, vbi ait: *At vos, neque ad horam cessistis, illis aures accommodantes, Pauli enim estis ciues, & discipuli, qui ab Hierosolymis vsque ad Illyricum euangelicam expleuit prædicationem, qui stigmata Christi in carne sua circumtulit, cuius cum memineritis, prorsus cognoscitis quod Iesus Christus verè natus est ex Maria factus de muliere, & re vera crucifixus.* Expende ab illis: *Cuius cum memineritis, prorsus cognoscitis quod Iesus verè natus est ex Maria*, &c. In eo solùm quòd Paulum meminerint, eúmque sibi ob oculos ponant, putat cognituros Iesum natum ex Maria. Sed quid iuuat sola Pauli recordatio, & contemplatio, vt Iesus cognoscatur Mariæ filius? Vt Paulus dignè in se referebat nomen Iesu, necessum erat sic etiam in se referre eius magnalia, eiusque virtutes, vt si vel simplici visu cerneretur, simul in illo cerneretur Iesus, & Virginis filius, & verarum author virtutum. Sic clarent Christi magnalia in eo, in quo illius nomen dignè affulget. Huc respiciebat Nazianzenus orat. 12. vbi Christi, Deique nomina percurrens, eorum à nobis petit virtutes, inquiens: *Qui vnius sumus, vnum effecti sumus. Qui Trinitatis concordes vnanimes & honore pares, qui verbi à temeritate alieni, qui spiritus simul feruentes, qui veritatis idem sentientes & loquentes; qui sapientia solertes, qui lucis vt in die honestè ambulemus, qui via omnes iter rectum tenentes: qui ostij omnes intus, qui capitis vnum corpus constructum, & coagmentatum iuxta spiritualem omnem connexionem.* Sic de nominibus diuinis nobis trahere debemus eorum virtutes.

§. V.

Cordato, & prudenti viro fædum est, si pro alio nomine stet quàm pro diuino.

NOtatur ætas Abrahami quòd fuerit nonaginta nouem annorum, & simul ex Dei nomine nomen illi compingitur dum ait: *Nec vltra vocabitur nomen tuum Abram, sed Abraham*, &c. Quippe Abraham nomen ex littera *He* nominis diuini effingitur, vt suprà vidimus. Sed cur centenario homini datur nomen conflatum ex diuino? Vt ostendatur quàm fædum sit homini cordato, & maturo quòd pro alio nomine stet, quàm pro diuino. Plenus est mundus factionum, & concertationum quibus se homines à parte tenent magni alicuius nominis viri, cuius insigniti nomine viriliter pro illo desudant. Hæc immaturæ mentis certamina sunt: at qui maturus homo est, & prudens, sibi maximè fædum putet alio nomine insigniri, quàm diuino. Quò spectans Nazianzenus orat. 32. ait: *Quo tamen modo fuerim hoc bellum feram? Ita vt iam in duas contrarias partes Oriens, & Occidens secreti atque diuisi sint. Quousque hæc audientur, Mens, & tuus, antiquus, & nouus, facundior, aut spiritualior? Senectutis me pudet, cum aliorum nomine censeor, qui a Christo salutem accepi.* Erant tunc temporis Episcopi orientales, & occidentales inter se diuisi, & factionariorum nominibus insigniebantur, hinc inde vt pugna fuerit quotidie siue pro parte Orientis aut Occidentis, siue pro parte doctoris huius, aut illius. Pugnæ sanè pueriles, & quæ minimè canos, & prudentes homines decent. Vt meritò dicat Theologus: *Senectutis me pudet, si aliorum nomine censeor, qui à Christo salutem accepi.* Qui Christi nomine insignior, sub quo mihi salus est, & spes æternæ vitæ; pudendam rem faciam, & indignam homine maturo, si de alterius nomine me insigniam. Et clariùs Nazianzeni Scholiastes ibi: *Erubescerem, inquit, canitiem meam, si cùm Christus mihi salutem attulisset, à Christo tamen nomen non ducerem, sed à quodam magistro vel Petrianus, vel Paulianus appellarer.* Huc respiciant cordati, & maturi viri, & erubescant aliud nomen respicere quàm nomen diuinum. Nota est Corinthorum discordia, quando sub diuersorum magistrorum nominibus acerrimè pugnabant. Quibus ait D. Paulus 1. epistol. 1. *Hoc autem dico, quod vnusquisque vestrum dicit: Ego quidem sum Pauli, ego autem Apollo, ego verò Cephæ, ego autem Christi. Diuisus est Christus? Numquid Paulus crucifixus est pro vobis, aut in nomine Pauli baptizati estis?* Sanè hoc bellum erat inter illos, in quo pro magistri sui nomine vnusquisque pugnabat, alius pro Petro alius pro Paulo, & alius pro Christo: sed quis erat qui pro vno Christi nomine stabat? Si quis sapiens & cordatus inueniebatur, is vnum Christi nomen intuebatur. Ait enim Anselm. ibi: *Alius quidem dicit, Ego sum Pauli; alius autem, Ego sum Apollo filius peritissimi doctoris; alius verò, Ego sum Cephæ, id est Petri; alius autem qui solus sapit, dicit: Ego sum Christi, si q. diuisi estis in partes, ac si alij ex vobis essent Pauliani, alij Apolliani, alij Petriani, alij Christiani.* Expende illud: *Qui solus sapit*, &c. Quippe contentio de aliis nominibus puerilis est, & insipientium hominum propria, imò & probrosa sapientibus,

bus, qui vt maturioris mentis sunt, sic solum pro Dei nomine seruando puro, & immaculato discrimina subeunt. Aliorum autem stultitiam vrget Paulus verbis illis: *Numquid Paulus pro vobis crucifixus est?* Indignissimum enim est, quòd à Deo donati salute, emundati sanguine Christi, pro aliorum nominibus periclitari studeant. Vt dicat Nazianzen. orat. 14. *Ad quam dignitatem illud etiam accedit, quod qui à Deo salute donati sumus, hominum causa bellum gerimus, tantùmque in nobis contendendi studium exuberat, vt ipsum quoque aliorum ambitionibus commodemus, & pro alienis thronis proprias inimicitias suscipiamus.* Quid stultius? stultum est, & fœdum debere salutem meam nomini diuino, & in offensam huius periculis me dare pro hominum nominibus.

Genesis 17. Dixitque iterum Deus ad Abraham: Et tu ergo custodies pactum meum, & semen tuum post te in generationibus suis. Hoc est pactum meum, quod obseruabitis inter me, & vos & semen tuum post te. Circumcidetur ex vobis omne masculinum, & circumcidetis carnem præputii vestri, vt sit signum fœderis inter me, & vos. Infans autem octo dierum circumcidetur in vobis, omne masculinum in generationibus vestris, tam vernaculus, quàm empticius circũcidetur, &c.

§. VI.

Vt facilè superentur res duræ, non illæ, sed Deus aspiciendus.

IAm semel & bis loquens Deus introductus erat cum Abrahamo in hoc capite, & qui sermo immediatè præcesserat, Dei sermo erat, & nihilominus sermonem interrumpens Dei ait Moyses: *Dixitque iterum Deus ad Abraham*, &c. Quando Deus immediata omnia dicebat, cur necessum fuit modò illud replicare. *Dixitque iterum Deus?* Cur sine hac replica non sinitur pergere sermo diuinus? Ventum iam erat ad rem durissimam circumcisionis, cui meritò Dei memoriam immediatè præmittit, vt enim res duræ facilè superentur, vnus Deus est spectandus in illis. Tres pueri Hebræi in conspectu Nabuchodonosor adducti. Dan. 3. iussi sunt aut statuam regis adorare, aut flammantes fornacis ignes perpeti. Quid pueri in tanta duritie? Fornax ardebat, carnifices parabantur, at illi vno ore dicebant: *Ecce enim Deus noster, quem colimus, potest eripere nos de camino ignis ardentis, & de manibus tuis o rex liberare. Quod si noluerit, notum sit tibi rex, quod Deos tuos non colimus.* Ecce tibi contra regem, & fornacem, & ignem vnum Deum sibi ob oculos ponunt, & sic omnibus malis superiores fuerunt. Ait D. Zeno serm. 1. de Daniele: *Denique tres pueri in illo sacro certamine præ oculis Deum sibi proposuere, non flammas, præmium futurum, non pœnam, sicque inter tetros vndantis incendij globos triumphantes barbarum regem, minas omnes, ipsum quoque supplicium docuerunt ignes sanctis hominibus non esse fortiores.* Dum non aspiciunt flammas, dum non aspiciunt fornacem ardentem, nec dolores pœnarum, sed Deum, facilè vniuersa vicerunt. Hinc Machabæorum mater lib. 2. cap. 7. Monebat iuniorem filium: *Peto nate, vt aspicias ad cœlum, & terram, & ad omnia, quæ in eis sunt, & intelligas quia ex nihilo fecit illa Deus & hominum genus. Ita fiet, vt non timeas carnificem istum.* Expende quale medicamentum parabat filio bona mater, ne timeret carnificem crudelem, nimirùm quod vnicum creaturarum opificem Deum præ oculis haberet. Et quidem, qui ad Deum aspicit, nihili facit omnia carnificum tormenta. Quò spectans Nazianz. orat. 20. aiebat: *Verum vbi Deus nobis periclitatur, ac proponitur, tunc demum alia omnia pro nihilo putantes, ipsum solùm intuemur. Ignis autem, & gladius, & bestiæ, & vngulæ carnem lacerantes, voluptati nobis, ac deliciis potius sunt quàm terrori.* Sic Deus præ oculis habitus suauiat durissima omnia, vt nihil in illis maneat terroris. Quò traho illud Pauli ad Rom. 8. *Quis ergo nos separabit à charitate Christi? An tribulatio? An angustia? An fames? An nuditas? An periculum? An persecutio? An gladius? Sicut scriptum est, quia propter te mortificamur tota die, æstimati sumus sicut oues occisionis, sed in iis omnibus superamus propter eum, qui dilexit nos.* Hoc vno nempe Deo ob oculos posito superantur facilè illa omnia, vt dicat Theophilus Alex. epist. 3 Pascal. *Mens enim Dei timore vallata flammas superat, varios tormentorum spernit dolores, cùmque semel se virtuti tradiderit, quidquid aduersi euenerit, calcat, & despicit. Qualis fuit Paulus scribens: In iis omnibus superamus propter eum, qui dilexit nos.* Habes Christiane, vnde mollefacias durissima quæque, si oculos ad Deum eleues, videbis vniuersa tormenta euanescere. Stephanus Actor. 7. dum inter rapidissimos esset hostes penè iam laniandus aiebat: *Ecce video cœlos apertos, & Iesum stantem à dextris virtutis Dei*, &c Quid ais Stephane? expectaris ad mortem, armati sunt lapidibus carnifices crudeles, & tu hoc solum spectas, quòd aperiuntur cæli, quòd Iesus stat à dextris Dei? Cur etiam de morte proxima non facis verba? Ait August. homil 95. de diuersis: *Ad Christum flagrantissimo amore suspensus carnem quantocius relinquere desiderabat, & ad ipsum cupiebat auolare, nec mortem iam timebat.* Quid timeret in morte, qui præ oculis Deum habebat, & Christum eius?

§. VII.

Veræ religionis fœdera eò spectant, vt carni, & sanguini indicetur bellum.

AD ineundum stabile fœdus cum Abrahamo, vbi accedit Deus, statim carnis circumcisionem stabiliri fecit, ait enim: *Hoc est pactum meum, quod obseruabitis inter me, & vos, & semen tuum post te. Circumcidetur ex vobis omne masculinum*, &c. solent Principes venire ad fœdera ferienda cum aliquo, vt pacem stabiliant cum eo, vt sanguinis effusionibus supersedeant. At Deus ad fœdera venit cum Abrahamo, & largissimam Sanguinis effusionem à filiis, & domesticis eius petit. Quale hoc fœdus, quod non pacem, sed infert bellum sanguinolentum? muo inueniuntur in Principum fœderibus, nimirum, quòd pax sit inter fœderatos, at cum hoste communi bellum; ideò meritò meus dum fœderatur Abrahamo aduersùs carnem, & sanguinem se ostendit, vt aduersùs communem hostem homini, & meo. Nunquam verus meus, nunquam vera religio non reputat hostem carnem, & sanguinem, & illi infert bellum. Ait enim in præsenti Lyppom. *Religio vera, contra carnem, & sanguinem militat semper. Crux semper portanda docetur, libidines carnis amputanda toto corpore.* Nullum fœdus inter meum, inter

inter veram religionem, & homines potest intercedere, quin carni, & sanguini inferatur bellum. Semper Deus, semper vera religio aduersus carnales militat concupiscentias, vt infensissimos hostes hominis, & Dei. Hinc Apocalyps. 5. vbi victoria erat celebranda in libro aperiendo, qui signatus erat, ait: *Ecce vicit Leo de tribu Iuda radix Dauid aperire librum, & septem signacula eius. Et vidi, & ecce in medio throni quatuor animalium, & in medio seniorum agnum stantem tanquam occisum: Et venit, & accepit librum*, &c. In re triumphi, & victoriæ apparet agnus tanquam occisus: vt mortis signum in agno ostendat, nullum venire triumphum Dei, nisi per bellum, & mortem carni inflictam. Vanè enim putat Deo accedere, cum illoque pacis triumphique æterni inire fœdus, nisi prius mortem carni inferat. Ex quo ait Paulus Orol. lib. de libero arbitr. *Agnus Dei, filius Dei, vt accipiat librum de manu Patris, profert stigmata passionis, non indicans perpetratam nisi in morte, & resurrectione victoriam, & Anamartitus meus venire sibi posse perfectionem vitæ immaculatæ manducanti, bibenti, dormientique confirmat?* Alienum sanè à vero est, quòd quis perfectionem vitæ attingat, perpetuumque cum Deo habeat fœdus amicitiæ, nullum vnquam bellum carni indicens, sed eius cupediis se tradens victum. Non hoc Dei filius veræ religionis author admittit, quin potius vt primum sibi cœpit homines adiungere, statim aduersus carnem, & sanguinem bellum indixit. Hinc Psalm. 127. de vera Ecclesia locutus ait: *Vxor tua sicut vitis abundans in lateribus domus tuæ.* Dei legitimam, & veram vxorem viti comparat, quia vitis de multis pressuris profert suos fructus. Quò spectans D. Zeno sermone 6. de Isaia fatur: *Dominus Ecclesiam sua voluntate plantauit: quam sacerdotalibus officijs excolens, piáque putatione fœcundans, fœlici ligno suspensam, vberrimam docuit afferre vindemiam.* De pia carnalium voluptatum putatione, & de adhibito crucis ligno docta est Dei sponsa, vera Ecclesia Christi suos proferre salutis fructus. Nunquam enim veram Ecclesiam repures, in qua non videas, & putationem, & mortem illatam carnali vitæ. Ioan. 19. *Ibi eum crucifixerunt, & cum eo alios duos hinc inde, medium autem Iesum.* Crucifixus fuit rex noster Iesus, sed & sibi duos alios crucifigendos adiunxit. Et qui erant, qui cum Iesu crucifiguntur, nisi claræ imagines eorum, qui in veritate adhærescunt Christo, quorum est in se occidere carnem, & mundum? Ait D. Cyrillus Alexand. lib. 2. in Ioan. cap. 28. *Duorum igitur crux latronum, vt ab euentu didicimus, duorum populorum coniunctionem cum Christo significabat, qui vna cum Christo quodammodo mortui erant, carnali voluptate spreta, & mundana vita sepulta, vt cum domino suo spiritualiter viuerent.* Ecce tibi vt in nullo populo vera floruit religio, in quo non simul carnali voluptati, & mundo bellum indicitur. Vt de se dicat Paulus ad Galat. 2. *Christo crucifixus sum cruci: viuo autem iam non ego, sed viuit in me Christus.* Quocirca aiebat suprà Cyrillus Alexand. *Mundana namque conuersationis mors euangelicæ vitæ origo, ac fundamentum est.* Equidem verissime Dominus ait Matth. 10. *Non pacem veni mittere in terram, sed gladium.* Non fœdus iniuit cum hominibus, vt in pace viuamus, sed vt bellum geramus aduersus communem hostem nempe carnem. Huc respiciens Paschas. lib. 6. ait: *Quo gladio, dum sibi sponsam Dominus ducit, venit debellare, sibique prosternere omnes aduersarios suos.* Necessum est inde, vt vera Ecclesia Dei bellum sit aduersus omne, quod aduersatur legibus diuinis.

§. VIII.

Lasciuia Christo inimica, & lethalis.

ORiturus Christus è semine Abrahæ vulnus circumcissionis sedi libidinis infligit, vt notant D. Ambr. & Strabus, dicit enim: *Circumcidetur in vobis omne masculinum, & circumcidetis carnem præputii vestri.* Et meritò inde venturus Iesus in vitam percutit sedem lasciuiæ voluptatis, vt quæ sit ei maximè lethalis. Ioan. 19. post durissima Iesu verbera inflicta, post spineam coronam capiti diuinissimo impositam, ait: *Exiuit ergo Iesus portans spineam coronam, & purpureum vestimentum. Et dixit eis Pilatus: Ecce homo. Cum ergo vidissent eum pontifices, & ministri, clamabant dicentes, Crucifige.* Expende illud, *clamabant*: non enim otiosè visus est diuinus spiritus hoc verbo, sed alludens ad illum clamorem, de quo Gen. 18. *Clamor Sodomorum ascendit ad me.* Quasi & pontifices Hierosymitani, & Sodomitæ eumdem emitterent in cælum clamorem, nec alius esset clamor Pontificum in Iesum à clamore lasciuientium Sodomorum. Quippe ait D. Chrysost. orat. in Parasceue apud Grethserum tom. 2. de cruce: *Postquam autem viderunt, quem sæpe viderant, quem nunquam viderant, quem quotiescumque videbant, accendebantur, extulerũt contra ipsum Sodomiticum clamorem, & tumuerunt, & elati sunt dicentes: Tolle, & crucifige.* Ecce tibi clamor de perdendo Christo, de crucifigendo Iesu, clamor verè Sodomiticus fuit, nimirum, à lasciuientium ortus spurcitia. Lasciuia, quæ in Sodomis in cælum clamabat, eadem clamauit in Pontificibus Hierosolymitanis, vt perderetur Iesus, vt eradicaretur è viuis. Hinc Ioan. 2. *Nuptiæ factæ sunt in Chanà Galilææ, & erat mater Iesu ibi; vocatus est autem & Iesus, & discipuli eius ad nuptias.* Mirabar quòd vacaret Iesu interesse nuptiis, qui veniebat se manifestare mundo natum ex Virgine. Cur virginitatis Sator ad nuptias? Cur prædicandus, manifestandúsque Dei filius, & virginitatis amat interesse nuptiis? interest Iesus nuptiis, vt exundantem comprimat lasciuiam præsentia sua, quo obturentur, comprimantúrque ora & inimica, & lethalia Domino Christo. Accipite D. Epiphanium Hæres. 5. & 30. *Duabus mihi de causis videtur inuitatus Christus ad nuptias. Primùm, vt quæ similem, ac diffluentem furiosorum hominum libidinem, nuptiarum castimonia, & honestate constringeret ::: nec non & eorum obscuraret ora, qui aduersum Dominum insurgunt.* Ecce tibi quàm sint hæc duo coniuncta, & lasciuia, & insurrectio in Christum, quando vt duos hos nefariissimos affectus Iesus à mũdo excludat, adest nuptiis, adest, inquam, nuptiis, vt libidinosos comprimat insultus, & rebellium in se ora contundat. Minimè enim voces Christo lethales eiicientur è mundo, dum prius non eiicitur lasciuia. Matth. 14. saltauit Herodias lasciuissimæ matris filia, cuius consilio petit Ioannis Baptistæ caput, & quidem in pretium lasciuæ choreæ Ioannes occiditur, *Quod cum audisset Iesus, secessit inde in nauicula in locum desertum*, &c. Equidem audita morte Ioannis fugit Iesus in desertum. Et cur fugit? Quando Iesus non erat Ioannis discipulus, nec socius, nec cum illo ambulabat, cur audita eius occisione fugit? Nouit in occisione Ioannis exuberantem Herodiadis luxuriem, & meritò fugit, vt qui sciret luxuriem certius armari in Dei Filium. Ab hac enim non tam Herodes in Ioanné, quàm Arrius armabatur in Christum. Vt dicat D. Athanasius orat. 2. contra Arrianos:

Herodiadis fractos, & effœminatos mores Arrius in scribendo repræsentans, & ipse eius liber, Thaleia, hoc est conuiualium nomine inscriptus, istius puellæ saltationem æmulatur, choreas ductitans, & blasphemus in Christum lusitans. Simul de eadem pharetra sagittas educunt Herodes, & Arrius; ille, vt perimat Ioannem; hic, vt perdat Christum: semper enim Christo lethalis ostenditur lasciuia. Nec prætereundus est titulus impositus Arrij scriptis nimirum, *Thaleia Arrij.* Non equidem nomen Thaliæ sumptum à solis Musis. Sed cum Homero Iliad. 10. à conuiuiorum compotationibus, vt iam in titulo notetur, à quibus veniat liber, qui contra Christum scribitur. Id quod ponderans D. Athanasius suprà, inquit: *Thaleias Arrij, hoc est, crapulas titulo nouæ sapientiæ cohonestant, ac bono iure eum titulum vsurpant; nouam enim hæresim annunciant. Quapropter non sine admiratione est, nusquam in multis multorum operibus, & sermonibus tum in vetus, tum in nouum Testamentum conscriptis, inter titulos librorum Thaleias, hoc est, crapularum nomen reperiri; imò neque apud Ethnicos quidem frugi, & temperantes, sed apud istos dumtaxat, qui istiusmodi res inter pocula ad risum captandum per plausum, iocum, lasciuiámque decantant.* Titulus crapulas & lasciuiam spirans nulli alij libro inuenitur inscriptus, nisi Arrij libris, vt scias à lasciuia venire quodcumque telum contorquetur in Christum.

§. IX.

Ad perfectionem paulatim, & per partes accedendum.

Compone dicta in huius capitis initio cum iis, quæ modò dicuntur. In principio dixit Deus Abrahæ: *Ambula coram me, & esto perfectus.* Modò dicit: *Circumcidetis panem præputij vestri*, &c. A quo perfectionem imprimis expetebat, nunc solam petit præcisionem particulæ paruulæ. Si perfectionem requiris à viro, cur omnimodam superfluorum præcisionem non petis? Cur non magis & superfluos oculorum aspectus, & superfluas cordis cupiditates, & capitis, & manuum non iubes tolli superfluitates? Cur vnam præputij particulam circumcidi mandas? An perfectio esse potest in compositione sola tam minimæ partis? Non equidem perfectio consistit in parte, sed in toto composito, & ornato; at hoc certum est, quod ad perfectionem non venit, qui omnia simul aggreditur, sed qui paulatim procedit, & per partes. Quò spectans D. Ambr. lib. 2 de Abraham cap. 11. ait: *Quia ad perfectum vocatur, oraculum perfectionis accipit. Circumcidatur, inquit, omne masculinum vestrum, & carnem præputij vestri. Perfecta autem circumcisio spiritualis est.* Quibus ideò probat peti ex Abrahamo circumcisionem in carne, quia ad perfectam circumcisionem, nempe spiritualem vocabatur. Sed perfecta circumcisio spiritualis non in parte, sed in toto consistit. De qua sapienter D. Zeno serm. de duplici circumcis. fatur: *Prior circumcisio desecat carnem, secunda animi desecat vitia. Illa ferro, hæc spiritu; illa portionem, hæc hominem totum; illa præputium parvæ cutis, hæc præputium totius concupiscentiæ sæcularis.* Quando ergo circumcisio perfecta in totius hominis circumcisione consistit, cur Sanctus Ambros. circumcisionem carnalis præputij vocat *oraculum perfectionis*, quo Abrahamus ad perfectum vocatur? Meritò vir sanctus oraculum perfectionis putat illud, quod non omnia simul proponit homini subeunda, sed paulatim partes quasdam virtutum proponit, quibus suparatis, ad id, quod perfectius est, facilè poteris subuenire. Rem pulchris exemplis demonstrat ipse Ambros. lib. 1. Abrahæ cap 4. inquiens: *Pars mandata est secundùm legem populo Iudæorum illi infirmo, illi, qui Deum suum non cognouit. Vt si puerulum literis imbuas, à singulis literarum elementis inchoandum est tibi; vt à singulis apicibus ad syllabas, à syllabus cum per ordinem ad nomina, orationémque deducas. Nec potest mare quisquam nauigare intrepidus, nisi qui antè in fluminibus nauigauerit.* Quid sapientius? Crede mihi, oraculum perfectionis est, quod nouitiis particulas proponit virtutum, vt inde facilè veniant ad perfecta, & sublimia. Luc. 16. pro diuitis epulonis fratrum salute dicebat Dominus: *Habent Moysem, & Prophetas, audiant illos.* Verùm Matth. 17. Cum Moyses & Elia apparuissent cum Iesu, venit vox de cælo super Iesum dicens: *Hic est filius meus dilectus, ipsum audite.* Nihil de Moyse, nihil de Propheta Elia dicit, sed Apostolis iubebat, vt vnum Iesum audirent. Illis quinque Fratribus nihil dicit de Iesu, sed de Prophetis, & Moysi audiendis mandat; Apostolis non Moysem, non Eliam, sed Iesum audiendum dicit. Et cur non & illis Iesus proponitur, & iis Moyses, & Elias? Fratres illi carnales erant, ideóque dabatur illis gustus virtutis paulatim, & per partes, per Moysem, & Prophetas, vt inde possint peruenire ad perfectionem Christi. Apostoli iam viderant Prophetas, iam Moysem satis audierant, ideò illis perfectio Christi erat proximior. Huc spectat aliò datus Tertull. lib. 4. in Marc. *Non Moysem, & Prophetas iussit audiri, sed Christum. Meritò. Tunc enim Apostoli satis iam audierant Moysem, & Prophetas, qui secuti erant Christum credentes Moysi, & Prophetis. Apud inferos autem de iis dictum est: Habent Moysem, & Prophetas, audiant illos, qui non credebant, vel qui nec omnino sic credebant esse post mortem superbiæ, & deliciarum annuntiata supplicia.* Nulli dabantur omnia simul, qui iam Moysem impleuerant, & Prophetas; ij ducuntur ad Christum, qui adhuc rudes, & infirmi erant; iis Prophetæ, & Moyses dabantur, in quibus erant prima rudimenta, & elementa fidei, & virtutum, vt elementis imbuti perfectionem ebiberent.

§. X.

Perfecti viri est vel vmbras, vel imagines implere Christianarum virtutum.

Adhuc insto illis verbis positis in capitis initio, nimirum: *Ambula coram me, & esto perfectus.* Quibus & hæc adiungit: *Circumcidetis carnem præputij vestri.* Quam circumcisionem vocat Paulus ad Rom. 4. Signum circumcisionis spiritualis, quæ est in Christo, quippe ait: *Signum accepit circumcisionis, signaculum iustitiæ fidei.* Itaque circumcisio illa carnalis vmbra erat, & signum veræ & spiritualis circumcisionis, quam intendebat Deus inferre mundo per Christum. Cur ergo ab illo viro, à quo Deus perfectionem requirebat, non veram circumcisionem afferendam à Christo, sed signum, sed vmbram, sed imaginem requirit? Sanè ibi Abrahami perfectio fundabatur, qui tantus esset, qui non solum in veritate substantiæ, sed in vmbra, sed & in imagine virtutum conformaretur Christo. De se aiebat Sidonius Apollin. lib. 7. epist. 14. *Amas, vt comperi, quietos, ego & ignauos. Barbaros vitas, quia*

mali putentur, ego etiamsi boni. Lectioni adhibes diligentiam, ego quoque in illa parum mihi patior nocere desidiam. Comples personam religiosi, ego vel imaginem. Sic sanctus homo extollebat suum studium circa religiosas virtutes, quarum non solùm æmulabatur substantias, sed etiam imagines. Pertinet equidem hoc ad perfectum virum, quòd Christianarum virtutum æmuletur vel imagines, vel vmbras. Paul. ad Rom 8. *Quos præsciuit, & prædestinauit, conformes fieri imaginis filij sui.* Vbi acutè addubitat Sedulius: *Fortassis ab attentis lectoribus hoc requiri videbitur, cur non dixerit conformes filij, sed conformes imaginis filij?* Erat hoc in promptu dubium, cur non petamur fieri conformes filio Dei, sed imagini filij Dei? Et crediderim notari ibi excellentiam & præstantis, & electi viri, cuius sit non solas substantias, sed vel imagines, vel minutissima lineamenta implere Christianarum virtutum. Quò forsan respexit D. Bernard. serm. 23. in Cant. dicens: *Electos suos Deus dilexit, & gratificauit in dilecto Filio suo ante mundi constitutionem, sic in sancto apparentes sibi, vt viderent virtutem suam, & gloriam suam, quo eius forent consortes hæreditatis, cuius & apparerent conformes imaginis.* Expende illud: *Conformes imaginis:* ne solùm videantur in substantia virtutum conformari, sed & in imagine, sed & in lineaminibus. Nec sui absimilis Paul. 1. ad Corinth. 15. ait: *Sicut portauimus imaginem terreni, portemus & imaginem cælestis.* Et quomodo portabimus imaginem cælestis? Pulchrè Tertull. lib. de Resurrection. carnis inquit: *Proinde & cælestis imaginem gestemus in nobis, non iam Dei neque in cælo constituti, sed secundum lineamenta Christi incedentes in sanctitate, in iustitia, in veritate.* Equidem cum petimur, vt portemus imaginem filij Dei, non petimur, vt fiamus iam Dei, & immortales in cælo constituti, sed petimur, vt sic nos dedamus virtutibus Christianis, vt vel ipsa lineamina æmulemur, vel vmbras. Et adhuc exprimens nomen imaginis ait ipse Tertul. lib. 5. in Marc. *Portemus,* inquit, *imaginem cælestis, non ad substantiam vllam referens resurrectionem, sed ad præsentis temporis disciplinam.* Cùm iubet portari imaginem, non substantiam alicuius virtutis pertinentis ad gloriam respicit, sed ad præsentis temporis disciplinam, qua instruimur sic æmulari Christum, vt vel eius imagines adimpleamus, vel vmbras.

§. XI.

Dei spiritus est, quòd præstes minima, vt in minimis videaris præstare vniuersa.

Ecce quàm minimam partem Dominus ab Abrahamo petit, nimirum ait: *Circumcidetis carnem præputij vestri.* Vt hoc petat Dominus, apparet Abrahamo, adstat illi. Et quid Domine expectas ab homine, qui tam paruum munus exhibeat? Cur non maiora postulas contentus carnis particula? Petit particulam expectans totum ab Abrahamo; qui enim spiritu Dei aguntur, sic præstant minima, vt in minimis videantur & totum præstitisse. Hinc spectans D. Athanasius in Cat. Græca D. Luc. ad cap. 2. ait: *Ex quo audiuit Adam, Terra es, & in terram ibis, mori eius, & corrumpi corpus cæpit. Et exinde corporis quandam partem, & quidem eius procreatricem mulctare iussi sunt, prædocti totum esse exuendum.* Ecce tibi, vt in exhibenda particula carnis præputii, prædocebantur, vt totum deberent exuere. Sic enim vniuersi, qui spiritu Dei mouentur, prædocentur, vt in datis minimis sic se gerant, vt videantur & magna, & vniuersa largiri. Hinc seruus Abrahæ cap. 24. Genes. dicebat: *Puella, cui ego dixero, inclina hydriam tuam, & bibam, & illa responderit, Bibe, quin & camelis tuis potum dabo, ipsa est, quam præparasti,* &c. Prudens homo volebat noscere quæ puella moueretur à Deo, dirigereturque tunc ad fontem ex particulari prouidentia sua, pro cuius signo illud ponit, quod petenti potum ipsa præbeat, quin & se offerat ad potandos etiam camelos. Sed quanta erat hæc potus aquæ exhibitio, vt sumeretur pro signo Dei astantis, dirigentisque puellam? Equidem clarissimè ostendebatur Dei mouentis spiritus in puella, quæ sic haustum vnum aquæ offert, vt videatur esse parata omnem aquam effundere, dum liceat. Id quod in paupercula vidua videndum est, de qua loquens Luc. 21. ait: *Vidit Iesus quandam viduam pauperculam mittentem æra minuta duo. Et dixit: Verè dico vobis, quia vidua hæc pauper plus omnibus misit.* Et quomodo misit plus omnibus, quæ duo æra tantùm misit? In paruis his præstitis habebat animum grandem omnia præstandi. Ait Euthymius cap. 42. in Marc. *Etsi pauper erat possessionibus, diues tamen animo ostenditur; ideò Saluator, qui non donum ponderat, sed voluntatem, plus omnibus misisse dicitur.* Aliis deficit voluntas, & animus, non donorum materies, & ideò etiam in magnis donis censentur auari: huic fœminæ fuit magna voluntas, fuit magnus animus omnia præstandi etiam cum minima, quæ licebat, præstabat. Cur ergo apud Deum non superet alios? De illa ait D. Chrysost. homil. de Miser. *Minimum viduæ diuitum opulentias vicit, & vota diuitum votum viduæ superauit. Diuites enim ex multo modicum, vidua vero ex modico obtulit totum. Vnde Dominus singulorum animos, & facultates ostendit, & viduam in opere perfecto laudauit.* Non facit opus perfectum etiam in magnis, qui mutila, & limitata operantur voluntate. Ille perfectè operatur, qui in minimis etiam scit magnam habere voluntatem, qua totum præstaret. Matth. 4. de sectatoribus primis Christi Domini ait: *Continuò relictis retibus secuti sunt eum.* Quid magnum, quod relinquant retia pro Deo in hoc de illis scribatur? Meritò ex his minimis commendantur, quando sic minima illa præstabant, vt in illis minimis ostenderent magnam voluntatem omnia ingentia præstandi. Ait Orig. hom. 9. in Matth. *Et si minima, & contemptibilia Petrus cum fratre suo reliquerit, quando relictis retibus secuti sunt eum, sed non minima sunt æstimata apud Deum considerantem; quoniam ex tanta plenitudine dilectionis illa minima reliquerunt, vt etiam si multas habuissent possessiones, omnia sine dubio reliquissent, nec ab eis vllo modo retenti fuissent ab impetu dilectionis huiusmodi. Et puto, quod magis confidens de affectu suo, quàm de qualitate rerum relictarum dixit: Ecce nos reliquimus omnia,* &c. hoc sit studium illorum, qui Dei mouentur spiritu, vt in minimis siue donis, siue operibus ingentem habeant voluntatem, qua se omnibus velint exuere, vt omnia tribuant Christo. Vt enim magnus animus in datis minimis Deo acceptus est, sic & in magnis datis minimus animus reprobatur. Anania enim, & Saphira maiorem bonorum partem obtulerunt Domino, at in magno dato, ita fuit eorum vitius, & angustus animus, vt nolint omnia dare, & ideò in pœnam dantur. Vt dicat D. Hieron. epist. de scientia diuinæ legis: *Reminiscamur non de aliena appetita pecunia damnari, sed de sua timidè erogata damnatos.* Ecce vt angustus animus in magnis etiam damnatur, & in minimis magnus animus probatur.

§. XII.

§. XII.

Deus cordis humani desiderio afficitur.

CIrcumcisionis signum Abrahamo datur in ea solum parte, qua est vir, dicit enim: *Circumcidetis carnem præputij vestri, vt sit in signum fœderis,* &c. Quàm aliter Cant. 8. dicit: *Pone me vt signaculum super cor tuum, vt signaculum super brachium tuum.* Compone modo signum, & signum; signum circumcisionis, & signum Christi, in signo circumcisionis externa caro signabatur, ibi cordis mentio nulla; at signum Christi nulli primum quàm cordi inurebatur. Hinc enim agnoscitur diuinitas præsens in Christo, quod potius in corde hominis figitur. Hinc Ioan. 3. dicebat Iesus Nicodemo adhuc legi per Angelos datæ inhærenti: *Spiritus vbi vult, spirat; nescis vnde veniat, aut quo vadat.* Ex quo D. Bernard. sermone 32. in Cant. dicit Christiano: *Tu ergo si vocem eius audis, non iam nescis vnde veniat, aut quò vadat, sciens quia à Deo exijt & ad cor vadit.* Equidem qui in spiritus voce, non iam Angelos, vt antiqui meditantur, sed Deum ipsum, vt non ignoramus quòd Deus à Deo mittitur; sic etiam non possumus ignorare quòd ad cor vadat humanum. Cum Dei gressus audias, hoc certum scias illum proficisci ad cor hominis, in quo gaudet morari, vt dicat Prudentius in Præfat. Psychomachiæ:

Mox ipse Christus, qui sacerdos verus est
Parente inenarrabili atque vnosatus,
Libum beatis offerens victoribus
Paruam pudici cordis intrat casulam,
Monstrans honorem Trinitatis hospita.

Planè tunc diuinitatis hospitium clarè monstratur, cùm hominis corda illi parantur. Quarè de duobus primis fratribus munera Deo offerentibus, ait Gen. 4. *Respexit Dominus ad Abel, & ad munera eius: ad Cain autem, & ad munera eius non respexit.* Et cur ad Cain non respexit? Ait Stephan. Episc. Eduen. lib. de Sacram. alt. c. 13. *Vnde Abel, qui rectè obtulit, & rectè diuisit, Dominus ad eius munera respexit; ad Cain autem, & ad munera eius non respexit, quia etsi rectè obtulit, rectè non diuisit, quia sibi cor impœnitens retinuit. Malè ille diuidit, qui id, quod Deo magis placet, scilicet cor contritum, & humiliatum, ei non tribuit.* Expende illud: *Cor contritum*, &c. Quippe dum cor non datur à Deo, nihil illi datur, quod eius rapiat oculos, semper enim diuinitas in corda humana tendit. Hinc Luc. 1. Elisabeth loquitur ad Mariam. *Vt facta est vox salutationis tuæ in auribus meis, exultauit infans in vtero meo.* vbi eleganter Guarricus Abbas sermone 1. de Nat. Ioan. *Vox Mariæ dum auribus Elisabeth intonat, ad cor Ioannis penetrat ::: Verè gratia plena Maria, manifestè Deus totius gratia in ea erat*, &c. Et meritò Deus ostenditur esse in Maria, quando eius vox ad latentis Ioannis cor vsque peruenit. Diuinitatis enim est humana corda petere. Ioannis 20. quærunt Angeli ex Magdalena: *Mulier, Quid ploras? Dicit eis: Quia tulerunt Dominum meum.* Et statim quærit ab illa Iesus, qui videbatur hortulanus. *Quid ploras? quem quæris? illa existimans, quia hortulanus esset, dicit ei, Domine, si tu sustulisti eum,* &c. Hortulanũ vocat Dominum, & Angelos Dominos non vocat. Cur non Angelos, sed hortulanum vocat Dominum? Ab illo se tangi in corde senserat, & aliquid statim diuinę dominationis concepit. Galfridus in Alleg. Tilm. Nihil mirum qui tetigit venam cordis, si ei cordis intima responderunt. Ex tactu cordis iam Domini sentiebatur præsentia.

§. XIII.

Vna Christi passio nequit abscondi, sed versari ob oculos.

IN parte occultissima, & remota ab oculis ponitur signum circumcisionis, dum ait: *Circumcidetis carnem præputij vestri, vt sit signum fœderis*, &c. sed Cant. 18. aiebat: *Pone me vt signaculum supra cor tuum, vt signaculum supra brachium tuum.* In patentissimo brachij loco amat Christus vt signum poni. Sed cur circumcisionis vulnera in abscondita parte ponit, se autem in brachio in manifesto asserit? Crede mihi, vt Iesus vulneratus est pro peccatis nostris, eius sola vulnera non debent abscondi, sed apertissimè omnibus versari ob oculos. De agno typico cauebat Dominus Exod. 12. *Non comedetis ex eo crudum quid, nec aqua coctum, sed assum tantum igne.* Et cur de solo agno illo cauetur, ne coquatur in aqua, sed igne torreatur? De aliis sacrificiis, vbi esca parabatur, aqua coquebantur, quò respexit illud 1. Regum 2. *Quicumque immolasset victimam, veniebat puer sacerdotis dum coquerentur carnes, & habebat fuscinulam tridentem in manu sua, & mittebat eam in lebetem, vel in caldariam, vel in ollam*, &c. Nullum ibi verbum de victimis assis, sed vniuersæ erant coctæ. Quando ergo vniuersæ victimæ coquebantur, cur Dominus de solo agno agens, cauit ne aqua coqueretur? Quæ aqua coquebantur carnes, abscondebantur in olla, ibique absconditæ ignis patiebantur ardorem. Vt autem agnus ille expressissimum signum erat Christi passionis, sic cautum est, ne instar carnium coctarum absconderetur, sed instar carnis à se obuolueretur ob oculos. Non enim debent Christi passiones abscondi, sed versari ante oculos hominum. Quò spectans Eusebius Emissen. homil. in Fer. 2. Paschæ ait: *Non comedetis ex eo crudum aliquid, nec coctum aqua, sed assum tantum igne. Non sunt enim hæ carnes crudæ, quia passus est Christus; nec in aqua coctæ, quia non occultæ, sed palam, & omnibus videntibus est crucifixus: latent enim carnes, quæ in aqua coquuntur; apparent autem quæ assantur. Talis igitur passio Christi, quia cunctis videntibus est crucifixus. Redolet caro, cùm assatur, redolet passio Christi.* Fugit equidem Christi passio absconditum, quin potius, vt carnes assæ se te aspectu produnt, & odore; sic Christi passio & & aspectu fama amat ab omnibus percipi, & cognosci. Luc. 7. accessit Magdelena ad Iesum, & effudit vas alabastri super pedes huius, quos lachrymis lauit, & capillis abstersit: illi autem hoc solùm dixit Iesus: *Remittuntur tibi peccata tua.* At Matth. 26. accedens ipsa effudit etiam vnguentum super caput Saluatoris, de qua dicit Dominus: *Mittens enim hæc vnguentum hoc in corpus meum, ad sepeliendum me fecit. Amen dico vobis, vbicúmque prædicatũ fuerit hoc Euangelium, in toto mundo dicetur quod & hæc fecit*, &c. Et quidem plura priùs fecerat in Iesum, & vnxerat & fleuerat, & osculata fuerat pedes eius; & tamen vt bene notat Orig. homil. 35. non ibi dicitur de ea, quod modò dicitur, nimirum, quòd facinus eius erit ob oculos omnium in sempiternum. Et cur hoc non in prima vnctione sed in hac secunda dicitur de Magdalena? Facinus hoc secundum iunctum veniebat cum morte, & sepultura Saluatoris, quæ vt non amat abscondi, sed ob oculos omnium erat ponenda, sic & quæcúmque alia, quæ illis erant connexa. Ait enim Theophylactus in Matth. *Mulier hæc iuxta diuinam dispensationem hoc fecit, præsignans*

gnans mortem illius, & corporis sepulturam: : Vnde futurum, sicut Deus prædixit, quod in gloriam eius vtique prædicetur res, quam fecit mulier. Ex eo, quòd mulieris facinus & mortem, & sepulturam Christi continebat, factum est, quòd non absconderetur, sed ob oculos omnium poneretur. habent enim hæ diuinæ passiones, quòd abscondi nequeant. Sed ament ab omnibus prædicari, & videri. Hinc Luc. 22. *accepto pane gratias egit, & fregit, & dedit, dicens: Hoc est corpus meum, quod pro vobis datur. hoc facite in meam commemorationem.* Itaque Dominus abiens in gloriam suam, apud nos mansit absconditus sub speciebus panis, & vini. Sed illud inquirendum est, cur non magis manere voluit modo aliquo visibili, quo gloriam suam, & gloriosam præsentiam apertè manifestaret? Causam rei illa verba declarant; nimirum: *Facite in meam commemorationem*, Siue vt aliàs: *Hæc quotiescumque feceritis, mortem Domini annuntiabitis.* Vt Christi mors, & passio amabat ob oculos esse, & passim prædicari, necessium fuit abscondi gloriam, quæ visa memoriam passionis raderet. Absconditur igitur Iesus gloriosus sub specie panis, ne negentur passioni, quæ ipsa amabat, nimirum ob oculos omnium versari. Ad hæc Stephanus episcopus Eduen. lib. de Sacram. altaris cap. 9. fatus: *Deus misericors iterata immolatione voluit se nobis exhibere præsentem, non tamen visibilem, quatenus eo præsente vero, & summo Sacerdote, sine vllo horrore corda fidelium magis conterantur, & fides deuotio augeatur; sic enim recolimus eius passionem,* &c. Raderet memoriam passionis, si gloria Christi Domini visibilis cernatur, ideò absconditur gloria sub specie panis, ne passioni negetur, quòd videatur.

§. XIV.

Firmiora sunt merita, quæ in maceratione carnis propter Deum fundantur.

IN vulnere carni infligendo signum fœderis Abrahami cum Deo æternatur, dicit namque: *Eritque pactum meum in carne vestra in fœdus æternum.* Abrahamo datur signum circumcisionis, sed illi non datur ad tollendum peccatum; iam enim ante circumcisionem iustificatus erat. Et quando iam erat iustus, & Deo amicus, cui obligatur sub præcepto circumcidendæ carnis? Rationem indicant illa verba: *In fœdus æternum.* Etenim carnis maceratio, qualis in vulnere circumcisionis fit, sic roborat, & fulcit iustitias nostras, vt valeant æternari. Ad hæc ait D. Zeno lib. 3. serm. 8. *Cum Abraham integer sit iustificatus, & posteà circumcisus, manifestum est, circumcisionem Abrahæ non fuisse necessariam. Denique nihil illi contulit, quia Deo anteà non posteà quàm circumcisus placuit, sed in hoc robusta merita repromissionis accepit.* Expende illud: *Robusta merita,* sine dubio enim per carnis propriæ afflictionem & macerationem virtutum merita firmantur, roborantur. Huc traho fœdus Dei cum primo homine in paradiso existente, cui dixerat Genes. 2. *De ligno autem scientiæ boni, & mali ne comedas, in quocumque enim die comederis ex eo, morte morieris.* Cui compono fœdus præsens cum Abrahamo percussum, nimirum: *Erit pactum meum in carne vestra in fœdus æternum. Masculus, cuius præputij caro circumcisa non fuerit, delebitur anima illius de populo suo.* Vtrobique præceptum ponitur à Deo in signum fœderis, vtrobique mors denuntiatur illi, qui non obseruauerit præceptum. At præceptum Adami erat circa fructus arboris; præceptum Abrahami circa propriæ carnis scissionem. Sed quando Adamo datur tam leue præceptum circa res faciles, cur præceptum Abrahami est adeò rigidum, plenum doloris, & difficultatis in proprio corpore? Adami exercitatio, vt circa leuia fuit, & facilia, ita non durauit, sed facilè cecidit; inde Deus vt firmiorem amicitiam cum Abrahamo iniret, ad rem afflictionis, & sanguinis peruenit, vt ibi fœdus constitueret, certus quòd de carnis maceratione virtutes firmarentur. Quò spectans D. Bernard serm. 2. de circumcis. Domini ait: *De ligno autem scientia boni, & mali ne comedas. Leuissimum planè mandatum, & larga omninò mensura, sed transgressus est homo præscriptum sibi modum. Vnde & auertens ab eo faciem suam Deus vix tandem in diebus Abrahæ amici sui placabilis fieri incipiens, rursus modum instituit, promulgauit legem, sed non priorem similem vsquequaque. Ea si quidem ad cautelam fuerat, hæc ad medelam. Ibi prohibitio facta, ne superfluitas subintraret; hic iam indicta abscissio est, vt sacramenti remedio, quæ subintrauerat, tolleretur. Postremò illa quidem in arbore data est lex, ne fructu eius vesceretur, hæc in proprio corpore, vt caro præputij scinderetur.* Vbi instabilitas Adami in virtute curanda, & tollenda erat, non ponuntur præcepta circa facilia, sed introducitur sectio, & afflictio carnis; de afflictione enim & maceratione carnis maximè roborantur virtutum merita, ne facilè effluant. Expende illa: *Hic iam indicta abscissio est.* Quippe medicus sapiens valetudinarios homines curans, vel leues vnctiones prius adhibet, vel fomenta quædam extrinseca, quæ dolores ad tempus minuunt, aut sopiunt. At vbi videt sæpius mala reuiuiscere, vt radicitus malum exturbet, & firmiorem sanitatem constituat, ad sectionem accedit, iubet & venas scindi, & sanguinem haurire. Crede mihi dum extrinseca solum, & suauia, & facilia in salutem spiritualem assumis, quàm facilè euanet salus tua, vel serpentis sibilo. Indicenda est abscissio carnis aspera macerationis, & afflictionis medicina, qua in propria carne pungaris, vt inde confirmeris in salute. Scienter dicebat Apostolus ad Rom. 4. *Tribulatio patientiam operatur, patientia autem probationem, probatio autem spem, spes verò non confundit.* Expende primum illud fundamentum spei non confundentis, sed manentis, nimirum: *Tribulatio patientiam operatur;* quando enim per tribulationes, & macerationes, & afflictiones carnis patientes simus, ne putes, quòd facilè ab spe salutis excidamus, sed perfectè in illa roborabimur, confirmabimur. Quò spectans D. Cyprian. lib. de patientia ait: *Latè patet patientiæ virtus, & vbertas eius, & largitas de vnius quidem nominis fonte proficiscitur, sed exundantibus venis per multa gloriarum itinera diffunditur, nec proficere aliquid in actibus nostris potest ad consummandam laudem, nisi inde consummationis sumat firmitatem.* Sanè de sustinentia afflictionum, de tolerantia tribulationis, & macerationis firmitas venit, & robur nostrarum virtutum actibus. Ioan. 18. post negationem trinam respectus à Christo Petrus: *Fleuit amarè.* Quò attendens Chrysost. homil. 10. de Pœnit. fatur: *Igitur Petrus tunc sentiens cœpit flere, non fleuit modo, sed amarè secundum baptisma per lachrymas ex oculis ostendens.* Primum baptisma est in aqua externa, in qua extrinsecus lauamur, & vt est facile Baptismi remedium, sic à prima baptismi gratia facilè dilabimur. Quid tunc? Secundum baptisma institutum est, nimirum Pœnitentia, quæ non in lotione extrinsecarum aquarum consistit, sed in lachrymis ab interno corde, & oculis, vt iam sit remedium non in arbore, sed in abscissione,

sione, non in fonte externo, sed in oculis propriis, vt sic salus magis roboretur, & firmior fiat. Hinc matrem petentem vinum in nuptiis Ioan. 2. Dominus distulit in horam passionis, aiens: *Nondum venit hora mea.* Sed cur passionis horam expectas, vt annuas matri? vt quid firmius, & durabilius possit largiri. Ait D. Maximus homil. 1. in Epiphan. *Quod verò ait: Nondum venit hora mea, illam nimirum gloriosissimam passionis suæ horam, atque illud redemptionis nostræ vinum, quod nobis proficeret, promittebat. Nam quod petebat Maria, erat gratia temporalis; quod Christus parabat, gaudij sempiterni.* Et meritò, quod æternæ durationis erat, credebatur corporis sui passionis tempori. Nisi enim quod in carnis maceratione fundatur, vix potest esse æternum.

§. XV.

Tolerantia virtutis infantilis altrix.

OCtiduanus puer iubetur circumcidi, dicit enim: *Infans octo dierum circumcidetur in vobis*, &c. Et cur tam dirum circumcisionis vulnus tenellis adhuc puerulis mandatur? Quos melle, & lacte nutrices excipiunt, cur Deus rigido cultro feriri mandat? Pene antequam lac excipit gladius infantes, alitur enim virtus infantilis, & crescit in perfectum statum laborum tolerantia. Iordanus Rabenatis Episcopus in Gethica historia locutus de Scythis ait: *Qui etiam in pignora sua primo die nata desæuiunt. Nam maribus ferro genas secant, vt antequam lactis nutrimentum percipiant, vulneris cogantur subire tolerantiam.* Et fallar, si infantili virtuti alendæ lacte potior non sit laborum tolerantia. Crescit, mihi credite, fidelium infantia vsque in perfectum virum, vbi tolerantia laborum incipiat ali. Paul. ad Rom. 4. dicebat: *Tribulatio patientiam operatur, patientia autem probationem, probatio autem spem, spes verò non confundit.* Quatuor ponit virtutes respondentes quatuor hominis ætatibus, nimirum infantiæ, iuuentuti, virilitati, senectuti. Sed illud notandum quòd patientia in tribulatione ponitur, in primis pro virtutis infantia, vt quæ infantiles virtutes mirum in modum adolescere faciat. Ait D. Chrysologus sermone 10. *Ecce quibus ætatibus iustus perfectum roboratur in virum, in tribulatione, in patientia, in probatione, spe. Tribulatio fratres primam iusti viri concutit, & conturbat infantiam; sed cùm inuenerit ista patientem ad maiora adolescentem iam bonæ indolis tunc erudit.* Facit equidem tribulationum tolerantia, vt infantilis virtus ad maiora se possit erigere. Quod noscentes prophani etiam de tolerantia, laborum in paruulis suis excitabant imperaturas virtutes, vt notauit Sidonius Apolog. in Panegyr. Acuti Augusti, de quo dicit:

——licet idem gaudia nati
Culparet fata, & pueri iam regna videret.
Sed sibi commissum tanto sub pignore cernens
Mundi depositum, ne quid tibi Roma periret,
Iuuit fortunam studio, lactentia primum
Membra dedit niuibus, glaciemq; irrepere plantis
Iussit, & attritas paruum ridere pruinas.

Hæc dominatori orbis puero parauit pater cunabula; vt dum niualem rigorem cum lacte gustat, ad eam virtutum magnitudinem perueniat, qua mundum sibi subiiciat. Sed illud notandum nimirum: *Iuuit fortunam studio:* quam imperatoriæ virtutis fortunam puero occurrentem vidit, eam arte, & studio iuuit, quatenus lactentia pueri membra comprimi facit sub rigore niuium. Proh artem augendi infantiles virtutes! Hinc puerulus Dauid, ne eius contemneretur pueritia 1. Regum 17. aiebat: *Pascebat seruus patris tui gregem, & veniebat leo, vel vrsus, & tollebat arietem de medio gregis, & persequebar eos, & percutiebam, & eruebam de ore eorum; & illi consurgebant aduersum me, & apprehendebam mentum eorum, & suffocabam, interficiebámque eos. Nam & leonem, & vrsum interfeci ego seruus tuus: erit igitur & Philistæus hic incircumcisus quasi vnus ex his?* Et suam pueritiam extollit, & Philisthæi deprimit pectus virile. A parte pueritiæ suæ, illud ponit quòd non sederit domi ludibundus, sed quòd sub dio ageret expositus ventis, & nimbis, imò & expositus vrsorum leonúmque vnguibus, quos inter semel, & ter se viderit. A parte Philistæi ponit, quòd sit incircumcisus, ex quo necessum putat vt minor sit leonibus in fortitudine. Sed cum iactat pueritiam suam ex tot laborum, certaminúmque tolerantia, cur hostem solum deprimit ex eo, quòd non sit circumcisus? Cur non aliam in eo rationem infirmitatis producit? Equidem ea sola ad rem faciebat. Erat enim quæstio de pueritia apta ad triumphos, vnde exponens Dauid pueritiam suam plenam sudoribus, plenam laborum tolerantia; simul proponit Philistæi pueritiam, nulla vel circumcisionis tolerantia exercitam, vt inde maneret, quàm deberet esse infirmum robur virile in Philistæo; quámque triumphale in puero laborum tolerantia nutrito. Crede mihi, laborum tolerantia pueriles virtutes agit in certissimos triumphos. Ad hæc exclamat D. Basilius Sel. orat. 14. *O res incredibiles! Dauid cum ouibus sub dio agit, & Deus in cœlo super regno consilia agitat. Dauid gregem pascit solicitus, Deus interim thronum apparat.* Sic tolerentia laborum in puero iuuabat à Deo dispositam triumphandi regnandique fortunam.

Genesis 17. Dixit quoque Deus ad Abraham: Sarai vxorem tuam non vocabis Sarai, sed Saram. Et benedicam ei, & dabo tibi ex illa filium, cui benedicturus sum, eritq; in nationes, & reges populorum orientur ex eo. Cecidit Abraham in faciem suam, & risit in corde suo, dicens: Putásne centenario nascetur filius? Et Sara nonagenaria pariet? Dixitque ad Deum: Vtinam Ismaël viuat coram te.

§. XVI.

Nihil alienum Deo non ingratum, vt qui sola æstimat propria.

VT seminis benedicti nimirum Iesu thesaurum in Sara constituat Dominus, priùs petit à marito, ne illam Sarai nominet. Ea enim sunt Dei verba: *Sarai vxorem tuam, non vocabis Sarai, sed Saram. Et benedicam ei, & ex illa dabo tibi filium, cui benedicturus sum, eritque in nationes, & reges orientur ex eo.* Vt benedictionum fons, nempe Iesus, oriatur ex Sara, priùs petit, quòd Abrahamus illam non vocet Sarai. Cum enim ab Abrahamo Sarai non vocetur, iam ex tunc assumetur à Deo in matrem benedicti seminis in quo omnes nationes, & reges benedicentur. Sed quid est in nomine Sarai, propter quod velit Deus, ne ab Abrahamo vocetur Sarai, vt posset

posset assumi in matrem benedicti seminis? Sarai iuxta communem doctorum interpretationem, idem est ac *princeps mea*. Sara autem princeps est ablato pronomine illo *mea*. Dum ergo vocatur fœmina ab Abrahamo Sarai, hoc est *Princeps mea*, non assumitur à Deo in matrem benedicti seminis, cui ingrata sunt omnia aliena, & in solis iis, quæ patris sui sunt, amat esse. Hinc Luc. 22. aiebat Iesus: *Desiderio desideraui hoc Pascha manducare vobiscum*. Inde colligit sapienter Tertull. lib. 5. in Marc. Pascha non ad alium, quàm ad Patrem Iesu pertinere. ait enim. *Professus est se concupiscentia concupisse Pascha edere, vt suum, indignum enim erat, vt quid alienum concupisceret Deus.* Nunquam alienum non indignum est Deo, imò inuisum, & suspectum. Vnde Matth. 26. ait Iesus: *Tristis est anima mea vsque ad mortem.* Cum horrore, & tristitia vadit ad mortem, sed quando innumeri alij Martyres eius gratia læti encurrerunt ad mortem, cur ipse magis non lætus mortem suscipit, sed cum tristitia magna, & tædio? D. Ambros. ait lib. 10. in Luc. *Deus enim mortem non fecit, nec lætatur in perditione viuorum, ideo fastidit, quod ipse non fecit.* Quod non est opus manuum suarum, quod ad alterius dominium pertinet, horrori, & fastidio est Deo, qui amat esse in suis, non in alienis. Et quia dicit Sapiens cap. 1. *Deus mortem non fecit*; ideo ait Ambros. mortem fastiditam à Deo quasi alienam. Caue Christiane, vt te alienes à Deo, vt te alij Domino dedas. vt sub peccati nihilo mergaris, ne videaris opus Dei: horrori enim eris, & fastidio Deo, qui semper odit aliena. In suis autem maximè cupit detineri. Aiebat Paul. ad Galat. 4. *Vbi venit plenitudo temporis, misit Deus filium suum factum ex muliere, factum sub lege.* Ecce tibi candidissimus filius Dei, non refugit habitare in visceribus fœminæ, quod maximè Deo indignum putant plurimi hæretici, sed non refugit Deus habitare in suo, in eo, quod ipse fecit. Vt dicat Proclus. homil. de Natiuitate Christi habita in Concil. Ephesino tom. 6. c. 7. *Clemens Deus ex muliere nasci non erubuit; quod enim agebatur, vita erat. Nullam inde contrahit labem, quod intra viscera, quæ circa omnem dedecoris notam condiderat, inhabitat.* Esset indignum Deo, si in alienis habitasset; at in iis, quæ sua sunt, quæ ipse fecit, ornauit, & perfecit, habitare, non indignum, sed gloriosum sibi Deus reputat. Vt dicat Theodotus hom. 5. in Christi Natiuitatem habita tom. 6. Concil Ephes. in Append. 5. cap. 2. *Si cum format Deus membra mulieris, non accusatur, nec cum inhabitat in eis, iniuriam patitur. In sua quippe creatura Deus non indignè inhabitat.* Non equidem indignum est Deo, quòd in suis habitet. Qui vt suis adsit, nihil vt indignum contemnit. Hinc Exod. 13. ducebat Israëlem *in columna nubis per diem, in columna ignis per noctem.* At in prætorio Pilati religatus columnæ carnificum expositus verberibus, sub flagello tremebat. Quid indignius illi, qui in columnis præsidebat, quod columnæ religatus verberetur? sed tamen, quia sic suis opem ferebat, non verberari erubescit. Ait D. Basil. Sel. orat. 4. *Tale est numinis ingenium, virtute cum vincat, hominum amore vinci. Nam quorum fuerit opifex, iis mederi non erubescit.* Fœlix ille, qui nihil in se habuerit Diabolo mancipatum, aut sæculo, qui omnia intima sua fecerit opus Dei esse, ad illiusque solum dominium pertinere. Proh quàm lætum in se Deum habebit! Proh quàm omnia vel erubescenda contemnet Deus, vt ad illum veniat! Iob cap. 10. clamabat. *Manus tuæ fecerunt me, & plasmauerunt me.* Vbi Chrysost. in cat. Græca: *licet*, inquit, *peccatis sim obnoxius, opus nihilominus sum manuum tuarum. Vides vt opificem suum agnoscat Deum? Precibusque ab eo contendat, vt suo veniam tribuat opificio?* Vbi quid suum Deo proponitur, & non alienum, iam habet ad quod gratanter, & amicabiliter veniat.

§. XVII.

Inclinata Dei ad terram altitudo facit, vt se inclinent, & humilient precelsa quævis creaturæ.

SÆpius anteà Abrahamus Deum loquentem exceperat, sæpius promissiones exceperat diuinas, sed nunquam in faciem dicitur cecidisse vsque modò. Ait enim: *Cecidit Abraham in faciem suam.* Et cur quod antea non fecit, facit in hoc capite semel, & bis? Instabat iam modò filius promissus, in cuius semine erat Christus Dominus, quem bonus odoratus iam propinquum carni suæ, tanta Dei inclinatione non potuit non rapi, vt humiliter caderet in faciem suam. Et quis humili corde non se inclinet vsque ad terram, summam illam maiestatem inclinatam ad terram videas? Ioan. cap. 19. ait de Iesu crucifixo: *Et inclinato capite tradidit spiritum.* Tunc Matth. 27. *Et ecce velum templi scissum est in duas partes, terra mota est, & petræ scissæ sunt.* Nullaque erat creatura, quæ à loco suo, & à sede sua non videretur exire. Quid mirum? Videntes Deum caput inclinantem ad mortem, omnia se se quasi ad mortem inclinant. Ait D. Leo sermone 4. de Pass. *Ad tantam diuinæ maiestatis inclinationem totius mundi compago quatitur.* Et quis erectus maneat, & sublimis, cum maiestatem Dei se inclinantem videat? Nato Domino, & reclinato in præsepio, stella deducebat Magos, quæ perueniens ad locum præsepij Matth. 2. *Stetit supra vbi erat puer.* Quid est *supra vbi erat puer?* An è regione pueri in cælo se posuit? Minimè, sed conspicata Deum in stabulo agentem, cæli altitudinem dereliquit, & sese vsque ad stabuli propinquum deiecit. Ait Theodotus homil. 3. de Christi Natiuitate, quæ est in tom. 6. Concilij Ephes. Append. 5. cap. 2. *Nulla stella, quæ in cælo est, clara facta est super puerum stans, quoniam spatij magnitudine, rapiens aspectus intuitum, nec statum nec motum stellarum manifestum sensibiliter facit. Stetit, inquit, stella supra vbi erat puer. Ergo relinquens altitudinem stella, quæ apparebat, humilior facta est, vt statu suo natiuitatem Regis ostenderet.* Quæ Deum videbat iacentem in præsepio stella, non ampliùs suam altitudinem seruauit, sed & ipsa humilior facta descendit, & se vsque ad stabulum inclinauit. Nemo enim est, qui inclinationem, & abiectionem non amet, ex quo nouerit Deum ad terras vsque deiectum inclinatum. Deiectio namque & inclinatio Dei erectissimos quosque valet prosternere. Quis Paulo erectior? Is Actor. 9. in via lumine circumfusus cælesti, *Cadens in terram audiuit vocem dicentem sibi: Saule, Saule, quid me persequeris?::· Ego sum Iesus, quem tu persequeris.* Ad humilitatis & abiectionis nomen confugit, vt se Paulo ostendat: cur non magis magnitudinis, & potestatis diuinæ nomina exerit? Cur non ait, *Ego sum Dominus Deus tuus*, vel *ego sum Rex gloriæ, potens in prælio, Dominus virtutum.* Sanè magnitudinis suæ nomina dimittens ad humilitatis confugit nomina, vt ostendat hæc potentia esse ad homines deiiciendos, prosternendos vsque ad terram. Ait D. Greg. lib. 33. Moral. cap. 24. *Prosternens igitur te, nequaquam tibi hoc adstruo, quod ante sæcula Deus sum, sed illud à me audis, quod de me*

credere

credere dedignaris. Et adhuc in expressione terrenæ inhabitationis subdit Iesus Nazarenus, velut si apertè diceretur, humilitatis meæ infirma suscipe, & tua superbiæ gemmas amitte. Vt enim ad terras deiiciatur homo, erectosque animos submittat, sufficit si Deum deiectum, & humiliatum videat. Angeli dicebant pastoribus Luc. 2. *Inuenietis infantem pannis inuolutum, positum in præsepio.* Ecce qualis amet rex cælestis à pastoribus inveniri. Et cur non magis in solio eleuato, & excelso ostenditur, vt quondam Isaiæ? Ait D. Bernard. sermone 1. de Nat. *Iam clamat exemplo, quod postmodum prædicaturus est verbo. Discite à me, quia mitis sum, & humilis corde, obsecro proinde fratres, ne patiamini sine causa tam pretiosum exemplum vobis exhibendum esse. Quid enim magis indignum, quid grauius puniendum, quam vt videns Deum cæli paruulum factum, vltra ponat homo magnificare se super terram. Intolerabilis impudentia est, vt vbi se exinaniuit maiestas, vermiculus intumescat.* Sic ibi, & meritò.

§. XVIII.

Gaudium, quod à Christo est, vt cordi inest, sic permanentius & durabilius.

NOn perfunctoriè dicitur Abrahamus lætatus in promissione diuina, sed cum ingenti animi tripudio, dicit namque: *Abrahamus cecidit in faciem suam, & risit in corde suo*, &c. Non dicitur risisse in Ismaëlis natiuitate, cur modò sic ridet in promissione secundi filij? Huc forsan spectabat Dominus Ioan. 8. dicens: *Abraham exultauit, vt videret diem meum, vidit & gauisus est.* Et quidem vnà cum Isaaci promissione veniebat promissio Christi de eius etiam semine orituri; quem in suis posteris prænoscens Abrahamus, non miror, quòd gaudeat, quòd rideat in corde suo. Gaudium enim, & lætitia, quæ venit à Christo, & cordi inest, & altissimas ibi agit radices. Sic dicebat Dominus discipulis suis Ioan. cap. 16. *Iterum videbo vos, & gaudebit cor vestrum, & gaudium vestrum nemo tollet à vobis.* Expende illa: *Gaudebit cor vestrum, & gaudium vestrum nemo tollet à vobis.* Duo enim ex Christo nobis dicuntur ventura, nimirum gaudium corda perfundens, & inde minimè tollendum. Gaudia enim, quæ veniunt à creaturis, vt non penetrant cor, nec ibi radicantur. Sic facilè pelluntur. At quod à Christo gaudium est, & cordis implet intima, & diu durat, quin possit tolli inde. Ad hæc dicebat Rupert. lib. 12. in Ioannem: *Et gaudebit cor vestrum, & gaudium vestrum certum, & verum nemo tollet à vobis. Quòd si corpus occiderint, sic quoque cor vestrum gaudebit, quia gaudium vestrum non in carne, quæ potest occidi, sed in corde vel anima, quam persecutor occidere non potest, repositum erit. Vestrum igitur gaudium nemo tollet à vobis.* Ea sunt gaudia, quæ à Christo Iesu in nos descendunt quæ non in carne sunt, vt euaneant instar fœni floris, sed peruadunt intima cordis, in animâque mirificè radicantur, vt minimè inde euelli possint. Et quando Christus non parat nobis gaudium, quod debeat permanere? Matri petenti vinum, quod nuptiis deficiebat Ioan. 1. respondit Dominus: *Quid mihi, & tibi mulier? nondum venit hora mea.* Et mirabar, quòd matri petenti negare videretur. Et cur Domine sic matrem vel in horam suspendis? Ait D. Maxim. homil. 1. in Epiphan. *Quod petebat Maria, erat gratiæ temporalis; quod Christus parabat, gaudij sempiterni.* Differebat Iesus petentem temporalia, vt à quo in homines nascantur gaudia æterna, quæ minimè a cordibus humanis possint exturbari. Vnde monebat Paulus ad Philippens. 4. *Gaudete in Domino semper.* Non dubitat petere à nobis adhuc existentibus in hac lachrymarum valle, quòd semper gaudeamus. Sed vnde fieri potest, vt gaudia semper, & sine intermissione in promptu sint? Ait ipse, cum iubet: *Gaudete in Domino.* Dum enim gaudium à Domino in nos descendat, sic inhæresc it animis, vt in æternum possit ibi durare. Huc pulchrè adest D. Chrysostomus homil. 18. ad populum, post numeratas infinitas penè mœroris, & tristitiæ causas, ait: *Tot etiam regibus tristitiæ causæ sunt, quot mari vndæ. Cum igitur nec regum vitam sine tristitia præstare possit, quid aliud hoc præstare poterit? humanum quidem nihil, sed solum verbum Pauli: nec enim simpliciter dixit, Gaudete semper, sed addidit continuæ voluptatis causam, cum dixerit: Gaudete in Domino semper. In Domino gaudens ex accidentis nullo voluptate hac excidere potest. Deum enim sicut oportet, timens, & in ipso confidens voluptatis radicem lucratus est, & omnem habet lætitiæ fontem. Et sicut in mare immensum scintilla decidens facilè extinguetur: Sic quæcumque Deum timenti illi dantur, velut in vastum lætitiæ pelagus incidentia extinguuntur, ac perduntur.* Quid certius, quid magis experientia probatum? Vnus Dominus potest gaudium indefectibile præstare.

Genesis 17. Et ait Deus ad Abraham. Sara vxor tua pariet tibi filium, vocabisq́; nomen eius Isaac, & constituam pactum meum illi in fœdus sempiternum, & semini eius post eum. Super Ismaël quoque exaudiui te. Ecce, benedicam ei, & augebo, & multiplicabo eum valde: duodecim duces generabit, & faciam illum crescere in gentem magnam. Pactum verò meum constituam ad Isaac, quem pariet tibi Sara tempore isto in anno altero, &c,

§. XIX.

Beneficentia diuina longè à creaturarum beneficentia distat, vt quæ non exhauritur ab vno.

NOn solùm Isaaco affluit diuina benedictio, sed & Ismaëlem fratrem implet. *Ecce*, ait: *Vocabis nomen eius Isaac, & constituam pactum meum illi in fœdus sempiternum, & semini eius post eum. Super Ismael quoque exaudiui te. Ecce, benedicam te*, &c. Multas, & magnas benedictiones Isaaco promittit Dominus, sed & alias multas Ismaëli promittit. Quàm aliter fratres alij duo *Genes.* 27. pro vna benedictione accipienda pugnant, quam dum Iacob furatur ex patre suo, Esau manet sine illa, dicente patre: *Venit Germanus tuus fraudulenter, & accepit benedictionem tuam.* Perdidit hic alter benedictionem, ibi nullus perdit benedictionem suam, quin post benedictum Isaac etiam pergit Deus, vt Ismaëlem benedicat. In hoc enim maximè distinguitur Deus à creaturis, harum dona omnino stagnari solent in vno: Dei autem beneficentia nunquam stagnatur in vno. Quò spectans D. Isidor. Pelus. lib. 4. epist. 66. sapienter inquit: *Quam ob causam diuina ferè omnia ignis nomine designantur? Deus*

ignis dicitur, existimo, *quòd propter abundantias, atque diuitias, quandoquidem vnus ignis mille lampadas accendat, nec minuatur, sed alias iterum totidem, imò plures accendere valeat.* Posset equidem vnum vas stagnare in se aquarum, vel ventorum impetum; at ignis non stagnatur in vno, sed integer, & plenior manens ad alios & alios accendendos festinat. In quo apertissimè exprimitur beneficentia diuina, quæ nunquam sistit in vno. Isaias cap. 44. inquit: *Effundam aquas super sitientem, & fluenta super aridam. Effundam spiritum meum super semen tuum, & benedictionem meam super stirpem tuam.* Quantum hoc? sic benedictiones suas effundit, vt nō in vno stagnētur, sed omnes impleant, & fontem minimè vacuum derelinquant. Id, quod sanè proprium est diuinæ naturæ. Ait Eusebius Gallic. sermone de Trinitate, innumeræ multitudines per vniuersam terram vno lauacro diluuntur, & vt dicit Apostolus, vno spiritu potantur, in vnum adoptati gremium renascuntur. Et ideo ait Deus: *Effundam super omnem carnem de spiritu meo,* & non dicit, *effundam spiritum meum.* Tantum de eo, quantum mundus potest capere, dispensat. Emittitur, non amittitur; effunditur, & tenetur, atque in effusionis verbo magnitudo plenitudinis declaratur. *Maximum diuinitatis insigne est, posse simul omnes infundere, & integrum nihilominus permanere.* Ecce tibi clarissimum diuinitatis insigne, quod non exhauriatur ab vno, quod plures impleat, & adhuc integra maneat eius beneficentia, vt & aliis possit benedicere. Paul. ad Colocens. 2. *Videte ne quis vos decipiat per philosophiam, & inanem fallaciam: secundùm traditionem hominum, secundùm elementa mundi, & non secundum Christum; quia in ipso inhabitat omnis plenitudo diuinitatis corporaliter, & estis in illo repleti,* &c. Ecce tibi, iubemur fugere elementa mundi, & confugere ad Christum, quia in Christo inhabitat omnis plenitudo diuinitatis, sed etiam in mundi elementis, multa bona habitant ad vitam humanam necessaria. Cur ergo vt ad Christum veniamus, sic prorsus fugienda elementa mundialia? Ipse ait: *Et estis in illo repleti.* Non equidem is est Iesus, qui in se vno stagnat omnia bona diuinitatis, sed potius curet, vt illis alij, & alij repleantur. Mundialis omnis philosophia, & astutia eò tendit, vt quis in se elementorum, potentiúmque bona sic stagnet, vt nihil permittat ire ad alios. Non id diuinitas patitur, quæ semper se nititur communicare; neminem excludit, vt ab vno exhauriatur. Rem pulchrè ponderat Theodotus homil. 2. de Nat. habita tom. 6. Concil. Ephes. fatus: *O rei miraculum! Tota diuinitatis plenitudo in vno habitat corporaliter, & nihilominus secus reliqua omnia adimplet, & ita implet, vt vniuersam creaturam excedat. Totus existit in vno, & à nulla interim creatura separatur.* Quid diuinius: Non quòd vni se totum Deus dedat, ideò ab aliis separatur, & abscondit, quasi fastidiat alios; sed ita se vni tradit, vt inde alios impleat, omnes saturet. Conueniant huc Principes vniuersi mundiales, vt videant, quàm ipsi longè sint à diuinis perfectionibus. Illi in vno se permittunt penitus stagnari, & ita se vni intimo tradunt, vt ab illo vno potius eorum gratia, & beneficentia exhauriatur, non vt inde alios persuadat, sed vt prorsus relinquat cæteros inanes. Ita totus in vnum est, vt alios fugiat velut extraneos.

§. XX.

Deus nunquam non beneficentissimus in eos, à quibus aliquid accipit.

VIde, quàm beneficum se præbeat Deus Abrahamo, cui dicit: *Sara vxor tua pariet tibi filium: : Et constituam pactum meum illi in fœdus sempiternum, & semini eius post eum. Super Ismael quoque exaudiui te,* &c. Et filium promittit ex Sara, quē mirum in modum augeat, & Ismaelem etiam augendum declarat, in omnibus sese ostendens profusissimum muneratorem Abrahami. Nec miror, quando enim ex eius semine sumpturus erat carnem, adeò, vt inter filios Abrahæ vellet numerari, non mirum est, quòd tantis ditet familiam Abrahamidum. Semper enim Deus beneficentissimus ostenditur inter eos, à quibus aliquid accipit. Luc. 2. notans tempus Dominicæ natiuitatis ait: *Exiit edictum à Cæsare Augusto, vt describeretur vniuersus orbis: : Ascendit autem & Ioseph à Galilæa de ciuitate Nazareth in Iudæam ciuitatē Dauid, quæ vocatur Bethlehem, eo quod esset de domo, & familia Dauid, vt profiteretur cum Maria desponsata sibi vxore prægnante. Factum est autem, cùm essent ibi, impleti sunt dies vt pareret. Et peperit filium suum,* &c. Itaque eo nascitur Dei filius tempore, quo posset scribi inter ciues Romanos, nec id sine summo augmento imperij Romani, imò ex quo inter illius populi scripturas voluit esse, & Romam æternauit, & innumeris glorijs auxit. Quod notans Paul. Oros. lib. 6. cap. 22. ait: *Dominus Iesus Christus hanc vrbem nutu suo auctam, defensamque in hunc rerum apicem prouexit, cuius potissimè voluit esse, cum venit, dicendus vtique ciuis Romanus, census professio Romani.* Quam ciuitatem sibi adscripsit Iesus, vt ciuis esset illius, & inter ciues scriberetur, eam super omnes mundi ciuitates prouexit, æternauit. A nemine enim Dominus accipit, quem mirum non augeat. Hinc Dauid Psalm. 59. clamabat. *Moab olla spei meæ.* Et cur vocat Moab ollam spei suæ? A Moab per Ruth Dauid genus ducebat, ex qua etiam Iesus sumpturus erat carnem; quando ergo Dauid se peccatorem agnoscebat memorans Iesum ex Moabitis peccatoribus sumpturum carnem, non poterat iam sibi multa bona non sperare. Dantes enim peccatores Moabitæ carnem Dei filio, illum mirificè condiebant, vt peccatoribus benefaceret. Ait enim D. Paulinus epist. 3. *Moab olla spei meæ, quia non solum ex Iuda, sed ex Moab, hoc est, non solum de sanctorum, sed etiam de peccatorum origine corpus assumpsit Iesus, qui decocta quasi per ollam carnis nostræ cruditate, sanctificauit in æternum nobis cibum carnem suam. Ipsa est, & illa secundum Hieremiam olla vrens peccata, & illo igne consumens, de quo ait: Ignem veni mittere in terram.* Peccatoribus spem meritò Moab confirmat, quia ex illis Moabitis peccatoribus carnem filius Dei sumpsit; ex quo factum est, vt Moab quasi olla fieret, quæ carnis nostræ cruditatem tolleret, & Deum faceret cibum, quo peccatores cibaret in vitam, absumens peccata, & calorem diuini spiritus mittens. Quid non fiat Deus illis, à quibus accipit aliquid? Crede mihi homo, si quid Deo præstas, ita illum temperas, & maturas, vt non mirum sit, si sese tibi non totum comedendum tribuat. Hinc Isaias cap. 9. *Paruulus enim natus est nobis, & filius datus est nobis,* &c. Quid plura? Ex quo accepit carnem ex nobis, totus nobis fit, & paruulus, & filius factus est nobis: vt sapienter dicat

Euseb.

Euseb. Gallican. homil. 2. de Ascens. *Paruulus, inquam, natus est nobis: si non nobis natus est, nihil sumpsit ex nobis, nihil de nostro suscepit, nihil nobis præstitit.* Hæc duo sunt in Deo coniunctissima, & inseparabilia, nimirum accipere & dare; non deficit alterum, dum alterum non deficiat. Quod si non dat, ex eo est, quod non accipit. Si enim à nobis accepisset, quasi non posset statim non præbere vel se ipsum. Quò spectans S. Proclus homil. de Natiu. Christi. *Nisi me induisset, non me saluasset; verum, qui ex virgine prodijt, ille mea commendationis obnoxium assumpsit. Quo fit, vt admiranda quædam commutatio hic interueniret; dato namque spiritu, accepit carnem, idem cum Virgine, & ex Virgine.* Quid pulchrius? Accepit de meo, dedit de suo, nisi me induisset, non me saluasset; non dedisset salutem, nisi meam carnem assumpsisset. Qua accepta, admiranda statim visa est commutatio dati, & accepti inter Deum, & homines. Accipiebat Deus ab hominibus carnem, & dabat spiritus abundantiam profusissimam. Idem cum Maria virgine erat, illi ingentes gratias communicans, & ab illa exibat, cuius virginea carne vestitus. Is est Deus in eos, à quibus aliquid accipere dicitur.

§. XXI.

Non heriliter, sed humanè, sed humiliter præcipienda dura, quæ fieri cupias.

POst finitum Dei cum Abrahamo colloquium, non otiosè dicitur Deus ab Abrahamo ascendisse. hæc enim sunt verba: *Cum finitus esset sermo loquentis cum eo, ascendit Deus ab Abrahamo.* Nunquam antea Dei ab Abrahamo discessus explicatus fuit per ascensionis modum. Cur in præsenti non discessisse dicitur Deus ab Abrahamo, sed ascendisse? Erat ne aliquid in hoc colloquio, quo Deus deijceretur & humiliaretur, vt eo finito dici posset, quòd ascenderit? Sanè cum in hoc colloquio totus esset Deus in præcipiendo durissimo circumcisionis mandato, sic humiliter, & humanè se gerebat, vt meritò post illud diceretur ascendere. Prudentis enim principis est humiliter, & humanè se gerere, cùm dura, & difficilia & præcipere amat, & persuadere. Huc spectat glossa Græca dicens: *Ascendit Deus ab Abraham. Ergo vt ita dicam, descenderat, & humilem se circumcisionis legem statuens præbuerat.* Proh diuinissimam supremæ maiestatis sapientiam! Non imperatoriam, non herilem, sed humilem se ostendit cum dura præcipit, vt sic facilius illa reducantur in effectum. Similiter Zachar 9. *Ecce rex tuus venit tibi iustus, & Saluator; ipse pauper, & ascendens super asinam, & super pullum filium asinæ. Et disperdam quadrigas ex Ephraim, equum de Ierusalem, & dissipabitur arcus belli, & loquetur pacem gentibus.* Ex Græco legit noster Pontanus: *Et disperdet quadrigas ex Ephraim & equum de Ierusalem, & disperdet arcum bellicum, & multitudinem, & pacem ex gentibus.* Perpende modò, vt veniat rex, & vt durissima quæq; aggrediatur; aggreditur disperdere quadrigas, equos, arma vniuersa, imò ipsam pacem, vt dicat, *non veni pacem mittere, sed gladium.* Et quando sic omnia humana disperdit, venit adeo humilis, vt sedeat super asinum, & pauper appareat, & mansuetus. Cur humilis, & pauper venit, vt tollat pacem de terra, vt disperdat humanos fastus, vt sectionem voluptatum omnium ferat? Equidem nulli principis habitus efficaciores ad durissima quæque persuadenda, quàm humilitas, quàm humanitas in præcipiendo. Quò spectat Theodotus homil. 1. de Natiuitate Christi habita tom. 6. Concil. Ephes. vbi ait: *Accedit ad seruum non maiestate herili, non Angelorum satellitia præmittens, cuiusmodi enim apparatus exterrem in fugam vertissent, sed quò fugitiuum captat, blandè accedit. Non enim per assumptam hominis naturam illum absterret; sed personæ humilitate ad familiaritatem, & amicitiam vocat.* Expende illa: *Non maiestate herili.* Cauit enim Deus herilem maiestatem ostendere in subijciendo mundo, vt carni valedicat, & crucem amplexetur: sed magis humilitatem ostendit, & humanitatem. Quo sic nullum habeat resistentem, nullum ab angusta salutis via fugientem. Quis enim hominem strictissimis sanctitatis præceptis contineret, nisi qui imperialem herilémve deponeret speciem, & penè ad formam conserui descenderet? Vbi Deus solo vocis imperio condidit vniuersum ad hominem condendum accedens. Genes. 1. ait: *Faciamus hominem ad imaginem, & similitudinem nostram.* Circa quæ sapienter admodum Tertullianus lib. 2. in Marc. ait: *Non imperiali verbo, sed familiari manu, & verbo blandiente præmisso; Faciamus hominem ad imaginem, & similitudinem nostram, bonitas dixit, bonitas finxit hominem de limo.* Vt de nihilo traheret cælum, & terram, imperio verbi sui Dominus visus est; vbi autem limum trahere voluit, vt diuinam susciperet imaginem, ibi deposuit imperium, & se familiarem, & blandum ostendit. Quid tunc? bonitas dixit, bonitas finxit hominem de limo. Non imperiosa austeritas, sed familiaris bonitas potest facere limum subire rationis strictissimas leges. Quis ignoret Dei maiestatem in danda antiquitus lege in monte? Ait Exod. 19. *Totus mons Sinai fumabat, eo quod descendisset Dominus Deus super eum in igne, & ascenderet fumus ex eo quasi de fornace, eratque omnis mons terribilis. Et sonitus buccinæ,* &c. Quanta hæc maiestas in legislatore? Accedit autem Iesus Matth. 5. vt noui testamenti mandata exhibeat, longè illis maiora, vt notat Augustinus ibi, & longè strictiora vt Nazianzenus orat. 42. notat. Et qualiter accedit? *Videns Iesus turbas ascendit. Et cum sedisset, accesserunt ad eum discipuli eius. Et aperiens os suum docebat eos dicens: Beati pauperes,* &c. Illic vt dicatur ne aliena tollantur, tanta maiestas intonuit; hîc, vt moneamur abijcere, & propria, tanta humilitas sonat. Planè vt noua, & maiora erant persuadenda mandata; sic imperialem, magestuosamque speciem dimittere voluit. Ad hæc D. Leo sermone in festo omnium Sanctorum, ait: *Ex ipsa loci qualitate significat se esse, qui Moysem quondam suo dignatus fuisset alloquio; illic quidem terribiliore iustitia, hîc autem sacratiore clementia, vt impleretur, quod fuerat Hieremia promissum. Ecce dies veniunt, dicit Dominus, & consummabo super domum Israel, & super domum Iuda testamentum nouum. Post dies illos dabo leges meas in sensu ipsorum, & in corde ipsorum scribam eas. Qui ergo locutus fuerat Moysi, locutus est Apostolis, & in cordibus discipulorum velox scribentis verbi manus noui testamenti decreta condebat, nulla vt quondam circumfusa nubium crassitudine, neque per terribiles sonos, atque fulgores,* &c. Antiquitus imperiosæ maiestatis satellitia erant nubes, fulgores, buccinæ, dum minutissimæ leges scriberentur in codice. Nunc secretiorem clementiam præ se fert Dominus, & maiestate seposita, familiaritatem ostendens maiora mandat, & simul ea scribit in audientium cordibus. Adeò cauendus est imperialis, herilisve fastus ei, qui stricta mandata imprimere amat cordibus hominum.

Apparuit Dominus in conualle Mambre sedenti ad ostium, &c. Finierat caput præcedens in eo, quod Abrahamus se & omnes domesticos circumciderat, & statim prosequitur aiens: *Apparuit ei Dominus*, &c. quasi hæc apparitio res fuerit eiusdem temporis facta intra septem, aut octo dies à circumcisione, vt mauult Delrius noster. In quo licet notare Dei beneficentissimam bonitatem in suos: Non enim cessat in illos beneficia diffundere. Isto iam anno intra paucos dies Abrahamo apparet, virum nomine glorioso insignit, multarum gentium, populorum, principum, regum patrem statuit. Signo circumcisionis, vt suum peculium sigillat. Dilectæ coniugis sterilitatem soluit, dato filio, qui cælestibus benedictionibus mundum impleat. Insuper hospitium sui tabernaculi intrat, mysterium sanctissimæ Trinitatis adumbrans. Illius mensæ accumbit, socium habet itineris, arcana suæ iustitiæ illi communicat, Lothum propter illum ab incendio liberat. Quid plura? Quis ager optimè cultus tot reddit vno anno cultori suo fructus? Claudius ille Mamertinus in gratiarum actione mirificè extollebat Principem suum, à quo fuerat honoratus anno vno. Inquit enim: *Ecquis Deus vno anno multiplices fructus agro vni dedit? num quisquam in eodem nouali æstate vna amplius quàm semel messuit? Num cui vno autumno, vnoque vineto vindemia triplex fluxit? vna certè vnius est hyemis oliuitas. Sed in nostri principis beneficiis miraculo caret multiplicata fœcunditas. Vt de aliis optimis viris taceam, quia a priori in proximum autumnum fructus annorum multiplices messuerunt; mihi certè tertia vnius anni vbertas est consulatus. Deinde cum ager assiduitate fructuum in maciem decoquatur, imperatoris nostri posterior liberalitas vincit priorem, nec fit effœta gignendo, sed per vices fructuum fœcundatur.* Hæc ille vanissimus adulator in suum Principem iactat, à quo tres dignitates acceperat intra vnum annum. Sed longè fœlicior est, qui non principes sæculi, sed vnum colit Deum. Est equidem Deus ager omnium rerum plenissimus, quem si debitè colas, non tres in anno, sed multas metes segetes in dies. Nec fit effætus gignendo, sed per vices fructuum fæcundatur. Sterilescunt tandem beneficentissimæ quæquæ creaturæ, at beneficentia, quæ à Deo est, nescit non ire in frequentissimos fructus. Ait Ezech. cap. 47. *Orietur super torrentem in ripis eius ex vtraque parte omne lignum pomiferum, non defluet folium eius ex eo, & non deficiet fructus eius: per singulos menses afferet primitiua, quia aqua eius de sanctuario egredientur.* Accedat huc ille Mamertinus, & componat vbertatem sui Principis cum vbertate horum lignorum; hæc duodecim fructus in vno anno præbent, illa tres ad summum protulit. Sed vnde lignorum nostrorum fœcunditas maior? Ait Propheta: *Quia aqua eius de sanctuario egredientur.* Quæ in sancto vbertas fundatur, nullis temporum terminis coarctatur, nec gignendo deficit, sed magis inde acuitur, vt frequentiores, & præstantiores fructus pariat. Dicebat Elias pauperculæ viduæ 3. Reg. 17. *Hydria farinæ non deficiet, nec lecythus olei minuetur*, &c. Vbi D. Basil. Sel. orat. 11. *Quantum dies poscebat, tantum hydria suppeditabat, quotidie messem volebat, in hydria metebat.* Proh diuinissima Dei vbertas! non tres in vno anno messes, imò non duodecim, sed quotidie messem paupercula volebat, in hydria metebat. Non vernum tempus, non æstiuum, non autumnum spectabat, sed singulis diebus habebat ex Deo messem copiosissimam paratam. Hinc odorans Isaac Christum in filio aiebat Gen. 27. *Ecce odor filij mei, sicut odor agri pleni, cui benedixit Dominus.* Circa quæ Pascas. lib. de Sacrament. corp. & sang. ait: *Profectò in isto agro corporis Christi thesaurus absconditus vernat floribus immarcescibilibus, & redolet suauitate odoris. Quem qui inuenit homo, vadit, & vendit omnia, & emit agrum istum, vbi thesauri omnes sapientiæ, atque scientiæ contemplantur. De quo sanè agro, panis vitæ credentibus quotidie exuberat, & à fidelibus metitur.* Ecce quot messes ab agro corporis Christi singulis diebus metuntur.

§. II.

Mensa Dominica clarissimum infert luminum meridiem.

TOtum hospitium exhibitum Deo in pane, in vitulo, in lacte, & butyro summatim referens textus in principio ait: *Apparuit ei Dominus in conualle Mambre, sedenti ad ostium tabernaculi in ipso feruore diei.* Septuaginta posuerunt: *In meridie.* Sic in summa proponitur tota hæc apparitio. At in illa multa alia fuerunt, & illius præcipuum fuit conuiuium exhibitum ab Abrahamo tribus viatoribus, dum ait: *Ponam buccellam panis, & confortetur cor vestrum.* Quando ergo præcipuum, & singulare illius visionis erat conuiuium paratum ab Abrahamo, cur in summa visionis, & apparitionis solùm dicitur, quòd apparuerit Deus in conualle Mambre, in feruore diei, siue in meridie? Cur non etiam ibi aliquid explicatur de conuiuio? Sanè in his dictis satis explicabatur diuinum conuiuium, cuius est homines constituere velut in lucis meridie. Non enim iustorum vera lux, verus meridies fit à Sole, sed à bucella panis diuinissimi, quo Deo litamus quotidie. Hinc clamabat illa Cant. 1. *Indica mihi, quem diligit anima mea, vbi pascas, vbi cubes in meridie.* Priùs quærit dilecti sui pascuam, & deinde quærit meridianum discubitum, sciens perfectum meridiem non fieri, nisi à pabulo diuino. Rem pulchrè tractat D. Nissen. homil. 2. in Cant. inquiens: *Doce me, inquit, vbi pascas, vt salutari suscepta pastione, æterno implear nutrimento, quod qui non comedit, non potest ingredi in vitam. Si enim in his me pascas, me omnino facies cubare in meridie, quando in pace dormiens requiescam in luce, quæ caret vmbra, Sole lucente super verticem, in qua tu cubare facis quos pauisti.* Expende ab illis: *Si in iis me pascas; me omnino facies cubare in meridie.* De mensa enim diuina, in qua Deus pascit, & pascitur, iam clarissimus affulget meridies, quo illustremur & illuminemur, qui tantæ mensæ participes fuimus. Quò spectans Psal. 33. ait: *Accedite ad eum, & illuminamini.* Sed multi in accedendo ad Deum obtenebrati sunt, quomodo nos accedemus, vt in lucem abeamus? Ait D. August. ibi concion. 2. *Accedamus ad eum, & illuminemur, non quomodo ad eum accesserunt Iudæi, vt tenebrarentur. Accesserunt illi ad illum, vt crucifigerent; nos ad eum accedamus, vt corpus, & sanguinem eius accipiamus. Illi de crucifixo obtenebrati sunt, nos manducando crucifixum, & bibendo illuminamur.* Spirat equidem lumen diuina mensa, sub cuius radiis necessum est viuere, qui ritè, & sanctè accesserit manducare.

§. III.

Sic beneficentia egentibus exhibenda, vt in dando accipere magis videaris, quàm dare.

Cibaturus peregrinos Abrahamus occurrit, *& adorauit in terram, & dixit: Domine, si inueni gratiam in oculis tuis, ne transeas seruum tuum,* &c. Quis aliter petit, quo maximè eget, quàm hic & hospitium, & conuiuium dabat? De matre filiorum Zebedæi ait Matth. 2. quod accessit ad Iesum, *adorans, & petens aliquid ab eo*, & quidem adoratio effectus est petentis, & se subdentis maiori potestati. At Abrahamus non petens, sed dans pauperculis viatoribus hospitium, & prandium, adorat eos, & gratiam sibi fieri flagitat. O modum largiendi eleemosynam salutarem! Christiane, disce ab Abrahamo, & sic cura pauperibus dare, vt magis recipere videare. Primitiui Christiani omnia vendebant sua, vt de Christi Domini consilio ea pauperibus darent. Et quomodo dabant? Ait Actorum 4. *Quotquot enim agrorum possessores, aut domorum erant, vendentes afferebant pretia eorum, quæ vendebant, & ponebant ante pedes Apostolorum.* Cur ante pedes? Cur non magis in manus dabant? Ea humilitate, & demissione animi sua omnia pauperibus sustentandis dabant, vt non tam dare, quàm accipere ipsi existimarent. D. Chrysostomus homil. in dictum Pauli: *Oportet hæreses esse*, ait, *Non dicit, quòd in manus ipsorum ponebant, sed ad pedes, declarando simul fidem, pietatem, ac reuerentiam. Et quod maioris ducebant, quod ab eis reciperentur, quàm quod darent dona, hoc est, pascere esurientem Christum, si absque arrogantia, & fastu hoc facias; sicq; das quasi tibi ipsi plura, quàm dans beneficia dare videaris. Quod si secus affectus es, nec sic dederis, vt te putes magis accipere, quàm dare, non dedisti alijs.* Expende illud: *Hoc est pascere esurientem Christum*, &c. Tunc se quis putet pauisse Christum esurientem, cùm sic dedit cibum pauperi, quasi magis ipse recipere putasset. Huc spectans D. Paul. 1. ad Corinth. 8. ait: *Notam autem facimus vobis fratres gratiam Dei, quæ data est in Ecclesijs Macedoniæ, quod in multo experimento tribulationis abundantia gaudij ipsorum fuit, & altissima paupertas eorum abundauit in diuitias simplicitatis eorum.* Redacti erant Macedonij ad extremam paupertatem propter Christum, sed in illa paupertate sic præstabant alijs necessaria, quasi ipsi essent abundantissimi. De qua illorum largitate locutus Paulus ait: *Notam facimus vobis fratres, gratiam Dei, quæ data est in Ecclesijs Macedoniæ.* Gratia illis data vocatur illa, qua ipsi dabant, & quidem verè quando dare pauperibus magis est accipere gratiam. Vt dicat D. Bruno ibi: *Gratiam Dei digno nomine vocat eleemosynas, intelligens maiorem esse gratiam Dei ministrandi pauperibus, quàm sint genera linguarum*, &c. Ne quis sic erret, vt putet, se gratiam facere cùm eleemosynam præstat; certum est enim, quod in eo opere magis ipse accipit gratiam. Et sic debet præstare quasi accipiat magis. Ad Roman. 12. monebat idem Paulus: *Qui miseretur in hilaritate.* Et cur in danda eleemosyna præcipuè petitur hilaritas? Vt in hilaritate dandi non tam ostendatur quis dare, quàm accipere. Quis enim bonum non accipit hilaris? teste D. Chrysostomus homil. 21. ad Roman. *Quoniam nihil aliud videtur hominibus turpius, quàm ab alijs accipere, nisi excellenti hilaritate suspicionem illam sustuleris, ostenderisq; quod magis accipias, quàm des, magis deijcies accipientem, quàm recreabis. Propterea dicit: Qui miseretur in hilaritate; quis enim regnum accipiens mœstus est?* Itaque hilaritas vultus in dando ostendat id, quod in veritate accidit, hoc est, quod tunc non tam das, quàm accipis. Videris manum extendere, vt des pecuniolam pauperi, & reuera cum in eo extenditur manus, regnum accipit. Quis ergo in accipiendo regno præstanti non viget hilaritate? Hinc ipse Iesus sic nobis suadebat, vt videretur nostra recipere. Psalm. 67. *Ascendisti in altum, recepisti captiuitatem, accepisti dona in hominibus.* Quæ verba explicans Paulus ad Ephes. 4. ait: *Propter quod dicit: Ascendens in altum, captiuam duxit captiuitatem, dedit dona hominibus.* Paulus asserit, quòd Iesus ascendens dona dederit, Psaltes, quòd acceperit. Vter fallitur? Neuter. Ostenditur enim illis sic Iesus dedisse sua, vt videretur non tam dare, quàm accipere. Sic Luc. 22. aiebat: *Desiderio desideraui hoc Pascha manducare vobiscum.* Et quale erat in Christo hoc desiderium sumendi cibum nobiscum? An vt ipse aliquid sibi acciperet? Imò vt se se magis manducandum nobis daret: sed ita nobis parabat cibum sui corporis, vt vellet videri se magis cibum sumere. Quod explicatiùs ponens Leontius Etholius apud Turrianum tractat. 2. de Eucharist. cap. 3. ait: *Hoc Pascha vobis tradere desidero, nouas scilicet res, quatenus facturus sum vos spirituales.* Quod tradere desiderabat nobis, dicit desiderare sumere. In eo enim Domini Iesu beneficentia extollitur, quod sic dabat, vt videretur sumere.

§. IV.

Vbi Deus præsentitur, disparet præsentissima quæque creatura, imò & molesta est.

Ad tres cucurrit Abraham, & ad vnum loquitur, aiens: *Domine, si inueni gratiam in labijs tuis*, &c. Cur ad vnum solum loquens? Cur non magis trium suffragia captas? Ait D. Augustinus quæst. in Genes. *In Angelis Dominum sentiens, Domino potius, quàm Angelis loqui elegit.* Et quid Angeli, vbi sentiebatur Dominus? Sanè nulla creatura est, etsi præstantissima videatur, quæ aliquo æstimari possit, vbi sentitur Dominus. Cant. 5. Desiderabat sponsa, imò quærebat anxia inuenire dilectum suum. *Quæsiui, & non inueni illum; vocaui, & non respondit mihi. Inuenerunt me custodes, qui circumeunt ciuitatem. Percusserunt me, ac vulnerauerunt me; tulerunt pallium meum mihi*, &c. Quærens sponsum apud famulos eius nimirum custodes Angelos posset requiescere paulisper. At hæc ad Angelos vsque perueniens nullam ibi requiem inuenit, nullum verbum facit illis, sed quasi dira patiens abiuit. Et cur non Angelis assidet? Cur non magis sermonem miscet cum illis? Præsenserat vel sponsi manum, & ideò molesta est illi, & tædiosa quæuis alia creatura. Ait Theodor. ibi: *O pulcherrimam Virginis progressionem! Ecce enim ad Angelos vsque progressa est.* Inuenerunt enim eam verbum inquirentem, & verbis deterruerunt, ac vulnerauerunt. Dixerunt enim id nulla ratione fieri posse, vt incomprehensi comprehensio reperiatur. *Velum*, inquit, *abstulerunt ab oculis meis, vt clarius sponsum intueretur, qui nec ab Angelis quidem omnibus potest comprehendi. Quamobrem incertior discedens omnino custodes, id est, Angelos auersatur, quod neque ab illis quidem ingens sponsi desiderium queat imminui.* Expende ab illis: *Angelos auersatur.* Quando tota ferebatur in

in Deum, quem in se præsenserat, non solùm præstantissimas quasque creaturas non æstimat, sed & apud illas manens non paruam accipit modestiam. Vbi illi velum ablatum fuit, quo clariùs sponsum perciperet, statim vel ipsos Angelos auersatur, eorúmque consortium nihili æstimat, dum vadat ad Deum. De Magdalena locutus Ioan. 20. Vt in sepulchro stabat plorans ait: *Et vidit duos Angelos in albis, sedentes vnum ad caput & vnum ad pedes, vbi positum fuerat corpus Iesu. Dicunt ei illi: Mulier, quid ploras? Dicit eis: Quia tulerunt Dominum meum, & nescio vbi posuerunt eum. Hæc cum dixisset, conuersa est retrorsum.* Sic Angelos visos præterit, & illis terga dat. Cur mulier Angelos præteris? Cur ab Angelis auertis oculos, & conuerteris retrorsum? Ait Theophylact. *Videtur igitur dum illa colloqueretur cum Angelis, Iesus stetisse post eam, & illos territos quia aspectauerant Dominum, & habitu, & forma, & aspectu statim dixisse, quòd viderint Dominum. Cúmque hoc dixisset, mulierem conuersam esse retrorsum.* Itaque dum in aspectu Angelorum præsensit præsentiam Domini, statim ab Angelis auertit oculos, nec illis verbum facit, conuersa tota in Dominum. Miraris sic despectos à fœmina duos Angelos, dum quærit Dominum? Sed accipe Galfridum apud Telm. in Allegoriis de illa fantem: *Non mouetur ad Angelos duos mulier sola. Credo nec ad septem, si septem fuissent. O desiderium flagrans, & violentia impatientis amoris! Transiuit vigiles, quando inuenit anima, quem requirit: transiuit eos, cum eorum nec visione, nec allocutione contenta retrorsum conuersa est, & Dominum vidit.* Vilescit creatura omnis apud animum, qui præsentit Dominum.

§. V.

Diuinitatis præsentia nihil prius, quàm reuerentiam extorquet.

CVrrens Abrahamus ad peregrinos, *adorauit in terra, & dixit: Domine, si inueni gratiam,* &c. Et vnde nobilis vir sic afficitur ad conspectum peregrinorum, vt humi procumbat, & adoret, Dominumque vocet? Quis pauper ad tantum reuerentiæ extremum traxit potentem Dominum, & ditissimum hominem? Erat equidem in iis tribus Dominus, cuius præsentia etiam ab ignorantibus reuerentiam extorquet. Ioan. 20. *Magdalena vidit duos Angelos in albis, sedentes vnum ad caput, & vnum ad pedes. Vbi positum erat corpus Iesu. Dicunt ei illi: Mulier, quid ploras? Dicit eis: Quia tulerunt Dominum Deum meum, & nescio vbi posuerunt eum. Hæc cùm dixisset, conuersa est retrorsum, & vidit Iesum stantem, & non sciebat, quia Iesus esset. Dicit ei Iesus, mulier, quid ploras? Quem quæris? illa existimans, quia hortulanus esset, dicit ei: Domine si tu sustulisti eum,* &c. Expende vt Angelos videns fœmina non vocat eos Dominos, & hortulanum videns, statim vocat eum Dominum, aiens: *Domine, si tu sustulisti eum.* Et cur quæ nullum reuerentiæ nomen Angelis exhibet, sic afficitur ad hortulanum, vt statim illum reuerita vocet Dominum? Erat in hortulano Dominus, qui minimè suos patitur errare in reuerentiæ modo: sed vel ab ignorantibus reuerentiam extorquet. Quò spectans Orig. in præsenti dicebat de Magdalena: *O quàm scienter nescit, & quàm doctè errat!* Qui videbatur error in eo, quòd vocaretur hortulanus Dominus, doctrina erat, & sapientia, quæ diuinæ præsentiæ reuerentiam exhibebat, & honorem. In te enim diuinæ reuerentiæ non errant Dei serui etiam dum ignorant. Adeò vt vel inde possis agnoscere si illis adsit Dominus. Cùm in sepulchro vidit Magdalena illos duos Angelos Ioan. 20. ab eis de lachrymarum causa interrogata respondit: *Quia tulerunt Dominum meum, & nescio vbi posuerunt eum. Hæc cùm dixisset, conuersa est retrorsum,* &c. Et cur relictis Angelis Maria conuertitur retrorsum? Vidit Angelos repentè in magnam reuerentiam conuersos, & suspicata inde præsentiam Domini, conuertitur ipsa, vt ipsum videre posset. Ait Euthymius ibi: *Quia subitò apparente Christo post eam, Angeli viso Domino suo, statim surrexerunt cum tremore, more seruorum, in eum intuentes. Conuersa est ergo vt videret,* &c. In Angelica reuerentia, qua assurrexerunt, qua demisse se inclinarunt, clarissimè radiauit præsentia Domini. Et quidem in eo clarè videbis, si Dominus præsens sit, si adsit alicui, nimirum: si ipse cum reuerentia intima, & tremore adstat diuinum reueritus numen. Qui enim in templis irreuerenter agunt, hi nec sciunt Dominum, nec vident illum, nec agnoscunt, cùm in suis ferè nil prius quàm reuerentiam diuina præsentia extorqueat. Matth. 28. dictum fuerat ab Angelis mulieribus introeuntibus sepulchrum Domini: *Nolite timere vos,* & statim subdit Euangelista de illis: *Exeuntes citò de monumento cum timore, & gaudio magno,* &c. Iubebat Angelus ne timerent, illæ nihilominus cum timore egrediuntur. Cur non magis dimittunt timorem? Ait Chrysol. serm. 80. *Et vbi est, nolite timere? Quia timor non ablatus est, sed mutatus: Timor abscesserat de reatu, sed de seruitio manebat: malus timor culpæ, bonus reuerentiæ timor.* Non patitur Deus à suis seruis abscedere timorem seruitutis, timorem videlicet, qui pertinet ad reuerentiam.

§. VI.

Eucharistiæ panis efficacissimus est ad animos expiscandos.

VT traheret Abrahamus in tabernaculum suum peregrinos, ait illis: *Ponam buccellam panis, & confortetur cor vestrum.* Quàm aliter inuitabat ille paterfamiliàs Matth. 22. *Ecce prandium meum paraui, tauri mei, & altilia occisa, & omnia parata, venite ad nuptias.* Hic proponit venturis, & saginatos vitulos, & altilia occisa; ille solam buccellam panis. Et cur Abrahamus nihil de vitulo, nihil de aliis dicit, sed solius panis memoriam facit; cum econtrà paterfamiliàs panem non meminerit, sed altilia, sed tauros? Odorabatur iam Abrahamus efficaciam Eucharistici panis, qui validissimus omnium est ad animos hominum expiscandos. Hinc Dominus Matth. 4. vocans Apostolos ait: *Venite post me, & faciam vos fieri piscatores hominum.* Cur piscatores? Meditabatur iam Dominus sui corporis panem, qui verbi diuini hamo obuolutus inescatum mundum ad Euangelium traheret. Aiebat D. Chrysologus sermone 28. *Venite,* inquit, *& faciam vos fieri piscatores hominum, vt vitalis esca iactu, vt hamo cælestis verbi de mortis gurgite animas ad lucem tollerent sempiternam.* Quid pulchrius? Vbi hamus diuini verbi paratur, qui capiat homines, illi apponitur Eucharistiæ diuinæ esca vitalis, & de huius cibi efficacia ingens hominum multitudo in vitam trahitur. Quò respiciens Oseas 11. ait: *Ego quasi nutritius Ephraim portabam eos in brachijs meis, & nescierunt, quòd curarem eos. In funiculis Adam traham eos, in*

vinculis charitatis. Expoſitores communiter putant, quòd hoc poſterius, *in vinculis charitatis*, eſt interpretatio præcedentis *in funiculis Adam.* Et qui erat Adam funiculus, vnde tot vincula naſcebantur ad homines trahendos? Ruffinus ibi Adami funiculos, ſiue hæreditatem, paradiſum intelligit, plenum ſpontaneis epulis, quæ à ligno vitæ, & à cæteris arboribus prouenìebant. In quibus vt notat Delrius in Adagialibus, facilè intelligas corpus, & ſanguinem Dominicum rectè vocari funiculos Adam; vt vnde exiſtùnt ſpontaneæ, & largiſſimæ epulæ, quibus cæleſtis Adamus mundum inefcat, & arctiſſimis vinculis ad ſe trahit vniuerſos. Sic Prouerb. 9. *Sapientia ædificauit ſibi domum, excidit columnas ſeptem, immolauit victimas ſuas, miſcuit vinum, & poſuit menſam ſuam. Miſit ancillas ſuas, vt vocarent ad arcem,* &c. Ecce tibi priùs menſam poſuit, & deinde miſit ancillas, quæ vocarent ad arcem. Quid menſa cum vocatione ad arcem? Hugo Cardinal. *Propoſuit menſam ſuam in ſacramento altaris.* Et meritò verbo diuino per ancillas, per Apoſtolos annuntiando menſam Euchariſtiam addidit, vt eſcam hamo, qua vniuerſum mundum ad Eccleſiæ arcem traheret, ibique alligaret. Et quis tanta eſca obuoluto hamo reſiſtere poterit ex his, qui immerſi ſunt in vaſtiſſimo mundi mari? Ait Iob cap. 4. *An extrahere poteris Leuiathan hamo, & fune ligabis linguam eius?* Græci pro Leuiathan ponunt *Draconem*, & inſuperabilis difficultas videbatur, quòd immerſi aquis piſces, nimirum indomiti homines venirent ad Chriſti hamum. Quid tunc? Poſita fuit in hamo eſca carnis Chriſti, & omnes feraliſſimos quoſque potuit capere. Ait Olympior. in Cat. Græca: *Num igitur, ò Iobe effeceris ipſe, quod vnigenitus poſtea effecit? Is enim carne ſua quaſi quadam eſca obiecta clauis ſuis quaſi hamis piſcem captauit.* Non equidem Iob, non alius quiſque, ſed vnigenitus patris inuenit eſcam, qua obuolueret hamum, vt tenebroſos, & efferos homines caperet. Erant illi præ manibus claui ferrei, quibus hami fabricabantur. Sed quid faceret ſolus hamus? Adiecit & eſcam ſuæ carnis, qua obuoluti hami vniuerſos ineſcant, & capiunt. Namque Geneſ. 27. ait Iſaac filio: *Det tibi Deus de rore cæli, & de pinguedine terræ abundantiam frumenti, & vini. Et ſeruiant tibi populi, & adorent te tribus.* Expende vt primum offerat abundantiam frumenti & vini, deinde populorum, gentiumque ſubiectionem. Vbi enim panis adeſt diuinus, iam eſt quo vniuerſi capiuntur. Vt dicat D. Auguſtinus lib. 16. de ciuitate, cap. 37. *Eius eſt benedictio de rore cæli, hoc eſt, de verborum pluuia diuinorum, & de vbertate terræ, hoc eſt de congregatione populorum, cuius eſt multitudo frumenti, & vini, hoc eſt, multitudo, quam colligit frumentum, & vinum in ſacramento corporis, & ſanguinis eius.* Expende illud: *Quam colligit frumentum, & vinum*, &c. efficaciſſimus enim eſt panis cæleſtis ad colligendos vniuerſos. Pſalm. 118. *A fructu frumenti, vini, & olei ſui multiplicati ſunt.* Auguſtinus lib. 12. contra Fauſtum: videmus honorem Chriſti, erogatione frumenti ſui ſibi omnia ſubiugantis. Sic ibi.

Geneſis 18. Qui dixerunt: Fac vt locutus es. Feſtinauit Abraham in tabernaculum ad Saram, dixitq; ei: Accelera, tria ſata ſimilæ commiſce, & fac ſubcinericios panes. Ipſe verò ad armentum cucurrit, & tulit inde vitulum tenerrimum, & optimum, deditq; puero, qui feſtinauit, & coxit illum. Tulit quoque butyrum, & lac & vitulum, quem coxerat, & poſuit coram eis. Ipſe verò ſtabat iuxta eos ſub arbore.

§. VII.

In bonorum operum communionem trahendi chariores.

NOn Agari, ſed Saræ mandat Abrahamus opus hoſpitalitatis; dicit namque textus: *Feſtinauit Abraham in tabernaculum ad Saram, dixitque ei: Accelera, tria ſata ſimilæ commiſce, & fac ſubcinericios panes,* &c. Id munus magis pertinebat ad ancillas, quàm ad dominam: magis ad Agar, quàm ad Saram. Cur igitur Abrahamus relicta ancilla coniugi dilectiſſimæ id mandat? Res illa vt virtutis erat, & hoſpitalitatis, ſic bonus chariorem ſibi vxorem in opus traxit. Ait D. Chryſoſtomus ibi: *Quoniam ſciebat boni operis magnitudinem, volebat vitæ ſuæ ſociam eſſe retribuendarum mercedum participem.* Quam à pueritia ſociam habuerat, noluit, quòd maneret ſine fructu virtutis. Sed vt ſociam vitæ habuit, ſic bonorum operum voluit eſſe participem. Vtinam omnes hanc ebiberimus affectionem erga ſocios, & amicos, vt quidquid virtutis arripuerimus, illud faciamus eis eſſe commune. Ioan. 20. Magdalena vt vidit Chriſti Domini ſepulchrum apertum: *Cucurrit ergo, & venit ad Simonem Petrum, & ad alium diſcipulum, quem amabat Ieſus, & dicit illis: Tulerunt Dominum de monumento.* Verum poſt pauca, poſt Angelos viſos cum Angelis ſuatum lachrymarum cauſas aperire cœpit, ait: *Tulerunt Dominum meum, & neſcio vbi poſuerunt eum.* Locuta cum Angelis dicit: *Tulerunt Dominum*, & non addidit *meum.* Et cur, quæ apud Angelos dicebat: *Tulerunt Dominum meum*, apud Apoſtolos ſolum dicebat, *Tulerunt Dominum?* Apoſtolis vt vitæ ſuæ ſociis maluit communem proponere Dominum non ſibi proprium, vt ſic illos etiam traheret ad communes quærendi Dominum labores. Ait Galfridus in Allegoriis Tilmanni ad eum locum: *Sane ad Apoſtolos dixerat, Tulerunt Dominum cum quibus optabat habere communem non modo eius dominationem, ſed laborem quærendi, & de ipſa inueniendi eius difficultate mœrorem. Nunc verò regreſſis illis a monumento, quod illi reſtat, quæ ſola remanſit, niſi vt dicat; Tulerunt Dominum meum?* Dum ſola ipſa eſt, vni ſibi, & Deum, & res virtutis appropriat; at dum ſocios viæ, & vitæ habebat Apoſtolos, nihil virtutis aggreditur, quod non amet eſſe commune omnibus. Communem proponit illis damnum, communem Dominum, vt trahat illos in quærendi Deum, & lugendi damnum labores. Sic in rem virtutis amat trahere vitæ ſuæ ſocios. Hoc enim præſtantis virtutis eſt, quod illius omnes tuos participes eſſe velis. Luc. 1. vbi naſcitur Ioannes, parentes implentur ſpiritu prophetico, ait enim: *Et Zacharias pater eius repletus eſt Spiritu ſancto, & prophetauit dicens,* &c. Quò ſpectans Guarricus Abbas ſerm. 1. de Ioan. natiuit. ait: *Qui enim propheta, & pluſquam propheta futurus erat, imò antea prophetari, quàm profari, priùs Deum, quàm ſeipſum ſentire cœperat, parentes quoque ſuos prophetas faciebat, & in eos, qui in ſe transfuderant carnis ſubſtantiam, ſpiritus ſui, & gratiæ ſuperabundantiam refundebat.* Non equidem patiebatur bonus in re virtutis ſolus eſſe, ſed in ſimiles virtutis partus chariſſimos ſibi parentes trahebat.

§. VIII.

§. VIII.

A magna virtute venit, quòd virtutes abſcondas.

SAræ mandauit Abrahamus facere ſubcinericios panes. Puero mandat vitulum coquere, quibus peractis ait: *Tulit quoque butyrum, & lac, & vitulum, quem coxerat, & poſuit coram eis*, &c. De panibus nihil dicit, vt mandauit vitulum coqui, ſic mandauit fieri panes. Cur ergo vt dicitur appoſuiſſe vitulum, non dicitur appoſuiſſe panes? Sic ſanctus vir reliquit Saræ curam de panibus apponendis, quaſi in eo ipſe nihil haberet, quod ad maximam eius virtutem appono, quod tantam beneficentiæ partem ſic permiſit vxori, quaſi ipſe alienus ab illa videri poſſet. Hinc extollit patris ſui virtutes Nazianz. orat. 9. inquiens: *Vxori totas largitionis habenas ille permiſerat. Quæ res mea quidem ſententia omni exemplo praſtantior, ac ſublimior eſt. Nam animi quidem in pecuniis dandis magnitudinem apud alios quoque facile reperire eſt: at qui gloriam ex ea collectam alteri ceſſerit, haud ita facilè reperiemus. Permulti ſi quidem ad ſumptus prompto animo faciendos ſola honoris cupiditate ducuntur: vbi autem largitio caret, ibi quoque largitio langueſcit, & obtunditur.* Hæc eſt ſatis perfectiſſima, & ſublimiſſima virtus, quod ſic facias virtutes, vt non videaris in illis. Sic Abrahamus, ſic Nazianzeni pater, licet ſuo nutu darentur omnia, quæ ab vxoribus dabantur, & omnia ipſi mandarint, & diffinierint; tamen ſic rem illis permittebant, vt ipſi minimè viderentur in beneficentia illa. Quod maximæ in illis ſublimitatis, & perfectionis erat indicium. Huc veniant, qui virtuti ſtudent, & diſcant vel ab oculis ſuis abſcondere proprias virtutes. Quod monebat Dominus Matth. 6. *Te autem faciente eleemoſynam, neſciat ſiniſtra quæ facit dextera tua.* Id, quod adeò obſeruarunt omnes, qui ad regna cœlorum aſcendunt, vt quando prædicari ſe videant, quòd pauerint Chriſtum. Matth. 25. ſtupentes reſpondeant: *Domine, quando te vidimus eſurientem, & pauimus?* Ecce tibi audiunt ſeſe dici à Deo, quod pauerint illum, & quærunt de tempore, quando tale præſtiterint. Sed cur id quærunt à veraciſſimo Iudice? ſic curauerant ſemper remouere ab oculis propriis, quas faciebant virtutes, vt etiam quando retributionem illarum percipiunt, ignorent illas, & ſibi abſconditas, & ignotas dicant. Pulchrè Paul. Oroſ. in Apolog. liberi arbitrij ait: *Iuſti in illa die iudicij operum ſuorum glorias audientes, adhuc tamen velut ignorantes interrogabant: Domine, quando te vidimus & hæc fecimus tibi?* Expende illud: *Adhuc vel ignorantes*, &c. In ipſa præmij perceptione ſe quaſi extraneos, & alienos à propriis agent virtutibus, illáſque ab oculis ſuis oſtendent remotiſſimas. Proh ingentem iuſtorum virtutem! Fallar, niſi inde validiſſimos hoſtium impetus retundant. Matth. 6. *Tu autem, cùm ieiunas, vnge caput tuum, & faciem tuam laua, ne videaris*, &c. Circa quæ D. Chryſoſt. hom. 10. ex variis in Matth. ait: *Si fieri poteſt opus religioſi ieiunij, & corporis ipſius, animique afflictionem vultus hilaritate velemus.* Ieiunauit Iudith domi, in lugubri veſte ſedit, vbi autem ad bellum proceſſit cap. 10. *Lauit corpus ſuum, & vnxit ſe myrto optimo, impoſuit mitram ſuper caput ſuum, & induit ſe veſtimentis iucunditatis*, &c. Similiter poſt luctum & ieiunium, trium dierum Eſther cap. 5. *Induta eſt regalibus veſtimentis*, &c. Quid tunc? cum his operiunt afflictionis luctum, glorioſos reportant de hoſtibus triumphos. Chryſoſt. ſuprà: *ſanctiſſima Iudith cum magno mœrore pro populo eſſet afflicta, poſt ſolemnitatem triduam ieiunij, capite vncto, & lota facie, ita interna afflictionis triſtitiam texit, vt ſimulato gaudio, lætari hoſtibus videretur, ac ſi dum lætitia vultus ieiunium texit, de hoſte triumphum victoriæ reportauit.* Expende illud: *Sanctiſſima Iudith*, &c. De culmine enim ſanctitatis venit, quòd ſcias operire virtutes, vt de hoſtibus triumphes. Similiter & de Eſther ait Chryſoſtomus ſupra: *Eſther ſanctiſſima dum lota facie, & capite vncto poſt triduanum ieiunium intelligi à rege non potuit, Aman illum populi ſui inimicum iniquiſſimum interemit.* Itaque in eo non paruum pondus ſanctitatis ponit, & virtutis, qua hoſtes deuincas, ſi ſcias ita diſſimulare virtutes, vt minimè videaris in illis, ſed maiora ſint, quæ in intimis latent quàm quæ de foris videntur. De Stephano dicitur cap. 7. Actorum. *Cùm eſſet plenus Spiritu ſancto.* At vbi ſiſtitur tribunali Phariſæorum ait textus cap. 6. *Viderunt faciem eius, quaſi faciem Angeli.* Circa quæ S. Hilar. Arelat. ſerm. de eo ait: *Habens intra ſe ſpiritum ſanctum os præ ſe geſtat Angelicum.* Sic nitebatur intrinſecus plenitudinem diuini Spiritus continere, vt qui intrinſecus erat Spiritus ſanctus, extrinſecus Angelus appareret. Sic parabatur, qui inimicos proſterneret.

§. IX.

A Dei Spiritu aliena conuiuiorum cupedia.

NIhil in hoc conuiuio apparet, quod ad frugalitatem vitæ non pertineat, vt notat Lyppom. dicit enim: *Tulit quoque butyrum, & lac, & vitulum, quem coxerat, & poſuit coram eis*, &c. ſimplicia hæc ponuntur, azymus, butyrum, lac, caro vitulina cocta, nulla precioſi condimenti mentio, nulla exquiſiti obſonij memoria. Et meritò, ad Dei enim Angelorúmve hoſpitium menſam ſola ſimplicia, & frugalia hæc pertinebant, quæ naturæ ſatisfacerent, voluptatum irritamenta non eſſent. De Noë poſt diluuium dicit Geneſ. 9. *Cœpit Noe vir agricola exercere terram & plantauit vineam.* Cur non magis frumenti meſſem fecit? Cur non magis alebat armenta? Cur relictis illis neceſſariis ad vinearum plantationem ſe contulit, in quibus voluptas eſt, non neceſſitas? Vt iam inde oſtenderetur, quæ ad Deum, quæ ad hominē pertinerent inuenta; ad Deum frugalia omnia, & vitæ ſatisfacientia; ad hominem voluptuaria, quæ appetitus vrgerent. Ait D. Ambr. lib. de Noë cap. 29. *Neceſſarij ſunt fructus tritici, & hordei, ſine quibus non poſſumus viuere: vinum autem voluptuarium, & cauſa delectationis datum. Quod quia iuſtus eſt, ideò magis ſibi hoc, quod ſecundum erat, quàm quod primum eſt, vendicauit. Neceſſaria enim alimenta viuendi Deo detulit quod erat, ſuperfluum autem vinum hominibus, & non neceſſarium.* Oſtendebat iuſtus quæ Dei eſſent, & quæ hominum. Pro Deo erant neceſſaria, & frugalia vitæ alimenta, pro hominibus ſuperflua, & quæ voluptuaria ſunt, vt quæ appetitus excitent. Vnde non miror, quòd hæc voluptuaria ciborum Deum ſibi aduerſarium teneant. Num. 11. clamabant murmuratores illi: *Recordamur piſcium, quos comedebamus in Ægypto gratis, in mentem nobis veniunt cucumeres, & pepones, porrique, & cepa & allia*, &c. Hæc illi, quibus Deus multitudinem miſit coturnicum, ſed vt Pſalm. ait: *Adhuc eſca erant*

in

in ore ipsorum, & ira Dei descendit super illos. Et cur tanta Dei ira super illos? Nefasne adeò magnum erat desiderare pepones, & cucumeres, cepas & allia? Vnde horum desiderium peperit ruinam tantam? Pulchrè Theodoret. in cat. Græca citatus ait: *Quod autem necessarium fuerit de impiis supplicium sumere, quæ sequuntur, apertè declarauit. Non enim prius cessauit incendium, & illi Egypti memoriam repetunt, in his etiam quæ appetitum potius prouitent, quam naturæ satisfaciant.* Cupiebant miseri non frugalia, sed superflua alimenta, non quæ Deus naturæ necessaria designauerat; sed quæ homines quæsierant, vt appetitus proritarent, vt incenderent cupiditates. Ne miremur quod in iis Deum aduersarium expectiantur.

§. X.

Id præstantissimum in principe, quòd sic se principem in operibus ostendat, vt & subditis æquetur.

OCciso vitulo, non populare conuiuium adornat Abrahamus hospitibus, quibus tamen interea adstat quasi vnus è seruis. Quippe ait: *Tulit quoque butyrum, & lac, & vitulum quem coxerat, & posuit coram eis, ipse verò stabat iuxta eos*, &c. Chrysost. ait: *Adstitit igitur patriarcha quasi famulus.* Lyppoman. *Assistebat, imò ministrabat comedentibus.* In præstando conuiuio Dominum beneficentissimum agebat, sed quod maius est, in regali illa beneficentia, quasi vnum è seruis se gerebat. O quàm sublime hoc est in principe, si inter regales etiam beneficentias meminerit se conseruum! Inde suum Trajanum extollebat Plinius in Paneg. aiens: *Non enim de Tyranno, sed de ciue; non de Domino, sed de parente loquimur. Vnum ille se ex nobis, & hoc magis excellit, atque eminet, quod vnũ ex nobis putat, nec minus hominem se quàm hominibus præesse meminit.* Expende principis excellentiam, qua quis magis eminet, nimirum, quòd vel inter dominatus decora, inter regiæ magnificentiæ exhibitionem, & se vnum meminerit è conseruis. Paul. ad Philippens. 2. *Hoc sentite in vobis, quod in Christo Iesu, qui cum in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est, esse se æqualem Deo, sed semetipsum exinaniuit formam serui accipiens*, &c. Verè Rex Regum Dominus in ipsa diuinæ beneficentiæ exhibitione & formam, & habitum præ se ferebat conserui. Vt pulchrè dicat Theodotus homil. 1. de Natiuit. apud tom. 6. Concil. Ephesini. *Vt conseruus visebatur, vt Dominus beneficia impertiebatur: seruilem formam præ se ferebat, & gratiam diuinam vt Dominus subministrabat.* Et simul & Dominum, & seruum agebat, quis magis regalis quàm Iesus in beneficiis elargiendis, in gratiis subministrandis? Sed interea dum magna præstat vt Dominus, & ad minima se deiicit vt seruus. Nec detrectat seruilem formam, etiam dum ditissimum suum principatum in donis manifestat. Aiebat Luc. 12. *Beati serui illi, quos cum venerit Dominus inuenerit vigilantes. Amen dico vobis, quod præcinget se, & faciet illos discumbere, & transiens ministrabit illis.* Ecce tibi summus Dominus in regno suo vt facit discumbere famulos, illisque magnificum parat conuiuium. Nonne hoc sufficeisset, vt summi regis, summi principis præstantia ostenderetur? Quid aliud requirendum in principe, quàm quod suos cibet, quòd suos satiet, & ditet? At diuinissimus princeps etiam addere mauult, quod *ministrabit illis.* Est enim diuinissimi principis in summa exhibitione regalis magnificentiæ & faciem, & habitum præ se ferre conserui. Ad hæc ait D. Chrysol. serm. 24. *Præcinget se Deus, & faciet seruos discumbere, & transiens ministrabit illis: Discumbenti homini Deus adstat, & adstat in cælestibus, epulanti seruo seruit Dominus, & seruit accinctus pueris suis, ministris suis, ministerium facit Christus, & facit in patris gloria constitutus. Faciet & ille transitus suos, quia transiens ministrabit illis: de dominatione ad fidelium suorum pia transibit, & migrabit obsequia.* O diuinissimi regis magnitudo! quæ vel in ostensione ditissimi regni, vbi omnia facit abundare seruis, adhuc se vnum agnoscit è seruis, & simul coniungit magnificentiam principis, & formam seruitutis. Discant hinc principes mundi veram maiestatis altitudinem in eo sitam, quòd sciat non detrectare formam seruilem, etiam dum ostentat gloriam magnificentiæ suæ. Psalm 95. *Annuntiate inter gentes gloriam eius, in omnibus populis mirabilia eius.* Et quæ gloria, & quæ mirabilia hæc in Iesu fuerunt? Sanè hæc erat summa gloria eius, quod cum maiestate Dei formas serui coniungebat. Vt dicat D. August. serm. 12. de Nat. *Annuntiemus in gentibus gloriam eius, in omnibus populis mirabilia eius. In præsepio iacet, sed mundum continet; vbera sugit, sed Angelos pascit; pannis innoluitur, sed immortalitate nos vestit; lactatur, sed adoratur.* Hoc mirabile est, hoc gloriosum est etiam Deo, quod sic in Deitatis maiestate splendeat, vt nihil remittat eorum, quæ ad formam serui pertinent.

§. XI.

Ad crucis Domini conspectum mundialia decora vilescunt.

HOspitibus vescentibus sub arbore adstat Abrahamus vt seruus, ait enim textus: *Ipse verò stabat iuxta eos sub arbore.* Quid est sub arbore? Eutherius, & Origenes referunt ad crucis mysterium. Ne miremur, quod Abrahamus sub crucis imagine sese Dominum esse nesciat, & faciat conseruum. Qui dominatus, quæ dignitas, qui splendor mundialis non euanet ad crucifixi conspectum? Principes monebat Theophylact. orat. de adorat. crucis habita in tom. 2. Gethseri. *Rex es, Accede ad sceptrum Christi. Agnosce te seruum esse pretio magno emptum. Agnosce Dominum, tibi subiectos vt conseruos tracta. Vno enim sanguine empti sumus. Considera honoratissimum regalis dignitatis habitum tempore crucis illusum, coronámque gemmis distinctam spinis, & curis exasperatam, poténsque tuum sceptrum, & omnem speciem esse fragilem, & inanem arundinem, purpuram alienum esse bonum & sanguine manans; eam enim milites tibi circumdant. Genuflexiones, quibus adoraris, & acclamationes æstima plerásque fictitias, & ab illis, qui caput tuum non modò verberarent, sed amputarent. Hæc documenta discas, cum crucem adoras.* Equidem nullum regale decus in Christo non apparuit ludicrum, & inane, & abiiciendum tempore crucis, & purpura, & sceptrum, & corona, qualia sint in se Christus Dominus ostendit tunc temporis. Nequis ad crucis conspectum possit non se Dominum obliuisci, & habere seruum. Quò aspiciens Paul. ad Hebr. 12. ait: *Ideóque & nos tantam habentes impositam nubem testium deponentes omne pondus, & circumstans nos peccatũ, per patientiã curramus ad propositum nobis certamen, aspicientes in authorem fidei & consũmatorem Iesum, qui proposito sibi gaudio sustinuit crucem.*

crucem. Vbi ipse Iesus crucem sustinendam videt, statim præ illa contempsit vniuersa mundi gaudia, & regnum, & dominatus. Ait enim D. Anselm. ibi: *Proposito sibi a turbis gladio, dum vellent eum facere regem, noluit ille gaudium huiusmodi suscipere, sed postmodum sustinuit crucem, & illusiones, & opprobria: omnia enim terrena bona contempsit, vt in illis non quæreretur fælicitas.* Traducebat Iesus in cruce principatus, & potestates mundiales; & despiciens regna seruorum verbera amplexabatur, vt iam nos inde decora etiam mundi contemnamus præ seruitute Christiana. Vt dicat D. Athanasius oratione de Incarnat. *Signo autem crucis idola vniuersa deserta relinquuntur, omnis irrationalis voluptas conquiescit. Quilibet è terra ad cælos suspicit.* Vbi viuificæ crucis lignum affulget, vniuersa mundi idola, & mundiales deliciæ obtenebrescunt, & facilè reiiciuntur. Isaias cap 33. de viris fidelibus ait: *Regem in decore suo videbunt oculi eius; cernent terram de longè.* In quo decore? in decore & pulchritudine passionis, & crucis. Quem insinuabat Psalm... *Dominus regnauit, decorem indutus est.* Equidem dum à ligno regnat, maximus est decor eius. Vbi ergo videant homines in decore crucis Deum, statim cernent terram de longè; terrena omnia longissimè facta despicient. D. Bernard. sermone 4. in Ascensione: *Sequere ascendentem in crucem, vt non solùm super te, sed super omnem mundum mentis fastigio colloceris, vniuersa, quæ in terris sunt, deorsum despiciens, sicut scriptum est, cernent terram de longè.* Fugiunt sanè omnia terrena bona ad crucis aspectum, vbi Iesus expirauit in cruce, Matth. 27. *Terra mota est, & petra scissæ sunt.* Quò respiciens Amphilochius sermone in Sabbatho sancto ait: *Heri terra commota, velut de fuga consilium iniit.* Vbi mysteria crucis cœperunt, fugæ se dedunt; terrena omnia iam de longè videnda, & despicienda ab hominibus.

§. XII.

Crux Christi humanæ virtutis fulcrum.

NOn accumbit hospitibus Abrahamus, sed adstat. Sic enim textus: *Ipse vero stabat iuxta eos sub arbore.* De arboris enim beneficio veniebat, quòd senex staret, nec deficeret. Crede mihi, ille stare potest, qui præ oculis habet arborem viuificæ crucis. Ipse Abrahamus sacrificaturus filium, vbi peruenit ad locum sacrificij, antequam montis ascenderet cacumen, ait seruis suis Genes. 22. *Expectate hic cum asino, ego autem & puer illuc properantes.* Septuaginta legunt: *Sedete hic cum asina,* &c. Et cur expressè iubentur sedere? Quid si stare vellent? Non immeritò sedere iubentur, sed quia vt non admittebantur, vt mysterium crucis in Isaac figurandum viderent; sic fieri non poterat, quòd starent, & non deficerent. Ait D. Augustinus sermone 71. de tempore: *Sedete hic cum asina. Num asinam illam sedere fecit? Sedete cum asina dicitur, quia Iudæorum populus, qui in Christum crediturus non erat, stare non poterat, sed vt debilis, languidusque, qui baculum crucis despexerat, in terram casurus erat.* Non stat, sed cadit, qui baculum crucis despicit; qui autem ad crucem Dominicam respicit, is stare potest, nec est cur casum metuat. Ioann. 19. *Stabant autem iuxta crucem Iesu Maria mater eius, & soror matris eius,* &c. Quando omnes fugerant discipuli, fœminæ constantes stabant, sed vnde starent fœminæ, nisi de crucis vicinitate? Sic id in Crucifixi mysterium referens Chrysostomus ait: *Imbecillior sexus tunc fortior apparuit, ita omnia reformauit.* Ita, inquam, crucifixus Dominus ob oculos positus, omnia reformabat, vt faceret imperterritas, & constantes stare fœminas. Similiter Ioan. 20. *Maria autem stabat ad monumentum foris plorans.* Miror, quòd luctus mœrore confecta non magis deficeret, sed vt locum sepulchri, quo crucifixus Dominus conditus fuerat, attentè inspiciebat, sic inde confirmabatur, vt staret imperterrita. Ait S. Laurent. Iustinian. lib. de triumph. Christi agone cap. 24. *Stabat,* inquit Euangelista, *Maria ad monumentum foris plorans; sibi ipsi nempe indixerat, nusquam diuertere, donec quem diligebat, vbi positus fuerat, reperiret. Propterea stabat forti animo, spe viua, dilectione vulnerata, mœrore ebria, intentione inflexibili foras plorans.* Ex quo decreuerat à monumento non recedere, ibique crucifixum quærere nihil ad casum pertinens timebat, sed forti, & constanti animo, inflexibilique intentione stans perseuerat. Est equidem crucifixi vel vmbra firmissimum fulcimentum fidelium, ne in casus decidant. Exod. cap. 12. cauebat lex circa agni esum. *Sic autem comedetis illum: Renes vestros accingetis, & calceamenta habebitis in pedibus tenentes baculos in manibus,* &c. Quid est, tenentes baculos? Ait Nazianzenus oratione 2. in Pasch. *Hic lex fulcientem baculum tibi præscribit, ne vbi animo titubes, dum sanguinem Dei, & passionem audis, ac mortem, ac dum Dei patronus, atque defensor vis videri, impiè corruas.* Ecce dum passioni, mortique Saluatoris adstas, lex tibi baculum præscribit, & quid facit legalis iste baculus? Ne impiè corruas, cum Dei patronus ac defensor vis videri. Huc Petrus impingebat Matth. 16. quando audiens Iesum crucifigendum dicebat: *Absit à te Domine, non erit tibi hoc;* quasi enim Christi maiestatis patronus, & defensor ab illo mortē crucis depellebat, sed vt in reiectione crucis casus certissimus erat; sic in cruce Dominica complectenda baculus erat, quo mirificè sustentētur fideles.

Genesis 18. Cumq; comedissent dixerunt ad eum: Vbi est Sara vxor tua? Ille respondit: Ecce in tabernaculo est. Cui dixit: Reuertens veniam ad te tempore isto vita comite, & habebit filium Sara vxor tua. Quo audito, Sara risit post ostium tabernaculi. Erant autem ambo senes, prouectæq; ætatis, & desierant Saræ fieri muliebria. Quæ risit occultè, dicens: Postquam consenui, & dominus meus vetulus est, voluptati operam dabo?

§. XIII.

Intra ipsas res eleemosynæ præmium prosilit largitori profuturum.

NOndum ablata mensa in conuiuij fine hospites quærunt ab Abrahamo, vbi Sara sit? Sic enim dicit: *Cúmque comedissent, dixerunt ad eum: Vbi est Sara vxor tua?* Qui extranei erant, & prorsus ignoti, nominatim de Sara interrogant, quam nominari vnquam credebantur audiuisse. Solent externi homines ab hospitibus suis prius rogare nomina filiorum, vxoris, cognatorum, & inde de illis nominatim inquirere. At isti non ab Abrahamo, nec ab alio nomen Saræ discunt, sed ipsi in medium proferunt nomen tanquam sibi notissimum. Et cur non prius

dussima

dissimulant id discere à marito? Cur maluerunt ipsi prius Saram nominare, de qua nihil audiuerant? In manifestatione ignoti nominis sese iam volebant reuelare viro, & sui reuelationis beneficio honorare hospitem suum antequàm discedant à conuiuio. Proh eleemosynæ virtus! intra ipsas eleemosynæ res præmium trahit, quo largitorem muneret. Ait in præsenti Chrysost. *Postquàm largiter, & magna hilaritate seminauit hospitalitatem, statim manipulos vberrimos messuit. Nam vbi ea, quæ ex se erant, impleuit, declarata quoque fuit virtus iusti. Vt postea discas quantorum, & qualium bonorum causa fuerit iusto hospitalitas, manifestat se, qui afficit, & paulatim iustum sua magnitudine potentia docet. Quia dixit ei: Vbi est Sara vxor tua? statim per interrogationem indicauit ei, quod non esset ex vulgaribus aliquis, quandoquidem & mulieris illius nomen sciuit.* Ecce tibi, vt in ipso côuiuio peregrinis exhibito præmium inuenit Abrahamus, noscens ex interrogatione illorum de Sara, inter illos esse virtutem aliquam supernam, & diuinam, cui pateant vniuersa abscondita, & abstrusa. Non multum differtur præmium eleemosynæ exhibitæ, sed intra illius res & metitur, & conspicitur. Similiter Luc. 24. Iesus putatus peregrinus iter agebat cum duobus discipulis suis versùs Emaus, quem aduesperascente die coegerunt secum manere in hospitio. Mansit ille; mensam apponunt, panem porrigunt, accipit ille, & frangit: *Et cognouerunt eum in fractione panis.* Cur in fractione panis sese voluit Deus manifestare? vt in ipsa eleemosynæ re præmium homines misericordes acciperent. Ait D. Laurent. Iustinian. lib. de triumphali Christi agone cap. 25. inquiens: *In panis fractione potius quàm in prædicatione agnoscere meruerunt, quatenus sicut egeni miserti sunt, ita misericordiam reperirent.* Itaque quia egeni misciti ei panem porrexerunt, ideò in pane, & misericordiam, & præmium reperire meruerunt, qua Iesum cognouerunt. Crede mihi, è re misericordiæ prosilit miserentis præmium. Sareptana vidua dicebat 3 Reg. 17. *Viuit Dominus Deus tuus, quia non habeo panem, nisi quantum pugillus capere potest farinæ, & parum olei in lecytho.* Quid tunc? De hoc dedit Eliæ, & comedit Elias, & comedit ipsa cum familia, & hydria farinæ non defecit, nec lecythus olei imminutus apparet: licet enim hæc vasa vacuarentur sæpe, vbi in manus viduæ veniebant, statim & farinam, & oleum fundebant. Quò spectans Eucherius ibi ait: *Facta est igitur manus viduæ perenne torcular, & mola iugiter fundens.* Ecce tibi non aliunde, sed ab ipsa manu porrecta in egentis cibum indefectibiliter panis, & oleum manabant, quo vidua posset sustentari. In ipsa enim eleemosynæ re illius præmium nascitur. Nota est Thabitæ historia Actor. 9. Fœmina hæc erat multæ misericordiæ in pauperes, quæ tandem concessit fatis: vocatus Petrus adstat defunctæ, iubet ad vitam redire. Viuit illa statim imperio Apostoli, qui accedens, *dans autem illi manum erexit eam.* Et qui solo imperio fecit, vt ad vitam rediret, cur necessum fuit eius apprehendere manum, vt à feretro erigeret? Erat illa Thabitæ manus, quæ toties ad pauperum inopiam subleuandam extendebatur, & ideò in illa fructus eleemosynæ contactu Apostolico debuit designari. Ait Arator lib. 2. in Acta.

Illa manus meruit Petri contingere dextram,
Pauperibus quæ larga fuit.

Non in alio, sed in ipsa eleemosynæ re cœpit eleemosynæ fructus capi.

§. XIV.

Fœmina nomen vni Deo notum sit.

PRomissurus filium centenario, quærit de vxore eius nomen euulgans, dicens: *Vbi est Sara vxor tua?* Quam non viderat, quam nominare non audierat, nomine proprio vocat. Nec otiosè, sed vt in eo Deum ostendat, cui vni debet esse notum nomen nobilis fœminæ. Ait enim D. Chrysost. in præsenti. *Quia pollicebatur ei, quæ supra naturam, propter hoc & replicando nomen Saræ significauit, quod supra hominem esset.* Itaque in nominanda Sara, non hominem, sed Deum ostendebat; ea enim erat mulieris probitas, vt vni Deo cognita esse ex nomine videretur. Id quod in vxore Osiridis præstantissimi principis D. Synesius asserebat lib. 1. de prouid. *Osiridi vero Gynaceum esse aliquando ab hominibus visus filius indicio fuit, quanquam raro admodum puer Horus in conspectum hominum veniret. Vnam enim hanc mulieris virtutem Osiris esse dictitabat, si neque corpus eius atriensi porta, neque nomen efferretur.* Sic præstantissimus princeps suam familiam componebat, vt illi gynæceum esse, nimirum vxorium stratum nemo sciret mortalium, & maneret penitus ignoratum, nisi filius Horus sese, licet raro, conspiciendum daret hominibus. Erat enim apud hunc principem sanctum, quòd nobilium fœminarum nomen non efferretur extra portam domus. Quò spectans Dominus Exod. 11. iubebat: *Postulet vir ab amico suo, & mulier à vicina sua vasa argentea, & aurea,* &c. iubet, inquam, quòd vir postulet ab amico, fœmina autem non ab amica, sed à vicina, quasi non liceat fœminis cognosci ab aliis, quàm ab iis, qui sunt propinqui ipsius domus. Imò vt ait D. Nazianze. in Parænet. ad Olympiadem:

Hæc mihi laudatur mulier, quàm turba virilis
Omninò ignorat.

Prorsus equidem debet esse ignota hominibus nobilis, & proba mulier. Hinc dicebat Genes. cap. 7. *Facta est pluuia super terram quadraginta diebus, & quadraginta noctibus.* Nec otiosè positi sunt dies noctésque diluuij, sed vt exprimerentur etiam sexus diluuio absorpti. Per dies enim ostendebantur viri submersi, fœminæ autem per noctes. Et cur fœminæ per noctes? Ait D. Ambros. lib. de Noë cap. 13. *Actu vir clarior publico, fœmina obscurior tanquam domestica clausa parietibus & nocti proxima,* &c. Itaque fœmina & obscurior, & quasi tenebris obnubilata nulli virorum debet esse nota.

§. XV.

Creaturarum proprium est, quod necessariò absint.

ABrahæ hospites creaturas esse, non creatorem in eo manifestant, quòd recessum, & accessum proponunt, cum aiunt: *Reuertens veniam ad te tempore isto, vita comite,* &c. vbi reuersuros se dicunt, & abituros ostendunt, & in iis non Deum, sed Angelos eius esse se declarant. Sic enim Caiet. ibi: *Cœperunt Angeli manifestare se ipsos.* Equidem, qui adsit, & absit, qui accedat, & recedat, Angelus est, creatura est, cuius absentia toleranda est, vt necessaria. Vnus Deus, qui semper suis adesse & potest, & vult; quod creatum est, necessariam secum affert absentiam.

Aiebat-

Aiebat Dominus Ioan. 14. *Si diligeretis me, gauderetis vtique, quia vado ad Patrem, quia Pater maior me eſt.* Ex quibus manifeſtè conuincuntur hæretici aſſerentes in Chriſto nudam Deitatem permanere, nihil naturæ humanæ remanſiſſe in eo. Quos illa verba conuincunt: *Quia vado ad Patrem.* In quo enim datur viciſſitudo accedentis, & recedentis, implicat, vt ſit purus Deus, ſed ibi aliquid hominis eſt. Ait Gelaſius Papa lib. de duabus Chriſti naturis ex Amphilochio: *Maior eſt enim Pater eo, qui vadit ad eum, non eo, qui eſt in eo: ſicut enim Deus in patre ſum, ſicut homo vado ad Patrem. Ille ergo maior eſt pater, qui nunc vadit ad eum, non qui eſt in eo.* Planè eo ipſo, quod dicit, *vado*, aut *venio*, putatur eſſe aliquid proprium hominis, non Dei: hominis namque eſt & creaturæ cuiuis non ſemper adeſſe, ſed neceſſarios habere receſſus. Deus enim ſolus eſt, qui ſemper adeſſe poteſt, qui nullam ſui neceſſariam inducat abſentiam. Sic dum Ioan. 14. ait: *Vado, & venio ad vos.* Ponderat ipſe Amphilochius ſuprà apud Gelaſium: *Vado, & venio, vtrumque ſicut homo, ſicut Deus autem inſeparabiliter ſum vobiſcum.* Habes homo hoc in Deo, quòd inſeparabiliter tecum poſſit eſſe, quòd ita tibi adſit, vt ſemper tibi poſſit adeſſe. Minimè id in creatura habere potes, cuius neceſſum eſt, vt patiaris abſentiam. Multum falleris, ſi à creatura expectes quòd tibi ſemper præſens ſit, nulla hoc creatura præſtitit, ſed neque præſtare poteſt, cum id proprium ſit Dei, à quo ſolo id petere debes. De Magdalena locutus Dominus Luc. 10. ait: *Maria optimam partem elegit, quæ non auferetur ab ea.* Quæ pars erat hæc, quæ dicitur non auferenda? Elegerat Maria creata omnia tranſcendere, & vni aſſidere Deo, cuius ſolius eſt ſic ſuis adeſſe, vt poſſit nunquam abeſſe. Ex quo Philo lib. de Abraham monebat: *ſi cui contingit non ſolum rerum naturæ notitia, verum etiam patris factoriſque omnium, is ſe ſciat ſummum fœlicitatis attigiſſe faſtigium. Nihil enim eſt Deo ſuperius, ad quem ſi quis peruenit, precandum ei eſt, vt poſſit ibi conſiſtere.* Non creaturæ, ſed Deo precari debemus, vt ei poſſimus aſſiſtere, quando is ſolùm eſt, qui nobis ſemper poſſit adeſſe, & cui ſoli non ſit neceſſitas fugiendi.

§. XVI.

Riſui, & deſpectui ſubiacet ſenectus deliciis dedita.

Ridet Sara ſe in extrema ſenectute reduci ad coniugales delicias, quæ promiſſi filij ſunt ſemina. Sic ait: *Quæ riſit occultè dicens: Poſtquam conſenui, & Dominus meus vetulus eſt, voluptati operam dabo?* Et quidem ſi naturam ſpectes, communéſque leges viuendi, quod ſeniles anni dentur voluptati, & deliciis, vix poteſt non eſſe & riſui, & deſpectui. Id quod notans D. Chryſol. ſerm. 92. ſic loquitur in rem præſentem: *Quod autem riſui ſubiaceat ſenilis, & veterana conceptio; Sara probat, quæ ſibi cum reddi partum, donari filium, cum iam vita prope deerat, Domino promittente cognoſceret, & ipſa de ſuo partu riſit; eo quod riſui poſſet eſſe omnibus prægnans, & onerata canities ipſius germinis teſtatur ex nomine, dicente ſcriptura: Et vocauit nomen filij ſui Iſaac, quod interpretatur riſum.* Et in filij nomine, & in riſu ſuo oſtendebat Sara, quàm ſubiicere, ex ſe prægnans canities deſpectui, & riſui. Non equidem conueniunt ſenili grauitati carnalium voluptatum blanditiæ. Hinc ſenex illa, & effœta Eliſabeth mater Ioannis, vt concepit in ſenectute ſua Luc. 1. *Occultabat ſe menſibus quinque.* Quæ toties fleuerat ſterilitatem ſuam vix eius opprobrium ferens, cum ſit fœcunda, procurat deliteſcere, ne videatur menſibus quinque. Et quando fœcunditas tunc temporis gloriæ erat, & opprobrio dabatur ſterilitas; cur non magis oſtentat fœcunditatem ſuam diu expetitam? Fœcunditas illa in ſenectute accedens, vt præſupponebat iuueniles delicias, penè æſtimabatur probroſa ſenibus, & verecunda. Ait D. Chryſolog. ſerm. 92. *Occultabat ſe menſibus quinque, quia etſi erat diuini muneris, ſui tamen temporis non erat, quod habebat. Erubeſcit anus fœta, verecundatur vetula primis partus, & puerperam ſenectus abſcondit extrema, ne ſterilitatis opprobrium riſus fœcundæ ſenectutis augeret.* Verebatur Eliſabeth ne ſterilitatis opprobrium augeretur apud homines ex riſu fœcunditatis ſenilis. Vt enim ſterilitas opprobrio erat tunc temporis; ſic ſemper ſenes traditi voluptatibus carnis, lenociniiſque iuuentutis ſunt riſui, & deſpectui. Et quando ſeni non indecorum fuit in iuuenilibus luſibus inueniri? Cauebat Athanaſius ille Patriarcha epiſt. 5. *Videndum eſt etiam, vt coniugium non ſolum licitum ſit, & conceſſum, ſed decorum quoque: Ne, inquam, puella ſeni nubat.* Meritò indecorum putat, quòd ſenex deſcendat ad ludos iuueniles.

Geneſis 18. Dixit autem ad Abraham: Quare riſit Sara vxor tua dicens: Num verè paritura ſum anus? Numquid Deo quidquam eſt difficile? iuxta condictum reuertar ad te hoc eodem tempore, vita comite, & habebit Sara filium. Negauit Sara dicens; Non riſi, timore perterrita. Dominus autem: Non eſt, inquit, ita: ſed riſiſti.

§. XVII.

Primarios viros, vt maximè decet natalium nobilitas.

Ex Agar acceperat Abrahamus filium, ſed adhuc Dominus filium alterum de Sara promittit dicens: *Habebit Sara filium.* Et meritò cauet Deus, ne filius promiſſionis de ancilla ſit, ſed de ingenua & nobili ſtirpe originem ducat. Eſt equidem hoc à Deo in ſuis primariis viris prouiſum, vt ſimul natalium ſplendore, & virtutum effulgeant. Luc. 1. *Fuit in diebus Herodis Regis Iudææ Sacerdos quidam nomine Zacharias de vice Abia, & vxor illius de filiabus Aaron, & nomen eius Eliſabeth.* Non ſolum Zachariæ notatur genus illuſtre, ſed quod minus vſitatum eſt in ſcripturis, & vxoris illius Eliſabeth, genus edicitur ab Aaronis deſcendiſſe familia. Et cur ſic etiam in Eliſabeth genus Sacerdotale monſtratur, niſi vt oſtendatur cauſa, cuius gratia aſſumpta fuerit in matrem tanti viri? Illam enim præcurſoris matrem faciebat non ſolum ſanctitas vitæ, ſed & generis nobilitas, quod in primariis ſuis viris ſolebat Dominus non oſcitanter requirere. Ait D. Paulinus epiſt. 10. ad Seuerum: *Auxit maritum Sacerdotis commemorata nobilitate coniugij, vt illa, quæ concors in itinere iugum veritatis cum marito trahebat ad pariendum eligenda per Angelum dignior & viro Sacerdote, & filio prophetis præferendo exſiſteret: quam diuinis idoneam dotibus non ſolum vitæ iuſtitia, ſed familiæ prærogatiua*

fecisset. Inde equidem Elisabeth eligitur in matrem tanti viri, quia in sanctitate vitæ, & generis splendore respondebat, & marito, & filio. Requiri enim à Deo solet in primariis viris. præsertim, qui rem pacificam administrant, cum virtutis exemplo natalium lumen. Sic Numer 3. cauebat Dominus: *Aaron autem, & filios eius constitues super cultum sacerdotij.* Ecce tibi non ad filios Mosis, sed ad filios Aaron designauit dignitatem sacerdotij. Et cur non magis Moysis posteritas ad sacerdotium eligitur? Nónne Moyses clarior Deo? Nónne præstantior coram Deo? Cur ergo non magis filiis suis sacerdotium acquisiuit? Fuerat vxor eius Æthyopissa, & ideò cauit Deus, ne viri, qui eligebantur in tantum sacerdotij munus, turparentur de genere aliquo natalitio. Ait Theodor in cap. 18. Iudicum. *Solius enim Aaronis genus iussit Deus fungi officio sacerdotali. Et existimo propterea quod legislator vxorem duxerat alienigenam eos, qui ex ipso nati erant, iussisse referri in numerum Leuitarum non sacerdotum, ne contumelia afficeretur dignitas sacerdotalis, si exprobraretur cognatio.* Habebant filij Aaron matrem ex tribu regia; habebant filij Moysis matrem alienigenam, ideò hi excluduntur à Deo, ne sacerdotes sint, illi sacerdotes fiunt, vt quorum parentes commendabat, & vitæ splendor, & generis nobilitas. Decet enim maximè primarios viros quod ex moribus, & ex natalibus affulgeant. Sic etiam filio suo Deus auos, proauósque regalibus sacerdotalibúsque infulis claros prouidit, vt videre est Matth. 1. *Iesse autem genuit Dauid regem. Dauid autem rex*, &c. Et qui omnia paupera, & abiecta sibi assumpserat, cur auos ex regali culmine sibi prouidit? Ait D. Paulinus epist. 10. *Dignum erat, vt vnigenitus Dei, & primogenitus totius creaturæ, & vniuersi corporis caput, etiam in generis corporei dignitate primatum teneret, vt vnus in cœlo Dei filius ante sæcula ineffabili natus exordio, etiam in terra illustrium titulorum sibi apices vendicaret, regum pariter, & sacerdotum clara progenies.* Sanè qui tantus nascebatur in terris, non abs re commendationem trahebat ex regia vena nascendi. Vide infrà lib. 6. cap. 1. §. 7.

§. XVIII.

Eò præcellentior quis, quo minus de hominibus accepit.

POsset Dominus de fæcunda, & iuuene Agar filium promissionis Abrahamo educere, sed maluit de sterili Sara, & sene semel, & bis asserens: *Habebit Sara filium*, &c. Cur non magis de fæcunda, & iuuene? Cur huic prætulit sterilem & senem? Conducebat ad præstantiam filij nascituri, vt de sterili, & sene nasceretur; inde enim præstantior apparebat, quo minus de hominibus habebat. Ait pulchrè D. Chrysolog. sermone 90. *De Abraha, & Sara emortuis extrema senectute corporibus, & à patris, matrisque nomine famosissima sterilitate submotis, Isaac ad totam fæcunditatem Israëlitici germinis erupit, cui non obfuit tantum defuisse naturam, quantum nasci profuit authoris beneficio, non naturæ.* Defecerat iam ipsa natura in parentibus, ne ex illis oriretur filius. Quid tunc? Cessit id in damnum aliquod nascituri? Absit. Quando enim in defectu naturæ Deus occurrit, id in maximum erat nascentis profectum, qui totum, quod erat, vni debebat diuino beneficio Proh hominis fælicitas! Proh summa præstantia viri! Non potest non tibi ad summum proficere, quod nihil debeas hominibus, sed totus maneas Deo adscriptus. Quò spectans Psalm. 117. canebat: *Bonum est confidere in Domino, quàm confidere in homine.* Quasi inde exeat maxima ratio præstantiæ, & honestatis, si quis nihil habeat in homine positum, sed totum se referat ad Deum. Ex quo Tertullianus lib. 4. in Marc. ait: *Creator benedictionis, & laudis humanæ sectatores incusat per Esaiã: Populus meus, qui vos beatos dicunt, seducunt vos, & vias pedum vestrorum disturbant. Prohibet & fidere omnino in hominem, sic & in laudem hominis, vt per Hieremiam, Maledictus homo, qui spem ponit in homine. Nam & in Psalmo: Bonum est fidere in Deum, quàm fidere in hominem. Ita totum, quod ab homine captatur, abdixit creator, nedum benedictionem.* Expende ab illis: *Totum, quod ab homine captatur, abdixit creator*, &c. Quidquid per homines venit, vel ipsa benedictio suspecta est creatori, qui ad profectum suorum hoc in primis amat, vt in illis desit quidquid est hominis, & magis in illis appareat Deus, quàm homo. Vtinam in nobis deficiat quidquid est hominis, vel naturæ ipsi renuntiemus propter Dominum; sic inde proficiemus, vt in Deos transisse putari vulgo possimus. Præstantissimus omnium hominum Iesus Dei filius Luc. 5. incidit in Leprosum. *Et extendens manum tetigit eum, dicens: Volo. Mundare. Et confestim lepra discessit ab illo. Et ipse præcipit illi, vt nemini diceret, sed vade, ostende te Sacerdoti, & offer pro emundatione tua*, &c. Lepra mundato non permittit, quod euulget creatorem suum, sed iubet, vt offerat munus Domino. Et quando requirit ab illo muneris oblationem, cur non simul patitur, vt eius facinus annuntietur omnibus? In enuntiatione facinoris aliquid posset esse, quod pertineret ad hominem; in oblatione muneris in templo, totum referebatur ad Dominum: sic Iesus, quod hominis posset esse, vetuit, vt quo magis refugit, quæ sunt hominis, eo clariùs ostenderet diuinitatis in se manentis glorias. Ait D. Hieronymus lib. de vera circumcisione fatus: *Dum hominem, quem in carne viderat, leprosus laudare prohibetur, Deum tamen muneris oblatione magnificat. Nec quasi homo prædicandus, cui vt Deo sunt curationum vota soluenda, nec in platearum angulis carnaliter celebrandus, qui spiritualiter sit adorandus in templo; vt si secundùm hominem nil requirit, secundùm Deum diuinæ virtutis gloriam promereatur.* Quid pulchrius? Expende ab illis: *Si secundùm hominem nil requirit*, &c. Vbi enim facis quod tibi quidquid hominis est, deficiat, in eam exurgis perfectionem, qua diuinæ virtutis in te habitantis, tibique fauentis glorias promereatis. Quo nihil potest inueniri præstantius.

§. XIX.

Hominem exuas, vt Deum dignè excipias.

NOn de iuuene, & fœcunda puella, sed de sterili, & senio confecta Sara filius promissionis nascitur, iuxta illud: *Habebit Sara filium.* Et cur ad Isaac generandum eliguntur parentes steriles, & senio iam graues, & penè exanimes? Erat in Isaac semen benedictum, ex quo Dei filius venturus erat in carne. Meritò ergo tunc parabatur vterus suscepturus Isaacum, cùm penè exuebat à se quidquid hominis erat, quidquid erat humanum. Luc. 1. de matre præcursoris Domini ait: *Ecce Elisabeth cognata tua, & ipsa concepit filium in senectute sua, & hic mensis est sextus illi, quæ vocatur sterilis.* Et sterilis, & senex mulier eligitur in matrem Ioannis, & quando sterilis

lis erat, cur adhuc expectatur, vt ſeneſcat, & emoriatur eius caro. Vt ſic concipiat Ioannem? Pulchrè ait D. Chryſol. ſerm. 91. *Eliſabeth ſancta partus non ablatus eſt, ſed dilatus donec tranſiret tempus carnis, paſſio corporis, coniugij neceſſitas, voluptatis cauſa, cupiditatis ſenſus, & totum, quod humana cõfundit, & grauat conſcientiam. Mundabatur enim longo tempore ſacrificij domus, ſanctitatis hoſpitium, via metatoris Chriſti, Angeli domicilium, aula Spiritus ſancti, templum Dei*, &c. Ecce tibi expectabatur, vt quidquid carnis, quidquid humanæ paſſionis erat, extingueretur, exueretur à matre, vt poſſit in ea concipi Præcurſor Chriſti Ioannes. Et quanto magis debent exui humanæ paſſiones, vt ipſe Chriſtus in nobis inhabitet? Sanè vt vel Iſaac, vel Ioannes, in quibus Chriſtus erat, concipiantur, expectandum fuerit, vt prius exueretur in parentibus omnis humana paſſio, vt oſtendatur, quàm exuere hominem debes, vt in te dignè Chriſtus recipiatur. Hinc de Maria cum audit ad ſe venire Deum, dicit Luc. cap. 1. *Quæ cum audiſſet turbata eſt, & cogitabat qualis eſſet iſta cogitatio?* Et quæ tunc temporis erat Mariæ cogitatio? Ait Andræas Cretenſis ibi: *Cogitationes ſuas ſtatim conuertit ad primæ parentis lapſum in animo ſecum ſuo voluens deceptionis primæ caſum.* Et ſanè quæ tota erat plena gratia, & Spiritu ſancto, nullius ſibi conſcia, vnum poſſet vereri humanum ex primo ortum contagio, de cuius immunitate certificari volebat, vt ſe dignam Deo excipiendo putaret. Nihil in ſe humanarum paſſionum cognoſcẽs de ſola primæ originis infectione cogitabat, volens ab illa eſſe immunis, vt erat, & ſic dignè in ſe Deum recipere. Magdalenæ enim dicebat Ieſus Ioan. 20. *Noli me tangere, nondum enim aſcendi ad Patrem meum.* Vetabat Dominus ſe tangi, & excipi à muliere alioquin ſancta. Et cur ſic modò cauet hoſpitam ſuam? Non prorſus veterem hominem exuerat. Ait ſapienter D. Ambr. in Luc. cap. 23. *Prohibetur Magdalena tangere, quia nondum inhabitare Chriſtum corporaliter plenitudinem diuinitatis, vt Paulus, acceperat; nondũ euacuauerat ludibrium ſæculi carnis ambiguum, nõdum vitam vixerat Chriſti.* Priùs debebat euacuare quid carnis haberet, quidquid ſæculare, & humanum pateretur, & totam ſeſe Chriſto dedere, vt ſic illum exciperet. Priùs dicere debebat, viuo ego, iam non ego, ſed viuit in me Chriſtus; niſi enim de veteri homine prorſus exuto, & extincto non viuimus vitam Deo excipiendo dignam. Quò ſpectans D. Zeno lib. 3. ſerm. 26. de fonte Baptiſmatis, quo regeneramur, locutus ait; *O magnam prouidentiam Dei noſtri! O bona matris charitas pura diuerſo genere, ſexu, ætate, conditionem ſuſcipiens necat odio criminum, vt nouerca; pia ſeruat, vt mater, necatóſque non ante viuificat, quam omne virus vetuſtatis extinguat.* Et quidem vt vita illa vitaliſſima viuamus, qua Deum in nobis poſſimus excipere, omne prius virus vetuſtatis pellendum eſt, vt nihil maneat in nobis hominis vetuſti.

§. XX.

Eleemoſyna facit, ne ſupremus iudex in pœnam peccatoris exurgat.

INcredula Sara de promiſſo ſibi ſeni partu riſit, & adeò riſit, vt Deus illam reprehenderet apud maritum aiens: *Quare riſit Sara vxor tua? dicens, Num vere paritura ſum anus? Numquid Deo quidquam eſt difficile? iuxta condictum reuertar, & habebit Sara filium.* Reprehendit Saræ incredulitatem, ſed nullam illi pœnam irrogat, imò adhuc promittit filium. Non ſic Luc. 1. actum eſt cum Zacharia, de quo, cùm accepiſſet promiſſionem filij ait; *Dixit Zacharias ad Angelum. Vnde hoc ſciam? Ego enim ſum ſenex, & vxor mea proceſſit in diebus ſuis.* Cui ſtatim Angelus: *Ecce eris tacens, & non poteris loqui*, &c. Sara, & Zacharias audiunt Angelum promittentem ſibi filium, vterque promiſſionem excipit, vterque ſenectutem obiicit ſuam, quaſi nequeat fieri, quod ſenibus naſcatur filius, ſed Zachariæ pœnam incredulitatis Angelus irrogat, quòd maneat mutus; Saræ nullam pœnam infert. Cur non magis iubet Saram mutam eſſe? Cur ſimili vocis amiſſione non fœminam caſtigat, qui ſic propter eandem culpam caſtigauit virum? Sanè totum hoc Dei colloquium cum Sara erat, *Poſtquam comediſſent.* Poſtquam exceptus conuiuio à Sara confectos panes prandiſſet, prandium autem peregrino & pauperi exhibito, ſic diuinum iudicem obligat, vt nequeat pœnam de erratis inferre hoſpiti ſuo. Dauid inauditum Miphiboſeth damnauerat bonis; qua iniuria accepta ait Miphiboth 2. Reg. 19. *Fac quod placitum eſt tibi. Tu poſuiſti me ſeruum tuum inter conuiuas menſæ tuæ, quid ergo habeo iuſtæ querelæ? Aut quid poſſum vltrà vociferari ad Regem?* Bonus princeps iniuriam acceperat à Dauide, & quidem magnam iniuriam: ſed vbi recordatur ſe quotidie in menſa Dauidis comedere, adeò ſe ſentit obligatum, vt nequeat aduerſus illum mutire. Ait enim, compoſitus ſum inter conuiuas tuos, quid poſſim vltra vociferari ad Regem? Vbi explicatiùs in rem præſentem legit Abul. quæſt. 28. *Quid mihi plus eleemoſyna ad clamandum plus contra Regem?* Planè eleemoſyna accepta clamores vniuerſos, & maligna verba ſuffocat aduerſus largitorem. Quis princeps damnum vellet inferre ei, cuius conuiua eſt, cuius panibus veſcitur? Hinc monebat Deuter. 16. *Non apparebis coram Deo vacuus.* Quæ ponderans D. Chryſoſt. hom. 2. in epiſt. 2. ad Timotheum ait: *Idcirò pauperes ante fores, adſtant, vt nemo vacuus ingrediatur, vt miſericordia comite ſecurus introeat.* Qui non vacuus, ſed cibis largiendis Deo accedit, de tanta miſericordia in pauperes, & peregrinos ſecurus introit. Crede mihi, non offenderis, licet, multáque peccaueris, ſi viſcera miſericordiæ in pauperes, & peregrinos tuleris, hæc peccata tua abſcondent coram Domino. Perſecutores Chriſti Domini Phariſæi, & Sacerdotes ſummis erant criminibus obnoxij, deplorati erant homines, vt penè viderentur remedium ſalutis habere non poſſe. Hi dum refuſum vident pretium ſanguinis Chriſti, Iudas enim nummos acceptos refuderat in templum Matth. 27. *Conſilio inito emerunt ex illis agrum figuli in ſepulturam peregrinorum.* Quid tunc? Ait D. Aug. ſerm. 121. de temp. *Emerunt*, inquit, *ex illis agrum in ſepulturam peregrinorum. Inuenit tandem mens cæca remedium.* Quippe deplorati licet videantur, ſummiſque ſint obſtricti criminibus, dum pauperes dum peregrinos colant, remedium habent, quo ſine ſupplicio, ſi ſapiant, euadere poſſent. Nunquam non eſt remedium ſalutis ei, qui peregrinis excipiendis, curandiſque dat operam.

Geneſis 18. Cum ergo ſurrexiſſent inde viri, direxerunt oculos contra Sodomam; & Abraham ſimul gradiebatur deducens eos. Dixitque Dominus: Num celare potero Abraham, quæ geſturus ſum, cum futurus ſit in gentem magnam, ac robuſtiſſimam, & benedicendæ ſint in illo omnes

nationes terræ? Scio enim quòd præcepturus sit filiis suis, & domui suæ post se, vt custodiant viam Domini, & faciant iudicium, & iustitiam: vt adducat Dominus propter Abraham omnia, quæ locutus sum ad eum.

§. XXI.

Deus vt iustis gratiam, sic peccatoribus infert pœnam.

EX Abrahami hospitio contendunt Angeli contra Sodomam, dicit enim: *Cum ergo surrexissent inde viri, direxerunt oculos contra Sodomam.* Qui erga Abrahamum adeò gratiosi, & affabiles erant, inde surgentes sese iam seueros ostendunt aduersus Sodomam. Hoc sanè maximè est Dei proprium, qui vt iustis gratiam exhibet, sic seueritatem contorquet in peccatores. Vt dicat D. Ambros. in præsenti: *Sicut visitatio Domini timentibus exhibetur, ita etiam impiis pœna reponitur. Abraham deducebat hospites ad humanitatis gratiam, addebat obsequia. Sodomitæ proprietatis officiis impuritatis augebant flagitia. Datur itaque iusto benedictionis gratia, & posteritatis hæreditas: offensa autem peccatorum exponitur.* Sic semper Deus graditur iustis gratiosus, seuerus peccatoribus. Nec inter gratias iustis faciendas obliuiscitur seueritatis in peccatores. Luc. cap. 6. dicebat Dominus: *Beati pauperes spiritu, quia vestrum est regnum Dei. Beati, qui nunc esuritis, quia saturabimini. Beati, qui nunc fletis, quia ridebitis. Beati eritis cum vos oderint homines, & cum separauerint vos, & eiecerint nomen vestrum tanquam malum propter filium hominis. Gaudete in illa die, & exultate; ecce enim merces vestra copiosa est in cœlo. Secundum hæc enim faciebant prophetis patres eorum. Verumtamē væ vobis diuitibus,* &c. Expende, & quàm gratiosus sese exhibeat Dominus in effundendis benedictionibus, & quàm seuerus in contorquendo væ. In id maximè incumbebat, vt benedictionibus impleret pauperes, esurientes, lugentes, afflictos, quibus beatitudinem patefacit, & gaudia profert. Sed statim in diuites superbos sic iacula torquet, *Væ vobis diuitibus.* Quorsum hæc Domine? Cum gratias effundis, & benedictiones, tunc etiam accedis ad rigores? Equidem ea est Dei conditio, vt iustis gratias effundat, & inde seueritatem vertat ad peccatores. Ait Tertul. lib. 4. in Marc. *Vt quia præmiserat in benedictionibus benignitatem, subiiceret etiam in maledictionibus seueritatem, amplitudinem disciplinæ vtriúsque instruenda, tam ad benedictionem sectandam quàm ad maledictionem præcauendam.* Duo hæc munera Deo sunt cordi; vt gratum, vt blandum se exhibeat piis, & sceleratis rigorosum. Adeò vt quando thesauros misericordiæ suæ iustos aperit, iam inde euolet vt puniat peccatores. Matth. 17. *Assumpsit Iesus Petrum, & Iacobum, & Ioannem fratrem eius, & duxit illos in montem excelsum seorsum, & transfiguratus est ante eos.* Cur solos tres assumit in testes tantæ gloriæ? Cur patefacturus suos thesauros, reliquit nouem Apostolos, & solos tres assumpsit? Erat inter Apostolos Iudas, qui non debebat assumi, & si solus relinqueretur, veniret inde in agnitionem culpæ suæ. Ideò Deus cæteros cum Iuda relinquit, ne ipse haberet, vnde scelus suum tam celesti claritate agnosceret, simul castigans impium ignoratione peccati, & pios ostensione gloriæ remunerans. Vt dicat D. Damascen. orat. de Transfigurat. *Ad hunc modum proditori quidem proditionis crimen occludit. Apostolis autem diuinitatem suam patefacit.* Simul Apostolis gratiam facit, eis reuelans gloriam suam, & supplicium infert traditori, dum occasionem illi aufert videndi sceleris sui.

§. XXII.

Diuinæ gloriæ manifestatio, diuinorúmque fauorum communicatio maior in illis inuenitur, qui vtiliores plurimis sunt.

ECce tibi causa sese aperiendi Dei, & communicandi se creaturis, nimirum, quòd inde ad plurimos deriuetur fructus. Sic ait: *Num celare potero Abraham, quæ gesturus sum, cum futurus sit in gentem magnam & robustissimam, & benedicendæ sint in illo omnes nationes terræ? Scio enim, quod præcepturus sit filiis suis,* &c. Quia Abrahamus pater futurus erat omnium nationum, quas directurus erat in benedictiones diuinas, sic Deum tenuit, vt illi magnalium suorum thesauros aperiret. Hæc est enim Dei notissima œconomia, quòd sese aperiat, vel obstringat homini iuxta maiores vel minores fructus, & vtilitates ex illo in alias profecturas. Matth. 4. erat Iesus in deserto, cui accessit Diabolus, dicens: *Si filius Dei es, dic vt panes fiant lapides isti.* Cordi erat Iesu se filium Dei manifestare mundo, & posset tunc se manifestare in conuersione lapidum in panes. Sic enim se se manifestauit postmodum in nuptiis Cana per conuersionem aquæ in vinum. de qua dicit Ioan. cap. 2. *Hoc fecit initium signorum Iesus in Cana Galilææ, & manifestauit gloriam suam, & crediderunt in eum discipuli.* Cur ergo similiter in conuersione lapidum in panem non se manifestauit, quando ad hoc venerat in mundum? An quia id petebat Diabolus? sed etiam petenti Diabolo, vt permitteretur in porcos ire, Luc. 8. annuit Iesus. Cur modò non annuit petenti conuersionem lapidum in panes, qua ostenderetur eius gloria, vt ostensa fuit per conuersionem aquæ in vinum? Rationem insinuat textus inquiens: *Manifestauit gloriam suam, & crediderunt in eum discipuli.* Manifestationem in conuersione aquæ secuta est multorum fides; manifestationem illam in conuersione lapidum nullus sequeretur fructus, nulla vtilitas circa conuersationem mundi. Deus autem in manifestationibus suis respectum semper habet ad vtilitatem plurimis futuram. Ait Ruper. lib. 3. de gloria, & honore filij hominis: *Fortè enim putas, quia gloriam suam manifestauisset, si ad eius dictum lapides facti fuissent panes, sicut in eo gloriam suam postmodum manifestauit, quod ad eius nutum aqua in vinum conuersa est, sed non ita est; vbi enim hoc fecit initium signorum, & sic manifestauit gloriam suam, non gloria fuit inanis, sed gloria cum fructu, quem videlicet fructum protinus Euangelista præsentat dicens: Et crediderunt in eum discipuli eius.* Huc accedant, qui volunt confirmare manifestationes Dei, & communicationes illius factas seruis suis. Respiciant fructus, & vtilitates inde prodeuntes ad multorum salutem. Quod si videant plurimi, inde roborari, instrui, trahi in salutis viam, credant ratas esse illas manifestationes diuinas. At si paruus aut nullus est fructus, sed solùm manent in ostentatione sterili fauoris diuini; suspectæ tibi sint illæ manifestationes. Crede mihi, Dominus in fauoribus exhibendis hunc habet scopum, vt vniuersalitati hominum proficiant. Genes. 32. dum Iacob solicitus quadam

dam nocte fuisset de familia sua tutanda ab Esaü feritate: *Ecce vir luctabatur cum eo vsque manè.* Vir dicitur, qui Angelus erat, in forma viri apparens. Nec desunt, qui putent illas apparitiones Angelorum fuisse factas in veritate carnis humanæ assumptæ. Putatur enim non fuisse sola apparens figura carnis, sed vera caro hominis; quam sententiam & probat Tertullianus. Qua supposita adhuc dubium est, si vt erat vera caro illa assumpta ab Angelis, sic etiam erat ab homine nata? Ego vt improbo fuisse veram carnem, sic nego fuisse natam: Tertullianus autem in suo figmento persistens, vt putet veram fuisse carnem, asserit tamen non fuisse verè ex homine natam. Et quando admittit, quòd vera caro assumpta fuerit ab Angelis, cur non admittit datum etiam illis fuisse, quòd assumerent carnem ex homine natam? Ait ipse lib. 3. in Marc. *Innata erat quia solus Christus in carne ex carne sua nasci habebat, vt natiuitatem nostram natiuitate reformaret.* In falsa sententia ratio inuenitur præclara, & generalis, quam debent in donis diuinis Theologi spectare. Qui admisit datum fuisse Angelis, quòd incarnarentur, & in veritate carnis venirent ad homines, vt illis proficerent: non admisit datum illis fuisse, quod vt habebant veram carnem, haberent etiam carnis natiuitatem. Et cur hoc non admisit? Quia nimirum sola natiuitas carnis Christi profectura erat hominum natiuitatibus; & quando natiuitas carnis Angeli non profectura erat hominibus regenerandis in Christo; nec erronea mens potuit fingere datum fuisse à Deo Angelis, quòd ex hominibus potuerint nasci. Hæc sit vna regula pro donis diuinis examinandis, si nimirum proficiant hominibus in Christo regenerandis.

§. XXIII.

In doctrina vtilitas maximè respicienda, vbi de Christi Domini specu.

Illud gratum in Abrahamo, quòd viam salutis præcepturus sit, quippe ait; *Scio enim quod præcepturus sit filiis suis, & domui suæ post se vt custodiant viam Domini,* &c. Hoc maximè facit ad laudem optimi præceptoris, quòd non doctis fabulis confingendis incumbat, sed vtilia ad salutem propinet. Vt dicat Ecclesiastes cap. 10. *Verba oris sapientis gratia.* Vbi D. Hieron. *Loquatur vir sapiens verba scientiæ verbáque gratiæ, quæ vtilitatem possent præbere audientibus.* Inde vir sapiens scitur, si eò spectat in doctrina tradenda, vt audientibus vtilitatem afferat, ne in inanibus tempus adsumant, sed ea discant, quibus possint diuinam gratiam solicitare. Hinc sapientissimus Moyses aggressus mundi opificium explicare Genes. 1. ait: *In principio creauit Deus cælum, & terram:* & insuper quàm breuissimè dicit, vt verbo Dei, & aues, & pisces, & animalia fuerunt generata. Et cur sic breuiter perstrinxit res, de quibus alij impleuerunt longa commentaria? An quia solum sciebat id, quod fuerat factum demonstrare? Sciebat equidem quidquid & philosophi, & astrologi in suis scholis versant, sed bonus præceptor maluit ad vtilia nostræ saluti festinare. Ait D. Ambros. lib. 6. Exam. cap. 2. *Certè Moyses eruditus erat in omni sapientia Ægyptiorum, sed quia spiritum Dei accepit, quasi minister Dei inanem illam, & vsurpatoriam in philosophia doctrinam veritatis rationi posthabuit, & ea descripsit mihi, quæ nostræ spei accommoda putauit. At non ille putauit dicendum quantum de spatio aeris occupet vmbra terræ, cùm Sol recedit à nobis,* &c. *Vidit enim in sancto Spiritu non illas marcescentis iam sapientiæ vanitates sequendas, quæ rebus inexplicabilibus mentem nostram occupant, ludúntque operam, sed ea potius describenda, quæ ad virtutis spectarent profectum.* Hic est verè sapientium scopus ne tempus terant in leuibus, & inanibus indagandis, sed doctrinam ad vtilitatem conuertant, & doceant ea, quæ vitæ, & saluti prosint. Supra locuta diuina scriptura de Thare ait Genes. 11. *Tulit itaque Thare Abraham filium suum & Loth: : eduxit eos de Vr Chaldæorum, vt irent in terra Chanaan; veneruntque vsque Haran.* De Chaldæa educit filios suos Thare, & iubet, vt quiescant in Haran siue Charras, quæ eadem ciuitas est. Et quid inde mysterij elicitur? Ait Philo lib. de somnis: *Chaldæa relicta Charras migrasse Thare dicitur, ducens secum & filium Abram, & cæteros consentientes: : Chaldæi vacant obseruandis syderum cursibus. Charrenses circa sensus occupantur. Cæterum sacra eloquia sic scrutatorem naturæ interpellant: Quid de sole quæris, sit ne pedali latitudine an tota terra maior? Quid de Luna lumine proprium, aut mutuatum præferat? Cur es curiosus in rebus sublimibus nihil ad te attinentibus? Cur subtiliter scrutaris de syderibus? Propinqua considera, imo te ipsum. I, Charran, considera oculos, aures, nares, cætera instrumenta sensus, & disce summam philosophiam, vel potius summè necessariam veritatem, quærendo quid sit videre, & quomodo videas, quid sit audire, & quomodo audias,* &c. Ad hanc doctrinam necessariam sapientes vniuersi debent maximè respicere, nimirum quomodo sensus dirigantur, componantur, ne in via salutis faciant nos errare. Sit noster Athenæus non Chaldæa inutilibus, & vanissimis quæstionibus vacans, sed Charras, in qua necessariæ quæstiones aguntur circa sensus humanos expoliendos, dirigendos, vt rectà ad vitam abeant. Quæ sapientia, vt omnibus conuenit, maximè Christianis aptatur, quorum Athenæus absque dubio est Charras, nimirum specus. (Sic enim Philo nomen ibi interpretatur:) specus, inquam, in quo Dominus mundi magister natus apparuit. In quem qui aspicit, fallar si aliud velit docere aut sapere. Matth. 2. Chaldæi Magi venerunt Hierosolymam clamantes: *Vbi est, qui natus est Rex Iudæorum? vidimus stellam eius in oriente, & venimus,* &c. Ad Deum veniebant. Sed adhuc de sideribus aliquid meditantur, eorúmque aliquam vim æstimant, quam docere volunt Hierosolymitanos. Tandem Bethlehem contendunt, specum intrant, Puerum adorant, *& responso accepto in somnis, ne redirent ad Herodem, per aliam viam reuersi sunt in regionem suam.* Et cur diuinum responsum illos de via mutanda admonet? Cur id stella non facit? Quando stella illos adduxit, illis viam, quâ venirent, ostendit: cur eadem illos non deducebat, & illam alteram viam reditus monstrabat? Voluit stellarum doctrina viris, qui Christum viderant; nec iam stellarum cursum videre vellent positi in eo, vt Iesum solum, & saperent, & annuntiarent. Quò spectans Cæsarius Nazianzeni frater Dialog. 2. fatur: *Cum autem remissior, & infirmior magia facta fuisset per Deificati hominis natiuitatem, qui stellas fundauerat, & ordinem ipsis præscripserat: re intellecta errantes illi Chaldæi confirmato ad supplicandum animo, expiato errore suo eunt sponte quasi Euangelistæ, & primi præcones gentium de diuini hominis aduentu. Surgentes igitur clamant: Puer natus est nobis, & filius datus est nobis,* &c. Proh sapientissimi, & fœlicissimi Magi, qui vt intrarunt specum Bethlehemiticum, non amplius de stellarum cursibus

cursibus curant, sed hoc satagunt, vt Christum vniuersi sapiamus. Et quidem in Christi specu inutiles quæstiones non habent locum, sed vtilia, & necessaria docemur. Hinc Ioan. 20. Petro interroganti de Ioanne respondit Dominus: *Sic eum volo manere, donec veniam, quid ad te? Tu me sequere.* Vbi D. Cyrill. Alex. lib. 12. cap. 66. ait: *Quoniam curiosa magis quam vtilis rerum alienarum inquisitio est, respondet quidem, sed ita vt rogantis animum abducat ad alia. Quid ad te? id est, Audisti Petre, quæ ad te pertinent, cur alia quæris? Cur diuinæ iustitiæ secreta rimaris?* Nunquam patitur Iesus, quòd sui quæstionibus inutilibus, & ad se minimè pertinentibus immorentur, sed quòd vadant ad ea, quæ illos in vita continebunt.

Genesis 18. Dixit itaque Dominus: Clamor Sodomorum, & Gomorrhæorum multiplicatus est, & peccatum eorum aggrauatum est nimis. Descendam, & videbo vtrùm clamorem, qui venit ad me, opere compleuerint: an non est ita, vt sciam. Conuerteruntq; se inde, & abierunt Sodomam: Abraham verò adhuc stabat coram Domino.

§. XXIV.

Apud præstantem principem peccata publica reputantur, in cæteris sic se habent quasi non essent.

NOn ad quælibet Sodomorum peccata exurgit Deus, sed ad illa, quæ ingenti clamore, & rugitu orbem impleuerant, cælestiaque tangebant. Sic enim dicit: *Clamor Sodomorum, & Gomorrhæorum multiplicatus est*, &c. Illa debet bonus princeps censere delicta, & ad supplicium decernere, quæ imprudentissimis vocibus, & clamoribus agitantur in populo; quæ occultè & absconditè fiunt, bonus princeps sic æstimat, quasi non essent. Hinc Isaiæ cap. 1. Dominus ad supplicium vocaturus populum ait: *Audite cæli, & auribus percipe terra, quoniam Dominus locutus est: Filios enutriui, & exaltaui, ipsi autem spreuerunt me: væ genti peccatrici*, &c. Vt puniat populum, priùs eius delicta facit annuntiari, & conuocat cælum, terramve, vt audiant ea. Sed cur necessium fuit priùs vocari cælum, & terram ad percipienda populi sceleratissimi delicta? Nónne ea vera erant? Nonne & ipsi Deo punitori nota? Cur amplius expectat, vt notificentur cælo, terræve? Apud præstantissimum principem non censerentur delicta, sed quasi non essent, haberentur in ordine ad pœnam temporalem, nisi publica essent. Ait D. Zeno lib. 3. sermone 39. *Non leue crimen est eius, cum de eo ille queritur, qui eum mox poterat & punire. Sed quia pene pro infecto habetur, quod non diffamatur, censuit eos cælo, & terra testibus denotare, vt inexcusati facinoris iudicio subiacerent.* Expende illa: *Pene pro infecto habetur, quod non diffamatur.* Nunquam non boni principis est, quod habeat pro infecto, quod non scitur, dummodo, vbi sciri, publicarique videat, puniturus accedat. Quò etiam spectat illud D. Luc. cap. 16. *Homo quidam erat diues, qui habebat villicum, & hic diffamatus est apud illum, quasi dissipasset bona ipsius. Et vocauit illum*, &c. Sanè cum primum villicus cœpit malè administrare bona Domini, Dominus probè nouerat omnia scelera illius. Cur ergo ad primum ausum non exurrexit, non scanduit in infidelem virum? Erga occulta sic se gerebat bonus, ac si ea minimè sciret; quæ tunc puniit, cum eorum famam iam videt ad cælum vsque pertingere. Ait D. Chrysologus sermone 125. *Quasi non præscierit, quasi non præuiderit, cui occulta nota sunt, cuius oculis etiam nota sunt, quæ teguntur. Et hic diffamatus est ante illum. Ergo ille famæ credidit? Fama nuntiante cognouit? Absit; sed quia illa quæ nouerat, quæ pietate velabat, quærere tunc cœpit, quando accusabat terra.* Sic dissimulabat occulta villici peccata, quasi ipsa non essent, nec minimè eius oculis paterent; vt publicari cœperunt, & opplere fama sua terram, tunc statim bonus ad vindictam processit. Quò respexit Isaias cap. 3. de Iudæis locutus: *Peccatum suum quasi Sodoma prædicauerunt, nec absconderunt. Væ animæ eorum, quoniam reddita sunt eis mala.* Hoc illis ad pœnam fuit, quod non absconderunt peccata, sed illa publicarunt: quando peccatis publicis publica etiam pœna semper à bono principe mandatur. Quæ ponderans Nazianzenus orat. in Athanas. ait: *Vt Sodomitæ, quorum scelera vulgatissima sunt toto orbe, pœna tamen multo nobilitatior, & vulgatior est, igne, & sulphure consumpti sunt. Ita Iudæi, quorum facinus illud immane crucis Domini toto orbe nobilitatum est, & pœna incendij toto orbe vulgatissima est, ferro, fame, incendio sunt consumpti.* Ecce tibi, vt pœna comitatur publicitatem peccati; vt enim peccata in Sodomitis, & Iudæis publicabantur, quid magis publicum, & notum in mundo, quàm excidium Sodomiticum, & Hierosolymitanum?

§. XXV.

Peccati consuetudo lapideam grauedinem, & duritiem hominibus infert.

NOta illa: *Clamor Sodomorum multiplicatus est, & peccatum eorum aggrauatum est nimis.* Ex multiplici peccatorum vsu hoc euenit, quod peccatum grauescat instar ingentis saxi cordi infixi; imò quòd peccatum lapideum rigorem, & grauedinem induat. Reliquerat saltem corpore Sodomæ peccata Lothi vxor hac lege accepta, ne iterum ad Sodomam respiceret. Quid tunc? Ait Genes. 19. *Respiciénsque vxor eius post se versa est in statuam salis.* Cur in statuam salis? Vt ostenderetur quid faciant repetita delicta, vt duritiem saxi, & grauedinem humano cordi inferant. Ait sapienter Aurelius Prudentius in Hamartigenia:

——*Non respicit vltra*
Loth noster fragilis, sed coniux respicit, & quæ
Fugerat, inverso mutabilis ore reuisit,
Atque inter patrias perstat durata fauillas.

Quæ fugerat inversa facie reuisit; repetiuit oculis, & affectu nefanda illa, quæ reliquerat, & statum in lapidem salis obduruit, & totam saxi grauedinem induit, quæ immobilis perstat durata inter patrias fauillas. Et cur non grauescat, & obdurescat in lapidem, dum crimina repetit, quando vel ex vno ingenti crimine solent homines sic obdurari, vt quasi immobiles lapides fiant? Querebatur Dominus Matth. 23. quòd Iudæi multi essent in prophetis lapidandis: *Hierusalem, Hierusalem, quæ occidis prophetas, & lapidas eos, qui ad te missi sunt.* Sed non meliores facti Iudæi post hæc Actorum 7. *Impetum fecerunt vnanimiter in Stephanum, & eiicientes eum extra ciuitatem, lapidabant.* Ecce tibi lapidatores

sancto

sanctorum, vt multiplicant crimina, vt repetunt lapides, vt Stephanum perimant. Quid tunc? Inde iam cœperunt lapidescere, & instar saxi & grauari, & obdurari, ne vllum in se salutis motum habeant. Vt dicat Arator lib. 1. in Acta.

——lapides Iudæa rebellis
It Stephanum limphata rapit, quæ crimine duro
Saxea semper erit.

Quid aliud expectes à repetitis criminibus, ab immani aliquo facinore, quàm saxeam duritiem, & grauedinem? Qui vadis frequenter ad crimina, qui immani sceleri accedis, fallar, nisi in lapideam molem eas, qua saxeus, & immobilis perseueres.

§. XXVI.

Bonus princeps nullum etiam præstantissimorum testimoniis sic credat, vt non ipse per se reos conueniat, & interroget.

Clamores Sodomorum, & aduersus Sodomam constantissimos Dominus exceperat, cœlum terramque illorum infamia implente: & adhuc vult ipse descendere, vt videat si quod clamores sonabant, opera implerent. Ait enim: *Descendam, & videbo, vtrum clamorem, qui venit ad me, opere compleuerint, an non est ita?* Sciebat Deus & clamorem, & veritatem eius, vt quem nihil possit latere: nihilominus per se vult conuenire reos, eósque videre, & audire ante damnationem, vt doceat principes ne vlli famæ, vllisve testimoniis adeò credant, vt inauditum damnent reum. Duo principum lumina Dauid & Constantinus magnus semel prætermiserunt hanc regulam, & turpiter errarunt. Constantinus enim multorum episcoporum testimonio raptus Athanasium inauditum, & indefensum in exilium dedit. Dauid autem dum Sibæ accusanti Miphiboseth fidem adhibet, bonis spoliat absentem inauditum, & indefensum. 2. Reg. 16. *Ait Rex Sibæ: tua sunt omnia, quæ fuerunt Miphiboseth.* Circa quæ ait Theodor. lib. 1. historiæ cap. 33. Fidem adhibuit Constantinus episcopis, qui occultare studebant veritatem illustrem quandam vitæ speciem præferentes, qua imperatorem dolo deluserunt. Nec sanè nos fugit Dauidem prophetam reuera deceptum fuisse. Quem non Pontifex sed verna, & verbero (Sibam dico, qui falsum testimonium contra Miphiboseth detulit ad Regem) veteratoriè circumuenit. Atque ista quidem dico, non quo prophetam insimulem, sed quo imperatori respondeam; ostendámque humanæ naturæ imbecillitatem, *& doceam simul non solis accusatoribus credendum, quamuis digni videantur, quibus sit habenda fides, sed alteram aurem integram seruandam reo.* Nullum etsi grauissimi viri testimonium, nulla fama, publica authoritas facere debet, quod à reo ipso non inquiras, eúmque audias antequam condemnes. Ex quo malitiam principum in Christianos primitiuos euidenter elicit Tertul. in Apolog. dicens: *Credunt de nobis, quæ non probantur, & nolunt inquiri ne probentur non esse, quæ malunt credidisse.* Dicebantur Christiani ab ethnicis infanticidæ, incestores, humanæ carnis epulones, comprehendebantur, distorquebantur, nulla tamen fiebat quæstio de illis delictis, à nullo interrogabatur quot infantes peremerit, nihil de iis inquirebatur. Cur cum tot criminum reos plectis, non de illis criminibus loqueris? cur non de illis vllum facis verbum? Pulchrè Tertull. *Nolunt inquiri, ne probentur non esse, quæ malunt credere.* Equidem iudex, qui testimoniis alienis ductus procedit in reum, nullum cum illo faciens de talibus criminibus verbum, apertè conuincitur timere, ne forte non probentur illa non esse, & appareat sincera veritas manifesta. Malunt enim credere mala, quàm bona videre: malunt fide procedere, vt in fidei obscuro sagittent rectos corde; quàm in visionis euidentia, ne fortè teneantur parcere, quos condemnant. Et addit Tertull. *Incestus sum, cur non inquirunt? Infanticida, cur non extorquent? In Deos, in Cæsares aliquid committo, cur non audior, qui habeo quo purger?* Equidem potest accidere, quod requisitus reus eam sui rationem reddat adeò euidentem, vt facili negotio firmissima aduersus se testimonia deludat. Crede mihi, quoties solis testimoniis niteris, nec à reo inquiris, nec reum conuenis, vt videas veritatem, innocentiæ paras insidias. Quò refero illud Psalm. 10. *Quoniam ecce peccatores intenderunt arcum, parauerunt sagittas suas in pharetra, vt sagittent in obscuro rectos corde.* Quid est, *sagittent in obscuro?* In solis testimoniis vel famæ, vel hominum dicentium obscuritas est, in visione est claritas, & veritas. Pessimi illi affectant non venire ad visionem, sed malunt niti obscuritate testimoniorum, vt sic rectos perdant. Ait enim D. Iustin. Martyr in Apolog. 2. *Principes veritati opinionem anteponentes nihilo plus possunt, quàm latrones in solitudine.* Quod latro est in solitudine, dum syluarum obscuritate vtitur, vt perimat homines, id est princeps, qui sola opinione nititur, vt aliquem damnet, quin accedere velit ad videndum, in quo sæpe veritas pateret oculis. Sed aiunt imperiti & nimis affecti ad perdendum, quid si reus monitus de delicto neget, & apparentibus excusationibus se immunem ostendat, vt euadat alioquin in veritate nocentissimus? Quibus ego respondeo, quid si reus non monitus de delicto, prætermittat verissimas rationes, quibus innocentiam suam probaret, & sic in veritate innocens cogatur subire supplicium? Planè hoc maius apud omnes viros probos ducitur inconueniens. Nec est, qui non magis teneatur vitare periculum castigandi innocentem, quàm liberandi reum. Vt è contrario in muneribus elargiendis ait Nazianz. orat. 19. *Multo satius est ob eos, qui digni sunt, indignis quoque largiri, quàm dum metuimus, ne indignis bene mereamur, dignos etiam beneficio fraudare.* Nunquam enim prudentes viri inconueniens putarunt, quod aliquod bonum accidat malefactoribus, ne benefactoribus accidat malum.

Genesis 18. Et appropinquans ait: Numquid perdes iustum cum impio? si fuerint quinquaginta iusti in ciuitate, peribunt simul? & non parces loco illi propter quinquaginta iustos si fuerint in eo? Absit à te, vt rem hanc facias, & occidas iustum cum impio, fiatque iustus sicut impius: non est hoc tuum: qui iudicas omnem terram, nequaquam facies iudicium hoc. Dixitque Dominus ad eum: si inuenero in Sodomis quinquaginta iustos in medio ciuitatis dimittam, &c.

§. XXVII.

Princeps intercessionibus debet concedere.

Euntibus duobus aduersus Sodomam, Abrahamus adhuc adstat tertio, & pro Sodomitis liberandis

randis instat. Sic enim dicit: *Conuerteruntque se inde, & abierunt Sodomam, Abraham vero adhuc stabat coram Domino, & appropinquans ait: Nunquid perdes*, &c. Chaldæus posuit: *Stabat in oratione coram Domino.* Vbi sapienter Lyppom. ait: *Armauit igitur se Patriarcha ad nouum virtutis genus intercessionem.* Quando peregrinos videt Abraham, currit obuiam, sese vsque ad terram prosternit adorans; modo cùm vindices Sodomorum nouit, non se prosternit, sed stat coram Domino in oratione. Et cur modò stat? modò armabat se ad nouum virtutis genus intercessionem, qua se maximè expugnari sentit Dominus. Proh singularem præstantiam Dei nostri, principis nostri! Nunquam non cedit intercessionibus. Aiebat Ferrandus Diaconus Regul. 6. ad Reginum. *O quanta (Dux sapientissime) dissimulanda sunt, quanta leniter attingenda, quanta Sacerdotum intercessionibus concedenda ab illo, qui sapienter audit: Noli esse multum iustus.* Hoc erat consilium Ecclesiastæ principes monentis cap. 7. *Noli esse iustus multùm.* Quod vt sapienter audiat princeps, multa debet intercessionibus concedere. Iratus Dauid aduersus Nabal pergebat hominem interempturus, omnémque euersurus substantiam eius. Irato nihilominus Abigail occurrit, cibos profert, stat pro misero, ne furor Dauidis prodeat in effectum. Tunc sedatus Dauid ait 1. Regum 25. *Benedictus Dominus Deus Israel, qui misit hodie te in occursum meum, & benedictum eloquium tuum, & benedicta tu, quæ prohibuisti me hodie, ne irem ad sanguinem*, &c. Ecce quanta precatur Dauid mulieri, quæ se inter posuit iræ eius. ex quo debent discere vniuersi quàm nunquam debent aditum occludere intercedentibus. Ait D. Ambros. lib. 1. officiorum cap. 21. *Bellatores aduersus Nabal ad vltionem paratos Abigail deprecatione reuocaueras. Vnde aduertimus tempestiuis quoque intercessionibus non solùm cedere nos, sed etiam delectari oportere. Eo vsque autem delectatus est Dauid, vt benediceret interuenientem, quod ab studio vindictæ reuocatus foret.* Sic boni principis imò bonorum omnium est intercessionibus cedere. Nec aliunde princeps ornatior apparebit, quàm ex eo quod intercessoribus in ira locum faciat. Ait enim D. Chrysost. hom. 20. ad Populum de Regis cum ciuitate reconciliatione: *Regem vero negotium hoc omni diademate splendidius ornauit. Primum quidem manifestum factum est, quod quæ nulli alteri concederet, hæc sacerdotibus condonauit.* Erat imperator maximè iratus in ciues Antiochenos propter deiectas, & confractas imagines. Accessit sanctus Pontifex, veniam petit ab Imperatore, qui concessit postulanti pontifici ne ciuitas perdatur. Quid tunc? Ait Chrysost. *Regem vero negotium hoc omni diademate splendidius ornauit.* Et quidem nullum ornamentum sic ornat principes vt illos ornat, quòd sciant bonis & piis intercessoribus aliquid donare.

§. XXVIII.

Ex iustorum consortio multa commoda obueniunt etiam impiis.

QVis nesciat impietatem Sodomitarum? Nihilominus ait Dominus: *Si inuenero in Sodomis quinquaginta iustos in medio ciuitatis, dimittam*, &c. Et quid non parcat Deus etiam nequissimæ ciuitati, in qua fuerint viri iusti? Israëlitæ nequissimi sæpe irritauerant Dominum, vel pro aqua, vel pro panibus, vel pro carnibus. Intereà Deus attulit illis coturnices, vt ait Numer. 11. *Det vobis Dominus carnes & comedatis non vno die, nec duobus, sed quinque, aut decem, nec viginti quidem, sed vsque ad mensem dierum.* Magna hæc Dei beneficentia in homines perditissimos, qui denique interimendi erant ob flagitia sua. Sed quando interimendi erant ob flagitia, cur eos statim in primo, aut secundo die datæ carnis illos non peremit? Cur maluit carnes dare mense integro? Erant etiam in populo viri iusti, quibus vt benefaceret Dominus, non dubitat & largitatem suam extendere ad impios, nunquam enim non veniunt impiis commoda ex iustorum consuetudine. Sic Abulens. qu est. 81. in fine: *Fuit hoc, quia Deus voluit alleuiare labores quorundam bonorum, quia inter Hebræos erant aliqui viri iusti, & quamuis illi non peterent carnes, recrearentur tamen datis carnibus: & quia dari ad vnam diem parua recreatio erat, voluit Deus dare carnes ad mensem integrum.* Propter recreandos iustos mense integro sustinuit Deus, impios illos cumulans beneficiis. Audet Dauid numerare populum, propter quod peccatum Deus pestilentiam immisit; dicit enim 1. Paralip. 21. *Misit ergo Dominus pestilentiam in Israel, & ceciderunt de Israel septuaginta millia virorum*, &c. Cum videas sic Israëlem affligi pestilentia in præsenti, ne putes id illi euenisse ob peccatum regis, sed ideò nunc absumuntur, quia ipsi meruerunt. Peccauerat Israël maximè Absalonem sequens, cuius criminis reus modo dabat pœnas, pestilentia decedens, vt non parua doctorum manus censet. Sed cur modo dat pœnas adeò antiquati sceleris? Cur magis tunc cùm Absalon castigatus est, & illi eius sequaces ceciderunt? Tunc erat Dauid iustus cum eis, quem ne Deus affligeret suorũ ciuium interitu, sceleratorum maluit supplicium differre. Modò peccauerat Dauid, & vbi tantus iustus populo defecit, durissimas statim populus pœnas dedit. Rem tandem finit D. Isidor. Pelus. lib. 3. epistol. 219. his verbis: *Qui ad Absalonis partem se adiunxerant, pœnam, etsi non statim (mærorem enim concepisset Dauid subditis imò regia dignitate orbatus) at certò non multo post soluerunt. Pestis quippe eos depasta est, funditus vniuersam gentem populans*, &c. Vbi perditio Israëlis iusto Dauidi luctuosa futura erat, abstinuit Dominus à supplicio Israëlitarum, illis parcens dum secum Dauidem iustum haberent. At vbi primùm Dauid desiit iustus esse, iusti præsidio carentes Israëlitæ pœnas dederunt, miserè absumpti pestilentia. Huc trahe dicta tom. 2. in vetus testam. lib. 5. cap. 16. §. 30. & tom. 4. in Euang. lib. 16. §. 17. & alibi sæpe.

Genesis 18. Respondénsque Abraham ait: Quia semel cœpi, loquar ad Dominum meum, cùm sim puluis & cinis. Quid si minus quinquaginta iustis, quinque fuerint? Delebis propter quadraginta quinque vniuersam vrbem? non percutiam, &c.

§. XXIX.

Hoc præstantissimæ virtutis est quòd scias humiliari & mitescere erga eum, cui benefeceris.

QVem conuiuio exceperat, quem tenerrimo vitulo, cibísque aliis satiauerat, Dominum vocat, seque

ſeque vilem cinerem reſpectu illius cenſet, dum ait: *Quia ſemel cœpi, loquar ad Dominum meum, cum ſim puluis, & cinis.* Quid præſtantius? Et regium conuiuium præbet, & ſe cinerem meminit. Et nouit munera regia præſtare, & hoſpitia parare egregia, & inter hæc adhuc ſe vilem reputat etiam in conſpectu eius, quem tot ſuis muneribus impleuerat. Huc adeſt magnus ille Dauid, qui infenſiſſimum ſibi hoſtem Saülem nactus in ſpelunca, cum occidere poſſet, maluit liberare ſciſſa tantum minima parte clamydis eius. Quid tunc? Ait textus 1. Reg. 24. *Surrexitque Dauid poſt eum, & egreſſus de ſpelunca clamauit poſt tergum Saül dicens: Domine mi Rex. Et reſpexit Saül poſt ſe, & inclinans ſe Dauid pronus in terram adorauit, dixitque ad Saül.* &c. Erant duo ſoli in agro, Dauid & Saül. Dauid Saüli pepercerat, & cum poſſet occidere maluit ſeruare, in cuius teſtimonium ſciſſum eius pallium efferebat. Intereà tamen Dauid: *Inclinans ſe pronus in terram adorauit, & dixit,* &c. Cur ſic ſe humiliat ad eum, quem vita donabat? Cur non magis ſe erigit oſtentans ſignum beneficentiæ ſuæ in Regem? Hoc pertinebat maximè ad ingentem Dauidis virtutem, quod inter beneficia exhibita, inter obſequia ſumma exhibita regi, non inſoleſceret, ſed ſe deiiceret vſque ad terram in conſpectu eius. Ait D. Chryſoſt. homil. de Dauid, & Saul: *Reſpexit Saül, & vidit Dauid in facie proſtratum in terram. Hac non minus ornamenti afferunt Dauidi, quàm ſeruatus hoſtis. Nec enim vulgaris erat animi, non inflari beneficiis in proximum collatis, perinde, vt mancipia ſuperciliis adductis deſpiciendo, quos beneficio iuuarint. At non ita beatus Dauid, quin potius poſt impenſa beneficia pleniore menſura effudit beneficentiam. Nihilque eorum, quæ preclarè geſta ſunt, ſuæ ipſius virtuti referebat acceptum, ſed totum diuino muneri adſcribebat. Eóque quem ſeruarat adorabat,* &c. Sanè viles hominum animi inter proſpera inſoleſcunt, nec poſſunt non ſe efferre reſpectu eorum, quibus benefecerint. Vt munera alicui præbent, ſimul illum deſpiciunt, & ſe illi ſuperiores oſtendunt. Inuenies multos, qui proximis proficui fuerint, ſed rarus, aut nullus erit, qui non ſe extollat ſuper eos, quos ornarit muneribus. Inuenies plurimos, qui pro Republica, pro Rege ſic pugnauerint, vt vitam Regi, & incolumitatem Reipublicæ dederint, ſed nullus, qui non aduerſus Regem, & rempublicam inter hæc inſoleſceret, adeò vt nullis remunerationibus quieſcat, non ſic viri ſpectatæ virtutis, qui & ſeruatos adorare norunt, & numeratos à ſe humilius colunt: nec de geſtis inſolentes queruli ſunt præmiorum, cum ſciant nihil ſibi feciſſe, ſed Domino. Quo in genere Abrahamus etiam adeſt præ oculis, qui poſt detriumphatos quinque Reges, poſt innumera capta ſpolia, ſic ſe inutilem putauit ſeruum, vt nec minimam partem pro mercede accipere vellet, ſed omnia ceſſerit Regi Sodomorum, fatus, Geneſ. 14. *A filo ſubtegminis vſque ad corrigiam caligæ non accipiam ex omnibus, quæ tua ſunt.* Cur non magis afficitur ad ſpolia tanto labore parta? Cur omnia cedit Regi? Cur non potius ſua vocat, quæ acquiſierat? nec parta reputat ſua, ſed aliena, ait enim: *Ex omnibus quæ tua ſunt.* Quid humilius? Magnæ virtutis homo, vt omnia Deo tribuit, ſic ſe ſeruum inutilem recognoſcit, vt nec audeat ad mercedem leuare oculos. Pro quo eleganter cecinit Claudius Marius lib. 3. in Geneſ. fatus:

At victor tanti nihil motus laude triumphi,
———Nihil prorſus concupit horum
Magnificus, ſed enim tanta inter gaudia mitis,
Et varios hominum reputat ſub pectore caſus,
Omnes omnino prædas, & præmia belli
Direptis paſſim populis, regique reſeruat
Non ſibi ſe pugnaſſe docens.

Expende illa nimirum: *Tanta inter gaudia mitis.* Non equidem triumphus, nec ſpolia hominem à vera humilitate, & mititate detorquent: ſed vt fuerat fortis erga victos, ſic erga eos, quos liberarat à captiuitate, & infamia, mitis, & humilis fuit, vt Regi ſpoliato antea cederet omnia, vt haberet ſpolia parta, non præmia laboris, ſed quaſi Regis Sodomorum propria.

Geneſis. 18. Obſecro, inquit, ne iraſcaris Domine ſi loquar adhuc ſemel: Quid ſi inuenti fuerint ibi tantùm decem? Non delebo propter decem. Abiitque Dominus, poſtquam ceſſauit loqui ad Abraham, & ille reuerſus eſt in locum ſuum.

Cap. 19. Venerunt itaque duo Angeli Sodomam, &c.

§. XXX.

Impiis excidium ſalutare eſt.

VBi Abrahamus ſupplicare ceſſat, dicitur abiiſſe Dominus iis verbis: *Abiitque Dominus poſtquàm ceſſauit loqui ad Abraham, & ille reuerſus eſt in locum ſuum.* Nec amplius dicitur abiiſſe Dominus contra Sodomam, ſed abiiſſe ſolùm. Cum à limine Abraham egreditur, dicitur eleuaiſſe contra Sodomam oculos; *Direxerunt oculos contra Sodomam,* mox poſt longam diſceptationem cum Abrahamo de venia danda, vel neganda, ſolùm dicitur abiiſſe Dominus. Et quando modò excidio parando magis appropinquabat, cur modò non dicitur expreſſiùs abiiſſe contra Sodomam? Nunc ventum erat ad hoc, vt Sodomitarum tanta explicaretur impietas, vt nec decem iuſti inueniri inter illos ſperarētur. Excidium autem tam impiis hominibus illatum non ab aduerſaria Dei ira, ſed à miſericordia eius, & gratia, vt quid ſalutare prouenit. Sic 1. Reg. 16. vbi Philiſthæi narratur interfectio: *Præualuit Dauid aduerſus Philiſthæum in funda, & lapide, percuſſumque Philiſthæum interfecit.* Quid miſerius homini impio eſſe potuit, quàm vita priuari? Sed rem meditatus D. Baſil. Sel. orat. 26. ait: *Paſtoritiis lapidibus Goliath appetitus violenter occubuit. Nam ſimul Dauid, ſimul gratia lapidem iecit:* dixiſſet in rem conuenientius; ſimul diuina ira, ſimul Dei ſeueritas & rigor, ſimul iuſtitia puniens lapidem iecit, qui impium morti dederit. Quid gratia cum lethali vulnere, cum morte, cum excidio? Planè homini adeò nequam excidium non tam ab ira, quàm à gratia, quàm à pientiſſima Dei miſericordia venit, quæ præcipitem belluam tenuit, ne abiret in peius. Sic Geneſ. 7. de ſtrage diluuij ait: *Conſumptáque eſt omnis caro, quæ mouebatur ſuper terram.* Quanta hæc ira Dei aduerſus homines? illorum tamen conſiderans turpitudinem, quia omnis caro corruperat viam ſuam, non putat Chryſoſtom. iram Dei, ſed miſericordiam, qua pereant. Ait enim ibi: *Itaque etſi Deus puniat, ex bonitate ſua facit. Non enim vel affectione, vel ira pœnam infert, ſed malitiam morari vult, ne vltra progrediatur. Quia & diluuium ob nihil aliud induxit, quàm vt curam agat eorum, qui iniquitati vacabant toti. Et qualis cura hæc omnes aquis ſuffocari? Sciùs quod etiam*

hoc

hoc est maxime curæ argumentum. Nam eos, qui sic incurabiliter peccant, & quotidie sibi vulnera inferunt ex tanto malo liberasse nonne summæ fuerit prudentiæ? Et hic puniendi modus nonne omni misericordia plenus est? Misericordia plenus est modus puniendi, qui mortem infert peccatoribus deploratis. Quod enim morte eorum malitia rescindatur, ne in maius crescat, longéque maiora sibi congerat mala, nemo non videat hoc prouenire à maxima gratia. Quò spectans Dominus Deuteronom. 32. ait: *Ego occidam, & viuere faciam.* Quasi nunquam ab eius manu telum contorqueatur, quod non in vitam aliqualem transeat. Ipsissimæ namque mortes à Deo venientes vitam, & misericordiam halant. Sed vnde mortes misericordiam halant? Ait Seuerus Antioch. in Catena Græca: *Omnia in vestram salutem tracto, & propterea pœnas in hac vita a peccatoribus exigo, vt per pœnitentiam ipsis vitam largiar, quæ nihil aliud est, quam impietatis cognitio. Eos, qui ob impietatem mortui sunt, vt ne amplius malum committant.* Ecce tibi vt Deus in omnibus salutem & bonum humanum tractans infert pœnas, mortésque peccatoribus, siue vt per pœnas fælices reuiuiscant, vel ex morte infælices sceleribus finem faciant. Quod sanè est illis semper salutare, ne in peius abeant.

§. XXXI.

Quòd Deus peccatorem fugiat, hoc ad summam Dei pertinet iram.

DVm Abrahami, & Dei colloquium finitur, dicitur Deus abiisse, duo autem Angeli Sodomam iuisse, ecce enim fatur: *Abiitque Dominus, postquam cessauit loqui.* Et statim in capitis sequentis initio: *Venerunt itaque duo Angeli Sodomam.* Tres venerant ad Abrahamum, nimirum Dominus, & Angeli duo, tresque se aduersus Sodomam iratos ostenderunt. At in re supplicij, cùm Sodomam perdendam accedunt; Dominus abit, prorsus disparet, soli duo Angeli cernuntur, qui mala inferant. Et cur etiam Dominus pœnæ inferendæ non adfuit? Cur ab ipso supplicij puncto discessit? Crediderim discessisse, quia impiorum supplicium magis inde exacerbatur, quando nihil durius in malis est, quàm Deum abesse. Quò videtur respexisse Nazianzen. in 18. Iambico de virtute fatus:

Qui vinculi, & nexus nuit
Rebusque sese mancipans totum inferis
Carnisque seruus, perditè, & fluxa expetens,
Fælix sit ipse in fluxis licet
Leues se ob vmbras efferens, & somnia,
Ob luxum opésque humidus, & celsos thronos
Heu quanta moles verberum hunc illic manet
Quorum supremum est deiici à summo Deo.

Planè inter verbera, inter tormenta, & calamitates à Deo in impios missas, illud supremum malum est, quòd illic non adsit Deus, sed miseri videantur, & sint à Deo deiecti, & derelicti. Cùm huc peruenio, mirari soleo variam Dei prouidentiam erga Tyrannos mundi: erat Pharao trucissimus puerorum Hebræorum hostis, cuius in aulam mittit Deus puerum Hebræum, qui custodiatur ab illo, & qui tandem illum perimat. Sic Exod. 2. dicit: *Adultúmque tradidit filiæ Pharaonis. Quem illa adoptauit in locum filij, vocauitque nomen illius, Moyses.* Nota est huius pueri historia. Vt à parentibus expositus fuit, & commendatus fluctibus, ne perimeretur a Pharaone, vt à Deo deductus fuit in ipsius Pharaonis vlnas, vt ibi conseruaretur tutiùs. Non sic cum puerulo diuino Iesu factum est, imò vbi Herodes in illum armari sentitur, aduolat Angelus ad Ioseph, qui dicat Matth. 2. *Accipe Puerum, & Mariam matrem eius, & fuge in Ægyptum.* Puero Iesu mandatur fuga, vt liberetur ab Herode, puero Moysi consulitur inter ipsas Pharaonis vlnas. Cur ergo Iesus fugiat? Cur non magis vt Moyses seruetur in ipsa Tyranni aula, inter amplexus illius? An qui hoc potuit in Moyse, in Iesu non potuisset? Absit, imò vt ait D. Chrysost. hom. 8. in Matth. *Multo potius fuisse videatur in manus eum Herodis incidere, nec tamen cum incidisset latere, sed claro diuinitatis auxilio vindicari.* Sed durius castigandus erat Herodes in ipsa Dei fuga; si enim Iesus Herodi adesset, eius nutriretur in aula, inter eius amplexus viueret, vel optabile foret à tali manu supplicium, ipsaque iam mors fuerat expetibilis. Moyses ergo vt creatura, sit in aula, & in brachiis hostis sui, vt perimat illum, vt solent creaturæ facere in suos propinquos. Iesus autem vt Deus est, sic necessum est, vt ab Herode fugiat, quem est percussurus; supremum enim hominis malum est in Dei fuga. Quò alludens D. Chrysol. serm. 153. inquit: *Herodes hostis naturæ, omnibus malus, sui peior, pessimus sibi, quem Christus non vt euaderet, sed ne videret, aufugit.* Itaque sic erat inuisus Herodes Christo Dei filio, vt nec puniens voluerit videre illum, sed cauit hominis impij conspectum, vt pessimum ostenderet illum, & grauissimo supplicio dignum. Et quod maius supplicium, quàm quòd nec videre se patiatur diuinitas? Sapienter dicebat ipse Chrysol. serm. 150. *Deus quando fugit hominem, Sacramenti est, non pauoris, potens quando se subduxit infirmo insequentem non pauet, sed foris producit; vult enim in aperto vincere, qui publicam referre cupit ex hoste victoriam.* Equidem in fuga Dei euidentiùs patet peccatoris ruina. Huc trahe dicta tom. 2. de Christo figurato lib. 5. cap. 18. §. 3. & sæpè aliàs.

CAPVT IX.

Abimelechi supplicium ob Saram.

TEXTVS HISTORIA.

INDE paucis pòst diebus Abrahamus peregrinationem mandatam repetit. Gerara contendit, vrbem Palæstinorum haud ignobilem, sed magis fideli Rege præclaram dominante; is erat Abimelech veri Dei cultor, diuinarumque virtutum æmulator. Nec tamen desiuit Abrahamus timere pulchritudini Saræ, quæ vel Sanctos Reges in nefaria coniugia & homicidia rapit: ideóque antiquam sapientiam resumens, vxorem tacet, sororémque dilectissimam clamat. Vt quid enim dissimularet vxorem, nisi eius timeret pulchritudini adhuc in senilibus annis vernanti? vt post centum, & viginti annos Moysi oculi non caligarunt, nec dentes moti sunt; sic Saræ post nonaginta annos tota faciei gloria integra mansit, quam vt vidit Abimelech, amauit, amatam autem & solutam reputans sibi in coniugem accipit. At non decuit vel famam pudoris in Isaaci matre periclitari: quare simul cum Sara is morbus Regiam intrauit, qui euidentissimum fecit nullam

nullam fœminam à Rege potuiſſe tangi. Inſuper Deus Regi dormienti adſtat, mortem minatur, niſi ſtatim marito vxorem reddat intactam. Quo expergefactus Abimelech, multoque terrore perculſus Abrahamum vocat, dolenter queritur de fraude ſibi facta in coniugij diſſimulatione, porrectiſque muneribus non paucis Saram reddidit Abrahamo, cauens, ne rurſus in notiſſima pericula abeat.

PARS MORALIS CIRCA textus litteram.

AD Saræ ingreſſum ſterileſcit aula, vt virtutum vena, quæ in ſanctis eſt, fœcundior appareat, & de illius abundantia vniuerſi poſſimus exſatiari.

Geneſis 20. Profectus inde Abraham in terram Auſtralem habitauit inter Cades & Sur: & peregrinatus eſt in Geraris. Dixitque de Sara vxore ſua, Soror mea eſt. Miſit ergo Abimelech Rex Geraræ, & tulit eam. Venit autem Deus ad Abimelech nocte per ſomnium, & ait illi: En morieris propter mulierem, quam tuliſti, habet enim virum.

§. I.

Hominem exuat neceſſe eſt, qui veritatem periculoſam manifeſtat.

ITerum de vxore periculum timet Abrahamus, & iterum vxorem tegit, & ſororem prædicat, dum peregrinatur in Geraris apud regiones potentes: *Peregrinatus eſt in Geraris, dixitque de Sara vxore ſua, Soror mea eſt.* Et quis homo ſibi periculoſam veritatem non tegat coram potentibus? Certiſſimum eſt illud Antiochi Ptolemaides Epiſcopi teſtimonium de Chriſto Domino; ait enim Paſchaſ. aduerſus Iudæos: *Non hominem purum dico Ieſum, ſed hominem per quem ſaluus factus es; hominem, qui de ſeipſo dicebat: Quid me quæritis interficere hominem, qui veritatem dixi vobis?* Et quidem non homo purus ſit ſed Deus, vel Deo plenus, & vacuatus homine, qui veritatem periculoſam ſibi neſciat tacere, ſed illam proferat potentibus. Saüli quærenti de euentu prælij per manus mulieris veneficæ apparuit Samuël illi iam defunctus, & ait 1. Reg. 28. *Quid interrogas me, cum Dominus receſſerit à te, & tranſierit ad æmulum tuum? Faciet enim tibi Dominus ſicut locutus eſt in manu mea, & ſcindet regnum tuum de manu tua, & dabit illud proximo tuo Dauid, quia non obediſti voci Domini*, &c. Periculoſiſſimum putaret homo tot infauſta annuntiare regi. Cur Samuël non magis cauet ſibi? Cur non magis diſſimulat, ne Regem exacerbet? Exuerat iam Samuël hominem, mortuus mundo erat, totus Dei effectus; & ideò veritates has effari minimè veretur. Ex quo ait D. Zeno ſerm. de Reſurr. *Samuel egregius mortus iam lege defunctus Saüli Regi non tantùm ſuam præſentiam exhibet, ſed ad conſulta reſpondit, liberiúſque canit mortuus, quàm canere conſueuerat viuus.* Ecce tibi vel Samuël dum mortalis erat, dum homo inter homines agebat, aliquid tribuebat timori, & reuerentiæ, ne totam veritatem Regi exhiberet, neceſſum fuit, vt moreretur, vt hominem exueret, vt cum Deo eſſet, vt ſic poſſet nudam veritatem liberrimè annuntiare coram potente. Hinc purpuratus ille dum eſſet in tormentis Lazarum defunctum petebat dimitti de cœlis, qui fratribus quinque purpuratis æternas veritates prædicaret. Cui Dominus reſpondit Luc. 16. *Habent Moyſem, & Prophetas, audiant illos.* Sed etiam habebant Sacerdotes, & legiſperitos, & Doctores plurimos, cur non deſignauit illis Sacerdotes aliquos ſtrenuos, vel legis Doctores ex Ieroſolymitanis ſcholis? Cur ad ſolum Moyſem, & Prophetas maluit illos remittere? Propheta Hieremias non timuit carceres, nec catenas, vt veritatem annuntiaret; Iſaïas maluit medius findi, quàm reticere veritatem; Moyſes integerrimus fuit veritatis propugnator Sciant ergo purpurati, & potentes viri à quibus veritatem expectare poſſint, non ab iis, qui humanam vitam colunt, qui perſonas reſpiciunt in mundi theatro, dum Moyſes non eſt, dum Hieremias non eſt. Dum Iſaias non eſt, qui veritatis ſimplicitatem carceribus, tormentis, morti præponunt, nec veritatem dicent potentibus, nec potentes ſecuri erunt eorum teſtimoniis. Vnde ſciolus ille Ieroboam cupiens veritatem ſcire de morte filij 4. Reg. 22. dixit vxori ſuæ, *Surge, & commuta habitum, ne cognoſcaris, quod vxor ſis Hieroboam, & vade in Silo, vbi eſt Abias Propheta*, &c. Mittitur Regina ad Prophetam, & mutato habitu mittitur, ne cognoſcatur. Non erant potentiſſimo Regi famuli, & miniſtri? Cur neceſſum fuit quod non famulus, ſed Regina iret, & ea iret mutato habitu, ne cognoſceretur Regina? In habitus mutatione curabat aſtutus Rex impedimentum tollere, quominus Ahias diceret veritatem. Sic enim ait Carthuſ. *Ne cognoſcaris quod vxor ſis Hieroboam, ne propter regium faſtum vereatur tibi dicere quod verum eſt.* Nouerat ille quàm penè impoſſibile eſt, quòd viri Reges, & potentes nudam hauriant vel à bonis viris veritatem, & ideò quando illam certò ſcire voluit, nihil priùs curauit, quàm abſcondere Reginam, & proferre fœminam priuatam. Sed hoc poſſet præſtari per famulam, vel miniſtrum aliquem, cur neceſſum fuit per ipſam Reginam tractari? Diſſimulauit Reginam, vt Ahias diceret veritatem, non miſit famulam, nec miniſtrum, vt dictam veritatem ſincerius vſque ad Regem aſportaret. O ſapientiam à principibus imitandam in re veritatis indagandæ! Diſſimulent Regem, diſſimulent principem, & potentem, qui amant ſinceram haurire veritatem: non enim homo purus eſt, ſed vel Deus vel Deo plenus, qui eam velit potentibus annuntiare. Nec rem committat viris aulicis, miniſtris, aut famulis, ſi quando ij veritatem acceperint, nil priùs agent, quàm illam obſcurare, ne ſincera, & integra poſſit ad Regem penetrare.

§. II.

Quæ à Deo vel per ſomnium venit diſciplina, efficaciſſima eſt, vt hominem contineat.

DOrmienti Regi apparet Deus, & mortem minatur; ſic enim dicit: *Venit autem Deus ad Abimelech per ſomnium nocte, & ait illi: En morieris propter mulierem, quam tuliſti, habet enim virum*, &c. O Domine, per ſomnium loqueris ad Regem de non tangenda muliere pulchra; de pœnis inferen-

de

dis pro ausu lasciuo? Et cum hæc audiunt vigilantes principes, insomnia putant, & quasi de insomnis rident. Ad Regem clamabat Ioann. Marc. 7. *Non licet tibi habere uxorem fratris tui*, & Rex vigilans excipiebat verba, & quasi non acciperet. Quid faceret Rex dormiens ad verba similia? Quæ vigilanti non possunt, dormienti dicis? Et speras profutura? Equidem quæ à Deo venit per somnium disciplina non contemnitur, sed efficacissima est, vt hominem contineat. Aiebat enim D. Synes. lib. de insomniis. *Hic vigilans, alter somnians edocetur, sed per vigiliam homo est, qui instruit; dormienti verò Deus virium suarum fructum obiicit, vt idem sit discere, quod assequi.* Dum vigilantibus datur disciplina humanus est modus, in quo magnum chaos est inter audire, & facere; *discere & assequi:* Verùm vbi dormienti per somnium disciplina datur, vt ea à Deo venit, virium suarum fructum ostentante; sic efficaciter homo persuadetur, & nihil mediat inter discere, & assequi. Quidquid enim sic Deus faciendum insinuat, in effectum abit. Dicitur Iob c. 33. *Per somnium in visione nocturna, quando irruit sopor super homines, & dormiunt in lectulo: Tunc aperit aures virorum, & erudiens eos instruit disciplina. Vt auertat hominem ab iis, quæ fecit, & liberet eum de superbia*, &c. Expende ab illis: *Tunc erudiens eos, instruit disciplina*, &c. Vbi Tigurina lectio ait: *Disciplinam eorum velut impresso sigillo consignat.* Sigillo impresso designantur, quæ firma sunt, & prorsus constantia. Sic quæ à Deo venit disciplina per somnium adeo perfectè, & firmiter accipitur quasi scripta sigillo obfirmata, quæ nequeant reuocari. Quò respiciens Nicetas in Catena Græca fatur: *Si negligentem Dominus inuenerit nocturnis illum terroribus ad mentem reuocat, & monitis corrigit. Et verò vsque eo est hic timor vtilis, qui visis & simulacris vtitur ad erudiendum, vt & futurum supplicium cohibeat, & hominis, quem reddidit meliorem, corpus & animam quouis malo atque incommodo liberet, neque in hostium manus eum incidere sinat.* Ecce tibi vt efficax est disciplina, quæ à Deo per somnium venit: quæ in vigilantibus altissimæ creaturarum voces imminentia pericula non conficiunt, hæc in dormientibus conficit virtus diuina. Et timor à Deo dormienti immissus adeo vtilis est & efficax, vt vel præcipitem hominem detineat, ne mala incurrat. Compone modò omnes Hierosolymæ sapientes commotos in Iesum tanquam malefactorem, & reum mortis cum fœmina vna vxore Pilati sic dicente ad virum Matth. 27. *Nihil tibi, & iusto illi; multa enim passa sum hodie per visum propter eum.* Sed & Iudæi multa viderant propter Iesum, viderant claudos ambulantes, cæcos aspicientes, mutos loquentes, mortuos resurgentes. Audierant eundem venturum in sede maiestatis, in nubibus cæli, & væ inclamaturum. Et nihilominus illum malefactorem reputant; mulier autem vna ob visa de illo iustum prædicat. Cur ergo magis persuadetur fœmina visis de Iesu quàm Iudæi? Iudæi vigilantes erant traditi, vel raptati à viuidissimis sensuum concupiscentiis, quæ fucum faciunt videntibus, ne videant, audientibus, ne audiant. Fœmina viderat per somnium, quando sopiti sensus nihil nocent, hinc eius eruditio efficacior ad persuadendum, & victrix in omnibus aduersis videtur. Quò respiciens D. Chrysostomus homil. in Parasceue apud Gethsemani tom. 2. de Cruce ait: *Nihil tibi, inquit, & iusto illi, multa enim passa sum per visum propter eum. Tanquam alter Ioseph veritatem per somnia cognitam aduersus Iudæorum clamores testatur. Decebat enim eos a fœmina vinci.* Ecce tibi, vt quando Iudæi erant à fœmina vincendi, & confundendi, datur fœminæ veritatem cognoscere per insomnia; tunc enim & defæcatior est & efficacior ad persuadendum, vt libera à tumultu sensuum. Hinc Cant. 5. aiebat sponsa: *Ego dormio, & cor meum vigilat: Vox dilecti mei pulsantis*, &c. Dum se fatetur dormire, nihilominus primum sponsi impulsum sentit Et vnde dormiens tam perspicax est in Dei pulsu percipiendo? Ex eo, quia dormit; sic enim sopiti sensus non perstrepunt, & efficacius sentitur quidquid à Deo venit. Vt dicat D. Nissenus homil. 10. in Cantica iuxta translationem Delrij ibi: *Atque ita sensibus omnibus quasi in quodam somno quiescentibus effectio cordis pura est, & sursum spectat ratio, nullo eam motu sensus circumstrepente:: Eam ob causam anima, quotiescumque se sola veri boni contemplatione oblectat, omni rei voluptuariæ dormit, & omni motu corporeo sopito, nuda, puraque mente, quasi per diuinam quandam vigiliam Dei præfationem recipit, & audit vocem pulsantis*, &c Sic persuadetur quidquid à Deo venit obdormientibus sensibus.

§. III.

Apud mundiales Principes in maiore pretio sunt, quæ circa somnia.

NOn otiosè dictum, imò nec factum illud est cum Abimelecho, vt Dominus ad eum per somnium veniret: sic enim ait: *Venit autem Deus ad Abimelech per somnium*, &c. Nihil enim auidiùs Principes mundiales excipiunt, quàm ea quæ insomnia sunt, & nullo citius, quàm per somniorum narrationes, & explicationes quis valet apud illos. Nota fuit Iosephi calamitas, vt à fratribus venditus, vt portatus in Ægyptum, vt à Domina insidiis appetitus, vt in carcerem trusus, vt inde ad regnum eductus, & ad Pharaonis amicitiam. Et quibus gradibus è carcere euolauit Ioseph ad Regis familiaritatem? Narrabat pincerna Regi Genes. 41. *Erat ibi puer Hebræus eiusdem militum ducis famulus: cui narrantes somnia audiuimus quicquid postea reprobauit euentus. Ego enim redditus sum officio meo. Protinus ad Regis imperium eductum de carcere Ioseph totonderunt*, &c. Ecce tibi à somniorum explicatione incepit Ioseph valere apud palatinos, & Reges. Vbi de somniis egit cum palatinis in carcere prosperitatis suæ aulicæ fundamentum iecit. Rem ita expendit Theodoret. serm. 8. de Prouid. fatus: *Calumniis accusatus Ioseph carcerem habitauit, in carcere detentus aulicis somnia exposuit. Hinc Regi notus fit, quem somnus turbatum omni cura liberat.* Expende illa: *Hinc Regi notus*, &c. ex somniorum tractatione cum palatinis incœpit innotescere Regi, & apud illum esse in pretio & æstimatione. Crede mihi in somniorum tractatione & explicatione, Regum, principúmque mundialium omnium fies Dominus. Daniele audito cap. 2. ait: *Tunc Rex Nabuchodonosor cecidit in faciem suam, & Danielem adorauit: tunc Rex Danielem in sublime extulit, & munera multa, & magna dedit ei.* Carpebat impius Porphyrius scripturæ veritatem, eo quod diceret à tanto Rege adoratum Danielem. *Quis*, ait, *credat, quod potentissimus, & superbissimus Rex adoraret captiuum, vilemque hominem, cúmque in sublime extolleret?* Cui sapienter respondet D. Hieron. ibi: *Non considerat Porphyrius ideo somnium illud diuinitus Regi missum, eiúsque interpretationis mysteria per Danielem reuelata vt Daniel cresceret, & in loco captiuitatis Prin-*

ceps fieret omnium Chaldaeorum. Planè volens Deus, quòd Daniel exaltaretur in aula Babylonia,& Princeps fieret è captiuo, à superbissimóque Rege coleretur, somnium immisit Regi; cuius fieret Daniel explicator;quo non mirari debet Porphyrius, quod adoretur à Regibus explicator somniorum. Et quid mirum, quod Babylonius Rex prouehat Danielem & adoret? Explicabat Daniel coram Rege somnium, dicebàtque, vt ipse Rex erat caput aureum, & aureùs totus; vt erat minus illo, quidquid post illum venturum erat, sicut argentum, æs, & ferrum est minus auro optimo. Nec mirer si adoratur, qui talia apud mundiales Principes narret somnia.

Genesis 20. Abimelech verò non tetigerat eam,& ait: Domine num gentem ignorantem,& iustam interficies? Nónne ipse dixit mihi:Soror mea est; & ipsa ait: Frater meus est? In simplicitate cordis mei, & munditia manuum mearum, feci hoc. Dixitque ad eum Dominus: Et ego scio quod simplici corde feceris,& ideo custodiui te, ne peccares in me, & non dimisi, vt tangeres eam. Nunc ergo redde viro suo vxorem, & orabit pro te, quia Propheta est, & viues, &c.

§. IV.

Fœminæ pudicitia, vel in leuissimis ipsa potest sordescere, & nocere aliis.

BIs in paucis verbis ponitur, quòd Sara intacta exiret à domo Abimelechi; primò ait textus: *Abimelech vero non tetigerat eam*; Secundò,& paucis interiectis ait Deus, *Non dimisi,vt tangeres eam.* Et cur tanto studio ostenditur dicente id Deo, & Moïse quòd Sara intacta exiret, vel ad tam leuem tactum fœminea puritas teritur, vt multis persuadendum esset, quòd Sara dum amaretur à Rege omnino pura,& integra maneret. Quod vt nouum, & inauditum, sic ipse mirabatur Rex, vt notat D. August. lib. 22. contra Faustum, inquiens de illo: *Plus in Sara admirans formæ decus, quod amare potuit, violare non potuit.* Noua, & miranda fuit Saræ pulchritudo,quæ sic exposita, vt tangi visu amatorum posset. Nihilominus non abiit in sorde. Hoc adeo admirabile,& nouum in Sara fuit,vt vix credi posset nisi à testante, & prouidente Domino. Quod ideo dixerim, vt fœminæ cautæ sint, quando earum pudicitia vel in leuissimis sordet. Monebat Dominus populares suos. Exod.19. *Cauete ne ascendatis in montem, nec tangatis fines illius; omnis, qui tetigerit montem, morte morietur.* Quid rigidius? Quid scrupulosius? Prohibentur ne ascendant montem; & meritò, posset enim mons fœdari sub pedibus hominum: at amplius prohibentur ne tangant montem. Deus bone sic caues, vel manuum tactum vastissimo monti? Qui mons posset recipere damnum ex Leui tactu hominum? Crediderim pudicitiam humanam montem esse in quem salit Dominus, de quo ait Cant. 2. *Ecce iste venit saliens in montibus,* nimirum purissimis, pudicissimisque Mariæ visceribus. Quæ puritas fœminea, vt mons est cælos pertingens, sic in adeò leuissimis sordet, vt merito cauere debeat, vel leuissimum tactum hominis. Rem pulchrè cecinit Nazianzen.in Iambico.1.de pudicitia, inquiens.

Socrúmque tecti facile nec fratrem cape,
Spectare morbi fomitem, quid attinet?
Non est quidem hoc fœdum: at memoria sordidat
Vel sola. Patri crede te soli & Deo,
Fugiant, vt olim bestiæ montem Sinæ
Cum lex tabellis sculperetur, cæteri
Intacta sint hac victima & virgo, manus
Fugiat prophanas illa, visum hac omnium.

Piaculum esset, vel verbulum præterire, quorum singula spirant, & ingenij acumen, & vrilissimam doctrinam moribus. Vt victima sacra manus vitat prophanas, vt mons Sinæ cauebat leuissimum ractum hominum, imò & propinquitatem illorum; sic fœmina pudica vel iactum oculorum vel leuissimè videre, & videri timeat, vt quæ sciat vel à sola memoria contrahi sordes. Non minori periculo fœmina est sibi propinquantibus quàm olim fuit mons Sina, vt ipsa vel tactu oculorum fœdetur, & ipsi perditè corruant.

§. V.

In quouis culmine dignitatum possunt inueniri perfectissimæ vitæ actus.

COnueniant huc, qui ab aularum copiis, & facultatibus putant prorsus exulare vitæ puritatem, & videant confessionem Regis Abimelechi iacentis in regio stratu soliciti de adiungenda sibi formosissima Sara. Et quid inter hæc fatur? *In simplicitate cordis mei, & munditia manuum mearum feci hoc.* In Regia,in deliciis aulæ,in splendore & culmine dignitatis, in præsentia pulcherrimæ fœminæ est homini Regi simplicitas cordis, & munditia manuum. Quis iam in aulis in culmine dignitatum putet necessitatem peccandi? Magnus Athanas. epist. ad Draconium monebat virum ne fugeret episcopatum aiens: *Nec dicas, nec dicentibus credas episcopatum esse causam peccati, aut quod inde nascantur occasiones delinquendi. Licebit tibi in episcopatu esurire, & sitire, sicuti Paulo: licebit & vinum non bibere, sicut Timotheus fecit, & ieiunare frequenter vt Paulus solet. Nouimus enim episcopos ieiunantes, & Monachos comedentes,* &c. Sanè mediis in dignitatum culminibus, in aularum facultatibus inueniuntur sæpè clarissimæ virtutes, & ea vitæ moderatio, & puritas cordis, & rectitudo mentis, quæ non sit maior in adytis monasterij. De Ioseph, dicebat Psalm.104. *In seruum venundatus est Ioseph. Humiliauerunt in compedibus pedes eius, ferrum pertransit animam eius, donec veniret verbum eius. Eloquium Domini inflammauit eum, misit rex, & soluit eum, princeps populorum, & dimisit eum. Constituit eum dominum domus suæ, & principem omnis possessionis suæ. Vt erudiret principes eius sicut semetipsum,& senes eius prudentiam doceret.* Ecce tibi hominem & priuatum, & regium,& in carcere,& in regno constitutum, in vtrisque tamen pulchris radiantem virtutibus. In carcere verbo diuino inflammabatur, ait enim: *Eloquium Domini inflammauit eum.* In regno constitutus sic se gerebat. Vt eius vita doctrina esset senum. Quid plura? Ait Theodor. serm.8. de Prouid. *Talis hic fuit seruiens, & regnans, talis in prospera, & ad versa fortuna. Proinde neque opes, nec imperium, nec paupertas, nec seruitus malitiam pariunt, sed vbique mentis arbitrium regnat.* Equidem & in imperij culmine, & in aulis potentissimorum Regum

Regum possunt inueniri, qui purè, & sanctè, imò perfectissimè degant. Hieremiæ cap. 38. Ipse Hieremias ab aulicis ductus est in arctissimam custodiam. *Audiuit autem Abdemelech Ethiops vir eunuchus qui erat in domo Regis, quòd misissent Hieremiam in lacum; porrò Rex sedebat in porta Beniamin. Et egressus est Abdemelech de domo Regis, & locutus est ad Regem dicens: Domine mi Rex, male fecerunt viri isti omnia, quæ præceperunt contra Hieremiam*, &c. Ecce tibi Abdemelech Æthiops, & eunuchus & habitans in aula, & nihilominus iniustitiæ minimè consentit. De quo Theodor. suprà ait: *Abdemelech quidam Ethiops eunuchus, nec aulæ Regiæ fastum, nec regnantem in ea impietatem, nec contra Prophetam conceptum furorem meditans iniustam Regis sententiam reprehendit; & summum rerum omnium inspectorem monstrat, aulamque iusta pœna perterret.* Sic etiam aulæ viros virtutum præstantissimarum ostendunt. Vt de Cæsario fratre suo dicat Nazianzen. orat. 10. *Cumque magnis quotidie dignitatibus ornaretur, maioribus tamen, ac iam in spe positis dignus habebatur, tum ab ipsis Imperatoribus, tum ab omnibus iis, qui primas secundùm eos tenebant. Quodque maximum censendum est, non commisit, vt à gloria, aut ab iis, inter quos versabatur, delitiis animæ suæ nobilitas corrumperetur. Quin potius cum multa, & magna ipsi suppeterent, ad dignitatem tamen hoc primum erat, quòd Christianus & esset, & cognominaretur.* Planè inter magnarum dignitatum culmina, inter ipsos thronos nil magis Cæsario cordi erat, quàm quod Christianus videretur. Sic in illo simul commonstrabatur, & priuati Christiani feruor, & thronorum splendor. Meritò in hoc Christi sectator acerrimus, cui & domini magnalia, & serui forma cordi erat. Vt dicat Paul. ad Philippen. 2. *Cum in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est esse se æqualem Deo, sed semetipsum exinaniuit formam serui accipiens*, &c. Et quæ est ista conuentio formæ Dei cum forma serui? Pulchrè Theodotus homil. 1. de Natiuit. ait: *Famebat vt seruus, panes multiplicabat vt Dominus.* Simul potentissimi Domini personam agebat in panum multiplicatione, in imperio circa mare, circa ventos, & inter has dominij beneficentiæque copias simul famebat vt seruus. Non equidem throni cogunt homines, vt vitiis se dedant.

§. VI.

Qui seruos Dei lædunt, & in ipsum Deum irruent.

ILlud notandum in verbis Domini, quod ait: *Custodiui te, ne peccares in me; & non dimisi, vt tangeres eam.* Dum non dimittitur Saram lædere, custoditur, ne in Deum peccaret; quia qui lædit Dei seruos, iam inde aduersùs Deum sese parat. Dicebat Iesus. Luc. 9. *Ponite vos in cordibus vestris sermones istos, filius enim hominis futurum est, vt tradatur in manus hominum.* Sed scire cupis à quo tradendus erat Dominus? An solus Iudas, aut Iudæi tradituri illum erant? Quam quæstionem, & excitat, & finit Ioannes Geometra in Catena Græca D. Lucæ, fatus: *A quo tradendus est? Dices ipsum etiam traditum esse à Diabolo, à quo traduntur prædonibus iuga, & muli Iob.* Expende vnde probet à Diabolo fuisse Iesum traditum in mortem, nimirum ex eo, quòd à Diabolo fuissent tradita in ruinam Iobi famuli Dei bona. Qui enim audet in Dei seruum, quasi necessariò sequitur, quòd audeat in ipsum Deum. Si quem videris, qui Dei seruos offendat, qui non vereatur illis bona eripere, mala inferre, non dubites, quòd ipse similia in Deum ostendat. Genes. 49. Iacob ait: *Simeon, & Leui fratres, vasa iniquitatis bellantia. In consilium eorum non veniat anima mea, & in cœtu illorum non sit gloria mea: quia in furore suo occiderunt virum, & in voluntate sua suffoderunt murum.* Legunt alij: *Quia in indignatione sua interfecerunt homines, & in concupiscentia sua ceciderunt neruos tauro.* Ecce tibi illorum furor incepit quidem ab hominibus occidendis, & desiuit in taurum. Sed qui erant homines qui occidebantur, & qui taurus? Applicat rem Tertull. lib. 3. in Marc. *Quia indignatione sua interfecerunt homines, id est, prophetas, & in concupiscentia sua ceciderunt neruos tauro, id est Christo, quem post necem prophetarum suffigendos neruos eius clauis desæuierunt.* Primum in prophetas desæuiunt. Dein statim aduersus Christum vadunt; qui enim seruos Dei contundere non cauent, crede mihi, nec Deo ipsi parcent. Vnde mirabundus Dauid Psalm. 2. *Quare fremuerunt gentes, & populi meditati sunt inania? Astiterunt Reges terræ, & Principes conuenerunt in vnum aduersus Dominum, & aduersus Christum eius.* Mirandum sanè, & stupendum est, quòd terreni Reges sic audeant in Deum insurgere. Et vnde tam insolens audacia in illis fuit, quæ Deum petant? fremuerunt priùs in sanctos eius, in viros iustos, & prophetas, inde non mirer, quòd clarè in Deum insurrexerint. Ait D. Chrysost. ibi: *Quemadmodum cæcus vnà virga pugnat cum diuite & paupere, cum seruo, & libero; ita aliquando Iudæi & Græci, & gentes incredulitate cæcutientes, in prophetas, & Christum bellum similiter gesserunt.* Quo furore ad prophetas iuerunt, eodem similiter Deum impetiuêre. De illis enim ait Apocal. 17. *Hi cum agno pugnabunt.* Quis vnquam vidit Reges gentium agno Dei bellum inferre? Is qui vidit illos insurgere aduersus Dei seruos. Ait D. Ambros. ibi: *Cum agno pugnauerunt, quia Ecclesiam Dei persecuti sunt, populúmque Dei interfecerunt.* Et quando in populum Dei ausi sunt, eodem ausu insurguit in Deum. Parce homo in ira tua, sanctis, si vis parcere Deo.

§. VII.

Proficientes vel diris cogendi sunt, vt prorsus à carnalibus decedant.

LAudat Dominus Abimelech puritatem cordis, & nihilominus illi minas intentat dicens: *Nunc ergo redde viro vxorem, & orabit pro te, quia propheta est, & viues. Si autem nolueris reddere, scito quod morte morieris*, &c. Et quem scis simplicis cordis esse, nulliúsque maculæ reum in accipienda Sara stetisse; imò & coram te humiliter deprecantem vides. Cur illum mortis minis exagitas? Cur non illũ magis allicis blanditiis, sed mauis hominem pium terrore mortis cogi, vt reddat vxorem viro suo? Planè quo magis pius est Abimelech, & maculæ immunis, eò vehementiori vi cogendus est, vt à carnalibus voluptatibus abstineat. Sic enim Deus se gerere sôlet circa iustos suos, quos videt in salutis via proficere, hos diris exagitat, & vi compellit carnalia relinquere. Isaias cap. 28. ait: *Quem docebit hanc scientiam? Et quem intelligere faciet auditum? Ablactatos à lacte, auulsos ab vberibus.* Expende ordinem; priùs ablactatos à lacte nominat. Deinde proponit ab vberibus auulsos. In ablactatis solùm nulla vis intelligitur, nec coactio; at in auulsis, iam ibi coactio

ctio & vis intelligitur. Nam quos ablactatos iam offendit Dominus, & in vita proficientes, de cælesti mensa videt, eos vi & multis diris facit, vt à carnalibus abstineant. Sic notat D. Chrysost. serm. de Iob, & Abrahamo inquiens: Dicit enim: *Ablactati à lacte, avulsi ab vbere, afflictionem super afflictionem suscipe, spem super spem. Non dicit; Ablactati ab vbere sed avulsi. Proficientes enim ad perfectionem coguntur, vt cedant à lactando.* Asperè tractat Dominus proficientes, donec coacti saltem vi, & diris, carnis blanditiis renuntient. Hinc Luc 14. Post cœnam magnam paratam vocauit Dominus conuiuas, qui se se à tanta cœna excusarunt, tunc ait Rex seruis suis: *Exi cito in plateas, & vicos ciuitatis, & pauperes, ac debiles, ac cæcos, & claudos introduc huc. Et ait seruus: Domine factum est, vt imperasti, & adhuc locus est. Et ait Dominus seruo: Exi in vias, & sepes, & compelle intrare.* Vbi ad cuiusque domum mittebat, solùm proponebat prandium, siue paratam cœnam, vt venirent qui velint: Rursus mittens ad plateas, & vicos ciuitatis, nullam ibi vim, nullam coactionem mandat. At cum mittit ad vias, & sepes, tunc iam mandat vim, & coactionem. Et cur modò compelli mandat inuitatos, & non antea? Antea erant quique in domibus suis intra ciuitatem mundialem, nullum fecerant in via salutis gradum; hos autem proposita cœna inuitat, & blandè allicit: at qui à ciuitate mundiali exierant, & in via erant salutis proficientes in ea, hi meritò compelluntur, & vi, & pugnis coguntur mundialibus renuntiare, & in conuiuium diuinum intrare.

Genesis 20. Statímque de nocte consurgens Abimelech, vocauit omnes seruos suos, & locutus est vniuersa verba hæc auribus eorum, timuerúntque omnes viri valdè. Vocauit autem Abimelech etiam Abraham, & dixit ei: Quid fecisti nobis? Quid peccauimus in te, quia induxisti super me & super regnum meum peccatum grande? Quæ non debuisti facere fecisti nobis. Rursúsque expostulans ait; Quid vidisti, vt hoc faceres?

§. VIII.

Res virtutis & perfectionis maturè, & cum considerationis pondere arripienda.

De restituenda Sara solicitus Abimelech, *De nocte consurgens vocauit omnes seruos, & locutus est vniuersa verba hæc,* &c. Non sic in principio, cum vellet sibi accipere Saram, tunc enim solum dicit: *Misit Abimelech Rex Geraræ & tulit eam.* Vt accipiat fœminam, non vocat seruos suos, nec cum illis de ea re loquitur; vt illam restituat etiam admonitus à Deo, adhuc seruos conuocat, rem cum illis tractat. Et cur ad accipiendam eam non fuit vlla consultatio, quæ modò intercedit, vt restituatur? Sanè in restituenda Sara res maximæ virtutis exercebantur, quæ ex se consultationis maturitatem & pondus petunt, vt in gloriosum effectum abeant. Pulchrè hinc virtutem, & vitium discernit Philo lib. de Abraham fatus: *Virtus sedatissimo est ingenio, quam aiunt solere, quoties imparem se veretur aduersario, prius virium suarum periculum facere, vt confligat, si qua se ostendat spes victoriæ; sin minus, ne descendat quidem in certaminis aleam. Vinci enim vitium se turpe non putat assuetum ignominiæ.* Ecce tibi vt è re vitij venit leuitas, & temeritas, qua inconsideratè in omnia ruitur, vt quod nihil gloriæ veræ spectet; at è re virtutis semper est maturitas, & consideratio & consultatio de viribus, nec nisi maturè, & cum rationis consultationisque pondere procedit, vt semper vincat. Victoria enim virtutis in eo consistit, quod cum deliberatione, & consultationis pondere concurrat. Quò refero illud ex Exod. 17. *Cum leuaret Moyses manus, vincebat Israël: sin autem paululum remisisset, superabat Amalech, manus autem Moysi erant graues: sumentes igitur lapidem, posuerunt subter eum, in quo sedit: Aaron autem, & Hur sustentabant manus eius ex vtraque parte.* Manus ad victoriam ordinatæ graues erant, & adeò graues, vt egerent duobus viris hinc inde positis, quibus sustentarentur, vt sic sustentatæ victorias possent parere. Quid inde protenditur? Crediderim inde monstrari virtutum opera vnde victorias pariant, nimirum ex eo, quòd non leuiter, sed ponderosè procedant, maturisque grauissimorum virorum consiliis sustentata. Ait D. Ambros. in Psalm. 104. *Sapiens cor, actúmque, & opus radicatum esse decet, atque immobile. Hoc docuit Moyses, quando manus ei grauiores fiebant, ita vt vix sustineret eas Iesus Naue. Ideoque vincebat populus, quando non perfunctoria gerebantur opera, sed plena ponderis, atque virtutis, non nutantis animi, nec titubantis affectu, sed fundata mentis stabilitate.* Itaque opera virtutis victricis non leuiter, & raptim procedant, nec inconsideratè, vt quæ magis petant pondus, & stabilia fundamenta, quibus nitantur. Nunquam virtus victorias suas æternauit, nisi de magnis præmissis consilij fundamentis procedat. Datum fuit Salomoni adolescenti, quòd templum ædificaret Deo; & dum ventum est ad rem, dicit Dauid 1. Paral. 29. *Salomonem filium meum vnum elegit Deus adhuc puerum, & tenellum: opus enim grande est, nec enim homini preparatur habitatio, sed Deo. Ego autem totis viribus meis præparaui impensas,* &c. Ecce tibi Salomon adolescens eligitur, vt ipse ædificet domum Domini, quæ nomen Dei in mundo æternet. Sed quomodo adolescens delicatus in tantum opus procedet? Ait ibi Dauid. *Ego autem totis viribus meis præparaui impensas,* &c. Prius senex, & prudens, & exercitatus Dauid submittitur, qui omnia templi præparet, examinet, trutinet; vt de tanta præmissa senis præparatione procedat adolescens in perfectum Dei opus. Ait enim pulchrè Paul. Oros. lib. de lib. arbitr. *Ex his duobus templum Domini vnus præparat, alter ædificat, præparat senex, perficit puer.* Crede mihi, vel puerulus sublime attinget opus perfectionis, si de longa senum præparatione procedat, & consultatione. Non exurgit perfectionis, nec virtutis opus, nisi vbi matura senum præparatio & consultatio præponitur.

§. IX.

Sic se habeat princeps quasi vnus è subditis, si velit illos sibi deuincire.

Vide moderationem Abimelechi Regis in obiurgando Abrahamo, ait enim: *Vocauit autem Abimelech etiam Abraham, & dixit ei. Quid fecisti nobis? Quid peccauimus in te, quia induxisti super me, & super regnum meum peccatum grande?* Et quis vnquam priuatus ita moderatè egit cum eo, qui occasionem dederat summo discrimini? Quis pater, quis

Regum possunt inueniri, qui purè, & sanctè, imò perfectissimè degant. Hieremiæ cap. 38. Ipse Hieremias ab aulicis ductus est in arctissimam custodiam. *Audiuit autem Abdemelech Ethiops vir eunuchus qui erat in domo Regis, quod misissent Hieremiam in lacum; porro Rex sedebat in porta Beniamin. Et egressus est Abdemelech de domo Regis, & locutus est ad Regem dicens: Domine mi Rex, male fecerunt viri isti omnia, quæ præceperunt contra Hieremiam*, &c. Ecce tibi Abdemelech Æthiops, & eunuchus & habitans in aula, & nihilominus iniustitiæ minimè consentit. De quo Theodor. suprà ait: *Abdemelech quidam Ethiops eunuchus, nec aulæ Regiæ fastum, nec regnantem in ea impietatem, nec contra Prophetam conceptum furorem meditans iniustam Regis sententiam reprehendit; & summum rerum omnium inspectorem monstrat, aulamque iusta pœna perterret.* Sic etiam aulæ viros virtutum præstantissimarum ostendunt. Vt de Cæsario fratre suo dicat Nazianzen. orat. 10. *Cumque magnis quotidie dignitatibus ornaretur, maioribus tamen, ac iam in spe positis dignus habebatur, tum ab ipsis Imperatoribus, tum ab omnibus iis, qui primas secundùm eos tenebant. Quodque maximum censendum est, non commisit, vt à gloria, aut ab iis, inter quos versabatur, delitiis animæ suæ nobilitas corrumperetur. Quin potius cum multa, & magna ipsi suppeterent, ad dignitatem tamen hoc primum erat, quod Christianus & esset, & cognominaretur.* Planè inter magnarum dignitatum culmina, inter ipsos thronos nil magis Cæsario cordi erat, quàm quod Christianus videretur. Sic in illo simul commonstrabatur, & priuati Christiani feruor, & thronorum splendor. Meritò in hoc Christi sectator acerrimus, cui & domini magnalia, & serui forma cordi erat. Vt dicat Paul. ad Philippen. 2. *Cum in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est esse se æqualem Deo, sed semetipsum exinaniuit formam serui accipiens*, &c. Et quæ est ista conuentio formæ Dei cum forma serui? Pulchrè Theodotus homil. 1. de Natiuit. ait: *Famebat vt seruus, panes multiplicabat vt Dominus.* Simul potentissimi Domini personam agebat in panum multiplicatione, in imperio circa mare, circa ventos, & inter has dominij beneficentiæque copias simul famebat vt seruus. Non equidem throni cogunt homines, vt vitiis se dedant.

§. VI.

Qui seruos Dei lædunt, & in ipsum Deum irruent.

Illud notandum in verbis Domini, quod ait: *Custodiui te, ne peccares in me; & non dimisi, vt tangeres eam.* Dum non dimittitur Saram lædere, custoditur, ne in Deum peccaret; quia qui lædit Dei seruos, iam inde aduersùs Deum sese parat. Dicebat Iesus. Luc. 9. *Ponite vos in cordibus vestris sermones istos, filius enim hominis futurum est, vt tradatur in manus hominum.* Sed scire cupis à quo tradendus erat Dominus? An solus Iudas, aut Iudæi tradituri illum erant? Quam quæstionem, & excitat, & finit Ioannes Geometra in Catena Græca D. Lucæ, fatus: *A quo tradendus est? Dices ipsum etiam traditum esse à Diabolo, à quo traduntur prædonibus iuga, & muli Iob.* Expende vnde probet à Diabolo fuisse Iesum traditum in mortem, nimirum ex eo, quòd à Diabolo fuissent tradita in ruinam Iobi famuli Dei bona. Qui enim audet in Dei seruum, quasi necessariò sequitur, quòd audeat in ipsum Deum. Si quem videris, qui Dei seruos offendat, qui non vereatur illis bona eripere, mala inferre, non dubites, quòd ipse similia in Deum ostendat. Genes. 49. Iacob ait: *Simeon, & Leui fratres, vasa iniquitatis bellantia. In consilium eorum non veniat anima mea, & in cœtu illorum non sit gloria mea: quia in furore suo occiderunt virum, & in voluntate sua suffoderunt murum.* Legunt alij: *Quia in indignatione sua interfecerunt homines, & in concupiscentia sua ceciderunt neruos tauro.* Ecce tibi illorum furor incepit quidem ab hominibus occidendis, & desiuit in taurum. Sed qui erant homines qui occidebantur, & qui taurus? Applicat rem Tertull. lib. 3. in Marc. *Quia indignatione sua interfecerunt homines, id est, prophetas, & in concupiscentia sua ceciderunt neruos tauro, id est Christo, quem post necem prophetarum suffigendos neruos eius clauis desæuierunt.* Primum in prophetas desæuiunt. Dein statim aduersus Christum vadunt; qui enim seruos Dei contundere non cauent, crede mihi, nec Deo ipsi parcent. Vnde mirabundus Dauid Psalm. 2. *Quare fremuerunt gentes, & populi meditati sunt inania? Astiterunt Reges terræ, & Principes conuenerunt in vnum aduersus Dominum, & aduersus Christum eius.* Mirandum sanè, & stupendum est, quòd terreni Reges sic audeant in Deum insurgere. Et vnde tam insolens audacia in illis fuit, qua Deum petant? fremuerunt priùs in sanctos eius, in viros iustos, & prophetas, inde non mirer, quòd clarè in Deum insurrexerint. Ait D. Chrysost. ibi: *Quemadmodum cæcus vna virga pugnat cum diuite & paupere, cum seruo, & libero; ita aliquando Iudæi & Græci, & gentes incredulitate cæcutientes, in prophetas, & Christum bellum similiter gesserunt.* Quo furore ad prophetas iuerunt, eodem similiter Deum impetiuêre. De illis enim ait Apocal. 17. *Hi cum agno pugnabunt.* Quis vnquam vidit Reges gentium agno Dei bellum inferre? Is qui vidit illos insurgere aduersus Dei seruos. Ait D. Ambros. ibi: *Cum agno pugnauerunt, quia Ecclesiam Dei persecuti sunt, populúmque Dei interfecerunt.* Et quando in populum Dei ausi sunt, eodem ausu insurgunt in Deum. Parce homo in ira tua, sanctis, si vis parcere Deo.

§. VII.

Proficientes vel diris cogendi sunt, vt prorsus à carnalibus decedant.

Laudat Dominus Abimelech puritatem cordis, & nihilominus illi minas intentat dicens: *Nunc ergo redde viro vxorem, & orabit pro te, quia propheta est, & viues. Si autem nolueris reddere, scito quod morte morieris*, &c. Et quem scis simplicis cordis esse, nulliúsque maculæ reum in accipienda Sara stetisse; imò & coram te humiliter deprecantem vides. Cur illum mortis minis exagitas? Cur non illũ magis allicis blanditiis, sed mauis hominem pium terrore mortis cogi, vt reddat vxorem viro suo? Planè quo magis pius est Abimelech, & maculæ immunis, eò vehementiori vi cogendus est, vt à carnalibus voluptatibus abstineat. Sic enim Deus se gerere solet circa iustos suos, quos videt in salutis via proficere, hos diris exagitat, & vi compellit carnalia relinquere. Isaias cap. 28. ait: *Quem docebit hanc scientiam? Et quem intelligere faciet auditum? Ablactatos à lacte, auulsos ab vberibus.* Expende ordinem; priùs ablactatos à lacte nominat. Deinde proponit ab vberibus auulsos. In ablactatis solùm nulla vis intelligitur, nec coactio; at in auulsis, iam ibi coactio

ctio & vis intelligitur. Nam quos ablactatos iam offendit Dominus, & in vita proficientes, de cælesti mensa videt, eos vi & multis diris facit, vt à carnalibus abstineant. Sic notat D. Chrysost. serm. de Iob, & Abrahamo inquiens: Dicit enim: *Ablactati à lacte, auulsi ab vbere, afflictionem super afflictionem suscipe, spem super spem. Non dicit; Ablactati ab vbere sed auulsi. Proficientes enim ad perfectionem coguntur, vt cedant à lactando.* Asperè tractat Dominus proficientes, donec coacti saltem vi, & diris, carnis blanditiis renuntient. Hinc Luc 14. Post cœnam magnam paratam vocauit Dominus conuiuas, qui se sic à tanta cœna excusarunt, tunc ait Rex seruis suis: *Exi cito in plateas, & vicos ciuitatis, & pauperes, ac debiles, ac cæcos & claudos introduc huc. Et ait seruus: Domine factum est, vt imperasti, & adhuc locus est. Et ait Dominus seruo: Exi in vias, & sepes, & compelle intrare.* Vbi ad cuiusque domum mittebat, solùm proponebat prandium, siue paratam cœnam, vt venirent qui velint: Rursus mittens ad plateas, & vicos ciuitatis, nullam ibi vim, nullam coactionem mandat. At cum mittit ad vias, & sepes, tunc iam mandat vim, & coactionem. Et cur modò compelli mandat inuitatos, & non antea? Antea erant quique in domibus suis intra ciuitatem mundialem, nullum fecerant in via salutis gradum; hos autem proposita cœna inuitat, & blandè allicit: at qui à ciuitate mundiali exierant, & in via erant salutis proficientes in ea, hi meritò compelluntur, & vi, & pugnis coguntur mundialibus renuntiare, & in conuiuium diuinum intrare.

Genesis 20. Statimque de nocte consurgens Abimelech, vocauit omnes seruos suos, & locutus est vniuersa verba hæc auribus eorum, timuerúntque omnes viri valdè. Vocauit autem Abimelech etiam Abraham, & dixit ei: Quid fecisti nobis? Quid peccauimus in te, quia induxisti super me & super regnum meum peccatum grande? Quæ non debuisti facere fecisti nobis. Rursúsque expostulans ait; Quid vidisti, vt hoc faceres?

§. VIII.

Res virtutis & perfectionis maturè, & cum considerationis pondere arripienda.

De restituenda Sara solicitus Abimelech, *De nocte consurgens vocauit omnes seruos, & locutus est vniuersa verba hæc,* &c. Non sic in principio, cum vellet sibi accipere Saram, tunc enim solum dicit: *Misit Abimelech Rex Geraræ & tulit eam.* Vt accipiat fœminam, non vocat seruos suos, nec cum illis de ea re loquitur; vt illam restituat etiam admonitus à Deo, adhuc seruos conuocat, rem cum illis tractat. Et cur ad accipiendam eam non fuit vlla consultatio, quæ modò intercedit, vt restituatur? Sanè in restituenda Sara res maximæ virtutis exercebantur, quæ ex se consultationis maturitatem & pondus petunt, vt in gloriosum effectum abeant. Pulchrè hinc virtutem, & vitium discernit Philo lib. de Abraham fatus: *Virtus sedatissimo est ingenio, quam aiunt solere, quoties imparem se veretur aduersario, prius virium suarum periculum facere, vt confligat, si qua se ostendat spes victoriæ; sin minus, ne descendat quidem in certaminis aleam. Vinci enim vitium se turpe non putat assuetum ignominia.* Ecce tibi vt è re vitij venit leuitas, & temeritas, qua inconsideratè in omnia ruitur, vt quod nihil gloriæ veræ spectet; at è re virtutis semper est maturitas, & consideratio & consultatio de viribus, nec nisi maturè, & cum rationis consultationisque pondere procedit, vt semper vincat. Victoria enim virtutis in eo consistit, quod cum deliberatione, & consultationis pondere concurrat. Quò refero illud ex Exod. 17. *Cum leuaret Moyses manus, vincebat Israel: sin autem paululum remisisset, superabat Amalech, manus autem Moysi erant graues: sumentes igitur lapidem, posuerunt subter eum, in quo sedit: Aaron autem, & Hur sustentabant manus eius ex vtraque parte.* Manus ad victoriam ordinatæ graues erant, & adeò graues, vt egerent duobus viris hinc inde positis, quibus sustentatentur, vt sic sustentatæ victorias possent parere. Quid inde protenditur? Crediderim inde monstrari virtutum opera vnde victorias pariant, nimirum ex eo, quòd non leuiter, sed ponderosè procedant, maturisque grauissimorum virorum consiliis sustentata. Ait D. Ambros. in Psalm. 104. *Sapiens cor, actúmque, & opus radicatum esse decet, atque immobile. Hoc docuit Moyses, quando manus ei grauiores fiebant, ita vt vix sustineret eas Iesus Naue. Ideoque vincebat populus, quando non perfunctoria gerebantur opera, sed plena ponderis, atque virtutis, non nutantis animi, nec titubantis affectu, sed fundatæ mentis stabilitate.* Itaque opera virtutis victricis non leuiter, & raptim procedant, nec inconsideratè, vt quæ magis petant pondus, & stabilia fundamenta, quibus nitantur. Nunquam virtus victorias suas æternauit, nisi de magnis præmissis consilij fundamentis procedat. Datum fuit Salomoni adolescenti, quòd templum ædificaret Deo; & dum ventum est ad rem, dicit Dauid 1. Paral. 29. *Salomonem filium meum vnum elegit Deus adhuc puerum, & tenellum: opus enim grande est, nec enim homini præparatur habitatio, sed Deo. Ego autem totis viribus meis præparaui impensas,* &c. Ecce tibi Salomon adolescens eligitur, vt ipse ædificet domum Domini, quæ nomen Dei in mundo æternet. Sed quomodo adolescens delicatus in tantum opus procedet? Ait ibi Dauid. *Ego autem totis viribus meis præparaui impensas,* &c. Priùs senex, & prudens, & exercitatus Dauid submittitur, qui omnia templi præparet, examinet, trutinet; vt de tanta præmissa senis præparatione procedat adolescens in perfectum Dei opus. Ait enim pulchrè Paul. Oros. lib. de lib. arbitr. *Ex his duobus templum Domini vnus præparat, alter ædificat, præparat senex, perficit puer.* Crede mihi, vel puerulus sublime attinget opus perfectionis, si de longa senum præparatione procedat, & consultatione. Non exurgit perfectionis, nec virtutis opus, nisi vbi matura senum præparatio & consultatio præponitur.

§. IX.

Sic se habeat princeps quasi vnus è subditis, si velit illos sibi deuincire.

Vide moderationem Abimelech Regis in obiurgando Abrahamo, ait enim: *Vocauit autem Abimelech etiam Abraham, & dixit ei. Quid fecisti nobis? Quid peccauimus in te, quia induxisti super me, & super regnum meum peccatum grande?* Et quis vnquam priuatus ita moderatè egit cum eo, qui occasionem dederat summo discrimini? Quis pater, quis

quis amicus sic obiurgauit aut filium, aut amicum sibi periculosum? Bonus princeps Abimelech in nullo se ostendit Regem, in nullo se superiorem præbet, sic obiurgat Abrahamum, quasi non esset maior, sed illi æqualis existeret. O regalissimum ingenium principis! Nunquam princeps magis sibi subditorum animos deuincit, quàm cum in nullo se ostendit alium ab illis. Hinc extollebat Trajanum suum Plinius in Paneg. aiens: *Quod quidem patris nomen, qua benignitate, qua indulgentia exerces? vt cum ciuibus tuis quasi cum liberis, parens viuis? vt reuersus Imperator, qui priuatus exieras agnoscis, agnosceris? Eosdem nos eundem te putas par omnibus, & hoc tantum cæteris maior, quo melior.* Expende illa: *Eosdem nos eundem te putas par omnibus:* Quæ quidem stemmata sunt principis regalissimi, & arma, quibus vniuersos detriumphet. Credite mihi, in nullo magis princeps sibi inferiorem animos obstringit, quàm dum se non alium ostendit ab illis. Sic maximus omnium princeps Deus sui principatus formam exprimens Luc 14. ait: *Simile est regnum cœlorum homini regi.* Mirabar quòd cœlestis regni altitudinem sic ad hominis similitudinem deprimeret. Cur Domine cælestia ad terram dimittis? Cur quod immensæ est magnitudinis regnum, intra hominis claudis mensuram? Meritò regalissimus princeps humanos animos volens sibi adiungere, ostendit principatum suum non alium ab illis. Ait Ioannes Geometra in Cat. Græca. D. Lucæ: *Quamdiu homines sumus, neque diuinæ bonitatis diuitias datur cognoscere, necesse est, vt simile sit regnum Dei homini regi, vt hominibus loquatur, qui à Deo in propria manente natura dispensari non possunt. Tunc verò cessauit regnum cœlorum simile esse homini, cum cessante zelo, & contentione, & residuis passionibus cessauerimus secundùm hominem ambulare, & audierimus à Deo. Ego dixi, Dy estis,* &c. Effingit maximus princeps regnum suum ad mensuram subditorum, ne vnquam appareat aliud ab iis, quos sibi subiicere amat. Cum enim homines iuxta Dei placitum fiamus Dij, exuentes quidquid hominis est in nobis; tunc Dei regnum minimè assimilabitur homini. Id, quod patet Matth. 17. Vbi de Iesu ostendente regnum suum transfiguratione ait: *Transfiguratus est ante eos.* Et ait Ioannes Geometra in Cat. Græca D. Luc. *Hæc enim temporalia, qui transcendit, videt Iesum ante se transfiguratum configuratum nemini.* Ecce tibi dum supra hominem es, dum te supra temporalia eleuas, & fis propinquus Deo, Dei regnum configuratur nemini, nec homini simile est. At quamdiu homines sumus, Dei regnum simile est homini, hominibusque assimilatur, & configuratur, vt sic illos sibi faciat subiectos.

Genesis 20. Responditque Abraham: Cogitaui mecum dicens: Forsitan non est timor Dei in loco isto: & interficient me propter vxorem meam: alias autem & verè soror mea est, filia patris mei, & non filia matris meæ, & duxi eam in vxorem. Postquam autem eduxit me Dominus de domo patris mei, & dixi ad eam: Hanc misericordiam facies mecum, &c.

§. X.

Timor Dei efficacissimum frænũ contra lasciuiam.

INgenuè fatetur Abrahamus causam suæ dissimulationis aiens: *Cogitaui mecum dicens: Forsitan non est timor Dei in loco isto, & interficient me propter vxorem,* &c. Dum abesse timorem Dei credidit, nihil non petulans, & lasciuum aduersus vxorem credidit exoriturum. Timor enim Dei est, qui valeat rabiem comprimere libidinis, quæ sine dubio exorbitar, vbi deficit ille. Sic Tertull. lib. 1. in Marc. ait: *Age itaque, qui Deum non times quasi bonum, quid non in omnem libidinem ebullis, summum quod sciam fructum vitæ omnibus, qui Deum non timent?* Efformarat Marcio Deum vt nullius iræ capacem, sic in nullo timendum. Aduersus quem sapienter argumentatur Tertullianus, quod eo ipso, quod timorem Dei adimat, necessum sit, vt adimat frænum libidinis. Nihil enim citiùs oritur ablato timore Dei, quàm effrænis luxuries, quæ maximè cohibetur fræno illo. Propone tibi ob oculos petulantem illam Ægyptiam libidine flammantem in Ioseph, qui illi dicebat Genes. 39. *Quomodo ergo possum hoc malum facere, & peccare in Dominum meum?* In margine expressius ponitur *in Deum*, & Theodoret. legit: *Peccabo coram Deo.* Mirabar fœminam nobilem, & principem sic raptari luxuriæ retibus, vt nec pudori parceret, nec periculo. E contra autem puerulum captiuum inter seruos agentem sic dominari libidinis, vt nec fumo eius tetro tangeretur. Vnde hic tam continens? Vnde illa tam effrænis? Defuit huic timor Dei, quem affatim ille tenuit. Accipite Theodoretum serm. 8. de Prouid. *Non vides,* inquit, *Ioseph, quem ego video. Nam tu quidem affectibus ebria es, ego verò ebrietatem illam non admisi, qui totius machinæ huius gubernatorem video. Hunc ergo videns timore, & metu tangor, & matrimonium generis nostri fontem & viæ ad vitam hanc deducentis ianuam violare non ausim.* Expende totam hîc continentiæ causam positam, nimirum *timore, & metu tangor.* Qui enim Dei timore tangebatur, non mirer, quòd sub tanto fræno brutos lasciuiæ appetitus teneat, qui proculdubio erumpunt effrænes, vbi timor Dei deficit. Daniel 13. *Videbant eam senes quotidie ingredientem, & deambulantem, & exarserunt in concupiscentiam eius. Et euerterunt sensum suum, & declinauerunt oculos suos, vt non viderent cælum, neque recordarentur iudiciorum iustorum. Erant ergo ambo vulnerati amore eius.* Scholiastes Græcus: *Erant puncti concupiscentia eius vehementer.* Quippe ex quo declinauerunt oculos, ne viderent cœlum, neque recordarentur iudiciorum iustorum, quibus Deus lasciuos perdit, facti absque timore Dei, hoc consequens erat, vt concupiscentia carnali exardescerent ad conspectum pulchræ fœminæ. At Susanna petulantibus senibus respondet: *Melius est mihi absque opere incidere in manus vestras, quàm peccare in conspectu Domini.* Vnde mulier immobilis ad lasciuiorum commenta? Ait D. Chrysost. homil. de Susanna: *Contemnebat quod audiebat, quia timebat eum, quem nihil latebat.* Ecce tibi & castitas simul & timor Dei sunt; in quibus timor Dei deficit, procul dubio & castitas ibit pessum. Genes. 34. *Egressa est Dina filia Liæ, vt videret mulieres regionis illius.* Et vt egressa est, flammas libidinis in principe Sichem accendit, inter quas ipsa periit. Et vnde casta fœmina in primo egressu tot castitatis discrimina, imò excidia inuenit? Egressa fuit sola sine timore comite, ideóque in tot clades peruenit. Ex quo monebat Petrus Cellens. lib. de panibus cap. 14. *Noli filia Iacob, noli fratribus exire ad mulieres regionis huius, quia Leo est in via, Sichem filius Hemor ardens in concupiscentia tui. Saltem Simeon & Leui, id est, timor præsentium, & futurorum pudicitiæ tuæ semper assistant protectores, & vltores, ne rapiaris, ne blanditiis delinita in confusione*

nobilitatis

nobilitatis tuæ prostituaris. Sub hoc comite timore Dei secura potest esse castitas, qui vbi defecerit, statim suborientur pericula mille, mille damna. Nunquam enim damna pudoris sunt, nisi in quo timor Dei non inuenitur. Vt dicat Ecclesiasticus cap. 23. *Homini fornicario omnis panis dulcis, non fatigabitur transgrediens vsque ad finem. Omnis homo, qui transgreditur lectum suum, contemnens in animam suam, & dicens, quis me videt? tenebræ circumdant me, & parietes cooperiunt me, & nemo circumspicit me: quem vereor? Delictorum meorum non memorabitur Altissimus. Et non intelligit, quoniam omnia videt oculus illius, quoniam expellit à se timorem Dei.* Vt expellit Dei timorem, sic in omnem effunditur luxuriem.

Genesis 20. Tulit igitur Abimelech oues, & boues, & seruos, & ancillas, & dedit Abraham: reddiditque Saram vxorem suam, & ait: Terra coram vobis est, vbicumque tibi placuerit, habita. Saræ autem dixit: Ecce mille argenteos dedi fratri tuo, hoc erit tibi in velamen oculorum, ad omnes, qui tecum sunt, & quocumque perrexeris, memento te esse deprehensam. Orante autem Abraham, sanauit Dominus Abimelech, & vxorem, &c.

§. XI.

Principibus beneficentia gloriosa, & vtilis.

NOn solùm Abimelech restituit vxorem Abrahamo, sed etiam hominem multis muneribus ditat. Quippe dicitur: *Tulit igitur Abimelech oues, boues, seruos, & ancillas, & dedit Abraham, reddiditque illi Saram,* &c. Quid principe dignius? Credant principes, non minuuntur, sed augentur, & crescunt bona in benefico, & largitore principe. Aiebat Pacatus in Panegyr. Theodosij: *Imperatori propriam maiestatem æstimanti non tam id suum videri debet, quod abstulit, quàm quod dedit. Nam cum intra ipsum voluantur omnia, & vt ille, qui cuncta ambit Occeanus, quas suggerit aquas terris, recipit è terris; ita quidquid in ciues manat à principe, redundat in principem, & res & fama bene consulit munificus Imperator: lucratur enim gloriam, cum det pecuniam reuersuram.* Hoc suo in animo fixissent principes; & fallar, nisi in immensum crescerent bona illorum, & gloria, si munifici, & liberales essent in suos. Et inter thesauros sibi ditissimos & gloriosissimos reputarent, non quos recondito auro plenos habent, sed quos sæpius vacuarent replendis ciuibus. Hæc sunt illis vtilissima consilia. Isaias cap. 32. ait: *Princeps ea, quæ sũt digna principe, cogitauit, & ipse super Duces stabit.* Vbi Vatablus legit: *Liberalis autem liberalia consultat, perque liberalia facta clarus exurgit.* Munificentiæ, & liberalitatis opera non deprimunt principem, sed illum maximè eleuant, & faciunt super potentissimos quosque exurgere. Vt meritò dicat Cassiodor. 3. variar. 29. *Quis nostrûm nesciat illud bonis principibus crescere quod benigna possunt largitate præstare? Hæc sunt enim Regia dona, quod semina sparsa in segetem coalescunt, in vnum coacta depereunt.* Nemo huius virtutis experientiam fecit, qui non messuerit messes amplissimas. Nunquam semina tantam in segetem coalescunt, vt coalescunt dona principum. Nunquam flumina tam præcipiti cursu in mare remeant, vt currunt ad principes bona ciuium, quæ orta sunt ex principis beneficio, adeò vt dep ossessione principis minimè egressa videantur. Quò refero illud Genes. 14. Vbi offerebat Rex Sodomæ spolia capta ab hostibus eorum victori Abrahamo: cui ille respondit: *A filo subtegminis vsque ad corrigiam caligæ non accipiam ex omnibus quæ tua sunt.* Modò autem dicitur Abimelech Rex Geraræ dedisse Abrahamo oues, & boues, seruos, & ancillas, & mille argenteos, quæ omnia Abrahamus accepit. Et cur Abrahamus cauit à Rege Sodomæ accipere ne videretur illius manu ditescere, & id non cauit in Abimelecho Rege Geraræ? Sodomita dabat spolia in pretium pugnæ, & laboris; quæ autem sic dantur, transeunt in dominium accipientis, quibus ille augetur. Abimelech offerebat mera munera; munera autem gratuita Regum non transeunt in accipientis dominium, sed inde maiori impetu ad Regem redeunt, vt supra Pacatus dicebat; ideò Abrahamus non cauit recipere ea, quæ semper sub rege manebant, & videbantur esse ipsius regis.

§. XII.

Aurea munera nunquam non rubori & dedecori fœminæ.

OBscurissima verba apud interpretes dixit Abimelech Saræ aiens: *Ecce mille argenteos dedi fratri tuo, hoc erit tibi in velamen oculorum ad omnes, qui tecum sunt, & quòcumque perrexeris, memento te esse deprehensam.* Quibus verbis agnoscunt ironiæ iocum Rupert. Raban. Caietan. imo agnoscunt aliquid castigationis & obiurgationis Vatablus, Oleaster, & alij præcipuè, quia vbi noster ponit: *Memento te esse deprehensam.* ex Hebræo legant: *& fuit castigata.* Sed scire cupis in quibus illorum verbis fuit hæc cum ioco & ironia castigatio? Illa sunt & iocosa delicta & fœminæ punitiua verba: *Ecce dedi mille argenteos fratri tuo, hoc erit tibi in velamen oculorum ad omnes,* &c. Aurea enim munera acquisita ob gratiam fœminæ nunquam non sunt rubori & dedecori fœminæ, ob quæ non aperta facie possit coram scientibus incedere. Hinc per iocum vexans Rex Saræ pudorem, repræsentat munera aurea, argenteavè à se propter illam fratri, vel marito exhibita, ne putet Sara sibi aliquid non esse pudori, & erubescentiæ, ob quam faciem velet coram scientibus. Equidem ea fuerat Saræ pudicitia in aula, ea cautela in abiiciendis etiam minutissimis munusculis Regis, vt inde palatinus homo occasionem nactus ad vexandum ioco pudorem fœminæ, munera à se data obiiciat, quæ in velamen oculorum, nimirum quæ illi dedecori sint & verecundiæ. Quando enim aurea munera in fœminis non verecundum quid, & punitiuum innuant? Hierem. 51. *Calix aureus Babylon in manu Domini, inebrians omnem terram.* Quæ verba explanans Theodor. ait: *Hoc itaque loco supplicium aliis gentibus illatum a Deo nuncupauit poculum aureum.* Nota signum positum à propheta pro supplicio, nimirum aureum poculum in manu fœminæ Babylonis. Eo enim ipso quod in fœminæ manu aurea cernantur munera, iam ibi intelligitur res castigationis, & supplicij. Hinc Tertull. supponens datum aurum, & gemmas filiabus hominum à filiis Dei de habitu muliebri: *Illud ipsum naturalis decoris vt causam mali, sic remunerauerunt, ne eis profuisset fœlicitas sua, sed vt deuecta de simplicitate, & sinceritate vna cum ipsis in offensam Dei peruenirent.*

Quippe dabantur illa aurea munera, in quibus casus à simplicitate & sinceritate legeretur: tunc enim suspicio mali tollitur a fœmina, quando ab illa aurum retellitur. Hinc Genes. 35. familiæ Iacobeæ mulieres, *dederunt omnes Deos alienos, quos habebant, & inaures, quæ erant in auribus earum, at ille infodit ea sub terebinthum.* Quod perditioni dederint Deos alienos tantæ familiæ mulieres, non miror; sed illud mirandum, quod simul perditioni dederint inaures. Cur inaures cum idolis perditioni dantur? Erant inaures aureæ vel argenteæ, quæ puellis in munus à procis dabantur, quæ meritò tolluntur, vbi omnis nequam suspicioni aditus clauditur. Dicit enim D. Ambros. epist. 66. *Congruè inaures auferuntur mulieribus, ne iterum Eua vocem serpentis audiret.* Crede mihi, nunquam non creduntur serpentis vestigia esse vel in adamantino pectore mulieris, in qua cernuntur munera aurea.

§. XIII.

Res diuinæ non sunt ordinandæ ad lucra temporalia.

Dicturus textus vt orante Abrahamo Rex curabatur; prius meminit munera ei data ob aliam longè causam, dum ait: *Ecce mille argenteos dedi fratri tuo, hoc erit tibi in velamen oculorum ad omnes qui tecum sunt, & quocumque perrexeris, memento te deprehensam. Orante autem Abraham sanauit Deus Abimelech,* &c. Ecce vt prius explicat ob quid argentei fuerant dati, nimirum, ob velamen oculorum, & ad memoriam discriminis Saræ. Deinde orationes ponit Abrahami, quibus regiam totam restituit sanitati, cauens sic ne putaretur Abraham propter pecunias habendas Regiæ curationem fuisse operatus. Nunquam enim à bono, sed à malo spiritu venit, quod diuina fiant ob lucrum temporale. Matth. 8. accessit quidam ad Iesum dicens: *Sequar te quocumque ieris.* Cui Iesus respondit: *Vulpes foueas habent, & aues cæli nidos; filius autem hominis non habet, vbi caput suum reclinet.* Et cur volenti sequi obiicit Iesus suam extremam paupertatem? Sectatur iste, & spectabat, vt virtutes sanandi, & miraculorum disceret, quibus ipse ingens lucrum faceret pecuniarum. Quem spiritum vt alienum à Deo sic reiecit Iesus prædicans suam paupertatem inter tot miracula. Ex cuius ore ait D. Basil. Sel. orat. 28. *Quid miraculorum fingis desiderium, cum pecuniarum te vincat amor? Quid ob quæstum diuitiarum paupertatis odisti legislatorem? Pecuniæ miraculis non auctitantur. Inspice me, qui ex authoritate patro miracula volucribus pauperiorem. Non e miraculis aurum legitur, neque nobis hoc admirabilium verum lucrum est.* Nihil magis alienum à miraculis, à diuinis actionibus, quam si torqueantur in lucrum temporale. Hinc cauebat ipse Dominus Matth. 10. *Nolite possidere aurum, neque argentum, nec pecuniam in zonis vestris.* Circa quæ D. Hilar. can. 1[illegible]. ait: *Quid sibi vult auri, argentive, atque æris in zona inhibita possessio? Zona est ministerij apparatus, & ad efficaciam operis præcinctio. Ergo ne quid in ministerio nostro venale sit, admonemur, nec hoc Apostolatus nostri opus fiat auri, argenti, ærisque possessio.* Idem planè debet esse, quod quis præcingat se virtutem diuinarum operationum, & quod exuat spem temporalis lucri: ni velit in Dei offensionem maximam incidere. Michæas ait cap. 3. *Prophetæ eius in pecunia diuinabant: Propterea causa vestri Sion quasi ager arabitur.* Ecce tibi extrema populi vastatio, vt ex eo veniebat, quòd propter pecunias fiebat prophetia. Ait ibi D. Cyrill. Alex. *Nefarium planè est pietatem quæstus occasionem facere, & res diuinas acquirendæ pecuniæ viam arbitrari.* Non ideò dantur homini diuinæ virtutes, vt quæstus faciat, & lucris inhiet temporalibus, quod nunquam non est lethale. Quippe Actor. 8. *Cum vidisset Simon, quia per impositionem manuum Apostolorũ daretur Spiritus sanctus, obtulit eis pecuniam dicens, Date mihi hanc potestatem,* &c. Qui meritò reiicitur à Petro, & inter damnatos, & deploratos numeratur. Et cur tam duriter castigatur? Ait Tertul. lib. 1. de Idololatr. *Quoniam aliquid de circulatoria secta cogitaret, vt inter miracula professionis suæ etiam Spiritum sanctum venundaret.* Diuinarum virtutum amabat mercatum facere, vt bonis ditaretur temporalibus, vnde damnationem incurrit ineuitabilem.

CAPVT X.

Fœdus Abrahami cum Abimelech.

TEXTVS HISTORIA.

IAm natus Isaac lætitia domum impleuerat paternam, & Abrahamus, ne Saræ filio filius ancillæ molestus esset, & Ismaëlem, & matrem à se eiecerat. Et ecce tibi Abimelech cum Phicol Principe exercitus sui Abrahamum conuenit, sanctámque, & iuramento firmatam amicitiam ab illo petit. Non abnuit Abrahamus, homo promptus, vt omnibus se amicum præbeat: sed & munera regi offert, quibus ille lætus ad propria redit.

PARS MORALIS CIRCA textus litteram.

NATIVITAS Isaac modò accedebat, cuius historiam habes tom. 1. in vet. testam. lib. 3. cap. 1. part. 1. & 2. Vbi latè & historia textus explicatur & per moralia studia exprimitur succus litteræ. In præsenti aliqua cursim dabimus, quæ etiam ad mores pertineant.

Genesis 21. Visitauit Dominus Saram sicut promiserat, & impleuit quæ locutus est, concepitque, & peperit filium in senectute sua tempore quo prædixerat ei Deus, &c.

§. I.

Magnorum virorum præsagia in natiuitatis miraculis cernuntur.

IN senectute parentum paritur magnus Isaac; dicitur enim de eius matre: *Concepit, & peperit in senectute sua.* De quo eleganter ait D. Augustin. serm. 68. de tempore: *longè deficientibus membris Isaac concipitur, subito inanes & marcescentes venæ rediuiuo*

rediuiuo sanguine ferbuerunt, & emortua seni viscera calefacto sanguine vaporata vsque ad partum, in quibus sunt caloribus animata. Sic Isaac credulitate nascitur, vt eorum fides in progenie enarretur in sacula. Sic in natiuitatis signis, & miraculis veniunt quos expectat mundus, vt sub illorum gloriis fiat insignis. Pulchrè Sidon. Apol. in Peneg. Anthemij Augusti bis consulis canebat:

——Cunabula vestra
Imperij fulsere notis, & prasciatellus
Aurea conuerso promisit sacula fatu.
Te nascente ferunt exorso flumina melle
Dulcatis cunctata vadis, oleique liquores,
Isse per attonitas bacca pendente trapetas.
Protulit vndantem segetem sine semine campus,
Et sine se natis inuidit pampinus vuis.
Hiberna rubuere rosa, spretoque rigore
Lilia permixtis insultauere pruinis.
Tale puerperium quoties Lucina reuoluit
Mos elementorum cedit, regnique futuri
Fit rerum nouitate fides, venisse beatos
Sic loquitur natura Deos.

Quid pulchrius? In eo quod emortua corpora reuiuiscant ad partum; quod frigidus sanguis recalescat, quod inter albentes canos fructus exurgat iuuentutis, & mammæ ad folles redactæ resumant effundenda mella; ostendit natura infanti orto glorias iam iam imminentes. Sic veniunt futuri Dij, qui vrbem beare debeant. De parentibus Ioannis locutus Luc. cap. 1. *Non erat illis filius, eo quod esset Elisabeth sterilis, & ambo processissent in diebus suis.* Et post pauca: *Post hos autem dies concepit Elisabeth vxor eius.* Ecce tibi vt in senibus emortua viscera reuiuiscunt; nec miror, inde enim ostendebantur ingentes filij nascituri virtutes. Ait enim Chrysol. serm. 92. *Elizabeth annositate iam mortua sanctum reuiniscit in partum: & arida atque exarata rugis membra, medullis vitalibus in viscera fœcunda viridantur, ipsum quoque tempus, ipsum, quod defierat, reuocatur ad corpus: & vetustate nimia domus vteri dilapsa in faciem nouam repente reparatur, stupet ordo, deficit consuetudo, miratur ipsa natura, & ex apparatu mansionis hospitis meritum dignitásque innotescit.* In tot miraculis iam prædicabatur nascentis magnitudo; non poterat sic venire, nisi qui Angelus diceretur, & putaretur à Scribis & Pharisæis Christus, & laudibus extolleretur à Dei filio. Annuit Beda homil. 2. in vigil. Ioan. Baptistæ dicens: *Sic Isaac filius promissionis, qui in figuram redemptoris nostri factus est obediens patri vsque ad mortem, de veteranis parentibus, & sterili diu matre natus est: sic Iacob, & Ioseph; sic Sanson fortissimus Ducum & Prophetarum eximius Samuel steriles diu corpore, sed fœcundas semper virtutibus habuere genitrices, vt miraculo natiuitatis natorum dignitas nosceretur, & probarentur sublimes in vita futuri, qui in ipso vita exortu conditionis humana iura transcenderent.* Sic ibi.

§. II.

Natiuitatis miracula ingens bonum in nascituro protendunt.

NOn otiosè ad sterilis fœminæ senectutem spectat Deus, vt Isaaci promissi partum concedat; dicit enim de Sara: *Concepit, & peperit in senectute.* Tanto enim miraculo concipi, & parturiri, debebat, qui nascebatur ad tantas benedictiones gentium. Quò spectans Sedulius lib. 1. Paschali cap. 4. aiebat: *Marcebant Sara iam membra senectute languentia, & grandæuo situ sanguis extinctus annosi corporis venas desperata prolis sterilitate damnauerat, cum senioris viri fœcundata connubio sinum gelidi repentè ventris extendit, & tumidis nouo partu præcordiis natum sera fœcunditate progenitum in spem futura gentis, & populi ad lactei potus vbera mater tremebunda suspendit.* Expende illud: *In spem futura gentis*, &c. In eo, quòd tam nouè & inusitatè à siccis vberibus alebatur infans, simul & alebatur spes populorum. Quid enim non speraretur à paruulo tantis miraculis orto? De se aiebat Iesus Ioan. 15. *Ego sum vitis vera*; quem tamen effigians Daniel 2. ait: *Lapis abscissus est sine manibus.* Sanè & lapis, & vitis, erat nobis Dominus, & tam in lapide, quàm in vite sine manibus abscissus erat, quando nouè, & prodigiosè de virgine incorrupta nascebatur. Sed cur sic abscissa sine manibus ostenditur in natiuitate vitis nostra, nisi iam inde ingentia mundo bona obuentura nuntiaret? in Anthemij Augusti natiuitate fingitur vitis abscissa frondes, & fructus germinasse, de quo ait Sidon Apol. Paneg. 2.

Ast hunc, egregij proceres ad sceptra vocari
Iamtunc nosse datum est: laribus cum forte paternis
Protulit excissus iam non sua germina palmes.
Imperij ver illud erat, sub imagine frondis
Dextra per arentem florebant omnia virgam.

Ecce tibi Iessæa virga Iesus, excissus sine manibus de maternis visceribus, ibi & flores, & noua germina parturiuntur, quæ mundo, & floridam, & auream ætatem restituant. Sanè virginitas Mariæ, quantum ex se erat aridum lignum; hæc tamen protulit florem Iesum, in cuius reflorescente natiuitate imperij ver exprimebatur, & vt per aridæ virgæ reflorescentis signum omnia dextra, omnia fœlicia ventura iam erant mundo.

§. III.

Magna viri gloria est, quòd in nullo videatur bono, in quo non magis dare, quàm accipere videatur.

TOties à Deo promissi Isaaci natiuitas vsque ad parentum extremam senectutem reseruatur, cum dicat textus de eius matre: *Concepit, & peperit in senectute.* Et cur tam serò iam iam penè emortuis parentibus, & magis cadauer quàm corpus portantibus filius datur? Pertinebat hoc maximè ad gloriam nascentis Isaaci, quòd in eo tempore nasceretur, quando non tam ipse accipere à parentibus, quàm illis ipse videretur præstare. Sic Genes. 37. dicitur de Ioseph. *Israel diligebat Ioseph super omnes filios, eo quòd in senectute genuisset eum.* At magis genuerat in senectute Beniamin, qui natus fuerat post Ioseph. Cur ergo de Beniamin non dicitur, quòd erit in senectute genitus, & dicitur id de Ioseph? Vt Ioseph super omnes erat eleuandus, sic de eius ortu prædicatur, quod ad maximam viri gloriam facit, nimirùm quòd vel in natiuitate appareat præstare beneficia patri. Ait D. Basil. Sel. orat. 8. *Si Beniamin filiorum Iacobi postremus, & senectuti vicinus erat, quomodo Ioseph filius senectutis appellatur? At senectutis filius est, qui senectutem accurans, & atatis patria laborem cura alleuans spe senectutis fouenda naturalem amorem sibi conciliauit.* Non quidem Beniamin, sed Ioseph sic nascebatur, vt in illo putarent parentes accipere fulcrum suæ cadentis ætatis. Hæc enim erat maxima Ioseph gloria supra omnes fratres

 quòd

quòd eo tempore, & circumstantiis nascebatur, quòd iam videretur non tàm ex parentibus accipere, quàm ipse illis dare, quo in spem vitæ alantur. Quanta hæc gloria in hominibus! Paul. ad Hebr. 9. de Iesu ait: *Nunc autem semel in consummatione sæculorum ad destructionem peccati per hostiam suam apparuit.* Expende illud; quod maximam quæstionem fecit gentilibus, nimirum, *In consummatione sæculorum apparuit.* Cur enim quando omnes homines saluatore egebant, tam serò saluator datur? Cur non statim in initio mundi vel saltem in prima, aut secunda ætate filius Dei venit in mundum homo factus? Respondet Theophylactus ibi ex D. Gregor. Nisseno, meritò dilatam fuisse Christi natiuitatem vsque in ea tempora, in quibus iam totum virus peccati esset manifestatum, quando omnia & culpæ, & pœnæ sese in immensum dilatarent, adeò vt nulla esset in mundo sanitas, sed vbique vlcus, & vulnus, & plaga tumens. Pertinebat enim maximè ad gloriam filij Dei, tunc ex hominibus nasci, quando euidenter constaret, non ipsum in nascendo accipere, sed beneficium dare. Sic enim adulatur suo Trajano Plinius in Paneg. quòd augustis Reipublicæ temporibus fuerit in principem adoptatus. *Olim tu quidem adoptari merebare, sed nescissemus quantum tibi deberet imperium, si ante adoptatus esses. Expectatum est tempus, in quo liqueret, non tàm accepisse te beneficium, quàm dedisse.* Ex homine gentili gaudeo sumpsisse hanc rationem, quæ vel ethnico satisfaciat. Posset equidem filius Dei ex hominibus nasci, vel in initio mundi, sed cum nondum totum virus vidissemus peccati, non vniuersas inde ortas calamitates, nescissemus quantum deberemus Saluatori tanto. Eius autem gloriæ conuenit, vt illud expectaretur tempus eius natiuitati, quo crescente peccato vsque ad diluuium mundi, vsque ad Sodomiticas flammas, vsque ad delubra Dæmonum, vsque ad alia innumera nefaria, apertè liqueret non in nascendo Iesu tam accepisse beneficium, quàm dedisse.

Genesis 21. Eodem tempore dixit Abimelech, & Phicol princeps exercitus eius ad Abraham; Deus tecum est in vniuersis, quæ agis. Iura ergo per Deum, ne noceas mihi, & posteris meis, stirpique meæ: sed iuxta misericordiam quam feci tibi, facies mihi, & terræ, in qua versatus es aduena. Dixitque Abraham: Ego iurabo. Et increpauit Abimelech propter puteum aquæ, quem vi abstulerant serui eius. Respondit Abimelech; Nesciui, quis fecerit hanc rem, &c.

§. IV.

Peccatores homines meritò sibi possunt timere à iustis hominibus.

Gentilis Rex vbi nouit Abrahami sanctitatem diuinis beneficiis confirmatam, pergit ad illum, dicens: *Iura ergo mihi, ne noceas mihi,* &c. Ex eo quòd videat Deum fauere in omnibus Abrahamo, timet ab illo sibi damnum obuenire, & petit ne sibi, suisque noceat. Sed cur Abimelech nocumentum sibi cauet venturum ab homine, cui videt Deum propitium? Sanè gentilis est, & peccator, & prudentissimè cauet sibi, qui talis est, ne comparatus ad vicinas iusti virtutes malum incurrat. Solent enim ex iusti vicinitate mala in peccatores venire. Aiebat enim Paul. ad Hebr. 11. *Fide Noë responso accepto de iis, quæ adhuc non videbantur, metuens aptauit arcam in salutem domus suæ, per quam damnauit mundum.* Dicitur Noë damnasse mundum, at vir sanctus, & iustus pro mundo orabat, omnésque sibi vicinos curabat trahere in fidem imminentis periculi fabricatione arcæ. Quomodo ergo dicitur à Noë damnationem in homines venisse, pro quibus ipse potius orabat? Equidem sanctus ex se & ex animo suo malum non inferebat; multi illi peccatores, & impij dum prope viuebant ex comparatione illius virtutum, vt culpabiliores videbantur, sic malum extremum trahebant sibi. Ait Chrysost. homil. 25. *Condemnauit,* inquit, *mundum, non quòd ipse fuerit iudex, sed comparationis gratia condemnationem Dominus inducit.* Solent equidem iustorum virtutes in occasione esse, qua Deus damnet peccatores vicinos, multáque illis mala inferat. Hinc Loth. Genes. 19. post Sodomiticum excidium audiens ab Angelis, quòd montem ascenderet, in quo prospiceret saluti suæ: ipso magis cauebat montem dicens: *Nec possum in monte saluari.* Et cur vir sanctus sic cauet in montem ire, in quem dirigebatur ab Angelis causa salutis? Erat mons ille vicinus tabernaculis Abrahæ, ex cuius vicinitate timebat ipse sibi malum, cum se peccatorem sciret, & illum iustum. Ait Lyppom. in Cat. *Non vult in monte proximus habitare ipsi Abrahæ, forte ne comparatione iustitiæ illius ipse iniustius magis videatur.* Sic cauet Loth vicinitatem, sic sibi timet à iusto vicino; accusat enim vehementer, imò & damnat iusti vita eos, qui se se tradunt peccatis. Dum fœlix latro clamat ad Iesum Luc. 23. *Domine memento mei, cum veneris in regnum tuum.* Ait D. Athanas. serm. in Parasceue apud Gethserum tom. 2. de cruce: *O latro vehemens Iudæ accusator! O latro proditori suo ipsius laqueo visus grauior!* Sed latro nullum verbum locutus est aduersus Iudam, non illum accusauit, non damnauit voce; at accusauit, & damnauit sua conuersatione, quando virtutes vnius iusti vehementissimè accusant peccatores, qui in similia non eunt opera. Huc trahenda sunt plura dicta aliis tomis.

§. V.

Mundiales principes etiam inter pacis fœdera non obliuiscantur sui munitionem.

Prudens Abimelech Rex ad amicum Abrahamum multis sibi muneribus deuinctum veniebat, & veniebat, vt longissimæ pacis fœdera stabiliret; sed nihilominus magno cinctus veniebat exercitu. Ait enim: *Dixit Abimelech, & Phicol princeps exercitus eius ad Abraham.* Quæ explicatiùs ponit Abbulens. ibi; nimirum: *Dixit Abimelech, & Phicol, & exercitus eius.* Erat equidem Rex & Phicol Dux maximus, & exercitus simul cum amico Abrahamo loquens, & tractans fœdera pacis. Nec prudens princeps tantum fidit amicitiæ hospitis, aut fœderibus pacis, vt arma ponat, imò inter ipsa pacis fœdera suos Duces prætendit, suos exercitus maximè componit. Discant id vniuersi principes mundiales, & putent fœdera pacis inter Reges non esse, vt deponantur arma, sed vt magis intereà stabiliantur, confirmenturque, quæ securitatem in bello afferre possunt. Nota est Dauidis historia; vt fugitiuus à Saül quærebatur ad mortem, vt nactus occasionem habuit Saülem solùm in spelunca, quem facilè, & impunè

impunè occidere posset. Quid tunc? Ait textus 1. Reg. cap. 24. Dixit Saül: *Numquid vox hæc tua est fili mi Dauid? Et leuauit Saul vocem suam, & fleuit, dixitque ad Dauid: Iustior tu es, quàm ego: tu enim tribuisti mihi bona; ego autem reddidi tibi mala. Et tu indicasti hodie, quæ feceris mihi bona, quomodo tradiderit me Dominus in manum tuam, & non occideris me. Quis enim cùm inuenerit inimicum suum dimittit eum in via bona? Sed Dominus reddat tibi vicissitudinem hanc pro eo, quod hodie operatus es in me. Et nunc quia scio quòd certissimè regnaturus sis, & habiturus in manu tua Israel: iura mihi in Domino, ne deleas semen meum post me, neque auferas nomen meum de domo patris mei. Et iurauit Dauid Saüli. Abiit ergo Saül in domum suam, & Dauid, & viri eius ascenderunt ad tutiora loca.* Ecce tibi Saül agnoscit euidenter innocentiam Dauidis, agnoscit, & prædicat suam in illum ingratitudinem, fatetur beneficium recens vitæ ab illo acceptum, præsagit regnum illius, petit vt fœdus ineatur, vt iuretur amicitia, iurat ipse, iurat Dauid, firmatur inter vtrumque fœdus, & firmato fœdere abit Saül in sua, Dauid autem quò abiit? Ait textus: *Dauid, & viri eius ascenderunt ad tutiora loca.* Cur ad tutiora loca post fœdus initum, post iuratam pacem? Cur non magis præsidij loca obliuiscuntur, quando fœdus inierunt, quando pacem iurarunt, quando hostem viderunt pacificum? Equidem hoc fuit sapientissimum consilium principis prudentissimi, qui simul hostem videt pacificatum, & pacem iurat, & fœdus init, & simul sibi & suis loca tutiora prouidet & præsidia tutissima acquirit. Vtinam hanc prudentiam omnes reges ebiberent, & à confirmata pace, & fœderibus initis eò tendant, vt firmiora præsidia in regno quærant, & stabiliant! Quod cùm non fecisset Ionathas. 1. Machab cap. 12. & periit ipse, & magnum fecit populo Dei periculum, venit enim ad hunc Typhon factus amicus, Ionatham excipit, adornat conuiuium, iubet amicum in pace esse, milites dimittere. *Et credidit ei, & fecit sicut dixit; & dimisit exercitum, & abierunt in terram Iuda. Retinuit autem secum tria millia virorum, ex quibus remisit in Galilæam duo millia, mille autem venerunt cum eo. Vt autem intrauit Ptholemaidam Ionathas, clauserunt portas ciuitatis Ptholemenses, & comprehenderunt eum, & omnes, qui cum eo intrauerant, gladio interfecerunt.* Malè bonus princeps paci, & conuiuio, & fœderi fidit, vt exercitum dimitteret, quo factum est, vt inermis comprehensus periret. Sapuisset Ionathas vt Dauid & à Typhonis pacifico conuiuio potius numerum augeret militum; sic sapientes principes de iurata pace illud eliciunt, vt magis attendant firmandæ militiæ, vt firmioribus munitionibus regnum stabiliant, & insuperabiles fiant.

§. VI.

Maximè nocet principibus, eosq; funditùs perdit, qui eis non veritatem, sed mendacia loquitur.

CAuebat Abimelech damnum sibi ab Abrahamo inferendum, & ideò ait illi: *Iura ergo per Deum ne noceas mihi, & posteris meis, & stirpi meæ.* Ex Hebræo transtulit Lyppoman. in Cat. *Iura per Deum si mentitus fueris, aut falsificabis mihi, & filio meo, & nepoti meo.* Vel vt Salianus transfert: *Iura per Deum te non mentiturum mihi, aut filio*, &c. Quod noster dicebat, *ne noceas.* ex Hebræo dicebant; *ne mentiaris*, quippe magnum nocumentum & damnum extremum regibus, principibusque infert ille, qui non veritatem loquitur, sed frequentibus mendaciis palpat illos. Sapienter enim dicebat Gildas sapiens de excidio regni Britanniæ: *Auditur fornicatio, qualis nec inter gentes. Non solum vero hoc vitium, sed & omnia, quæ humanæ naturæ accidere solent; & præcipuè quod tunc quoque in ea totius boni euertit statum, odium veritatis, amor mendacij cum suis fabricatoribus.* Sanè quod in regnis, quod in principatibus euertit totum statum boni, extremamque perditionem infert, est illud commune principibus vitium, nimirum odium veritatis, amor mendaciorum cum fabricatoribus suis. Vbi mendacibus hominibus principes arrident, asperéque tractant veraces, immensa sibi damna, infinitasque perditiones sibi accumulant. Michæas prædixerat Achabo regi extremam perditionem eius, & regni ipsius in bello Ramoth Galaad, & non credebatur. Qui vt firmaret certam futuram ruinam 3. Reg. cap. 22. sic inquit: *Vidi Dominum sedentem super solium suum, & omnem exercitum cæli assistentem ei à dextris, & à sinistris, & ait Dominus. Quis decipiet Achab Regem Israël vt ascendat, & cadat in Ramoth Galaad? & dixit Dominus verba huiuscemodi, & alius aliter. Egressus est autem Spiritus & stetit coram Domino, & ait: Ego decipiam illum, cui locutus est Dominus. In quo? Et ille ait: Egrediar, & ero Spiritus mendax in ore omnium prophetarum eius. Et dixit Dominus: Decipies, & præualebis, egredere, & fac ita. Nunc igitur ecce dedit Dominus Spiritum mendacij in ore omnium prophetarum tuorum, qui sunt hic, & Dominus locutus est contra te malum.* Et quis non credat perdendum funditus & Regem, & regnum, apud quem homines mendaces præualent? Sanè euidenter videtur Deus locutus multa mala, multas & ineuitabiles perditiones loqui contra Regem, qui consiliariorum, & ministrorum mendacia patitur. Aiebat Oseas cap. 7. *In malitia sua lætificauerunt Regem, & in mendaciis suis principes* Et cur principum lætitias non veritate, sed mendaciis fouebant? Scitè Theodor. ibi: *Nam procliues & prompti ad perniciem facti*; vt facti erant prompti, & procliues ad perdendos Reges, & regna, sic mendacia crebra suggerebant regibus. Cum certum sit veracitatem aulicorum esse regibus maximum fulcimentum. Cum dicat Prouerb. 20. *Misericordia, & veritas custodiunt Reges.* Quò spectans D. Athanas. in Apolog. ad Constantium Imperatorem aduersùs calumniatores suos aiebat: *Domine omnipotens Rex sæculorum tu per verbum tuum imperium hoc famulo tuo Constantio dedisti, tu illumina mentem illius, vt cognitis meis calumniis beneuolenter recipiat meam excusationem, omnibúsque clarum manifestumque reddat, quam habeas aures conformatas veritati, solúmque sibi vt scriptum est, accepta esse labia iusta; ita enim solium regni fortunatum fieri per Salomonem pronuntiasti. Quapropter omnibus modis percunctare, intelligantque quadruplatores tibi non deesse curam indagandæ veritatis.* Hoc est clarum regum stabilimentum, si reges oderint mendaces, & ament scire veritatem.

§. VII.

Principibus maximè colenda est fama posthuma.

BOnus & prudens Abimelech hoc curabat stabilire, quod circa se erat & quod circa famam suam,

suam. Ait enim: *Iura ergo per Deum, ne noceas mihi, & posteris meis, stirpique meæ.* Vbi Septuag. legunt: *Iura mihi Deum, ne noceas mihi, nec semini meo, nec nomini meo.* Sic solicitus erat de posthumo nomine ne malè oleret apud venturos. Similiter Saul. 1. Reg. 24. aiebat ad Dauid: *Iura mihi in Domino, ne deleas semen meum post me, nec auferas nomen meum de domo patris mei.* Hæc solicitet cura principes de nomine relinquendo post se, vt illud maneat illustre, vndique radiet, vel in stemmarum aureis flexuris, vel gloriosis paginis adscriptum. Ne sordes præ se ferat, ob quas ab albo clarissimorum debeat expungi. Hanc curam in suo Trajano exponit Plin. in Paneg. aiens: *Illud indignum, quod eodem tempore in senatu, & in scena ab histrione & consule alij laudabantur. Tu procul à tui cultu ludicras artes remouisti: seria ergo carmina, honorque æternus annalium, non hæc breuis & pudenda prædicatio colit.* Solent equidem principem histriones in scena, siue alij ambitores passim horariis & inanibus laudibus extollere. Prudens princeps has repellebat, fastidiebat, vnum curabat serium illum, & æternum honorem annalium, in quibus cum examine & iudicio veniunt facinora principum ad trutinam. Non æstimat qualis dicatur ab histrionibus, à præsentaneis ambitoribus, sed qualis inueniendus sit in annalibus apud venturos. Babylonio Imperatori cænanti cum concubinis apparuerunt tres digiti scribentes in pariete Dan. 5. *Et Rex aspiciebat articulos manus scribentis, tunc facies regis commutata est, & cogitationes eius conturbabant eum, & compages renum eius soluebantur, & genua eius ad se inuicem collidebantur.* Quantus timor, & tremor potentissimum regem occupauit ex solis visis digitis in pariete scribentibus? Planè crediderim hoc summo pauori debere esse regibus, quid de illis, scriptoribus licebit, quid scribendum in parietibus, in marmoribus, in annalibus regni. Hinc Nazianz. orat. 32. in discessu suo à curia Constantinopolitana ait: *Valete Imperatores, & palatia, atque omnes Imperatoris famuli, & cubicularij: siquidem Imperatori fidem haud quaquam certam habeo; Deo autem magna ex parte infidi, manibus plaudite, acutè clamate, rhetorem vestrum in sublime tollite. Silant vobis improba & loquax lingua, nec tamen silebit. Pugnauit enim manu, & attramento. Cæterum in præsentia consilumus.* Ecce tibi, quæ sanctissimus doctor minetur principibus palatinis, illud nimirum: *Pugnauit enim manu, & attramento.* Quippe non sic ærea machina iaculans globos igneos, rapidissima fulmina vibrans, vt scriptoris calamus attramento intinctus debet esse principibus formidini. Illa temporarium potest damnum inferre, hic æternam nominis infamiam, abominandúmque omnibus fœtorem propinat.

Genesis 21, Tulit itaque Abraham oues, & boues, & dedit Abimelech. Percusseruntque ambo fœdus. Et statuit Abraham septem agnas gregis seorsim. Cui dixit Abimelech; Quid sibi volunt septem agnæ istæ, quas stare fecisti seorsum? At ille, septem, inquit, agnas accipies de manu mea, vt sint mihi in testimonium, quoniam ego fodi puteum istum: ideircò vocatus est locus ille Bersabee, quia ibi vterque iurauit.

§. VIII.

Princeps, vt seuerus in reos, sic beneficus sit in correctos.

Expende quando Abrahamus munera parat exhibenda Abimelecho, priùs enim in illum seuerè animaduerterat; dicit enim: *Et increpauit Abimelechum propter puteum aquæ, quem vi abstulerant serui eius. Respondit Abimelech, nesciui quis fecerit hanc rem, sed & tu non indicasti mihi, & ego non audiui præter hodie. Tulit itaque Abraham oues, & boues & dedit Abimelech, &c.* Siquidem ad munera, & pacem, & amicitiam veniendum illi erat, cur increpationem præmisit? Cur non magis dissimulauit offensam, quando de mutuo agebatur fœdere? Sanè præ se ferebat Abrahamus præclarissimi principis speciem, quo non totus esset melleus, sed de seueritate in reos veniret ad beneficentiam in correctos. Inuenio quid simile in Theodomiro Gothorum rege, de quo ait Iordanus episcop. Rabben. in historia Getica: *Hunnimundo cum Sueuis vastatis Dalmatiis ad sua reuertente, Theodomir Germanus Vualemiris regis Gothorum non tantum iacturam armentorum dolens quantum metuens, ne Sueui, si impunè hoc lucrarentur, ad maiorem licentiam prosilirent, sic vigilauit in eorum transitu, vt intempesta nocte dormientes inuaderet, consertoque inopinato prælio ita eos oppressit, vt etiam ipso rege Hunnimundo capto omnem exercitum eius, qui gladium euasisset, Gothorum subderet seruituti. Et dum multum esset amator misericordiæ facta vltione, veniam condonauit, reconciliatúsque cum Sueuis, eumdem, quem ceperat adoptans sibi in filium remisit cum suis in Sueuiam.* Quid faceret princeps præstantius? Inuasores castigauit, castigatos, correctósque in filios adoptauit. De seueritate, qua puniit reos, ne insolescerent, venit ad profusissi nam beneficentiam, quam in iam castigatos deriuauit. Ioseph in regno positus excepit sibi iniurios fratres ab illis minimè agnitus, quos vt vidit, statim induit seueritatem, quasi exploratores tractat, iubet vinculis detineri Simeonem, dat operam, vt furti rei detineantur. Tandem post multam afflictionem illorum sese ostendit fratrem. Genes. 45. aiens: *Ego sum Ioseph, adhuc pater meus viuit? Non poterant respondere fratres nimio terrore perterriti, ad quos ille clementer, &c.* Quando tot officia fraterna parabat, cur maluit priùs affligere fratres? Bonus princeps reos etiam fratres voluit priùs seuerè castigare, & vt correctos vidit seueritate, sic adamauit, vt amantissimus iam ostenderetur frater. Ait D. August. serm. 82. de tempore: *Priusquam peccatum suum confiterentur, & crimen, quod admiserant mutua inter se castigatione consumerent, nec agnoscendum se dedit eis, nec pacis osculum eis indulsit. Cum verò illos humiliter videret afflictos, deosculatus est singulos, & per singulos fleuit, & pauentium colla pio oculorum rore perfundens odium fratrum charitatis lachrymis abluebat.* Præstantissimus princeps reos excipiens, prius seueritati intendit, donec corrigeretur delictum; vbi autem delictum castigatum aspexit, continuò seueritate deposita currit ad beneficia. Id, quod in regio etiam bruto voluit ostendere Dominus, cum leoni mandauit castigationem prophetæ inobedientis. 3. Reg. 13. *Inuenit eum leo, & occidit, & erat cadauer eius proiectum in itinere, asinus autem stabat iuxta illum, & leo stabat iuxta cadauer.* Occidit leo prophetam, mansit iuxta cadauer custodiens illud: vbi dicit D. Gregor. Papa lib. 4. Dialog. cap. 24. *Leo ergo, qui prius*

prius peccatoris vitam ne cauerat, custodiuit postmodum cadauer iusti. Equidem dum reum agnouit, percussit, vt tolleretur delictum; vbi autem delictum castigatum recessit, iam nihil ostendit pertinens ad vulnus, sed ad munus. Vt discant principes seueritatem exercere in reos, quos amplectantur, & foueant, & multis ornent, vbi eos correctos viderint.

§. IX.

Præstantissimi principis est, in aliquibus priuatorum officia non defugere.

NIl non præstantis principis inuenitur in Abimelech, qui Rex in ditione sua nactus hospitem priuatum hominem Abrahamum, non detrectat fœdus inire cum illo, & iuranti pacem Abrahamo simul Rex ipse respondet iuramento suo. Ait enim textus: *Quia ibi vterque iurauit.* Morale est, quòd Rex à priuato iuramentum firmitudinis causa requirat. At quod Rex iuret priuato, quis vidit? Verbum regis simplex adeo firmum est, vt dedeceat Regem iuramento firmare, quod promittit priuato homini alicui; sed bonus Rex, vbi cum priuato paciscitur, non refugit implere priuati hominis officia, & iurare etiam fœdus, quod priuati iurant. Id, quod miratur Plinius in Trajano suo in Paneg. Cum enim Imperator hic consulatum sibi regendum acciperet, quia mox erat priuatorum hominum ad consulatum non accedere, nisi iuramento præmisso, similiter & Trajanus iurauit in consulatus limine. Pro quo ait Plinius: *Imperator ergo, & Cæsar D. Augustus Pontifex maximus stetit ante gremium consulis, seditque consul principe ante se stante, quin etiam sedens præbuit iusiurandum, & ille iurauit. Ingens Cæsar, & par gloria tua, siue fecerint istud posteà principes, siue non fecerint: vlla ne satis prædicatio digna est idem tertiò consulem fecisse, quod primò; idem principem, quod priuatum; idem Imperatorem, quod sub Imperatore? Nescio iam, nescio pulchrius ne sit istud, quod præeunte nullo, an hoc, quod alio præeunte iurasti.* Vtrumque fuit præstantissimi principis, quia in vtroque se ad priuatorum dimisit officia, vt morem gereret suis subditis. Quod prius, & gloriosius Trajano fecerat Rex regum, & Dominus dominantium. De quo ait Paul. ad Hebræos cap. 10. inquiens: *Homines per maiorem sui iurant, & omnis controuersiæ eorum finis ad confirmationem est iuramentum. In quo abundantius volens Deus ostendere pollicitationis hæredibus immobilitatem consilij sui interposuit iusiurandum.* Ecce tibi vt Deus optimus, max. vt morem gerat hominibus, non detrectat iusiurandum interponere promissionibus datis homini suo. Vt sapienter dicat Theodotus hom. 2. de Natiuit. habita in Concil. Ephes. *Nec enim turpe est clementi Domino, si in serui vtilitatem in quibusdam seruilibus cum seruo communicet: siquidem boni fama per huiusmodi non offenditur, sed qualisnam sit, per id genus officij deprehenditur.* Officia enim seruilia à principibus in suorum vtilitatem sumpta non turpant principes, sed gloriosissimi principatus qualitatem indigitant.

Genesis 21. Et inierunt fœdus pro puteo iuramenti. Surrexit autem Abimelech, & Phicol princeps exercitus eius, reuersique sunt in terram Palæstinorum. Abraham verò plantauit nemus in Bersabee, & inuocauit ibi nomen Domini Dei æterni. Et fuit colonus terræ Palæstinorum diebus multis.

§. X.

Religio, & Dei cultus validissimum hominum munimen est.

HÆc prima Abrahami plantatio legitur in terra, qua nemus plantauit, in quo inuocaret nomen Domini, dicit enim: *Abraham plantauit nemus in Bersabee, & inuocauit ibi nomen Domini Dei æterni.* Erat quippe iuxta Caietanum nemus pro templo, vbi quietè, & pacatè diuinum nomen innocaretur, & Deus coleretur. Conueniant huc, qui munitissimas ciuitates, altissimas turres, muros ædificant æreos, quibus se se à malis incursibus defendant. Abrahamus non saxorum parat munimenta, sed locum aptat, vbi colatur Deus, & eius inuocet nomen, quo maximè aduersùs omnia pericula defenditur. Sapientissimè enim exclamat D. Nilus apud Cerdam in aduersariis sacris cap. 153. *O religionem omnibus regibus potentiorem, magisque regiam! Quæ enim reges armis excitabant, hæc sine armis dissoluebat.* Non sic arma, non sic mœnia propugnant, & expugnant reges, vt religio & Dei cultus verus hominem propugnat. Quisquis pro se diuinum cultum habet, vel sine aliis armis est securus, & potens aduersa omnia comprimere. Habes 1. Reg. 4. prælium infaustissimum, quo Israëlitę perimuntur, & arca Domini capitur à Philistinis: *Ceciderunt de Israël triginta millia peditum. Et arca Dei capta est,* &c. sed cap. 7. absque vlla pugna, absque vllius stricto gladio arca reducitur ad Israëlitas: *Venerunt ergo viri Cariathiarim, & reduxerunt arcam Domini, & intulerunt eam in domum Aminadab,* &c. Ecce tibi vt Israëlitæ perdunt in difficili prælio Domini arcam, & sine prælio, & sanguine illam recuperant. Et cur recuperant sine prælio, quam multis armis multorum ciuium nece retinere secum non potuere? Equidem anteà Heli sacerdotis filij auaritia & tyrannide sua deterrebant homines à sacrificiis, vix vlla extabat in populo religio, plenus erat abominationum Dei cultus; ne mireris quod armatæ phalanges corruant in populo, in quo deficit religio, quæ sola præ omnibus aliis armis prodest hominibus ad salutem. Pro quo aiebat Ægesip. lib. 5. excid. Hierosol. cap. 16. *Intermissa erat sacræ cura religionis, Heli sacerdotis negligentia, diuina imperia deserebantur, irrogatum ab Allophilis prælium, victi Hebræi, capta Dei arca est, & sine armis reddita illis; quo indicio claruit, quod & sine religione arma non vincant, & religionem sine armis vincere.* Expende, & cordi imprime illud: *Sine religione arma non vincunt, & religionem sine armis vincere.* Licet omnia munimenta, omnia arma desint, potens est religio, & cultus Deo dignè exhibitus comprimere vniuersos malos incursus. Vbi autem religio desit, non potest permanere victoria diu. Vt verè dicat Euseb. in Cat. Græca. D. Luc. cap. 1. *Magnum quoque erat Assyriorum regnum, nec prius deletum est, quàm Hierosolymis Dei templum violauit.* Equidem triumphabant Assyrij per sæcula multa, venerunt tandem Hierosolymam, templum Dei prophanant, vasa sacra asportant, illa adducit Balthasar in conuiuium, quibus bibebant eius concubinæ: tunc dictum est Dan. 5. *Diuisum est regnum tuum, & datum est Medis.* Nec prius clarissimum regnum venit in ruinam, quàm ab illo prophanaretur veri Dei cultus. Ex cultu enim Deo exhibito in templo colligitur

colligitur regni status, & facies. Actor. 6. de Stephano: *Viderunt faciem eius, quasi faciem Angeli.* Circa quæ S. Hilar. Arelat. homil. de illo ait: *Tali eum vultu internus habitator induerat, qualem regni in templo templi indicat pulchritudo.* Interna Spiritus sancti gratia in Stephano etiam externè visebatur, ad eum modum, quo interna pulchritudo templi apparet in externa regni facie, vt qualis fuerit templorum cultus, talis sit regni status. De hoc infrà lib. 7. cap. 4 §. 3.

CAPVT XI.

Abraham litat filium.

FILIVM obtulit Abrahamus Deo, cuius fuerat in desperatione promissum. Festinatur ad montem, stetit puer ad iugulum, & factus est aries placidissima victima. O sancti mens intemerata parentis! filio dum vitam denegat, acquisiuit.

PARS MORALIS CIRCA textus litteram.

HVIVS capitis latè explicatam historiam, & moralibus documentis perpolitam habes tom. 1. de Christo figurato lib. 3. cap. 1. vbi ad vitam Isaaci deuenitur. Nonnulla in præsenti dabimus, ne in Abrahamo desideretur memoria tanti sacrificij.

Genesis 22. Tentauit Deus Abraham, & dixit ad eum: Abraham, Abraham? At ille respondit; Adsum. Ait illi: Tolle filium tuum, quem diligis, Isaac, & vade in terram visionis, atque ibi offeres eum in holocaustum super vnum montium, quem monstrauero tibi.

§. I.

Grauissimum homini tormentum est, quod præ oculis habeat perdenda.

NOn vanè dicitur Deus tentasse Abraham, cùm iubet, vt filium occidendum tollat, & ferat secum in montem; ait enim: *Tolle filium tuum, quem diligis, Isaac, & vade in terram visionis, atque ibi offeres eum,* &c. Quòd ipse tollat filium, quòd eum ferat in montem, vbi occidendus erat, credo inter maximas mundi tentationes numerandum esse. Venant. Fortunat. in salutario 3. ad virum illustrem ait: *Rem mihi desiderabilem penè vno momento, & offerre voluit, & auferre. Cùm nihil sit in humana conditione crudelius aut non videre quod aueat, aut videre quod perdat.* Hoc vir sapiens æstimauit crudelius humanis vulneribus, quòd quis videat chara sibi perdenda; quòd præ oculis habeat ea, quæ properatò ad ruinam cant. Minabatur propheta ruinam Niniuitis Ionæ cap 3. *Et crediderunt viri Niniuitæ in Deum, & prædicauerunt ieiunium, & vestiti sunt saccis à maiore vsque ad minorem.* Quibus ponderat D. Hieron. vt cœperat à maioribus dolor prius sentiri; ait enim: *à maiore vsque ad minorem.* Et cur maiores priores dicuntur in luctu? Equidem maiores acriùs torqueri cœperunt. Vt quibus præ oculis erant charissima filiorum pignora, quæ citò videbant conuertenda in fauillas. Rem sic pulchrè depingit D. Ephræm in Ionam fatus: *Viui suos deflere solent mortuos, at Niniuitæ viuos omnes filios suos & affines plangebant. Instabat iam dies subuersioni proximus, & ciuitas planctu, atque eiulatu repleta erat. Excitabant patres coram se filios suos, vt simul acerbam cum ipsis mortem lugerent, sponsósque ac sponsas in medium adducebant. Et quis ex sauo hoc spectaculo animum retineret? spectabant patres pulchritudinem filiorum suorum, & præ magna tristitia offundebantur ipsis tenebræ.* Crescebat dolor in immensum parentibus spectantibus filios pulcherrimos, qui statim erant à diuina ira perdendi. Quis vehementissimo dolore non angatur, cum charissima sibi pignora spectet iam iam perdenda? Apud Prudentium lib. 2. contra Symmachum proponitur Roma ex verbis Symmachi queribunda, quòd ad maximè dolendam fortunam deuenerit, & ait: *Ad hoc ego seruata sum, vt longæua reprehendar? Videam quod destruendum putatur?* Planè hoc summum dolorem æstimabat ille Rethor, quòd quis videat charissimum sibi aliquid, quod putatur statim destruendum. Quisquis eò mali peruenit, crudelissimum malum pertulit. Vt meritò Venantius Fortunatus dicat in Epitaphio Vilithutæ:

Omne bonum velox, fugitiuaque gaudia mundi
Monstrantur terris, & cito lapsa ruunt.
Vt dolor acquirat vires, cum perdat amantem,
Ante placere facit, durius inde premi.
Eheu lachrymæ rerum! Eheu sors inimica virorum!
Cur placitura facis, quæ dolitura rapis?

Expende illud: *Vt dolor acquirat vires, cùm perdat amantem.* Vix enim reperietur, qui numeret augmentum doloris in eo, qui sibi charum videat perditum ire?

§. II.

Locus sacer templorum faustissimus hominibus est.

MOntem visionis designat Dominus sacrificando Isaaco dicens: *Vade in terram visionis,* &c. Vbi templum Ierosolymitanum ædificatum est, vt ex D. Hieronym. & aliis communiter probat Pereira disput. 3. in hoc caput. Nec sine mysterio dicitur Isaac sacrificandus in templi parte, sed vt iam inde quid faustum illi sacrificio ostenderetur, quando templi locus nunquam non faustus est hominibus, & salutaris. Inde Plinius auspicium dabat Trajano, quòd in templo Iouis fuerat in filium Imperatoris adoptatus. Ait enim in Panegyric. *Itaque non tua adoptio in cubiculo, sed in templo, nec ante genialem torum, sed ante puluinar Iouis adoptio peracta est, qua tandem non seruitus nostra, sed libertas, & salus, & securitas fundabatur. Sibi enim Dij gloriam illam vindicauerunt.* Quæ in templo parabatur, non poterat non salutem, & securitatem hominibus aspirare, quibus semper templi locus est faustus. Et illud maximè notandum ex Luc. 1. dum Ioannis natiuitas promittitur patri, ait enim: *Factum est cum Sacerdotio fungeretur in ordine vicis suæ ante Deum secundum consuetudinem sacerdotij sorte exiit, vt incensum po-*

neret ingressus in templum Domini :: Apparuit illi Angelus Domini stans à dextris altaris incensi :: Ait autem ad illum Angelus ; Ne timeas Zacharia, quoniam exaudita est deprecatio tua , & uxor tua Elisabeth pariet tibi filium, &c. sic Angelus expectat Zachariæ accessum ad templum , & iuxta altare stans filium nascitutum prænuntiat. Non sic Angelus,qui ad Mariam mittitur prænuntiaturus Christi Natiuitatem , sed in cubiculo sedentem Mariam conuenit. Id quod ponderat Guarricus Abb. serm.3. de Ioan. Baptist. ait : *Mirentur igitur alij quòd à prophetis prænuntiatus , quòd ab Archangelo promissus , & eodem, quo Christus ; cum tamen Christus in cubiculo, Ioannes in oraculo.* Ioannem vt Christum prænuntiarunt prophetæ, annuntiauit Angelus, & idem , qui Christum annuntiauit : sed ex loco annuntiationis aliquid præcellentius videbatur accidisse Ioanni, quàm Christo Domino, quando de illo facta fuit annuntiatio in templi adytis , inter ipsa Sacramenta altaris ; de Iesu autem facta fuit non in templo, sed in cubiculo matris.Et cur non magis de Iesu in templo , quàm de Ioanne ? Ioannes creatura erat , expositus naturæ humanæ varietati , & vt creaturæ ab extrinsecis loci & aliorum auspicia salutis dantur,& fœlicitatis. Inter quæ illud præstantissimum , quòd inter aras templi annuntiatur. Iesus vt Deus , summúsque omnium creator,non ab extrinsecis auspicia sumit salutis, quando ipse est salus , & securitas , & vita generis humani.

Genesis 22. Igitur Abraham de nocte consurgens strauit asinum suum , ducens secum duos iuuenes , & Isaac filium suum: cumque succidisset ligna in holocaustum, abiit ad locum,&c.

§. III.

Vbi patris magnalia vocant filium , non acquiescendum maternis suspiriis.

ERat domi Sara, cuius tamen mentio nulla fit in toto sacrificandi Isaaci tumultu. Pater à lecto surgit, duos famulos excitat, filium vocat , & ligna parat, & ignem, & ferrum , iter arripitur , sic enim ait textus : *Abraham de nocte consurgens strauit asinum suum, ducens secum duos iuuenes, & filium suum Isaac* , &c. Cum famulis, cum filio de via arripienda agit, Saræ autem nec verbum dicit. Et cur etiam Sara amantissima coniux non adducitur saltem in viæ consilium ? Cur non iubet filio vt matris manibus oscula figat ? Patris facinus erat tota illa res sacrificij , nec permittitur ad matrem attendere filius, dum adest magnalia patris secuturus. De Theodorico Rege Gothorum ad bellum proficiscente ait D. Ennodius in eius Panegyr.*Sanctam matrem,& venerabilem sororem , dum de euentu belli attonita tui vultus sydere pascerentur , talibus alloquiis confirmasti: Scis genitrix partus tui honore vniuersis nota nationibus, quod natalis mei tempore virum fœcunda genuisti, dies est , quo filij tui sexum campus adnuntiet. Sine causa parentum titulis nitimur, nisi propriis adiuuemur. Stat ante oculos meos genitor , de quo nunquam fecit fortuna ludibrium , qui dextros sibi ipse peperit valetudine exigente successus. Hoc oportet duci contendi* , &c. sic nobilis princeps in re gloriæ ad genitoris contendit triumphos, matris prætermittens teneritudinem. Non afficitur matris conspectu , sed habens patrem, quem spectet, quem sequatur , eius animo figit sequenda vestigia. Posset equidem Iesus iis verbis alloqui matrem suam iturus ad patris beneplacitum implendum , sed placuit magis vti illis, quæ posuit D. Lucas cap 2. vbi dolentem matrem, quòd insciis parentibus abesset filius , sic loquitur: *Quid est, quod me quærebatis? Nesciebatis,quia in iis, quæ patris mei sunt , oportet me esse ?* Bonus enim filius vbi habet ad quas patris euolet virtutes , nec aspicere debet ad matris teneritudinem.

Genesis 22. Cúmque alligasset Isaac filium suum, posuit eum in altare super struem lignorum. Extenditque manum , & arripuit gladium vt immolaret filium suum. Et ecce Angelus Domini de cælo clamauit dicens: Abraham, Abraham,&c.

§. IV.

Vilescunt durissima quæque Dei amatori.

ECce tibi Abrahamus filium alligat , gladium stringit, vt filium mactet ; *Extenditque manum, & arripuit gladium,vt immolaret filium.* Filius est, & filius amantissimus ingentibus comparatus suspiriis, hæres vnicus paternorum bonorum ; & hunc pater mactat ? An quia minus amabat ? Absit , sed amabat Deum, Dei autem amatori quasi nihil sint, vilescant omnia durissima. Ait Philo in præsenti : *Ille quamuis maiore quàm dici potest , filij amore teneretur,nec animum flexit , quippe qui amore Dei subactus fortiter vincebat omnes cognationis affectus , & omnia nomina.* Expende illud , *& omnia nomina*;quasi tot durissima in filij dilectissimi morte, non res essent doloris , sed nomina. Sic namque afficitur Dei amator , vt illi quasi vacua nomina videantur , quæcumque difficilia propter Deum sustinere possit. Compone modò Abrahamum, & Adamum ; vtrique à Deo fuit præceptum impositum, Abrahamo de filio immolando, Adamo autem de non gustando pomo. Quid hoc facilius ? Quid illo difficilius ? Sed Abrahamus præcepti sui difficultates vorat , nec æstimat filij vitam, vt obediat Domino. Adamus in re adeò facili corruit, & ne contristaret delicias suas contra Dei præceptum,manducat pomum. Vnde hic tam infirmus in re facili, quando ille tam validus in arduo,difficilique negotio ? Qui erat in Abrahamo Dei amor, non erat in Adamo,ideò vel in leuissima re corruit. Ait Rupert.ibi:*Magna largitas bonorum, & non grauelargitoris mandatum.Leuis in tanta copia esset vnius continentia,si non defuisset continentiæ dux beneuolentia.* Et quidem non solùm in tanta copia, sed vel in extrema penuria , & inopia esset leuis continentia, si non defuisset in largitorem beneuolentia. De Petro ait Matth.26. *Petrus verò sedebat foris in atrio,& accessit ad eum vna ancilla dicens : Et tu cum Iesu Galilæo eras. At ille negauit.* Et quî fieri potuit, quòd tantus vir vnius ancillulæ verbo in tantum malum laberetur ? Ait D. Laurent. Iustinian. lib.de triumph.Christi agone cap.8. *Dominum quippe,ignarus sui,passione timidus, & frigidus charitate,solo corpore sequebatur.* Expende illud, *& frigidus charitate.* Ex quo tepuit in eo charitas , timere cœpit vel vilissima quæque, & inde incidit in peccatum. Vna est enim beneuolentia & Dei amor, qui facit vilescere, & pro nihilo reputari propter Deum difficillima omnia. Hinc Iesus ait Apostolis , quando metu Iudæorum

dæorum domi concludebantur Ioan. 20. *Sicut misit me pater, ego mitto vos.* Et pater miserat filium in mortis præceptum, in crucis tolerantiam, cur ergo Domine meticulosis hominibus talia proponis certamina? Cur dura illa crucis tibi à patre proposita illis offers, quos vides metu turbari? An fieri potest, vt qui propter metum non audent extra domum exire, prosiliant postmodum in vitę discrimina, in mortis damna? Difficile sanè esset, quòd timidus ad durum iret certamen, nisi priùs in eo totum timorem flamma charitatis depasceret. At vbi charitas imperat, nullæ non vorantur difficultates: vt dicat Chrysol. serm. 84. *Mitto vos ad tolerantiam famis, ad onera vinculorum, ad squallorem carceris, ad perferenda omnia genera pœnarum, ad subleuandum cunctis execrabile mortis iugum, quæ omnia charitas vtique humanis mentibus imperat, non potestas.* Sanè nulla potestas est, quæ hominibus durissima persuadeat, ea tamen charitas persuadet.

§. V.

Similitudo Christi in pœnis vel ipsas pœnas suauiat.

PRiùs victimæ mactabantur, & posteà inter ligna ponebantur, vt consumerentur igne holocaustis; non sic Abrahamus, quin potius vt ait textus: *Cúmque alligasset Isaac filium suum, posuit eum in altare super strenuem lignorum. Extenditque manum, & arripuit gladium,* &c. Cur priùs posuit victimam in altare super strenuem lignorum, quàm iugularet? In altare, & lignis imago erat Christi Domini in ligno crucis immolandi; sub cuius imagine sic Isaac afficiebatur, vt auidè susciperet mortem, qua Christi passioni assimilabatur. Quò respiciens D. Basil. Sel. orat. 32. ait: *Suscipe in Isaaco animi æquanimitatem, qui vinctus ad cædem obuolitante ferro lubens erat, vt imaginem passionis indueret.* Itaque Isaac dum morte sua iret in Christi passionis imaginem lubens mortem acceptabat. De imagine enim Christi ibi repræsentanda durities quævis mortis maximè suauiatur. Dicebat ipse Luc. 9. *Dico autem vobis verè, sunt aliqui hic stantes, qui non gustabunt mortem.* Expende illud: *Non gustabunt*, quibus nec minimus gustus mortis significatur, & vnde fieri poterat, quod sic gustus, & vel leuis amaritudo mortis in aliquibus non caderet? Eò ipso, quod aliqui se in morte Christi consortes passionis viderent, sic illis mors dulcescit, quasi nihil amaritudinis gustarint, sed omnia fuerint illis suauia. Ambros. lib. 7. in Luc. ait: *Soli non gustabunt mortem, qui possunt stare cum Christo. In quo licet ex verbi qualitate perpendere, nec tenuem quidem sensum habituros mortis, qui Christi mereantur habuisse consortia.* Dum se consortes Christi esse videant, ad eiusque similitudinem expressam mori, nec tenuem sensum habent mortalis amaritudinis. Implet enim maximè hominum animum, si vel pereat ad Christi similitudinem. Vnde monebat Dominus sponsam dicens Cant. 8. *Pone me vt signaculum super cor tuum, vt signaculum super brachium tuum, quia fortis est vt mors dilectio.* Expende orationem, ob quam Christi cruce iubeamur signari, nimirum, quia inde *sit fortis vt mors dilectio.* In similitudine Christi crucifixi sic nostra dilectio confirmatur, vt nullis cedat periculis mortalibus. Circa quæ verba ait Philo Carpathius ibi: *Signum crucis in corde ipsius sponsæ se primum ponendum dicit, deinde in brachio, vt illuminati, & redempti bona per vires spiritus sancti agamus, optima quæque perficientes, vt caput ipsum insequamur abnegata propria voluntate, sicuti nobis præceptum est ab sponso dicente. Qui vult venire post me, abneget semetipsum, & tollat crucem suam, & sequatur me, quandoquidem charitas Dei nil graue existimat, nil intolerabile veretur, sed omnia facillima habet, & iocunda.* Dum Christo enim conformemur eiusque similitudine signemur, adeò roboratur in nobis eius charitas, vt cum morte possit luctari, & illam facili negotio detriumphare.

§. VI.

Resurrectionis expectatio facit nos lætos in mortem ire.

MIrabar Abrahamum armatum gladio, vt filiũ percuteret, ait enim textus: *Arripuit gladium vt immolaret filium suum,* &c. Et vnde pater sic confirmatur vt non dubitet filium dilectum, & filium promissionum magnarum morti tradere? Ait Paul. ad Hebr. cap. 11. *Fide obtulit Abraham Isaac, cum tentaretur, & vnigenitum offerebat, qui susceperat repromissiones, arbitrans, quia & à mortuis suscitare potens est Deus.* Proposuit sibi ob oculos resurrectionem, quam firmiter credens filio mortuo obuenturam, non dubitat intrepidus illum tradere morti. Quis enim metuat mortem è qua putat orituram gloriam resurrectionis? Planè vbi resurrectio, vbi vita gloriosa apparet in ipsa morte, non mirer, quòd mors despiciatur ab omnibus. Actor. 7. Stephanus iam iam rapiendus ad mortem oculos ad cœlos leuans ait: *Ecce video cœlos apertos, & filium hominis stantem à dextris Dei.* Morituro Stephano aperiuntur cœli, & filius hominis, qui mortuus fuerat, viuus apparet sedens ad dexteram patris. Cuius conspectu Stephanus confirmatus nihili æstimat mori, quando videt mortuum in vitam, & gloriam suscitari. Nec solum ipse lætus vadit in mortem, sed prædicans Iesum à mortuis suscitatum, & gloriosum facit, quòd innumeri alij in mortem læti abeant. Vt illi accinat Arator lib. 1. in Acta.

——Sere prælia martyr
Fœlices habitura neces; vbi gloria pœnæ
Et cadere est ortus, iugulisque patentibus annum
Nascitur æternæ complectens munera vitæ.

Meritò petit, quòd serantur prælia fœlices habitura neces: non enim auferenda est sed colenda maximè res illa, quæ mortes infert, è quibus iterum in vitam renascamur. Vbi pœna commutatur in gloriam, vbi casus nouo propinquat exortui, vbi nascuntur æterna sæcula, nullus sapiens est, qui detrectet in iis morari. Vt resurrectionis spes promoueat homines, habes tom. 2. de Christo figurato lib. 5. cap. 4. §. 8. Et tom. 3. in Euang. lib. 15. cap. 12. §. 8. & aliàs in præsenti.

§. VII.

Vt Deus in suorum pœnis dolet.

IN filij charissimi interfectione pater stringit ferrum, vt occidat; filius ictum expectat; nullus intereà gemitus, nullum auditur suspirium, nulla à patre, nec à filio exilit vox doloris. Solus à cœlo Angelus auditur, qui clamat, & clamans abigit funus ab Abrahami domo, dicit namque: *Ecce Angelus de cœlo clamauit, dicens: Abraham, Abraham,* &c.

Non

Non ab Abraham, non ab Isaac, sed à cœlo venit vox clamoris in Isaaci morte, quia solus Deus dolet in pœnis suorum. Ait D. Zeno lib. 2. ser. 6. *Vbi fides fuit, non erat dolor. In illo sacrificio solus Deus doluit,* &c. solus est Deus, qui nesciat non dolere in pœnis suorum. Actor. 7. circumseptus Stephanus ab hostibus, à quibus petebatur in mortem, *intendens in cœlum vidit gloriam Dei, & Iesum stantem à dextris Dei.* Credimus post ascensum in cœlos Iesum sedere ad dexteram patris, vt per sessionem illam, interminabilem eius requiem designemus. Cur modò apparet non quiescens in sede, sed stans? Vt per stantis habitum res laboris ostenditur, sic Iesus dum ostenditur aspiciens suum militem in tormentorum conflictu esse, eo habitu voluit apparere, quo se laborantem, & dolentem ostenderet. Ait D. Petrus Damian. serm. de S. Stephano: *Surgit ipse Rex filius Regis, & lapidantium aciem interrumpens, triumphatoris certamini non sine dolore cordis assistit.* Quasi nequeat Deus videre suorum tormenta sine dolore; sic assistit suis laborantibus, vt ipse se ostendat de eorum malis dolere. Quod sanè gloriosissimum accidit laborantibus fidelibus. Dum Titus Imperator super muros Ierosolymitanos esset, alacris Romanorum iuuentus se è muro præcipitat, in medios confertissimos hostes prosilit, quorum multitudine hinc inde circumcincta prope erat, vt tota cæderetur. Quid tunc Cæsar? Pulchrè Egesippus lib. 5. cap. 38. ait: *Volebat subuenire Cæsar, nec poterat, hortabatur tamen proximos, vt auxilio suis essent. Has voces, hunc dolorem Cæsaris pro supremo illi habebant solatio. Hoc erat morituris viaticum, hoc se velut sublimi solantes sepulchro ad mortem festinabant, qui morerentur pro Cæsare, relinquentes sui hæreditatem triumphum.* Suspiciebat Cæsar cadentes suos cum dolore, cum gemitu, qui Cæsaris dolor, & solatium morituris erat, & maximum decus. At fœliciùs Iesus cum dolore aspicit suos milites inter belluas, inter flammas agentes, qui dolor veriùs accipi potest pro supremo solatio, imò pro supremo ornamento, quo fideles ex hoc mundo decedant.

Genesis 22. Leuauit Abraham oculos suos, viditque post tergum arietem inter vepres hærentem cornibus, quem assumens obtulit holocaustum pro filio. Appellauitque nomen loci illius: Dominus videt. Vnde vsque hodie dicitur in monte, Dominus videbit. Vocauit autem Angelus Domini, &c.

§. VIII.

A cruce Dominus magis innotescit hominibus, illisque magis gratus est.

SÆpe aliàs Abraham Dominum exceperat, sed nunquam diuinæ apparitionis nomen aptauit loco, sicut modò fecit, de quo dicit: *Appellauitque nomen loci illius, Dominus videt. Vnde vsque hodie dicitur in monte, Dominus videbit.* Siue, vt D. Ambros. legit: *Dominus apparuit*, vel vt Septuag. *Dominus videbitur.* Et cur non anteà, sed modò de diuinæ apparitionis beneficio nomen imponitur loco? modò in ariete cornu inhærente vepribus ostendebatur Christus ligno crucis suffixus, nunquam autem magis Christus hominibus, quàm à cruce innotuit. Ait enim D. Ambros. in præsenti: *In monte Dominus apparuit, hoc est, quòd apparuerit Abrahamo reuelans sui passionem corporis, qua mundum redemit: demonstrans etiam genus passionis, cum suspensum ostendit cornibus arietem, virgultum illud patibulum crucis est, & in hoc ligno præstantissimus ductor gregis exaltatus omnia traxit ad se, vt ab omnibus cognosceretur.* Iam in ligno crucis moliebatur Dominus clariorem sui cognitionem hominibus præbere: nunquam enim sic manifestum, sic gratum sese hominibus ostendit, quàm vbi ad nos in cruce venit. Mulier illa Sareptana, vt exciperet, cibaretque Eliam aiebat: *En colligo duo ligna, vt ingrediar & faciam illum mihi*, &c. Sic 3. Reg. 17. Sed cur necessum fuit memorare duo ligna? Ait D. August. serm. 201. de tempore: *Duo ligna volebat colligere, quia crucis mysterium desiderabat agnoscere. Ideò duo ligna colligebat, quia in typo Eliæ Christum excipiebat.* Vbi Christum eiusque mysteria & excipere, & agnoscere cupiebat, duo ligna ob oculos posuit; à ligno enim crucis & gratior, & notior Christus illi fieret. Multum enim errat, quisquis Christum sine cruce cupit habere: à Christo enim cruci suffixo & salus, & sapientia, & omnis virtus hominibus venit. Pugnante Iosue contra Amalechitas ait Exod. 17. *Cumque leuaret Moyses manus, vincebat Israel: sin autem paululum remisisset, superabat Amalech.* Ecce tibi perditio populi in eo solo, quòd manus Moyses demisisset. Et cur in manus extensione victoria, in demissione manuum perditio erat? Extensæ manus crucem efformabant, à qua victoria, & salus venit; in demissione manuum crucis forma tollebatur, & in ablatione crucis non nisi perditio erat. Ait D. Iustin. Martyr. cap. 21. document. *Nam si quidquam de figura crucem imitante remittebatur, populus, vt in Moyse scriptum est, superabatur.* In eo perditio populi consistebat, si Deum sine cruce vellent, si crux à consortio pugnæ tolleretur. Clamantes Iudæi Matth. 27. dicebant: *Si Rex Israël est, descendat de cruce.* In quos vehementissimè inuehens D. Chrysost. ait homil. de cruce, & latrone: *Considera nunc vocem filiorum Diaboli, quomodo imitantur vocem paternam. Diabolus dicebat. Si filius Dei es, mitte te deorsum. Et Iudæi dicunt: Si filius Dei es, descende de cruce, & credimus ei.* Eadem prorsus vox est illa: *Mitte te deorsum*, & hæc nimirum: *Descende de cruce.* De diabolo enim venit, & ad præcipitium & perditionem tendit, quòd velis Christum sine cruce habere.

CAPVT XII.

Abraham sepelit Saram.

TEXTVS HISTORIA.

NOn iam Bersabee, sed Nebee habitabat Abrahamus, cuius in finibus ægritudine correpta Sara concessit fatis; centum viginti septem vixerat annis; triginta & septem, ex quo in gaudium populorum pepererat Isaacum nunquam non in ærumnis confirmata lætis successibus. Competenter atque magnificè funus curatur, præmisso in agrum cadauere ad pompæ funebris celebritatem. Illuc tandem peruenit Abrahamus lugubri vultu, luctuoso habitu, filiis, clyentibus, amicis pariter comitan-

ribus. Officium extorserat omnium reuerentia in sanctissimam fœminam; filiorum affectus in matrem, Abrahami in coniugem amor. Post hæc de loco sepulturæ agitur, quem inter illustrissimorum sepulchra concedebant Ethæi, maluit tamen Abrahamus illum emere ab Ephron filio Seor. Erat homini spelunca duplex in agro; quam siclis quadringentis numeratis accepit Abraham, in eáque dum locum vxori parat, sibi etiam locum relinquit paratum: sic justi viri in aliorum funeribus proprium tractant.

PARS MORALIS CIRCA textus litteram.

CVIVS vitam vsque modò explorabamus, necessum est, vt eiusdem etiam mortem videamus pari affectu, fructu non æquali.

Genesis 23. Vixit autem Sara centum viginti septem annis, & mortua est in ciuitate Arbee, quæ est Hebron in terra Chanaan, venitque Abraham vt plangeret, & fleret eam. Cúmque surrexisset ab officio funeris, locutus est ad filios Heth, dicens; Aduena sum, & peregrinus apud vos, date mihi ius sepulchri vobiscum, vt sepeliam mortuum meum.

§. I.

Mors præstantissimorum maximè nos munit aduersus carnalia incitamenta.

NVllius fœminæ mors vsque ad Saram commemorata est in scriptura, de prima hac fœmina dicitur: *Vixit Sara centum viginti septem annis & mortua est*, &c. Et cur Saræ mors prima omnium fœminarum annunciatur? Hæc est illa pulcherrima propter quam bis timuit maritus mortem, quæ Sexagenaria, & nonagenaria, tam incredibilis pulchritudinis fuit, vt in Egypto & Geraris raperet animos regum, sibique nuptias regias assereret. Vnde meritò hæc mortua ob oculos proponitur; maximè enim nos munit vt à vitiis liberemur, si videamus mortuos pulchritudinum apices. Ad remedium Israëlitarum cadentium sub serpentinis morsibus, De præcepto Dei, num. 21. *Fecit Moyses serpentem aneum, & posuit eum pro signo, quem cum percussi aspicerent, sanabantur.* Et quale hoc remedium erat, vt sanarentur homines à morsibus serpentum viuorum? Quid conspectus demortui serpentis cum veneno, quod viui halabant? Rem pulchro exemplo explicat D. August. serm. 101. de tempore, fatus: *Etiam secundùm medicorum carnalium disciplinam, quibus de morte serpentis contrà viuorum serpentium venena, salubria antidota praparantur, non est incongruum, vt mortuum debeat serpentem intendere, qui à viuorum serpentum venenis desiderat liberari.* Dat caput serpentis mortui materiam, qua medici antidota præparant aduersus serpentina venena letalia. Sic Israëlitæ iubebantur intendere in serpentem mortuum, in quo maximè aduersùs viuorum incursus curabantur, confirmabantur. Vtinam & fidelis intendat in præstantissimorum cadauera. Inde sanè non posset non maximè confirmari aduersus viuida venena pulchritudinum, seu voluptatum. Exod. 14. non solùm Dominus submersit in mari validissimos Egyptiorum exercitus, sed & eorum cadauera in litus proiecit in conspectum Israëlitarum. Ait enim: *Et viderunt Ægyptios mortuos super litus maris.* Et cur post submersionem voluit Deus, vt omnia cadauera ad litus proiecta iacerent? Ait Lyra: *Vt haberent arma eorum ad defendendum se contra hostes.* Ministrant arma validissima homines præstantes mortui, quibus hostiles incursus propellamus. Accinit Theodor. quæst. 34. fatus: *Cùm Ægyptij demersi essent, eorum corpora vnà cum armis in litus depulsa, quæ illi spoliantes ad bellicos vsus sumpserunt.* Non aliunde, sed de cadaueribus occisorum prouidit Dominus arma suis Israëlitis, vt quos non solùm aduersus homines, sed aduersùs vitia, & irritamenta vitiorum armaret. Dant equidem cadauera hominibus ea arma, quibus possint vniuersas malas incursiones deuincere. Quò crediderim spectasse Ezechielem cap. 32. *Non dormient cum fortibus, cadentibusque, & incircumcisis, qui descenderent in infernum cum armis suis.* Expende fortium virorum, & Heroum notionem, nimirum, *qui descenderent in infernum cum armis suis.* Quod refert Hector Pintus, & Cornelius à lapide ad pompam funebrem Magnatum, quorum cadauera armis cincta afferuntur. Putarim ego in rem præsentem Heroum cadauera cum armis esse in sepulchris, quia videntibus arma proferunt, quibus sese maximè in virtute confirment & propugnent aduersùs delinimenta mundi.

§. II.

Quo prastantior quis in bonis operibus, eo ruina proximior.

TAndem de illa pulcherrima Sara dicitur: *Mortua est.* Prima fœminarum proponitur ab scriptura mortua, quæ prima in pulchritudine fuit, quæ propter pulchritudinem Reges, principes sibi subiectos tenuit. Sic ostenditur prima in ruina, quæ prima erat in dote naturali. Ezechiel cap. 32. aiebat: *Quo pulchrior es? Descende, & dormi cum incircumcisis*, &c. Theodoret. Hector Pintus, & alij tollunt interrogationem, & legunt: *Quo pulchrior es, descende, & dormi cum incircumcisis.* Quasi præstantiæ pulchritudinis annectant viam vniuersæ carnis, quanto enim pulchritudo est maior, tanto vicinior est, vt in somnum mortis abeat. Vt dicat Iob cap. 24. *Sicut summitates spicarum conterentur.* Vbi Septuag. expressiùs in rem præsentem: *sicut de stipula spica decidens sponte sua*; non equidem stipula adeò vicina est casui, vt spica; quæ vt vt granorum precio extollitur, sic vel ipso diuitiarum pondere ipsa se deprimit, & terram quærit, in qua denuò thesauros suos abscondat. Non aliter qui multus est in temporalibus bonis, in diuitiis, in fortitudine, in decore similiter, & præ omnibus aliis est ruinæ proximus. Dixi de hoc plura sup. tom. 2. de Christo figurato lib. 5. c. 3. §. 41. & tom. 2. in Euang. lib. 12. c. 6. §. 1. & alibi.

§. III.

De Maria patrocinio venit, quòd difficilia quaque vincamus.

ITaque de Sara dicitur, quòd *mortua est*; mortua, inquam, est, illa Abrahami coniux, illa laborum socia

socia circa cuius mortem ait Rupert. lib. 6. in Genes. cap. 35. *Vnde notandum, quia Deus vlterius Abraha apparuisse non legitur.* Apparuit Deus Abrahamo, cùm illum à patrio solo eiecit, & peregrinum fecit; apparuit, cum circumcisionem mandauit, cum eiiciendum Ismaëlem dixit, cùm Isaacum immolandum flagitauit. Hæ apparitiones durissimarum tentationum factæ sunt Abrahamo viuente Sara, at post huius mortem omnes illæ apparitiones cessarunt. Et cur sic durus apparebat Deus Abrahamo, Sara viuente, & comitante virum, post cuius mortem ab illa duritie cessauit? An quia de Saræ auxilio omnia illa difficilia superarat? Sanè in illa vmbra significabatur, vt à vera Sara, à vera matre nostri risus Maria veniat, quòd alacres nos & victores in difficilia quæque prosiliamus. Comitante suos alumnos Maria petat Deus circumcisionem carnis, imò petat immolationem corporis, abnegationem omnium mundialium, ad omnia intrepidi aduolabimus. Hinc aiebat Maria ad filium: *Dabo tibi poculum ex vino condito, & mustum malorum granatorum meorum.* Cant. 8. per malum granatum intelliguntur, qui ex tribulationibus, & tentationibus difficillimis coronas nouerunt reportare. Et notandum quòd hos coronatos vocet Maria suos, illósque vt rem propriam Deo offerat. Planè inde claret, quòd tentationum, tribulationumque coronas Mariæ debeamus. Ait D. Philipp. Abbas lib. 4. in Cant. cap. 35. *Meorum verò fortè ideò dicit virgo: quia quisquis amans Christum, passioni, & martyrio se addicit. Ipsa illi auxilium, & curam impendere gratulatur, & quidquid ille proficit, totum proprium arbitratur.* Meritò inter suos numerat Maria omnes eos, qui in stadio crucis desudant, qui vestigia Christi per afflictiones, & tribulationes sequuntur. De Mariæ enim auspicio venit, quòd fideles in tribulationum certaminibus triumphent. Maximus ille Christi Athleta Paulus de se dicebat ad Galat. cap. 6. *De cætero nemo mihi molestus sit, ego enim stigmata Domini Iesu in corpore meo porto.* Ecce tibi fortis Athleta vt in stadio crucis ab omnibus se abstinet, nulli parcit vulneri, sed instar Domini Iesu plagatus triumphat. Quid tunc? Ait D. Ignatius Martyr epist. 7. ad Tarsenses: *Paulus stigmata Christi in carne sua circumtulit; cuius cum memineritis, prorsus cognoscitis quòd Iesus Christus natus est ex Maria.* Et cur necessum est cognosci Christum ex Maria natum in stigmatibus Paulo infixis? Equidem quod Paulus triumphet sub vulnere, quòd indefessè sequatur crucifixum ex eo essentialiter pendebat, quòd Iesus meus præcessisset in vlnis matris Mariæ. Rem illustro exemplo ab historia petito, quam refert Aimoinus lib. 3. cap. 81. Clotharius Francorum Rex orbatus fuit patente adhuc infans, cùm ab vberibus penderet matris Fredegundis. Quæ hostilem exercitum conspicata assumpsit Clotharium infantem in vlnis, & iubet militibus suis, vt se sequantur ita in prælium euntem. Quid tunc? Ait Aimoinus: *Placuit cunctis, quod dixerat Regina, ex consilij sententia Regem adhuc matris sugentem vbera ferrata agmina sequuntur.* Præcedebat Rex infans à matris dependens vberibus, quem sic sequebantur ferrata agmina, vt reportarent triumphum. Proh Dei sapientiam! Proponit infantulum Iesum Regem nostrum, in Mariæ vlnis pendentem ab vberibus illius, & in prælia homines agit, & triumphos. Ex quo Regina cœli Maria Iesum habet in vlnis, & nobis adest, non est, qui ferro parcat, non est, qui se neget vulneri, quin agmina Christiana ferrata abnegatis mundi blanditiis aduolant secutura tantam ductricem. Et quis metuat sibi ab hostibus dum adest Iesus in vlnis Mariæ? Bis, & ter concesserat Petrus hosti, & totus erat catenis hostilibus captiuus. Luc. 22. *Et conuersus Dominus respexit Petrum: : Et egressus Petrus forás fleuit amarè.* Omnia hostilia tela subitò depulit Petrus, vbi Dominus illum respexit. Et vnde tantam vim cepit ex simplici oculorum contuitu? Nota verbum illud: *Respexit*, quo vsa Maria in Cantico ait: *Respexit humilitatem ancillæ suæ*, &c. Quasi iactus oculorum Iesu in Petrum idem fuerit, qui in Mariam matrem. Ne miremur, quòd oculi, qui Mariam respexerunt, vbi ad Petrum accederent, in illo mille triumphos generarent. Ait D. Laurent. Iustin. lib. de triumphali Christi agone cap. 8. *Respexit Petrum non corporis, sed pietatis intuitu. Eodem quippe modo respexit Petrum, quo respexit humilitatem ancillæ suæ, sed non pari affectu.* Cur Petrus non rideat hostes, quando illum respexit Dominus illo intuitu, quo respexit matrem? Sanè oculorum acies per Mariam transiens vt peruenit ad Petrum, non potuit non illum multis triumphis decorare.

Genesis 23. Responderunt filij Heth dicentes: Audi nos domine: Princeps Dei es apud nos: in electis sepulchris nostris sepeli mortuum tuum, nullusque te prohibere poterit, quin in monimento eius sepelias mortuum tuum.

§. IV.

In nullis diuitiis tanta lucratur homo, quanta lucratur in Deo.

INgentem diuitiarum suarum substantiam præmittebat Abrahamus, cum ab Hethæis petit locum sepulturæ, in quo condat Saram vxorem suam. At illi non diuitias respiciunt, non munera, sed vnum Deum illi præsentem attendentes gratanter exhibent, quidquid petit. Quippe aiunt: *Princeps Dei es apud nos: in electis sepulchris nostris sepeli mortuum tuum, nullusque te prohibere poterit.* Ecce tibi vt princeps Dei agnoscitur esse, nihil illi negatur, nullum illi ponitur impedimentum. Hoc vnum prospiciunt, quòd in illo elucet Deus, & vt Deus patet in illius parte esse, omnia illi gratanter concedunt. Felix, qui habeat Deum, in illo solo lucrabitur maiora, quàm in omnibus diuitiis sæculi. Eliezer Abrahę seruus mittebatur multis diuitiis plenus quæsiturus sponsam filio domini sui. Quid tunc? Genes. 24. *Tulit decem camelos de grege domini sui, & abiit, & ex omnibus bonis eius portans secum, profectusque perrexit Mesopotamiam ad vrbem Nachor. Cumque camelos fecisset accumbere extra oppidum iuxta puteum aquæ vespere eo tempore, quo solent mulieres egredi ad hauriendam aquam dixit, Domine Deus domini mei Abraham,* &c. Laudo quòd famulus iste expectans puellas, è quibus vnam acquirat Isaaco, ad Deum confugiat, sed & illud requiro, cur non simul diuitias domini sui prætendat? Quando duodecim camelos onustos auro, argento preciosaque supellectili secum habebat, cur illos cubare sinit, & diuitias occludi, & seorsum esse? Nonne hæ si viderentur, citissimè compararent dignam tanto viro puellam? O virum sapientem! Quærens lucrari sponsam domino suo, diuitias dissimulans confugit ad Deum, sciens in Deo citiùs, quàm in omnibus diuitiis posse lucrari vniuersa. Ait Theodor. serm. 8. de Prouident. *Donis, quæ secum ferebat, & omni diuitiarum*

rum splendore longum valere renuntians, manibus in cælum extensis, Deo supplicat, vt Isaaco puellam, quæ Heri moribus conueniat despondere dignetur. Sciebat optimus longè validiorem Deum ad omnia lucra facienda, quàm omnes diuitias mundi esse, & ideò diuitias dimittens vnum Deum in se curat ostendere, in quo non dubitat sibi omnia prosperè acquirenda. Est enim Deus in nobis substantia certior, qua vniuersa comparemus. Quò respiciens Psal. 88. aiebat: *Vsquequo Domine auertis in finem, exardescet sicut ignis ira tua? Memorare quæ mea substantia.* Deo irato, & vindici iniquitatum opponit suam substantiam Dauid, quasi inde habeat vnde reddat Deo, & comparet ab illo misericordiam & patientiam. Sed qualis quantáque hæc erat Dauidis substantia, in qua præsumat tanta habere ex Deo? Crediderim nullam aliam substantiam prætendi modò, quàm ipsum Deum. Deus enim vnus est rota hominis substantia, in qua prospera omnia acquirat, & vniuersa aduersa repellat. Ait D. August. lib. 17. De ciuitate cap. 11. *Nihil hic melius, quàm ipse Iesus intelligitur substantia populi huius, ex quo natura est carnis eius. Nisi enim esset vnus filius hominis substantia Israël per quem filium hominis liberarentur multi, vanè vtique constituti essent omnes filij hominum.* Quis enim homo magis vanè degit, quàm ille cui nulla substantia est? Sed hic est ille, cui Deus non est, in quo vno nos omnem nostram substantiam habemus, qua si careamus, vani sumus; sed si Iesu abundemus, fortunatissimi negotiatores erimus. Hinc Matth. 21. Ingressus Iesus templum, *eiiciebat ementes, & vendentes, & mensas nummulariorum euertit.* Duo dicitur fecisse Dominus, in primis ementes, & vendentes eiecit & cur eiecit ementes, & vendentes? Ait Chrysost. homil. 38. in Matthæum: *Nec stabilis est substantia eorum, talium enim substantia aut ipsis viuentibus peritura est, aut à malis heredibus dissipanda, aut ad extraneos ventura. Non potest ad bonum proficere.* Planè talibus non erat Deus substantia, sed numus, sed aurum, & ideò in illa non poterant fructuosè negotiari, nihil bonum poterant sibi comparare. Solus enim Iesus vera est homini substantia, in qua omnia verè comparabit. Et qui sine hac substantia sunt, ab omnibus reiiciuntur, reprobantur. Deinde, *mensas nummulariorum euertit.* Et cur sic in nummos irascitur? Ait idem Chrysost. supra: *Ideo mensas nummulariorum euertit, significans, quia in templo Dei non debent esse numi, nisi spirituales, id est, qui Dei imaginem habent.* Dumque homines præ se ferant Deum, iam habent, in quo ad se vniuersa trahant. Huc afferenda sunt dicta tom. 2. in Euang. lib. 10. cap. 3. §. 23.

§. V.

In exercenda iustitia Deus manifestè claret.

Ethnici homines non possunt non Deum agnoscere in Abrahamo, dicunt enim: *Princeps Dei es apud nos*, &c. Non solùm eum principem agnoscunt, sed & principem Dei æstimant, vt in quo maximè Deus clareat. Et vnde princeps Dei videbatur? Erat enim apud illos potentissimus, fortissimorum hominum exercitu circumdatus, quorum manibus de quinque regibus paulo ante triumphauerat, & in tanta potentia neminem læserat, sed cum omnibus iustitiam seruauerat, ex quo illi non principem vtcumque, sed principem Dei nominabant. Ait in præsenti Caietanus: *Princeps Dei es apud nos. Fulgebat in Abraham tanta iustitia diuina, vt vices summi iudicis Dei gerere videretur.* A iustitia exercita per Abrahamum manifestè Deus in illo cernebatur: quantúmque in illo iustitiæ fulgebat, tantum summi iudicis Dei radiabat. Est enim iustitiæ virtus Dei insigne singulare. Pro quo monebat Deuteron. 1. *Non accipias cuiusque personam in iudicio, quia Dei iudicium est.* Itaque quod ad rectum iudicium faciendum spectat, id totum Dei est, & vt se ex parte Dei ostendit, qui iudicium facit; sic qui in iniustitiis se exercet, manifestè Deum inuadit. Ait D. Cyril. Alex. in cap. 3. Michææ prope finem: *Qui se ad iniquè iudicandum exercet, tantum non diuinum, & altissimum thronum inuadit, & in ipsam ineffabilem gloriam se peccare sciat, quæ rectè, & iustè iudicare nouit. Dei enim iudicium est.* Dei se putet aduersarium, & diuini throni inuasorem, qui iniustitiam facit; rectum enim iudicium, & iustitiæ administrandæ norma ex Deo est; in tantum Deo assimilaris, in quantum nemini iniustitiam facis; & quantum à iustitia recedis, tantum à Deo abes. Vt meritò mordeat Israëlitas Michæas cap. 3. *Principes eius in muneribus iudicabant, & sacerdotes eius in mercede docebant, & prophetæ eius in pecunia diuinabant, & super Dominum requiescebant dicentes; Numquid non Dominus in medio nostrorum?* Miseri errones, cum nil iustitiæ seruarent, sed in omnibus corrupti essent, gloriabantur quasi Deum in se haberent! Quid absurdius, quàm quòd credatur Deus esse in eo, in quo nulla est iustitiæ seruandæ ratio? Aiebat ibi D. Cyril. Alex. *Execrandum negotium, & Deo omnium purissimo etiam atque etiam vehementerque exosum iudicium iniustum.* Tantum abest, vt Deus sit in eo, qui iniustitiam facit proximo suo, vt execrandum id, & Deo vehementer exosum sit.

§. VI.

Reges, principésque non tam ex subiectis prouinciis, quàm ex virtutibus clarent.

Aduena erat, & peregrinus Abraham, nec palmum terræ suum habebat, & nihilominus princeps ab Hebræis vocatur, dum aiunt: *Princeps Dei es apud nos*, &c. Græcè apud Chrysostom. *Rex à Deo es tu in nobis*, &c. Et princeps, & rex habebatur, qui nec gradum pedis possidebat, & meritò; non enim sic à terrenis ditionibus, vt à virtutibus constituuntur reges. Pro quo aiebat D. Chrysost. ibi: *Tam clarus, & spectabilis, & tantam apud Deum habens fiduciam, in tanto honore erat, vt & à filiis Heth Rex nominaretur, nec gradum pedis possidebat.* Itaque cum nec palmum terræ possideret, in tantum virtutibus extollebatur, vt meritò rex haberetur. Virtutes enim sunt, quæ veros faciunt reges. Hinc Psalm. 67. ait ad Dominum: *Tibi offerent Reges munera.* Sed quando Deus plus æstimat duo æra paupercula viduæ, quàm amplissima munera Regum, quid magnum dicit Psaltes in eo, quòd reges munera offerant Deo? Cur non potius dicit, pauperculæ viduæ offerunt Deo munera, quando hæc aptiora solent esse Deo? Sanè de pauperibus loquitur psaltes, quos propriæ virtutes sic euehunt, vt mallet illos vocare reges. Ait D. Ambros. lib. de Nabuthe cap. 16. *Pauper fide ditior est, sobrietate locupletior: & cùm sit pauper, ex illis est, de quibus dicitur: Tibi offerent reges munera. Non enim purpuratis offerentibus, sed motus proprios regentibus Dominus Iesus delectatur, qui corporalis lasciuia mentis dominentur imperio.* Pauperes erant, qui dona offerebant,

ferebant, non purpurati mundiales, hos enim, quia vitiis ſeruiunt, minimè cenſet eos Dominus eſſe reges, nec gaudet regno, quod à terrarum poſſeſſionibus venit, ſed quod à virtutibus, à vitiorum expugnatione, à carnalium voluptatum abnegatione procedit. Sectare virtutes, & ſub illarum radiis ſplende: & licet Iro pauperior ſis, licet nullum poſſideas pedem terræ, Rex es coram cordatis, & coram Deo omnipotente. Qui vt eſt Apocal. 1. *Fecit nos regnum, & ſacerdotes Deo.* Et quomodo fecit nos regnum, niſi gratiam communicando, qua, expugnatis vitiis, purè & ſanctè viuamus? Crede mihi, dum ſanctè viuis, regnum in te oſtendis, etſi nullius oppiduli dominus ſis. At ſi vitiis ſeruias, minimè Rex habeberis, quamuis vniuerſarum nationum domineris. Apocal. 17. *Et decem cornua, quæ vidiſti, decem reges ſunt, qui regnum nondum acceperunt.* Putat Ruper. ibi, denotari reges vniuerſos, & Imperatores, qui vſque ad Ioannis tempora extiterunt in mundo, & apud Aſſyrios, & apud Perſas, & apud Græcos, & apud Romanos. Sed iſti dominati fuerint orbis, quomodo de illis dictum eſt, *Regnum nondum acceperunt?* Planè ſub ſe habuerunt terram, ſed quia vitiis, cupiditatibúſque ſeruierunt, meritò cenſentur regnum non habuiſſe, & ab albo regum excluduntur: ſic ibi Rupert. lib. 10. *Regnare quidem viſi ſunt, & regnum fauſtumque nomen ſibi vſurpauerunt: ſed veraciter nunquam regnauerunt. Nec enim regnum illorum verè eſt regnum, ſed ſolius Domini eſt regnum. Nam verè reges huiuſmodi non ſunt mirandi, ſed miſeri ſunt iudicandi, qui vt regnarent, tot homicidia fecerunt.* Equidem qui ſeruientes cupiditatibus ſuis igne ferroque nationes domabant, non tam reges, quàm carnifices viſi ſunt, nec tam ſibi regnum feciſſe, quàm menſam paraſſe putandi. Ex quo Regem Cheribertum meritò extollit Venantius Fortunatus canens:

Cur tamen hîc repetam præconia celſa priorum,
Cùm potius tua laus ornet honore genus?
Illi auxere armis patriam, ſed ſanguine fuſo:
Tu plus acquiris, qui ſine clade regis.
Quos prius infeſtis laſſarunt bella periclis,
Hos modò ſecuros pacis amore foues.
Omnia læta canunt fœlicia tempora Regis,
Cuius in auſpiciis floret opima quies.
Per quem tranquilla terrarum fruges abundat
Deuotis populis eſt tua vita ſeges.

Quid de Rege pulchrius? Planè qui ſic omnia moderantur, vt ſolis vitiis inferant ruinam, vt de ſola malorum imminutione creſcant, vt nonniſi benefacere ſciant, hi verè regnant, & verè reges ſunt.

Geneſis 23. Surrexit Abraham, & adorauit populum terræ, filios videlicet Heth: dixitque ad eos: Si placet animæ veſtræ, vt ſepeliam mortuum meum, audite me, & intercedite pro me apud Ephron filium Seor; vt det mihi ſpeluncam duplicem, quam habet in extrema parte agri ſui; pecunia digna tradat eam mihi coram vobis in poſſeſſionem ſepulchri. Habitabat autem Ephron in medio filiorum Heth.

§. VII.

Munera datoris manibus correſpondent.

NOn otioſè in præſenti de Abrahamo dicitur: *Adorauit populum terræ, filios videlicet Heth.* Suffeciſſet enim dicere, quòd adorauit filios Heth, vt de Rege Babylonico dicitur Dan. 2. *Et Danielem adorauit.* Cur maluit in præſenti præponere illud; *adorauit populum terræ*, filios videlicet Heth? Ad quid præmiſſa eſt illa phraſis, nimirum, populus terræ? In præſenti donum accipiebat ſepulchri, cuius largitorem dignè nominat populum terræ; Sepulchri enim donum de manibus terrenis debebat procedere. Sic Ieſus Marc. 1. curaturus leproſum, ei manum impoſuit, dicit enim: *Ieſus autem miſertus eſt eius extendens manum ſuam, & tangens eum ait illi: Volo. Mundare. Et cum dixiſſet, ſtatim diſceſſit ab eo lepra, & mundatus eſt.* Quo argumento conficit Tertullianus Marcionem dicentem in Ieſu non eſſe veram carnem, ſed apparentem: non eſſe verum caput, veros pedes, veras manus, ſed apparentes. Proponit autem Tertullianus veram munditiem lepræ ſuper manus Ieſu exhibitam homini, ex quo educit debere illam procedere à manibus etiam veris. Donum namque debet largitoris manibus reſpondere. Quippe ait lib. 4. in Marc. *Manus imponens Ieſus medicinarum beneficia conferebat, tam vera, tam non imaginaria, quàm erant manus, per quas conferebat.* Vt erant dona Ieſu vera, & ſolida bona, nihil imaginarium, nihil fictum habentia; ſic oſtendebant eius manus non imaginarias, non fictas, ſed veras eſſe. De fictis manibus ficta dona procederent, vt de veris ſolida, & vera. Sequuntur ſemper manus dona per quas veniunt. Geneſ. 2. dicitur: *Et vidit Deus quod eſſet bonum. Et ait: Faciamus hominem ad imaginem, & ſimilitudinem noſtram, & præſit.* &c. Cætera verbo creabat Dominus, vt ad hominem ventum eſt, manus applicat operi. Et cur faciendo homini manus adhibere voluit? Id innuunt illa verba: *Et præſit*, &c. Dum enim hominem vult condere regem animalium omnium, & dominatrices, & regias ſuas manus operi applicuit, vt manibus reſponderet, quod ex illis proceſſit donum. Ait Germanus Conſtantinopolit. orat. de cruce apud Gethſerum tom. 2. *Cum nihil prius in medium contuliſſet homo, Rex terreſtrium conſtitutus eſt diuinæ manus impoſitione. Tu enim, inquit, formaſti me, & poſuiſti ſuper me manum tuam.* Pſalm. 138. Et vt Dominus manus ſuas operi adhibuit humano, quid inde poſſet venire niſi regium donum, vt exiret homo Rex animalium omnium? Quales enim ſunt largitoris manus, talia ſunt dona. Hinc ſponſa Cant. 1. dicebat: *Nolite me conſiderare, quòd fuſca ſim, quia decolorauit me ſol.* Et qualem virginem ſol non decoloret? Cùm ſub vmbra ſedebat domi, cum ſub Dei manibus erat in abſcondito, non decolorabatur, egreſſa eſt in lucem, egreſſa eſt foras, & ſtatim primùm cœpit amittere ſplendorem. Quò reſpiciens D. Niſſen. hom. 2. in Cant. ait: *Non enim erat conſentaneum, vt ei, quæ lucida Dei manibus fingebatur, illiniretur forma aliqua tenebroſa & nigra.* Et quidem vbi à Dei manibus fingebatur, vbi à Dei manibus accipiebat, ibi totum lux erat, & ſplendor, ex quo cœpit de aliorum manibus accipere, nimirum de creaturis, de populo terræ, iam inde cœpit habere & vmbras mortis, & tenebras inferni.

§. VIII.

Pro terra mortis habenda multis te ſubdis ærumnis, non ſic pro Deo.

VT locum ſepulturæ accipiat Abrahamus ab Hebræis: *Adorauit populum terræ.* At Gen. 18.

Vbi tres viros peregrinos accedentes vidit, *Cucurrit in occursum eorum de ostio tabernaculi sui, & adorauit in terram; & dixit: Domine si inueni gratiam*, &c. De quo Paulus ad Hebræos ait: *Tres vidit, & vnum adorauit.* Itaque nunc è tribus vnum adorauit, cum vno loquitur, ad vnum preces mittit, modò visis Hethæis, non vnum ex illis, sed totum populum terræ adorat, & cum toto populo agit de conueniendo Ephron. Et cur anteà vnum è tribus, modo totum terræ populum adorat? Anteà excipiebat Deum in peregrinis, pro quo habendo leue quid & facile impenditur: vni enim Domino si placeas, negotium habuisti. Verum modò terram mortis curat ab Hethæis accipere, & pro terra mortis habenda, non facile quid, sed maximè laboriosum impendendum est, quasi te multis, & durissimis Tyrannis subdas. Quò spectans Philo lib. de Ioseph aiebat: *Qui auram populi captant, sicut venalitij seruus fit ex ingenuo propter honores, quos videtur accipere addicens se innumeris dominis.* Et quod de aura populari habenda dicit, similiter intelligendum dictum de quauis re temporali, mortali, in cuius acquisitione innumeræ vorantur ærumnæ, multiplicia, eaque durissima iuga subeuntur. Fœlix, qui supra hanc terram mortis ascendit, & ad æterna festinat, durissimis sese Tyrannis eripiet. Hinc mirabundi Angeli dicebant sanctæ animæ Cant. 3. *Quæ est ista, quæ ascendit super desertum?* Hoc sanè mirabantur quòd per desertum; vbi aliæ, & ipsa cum aliis huc, illucque erraret non veros fructus quærens, quando desertum magis ad mortis caliginem spectat; nihilominus hæc ibi ascenderet. Et vnde hoc proueniebat, quòd magis in deserto erret? Sanè nihil illa de deserto cupiebat, quin reputans mortalia omnia, ad æterna festinabat, quo maximè se se extollebat. Aiebat Gilliber. Abb. serm. 15. in Cant. *Quæ est ista, quæ ascendit? ac si dicat: Non est cum illa sicut heri, & nudiustertius. Non iam iam plus circuit ciuitatem, non discurrit per vicos, per plateas, per vigiles. Non errabunda vagatur, sed itinere directo ascendit. Quæ est in hac ipsa tam subita nouitas? Quæ est ista, quæ ascendit per desertum? Desertum verò & aridum reputat sæculum omne hoc, per quod ascendit. Inanitas est, quam putatis vbertatem. Terra sitis est, & imago mortis.* Et quidem quandiu ad ista descendebat, circuibat ciuitates, discurrebat per vicos, per plateas, per vigiles se se multis subdens, vt terram sitis, & mortis haberet, sterilem, & desertam veris bonis: At vbi ab his ascendit, rectóque itinere tendit ad Deum; ab omni circuitu, ab omni solicitudine, & errore cessat, omne iugum excutit. Hoc habet, quod expers oneris, quasi pennata ascendat. Quidquid mundiale est, & morti obnoxium, mille parit labores quærenti: facilè offertur quidquid ad æternam salutem spectat. Ecclesiasticus cap. 24. ait de se vera & salutari sapientia: *Quasi platanus exaltata sum iuxta aquas in plateis.* Quæ verba ponderans Gillib. Abb. serm. 5. in rem præsentem ait: *O beatas verè plateas, in quibus sapientia sic crescit, sic exaltatur, & supereminet perspicuam se ostendens, & non indigens quæri. Et vide, quomodo sæculari prudentia aliqui totam sui cordis latitudinem exponant, quantum distendant animum, vt plantent ibi plantationem infidelem. Exi in plateas, & vicos ciuitatis, otia discute, scrutare negotia eorum, qui iudiciis vacant, qui tenent cathedram, qui sedent in tribunalibus, contẽplare, quid agant in publico, quid in cubiculo*, &c. Sola sapientia pro salute æterna habenda omnibus patet, & penè non indiget quæri, sed facilè, & perspicuè se oculis offert. Quæ autem quid temporale, & mortale secum inuoluit, multos labores, & sudores parit. Id videre potes in iis, qui per sapientiam lucra temporalia sectantur siue in iudiciis, siue in cathedris, siue in tribunalibus. Nunquam enim non mortalia bona sudori sunt, & labori suis assedis. Aiebat Ioseph Genes. 37. *Vidi per somnium quasi solem, & lunam, & stellas vndecim adorare me.* Sed quibus laboribus hanc adorationem comparauit? Ait D. Hieron. ad Demetriad. de virg. *Primum à fratribus, Ismaelitis in seruum addictus est, ab eisque venditus, à quibus se viderat adorandum.* Planè qui adorationem temporalem exhibituri erant, priùs seruitutem intulere, & captiuitatem; nec enim nisi post multarum ærumnarum pretium gloria temporalis ex creaturarum manu comparatur.

Genesis 23. Responditque Ephron ad Abraham cunctis audientibus, qui ingrediebantur portam ciuitatis illius, dicens: Nequaquam ita fiet, domine mi, sed tu magis ausculta quod loquor: Agrum trado tibi, & speluncam, quæ in eo est, præsentibus filiis populi mei, sepeli mortuum tuum. Adorauit Abraham coram populo terræ, & locutus est ad Ephron circumstante populo eius: Quæso vt audias me: Dabo pecuniam pro agro, suscipe eam, & sic sepeliam mortuum meum in agro.

§. IX.

Boni, præstantisque viri est commoda nolle, quæ de aliorum periculis calamitatibusque nascuntur.

Requisitus Ephron, vt agrum venderet ad Saræ sepulturam, ipse comis, & liberalis magis illum gratis tradere volebat, accepto pretio nullo. Ait enim: *Nequaquam ita fiet, domine mi: sed tu magis ausculta, quod loquor: Agrum trado tibi, & speluncam, quæ in eo est præsentibus filiis populi mei, sepeli mortuum tuum.* Et cur gentilis homo tam liberalis in peregrinum, vt ei agrum & speluncam gratis offerret? Cur non magis requirebat in pretium agri dignam pecuniam? Ait D. Greg. Papa lib. 5. Regist. epist. 55. *Dum Abraham a filiis Emor, hoc est Ephron filio Seor, sepulchri terram pretio ad humandum corpus coniugis postularet, pretium accipere renuit, ne commodum videretur de cadauere consecutus.* Cauebat bonus vir commoda, quæ sibi de aliorum calamitatibus videbat oriri. Totum illud agri pretium extorquebat ab Abrahamo mors Saræ dilectæ coniugis: & vt res tanti luctus in Abrahami familia faciebat quod pecunia offerretur pro agro sepulchri: sic præstans vir Ephron refugit commodum accipere, quod totum nascebatur de alterius ruina. Hæc est præstantissimorum hominum virtus, quòd commoda ex aliorum calamitatibus orta refugiant. Abimelech rex Geraræ post manifestam sibi Saram esse vxorem Abrahami Gen. 20. *Tulit oues, & boues, seruos, & ancillas, & dedit Abraham.* Nec Abraham refugit munera Abimelechi accipere: at Gen. 14. cum rex Sodomæ obtulisset Abrahamo spolia omnia de quinque regibus expugnatis sumpta, ait Abrahamus: *Leuo manum meam ad Dominum Deum excelsum, possessorem cœli, & terræ, quod à filo subtegminis vsque ad corrigiam caligæ non accipiam ex omnibus, quæ tua sunt, ne dicas: Ego ditaui Abraham.* Et cur qui non

refugit

refugit munera oblata ab Abimelecho rege accipere, à rege Sodomæ cauet vel filum subtegminis sumere? Quæ offerebat Abimelech, erant munera communia, qualia homines passim exhibere solent in signum amicitiæ, ex nulla calamitate, aut ruina aliorũ nascebantur. At quæ rex Sodomæ offerebat, erant spolia occisorum, quæ cladem quinque regum, & multorum aliorum cædes repræsentabant. Ideò & præstantissimus vir Abraham repellebat, vt qui horreret commoda ex aliorum ruinis. Quò spectans Claudius Marius lib. 3. in Genes. inquit:

Et varios hominum reputans sub pectore casus
Omnes omninò prædas, & præmia belli
Direptis passim populis, Regique reseruat.

In spoliis oblatis videbat totam illam belli tragœdiam, vt quinque reges spoliauerant Sodomitas, pluresque interfecerant, quorum spoliis diuites pergebant ad sua: at dum requiescunt ipsi, miserè interficiuntur ab Abrahami militibus, & proiectis eorum cadaueribus in terra, quam fecerant spoliationem subeunt. Vbi autem tot mortes, tot casus, tot clades in illis spoliis reputat Abrahamus, calamitatum effectus calamitosis relinquit; horrens ipse ditari, & augeri aliorum calamitatibus, & ruinis. Mihi crede, illa placent bonis viris dona, & commoda, quæ nullius præseferunt ruinam. Aliter efferis hominibus, & Tyrannis, de quibus illud est ingenium aquilarum à Iob cap. 39. decantatum: *Pulli eius lambunt sanguinem, & vbicumque cadauer fuerit, statim adest.* August. ex Septuag. *Pulli eius in sanguine volutantur.* Quod ingenium sapienter putat Nicetas in Cat. Græca esse hominis impuri, cuius est crescere in aliorum calamitatibus: sicut è contra præstantis hominis est, effugere commoda talia. Ex quo Trajanum suum laudabat Plinius in Paneg. inquiens: *Quocirca nihil magis in tua tota liberalitate laudauerim, quàm quòd congiarium das de tuo, alimenta de tuo, nec à te liberi* [illegible] *anium, vt ferarij catuli sanguine, & cædibus nutriuntur; quodque gratissimum est accipientibus sciunt dari sibi, quod nemini est ereptum.* Itaque feraria stirps est, quæ aliorum nutritur cædibus, vt humana, & regia, quæ solis illis gaudet bonis, quæ nemini eripiuntur, & de nullius cladibus exurgunt.

Genesis 23. Responditque Ephron, Domine mi, audi me; terra, quam postulas, quadringentos siclos argenti valet; istud est pretium inter me, & te: sed quantum est hoc? Sepeli mortuum tuum. Quod cùm audisset Abraham, appendit pecuniam, quam Ephron postulauerat, audientibus filiis Heth, quadringentos siclos argenti probatæ monetæ publicæ. Confirmatusque est ager, &c.

§. X.

Quod humilis obsequij gratia nolle videris, id efficacissimè extorques à probis viris.

Illud maximè notandum est, quod de Abrahamo dicitur in præsenti, nimirum: *Appendit pecuniam, quam Ephron postulauerat, audientibus filiis Heth, quadringentos siclos argenti,* &c. Expende illud: *Quam Ephron postulauerat.* At Ephron nullam pecuniam postulasse inuenietur. Solummodo taxauit agri valorem, sed nihil pro illo petiit, quin potius illud gratis omnino offerebat. Sic enim dicit: *Domine mi, audi me: Terra, quam postulas, quadringentos argenti siclos valet; istud est pretium inter me, & te: sed quantum est hoc? sepeli mortuum tuum.* Hæc verba non petentis, sed donantis sunt, & vilipendentis pretium, idque pro Abrahami reuerentia admittere nolentis. Quomodo ergo dicitur postulasse pecuniam, quam adeò officiosè, & humili obsequio repellit? Equidem apud probos viros pro efficacissimis postulatis habentur, quæ tu humilis obsequij gratia declinare videris. Quot officiosa, & humilia verba promis, vt rem tibi vtilem repellas; tot efficacissima postulata videris proferre, ad illam de viris probis extorquendam. Sic Genes. 19. *Venerunt duo Angeli Sodomam vesperè, sedente Loth in foribus ciuitatis; qui cum vidisset eos, surrexit, & iuit obuiam eis, adorauitque pronus in terram, & dixit: Obsecro Domini, declinate in domum pueri vestri & manete ibi; lauate pedes vestros, & manè proficiscemini in viam vestram. Qui dixerunt, minimè, sed in platea manebimus.* Inuitati hospitium recusant officiosam humanitatem præseferentes, siue vt ait Lyppom. ciuilem verecundiam prætendebant, propensiores ad beneficium exhibendum, quàm accipiendum, contenti in platea manere potiùs quàm oneri esse iusto. Sed cur hæc Angeli? An vt hospitem suum absolutè deludant? Absit; imò sic se gerunt, sic declinant eius hospitium contenti in platea manere, vt eius animum magis in hospitalitatem accendant, & efficacius persuadeant se in domo eius recipi. Quando enim vrbanitas recusantis non magis benefici animum accendit? Ait D. Cyrill. Alex. lib. 1. de Adorat. *Recusant & se in platea mansuros respondent, per hoc se domo carere significantes, atque ipsum hospitalitatis exercendæ studiosum ad feruentius studium incitantes, & tantum non vrbanè insinuantes illum non honestè eos domo carentes & in triuiis expositos relicturum.* Ecce tibi vrbana recusatio ostendens se in platea contentam esse, voce clariùs à probo viro hospitium exigebat, & extorquebat, qui minimè passurus esset tales viros in plateis nocte manere. Sic vrbana recusatio efficacius extorquet à probis viris optima quæque. Sic 1. Reg. 10. dum sors de regno mitteretur: *Peruenit vsque ad Saül filium Cis. Quæsierunt ergo eum, & non est inuentus,* &c. Quippe absconderat se, & humilis refugiebat imperium. Quid tunc? Inde magis accensi sunt ciues vt illi coronam deferrent. Ait Iosephus lib. 6. de Antiquit. cap. 4. *Ad Saül filium Cis sors regni perducta est, quod dum iuuenis agnouisset, semetipsum abscondit, nolens videri sponte accipere principatum: Nec solùm semetipsum pro tali regno, & tantarum gentium futurus Dominus non ostendit; sed etiam conspectui eorum, quibus erat regnaturus eripuit, & quærendum se non sine eorum fatigatione fecit.* Expende hæc vltima: *Et quærendum se fecit:* quo enim ipse magis vrbanè, & humiliter imperium recusabat, eò efficacius faciebat, vt illum quærerent, vt facerent regem. Nunquam non vrbana recusatio trahit homines, vt impensius præstent, quæ recusari humiliter cernunt. Id, quod in Vespasiano ostendit Egesippus lib. 4. de Excid. cap. 26. de quo ait: *Milites vociferantes adoriuntur Vespasianum, rogant, vt Romani Imperij suscipiat gubernaculum. Ille autem abnuere, ac se indignum dicere, esse iam constitutum Imperatorem, refugiendum ciuile bellum: illi instare promptius, ille resistere per se venerantius. Postremo reluctantem armati circumsistunt gladiis mortem minitantes,* &c. Quo ille humiliùs & vrbaniùs refutabat imperia, actiùs qui offerebant incendebantur

bantur adcò, vt eò insaniæ peruenirent, quod strictis gladiis & mortis metu cogerent acceptare.

Genesis 23. Atque ita sepeliuit Abraham Saram vxorem suam in spelunca agri duplici, quæ respiciebat Mambre. Hæc est Hebron in terra Chanaan. Et confirmatus est ager, & antrum, quod erat in eo, Abrahæ in possessionem monumenti à filiis Heth.

§. XI.

Bona temporalia honorantur, dum bonis seruiunt.

VBi noster posuit: *Et confirmatus est ager*, propriè ex Hebræo legitur: *Et surrexit ager Ephron.* Surrexit, inquit, ager, qui sub Ethnicorum dominio iacuerat, vbi ad fidelis Abrahami transiit dominium; surrexit, melioremque inde conditionem accepit. De quo ait Caiet. *Vtitur Moyses metaphora surgendi, significando eleuatum agrum in meliorem conditionem per hoc, quod emptus est Abrahamo.* Et quidem longè melioris conditionis sunt temporalia vniuersa, quando bonis, & præstantibus viris seruiunt. Vnde iubemur Matth. 6. petere à Deo: *Adueniat regnum tuum*, non enim solum nostra interest, vt Christi regnum adueniat, sed & omnes creaturæ sub tanto rege honoratæ gaudebũt. Quippe ait D. Ambros. lib. de Elia cap. 21. *Gaudent Athletæ, qui possunt dicere, veniat regnum tuum. Gaudebit creatura mundi, vt à vanitate mundi istius liberetur, quæ nunc congemiscit, & parturit, quia vanitati etiam illa creatura subiecta est, donec multiplicetur adoptio filiorum, & totius corporis redemptio adimpleatur.* Dum vanis, caducisque creatura seruit, sic putatur affici, quasi gemat, & doleat miseram vicem suam. A quo dolore, & gemitu liberabitur, cum regnum Dei apparuerit, cùm nos adoptati in filios Dei erimus immortales. Tunc creaturæ omnes in meliorem conditionem ascendent; non seruientes vanis turpibúsque vsibus, sed æternis gloriosisque dominis seruientes. Quò spectans Dominus per Oseam cap. 2. ait: *Liberabo linum meum, & lanam meam, quæ operiebant ignominiam eius.* Quis non credat lanam linumque quasi vinculis teneri, vt seruiant impiis operiendis? Ideò Deus promittit harum creaturarum liberationem, & translationem in frugem meliorem, quando non seruiant impiis, sed præclaris dominis. Pro quo ait D. Hieron. ibi. *Liberatur autem lana, & linum, siue vestes, & linteamina, ne vltra ignominiam operiant meretricis, vt scilicet Dei nudetur auxilio, & omnium ab ea Angelorum tutela discedat. Vnde & Apostolus liberari dicit creaturam à seruitute corruptionis in libertatem gloriæ filiorum Dei.* Proh quàm gloriosè liberantur creaturæ, vbi accidit illis, ne sceleratis, & impiis seruiant! Durissima enim seruitus est illorum, qui vilissimis, abiectissimisque dominis impendunt seruitutem; vt sol, & luna, & astra, quæ seruiunt latronibus, adulteris, vt lana, & linum, quæ seruiunt meretricibus. Quanto cum sui dedecore putantur nobilissimæ hæ creaturæ addictæ vilissimorum seruituti? Sed ab hac liberabuntur vilitate, quando homines transeant in Dei filios, vt exultent, & honorentur cum illis. De Iuliani Apostatæ nece agens D. Nazianz. orat. 1. in illum, inquit: *Vnam vocem, vnum carmen præsentibus beneficiis quodammodo dignum reperio, illud scilicet, quod ante nos Esaias prænuntiauit, huic tempori maximè congruens, & cum beneficij magnitudine contendens. Lætetur cœlum desuper, & nubes stillent iustitiam. Effundant montes lætitiam, & colles exultationem. Quandoquidem res omnes conditæ, & celestes virtutes, huiusmodi rerum sensu afficiuntur. Nec enim creatura simul tantùm ingemiscit, & parturit corruptioni seruiens, sed simul etiam cum filiis Dei lætantibus gloriam ipsius prædicat, & exultat.* Hoc solemne est creaturis, quod vt seruientes corruptilibus ingemiscunt, & dolent; sic regnantibus, & gaudentibus sanctis simul adgaudeant ipsæ, quasi à vili seruitio liberæ.

§. XII.

Illa perfecta vnitas & aliis vtilis, quæ è duobus aut pluribus est.

IN duplici spelunca Sara sepelitur, dum ait; *Sepeliuit Abraham Saram vxorem suam in spelunca agri duplici*, nimirum in spelunca duos loculos habente, in quibus duo essent cadauera vxoris & viri. E duobus enim speluncæ loculis, alterum dedit Abrahamus modò vxori, alterum reseruauit in posterum sibi. Et cur non in vno eodémque loculo maluit sepeliri cum vxore? Cur, qui in carne vna vixerant, mortui indistinctis loculis conduntur? Equidem distinctionem cadauerum amauit in duplici sepulchro, vt è duobus corporibus perfectior appareret animorum vnitas. Nunquam enim perfectior, & vtilior aliis vnitas nascitur, quàm dum è duobus, aut pluribus consistit. Ex quo Sidonius Apollinaris in Paneg. Anthemij dicit duobus Romæ consulibus.

Melius Respublica vestra
Nunc erit vna magis, quæ sic est facta duorum.

Vnus singularitatem facit, à qua occasiones trahuntur fastus & discordiarum; in duorum, pluriúmve concordia vnitas est, quæ omnium deuincit animos & ad se trahit. Vt verè dicatur de Republica, quod nunquam perfectiùs currat ad vnitatem, quàm vbi à duobus concordibus gubernatur. Hinc de Adamo recens facto locutus Dominus Genes. 2. ait: *Non est bonum hominem esse solum.* Et quando rex creabatur, cur non erat bonum quòd vnus esset, & singularis? Amabatur in primo rege non singularitas, quæ fastus generaret, sed vnitas illa perfecta, quæ multorum animos conciliaret. Aiebat enim Tertull. lib. 2. in Marc. *Non est enim, inquit, bonum hominem esse solum: sciebat illi sexum Mariæ, & deinceps Ecclesiæ profuturum.* Expende gradus, ex quo singularitati Adami per sexum Mariæ, hoc est, per fœminam sociam succurrebatur; deinceps & inde Ecclesia quæ est fidelium cantatissima vnitas, nascebatur. Tunc enim Ecclesia cœpit perfici in vnitate, quando plurium concordium fuit facta, & populos traxit. Genes. 19. *Venerunt duo Angeli Sodomam*, & insinuat Prudentius rem mirabilem, nimirum non fuisse illos duos Angelos essentialiter, sed vnum, qui in duorum hominum formis repræsentabatur. Et quando vnus sufficiebat ad perdendam Sodomam, cur necessum fuit, vt is appareret sub duorum hominum formis? Trahenda erat domus Loth in id, vt vnanimiter vellet exire à Sodomis, & ad salutem festinare, & ideò duorum concordia præmittebatur, vt efficacius inde vnio arctior domus Lotho constaret. Ait Prudentius in Hamartiginia:

Angelus hanc hospes legem præscripserat illis,
Emissus virtute Dei sub imagine dupla,

Omnis

Omnis vt è portis iret domus, vtque in apertum
Dirigeret constans oculos, &c.

Itaque duorum concordium imaginem præmisit, vt vnitas è duobus totam domum concordi ter traheret ad salutem. Quò spectans Dominus Luc.10. *Designauit septuaginta duos, & misit illos binos ante faciem suam.* Ideò mittebat binos, vt crescens fidelium multitudo magis vna esset facta duorum concordium.

CAPVT XIII.

De morte Abrahami.

TEXTVS HISTORIA.

SEPVLTA Sara solicitudo impleuit Abrahamum quærendæ è Mesopotamia puellæ, quam filij nuptiis aptaret. Sed & de Chananæis virginibus sibi aliam adiungere non dubitauit, Ceturam nomine, quæ transenem fouit, & sex datis filiis Madian, Epha, Epher, Henoch, Abida, Eldaa promissiones diuinas de regnis multis Abrahami semini subiugandis confirmauit. Intereà septuagesimum quintum supra centesimum annum attigit Abrahamus, & dierum plenus euolauit ad superos, conuenientesque Isaac, & Ismaël filij eius in spelunca illa duplici charos parentis cineres claudunt.

PARS VNICA MORALIS.

VLTIMA tandem Abrahami dies nos vocat, quæ vt cantatissima eius tempora clausit, sic virtutum aperuit fontem clarissimarum.

Genesis 24. Erat autem Abraham senex, dierumque multorum: & Dominus in cunctis benedixerat ei. Dixitque ad seruum seniorem domus suæ, qui præerat omnibus, quæ habebat: Pone manum tuam super femur meum, vt adiurem te per Dominum Deum cœli, & terræ, vt non accipias vxorem filio meo de filiabus Chananæorum, inter quos habito: sed ad terram, & cognationem meam proficiscaris, & inde accipias vxorem filio meo, &c.

§. I.

Vxor bona commodissima viro.

PRudens pater vbi sponsam meditatur filio charissimo adiungere, illam de Mesopotamia curat adducere, quò tendit adiuratio illa ad seruum facta. *Vt non accipias vxorem filio meo de filiabus Chananæorum, inter quos habito, sed ad terram, & cognationem meam proficiscaris, & inde accipias vxorem filio meo.* Et quando tot in præsentia erant Chananæorum virgines, cur maluit Abrahamus, vt è distantissima terra quæreretur filio sponsa? Nota erat seni puellarum cognatarum præstantissima educatio, illarumque ingenia mitia, & salutaria, & ideò ad illas mittit, vel de vltimis terris quærendam bonæ indolis vxorem, vt quæ marito sit maximè commoda, & salutaris. Quò spectans Prouerb. 31. ait: *Mulierem fortem quis inueniet? Procul & de vltimis finibus pretium eius. Confidit in ea cor viri sui, & spoliis non indigebit. Reddet ei bonum, & non malum.* Hæc vltima verba sic septuag. incorrectiori textu Xisti legunt: *Operatur enim viro ad bona in omni vita sua* Hoc est præstantis vxoris ingenium, quod semper viro operetur ad bona. Id, quod in præclaris fœminis obseruabat Sidonius Apollinar. lib. 5. epist. 7. dicens de principe à pestiferis hominibus concitato. *Sanè quod principaliter medetur afflictis, temperat Lucumonem nostrum Tanaquil sua, & aures mariti virosa susurronum face completas opportunitate salsi sermonis eruderat. Cuius studio scire vos par est, nihil interim quieti fratrum communium Cybaritarum venena nocuisse, nec quicquam (Deo propitiante) nocitura, si modo, quamdiu præsens potestas Lugdonensem Germaniam regit, nostrum suúmque Germanicum præsens Agrippina moderetur.* Sic bonæ matronæ vtiles sunt sedandis, moderandisque maritis. Venit enim sæpe de bonæ vxoris consortio, quòd maritus venenatas propinationes effugiat, sanámque mentem recipiat. Quod Paul. Oros. lib. 7. cap. 40. notabat in Placidia, de qua inquit: *In ea irruptione Placidia Theodosii principis filia Arcady & Honorij Imperatorum soror ab Ataulpho Alarici propinquo capta est, atque in vxorem assumpta, quasi eam diuino iudicio velut speciale pignus obsidem Roma tradiderit, ita iuncta barbari potentissimi regis coniugio, multo Reipublicæ commodo fuit.* Vna ex sanctis parentibus orta sanctéque educata virgo à barbaro captiua illique matrimonio iuncta innumeros progressus peperit Romanæ Reipublicæ. Hinc de præclara sponsa dicitur Cant. 3. *Quæ est ista, quæ ascendit per desertum sicut virgula fumi ex aromatibus myrrhæ, & thuris, & vniuersi pulueris pigmentary?* Sed quid cum bona sponsa tot aromata habent? Quid cum eádem tot pigmentariorum vnguenta? Aiebat prophanus ille: *Postume non benè olet, qui bene semper olet.* Et Cyprian. Tertullianúsque in fœminarum bonarum cultu vnguenta abominantur. Cur ergo optimæ sponsæ claritas ex tot pigmentis vnguentisque desumitur? Est etiam in vnguentis quod placeat, nimirum virtus depellendi spurca animalia: cuius officio etiam bonæ vxores erga maritos gaudent. Et quid valeat in eo bona vxor largiùs explicat Sanct. Germanus Constantinopolit. orat. in sanctarum imaginum restitut. Vbi de regalissima Imperatoris coniuge Theodora ait: *Vasis enim vnguentary vice functa egregia illa discipula, & à Deo coronata regina omnes, qui Copronymi heresi infecti erant tanquam scarabæos quosdam ex cœno progenitos suffocans perdidit, & proprium coniugem Imperatorem Theophylum miserabiliter à Tyrannica impietate captum, tanquam de stercore inopem excitauit, vita quidem consors & sententia exors. O eximiam mulierem, quæ multarum clades, & damna mutauit! Eua virum ex paradiso eiecit. Non ita Dei amantissima hæc fœmina. Nam cum Deum diligeret, à Deo quoque dilecta est, propterque Deum virum quoque tam vehementer amauit, vt eum ex inferno eripuerit, & ad paradisum spirituali labore traduxerit.* Expende illa prima nimirum; *Vasis vnguentary vice functa.* Quod enim vnguentum est ad perdendos scarabæos fugandáque animalia spurca, hoc est præclara fœmina erga

erga maritum suum, semper illi operans ad bona, perniciosos mores depellens, spurcasque illius concupiscentias eluderans, nec patiens illi mala accedere.

§. II.

Improbitas matris validissima ad perdendos filios.

MEritò Abrahamus cauit, ne de Chananæis daretur vxor Isaaco, in cuius semine gentes benedicendæ erant, ait enim: *Non accipias vxorem filio meo de filiabus Chananæorum*, &c. vt potè notas sibi malæ indolis puellas prudentissimè cauit ne iungerentur Isaaco, è cuius semine excitandus erat populus Dei; matrum enim improbitas prorsus inficeret filios, & raptaret per vitia. Dicitur 2. Paralip. 22. de Ochozia: *Ipse ingressus est per vias Achab, mater enim eius impulit eum, vt impiè ageret.* Caietanus legit: *Mater eius consuluit ei, vt impiè ageret:* quasi consilium, vel exemplum improbæ matris, idem sit, quod vehemētissimus impulsus, qui raptet, imò præcipitet filios in vitia. De Gallis fœminis, quæ sibi cladem intulerunt Romano in prælio locutus Paul. Orosius lib. 5. cap. 16. ait: *Inuenta est etiam quædam, quæ duos filios traiectis per colla eorum laqueis ad suos pedes vinxerit, & cum seipsam suspendio morituram dimisisset, secum traxerit occidendos.* Hæc fecit quondam vna, visibilique laqueo teligata ad pedes suos filiorum guttura traxit ad ruinam. Quæ semper faciunt matres improbæ laqueo inuisibili. Habent equidem in pedibus suis, in vestigiis suis laqueos, quibus rapiant, & raptent filios per nefandorum scelerum præcipitia. Quò respiciens Ezech. cap. 19. *Quare mater tua leæna inter leones cubauit, in medio leunculorum nutriuit catulos suos? Et eduxit vnum de leunculis suis & leo factus est, & didicit capere prædam, hominemque comedere.* Ecce tibi vbi ferocissimus homo in regno constitutus ostenditur, qui quasi leo ex præda viuat, & raptu, hominésque deuoret. Id totum de matris dicitur venisse ingenio. Mater enim erat leæna, id est, ferocissima mulier, omnis humanitatis expers, & ab hac oriens filius quasi necessariò ferocissimus extitit leo.

§. III.

Temporalium negotiatio maximè cauenda ab iis, qui ad Christum pertinent.

QVomodò cauebat, ne Chananæa puella iungeretur Isaaco dicens, *Non accipias filio meo vxorem de filiabus Chananæorum*; post pauca sine vllo scrupulo Chananæam duxit; ait enim Genes. 25. *Abraham verò aliam duxit vxorem nomine Ceturam*, quæ procul dubio Chananæa fuit. Et similiter nec Ismaëli, nec aliis filiis cauit, ne Chananææ iungerentur. Cur ergo in vno Isaaco sic horruit Chananæorum coniugium? Erat in Isaac semen, ex quo Christus sperabatur oriturus, in cuius partem minimè admittitur, qui totus in negotiandis temporalibus insistit, vt Chananæi mercatores negotiatoresque insistunt. Abnuat temporalium negotiationem homo necessum est in re Christi. Quò aspiciens Psaltes 70. ait: *Introibo in potentias Domini, quia non cognoui literaturam.* Non equidem mala ex se est cognitio literaturarum, & negotiationum; at eam traducere ad rem Christi, vt sic in Christi negotiis sis, quasi inde velis temporalia acquirere; id malum est, & solum tunc in potentias Christi admitteris, quando exues temporalium tibi acquirendorum studium. Vt dicat S. dul. lib. 3. Paschal. cap. 15. *Quisquis Deitatis opus exercet, puri muneris gratiam consecutus, puri muneris gratiæ sit deuotus, vt dispensator potius, quàm videatur mercator, & cantico Dauidis impleto spem sibi vitæ sic pronunciet affutura. Qui non cognoui negotiationes, introibo in potentias Domini.* Exue Chananæum, exue mercatorem in rebus Christi, quisquis sub illius potentia amas viuere. Non eo animo accedas ad Christum, quo videaris mercator esse, nimirum acturus Christi negotium, vt temporalia acquiras, id enim maximè te à Christo excludet. Fœlix, qui temporalium negotiationem excludens, vnum expectat Christum, & vni Christo laborare studet. Is quantumuis disjunctissimus videatur à Christo, illi maximè adiungitur. Post diluuii stragem sic Dominus faciebat securos Genes. 9. *Hoc est signum fœderis, quod do inter me, & vos, ad omnem animam viuentem, quæ est vobiscum in generationes sempiternas: Arcum meum ponam in nubibus, & erit signum fœderis inter me, & inter terram.* Expende quale signum ponatur in nubibus fœderis diuini, vt maneat terra à diluuio secura, nimirum arcus Iris. Et cur in arcu Iridis tale signum constituitur? Is est arcus, qui ex se nihil habet, nullum in veritate sibi colorem acquirit, sed quos refert colores, soli omnes illos acceptos refert, ex cuius reflexis radiis apparent illi quasi in nubibus existant. Sic prorsus in nobis, quando nihil nobis attribuimus, sed omnia bona & pulchrè referimus Christo, clarissimum signum damus æternæ salutis. Ad hæc D. August. lib. 12. contra Faustum: *Quod testamentum posuit Deus inter se, & homines, atque omnem animam viuam, ne perdat eam diluuio, arcum, qui apparet in nubibus, qui nunquam nisi de sole resplendet: illi enim non pereunt diluuio separati ab Ecclesia, qui in Prophetis, & in omnibus diuinis scripturis tanquam in Dei nubibus agnoscunt Christi gloriam, non quærunt suam.* Itaque vt arcus positus in nubibus in signum fœderis, ne homo diluuio pereat, nullam ex se lucem habet, nec quod pulchris coloribus splendeat, sibi refert, sed totum soli refert acceptum; sic qui velit in se signum æternæ salutis præferre, vel in diuinis scripturis, vel in aliis quibuscumque non se quærat, sed Christum ostendat, non pro se sed pro Christo Domino negotietur. Huc referat omnia fœdera, contractus omnes, vt nihil sibi, sed Deo quærat. Suspecta, & periculosa negotia tractas, dum non Deum, sed te quæris. Apocal. cap. 18. in diluuio Babylonis multi inueniuntur, qui æternis illam fletibus comitentur, & inter alios dicit: *Et negotiatores terræ flebunt, & lugebunt super illam, quoniam merces eorum nemo emet amplius.* Et qui sunt negotiatores isti, qui tantam partem damnationis Babylonicæ recipiunt in fletibus? An licet Babylon, imò totus impiorum mundus pereat, non ne manet Deus, qui eorum opera emat? Ait D. Ambros. ibi: *sunt multi, quibus legum sæcularium scientia data est, qui causas pauperum in iudiciis portant, sed quia non pro amore Dei, sed pro præmiorum acceptionibus hoc faciunt, mercedem à Deo non recipiunt. In tantum verò hæc miseria conualuit, vt non inuenias aliquem ex his, qui locum habent apud principes, qui aliquod verbum ad pauperis necessitatem sustetandam proferat sine pretij acceptione.* Ecce tibi, qui sint miseri negotiatores, & reprobi, nimirum, qui in omni negotio, & actione, & studio se solos quærunt, nulla ex parte Deum. Qui in nullo Deum aspiciunt, sed sola sua lucra terrena. Hi meritò excluduntur

duntur à parte Dei. Dicebat illa Cant. 3. *Quæsiui illum, & non inueni.* Et cur non inuenit, quæ quærebat, quando dicebat ille: *Qui quærit, inuenit, & pulsanti aperietur?* Quærebat illum, non propter illum, sed propter alia habenda, & ideò manet sine illo. Rem tractat Gillib. Abb. serm. 5. in Cant. inquiens: *Et multos quidem sic quærentes inuenies aliud præter ipsum. Tractatur in consiliis, disceptatur in iudiciis, in scholis disputatur, cantatur in Ecclesiis. Religiosa sunt hæc negotia: sed vade ad exitus aquarum, pensa, quis generalior istorum finis est operum, vide, si non per hæc omnia quædam exerceantur mercimonia de Christo.* Et cur non maneat sine Christo, qui ideò illum quærit, vt temporalium mercatum faciat per illum?

§. IV.

In coniugiis ineundis maximè spectanda est educatio.

QVi Chananæorum puellas reprobauerat, ne ex illis vxor daretur filio, ad cognationem suam in Mesopotamiam mittit dicens: *Sed ad terram, & cognationem meam proficiscaris, & inde accipias vxorem filio meo,* &c. Quippe notæ illi erant familiæ cognatorum suorum, quàm in illis vigebat honestas in virginibus educandis, quæ à parentibus, imò ab auis quandam ebibebant morum simplicitatem, & honestatem, in quibus ad senectam vsque inoffensè perdurarent. Quod vt in aliis viderat, sic in dilectissima coniuge Sara expertus ipse fuerat. Et quidem in deligenda coniuge, nihil magis debet spectari, quàm puellæ educatio. Daniel 13. probatissimam vxorem Ioachim Susannam prædicaturus, inde incipit eam commendare. *Ioachim accepit vxorem nomine Susannam filiam Helciæ pulchram nimis, & timentem Deum: parentes enim illius, cum essent iusti, erudierunt filiam suam secundùm legem Moysi.* Ecce tibi vt prima laus, & fundamentum reliquarum virtutum, quas decursu temporis exercet casta fœmina siue in coniugio, siue extra coniugium, venit à parentum institutione. Ne enim miraremur posteà, quod Susanna tam potentes procos repulerit, quod elegerit & mortem, & infamiam, antè quàm lasciuorum iudicum libidini consentire, præmittit hoc Daniel, nimirum, *parentes illius erudierant filiam suam secundùm legem Moysi.* Quam enim morum grauitatem à parentum institutione puella ebiberat, eam in quouis discrimine custodiuit. Quàm aliter inuentum est in filiabus Moab, de quibus dicit Numer. 25. *Fornicatus est populus cum filiabus Moab, quæ vocauerunt eos ad sacrificia sua,* &c. Moabitæ enim proceres filiabus suis virginibus suaserunt, vt comptæ, & ornatæ occurrerent Israëlitis, eosque ad coitum, & idololatriam allicerent. Et hoc maximè mirandum est rationalibus hominibus, vt puellæ virgines, & plebeiæ adductæ fuerint in tantam impudentiam, qua se se procacissimè offerrent ignotis, & exteris viris. De quo ait Philo lib. de Fortitudine: *His auditis, fœminæ, quæ castitatem ne per somnium quidem cognouerant, & educationem honestam nunquam gustauerant, libenter consenserunt: omissoque ficto castitatis studio, quod paulisper simulauerant, ornant se pretiosis vestibus, monilibúsque ac muliebri mundo cætero, atque ita cultu exquisito natiuam augent pulchritudinem, atque magna contentione ad captandam iuuentutem circumuentu facilem in apertum prodeunt.* Expende illud: *Educationem honestam nunquam gustauerant.* Hæc erat radix totius turpitudinis, nimirum, quia honestam educationem non habuerant. Puellæ namque, quæ honesta educatione carent, non mirandum, quòd vel ad primum licentiæ verbum prosiliant in omne lasciuiæ certamen.

Genesis 25. Abraham verò aliam duxit vxorem nomine Ceturam, quæ peperit ei Zamran & Iecsan, & Madan, & Madian, & Iesboc, & Sue. Iecsan quoque genuit Saba, & Dadan, &c. Deditque Abraham cuncta, quæ possederat, Isaac. Filiis autem concubinarum largitus est munera, & separauit eos ab Isaac filio suo dum adhuc ipse viueret, ad plagam orientalem.

§. V.

Christi mortificatio in corpore nostro maximè conducit ad rem salutis.

ILlud maximè ponderabat Paulus in Abrahamo ad Rom. cap. 4. inquiens: *Nec considerauit corpus suum emortuum, cum ferè centum esset annorum,* &c. Audiens promissionem de filio fidelis ipse stetenit etiam si centenarius esset, & haberet corpus emortuum: hoc magnum ibi, sed accipe maius, quod modò agens plusquàm triginta annos supra centum mortua Sara, aliam vxorem duxit, ait enim: *Abraham verò aliam duxit vxorem nomine Ceturam.* Emortuo corpore non solùm sperat filium de Sara, sed post hanc defunctam ad nouas apratur nuptias. Quid cum noua vxore corpus emortuum? Sapienter Orig. ibi aliquid de salutari sapientia odoratur, ad quam habendam nunquam homo aptior, quàm vbi mortificationem Christi circumfert in corpore suo emortuus mundo. Ait ille homil. 11. in Genes. *Accepit ergo senex emortui iam corporis Abraham Ceturam vxorem. Quod melius tunc virtutum vxor accipitur, quando emortuum corpus est, & mortificata sunt membra, quæ sunt super terram; capaciores enim sapientiæ nostræ sensus sunt, cum mortificatio Christi circumfertur in corpore nostro mortali.* Nunquam aptiores sumus salutaribus sapientiæ nuptiis, quàm dum præ nobis ferimus mortificationem Christi in corpore nostro. A morte enim Christi in nobis accepta coniugium nobis applaudit virtutum salutarium. Dum Dominus ad passionem duceretur Matth. 27. *Misit ad Pilatum vxor eius dicens: Nihil tibi & iusto illi, multa enim passa sum hodie per visum propter Deum.* Ecce tibi rem miram, mulierem & Iesu, & marito salutarem; sed quando vxor prima maritum perdidit, & Iesum adduxit ad supplicium; vnde modò vxor & saluti Iesu, & mariti consulebat? Faciebat hoc inter ipsas passiones Christi, de cuius mortis æmulatione venit in nobis salutare coniugium virtutum. Quò respexit D. August. serm. 121. de tempore aiens: *In natiuitate mundi vxor ducit virum ad mortem, in passione Christi vxor prouocat ad salutem, vt inde inciperet venia, vnde videntur prorupisse peccata.* Expende ab illis: *In passione Christi vxor,* &c. Passio enim Christi malorum scaturigines fecit esse initia salutis, & in vxore hominis ostendit posse nasci salutem. Vt iam inde videamus, quam salutaria virtutum possimus sperare connubia, si in corpore nostro circumferamus mortificationem Christi. Leuitici cap. 24. iubebat Dominus: *Coques ex ea duodecim panes, qui singuli habebant duas decimas,* quorum

quorum senos altrinsecus super mensam purissimam coram Domino statues, & pones super eum thus lucidissimum, vt sit panis in monimentum oblationis Domini, Orig. legit: *Et erunt panes in commemoratione appositi Domini*. Et quanta hæc commemoratio in panibus fundata, vt trahat ad se dominum? Potest ne commemoratio in panibus posita tantæ virtutis esse, vt afficiat Deum erga homines? Planè de viuifico Eucharistiæ pane dicebat Dominus Luc. 22. *Hoc est corpus meum, quod pro vobis tradetur. Hoc facite in meam commemorationem*. Commemoratio enim sola Dominicæ passionis in corpore nostro tantæ virtutis est, vt de viuifico pane sumpto reddat nobis propitium, & salutarem Dominum. Ait Orig. hom. 13. in Leuit. *Si redeas ad illum panem qui de cœlo descendit, & dat huic mundo vitam, illum panem propitiationis, quem proposuit Deus propitiationem per fidem in sanguine eius: & si respicias ad illam commemorationem, de qua dicit, hoc facite in meam commemorationem; inuenies, quod ita est commemoratio sola, quæ propitium facit hominibus Deum*. Expende illud: *Hec commemoratio sola*, &c. De commemoratione enim passionis Christi in corpore nostro tales simus, vt reddatur nobis Dominus salutaris, & propitius.

§. VI.

Fœlicissima illa familia est, in qua tota bonorum substantia sic à patre transit ad filium, vt in filio non minuatur, sed magis patri asseratur.

VBi Saram amisit Abrahamus cogitans de Isaaci nuptiis, illi vniuersam substantiam tradidit, vt placet Caietano iuxta præsentis textus verba fantis: *Dedit autem Abraham cuncta, quæ possederat, Isaac*, &c. Fœlix pater talem filium nactus, cum cuncta bona sua posset tradere, quæ in filio non minuerentur, sed magis assererentur patri. Cuncta quidem accepit Isaac à patre, non equidem vt maneret pater spoliatus, sed vt filius cuncta patri seruaret. Quod familiæ summam attigit fœlicitatem. Paul. 1. ad Corinth. 15. de cælesti patre locutus erga filium, & de filio erga patrem ait: *Cum tradiderit regnum Deo, & patri, cum euacuauerit omnem principatum, & potestatem, & virtutem. Oportet autē illum regnare, donec ponat omnes inimicos sub pedibus eius. Nouissima autem inimica destruetur mors, omnia enim subiecit sub pedibus eius. Cum autem dicit, omnia subiecta sunt ei, sine dubio præter eum, qui subiecit ei omnia. Cum autem subiecta fuerint illi omnia, tunc & ipse filius subiectus erit ei*, &c. Ecce tibi magna fœlicitas diuinæ œconomiæ, pater nihil habet, quod filio non tradat, & regnum, & gloriam, & potestatem. Quæ omnia accepta à patre filius non eripit, sed magis patri asserit. Dedit pater filio regnum Ecclesiæ, subiicere ibi vniuersa; at pater ideò exuit regnum, quia filio id totum dedit? imò magis filius regnum patri asseruit. Quam gloriam, vt in diuinis repertam sic Plinius maiestatum adulator suo Trajano attribuit in Paneg. iis datis verbis: *Confugit in sinum tuum concussa Respub. ruensque imperium super Imperatorem, Imperatoris vocet ibi delatum est. Imploratus adoptione & accitus es. Vt olim duces magni à peregrinis, externisque bellis ad opem patriæ ferendam reuocari solebant, ita filius, ac parens vno eodémque momento rem maximam inuicem præstitistis. Ille tibi imperium dedit, tu illi reddidisti*. Quid maius dici potuit de patre, & filio? Meritò vocat rem maximam Plinius, quòd pater regnum filio dederit, & quòd filius acceptum non patri eripuerit, sed integrum reddiderit, & asseruerit. Hoc vt maximum sic in hominibus rarum. Sed quod maximè deberet seruari, quando nulla bona firmiùs sibi filius habet, quàm ea, quæ non eripit patri. Apocal. 14. de virginibus locutus, ait: *Hi sequuntur agnum, quocumque ierit*. Hoc agni vocabulo Iesus singulariter insigniri voluit, vt sic clariùs ostendatur esse sub candore virginitatis. Quod notans D. Aug. lib. de Virg. cap. 27. ait: *Sequimini agnum, qui & agni caro vtique virgo est. Hoc enim in se retinuit auctus, quod matri non abstulit conceptus, nec natus*. Quid pulchrius? Quod bonum Iesus matri non eripuit, id semper sibi retinuit, & sub eo claruit. Retinent enim sibi filij, quæ bona parentibus non auferunt.

§. VII.

Largitas in donando Regnorum stabilimentum est.

MEritò dixerat Dominus Abrahamo Genes. 17. *Ponam te in gentibus, regesque ex te orientur*; fuit namque tantus Patriarcha regum innumerabilium sator, ab illóque & populi, & regna ingentia pullularunt. Et qua virtute regna populósque fundabat? Ait præsens textus: *Filius concubinarum largitus est munera*. Vt largus erat in donis, sic ostendebatur populorum stabilitor, atque fundator. In tantum enim accrescunt populi, & regna confirmantur, in quantum durat in eis donorum largitas, misericordiáque in egenis ditandis. Cauebat lex Leuit. 24. *Præcipe filiis Israel, vt afferant tibi oleum de oliuis purissimum, ac lucidum, ad concinnandas lucernas iugiter extra velum testimonij in tabernaculo fœderis. Ponetque eas Aaron à vespere vsque ad mane coram Domino*. In lucernis illis accensis exprimebatur gloria, & fœlicitas populi Israëlici, ad cuius conseruationem totus, quantus erat, populus conferebat oleum purissimum. Per oleum enim significabatur largitas misericordiæ, qua donis, & eleemosynis suis proximi iuuant proximos. Dum ergo hoc oleum, hanc misericordiam conferebant Israëlitę, florebat, & splendebat, vt clarissima lucerna populus; vbi cessare cœpit oleum illud, illa misericordia prorsus extinctus est populus. Pulchrè ait Origin. homil. 13. in Leuit. *Dum ergo populus ille habebat oleum, quod conferret ad lumen, lucerna non est extincta. Vbi verò deficit in eis oleum misericordiæ, necessariò extincta lucerna est*. Vt lucerna de adiuncto oleo viuit, ita vt deficiente oleo prorsus deficiat; sic populus, sic splendor Reipublicæ tamdiu affulget, quamdiu oleum misericordiæ in reficiendis egentibus durat. Erat equidem Reipublicæ Israëliticæ splendor perquam viuidus, quando ciues oleum conferebant, hoc est misericordiæ, & beneficentiæ operibus studebant. Vbi autem ingressa est auaritia, & cessauit largitas, extinctus est populus ille, & vniuersi populi extinguentur, & excludentur à vita, vt quinque virgines illæ fatuæ Matth. 25. *non habentes oleum secum*: nimirum non largitati, sed studentes auaritiæ. Propterea monebat Ecclesiastes cap. 7. *In die bona fruere bonis*. Quæ sententia spectat illam, qua serui Dauid dicebant Nabali 1. Reg. 25. *In die bona venimus, quodcumque inuenerit manus tua det, seruis tuis*. Quasi hoc sit bonorum vsus in die bona, quod dentur, quod egentibus communicentur. Ex quo sapientissimè dicebat Chaldæus ibi apud Pinedam nostrum:

ſtrum: *In die, quo benefecerit tibi Dominus, eſto etiam in bonitate, & benefac toti mundo, vt non veniat ſuper te dies malus.* Expende illud: *Et benefac toti mundo,* & quis homo ſolus toti mundo poteſt benefacere? Planè qui auaritiam excludit & largitatis, miſericordiæque operibus ſtudet, is ſufficiens eſt populis, regnis, imò toti mundo proficere. Stat enim mundus ſtante miſericordia, & cadit cadente illa. Quippe illud datur ruituri mundi euidentiſſimum ſignum. Matth. 24. *Refrigeſcet charitas multorum.* Euthymius ex Græco legit: *Refrigeſcet hoſpitalitas*, non erit, qui miſericordiam hoſpitalitatemque exerceat cum proximo ſuo, quo non miror, quòd cadant populi, & regna, & ipſe mundus.

§. IX.

Frugalitas in principe nunquam non abundat bonis.

ANte nuptias Ceturæ, vt placet Caietano, dederat Abrahamus Iſaaco filio ſuo cuncta, quæ poſſederat; modò dicitur dediſſe filiis Ceturæ munera. Ait enim: *Filiis concubinarum largitus eſt munera.* Sed qui tantò anteà dederat cuncta bona ſua Iſaac, vnde modò habuit, vt largiri poſſet ſufficientia vitæ munera filiis concubinarum? Hoc eſt miraculum principum frugalium, qui etiam in omnium bonorum exhibitione non exhauriuntur, ſed ſemper abundant bonis, quæ poſſint dare. Id in ſuo Trajano miratur Plinius in Paneg. *Mihi cogitanti eundem te collationes remiſiſſe, donatiuum reddidiſſe, congiarium obtuliſſe, delatores abegiſſe, vectigalia temperaſſe; interrogandus videris, ſatis ne computaueris imperij reditus, an tantas vires habeat frugalitas principis, vt tot impendiis, tot erogationibus ſola ſufficiat? Nam quid eſt cauſæ, cur alii quidem, cum omnia raperent, & rapta retinerent, vt ſi nihil rapuiſſent, defuerint omnia, tibi cum tam multa largiaris, & nihil auferas, ſuperſint?* Quid pulchrius? Conferuntur inter ſe duo principes, alter nihil dans, omnia repetens, imò auferens omnia, & ſemper indigus; alter omnia condonans, omnia dilargiens, nihil auferens, & ſemper abundans. Et ſanè hoc miraculum facit vna frugalitas principis, qua ſibi putat pauca ſufficere. De Dauide locutus textus 1. Paral. 29. ait: *Mortuus eſt in ſenectute bona plenus dierum, & diuitiis, & gloria.* Qui paſtor venit ad regnum in tot præliorum ſumptibus ſic abundauit, vt adhuc plenus diuitiis moreretur. Quas omnes hæreditauit Salomon filius eius, vt videatur Ioſepho lib. 2. de Anti. cap. 12. nullus regum, nec Hebræorum, nec aliorum tantas hæreditaſſe diuitias. Quas in immenſum auxit ipſe Salomon pace diurna, crebris muneribus ab exteris principibus acceptis, auctis, tributis, exhauſtis Ophirfodinis. Vt dicat 2. Paral. 9. *Magnificatus eſt igitur Salomon ſuper omnes reges terræ præ diuitiis, & gloria.* De quarum diuitiarum penè incredibili cópia videndus eſt Pineda in Eccleſiaſtem cap. 2. & in Salomone præuio lib. 4. ſed vbi ad mortem peruentum eſt ait. 2. Paral. 9. *Dormiuit cum patribus ſuis, ſepelierunt eum in ciuitate Dauid,* &c. Nec dicitur vnum di draema reliquiſſe hæredi, imò aſſerunt multi Hebræi ad tantam deueniſſe illum paupertatem, vt emendicare cogeretur. At certius eſt, quod vt ſapientiam, & famam ſic & diuitias perdidit, & ad magnam bonorum indigentiam peruenit. Componite modò hos duos Reges patrem, & filium, Dauidem, & Salomonem. Dauid filius hominis pauperis peruenit ad regnum exile & laborioſum; Salomon filius ditiſſimi Regis regnum ditiſſimum obtinuit. Ille nunquam pacificus in continuis bellis ingentes faciebat ſumptus; hic continua pace florens nullum ſumptum fecit in bellis. Dauid tributis minimè populum vexauit; Salomon tot tributa exegit, vt populus premeretur. Ad illum nulla claſſis venit, ad hunc tertio quoque anno claſſis ex Ophir veniebat plena auro, & argento, & vndique diuitiarum fontes ei affluebant. Et tamen Dauid plenus diuitiis deceſſit, Salomon autem ne aſſem quidem dicitur reliquiſſe hæredi, ſed perueniſſe ad extremam pauperiem. Vnde ille inter tot ſumptus tam diues; hic inter tot vndique receptas diuitias, tam egens? Frugalis Dauid vt ſibi paucis contentus erat, ſic abundabat ad ſumptus bellorum, ad ædificium templi, ad ditandos hæredes. Profuſiſſimus Salomon, vt nulli cupiditati parcebat, auaritiæ, voluptati ſeruiens, inexhauribiles diuitiarum fontes in ſe prorſus exhauſtos oſtendit. Proh frugalitatis vires ſine auaritia, inexhauribiles theſauros creare poteſtis! Huc forſan reſpiciebat Eccleſiaſticus cap. 11. dicens: *Eſt homo laborans & feſtinans, & dolens impius, & tanto magis non abundat. Eſt homo marcidus, egens recuperatione, & abundans paupertate. Et oculus Dei reſpexit illum in bono,* &c. Duo homines in præſenti proponuntur, alter, qui in paupertate degens reſpiciatur à Deo in bono, vt multis abundet bonis: alter, qui laboret, feſtinet, & doleat, nec tamen abundet, ſed egeat. Sed quæ eſt illa paupertas hominis, quæ ſic ex Deo abundat? Ait Carthuſ. ibi. *Spontaneæ paupertatis repletus.* Paupertas voluntaria eſt, quæ in eo conſiſtit, vt homo voluntariè, vel inter diuitias vt pauper degat, paucis, & vilibus cibis cõtentus, nec anxius cupiditate habendi. Qui hac frugali vita vtitur in diuitiis, non miror, ſi vel poſt ingentes ſumptus abundare ex Deo poſſit. At quis eſt ille, qui laborans non abundat? Ait Carthuſ. ibi: *Quidam laborant acquirere opes, & feſtinant ad eas, & dolent, quod nequeunt tam copioſè, & celeriter acquirere eas, & tanto magis non abundant.* Crede mihi, non ſic venit abundantia vt ex vita frugali.

§. X.

Pulchrè conſulit filiis, qui illis non tam diuitias relinquit, quàm diſcordiæ aufert cauſas.

ID curabit Abrahamus non ſolùm ditare cumulatiſſimè Iſaacum, ſed ab illo longè fecit, qui poſſent inuidere fratres, dicit enim: *ſeparauit eos ab Iſaac filio ſuo, dum adhuc ipſe viueret ad plagam orientalem.* Hoc præcipuum erat cordi ſancto parenti, ne inter fratres occaſiones eſſent diſcordiarum: ſed cum Iſaac ita opulentus eſſet, vt ſimul non morderetur, ſed magis amaretur à fratribus: ideò illos ab inuicem ſeparauit. Dicit enim ſapientiſſimè D. Ambroſ. lib. 2. de Iacob cap. 2. *Plus confertur dilecto, cui fratrum amor quæritur, plus autem adimitur ei, qui prælationis iniuſtæ oneratur inuidia.* Itaque non ditat, ſed magis depauperat filium pater, quem inuidioſum, imò & prælatione odioſum cæteris facit. Id, quod dicebat Nazianz. In car. ad Vitalianum, qui nimis durus in filios, filias indulgentiſſimè amabat.

Nec nos proſequeris, nec rurſus amore ſorores
Has licet & manibus geſtes, & ad æthera tollas.
Nam nobis tua tecta ſunt clauſa tuúſque
Vultus: at his cunctorum odium hac ratione paraſti.

Sic monebant filij parentem ſuum, ne totus iret ad filias, illos deſpiciens; ſic enim non tàm filias orna-

bat, ditabat, quàm odiosas faciebat, vt ab exteris morderentur, & à fratribus. Ille equidem sapientiùs prouidet dilecto filio, qui ea illi parat, quibus maioris concordiæ & dilectionis apud omnes habeat causas. Hinc Iob cap. 1. *Nati sunt ei septem filij, & tres filiæ.* Cur non potius omnes fuerunt filij viro sancto? Cur tres filiæ etiam datæ onerosæ parenti, & fratribus? Curabat Deus reddere hanc familiam cunctis amabilem, multis vnanimem, quod maius bonum est in familia, ideò filias tres dedit, vt plures concordiarum coniugationes facerent. Tunc enim filiis Iob melius prouidebatur, si illis daretur materies, qua sibi obstringerent alios, cum quibus viuerent vnanimes. Ait Orig. lib. 3. in Iob: *Ob hoc promiscuè dedit filios, & filias, vt concordia, atque coniunctio hominum multiplicetur per connubiorum multiplicationes*, &c. Arctius enim iunguntur familiæ fratrum ad quam non solum sumitur vxor, sed etiam, & vxor datur vxoris fratri. Hinc qui tanti viri filiis prouidebat, ea illis prouidit, per quæ arctius constringerentur, vt se se ardentius amarent cognati. Quod etiam in filiis suis summo studio curabat pater, dicit enim cap. 1. *Consurgens diluculo offerebat holocausta per singulos.* Græcè legitur: *consurgens manè offerebat sacrificium pro ipsis.* Cum essent decem filij, pater vnum pro illis offerebat sacrificium. Et cur vnum? Vt vel ab vnitate sacrificij discerent filij esse vnanimes, quæ erat tota cura patris. Olympiodor. in Cat. Græca: *Attende quemadmodum vel ipso sacrificio animorum consensionem eos docebat. Vnicum enim vitulum pro omnibus tanquam pro anima vna offerebat. Et patris curam non quamlibet, sed insomnem declarat.* Sic bonus æstimabat in filiis vnanimitatem, & præcidit occasiones discordiarum.

Genesis 23. Fuerunt autem dies vitæ Abrahæ centum, & septuaginta quinque anni. Et deficiens mortuus est in senectute bona, prouectæque ætatis, & plenus dierum: congregatusque est ad populum suum. Et sepelierunt eum Isaac, & Ismaël, & filij sui in spelunca duplici, &c.

§. XII.

Quod à primis vnguiculis ebibit homo, id solet esse vsque in finem vitæ.

AVdio Abrahamum mori *in senectute bona*; hoc est, tranquillè, & sine vlla violentia; quæ enim senibus accidit mors tranquillissima, & pacatissima omnem vim, & coactionem excludens, vt etiam è prophanis probat Cicero lib. de senectute. Quam tranquillitatem vt significaret textus, solùm dixisset Abrahamum mortuum in senectute; verùm dum addit *in senectute bona*, ad altiorem animi tranquillitatem, & pacem non solùm quam natura deficiens in maturitate faciebat, sed quam anteactæ generabant virtutes. Vt enim à primis annis tranquillitatem animi amplexus est, sic etiam illam vsque in extremum diem seruauit. Quò respiciens Dominus Genes. 5. iuxta lectionem Philonis in lib. *Quis rerum diuinarum sit hæres*, ait ad Abrahamum: *Tu autem ibis ad patres tuos cum pace nutritus in senectute bona.* Expende illud: *Cum pace nutritus*, ex quo enim pace, & tranquillitate nutritus conualuit, sic tranquillus, & pacatus factus vltimum diem clausit; solent enim virtutes, quæ ex primis nutritiis bibuntur, vsque in finem durare, vt meritò ex illis primus quis censeatur. Aiebat Paul. 1. ad Corinth. 15. *Factus est primus homo Adam in animam viuentem, nouissimus Adam in spiritum viuificantem.* Nihil ausus est nominare in nouissimo Adamo animale, quasi totus factus fuerit spiritualis. Quidquid enim erat in Christo, & corpus & anima viuificantis spiritus virtutes repræsentabat. Sed qualiter fieri potuit, quod corpus animale adeò perficeretur in Christo, vt potius spiritualis vitæ virtutes semper repræsentaret? vide eius primam formationem. De qua Luc. 1. dicit Angelus ad matrem: *Spiritus sanctus superueniet in te, & virtus Altissimi obumbrabit tibi, ideo & quod nascetur*, &c. Vbi enim à diuino spiritu incipit eius conceptio & formatio, non miror, quòd vel ipsa caro per totam vitam maneat spiritualis. Ait D. Damascen. lib. 4. de fide cap. 14. in fine: *Viuificus enim spiritus est caro Domini, quandoquidem ex viuifico spiritu concepta est. Quod enim ex spiritu natum est, spiritus est. Quæ tamen non eò à me commemorantur, vt corporis naturam submoueam, verum vt illud viuificum, ac diuinum ostendam.* Sic valet prima institutio homines supra se eleuare, vt qui in spiritu nutriantur, formentur, quasi penitus spirituales per totam vitam reddantur. Illud enim censebitur homo esse, & fore, quod à principio ebiberit virtutis. Hinc Dominus de Ecclesia fidelium locutus Cant. 6. ait: *Vna est columba mea, perfecta mea*, &c. Et mirabar, cur Ecclesia fidelium absolutè censeatur columba? Quod dum miror, memini ex Luc. c. 3. dum Ecclesiæ regeneratio adumbrabatur in aquis Iordanis, *vt descendit Spiritus sanctus corporali specie sicut columba.* Quo spiritu initiata Ecclesia non miror, quod eandem speciem referat per totam vitam. Ait Nissenus hom. vltima in Cant. *Cum id, quod ex spiritu gignitur, spiritus sit, & verò filia cum columba sit, omnino etiam mater huius est columba illa, quæ de cælo ad Iordanem deuolauit.* Vide initio nascentis Ecclesiæ, dum aquarum aluus Christianis regenerandis in Iordane parabatur, ibi Spiritus sanctus vt columba apparuit, ex quo Ecclesia regenerata sic columbinam simplicitatem ebibit, vt per totam vitam casta, & simplicissima columba appareat.

§. XIII.

Primus alicuius virtutis introductor nunquam est sine speciali aliqua prærogatiua.

NOn contentus est Spiritus sanctus dixisse Abrahamum defunctum esse *in senectute*, sed notanter addit, *in senectute bona*, siue vt legit Benedictus Fernandius ex Hebræo, *in senectute pulchra*: vt innueret aliquid eximium, & illustre fuisse in senectute Abrahami, quo præ cæteris exornari deberet. Et meritò quando Abrahamus primus fuit, qui grauitate morum meruerit appellari senex in scriptura vt Philo notabat. Multi præcesserant in mundo, quorum longissimas vitas vsque ad trecentos & quingentos, & nongentos & vltra annos productas narrat scriptura: in nullo autem illorum senectutem meminit. Cum autem ad Abrahamum deuenit, virum multo breuioris vitæ respectu illorum, in hoc primum meminit grauitatis, prudentiæque senilis. Ne miremur, quod illustri bonitatis, siue pulchritudinis titulo eius coronetur senectus; quando Deus primos introductores alicuius virtutis nunquam non insignit aliqua prærogatiua. Math. 16. Petrus dixit ad Iesum: *Tu es Christus filius Dei viui, qui in* hunc

hunc mundum venisti, & statim meruit audire: *Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam.* Sed & Ioan. cap. 1. dixerat: *In principio erat verbum, & verbum erat apud Deum, & Deus erat verbum,* &c. Et tamen non ideò in caput Ecclesiæ sumitur. Et cur Petrus ex confessione filiationis diuinæ principatum Ecclesiæ obtinuit, & non Ioannes, qui eamdem confessus fuit, & explicauit, & scripsit filiationem diuinam? Planè Petrus fuit primus, qui illam confessionem intulit mundo, & ideò aliqua excellenti prærogatiua debuit insigniri, quod nimirum in illa duraret vsque in finem, in eiusque sede semper talis confessio maneret inconcussa. Propè accedit D. Hilar. in Math. can. 16. inquiens: *Dignus indicatus, qui quod in Christo Dei esset, primus agnosceret. O in nuncupatione noui nominis fœlix Ecclesiæ fundamentum, dignaque ædificatione illius petra, quæ infernas leges, & tartari portas, & omnia mortis claustra dissolueret!* Vbi enim datum Petro est, quòd primus agnoscat, & confiteatur, & prædicet diuinitatem Christi; non miror quòd in regno Ecclesiæ primas omnibus ferat, & quòd inconcussa eius fides vsque in finem perseueret. Sic enim insigniuntur à Deo prærogatiuis illi, quos alicuius virtutis satores inuenit. Vt dicat Damascen. orat. de Transfigurat. de eodem Petro: *Qui primus vocatus, ac primus secutus fuerat; quem pro sua præscientia dignum Ecclesiæ antistitem prædestinarat Deus.* Sic primi in aliqua virtute à Deo honorantur. Quò trahe dicta tom. 2. de Christo figurato lib. 5. cap. 3. §. 11. & tom. 3. similiter lib. 1. cap. 3. §. 6. & lib. 4. cap. 1. §. 45.

§. XIV.

Humana caro ex morte habet quod à bonis sustineatur.

LOcutus textus de Abrahami morte ait: *Deficiens mortuus est:* quæ similiter sonant apud Septuag. apud quos ægrè fert D. Hieron. in Tradit. Hebræis, quòd diceretur Abrahamus *deficiens mortuus*, quia inquiebat, *non conuenit Abrahæ deficere, & minui.* Quidquid autem de hoc sit respectu moralium defectuum; at respectu materialis carnis defectionis, quæ peruenit vsque ad mortem, maximè Abrahamo conducit, quòd deficiat, & moriatur. Quis enim iustus, & sanctus, vt Abrahamus toleraret humanæ carnis onus, nisi sub hac spe, quod aliquando defectura esset & interitura? Sanè ea est humana caro, quæ inde tolerabilis fiat iustis viris, quod sciant illam aliquando morituram. Genes. 18. dum Abrahamus esset in ostio tabernaculi sui. *Apparuerunt ei tres viri stantes propè eum,* nimirum tres Angeli sub formis figurisque virorum se se illi præsentauerunt. Et est quæstio celebris inter doctores, an Angeli isti veram hominum carnem sumpserint, natam ab hominibus & creationis huius, an verò solam apparentem exhibuerint? Tertul. autem lib. 3. in Marc. putat minimè carnem nostræ natiuitatis ab Angelis fuisse assumptam, ea in primis ratione, quia ea in illis non esset moritura. Ait enim: *Quo magis Angeli neque ad moriendum pro nobis dispositi breuem carnis commeatum non debuerunt nascendo sumpsisse, quia nec moriendo deposituri eam fuerant.* Equidem cauerunt maximè Angeli in nostra carne nasci, quam moriendo non erant deposituri. Ea est enim humana caro, quæ de morte sumat vnde tolerari possit ab angelicis, & iustis hominibus. In tantum enim iustus homo gaudet in carne, inquantum nouit illam posse infirmari, & deponi, præcipuè cum instat gloriosa aliqua causa. Vt dicat Apostolus 2. ad Corinth. 11. *Si gloriari oportet, quæ infirmitatis meæ sunt, gloriabor.* Nihil enim iusti viri à carne sua accipiunt, quod non fundetur in eius infirmitate, qua morti, & internecioni tradatur. Ex quo sapienter D. Cyprian. lib. de habitu virg. monet: *Neminem Christianum decet claritatem vllam computare carnis, & honorem, sed solùm appetere sermonem Dei bona in æternum mansura complecti, aut si in carne sit gloriandum, tunc planè quando in nominis confessione cruciatur, quando ignes aut cruces, aut ferrum, aut bestias patitur, vt coronetur. Illa autem sunt carnis pretiosa monilia, illa corporis ornamenta meliora.* Ecce tibi quid carnis placeat, & conueniat viris sanctis, vel ob quæ sancti possunt gaudere, & gloriari in carne, nimirum ob infirmitatem eius, ob vulnera, ob mortem, qua illam deponunt in Dei causa. Mihi crede non habet caro, vnde possit iustos homines ornare, nisi de infirmitate, de morte ornamentum trahat. Vnde Deus sapientissimè prouidit suis hominibus, ne esset æterna huius creationis caro eiiciens Adamum ex paradiso, dicens Genes. 3. *Ne fortè mittat manum suam, & sumat etiam de ligno vitæ, & comedat, & viuat in æternum.* Cauens ne homo, qui erat per pœnitentiam iustificandus, & tandem glorificandus, carnem hanc sibi adstrueret immortalem, quæ illum miserabiliter perderet, & fœdaret. Rem ponderat Algerus lib. 2. de Sacram. cap. 6. fatus: *Deus Adæ misericorditer prohibuit lignum vitæ, dicens: Videte, ne fortè sumat de ligno vitæ: quia si ille, qui in anima perierat per lignum inobedientiæ, viueret etiam in carne æternaliter per concessum lignum vitæ, ex toto perisset, dum in carne æternaliter viuens, & in anima peccando æternaliter moriens incurabilis esset vt dæmones,* &c. Ecce tibi vt huius creationis peccatricis caro, si mortem non haberet, vt hominem æternis irremediabiliter grauaret, fœdaret, de morte enim habet quod illum possit ornare.

§. XV.

Nulla acerbitas temporalis non minor apparet ex sustinentium multitudine.

NOn parum suauiat mortem maturissimam, & pacatam Abrahami, etiam illud, quod additur nimirum: *Congregatusque est ad populum suum.* Trita enim erat, & plena populo, & via, & terminus, ad quem festinabat. Nihil enim sustinebat in morte, quod non sustinet ingens populus iustorum, qui calcata morte ad se posteros suos vocabant. Et quis credat difficile superatu, id, quod à tanto populo nouit calcatum? Apocal. 7. *Post hæc vidi turbam magnam, quam dinumerare nemo poterat ex omni gente, & ex omni tribu, & populo, & lingua, stantes in conspectu throni, & erant amicti stolis albis, & palmæ in manibus eorum, & clamabant voce magna dicentes. Salus Deo nostro, qui sedet super thronum, & agno::: Et respondens vnus de senioribus dixit mihi, hi sunt, qui venerunt de tribulatione magna, & lauerunt stolas suas, & dealbauerunt eas in sanguine agni.* Ecce tibi ostenditur ingens turba populi ascendisse de Tyrannorum tormentis, de ore bestiarum, de flammis, & dolorum cruciatuumque doloribus, calcatis triumphasse. Quid tunc? Pulchrè ait D. Cyprian. de exhortat. ad Martyr. cap. 11. fatus: *Quod si tantus ostenditur, & probatur Christianorum Martyrum populus, nemo difficile vel arduum putet esse martyrem fieri, quando videat martyrum populum non posse numerari.*

Equidem vbi tantus populus proponitur qui præcessit, ad quem festinamus, maximè lenitur, imò & suauiatur acerbitas cuiuscumque mali. Hinc Ioan.2. vbi Petrus audiuit ex Christi Domini ore, quòd senex erat ad mortem ducendus,& similiter ac ipse Dei filius crucifigendus: *Conuersus vidit illum discipulum, quem diligebat Iesus:: Hunc ergo cum vidisset Petrus, dixit Iesu; Domine, Hic autem quid?* Non contentus scire de fine suo, hoc etiam curat, vt sciat finē dilecti discipuli, quasi ex huius notitia tanti sancti consortio acerbitas propriæ passionis molliatur. Ait D. Cyril. Alex.lib.12. in Ioan. cap.66. *Hunc igitur ita Domino dilectum suum cum respexisset Petrus, statim interrogauit quis vitæ illi terminus immineret:: quia communiter insitum esse hominibus videtur, vt optent, si quid periculi subituri sunt, non esse solos, sed cæteros etiam, aut videre similia pati, aut saltem audire perpessos fuisse, vel omnino idem passuros.* Sic consortium similia passorum homini passionem suauiat. Hinc Dauid 3.Reg.2. vicinam mortem molliebat fatus: *Ecce ego ingrediar viam vniuersæ terræ.* Quæ sic expendebat Iosephus lib.7.cap.12. *Ego fili, fato vocante, ad patres meos abeo, & viam omnibus, qui nunc sunt, quive pòst erunt, communem ingredior.* Et vt bene notat Theod. quæst.3. Vt mortem suam,& sibi, & filio suauiorem faceret: *Primum communem ostendit finem.* De omnium etiam bonorum,& præstantissimorum consortio nulla acerbitas non aliquo modo suauiatur.

LIBER

LIBER SEPTIMVS.

Iosue, siue Iesvs in Iordane.

IAm iam in lucem procedens Iesus Dominus, vt viam salutis hominibus demonstraret, Iordanis ad littora properat, cuius è fluctibus Diuini Spiritus accubationem ostendit, ex qua noui alites ad promissionis terram deuolarent. Qua in re Iesum nostrum antiquus Iosue expressissimè delineabat. Dicit enim D. Chrysost. homil. 1. de verbis Isaiæ cap. 6. *Iosue typum ac figuram gerebat veri seruatoris nostri Iesu Christi. Quemàdmodum enim ille è deserto per Iordanem in terram repromissionis perduxit populum; sic & Seruator noster, ex ignorantia, & idololatriæ deserto per sanctum, ac salutiferum baptisma in cælestem Ierosolymam nos traduxit.* Nec deuenire possumus ad vada Iordanis, quin simul ibi & Iesum Naue, & Iesum Christum inueniamus.

Capvt I.

Iosue, & Christi symbola in Iordane.

ANteqvam ad Iosue historiam deueniam, malo hîc præmittere, quæ præcipua habuit tantus dux similia Domino Christo, quæ maximè ex gestis eius in Iordanis transitu desumuntur. Nemini enim dubium est, præcipuè in Iosue delineatum fuisse Christianum baptisma.

§. I.

Vt Iosue, sic Iesus maximè exaltatur ab aquis baptismatis.

POst acceptum Israëlis principatum accessit Iosue ad ripas Iordanis, vbi audiuit Deum dicentem sibi cap. 3. *Hodie incipiam exaltare te coram Israel*, in aquis enim Iordanis suam exaltationem audit Iosue incepturam; verè in hoc typus Saluatoris nostri Christi, cuius exaltatio, & gloria cœpit ab aquis baptismi. Sic enim notat Orig. homil. 4. in Iosue inquiens: *Vbi Iordanis transitur, ibi dicitur ad Iesum: in hac die incipio exaltare te in conspectu populi. Nec enim ante mysterium baptismi exaltatus Iesus, sed exaltatio eius in conspectu populi inde sumit exordium.* Erat anteà Iosue Moysi minister, sub cuius imperio manebat ipse quasi obnubilatus, & obscurus, adeò, vt vniuersa decora eius potius pertinerent ad illum. Vbi mortuo Moyse, accessit ipse ad Iordanem, iam ibi in diuisione aquarum mirabili, Iosue gloria, & exaltatio patere incipit. Sic Iesus meus à duodeni anno subditus parentibus delituit, vbi autem vir factus cum multitudine populi venit ad Iordanis ripas, vt baptismum à Ioanne recipiat, & aquas ad nostram sanctificationem mundet; cæli aperiuntur, vox Patris intonat, Spiritus sanctus in specie columbæ requiescit in capite illius, quibus innotescit Dei filius, & exaltari incipit. Quando altior Iesus quàm in aquis baptismi? Psal. 92. *Mirabiles elationes maris, mirabilis in altis Dominus.* Expende coniunctionem, miraculum altitudinis diuinæ coniungitur cum miraculo altitudinum fluctuum; & cuius maris altitudo & elatio tanta est, quæ posset facem præferre altitudini diuinæ? Ait Euthymius ibi: *Per mare singulari sermone ipsum baptisma significauit. Elationes autem huiusmodi maris fluctus illi sunt, qui ex immersione, atque emersione eorum fiunt, qui baptizantur.* Quæ aquarum baptismi elationes, vbi innotescunt, statim apparet altitudinis, & exaltationis Dei miraculum. Accinit Psal. 28. fatus: *Vox Domini super aquas, Deus maiestatis intonuit, Dominus super aquas multas, vox Domini in virtute, vox Domini in magnificentia.* Non priùs Deus maiestatis intonat, nec est vox eius in magnificentia, & virtute quàm sit super aquas. Ab aquis enim & maiestas, & virtus, & magnificentia Dei clatuit. Vt dicat D. Basil hom. 2. in præsenti. *Sublimes sunt istæ aquæ, & magnitudinem gloriæ vnigeniti exprimentes. Eòque vox Domini erat & magnificentia.* Sanè à fluminis aluo exibat Iesus prædicatus Deus, prædicatus filius æterni Patris, & datus hominibus salutaris. Vnde componens D. August. natiuitatem hanc Iesu, qua egreditur à fluminis aluo cum natiuitate qua egressus fuerat à Mariæ virginis aluo, ait hom. 7. de Epiphan. *Præclarior planè est secunda, quam prima natiuitas; illa enim sine teste silentio Christum genuit, ista cum diuinitatis professione Dominum baptizauit. Ibi laborat suspicionibus mater, quia professioni deerat pater, hic honoratur genitrix, quia diuinitas filium protestatur; honoratior, inquam, secunda quàm prima natiuitas: siquidem pater hic Deus maiestatis inscribitur, illic Ioseph artifex æstimatur. Et licet in vtraque Dominus per Spiritum sanctum & natus sit, & baptizatus, tamen honoratior est, qui de cœlo clamat, quàm qui in terris laborat.* Non sic in Virginis vlnis, vt in Iordanis aquis Iesus claruit; nec sic exiens de Virgine, vt exiens de flumine fuit à Patre cælesti glorificatus, & coram multitudine exaltatus: non enim parum deseruiunt baptismi aquæ & gloriæ, & regno Iesu fundando. Apocal. 4. Agno Dei gloriosus thronus parabatur, in quo sederet, & imperaret. Sed illud notandum, quod ait: *Et in conspectu sedis tanquam mare simile crystallo.* Circa quæ Ruper. lib. 3. in Apocal. ait: *Ad quid mare in*

conspectu sedis? Mare ergo in conspectu sedis erat, quia baptismi Sacramentum in ipsa conditum est positione sedis, dum per mortem Christi pararetur regnum Dei. Nec sedes, nec thronus regni ostenditur sine baptismi aquis; quidquid enim est gloriæ Christianæ, ab illis initium accipit.

§. II.

Vt Iosue per Iordanem transtulit suos in terram promissionis, sic Iesus nos transfert per baptismum in cœlum.

DVce Iosue cap. 3. *Sacerdotes, qui portabant arcam fœderis Domini, stabant super siccam humum in medio Iordanis accincti, omnisque populus per arentem alueum transibat.* Ecce tibi vt post desertum superatum per Iordanem transfert Iosue populum in terram promissam. Non aliter Iesus noster per aquas baptismi nos in cœlestem regionem perducit. Quò spectans D. August. serm. 105. de tempore ait: *Hoc fratres attendite, quia terra promissionis non recipitur, nisi prius regnante Iesu Iordanis fluuius transeatur. Ita est fratres, quia ad spiritualem terram repromissionis non nisi per Sacramentum baptismi peruenitur. Denique per ipsum fluuium Iesus Israeliticum populum transire fecit.* Fuit Iesus Naue, id est Iosue, & Iesus Christus: vterque populum duxit in terram promissam; ille in Chanaan, hic in cœlum; sed sub vtroque ante introitum promissæ terræ flumen transitur, nequis putet peruenire ad promissiones Dei nisi per aquas baptismi. Apocalyp. 4. dum thronus & sedes regia agno apparatur, statim subditur: *Et in conspectu sedis tanquam mare vitreum.* Et cur ante thronum ponitur mare? Ait Ruper. lib. 3. in Apocal. *Ad hoc videlicet, vt qui vult conscendere in illam sedem Dei, introire in illud regnum, transeat hoc mare, & illuminetur splendido lampadarum lumine, Christi namque baptismus mare dicitur.* Non speret intrare regnum, qui refugit intrare mare baptismi. Ait enim Dominus Ioan. 3. *Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu sancto, non intrabit in regnum cœlorum.* Hinc agnus diuinus vocat ad thronum asseclas suos, vt prius transeant baptismi aquas, nisi enim per illas regni cælestis porta minimè aperitur. Aduenerat iam dies, quo Elias eleuandus erat in cœlum. 4. Reg. 2 Elisæus autem noluit ab illo discedere, sed illum comitabatur, si posset videre in cœlum euntem. Tunc venerunt pariter iuncti Elias, & Elisæus vsque ad Iordanis ripas. Quid inde? Ait textus: *Tulitque Elias pallium suum, & inuoluit illud, & percussit aquas, quæ diuisæ sunt in vtramque partem, & transierunt ambo per siccum: Cumque pergerent, & incedentes sermocinarentur, ecce currus igneus, & equi ignei diuiserunt vtrumque, & ascendit Elias per turbinem in cœlum.* Sed cur necessium fuit Eliæ ascensioni tantum miraculum præmittere, quòd aquæ Iordanis diuidantur, & præbeant aditum siccum? Sanè Deus non consueuit miracula facere sine necessitate, & quando Elias eodem posset assumi modo ante transitum Iordanis, quàm postea; cur necessium fuit miraculosè aquas diuidere, vt transiens per flumen assumeretur in cœlum? Statuebatur iam inde necessitas baptismi, vt nosceret mundus cælestem ascensionem non pandi, nisi per aquas baptismi transeuntibus. Quò spectans D. Cyril. Hierosol. Catechef. 3. ait: *Principium mundi aqua, principium Euangelij Iordanis, vbicumque fœdus aliquod percussum est cum Noe; fœdus & cum Israel in monte Sina; verum hæc non sine aqua, & lana rubea, & hyssopo. Elias assumptus est, sed non sine aqua; priùs enim transiuit Iordanem, Deinde in cœlum raptus est.* Ecce tibi, vt inaccessum est cœlum, nisi ad illum contendas per baptismi aquas; quando nec Eliæ patuit nisi postquam transisset vndas Iordanis. Matth. 3. dicebat: *Tunc venit Iesus à Galilæa in Iordanem ad Ioannem, vt baptizaretur ab eo.* Compone modò Iesum, & Iesum, Naue, & Iesum Christum: vterque venit ad Iordanem, vterque Iordanis intrat alueum; Iesus Naue, vt populum Israeliticum in terram promissionis transferat, Iesus Christus vt quid aliud? Vt nos in regno cœlorum asserat. Ait D. Chrysol. serm. 157. *Christus Iordanis alueum baptisma nostrum consecraturus intrauit, vt quos nascendo in terra susceperat, hos renascendo releuaret in cælum, quos diabolus exules fecerat terrenorum, hos ipse cælestibus sibi faceret esse consortes.* Sic in Iordane Iosue nostrum Iesum adumbrabat.

§. III.

Vt vnus Iosue in superando Iordane suffecit populo, sic à baptismo vnus Iesus debet sufficere Christianis.

DVm Moyses ducit populum, habet etiam administrum, & coadiutorem ducatus sui Iosue. Sic Exod. 24 *Surrexerunt Moyses, & Iosue minister eius*, & cap. 33. numer. 28. Sic Iosue cap. 1. num. 1. & sæpe aliàs ostenditur, vt Moyses habuerit Iosue ministrum, & coadiutorem. Vbi autem mortuo Moyse ad Iordanem venitur, & inde incipit ostendi Iosue ducatum, nullus illi minister datur, nullus coadiutor, sed ipse ostenditur dux solus. Dicit enim c. 3. *Iosue de nocte consurgens mouit castra, egredientesque de Setim venerunt ad Iordanem ipse, & omnes filij Israel*, &c. Compone modò Moysem & Iosue: De vtroque dicitur, quòd surrexerit, sed de Moyse ait: *Surrexerunt Moyses & Iosue minister eius*, de Iosue verò dicit: *Iosue de nocte consurgens:* non cum ministro, non cum coadiutore, sed solus. Et cur ducenti populum per desertum Moysi datur minister, datur coadiutor, ducenti autem Iosue populum per Iordanem non datur minister, nec coadiutor, sed finitur ipse solus? Dum Iosue per Iordanem ducit populum, adumbrat verum Ducem hominum Iesum, qui per baptismi aquas initiat suos sectatores; ex quo autem sic per baptismum initiantur homines, sic sunt vno Iesu contenti, vt nullum aliud requirant temporale adiutorium, sed sufficiat illis Iesus pro omnibus. Cum Dominus hominem creasset perfectissimum ad imaginem, & similitudinem suam, statim vt vidit eum perfectè elaboratum Genes. 2. ait: *Non est bonum hominem esse solum, faciamus ei adiutorium.* Itaque non passus est hominem recèns creatum existere sine adiutorio; verum vbi hominem reformat, & per lauacrum illum in vitam æternam regenerat, ait Ioann. 3. *Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu sancto, nō potest introire regnum Dei. Quod natum est ex carne, caro est: quod natum est ex spiritu, spiritus est.* Hic de regeneratione hominis agens in spiritu, qualis fit per baptismum, nullius alterius adiutorij meminit, quo egeat homo. Et cur in prima creatione statim datur homini adiutorium aliud humanum; in secunda regeneratione per baptismum nullum aliud humanum permittitur adiutorium? Pulchrè & sapienter D. Chrysost. hom. 24. in Ioan. fatur: *Tunc, faciamus, inquit, ei adiutorium, nunc minimè. Quippe qui Spiritus sancti gratiam accipit,*

cipit, nulla re indiget. Qui in Christi corpore perficitur, quonam alio ei opus est auxilio? Equidem vbi Christi simus per baptismum, eique agglutinamur, omni alij adiutorio humano, ac terreno vale dicimus, vt qui omnia nobis necessaria habeamus in vno Christo. Hinc Paul. 1. ad Corinth. 1. maximè carpebat homines, qui post baptismum Christi Mecænates sibi, & patronos temporalis gloriæ auxiliatores effingebant, inquiens: *Hoc autem dico, quod vnusquisque vestrum dicit, Ego quidem sum Pauli, ego autem Apollo, ego verò Cephæ, ego autem Christi? Diuisus est Christus? Numquid Paulus crucifixus est pro vobis? Aut in nomine Pauli baptizati estis?* quando non in Pauli nomine, sed in Christi nomine solo baptizabantur; piaculum erat, quòd ad alium adiutorem respicerent, cùm vnus illis Christus sufficeret. Ait D. Thomas ibi: *Solius Christi virtus operatur in baptismo. Et ideo baptizati à solo Christo denominantur christiani, non autem à Paulo pauliani.* Esaiæ cap. 4. *Tantummodo inuocetur nomen tuum super nos.* Expende illud in præsenti dictum. *Tantummodo inuocetur nomen tuum,* &c. Quasi omne aliud nomen humani adiutorij debeamus abiurare ex quo in Christo sumus baptizati, in quo solo omne præsidium, & robur habeamus, vt moneat D. Chrysost. hom. 21. ad popul. *Sicut sine calceamentis vel vestimentis vestrum nemo in forum descendere eligeret; ita sine verbo hoc nunquam in foro prodeas, sed cum es ianuæ vestibula transgressurus, hoc prius loquere verbum; Abrenuntio tibi Satana & pompæ tuæ, & cultui tuo, & coniungar tibi Christe. Nec vnquam absque hac voce exeas, hæc erit tibi baculus, hæc armatura, hæc turris.* Sic habetur ex translatione Cerdæ 1. tom. in Tertul. lib. 15. cap. 3. quibus sanctus doctor consulit baptizatis, vt omnia mundialia abiurent, vt vni fidant Christo, in quo solo est illis omne præsidium.

§. IV.

In Christi baptismo nil tenebrosum, sed omnia lucida, vt in transitu Iordanis sub Iosue.

Significans Iosue tempus, quo deberent Israëlitæ Iordanem transire, ait: *Cras enim faciet Dominus in seruos mirabilia;* quasi notet transitum diurna luce futurum, qui vt ait Serarius quæst. 13. ibi incepit fieri hora octaua matutina. Longè aliud visum fuit in transitu maris rubri, cum enim Israëlitæ essent in littore, & eos insequerentur Ægyptij, tollens se Angelus Domini, qui erat in columna nubis constituit se in medio duorum exercituum. Exod. 12. *Et erat nubes tenebrosa, & illuminans noctem, ita vt ad se inuicem toto noctis tempore accedere non valerent. Cúmque extendisset Moyses manum super mare, abstulit illum Dominus.* Ecce tibi erat nox, cum mare diuiditur, cum mare intrant Israëlitæ, & pertranseunt, cùm post illos eunt Ægyptii. In prima enim luce diei iam Israëlitæ erant extra mare, quia tunc aquæ reducuntur, & pereunt Ægyptij. Cur ergo Israëlitæ sub Moyse nocturnis tenebris caliginosa nube mare transeunt, sub Iosue autem diurna luce transeunt Iordanem? Planè in Iordanis transitu à Iosue facto iam exprimebatur baptismi illuminatio, quam in animis nostris de aquis Christus Iesus splendescere facit. Quis enim in Christi Domini baptismo non lucidissimam illuminationem fateatur? Ait Nazianz. orat. in sancta lumina: *Rursus Iesus meus, rursus mysterium, mysterium non fallax, nec indecorum, sed excelsum, & diuinum, ac supernum splendorem concilians. Etenim sanctus luminum dies, ad quem peruenimus, pro principio quidem Christi mei, hoc est veræ lucis omnem hominem illuminantis, baptismum habet: Christus illuminatur, simul illuminemur; Christus baptizatur, simul descendamus, vt simul ascendamus.* Ecce mysterium Christianorum, qui illuminantur per aquas baptismi; quidquid enim verus Iesus agit in Iordanem descendens, & initians aquas regenerationi humanæ, totum splendor est, totum illuminatio est, qua tenebrosa aërei dominatus expelluntur, & nouis illustramur sub radiis. Ioan. 9. qui cæcus natus fuerat, mittitur in Natatoria Siloë, vt lauet oculos suos, & lumen capiat. *Abiit ergo, & lauit, & venit videns.* Et quod lauacrum istud est, quo cæci illuminantur, nisi baptismus Christianus? Pulchrè inde D. August. hom. 23. ex quinquag. ait: *Ideò venit Christus illuminator, quia Diabolus fuerat excæcator; omnes cæcos nasci fecit, qui primum hominem decepit. Currant ad illuminatorem, currant, credant. Ecce Siloa, lauate faciem, baptizamini, vt & illuminemini & videatis quod anteà non videbatis.* Sic de baptismi aquis nihil tenebrosum exurgit, sed lucidum, sed clarum, sub cuius splendeamus radiis. Hinc aiebat Psalm. 2. ad Corinth. 3. *Nos vero omnes reuelata facie gloriam Domini speculantes in eamdem imaginem transformamur à claritate in claritatem.* Et quando sic speculâmur gloriam Domini, vt transformemur à claritate in claritatem? Ingressi baptismi aquas, de illarum natura simus speculatores, & vt aqua in lucem solémque conuertitur, à quo respicitur: sic nos à diuino spiritu visitati eius concipimus radios, quibus illuminamur. Ait D. Chrysost. hom. 7. in præsenti: *Sed quid est gloriam Domini speculantes secundùm eandem imaginem transformamur? Simul enim vt baptizamur, etiam vltra solem refulget anima spiritu perpurgata: ac non solùm intuemur in gloriam Dei, verùm etiam inde recipimus splendorem quendam, non aliter, quàm si argentum mundum ad solis radios expositum emittat, & ipsum radios ex solis fulgore; similiter & anima argento facta lucidior accipit radium à gloria spiritus, & hunc vicissim ex se remittit.* O Christiane, si videres, qualibus fulges radiis à baptismi aquis, fallar, nisi totis viribus fugeres spurcitiem peccati! Esther cap. 10. dicitur: *Paruus fons, qui creuit in fluuium, & in lucem, solémque conuersus est.* Videtur enim fons baptismi in solem conuerti, quando ex illo quot baptizati, tot soles oriri videntur. Quando enim poëtæ fingunt solem ab occeano oriri, vt cursũ diei peragat, sic renati ab aquis oriuntur, vt lucidam in vitam deueniant. Quò spectans D. Zeno lib. 3. serm. 13. ait: *Baptizandos iam nunc fœlix inuitat occasus, vt sacri Occeani lacteo profundo demersi surgentes inde nouello cum die nouelli sua luce radiantes nobiscum possint ad repromissionis tempus, vbi in perpetuum quies oritur, peruenire.* Nec multum dixi vocans baptizatos soles dierum parentes, quando eos toti stellarum choro comparat D. Chrysost. ait enim ad Neophitos: *Ecce stellæ de terra micuerunt stellis cælestibus clariores; in terra stella propter eum, qui in terra de cælis apparuit, hoc plus admirationis quod fulgore stellarum nocti ministratur, ab iis clariora lumina redduntur. Vultis vtriusque partis nomina audire? Illis hæc nomina sunt Orion, Arcturus, Vesperus, Lucifer: in iis Vesperus nullus, sed Luciferi vniuersi.* Quid pulchrius? sunt soles, sunt luciferi, qui de gurgite baptismi nascuntur.

§. V.

Ad alta nos impulit Iesus in baptismo Iordanis, vt Iosue suos.

PEr medium mare transierunt Israëlitæ sub Moyse, de quibus ait Exod. 12. *Filij autem Israel perrexerunt per medium sicci maris.* Verùm sub Iosue non solum perrexerunt per siccum fluminis alueum, sed & dicuntur ascendisse de Iordane: sic habes Iosue cap. 3. *Populus per arentem alueum transibat.* Et cap. 4. dicit: *Populus autem ascendit de Iordane.* Qui sub Moyse non dicitur ascendisse de mari, sub Iosue ascendit de Iordane, vt iam innueretur veri nostri Iesu ducatus ad Iordanis baptismum, quò nos ascendere facit, & ad alta properare. Quippe ait Matth. cap. 3. *Baptizatus autem Iesus confestim ascendit de aqua.* Circa quæ D. Nazianz. orat. in sancta lumina, inquit: *At enim Iesus ex aquis ascendit, mundum secum in altum effert, ac cœlos, quos Adamus sibi, & posteris, quemadmodum, & flammeo gladio paradisum clauserat, findi, atque aperiri cernit.* Expende illud: *Mundum secum in altum effert.* Baptismi namque aquis omnes nos impellit in alta, vt non nisi alta sapiamus. Iusserat Dominus Genes. 1. *Producant aquæ reptile animæ viuentis*, & iuxta præceptum Domini reptilia producebantur ab aquis, quæ minimè alta saperent, sed per ima reptarent. At Matth. 3. *Iesus confestim ascendit de aqua.* Non iam reptile nascitur ex aqua, sed volatile, quod cœlos scandat. Ait D. Chrysost. homil. 25. in Ioan. *Primum dictum est: Producant aquæ reptile animæ viuentis. Ex quo autem Iordanis alueum ingressus est Christus, non amplius reptilia animarum viuentium, sed animas rationales, & spirituales aqua producit.* Proh virtus aquæ motæ à Christo Domino! non patitur indegenerare reptilia quæ serpant, quæ repent humi, sed eos imprimit mentibus humanis impulsus, quibus ferantur in sublimia. Quò respiciens Cant. 4. *Dentes tui sicut greges tonsarum, quæ ascenderunt de lauacro.* De lauacro enim baptismi venit, quòd oues Christi ascendant ad perfectionem Christianam, quæ à mundialibus, & terrenis tonsæ sublimia spectent, & immortalia. Ruper. lib. 3. in Cant. *Tui dentes, ô amica mea, sicut grex tonsarum, quæ ascenderunt, id est, certissimè ascendent de lauacro. Cum enim de latere meo lauacrum regenerationis profudero, sanctique spiritus inuocationem dedero, tunc lauabuntur oues, nec emundatione simplici contentæ vellera rerum dabunt, vellera omnium facultatum, vt nihil habeant proprium.* Quis neget ad culmen perfectionis pertinere, quòd quis se exuat à facultatibus, paupertatémque voluntariam amplectatur? Sed oues Christi, vbi eius lauacri vim senserunt, statim cœperunt ad illud culmen euolare. Iubebat Dominus Isaïæ cap. 7. vt egrederetur in occursum Achaz: *Ad extremum aquæ ductus piscinæ superioris in agro fullonis.* Non ad quoslibet aquæ ductus, sed ad eos, qui ducebant ad piscinam superiorem iubetur ire; cum aqua enim salutifera semper debet esse coniunctum, quòd ad superiora festines. Ait D. Basil. ibi: *Significat nos oportere ab iis desciscere, quæ per se vilia sunt, & repunt humi, & ad superna toto nixu contendere, vbi nobis constitutis in expurgationem inuenitur aqua, & ager fullonis peccatorum sordes extergentis.* Itaque vbi inuenitur aqua salutaris extergens animas nostras, &c. debemus ad superiora contendere iis vilibus & minutis abiectis.

§. VI.

Iosue in Iordane familiaritatem cum Deo habuit, quam fecit Iesus vt haberemus per baptismum.

AD Iordanis ripam erat Iosue, cùm audit à Deo illud cap. 3. *Vt sciant, quod sicut in Moyse fui, ita & tecum sim* Cum Moyse fuit Dominus tanquam cum familiari amico, tanquam cum filio dilectissimo. Vt dicat Ecclesiasticus cap. 45. *Dilectus Deo, & hominibus Moyses.* Similiter ergo Iosue ex Iordane apparuit & familiaris, & dilectus Deo, vt clarus typus Domini, qui in Iordane apparuit filius & dilectus Deo, talesque facit suos esse per aquas baptismi. Quò spectans Theodor. quæst. 1. ait: *Sicut Iesus filius Naue ex miraculo apud Iordanem edito innotuit esse vir à Deo dilectus; ita Iesus noster post Iordanem, & susceptum à Iordane baptisma doctrinæ, & miraculorum fecit initium. Exaltatus porrò non est adeptus, quod priùs non habebat, sed patefecit, quod habebat; vtpote qui ignorabatur esse filius Dei, declaratus est talis patre dicente: hic est filius meus dilectus, &c.* Quid pulchrius? Fuit Iesus, & Iesus; ille Naue, hic Mariæ filius; vterque venit in Iordanem; vbi filius Naue apparuit Deo dilectus, & familiaris, & filius Mariæ similiter innotuit esse Dei filius, & dilectus Deo, qui sectatores suos similiter ex aquis, & Spiritu sancto redderet Deo dilectos, & familiares. Hinc Ioan. 3. dicebat: *Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto*, &c. Prima hominis creatio fuit ex terra, vbi autem regenerandus est homo, non ad terram itur, sed ad aquam. Et cur ad aquam, nisi vt præstantiorem aliam originem ostenderet, qua fieret homo magis Deo dilectus, & familiaris? Ait D. Chrysost. homil. 24. in Ioannem. *Primum ab aqua orditur, quæ tenuior est quàm terra. Quemadmodum enim in principio elementum terra subiecta est, totum autem opificium Dei fuit; ita hoc in loco elementum aqua subiicitur; verumtamen totum spiritualis est gratiæ. Tunc ad Dei imaginem fecit hominem, nunc Deo familiarem reddidit. Tunc pisces, & feras homini subiectas fecit, nunc supra cœlos nostrum propagauit imperium.* Expende illud: *Nunc Deo familiarem reddidit.* Vbi enim homo ex aquis renascitur, & Deo manet dilectus, propinquus, & familiaris. Cant. 8. *Quæ est ista, quæ ascendit de deserto deliciis affluens, innixa supra dilectum suum?* D. Cyril. Hierosolymit. legit: *Quæ est ista, quæ ascendit dealbata, confirmata super patruelem suum?* & vbi illam dealbatam ascendere nouit, colligit eamdem ascendere de baptismi lauacro, cuius aquis sic mundantur Dei sponsæ, vt albæ prorsus reddantur. Vnde & dilectæ, & propinquæ Deo manifestè apparent. Quippe ait ille Catech. 3. *Sparget super vos aquam mundam, & mundabimini ab omni peccato vestro. Saltabunt circa vos Angeli, & dicent: Quæ est ista, quæ ascendit dealbata, confirmata super patruelem suum? Quæ enim antea fuerat serua, nunc patruelem ipsum Dominum sibi adscripsit, qui non simulato proposito acclamat: Ecce pulchra es amica mea, propinqua mea, dentes tui sicut greges tonsarum, quæ ascenderunt de lauacro.* Ecce vt per aquam baptismi mundantur hominum animæ, statim acclamantur Dei amicæ, & propinquæ, & cognatæ. Reddunt enim nos salutiferæ aquæ maximè Deo charos, & familiares quasi diuinam stirpem nactos.

§. VII.

Sub Iosue Iordanis aquæ in primam originem refluxerunt, vt sub Iesu baptismi aquæ nos ad primum gratiæ statum redire faciunt.

ILlud sub Iosue accidit miraculum, quod ad conspectum arcæ cap. 3. *Steterunt aquæ descendentes in loco vno, & ad instar montis intumescentes apparebant*, &c. Aquæ currentes, & descendentes à primo Iordanis fonte, vbi peruenie bant ad arcæ conspectum, non progrediebantur, sed stagnabantur, & intumescebant in altum, modicè sese versus primum fontem reflexo amne extendentes. Vt dicat Psal. 113. *Iordanis conuersus est retrorsum.* Et D. Ambros. lib. 2. Exam. cap. 3. *Iordanis reflexo amne in suum fontem reuertitur.* Sic sub Iosue Iordanis aquæ ad primum suum fontem reuertebantur, vt inde ostenderetur, quàm sub Iesu Domino aquæ baptismi nos in pristinum gratiæ statum recurrere faciant. Quò spectans Nazianz. orat. in sancta lumina; vt Iesum venientem ostendit ad Iordanem, statim ait: *Tempus peregrinationis est, desuper gignamur. Tempus instaurationis, primum Adamum recipiamus.* Primum inquam, nempe illum paradisi incolam, illum iustitia originali ornatum. Vt sic ad primum gratiæ statum recurramus. Similiter Elias 4. Reg. 2. pallio tetigit aquas Iordanis: *& diuisæ sunt in vtramque partem:* quæ è parte superiori veniebant, non progrediuntur, sed reflexo amne in primum fontem remeant. Quid tunc? Ait D. Ambros. serm. 4. in Epiphan. *Sicut sub Elia fluctus primordia fontium, de quibus exierant, petiuerunt, ita & sub Christo Domino homines ad originis suæ infantiam, de qua fuerant exorti, sunt reuersi.* Non aliter dicendum est de Iosue; vt enim sub illo aquæ ad primordia sua renatarunt; sic sub Iesu homines, qui dilabebamur sicut aquæ primæui status gratias resumamus. Ioan. 3. *Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu sancto.* Expende verbum, *Renatus*; videtur enim à nobis petere, quòd in primam nascendi originem, quæ fuerat in paradiso, recurramus. Sanè in eum nos impellunt aquæ ab Spiritu sancto fœcundatæ. Vt dicat D. Cyril. Alex. in Ioan. lib. 2. cap. 42. *Regenerationem Dominus appellauit, vt etiam ex hoc disceremus, idcircò nos Dei fieri participes, quoniam Spiritum, qui substantialiter ex Deo procedit, per baptismum acquirimus, quo in pristinam pulchritudinem reformati, & ad nouam vitam renati à Deo in filios adoptamur.* Vbi ex aqua, & Spiritu sancto renascimur, in filios Dei adoptamur, in pristinam reformati pulchritudinem. Quæ enim primo adnata homini sanctitas fuit, ad eam reformamur in baptismo. Vnde reuertente filio prodigo ad patrem suum, ait pater seruis Luc. 15. *Citò proferte stolam primam, & induite illum.* Et ex quo thesauro stolam primam proferant? quando ille omnia bona sua ex patre recepta dissipauerat? in quo mansit stola illa prima, vt inde possit educi? Ait D. Asterius in Cat. Græca D. Lucæ: *Prima stola est gratia Dei, quam in baptismo singuli accipiunt.* Itaque de baptismi thesauris prima stola educitur, ad quam baptizati recurrunt; quod gratiæ in superiori statu habuit homo, hoc in baptismo recuperat. Esaïæ cap. 7. dixit Dominus Isaiæ: *Egredere in occursum Achaz tu, & qui derelictus est Iasub filius tuus ad extremum aquæductus piscinæ superioris in via agri fullonis. Et dices ad eum, vide vt sileas, noli timere*, &c. Vt bonum nuntium detur regi, iubet Deus Isaïæ, vt exeat ad piscinam aquæ cum filio Iasub. Et cur in piscinam aquæ exeat cum filio Iasub? Iasub significat *reuersum*; ideòque iubet Dominus, quod Isaïas eat ad piscinam aquæ cum Iasub, vt ostendatur, quòd per baptismi aquas reuertamur ad superiorem pristini status pulchritudinem. Ait Cyril. Alex. lib. 1. in Isaïam orat. 4. *Typum Dei repræsentans propheta percommodè affert pollicitationem auxilij in piscina superioris agri fullonis. Figura rursus est piscina salutaris fontis, sacri baptismatis, quæ nos etiam in viam deducit superiorem.* Sic enim reformamur in baptismo, vt superioris in paradiso vitæ fiamus participes.

CAPVT II.

Iosue natales, & vita vsque ad Moysi mortem.

QVADRINGENTESIMVS nonagesimus primus annus super duo millia affulserat mundo, qui Iosue maximum post Moysem Hebræorum ducem dedit luci. Venit hic parentibus ortus cantatissimis decimus ab Ephraim magni Iosephi filio, nepos Elisana, filius Num. In Elisanam confluxerat omnium Ephraimitarum principatus, qua in gloria non dubito quin successerit Num, vt ex cantatissimi parentis cognomine, frequenter compellaretur Iosue filius Num. Accepit à patre puer nomen Osee, ex quo aliqui malè vocarunt Auses; melius, & diuinius Moyses addita litera *I.* & murata *E.* in *V.* Iosue nominauit, quos passim Græcus textus in Iesum transfert. Nec otiosè nomen Osee fuit à Moyse in Iosue mutatum; sed & Iosue nominabat, & armabat virum, qui cum electis sociis Amalechitas vniuersos debellaret. Quibus expugnatis iam dux veteranus Iosue adhæret Moysi lateri, siue in Sina ascendat, siue descendat in castra, adeò vt eius fidus minister, & molestè ferat, quod Eldad & Medad Spiritu Dei pleni prophetæ à populo censeantur. Eò peruenit integerrimi viri virtus, vt non solùm mitteretur exploraturus terram promissionis; sed post explorationem factam, post deterritos meticulosos socios, & populum validissimè confirmatum, diuino calculo ad imperium Israëlitarum fuerit eleuatus. A Moyse assumptus est in laborum, curarumque consortium, à cuius tumulo profectus viam arripuit, vt superato Iordane suos assereret in terra tamdiu exoptata.

PARS MORALIS in textus littera.

TRANSCVRRI quæ de Iosue dicta sunt vsque ad imperium post Moysem; ea enim latiùs ponderata manent tom 2. de Christo figurato, cùm de Moyse agimus: vt bellum Amalechitis intulit, vt in Sina ascendit, vt exploratores misit, vt Iosue designat successorem, de quibus etiam in præsenti aliqua dicemus, ne tanti Ducis vita manca maneat.

Ex 1.

Ex 1. Paralip. 7. Luxit igitur Ephraim pater eorum multis diebus, & venerunt fratres eius, vt consolarentur eum. Ingressusque est ad vxorem suam, quæ concepit, & peperit filium, & vocauit nomen eius Beria, eo quod in malis domus eius ortus esset. Filia autem eius fuit Sara, quæ ædificauit Bethoron inferiorem, & superiorem, & Ozensara. Porrò filius Rapha, & Reseph, & Thale, de quo natus est Thaan, qui genuit Laadan, huius quoque filius Ammiud, qui genuit Elisama, de quo ortus est Nun, qui habuit filium Iosue.

§. I.

Perfectus Christi assecla in nullo patiatur illi non assimilari.

Video in genealogia Iosue rem, cuius similem inuenio in veri Iesu nostri genealogia, & ea est singularis, quando vtraque à fratrum occisione incipit fundari. Equidem dum Gethæi irruptione facta omnes filios Ephraimi occidissent: *Ipse ingressus ad vxorem suam est, quæ concepit, & peperit filium, & vocauit nomen eius Beria, eo quod in malis domus eius ortus est.* Ecce tibi ab occisione omnium fratrum Beria nascitur, à quo ortum duxit Iosue. Similiter post occisum Abel Genes. 4. *Cognouit quoque adhuc Adam vxorem suam, & peperit filium, & vocauit nomen eius Seth, dicens: Posuit mihi Deus semen aliud pro Abel, quem occidit Cain*, ex Seth autem ortus est noster Iesus, vt ostendit Luc. cap. 3. aiens: *Qui fuit Seth, qui fuit Adam, qui fuit Dei.* Ecce tibi vt vterque Iesus, & Iesus filius Nun, & Iesus filius Dei initium originis suæ habeant ab hominibus, qui post fratrum occisionem concepti, & nati sunt, vt Beria, & Seth. Debuit enim Iosue vel in hoc assimilari filio Dei; bonus namque Iesu nostri æmulator curare debet, vt in omnibus illi assimiletur. Ex quo sapientissimè monebat Nazianz. orat. 38. in fine: *Per omnes Christi ætates, atque virtutes, vt Christi discipulus incede: : si flagello cæsus fueris, quæ supersunt, exposce. Fel gusta, aceto potare, sputa require, alapas & colaphos accipe; spinis, hoc est, vitæ asperitate coroneris, prompto animo simul crucifigaris, simul moriaris, simul sepeliaris, simul quoque resurgas.* Expende illa: *si flagello cæsus fueris, quæ supersunt exposce:* quasi non liceat in vnius virtutis similitudine inhærere; sed ex quo in aliquo Iesum æmulor, ad omnia eius insignia exprimenda teneor. Quod notans Paul. ad Rom. 13. monebat: *Induimini Dominum Iesum Christum.* Quid est *induimini?* Vt ad vestes accedimus, quibus vndique tegimur, ne quid corporis nostri nudum sine veste appareat; sic ad Christum accedamus, vt nihil in nobis sit, in quo Christus non appareat. Ait D. Chrysost. ibi: *Vult animam nostram Christo domum esse, illoque nos veluti vestimento circumdari, vt is omnia nobis sit, siue externa, siue interna respicias. Est enim plenitudo omnia in omnibus adimplens, est via, est vir, est sponsus, est radix, potus, cibus, & vita, viuo ego, inquit, non iam ego, sed viuit in me Christus.* Nihil in nobis appareat, vel in ipsa radice & stirpe, quod non habet Christum, vt sic perfecti eius imitatores simus, & eiusdem gloriæ participes. Dum enim vel ab ipsa radice trahamus Christum, inde ostendemus nos maximè pertinere ad illum. Ioan. 20. accedentem Magdalenam cohibuit Iesus dicens: *Noli me tangere.* Et qui eandem tangentem, & lauantem lachrymis pedes eius sustinuerat Luc. 7. cur modò à tactu eam prohibuit? Incipientem sequi sustinuit ad pedes esse; modò prohibuit illam ibi manere, sed quòd magis festinaret progredi, volebat, ne in pedibus solùm, sed & in manibus, & in omnibus aliis deberet Iesu assimilari. Ait D. Ambros. ibi: *Non igitur tangi Dominus fastidit a fœmina, cuius & Maria pedes vnxit vnguento, nec tactum dedignatur, sed profectum docet. Qui vult Christum tangere, sua membra mortificet & resurrecturo similis induat viscera misericordiæ, non ambigat renuntiare terrenis.* Prohibet sacrorum pedum suorum tactum, vt doceat sectatores suos non in vno debere immorari, sed ad omnia progredi, vt per omnium exhibitionem, & omnimodam membrorum mortificationem perfectè similes Iesu resurrecturo euadant.

§. II.

Maria optimè primogenitæ munus impleuit prospiciens fratribus suis.

Non vacat mysterio quòd in genealogia Iosue inueniatur fœmina, eáque primogenita, & vt talis vtilissima suis, quando illis siue ædificauit, siue reparauit tres munitissimas ciuitates. Ait enim textus: *Vocauit nomen eius Beria, eo quod in malis domus eius ortus esset. Filia autem eius fuit Sara, quæ ædificauit Bethoron inferiorem, & superiorem, & Ozensara.* In Beria Ephraimi filio incepit genealogia Iosue, qui à Beria nonus processit. Sed Beriam patrem prima fecit Sara lectissima fœmina trium ciuitatum reparatrix. Quò spectans Traditionum author, dum filios Beriæ recenset, ait: *Beria filij, id est, Saraa.* Cui accedit noster Serarius. Nec immeritò in Iosue genealogia datur fœmina primogenita trium vrbium reparatione præclara, quando in veri Iesu nostri genealogia etiam monstratur fœmina Maria, creaturarum omnium primogenita, inferioris superiorisve orbis reparatrix in bonum suorum fratrum. Cùm enim constet sanctos eius parentes Ioachim & Annam maiori vitæ parte delituisse in sterilitate, eius sterilitatis causam indigitans D. Damascenus orat. 1. de Nat. Mariæ, fatur: *Quoniam futurum erat, vt Dei genitrix, ac virgo ex Anna oriretur, naturáque gratiæ fœtum anteuertere minimè ausa est, verùm tantisper expectauit, dum gratia fructum produxisset; siquidem oportebat eam primogenitam edi in lucem, quæ rerum omnium primogenitum, in quo omnia coagmentata sunt, paritura erat.* Mansit Anna sterilis, non audente natura filios alios edere ante Mariam, vt illa primogenita oriretur futura omnium creaturarum primogeniti mater. Nec id potuit non esse in summam hominum commoditatem, quando Maria ex eo, quòd primogenita esset, iam quasi tenebatur prospicere nobis eius minimis, & infirmis fratribus, quos nitatur reparare, & reformare. De Iesu enim dicebat Paul. ad Rom. 8. quòd esset *primogenitus in multis fratribus.* Et quando vnigenitus est matri suæ, & patri suo, cur primogenitus vocatur, nisi ex munere primogeniti ab eo exercito erga homines, dum nos perditos repararet? Ait D. Cyril. Alex. lib. 10. thesauri cap. 4. *Propter misericordiam igitur suam creaturis se factus homo connumerauit, & primogenitus earum factus vniuersa reformauit. Deus enim verus est ex Deo vero, lumen ex lumine, primogenitus propter nos, vt sicut per ipsum facta sunt omnia, sic etiam in*

ipso reformata saluentur. Ecce tibi vt vnigenitus Dei filius circa nos primogeniti munus impleuit, restaurans nobis vniuersa, quæ per primos parentes fuerant amissa, & nos dirigens in salutem. Quod munus etiam fuit impletum à Maria; vt enim primogenita omnium creaturarum, & maximi primogeniti mater; non vt Beriæ filia reparauit tres vrbes iuxta interpretationem Abulensis, sed regna instaurauit vtriusque mundi, & nos aluit in salutem. Vt meritò de seipsa dicat Ecclesiastici cap. 24. *Ego ex ore altissimi prodiui. primogenita ante omnem creaturam. Ego feci in cœlis vt oriretur lumen indeficiens.* Ecce tibi vt primogenita dicitur, statim explicat primogenitæ munus, dum cœlum implet luminibus indeficientibus: sed qualiter Maria cælis dedit indeficientia lumina? Ait Hugo Card. ibi: *Multi etiam sunt in cœlis intercessione eius qui nunquam ibi fuissent, nisi per eam, quorum corpora fulgent vt sol.* Felices nos, qui hanc primogenitam h. bemus, de cuius munere accipiemus, vt in perpetuas æternitates fulgeamus cum Deo.

§. III.

Mariæ debetur Cœli terræque regnorum restauratio.

MEritò in genealogia Iosue ponitur cantatissima fœmina Sara, de qua dicitur, quæ *ædificauit Bethoron superiorem, & inferiorem & Ozen Sara.* Vbi ædificasse dicitur, quia reparauit eas ciuitates, vt Abulens. asserit, & Serarius noster. Nunquam autem non pertinet ad genealogiam veri Iesu nostri præstantissima illa fœmina Maria, quæ certiùs inferiora terræ, & cœli superiora instaurauit regna. Canebat illa Luc. 1. *Quia respexit humilitatem ancillæ suæ, ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes.* Quò respiciens D. August. hom. 3. in Assumpt. ait: *O verè beata humilitas, quæ Deum hominibus peperit, vitam mortalibus edidit, cœlos innouauit, mundum purificauit, paradisum aperuit, & homines ab inferis liberauit. O, inquam, verè gloriosa Mariæ humilitas, quæ porta paradisi efficitur, scala cœli constituitur!* Compone modò has duas fœminas Saram filiam Beriæ, & Mariam filiam Ioachimi; illa reparauit, & quasi de nouo ædificauit Bethoron superiorem, & inferiorem; hæc cœlos innouauit, mundum purificauit, paradisum aperuit. Sanè qui perditus erat mundus in Maria reparationem accepit. Oseæ cap. 1. de meretrice nascuntur duo filij & vna filia, filia autem vocata fuit *Absque misericordia*, tertius autem filius vocatus est, *Non populus meus.* Vt innueretur, quàm irent in perditionem populi vniuersi absque Dei misericordia. Quid tunc? Apparuit Maria, & reparata sunt omnia, & Dei misericordia stetit, & confirmati Deo sunt populi. Ait Damasc. orat. 1. de Nat. Mariæ inquiens: *Ob eam causam nunc virgo fornicationis aduersaria paritur, ac Deo despondetur, Deique misericordiam parit, atque populus Dei efficitur, qui prius populus non erat, & qui prius minimè misericordiam consecutus erat, misericordiam nanciscitur.* Vbi Mariæ virginitas fornicationem ablegauit, omnia instaurauit, & populos fecit, quos ad Deum traxit, & de misericordia Dei ditauit. Vt meritò sponsus clamet Cant. 4. *Veni de Libano sponsa mea, veni de Libano, veni: coronaberis de capite Amana, de vertice Sanir, & Hermon, de cubilibus leonum, de montibus pardorum.* Intelliguntur iis vocabulis regna mundialia seruientia vitiis, & Diabolo, de quibus coronanda dicitur Maria: ex quo de Libano, hoc est, de candore pudicitiæ apparuit, quia ex tunc regna mundi Deo traxit. Ait Ruper. lib. 3. in Cant. *Venies de Libano, migrabis de corpore isto, de corpore candido, corpore virgineo, & coronaberis de omnibus iis, de regnis mundi huius: videlicet credent in me fructum ventris tui, & eorum credentium salus coronata erit. Ita coronaberis, vt in cœlis Regina Sanctorum, & in terris regina sis regnorum. Atque hoc intuitu Reges atque Imperatores coronis suis te coronabunt, palatia sua nomini meo sacrabunt, honori tuo dedicabunt. Vt desinant esse, quod fuerant, montes pardorum, cubilia leonum.* Itaque mundi regna, quæ feralia fuerant cubilia omni feritate depulsa se substernunt Mariæ, vt quæ in supernis de Sanctorum triumphis coronatur, in infernis coronas accipiat propter instaurata mundi regna Christo.

§. IV.

Iesus noster ex Maria habuit, quò amabilis fiat hominibus.

IN primo fundamine genealogiæ Iosue fœmina ponitur reparatrix nobilissimarum vrbium, dum dicitur: *Filia autem eius fuit Sara, quæ ædificauit Bethoron inferiorem & superiorem.* Quid hoc ad Iosue? quid ad nobilissimum principem, quòd inter auorum filios sit fœmina reparatrix vrbium? Equidem vt principes commendantur populo ex maiorum claritate, & virtute, non paruam commendationem recipiebat Iosue apud populares suos, ex eò quòd ab illis esset ortus proceribus, quorum vel fœminæ adeò essent illustres, vt illarum vna tres ciuitates in Palæstina erigeret. Hæc sanè Iosue principem & commendabilem, & populis amabilem effingeret. Sic Matth. 1. de Genealogia veri Iesu ait: *Iacob autem genuit Ioseph virum Mariæ, de qua natus est Iesus.* Quando in aliorum genealogiis virilis sola linea explicari soleat, in Iesum ei genealogia non immeritò ponitur, & exprimitur fœmina Maria; vt quæ tantum ducem faciat, & commendabilem, & amabilem hominibus. Ait enim D. Laur. Iustinian. in fasciculo Amoris cap. 26. de filio Dei locutus: *Adiecit se Dei sapientiam vocari, & esse, & quæ antè inuisibilis erat cum patre, visibilem naturam, vt aptiùs amaretur, accepit ex matre.* Expende illud: *Vt aptiùs amaretur*, ex quo enim è tantæ matris visceribus effluxit Iesus, procul dubio aptior apparuit, vt ab hominibus in hac miseriarum valle de gentibus amaretur. Et cur Maria non redderet Iesum nobis amabilem, quæ illum totum nobis ostendit melleum? Deuteron. 32. locutus de bonis, quæ fecit Dominus populo suo ait: *Constituit eum super excelsam terram vt comederet fructus agrorum, vt sugeret mel de petra, oleúmque de saxo durissimo.* Vbi audio petram, vel saxum, statim intelligo Christum, de quo non dubitat Paulus asserere; *Petra autem erat Christus.* Sed illud notandum, quod vbi petram nominat, nihil dicit de eius duritie, sed tantum asserit, quod mella fundat, quæ possint homines sugere. Vbi autem de saxo loquitur, illum durissimum nominat. Et vnde diuinissimus Iesus habet, quòd petra sit sine duritie, sed tota riuos mellis effundens? Ait Hugo Victor. serm 22. de populo Domini. *Petra, & saxum Christum significant, sed petra significat Christum in sinu matris, saxum significat Christum in Dextera Dei patris.* Nec miror, quòd à dextera patris à cœlesti sede Iesus durus debellator in terram prosiliat, rebelles contundens, & perimens: at illud scio, quòd

si in sinu matris sit, inde & blandus, & melleus, & suauis fiet hominibus. Cui veriùs aptem, quæ Cassiodor. dixit suæ Reginæ Amalesiunthæ 11. Var. 1. *O beatam dominam laude multiplici, cui diuino beneficio necessitas tollitur cuncta certaminis: quando aduersa Reipublica, aut cœlesti felicitate vincis, aut tuis imperiis spontanea largitate subiungis. Exultate Gothi pariter, ac Romani. Dignum miraculum, quod omnes loquantur. Ecce præstante Deo, felix domina, quod habet eximium vterque sexus, impleuit. Nam & gloriosum, & generosum regem nobis edidit, & latissimum imperium animi fortitudine vindicauit.* Sanè vna Maria in veritate id habuit, quòd latissima imperia restauret, quod nobis regem Iesum generosum faciat, non durum; melleum, non amarum.

§. V.

In vna Maria Saluatoris omnipotentia manifestè claret.

POtentissimorum principum genealogiam texens de nullius facinoribus agit, solius Saræ recenset in restaurandis ciuitatibus facinus. Et quidem Elisama princeps fuit omnium Ephraimitarum, & Nun eius filius, & successor in principatu ob facinora adeo notus, vt ideo passim Iosue, filius Nun sit appellatus, vt placet Serario nostro. Insuper Iosue magnalia cantatissima sunt. Cur ergo tantorum virorum facinora nec indicat, vnius autem eorum cognatæ prædicat facinus, aiens: *Ædificauit Bethoron superiorem & inferiorem?* Equidem nullo melius illorum virorum valentia exprimebatur, quàm in facinore fœminæ eiusdem prosapiæ. Quid possint viri, in eo apertissimè claruit quod fœmina eorum tres nobilissimas restaurauit vrbes. In hac vna validissima fœmina præclarè ostenditur, quid Elisama, quid Nun, quid Iosue valeat. Sic in vna Maria clarissimè patet, quanta sit diuinissimi nostri Saluatoris potestas, & valor. Aiebat illa Luc. 1. *Fecit mihi magna, qui potens est.* Vt potentiæ Dei valentiam ostendat, ea sola meminit, quæ sibi sunt facta, quasi in ea sola ornanda validissima Saluatoris virtus manifesta appareat. Ait D. Augustin. homil. 4. in Assumpt. Mariæ: *Quantum Christi potestas possit, mundi ostendit vniuersitas; quantum gratia Mariæ, monstrat integritas.* Itaque vt Dei creatoris valentia ostenditur in conditione rerum vniuersitatis; quia ab illo creatum est cœlum, & terra, & lumina, & plantæ, & fruges, & homines, & Angeli, & reliqua omnia: Ita Dei Saluatoris potestas in vna sola Maria apertissimè ostenditur. Ponuntur vniuersæ creaturæ ad extollendam Creatoris potentiam; ponitur vna Maria ad potentiam Saluatoris prædicandam, & non minus patet potentia Saluatoris in vna Maria, quàm potentia Creatoris in vniuersitate rerum. Hinc ait ipsa Virgo Luc. 1. *Magnificat anima mea Dominum, & exultauit spiritus meus in Deo salutari meo.* Quæ verba acutè ponderans Hugo Victorinus lib. 4. Elucidator. cap. 1. ait: *Nec tacitè prætereundum est, quod cum Dominum nominaret, nihil addidit; cum vero ad Saluatorem diceret, non simpliciter Saluatorem, sed suum Saluatorem nominauit.* Non dixit, *magnificat anima mea Dominum meum*, sed solum posuit *Dominum*; at cum de salutari loquitur, ibi dicit: *In Deo salutari meo.* Cur ergo Deum non vocauit *Dominum suum*, & vocauit *salutare suum*? Meritò suum reputat Saluatorem, quia in ea sola sic tota vis, & potentia Saluatoris videtur contineri, vt si aliæ animæ deficerent, ex ea sola sufficienter nosceretur, quantus Saluator esset.

§. VI.

A Maria efficacissima medela infirmitatum humanarum.

NOn potuit non poni fœmina in genealogia Iosue, dum nominato Beriæ subditur: *Filia autem eius Sara, &c.* Sed quando hæc minimè pertinuit ad genealogiam Iosue, sed tantùm fuit soror atauì eius, cur necessum fuit illius meminisse? Iosue idem est Græcis hominibus ac Iesus, vnde semper Græci patres pro Iosue transferunt Iesum. Quod nomen medicinam, seu medicum sonat Epiphanio, hæresi 29. Cyrill. Hierosol. Catechesi. 10. Bernardo serm. 6. in vigil. Nat. Vbi autem medicina infirmitatum exprimebatur, conueniebat ne ibi deficeret mulier, de cuius manu venit quòd infirmus non ingemiscat Ecclesiastici cap. 30. sic etiam vero Iesu nostro datur fœmina Maria, à qua ille habet, quòd efficacissima medicina nostris infirmitatibus fiat. Isaias cap. 11. ait: *Egredietur virga de radice Iesse, & flos de radice eius ascendet.* Ecce tibi de virginea virga Maria flos erumpit Christus. Et cur erumpens à Maria flos dicitur? Ait Hugo Victorin. in Miscell. n. 2. lib. 4. in titul. 26. *Virgo Dei genitrix virga est, flos filius eius. Quàm benè, quàm rectè dicitur flos, quia ex virga virgine producitur: in flore itaque est mellificatio, ex flore fructificatio, ex flore fauus, & fructus. Si parua sunt ista, addo, quòd & in flore medicamenta. Ex hac medicina sanitas sempiterna incorruptibilitatis.* Habet à Maria meus Iesus quòd flos sit, in quo flore omnium medicamenta inueniuntur; nullam medelam requires, quam non inuenias in flore Iesu à Maria prodeunte. Ibi, vt notanter dicitur, *est sanitas sempiterna incorruptibilitatis.* Non potest esse corruptio, vbi hæc diuinissima mulier applicat medicinam. Aiebat Psalm. 15. *Non dabis sanctum tuum videre corruptionem.* Sed quod sanctum est, quod à se corruptionem fuget? Ait Angelus ad Mariam Luc. 1. *Quod nascetur ex te sanctum, vocabitur filius Dei.* Equidem non solùm diuinitati suæ, sed & Mariæ acceptum refert Dominus, quod corruptionem non videat. Vt dicat D. August. homil. 4 in Assumpt. *Si de resolutione in puluerem dicitur, hanc conditionem Christi caro euasit de carne Mariæ sumpta, quæ corruptionem non sustinuit. De hoc ait; Nec dabis sanctum tuum videre corruptionem De quo autem sancto proditum sit, Archangelus prodidit, qui ad Mariam ait: Quod nascetur in te sanctum, vocabitur filius Dei. Hic sanctus corruptionē non vidit, qui tertia die cum triumpho rediens resurrexit. Caro eius, quæ de Maria sumpta est, etsi mortua est ex infirmitate, reuixit ex Dei virtute. Excipitur ergo ab illa generali sententia, de virgine sumpta natura.* Ecce tibi vt Augustin. putet carnem Iesu, quæ etiam parte veniebat ex Maria, in corruptionem non iuisse. Adeò enim salutaris est & medicinalis quælibet res, quæ aliquid Mariæ participat, vt corruptionem fuget, funditus extirpet.

§. VII.

Nati in principatu, cæteris paribus, præstantiores ad regimen populorum.

QVi eligendus in Ducem populi erat Iosue, non otiosè ostenditur filius Principum, dicit enim: *Qui*

Qui genuit Elisama, de quo ortus est Nun, qui habuit filium Iosue. Elisama autem, vt habes Num. 2. vers. 18. Ephraimitarum omnium princeps erat, cui in principatu successit filius eius Nun. Vt docet Serarius cap. 1. de Genealog. Iosue. Fuit ergo & Nun princeps, isque cantatissimus, cuius gratia passim vocabatur Iosue filius Nun, hoc est, cantatissimi illius principis Nun. Et meritò è tam notis principibus oritur Iosue, qui electus in principem populi commendetur à famosis auorum imaginibus, à quibus minimè degener existat. Quod in Galliæ Rege Chilperico extollebat Venantius Fortunat. in Synodo Brinaci inquiens lib. 11. Poëmat.

Inclyte Rex armis, & regibus edite celsis,
Primus ab antiquis, culmina prima regens:
Rector habens nascendo decus, moderando sed auges
De radice patris flos generate potens.
Æqualis serie vos nobilitando vicissim
Tu genus ornasti, te genus ornat aui.
Excepistis enim fulgorem ab origine gentis:
Sed per te proauis splendor honore redit.
Te nascente patri, lux altera nascitur orbi,
Nominis & radios spargis vbique nouos.

Piaculum duxi tanto patri vel verbum subtrahere, de quorum singulis in rem præsentem non inuenusta potest fieri ponderatio. Sed nobis illud venit expendendum, nimirum: *De radice patris flos generate potens.* Quippe regia radix florentissimos, & potentissimos reges profert. Omnia vigentia, & florida consueuerunt esse in eo, quem regia stirps extollit. Quò spectans Isaias cap. 11. *Egredietur virga de radice Iesse, & flos de radice eius.* In virga sceptrum regni Dauidici agnoscunt patres communiter apud Leonem à Castro, quod regnum in genealogia Iesse, siue Isai incepit. Quando Dauid fuit Isai filius. Ecce tibi dum regnum incepit ab iis, qui non fuerunt reges, dum incepit à Dauide filio Isai priuati hominis regnum fuit, virga regni fuit, sed regnum, quod penè periit sub Babyloniis, & Chaldæis, at inde ex linea regia Dauidis repullulans regnum in Christo non solùm fuit regnum sed florentissimum, vt prorsus immarcescibile, ait enim: *Et flos de radice eius ascendet.* Qui enim ex regali ortus fuit radice, vel exinde voluit omnia in regno suo reflorescere. Quò refero dicta 1. tom. de Christo figurato lib. 1. cap. 1. par. 2. §. 2. & in præsenti lib. 6. c. 8. §. 17.

§. VIII.

In Principibus auspicata pulchritudo non fucata, sed quæ à virtutibus venit.

Illud notandum in Iosue, qui à pulchritudine commendetur, dicit namque: *De quo ortus est Nun, qui habuit filium Iosue.* Vnde passim vocatur filius Nun; Nun autem dicitur à radice, quæ pulchritudinem significat. Vt Ruper. lib. 1. in Num. cap. 38. dicat: *Iosue, id est, Saluator filius pulchritudinis.* Nec hoc boni principis auspicium deficeret Iosue; quod quidem sumitur non à fucata illa pulchritudine, quę principes effœminat, sed à vera, & solida, quæ ab internis animi virtutibus in faciem venit. Huc respexit Prouerb. 16. *In hilaritate vultus Regis vita, & clementia eius quasi imber serotinus.* Vbi Chald. *In luce vultus regis vita & voluntas eius quasi nubes in serenitate,* splendori vultus bonam voluntatem coniungit, vt præsagiat à regibus & vitam & incolumitatem ciuibus obuenire. Vbi enim splendori vultus suffragantur bonæ voluntatis affectus, nihil in tali regę nubilum, nec tempestuosum timetur. Dicebat enim Venantius Fortunat. lib. 6. Poëmatum in principio de Rege Sigiberto.

Gaudia diffundit, radiant in lumine vultus,
Nubila nulla grauant populum sub Rege sereno.

Vbi enim mentis serenitas radiat regis à vultu, nullum inde nubilum in populum venit, sed omnia læta, & fructifera. Non equidem sola pulchritudo externa, sed quæ ex intimis venit pulchritudo, ea fœlicitatis est in Regibus auspicium. Hinc 1 Reg. 16. electurus Samuel Regem è filiis Isai, vt maiores natu videbat iuuenes præstantia corporis claros, amabat illos in principes, cui Deus ait: *Ne respicias vultum eius, nec altitudinem staturæ eius.* Quasi inde ad regnum pulchritudinem corporis condemnaret. Quid tunc? Adductus est Dauid è campo: *Erat autem rufus & pulcher aspectu, decoráque facie, & ait Dominus: Surge, & vnge eum.* Quid ais Domine? Nonne paulo antè vetabas respici in regis electione vultus præstantiam? Cur modò puer pulcher, & decorus ad regnum auspicatum tibi placet? Erat pulcher Dauid, sed ea pulchritudine, quam faciebant, & augebant virtutes animi, & ideò Deo eligendus in regem placet. Ait D. Basil. Sel. orat. 14. *Puer Dauid producitur paruus ætate, animo magnus. Mitis erat aspectu, mitior animo, ore micanti, animo candido, præ corpore bene colorato, latius gestans animi decus. Trahit in commendationem oculos creatoris, perinde ac si diceret ad Samuelem Deus: Tu mortali oculo corporis magnitudinem dimensus mirabaris; ego verò quæ mihi soli videtur eam exambio. Vbi anima thesaurum inuenio, ibi miratur oculus meus. Gratiam statim ad vnctionem mouit manum.* Suspectam habet Deus, & reiectaneam pulchritudinem in principe, quæ sola in cultu corporis consistat. Formosulos istos principes cum videas, quorum pulchritudo venit à calamistro, à fuco, à studio faciei poliendæ, hos vt maximè regno inauspicatos Deus abiicit; illam ambit in suis principibus pulchritudinem, quæ à virtutibus prosilit animi. Ad hæc Chrysost. hom. 1. in Psalm. 50. *Vbi sunt illi, qui se adornant extrinsecus, & depingunt? Nolo pulchritudinem, honestatem mentis requiro.* Hoc sanè quærit Deus in principibus suis auspicium. Psalm. 44. *Specie tua, & pulchritudine tua intende, prosperè procede, & regna. Propter veritatem, & mansuetudinem & iustitiam,* &c. Planè speciem, & pulchritudinem præmittebat ad fœlicis regni auspicium. Sed quam pulchritudinem? Explicat ipse dicens: *Propter veritatem,* &c. Non quæ veniat à fucis, à picturis, sed quæ fit ab animæ veris virtutibus. Ait Guarricus Abb. serm. 2. in Nat. Mariæ: *Vis scire, quia non formam corporis, sed cordis, non pulchritudinem membrorum, sed morum prædicabat? Audi sequentia: specie tua,* inquit, *& pulchritudine tua intende, prospere procede, & regna.* Et addit: *Propter veritatem, & mansuetudinem, & iustitiam. Prorsus hæc est species tua, & pulchritudo tua, qua regnum acquisiuisti pulcherrime regum, veritas vtique sermonum, mansuetudo morum, iustitia iudiciorum, hac pulchritudine facilè illexisti, & subiecisti tibi etiam corda inimicorum.* Quid sapientius? Non speculum, non calamistrum, non flagella crinium, sed veritas, sed mansuetudo, sed iustitia, sed animi virtutes pulchritudinem faciunt, quæ regna stabiliant.

Ex Num. 13. Vocauitque Moyses Osee filium Nun Iosue.

§. IX.

In nominibus clarissima futurorum auspicia solent esse.

DVo nomina in tanto duce inuenio esse. Aliud vocatum à parente eius in primis natiuitatis diebus vt moris erat gentis: hoc autem est Osee. Alterum vocatum à Moyse, postquam ad virilem ætatem peruenerat; hoc est Iosue. De vtroque modo agemus; vterque enim à danda salute venit. Quod notat D. Hieronym. in Oseam fatus: *Osee lingua nostra Saluatorem sonat, quod nomen habuit etiam Iosue filius Nun, antequam à Deo ei vocabulum mutaretur, & additum est eius nomini, Dominus, vt Saluator Domini diceretur.* Itaque & Osee, & Iosue Saluatorem sonant, nec immeritò tanto duci semper & ab hominibus, & à Deo Saluatoris nomen imponitur, sed in auspicium salutis per illum offerendæ populo. Solent nonnumquam esse in nominibus futurorum euentuum omina. Ait Ecclesiasticus cap. 46. *Fortis in bello Iesus Naue successor Moysi in prophetis, qui fuit magnus secundum nomen suum, maximus in salutem electorum Dei.* Expende illud: *secundum nomen suum*, in nomine eius dicebantur quæcumque maxima posteà ab illo fuerunt peracta. Id in Chilperici nomine Regis Galliæ notabat Venantius Fortunat. lib. 11. Poëmat.

Chilperice potens, si interpres barbarus extet,
Adiutor fortis hoc quoque nomen habes.
Non fuit in vanum, sic te vocitare parentes:
Præsagum hoc totum laudis, & nomen erat.
Iam tunc iudicio præbebant tempora nato,
Dicta priora tamen dona secuta probant.

Quippe vbi nomen erat puero adiutor fortis, meritò in principe pro auspicio & omine sumebatur, quod futurus erat in factis quidquid in nomine exprimebatur. Probant sæpe secuta facinora, quæ in nomine significantur. Non parum faciunt nomina, vt credantur de homine bona, vel mala, prout ipsa nominantur. Hinc Dauid cauebat Psalm. 1. *In Cathedra pestilentiæ non sedi.* Quæ verba referens D. Zeno ad Moysi cathedram post Christum ait lib. 3. ser. 36. *Sacerdotalis Cathedra pestilentiæ suo nomine deleta est.* Quasi pestilens nomen non potuisset extremam ruinam importare rei, quæ sic nominabatur. Marcion hæreticus Euangelium quoddam publicauit truncatum passim, corruptum semper: illi tamen non sui authoris nomen affinxit. Et cur astutus hæreticus cauit vel nomen suum apponere Euangelio, quod ipse truncabat? Sanè alij hæretici, vt Lutherus, & Caluinus passim dicunt iuxta Euangelium meum sua nomina affingentes Euangeliis suis. Cur id Marcion adeò cauit? Vaferrimus hominum ausus est Euangelium truncare, sed non ausus est illi nequam nomen imponere, optimè sciens quantum sit in nominibus, & titulis omen & perditionis in malis, vel in bonis fœlicitatis. Quod ponderans Tertull. lib. 4. in Marcionem ait: *Marcio Euangelio suo nullum adscribit authorem, quasi non licuerit illi titulum quoque affigere, cui nefas non fuit ipsum corpus euertere. Et possem hîc iam gradum figere, non agnoscendum contendens opus quod non erigat frontem, quod nullam constantiam præferat, nullam fidem repromittat de plenitudine tituli.* Non sic ominosa æstimatur à Marcione Euangelij truncatio, vt impositio nequam nominis, & ideò qui non cauit truncationem, abstinuit à nequam nominis impositione, qua non dubitabat perdenda esse omnia. Sed & inde hominem pessimdat Tertull. quòd ediderit opus, in quo nullus appareat titulus, nullum nomen bonum, vt de maiestate nominis titulivè aliquid speraretur, quod proficeret populo. Sic enim bona nomina auspicata sunt, vel mala ominosa. Vide supra lib. 6. cap. 1. par. 2. §. 1.

§. X.

Diuinum nomen maximum munimen suis est.

QVi Osee à pueritia vocabatur, factus vir vocatus est à Moyse Iosue, siue vt Græci transferunt, Iesus; dicit enim: *Vocauitque Moyses Osee filium Nun Iosue.* Vocauit, inquam, Iosue, aut Iesum, cum vir factus erat, imò cùm ad prælium cum Amalechitis dux designaretur. Sic enim putant Origin. homil. 11. in Exod. D. August. serm. 93. de tempore. Theodor. quæst 34. in Exod. Oleaster, quos refert, & sequitur Serarius lib. 1. Iosue cap. 2. quæst. 6. Et quidem sapientissimè Moyses, quem ducem designans in bellum mittit, Iesum vocat, nullo enim validiùs armatur quis aduersus omnes hostes, quàm vel vmbra diuini nominis. num. 26. dicit: *Prædixerat enim Dominus, quòd omnes morerentur in solitudine, nullúsque remansit ex eis, nisi Caleb filius Iephone, & Iosue filius Nun.* Hoc maximum fuit, quòd inter sæuientes mortes, quæ vniuersos peremerunt Israëlitas, è duobus, qui tantum euaserant, vnus esset Iosue. Et quo se muniuit, vt è tot euaderet periculis? Ait D. Ambros. in Psalm. 118. serm. 18. *Quicumque exierunt de Ægypto, perierunt in deserto. Mortuus est Aaron, mortua est Maria, mortuus est ipse Moyses: solum Iesum Naue nominis sacri similitudo seruauit.* Quid pulchrius? Non audet malum, vbi vel vmbram videat nominis diuini. Fœlix ille, qui sub diuino nomine degit, proculdubio seruabitur in vitam. Similiter è ruina Iericho vna fœmina Raab euasit cum vita; quòd si quæramus causam eius liberationis, audiemus illam Iosue. 2. fantem ad exploratores, quos exceperat hospitio. *Dominus Deus vester ipse est Deus in cœlo, & in terra.* Vbi noster posuit *Dominus*, in Hebræo est *Iehoua*, quod est nomen ineffabile Dei; ex quo autem tantum nomen Dei apparuit in ore fœminæ, non miror, quòd inde à malis omnibus liberaretur. Aiebat enim Albericus gentilis lib. 5. de bello c. 19. *Tota illa res acta est spiritu Dei indentis confessionem illam sanctissimam ori miseræ mulierculæ. Iehoua Deus vester, & volentis seruare fœminam, ex qua nasci Saluator habuit.* Ecce tibi vbi Deus inter tumultus bellicos, inter arma, inter ipsas mortes seruari voluit fœminam, de qua posteà Saluator oriretur. Hoc vnico medio vsus est, indidit ori eius diuinissimum nomen, quo sic mansit munita, vt à nullo posset noceri. Seruus ille Abrahæ post superatas longissimæ viæ difficultates, post inuentam sponsam dignam Isaaco, post celebrata conuiuia apud eius parentes, Genes. 24. ait: *Nolite, ait, me retinere, quia Dominus direxit viam meam.* Theodoret. legit: *Dominus prosperauit viam meam.* Et vnde seruili homini tanta est à Deo prosperitas? Vnde nec tam longa via illum fregit, nec seruilis habitus obfuit, quominus à potentibus viris exciperetur, & illi speciosissimam crederent? Ait Theodor. serm. 8. de pronid. *Sermones suos vbique diuini nominis mentione exornat, & bonorum largitionem inde trahit. Quid tunc, dic mihi seruitus læsit?* A nullo lædi potuit, qui in omnibus diuini nominis mentionem præmittebat. Vtinam & nos sub hoc Dei nomine viuamus, nihil prius ab ore

ore emittamus, & nullas malas incursiones timebimus, sed omnia pericula effugiemus.

§. XI.

Ex nomine diuino quasi populoso suorum agmine firmatus exurgit homo.

ILlud non otiosè ponitur in Iosue, nimirum: *Vocauit Osee filium Nun Iosue:* Quippe cum Iosue nomine semper illud ponitur, quod sit *filius Nun*, suprà ex Ruperto *Nun* pulchritudinem interpretabamur: modò autem placet Serarius lib.1. in Iosue c.1. quæst.8. qui *Nun* deducit à radice *Nin*, qui est filius, vt *Nun* idem sit quod *filiatus*: & dicetur Iosue filius *Nun*, hoc est, *filius filiatus*, quasi *filius auctus*. Sed cum Iosue filiis careret, cur sic frequenter vocatur quasi *filius auctus?* Crediderim in hoc ostendi virtutem diuinissimi Iesu nominis, quo nitebamur, ex quo illud venit, quod quis exurgat quasi populoso suorum agmine confirmatus. Matth. 5. dicebat Dominus de discipulis, & sectatoribus suis: *Non potest ciuitas abscondi supra montem posita.* Itaque vnumquemque suorum comparat ciuitati supra montem fundatæ. Sed vnde vnus homo adeò populosus apparet, vt possit ciuitati integræ comparari? Ait D. Augúst. lib. 16. contra Faustum cap. 17. *Sicut petra Christus, ita & mons Christus; petra humilis fortitudo, mons eminens magnitudo; quia sicut Apostolus ait: Petra autem erat Christus, ita ipse Dominus: Non potest ciuitas abscondi supra montem posita, se scilicet montem, fideles autem suos in sui nominis gloria fundatos asserens ciuitatem*; eo ipso, quòd quis in diuinissimi nominis gloria fundetur, sic populosus inde exurgit, vt integræ ciuitati sit similis. Quò traxerim illud Isaiæ cap.33. *Oculi tui videbunt Ierusalem habitationem opulentam:: quia solummodo ibi magnificus est Dominus.* Quæ in hunc modum transferuntur à D. Cyrill. Alexandr. *Oculi tui videbunt Ierusalem ciuitatem opulentam, quia nomen Domini magnum vobis.* Et quod ciuitatem dicat non necessitor intelligere totam collationem fidelium; quando soli Hieremiæ dicebat Dominus cap.1. *Dedi te in ciuitatem munitam.* Sed quomodo vnus homo sic apparere posset populosus? Ait Cyrilli translatio: *Quia nomen Domini magnum ibi*; de diuino enim nomine sic firmatur quis, sic augetur, vt meritò appareat ciuitati similis. Nec aliò respexit Isaïas cap.26. dicens: *Vrbs fortitudinis nostræ Sion, Saluator ponetur in ea murus.* Quæ sic à multis dispunguntur: *Vrbs fortitudinis nostra Saluator; ponetur in ea murus.* Et Procopius ex Hebræo ponit, Iesus, vt dicat; *Vrbs fortitudinis nostra Iesus.* Quippe in hoc salutifero nomine sic firmamur, sic viribus augemur, quasi in populosissima ciuitate simus.

§. XII.

Principis nomen præclaris, & dilatari & æternari debet facinoribus.

STo adhuc à sententia Serarij deducentis *Nun* nomen *à filiatione*, vt dicatur Iosue *filius Nun*, hoc est *Iosue filius filiatus*: vt vidimus §. præcedenti. Etenim nomen eius sic facinoribus filiabatur vt in illis quasi in multis clarissimísque filiis dilataretur, & extenderetur. Quod maximè requirendum est in viri principis nomine. De summi Dei nomine aiebat Psalm. 71. *Sit nomen eius benedictum in sæcula; ante solem permanet nomen eius.* Vbi noster legit, *Permanet*, est Hebraïcè *innon.* ex quo Burgensis legit: *Filiabitur nomen eius.* Quippe hoc habet summi Imperatoris Dei nomen, vt cum sole filietur, hoc est his laudabilibus operibus vigeat quotidie, vt in illis quasi in filiis nomen æternetur. Sic explicant apud Serarium suprà, Rabbi Emanuel & Rabbi Dauid dicentes: *Firmabitur, & permanebit nominis eius memoria, & laus, non secus, quàm si semper filiaretur, id est, filiis augeretur.* Non sic filij nomen patris æternant, vt nomen Dei summi principis crebra facinora augent, & faciunt volare per terras. Vnde prouerb. cap.18. dixit: *Turris fortissima nomen Domini*, & Græci legunt: *Ex magnitudine operum nomen Domini*, Opera sunt pro filiis, Deo & principibus, quæ nomina faciant, & æternent: imò filij proprij principum, qui eorum nomen ferant, non alij sunt, quàm facinora, quàm opera egregia. In 2. Reg. 18. *Porrò Absalon erexerat sibi cum adhuc viueret, titulum, qui est in valle Regis, dixerat enim: Non habeo filium, & hoc erit monimentum nominis mei.* Ecce tibi pro causa quærendi fulcrum nominis dixit modo Absalon: *Non habeo filium.* At supra cap. 14. dicit textus: *Nati sunt autem Absalon filij tres, & filia vna.* Et quando quattuor filios natos habebat, cur ait, *non habeo filios?* Meditabatur sui nominis extensionem, & æternitatem, ad quam non tam filiis carnis se orbum lugebat, quàm præclaris operibus. Verè in hoc sapuit iste princeps; qui non æstimat alios filios quàm rectè gesta, & facinora illustria conducere posse ad æternandum, & dilatandum nomen Regum. Qui principes patres fuerunt, reliqueruntque filios, innumeri sunt, prorsus ignoti populis, & nationibus, imò & suis hæredibus. Illorum tantùm nomina implent orbem, & per omnia ora volitant, qui præclarè gestis innotuerunt. Ex quo commendabat Venant. Fortunat. lib. 11. Poëmatum in principio suum Chilpericum Regem, fatus:

Quidquid habet mundus, peragrasti nomine princeps,
Curris, & illud iter, quod rota solis agit.
Cognita iam Ponto & rubro pelagoque subinde
Transit, & Occeanum fulgida fama tui.
Nomen vt hoc resonet, non impedit aura, nec vnda:
Sic tibi, & vnda simul terra vel astra fauent.

Hoc iurent vniuersi principes præclaris operum factis, quæ si desint, eorum nomina in gynæceis puellarum sepulta iacent.

Ex Exod. 17. Dixitque Moyses ad Iosue: Elige tibi viros, & egressus, pugna contra Amalech: cras ego stabo in vertice collis, habens virgam Dei in manu mea. Fecit Iosue, vt locutus fuerat Moyses & pugnauit contra Amalech, &c.

§. XIII.

Non humanæ, sed diuinæ potestatis est sibi ministros aptos eligere.

NVnc primùm Iosue nominatur, nunc primùm eius exprimuntur facinora, qui huc vsque sub nomine Osee delitescebat, nunc Iosue, id est, Iesus à Moyse dicitur, & dux eligitur aduersus Amalechitas. Quippe ait: *Dixit Moyses ad Iosue, Elige tibi viros*, &c. Et cur necessum fuit tanti Sacramenti nomen illi

illi modò imponere, vt qui anteà Osee, modo Iesus vocetur? Nonne & sub Osee nomine posset ire in bellum? Cur illi ad hoc datur nomen Iesu diuinissimi? Non solum committebatur illi prælium, sed & quod milites ducesque ipse eligeret, dum dicitur: *Elige tibi viros*, &c. Quod vt diuinæ potestatis est, sic ad hoc insignitur nomine diuino; à solo enim diuino Principe eliguntur apti in dignitates ministri; in mundialibus enim principibus, qui sese ingerunt, ij dignitates habent præcipuas. Quò spectans Theod. quæst. 34. in Exod. ait: *Iesus cum Saluatore nostro cognominis trophæum seruauit tam in eo, quod appellationem hanc sortitus est, quàm ob id quod vsus est operâ delectorum virorum, sicut Christus sacrorum Apostolorum vsus est ministerio.* Itaque cognomen commune cum Saluatore habuit quid, & opus cum illo commune tenuit in electione ministrorum. Hæc fuit gloria singularis nostri diuinissimi Iesu, de qua dicit ad suos Ioan. 15. *Non vos me elegistis, sed ego elegi vos.* Non equidem ministri Iesu se ingesserunt muneribus, non ipsi Regem adierunt cum schedulis, non designarunt sibi ministeria, sed ipse rex, & princeps omnium eos introspexit, trutinauit, elegit. Sanè hoc faciunt principes, qui cum Deo aliquid commune habent. Longè aliter apud principes prorsus terrenos, & mundiales; ij non ipsi eligunt, sed ipsi subditi sibi assignant munera; ea negotiantur, ea petunt, & continuis schedulis, ambitibus ea extorquent, & sibi comparant. Deus daturus virum, qui regeret Israël, nihil tale cogitantem designat Saülem de quo ait 1. Reg. 10. *Ecce absconditus est domi. Cucurrerunt itaque, & tulerunt eum inde.* Ecce tibi Saül non de dignitate cogitabat, nec illius datorem requirebat, nec gradum faciebat, quin potius domi absconditus latebat. Adhuc tamen mittit Deus, & illum quærit, & extrahit ad Regiam. At Matth. 2. *Ecce Magi ab Oriente venerunt Ierosolymam dicentes. Vbi est, qui natus est Rex Iudæorum?* Mirabar ego, quod Deus, qui Saülem requirebat, & vt illum requireret, locutus fuerat ad Samuëlem, & ad populum locutus fuerat, & latibulum eius aperuerat, modò respectu Magorum sic ipse delitescat, sic videatur tacere, & sic faciat se inquiri clamantibus cunctis, *vbi est, qui natus est rex?* Antè ipse inquirebat, vbi esset Saül, modò se inquiri facit, cur hæc? Anteà se ostendebat diuinum principem, modò adhuc habebatur vt princeps, & rex terrenus. Quando autem agit diuinum principem, seque Deum prouisorem suorum ostendit, ipse inquirit, & eligit, cui dignitatum infulas donet. Quando autem habetur vt rex terrenus, potiùs illum inquirunt ambitores bonorum eius. Ait D. Maxim. serm. 6. de Epiphan. *Hodie gentilitas edocta de cœlo, Redemptorem mundi inquirit vt Regem, muneratur vt fortem, adorat vt Deum.* Dimitto aliò duas extremas propositiones, & pro nunc tantum pondero illam nimirum: *Inquirit, vt Regem*; quando enim puerum illum non vt Deum, sed vt regem spectant Magi, illum dicuntur quærere. Nihil enim magis proprium est regum mundialium, quàm quod reges non quærant, non inquirant ministros; sed quòd subditi, & ministeriorum ambitores regem quærant, illi se sistant, & sibi dignitates eligant.

§. XIV.

Fidelium principum vexilla non committenda, nisi fideli iudici.

NEmo negat multos fuisse in Israëlitico exercitu viros præcellentissimos; ex omnibus tamen vnum Iosue elegit in ducem Moyses, cui ait: *Egressus pugna contra Amalech.* Et cur ex omnibus vnum Iosue in ducem elegit? Ait Iosephus lib. 3. cap. 2. *Selectis è reliqua multitudine ad pugnam idoneis Iesum præfecit Nauæi filium è tribu Ephremitide, virum manu, & consilio promptum, & pietate insignem, & à Moyse præceptore hac parte non degenere.* Erat Iosue in pietate non degener à Moyse, sed eiusdem cum illo pietatis erga Deum, & ideò meritò debuit eligi in exercitus ducem. Est hoc sapientissimum, & prudentissimum principibus consilium, ne tradant exercitus suos duci in religione, & pietate erga Deum degenere ab illis. Tempore Diui Ambrosij Comes quidam exercitus imperialis dux fauerat Iudæis, de quo scribens Sanctus vir Theodosio epist. 29. ait: *Habebis, Imperator, Comitem præuaricatorem; & huic vexilla committens victricia, huic labarum hoc est Christi sacratum nomine, qui synagogam instauret, quæ Christum nesciat?* Meritò Ambrosius periculosum reputat quòd vexilla fidelis imperij tradantur homini, qui faueat infidelibus, eorum curanti instaurare perfidiam. Quis rex fidelis non metuas huic suæ victoriæ spem committere? Proculdubio non bene conueniunt ad victoriam rex fidelis & degeneres in religione & pietate duces. Hinc cum post mortem Iuliani Apostatæ duces eius exercitus imperium deferrent ad strenuum quendam militem Iouinianum nomine; is duces & milites à vera religione alienos detestans, malebat sine imperio esse quàm talibus sui imperij vexilla credere. Rem pulchrè narrat Theodor. lib. 4. histor. cap. 1. dicens: *Itaque duces consensum exercitus velut suffragationem diuinam arbitrati producunt in medium præstantissimum illum virum celerrimè primum suggesto constructo, in eo collocant. Deinde, cum omnia, quæ sunt Imperatorum propria ei attribuissent, & Augustum & Cæsarem appellassent, vir ille admirabilis sua consueta loquendi vsus libertate, & neque magistratus, neque milites vt ad deteriorem partem deflecterent, omnino veritus; Non possum, inquit, cum sim Christianus, eiusmodi hominibus imperare, nec regere Iuliani exercitum, qui tam pestifera doctrina præceptis imbutus sit. Nam qui sunt ita instituti, hi diuina destituti prouidentia, tum ab hostibus facilè expugnari, tum eisdem materiam lætitiæ præbere solent.* Quibus verbis auditis milites conclamauere vno ore, ac dixerunt: *Ne animus tibi, ô Imperator, vlla æstuet dubitatione, nec nostri imperium tanquam improbum detrectes. Nam & Christianis hominibus, & disciplina vera pietatis educatis imperabis*, &c. Quid tunc? Pergit Theodor. cap. 2. *hac militum oratione vehementer delectatus Imperator consilium deinceps init de salute Reipublicæ, & quomodo exercitum hostili è regione possit incolumem reducere. Verum non multo egebat consilio quippe cum fructus ex pietatis seminibus perceptus ei subsidio esset. Nam extemplo rerum vniuersarum gubernator Deus, se illius curam suscepisse declarauit, & dubitationem, in qua versari videbatur penitus extinxit. Etenim rex Persarum simul vt intellexit eum creatum Imperatorem primum legatos de pace ad eum mittit; deinde imperat cibaria eius militibus deferri. Itaque pacto ad triginta annorum spacium fœdere Iouinianus exercitum iam confirmatum, & robustum hostili è regione eduxit.* Quid diuinius? Sic triumphat princeps, qui refugit suas curas infidelibus ducibus, & militibus committere. Duo autem incommoda sequuntur infideles ministros, alterum quod ij à Dei prouidentia destituti facilè ab hostibus soleant expugnari: alterum quod vel si vincant, materiam lætitiæ præbeant impijs, qui de impietate putant victoriam oriri.

§. XV.

Non sufficit ducis fortitudo ad victoriam, nisi concurrat & principis pietas.

STrenuum ducem Iosue mittit Moyses in pugnam, interea tamen ipse in vertice collis stans vacat diuinis. Quippe ait; *Egressus pugna contra Amalech cras. Ego autem stabo in vertice collis habens virgam Dei in manu mea.* Moyses princeps populi non iuit in certamen. Sed misit ducem validissimum, at ipse mansit non lecto stertens, sed Dei virgam tenens, manibusque in cœlum erectis, & religionem, & pietatem ostendens subditis. Coniungantur enim necesse est & pietas principis, & ducis fortitudo: vt speretur victoria posse venire. Id obiecit strenuissimus dux Christianus Trajanus nomine Valenti Imperatori impiissimo. Rem narrat Theodoret. lib. 4. histor. cap. 29. Valens quoniam bellum extimescebat longo tempore Constantinopoli commoratus est: Trajanúmque ducem contra barbaros misit cum exercitu. At postquam Trajanus ab hostibus superatus reuertit, Valens illum conuitiis valde lacerare, & mollitiem, ignauiamque ei obiicere cepit. At ille liberè vti virum generosum decebat. *Non ego*, inquit, *ô Imperator, victus sum, sed tu ipse prodidisti victoriam, qui contra Deum aciem instituere non desinis, & ita eius auxilium barbaris concilias. Nam abs te oppugnatus se illis adiungit. Atque Deum semper sequitur victoria, & ad eos accedit, quibus Deus se ducem prabet. Non nosti*, inquit, *quos viros Ecclesiis expuleris, & quibus eas tradideris? Ista quidem ita se habere & Arinthaus, & Victor, qui duces quoque erant, ingenuè confessi sunt. Imperatoremque hortati, ne reprehensiones cum veritate coniunctas iniquo animo ferret.* Sic strenui duces Imperatoris impietati, & irreligiositati tribuunt validissimi exercitus ruinam, & ostendunt, quàm verum sit, quòd non sufficiat strenuitas ducum, vbi princeps nec pietatem nec religionem curat. Quid interest, quòd dux validissimè se gerat aduersus hostes regni, si ipse princeps religionem posthabeat suis cupediis? Nec prætextus iustitiæ præ se ferat princeps, vbi videt pietatem, & religionem perire. Huius enim debet esse prima & vnica cura principibus, qui velint splendere triumphis. Pro quo accipite sententiam maximi Ecclesiæ doctoris Sancti Ambrosij, & in ciuilibus, & in diuinis sapientissimi. Permittebantur Iudæi imperatorio edicto, & fœdere facto, suis ritibus viuere, & synagogas habere suas. Christiani autem quidam zelo incensi synagogam cuiusdam villulæ incenderunt; queruntur Iudæi de damno sibi illato contra Imperatoris edictum, & fœdus iuratum. Imperator ergo Theodosius iubet vt episcopi, & christianorum impensis reparetur synagoga diruta. Rem detestandam reuocari suadet D. Ambros. epist. 29. inquiens: *Sed disciplinæ ratio te imperator monet. Quid igitur est amplius disciplinæ species an causa religionis? Cedat oportet censura deuotioni:: Nonne propterea Maximus destitutus est, quia ante ipsos expeditionis dies cum audisset Romæ synagogam incensam, edictum Romam miserat quasi vindex disciplinæ publicæ? Vnde populus christianus ait: Nihil boni huic imminet. Rex iste Iudæus factus est, defensorem istius disciplinæ audiuimus. Quem mox Christus probauit, qui pro peccatoribus mortuus est. Ille igitur statim à Francis & à Saxonum gente in Sicilia Sicia, Patauione, vbique denique terrarum victus est.* Sic Ambrosius conficit principum prætextus iustitiæ ciuilis, vbi religionis pietatisque dedecus apparet. Sanè Imperatoris erat subditos Iudæos ab iniuriis hominibus defendere, eorúmque offensores castigare; sed quia magis est imperatoris, & principis religionem pietatemque curare, vbi huius dedecus imminet, omnia alia iura contemni debent à principibus christianis. Quod quia non fecit Maximus, sed disciplinæ publicæ prætextu infidelibus Iudæis fauit, statim insonuit illa vox popularis. *Nihil huic imminet boni. Rex iste Iudæus factus est.* Nec vox nuda fuit, sed cum rerum euentu, quando missis strenuis exercituum multorum ducibus, vbique terrarum victus apparuit. Et vbi non pereant duces illius principis, qui ciuilia iura præponit religionis, pietatisque damnis?

§. XVI.

Princeps eos ad dignitates promoueat, quos in facinorum, virtutumque exercitiis sodales diu expertus est.

QVàm meritò Iosue dicitur, vt eligat milites, quos ipse in prælium ducat. Quippe *dixit Moyses ad Iosue: Elige tibi viros & egressus pugna*, &c. Nec alteri, quàm Iosue debuit ducatum exercitus sui bonus princeps Moyses committere; semper enim hunc sodalem, & lateronem habuit in facinoribus, in virtutibus. Ait enim Abulens. quæst. 4. in cap. 17. Exod. *Erat Iosue vir robustus & valens, & animositatis nimiæ, atque magnæ prudentiæ, & seruus Dei, atque Moysi continuus minister, vt patet infrà cap. 33. ideò tanquam strenuum inter omnes Hebræos elegit eum Moyses ad opera belli.* Iosue minister Moysi, illique continuus comes, & indiuiduus sodalis in omnibus rectè factis, in ducem eligitur; talibus enim debent principes magnarum rerum administrationes committere. Quod ab Alexandro magno factum ponderat textus diuinus 1. Machab. 1. de quo ait: *Et vocauit pueros suos nobiles, qui secum erant nutriti à iuuentute, & diuisit illis regnum suum cum adhuc viueret.* Expende quos promoueat prudens princeps, nimirum eos, *qui secum erant nutriti*, quos in suis virtutibus sodales, & laterones expertus fuerat, hos in regnum extollit. Non equidem apud principes aliud valere debet, vt dignitates largiantur, nisi sodalitas probata in virtutibus. Hinc gratulabatur Sidonius Appol. amico suo ad dignitatem euecto inquiens lib. 1. epist. 4. *Macte esto, vir amplissime, fascibus partis dote meritorum, quorum vt titulis, apicibusque potiare, non maternos reditus, non auitas largitiones, non vxorias gemmas, non paternas pecunias numerasti. Quia tibi è contrario apud principis domum inspecta sinceritas, spectata sedulitas, admissa sodalitas laudi fuerunt.* Expende illud: *Admissa sodalitas laudi fuerunt.* Quippe in dote præstantis principis inde debent manare promotiones ad dignitates, & regia munera obeunda, ex eo quod in admissa sodalitate laudabilis quis inueniatur, ac sedulus, & promptus ad omnes virtutes. Quos princeps sodales admisit ad virtutes, in illisque sedulos, & promptos, & alacres expertus est, hos promoueat ad regni culmina. Vbi magnus ille Daniel Persarum princeps factus est, dicitur de illo Daniel cap. 2. *Daniel autem postulauit à Rege, & constituit super opera prouinciæ Babylonis Sidrach & Abdenago.* Innumeri erant in Babylonis regno Iudæi, & clarissimi, & Danielis affines, ex quibus omnibus solos hos tres iuuenes promouit ad regni gubernaculum. Et cur hos, & non alios? Ait D. Hieronym. ibi: *Non obliuiscitur eorum, cum quibus*

Dominum deprecatus est, & qui secum periclitati fuerant: itaque facit eos indices prouinciarum. Quos socios expertus fuerat in virtutibus, in discriminibus, hos curat promoueri in præfecturas.

§. XVII.

Principis virtus in ministris pacatis animos bellicosissimos gignit. Vbi quod præstantis Regis cubicula faciant duces validos.

HOc mirum est, quòd iuuenis, qui nulla certamina viderat, exercitum elegit, in campum prosilit, inimicos detriumphat. Dicit enim: *Fecit Iosue sicut locutus fuerat Moyses, & pugnauit contra Amalech.* Imò gloriosum reportauit triumphum. Vnde tantus dux subitò fit Iosue, tam pugnax, tam triumphator? Pro huius causa repeto paulo ante ex Abulens. dictum: Erat Iosue *Moysi continuus minister*, vt habet Exod. 33. Et in pacifico obsequio tali principi exhibito non miror, quod nobilis iuuenis fiat & pugnacissimus, & fœlicissimus. De Tolonico sub Athalarici regis obsequio innutrito ait Cassiodor. lib. 8. Variar. 10. *Mox vt inter parentes infantiam reliquit, statim rudes annos ad sacri cubiculi secreta portauit agens non vt ætas, sed vt locus potius expetebat, cuius vt cœpit ætas adolescere, tenerique anni in robustam gentis audaciam condurari ad expeditionem directus est Sirmiensem, vt quod ab illo martio viro didicerat verbis, in camporum libertate monstraret. Egit de Hunnis inter alios triumphum, & emeritam laudem primis congressibus auspicatus neci dedit Bulgaros toto orbe terribiles. Tales mittunt nostra cunabula bellatores; sic parata sunt manus, vbi exercetur animus. Nutritus in otioso seruitio laboriosa subegit, & quod exercitatione non didicit, virtus manu propria compleuit. Rediit subitò ad principem veteranus, egressus primæuus, vt non pacatis obsequiis, sed armis semper studuisse crederetur.* Quid pulchrius? Quis hæc sine viri nomine audiens non credat dicta de Iosue? Is continuus minister Moysi regis cubiculi secreta portauit agens, non vt ætas, sed vt locus petebat. Inde directus in campum Amalechitas fudit, & nutritus in otiosq mansueti principis obsequio labores belli superauit, & egressus primæuus subitò rediit ad principem veteranus. In quo gloriosa sunt illa cantatissimi Regis verba nimirum: *Tales mittunt nostra cunabula bellatores.* Quippe quorum apud religiosi Regis cubiculum cunabula sunt, talibus ibi nutriuntur disciplinis, vt in pacatis obsequiis bellicam ebibant dexteritatem, & fortitudinem. Admittit regium cubile nobilium iuuentutem, imò & pueritiam, quæ efformetur ibi, non vt petit ætas, sed vt petit locus. Et in ipsis pacificis, & otiosis officiis nil molle, nil effœminatum sentiant, sed quod bellum sonet, quod robur spiret, vt egressi inde quod verbis discunt, in campo demonstrent, & ante norint victorias obtinere, quàm sciuerint armorum exercitium, hos semper referunt bellatores cunabula apud optimum principem. Ea enim sunt verba, quæ in regij cubiculi penetrali tractantur, audiuntur, quibus iuuenes sic exerceantur animis, vt inde ad certamina prodeant validissimi. Ad Saülis animum leniendum quærebatur psaltes & perductus est ad illum puer Dauid filius Isai, ait enim 1. Reg. 16. *Misitque Saul ad Isai dicens: stet Dauid in conspectu meo; inuenit enim gratiam in oculis meis. Igitur quandocumque spiritus Domini malus arripiebat Saül, Dauid tollebat citharam, & percutiebat manu sua*, &c. Iam tunc Dauid erat vnctus in Regem, qui hostes Israëlis comprimeret! & mirabar ego prouidentiam diuinam, quæ puerum electum in regem bellicosissimum adducat in cubiculum Saülis, vt ibi operam nauet pulsandæ citharæ. Sidon Appollin. dum bellicosissimum imperatorem effingit in Paneg. Anthemij car. 2. sapienter ait:

At postquam primos infans exegerat annos,
Reptabat super arma patris, quanquam arcta terebat
Lamina, ceruicem gemina complexus ab vlna,
Liuida laxatis intrabat ad oscula cristis,
Ludus erat puero raptas ex hoste sagittas
Festina tractare manu, &c.

Sic puer futurus pugnacissimus imperator nutriebatur inter arma, in ludo sagittarum; at noster puer Dauid in Palatinis lusibus nutritur, in cantu, in plectro, in choreis palatij. Cur Domine in palatinis musicis detines puerum, qui mox descensurus est in arenam aduersus Philisthæum? Cur plectris palatinis occupas illas manus, quæ confestim opprobrium Israëlitis debebant exsufflare? Quid hæc educatio cum pugnacissimo rege? Multum sanè; erat enim Saül in diuinis negligens, & ideò Deo reprobatus; at in politicis præstantissimus erat, magnanimus, nihil præseferens molle, nihil effœminatum, sed semper fortia cogitans. In huius autem cubiculo puer Dauid licet palatinis plectris intentus; tamen maximè exercitabatur animo, vt nullum hostium congressum refutaret. Sunt equidem Regis præstantis cubicula propugnacissimorum virorum cunabulis. Hinc de moribundo Alexandro locutus 1. Mach. 1. ait: *Vocauit pueros suos, qui secum erant nutriti à iuuentute, & diuisit illis regnum suum.* Ecce tibi nobilis princeps facturus pugnacissimos reges, qui regna semel parta defenderent, hostes propulsarent, ad vnum hoc respicit, nimirum; *Qui secum erant nutriti à iuuentute.* Cur non placuit illos magis ab aliis facinoribus commendare? Nonne ij strenui erant Duces? Nonne in multis triumphis probati, in periculosis certaminibus noti? Cur trophæa illorum, & victorias prætericns textus sacer vnum solum de illis affirmauit, quòd cum Alexandro à iuuentute fuerant nutriti? Equidem vnum hoc erat omnium facinorum præconium singulare, quando in cubiculo tanti principis etiam inter ipsos palatinos ludos non poterant non esse pugnacissimorum Ducum cunabula.

Ex Exod. 24. Surrexerunt Moyses, & minister eius: Ascendensque Moyses in montem Dei senioribus ait: Expectate hîc, donec reuertamur ad vos, &c.

§. XVIII.

Ille Regij ministri munus perfectè adimplet, qui primus in rectè factis principis est, in malè autem factis nullus.

NOta est appellatio Iosue, qua passim dicitur Moysi minister; etsi enim aliis etiam vteretur Moyses ministris, vt docet Serarius lib. 1. in Iosue cap. 4. quæst. 1. tamen solus Iosue illius vocatur minister, dum in præsenti ait: *Surrexerunt Moyses, & minister eius.* Imò & Dominus ipse eundem hac appellatione insignit Deuter. 1. inquiens ad Moysem: *Iosue filius Nun, minister tuus.* Cur ergo vnus hic vocatur passim, & censetur à Deo minister Moysis? An quia ipse omnium primus, & præcipuus, & familiarissimus erat Principi? Hoc crediderim, si tantum

tum illum vocari ministrum Moysis à popularibus audirem; at cùm etiam à Deo sic censeatur, insuper putarim, quòd sic fuerit familiaris, & præcipuus Moysi minister, vt in omnibus rectè eius factis inueniatur primus, & vnicus, in malis autem nullus, in quo consistit tota perfectio regij ministri. Vbi enim Amalechitæ expugnandi erant Exod. 17. ibi Iosue adest Moysi; vbi in montem ascendit Moyses accepturus legem, ibi Iosue; vbi in tabernaculo est, semper in iis & primus & vnicus Iosue. Vbi autem Moyses offensam incurrit ad aquas contradictionis, & priuatur à Deo ingressu terræ promissionis, ibi nulla mentio Iosue. num. 20. *Dixitque Dominus ad Moysem & Aaron; Quia non credidistis mihi*, &c. Et cur, qui nunquam à latere Moysis descendebat Iosue, in præsenti non memoratur? In præsenti non credebat Moyses Deo, sed infidelis erat, ad suámque infidelitatem rapuit Aaronem fratrem, sed non rapuit Iosue, qui vt in præclarè gestis primus, & vnicus ei assidebat, in malè actis minimè inuentus est. Pulchrè D. Ambros. lib. 12. officior. 20. Inde tantus Iesus Naue, quod eum non solum erudiuit ad legis scientiam Moysis copula, verum etiam sanctificauit ad gratiam. *Denique cùm in eius tabernaculo diuina refulgeret præsentia, & videretur maiestas Domini, solus erat in tabernaculo Iesus Naue, Moyses cum Deo loquebatur, Iesus pariter nube tegebatur sacra. Presbyteri, & populi deorsum stabant, Iesus cum Moyse ad accipiendam legem ascendebat. Cum columna nubis descenderet, & loqueretur cum Moyse, quasi fidus adstabat minister. Vbique igitur inter admiranda opera sancto Moysi indiuiduus adhærebat. Vnde factum est, vt quod Moysi negatum est, solus eligeretur, vt populum introduceret in terram promissionis.* Expende illud: *Quod Moysi negatum est, solus*, &c. Quippe Moyses mulctatus est negatione ingrediendæ terræ promissionis, quam mulctam Iosue euasit. Præclarus sanè minister, qui nunquam non Moysem secutus fuit, nisi vbi Moyses deliquit, & meruit repulsam. In tabernaculo, in oraculo, in monte, in nube, vbi quid Dei, & virtutis agebatur, fidissimus Iosue ministrabat Moysi, eiúsque lateri adhærebat. Vbi autem ventum est ad aquas contradictionis, propter quas Moyses incurrit offensam, & negatum est illi, vt cum populo pergeret; ibi alia via iuit Iosue, & solus sine Moyse in via Domini stetit. Huc veniant vniuersi Principum ministri, vniuersi potentium serui & sciant perfectissimè ministrorum munus impleri, dum suos dominos in bonis sequuntur, in malis deserunt. Sic 3. Regum 18. *Vocauit Achab Abdiam dispensatorem domus suæ. Abdias autem timebat dominum valdè. Nam cum interficeret Iezabel prophetas Domini, tulit ille centum prophetas, & abscondit eos quinquagenos in speluncis, & pauit eos pane, & aqua. Dixit ergo Achab ad Abdiam: vade in terram ad vniuersos fontes aquarum, & in cunctas valles, si forte possimus inuenire herbam, & saluare equos, & mulos, & non penitus iumenta intereant.* Vidisti, vt bonus minister Regi adest, vocatus Abdias à Rege, præsto est, mandatum velociter exequitur, omnia percurrit, vt regi morem gerat. At is tantus minister Regis, tam sedulus in mandatis eius exequendis, vbi prophetarum interfectio, & persecutio mandabatur, longissimè abfuit à Regis decretis, quin potiùs ipse protegebat, & sustentabat prophetas. Aiebat enim Theodor. serm 8. de Prouid. *Regibus Abdias seruiens, & officium quoddam ab illis commissum administrans, non modo herilia vestigia non secutus est, sed longè aliam ab iis viam est ingressus. Nam illi contra Dei prophetas insanientes omnes mactari præceperant. Hic verò prophanos dominorum conatus oppugnabat, centumque prophetas in speluncis abditos alebat. Et in iis quidem quibus Deus oppugnabatur, nequaquam debitum officium heris suis detulit.* Verus hic minister regum vt multus iniustis præceptis, officiisque exequendis, sic nullus erat in impiis, & pessimis. Dum bona peragenda erant, & iusta, ipse primus, ipse obsequentissimus inueniebatur, etiamsi vniuersa fuisset peragranda terra. Vbi autem iniustitia apparebat nec dominos reuerebatur, nec agnoscebat. Vtinam sic se gererent vniuersi ministri Regum, & vtinam sic liceret ministris se gerere per Reges, & dominos suos; prorsus replerentur aulæ, & domus optimis ministeriis. Ex quo extollebat Telonicum ministrum & Athalaricum regem Cassiod. 8. Varia. 9. aiens: *Tecum pacis certa, secum belli dubia conferebat rex, & quod apud sapientes reges singulare munus est, ille solicitus ad omnia securè tibi pectoris pandebat arcana. Tu tamen nullos responsis fallebas ambiguis. Amasti in audiendo patientiam, in suggestione veritatem: sæpè quæ ad eum falsò peruenerant, recti studio corrigebas, & quod rarum confidentiæ genus est, interdum resistebas contra vota principis, sed pro opinione rectoris. Patiebatur enim ille inuictus pralijs pro sua fama superari, & dulcis erat iussio principi rationabilis contrarietas obsequentis.* Nullis aliis posset describi optimus rex, & optimus eius minister. Rex optimus ille est, cui dulcis est rationabilis contrarietas obsequentis, per quem licet ministro repugnare iis, quæ contra famam regis faciunt. Optimus autem minister ille est, qui in omnibus promptè obsequens in erroribus obluctatur.

§. XIX.

Minister bonus vni studet laudi Principis sui, non sibi.

Dicit textus: *Surrexerunt Moyses & minister eius*, &c. Non dicitur nomen, nec exprimitur persona ministri, sed solùm dicitur, *minister eius*, quasi in illo nihil particulare, nihil suum proprium suum esset. Aliàs sæpè dicebatur: *Iosue filius Nun minister Moysis*. nunc nomen Iosue tacetur, nec nomen patris eius auditur, sed solum dicitur Moysis minister. Et cur prætermissis Iosue patrisque eius nominibus, solùm modò vocatur minister Moysis? Crediderim in hoc ostendi præstantiam tanti ministri, qui sibi nihil arrogabat in ministerio exhibito, sed totum se effundebat in laudem domini sui, vt laudaretur, & commendaretur princeps. Psalm. 135. locutus de ministerio astrorum dicebat: *Qui fecit luminaria magna, quoniam in æternum misericordia eius. Solem in potestatem diei, lunam & stellas in potestatem noctis*, &c. Quæ verba Manichæi legentes indignè ferebant, quòd pulcherrimus orbis Solis inter alias creaturas annumeraretur, múltumque iniuriæ eius pulchritudini inferri putabant, nisi solitariè vt numen coleretur. Nonne adeò benefico, & splendido iubari iniurius est, qui illi supra omnes creaturas aliquid diuinum non asserit? Absit hoc à mente rationali. Vt enim sol creatus in ministerium fuit, nihil sibi Domini arrogat, sed solum amat sui principis laudem. Pulchrè ad hæc D. August. lib. 14. aduersus Faustum cap. 11. ait: *Solem & lunam vera laude laudauit, & in cœlesti ordine ad peragenda opera collocatos ita narrauit, solem in potestate diei, lunam in potestate noctis. Falsis autem vestris laudibus sol, & luna non gaudent. Diabolus nouit falsa laude gaudere, præuaricatrix creatura. Potestates verò cælorum, quæ peccato non*

lapsæ sunt, artificem suum in se laudari volunt; quarum illa vera laus est, quæ creatori illarum non fit iniuria. Fit autem cum dicitur; quod partes eius sint, aut membra eius, aut aliquid substantiæ eius. Quid pulchrius? Conueniant huc ambitiosi principum mundialium ministri, qui cùm ministri solummodo sint, amant haberi veri principes, sic amant prædicari, quasi ipsi à se verè potentes, vel supra dominos sint. Sanè hoc Diabolus facit præuaricatrix creatura. non enim ministri, sed præuaricatoris est, quòd domini proprium tibi assumas. Cælestes autem animi, & qui à bono sunt, nihil magis amant, quàm ea facere, quæ laudentur in principe; & eò nituntur, vt nihil in se principis ostendant, sed vt quidquid possunt, illius sit. Præuaricatrix illa Diaboli natura vbi in ministerium creata est, statim audet, & dicit Isaias 14. *Super astra statuam solium meum. Similis ero altissimo*, vt iam non minister, sed ipsissimus censeretur princeps. Bonus autem ille Spiritus Apocal. 19. adoratorem repellit dicens: *Vide ne feceris, conseruus tuus sum, & fratrum tuorum.* Sic nihil principis sibi arrogat, & in conseruorum se recenset numero. Proh Deus, quàm longè inter se differunt & natura cælestis, & præuaricatrix natura! Quæ præuaricatrix est, alienis inhians, eò tendit, vt ipsa videatur dominari per se non per alium ipsa: cælestis autem natura adeò se intra sui ministerij metas colligit, vt in se tantùm velit apparere & gloriam, & laudem sui principis. Primus ille homo, cui rerum administratio commissa fuit tanquam Dei ministro, vt audiuit Genes. 2. *Eritis sicut Dij.* ministerium detrectauit, & voluit censeri ipse absolutus princeps. Non sic Putipharis famulus Ioseph, qui vocatus ad thorum domini sui tanquam à certissima ruina aufugit etiam pallio relicto Genes. 39. Cur fugis adolescens? Ait Theodor. serm. 8. de Prouid. *Quæ à mei officij iure excepta sunt, non tango, nec Adamum primogenitorem imitor, qui cum omnium plantarum principatum accepisset, in eam tamen manum extendit, quæ sui iuris, & dominij non erat.* Fidelissimus minister cœlesti plenus spiritu ministri metas noluit transilire, nihil proprium domini voluit assumere: in hoc ab Adamo dispar, qui affectauit non sua, & in throno principis sui splendere concupiuit; sed in hoc erat præuaricatrix natura, in illo insederat cœlestis spiritus.

§. XX.

Qui Dei spiritu agitur, mandata solet præuenire operibus.

ADhuc nota illa verba textus: *Surrexerunt Moyses & minister eius*, &c. ex quibus supponimus, quòd Moyses simul & minister eius ascenderint in montem. Sed supra Exod. 24. in principio dicebat Dominus ad Moysem: *Ascende ad Dominum tu, & Aaron, Nadab, & Abiu, & septuaginta senes ex Israël.* Dicitur Moysi, vt ascendat in montem cum Aaron, cum Nadab, & Abiu, & septuaginta senioribus. Nulla ibi mentio Iosue. Et quando Iosue etiam ascendit, cur non memoratur inter ascensuros? Cur non dicitur Moysi, vt & Iosue ascendat? Is erat qui non egeret mandatis, vt ardua montis ascendat; ipse enim gustans diuinum spiritum, suapte perficit, quæ Dominus illi iniungeret. Hinc extollebat Cassiod. 8. Var. 10. Telonicum familiarem regis Athalarici inquiens: *Cùm ipso prælia, cum ipso negotiorum æquabilia disponebat rex, in tantam se similitudinem, eiusque cogitationes Telonicus adiunxerat, vt causis recognitis, quod ille velle poterat, iste sua sponte perageret.* Sic bonus sese insinuarat Regis sui præcordiis, vt mandata operibus præueniret, & ipse sponte ageret ea, quæ ille mandare potuisset. Sic Dei nostri familiares, qui illius ducuntur spiritu, non expectant mandata, sed vel antequàm Deus vocem emittat, mandata euulget, iam ipsi sponte efficiunt, quæ alii mandatis constricti. De Iobo cap. 1. dicitur: *Consurgensque diluculo offerebat holocausta per singulos. Dicebat enim: Ne fortè peccauerint filij mei, & benedixerint Deo in cordibus suis.* Duo faciebat vir sanctissimus, quæ non videbantur esse illius temporis; alterum, dum holocaustum offerebat, quod fuit legis Mosaicæ inuentum; alterum, dum præcauebat in suis peccata cordis intrinseca, quod magis pertinebat ad legem Euangelicam. Dicebat enim Matth. 5. *Audistis, quia dictum est antiquis, Non mœchaberis. Ego autem dico vobis, quia omnis, qui viderit mulierem ad concupiscendum eam, iam mœchatus est eam in corde suo.* Ecce tibi, vt Iesus Dominus vsque ad concupiscentiam cordis extendit legem suam, quasi id non dictum in lege fuerit antiquis. Cur ergo Iob facit ea, de quibus legem non habet, nec traditam scriptis, nec voce externa definitam? Equidem vt familiaris erat Deo, plenúsque diuino spiritu, sic se insinuarat cordi diuino, vt sponte perageret, quæ ille poterat velle, & mandata eius operibus præueniret. Ait Chrysost. homil. de Iob & Abraham: *Iob apparet Spiritu sancto edoctus: Nondum erat lex, & longè ante Euangelij prædicationem præcessit. Et legem seruauit sacrificando, & euangelium cum cogitationibus certando. Vitulum enim sacrificabat, quasi legem videns, & de internis cogitationibus solicitus erat, quasi Euangelium respectans. Dicebat enim Iob: Ne fortè filij mei mala cogitarint in corde suo. Quis enim legem posuit cordi, nisi qui dicit alibi: Qui viderit mulierem, & concupiscat, iam mœchatus est eam in corde suo?* Sic vir Deo familiarissimus edoctus à diuino spiritu ante vllius legis auditionem sponte sua faciebat omnia, quæ poterat Dominus præcipere, & ostendebat mundo, quàm parum egeant legum ij, qui aguntur diuino spiritu, & in diuinis exercentur.

§. XXI.

Principes malè gradientes, & hypocritæ exitiales sunt Iesu.

AScenderunt itaque Moyses, & Iosue in montem iuxta illud: *Ascendensque Moyses in montem Dei*, &c. Qui mons dicebatur Horeb ob siccitatem, & ariditatem, & ob rubos, & sentes, quibus horrebat, Sinai dictus est. Et cur Moyses Iesum filium Naue ducit in montem sentibus, & spinis horrentem? Ibat Moyses excepturus legem, adumbrans eos, qui legis obseruandæ duriori zelo proximos in afflictiones impellunt; & vbi sic lex prætenditur, non miror, quòd Iesus in tribulos, & spinas eat. Sic Serarius noster lib. 1. Iosue cap. 4. quæstione 5. prope finem putat, ibi diuinissimi Iesu afflictiones denotari, vt à Principibus Sacerdotum, prætextu obseruantiæ legalis, spinis obsitus fuit in caluariæ montem tractus, atque raptatus. Proh Deus immortalis, vbi ferales Principes personam induunt obseruantiæ legalis, quàm per tribulos, & spinas Iesus reptatur! Numer. 22. *Videns autem Balac filius Sephor, omnia, quæ fecerat* Serar.

fecerat

fecerat Israël Amorrhao::: Misit ergo nuntios ad Balaan filium Beor ariolum, qui habitabat super flumen terræ filiorum Ammon, vt vocarent eum, & dicerent: Ecce egressus est populus ex Ægypto, qui operuit superficiem terræ sedens contra me. Veni igitur, & maledic populo, &c. Ecce tibi Balac rex, vt perdat populum Israël, non mittit ad duces, non conuocat militarium principum auxilia; sed ad Principem mittit ariolum, qui maledictionibus impetat Israëlem. Cur non magis arma petit, falcatos currus, militum manum? Cur iis dimissis amat Principem vocare ariolum, qui non stricto gladio, sed religione benedictionis vtatur? Sciolus homo vt perdat populum Iesu ipsumque Iesum perdat in populo suo; Principes quærit, qui non strictis gladiis, sed simulata vtantur religione, ij enim validissimi sunt, vt Iesu populum perdant funditus. Ait Orig hom. 14. in Num. *Balac, qui exclusio, & deuoratio interpretatur, & ipse personam habere intelligendus est vnius alicuius spirituum mundi contrariæ potestatis, quæ excludere, & deuorare cupiat Israël, non eum, qui secundum carnem est, sed eum, qui secundum spiritum. Volens ergo potestas ista contraria deleri, & penitus extingui spiritualem Israël, non alijs vtitur ministris nisi Pontificibus, & Pharisæis, ipsos inuitat, ipsis mercedem promittit. Illi verò, sicut iste Balaan facit, simulant se cuncta ad Deum referre, & zelo Dei agere. Dicunt enim: Nos legem habemus, & secundum legem debet mori.* Sic vt perdat filium Dei, vt perdat Israëlem, vt perdat Iesum, ad Principes confugit, qui in facinoribus suis, legum iustitiæque obseruantiam prætendant; ij enim eas persecutiones mouent in populum Dei, in ipsum Iesum, quæ longe superent illas, quas feralissimi tyranni mouerunt. Hinc Matth. 24 locutus de vltimis tẽporibus ait: *Erit tunc tribulatio magna, qualis non fuit ab initio mundi, vsque modo, neque fiet.* Cuius tribulationis magnitudinem explicans Iauenus in suo opere aureo ad Euang. ser. 1. ait: *Erit maior pressura, quàm nunquàm fuerit in mundo; maior quam tyrannorum, & hæreticorum fideles persequentium, & quàm hypocritarum: & hæc erit persecutio Antichristi.* Ad tria genera reducit vniuersas fidelium persecutiones; nimirum, quæ excitatæ sunt à tyrannis, & hæreticis, & quæ excitatæ sunt ab hypocritis, & quæ excitabuntur ab Antichristo. Hæ proculdubio super omnes persecutiones erunt. Sed quæ iis proximæ sunt, hæ sunt quæ ab hypocritis excitantur. Ab iis vincuntur quæ à Nerone, Domitiano, Caligula, & feralissimis hæreticis excitatæ sunt. Non equidem Nero, non Caligula, non furor hæreticus sic exitiales sunt populo Dei; vt est exitialis hypocrita Princeps, qui sub religionis prætextu machinatur perditionem fidelium. Vnde minabatur Iob. cap. 34. *Qui regnare facit hypocritam propter peccata populi.* Vbi enim Deus sese armat aduersus impudentissimos peccatores, non Turcam illis permittit, non Saporem, non Caligulam, non Neronem, sed Principem hypocritam; hic feralior omnibus est, & aptior ad explicandum Dei furorem. Ait Nicetas in cat. Græca: *Diuinæ est prouidentiæ, eum, qui aspectu, atque specie ementitur virtutem permittere, vt rex declaretur; idque propter populi, cui animaduersione, & disciplina opus est, improbitatem. Quemadmodum alibi dixit: Dedi eis regem in ira furoris mei.* Quippe cum Deus in ira furoris sui parat carnificem, & exterminatorem rebelli populo, illi permittit Principem hypocritam.

Origen.

Matt. 24.

Iauen.

Iob 34.

Nicet.

* * *

§. XXII.

Legalis rigor nisi leniatur benignitate, & mansuetudine Principis, non durabit Respublica.

DVm ait textus: *Ascendensque Moyses in montem Dei*, &c. Sic id intelligendum est, vt non solus, sed cum Iosue ascenderit. Cum autem nihil sit dictum à Deo de Iosue ascensu, cur Moyses illum secum fecit ascendere? Sapienter vbi ascendebat montem excepturus legem, secum ducit Iesum Naue, in cuius nomine suauitatis vnguentum parabat rigoribus legalibus; nisi enim rigor legum, benignitate mansuetudineque Principis condiatur, vix poterit Respublica durare. Solemne est apud omnes expositores Scripturæ per aquas multas intelligi populos multos, de quarum congregatione locutus Psalm. 103. *Hoc mare magnum, & spatiosum manibus.* Psalm. 103.
Nec enim otiosè manus attribuuntur mari, sed vt illis recipiat, quo viuat, perseueretque in rerum natura. Sed quæ vocantur maris manus? Sunt maris manus, & brachia, quæ per flumina extenduntur, eorumque dulces aquas recipiunt. Vt inde appareat, quàm necessaria sit dulcedo, & benignitas multitudini, vt possit consistere. Ait Theophilus Antiochenus lib. 2. ad Antolicum: *Cæterum mundus comparatur, verissima ratione, mari. Quemadmodum mare, ni subinde sentiret, & experiretur fontium, fluminumque fœcundum influxum, & alimentum caperet ex salsugine sua vsque dulcibus aquis diluta, iam dudum intercidisset: Sic, & mundus, ni haberet leges, & Prophetas manantes, & scaturientes dulcedinem, misericordiam, iustitiam, & doctrinam sanctorum Dei præceptorum, propter peccatum, & malitiam, quæ duo in eo potenter, & copiosè regnant, certè iam dudum interijsset.* Itaque vt mare sale suo non arescat & siccetur, faciunt aquæ fluminum dulces, quotidie dilapsæ in illud; sic ne mundus, & ne Rerumpublicar politia legum suarum rigore pereat, facit etiam dulcedo, & mansuetudo Principis. Quæ extaret Respublica, si legum rigor non molliretur, & misericordia, & mansuetudine? Vt flumina dulcia influentia in mare, illud seruant, ne arescat sale suo: sic in Republica necessarij sunt siue Prophetæ, siue Sacerdotes, siue fontes alij clementiæ, qui scaturiant dulcedinem, qua emolliatur legum rigor. Halat equidem dulcedo, & mansuetudo vitam regnis, vrbibus, Principibus. De Moyse ait Deut. 34. *Mortuus est ibi Moyses seruus Domini in terra Moab iubente Domino, & sepeliuit eum in valle Terra Moab contra Phogor, & non cognouit homo sepulchrum eius vsque in præsentem diem.* Sepeliit Dominus Moysem in vallis Moab certa & determinata parte, nimirum in ea, quæ est contra Phogor; & nihilominus homines eius sepulchrum cognoscere minimè potuerũt. Sed vnde fieri potuit, quòd audientes sepulturæ locum, illum non inueniant, nec cognoscant Erat Moyses adeò mansuetus, tantáque dulcedine temperabat legis, suppliciorumque rigores, vt mansuetudo eius prorsus obliteraret in eo vestigia mortis. Ait de illo D. Ambr. lib. 2. offic. cap. 7. *Meritò æstimatus est supra homines, & vt vultum eius non possent intendere, & sepulturam eius non repertam crederent, quod sic sibi totius plebis mentes deuinxerat, vt plus eum pro mansuetudine diligerent, quàm pro factis admirarentur.* Expende illa: *Et sepulturam eius non repertam crederent*, &c. Rapti enim viri dulcedine, & mansuetudine, non habebant mentem, qua ad eius sepulturam attenderent, & ægrè credebant sepultum,

Theoph.

Deut. 34.

D. Ambr.

pultum, sed semper reputabant viuentem. Est enim hoc mansuetudinis proprium; quòd regna, & Principes æternet. Nec valet Principi esse damnosum, quod illum clementem ostendit, & facit Putabant Hæretici iniuriam irrogari Deo, si crederetur mortuus, & sepultus. Aduersus quos ait Theodotus homil. de Natiuit in Append 5. Concil. Ephes. cap. 2. *Nihil horum, quæ liberant hominem, iniuriam Deo facit. Quæ ostendunt non passibilem, sed clementem.* Et claui, & lancea, & crux, & mors ipsa vbi ostendunt clementem Deum, putantur à Theodoto illum minus gloriosè passibilem non ostendere. Clementia namque potius facit Principes impatibiles, immortales.

Theodot.

§. XXIII.

Non excedit sanctorum hominum vires, quòd superent famem amore virtutis.

ABiit in montem Moyses, vt dicitur ibi: *Ascendensque Moyses in montem Dei*, &c. Et cum illo noster Iosue; vterque Deo intentus, vterque immemor commeatus, & potus, cibive prorsus curam abiiciens, ne desinant Dei vocationem sectari. Est enim hoc proprium sanctorum virorum, quòd, & vitam, & victum virtutis, Deique amore sciant superare. Matth. 4. etiam noster Iesus quadraginta diebus ieiunauit, & postea esuriit, vt autem esurientem vidit diabolus accedens ait: *Si filius Dei es, dic vt lapides isti panes fiant*, &c. Non miror quod impudentissima bellua diaboli in esurientem audeat, vt tentet, an ibi diuinitas lateat. Sed illud valde miror, quòd cum se videat repulsum ab esuriente, adhuc moliatur aliam tentationem, aiens: *Si filius Dei es, mitte te deorsum.* Cur adhuc quæris, si filius Dei sis? Cur non magis conuinceris illum Deum esse, à quo esuriente victus iaces? Siquidem te esuriens deuicit, nec cessit fami, iam non se filium Dei ostendit in eo; Cur adhuc instat quærens de eius diuinitate? Vidit equidem se ab esuriente victum, sed inde non satis collegit illum esse Deum, quando, & sanctus homo ex Dei gratia id etiam habere debeat, vt minimè fami cedat, sed illam superet pro virtute, & Deo. Ait D. Thom. in cat. ex Chrysostom. *Cum ex præmisso Christi responso nihil certum discere diabolus potuisset, verum Christus Deus esset, an homo, assumpsit eum ad aliam tentationem dicens apud se: Iste qui fame non vincitur, etsi filius Dei non est, tamen sanctus est: valent enim homines sancti fame non vinci.* Durissimum quidem est famis bellum, & quod plurimos perdit; sed haud dubium, quin in illo, & Christi sectatores emineant, dum minimè fami cedunt, sed in fame, & siti, in tormentis, & morte fortiter pro Deo se gerant. Pauper erat Iesus, & cum piscatores vocat. Matth. 4. *Illi relictis retibus secuti sunt eum.* Cur relictis retibus? Retia instrumenta erant pro victu quotidiano parando. Cur ergo secuti Iesum non magis victum necessarium memorant? Cur dimittunt artem, quæ necessarios parabat cibos? Iam virtute Christi imbuti, parati accedunt, & ipsam famem contemnere; dimissuri namque vitam pro Deo, non durum reputant, quòd, & victum depellant. Pro quo eleganter Tertull. lib. de Idololatria fatur: *Nemo eorum, quos Dominus adlegit, Non habeo dixit, quo viuam. Fides famem non timet. Scit etiam famem non minus sibi contemnendam propter Deum, quam omne mortis genus. Didicit non respicere vitam, quanto magis victum?* Vt sanctorum est hominum pro Deo vitam contemnere, sic illorum est victum despicere, fami non cedere Huc conueniant fœminæ, virique qui prætextu depellendæ famis sese luxuriæ tradunt. Quanta est malitia, quæ non parcit victui propter Deum, quando tenemur, & vitæ parcere? Hinc Iesus Matth. 4. *Ductus est in desertum a spiritu, vt tentaretur à diabolo: & cum ieiunasset quadraginta diebus, & quadraginta noctibus, postea esuriit.* Quod notans D. Chrysost homil. 13. in Matth. ait: *Multos stultorum nunc etiam audire possumus, qui dicant mala propter ventrem innumera committi; sed Christus ostendit, quòd amatorem virtutis nihil tyrannus iste indecens facere compellat. Denique, & esuriit, & non obediit imperanti*, &c. Quippe amator virtutis nouit esurire, & non obedire dæmoni.

Matth. 4.

D. Thom.

Tertull.

Matth. 4.

D. Chrysost.

Exod. 32. Reuersus est Moyses portans duas tabulas testimonij &c. Audiens autem Iosue tumultum populi vociferantis dixit ad Moysem: Vlulatus pugnæ auditur in castris. Qui respondit. Non est clamor adhortantium ad pugnam; sed vocem cantantium ego audio.

§. XXIV.

Temporalia festa, & bona, & delitiæ bellum atrocissimum in se continent, quo suos asseclas perimant.

QVæ verè erant Choreæ, & ludi, & cantus populares, vt Moyses dicit; Iosue visi sunt tumultus pugnæ: Ait enim, *Vlulatus pugnæ auditur in castris.* Dum Moyses, & Iosue fuerant in monte legem excipientes diuinam: populi pertæsi moræ vitulum adorant, cui festa, & choreas, & cantus dedicant. Quorum tumultum à longe percipiens Iosue, reputat illum vlulatum esse pugnæ; & quidem verè; omnia enim mundi festa, vniuersæ mundiales delitiæ nihil magis in se continent, quam bellicas strages, & ruinas. Loquens Ierem. cap. 5. de mundialibus hominibus dicebat: *Percussit eos Leo de sylua, lupus ad vesperam vastauit eos, pardus vigilans super ciuitates eorum*, &c. Singulis animalibus singulas apposuit circunstantias vt dicat pardum vigilantem, & lupum ad vesperam, & leonem de sylua. Quod lupus ad vesperam, & pardus vigilans nocentiores inde exprimantur, commune est. At in Leone cur solum posuit, quòd sit de sylua? Quid maioris damni habet Leo, cum est de sylua, quàm si de deserto, & sterili solo esset? In leone, & sylua aliquid insidiarum metuo, quibus pereant imprudentes. Sunt enim syluæ ad maximam hominum voluptatem; in illis enim nihil non suave, & delectabile homines aspiciunt, cum vmbris arborum fruuntur, cum frondentes viridantesque ramos spectant. Sed væ miseris, latet anguis in herba, latet Leo in sylua; & cum amœnitate raperis, & suauitate nemoris raperis, ecce Leo rugit, & tota illa speciositas arborum conuertitur, & verè fit mortis obscuritas. Siccine sunt vniuersæ mundiales delitiæ, cuncti voluptatum Paradisi? sic apparent quasi suauitates aspirent, & sic afficimur ad illas, quasi ad placidissima nemora, quasi ad frondosas, & viridantes syluas; sed plenæ sunt leonibus, qui nos perdant, plenæ sunt bellicis spiculis, quæ mortem inferant Explico rem exemplo pulcherrimo petito ex historia Francorum, quando validissimus hostium exercitus venit contra Clotarium

Ierem. 5.

regem

regem puerum. Tūc ex parte pueruli regis obuiam
Aimoin. itur inimico. Quid tunc? Rem narrat Aimoinus lib. 3. cap. 81. inquiens: Intempesta nocte surgens Clotarij exercitus, Landerico ducente est ingressus syluam. Qui arrepta securi ramum præcidit arboris, suspensumque tintinnabulum collo equi, cui insidebat, ferens, horraturque socios, vt suum omnes sequerentur exemplum. Qui certatim arborum præcisis ramis, arreptisque vnà tintinnabulis, matutini, hostilibus adstiterunt castris. Sed vnus hostium, qui cum sociis prætendebat munia vigiliarum, clara necdum luce eos conspiciens aduentare, & rem prorsus ignorans, conuersus ad socium: Quænam est hæc, ait, quam contemplor, sylua, cum hesterno tempore hic nulla apparerent vel minima virgulta? Cui socius: Tu, inquit, pridianas adhuc ructans epulas, vinóque solutus obliuioni mandasti, proxima saltu, & opportuna, nos equis nostris inuenisse pascua: *Dum igitur vigiles hos inter se serunt sermones, sylua quæ prius apparuerat condensa, decidentibus ramis, fronde quidem rarissima, sed armorum nitore videbatur densissima. Cæsi multi*, &c. Quid pulchrius? Sic sic prorsus omnes mundiales delitiæ, vniuersi voluptuosorum sunt Paradisi; quos homo putas Paradisos voluptatis, quas credis viridantes florentesque delitias; quæ mundi bona sese tibi frondosis comis obiiciunt, tandem depulsis foliis, erunt *fronde quidem rarissima, sed armorum nitore densissima.* Decident rami, apparebunt spicula, quæ non moueant risum, sed vlulatum extorqueant atrocissimę pugnæ. Heu mundiales delitiæ, quis hæc in vobis videat, & non à vobis fugiat, & sterilitatem amplectatur, & pau-
Luc. 16. pertatem Christi? Luc. 16. *Homo quidam induebatur purpura, & epulabatur quotidie splendidè.* Inde autem raptus in infernum, cum esset in tormentis, vidit pauperculum Lazarum in Abrahæ sinu, & cæpit clamare, & dicere: *Pater Abraham, mitte Lazarum, vt intingat extremum digiti sui in aquam, vt refrigeret linguam meam.* Paulò antè pretiosissimis abundabat vinis, quibus quotidie, & mensæ, & calices pleni erant; cur non magis recordatur illorum? Cur non magis sibi petit dari de pretiosis potationibus suis antiquis? Cur ad vilem tantùm pauperis aquam modò anhelat? Deciderant iam rami mundialis tabernæ, in qua fuerant pretiosa illa, & quotidiana vina; decisisque ramis, flammarum æternarum inde sentiebantur spicula, quæ, licet serò, miser refugit, & odit, & ad odiosam illam paupertatem confugit, in qua videt refrigeria æterna venire. Ait D. Zeno serm. de Re-
D. Zen. sur. *Cupit mortuus vel vno digito, illis contingi manibus, quibus stipem denegauerat viuus, odit iam, quod antea sine causa amauerat, probat felicius esse, quod oderat.* Expende illud: *Odit iam*, &c. Et cur oderit, quæ sic antea illi videbantur amabilia? Deciderant voluptatum rami, deciderant frondosarum comatum vmbræ, apparuerant flammantia spicula, quæ è prætereuntibus voluptatibus contorquebantur aduersùs miserum. Et meritò odit ramos, qui tot ardentia iacula abscondunt; amat penuriam Christi, è qua æterna gaudia parturiuntur.

§. XXV.

Mundialia Idola nil nisi ruinam, & calamitates pariunt cultoribus suis.

IN vituli dedicatione, & conuiuia, & choræas agebant Israëlitæ, quorum voces percipiēs à longè, & confusè Iosue, ad Moysem dicit: *Vlulatus pugnæ auditur in castris*; sanè præclarus vultur in exercitu ludentium præsagiebat iam, imò odorabatur occisionem vicinam. Quid enim Idola mundi citiùs afferant sitis quàm vulnerum gemitus, quàm extremam ruinam? David 2. *Reg.* 5. vidit potentis- 2. Reg. 5.
simum exercitum Philisthinorum contra se. Quid tunc? *Consuluit autem David Dominum; si ascendam contra Philisthæos, & trades eos in manus meas? Qui respondit: Non ascendes contra eos, sed gyra post tergum eorum, & venies ad eos ex aduerso pyrorum, & cum audieris sonitum clamoris gradientis in cacumine pyrorum, tunc inibis prælium: quia tunc egredietur Dominus ante faciem tuam, vt percutiat castra Philisthiin.* Erat ibi lucus ex pyrorum arboribus densissimus, ad quem David mittitur à Deo, vt inde in prælium exeat, Philisthæos sine dubio pe-
remturus. Et cur necessum fuit; quod à pyrorum luco exiret, vt perimeret Philisthæos. Ait Carthus. Carthus.
ibi: *Venies ad eos ex aduerso pyrorum, id est, arborum talium sub quibus posuerunt Philisthini Idola sua, in quibus sperabant: propter quod voluit Dominus, vt inde ab illa parte impugnarentur.* Scatebat lucus ille aris Idolorum plenis, quibus fidebant Philisthini; & meritò hostiles, & contrarios exercitus inter illas aras parari iubet Deus, & quod inde prosiliant in victoriosum certamen, cum Philisthinorum strage; vt clarè pateat, quid pariant Idola suis cultoribus. Sanè ex Idolorum aris certiùs contorquentur iacula, quæ sectatores illorum miserè mactent. Quid homo speras ab Idolis, quæ colis? Exercitus inde hostiles salient, sub quorum telis cadas. Rem explicat historia maximi ducis Decij, qui aduersus Gothos pugnabat. De cuius conflictu agens
Iordanus Episcop. Rabbenæ lib. de rebus Geticis Iord. Epi.
ait: *Venientes ad conflictum illico Decij filium sagitta saucium crudeli vulnere confodit. Hostes inuadit Decius aut mortem, aut vltionem filij exposcens, veniensque ab abrupto Masiæ ciuitatem circumseptus à Gothis, & ipse extinguitur imperij finem vitæque terminum faciens. Qui locus hodie Decij Ara dicitur, eo quòd ibi ante pugnam miserabiliter Idolis sacrificarat.* Itaque locus, vbi perditur funditus Decius, Ara Decij vocatur; quia ibi Idolis sacrificarat, vt notum sit omnibus nil propinquius quàm perditionem cultorum suorum venire ab Idolorum
aris. Dan. 3. incensa fuit fornax, in quam missi sunt Dan 3.
tres Hebræorum pueri; cuius flamma *erupit, & incendit, quos reperit iuxta fornacem de Chaldæis. Angelus autem Domini descendit cum Asaria, & socijs eius in fornacem; & excussit flammam ignis de fornace, & fecit medium fornacis, quasi ventum roris flantem, & non tetigit eos*, &c. Chaldæi ignem adorabant, Hebræi talem adorationem abominabantur, nihilominus ignis Chaldæos perdit, Hebræos seruat; sic enim mundi Idola cultores suos destruunt, spretores autem honorant. Quippe ait Theodor.
Theodor. serm. 8. de Prouid. *ignis ferrea vincula dissoluit, ipsos verò seruauit incolumes, nec ausus est datum sibi alimentum contingere, quin fugit, & terga dedit, ac proprios inuasit cultores, Dei verò seruos illæsos custodiuit.* Expende ab illis: *Proprios inuasit cultores*; quippe hoc primum inuenitur in mundi idolis, quòd suos inuadant cultores, eósque miserè perdant; Dei autem seruos honoratos dimit-
tant. De Sennacherib. ait Isaias cap. 37. *Cum ado-* Isai. 37.
raret in templo Nesroch :: filij eius percusserunt eum,
&c. De quo D. Hieronym. in Naum cap. 1. *De* D. Hieron.
domo Dei tui interficiam; inde punieris, vnde sperabas auxilium. Erit sculptile sepulchrum tuum,

vt inter aras adorantis idola sanguis nefarius fundatur. Sic ibi.

§. XXVI.

A conuiuijs, & compotationibus in dissensiones itur, & rixas.

QVos Iosue putauit vlulatus pugnæ, Moyses asserit esse epulantium clamores, ait enim: *Vocem cantantium ego audio.* Septuag. legunt: *Vocem præcinentium vinum ego audio.* Serarius autem lib. 1. in Iosue cap. 5. quæst. 4. putat legi posse. *Est vox afflictionis.* Et miratur qualia sint plena vino conuiuia; vt quæ afflictiones pariant, & pugnas, & & rixas. Et quando non temulentorum conuiuiis succedunt rixæ? De Alexandro Iudæorum ante Herodem Rege locutus Egesippus lib. 1. cap. 9 ait: *Hos debellandi successus domestica seditio interpolauit, & orta de conuiuijs vsque ad bellum contentio processit. Familiari peste huiusmodi Iudæorum viris, vt de epulari ludo sese in arma excitent.* Hic est finis compotationum, & conuiuiorum, vt inde surgatur ad lites, ad seditiones, ad apertissimas pugnas & cædes mutuas. Quò respiciens Dominus Ierem. cap. 13. sic minabatur popularibus suis: *Ecce ego implebo omnes habitatores terræ huius, & reges, qui sedent de stirpe Dauid super thronum eius, & Sacerdotes, & Prophetas, & omnes habitatores Ierusalem, ebrietate; & dispergam eos virum à fratre suo, & patres, & filios pariter, ait Dominus.* Ecce tibi vt dissensiones, & pugnæ introducantur inter fratres, inter patres, & filios, quid minetur Dominus; nimirum: *Implebo omnes ebrietate*; hoc est, me geram cum illis, quasi cum iis, qui currunt ad compotationes, qui currunt ad vina, vt abundanter, & sine mensura bibant. Qui temulenti, & ebrij irreconciliabiles agunt pugnas fratres aduersus fratres, aduersus patres filij. Sic sic scelesti homines in supplicium suorum facinorum permittuntur à Deo effrænes ire in domos conuiuij, ibique frequenter impleri vino. Ad quid hoc? Ait D. Hieronym. ibi: *Cum ebrij fuerint, disperguntur à societate sui, patresque à filijs, & filij à patribus separantur, vt diuersis polluantur hæresibus, & sub Christi nomine inter se digladientur, & dimicent contra matrem Ecclesiam.* Et quæ bella non nascantur à compotationibus sine mensura, & temulentorum conuiuiis?

Septuag.
Serar.
Egesipp.
Ierem. 13.
D. Hieron.

Exod. 33. Cum ille reuerteretur in castra, minister eius Iosue filius Nun puer non recedebat de tabernaculo.

§. XXVII.

Iuuentus religiosa in templorum cultu virum diuinissimum ostendit.

POst descensum à monte Sinai religiosissimus iuuenis Iosue custodiendo præficitur tabernaculo, quod Moyses extra castra posuerat pro Deo exorando. Ibi noctu diuque consistens nobilis iuuenis, & precationi assiduus, & totus intentus erat, vt dignè ibi Deus coleretur, adeò vt de illo dicatur, *Iosue filius Nun puer non recedebat de tabernaculo.* Quantum hoc erat in iuuene Iosue? Forsan inde in illo diuinam quandam, & super alios homines præstantiam possemus admirari. D. August. lib. 18 de ciuit. Dei cap. 3. ait de rege quodam: *Phegons tamen frater huius Phoronei iunior, cum esset mortuus, ad eius sepulchrum templum est conditum, in quo coleretur vt Deus, & ei boues immolarentur. Credo honore tanto ideo dignum putarunt, quia in regni sui parte, iste sacella constituerat ad colendos Deos: Hac in eo noua mirantes rudes adhuc homines morte obita Deum esse factum, siue opinati sunt siue voluerunt.* Ecce tibi vt populi templorum cultum in Principe suo mirantes, cum supra homines putarunt, & Deum esse factum. Sic templorum religio nobilem iuuenem supra homines extollere valet. Duodenis Iesus *Luc.* 2. relictis parentibus, Ierosolymis mansit, in temploque Dei erat disputans de lege cum doctoribus; ibique inuentus à parentibus ait illis; *Nesciebatis, quia in ijs, quæ patris mei sunt, oportet me esse?* Quippe tanti patris filium oportebat in templi religione immorari. Ex quo sapienter D. Epiphan perdit Hæreticos asserentes Iesum non fuisse Christum, nisi postquam supra illum descendit Spiritus Sanctus in Iordane. Ait enim in cat. Græca D. Luc. *Audiat, & Ebion, quod ab anno duodecimo, non tantum post trigesimum Christus reperiatur mirabilis in sermonibus gratiæ, adeò, vt nefas sit dicere, quod ex quo superuenit in eo Spiritus Sanctus, factus sit Christus. Etenim cum ab infantia sua, & templum, & patrem cognouerit, non vtique merus homo fuit, nec post delapsam in eum columbam Christus est appellatus.* Expende ab illis: *Cum ab infantia sua, & templum*, &c. Quasi inde efficax argumentum sumatur, non fuisse à pueris merum hominem Iesum, sed super omne se sustulisse humanum, qui ab infantia templo immorabatur, eiusque religionem docendo curabat. Nunquàm enim iuuentus sic religiosa templis, non ostendit in viro aliquid supra homines eximium, & Deo vicinum. Sic 1. Reg. 2. *Samuel autem ministrabat ante faciem Domini puer accinctus Ephod lineo*, &c. Aquila putat, Ephod fuisse vestimentum quoddam eximium, quo quidem soli vtebantur Sacerdotes, cum explorare vellent voluntatem diuinam. Sed cum Samuel puer esset, & minimè de genere Sacerdotali, sed Leuitico, vt multis probat D. August. in Glossa, cur datum est illi vestimentum eximium, Sacerdotum proprium, eorum qui Deo approximabant? Ad hanc quæstionem respondet Theodor. sua 8. inquiens: *Est verisimile, quòd Heli cum in Samuele florentem diuinam vidisset gratiam, essetque natus admirabiliter, & intus aleretur in tabernaculo, tanquam sanctum, & Nazaraum, & à Deo petitum etiam admodum iuuenem eo honore impertiuisse* Vel si mauis transferre verba Theodoreti cum Glossa dicit: *Heli videns in eo florentem diuinam gratiam natum admirabiliter, tabernaculo deseruientem, tanquam sanctum, & Nazaraum eo honore illum impertijt.* Quid enim aut eximium, aut sanctum, aut Deo proximum non credatur de iuuene, qui tabernaculo, temploque insistit? De Nepotiano dicebat D. Hieron. in eius epitaph. *Erat ergo solicitus, si niteret altare, si parietes absque fuligine, si pauimenta tersa, si ianitor creber in porta, si sacrarium mundum, si vasa luculenta, & in omnes ceremonias pia solicitudo disposita, non minus, non maius negligebat officium. Vbicumque eum quæreres, in Ecclesia inuenires. Qui basilicas Ecclesiæ, & martyrum conciliabula diuersis floribus & arborum comis, vitiumque pampinis adumbrarit: vt quidquid placebat in Ecclesia tam dispositione,* quàm

D. August.
Luc. 2.
D. Epiph.
1. Reg. 2.
D. August.
Theod.
Theodor.
D. Hieron.

quam visu presbyteri laborem, & studium testaretur. Macte virtute, cuius talia principia, qualis finis erit? Nihil non magnum speretur de iuuene, qui sic templo seruiendo erit assiduus.

§. XXVIII.

Templorum cura, & religio nunquam non auspicatissima imperaturis.

ACcipit Iosue tabernaculi curam cui excubabat, ne prophanaretur; vt enim ait textus: *Non recedebat de tabernaculo*, ne miremur, si inde imperium populi acquirat. Illud enim mihi valde mirandum venit, quod sciens Moyses Iosue ducem, & Imperatorem populi futurum; cui iam exercitum aduersus Amalechitas commendarat, illum patiatur modò in tabernaculo esse diu, noctuque, quasi esset eius æditituus. Nonne de Imperatore futuro gratius audiremus, quòd non recedebat ab arena, ab armorum tractantibus? Cur iis omissis placuit dicere, quòd non recedebat à tabernaculo? Planè nulla res auspicatior potest esse imperaturo, quàm templorum obseruantia, & religio. Titus Liuius lib. 26. locutus de
Tit. Liu. magno illo, & triumphatore Scipione ait: *Ex quo togam virilem sumpsit, nullo die prius, vllam publicam priuatamque rem egit, quàm in capitolium iret, ingressusque ædem consideret; & plerumque tempus solus in secreto ibi tereret. Atque hoc illi ad hominum commendationem, & imperia maxima valuit.* Hæc ethnicus de ethnico iudicat, cui putat profuisse ad imperium, quòd sacris ædibus esset assiduus. Nec falleretur, si religio illa exhibita esset templis Dei veri, & viui: cuius est cultores sacrorum ad imperia extollere; incurios autem malis perimere. Nota est historia illa de arca Dei, quando fuit captiua apud Philisthæos, de quibus triumphans veniebat curru vecta ad populum suum.
1. Reg. 6. Quid tunc? Ait 1 Reg. 6. *Arca erat vsque in die illa in agro Iosue Bethsamitis. Percussit autem de viris Bethsamitibus, eo quòd vidissent arcam Domini; & percussit de populo septuaginta viros, & quinquaginta millia plebis.* Veniebat arca ab hostibus ad populares suos, quibus vt appropinquauit, septuaginta viros principes occidit, de plebeiis autem quinquaginta millia. Et cur arca sic venit exitialis, & principibus, & popularibus suis? Non miror, nam septem mensibus relicta fuerat captiua apud hostes; nec vllus Israëlita tot diebus curauit de reductione, & religione illius, nec desiderauit eius præsentiam, ne miremur, quod ta-
Theodor. libus exitialis sit. Ait Theodor. quæst. 14. *Populus fuit castigatus, vt qui noluerit pro arca adire periculum, & septem menses cùm reliquerit apud alienagenas, & pro ea bellum non susciperet.* Sic pereant, qui sacrorum prophanationem sustinent, nec æstimant diu abesse à sacris. Maximus dux Mascezil dum sacrorum religioni fauit, ineluentam victoriam obtinuit; postquam elatus non veritus templi religionem, inde iussit educi quos-
Paul. Or. dam ad supplicium. Quid inde? Ait Paulus Orosi. lib. 7. cap. 36. *Sanè idem Mascezil elatus rerum secundarum insolentia, posthabito sanctorum consortio, cum quibus antea Deo militans vicerat, etiam Ecclesiam temerare ausus est, atque ex ea quosdam non dubitauit extrahere. Secuta est pœna sacrilegum. Nam eisdem superstitibus, atque insultantibus quos ab Ecclesia ad pœnam protraxerat, post aliquantum tempus solus, & ipse punitus est: probauitque in se vno, ad vtrumque semper vigilare iudicium, quando, & cum sperauit adiutus, & cum contempsit, occisus est.* Venit equidem de templi prophanatione ad extremam ruinam, qui de eius obseruantia venerat ad triumphum.

Ex Num. 11. Statimque Iosue filius Nun minister Moyses, & electus è pluribus ait: Domine mi Moyses, prohibe eos, &c.

§. XXIX.

A vera virtute, & humilitate deuiat, qui amat solus esse in diuinis.

SEptuaginta viri per manum Moysis Deo offerendi erant, vt eius spiritu implerentur; quorum duo non accesserunt ad Moysem, sed cum in castris essent, ibi prophetare cœperunt Dei spiritu correpti. Id vbi resciuit Iosue, viditque illos prophetare non per manum Moysis, zelo motus aiebat: *Domine mi Moyses, prohibe eos.* Vir alioquin præclarus, & electus è pluribus, in hoc paulisper caligauit, non sustinet alios à sua schola clarere donis diuinis. Crede mihi, licet multis clarus existas, dum alios in diuinis claros non pateris, ab humilitate deuias, & virtute. Ait Nazianzen. Nazianzen. orat. 26. *Ego certè humilitatis, ac modestiæ laudem huic demum tribuerim, non qui de seipso pauca, idque apud paucos, & rarò commemorat, nec qui inferiorem humiliter affatur, sed qui parcè, ac moderatè de Deo loquitur, ac quædam proloqui, quædam premere, & retinere, quorundam etiam inscitiam fateri nouit, atque ei sermone cedit, cui loquendi munus commissum est, ac nonnullos vberiore spiritus gratia præditos, & contemplatione altiùs prouectos esse æquo animo patiatur. Turpe est profectò in veste, ac victus ratione non sublimiorem, sed viliorem eligere, ac genuum callo, lachrymis, ieiuniis, vigiliis, chamæuniis, labore, atque omni corporis maceratione humilitatem præse ferre, ac propriam infirmitatem agnoscere; in diuinis autem disputationibus principatum, & tyrannidem sibi vendicare,* &c. Expende illa veræ virtutis signa, veræque humilitatis, nimirum: *Nonnullos vberiore spiritus gratia præditos, & contemplatione altius prouectos esse æquo animo patiatur:* quippe dum non pateris, alios tibi esse in diuinis gratus, & muneribus vel pares, vel superiores, minimè humilis es, veraque in eo virtute cares: licet alioquin ieiuniis, vigiliis, lachrymis, omnique corporis maceratione clareas. Quis ignoret tumidi Pharisæi ieiunia, decimarum solutiones? Bis in Sabbatho ieiunabat, omnium bonorum decimas largiebatur, & inter has virtutes reus inuenitur. Et vnde reus? Ait ipse Luc. 18. *Deus gratias ago tibi, quia non sum, sicut* Luc. 18.
cæteri homines. Circa quæ D. Bern. tract. de Gradi- D. Bern.
bus humilitatis, dicit; *Gratias Deo agit, non quia bonus, sed quia solus.* Reprobus animus non æstimabat in se virtutes, quæ in aliis apparebant; non patiebatur, alios esse sui similes in diuinis donis. Hoc enim solum referebat acceptum Deo, in quo ipse esset solus. Quàm longissimè hæc affectio distat à Iesu saluatore nostro, qui in malis solitarius est, sic in bonis curat non esse solus! Matth. 3. di- Matth. 3.
cit: *Baptizatus autem Iesus confestim ascendit de*

aqua, & ecce aperti sunt ei cœli, & vidit spiritum Dei descendentem sicut columbam super se. Et ecce vox de cœlo dicens, Hic est filius, &c. Ascendit Iesus de aqua, & illi adsunt Pater, & Spiritus Sanctus; ascendit de terra in crucem, & ibi relictus est solus. Et cur in cruce solus, in Iordane Patrem, & Spiritum Sanctum habet socios? In Iordane totus gratiosus sanctificans aquas suam gloriam ostendebat apertis thesauris cœlorum. In gloriis autem
D. Ambr. amabat non esse solus. Pulchrè ait D. Ambr. serm 4. de Epiphan. *Adest ergo Deus Pater, cum baptizatur Dominus, adest & Spiritus Sanctus: Videte Saluatoris beneuolentiam, qua solus se in passione contumelijs subdidit; in lauacro solus gratiam non quæsiuit: vult participes esse gloriæ.* Proh vera humilitas, & virtus Saluatoris nostri, qui in ostensione gratiarum diuinarum amat habere consortes, & gaudenter sustinet non esse solum!

§. XXX.

Non ita attendendum peccatis proximorum, vt eorum virtutes obliuiscamur.

Serar. PEccauit Iosue volens, prohetas à Moyse prohiberi, vt putat Serarius lib. 1. in Iosue cap. 7. quæstion. 6. sed eius errorem narrans textus ait: *Iosue minister Moysis, & electus è pluribus ait: Domine mi Moyses, prohibe eos.* Expende elogium illud Iosue in præsenti datum, nimirum, *electus è pluribus*; sæpè aliàs textus meminit Iosue, & in magnis, clarissimisque eius facinoribus, nunquam tamen illum electum è pluribus vocauit. Nunc solùm cum ostenditur errans, dicitur electus è pluribus. Et cur non cum detriumphat Amalechitas, nec cum tabernaculo assidet, nec cum murmuratoribus obsistit, sed cum inuidit prophetantibus, tanto elogio debuit nominari, vt electus è pluribus dicatur? Sanè diuinus Spiritus, in recensendo Iosue errore, voluit simul docere, non ita esse attendenda proximorum peccata, vt non magis eorum virtutes, & merita attendantur,
Genes. 19. quibus merentur, & extorquent laudes. Sic Genes. 20. Abrahamus ingrediens ad Regem Geraræ, dixit de Sara vxore sua, *Soror mea est.* Ob quod valde insultat Faustus Manichæus in sanctum virum, quod metu mortis mentitus est apud Regem.
D. Ambr. Contra quem sapienter ait D. August. lib 22. c. 34. *Nonnulli quidem non calumniosi, & maledici, sicut Faustus, cum hoc Abrahæ factum considerarent, visum est eis, quod à firmitate fidei subdefecerit, atque titubauerit, & timere mortis, sicut Dominum Petrus, ita iste negauerit vxorem. Quod si ita necesse est intelligi, peccatum hominis agnoscerem; nec ideò cuncta eius merita deleta, atque obliterata censerem.* Diabolicus Fausti spiritus peccatum suspicatus in Abrahamo, nihil aliud illius meminit; at sanctus Spiritus in Augustino, etiam si peccatum Abrahami fassus esset, non obliuisceretur viri illustria merita; & magis eius merita miraretur, & laudaret,
Eccl 41. quàm pungeret peccatum. Monebat Ecclesiasticus
Paul. de Pas. cap. 41. *Non est bonum omnem reuentiam obseruare.* Paulus de Pacios, & alij legunt: *Non est bonum omnem irreuerentiam obseruare.* Pro quo ait Carthus.
Carthus. ibi: *Non expedit considerare in alio, quidquid reprehensibile est, ob id ei irreuerentiam exhibere.* Crede mihi non venit à Dei spiritu, quòd tantus sis in notandis erroribus fratrum, & proximorum; vt viso iis non memineris virtutes eorum; ob quas mereantur laudari, & celebrari, comiterque, & reuerenter tractari. Spiritus enim Dei sic tangit hominum infirmitates; vt totus sit in virtutibus eorum extollendis, laudandis. Væ autem illi, qui laudabilia proximorum obliuiscens, magis pascit oculos suos in eorum infirmitatibus. Mirabar seuerissimam sententiam Dei aduersus vxorem Loth. De qua Genes. 19 *Respiciensque vxor eius post se, versa est in statuam salis* Acceperat hæc mandatum, Gen. 19. ne ad ea, quæ post se erant in Sodomis, respiceret: & Eua acceperat mandatum, ne comederet de arbore: Vtraque mandatum fregit; sed Eua adhuc viuit post mandatum fractum; vxor Loth statim interiit versa in statuam salis. Et quando Eua non statim periit, cur necessum fuit, quòd vxor Loth periret statim? In Sodomis nihil aliud erat, nisi Sodomorum clades, & miseriæ; quare meritò è viuis eradicatur illa, quæ ad Sodomam respiciens cladium, & miseriarum visu pascebatur. Ex quo prudentissimè monet Prudentius in Harmatiginia. Prud.

Nemo memor Sodomæ, quæ mundi forma cremandi est,
Vt semel è muris gressum promouerit, ore
Post tergum verso, respectet funera rerum.

Et quidem exitialis affectus est ille, quo quis semper proximorum funereas res prospectat, non nisi cineres, & carbones, & maculas eorum mēte tractet. Quid perniciosius, quàm illorum ingenium, quod semper intentum est in fœtidis antiquorum ossibus euoluendis, in proximorum maculis scrutandis? Fallar, nisi ij statim debeant à viuis exterminari. Vide supra lib. 6. cap. 5. §. 15.

Ex Num. 14. At verò Iosue filius Nun, & Caleb filius Iephone, qui & ipsi lustrauerant terram, sciderunt vestimenta sua, & ad omnem multitudinem filiorum Israël locuti sunt. Terra, quam circuiuimus, valde bona est; si propitius fuerit Dominus, inducet nos in eam, & tradet humum lacte, & melle manantem. Nolite rebelles esse contra Dominum, &c.

§. XXXI.

Nuditas, & abiectio ob fugienda vitia non opprobrio, sed gloriæ est, vel Principibus.

MIssi duodecim exploratores à Moyse in terram promissionis post reditum suum tanto terrore impleuerunt populum; vt minimè vellent pergere, sed murmurantes in Deum vellent redire in Ægyptum. Quorum infidelitati sese opponunt duo clarissimi Principes Iosue, & Caleb; de quibus ait textus: *Sciderunt vestimenta sua, & ad omnem multitudinem filiorum Israel locuti sunt.* Ecce tibi duo clarissimi viri scidunt vestimenta sua, & in vestibus laceris, & scissis sese opponunt multitudini. Cur non magis cauent sic laceratis vestibus apparere coram populo? Equidē vel mediocris homo in vestibus laceris, & ruptis nō audet coram procedere; cur hi non magis verecundantur in nuditate sua? Erat hæc nuditas in illis ob vitanda peccata, & popularem perfidiam; quæ non poterat esse verecundiæ, & opprobrio, sed gloriæ, & splendori. Componite modò duos etiam clarissimos viros Adamum, & Iosephum; qui ad eam necessitatem

tatem deuenerunt, vt vestibus carerent. Adamus Genes. 3. ait: *Timui, eo quòd nudus essem, & absconds me.* De Ioseph ait Genes. 39. *Qui relicto in manu eius pallio, fugit, & egressus est foras.* Ille sic verecundatur de nuditate; vt sese absconderet, ne videretur; hic audet nudus sine pallio foras prodire. Et quando ille sic nuditatem erubescebar, cur hic non veretur foras prodire nudus? In illo peccatum erat nuditatis causa, & ideò non miror, quod erubescat apparere; in hoc peccati depulsio, & fuga nuditatem causabant, & ideo non rubori, sed gloriæ erat illi nuditas. Vt dicat Theodor. serm. 8. de Prouid. *Nudus exilyt Ioseph solo temperantiæ, vel castitatis velamento amictus, nec enim vt Adam post transgressionem, pudore suffusus est, sed qualiter hic ante peccatum circa nuditatem corporis affectus fuit, taliter hic quoque affectus exiuit.* Nuditas ex peccato orta Adamum pudore suffudit; non sic Iosephum, qui vt nuditatem amplexatus fuit, vt peccatum fugeret, sic illum nudum gloria impleuit, non pudor. Magnus equidem pudor, magna ignominia est, quod homo nobilis nudus, & pauper sit, quando illa nuditas, & paupertas orta venit ex vitiis, ex prodigalitate, ex luxuria. At quòd vir nobilis in paupertate, & nuditate sit ob vitia peccatáque repulsa; id ad magnam gloriam, & commendationem facit illius. Aiebat ille ad exprimendam extremam miseriam suam Luc. 15. *Ego hic fame pereo.* At Dominus de se aiebat Luc. 9. *Filius hominis non habet vbi caput suum reclinet.* Quid ais Domine? Cur non magis vereris tantum paupertatem ostendere? Cur non magis refugis ab illa paupertate, quæ adeò prodigum illum infamabat? Non paupertas infamabat prodigum, sed paupertas orta ex luxuria, ex prodigalitate; quæ autem opponitur peccatis, & vitiis, hæc magis extollit Dei filios. Hinc Theodotus hom. de Nat. in Append. 5. Concil. Ephes. cap. 2. *Vides paupertatem tantarum factam diuitiarum matrem. Cur indignam dicis Deo, quæ tantorum bonorum facta probatur occasio? Cur passionem indignam dicis Deo, quæ soluit diaboli tyrannidem? Cur mortem indignam dicis Deo, qua Deus nequitiam dæmonis triumphauit? Noli detrahere abiectioni, qua tyrannis diabolica destructa est. Noli exprobrare, quia casus palmis, per aquas à peccatis homines liberauit.* Quid pulchrius? Sic per omnia abiecta, & vilia, & paupera, & contumeliosa discurrit; necquid horum non putat gloriosum Dei filio, quando ob exterminanda vitia desumitur. Vna est enim causa, quæ facit indecorum homini, nimirum, quæ ex causa peccati. Quæ autem peccata delet, vitia obliterat, ea, vel in summa nuditate, & vilitate gloriosum hominem facit.

Genes. 3. Genes. 39. Theodor. Luc. 15. Luc. 9. Theodot.

§. XXXII.

In re virtutis parem habere ne fugias.

QVid homo non facit vt sit solus in facinoribus, in gloriis mundialibus? Quorum consortium non fugit in gloria? Etiam fratrum, etiam parentum consortia abominatur. At vt in præsenti ventum est eò, vt peccatoribus, Deique rebellibus obsistatur, ait textus: *Iosue filius Nun, & Caleb filius Iephone sciderunt vestimenta sua, &c.* Duo inclyti iudices insurgunt in peccantes, duo pro Deo, & virtute stant, neuterque eorum refugit habere suæ virtutis parem. Proh Deus immortalis! quàm est hoc virtutis proprium, ne par refugiatur! Cant. 4. *Dentes tui sicut greges tonsarum, quæ ascenderunt de lauacro omnes gemellis fœtibus.* Ecce tibi christianorum gregum fœtus, vt omnes gemelli dicantur: non enim in illis primatus vllus, non primogenitorum supercilium, quod vel fratribus primas rapit; sed omnes gemelli, hoc est, in omnibus curant esse pares. Vt dicat Gillib. Abbas serm. 27. in Cant. *Ideò dicuntur gemelli, quia fides nullis gradibus separat, quos æque regenerat. Alioquin qui nesciunt esse gemelli, effecti sunt nulli; & locum occupantes primum, iam nec habent nouissimum.* Meritò à virtutis excluduntur aluo, qui in re virtutis sic primas appetunt, vt prorsus excludanr fastidianrque comparem. Nihil magis tibi cauendum, quàm primas valle habere solitarius. Machabæor. lib. 2. cap. 7. sistuntur Tyranno septem fratres validissimi, qui etsi ætate corporis inæquales, vno ore religionem patriam profitebantur. Quid tunc tyrannus? *Iussit ei, qui prior fuerat locutus, amputari linguam, &c.* Ecce tibi vt primogenitus frater primas in martyrio fert? An quia & cæteri minores erant in re tantæ virtutis? Absit; imò & ipse omnes sibi pares putat. Sic de illo ait D. Ambr. lib. 2. de Iacob cap. 11. *Iussit maximum natu eligi. At ille ridens: Rectè, inquit, naturæ ordinem seruas. Sed cur Dei legem temerandam putas? Et proprietate quidem omnes maximi sumus, sed tamen a me inchoatum gaudeo.* Expende illud: *Proprietate omnes maximi sumus*; in natura & ætate se primum & maximum fatebatur; at in re pietatis & virtutis omnes sibi æquales & pares admittit; nec refugit pares habere in martyrij facinore, quos minores agnoscebat in natura. Hinc Paulus Actor. 26. ait: *Opto apud Deum, & in modico, & in magno, non tantum te, sed etiam omnes, qui audiunt me, omnes fieri tales, qualis ego sum.* Circa quæ verba D. August. tract. 8. in epist. Ioann. fatur: *Audi Apostolum dicentem de visceribus charitatis; vellem omnes homines esse sicut me ipsum. Quomodo volebat omnes esse? Æquales. Ideo erat omnibus superior, quia charitate optabat omnes æquales* Inde se se maximè extollebat virtus Pauli, quòd vniuersos sibi in virtute & pietate optabat pares & æquales.

Cant. 4. Gil. Ab. 2. Mach. 7. D. Ambr. Act. 26. D. Aug.

Num. 27. Dixit Dominus ad Moysem: Tolle Iosue filium Nun; virum, in quo est spiritus; & pone manum tuam super eum. Qui stabit coram Eleazaro Sacerdote, & omni multitudine, & dabis ei præcepta cunctis videntibus, & partem gloriæ tuæ, vt audiat eum omnis, &c.

§. XXXIII.

Valentia & animositas, aduersus iniquitatem, ad principatum ex Deo contendit.

SOlicitus Moyses de successore eligendo Deum summis precibus exorat, vt sibi idoneum principem futurum ostendat. Cui Dominus: *Tolle Iosue filium Nun; virum, in quo est Spiritus, &c.* Propterea Iosue à Deo designatur in principem, quia dicitur in eo spiritus esse. Sed quid intelligitur nomine spiritus, quo quis aptatur ad imperium? Alij alia dicunt in præsenti, mihi euidentissimum est, per hunc spiritum animositatem intelligi, qua quis

quis posthabito quouis discrimine sese contra sceleratos pro Deo, & virtute ostendit. Quo spiritu maximè pollebat Iosue, dum aduersus decem exploratores, & concitatum populum scissis vestibus se opponit, nihil veritus, vt vidimus ex Num. 14. Quem spiritum sic requirit Dominus in Principibus suis, vt à principatus desiderio amoueat carentes illo. Ait enim Ecclesiasticus cap 7. *Noli quærere fieri iudex, nisi valeas virtute irrumpere iniquitatem, ne forte extimescas faciem potentis*, &c. Ecce tibi, vt ad principatum vel desiderandum in primis requirat Deus illos spiritus, idest, illam animositatem, qua nulla potentium discrimina timeantur, quominus impietates, & iniquitates de medio tollantur. Qua animositate Iouinianus ille imperium sibi ex Deo impetrauit. Ait enim Theodor. lib. 4. Historiæ cap. 1. quod post mortem Iuliani *exercitus in vnum congregatus Iouinianum postulat Imperatorem, qui neque dux, neque ex eorum numero, qui secundas post duces obtinebant, fuerat; sed tamen vir apprimè nobilis, illustris, & multarum rerum causa insignis. Nam corpore robustissimo fuit, animoque excelso: quin etiam in bello gerendo solebat, & in acrioribus certaminibus facile primas ferre. Porro contra impietatem liberè loquebatur, tyranni potentiam contemnebat, animi propensione conseruatoris martyribus coniungebatur. Itaque duces consensum exercitus velut suffragationem diuinam arbitrati producunt in medium præstantissimum illum virum*, &c. Et quando Iouinianus, nec dux erat, nec secundus à ducibus, sed miles quidam gregalis: quæ virtus illum ad imperium contemptis ducibus traxit? Aiunt illa: *Porro contra impietatem liberè loquebatur, tyranni potentiam contemnebat*, &c. Itaque, gregalis miles ad imperium sibi gradum velocissimum fecit, illa animi magnitudine, qua tyranni potentiam contemnebat, & liberè contra impietatem loquebatur, & à parte virtutis semper stabat, quamuis hanc videret à potentissimis impugnari. Nec duces nobilissimi detrectarunt militis gregarij imperium subire, cum electioni non dubitarunt diuinitatem fuisse suffragatam. Et quidem Dei est principatum dare iis, qui non verentur spretis discriminibus irrumpere contra iniquitatem. Accipite alium ex tribuno Imperatorem factum eisdem gradibus; is fuit Valentinianus, qui fuit tribunus Iuliani Apostatæ. De illo enim ait Theod. lib. 3. Histor. cap 14. *Cum amens ille, ac stupidus tyrannus Iulianus in fanum Fortunæ choreas ducens ingrederetur, & aditui vtrinque ad ianuas consisterent, vt introeuntes aqua lustrali, vt ipsi opinabantur, expiarent, tribunus Valentinianus Imperatorem præcedens, qui huius rei gratia vtrumque imperium consecutus est, vbi videt guttam aquæ sua chlamydi aspersam, pugnis cedit adituum, séque inde non expiatum, sed turpi labe pollutum ait. Quod factum execrabilis tyrannus conspicatus, eum ad castellum in solitudine situm releganit, ibique vitam degere iussit. At Valentinianus, anno & paucis mensibus interiectis imperium tanquam suæ confessionis mercedem obtinuit.* Non sustinuit bonus tribunus aspergi, vel guttula aquæ idolis sacræ; & asperiorem suum coram ipso tyranno pugnis percussit; quod facinus tyrannus quidem exilio mulctauit, at Deus, qui de stercore eleuat suos pauperes, illum de exilio ad imperium traxit. Sic Deus eleuat ad principatum eos, in quibus spiritus est, nimirum in quibus est animositas, qua valeant obsistere iniquitati.

Num. 14.

Eccles. 7.

Theod.

Theodor.

§. XXXIV.

A Dei magno fauore, & gratia venit, quòd nec tu, nec tui eleuemini ad dignitatem, cui idonei non estis.

NOn prætereunda est lectio Sepuag quæ vbi noster posuit: *Tolle Iosue filium Nun*, legit ipsa: *Sume ad te ipsum Iosue filium Nun*, &c. Et ex Hebræo ait: *Tolle tibi Iosue filium Nun*: quasi in electione Iosue prospiciatur Moysi, & familiæ eius. At Moyses habebat filios, & habebat consobrinos filios Aaronis fratris sui. Qualis ergo vtilitas, aut gratia Moysi erat: quòd filij eius, & consobrini repellantur, & prorsus à cognatione, & tribu extraneus eligatur in Principem? Nonne magis sibi assumeret filios, aut cognatos in Principes? Absit; qui enim idonei non sunt principatui, vt certè non sunt, qui non tales iudicantur apud Deum, à magna Dei gratia, & fauore illis, & familiæ facto venit, quòd minimè principatum accipiant. Erat Samuel in domo Isai cum olei cornu vncturus ex filiis eius regem Israël 1. Reg. 16. adduxit pater maiorem natu, & alios sex præstantes iuuenes, è quibus magna sperabat pater, qui omnes repulsi sunt. Quippe ait textus: *Adducit itaque Isai septem filios suos coram Samuele; & ait Samuel ad Isai, Non elegit Dominus ex istis.* Quanta hæc iniuria, quantum malum parenti, & familiæ, & filiis, quod septem præstantissimi iuuenes repellantur à principatu? An hoc non fuit in eorum malum? Imò in eo ostendebatur Dei gratia, & maximus eius in familiam fauor. Accipite D. Basilium Seleuc. fantem orat. 14. *In omnes iacit Samuel oculos, & quo mitteretur gratia, præstolabatur. Conspectum hominem humanus mensus oculis mirabatur, sed gratia, quod videbatur, repudiabat, decreti diuini gnara. Samuel cornu interuertens reiectaneum eligere cogebat. Sed oleum fluere recusabat, & fluxa natura sursum retinebatur, gratiæ legibus obsecuta.* Expende hoc: *Gratiæ legibus obsecuta*; dum enim vnctio non properabat ad immerentes, dicitur gratiæ legibus obsecuta. Sed quæ gratia erat non vngere in reges, strenuos iuuenes? Equidem quando illi inidonei putabantur ad regnum; non rigoris, sed gratiæ, & fauoris erat, quòd non acciperent regni clauum. Benedicturus Isaac filio suo Esau ait: *In pinguedine terræ, & in rore cœli desuper erit benedictio tua. Viues in gladio, & fratri tuo seruies.* Qualis hæc benedictio, quæ maiorem natu regno spoliat, & iubet seruire fratri suo? An potest à benedictione prouenire, quòd quis principatu spolietur, & addicatur seruituti? Planè si Esau tyrannici mores spectentur, eiusque insufficientia regno, certum erit, quòd de magna benedictione, & gratia Dei veniat, quòd ille maneat intra subditorum fortunam, & minimè principatum possideat. Ait D. Amb. epist 20. *Bonus pater seruauit seniori filio benedictionem, vt eum seruum faceret fratris sui, non quò familiam suam degeneri vellet seruituti addicere, sed quia is, qui regere se non potest, & gubernare, seruire debet, & subditus esse prudentiori, vt eius regatur consilio, ne sua stultitia præcipitetur. Pro benedictione igitur huiusmodi confertur seruitus. Denique inter bona annumeratur, inter collatam terræ vbertatem, & rorem cœli à summo.* Non solùm à Dei benedictione, & gratia venit; sed inter maxima bona ei collata numeratur, quòd ineptus principatui, eo spolietur, & relinquatur inter subditos. Quando

Septuag.

1. Reg. 16.

Basil. Sel.

Genes. 27.

Ambr.

enim

Prou.26. enim non est lethalis dignitas indigno? Ait Prouerb. 26. *Sicut qui mittit lapidem in aceruum Mercury: ita qui tribuit insipienti honorem.* Quæ sic apud Septuag. leguntur: *Sicut, qui ligat lapidem in funda; ita qui tribuit*, &c. Comparatur tribuens honorem indigno cum eo, qui lapidem ponit in funda ad percutiendum. Sed quid simile habet, quòd tribuas indigno honorem cum eo, quod rotes in funda lapidem ad percutiendum? Cum lapis sine consideratione, & prudentia rotatur in funda, & ei, à quo mittitur, & in quem mittitur, periculosus est: sic cum dignitatem, & honorem tribuis alicui nulla habita ratione meriti, & aptitudinis, & tibi, & illi rem periculosam facis, non minus, quàm si in illum conjiceres fundâ lapidem. Ait D.Ambr. epist 7. *Qui deligat lapidem in fundibulo similis est ei, qui dat insipienti claritatem; se ipsum vulnerat, atque sibi potius, dum intorquet lapidem, affert periculum. Certè sicut tormento acerbatur, & geminatur malum saxi ruina, sic insipientis in libertate ruina vehementior est. Recidenda igitur insipientis potestas, seruitus enim ei conuenit.* Caue, qui potens es, ne indignis, ne immerentibus tribuas dignitates; non enim aliter venit honor indigno, quam si veniret illi iaculum contortum à validissimo aduersario.

Septuag.

D.Ambr.

§. XXXV.

Ille suam dignitatem Deo acceptam referat, qui virtutes ad illam requisitas adimplet.

ECcce tibi quem Deus designat principem populi Israëlis, nimirum illum, *in quo est spiritus.* Et qui spiritus? Cornelius noster putat nomine spiritus designari vniuersas virtutes, & dotes necessarias principi. Sic etiam Serarius lib. 1. in Iosue cap 9. quæst. 8. Et quidem necessum erat illis omnibus pollere, qui à Deo eligebatur in Principem; suamque electionem acceptam referebat Deo vni. Ait Plinius de suo Trajano, in Panegyr. *Enituit aliquis in bello, sed obsoleuit in pace. Alium toga sed non & arma honestarunt. Reuerentiam ille terrore, alius amorem humanitate captauit. Ille quæsitam domi gloriam in publico, hic in publico portam domi perdidit. Postremo adhuc nemo extitit, cuius virtutes nullo vitiorum confinio læderentur. At principi nostro, quanta concordia, quantusque concentus omnium laudum omnisque gloriæ contigit, vt nihil seueritati eius hilaritate, nihil grauitati simplicitate, nihil maiestati humanitate detraheretur? Iam firmitas, iam proceritas corporis, iam honor capitis, & dignitas oris ad hoc ætatis indeflexa maturitas, nec sine quodam munere Deorum festinatis senectutis insignibus ad augendam maiestatem ornata cæsaries, nonne longè lateque Principem ostentant? Talem esse oportuit, quem non bella ciuilia, nec armis oppressa respublica, sed pax, & adoptio, & tandem exorata terris numina dedissent. An fas erat nihil differre inter Imperatorem, quem homines, & quem Dei fecissent?* Hoc ethnicus homo putauit debere esse insigne eius Principis, qui Deo acceptum referret principatum; nimirum quòd omnibus virtutibus, omnibus tam animi, quàm corporis dotibus esset clarus. Dicebat Dominus ad Samuelem 1. Reg. 16. *Mittam te in Bethleem ad Isai: Prouidi enim in filijs eius mihi regem.* Et qualem regem? Cur non explicas Domine prouisi à te Regis virtutes? Repellebas à te Regem Saulem

Plinius.

1.Reg.16.

ob prauos eius mores, cur non explicas, si rex prouisus sit Sauli dissimilis? Iam explicat dicens, *prouidi mihi regem*, vbi enim Deus fatetur regem esse opus electionis, & promissionis suæ, sufficienter explicatum manet, quòd ille respondere debeat omnibus regalibus dotibus, & virtutibus. Vt dicat D.Basil. Sel. orat. 14. *Deus adolescentem manifestat, & cum propheta de propheta loquitur. Vidi, ait, animam gratiæ receptricem, vidi animam ad spiritus receptionem bene comparatam: ornauit figmentum meum rebus bene gestis, adiunxit ad artem creandi meam animi decus. Hunc prouidi mihi regem.* Expende illud, *adolescentem manifestat*; quippe Deus tantum dixerat, quòd in filiis Isai prouiderat sibi regem, qualiter ergo iis solis verbis manifestabatur adolescens? Sanè eò solum quòd diceretur vnus è filiis Isai designatus à Deo in regem, iam quasi digito demonstrabatur, qui adolescens esset, nimirum, qui omnibus tam animi, quàm corporis regiis dotibus splendescebat, qui animo, & corpore diuinis gratiis, & virtutibus ornabatur. Præcedat enim in electo à Deo, necessium est, regiam coronam, & spiritus, & decus regale. Id quod in ipso Dauid patuit, de quo ait 1. Reg. 16. *Tulit ergo Samuel cornu olei, & vnxit eum in medio fratrum eius, & directus est spiritus Domini a die illa in Dauid.* Caietanus ex Hæbræo legit: *Et prosperatus est spiritus Iehoua in Dauid.* Quid est, Prosperatus est? Ipse explicat, dicens: *Internum donum diuini impulsus appellatur spiritus Iehoua prosperos habens successus in Dauide à die illa.* Itaque diuini impulsus in Dauide nullam patiebantur pro tunc repulsam, sed prosperos successus habebant, dum ille per omnes currebat virtutes, & dotes regno dignas. Quò aspiciens Carthus. ait: *Reor spiritum esse intelligendum de infusione Spiritus Sancti quantum ad dona, seu incrementa gratiæ gratum facientis, & gratiæ gratis datæ, per quæ Dauid de die in diem magis aptus reddebatur ad regnandum.* Itaque cum regnum Dauidi traditur, illi vnctio datur, vbi simul illi infunduntur Spiritus Sancti dona, tam quæ ad gratiam gratum facientem pertinent, quàm quæ pertinent ad gratias gratis datas, in quibus adolescens exercebatur, & dum per omnes gratias, & virtutes currit, regno ex Deo excipiendo aptatur.

Basil.Sel.

1.Reg.16.

Caietan.

Carthus.

§. XXXVI.

Principatum, qui sola coactus obedientia acceptat, præstantissimus est.

IVbet Deus Moysi, vt Iosue adducat coram Eleazaro, & multitudine, & tunc ait: *Dabis ei præcepta cunctis videntibus.* Ex Hebræo legit Caietan. *Præcipies ei in oculis eorum.* Et quid in illo casu præcipiet ei? Non aliud, quàm vt principatum accipiat. Decebat iam tunc Iesum illum Naue, & Iesuitarum exemplar, sic esse animo comparatum, vt principatus refugeret, nisi obediētia ad illos cogeretur ire. At enim Caiet. ibi: *Præcepto publico compellendum Iosue ad principatum censet Deus. Nā dicendo, & præcipies ei, & nihil aliud præcipiēdo explicando, ad susceptionem officij refert præceptum publicum, vt videant omnes, quod non vsurpat sibi principatum Iosue.* Sic amauit Deus, vt in Iesu Naue raderetur omnis suspicio ambitus, vt publicum illi iniungi voluerit præceptum de acceptando principatu. Hanc enim posuit normam præstantissimorum Principum, qui non aduolēt ad dignitates,

Caietan.

Idem.

sed potius ad illas ferantur obedientia coacti. De regalissima auium aiebat Iob cap. 39. *Nunquid ad praceptum tuum eleuabitur Aquila* Non enim otiosè in sola Aquilæ eleuatione meminit præceptum Dei; sed vt ostendat, quàm proprium debeat esse præstantissimorum Principum, quòd non nisi de præcepto Dei cogente ad dignitates veniant. Quòd in suo Trajano extulit ethnicus homo Plinius in Paneg. aiens: *Nihil hic, vt Imperator fieret, agitauit, nihil fecit, nisi quod meruit, & paruit. Paruisti enim Cæsar, & ad principatum obsequio peruenisti, nihilque magis à te subiectis animi factum est, quàm quod imperare cæpisti. Vt verò ad te fortuna tua nuntius venit, malebas quidem hoc esse, quod fueras, at non erat liberum. At non obsequeris Principi ciuis, legatus Imperatoris, filius patri? Vbi deinde disciplina? Vbi à maioribus traditum, quodcunque Imperator munus iniungat, æquo animo subeundi? Eodem posse putes illum vti iure cum ad imperium reuocet, quo sit vsus cum ad exercitum miserit, nilque interesse ire Legatum, aut redire Principem, nisi quod maior sit obsequij gloria, in eo quod quis minus velit. Augebat authoritatem iubentis in summum discrimen authoritas eius adducta, vtque magis parendum imperanti putares, efficiebatur eo, quod ab alijs minus parebatur.* Sic Plinius suum commendat Traianum, quòd minimè ascendisset Imperij thronum nisi coactus obedientia maioris.

Iob 39.

Plinius.

§. XXXVII.

Hoc in primis Principibus mandatur à Deo quod sui obliuiscantur, vt populis prouideant.

DVm Moyses eligit Iosue in Principem, iubet Deus, vt illi præcepta imponat coram omnibus, dicens: *Dabis ei pracepta cunctis videntibus.* Et vt benè notat Oleaster, mandantur dari præcepta Iosue principi futuro, sed non dicuntur res, de quibus præcepa sint. Philo eò tendisse præcepta putat, vt benè consuleret Reipublicæ. Addiderim ego præcepta fuisse ei imposita, vt sui obliuisceretur, attendens inferiorum suorum commodis, ac saluti. Huc enim spectant prima à Deo data principibus præcepta; hæc plenissimè obseruauit Iosue, adeò sui oblitus, & suis attentus, vt in diuisione terræ acquisitæ, omnibus ditatis, nihil sibi reseruarit, vt videbimus infra. Et planè hoc habent vniuersi Principes, qui præcepta diuina sequuntur in principatu suo, quod nimirum sui, suæque naturæ obliuiscátur, vt suis prouideant. De primis illis mũdi gubernatoribus locutus Genes. 1. ait: *Fecitque Deus duo luminaria magna; luminare maius, vt præesset diei; luminare minus, vt præesset nocti.* Et hoc mihi semper magnam admirationem faciebat, quòd inferiorum dominatura astra ignea fierent, & in altissimo cœlo constituta; quando flammantium omnium natura est ferri sursum, & ab infimis fugere. Quòd videre potes in face accensa, cuiùs flammas nulla vi cogere potes, vt deorsum ferantur; quin potius si versus terram facem inuertas, ipsæ nihilominus flammæ reluctantur, & superiora petunt, ascendentes per pabulum ipsum. Quòd cum ita sit, cur Domine flammantia astra Solis, & Lunæ constituis, vt dominentur inferioris mundi? Eorum natura videtur ferri sursum, inferiora fugere, quomodo ergo poterit esse bonus gubernator, qui subiectos fugiat, & sola quærat consectanea sibi? Potest fieri vt à bono Deo ordinentur talia astra in præfecturas mundi relictis naturis suis? Absit, imò eo ipso, quòd in præfecturas mundi fiunt, adest illis præceptum diuinum, cui illa parentia sui, suæque naturæ oblita deorsum iaculantur radios suos, vt suis inferioribus proficiant. Quò spectans Theodoret. serm. 1. de Prouidentia ait. *Equidem Solem, & Lunam vnà cum toto illo stellarum catu cœlo terga vertisse, & radios suos deorsum demittere videmus. Creatori enim seruiunt, & natura illis est, quem creator constituit, terminus. Tibi equidem minimè parebit ignis natura, creatoris autem nutibus sese accommodat, & cuius natura erat sursum tendere, & in altum ferri, deorsum ferri incipit. Hic quoque Dei prouidentiam inspice, qui Soli, & Luna, & stellis insistit, & has ceu voce quadam hominibus faces praferre iubet. Exoriens enim Sol diei author est.* Non equidem astra præfecturas mundi accipiunt, vt propriæ naturæ, & proprijs commoditatibus indulgeant; sed vt vel naturali loco terga vertant, & suæ naturæ obliuiscantur; & in contraria proprio appetitui ferantur, vt inferiores suos in viam salutis deducant. Huc enim spectant Dei præcepta insita Principibus. Nemo ignorat stellam illam, quæ proposita est Magis, vt eorum viam regeret; & cuius illi sequerentur ducatum. Dicunt enim Matth. 3. *Vidimus stellam eius in Oriente, & venimus cum muneribus*, &c. Ecce tibi vbi stella in ducem datur hominibus, sic ipsa altitudinis stellarum obliuiscitur, vt terris vicina facta determinatam viam posset indigitare. Sed vnde stella in tantam demissionem deuenit? Sanè qui illi dedit Deus vt ducatum Magis præstaret, simul & præceptum addidit, quo suæ naturæ obliuisceretur, vt suos iuuaret. Ex quo sapienter ait D. Chrysol. serm. 156. aiens: *Apparuit stella non volens, sed iussa; non cœli nutu, sed diuinitatis impulsu; non lege syderum, sed nouitate signorum.* Equidem vbi stella dux facta comparuit, nihil suum præfefert; priuatis suis legibus renuntiat, in promptu habet Dei præceptum, quo sibi mandatur sua obliuisci, & suorum vtilitatem curare. Vt sapienter dicat ille Princeps apud Cassiodor. 12. Var. *Mihi enim propria cura dilapsa est, postquam generalem capi cogitare custodiam.* Sic ibi.

Genes. 1.

Theodor.

Matth. 3.

D. Chrys.

Cassiod.

§. XXXVIII.

Præstantissimæ virtutis est in splendore, & gloria sustinere consortes.

HOc in Moyse, & Iosue præstantissimæ est indicium virtutis, quod Deus imperat, nimirum: *Dabis ei partem gloria tua.* De quo D. August. ait: *Sic enim accipiendum est, ac si diceret, facies eum socium gloria tua.* Qui successor in imperio designatur, & socius imperij admittitur iubente Deo, antequam Moyses discedat è vita. Et cur Deus voluit vt habiturus post mortem imperium integrum, & in vita ipsius Moysis in partem imperij intret? Sic vtrinque ostendebantur præstantissimæ virtutes; quando minus est homini, quòd relinquat imperium, quàm quòd partiatur illud cum socio; & quod inueniatur socius, qui possit placere in regno potiundo. Vtrumque imitatur Plinius in Nerua, & in Traiano; ait enim de illo in Paneg. *Inde deposito imperio latus. Nam quantum refert, deponas, an partiaris imperium? Nisi quod difficilius hoc est.* Magnum hoc Neruæ præ

D. August.

Plin.

præconium fuit, quod partito imperio cum Traiano lætus mansit. Sed accipite aliud de Traiano ipso ibidem dictum: *Magnum hoc tuæ moderationis iudicium, quòd non successor imperij, sed particeps etiam sociúsque placuisti.* Hæc magna Principis commendatio, quòd non solum successor, sed & socius in imperio placeat sodali suo; & quòd lætus sodalem admittat. Huc spectabat Theodoaldus Rex Gothorum in societatem regni admissus à sorore

Cassiod. sua Amalesiuntha; dicit enim apud Cassiod. 10. var. 4. *Quæ cum paruulo filio regnauit sola, nunc mecum elegit regnare sociata. In ipsa est enim decus regnorum omnium in ipsa nostræ originis flos bonorum. Quidquid fulgemus, ab eius claritate suscipimus.* Meritò decus regnorum omnium censetur esse illa, quæ fratrem regni consortio fuit dignata. Non enim nisi à magnis, & prestantibus venit quòd velint thronos possidere cum aliis. Prodigus ille

Luc. 15. filius Luc. 15. ad patrem clamabat: *Da mihi portionẽ substantiæ, quæ me contingit.* Et cur sic clamabat pro sua portione substantiæ? Nonne ea apud patrem secura seruabatur? Cur magis à patre illam accipe-

Chrysol. re optabat? Ait Chrysol. serm 1. *Ea quæ patris erãt, noluit possidere cum patre.* Oderat malus socium in bonis habere vel patrem; nihili æstimat, quod cum socio patre habet. Sed hoc faciebat filius iunior iuuentutis ignorantia occupatus; nonne senior cordatior extitit? Is veniens de agro ingentia gaudia in domo patris sui audit pro filio perdito recuperato: quid tunc? *Indignatus autem nolebat introire.* Et cur indignatur in fratris reditu? Cur non magis gaudet? Cur non intrat, fratrémque

Idem. receptũ amplexatur? Ait Chrysol. ser. 4. *Frater credidit damnum, qui rediisse conspicit cohæredem.* Non eò pertingit natura humana, vt facile sustineat socium in bonis; vbi conspicit cohæredem; nihil non sibi malum auguratur. Hinc sapiens illa fœ-

Matth. 20. mina Matth. 20. ait: *Dic, vt sedeant hi duo filij mei vnus ad dexteram, alius ad sinistram in regno tuo.* Cur non potius vnam dexteram ambobus postulabat? Cur alterum ad sinistram statuit? Non equidẽ sustinerent se in dexteris duo fratres, sed alter al-

4. Reg. 11. terum inde præcipitaret. Dicitur 4. Reg. 11. *Athalia vero mater Ochoziæ vidẽs mortuum filium suum, surrexit, & interfecit omne semen regium.* Circa quæ ait Carthusian. *Posteros natos ex semine Dauid, quibus poterat ius regnandi competere, interfecit, quatenus ipsa sola regnaret. Ecce quanta fuit crudelitas, & ambitio impijssima huius, quæ regnandi libine interfecit filios filij sui, cum tamen auiæ soleant valde diligere nepotes.* Sed thronus non veretur ius consanguinitatis, cum quisque velit solus regnare. Ex

Curt. quo Alexander Dario rescripsit apud Curtium lib. 8. *Si secundus, & non par mihi velles haberi, facerem forsitan, quæ petis. Cæterum nec mundus duobus solibus potest regi, nec duos summa regna saluo terrarum statu possunt habere.* Sic putat humana prudentia.

CAPVT III.

Deus Iosue adest post Moysem.

TEXTVS HISTORIA.

EXCESSERAT è viuis Moyses, & Iosue ducendi populi curas susceperat solus; debebatur enim hæc illi veneratio, vt eius imperium esset nouissimum Moysis opus. Quem Iosue lachrymis suis, ita vt filium decuit, mox publico totius populi luctu honestauit, imitatus ipsum, qui simili luctu triginta dierum defleuit Aaronem. Vix iustis solutis adest Dominus, qui Iosue robur indit, quo ardua quæque superare possit, vel in Iordanis transitu, vel in promissæ terræ expugnatione. Semel, & ter iubet hominem confirmari, & accingi, cui nullus obsistet hostis; dum diuina lex ei, populóque sit cordi. Non moratus ille, vbi Dei oraculum detonuit: iubet Principibus, vt multitudinem moneat parare commeatus, quibus die tertio Iordanem transire possint. Insuper Rubenitas, Gaditas, & dimidiam tribum Manasse hortatur, vt iuxta fidem datam Moysi armati præcedant fratres suos vsque dum in terræ veniant possessionem. Nemo non annuit loquenti, cui etiam omnes eandem quam Moysi habuerant, promittunt fidem in posterum.

MORALIA CIRCA textus litteram.

ABSOLVIMVS, quæ de Iosue extra eius librum scripta sunt, & quæ in eius libro possent desiderari; nunc iam gradum facimus ad ipsius libri textum, cuius ponderationem futuram puto haud ingratam.

Cap. 1. Iosue: Et factum est post mortem Moysi serui Domini, vt loqueretur Dominus ad Iosue filium Nun, ministrum Moysi, & diceret ei: Moyses seruus meus mortuus est, surge, & transi Iordanem istum tu, & omnes populi tecum, in terram, quam ego dabo filiis Israël. Omnem locum, quem calcauerit vestigium pedis vestri, vobis tradam, sicut locutus sum Moysi. A deserto, & Libano, &c.

§. I.

Principibus habenda sunt ob oculos manifesta nouissima.

CVm primùm post Moysem principatum hereditasset Iosue: hæc facta sunt illi à Deo verba, *Moyses seruus meus mortuus est, surge,* &c. Aliter Iesus dicebat de Lazaro Ioan. 11. *Lazarus amicus noster dormit, sed vado,* &c. Ad Iosue locutus Ioann. 11. de Moyse defuncto, illum clarissimè mortuum ostendit; ad discipulos autem locutus de defuncto Lazaro, non mortuum dicit, sed dormientem. Et cur in Lazaro somnum, in Moyse mortem vocat? In Lazaro loquebatur cum pauperibus discipulis suis, quibus potius conuenit, vt in morte somnum contemplentur, & quietem, vt qui minus egeant nouissimorum terribilitate coërceri, cum ea facilius ipsis occurrat. In Moyse autem loquebatur cum Iosue Imperatore, & duce ingentis populi, cui maximè opus opus est aperta mortis, nouissimorúmq; terribilia continuò ob oculos ferre. Est equidẽ maximè optandũ principibus, quod apertis nominibus considerent suorum nouissimorum

Prou. 31. morum extrema. Prouerb. 31. *Noli regibus, ô Lamuel, noli regibus dare vinum, quia nullum secretum est vbi regnat ebrietas.* Itaque à regibus vinum aufertur, ne inebriati perdant suum secretum. Sed quale est istud secretum, quod sic procuratur, ne perdatur in regibus? Secretum istud optatissimum in aulis principum, & regum, est quidquid pertinet ad mortis extrema. Quid ibi magis secretum? Et quid illis magis optandum, quàm quod
Rupert. frequentes sint in isto secreto? Ruper. lib. 2. de Process. Spiritus Sancti cap. 13. *Quale enim secretum exoptat? Nimirum vt homo iugum portans ab adolescentia sua solitarius sedeat, & lugeat, præsentem ante oculos habens causam, cur lugere debeat, videlicet, quia mortalis in peccatis, aut in peccatorum periculis viuit, rationem redditurus ante tribunal tremendi Iudicis.* Hoc secretum maximè curandum est, ne vnquam desit principibus, potentibusque hominibus; sed quod illis apertissima sint eorum nouissima, nimirum mors imminens, & iudicium. Est enim maximè regibus, principibusque salutare, quod illis mors ob oculos vertetur apertissimè. Hinc notanda est quàm diuersa extitit mortis notificatio dicta Sauli regi, vel dicta Ezechiæ. Cum
1. Reg. 28. enim 1. Reg. 28. apparuisset Samuel Sauli, ait illi: *Cras tu, & filij tui eritis mecum.* Non apertis verbis explicat illum vnà cum filiis die sequenti moriturum; quod fecit Isaias 4. Reg 20. dicens ad Ezechiam: *Hæc dicit Dominus; Præcipe domui tuæ, Morieris enim tu, & non viues.* Quid explicatius? Quid apertius? & quando Samuel non apertis verbis, sed ambagibus vsus proponit Sauli instantem finem; cur similiter Isaias non magis dissimulat sententiam mortis, sed illam proponit Ezechiæ verbis apertissimis, rigorisissimis, inquiens: *Morieris tu, & non viues?* Planè Samuel loquebatur cum rege à Deo reprobato, & deplorato; cuius saluti non studet, & ideò mortis rigorem verborum phrasi obnubilat, vt solum dicat; *tu & filij tui mecum eritis.* At Isaias loquebatur cum rege, cuius saluti, & medelæ operam nauabat; propter quod ambages vniuersas depellit, clarisque verbis, & nominibus mortem instantem denuntiat. Est enim salutare principibus, quod clarissimè extrema mortis percipiant Quò crediderim spectasse illud Ezechielis cap. 21. cum Deus ad potentes Israëlis dicit: *Dedi conturbationem gladij acuti, & limitati ad adfulgendum, amicti ad necem.* Quis enim non miretur, quòd gladius amictus, tectusque proponatur ad necem; strictus autem, & limitatus non ad necem, sed ad solos splendores emittendos? Et cur dicitur gladius amictus, & tectus magis pertinere ad necem? Rem explico ex eo, quod accidit carnificibus, dum reos puniunt: quibus illam extremam suauitatem, & misericordiam præstant, vt ab eorum oculis abscondant gladios, quibus sunt interficiendi. Exit carnifex decollaturus nobilem adolescentem; qui in eius oculis quàm longissime iecit strictum gladium, quem palam ferebat. Tunc quasi sine gladio esset, accedit misero, obuelat oculos de more, & dum non putatur recedere, vt gladium afferat, è sinu occultum gladiolum exerit, quo miserum nihil tale cogitantem perimit. Itaque strictus gladius aliqualem spem vitæ fouebat, tectus & occultus hominem perdidit. Sic Deus damnatis, deploratisque principibus mortis gladium immittit; sed tectum, sed multis opertum, quod est durissimum supplicium. Verum bonis, & fœlicibus strictum mortis gladium proponit, & apertum, vt inde non perditionis tenebras, sed

4. Reg. 20.

Ezech. 21.

vitæ splendores metant. Vt meritò clamet Iob 19. *Fugite ergo à facie gladij.* Vbi Septuaginta in rem præsentem: *Fugite ab integumento* Et meritò rem exitialem debes putare, quòd tibi mortis gladius imminens obtegatur, obnubiletur. Ea enim misericordia carnificis est, volentis perimere; non medici sanare volentis. Iob. 19.

§. II.

Duce Iesu aspera quæque suauiantur.

MOrtuo Moyse, dicitur, quòd ducat populum per Iordanem, ait enim: *Moyses seruus meus mortuus est, surge, & transi Iordanem istum, tu & omnes populi tecum.* Viuente ducentéque Moyse mare transitur; post mortem autem Moysi ducente Iesu, non amplius mare, sed dulcissimum Iordanis flumen superatur. Crede mihi dulcescent amarissima quæque, si ducem Iesum sequaris. Ait Origen. hom. 1. in Iosue: *Cum Moyses educeret populum de Ægypto:: Transeunt aquam maris, aquam salsam, nequicquam in se dulcedinis continentem. Hæc Moyse duce gesta cognoscimus. Cum verò Dominus meus ducit exercitum:: Nusquam iam mare, nusquam salsus fluctus occurrit; sed duce Domino meo Iesu venio ad Iordanem.* Sanè, & sub Moyse, & sub Iesu gradientem exercitum fluctus excipiunt; sed in Moyse fluctus amarissimi maris, in Iesu fluctus dulcissimi Iordanis. Solemne namque est sectatoribus Iesu vel tumentes difficultatum fluctus inuenire suaues. Ionas in mare præcipitatus, à ceto voratus aiebat cap. 2. *Proiecisti me in profundum in corde maris, & flumen circundedit me.* Dum in corde, & maris profundo esset, sic erat, quasi dulcissimo flumine esset circundatus. Sed vnde fieri poterat, quòd homo in medio maris salsissimi inueniret flumina dulcis aquæ? D. Hieron. ibi id non solum in persona Ionæ, sed maximè in persona Christi Iesu putat factum. Ait enim: *Quantum ad Dominum saluatorem sexagesimi octaui psalmi sumamus exemplum, in quo ait: Infixus sum in limo profundi, & non est substantia; veni in altitudinem maris:: Et tamen cum inter amaras aquas sed flumine circundatus est: de quo in alio loco: Fluminis impetus lætificat ciuitatem Dei: alijs bibentibus salsos fluctus, ego in medijs tentationibus dulcissima fluenta sorbebam.* Hæc sibi, & suis facit Iesus meus, cui militat vniuersa suauitas, & dulcedo; vt qui eius vestigia sequuntur, vel mediis amarorum, pœnarúmque fluctibus suauitatem sentiant. De illustri Christi martyre Theodoro ait Theodoret. lib. 3. histor. cap. 10. Rogatus à quibusdam, ecquid doloris acerba illa, & crudelia tormenta passus sensisset? respondit, se initio aliquantulum doloris sensisse, at postea, ei apparuisse quendam, qui linteo molli, & frigido faciem sudore manantem tergebat, iubebatque bono animo esse. Et propterea cum carnifices à cruciando cessarent, se non voluptatem, sed afflictionem ideò sensisse, quòd is, qui eius leuasset cruciatum, discessisset. Sic ibi, vt videas, quàm dulcia flumina excipiant eos, qui ad ducem Iesum spectant, illumque sequuntur per aspera quæque. Sic Dan. 3. *Angelus Domini descendit cum Azaria, & socijs eius in fornacem, & excussit flammam ignis de fornace, & fecit medium fornacis quasi ventum roris*, &c. Mirabaris, quòd in mediis fluctibus maris dulcia flumina essent; sed maius est quod in mediis fornacis

Origen.

Ion. 2.

D. Hieron.

Theodor.

Dan. 3.

flammis

flammis rorantes auræ inuenirentur. Et qui Angelus descendens eum iis pueris in fornacem, ibi
D. Chrys. rorem effecit? Ait D. Chrysost. epist. ad Cyriacum exulem: *Tunc denique Christus verax Deus repentè mirabili opere dispersit ignem. Ignis enim non ferens iustorum virtutem exilijt foras, & Chaldæos incendit, fuitque illis postea caminus pro Ecclesia.* Et quid suauitatis non fieret fornax pueris, qui secum Christum habebant? Sanè vbi Christus est vel in mediis tormentis, & periculis; ibi, & refrigerium, & suauitas, & malorum medela. Quæ sine Iesu inueniuntur, non ad suauitatem conferunt, sed ad pœnam. Sic Elisæus 4. Reg. 4. audita
4. Reg. 4. morte pueri misit seruum suum, vt illum ad vitam traheret, dicens: *Accinge lumbos tuos, & tolle baculum meum in manu tua, & vade.* Baculum suum mittit, vt salutem reddat puero, sed minimè id præstitit. Et cur baculus nihil præstitit? Ait D. August.
D. August. serm. 206. de Temp. *Puer iste typum habuit Moysis. Misit eum cum baculo in Ægyptum: sed baculus sine Christo flagellare Ægyptios potuit, de peccato liberare, aut resuscitare non potuit.* Et baculus, & virga vbi inueniuntur sine Christo Iesu, nihil salutare nouerunt, affligere homines, & flagellare tantùm possunt. At vbi illis Iesus adiungitur, fallar nisi vitam halent, resurrectionem promant. Caue tibi homo, ne ad te veniat baculus, veniat dolor, veniat calamitas sine Iesu; ingentes enim tibi pariet dolores; at si cum Iesu ad pœnas, ad dolores, ad tempestates pergas, tibi suauiabuntur, & dulcescent omnia.

§. III.

Illud præstantius censetur, quod pluribus proficit.

PRæstantia tanti ducis non in eo sita est, quòd ipse Iordanem superet: sed quòd plures inde traducat in terram promissam. Sic ibi dicitur: *Surge, & transi Iordanem istum, tu, & omnes populi tecum, in terram, &c.* Quid magnum indicitur Iosue circa Iordanis transitum; quando, & 1. Pa-
1. Par. 12. ralip. 12. de aliis fortissimis dicitur, quòd & ipsi Iordanem transissent pugnaturi? Sic enim habes ibi: *Isti sunt, qui transierunt Iordanem mense primo, quando inundare consueuit supra ripas suas, & omnes fugauerunt, qui morabantur in vallibus, &c.* Et quando isti validissimi sic etiam exundantem transeunt Iordanem, vt fugent inimicos; quid magnum commendatur Iosue de Iordane superando? Aut vnde Iosue gloria adeò decantata est pro transitu Iordanis, quando, & alij postea sine vllo miraculo transuadarunt illum? Planè potuissent fortissimi viri ipsi per se superare Iordanem, sed quod id faceret cum ingenti populorum multitudine, fœminis, pueris, senibus, id solum fuit Iosue, cui dictum est: *Transi Iordanem istum tu, & omnes populi tecum.* Præstantia autem & excellentia viri inde extollitur, quòd extendatur ad plures, pluribúsque sit proficua. Dicebatur Mariæ
Luc. 1. Luc. 1. *Concipies, & paries filium, & vocabis nomen eius Iesum:* & vt modum sciret, additur illi: *Spiritus Sanctus superueniet in te, &c.* Quanta hæc Ma-
Luc. 3. riæ gloria? Sed & Luc. 3. de Iordàne dicitur: *Factum est autem cum baptizaretur omnis populus, & Iesu baptizato, & orante apertum est cælum, & descendit Spiritus Sanctus, &c.* Ecce tibi è Maria nascitur Iesus, & ex aquis Iordanis quasi renascitur in Baptismo; in vtraque natiuitate interuenit spiritus diuinus. Vtra ergo præstantior natiuitas? Ait
D. August. D. August. hom. 7. de Epiph. *Penè maiori munere, quàm Maria, vnda ditata est. Illa enim sibi tantum meruit castitate, ista nobis contulit sanctificationem. Illa meruit ne peccaret, ista vt peccata purgaret. Illa vnum procreauit, & pura est; ista generauit plures, & virgo est. Illa præter Christum, nescit alium filium; ista cum Christo mater est populorum.* Ecce vnde Augustinus putat penè exaltari natalem Christi ex vndis super natalem ex Maria, quia è Maria naturali origine natus vnus Iesus, ab vndis autem, & cum Iesu renascuntur populi multi, & maximè ad præstantiam facit, quòd sis proficuus multis. Paul.
1. ad Corinth. 13. ait: *Nunc autem manent, Fides, Spes, & Charitas, tria hæc, maior autem horum est Charitas.* Et vnde Charitas maior est Fide, & Spe? Nonne, & Fides Deum attingit? Cur charitas maior Fide est? Ait D. Zeno serm. de iis virtutibus: 1. Cor. 13
Triumphet licet, quibus vult virtutibus fides, ac spes multa, & magna proponat, Charitas sua ingerit fortiora, quæ est ita rebus omnibus prædita; vt sit omnium iure ipsa regina. Quod fides sibi soli prodest, Charitas omnibus. Expende vnde Charitas se extollat supra fidem, nimirum: *Quod fides sibi soli prodest, Charitas omnibus:* fides sic Deo nititur, quasi velit eum soli sibi, non curat de cæteris; at Charitas sic ad Deum tendit, vt simul vellet omnes Deos & aliis omnibus Deum. Ne dubites maiorem esse virtutibus cæteris, quæ sic omnibus est benefica. Nunquam enim non maximè extollitur, D. Zen.
qui pluribus proficit. Sic Loth Gen. 19. iussu Dei Gen. 19.
fugiens ad montem, veritus solitudinem clamabat ad Deum. *Est ciuitas hæc iuxta, ad quam possum fugere, parua, & saluabor in ea, nunquid non modica est, & viuet anima mea? Dixit ad eum, etiam in hoc suscepi preces tuas, vt non subuertam vrbem, pro qua locutus es.* Concessum illi erat, quod saluaretur in solitudine montis; at ipse magis petit saluari in ciuitate, vt sic salus non pertingeret ipsum solum, sed ad vniuersam extenderetur ciuitatem; ex quo non parum sibi gloriæ contraxit,
Vt dicat Claudius Marius lib. 3. in Gen. Cla. Mar.

Concessumque sibi donum speciale salutis
Pluribus impertit, meritumque de munere fecit.

Sic merita extulit, vbi sibi concessum donum salutis speciale; fecit, vt pluribus posset communicari.

§. IV.

Creaturarum auxilia, & progressus multis impediuntur; vnus Iesus nulla non superat impedimenta, vt faueat.

POtentiæ Israëliticæ terminos sic Deus statuit: *Omnem locum, quem calcauerit vestigium pedis vestri, vobis tradam, sicut locutus sum Moysi. A deserto, & Libano vsque ad fluuium magnum Euphraten: omnis terra Hethæorum vsque ad mare magnum contra Solis Occasum, erit terminus vester.* Sed illud notandum, quod vbi mare magnum, & fluuium Euphraten statuit terminum potentię Israëliticæ, non cum Iosue loquitur in particulari; ait enim: *Locum, quem calcauerit vestigium pedis vestri, vobis tradam, &c.* Immediatè ante locutus cum Iosue de transitu Iordanis, Iosue à populo separabat, aiens: *Surge, & transi Iordanem istum, tu, & omnes populi tecum*; modò illum commiscet, & confundit cum populo, dicens: *vestigium pedis vestri,*

vestri, & vobis tradam. Cur, vt supra dixit separatim, *transi tu, & omnes populi tecum*; modò etiam non dicit, *vestigium pedis tui, & omnis populi*; imò, *& tibi, & omni populo tradam?* Cur in primo separat Iosue à populo in secundo autem illum confundit cum popularibus? Meritò vbi flumen magnum, & mare magnum positurus erat terminos; quos minimè transgredi posset potestas Israëlitica, non Iesum meminit; sed solius Moysis mentionem particularem facit: cuius, vt cæterarum creaturarum, proprium est, multis impedimentis detineri, & coërceri, ne vllos progressus faciant in auxiliando. At vbi Iordanis fluuius siccandus erat, ne gradientibus impedimentum opponeret, ibi non meminit Moysem; sed in particulari spectat Iesum Naue, fatus: *Surge, & transi Iordanem istum, tu, & omnes populi tecum* A Iesu enim solo Domino nostro venit, quòd nulla impedimenta sentiantur, quòd omnia superet, vt suos protegat, & in salutem afferat. Quò spectans ipse Iesus meus Isaiæ

Isai. 43. cap. 43. ait: *Noli timere, quia redemi te, & vocaui te nomine tuo: meus es tu. Cum transieris per aquas, tecum ero, & flumina non operient te.* Septuaginta legunt. *Et flumina non concludent te.* Ecce tibi vt redemptor, atque solutor noster Iesus omnem à nobis pellit timorem, facturus vt nullis fluminibus concludamur, nullis difficultatibus implicemur, quo minus ipse ad nos non possit transire. Siquidem dum sub hostibus, sub necessitatibus premimur; ipse omnia transit, omnia superat, vt

Plinius. ferat auxilium. Adulator ille Principis sui Plinius in Paneg. Trajani dicebat: *Quòd si quis barbarus rex eo insolentiæ furorisque processerit, vt iram tuam indignationémque mereatur, ne ille siue infuso mari, seu fluminibus immensis, seu præcipiti monte defenditur? Omnia hæc tam prona, tamque cedentia viribus tuis sentiet, vt subsedisse montes, flumina exaruisse, interceptum mare, illatasque non classes nostras, sed terras ipsas arbitretur.* Hæc vanè de vano effluebat ille: quæ verissima in nostro Iesu experiri possumus quotidie. Vbi enim hostis humani generis Iesu indignationem solicitet, sub eiusque tyrannide, gemant populi; nequaquàm ille securus erit, siue interfuso mari, siue fluminibus immensis, siue præcipitibus montibus. Sic enim bonus Iesus prouidit suis etiam in mundo extremo constitutis, vt videantur illi subsedisse montes, interceptum mare, immensa flumina exaruisse. Non immeritò illa conculcata quondam à tenebrarum potestatibus

Cant. 2. dicebat de Iesu meo Cant. 2. *Ecce iste venit saliens in montibus, transiliens colles. Similis est dilectus meus capreæ, hinnulóque ceruorum.* Ne sentiat impedimenta montium, fluminúmve in adiuuandis suis ceruo sese ostendit similem Iesus meus Et cur ceruo? Erat ingens lacuna Mæotides nomine, cuius ad ripas habitabant Gothorum populi persuasi lacunam immeabilem esse, & tantæ vastitatis, vt post

Iord. Episc. illam, nullus alij genti maneret locus. Quid tunc? Ait Iordanus Episcop. Rabenæ lib. de rebus Geticis: *Ergo, vt assolent venatores, dum in vlterioris Mæotidis ripa venationes inquirunt Gothi, animaduertunt quomodo ex improuiso cerua se illis obtulit, ingressaque paludem, nunc progrediens, nunc subsistens, indicem se via tribuit. Quam secuti venatores, Paludem Mæotidem, quam imperuiam vt pelagus existimabant, pedibus transiere. Moxque vt Scythica terra apparuit, cerua disparuit,* &c. Itaque superatis paludis immensis aquis duce cerua, apparuerunt Scytharum populi, tractique fuerunt in mores ciuiles, & ebiberunt Christianam religionem. Quid diuinius? Equidem nostro diuinissimo ceruorum hinnulo Iesu subsidunt montes, exarent immensa flumina, & maria exarent, vt suis ferat opem. Quis ad eum pertinens infuso mari, siue fluminibus immensis, siue præcipitibus montibus occlusus, sic teneri potuit ab hoste; ne ad illum duceret Iesus, qui vitæ, salutisque æternæ ferret opem? Erant sanè altissimi, prærupitissimique montes, profundissimæ valles, flumina immensa, vastissima maria, quæ nudis Indis Euangelicæ prædicationis aditum occluderent. Sed ecce venit Iesus verus hinnulus ceruorum, & indicem se viæ præbens omnia fecit superari, & duxit populos, qui remotissimos recessus scrutarentur orbis, vt salutem miserrimis proponerent. Fœlices nos, qui sub Iesu viuimus; nulla enim impedimenta non vincet, vt nobis afferat spem vitæ.

Iosue 1. Nullus poterit vobis resistere cunctis diebus vitæ tuæ; sicut fui cum Moyse, ita ero tecum; non dimittam, neque derelinquam te. Confortare, & esto robustus: Tu enim forte diuides populo huic Terram prò qua iuraui patribus suis, vt traderem eam illis.

§. V.

Tunc homo securior, quando non sibi, sed Deo creditur.

NVllam resistentiam obuiaturam Iosue promittit Dominus, ad quam promissionem confirmandam multis explicat, vt illi inseparabiliter assistet. *Nullus ait, poterit vobis resistere.* Et cur nullus resistet? An quia validus, & fortis supra omnes Iosue? Nihil de Iosue valore meminit, sed illud pro victoriæ confirmatione subdit: *Sicut fui cum Moyse, ero tecum; non dimittam te, neque dereliqui.* Vbi dixit; *Sicut fui cum Moyse, ita ero tecum,* cur addidit illud: *Non dimittam te, neque derelinquam?* Nonne hæc duo erant idem cum primo? Minimè. Aliud est enim, quòd Deus illi assistat, aliud quòd illum non deserat. Assistentiam enim promissam explicat, quòd non derelinquet eum tanquam socius indiuiduus, & perpetuus latero; & quòd non dimittet, sed manibus prehensum habebit, nec hominem sibi permittet. Quid securiùs, quàm quòd homo non permittatur sibi? Ait Caietan.

Caietan.in præsenti: *Non dimittam te, neque derelinquam te. Non sunt hæc synonyma, sed alterum significat retentionem, alterum associationem. Promittit siquidem Deus, & quòd velut comes indiuiduus non derelinquet eum, & quòd tanquam retinens eum deuinctum sibi Deo, non dimittet eum sibi ipsi Iosue.* Et planè in eo maximè confirmatur Iosue; de superanda resistentia, quod non relinquetur sibi ipsi; nunquam enim certiùs homo asseritur habiturus secum Deum ad vincenda omnia aduersa, quam dum ipse sibi nihil putat relictum, sed omnia Deo 1. Cor. 15.

refert. Aiebat Apostol. 1. ad Corinth. 15. *Abundantius illis omnibus laboraui, non ego autem, sed gratia Dei mecum.* Ecce firmitudinem suorum laborum, nimirum illud: *Non ego autem*: vbi solas suas vires, suam efficientiam solam clarius negat, certiùs cooperatorem asserit Deum, cum quo ad- Paul Oros.

uersa omnia debellet. Vt dicat Paul. Orol. Apolog. de libero arbitrio. *Non ego, sed gratia Dei mecum,*

cum, inter duo hæc verba, Non ego, & mecum, gratia Dei media est: Vnde, & ille confisus, vt diceret, mecum, quia dixerat, Non ego. Inde consortium Dei ad omnia superanda certius sibi asserebat, quia dixerat, Non ego, quia se nullum putabat in facinoribus, qui nihil sibi permittebat, sed omnia Deo credebat. Sibi autem relictus homo præter ruinam, quid aliud speret? Dixerat Petrus Matth. 26.
Matth. 26. *Ego non scandalizabor, etiam si oportuerit me mori tecum.* Verum vbi ad rem ventum est audita voce puellæ ter Dominum negat. Vnde tantus cecidit? Putabat se aliquid posse ad Deum, & ideò sibi relictus est, vt videret, se nihil esse. Dicit enim Aug. (August.) serm. 24. de tempore. *Petrus non addito adiutorio Dei promiserat se pro Domino moriturum. Sed quid est homo sine gratia Dei, nisi quod fuit Petrus, cum negaret Christum? Et ideo Petrum paululum Dominus subdeseruit, vt in illo totum humanum genus posset agnoscere, nihil se sine Dei gratia præualere.* Caueat homo, ne sibi committat salutem, in extremam enim ægritudinem deueniet.

§. VI.

Semel gustatis Dei bonis, ægrè, & difficulter ab illo auellimur.

Expende ordinem, ait enim: *Sicut fui cum Moyse, ero tecum, non dimittam, neque derelinquam te.* Quid est: *non dimittam te*, &c. Ait Caietanus: *Non dimittet tanquam retinens eum deuinctum sibi Deo.* Et quidem vbi bona à Dei consortio, & assistentia venientia gustauit homo, sic Deo solet adhærere, illique deuinciri, vt ægrè, inde queat auelli.
Luc. 7. Fœlix illa peccatrix Luc. 7. cucurrit ad Iesum, *& stans retro, secus pedes eius cœpit lauare*, &c. Sed, quod mirere magis, post quam lauit Christi pedes, & tersit capillis, adhuc stat retro secus pedes eius. Imò Iesum pro se loqui audit ad Pharisæum, suáque singillatim explicare obsequia, suam charitatem præferre, & adhuc pedibus hæret: insuper sibi audit peccata dimitti: intereaque dicit ei Dominus: *Vade in pace, fides tua te saluam fecit.* Mirabar, quòd sancta iam fœmina post finitum obsequium præstitum Deo, post veniam peccatorum acceptam adhuc ibi maneret, adeò vt necessum fuerit, quòd Dominus illam inde abire iuberet. Et cur non magis ipsa præoccupauit abeundi
Caietan. imperium? Cur non prius ipsa abiuit? Ait Caiet. ibi: *Sentiebat intus mulier fructum magnum ex præsentia Iesu: & propterea percepta venia peccatorum, & commendata eius fide non recedebat, nisi Iesus suasu præcepto recessum imperasset.* Sic adhærent, & reuinciuntur Deo, qui eius consortium gustare
Cant. 3. meruerunt. Dicebat illa Cant. 3. *Inueni quem diligit anima mea: tenui eum, nec dimittam.* Ex quo enim semel adhæsit Deo, sic illi agglutinatur, quasi nequeat inde separari. Ait Gillib. Abb. serm. 13.
Gil. Ab. in Cant. *Tenui, nec dimittam illum. Tenuit, quia non timuit, dum turbaretur omnis terra, & maiores huius mundi potestates transferrentur aduersus illam in cor amaritudinis. Adglutinata est sponso funiculo, qui rumpi non potest.* Equidem quę manibus suis tenuerat Iesum, quæ fructum salutiferæ diuinissimæque arboris attigerat, non vereor, quòd illi agglutinata firmiter, ægrè & difficulter posset separari ab illo. Sic illæ fœminæ, quæ Iesum rediuiuũ sibi viderunt
Matth. 28. occurrere, *Accesserunt, & tenuerunt pedes eius.*
D. Thom. Matth. 28. Vbi D. Thomas: *Quia firmiter adhærere Christo debemus, ideo dicitur, tenuerunt pedes eius.* Itaque non solum tangunt pedes Iesu, sed ita firmiter tenent illos, vt nolint, unò vt maximè metuant separari ab illis. Ex quo De Ambros. lib. de (D. Ambr.) Isaac cap. 5. ait: *Denique habes, quia tenentibus & adorantibus dixit, Nolite timere. Tene ergo & tu anima, sicut tenebant & Mariæ, & dic, tenui eum, & non dimittam: cum dicebant ambæ: teneamus te; vade ad patrem, sed non relinquas Euam, ne iterum labatur. Tecum eam ducito iam non errantem, sed arborem vitæ tenentem: tecum rape tuis pedibus inhærentem. Tecum ascendam, noli me dimittere, ne iterum serpens venena diffundat.* Quæ pedes tenebant Iesu, sic in eo firmabantur, vt nihil magis metuant, quàm ab illo separari; sic quantum est ex se inseparabiliter illi amãt hærere, vt omnia sine illo metuãt.

§. VII.

Distributio bonorum in egentes maximè hominem roborat & confortat, ne incidat in manus hostium.

Munus distribuendi terram in populares mandatur Iosue, & simul illi dicitur, vt roboretur, confirmetur: Ait enim: *Confortare, & esto robustus, tu enim sorte diuides populo huic Terram*, &c. Et sane vbi quis in hoc opus accingitur, vt populis egentibus terrenas diuidat substantias, non potest inde non magnum robur, & fortitudinem aduersus hostes assumere. Aiebat enim Psalm. 40. *Beatus* Psalm. 40.
vir, qui intelligit super egenum & pauperem, in die mala liberabit eum Dominus. Dominus conseruet eum, & viuificet eum, & beatum faciat eum in terra, & non tradat eum in animam inimicorum eius. Hæc vltima sic ponit Appollinaris: *Custodem habeat re-* Appolin.
gem vitæ, & simul curatorem. Neque eum hostilibus prædam manibus permittat. Qui beneficum partitorem agit substantię in egenos, eóque dirigit mentem suam, pro validissima custodia, munimentoque habet cœlestem Regem, qui sic hominem protegit, atque corroborat, vt nullum ad illum hostibus aditum relinquat. Et quis numeret exercitum, cum quo Rex cœlestis custodit, & roborat hominem beneficum? Ait D. Chrysost. hom. 33. ad Pop. *Sunt* D. Chrys.
& hic castra pauperum: est bellum, in quo pro te pauperes pugnant. Cum enim stipendium acceperint, orantes tibi Deum faciunt propitium; propitium autem facientes pro Barbaris dæmonum insidias repellunt, neque sinunt vehementer infestum esse malignum, neque semper irruere, sed ipsius soluunt potentiam. Habet beneficus homo pro se custodem cœlestem Regem, cum ingenti exercitu pauperum, qui totum occludunt hostibus aditum. Qui rursus sic te muniunt, sic roborant, vt in te malignissimi hostes irruere non valeant, nec aduersus te aliquid possint in certamine. Mirabar aliquando è decem virginibus, quas memorat Matth. 25. quinque eò miseriæ deuenisse, vt præda forent hostibus suis, alias verò quinque de hostibus triumphasse. Et vnde natum est, quod quinque illarum ab hostibus calcarentur, quando aliæ de illis triumpharunt? Ait textus de miseris: *Non sumpserunt oleum secum.* Strenuorum luctatorum est ante luctam corpus oleo inungere, quo membra maximè roborantur, & lubrica fiunt, ne possit teneri hostilibus manibus. At miseræ hæ puellæ dum in mundi huius certamina audent intrare sine hac olei roboratione, miserè cadunt. Triumphant autem, quæ de

de hoc oleo roboratæ in hostes audent. Sed quale hoc oleum est, quod sic corda humana roborat, vt triumphent, & sine quo perduntur, quæ veniunt ad certamina? Sum à communi sententia Patrum, qui in oleo hoc intelligunt misericordiam in pauperes, qua sic roboramur, vt gloriosissimas victorias de hostibus possimus reportare. Ait eleganter D. Chrysost. homil. 65. in Matth. *Non sic oleum corpus hominis roborat, vt animam misericordia stabilit, adeòque confirmat, vt superari à diabolo nequeat, lubricum enim eleemosyna oleum corpus hominis constituit, ita vt diaboli manus facile propter lubricitatem effugiat.* Proh beneficentiæ robur! Crede mihi Christiane, si ad luctas vocaris, si arena te spectat, sume de misericordiæ in pauperes oleo, quo inungaris, sic inde roboraberis, vt prorsus triumphes de omnibus aduersariis Cantatissimus ille Nehemias, qui in manu valida, & potenti reædificauit templum, & muros Ierusalem renuentibus, & repugnantibus hostibus tam domesticis, quàm extraneis, vnde tantam obtinuit, valentiam? Ipse ait 2. Æsdræ cap. 5. *A die autem illa qua præceperat mihi rex, vt essem dux in terra Iuda :: ego, & pueri mei annonas, quæ iudicibus debebantur, non comedimus :: Iudæi quoque, & magistratus centum quinquaginta viri, & qui veniebant ad nos de gentibus, quæ in circuitu nostro sunt, in mensa mea erant. Parabatur autem mihi per dies singulos bos vnus, arietes sex electi, exceptis volatilibus, & inter dies decem vina diuersa, & alia multa tribuebam :: Memento mei Deus meus in bonum*, &c. Ecce tibi strenuissimus dux, cui pugnandum erat cum infensissimis hostibus, vt ducatum accepit, qualia sibi parat munimenta, nimirum mensam proponit populo indigenti. Quo sic confirmatur, vt vel repugnantibus hostibus reædificet Dei templum. Fallar nisi huic mensæ animum intendebat, qui dicebat Psalm. 22. *Parasti in conspectu meo mensam aduersus eos, qui tribulant nos.* Maximè enim muniris ex mensa exhibita pauperibus, vt hostiles ausus confringas, & funditus perdas. Et addit: *& impinguasti in oleo caput meum.* Cui enim Deus dat vt mensam ponat pauperibus, simul, & oleum præbet, quo roboretur, vt in lucta descendat, gloriososque de hostibus triumphos peragat.

D. Chrys. · 2. Æsdr. 5. · Psalm. 22.

§. VIII.

Primum obtineat à Deo, quòd peccatum fugiat, qui cupit bona ex eius manu obtinere.

Eligitur Iosue, vt diuidat populo terram promissionis, dicit enim: *Diuides populo huic Terram, pro qua iuraui patribus suis, vt traderem eam illi.* Sed de facto nec Iosue, nec alius dux possedit integram terram patribus promissam, vt ait Masius in præsenti. Cur ergo Israëlitæ de facto non acceperunt terram illam integram, quam Deus promiserat illis, & pro qua danda tantus dux eligitur? Peccarunt miseri contra Deum, & dum non acceperunt, quod non peccarent, non miror, quod non acceperint ex Deo bona promissa. Hoc enim solet præsupponi prius, nimirum, quòd quis accipiat; ne peccet, vt deinde bona ex Deo accipiat. Aiebat in præsenti Theodot. quæst. 1 *Israëlitæ ergo mox delinquentes, quod promissum erat, non plenè sunt adepti. Diuini autem Apostoli non solum obtinuerunt ea loca, quæ calcauerunt, sed etiam illa, in quibus eorum doctè scripta lecta sunt: & desertum olim paradisum diuinum reddiderunt.* Expende differentiam Apostolorum, & Israëlitarum; Apostoli vniuersum mundum peragrarunt vel pedibus, vel doctrina, & vniuersum mundum Christo subiecerunt; Israëlitæ paruam regionem pedibus sæpe calcarunt, nec illam acquisierunt sibi, vt erat illis promissum. Vnde hoc? Ait ibi: *Israëlitæ mox delinquentes, &c.* Vbi Israëlitæ non acceperunt, ne à peccatis fugerent; etiam non acceperunt bona à Deo promissa. Illis enim solet Deus dare bona sua, quibus prius dedit, ne peccatis seruirent. Dan. 13. clarissima illa Susanna solicitata ad adulterium, peccatum effugit; noluit peccato consentire, etiam si pro eo veniendum esset in periculum vitæ. Quid tunc? Falsò accusatur à senibus, adducitur à populo interficienda, quæ tamen inter ipsa pericula non perdidit spem vitæ accipiendæ à Deo. *Et cum duceretur ad mortem, suscitauit Dominus Spiritum Sanctum pueri iunioris, cuius nomen Daniel ::: & saluatus est sanguis innoxius in die illa.* Ecce tibi vt accepit Susanna ex Deo vitam, quam sperabat ab illo etiam in summo vitæ discrimine. Et vnde accepit tantam ex Deo salutem in periculis, nisi quia priùs ab illo acceperat, ne in peccatum iret? Ait D. Chrysost. hom. de Susanna: *In illis ventis, & fluctibus naufragium castitas non fecit, quia Dominus gubernabat; affuit precanti, & exaudiuit, quam nouerat; nec deseruit, ne moreretur, cui subuenit, ne adulteraretur.* Quid diuinius? Expende hanc sententiam auream; *Nec deseruit, ne moreretur, cui subuenit ne adulteraretur.* Quippe vbi affuit Deus, ne peccaret, vbi dedit, ne adultero consentiret, iam inde parabatur, vt daret vitam speratam, & vt pericula euaderet. Conueniant huc mulieres, conueniant huc viri, & videant medium efficacissimum, seu pignus clarissimum consequendi à Deo sibi bona necessaria, nimirum si prius consequantur, quòd immunes à peccatis maneant. Promissum est tibi à Deo, imò prouisum tibi, & filiis coruorum alimentum, & cur tibi non datur, quòd illis infallibiliter datur? Videlicet, quia tibi prius non fuit datum, vt non peccares; vtinam acciperes à Deo, quòd non peccares, quòd non consentires adultero, & fallor, nisi ex Deo acciperes, quæcumque tibi essent, & vitæ, & saluti necessaria. Præcedat vitæ innocentia, vitæ sanctitas, & non dubitem, quòd bona ex Deo sequantur. Ioann. 2. in nuptiis Cana Galilææ cœpit Iesus suam gloriam manifestare, cœpit suam magnificentiam explicare, & sex hydrias aquæ plenas, in totidem plenas vino mutauit. Ait enim: *Vt autem gustauit Architriclinus aquam vinum factam*, &c. Et cur in aquis cœpit Iesus suam gloriam, & magnificentiam ostendere? Ait D. Maxim. homil. 6. de Epiph. *Aquas, inquam, vertit in vinum, & quas sanctificauit in baptismo, nobilitauit in nuptiis.* Planè vt priùs aquas in baptismo sanctificauit, sic consequenter illis dedit in nuptiis vini nobilitatem. Est pignus accipiendi à Deo quæuis magna, si prius ab illa accipias sanctitatem, qua fugias peccata.

Theodot. · Dan. 13. · D. Chrys. · D. Max.

Iosue 1. Confortare igitur, & esto robustus valde; vt custodias, & facias omnem legem, quam præcepit tibi Moyses seruus meus, ne declines ab ea ad dexteram, vel sinistrā, vt intelligas cūcta, quæ agis. Non recedat volumen legis huius ab ore tuo,

sed

sed meditaberis in eo diebus, ac noctibus, vt custodias, & facias omnia, quæ scripta sunt in eo; tunc diriges viam tuam, & intelliges eam. Ecce præcipio tibi, confortare, & esto robustus. Noli metuere, noli timere, quoniam tecum est Dominus, &c.

§. IX.

Diuinarum legum meditatio nos certissimè dirigit in salutis viam.

QVàm certum est illud à Deo Iosue dictum, nimirum: *Non recedat volumen legis huius ab ore tuo, sed meditaberis in eo, diebus, ac noctibus, vt custodias, & facias omnia, quæ scripta sunt in eo: Tunc diriges viam tuam*, &c. Quippe vbi quis assiduus est in euoluendis diuinarum legum voluminibus, eisque meditandis, vt sequatur ea, quæ ibi inuenerit; nolo credere, quin recta via tendat ad salutem. Aiebat Philo lib. de Abraham: *Abdit se bonus in rusculum solitarium, suauius victurus cum viris præstantissimis, quorum tempus aboleuit corpora, solis virtutibus superstitibus, quæ in litteris proditæ ad meliorem frugem reducunt animam.* Habent hoc magnorum virorum scriptæ virtutes, quòd vel præcipites, vel funditus perditas animas ad meliorem frugem reducant. Vis homo à præcipitiis reuocari? Vis nec ad sinistram, nec ad dexteram declinare, sed in rectum dirigi? Pete magnorum virorum scriptas virtutes, pete volumina diuinarum legum, & aliquod tempus cum iis insume, & citissimè te inuenies in recta salutis via. Hinc Dauid clamat Psalm. 118. *Reuela oculos meos, & considerabo mirabilia de lege tua. Incola ego sum in terra, non abscondas à me mandata tua. Concupiuit anima mea desiderare iustificationes tuas*, &c. Ne erronum more in terra viuat, sed directè ad Deum tendat, hoc petit ex Deo Dauid nimirum: *Reuela oculos meos, & considerabo mirabilia de lege tua:* dum enim quis habeat oculos, qui virtutum scriptarum miracula videat; nihil sibi putat deficere, vt inoffensè currat viam salutis. Ex quo D. Ephrem in Peræn. de Patientia, & consummat. sæculi monet: *Idcirco, mi frater, vide, ne negligas animam tuam, sed lectioni, ac precibus sedulo incumbe, vt mens tua illuminetur, fiasque perfectus, & integer, in nullo deficiens. Glorientur alij de magnatum, principumve, ac Regum familiaritate, atque colloquio; ac tu coram Angelis Dei gloriare, colloquens, & cum Spiritu Sancto per sacras literas conferens. Nam Spiritus Sanctus est, qui loquitur per eas. Da operam igitur, vt diuinarum scripturarum lectionem familiarem tibi reddas. Quotiescumque enim per eas Dominum interpellas, toties tibi corpus sanctificatur, & anima, & spiritus.* Et quid requirat, qui præ manibus habet diuinas scripturas? Suauissime sanè viuet non solum cum viris præstantissimis, quorum virtutes manent scriptæ; sed etiam cum Deo ipso, qui sese litteris scriptis immiscet, indeque perpetuo halat vitam, ad quam prosperè tendat quisquis scrutatur diuina volumina. Vt dicat Psalm. 1. *Beatus vir, qui non abijt in consilio impiorum:: Sed in lege Domini voluntas eius, & in lege Domini meditabitur die ac nocte. Et erit tanquam lignum, quod plantatum est secus decursus aquarum, quod fructum suum dabit in tempore suo, & folium eius non defluet, & omnia, quæcumque faciet, prosperabuntur.* A lectione, & meditatione scripturarum nunquam non prosperaberis in via; nunquam non præstantissimos afferes fructus; omnia tibi affluent, vt nihil deficiat. Ex quo aiebat Cassiodor. 9. var. 25. extollens regium ministrum: *Ad remissiones irarum non perdurat austerus, suarum rerum distributor egregius; & dum nescit aliena quærere, nouit propria largus offerre. Hos mores lectio diuina solidauit;: Hinc enim virtutum omnium sumitur manifesta cogitatio: hinc sapientia veritatis sapore conditur. Sic ad omnia redditur humilis, quem imbuit doctrina cælestis.* Sic ibi: Huc refero dicta tom. 3. in Euang. lib. 14. c. 16. §. 33. & tom. 1. & alibi.

(Margin notes: Philo. — Psalm. 118. — D. Ephr. — Psalm. 1. — Cassiod.)

§. X.

Sapiens electio maximè ornat Principem, & gubernatorem.

BEllicosissimo duci Iosue, id mandatur in primis, nimirum, *Non recedat volumen legis huius ab ore tuo, sed in eo meditaberis*, &c. Quid liber cum duce? Nonne Iosue fiebat Princeps vt exturbaret hostes, expugnaret vrbes, armato exercitu potiretur regnis? Ad hæc quid liber? Cur non potius datur gladius, arma dantur, quàm liber? Crede mihi, magnis, & præstantissimis ducibus, & principibus maximè iuuit docta lectio & literarum studium. Hinc commendans Gothorum Regem Theodohadum ait Cassiod. 10. var. 3. *Accessit his bonis desiderabilis notitia literarum, quæ naturam laudabilem eximiè reddit ornatam. Ibi prudens inuenit, vnde sapientior fiat. Ibi bellator reperit, vnde animi virtute roboretur. Inde Princeps accipit, quemadmodum populos sub æquitate componat. Nec aliqua in mundo potest esse fortuna, quam literarum non augeat gloriosa notitia. Accipite, quod maius generalitatis vota meruerunt. Princeps vester etiam Ecclesiasticis literis est eruditus, à quibus semper quidquid est pro honore commonemur indicare rectè, bonum sapere, diuina venerari, futura cogitare iudicia:: Viderim, quæ lectio acuat ingenium; diuina semper efficere nititur pium.* Illa est maximè seruanda sententia nimirum: *Nec aliqua in mundo potest esse fortuna, quam literarum non augeat gloriosa notitia:* nunquam non augetur hominis fortuna siue in pace; siue in bellis, quam sapiens lectio, & studium iuuat. Vt dicat Prouerb. 24. *Vir sapiens, fortis est, & vir doctus, robustus, & validus.* Quò adducenda sunt dicta tom. 3. in Euangel. lib. 14. c. 10. §. 7. circa medium.

(Margin notes: Cassiod. — Prou. 24.)

§. XI.

Præcepta diuina mentem illuminant.

EXpende illa verba: *Custodias, & facias omnia, quæ scripta sunt in eo; tunc diriges viam tuam, & intelliges eam:* quippe; vt intelligat viam suam, iubetur custodire, & facere omnia, quæ scripta sunt in lege. De mandatis enim diuinis venit, quòd illuminemur ad ea, quæ saluti, & vitæ conueniunt. aiebat Psalm. 26. *Legem pone mihi Domine in via tua* Simmachus ponit: *Ostende mihi Domine viam tuam.* Theodotiō autem legit: *Illumina mihi Domine*, &c. Quasi ponere legem idem sit, ac illuminare mentem, & viam salutis ostendere. Et quis nesciat de lege Dei, de diuinis præceptis lucem venire,

(Margin notes: Psalm. 26. — Simmach. — Theodot.)

Exod. 20. qua in salutis viam illuminemur? Exod. 20. dum lex à Deo dabatur, *populus videbat voces, & lampades, & sonitum*, &c. Ecce tibi inter voces præceptorum lampades ignis coruscabant. Et cur lampades inter voces? Ait Philo lib. de Decal. *Si quidem pro dignitate rei dicitur è flamma vox procedere. Probata sunt enim Dei præcepta, velut aurum igne examinatum. Nec caret hæc figura mysterio. Quoniam ignis habet vim geminam illustrandi vrendique, præcepta hæc obedientibus erunt per totam vitam pro lumine, legibus seu syderibus animæ prælucentibus.* Quot præcepta obseruaueris, tot sydera, tot lampades nascentur tuæ menti, quibus illustreris, & illumineris, vt intelligas quæcumque tibi ad salutem conueniant. Et adhuc expendendum est illud, quod dicit, nimirum. *Populus videbat vocem*, &c. Vox quidem auditur, non videtur, percipitur aure, non visu. Quomodo ergo fieri poterat, vt vox videretur? Erat vox legis, vox diuini præcepti, quæ vt simul sunt lumina illustrantia mentem, sic possunt videri. Ait D. Basil. in Psalm. 28. orat. 2. *Vox verò illa quæ ad populum facta est, & visio erat, hoc est, cognoscibilis, & omnibus intellectu comprehensibilis. Non enim colore aliquo colorata erat, & circumscripta erat vox ista, vt ore prolata vox percipi posset oculis, sed videbat populus vocem: propterea quod præceptum Domini lucidum est illuminans oculos.* Quæ præcepti vox est, & paret auribus, & paret oculis, quia simul lux: nunquam enim non venit cum diuinis præceptis ealux, quę illustret, & illuminet homines. Hinc Cant 1. *O pulcherrima mulierum, egredere, & abi post vestigia gregũ tuorum: Equitatui meo assimilaui te*, &c. Ambr. legit: *Equæ meæ assimilaui te*, &c. Pulcherrimam vocat, & similem dicit equæ sub iugo triumphalis currus gradienti. Quid potest habere sponsæ pulchritudo commune cum equa sub iugo gradiente? Apposite equidem dicitur talis sponsa similis equæ, vt quæ totum splendorem suum, & lumina trahat ex iugo diuini præcepti. D. Ambr. lib. de Isaac cap. 4. *Ideo laudatur anima, quod cœlesti sibi illuminante præcepto, tam speciosa, tam pulchra sit, quæ vultu præferat castitatis decorem, & redimicula ceruicis attollat*, &c. Expende illud: *cœlesti sibi illuminante præcepto*, quidquid enim splendentis pulchritudinis habebat, à lumine oriebatur veniente ex iugo præcepti.

Philo.

D. Basil.

Cant. 1.

D. Ambr.

Iosue 1. Præcepitque Iosue principibus populi dicens: Transite per medium castrorum, & imperate populo, ac dicite: Præparate vobis cibaria: quoniam post diem tertium transibitis Iordanem, & intrabitis ad possidendam terram, quam Dominus Deus vester daturus est vobis.

§. XII.

Infelix, & deploratus, qui sacris epulis abstinet.

NOn immeritò ad superandum Iordanem, possidendamque terram promissam iubet Iosue præparari cibaria, dum ait: *Præparate vobis cibaria, quoniam post diem tertium transibitis Iordanem, & intrabitis ad possidendam terram*, &c. Cum autem cibaria iubet præparari, de manna loquitur, quod licet singulis diebus deplueret, tamen in die, quo superandum erat flumen Iordanis forsan non possent illud colligere, vel si colligerent, non possent præparare illud de more ad prandium. Ideóque meritò ex Dei instinctu iubet Iosue, vt ex illo diebus antecedentibus colligant, & præparent, quantum sufficere posset ad diem transitus, vt communiter fiebat sexta feria pro Sabbatho. Sic Procopius in præsenti, quem sequitur Serarius Serar. lib. 2. in Iosue cap 1. part. 2. quæst. 1. Nec otiosè ante transitum Iordanis, & ingressum terræ promissionis hæc cœlestis cibi præparatio, & prouisio prædicatur; sed innuit Deus, quàm maneat ab æternæ promissionis ingressu exclusus, qui vacuus fuerit cœlestis Eucharistiæ panis. Nota est parabola ex D. Luc. cap. 14. vbi Deus parauit cœnam magnam, Luc. 14. ad quam aliquos inuitauit, qui sese excusauerunt; alij prætextu villæ emptæ, alij boum prætextu, alij vxorum, siue sponsarum, de quibus ait Dominus: *Dico autem vobis, quod nemo virorum illorum, qui vocati sunt, gustabit cœnam magnam:* Sanè illi non aliud facinus dicuntur fecisse in Dominum, præter id, quòd se à conuiuio excusarunt; & inde deuenerunt eò miseriæ, & infœlicitatis, quòd à cœlesti regno exclusi maneant. Quò respiciens Nazianzen. Carmine de Præceptis ad Virgines fatur: Nazianz.

Nati connubium celebrat pater, atque superbas,
Regalesque omnino epulas festiuus adornat.
His vtinam interstim, cunctisque accumbere detur
Queis mea chara salus. Ille excludatur ab aula,
Qui villã geminosque boues, thalamúmque iugalẽ,
Non epulis stultus dubitat præponere sacris.

Expende ab illis. *Ille excludatur ab aula*, &c. Satis namque meretur æternum à cœlesti regno exilium pati, qui temporalibus occupatus à diuinis Eucharistiæ epulis longè se facit. Ierem. cap 2. *Audiens audiui Ephraim transmigrantem.* Theodor. Ierem 2. legit: *Lugentem.* Lugebat equidem Ephraim, & Theodor. lugens dicebat; *Castigasti me, & eruditus sum, & quasi iuuenculus indomitus.* Theodor. legit: *Erudisti me Domine, & non sum eruditus, tanquam vitulus non sum edoctus.* Theod. Quid est, quod tanquam vitulus non edoctus? Vitulus huc, illuc saliens, & totus lusibus lasciuiens non meminit præsepe, quo sæpe fit, vt careat cibo. Sic Ephraim vt vitulus se se saltibus dabat, nihil curans præsepe Domini sui, nihili æstimans diuinum conuiuium, vnde non miror, quòd decidat in æternum luctum. Ait D. Ambros. lib. 2. de Pœnit. cap. 5. *Audiens audiui Ephrem lachrymantem. Et ipsa verba lamentantis dicit: Castigasti me, & castigatus sum, sicut vitulus non sum edoctus. Vitulus enim ludit, & præsepe deserit, & ideò Ephrem sicut vitulus nõ est edoctus, quia præsepe Domini deseruit.* Inde ortum habuit stultitia Ephrem, propter quam æterno erat in luctu, nimirum, qui vt vitulus, se totum dederat lusibus, adeò vt nec meminerit dominicum conuiuium. Heu quantis se lachrymis tradit, qui se arcet à contactu diuini epuli? Flentem Magdalenam ad Iesu sepuchrum, videns Iesus Ioann. 20. ait illi: *Mulier quid ploras?* Sic eius lachrymas abstergere volebat. *Conuersa est illa, dicit ei: Rabboni, (quod dicitur magister:) Dicit ei Iesus; Noli me tangere*, &c. Compone modò primam lenitatem cum hoc rigore; primò volebat, ne se fletui dederet, modo iubet ne tangat sacros pedes eius Quod ponderat sapienter Petrus Blesens. serm. de Magdal. fatus: *Si dicturus eras, noli me tangere, cur dixisti, Noli flere? Cur, inquam, prohibita est à fletu, si prohibenda fuit à contactu?* Planè, quæ minimè admittenda erat ad diui

D. Ambr.

Ioan. 20.

Petr. Bles.

diuinissimi panis contactum; non erat reuocanda à fletu, nequit enim fieri, quòd in fletum non eat, qui minimè tangit panem viuificum, & cœlestem, qui in Christi corpore exhibetur. Quis enim sine hoc diuinissimo pane sustinere posset tot hominum inimicorum impetus? Scitu est illud Vegetij assertum, qui ait lib. 3. cap. 3. *In omni expeditione vnum est, & maximum consilium, vt tibi sufficiat victus, hostes frangat inopia. Sæpius enim penuria, quàm pugna consumit exercitum, & ferro sæuior fames est. Reliquis casibus potest in tempore subueniri, populatio, & annona in necessitate remedium non habent, nisi antea condantur.* Expende illud: *Sæpius penuria, quàm pugna consumit exercitum*, &c. quod in rem nostram translatum est verissimum; plures enim crediderim perire, ob cœlestis panis defectum, quàm ob tentationum impetum. Quò spectant Psalmi 2. illæ minæ: *Tanquam vas figuli confringet eos.* Quid est tanquam vas figuli perire? Planè figulus vas illud perdit, quod perforatum sic videt, vt liquorem, nec accipere, nec retinere valeat. Sic Deus perdit eos, à quibus non capitur sanguinis sui pretiosus liquor. Ait Andræas Cæsar. in Apocalyps. cap. 33. *Gentes, quæ propter infirmitatem, & infidelitatem, mysticum illud & nouum vinum, non capiunt, vt ferrum vasa fictilia, & infirma solet, conteret.* Væ qui expuit hoc virgineum vinum!

Iosue 1. Rubenitis quoque & Gaditis, & dimidiæ tribui Manasse ait: Mementote sermonis, quem præcepit vobis Moyses famulus Domini, dicens: Dominus vester dedit vobis requiem, omnẽ terram, vxores vestræ, & filij, ac iumenta manebunt in terra, quam tradidit vobis Moyses trans Iordanem: vos autem transite armati ante fratres vestros, omnes fortes manu, & pugnate pro eis, donec det Dominus requiem fratribus vestris, sicut & vobis dedit, & possideant ipsi quoque terram, quam Dominus Deus vester daturus est eis, & sic reuertimini in terram, &c.

§. XIII.

Etiam sapientissimi ex verbis exhortatorijs multum vtilitatis recipiunt.

POst præparatas vniuersas tribus sermonem suum speciatim ad duas, & dimidias dirigit, ait enim text. *Rubenitis quoque & Gaditis, & dimidiæ tribui Manasse, ait: Mementote sermonis quem præcepit vobis Moyses*, &c. Et cur accuratiùs has tribus monet officij sui? An quia hæ pigriores redditæ sunt ex quo terram ante Iordanem possederant? Non mihi placet Masius, qui sine fundamento putat adeò iam tæduisse belli has tribus, vt egerent adhortatione multa ad progrediendum. Magis placet Serarius noster in præsenti, qui etsi putat has tribus memores esse pacti Moysi exhibiti, multumque alacres esse ad illius impletionem; moneri tamen debuisse asserit à Iosue, vt etiam si per se iam alacres, & erecti essent, alacriores tamen, & erectiores fierent. Nunquam enim non vtilitatem magnam ab exhortatione audita percipiunt etiam promptissimi, & sapientissimi. Pro quo sapienter, & pie ait Abulens. in hoc cap. quæst. 29. *Nimis fallit eos putet: qui cum viri sapientes erga sacras scripturas sint, sermones verborum Dei à prædicantibus audire nolunt, dicentes se hæc præcognouisse, quæ à prædicantibus audituri sunt. Nam non est sola vtilitas prædicantis, vt doceat, vt nescientes erudiantur; sed & adhuc potissima est, vt scientes secundùm habitum tepidum, audito verbo Dei ad feruorem quendam reddant, & meditatio ex nouo auditu, eos firmiores ad resistendum vitijs efficiat, qui fortè secundùm habitum cognoscentes tentationi succubituri erant.* Vtinam hæc tam eleganter dicta fuissent, vt sunt sapienter dicta. Est enim magna fallacia, qua se innumeri viri docti deludunt, vt contemnāt prædicatorum vocem audire, eo prætextu, quòd omnia dicenda sciant. Ingenuè fatebor illis omnia dicenda patuisse; sed & certò scio, si audiant, multum roboris ex dictis ad illos venturum, quo alacriùs in opera exurgant. Quis magis sciuit omnia sibi dicenda, quàm Iesus Dominus? Is tamen Dominus, vt voluit ab alimentis robur accipere, ita etiam à voce adhortantis Angeli, vt doceret etiam sapientissimus hominibus posse ex adhortatoria voce robur venire. Ex Deut. 32. vers. 43. legunt Septuag. apud D. Epiphanium: *Adorabunt ipsum omnes filij Dei, & confortent ipsum omnes Angeli Dei.* Quò spectauit Angelus, de quo Luc. cap. 22. *Apparuit autem ei Angelus de cælo confortans eum.* Minimè sanè putandum est, quòd Angelus ei aliquid diceret, quod non sciret Iesus; sciebat enim omnia, nec ab aliquo poterat doceri. Quomodo ergo credendus est Angelus confortasse Iesum, quando nihil illi poterat dicere, quod ipse non sciret? Confortabat eum voce, quæ licet nota proponeret, tamen in sensitiua parte excitabat species, quibus sacra illa natura alacrior, & robustior redderetur. Licet enim ipse ex se roborari posset, tamen robur illud accipere maluit à voce Angeli, quia illo modo sapientissimi quique homines roborarari consueuerunt. Ex quo aiebat D. Epiphan. hæresi 69. *Admiratione ductus Angelus dicebat ad ipsum, glorificans & benedicens proprium Dominum in stadio consistentem. Tua est adoratio, tuum est dominium, tua est potentia, tua est fortitudo. Vt impleret id, quod à Moyse scriptum est: Confortent ipsum omnes Angeli Dei.* Ecce tibi Angelus accingitur, vt confortet Iesum, & nihil illi dicit, quod Iesus non sciret; sciebat enim Iesus, suum esse dominium, suam esse fortitudinem, suam esse adorationem, & omnia sua esse. Cur ergo Angelus confortaturus eum, non alia occultiora proponit? At si occultiora non habet, cur assumit munus confortandi? Nulla sanè erant occulta, quæ euidentissima Iesu non essent; ad hoc autem, vt quis confortetur ad facinus præstandum, non necesse est, quòd ignota sibi audiat, sufficit quòd vel trita audiat; noua enim illa auditio species excitat, quibus quis alacrior, & confirmatior redditur.

§. XIV.

Apud Deum nihili æstimatur prærogatiua antiquioris ætatis.

PEtitur ab aliis tribubus vt armatæ præcedant, & pugnent, non vt ipsæ sub Iosue accipiant terram, quam iam sub Moyse habuerant. Sic enim ait: *Vxores vestræ, & filij, ac iumenta manebunt in terra,* quam

[Margin notes: Veget. — Psalm. 2. — And. Cæsar. — Abul. — Deut. 32. — Septuag. — Luc. 22. — D. Epiph.]

quam tradidit vobis Moyses trans Iordanem. Itaque Rubenitæ, & Gaditæ, & dimidia tribus Manasse de manu Moysis terræ sortes acceperant, nihil receperunt de manu Iesu. Et cur hi non expectant Iosue diuisionem, sed de manu Moysis ditari festinant? Ruben, Gad, & Manasses erant primogeniti matribus suis, quæ ætatis prærogatiua potuit apud Moysem valere, non apud verum Iesum Dei filium. Ait Origen. citatus apud Glossam: *Qui per Moysem acceperunt portionem, omnes primogeniti sunt. Ruben namque primogenitus est ex Lia, Gad ex Zelpha, & Manasses ex filia sacerdotis Heliopolos vxore Ioseph.* Non miror, quod apud aliquos, prærogatiua ætatis æstimetur pluris, vt in antiquiores conferantur beneficia. Verum vbi accedit Iesus, vbi adest Dei filius, non ætatis antiquitas, sed plus arridet virtutis splendor nouitius. Nato Domino clamabant Magi Matth. 2. *Vidimus stellam eius in Oriẽte, &c.* Sic stella cœlestis prædicatur, & publicatur mediis Ierosolymis; at moriente Iesu, & omnia ad perfectum reducente, ait Luc. cap. 23. *Et obscuratus est Sol, &c.* Et quando in natiuitate Iesu stella ignota adhuc publicatur, & prædicatur, cur in morte eiusdem Sol notissimus mundo, & omni alio sydere antiquior absconditur, nec apparere permittitur? Sanè vt à cruce incipiebat apparere regnum Christi, sic sordescere visa sunt lumina, quæ antiquitatis gloriarentur prærogatiua. Plus enim apud Deum Iesum valet splendor in virtute nouitius, quam tota sordens antiquitas. Pulchrè ait D. August. hom. 5. de Epiphan. *Iesu nascente lux noua in stella reuelata est, quo moriente lux antiqua in sole velata.* Ecce tibi in regno Iesu, in regno veri Dei velatur antiquitas, iubentur abscondi quæ longa antiquitate gloriabantur; & illa reuelantur, quæ nouitiis radiis effulgent. Vis Christiane magni haberi apud Iesum, apud Dei filium? Non multum desudes in euoluendis veterum scriniis, vt inde antiquitatis trahas prærogatiuam; sed magis satage vt nouis in dies radiis effulgeas virtutum. Hinc enim commendaberis apud Dei filium: apud quem nunquam non contempta est ætatis prærogatiua sine virtute. Iacob cum duos nepotes suos Manassen, & Ephrain haberet iuxta se, illum ad dexteram, hunc ad sinistram, benedicturus illos manus commutauit, & dexteram posuit super iuniorem, sinistram super maiorem. Ait enim Genes. 48. *Extendens manum dexteram posuit super caput Ephraim minoris fratris; sinistram autem super caput Manasse, qui maior natu erat, commutans manus.* Posset pueros commutare, vt maior poneretur ad sinistram, minor ad dexteram; sed maluit non pueros, sed manus super illos commutare, vt dextera iret ad minorem, qui erat in sinistra, & sinistra transuersis brachiis veniret ad maiorem, qui erat in dextera. Et cur in eo facinore non pueros, sed manus commutauit? In manuum illa commutatione, & transpositione crux efformabatur, & simul demonstrabatur, vt prærogatiua ætatis contemnenda erat, vbi regnum crucifixi clareat. Ait Rup. lib. 9. in Gen. cap. 24. *Igitur tanquàm Propheta simul, & Patriarcha, quomodo verbis rerum prophetare potuit dicendo, & iste quidem erit in populos, sed frater eius iunior maior erit illo; sic & manuum positione crucem Christi præfigurare sciuit, per quam priori iunior, id est, Iudaico populo præferendus erat populus gentilis.* Itaque verbis, & actionibus prophetabat simul; verbis dicens vt iunior præferendus erat seniori, actionibus formans transuersis manibus crucem, vt ostenderet inde, nimirum ex regno crucifixi euenturum, quod non valeat ætatis prærogatiua, sed virtus, vt si hæc inueniatur in minimo, non obsit ætas, quo minus maior fiat. Hinc Paul. 2. ad Corinth. 12. *Nihil enim minus fui ab his, qui sunt supra modum Apostoli.* Sed Paulus tempore posterior erat, cæteris Apostolis; & recentior in schola Christi: sed non inde se minorem putat. D. Anselm. ibi: *Non fui vobis in actione minor, quàm Petrus, vel Ioannes siue Iacobus, qui sunt supra modum meum Apostoli, non dignitate, sed tempore, nunc ego plus illis laborauerim. Nam si de tempore mihi præscribendum putatis, ante cœpit Ioannes prædicare, quàm Christus, & non Christus Ioannem, sed Ioannes Christum baptizauit. Andreas quoque prior secutus est Christum quàm Petrus; nec tamen primatum accepit Andreas, sed Petrus.* Sic temporis prærogatiua solet despici in schola Christiana.

Origen. — Matth. 2. — Luc. 23. — August. — Genes. 48. — Rupert. — 2. Cor. 12. — D. Ansel.

§. XV.

In pugna sub Iesu excluduntur soli immaturi, & adhuc luxuriantes animi.

Expende quos Iosue excludat ab exercitu, ait enim: *Vxores vestræ, & filij, ac iumenta manebunt in terra: vos autem transite armati.* De vxoribus, filiisque paruulis, & iumentis monet, vt extra exercitũ maneant, cur idem non de senibus monet sexagenariis? Nonne apud omnes gentes excluduntur senes à bellatorum catalogo? Cur ergo Iosue, qui sic cauit, ne fœminæ, nec pueri, nec iumenta irent cum bellatoribus, non etiam expressè cauit, ne senes irent? Crediderim non sine mysterio id factum, vt nihil dictum sit de senibus, sed de pueris, & fœminis, & iumentis, vt nimirum innuatur, quòd verus Iesus à pugnis suis solùm excludit eos, in quibus mores immaturi, & adhuc luxuriantes repræsentantur, vt in pueris, & fœminis. Quò spectans Paul. Philemonem exhortans, illum videns pro Christo descendere in certamen ait: *Propter charitatem magis obsecro, cum sis talis, vt Paulus senex, nunc autem & vinctus Iesu Christi.* Ecce tibi cum ad Christi vocat certamina, obsecrat Philemonem, vt fiat talis, vt Paulus senex. Quid habent senes commune cum certamine, & bello? Qui senex est, magis deponat arma, declinet arenam, hostium insultus caueat; hæc sanè minimè senibus quadrant. Cur ergo Paulus, quem Christi militem ordinat, suæ non iuuentutis, sed senectutis æmulum facit? Cur non magis à senio militem Christi liberat? Sapiens Christiani exercitus dux non annos, sed immaturos, & luxuriantes animos excludit à militia Christi. Ait D. Amb. lib. de Ioseph cap. 10. *Iunior dicitur Paulus, qui nondum maturam canæ fidei gerebat ætatem, nondum in virum perfectum excreuerat, in illam mensuram ætatis plenitudinis Christi. Denique adolescens legitur tantum ibi, vbi lapidantium Stephanum vestimenta seruabat. Et ideo Philemonem non adolescentiæ suæ, sed senectutis similem esse cupit. Ideo adolescentulas viduas prædicat esse deuitandas, non propter ætatem, sed propter quandam pubescentium delictorum lasciuiam, immaturitatemque virtutis.* Expende ab illis: *Non propter ætatem &c.* Non quippe cauet Apostolus in militia Christiana annos ætatis, sed immaturitatem, & acerbitatem animorum, quæ in puerilibus, & fœmineis repræsentatur. Vtinam senex sis, vtinam maturam mentem habeas & plenitudinem

Ambros.

teneas

teneas ætatis Christianæ; inde non excluderis à Christi militia, à fortium exercitu; à quo soli, & fœminæ, & pueri & iumenta excluduntur, nimirum qui immaturam, lasciuientemque mentem habent. Crede mihi, non ætas annorum, sed immaturi, acerbique mores faciunt te à Deo excludi.
Genes. 21. Abraham Genes. 21. exclusurus agarem, & filium dicitur, quod *tollens panem, & vtrem aquæ imposuit scapulæ Agaris, tradiditque puerum, & dimisit eam.* Ecce, & fœmina, & puer dicuntur exclusi ab Abrahamo; sed Ismaël tunc temporis vigesimum annum attigerat, cur vocatur puer? Vocat puerum meritò, quem excludit, non annos ætatis respiciens, sed mores, si cum Isaac conferatur. Ait Philo in lib. Resipuit Noë: *Non respicit annorum numerum, aut tempus breue, longúmve, sed potentias animæ, quæ mouetur melius, aut deterius. Ismaelem pene vigesimum annum agentem, cum virtutibus perfecto Isaaco collatum, nominat puerulum. Sumpsit, inquit, panem, & vtrem aquæ & dedit Agar, & puerulum, quando eos è domo ablegauit.* Quò etiam adduco illud Cantici Deut. 32. *Peccauerunt ei, & non filij eius in sordibus, generatio praua, atque peruersa. Hæc cine reddis Domino popule stulte?* Philo legit: *Peccauerunt ei pueri eius,* &c. Et quidem qui peccarunt, & viri, & senes fuerunt. Cur ergo nihil de senibus, nihil de viris locutus solos mordet pueros? Ait Philo vbi supra: *Aptè alloquitur homines probrum habentes in anima per stultitiam, ac dementiam semper habentes in recta vitæ actionibus, non puerilem ætatem corporis aspiciens, sed ad mentis infantiam expertem rationis ac veritatis.* Cum mordet pueros, non annos respicit ætatis, sed mentis infantiam, & immaturos, luxuriantesque eius fœtus, qui mulctam semper, & eiectionem merentur ex Deo.

(Margin: Philo. — Deut. 32. — Philo.)

§. XVI.

Apud quos charitas fraterna viget, non necessarius est iudex, nec vllus magistratus.

NVnquam non miror Iosue, qui cum harum duarum tribuum, & dimidiæ viros in bellum emittat, & nominet eos, qui remansuri sunt in terris eorum, nullam memoriam faciat iudicum, aut magistratuum. Quippe ait: *Vxores vestræ, & filij, ac iumenta manebunt in terra: vos autem transite armati ante fratres vestros, omnes fortes manu, & pugnate pro eis,* &c. Solas nominat fœminas remansuras; & filios earum paruulos; & si vis cum nostro Serario, ibi etiam intelligantur sexagenarij senes, qui cum essent paucissimi, non nominantur expressè. Sed cur non nominat iudices, & magistratus, qui videbantur necessariò mansuri in populis? Vbi enim manebant familiæ cum matribus, & filiis paruulis, necessarij videbantur præpositi aliqui, & magistratus, qui commune attenderent bonum. Cur ergo de his nullam facit mentionem? An tot populi familiæ pleni non indigerent Præpositis? Crediderim eos non multum requiri in populis, quorum ciues adeò fraterna charitate tenebantur, vt non dubitarent sua relinquere, vt pro fratribus decertarent. Inter familias tantæ charitatis in fratres, & in proximos, otiosus esset Iudex, & Præpositus. Genes. 44. Iudicem agebat Ioseph in Ægypto, imò seuerissimum agebat iudicem erga fratres suos, quos coram se habebat afflictos propter furtum Beniamino fratri impositum. Accusabatur à famulis Beniaminus furti, iudex seuerus in mulctam procedebat, fratres turbabantur omnes, nec erat qui pro Beniamino periculum non subiret, & eius succederet vinculis. Quid tunc? Interea Ioseph Genes. 45. ait: *Ego sum Ioseph frater vester,* &c. Quantum hoc? Modò iudicem seuerum agebat, modò se amabilem fratrem prodit: Cur modò fratrem, qui antea iudicem ostendebat? Ait Theodor. quæst. 105. *Experiri volens animum fratrum, & liquidò nosse, an Beniamin calumniam passum defenderent, ob id in eius saccum scyphum abscondit. At vbi non tantum patrocinari, sed, & pro eo certare illos prospexit, persona eius, qui imperaret deposita, fraternum vultum exhibuit.* Quid pulchrius? Dum dubitat, an sit in illis fraterna charitas, qua se pro fratre exponerent, iudicem agit, & imperiosè loquitur. At vbi vidit illos sic pro fratre stare, vt ligari pro illo vellent; tunc *persona eius, qui imperaret, deposita*; hoc est imperialem vultum deposuit, iudicem exuit, & fratrem se ostendit. Non enim necessaria iudicis facies erat; vbi cunctos tenebat tanta charitas in fratrem, & proximum. Quippe magistratus pro impiis in fratres inuenti sunt: Exod. 2. egressus Moyses, *Conspexit duos Hebræos rixantes, dixitque ei, qui faciebat iniuriam: Quare percutis proximum tuum? Qui respondit; Quis te constituit principem, & iudicem super nos?* Eo solum, quòd percussionem fratris carperet, reiicitur quasi munus Iudicis, aut Principis vsurparet; nec immeritò, quia ex nullo magis ostenditur necessarius iudex, quàm ex impietate in fratres. Ex quo ait Lyppom. in præsenti: *Impij neminem habere volunt iudicem, nec magistratum. Cum hi soli egeant magistro, quibus libertas pernicies est tam ipsis, quàm alijs; iustis enim non est posita lex, & magistratu non indigent vindicante, sed protegente. Omnino enim commistio piorum, cum impijs exigit in hac vita magistratum, & gladium.* Ecce tibi vt impietas in fratres, perniciesque proximorum exegit magistratus; vt vbi nulla pernicies timeatur, iam ibi superflui iudices, magistratusque videantur. Quo spectans D. Zeno serm. 2. de Fide, Spe, & Charitate, ait: *Non immeritò Dominus Deus proximi dilectionem commendat, quoniam sola præsumit seruare posse, quod præcipit.* Expende illud: *Quoniam sola,* &c. Cæteræ namque virtutes multis indigent, vt sua custodiri iura valeant. Indigent, inter alios, vindicibus, præfectis, magistratibus; at dilectio proximi vbi sit, vbi regnet, ipsa sola sufficit, necessitatem tollit custodum, magistratuum, præfectorum.

(Margin: Genes. 44. — Genes. 45. — Theodor. — Exod. 2. — Lyppom. — D. Zeno.)

Iosue 1. Omnia, quæ præcepisti nobis faciemus; & quocumque miseris, ibimus. Sicut obediuimus in cunctis Moysi, ita obediemus, & tibi; tantum sit Dominus Deus tuus tecum, sicut fuit cum Moyse. Qui contradixerit ori tuo, & non obedierit cunctis sermonibus, quos præceperis ei, moriatur; tu tamen confortare, & viriliter age.

§. XVII.

Nemo se alterius committit prudenter voluntati, nisi cuius virtutem, sanctitatémque probauerit.

VIde obedientissimorum hominum prudentiam, se in omnibus parituros Iosue affirmant, dum eius mandata à Deo non absint. Ait enim: *Sicut obediuimus in cunctis Moysi, sic obediuimus, & tibi; tantum sit Dominus Deus tuus tecum.* Displicet in præsenti Serarius, qui putat absurdum, quòd homines isti exprimant exceptionem illam obedientiæ, nimirum; *Tantum sit Dominus tecum*; quę, ait, magis debet intelligi, quàm explicari. Fallitur sanè Serarius, nam vbi homo alterius se credit voluntati defectibili, non absurdum est, sed valdè conueniens, quod expressè ostendat se non staturum voluntati vtcumque, sed illi, quæ fuerit Deo conformis, & sancta. Nec derogat perfectioni obedientiæ, quod vt subditus debet esse cæcus, vt obediat iis, quæ nihil præ se ferunt peccati; sic oculatissimus sit in excipiendis iis, quæ Deo sunt contraria. Vndè D. Ignatius meus parens perfectissimæ obedientiæ assertor non refugit similem exceptionem ponere; ait enim in summario Constit. 31. *Verum etiam conentur internam resignationem, & veram abnegationem propriæ voluntatis, & iudicij habere, voluntatem, & iudicium suum cum eo, quod superior vult, & sentit, in omnibus rebus (vbi peccatum non cerneretur) omnino conformantes.* Ecce tibi, vt non refugit perfectissimæ obedientiæ assertor illam exceptionem expressè ponere, videlicet, *vbi peccatum non cerneretur*; Licet enim hæc debet in omni contractu, & fœdere intelligi, tamen non est absurdum, sed maximè conueniens vt expressè attendatur ab illo, qui se alterius committit defectibili voluntati. Idem rursus dicit idem Pater in epist. de Obed. fatus ex D. Bernardo: *Siue Deus, siue homo vicarius Dei mandatum quodcumque tradiderit, pari profectò obsequendum est cura, pari reuerentia deferendum, vbi tamen Deo contraria non præcipit homo.* Nunquam sapientissimus, sanctissimusque magister in re obedientiæ exhibendæ homini detrectat exceptionem ponere, qua caueatur à Deo per peccatum declinare. Nec in ea re decet obedientem esse cæcum, sed oculatum; cum se committit humanæ, & defectibili voluntati. Audiuerat enim Adamus, siue sciuerat sibi dari Euam in vitæ adiutorium; ait Gen. 2. *Faciamus ei adiutorium simile sibi.* Et quando homo audiuit dari sibi fœminam à Deo in adiutorium, quod bonum non speraret ab illa, quod malum timeret in illa? Non mirarer, si cæcè se illi committeret, quam sciebat sibi à Deo datam in adiutorium. Sed accipite D. Ambros. lib. de Parad. cap. 4. *Ille autem, qui adiumentum vxoris habiturum se credebat, lapsus est per vxorem. Vnde nemo debet facile alteri se credere, nisi cuius virtutem probauerit.* Nemo quidem facilè se debet alterius voluntati mancipare; nisi cuius sanctitatem, & virtutem sciuerit. Nemo debet alterius ductum sequi, nisi videns nihil Deo esse contrarium ibi. Non derogat perfectioni obedientiæ, quod te non committas prælato sine expressa exceptione hac; imò valde conueniens est, vt oculatus sis, ne in errorem declines, dum labilis voluntatis sequeris ductum. Pro quo adduco D. Bernardum totius perfectionis magistrum, qui epist. 7. carpit Monachum, qui statuta iurata deserens in sui excusationem afferebat, quòd secutus fuerit in eo Abbatis sui imperium, & ductum. Sic ibi: *Quid ad me? Inquis. Ille viderit, cui mihi contradicere fas non erat. Non est discipulus super magistrum. Docendus, non docturus eius lateri adhærebam. Sequi debui, non præire præceptorem auditor.* Cui excusationi subditi statim respōdit Bern. subdens: *O istorum temporum Paule simplex, si tamen, & ille alterum se tibi exhibuisset Antonium, vt quidquid vel leuiter de labys eius procederet, necesse non haberes discutere, sed sine cunctatione ad omnia nihil hæsitans obedires. O monachum obedientissimum, cui ex quibuslibet seniorum verbulis, ne vnum quidem iota prætervolet! Non attendit, quale sit, quod præcipitur. Et hæc est obedientia sine mora. Si ita oportet, sine causa legitur in Ecclesia: Omnia probate; quod bonum est, tenete. Si ita oportet, deleamus iam de libro Euangelij: Estote prudentes sicut serpentes, sufficiente quippe, quod sequitur, & simplices sicut columbæ. Nec dico à subditis mandata præpositorum esse diiudicanda, vbi nihil iuberi deprehenditur diuinis contrarium institutis, sed necessariam assero, & prudentiam, qua aduersatur, si quid aduersatur, & libertatem, qua, & ingenue contemnatur.* Quid sapientius? Quid moralius? Nihil requirendum in hac materia reliquit doctor præstantissimus; docens vt non licet, quod quis se cæcè committat voluntati eius, qui non probatus fuerit Antonius, quin potius homo passionibus carnalibus agitatus visitur. Rursus cæcam obedientiam commendat, vbi nihil iuberi deprehenditur diuinis contrarium statutis; sed semper prudentiam, & libertatem requirit in obediente, illam vt attendat errores, hanc, vt ingenuè contemnat præcipientem illos.

D. Ignat. — D. Bernard. — Genes. 2. — D. Ambr. — D. Bernard. — Idem.

§. XVIII.

A seruili animo venit seueritas, & rigor, ab ingenuo, & nobili humanitas, & misericordia.

QVàm seuera ij sententia se multant! dicunt enim: *Qui contradixerit ori tuo, & non obedierit cunctis sermonibus, quos præceperis ei, moriatur.* Vnam mortis pœnam decernunt aduersus transgressores mandatorū Iosue. Et quidem Dominus in lege Moysi data, non vnam mortis pœnam statuit transgressoribus, sed varias alias, & leuiores proponit, iuxta qualitatem transgressionum, & per pauca delicta morte castigat. Cum ergo in Dei lege paucis reis mors decernatur, pluribusque detur pœna benignior; cur isti vna pœnam mortis omnibus indiscriminatim decernunt? Non miror, quod à nobilissimo Domino Deo veniat benignitas in reos ipsos, ab his autem seruilibus hominibus veniat seueritas, & rigor. Matth. 18. præstantissimo Regi oblatus est vnus, qui debebat ei decem millia talenta; *Misertus autem Dominus serui illius dimisit eum, & debitum dimisit ei.* Quid tunc? Egressus seruus ille inuenit alium, qui sibi debebat centum denarios, & tenens suffocabat eum, donec redderet. Debitor supplicabat, petebat inducias, nec vllum misericordię locum inuenit apud illum. Vnde illi tam citò remisit decem millia talenta; huc autem nec centum denarios volebat remittere? Ille Dominus erat, hic seruus; & vt à nobili regióque corde humanitas, sic à seruili animo non venit nisi seueritas, & rigor. Quò spectans Nazian-

Matth. 18. — Nazianz.

zianzenus ait orat. 16. *Vides quemadmodum quidam multorum talentorum debitor adducatur, ac debito liberetur, ad bonum enim, & facilem Dominum accesserat. At non vt ei remissum fuerat, ita, & ipse quoque remittit, nam animi etiam inductione seruus erat, nec misericordiam, quam in maiori pecunia summa consecutus fuerat, in minori conseruo suo impertit.* Hinc regalem animum facile distingues à seruili; vt enim regium est, ac nobile ad benignitatem, & misericordiam esse procliuem; sic seruile est, & abiectum benignitatem nescire. Ad Eliam tenendum bis missi sunt quinquagenarij duces, 4. Regum 1 in quos Elias cœlestes flammas immittit, quibus consumuntur. *Descendit ergo ignis de cælo, & deuorauit illum, & quinquaginta eius.* Hinc Luc. 9. dum Samaritæ despiciunt Iesum, discipuli eius voluerunt similiter cœlestes flammas adducere, quibus Samaritanos percussserunt. Renuit Dominus, quinimò *conuersus increpauit illos dicens: Nescitis, cuius spiritus sitis.* Et cur milites Eliam offensuri cœlesti comburuntur igne; Samaritæ autem offendentes Iesum nulla pœna afficiuntur? Dominus erat Iesus, seruus Elias; & ideo ab illo misericordia venit, & benignitas, ab hoc seueritas, & rigor. Ait Titus in cat. Græca D. Luc. *Bis quinquaginta eorum, qui missi fuerant ad Eliam seruum duntaxat, repulerant. Samaritani autem nunc Dominum non admittunt. Verum Dominus cum mansuetudine, ac benignitate in nos sit incomparabili, eos increpat, quod videntes eum non potentia ad puniendum, sed clementia mansuetudineque vtentem conarentur ipsi ignem è cœlo deducere.* Pereunt milites, qui pergunt ad Eliam, quia cum seruo agebant, à quo non poterat non venire seueritas, & rigor; euadunt Samaritani, quia cum Domino agunt, qui adeò benignus est, vt etiam increpet eos, qui miseros reos volebant flammis adurere. Semper enim in Domino benignitas, in seruis rigor. Quò spectans Nazianzenus epist. 81. ait: *Sodomiticum ignem aduersus eos, qui Iesum abducunt, discipuli postulant, at Dominus vltionem recusat. Malchi vnius ex petulantibus illis, & contumeliosis aurem Petrus amputat, Iesus autem restituit. Benignitatis seriem vides*, &c. Planè benignitatis series semper à Domino, semper à Iesu; à seruis autem, & rigor, & percussio.

Luc. 9. — *Titus.* — *Nazianz.*

Capvt IV.

Exploratores ad Iericho mittuntur.

Textvs Historia.

Vix à Moysis luctu leuatus Iosue nihil prius ostendit, quam hæreditatas cum principatu curas; statim præstantissimi Imperatoris animum affectus subit noscendi hostium, & munitiones, & studia. Cuius rei gratia duos è validissimis, prudentissimísque seligit viros, qui rustico habitu, sub fabrorum specie vrbem contemplentur. Ierichuntinam, turres, mœnia, bellica tormenta, eorúmque situs lustrent, intimósque odorentur animos hostiles. Haud impigrè omnia exploratores perficiunt, & vt erant validi sic Iordanis vadis gradientes se committunt, vel natantes fluctibus; quibus superatis, sub obscura luce vrbem ingrediuntur. Quam primam domum patentem vident muris coniunctam intrant, nec detrectant meretricis fœminæ, Raab nomine, hospitium, vt quod apertius pateat ignotis etiam viris; & minimè suspiciosum ibi sit, quærere latibula, & olitores fugere. Inde egressi manè nullum recessum vrbis inuestigatum relinquunt, nec hominum curiositas potuit non esse suspecta pluribus; quorum suspicio nota fuit exploratoribus ipsis adeò, vt repetentes domum ad diei vesperam; contenderent ab hospita latibulum. Iubet illa, in sublime tectum ascendant, ibique stratis lectis securè decumbant, circa quos multis appositis lini fascibus prorsus reddidit homines occultos. Interea regij satellites domus terebant limina, qui fœminam conuenientes quærunt de hospitibus, quos dicunt esse exploratores, & ab infestissimis hostibus venisse in extremam perditionem totius vrbis. Adstupet mulier ad satellitum dicta, fatetur ibi duos viros ignotos fuisse hospitatos, & paulò ante cœnasse, sed post cœnam, cum vrgeret hora claudendæ vrbis, domo excessisse. Nec dubium, quin si pergant satellites, illos abeuntes comprehendant quàm citissimè. Quem hæc verba conciuis fœminæ non deluderent? Delusi ergo satellites magna celeritate arripiunt Iordanis viam, qua credebant exploratores ad suos redire; at mulier festinans ad latibulum, viros vigilantes inuenit, cum illisque sermonem instituit de sua in Deum Israëlis fide. Vt nouerit mirabilia eius in mari rubro, in perdendis regibus vicinis. Vt senserit languentia corda suorum ciuium ad eorum aduentum. Vt sibi persuaserit Deum Israëlis esse solum verum Deum, à quo non dubitat tradendam vniuersam regionem illam populo suo. Insuper homines iuramento adstringit, quod in vrbis expugnatione, meminerint illius hospitij, reddántque hospitæ suæ gratiam, quam modo accipiunt ex illa. Simul dicit, & simul accepto fune coccineo illos è fenestra, quæ in muro erat, dimittit, monens ne recta ad suos contendant, sed contraria via ad montana festinent, ibique delitescant diebus tribus.

Nox erat intempesta, & ipsi in campum dimissi, iubent fœminæ vt coccineum funem resumat, illúmque fenestræ appendat, quo tempore redierint demoliturì vrbem; viso enim funiculi signo, & domui parcent, & vniuersæ eius cognationi latenti intrinsecus. His dictis mulier funiculum ad fenestram ligauit, & illi contendunt in montana; vnde post tres dies redeunt incolumes ad suos, Iosuéque dilatant animos, ciúsque fouent fiduciam, quòd languentes iam præ metu hostes facilè vincet, eorúmque regionem quàm citò percurret.

Pars Moralis circa textus literam.

In meretricis domo euadunt Iosue nuntij viui, ne miremur quòd meretrices apud verum Iesum inueniant vitam, diuinissimum enim est par pari referri in acceptis officiis.

Iosue 2. Misit igitur Iosue filius Nun de Setim duos viros exploratores in abscondito,

scondito, & dixit eis: Ite, & considerate terram, vrbémque Iericho; qui pergentes ingressi sunt domum mulieris meretricis nomine Rahab, & quieuerunt apud eam.

§. I.

Nunquam prætermittenda opera, quæ recta postulat ratio, etiamsi diuinum auxilium certò speretur.

HAbebat Iosue diuinum auxilium sibi certissimè affuturum, non tamen prætermittit aliquid, quod ad prudentem Imperatorem spectat, faciendum. Ideoque ante Iordanis transitum mittit exploratores, qui hostium munimenta scrutentur, & sibi renuntient. Sic enim ait text. *Misit igitur Iosue filius Nun de Setim duos viros exploratores in abscondito, & dixit eis: Ite, & considerate terram*, &c. Sapientissimus Dux licet Deum pro se habebat, non tamen totum credit auxilio diuino absque cooperatione cum illo, sed ad omnia strenui ducis opera se accingit. Rupert. Ait Rupert. lib. 1. in Iosue cap. 10. *Cum quo Dominus erat, & cui dixerat, nullus vobis poterit resistere cunctis diebus vitæ tuæ: ipse exploratores mittit ad considerandam terram, vrbémque Iericho. Non ergo quispiam vllo in negotio tantum de cœlestibus præsumat auxilijs, vt non etiam ipse sibi prior assit vigilando pro facultate ingenij, laborando proportione virili. Nam sicut minimæ fidei est de diuinis dubitare promissis, sic nimiæ temeritatis, vel præsumptionis est cælestem per miracula præstolari opem otiosè sedendo.* Nunquam sanum est, quod sic te committas Deo, vt quæ tu posses facere, negligas. Licet enim certissimè sit Deus affuturus, idque tu euidentissimè scias, semper illa, quæ in tua potestate sunt, aggredi debes. Iosepho Mariæ sponso, cui dictum fuerat Mariam de Spiritu sancto concepisse; modò Matth. 2. dicitur Matth. 2. *Surge, accipe puerum, & Mariam matrem eius, & fuge in Ægytum:: Futurum est enim, vt Herodes quærat animam pueri ad perdendum eum.* At Iesus is erat, qui inter hostiles rabies securus poterat degere; cui nulla potestas inferre malum posset, vsque dum tenebrarum potestati permissus esset. Qui inter lapidantium manus transibat illæsus, cur ergo talis, & tantus fugiat regem? Hanc salutis viam homini infirmo prudentia ostendit, quam arripuit Deus, vt ostendit hominibus, qua semper debeant facere quod in ipsis est, vt à malis liberentur. D. Aug. Ait D. Augustinus lib. 22 contra Faustum cap. 36. *Qui ergo palam docendo, & arguendo, & tamen inimicorum rabiem valere in se aliquid non sinendo, Dei demonstrabat potestatem: idem tamen fugiendo, & latendo hominis instruebat infirmitatem, vt Deum tentare non audeas, quando habet, quod faciat, vt quod cauere oportet, euadat. Nec enim Paulus desperauerat adiutorium, protectionémque diuinam, quando per murum in sporta submissus est, vt inimicorum manus effugeret. Non ergo in Deum non credendo sic fugit, sed Deum tentaret, si fugere noluisset, cum sic fugere potuisset.* Nihil, quod ad nos pertinet, prætermittendum est, etiamsi Dei auxilium speremus, nisi velimus tentare Deum, qui maximè offenditur, si nos videt, ab humanæ diligentiæ operibus supersedentes, & de diuino auxilio præsumentes. Hinc Abrahamus; qui protectionem Dei in omnibus expertus fuerat, vbi ethnici, lasciuíque regis attigit terram, ait vxori suæ Genes. 12. *Dic obsecro, quod soror mea es.* Et Genes. 12. cur magis voluit haberi frater, quàm maritus Saræ? Si maritus haberetur, duo erant committenda Deo, & quod mariti vitæ, & quod vxoris pudicitiæ consuleret. Si frater autem putaretur, ipse illo modo suæ vitæ consuleret; pudicitiam autem vxoris committeret Deo. Sapientissimè ergo modum elegit, in quo aliquid ipse faceret, vt in eo quod non posset, adesset Deus. Ait D. Augustinus vbi D. August. suprà: *Cum inter ignotos propter eximiam Saræ pulchritudinem, & eius pudicitia, & mariti vita esset in dubio, neque virumque tueri posset Abraham, verum vnum horum posset, id est, vitam; ne Deum suum tentaret, fecit, quod potuit, quod autem non potuit, commisit Deo. Qui ergo se hominem occultare non potuit, maritum occultauit, ne occideretur; vxorem Deo credidit, ne pollueretur.* Quid diuinius? Fidei, Speíque assertor, nunquam commisit vni Deo, illa, quæ ipse præstare posset, & deberet.

§. II.

Publica lasciuia prorsus absumit nomen in viris bonis.

MIsit Iosue exploratores, de quo solum dicitur in textu: *Misit igitur Iosue filius Nun de Setim duos viros exploratores in abscondito, & dixit eis*, &c. At qui fuerint exploratores isti, quæ eorum nomina prorsus reticentur. Non sic Num. 13. Num. 13. vbi Moyses exploratores duodecim misit, & cum duodecim essent, non detrectauit scriptor sacer singula eorum nomina exprimere, vt ibi potest videri. Cur ergo illorum duodecim nomina exprimuntur; horum autem duorum reticentur? An non hi præstantes viri? An non Deo, munerique suo fideles? Et præstantes, & fideles viri credantur esse, sed de quibus nihil prius dicitur, quàm quod ad domum meretricis diuerterent, absque culpa licet diuerterent. Dicit enim textus: *Qui pergentes ingressi sunt domum mulieris meretricis*, &c. Et quando lasciua domus non absumit nomina hominum fidelium, & præstantium? Apocalyps. 3. Apoc. 3. dicebat Angelus Episcopo Sardis: *Noui opera tua, quia nomen habes, quòd viuas, & mortuus es.* Valde notat Angelus, quod in illo Episcopo, cum verè mortuus esset, adhuc nomen vitæ maneret. Sed mors non solet abradere hominum nomina? Nónne multorum etiam post mortem manent cantatissima nomina? Quid ergo nouum, & singulare de hoc Episcopo asserit Angelus, quod cum mortuus sit, habeat vitæ nomen? Est mors specialis animæ, quam introducit carnis concupiscentia; quæ mors hoc habet singulare, quod dum publicè apparet, nomina prorsus corrodat hominum præstantium, & fidelium. Quam mortem noscens Angelus latentem in anima Episcopi, quasi minatur, quod in illo nomen aliquod vitæ perseueret, minimè perseueraturum, si mors illa publicaretur. Ait Rupert. ibi: Rupert. *Secretum, & occultum est opus eius, qui nomen habet, quod viuat, & mortuus est. Nam cuius peccatum publicum, & notum est, non hic habet nomen, quod viuat, imò si vitæ vel sanctitatis opinionem prius habuit, clarescentibus operibus mortuus; opinionem illam, vel nomen iam perdidit, & diffamatur, quod mortuus sit:: Datur autem conijci, quod mortui huius, quam dicit, mors*

fuerit

fuerit peccatum carnis. Itaque quandiu Prælatus hic peccatum carnis occultum habebat; licet mortuus esset, tamen aliquale vitæ nomen exhibebat. Vbi autem mors eius pateret, lasciuia publicaretur, prorsus nomen eius extingueretur, & re & nomine mortuus maneret. Hinc Matth. 1. dicit: *David autem rex genuit Salomonem ex ea, quæ fuit Vriæ.* Non detrectat antea nominare Raab, nec Thamarem, quæ ambæ meretricium exercuerunt; vbi autem accedit ad Solomonis matrem, eius nomen prætermittit. Et cur quando nominantur illæ, hæc sine nomine ponitur? Illæ erant gentiles, Idolorumque cultui addictæ, cum meretricium exercuerunt, in eóque aliquo modo studuerunt iustitiæ; in gentilibus, idololatrisque fœminis non obscurantur per lasciuiam alia earum facta laudabilia. Vxor autem Vriæ fidelis erat, & instructa in pietate à viro piissimo; in iis autem publicata lasciuia prorsus famam corrodit, & nomen elliterat. Ait D. Anselm. in Matth. *Tacet nomen Bersabe, vt nominando Vriam reducat ad memoriam illud maximum scelus, quod fecit Dauid in eum. Tacet etiam, quia cætera cum essent notabiles, non solum non culpari, sed etiam laudari meruerunt. Ista verò adeò culpabilis est, quod nomine non est digna.* In præstanti, fideliquè persona sic desæuit lasciuia, vt illi prorsus nomen eripiat, cum animæ vita. Quò spectans Prouerb. 5. locutus de fallaciis meretricis, ait: *Longè fac ab ea domum tuam, & non appropies foribus domus eius. Ne des alienis honorem tuum, & annos tuos crudeli.* Quæ sic construenda sunt, vt iubeatur homo fugere à domo meretricis, ne fortè accidat inde, quòd honorem suum tradat alienis, hoc est, quòd amittat, & perdat nomen suum. Sic ibi Iansenius: *Inter bona, quæ ibi pereunt, primum memorat honorem hominis, hoc est, bonam famam, & nomen, quod melius est, quam diuitiæ multæ: Hunc enim honorem commaculat adhærendo meretrici. Et fit in eo, quod dicit Psalm. Homo cum in honore esset, non intellexit, comparatus est iumentis insipientibus.* Itaque ex bruta lasciuia id eueniet quod vel nomen hominis depereat tibi, & censeatis merito tanquam equus, & mulus.

Matth 1.

D. Ans.

Prou 5.

§. III.

In lasciuiæ sedibus euidentissima specula est, vt explorentur peritura regna.

Vitio tribuam nationis, an prudentiæ speculatorum, quod nihil prius faciant, quàm ingredi in meretricis domum? Dicit enim: *Qui pergentes ingressi sunt domum meretricis*, &c. Vt id vitio vertam gentis, impellit notissima eius inclinatio ad lasciuiam; impellit & illorum patriarcha Iudas, cui eunti ad tondendas oues se obiecit Thamar obuoluta facie, vt furaretur concubitum ex eo: Genes. 38. *Quam cum vidisset Iudas suspicatus est esse meretricem, operuerat enim vultum suum, ne agnosceretur. Ingressusque ad eam*, &c. Sic illius gentis proceres proni ad meretrices currebant. Quod autem prudentiæ vertam exploratorum, facit eorum munus, quorum erat speculari, & explorare infirmiora ciuitatis, regionisque perdendæ, & hoc omnino credendum. Et quidem ex nulla specula clarius apparet, vnde sit ciuitas, imò totum regnum perdendum, quam ex lasciuiæ sedibus, Frequentes enim ciuibus lasciuiæ sedes, euidentissimè ostendunt regna perdenda. Huc spectat Paulus

Genes 38.

Paul. Or.

Orosius lib. 4. cap. 21. dicens: *Eodem tempore censores theatrum lapideum in vrbe constrùi censuerunt, quod ne tunc fieret, Scipio Nassica grauissimâ oratione obstitit dicens, Inimicissimum hoc fore bellatori populo ad nutriendam desidiam, lasciuiaque commentum: adeòque monuit senatum, vt non solum vendi omnia theatro comparata iusserit, sed etiam subsellia ludis poni prohibuerit. Quamobrem intelligant nostri, (quibus quidquid extra oblectamentum libidinis, offensio est) propter hoc, quod se infirmiores esse hostibus suis ipsi sentiunt, & fatentur, theatra incusanda, non tempora; nec blasphemandum Deum verum, qui vsque ad nunc ea prohibet, sed abominandos Deos, vel dæmones suos, qui ita petierunt, profundo quidem satis malignitatis suæ argumento tale sacrificium flagitantes, quo non magis fuso cruore pecudum, quàm profligata virtute hominum pascerentur.* Piaculum duxi vel verbulum prætermittere; tu decerpes illa quæ breuiùs, & efficaciùs rem conficiant, vt illa: *Inimicissimum hoc fore bellatori populo*, &c. nihil enim adeò exitiale est bellatori populo, quàm lasciuorum ludorum frequentia. Rursus illa; *Theatra incusanda, non tempora*: quippe infirmitatis virorum, qua tremunt ad hostium conspectum, qua hostibus sua cedunt, causa non ex temporum qualitatibus nascitur, sed ex frequentatissimis lasciuiæ sedibus. Insuper illa: *Tale sacrificium flagitantes*, &c. quod enim de lasciuientium theatrorum subselliis detur lucrum hospitalibus ad fouendos pauperes, non crediderim id venisse ex misericordia inspirata à Deo, sed ex dæmonum profundo argumento tale sacrificium postulantium, vt exilium virtutis, & lasciuiæ fomentum æternetur. Quid ruinæ non portendat populo frequentatæ lasciuiæ sedes? Fallar si possit inueniri specula, vnde euidentius videantur, explorentur peritura regna. Nostis historiam Baalam, qui adductus à rege Balac quærebat locum, vnde aliquod malum Israëlitici populi præsagiret, & non inueniebat. Num. 23. constitutus in excelsis Baal, & Israëlem videns, statim clamat: *De summis silicibus videbo eum, & de collibus considerabo illum: Quis dinumerare posset puluerem Iacob, & nosse numerum stirpis Israël? Moriatur anima mea morte iustorum, fiant nouissima mea horum similia.* Ecce de summis rupibus, de vallibus profundis nihil in Israële damnabile videt. Tunc Balac fecit, vt mutaret locum; duxitque illum *in montem sublimem super verticem montis Phasga*. Sed & inde in laudes Israëlis se effundit; propterea cogitur alium montem ascendere, ait enim: *Cumque duxisset eum super verticem montis Phogor*: nec inde malum Israëlis videt Quid tunc? Vt deficientem pene regem aliqua spe erigeret, ait illi Balaam cap. 24. *Pergens ad populum meum dabo tibi consilium, quid populus tuus populo huic faciat*, &c. Et quale erat istud consilium? Ait Abulensis Numer. 24. quæst. 5. *Consilium de mulieribus exponendis in lupanari.* Quòd scilicet Moabitæ è regione Israëlitarum multa lupanaria erigerent, in quibus pulcherrimæ puellæ meretricium agerent, raperentque ad se Israëlitas. Quot enim lupanaria tunc fierent apud Israëlitas; tot speculæ essent, ex quibus certissimè cernerentur mala vniuerso populo euentura. Non sic ab excelsis rupibus; à montium verticibus speculari, explorareque possent infirmiora populi, vt à lupanaribus, vt à sedibus lasciuiæ; hæ enim manifestè ostendunt populum periturum.

Num. 23.

Abul.

Iosue 2.

Anistunt omnes, quæ nec per somnium castitatem nouerant, nec educationem honestam sciebant. Non annuissent, quæ probè, casteque educatæ vocarentur; quibus enim deest nobilis, castaque educatio, non miror, quòd in populorum perniciem eant. Vidisti Iosephum adamatum à fœmina, sed quod forsan incredibile putares, eundem ab eadem traditum vinculis spectas. Ait enim Genes. 39. *His auditis Dominus, & minus credulus verbis coniugis iratus est valde. Tradidisque Ioseph in carcerem.* Fœminæ verbis adductus homo Iosephum in carcerem detrudit. Et quæ fœmina in tantum facinus venit, quo Iosephum perdat? Ait D. Ambros. lib. de Ioseph cap. 5. *Huius iniuriæ author mulier est: sed mulier Ægyptiorum, quæ procaces cum viris solita miscere sermones, lacessere verecundos, refugientes insequi, pudentes perurgere; cum vitam suam non posset defendere, innoxios criminabatur, perfidiam miscens perfidia, aliena tenens, & alios ipsa condemnans, modum nullum ponens furori.* Non equidem mulier nobilis, & generosæ nationis, sed procaciter, turpiterque educata consensit Iosephi perditioni. Hinc Genes. 6. ponens textus causas submersi mundi ait: *Videntes filij Dei filias hominum, quòd essent pulchræ, acceperunt sibi uxores*, &c. Ecce tibi vt fœminæ trahunt mundum in perditionem. Sed vnde in tantam perniciem valuerunt fœminæ? An ex aliqua fallacia ebibita? Minimè, sed ex sola educatione pessima. Ait D. August. lib. 15. de ciuitate Dei cap. 22. *Non enim cuiusquam tunc etiam fallacia seductæ illæ fœminæ persuaserunt peccatum viris, sed ab initio, quæ prauis moribus fuerant in terrena ciuitate, amatæ sunt à filijs Dei*, &c. Eua serpentis fallacia seducta vitam perdidit; hæ nullius fallacia seductæ, sed ab initio prauis moribus educatæ, & sic amatæ à filiis Dei mundum perdiderunt.

Genes. 39. D. Ambr. Genes. 6. D. August.

§. VI.

Mundiales principes ardentiùs amant proprias cupiditates, quàm totius regni conseruationem.

NVnquam non miror, quàm lentus sit Ierichuntinus rex in re tanti discriminis; imminebat penè à fronte hostilis Israëlitarum exercitus, qui iam duos, aut tres ante Iordanem debellauerat reges, nec Ierichuntinus sibi consulit. Imò audit in sua iam ciuitate pernoctasse exploratores, esseque in Raab domo. Quid tunc? *Misitque rex Iericho ad Raab dicens: Educ viros, qui venerunt ad te :: exploratores quippe sunt.* Scit exploratores esse, & venisse vt ciuitatem considerent, & regnum, ad hoc vt illud expugnent, & nihilominus contentus est mittere satellites, qui comiter à fœmina petant, vt tradat eos. Non sic lentus erat Saul, vbi cognouit Dauidem domi esse, sed mittit satellites, qui totam domum cingant, & custodiant, imò qui domum intrent, & rapiant eum ad necem, & tandem 1. Reg. 19. *Misit rursus Saul nuntios, dicens: Afferte eum mihi in lecto, vt occidatur.* Quid vehementius? Vt capiat Dauidem Saul nihil non facit, & domum eius circuit, & custodit eam satellitibus, & scrutatur; & iuber, vt intrantes satellites per vim rapiant hominem, & vel in lecto decumbentem afferant in ipso lecto. Et Ierichuntinus rex, vt capiat exploratores venientes in perditionem sui regni, nihil horum mandat, sed solum petit à fœmina, quòd tradat eos. Cur hic non vehementius irruit in inuasores regni; & ille non lenior ostenditur in generum? Non miror: Ierichuntinum regem mouebat bonum regni; Saulem agebat malus affectus: reges autem mundiales non sic feruntur ad bonum totius regni, vt ad propriarum cupiditatum complementum. Res euidentissime ostenditur in ipso Dauide, qui adulterij reus mortem Vriæ maximè cupiebat. Interea venit ad eum nuntius missus à Ioabo 2. Reg. 11. qui ait Regi: *Praualuerunt aduersus nos viri, & egressi sunt ad nos in agrum; nos autem facto impetu persecuti eos sumus vsque ad portam ciuitatis. Et direxerunt iacula sagitarij ad seruos tuos ex muro desuper, mortuique sunt de seruis regis, quin etiam seruus tuus Vrias Ethæus mortuus est. Et dicit Dauid ad nuntium, hæc dices Ioab, Non te frangat ista res*, &c. Ecce tibi vt rex audit exercitus sui cladem, nec dolet, nec tristatur tali nuntio, quin & ducem victum confortat, nec sinit frangi internecione exercitus. Et quis dux non frangatur corde in Marte aduerso? Sane de Iuda Machabæo dicitur 1. Machabæor. 9. *Vidit Iudas, quod defluxit exercitus suus, & bellum perurgebat eum, & confractus est corde.* Vbi Carthusian. in 2. Reg. 11. ait: *Confractus est corde, quoniam non habuit spem triumphi.* Iudas Machabæus frangitur corde, vbi odoratur suorum exitium; Dauid autem etiam visa clade suorum non immutatur, nec dolet, nec sinit dolere duces. Vnde hoc? An quia Dauid Iuda Machabæo præstantior? Minimè, sed quia regalior, qui vbi audit mortem Vriæ, quam amabat, non æstimat cladem regni totius. Ait in præsenti Caietan. *Nihili pendit Dauid stragem suorum effectus voti compos.* Quæ in optatis habent reges, ad ea inardescunt, cætera omnia aut nihili, aut parui æstimant.

1. Reg. 19. 2. Reg. 11. 1. Mach. 9. Caietan.

Iosue 2. Tollensque mulier viros, abscondit, & ait: Fateor, venerunt ad me; sed nesciebam, vnde essent: cúmque porta clauderetur in tenebris, & illi pariter exierunt; nescio, quò abierunt; persequimini citò, & comprehendetis eos. Ipsa autem fecit ascendere viros in solarium domus suæ, operuitque eos stipula lini, quæ ibi erat. Hi autem, qui missi fuerant, secuti sunt eos per viam, quæ ducit ad vadum Iordanis; illisque egressis statim porta clausa est.

§. VII.

Mendacium annexum impudicitiæ.

QVot verba, tot pene dicit mulier mendacia; ait enim: *Fateor, venerunt ad me viri; sed nesciebam, vnde essent: cumque porta clauderetur in tenebris, & illi pariter exierunt, nescio quò abierunt: persequimini citò, & comprehendetis eos.* Vnum verum dicit, nimirum quod ad se venerint, cætera omnia mendacia sunt. Nec miror, in ore meretricis mendacia esse, quæ semper impudicitiæ sunt quasi necessariò annexa. Nec est, cur, quæ non excusatur à meretricatu, excusetur à mendacio. Hinc Tobias iunior videns in septem Saræ sponsis luxuriem morte mulctatam, dum & ipse Saræ nubit, antequam conuenirent, surgens ad orationem, ait cap. 8. *Domine Deus patrum nostrorum :: Tu fecisti* Tob 8.

Adam de limo terræ, dedistique ei adiutorium Euam. Et nunc Domine, tu scis, quia non luxuriæ causa accipio sororem meam coniugem, sed sola posteritatis dilectione, in qua benedicatur nomen tuum, &c. D. Aug. Apud D. Augustin. lib. 3. de doctrina Christiana cap. 18. si hæc verba sonant: *Tu fecisti Adam, & dedisti illi adiutorium Euam. Et nunc Domine tu scis, quia non luxuriæ causa accipio sororem meam, sed ipsa veritate, vt miserearis nostri Domine.* Expende, quid opponat luxuriæ, nimirum veritatem, quippe ait, *Non luxuriæ causa, sed ipsa veritate accipio*, &c. quasi luxuriæ prorsus aduersetur veritas; & luxuria sit totius aduersaria veritatis. In quo non mendacium, sed veritatem videtis, puta in eo iam non regnare luxuriam, quæ est clara veritatis inimica. Cantatissima est mulier illa in ciuitate peccatrix, tota dedita lasciuiæ, eiusque fæcibus obuoluta. Luc. 7. De hac asserit Iesus Luc. 7. *Dimittuntur ei peccata multa, quia dilexit multum.* Ecce tibi vt teste Deo à fœmina lasciuissima aufugerunt maculæ vniuersæ lasciuiæ, ideò solùm quia dilexit multum. Et miror, quòd non explicet Dominus, quem dilexerit, aut quid dilexerit hæc mulier, vt sic maculas lasciuiæ fugeret. Solum ait: *Dilexit multum*, non dicit, quid diligat. Sed ò Domine, indica nobis quid dilexerit hæc mulier, vt in tantam munditiem lasciuarum sordium posset D. Greg. venire? Ait Gregor. homil. 25. in Euang. Ioann. *Maria Magdalena, quæ fuerat in ciuitate peccatrix, amando veritatem lauit lachrymis maculas criminis.* Expende illud: *amando veritatem*, &c. ex quo sese tradidit veritati indagandæ, ex quo ambulare cæpit in veritate, illamque in Iesu adamauit, statim lasciuiæ macula penitus disparuit. Non potuit lasciuia manere, vbi veritas amabatur. Vt di- D. Bern. cat etiam D. Bern. in serm. de hac peccatrice: *Hodie misericordia, & veritas obuiauerunt sibi, & multitudo miserationum Domini in peccatricem refusa est.* Fuit sanè in Raab misericordia erga exploratores, sed non fuit veritas in illa, sed mendacia multa fuerunt: at in Magdalena fuit misericordia, & veritas, ideóque in illam multitudo miserationum diuinarum est refusa, ne maneret in ea vel vestigium lasciuorum criminum. Huc trahe dicta 1. tom. de Christo figur. lib. 2. cap. 4. §. 28.

§. VIII.

Vera virtus, vel mundi salutem, & vitam postponit veritati.

DVos exploratores vt seruet domi absconditos Raab, multa confingit mendacia dicens regiis ministris: *Fateor, venerunt ad me viri, sed nesciebam vnde essent: cúmque porta clauderetur in tenebris, & illi pariter exierunt, nescio, quò abierunt, persequimini citò, & comprehendetis eos.* Sic mulier fatetur, apud se homines fuisse, sed fingit abiisse iam, & cætera, quæ mendacia erant, vt sic satellites deluderet, & exploratores in salutem assereret. In simili misericordiæ duello etat Loth pro seruandis etiam duobus hospitibus, quos domi receperat. Clamantique rabidissimo populo, & penè in domum irruenti, vt sibi hos- Genes. 19. pites in malum darentur, ait Loth Genes. 19. *Nolite, quæso, fratres, nolite malum hoc facere. Habeo duas filias, quæ necdum cognouerunt viros, educam eas ad vos, & abutimini eis, sicut vobis placuerit, dummodo viris istis nihil mali faciatis, quia ingressi sunt sub vmbra culminis mei.* Ecce vt Loth pro hospitibus se opponit populo furenti, sed tamen fatetur illos sub vmbra sui culminis esse. Cur non etiam fingit illos iam abiisse, penitus domo excessisse, & in via esse quàm primùm comprehendendos, vt sic furentes diuertat? Nonne Raab hoc astu suos hospites defendit? Cur Loth non simili vsus est commento? Cur maluit fateri hospites domi esse, qui ex hac confessione possent comprimi à populo furente, quin posset bonus illos defendere? In hoc apparuit euidentissimè Raab, & Lothi differentia, vt illa erat meretrix, peccatis innutrita, cum virtuti hospitalitatis studet, in aliquo modum excedit, vel mendaciis, curans hospites suos tueri. Loth autem vt sanctè educatus apud Abrahamum, sic sciuit, vel hospitum vitam, vel totius mundi salutem non esse mendaciis emendam, sed prorsus veritati postponendam. Virtutis enim est, nec vitam mundi mendaciis emere. Ait D. Augustin. D. Aug. lib. contra mendacium cap. 17. *Vir iustus in causa omnino simillima pro suis hospitibus mentiri noluit, quos esse angelos nesciebat, & vim morte priorem ne paterentur, timebat. Et certè poterat alia respondere quærentibus, qualia in Iericho mulier illa respondit. Nam prorsus similiter illi interrogando quæsierant. Sed homo iustus noluit pro corporibus hospitum animam suam mendacio suo maculari. Faciat ergo homo etiam pro temporali hominum salute, quod potest. Cum autem ad hunc articulum ventum fuerit, vt tali saluti consulere nisi peccando non possit, iam se existimet non habere, quid faciat.* Sic peccatum, vel leuissimum mendacij fugiendum est etiam cum totius mundi dispendio. Quò respiciens dicebat anima iusta Ecclesiastici cap. 51. Eccl. 51. *Inuocaui Dominum, patrem Domini mei, vt non derelinquat me in die tribulationis meæ, & in tempore superborum, sine adiutorio. Laudabo nomen tuum assiduè, & collaudabo illud in confessione.* Id mirandum erat in martyribus, quod cum immanissimè torquerentur, ne confiterentur nomen Domini, illi inter ipsa tormenta non cessabant Dominum confiteri. De quo locutus D. Iustinus Iust. M. Mar. in Apolog. 2. ait: *Quandoquidem nobis in promptu est negare, dum examinamur, sed nolumus tueri vitam mendacio. Cum enim æternæ, puræque vitæ desiderio teneamur, damus operam, vt cum Deo cunctorum patre degamus*, &c. Expende illud, & maximè rationale, & Christianum, nimirum *nolumus tueri vitam mendacio*; nec salus, nec vita mendacio tuenda est, sed omnia sunt profundenda, ne vnum mendacium dicatur.

§. IX.

Iesus inter sublimia petentes, non sic inter ad terram deiectos.

NOn in subterraneis abscondit Raab exploratores, sed in solario domus; dicit enim: *Ipsa autem fecit ascendere viros in solarium domus suæ, operuitque eos stipula lini*, &c. Et meritò, qui à Iesu filio Naue veniebant exploratores, non in subterraneis, sed in solario domus abscondúntur. Iesus enim non gaudet, nisi eis, qui tendunt ad sublimia, & terrena fugiunt. Ait Orig. hom. 4. Origen. in Iosue: *Exploratores suscepit Iesu, susceptos eos in superioribus collocauit, atque in editis, & excelsis fidei constituit sacramētis. Nemo enim, qui à Iesu mittitur,*

inue

inuenitur deorsum, & humi iacens, sed in superioribus permanet. Quomodo Iesus secum vt familiares acciperet, & sibi fidos mitteret, qui iacentes possent inueniri, & non in sublimibus? Non se fallat quis, si ex iis, qui sunt Iesu velit esse, curet terrena despicere, & tendere ad sublimia; Iesus enim non gaudet humi deiectis, sed valde afficitur ad eos, qui amant sublimia. Cauebat lex de
Exod. 12. agno edendo Exod. 12. *Non comedetis ex eo crudum quid, nec coctum aqua, sed assum tantùm igni.* Vbi enim diuinus agniculus sese nobis dat in esum, maximè cauet aqua concoqui, aqua condiri, sed solo igni. Et cur sic refugit aquæ coctionem? Aqua elementum est deorsum vergens; ignis autem semper tendit ad sublimia. Nec miror, quod cælestis agniculus Iesus nequeat condiri in illis, qui deorsum tendunt, in terramque inclinant, sed in iis, qui toto animi nixu petunt sublimia. Ait D.
D. Gaud. Gaudent. serm. 2. de Pasc. *Has igitur immaculati agni carnes, id est, doctrinæ eius viscera, neque cruda sine interpretatione sumi oportet; neque cocta in aqua, idest eorum dissectione dissoluta, atque decocta, qui velut aqua deorsum fluunt, nihil supernum sentientes; sed assata igni, idest, spiritu Dei solidata. Ignis enim sursum versus tendit.* Nihil Iesus gaudet inueniri in iis, qui deorsum fluunt, qui sese totos in terrena præcipitant. Fœlix animus qui de cœlestis ignis virtute hæc humilia dimittit, & totus supernis inhiat. O quàm in eo conditur, saporatur agnus diuinus, vt máximos illi profectus attri-
Cant. 30. buat! Cant. 30. mirantes Angeli fœlicem animam clamant: *Quæ est ista, quæ ascendit de deserto, delicijs affluens, innixa super dilectum suum?* Illud præ omnibus mirabantur, quòd super dilectum suum innixa ascenderet; quòd ascenderet ad dilectum hoc commune magis videbatur; at illud mirabile, quod sic iam haberet sibi Iesum familiarem, vt illi ascendens inniteretur. Et vnde hoc euenit, quod Iesus sic animæ adsit, sic illam sustentet, & roboret, vt progrediatur? De illa præmiserant cap. 3. *Quæ est ista, quæ ascendit per desertum sicut virgula fumi ex aromatibus?* Sic se ipsa accenderat, sic ignea fuerat facta, vt in illa non aspiceretur nisi aut lenta flamma, aut fumus, qualis solet ascendere ex aromatibus concrematis. Animæ autem ignis more sursum semper tendenti non mirum est, quod Iesus adhæreat, illique fiat familiaris, illamque sustentet, vt progrediatur. Ait
Ambr. Ambr. lib. de Isaac cap. 5. *Mirantes videlicet, quòd anima, quæ in inferno relinquebatur, inhæreat Dei verbo, & ascendat sicut vitis propago, in superiora se subrigens, velut fumus natus ex igne, atque alta petens, tum præterea bonis odoribus flagret:: Hanc igitur ascendentem, & non resistentem videntes comitatu sedulo prosequuntur, vsque ad lectulum Salomonis, eo quod ei vera in Christo requies debeatur.* Ad Iesu familiaritatem pertinet, qui instar ignis ad superna tendit, nec versus terram grauitat; sicque Angeli quem vident igneum, ascendentemque, illum ad Christum deducunt, vt qui eius mereatur gaudere societate.

§. X.

Vt vilis species hominem abscondit potentissimis, sic pretiosa species absconditum tradit.

PRudens fœmina vt exploratores seruaret, ascendere eos fecit in solarium domus suæ, *operuitque eos stipula lini*, &c. Ecce tibi quos muros opposuit, sub quibus laterent illi tuti, nimirum stipulam lini super illos coaceruauit. Et cur non aliud fortius latibulum, & magis inexpugnabile quæsiuit? Crede mihi nullum est latibulum adeo forte, quòd homines latere melius faciat, quàm vilis, pauperque species; quàm si sub vilibus stipulis regatur. Qui nihil præsefert, præter viles stipulas lini, præter rudes, & laceras vestes, vel in medio foro potentum hominum oculos latet; vt qui pretiositatem præsefert, vel in cauernis terræ sepultus minimè latet. Erat homo potens, & diues, cuius ad ianuam pauperculus iacebat pannosus, & vilis; sed licet hic ad ianuam diuitis iaceret, non dicitur, quòd vnquam ab illo videretur. Accipe rem ex Luc. cap. 16. *Erat quidam mendicus nomine Lazarus, qui iacebat ad ianuam diuitis vlceribus plenus, cupiens saturari de micis, quæ cadebant de mensa diuitis, sed & canes veniebant, & lingebant vlcera eius. Factum est autem vt moreretur mendicus, & portatus est ab Angelis in sinum Abrahæ. Mortuus est autem & diues, & sepultus in inferno. Eleuans autem oculos suos cum esset in tormentis, vidit Abraham à longe, & Lazarum in sinu eius*, &c. Erat Abrahæ sinus in abstrusissima terræ cauerna, vbi sanctorum animæ quietè delitescebant expectantes Saluatoris aduentum. Et nihilominus oculus diuitis illam abstrusam, & remotam cauernam penetrat, ibique Lazarum videt, quem minimè viderat in ianuæ suæ limine iacentem. Et vnde factum est, quod Lazarus in abstrusissima terræ cauerna latitans nihilominus inueniretur ibi, & videretur à diuite; & palam positus in medio ianuæ minimè videretur? Cum in ianua positus iacebat, vilibus pannis opertus erat, stipulis, paleisque obsitus, sub quibus potentium oculos prorsus latebat. At in sinu Abrahæ, in splendenti fœlicitatis futura spe fulgebat, si non gloriosa stola, tamen pretioso amictu splendens; sub pretiosa autem specie nunquam non patebis potentibus, etiam si in cauernis terræ delitescas. Quò spectat illud D. Chrysol. serm. 124. *Respicit ibi sursum, quem despexerat hic deorsum: & videt eum de inferno in sinu Abrahæ, quem iacentem se coram superbo de sigmate non videbat.* Nunquam vident potentes illos, qui in vilibus iacent, etiam si ob oculos sint; vbi autem pretiositas splendet, etiam si longè, etiam si in abditis, etiam si in abstrusissimis terræ cauernis eo oculi potentium facilè penetrant. De illorum aliquo locutus Iob aiebat cap. 28. *Omne pretiosum vidit oculus eius. Profunda quoque fluuiorum scrutatus est, & abscondita in lucem producit.* Proh Deus immortalis! quàm malè se abscondit, qui se sub pretioso aliquo operimento tegit; sanè vbi pretiosum spectat mundialium potentium oculus, omnia scrutatur, & fluuiorum sinus, & montium recessus, & ipsa terræ fundamenta euoluit, & tandem ibi abscondita in lucem defert. Vbi terra cœpit auri fulgore nitescere, qui recessus, quæ maria, quæ flumina, quæ cauernæ, qui mundi exitus, quæ loca etiam gehennæ proxima non scrutata sunt ab hominibus, inde eruentibus quæ à natura abscondita erant? Huc traho historiam aurei velleris, quam ad caput 12. lib. 18. de ciuitate Dei refert Ludouicus Viues. In Cholcos Insula rex occidit hominem, qui Aries vocabatur, cuius pellem Appollini in templo appendit. Deinde responso accepto tandiu victurum, quandiu pellis illa inde non tolleretur; vt pellis maneret occulta, illam deaurauit. Quid tunc

Luc. 16. · D. Chrys. · Iob. 28.

vbi tegumentum aureum cœpit splendescere; potentissimorum classes constructæ sunt, quæ superatis maribus pene immensis pellem quærerent, illamque inuenirent, & raperent de templo cum morte Regis. Hæccine sunt pretiosa operimenta, quæ abscondita produnt, quæ sub vilibus prorsus laterent.

§. XI.

Vilis ornatus homines hostibus eripit.

IN re tanti discriminis, vbi exploratorum ab hostilibus satellitum turmis quærebantur ad mortem, sapienter recurrit fœmina ad stipularum operimentum; ait enim: *Operuitque eos stipula lini.* Et quos hostes non laterent, qui vilibus lini stipulis erant operti? S. Ennodius in Paneg. Theodorici Regis, vbi regalem animum patere hostibus volentem depingit, sic illum proponit aientem. *Vos tamen elaboratas vestes, & linorum ornamenta deuehite. Cultiorem me acies suscipiat, quam festum consueuerunt. Qui me de impetu non cognorit, æstimet de nitore. Habeat laboris solatium, cui iugulum meum fortuna præstiterit. Inhient splendori, quos non contigerit videre pugnantem.* Sic se pretiosis operimentis ornabat, qui in se hostiles amabat excitare turmas. Qui enim refugit hostes, magis delitescit sub vilibus. Achab, & Iosaphat reges conuenerunt in bellum aduersus Syros 3. Reg. 22. vbi autem ad certamen ventum est: *Dixit rex Israel ad Iosaphath; Sume arma, & ingredere prælium, & induere vestibus tuis. Porrò rex Israel mutauit habitum suum, & ingressus est bellum,* &c. Itaque Achab fecit, quod Iosaphat intraret bellum in cultu regio, vndique splendenti purpura, ipse autem regalia ornamenta exuit, & priuato amictu accessit ad pugnam. Et cur Achab pugnaturus vestes regias exuit, & fecit, vt Iosaphat in vestibus regiis certamen iniret? Astutus homo volebat totum inimicorum impetum aduersùm Iosaphat inclinari, & ideò illum regiis, splendentibusque vestibus induit, ipse autem delitescit in habitu communi, vt sic maneat hostibus occultus. Ait Carthus. ibi: *Hæc Achab locutus est, ne ipse Achab cognosceretur à Syris, minusque impugnaretur ab illis, vel vt pondus belli super Iosaphat immineret.* Haud dubium, quin pretiosa, regaliaque operimenta raperent ad se maiorem hostium impetum; adeò vt vix esset, qui priuatum, & communem ornatum velit aspicere. Id quod vtinam solùm in temporalibus accideret; at multo certius in spiritualibus euenit. Cultioribus enim vestibus, & operimentis pretiosis totam hostilium animarum malitiam in se solicitant, quam depellunt prorsus in veste humili, & vili. Zachar. c. 3. *Ostendit mihi Dominus Iesum sacerdotem magnum stantem coram Angelo Domini; & Satan stabat à dextris eius, vt aduersaretur ei. Et dixit Dominus ad Satan; Increpet Dominus in te, qui elegit Ierusalem, numquid non iste torris est, erutus de igne? Et Iesus erat indutus vestibus sordidis,* &c. Iesus sacerdos vestitus sordidis adstat coram Angelo Domini, à quo habet tutelam, & defensionem. Longè aliter accidit Herodi, de quo dicit Actor. 12. *Statuto die Herodes vestitus veste regia sedit pro tribunali, & concionabatur ad eos: populus autem acclamabat Dei voces, & non hominis. Confestim autem percussit eum Angelus Domini, eo quod non dedisset gloriam Deo, & consumptus à vermibus expirauit.*

S. Ennod.

3. Reg. 22.

Carthus.

Zach. 3.

Act. 12.

Compone modo illum Iesum, & hunc Herodem; ille patiebatur Satan aduersarium, hic habebat populum acclamantem; ille defensus est ab Angelo, hic ab Angelo lethale vulnus accipit. Et cur Iesus inter Satanæ impugnationes inuenit protectionem Angeli, Herodes autem inter acclamationes populares, iram Angeli traxit, qua percussus euanuit? Fallar, nisi sordida vestis fecit, quòd Iesus protegeretur ab Angelo; & vestium nitor, & cultus regius hostilem Angeli iram excitauit? Ait D. Petrus Damian. lib. 6. epistol. 14. *Herodes dum indutus veste regia, conspicuus cernitur, dum ei Dei voces habere, non hominis acclamatur, protinus, Angelo feriente percutitur:: Sic nimirum, sic diuino dignus est iudicio deijci, qui coram oculis hominum de nitore cultioris habitus ambit arroganter extolli:: Non leuis quippe la .guor est animæ, de superstitioso corporalis amictus nitore gaudere. Gratiam siquidem sancti Spiritus, in qua delectetur, exclusit; qui semper exterioris ornatus desiderium spargit.* Caueat vestium cultarum ornatum, qui amat in gratia diuini spiritus confirmari, & se eripere incursionibus malis. Ait enim D. Ephrem in Prouerbiis de timore Dei. *Qui ornatu vestimentorum suorum delectatur, & repletioni ventris sui studet, variè oppugnabitur.* Vnde D. Hieron. epist. 1. ad Furiam ait: *Legimus Iudith viduam confectam ieiunijs, & habitu lugubri sorditatam; quæ non lugebat mortuum virum, sed squallore corporis sponsi quærebat aduentum. Video armatam gladio manum, cruentam dexteram, recognosco caput Holofernis de medijs hostibus reportatum. Vincit viros fœmina, & castitas truncat libidinem, habituque repente mutato, ad victrices sordes redit omnibus sæculi cultibus mundiores.*

P. Dam.

D. Ephr.

D. Hieron.

§. XII.

Non sub vili, sed sub cultiori operimento sunt doli, & fallaciæ.

FOEmina vt seruaret exploratores, *operuit eos stipula lini.* Et mirabar, quòd ipsi viri præstantes, & electi ad tale munus crederent se tam vili, & abiecto tutamini. Cur non magis metuebant dolum, & fallaciam fœminæ illos sub lini stipulis seruantis? Cur non credebant sub stipulis abscondi à fœmina, vt maiori irrisione inde illos traderet? Sanè de meretrice locutus Spiritus Sanctus Prouerb. 7. ait: *Ecce occurrit illi ornatu meretricio, præparata ad decipiendas animas, garrula, & vaga:: Apprehensum deosculatur iuuenem, & procaci vultu blanditur dicens:: Intexui funibus lectulum meum, straui tapetibus pictis ex Ægypto, aspersi cubile meum myrrha, & aloe, & cinnamomo. Veni,* &c. Vide meretricem, & meretricem: illa stipulas lini offert exploratoribus; hæc pretiosa tapeta, picta opertoria offert iuueni decipiendo. Cur ergo exploratores non magis caueant dolum, & irrisionem à meretrice offerente stipulas lini; quando, & ab offerente pretiosa tapeta, picta opertoria, fragrantes aromatibus accubitus, decipiuntur iuuenes? Vt exploratores agebantur Dei spiritu, sic vt viliora opercula subeunt, minùs suspicantur de fallaciis, & dolis, quibus non vilia ornamenta, sed pretiosa subduntur. Quis in vilibus, & abiectis operculis latere dolos putet? Quis non magis in pretiosis ornatibus fallacias timeat? Dicitur 3. Reg. 22. *Rex Israel, & Iosaphath rex*

Prou. 7.

3. Reg. 22.

Iuda

Iuda sedebant vnusquisque in solio suo vestiti cultu regio in area iuxta ostium portæ Samariæ, & vniuersi Prophetæ prophetabant in conspectu eorum. Fecit quoque Sedecias filius Chanaana cornua ferrea, & ait: Hæc dicit Dominus; His ventilabis Syriam donec deleas eam, &c. Certum est ex eodem capite, quod ij prophetæ congregati sint ab spiritu malo & mendaci, vt Achab deciperetur, & deceptus iret in bellum, à quo periret. Et notandum maximè quando congregati sunt ij ad decipiendum miserum regem, nimirum quando ipse vestitus cultu regio sedens in solio magis splendebat. Non fuit quando post audita Dei verba c. 21. *Achab ipse scidit vestimenta sua, & operuit cilicio carnem suam.* Quod videns Dominus ait: *Non inducam malum in diebus eius.* Dum abiicit vestes regias, & cilicium induit Achab, fugit ruinam, Deumque sibi fauorabilem nanciscitur. Vbi autem splendet in veste regia, miserè à pseudoprophetis deluditur, & in extremum rapitur periculum. Quid certiùs? Pulchrè ait D. Petrus Dam. lib. 6. epist. 14. *Ecce Achab imperiali purpura decoratur, & reprobo spiritu fallente decipitur; cilicium induit, & gladium diuini furoris auertit: regalibus infulis redimitus, laqueo deceptionis impingitur; sacco contectus, dilatæ vltionis indulgentiam promeretur.* Et quando rex fulgenti sub veste, deceptioni fallaciæque submittitur; religiosus animus quid de simili veste sibi præsumit? Pergit ipse: *Eat ergo monachus vanæ gloriæ deditus, & toga radiante conspicuus, nitore vestium adspectantium pascat illecebras oculorum: sed dum vestibus fulget, iniquorum spirituum deceptionibus patet; diuinæ praterea indignationis aduersus se sententiam prouocat.* Nunquam non patet decipientibus spiritibus, qui fulget in veste pretiosa; quæ sanè mille gignit seductionis, dolique pericula; quorum expers est prorsus vestis abiecta, & vilis. Et quid mali non pariat nimia ornatus cultura? Marc. 6. Saltauit puella coram Herode, & post saltationem à Rege impetrauit caput Ioannis Baptistæ: *Volo, vt protinus des mihi in disco caput Ioannis.* Quantum hoc facinus? Quantum quod puella id audeat? & quod rex, & principes assentiantur illi? Et meritò D. Paulinus totum id tribuit ornatus culturæ, ait enim in Epithalam. Iuliani.

P. Dam.

Marc. 6.

D. Paul.

Vnde nefas tantum meruit nisi ab indice cultu,
Impia saltatrix filia digna patre?
Nam nisi fulua leuis texisset Bractea plantas,
Calcibus vt pictis luderet improbius:
Et fluidam crispo duxisset Syrmate vestem,
Fronte micans gemmis pone refusa comam:
Non ita corruptis spectantum mentibus intrans,
Callida ad infandum præualuisset opus.

Sic cultus extorsit facinus nefariissimum. Et quid non faciat nimius cultus? De impiorum filiis aiebat Psal. 143. *Filiæ eorum compositæ, circumornatæ, vt similitudo templi.* Et quid, quod ornentur puellæ, vt similitudo templi? Creditur Dauid respexisse ad templa Idolorum, quæ auro multo, variisque & pretiosissimis tapetibus ornabantur, vt ornatus splendore cultum, & adorationem extorquerent, & homines in Idololatriæ errores traherent. Sic fœminæ malè ornantur, vt se coli, & adorari faciant, & miseros multis erroribus infament. Quo respiciens D. Zeno lib. serm. 15. ait: *Ancilla Christi falsum idolum respuis; mihi crede, in te colis, cuius ornatum, cuius imaginem non deponis. Ad Ecclesiam Dei opere vario totum inaurata corpus execrabili metallo procedit onusta; vbique delicata, sub mollibus fortis: denique ipso cultus rigore in oratione non flecteris; tumidum monilibus pectus prosternere dedignaris. Sanè ceruicem curuas non religione, sed pondere; quando exhomologesim facies, quæ plus pro ornatu es, quam pro salute solicita? Quid à Deo impetrare te posse credis, quæ eum, per id, per quod irascitur, deprecaris?* Omnia dixi, pondera prima, vt in ornatu imbibatur idololatria.

Psalm. 143.

D. Zen.

§. XIII.

Fortitudo non virilis, sed muliebris est quæ vitam postponat deformitati speciei.

Mirabar, quòd fœmina stipulis lini operiret exploratores, ait enim, *operuitque eos stipula lini*, & magis mirabar, quòd ipsi validissimi, & præstantissimi viri paterentur in se talem deformitatem, & fœditatem, quòd lini stipulis fœdarentur. Nonne fœdissimum esset, quod vir è latibulis prodiret totus stipulis lini obsitus? Cur viri fortes non magis eligunt præliantes mori, quàm talem in se admittere fœditatem, deformitatem? Erant viri fortes, non fœminæ, quarum solum est vitam, patriamque, & omnia postponere speciei fœditati, deformitati vitandæ. Has pungit Prudentius in Amartigenia inquiens: Prud.

Tadet sacrilegas matrum percurrere curas,
Muneribus dotata Dei quæ plasmata fuco
Inficiunt, vt pigmentis cutis illita perdat,
Quod fuerat, falso non agnoscenda colore.
Hæc sexus male fortis agit, &c.

Expende illud: *Male fortis*; quæ enim fortia non aggrediatur fœmina pro vitanda, vel cultus, vel faciei fœditate. Si dolores subeundi, si sectiones patiendæ sunt, si mortes sustinendæ, omnia hæc male fortes vorant, ne talem incurrant fœditatem. De mala enim semper, & muliebri fortitudine venit, quòd tormenta, quòd mortes posthabeantur speciei fœditati vitandæ. Huc traho historiam, quam meminit Paul. Oros. lib. 5. cap. 16. Paul. Or.
agens enim de bello Cimbrico ait: *Mulieres grauiorem pene excitauerunt pugnam, quæ plaustris in modum castrorum circum instructis, ipsæ autem desuper propugnantes diu repulere Romanos. Sed cum ab ijs nouo cædis genere terrerentur (abscissis enim cum crine verticibus, inhonesto satis vulnere turpes relinquebantur) ferrum, quod in hostes sumpserant, in se suosque verterunt. Nam aliæ concursu mutuo iugulatæ, aliæ apprehensis inuicem faucibus strangulatæ, aliæ laqueo de subrectis plaustrorum temonibus pependerunt.* Quid feralius? Ecce vobis tota fortitudo mulierum quò peruenit; planè adeo fortes erant, vt constructis plaustris ferratis in Romanos auderent illosque diu fugarent. Ast vbi Romani illarum aliquas, abscissis cum crine verticibus, inhonesto vulnere interfecerunt, & sic reliquis obiecerunt; Ad turpis vulneris spectaculum sic validissimæ illæ conturbantur, vt sese mutuo perimerent, ne si à Romanis caperentur, iacerent mortuæ abscissis cum crine verticibus, fœdata facie. Hanc fœmineam fortitudinem in voranda morte, vt cauerent cultus fœditatem; noscens Dominus ait Isaiæ cap. 32. Isai. 32.
Obstupescite opulentæ, conturbamini confidentes, exuite vos, & confundimini, accingite lumbos vestros. Ad audaces, & confidentes fœminas loquitur; quibus stuporem, & conturbationem minatur.

Sed mulier audax, & confidens in quo obstupeſcet, & conturbabitur? An in morte? An in ferali diſcerptione membrorum? Minimè, ſed explicat in quo, aiens: *Exuite vos, accingite lumbos veſtros* Erit, cum exutæ, nudatæque omni ſplendenti apparenti veſtimento; imò tota illa veſtium amplitudo, quæ à cingulo tumens vſque ad terram mirum in modum dilatatur, in anguſtum arctabitur. Quæ fœminea audacia, & fortitudo ad hæc non obſtupeſcat, & conturbetur, & prorſus frangatur? Quæ fœmina aduerſus tormenta, aduerſus mortem audet, ad cultus, faciei've fœditatem prorſus elanguet. Dicebat illa apud Venuſinum lib. 3. Ode 27. vt refert Tiraquellus in 2. leg. connub. num. 51. *Tiraq. Venuſin.*

——— O Deorum
Si quis hæc audis, vtinam inter errem,
Nuda leones.
Antequam turpis macies decentes
Occupet malas, teneraque ſuccus
Defluat præda, ſpecioſa quære
Paſcere tygres.

Quanta fortitudo fœminæ, quæ nec leones, nec tygrides expauet, ſed inter eorum vngues non refugit volutari? Sed quàm mala fortitudo, & quàm fœminea, quæ amat in tygrides, & leones venire, magis quàm in faciei fœditatem?

Ioſue 2. Necdum obdormierant, qui latuerant, & ecce mulier aſcendit ad eos, & ait: Noui, quòd Dominus tradiderit vobis terram; etenim irruit in nos terror veſter, & elanguerunt omnes habitatores Terræ. Audiuimus, quòd ſiccauerit Dominus aquas maris rubri ad veſtrum introitum, quando egreſſi eſtis ex Ægypto: & quæ feceritis duobus Amorrhæorum regibus, qui erant trans Iordanem, Sehon, & Og, quos interfeciſtis. Et hæc audientes pertimuimus, & elanguit cor noſtrum, nec remanſit in nobis ſpiritus ad introitum veſtrum: Dominus enim Deus veſter ipſe eſt Deus in cælo ſurſum, & in terra deorſum.

§. XIV.

Nihil tam vile, & abiectum eſt, quod diuinis facinoribus in bonum electorum non valeat ſeruire.

Depulſis regiis ſatellitibus aſcendit mulier ad latentes exploratores, quos commonefacit depulſi periculi; dicit enim: *Necdum obdormierant, qui latuerant, & ecce mulier aſcendit ad eos, & ait*, &c. Nec immeritò ſacer ſcriptor adiecit particulam illam *ecce*, dicens: *Et ecce mulier aſcendit*, ſed vt aduertatur, quæ, & qualis erat mulier, quæ viris præſtantiſſimis offerebat ſalutem; mulier, inquam, meretrix, mulier viliſſima, fex populi, animarum laqueus eò aſcendit, vt nobiliſſimi exploratores, validiſſimi duces per illam vitæ nuntium accipiant. Sanè à tali, mirer, ſi candiſſimi Iſraëlitæ vel vitam accipere non refugiant

Marc. 7. Herodes adulter miſſo ſpiculatore Baptiſtæ caput iubet abſcindi, de quo agens D. Ambr. lib. 3. de Virg. ait: *Rapitur ad pœnam Propheta conuiniali tempore, conuiniali præcepto, quo non cuperet, vel abſolui.* Sic putat indignum, quòd Baptiſta ab adultero rege, conuiuiis, ebrietatique aſſidente, vel vitam reciperet. Et non indignum putent præſtantiſſimi duces, electi Iſraëlitæ videre mulierculam vilem, cantariſſimam meretricem ſibi ſpem offerre ſalutis? At vt illi Dei nitebantur auxilio, ſic nec Deo indignum, nec inſolitum putant viliſſima, & abiectiſſima quæque ordinare in ſuorum electorum vitam. Exod. 4. dum Moyſes in Iſraëlis liberatorem eligitur, iubet Deus vt manum in ſinum mittat: miſit ille, *Quam cum miſiſſet in ſinum, protulit leproſam inſtar niuis.* Liberatoris manus, cui tradenda erat virga, quæ mira operaretur, in lepram abire permittitur. Et cur Domine lepra inficis manum, quæ operatura eſt tantam ſalutem? Leproſos ex lege abominabantur Hebræi, illoſque à ſe longiſſimè arcebant. Cur ergo liberatoris manum tali morbo reples, quem abominaturi Hebræi nec inde ament ſalutem accipere? Ait Theod. q. 10. *Legiſlatoris manum infecit lepra, docens eos, qui plenius inſtructi ſunt, horum nihil eſſe immundum. Nam dextera, quæ admiranda illa perpetrarat, cum priùs fuiſſet leproſa, ſignis diuinis inſeruiuit, & elementa mutauit.* Caueant ſibi imperiti ab immunditiis materialibus, at qui à Deo inſtructi ſunt, nihil reputant immundum, nihil reiiciunt vile, & abiectum, ſcientes abiectiſſima quæque, & maximè vilia diuinis inſeruire, vt vel mundum euoluant, & electis parturiant ſalutem. Aiebat Pſalm. 67. *Pluuiam voluntariam ſegregabis Deus hæreditati tuæ; & infirmata eſt: tu vero perfeciſti eam. Animalia tua habitabunt in ea: paraſti in dulcedine tua pauperi Deus. Dominus dabit verbum euangelizantibus.* Loquebatur de animalibus, quæ in Dominica hæreditate inhabitabant, vt pluuiam de cœlo ſugerent, & hæreditatem electis pauperibus excolant. Et quæ vocabat animalia, de eiſdem pergens ait: *Dominus dabit verbum euangelizantibus virtute multa.* Quid animalia cum euangelizantibus? Ait ibi Theodor. *Quos ſuperius animalia appellauit, hoc in loco euangelij præcones vocat, & quoniam piſcatores erant, & publicani, & coriarij, electi ſunt autem præceptores Philoſophorum, & rhetorum, & eorum, qui ob dicendi facultatem ſe ipſos efferebant; meritò edocet vnde haurientes doctrinæ flumina irrigationem afferant.* Itaque vt diſertiſſimis, nobiliſſimiſque hominibus vilia animalia obiecit, piſcatores, publicanos, coriarioſque oppoſuit, vt doceret, vnde poſſit Deus educere doctrinæ ſalutis que fontes, qui vel Paradiſos irrigēt, & emortuas plantas in vitam conuertant. Quid mirum? Nota eſt Samſonis hiſtoria, Iud. 15. cui, & aſini maxilla arma dedit aduerſus potentiſſimos hoſtes, & aquæ riuum, quo vita ſuſtentaretur. Et aſinus lege immundus erat, & oſſa mortuorum nec contrectari licebat; ſed Deo annuente, nihil eſt tam vile, & abiectum, à quo in electorum bonum viuidiſſimi ſucci, ſalutiferique non ſtillentur. Actor. 17. Paulus in Areopago conſtitutus aiebat; *Præteriens, & videns ſimulacra veſtra, inueni, & Aram, in qua ſcriptum erat, Ignoto Deo*, &c. Mirabar, quòd prædicator veræ ſalutis Paulus æthnicorum templa luſtraret, illiſque eorum Aras proponeret. Cur Paulus non magis caues coram æthnicis Idolorum aras nominare? Cur

Marc. 7. *D. Ambr.* *Theodor.* *Pſalm. 67.* *Iud. 15.* *Actor. 17.*

Cur non caues Idola videre,& lingua pronuntiare? Is erat Paulus, cui vel ipsa Idola,& dæmoniorum aræ salutem, & sanctitatem instillarent. Ait enim D. Cyril. Alex. lib. 12. in Leuit. *Nec in locis sancta querenda sunt, sed in actibus, vita, & moribus, quæ si secundum Dominum sint, etiam si in domo Dei non sis, etiam si in foro sis, & quid dico, in foro? Etiam si in theatro inueniaris, verbo Dei deseruiens, in sanctis te esse non dubites. An non tibi videtur Paulus, cum ingressus est theatrum, & ingressus est Areopagum, & prædicauit Atheniensibus Christum in sanctis fuisse? Sed & cum perambularet aras, & Idola Atheniensium, vbi inuenit scriptum, Ignoto Deo, & ex hoc verbo sumpsit prædicationis exordium,* &c. Ecce tibi præstanti Christi sectatori vel Idola, vel aræ dæmonum salutiferos succos instillabant, quibus orbem rigaret, & emortuas animas viuificaret. Is est spiritus, qui de immundissimis, & vilissimis fontes salutis trahat.

Cyr. Alex.

§. XV.

Quæ Deus facienda decernit, quasi iam facta putentur.

Aiebat Raab ad exploratores: *Noui, quod Dominus tradiderit vobis terram.* Hebraicè dicitur: *Sciui, quòd Dominus tradidit vobis terram.* Abul. explicat cum Lyrano per futurum, nimirum; *Ego cognoui reuelante Deo tradendam esse in manus vestras totam terram hanc.* Et quidem in re nondum tradita erat, sed tradenda sperabatur. Cur ergo, quando nondum tradita erat terra, iam dicit, Noui, quòd Dominus tradidit vobis terram? Cur non magis de futuro loquitur, quàm de præterito? Meritò quæ Deus futura pollicebatur, non solùm præsentia, sed & quasi iam præterita dicuntur. Tanta enim est certitudo in diuinis. Regulo supplicanti pro filio pene emortuo Ioan. 4. Respondit Iesus: *Vade, filius tuus viuit.* Circa quæ Sedul. lib. 3. Pascal. cap. 2. ait: *Ita namque respondit, Vade, filius tuus viuit. Quàm imperiosa Domini potestas est, quamque magnifica, non victurum annuit, sed iã viuere designauit. Hoc enim diuinitatis est singulare vt omne cernat præteritũ, quidquid decreuerit affuturum.* Sic certa sunt Dei promissa, vt dum futura promittantur, meritò aut præterita reputentur, aut præsentia. Huc spectant illa Gen. 22. *Appellauitq; nomen loci illius, Dominus videt. Vnde vsque hodie dicitur, In monte Dominus videbit.* Quæ Hebraicè sonant. *Appellauit nomen loci illius, Dominus videbit. Vnde vsque hodie dicitur, In monte Dominus videbitur.* Verum D. August lib. 16. cap. 32. ex Septuaginta legit: *Vocauit Abraham nomen loci illius, Dominus vidit vt dicant hodie, In monte Dominus apparuit.* Ecce tibi, quæ dicta sunt Hebraicè de futuro; Noster posuit de præsenti, August autem cum Septuag de præterito, nec id otiosè; sed vt innueretur iuxta Delrium nostrum in adagiis, quàm certò, & festinatò Deus suis subueniat, vt eius auxilia promissa, cum promittunrur præstanda, iam censeantur præstita. Abrahamo item Gen. 15. dicebat Dominus: *Qui egredietur de vtero tuo, ipsum habebis hæredem.* Sic senibus, & sterilibus parentibus Deus promittebat futurum filium. Quid inde? Pulchrè D. Basil. Sel. orat. 7. ait: *Accepta promissione habuit filium, ante filij partum, & spes ipsa prius Isaac peperit, quàm aluus. Eum Deus dedit, qui antequam nasceretur, erat in desiderio. Abrahamus accepit, gauisus est, donum amplexus est.* Expende illa: *Accepta promissione habuit filium ante filij partum.* Non aliud expectauit bonus, sed vbi futuri filij promissionem à Deo nouit, iam gaudebat quasi filio habito; nondum concipiebatur filius, & iam pater quasi filio nato securus erat, & in accepto dono confirmatus.

Abul.
Lyran.
Ioan. 4.
Sedul.
Gen. 22.
D. August.
August.
Septuag.
Gen. 15.
Basil. Sel.

§. XVI.

Fœlix ille est cui is timor accidit, quo potest proficere in salutem.

Omnes Ierichuntini magno timore afficiuntur, sed de omnibus vni Raab fuit salutaris ille timor, cui locum confitendi Deum reliquit. Ait enim ibi: *Hæc audientes pertimuimus, & elanguit cor nostrum, nec remansit in nobis spiritus ad introitum vestrum, Dominus enim Deus vester ipse est Deus,* &c. Cum omnes pertimescerent, vna Raab sic timet, vt agnoscat, & confiteatur Deum, qua factum est, vt sola adipiscatur salutem. Sic Caiet. *Vide in muliere ista non solùm timorem, sed fidem, ac manifestam confessionem, quòd Iehoua ipse est Deus in cœlo, & in terra, & propterea non est mirum, si seruata est.* Cui accidit timor non solitarius, non nudus, sed iunctus fidei, iunctus confessioni, ille proculdubio videtur spectare ad salutem. Salutaris enim timor est, qui ad confessionem, & medelam ducit. At timor solitarius, qui locum confessioni occludit, nullique virtuti aditum relinquit, is non timor est, sed pœna, sed horrendum supplicium. De deploratis enim dicit Psalm. 13. *Ibi trepidauerunt timore, vbi non erat timor.* Et si ipsi trepidabant timore; si vehementer ibi timebant, quomodo non erat ibi timor? An fieri potest, vt alibi timor sit, & timor non sit? Est timor, qui absolutè, & simpliciter potest dici timor, qui locum parat confessioni, & saluti; est autem timor, qui non tam dici debet timor, quàm pœna, quàm supplicium, qui confessioni, & salutari diligentiæ aditum occludit. Et sanè iste timor datur miseris impiis, vt crucientur timore, quando non potest timor causare salutem. De quo sapienter Sedul. ait lib. 5. Pascal. cap. 8. *Quid ergo poterit securitati conferre trepidatio mortis ibi concepta, nullus vbi timor consequitur iam medelam, secundùm psalmi continentiam proloquentis: Illic trepidauerunt timore, vbi non erat timor, hoc est, in ipso iudicio, vbi correctionis tempus, & spatia non habet infructuosa formido. Aut in inferni iam faucibus constituto, quæ poterit opitulari confessio, cum legatur, In inferno quis confitebitur tibi?* Infœlix ille, cui timor venit, quando spatium confessionis eripitur, quando iam adest iudex, imò carnifex instat, vt in æternas flammas præcipitet. Ibi solitarius timor diuexat miserum, non sanat. Ille fœlix, cui datur, vt timeat, & inde ad confessionem deueniat, non mirum si talis negotietur salutem. Tolle à timore harum societatem virtutum, & te magis in perditionem ducet. Vt dicat D. Gregor. lib. 1. in Iob cap. 16. *Timor ipse nisi has virtutes habuerit, ad nullum opus bonæ actionis surgit, quia dum ad cuncta trepidat, ipsa sua formidine à bonis omnibus torpens vacat.* Væ tibi, vbi timore solo, & nudo corriperis, vndique teneberis, ne vllum inuenias effugium. Quò spectans Iob cap. 15. ait: *Terrebit eum tribulatio, & angustia vallabit eum.* Miser, qui eo terrore corripitur, qui nullum aditum relinquit operandæ virtuti. Hoc tenebatur Herodes, de

Caiet.
Psal. 13.
Sedul.
D. Greg.
Iob. 15.

Matth. 2. Psalm 2. quo ait Matth. 2. *Audiens Herodes, rex turbatus est*, &c. Circa quæ verba D. August. ait Psalm 47. *Miser timuit Herodes, & pro paruulo occidit paruulos. Timens autem regnum amittere, non meruit regem cognoscere.* Inde iste miser, quia correptus timore nullum salutis lucrum accepit, sed in euidentius præcipitium deuenit.

Iosue 2. Nunc ergo iurate mihi per Dominum, vt quomodo ego misericordiam feci vobiscum, ita & vos faciatis cum domo patris mei, detisque mihi verum signum, vt saluetis patrem meum, & matrem, fratres, ac sorores meas, & omnia quæ illorum sunt, & eruatis animas nostras à morte. Qui responderunt ei: Anima nostra sit pro vobis in mortem, si tamen non prodideris nos. Cumque tradiderit Dominus terram: faciemus in te misericordiam, & veritatem.

§. XVII.

Spiritus Dei est, cognatis prospicere salutem.

IAm Dei spiritu plena Raab post confessionem potestatis diuinæ, illud in primis attendit, vt cognationi suæ compararet salutem inquiens: *Iurate mihi per Dominum, vt quomodo ego misericordiam feci vobiscum, ita & vos faciatis cum domo patris mei, detisque mihi verum signum, vt saluetis patrem meum, matrem, fratres, ac sorores*, &c. Sic Spiritus diuinus imbuit suos alumnos, vt post Deum in primis cognatorum saluti prospiciant. Sic Dominus Iesus pendens in ligno Ioan. 20. prouidit matri suæ filium, *Mulier ecce filius tuus.* Cyr. Alex. De quo pulchrè D. Cyrillus Alexandrinus lib. 11. cap. 34. ait: *Cum igitur per legem ita præceperit, cúmque omnis virtutis ipse fons sit, quomodo non oportebat ab ipso, & per ipsum primum nos discere, nec quando intolerabiles imminent ærumnæ, negligendos esse parentes?* Nulla ærumna, nullum periculum sic afficiat animum eius, qui diuino agitur spiritu, vt parentum, cognatorúmve obliuiscatur. Quas enim Deus mentes afflat, hanc statim virtutem ediscunt, qua cognatis prospiciant. Num. 20. Ab Ægypto egressus populus Israëlita Numer. 20. misit ad Edon, vt liceret per eorum terminos transire? Erant Idumæi isti progeniti ab Esau fratre Iacob, & hinc iure cognationis tenebantur Israëlitis bona velle. At nihil minus fecerunt, imò efferati in illos, iubent, ne fines suos attingant, nisi velint expelli inde ferro, & igne. Quid ad hæc Israëlitæ? Ait textus: *Quamobrem diuertit ab eo Israël.* Cur non magis irruit in impios? Cur resistentes non debellat, & vel renitentibus illis dirigit viam quam cœperat? Erant Idumæi fratres, & cognati Israëlitarum, & vt Israëlitæ diuino ducebantur spiritu, sic maluerunt cognatorum incolumitati, & vtilitati prospicere. Procop. Ait Procopius in Glossis: *Cæterum Israel deflexit ab eo, & genus est reueritus, licet ab eo nullam reuerentiam consecutus. Dei enim voluntas est, genus non abnegare, etiamsi iniuriam faciat.* Expende ab illis: *Dei enim est voluntas genus non abnegare*; quippe vbi splendet spiritus, & voluntas Dei in id suos inclinat, vt cognationem reuereantur, & cognatis prospiciant. Nihil enim sub cœlo est, quod iuxta Dei spiritum non contemnendum sit, & postponendum cognationis saluti. Quò spectans Philo lib. de Abraham ait: *Quod si quis amore gloriæ filium prodit, vel filiam, vituperio magis, quàm laude dignus est, morte charissimorum parans sibi honorem, quem etiam si ante habuisset, pro incolumitate filiorum abijcere debuerat.* Philo. Sapientissimè traducit cantatissimos illos Ethnicorum Torquatos, & postponit illos Abrahamo, licet videantur similes in facinore. Torquatus non dubitauit morti tradere filium, quod & fecit Abrahamus, & cognationi valere iussit, ex qua ingentem sibi laudem acquisiuit. Ergo & similiter Torquatus. Absit, imò ille magno debet censeri vituperio dignus, qui sub cœlo inuenit aliquid, cui postponeret cognationem, & filium. Abrahamus vni Deo postposuit filium; alioquin omnibus aliis commodis, siue incommodis renunciaturus, vt parceret, & cognationi, & filio. Hinc Genes. 22. dicitur: *Vocauit Angelus Domini Abraham secundò de cœlo, dicens: Per memetipsum iuraui, dicit Dominus, quia fecisti hanc rem, & non pepercisti filio tuo propter me*, &c. Gen. 22. Et quis angelus potest dicere, quod sibi fecerit gratum Abrahamus non parcens filio? Sapientissimè Eucher. lib. 2. Eucher. in Genes. putat non Angelum, sed filium Dei fuisse sub Angelo significatum, qui ea verba daret; non enim credendus erat Abrahamus alteri, quàm Dei filio postpositurus filium. Ait enim: *Nunquid Abrahamus propter Angelum non pepercit filio suo, & non potius propter Deum? Ergo Angeli nomine Dominus Iesus Christus significatus est*, &c. Non credas Angelum esse, sed Dei filium, cui Abrahamus suum filium postponit; tantus namque vir, diuino plenus spiritu, nec Angelo, nec creaturæ vlli cederet amorem sui filij. Conueniant huc mundiales Principes, qui regiis fauoribus habendis, & filios, & parentes, & totam cognationem sacrificant. Adstupeo in hoc virtutem B. Francisci de Borgia, qui & cognationem, & charissimos filios dereliquit, sed vni Deo postposuit illos.

§. XVIII.

Quàm salubre facit, qui suis priùs, quàm sibi consulit in temporalibus.

HInc iam bona Raab ordinabatur ad salutem, quæ in summo periculo priùs suis, quàm sibi consulebat: Ait enim: *Iurate ergo mihi per Dominum, vt quomodo ergo misericordiam feci vobiscum, ita & vos faciatis cum domo patris mei: : vt saluetis patrem meum, & matrem, fratres, ac sorores meas, & omnia, quæ illorum sunt, & eruatis animas nostras à morte.* In iis omnibus nullam sui memoriam fecit Raab, vt putat Masius, sed tota intenta erat in saluandis suis; aut si fecit sui memoriam, vt mauult Serarius, illam fecit post omnes in illis vltimis verbis, *vt eruatis animas nostras*, quibus & se videtur includere. Quo ostendebatur, quàm maximè hæc pertineret ad salutem, quæ suis priùs nouit, quàm sibi consulere. Apud 4. Regum cap. 24. dum Ioachim rex Iuda vidisset exercitum Babylonis, qui miserè arctabat Ierusalem; ne patriæ malum accideret, ipse egressus vrbe sese tradit Babylonio tyranno, dicit enim: *Egressúsque est rex Ioachim rex Iuda ad regem Babylonis*, &c. 4 Reg. 24. At sequenti cap. 25. in simili conflictu constitutus eius successor, sibi potiùs, quàm vrbi consulens fugit in tenebris.

bris. *Fugit itaque Sedecias per viam, qua ducit ad campestria solitudinis. Et persecutus est exercitus Chaldaeorum regem, comprehenditque eum in planitie Iericho*, &c. Compone modò duos hos reges: ambo obsidionem patiuntur; sed Ioachim suam libertatem postponens vrbis saluti, se tradidit captiuum, vt patria stet. Sedecias autem sibi priùs consulens, quàm suis, fugam arripit, & in fuga comprehenditur in Iericho planitie, & periit ipse cum filiis. Nec immeritò perditur in Iericho planiti eprinceps, qui sibi priùs, quàm suis consuluerat, quando, & in Iericho meretrix Raab priùs suis, quàm sibi consulens mercata fuerat salutem. Vt enim exitiale est Principi, quòd sibi priùs, quàm suis consulat; sic salutare est cuiquam, quòd priùs consulat suis, quàm sibi. Quò spectans Egesipp. lib. 5. cap. 32. aiebat: *Quantum doluit Iechonias; licet tempore malorum vrgentium minus felix imperio, melior tamen filio? Pater enim sibi minus fœlix esse, quàm patriæ licet miserabiliter, piè tamen maluit. Itaque se cum sua prosapia egressus vrbem Babylonis obsidentibus in seruitium dedit, ne euersam patriam, ne populum Dei captiuum videret. Filius autem ærumna pari, sed affectu impari; dum sibi metuit, & se in exilium, & vrbem in excidium deduxit.* Duo errat bonus author, & quòd Ioachim vocat Iechoniam; & quòd successorem eius putat filium; in cæteris sapienter notat, quàm calamitosior extitit, qui vni sibi consulens salutem comparabat fuga. Hic enim vt vni sibi consulebat, sic, & se cum omnibus aliis perdidit. Vtinam suis potiùs consuleret, fallar, nisi inde veniret in abundantiorem salutem. Cui enim non abundat bonum, quod suis maluit quàm sibi? Sic 4. Reg. 4. dû Elisęus cum non paruo populo haberet penuriam panis: *Venit vir de Baal salisa deferens viro Dei panes primitiarum, & viginti panes hordeaceos, & frumentum nouum in pera sua. At ille dixit, Da populo, vt comedat. Respondit que ei minister: Quantum est hoc, vt apponam coram centum viris? Rursum ille ait: Da populo, vt comedat; hæc enim dicit Dominus: Comedent, & supererit.* Bis iubet, vt pauci illis panes populo dentur, certus, quòd pauci panes populo ingenti sufficerent. Sed vnde tam pauci panes in tantum excrescerent, quòd populum saturarent, & superetint? Sic bonus famelcenti populo consulebat, vt prorsus videretur sui oblitus; qui autem aliorum occurrebat necessitati, non mirum quòd omnibus esset abundantissimus. Ait D. Ambros. lib. 6. Exam. 2. *Elisæus, qui sibi nihil reliquit, omnibus abundauit.* Hic est fructus eorum, qui suis prouident, vt abundet omnibus. Quod nouerat Elias 3. Reg. 17. dum ab egenti vidua petit panem, illam panibus ditaturus; ait enim. *Mihi primum fac de ipsa farinula subcineritium panem paruulum, & affer ad me; tibi autem, & filio tuo facies postea. Hæc autem dicit Dominus Deus Israel: Hydria farinæ non deficiet*, &c. Expende ordinem seruandum ab ea, quæ indefectibilem panem negotiatur, nimirum: *Tibi, & filio tuo facies postea.* Dum non priùs, & magis sibj consulat in necessitatibus, indefectibilem metet segetem bonorum.

Egesipp. *4. Reg. 4.* *D. Ambr.* *3. Reg. 17.*

§. XIX.

Veritas apud pacificos magistratus ignotior est.

Viri bellatores, qui sperabant expugnandam vrbem, inter ipsos bellicos tumultus promittunt misericordiam, & veritatem, dicunt enim: *Cum tradiderit Dominus terram, faciemus in te misericordiam, & veritatem.* Ecce tibi vt viri bellatores inter spoliandas prouincias meminerunt veritatem. At 1. Æsd. 7. aiebat Æsdras de Deo: *In me inclinauit misericordiam suam coram rege, & consiliatoribus eius, & vniuersis principibus regis potentibus*, &c. Putat sapienter noster Sanchez in hoc cap. istos consiliarios, & Principes regis, fuisse senatum, siue concilium constans ex septem Principibus, qui iura regno darent. Cui accinit illud Æsteris 1. vbi de Assuero ait: *Interrogauit sapientes, qui ex more regio semper ei aderant, & illorum faciebat cuncta consilio scientium legem, ac iura maiorum.* Coram iis consiliatoribus, iudicibusque regni agitata est causa de restitutione Hebræorum in patriam suam, & iis annuentibus, fauentibusque dicit Æsdras se à Deo misericordiam accipisse. Cur etiam non dicit se accepisse veritatem? Et quidem in misericordia illa simul ostendebatur Dei veracitas, vt suis promissis stabat. Cur ergo sicut viri illi exploratores, & misericordiam, & veritatem expresè faciendam meminerunt; Æsdras reminiscens misericordiam Dei sibi factam, non etiam meminit veritatem? Meminerat Æsdras misericordiam factam coram rege, & consiliatoribus eius, nimirum, principibus, & magistratibus iura regno dantibus, ante quos causidicorum, & litigantium astutiis solet veritas obumbrari. Inter arma, inter bellicos tumultus non semel splendet veritas; at in foris iudicialibus, inter subsellia magistratuum, vbi iura ciuium, legum scita agitantur, veritatis difficilè agnoscitur facies. In tribunali erat Pilatus, vbi de Iesu iudicia agebantur Ioan. 18. & audito nomine veritatis, quasi in rem nouam inauditamque scandet, & interrogat: *Quid est veritas?* Quod notans putatus Hieron. epist. ad filias Geruntij, vt eas à magistratuum tribunalibus arceret, ait: *Quomodo vobis illos licet adire, qui etiam suo iudicio nesciunt veritatem? Quandoquidem Pilatus ex ipsorum curia sic loquitur ad Dominum; Quid est veritas? Nempe hic iudex erat, & negotia causasque litigantium soluebat.* Ecce tibi, vt iste iudex erat; negotia, causasque litigantium soluebat: sic prorsus ignorabat veritatem, in iis enim nec vmbra veritatis apparet. Quod vt bene notum habebat D. Bern. sic aiebat lib. 2. de consid. ad Eugenium: *Miror, quemadmodum aures tuæ audire sustinent disputationes aduocatorum, & pugnas verborum, quæ magis ad subuersionem, quàm ad inuentionem proficiunt veritatis. Hi sunt, qui docuerunt linguas suas loqui mendacium, eruditi pro falsitate:* Et quidem quisquis attenderit totum illum forensem strepitum causarum, quæ apud iudices agitantur, cernet ibi frequenter subuersionem tractari veritatis, & triumphum mendacij. Hinc Matth. 2. Magis interrogantibus de loco natiuitatis Christi, Herodes conuocat legis doctores & sapientes, diligentérque didicit ab eis vbi Christus nasceretur. Qui producta Michææ prophetia ostendunt, cum natiuitatis Dominicæ esse Bethleem. Illo doctorum regisque ductu Magi dirigebantur, & vix Ierosolymis excedunt, & stella iterum illis appâret: qua visa: *Gauisi sunt gaudio magno valde.* Et quando habebant doctores legis, & regem, à quibus ducebantur in locum natiuitatis, cur sic gaudent in stella? Ait Euthymius ibi: *Gauisi sunt, vt pote reperto duce nequaquam fallaci.* In tota Herodis Regia, in toto concilio doctorum, & sapientum Ierosolymorum non gaudent, suspectos habentes

1. Æsdr. 7. *Esth. 1.* *D. Hieron.* *D. Bern.* *Matth. 2.* *Euthym.*

bentes omnes mendacij; visa stella tunc gaudent, tunc solum securi à ductore fallaci.

Iosue 2. Demisit ergo eos per funem de fenestra: domus enim eius hærebat muro. Dixítque ad eos: Ad montana conscendite, ne fortè occurrant vobis reuertentes: ibique latitate tribus diebus, donec redeant, & sic ibitis viam vestram.

§. XX.

Diutina cum viris conuersatio, & commoratio cauenda honestæ fœmina, ne sibi, aut illis officiat.

VT Dei spiritus in Raab intrauit, cum primùm licèt viros à se dimittit, quippe ait: *Demisit ergo eos per funem de fenestra.* Sed non erat illis tunc securus ad suos reditus, quando dimissi monentur, vt ad montium latibula confugiant, ibique diebus tribus lateant. Cur non potius apud se absconditos detinet? Cur mittit illos erraturos in montibus, & non magis quietos, & securos domi seruat? Radiabat iam diuinissimi Iesu spiritus in animo, & mente fœminæ, quo non patitur diutius commorari cum seruis, diutius viros apud se retinere. Apud D. Ephrem tom. 3. est homilia D. Chrysostom. in peccatricem, vbi peccatrix ad pedes Iesu proiecta, illósque manu tenens aiebat: *Raab à se dimisit exploratores, ego vero retinere eum cogor, quem desideraui*, &c. Incidit Raab in exploratores Iesu, incidit Magdalena in ipsum Iesum; ambæ antea peccatrices, ambæ modò ad virtutem conuersæ. Et vt in ambabus regnabat Iesus, sic illis inspirabat, quid facerent melius; nimirum Magdalenæ, quod totis viribus suis conaretur Iesum secum retinere; Raab, quod exploratores quam primùm à se putaret dimittendos. Veniant huc, quæ pudicitiæ student fœminæ, conueniant quæ vniuersùn Deo se dedicant habendo. Et discant, vt solus Deus apud se retinendus est, & orandus ne prætereat; cæteri alij quicumque sint, quàm primùm dimittendi, nec diutinam putent cum illis commorationem, aut conuersationem habendam vllo prætextu. Sponsa Iesu Cant. 3. dicebat: *Surgam, & circuibo ciuitatem, per vicos & plateas quæram quem diligit anima mea. Quæsiui illum, & non inueni. Inuenerunt me vigiles, qui custodiunt ciuitatem. Num quem diligit anima mea, vidistis? Paululum cum pertransissem eos, inueni*, &c. Dum quærit sponsum, & regem in seruis eius vigiles, & custodes ciuitatis incurrit, ab illisque in transitu sciscitatur de sponso inueniendo, & post factum vnicum verbum statim ab illis transit. Cur magis non moraris cum vigilibus, & custodibus? Cur cum illis longiores non misces sermones, vt vel de sponso inueniendo acceptis clarioribus signis informeris? Quæ ab sponso ad sponsum ferebatur, iam sciebat non diu commorari cum famulis, sed ab illis sese citissimè expedire debere. Ex quo sapienter monebat Gillibert. Abb sermone in Cant. *Bonum est, vt sis ad quærendum sedulus, non tamen assiduus. Nam, & sponsa non tam ex studio, quàm occasione custodes interrogat, & id in transitu. Trahebat enim illam vlterius amor dilecti, nec vacuum esse sinebat ex otio conferre eum illis. Currebat in cordis sui haustso forsan de sponsi vicinia spiritu, & ideo minus intendebat in his, qui benedicebant ore, tendens ad illum, qui benedicebat in spiritu.* Nihil pulchrius, vt ostendatur, quàm cautè, & quàm in transitu conueniendi sint etiam magistri à fœminis. Vt non assiduæ sint illorum conuersationi: vt non debet illis vacare, longos sermones texere, vt citò illos dimittere debent, vt vni se sistant Deo. De infirma sanguinis fluxu fœmina dicit Luc cap. 8. *Accessit retro, & tetigit fimbriam vestimenti eius*, &c. Mirabar audaciam fœminæ, quæ non contenta videre Iesum, vt Zachæus, nec verbi imperium expectare vt Centurio, audet, & manibus tangere, & tractare virum Iesum, & maximè cum lege prohiberetur tangere quemquam, ne pollueret illum. Quis in lege tactus fuit à muliere talem infirmitatem patiente, & non fuit pollutus? Cum ergo mulier scias ad tactum tuum pollui viros; cur non magis abstines à conuictu virorum? Cur non refugis approximari viris? Cur magis amas, & retinere, & contrectare virum hunc sanctissimum? Caueret prudens fœmina virum, seséque ab illo maximè arceret, quem sciret posse aliqua immunditia infici; at quæ viros alios cautissima fugeret, vnum amat tenere Iesum, quem fidei oculis nouit intaminabilem Dei filium. Ait Tertullian. lib. 4. in Marc. *Fides huius fuit primo, qua Deum suum confidebat misericordiam malle, quàm sacrificium, qua eum Deum certa erat operari in Christo, qua sic eum tetigit non vt hominem sanctum, nec vt prophetam, quem contaminabilem pro humana substantia sciret; sed vt ipsum Deum, qui nulla spurcitia pollui posse præsumpserat.* Expende ab illis: *Sic eum tetigit non vt hominem sanctum*, &c. Quippe prudentissima, & sanctissima fœmina quemcumque hominem putaret licet sanctissimum, licet Prophetam: vt talem sciret contaminari, & pollui eius tactu posse, sic ab illo maximè caueret: & quæ vel à sanctis, & Prophetis fugisset, quem nouit Deum Iesum, & manibus prendere, & secum ardebat retinere, vt salua fieret. Sic bona fœmina vnum Deum retineat, & quàm primùm à se dimittat cæteros.

D. Ephr.

Cant. 3.

Gil. Abb.

Luc. 8.

Tertull.

§. XXI.

Nomen Iesu efficacissimum ad rapiendos humanos affectus.

QVos exploratores nouerat, quos populi sui hostes sciebat, tamen illos dimittit liberos Raab, & de periculis præmonitos, ait enim: *Dimisit ergo eos per funem de fenestra*, &c. Cur sic dimittis liberos patriæ tuæ hostes? Cur sinis abire, qui veniant perdere vicinos tuos, & amicos tuos? Quæ tanta res sic te rapit, vt non magis tuæ patriæ consulas? Nouerat, credo, fœmina illos à Iesu missos, ad Iesum redire; quod nomen adeò illam rapuit, vt vel obliuisceretur suorum. De illa ait D. Ambros. in Psalm. 37. *Exploratores Iesu Naue ciuibus suis quærentibus denegauit, & hostes patriæ, legatos tamen fidei, maluit occultare, quàm perdere. Non eam mina ciuium, non bellorum pericula, non incendia patriæ, non suorum discrimina terruerunt. Disce vir, disce Christiane quomodo verum Iesum sequi debeas, quando fœmina contempsit omnia sua, & Iesum in figura propter similitudinem nominis est secuta.* Vbi diuinissimi nominis vel vmbra emicuit, sic rapta ad illum est bona fœmina, vt præ illo omnia sua contremneret. Et quem non rapiat tanti nominis potentia? Samaritanæ detrectanti Iesum tanquam

D. Ambr.

Ioan. 4. tanquam Iudæum respondit ipse Ioan. 4. *Si scires donum Dei, & quis est, qui dicit tibi, Da mihi bibere, tu forsan petisses ab eo*, &c. Hoc pro certo asserit Dominus, quòd mulier non contemneret petentem aquam, si sciret, quis esset, quin potius illum toto conatu sequeretur. Sed & Iudæi cognouerunt eum, & nihilominus occiderunt Matth. 21. Matth. 21. quando dicunt; *Hic est hæres, venite, occidamus eum*, &c. Cur ergo mulier etiam si cognosceret, quis esset, non similiter detrectaret eum atque despiceret? In eo quod cognosceret, quis esset, non solùm cognosceret diuinitatem eius, sed & sanctissimum nomen eius, cognosceret planè quis esset, & qui vocaretur, nec posset non rapi à diuinissimi Iesu nominis potentia. Ait Rupert. *Si scires, quis est, qui dicit tibi, da mihi bibere, id est, qualis est essentia eius, quantum a cæteris mortalibus differt, quia non filius hominis tantum, sed filius Dei est. Et est sensus: si scires Patrem, & Filium, & Spiritum sanctum; si audisses nominis eius Euangelium, tu forsan crederes in eum, & petijsses aquam viuam, hoc est baptizareris*, &c. Expende ab illis: *Si audisses nominis eius Euangelium*; si suauissimum Iesu nomen, quod proprium Euangelij est, & cœpit de Christo audiri in Euangelio, tu audisses, non dubium, quin curreres post eum. Tantum enim nomen auditum quem non rapiat, quem non teneat? Meritò dicebat Gillibert. Abbas sermone 20. in Cant. *Verè efficax est, & violenta visio tua bone Iesu, quæ intuentium in se rapit affectus.* Non finitur alio distrahi affectus illius, qui hoc sanctissimum Iesu nomen spectat. Et fœlicissimus est, qui illi toto animi adhæret affectu. Vt dicat ipse Gillib. Abbas sermone 5. in Cant. *Quæstuosa res nomen est Christi. Nihil pensius, nihil optatius. Fœlix tamen qui nominis huius virtutem sectatur. Apud illos tractetur, disceptetur, disputetur super hoc nomine, nobis satis est, si nostris in claustris saltim adametur.* Dum enim nomen diuinissimum ametur, illi nos eum omnibus nostris facile subdemus. Quò spectans Isaias cap. 56. ait: *Et diligant nomen eius, vt sint ei in seruos.* Circa quæ verba D. Cyrillus Alexandr. ait: *Nomen Dei ita diligunt, vt iugum regni eius cum omni obedientia subeant, nec amplius Deos alienos sequantur.* Quis non eudolet ad suauissimum iugum Christi, tractus amore nominis sanctissimi?

Rupert.

Gil. Abb.

Idem.

Isai. 56.

Iosue 2. Qui dixerunt ad eam: Innoxij erimus à iuramento hoc, quo adiurasti nos; si ingredientibus nobis terram, signum fuerit funiculus iste coccineus, & ligaueris illum in fenestra, per quam dimisisti nos, & patrem tuum, ac matrem, fratrésque, & omnem cognationem tuam congregaueris in domum tuam. Qui ostium domus tuæ egressus fuerit, sanguis ipsius erit in caput eius, & nos erimus alieni.

§. XXII.

Et locus, & instrumentum beneficij, viuidissimi stimuli sunt ad gratiam referendam, & similem sperandam.

Ardenter amant beneficio par referre, qui petunt sibi ob oculos poni funiculum, & fenestram, per quam dimittebantur. Dicunt enim: *Si ingredientibus nobis terram, signum fuerit funiculus iste coccineus, & ligaueris eum in fenestra, per quam dimisisti nos*, &c. Ecce vt petunt sibi obiici, & funiculum coccineum, quo dimittebantur, & fenestram, per quam dimittebantur, iis enim vt mediis beneficij accepti vehementer excitarentur ad gratiam reddendam, & similem sperandam. Mihi crede nullo stimulo magis quis incitatur ad reddendam gratiam, quàm si locum, aut instrumentum beneficij præ oculis habeat. Aiebat sponsa Cant. 3. *Surgam, & circuibo ciuitatem*, &c. Hoc mirandum in sanctissima, & cautissima sponsa, quòd sic decernat deambulare ciuitatem. Paulò ante dicebat cap. 1. *Indica mihi, quem diligit anima mea, vbi pascas, vbi cubes in meridie, ne vagari incipiam post greges*, &c. Cauta, & pudica virgo timebat vagari, vel in agro; quo timore repente sublato amat totam circuire, & præambulare ciuitatem. Et quæ antea timebat vagari in agro, cur non magis timet vagari in ciuitate? Erat ciuitas, in qua dilectus eius beneuolentiæ suæ construxerat theatra, in qua perfecerat salutem orbis terrarum. A loco ergo tanti boni accepti nihil sibi timet; imò illum præ oculis habere satagit, vt similia inde semper sperans simul excitetur ad reddendas gratias. Ait Gillibert. Abbas serm. 4 in Cant. *Circuibo ciuitatem. Et quantum putatis fratres, quantum solatium confert inuisere interim, & crebro conterere gressu loca in quibus stare solebant pedes eius, quem diligit? Nescio, quo pacto loca, in quibus aliquid boni experti sumus, expressius id ipsum imprimunt memoriæ, & ex ordine ante mentis depingunt oculos, & quod iam experti sumus in ipsis, iterato speramus.* Sanè beneficij accepti locus sic illud, & oculis obiicit, & memoriæ imprimit, vt nequeamus illud obliuisci, & grati speremus semper inde simile. Vt memor, & gratus salutis acceptæ quis locum, vbi eam accepit, intuetur, sic inde sperat posse semper eandem obuenire. Iudith post victoriam reuersa ad populum suum cap. 13. *Proferens de pera caput Holofernis ostendit illis dicens: Ecce caput Holofernis Principis militiæ Assyriorum, & ecce conopæum illius in quo recumbebat in ebrietate sua, vbi per manum fœminæ percussit illum Dominus Deus noster.* Esto quòd caput Holofernis afferret in testationem facinoris, & vt ostensum hostibus, illis metum incuteret, & pauorem. Sic victores solent metum hostibus incutere, vt Virgil. lib. 9.

Cant. 3.

Gill. Abb.

Iudith 13.

Quin ipsa arrectis, visu miserabile, in hastis
Præfigunt capita, & multo clamore sequuntur,
Euriali, & Nisi, &c.

Virgil.

Sic Iudith caput Holofernis attulit, & ostendit in testationem facinoris, & in pauorem hostium. At conopæum ad quid attulit, ad quid populo ostendit? Duo viri Principes 2. Reg. 4. ingressi cubiculum Isboseth, quem dormientes inuenerunt super stratum suum meridie: *& percutientes interfecerunt eum; sublatoque capite eius, abierunt per viam deserti tota nocte, & tulerunt caput Isboseth ad Dauid.* Facile cum capite & lecti operimentum afferre potuissent, sed nihil attulerunt de strato, & refugientes sarcinam, vt expeditiores fugerent, & quia ad nihil poterat conducere, contenti si hostis caput Regi obtulissent. Cur ergo similiter Iudith contenta non fuit Holofernis capite allato? Cur & addit conopæi onus, quo grauarentur fœminæ in via? Ipsa rationem indicat illis verbis: *Ecce conopæum, in quo recumbebat in ebrietate sua, vbi per*

2. Reg. 4.

per manum fœminæ percussit eum Dominus. Pertinebat conopæus ad stratum, in quo occisione Holofernis salus populi Israëlitæ fuerat exorta, & ex Deo comparata: volens autem prudens fœmina facere, quòd populus redderetur Deo gratus, ab illóque speraret salutis inceptæ perfectionem, splendidissimè conopæum reseruauit; eorumque propoſuit oculis. Semper enim illa, in quibus experti sumus aliquid boni, expressius id imprimunt memoriæ, & faciunt, quòd iterato speremus, quæ in illis iam experti sumus.

§. XXIII.

Dei spiritus, & potestatis est hostilia arma in salutaria conuertere.

ECce aiunt: *Si ingredientibus nobis terram, signum fuerit funiculus iste coccineus*, &c. Cum funiculum vocant coccineum, tincturam in eo suspicor, nec facile adducor, vt credam funiculum fuisse de communibus illis funiculis, qui vulgo circumferuntur ad seruilia, & mechanica ministeria, v. g. vt sarcinæ ligentur, vt aqua de puteis extrahatur, & similia fiant. Quid enim cum vilibus iis funiculis coccinea tinctura? Citius credam, funiculum talem sumptum delectorum ornatibus, cum & meretrix Prouerb. 7. in lecti ornatu funiculorum meminerit. Ait enim: *Intexui funibus lectulum meum, straui tapetibus pictis ex Ægypto*. Ecce tibi & tapetibus pictis præponuntur funes in lecti meretricis ornatu, qui forsan pretiosi, vt conopæa tenerent, hinc inde integebantur. Nec vacat mysterio, quod de meretricis lecto coccineus sumeretur funis, qui exploratoribus dimittendis seruiret, imò & illis seruiret pro signo reddendæ salutis. Is est enim Dei spiritus, & potestas, quæ sciat de hostium armis facere instrumenta salutis efficacissima. Sic meretrix Iericuntina, quibus intexuerat lectulum, funibus, vt viros caperet & alligaret, perdendosque teneret; eos adduxit, vt viros liberaret, sibique salutem compararet. Non longè abest, quod in Constantino Imperatore extollit Panegyris 6. qui cum innumeros hostes caperet, nec funes suppeterent ad eos ligandos, iussit vt ex illorum censibus vincula fierent, quibus ligati possent in vitam seruari. De quo ait Panegyris dicta: *O pulcherrimum, & qui omnium oculis subijci debuisset triumphum virtutis, & clementiæ tuæ! Cuius enim potentia fuit hostibus arma diripere, eius fuit humanitatis deditos ad impunitatem suis armis alligare, atque etiam vincere, vt eos ferri illius, quod contra te gesserant, quotidie pœniteret. Gladius ille, quem in te distrinxerant hostes infesti, ipse Domini sui manus tenuit, & paratus ad cædem, custos factus est ad salutem. Triste tempus id, cum instrumenta cultus pecudum præparata in cædem hominum verterentur. At nunc rigidi illi mortiferique mucrones in salutaria vincla curuantur, deditosque hostes gladij sui collisi obtusique tutantur, qui nihil illis prodesse integri acutique potuerunt.* Quid pulchrius? Fallar, nisi in rem præsentem optimè hæc veniant. Iericuntina fœmina intexuerat funibus lectum suum, vt viros irretiret, traheretque, & bellum cruentissimum eorum cum animis ageret: de quo Psalm. 10. *Pluet super peccatores laqueos; ignis, & sulphur*, *Psalm. 10.* At Deus fœminam capiens iubet, vt illis ipsa funibus vtatur in salutem; & dum Israelitas liberat, ipsa sese populo fideli alliget. Quo funiculus paratus ad cædem, fit iam custos salutis; & instrumenta mortifera aptantur in salutaria vincula; vt meliori euentu tueantur donunam suam. O pulcherrimum Dei triumphum, qui de mortiferis vinculis nouit remedia libertatis, & salutis educere! Quò respiciens Isaias c. 2. aiebat: *Conflabũt gladios suos in vomeres, & lanceas suas in falces.* *Isaia 2.* Gladij, qui in perditionem fuerant stricti, conuertuntur in instrumenta vitæ alendæ, & quando accidit, quòd lethales gladij fiant aratra, & falces pro colendis, metendisque alimentis vitæ? Pulchrè id in persecutoribus Ecclesiæ factum ponderat Tertul. lib. aduers. Gnosticos, & *Tertull.* in Paulo præcipuè ait: *Paulus Apostolus de persecutore, qui primus Ecclesiæ sanguinem fudit postea gladium stylo mutans, & conuertens machæram in aratrum, lupus rapax Beniamin, deinde afferens etiam ipse escam.* Quis acutiores gladios in fideles strinxerat, quàm Paulus? Sanè ait Actor 9. *Paulus adhuc spirans minarum, & cædis in discipulos Domini*, &c. *Actor. 9.* Totus quantus erat, spirabat gladios, sub quibus caderent discipuli Christi, & lupo rabidior vniuersos vorare nititur. Quid tunc? Gladius ille mutatur in stylum, qui epistolas condat, non populatrices, sed Christianitatis fundatrices. Machæra eius necem spirans facta est aratrum, quod mirificè colat agrum Christi; & de voraci lupo fit vitalis alimenti destributor. Nihil fuit in Paulo aduersarium Christi, quod non versum sit in instrumentum humanæ salutis.

§. XXIV.

Vbi Christi mortis vel vmbra, ibi omnia fœlicia.

INter bellicos furores vnus funiculus coccineus petitur apparere, vt sub illo omnia tuta fiant, dum aiunt; *si ingredientibus nobis terram signum fuerit funiculus iste coccineus*, &c. Et vnde funiculus coccineus tantam virtutem habeat, quæ furentes exercitus, & sæuientes in vniuersos ciues arceat ab vna domo? Erat in illo funiculo coccineo iuxta omnes Ecclesiæ patres passio Christi signata. Vbi autem est vel vmbra Christi passi, eò non appropinquat malum, & omnia fœlicia plaudunt. Armaturus Dominus Moysem aduersus omnia mala populo occurrentia ait illi Exod. 4. *Virgam quoque hanc sume in manu tua in qua facturus es signa.* *Exod. 4.* Et cur virgam sumi mandat? Nonne, & sine virga poterat mala fugare, & bona trahere? Cur ergo necessum fuit, vt Moyses virga vteretur, vt viam faceret populo salutarem? Ait D. August. serm. 101. *D. August.* de Tempore: *Non vtique Deus virga auxilio indigebat, sed erigebatur, vt scire possimus, quantum esset illud futuri ligni mysterium, cuius fuerat vmbra figuratum virgæ illius sacramentum. Fortè si rubrum mare diuidendum est, iubetur Moyses eleuare virgam, & mare cognoscens venturi ligni figuram, mox iter populo pandit insuetum. Si ad aquam Merrha amaram venitur, nisi lignum in se susceperit, non dulcescit.* Sic vbique sub passionis Christi mysterio, imò eius vel vmbra visa fugiunt aduersa, & prospera appropinquant. Tanta enim est diuinissimi Iesu potestas, vt vel mortuus, & crucifixus habeat omnibus salutem, & vitam. Postquam spiritum cruce emiserat. Ioann. 19. *Vnus militum lancea latus eius aperuit, & continuò exiuit sanguis, & aqua.* *Ioann 19.* Quando totum se pro hominibus effuderat, & animam effuderat, quid adhuc ab illo requirens miles latus

latus eius aperit? Quid expectat à mortuo posse venire? Cæteri in morte omnem suam beneficentiam finiunt, non sic Christus, sed mortuus adhuc habet, quod præster, adhuc aquam, & sanginem
Hyp. M. mittit in mundi salutem. Ait D. Hypolithus Martyr epist. ad Reginam citatus à Theodoreto Dialog. 3. inquiens: *Atque etiam cum sit corpus mortuum humano more, magnam vitæ in se habet facultatem. Quæ enim ex mortuis corporibus non profluunt, ea ex ipso profluxerunt, sanguis, & aqua; vt sciamus, quantum ad vitam valeat potestas, quæ in corpore habitauit, vt nec ipsum corpus mortuum alijs simile appareat, nobis autem ea, quæ sunt vitæ causa, possit profundere.* Proh diuinissimi Iesu profusissimam beneficentiam, validissimam potestatem! Mortuus est, & non sicut cæteri mortui, exaret; sed quod nullus mortuorum potuit, ipse mortuis vitam, & salutem halat, sub qua securi,
Ioann. 20. & prosperi viuamus. Hinc Ioan. 20. audientes discipuli non esse diuinum cadauer in sepulchro, illuc conuolarunt, vident sepulchrum inane. Quid tunc? *Abierunt ergo iterum discipuli ad semetipsos. Maria autem stabat ad monumentum foris plorans.* Viso sepulchro Iesu vacuo Apostoli abierunt ad sua; Maria sola mansit iuxta sepulchrum. Et cur Apostolis abeuntibus, & Maria non abiit? Cur quando videt Iesum ablatum à sepulchro non magis illa recedit? Cauebat prudens fœmina, ne vt Iesum putabat amissum, sic dum abiret, & sepulchrum eius sepulti signum simul perderet; & ideo maluit in amissione Iesu, eiusdem mortis signis adhærere, sub quibus sperabat
Origen. omnia sibi integra reseruari. Pulchrè apud Orig. hom. vlt. de diuersis ipsa introducitur, dicens: *Melius est mihi sepulchrum Domini mei custodire, quàm ab illo longius ire. Si enim longius abiero, forte cum rediero, ipsum sublatum inueniam, & sepulchrum destructum. Stabo igitur, & hic moriar, quam beatum corpus meum, si fuerit sepultum prope magistrum meum. Corpus meum semper fuit animæ meæ labor, & dolor, sepulchrum Domini mei erit mihi requies, & honor. Hoc ergo sepulchrum non deseram, quia ita mori erit consolatio mea, & in morte mea erit requies mea.* Dum putat ablatum Iesum, maximè cauet, quod vel sepulchrum eius etiam tollatur è medio; sperat enim quod si vel sepulchrum Iesu retineat, inde & honorem, & requiem, & consolationem, & securitatem inueniat. Caue tibi Christiane, ne Iesum perdas; quod si in eam miseriam deueneris, vt illum propter infirmitatem tuam amiseris; conare vel ad lapidem sepulchri eius, vel ad vmbram passionis eius confugere, vt inde tibi vniuersa instaurentur.

Iosue 2. Cunctorum autem sanguis, qui tecum in domo fuerint, redundabit in caput nostrum, si eos aliquis tetigerit. Quòd si nos prodere volueris, & sermonem istum proferre in medium, erimus mundi ab hoc iuramento, quo adiurasti nos. Et illa respondit: Sicut locuti estis, ita fiat; dimittensque eos vt pergerent, appendit funiculum coccineum in fenestra. Illi verò ambulantes peruenerunt ad montana, & manserunt ibi tres dies, &c.

§. XXV.

Virtus Christiana se ad proditores etiam extendit, & inde proficit.

Ecce quàm strictos limites suæ beneficentiæ exploratores isti constituunt; dicunt enim: *Quod si nos prodere volueris, & sermonem istum proferre in medium, erimus mundi ab hoc iuramento, quo adiurasti nos.* In tantum se adstrictos saluti Raab procurandæ putant, in quantum illa illorum proditrix non fiat. Quod si fiat, si illos prodat; iam liberos se putant à procuranda proditricis salute. Quid strictius? Antiqua hæc erat Hebræorum virtus, quæ vt veteris erat testamenti, sic rugata, & curuata non pertingebat eò, vt gloriosam euangelij beneficentiam hostibus impenderet. Quàm latior Christiana virtus? Nouimo splendore, non solum benefactoribus, & protectoribus, sed & proditoribus, & hostibus beneficentiam impendens inde dilatatur in infinitum. Astat in primis nouellus ille palmes Christi Stephanus, qui Actorum 7. lapidibus furentium fratrum petitus Actor 7.
clamabat dicens: *Domine ne statuas illis hoc peccatum.* Quid inde? Periit nouellus palmes oppressus lapidum multitudine? Periit homo Dei proditus à fratribus rabidissimis? Quin, vt etiam proditoribus, lapidatoribusque fauebat, non solum crescebat ipse, sed & euidentissimè monstrabat, vnde crescat, & augeatur vinea Christi. Ait ibi Arat. lib. 1. in Act. Arat.

Saxa iacit, parat ille preces, nec respicit vnde
Grando nefanda cadat, qui tempore mortis eum è
Pro populo peccante rogat; licet omnia tecum
Tela feras, silicesque graues, ac pondera libres,
Quem perimis, victurus erit; qui sine colono
Seminat exemplum, quo surgat vinea Christi,
Et calicem Domini conuiuia festa coronent.

Planè nullis tempestatibus cadit, nullis telis perimitur, qui inter hostium rabies inter proditorum iniurias orat pro illis, imò hac oratione beneficentissime pro hostibus, præclarè ostendit, quo surgat vinea Christi, & quo dominicus calix coronetur in electorum suorum festiuissimis conuiuiis Fateor vineas communiter grandinatis lapidibus funditus perire; at mors Stephani dum inter grandinum, saxorumque tempestates pro hostibus orat, & proditoribus benedicit, tali exemplo ostendit mundo, quo surgat vinea Christi; saxa, tela, hostium rabies si excipiantur à Christiano ita, vt beneficum se ostendat in eos, qui illa mittunt, non ad ruinam, sed ad prouentum faciunt Christianæ vineæ. Sumit enim inde Christianus, quo viuat, quo triumphet, quo delicietur in cœlesti cõuiuio, non quo ruinam incurrat. Hinc monebat Paul. ad Ephesios 6. *Induite vos armaturam Dei, vt possitis stare aduersus insidias diaboli.* Et quando in Ad Ephesios 6.
Dei armamentario quot virtutes, tot sunt arma aduersus hostiles phalanges, qua iubemur indui in particulari armatura, vt non solum aduersus apertos impetus, sed & aduersus insidias hostis vaferrimi possimus stare? Sapienter D. Athanasius putat hanc validissimam armaturam consistere in eo, quod vel ipsis hostibus benefaciamus. D. Ath.
Ait enim hom in Euang. de Pass. *Cæterum vbi iniuriam, sicuti Dominus fecit, toleramus, & conuitiatoribus patientiam opponimus, & minantibus impauidum pectus, & morti spem immortalitatis prorsus istius modi rebus discruciamus inimicum; sub*

S istius

istius modi panoplia succumbentem, quo genere armorum Paulus nos communiens inquit, Induite armaturam Dei, vt possitis resistere diaboli insidijs. Proh validissimam armaturam Dei! Proh firmissimam panopliam, qua Christianus obfirmatur aduersus, & impetus, & insidias diaboli! Indue homo hanc virtutem tolerantiæ, imò beneficentiæ in hostes; & ride spicula, ride tela, ride sagittas diaboli, quæ siue in aperto, siue in obscuro iaculantur. Hoc erat consilium summi Saluatoris suos armantis Matth. 5. *Ego autem dico vobis, Diligite inimicos vestros, benefacite ijs, qui oderunt vos*, &c. Et qualia hæc arma? Ait D. Athanas. supra. *Primo quidem docuit, verberanti maxillam alteram esse obuertendam; neque metuendos eos, qui corpus occiderent: & tunicam auferenti non esse eam reposcendam, & persecutoribus benedicendum. Sic enim facilius de diabolo, omnique malitia victoria obtinetur, quam si nos ipsi vindicemus.* Nullis faciliùs armis de diabolo, eiusque asseclis victoriam reportabimus, quàm in hostes beneficentia ex præstantissima charitate proueniente. His armatus Dauid ingressus est tentorium Saulis infensissimi hostis, inuenitque illum dormientem 1. Reg. 26. *Tulit igitur Dauid hastam, & scyphum aquæ, qui erat ad caput Saul, & abierunt: & non erat quisquam, qui videret*, &c. Per media castra hostilia ingrediuntur, & nemo officit. Vnde hoc? Ait Cait. ibi: *Vide assistentiam diuinam benignitati Dauid.* Vt Dauid erat in hostes benignus, sic habuit assistentem Deum, ne læderetur ab inimicis.

Matth. 5.
D. Atha.
1. Reg. 26.
Caietan.

§. XXIV.

Fœminea facies fugienda strenuo bellatori.

Expende illa verba exploratorum: *Cunctorum autem sanguis, qui tecum in domo fuerint, redundabit in caput nostrum*, &c. Posito ad fenestram exteriùs coccineo fune, iubetur fœmina manere cũ suis intra domum. Et cur non magis iubetur ipsa vel ad fenestram exire; vel domo se surripiens venire in castra Israëlis, obuiaréque bellatoribus, vt illos introducat; vel saltem extra domus suæ portam expectare illos? Cur magis petunt, vt posito ad fenestram fune, ipsa intus delitescat cum suis? Cur dicunt, *Qui tecum in domo fuerint*, & non potius, qui tecum è domo egressi obuiauerint nobis? Equidem prudentissimi bellatores cauent maximè implicari facie fœminea, illamque longè ab oculis suis faciunt delitescere domi intrinsecus. Quò spectans aiebat D. Venantius in lib. 3. de vita sancti Martini.

D. Venan.

Belligeratori valeat ne fœmina iungi
Sola aciem melius componit mascula virtus,
Debilior teneat murorum castra caterua
Et sexus fragilis sese intra septa recondat
Hoc satis vt mulier timeat res, ipsa timori;
Miles ad arma potens pergat galeatus in agmen.

Mulier enim vel apparens, vel iuncta bellatoribus, magis ipsa timori deseruit, quàm fortitudini. Sapienter illud fuit dictum: *Hoc satis est, mulier timeat res, ipsa timori.* Delitescat timens mulier, dum visa ipsa potius timori est. Quid aliud mulier egressa domo, bellatoribus obuia, illis inferat, quàm rem maximi timoris? Egressa è domo sua Iudith ad bellicosissimi Imperatoris castra venit. Quid tunc? Ait cap. 10. *Cumque intrasset ante faciem eius, statim captus est in suis oculis Holofernes.* Vbi ait Carthus. *Mox vt eam vidit Holofernes, vulneratus est concupiscentia, quæ fuit deceptionis, & mortis occasio.* Nec bellatoribus viris felicior potest esse mulieris facies. Multum fere semper detrahit gloriæ præstantibus ducibus occursus fœminarum. Id quod patet in cantatissimo Baraco, cui reseruata erat gloriosissima victoria de hostibus; quam vt ipse magis sibi confirmaret, nisus fuit secum ferre Deboram Iudic. 4. cui illa: *Ibo quidem tecum, sed in hac vice victoria non reputabitur tibi.* Ex Hebræo autem; *Eundo ibo tecum; verum tamen non erit gloria tua in via.* Sic bellicosissimo duci fœminæ comitatus, si non vitam, tamen non minimam gloriæ abstulit partem. Ne vnquam fortes viri gloriosos euentus sperent, dum fœminarum conspectibus implicantur. Ex quo Prudentius maximè mordet Romanos, qui Victoriam sub specie candidissimæ puellæ adorabant. Ait enim lib. 2. in Symmachum.

Iudith. 10.
Carthus.
Iud. 4.
Heb. Lec.
Prudent.

Quid miles proprijs diffisus viribus aptas
Irrita fœmineæ tibimet solatia formæ?
Nunquam pennigeram legio ferrata puellam
Vidit, anhelantum regeret, quæ castra virorum.
Vincendi quaris dominam, sua cuique dextera est,
Et Deus omnipotens; non pexo crine virago.

Apage fœmina, & longe te fac à pugnatorum oculis; minimè vincat legio ferrata puellam, nisi velit sicut cera liquescere. Non quærat bellicus labor solatia fœmineæ formæ, non enim hinc conciliatur, sed prorsus victoria fugit.

§. XXVII.

Cum fœminis seueritatem vultus, & verborum præseferat vir sapiens.

Notabam, quòd exploratores de salute sua agentes cum Raab; illi etiam faciant verba minacia, dum aiunt: *Si nos prodere volueris, & sermonem istum proferre in medium, erimus mundi ab hoc iuramento*, &c. Iurauerant se consulturos vitæ eius, & cognatorum; at nunc minitantur minimè id præstituros, si prodantur. Quæ minæ prorsus stultæ, & ineptæ viderentur alicui, cum si proderentur, continuò perimerentur à Rege Ierichuntino, & sic nec bonum, nec malum possent præstare. Vnde Dauid in simili discrimine constitutus cũ Ionatha, nihil illi minatur, sed tantùm blandissimis verbis eius misericordiam deprecatur. Ait enim 1. Reg. 20. *Fac ergo misericordiam in seruum tuum: quia fœdus Domini me famulum tuum tecum inire fecisti*, &c. Vix verbum promit, quin blanditiam addat, vt illam, in me seruum tuum, & me famulum tuum; quod autem minas sonet, aut asperitatem, nec vllum verbum facit. Et quidem æquè debebat Dauid esse securus de Dei promissione, quòd regno Saulis potiturus erat, & nihilominus, sic petit à Ionatha, ne eum patri prodat, vt ab omnibus minis abstineat, nullique verbo blando parcat. Cur ergo Exploratores illi in simili discrimine, & in simili confidentia de Deo, non similiter se gerunt cum Raab, quam nec semel dominam vocant, nec se eius dicunt famulos, imò ab omni blanditiei verbo abstinentes, hoc agunt vt minas intentent, vt mulierem timore quatiant? Cur non magis abstinentes à minis, verbis blandis fœminam deliniunt, in cuius videbantur esse potestate? An fortiores, & sapientiores erant

1. Reg. 20.

erant quàm Dauid, vt pericula comtemnerent, aut vitarent? Minimè, sed Dauidi res erat cum viro Principe filio Regis: exploratoribus autem res erat cum fœmina; cui sapienter cauent blanda verba insusurrare, quin imò ad illa confugiunt verba, quæ non blanditiem, sed præseferant seueritatem, & minacem vultum, qui metum afferat. Proh hominum bellicosorum sapientia! Vtinam, & viri religiosi hunc semper assumerent vultum minacem, quando cum fœminis colloquantur, nec vllum facerent verbulum blandum. Samsonis mater narrans marito suo visitationem, quam habuerat à
*Iud.*13. viro Dei, ait illi Iudic. 13. *Vir Dei venit ad me habens vultum Angelicum, terribilis nimis*, &c. Putabat fœmina virum, qui re vera erat Angelus sub viri forma, & specie; & Angelus afferens bonum, & optatissimum nuntium de Samsonis conceptione. Sed illud maximè ponderandum, quod ait, *Terribilis nimis*, quando Angelus veniebat daturus lætum nuntium in forma virili, cur formam, quæ terreret, accepit? Cur non magis in specie lætitiæ apparuit, quàm in terrentis habitu? Colloquendum erat illi cum fœmina, & ideò merito eligit speciem, quæ terrorem potius instillaret.
Caietan. Pulchrè ait Caiet ibi: *Non apparuit, sub viri amabilis, sed timendi, specie, quia mulieri inueni apparebat, nec decebat ea trahere ad sui amore, sed reuerentiam.* Hanc ebibant sapientiam viri, qui accedunt ad colloquium fœminarum, vt & verba, speciem, qua blanditiem halent, & amabilitatem, prorsus caueant; sicque se seueros, & in gestu, & ore ostendant, vt potius timorem faciant. Ioseph
*Genes.*39. Gen. 39. locutus cum vxore domini sui ait: *Dominus meus omnibus mihi traditis ignorat, quid habeat in domo sua, ne quicquam est, quod in mea non sit potestate, vel non tradiderit mihi, præter te; quæ vxor eius es.* Si vxor domini erat, cur non vocat eam dominam suam? Cur cauens dominæ vocabulum, maluit vxorem domini vocare? Sanè fugit vocem, quæ non nihil lenocinij haberet, & comitatis; arripuitque illam, quæ seueram præseferebat grauitatem, & sic eius discrimina deui-
D. Ambr. tabat. Vt dicat D. Ambros. lib. 1. de Pœn. cap. 13. & 14. *Soluit vincula mulieris vox pudoris, sermo grauitatis, habena cautelæ*, &c. Crede mihi, non fugit vincula, qui cum fœminis descendit ad verba blanda oblitus seueræ grauitatis.

§. XXVIII.

Christi passio efficacissima est, vt faciat difficilia quæque vorari.

STO à sententia illorum qui putant funem coccineum appensum fuisse à fenestra, cum primùm exploratores mittebantur, vt & ipsi iam tunc viderent illum. Quippe ait: *Dimittensque eos, vt pergerent, appendit funiculum coccineum in fenestra.* Et cur sic maturauit funiculum coccineum appendere? Omnia ibi nutu Dei agebantur, qui vt per os fœminæ consuluit exploratoribus, vt pergerent ad montana, ibique tribus diebus inter montium prærupta latitarent; sic maturauit illis abeuntibus funem coccineum, in quo Christi passio figurabatur, in fenestra appendere, vt ostenderet signum, sub quo difficilia quæque arduæ viæ possent superare. Vbi enim Christi passi signum affulget, ad difficilia quæque aduolabunt fideles. De
Mach. Simeone Machabæo locutus 1. Mach. 16. ait: *Vidit populum trepidantem ad transfretandum torrentem, & transfretauit primus, & viderunt eum viri, & transierunt post eum.* Erat rapidissimus torrens interpositus, qui ab exercitu superandus necessariò erat. Timent milites, & valde trepidant tam rapidis fluctibus se committere. Tunc Simon intrepidè se se immittit torrenti; viderunt eum milites, & deposito metu ad torrentem superandum contendunt. Proh Deus immortalis, quàm efficacius est diuinissimi ducis nostri exemplum! De torrente in via ipse bibit, apparuit fluctibus passionis opertus; & qui eum sic vident, auidissimè currunt post eum. De Theodorico rege aiebat D. Ennodius in Paneg. *Palantes visi sunt mutata sorte victores. Nam tu venerabilis, qui incomitatus gustum luctaminis arripueras, vallatus militibus incedebas.* Plane in congressu primo hostes Theodorici vincebant; nullus erat è Theodorici exercitu, qui ad hostem auderet. Quid tunc? Repente mutata est victoria, nam Theodoricus solus, & incomitatus sese in medios confertissimos hostes dedit, quo in similes ausus traxit exercitum. Et qui solus, & incomitatus visus est gustum luctaminis arripuisse, statim innumeris vallatus visus est hostes perdere. Huc spectabat Dominus meus Psalm. 140. *Singulariter sum ego, donec transeam.* Quæ verba pulchrè in rem præsentem *Psalm.* 140
expendit D. August. aiens: *Quid est singularis? In passione tu solus patieris. Tu solus occideris ab inimicis; singularis ergo. Sed quid est, donec transeam, nisi de hoc mundo ad patrem? Tunc enim confirmaui columnas eius, id est, columnas terræ; quando in me didicerunt mortem non esse timendam. Donec ergo transeam, singularis sum; cum transiero multiplicabor, multi me imitabuntur, multi patientur pro nomine meo.* Dum incomitatus, & primus, & solus in doloribus apparuit, dum à ligno crucis pendere visus est totus sanguine purpuratus, iam non amplius solus; ad eius enim conspectum multi in pericula, in mortem euolarunt. Ex quo in monte crucifixus visus est, quæ montium prærupta non scatent sanctis, qui pro eius nomine crucifigant suas carnes? Quæ mortes non ambiantur? Aiebat Paulus 1. Corint. 15. *Absorpta est mors in victoria.* Post *1. Cor.* 1.
mortem Christi, nihil in ipsa morte non appetendum relinquitur. Quippe ait D. Athan. hom. de incarnat. *Homo certè naturaliter mortem, & corporis sui dissolutionem expauescit, is tamen, vbi indutus est fidem Crucis, res naturales vilipendit, & mortem per Christum non exhorrescit.* Imò, & vulneribus adgaudet, quibus sibi inuri stigmata Christi credit. Sic de Virguncula Eulalia canit Prudentius. *Pruden.*

Et latus vngula virgineum
Pulsat vtrumque, & ad ossa secat,
Eulalia numerante notas.
Scriberis, ecce mi Domine
Quam iuuat hos apices legere
Qui tua Christe trophæa notant;
Nomen, & ipsa sacrum loquitur.
Purpura sanguinis elicitis.
Hæc sine lachrymis, & fletibus
Læta canebat, & intrepida.

Sic inducitur virgo lætans in vulnerum scissuris notas legens, quibus scribi Christus passus putetur. Tortorem Scribam, securim stilum habebat; quo in se scriptum crucifixum legebat.

***

D. August. · *D. Athan.*

§. XXIX.

Christi passio nos in viam deducit salutis.

ADhuc expendẽda sunt illa verba; *Dimittensque eos appendit funiculum coccineum in fenestra. Illi vero ambulantes peruenerunt*, &c. Non enim antea arripuerant viam, quàm funiculum coccineum appensum in fenestra viderent; & meritò, vt doceremur, quàm securè per Christi purpureum sanguinem in viam salutis ducemur.
Deut. 10. Ambr. Deut. 10. vbi noster legit: *Dominum Deum tuum timebis, & ei seruies, ipsi adhærebis*; legit Ambros. serm. 5. in Psalm. 118. *Post Dominum Deum tuum ambulabis, & ipsi adhærebis, quia ipse te deducit.*
Idem. Sed quomodo te Deus deducit? Ait ibi Amb. *Quomodo deducat, audi. Nisi qui tulerit crucem suam, & post me secutus fuerit non est me dignus. Præcedit ergo Christus, vt nos sequamur: ideo Sapientia dicit, Dominus creauit me principium viarum suarum. Creatus ergo Christus secundum susceptionem carnis, vt redimeret creaturas. Creatus vt vias mihi demõstraret æternas, quibus homo redire posset ad Dei regnum.* Itaque in hoc natus est Iesus, in hoc montis Caluarij verticem ascendit, in hoc se in Cruce posuit vt è societate passionis æternas mihi vias demonstraret, per quas securè ad salutem tenderem.
Matth. 17. Hinc Matth. 17. cum primum Dominus in Cruce emisit spiritum; *Velum templi scissum est in duas partes.* Obsetabat enim velum viam ad sancta; vbi autem Christi caro sanguine suo purpurata in cruce visa fuit: inde, & peruia & secura via quæ vis salutaris apparuit.
Anselm. Vt dicat Anselm. in cap. 10. ad Hebræos, *Christo in Cruce moriente scissum est velum templi, significans morte eius apertam nobis esse viam in sancta sanctorum. Per velamen, id est, per carnem Christi, qua velatur diuinitas, via illa manet peruia: quia sumunt fideles vt viaticum carnem Christi: & de hac vita recedentes ingrediuntur ianuam cœli.* Ostendit nobis Christus in Cruce pendens viam salutis apertam, qua ablatis obicibus festinemus, & in qua minimè deficiamus viaticum
Psalm. 60. salutare accipientes. Hinc meritò clamat Psalm. 60. *Deduxisti me, quia factus es spes mea.* Circa quæ
August. pulchrè D. August. *Deduxit tanquam dux, & in se ducit tanquam via, & ad se perducit tanquam patria. Deducit ergo nos? Vnde? Quia factus est spes nostra. Vnde factus spes nostra? Ecce si quomodo nunc audistis, quia tentatus est, quia passus est*, &c. Ex quo passus, ex quo à cruce pendens rubuit, factus est spes nostra, & per securissimam nos deducit viam.
Mich. 2. D. Bern. Quò spectans Michæas cap. 2. ait: *Ascendet pandens iter ante eos.* Vt meritò exclamet D. Bernard. serm. 1. in cap. ieiunij: *O caput gloriosum, & benedictum! Tu prius transis per angustum passionis foramen, vt latum præbeas sequentibus membris ingressum.* Dum enim Christus crucem ascendit, totusque purpureus ab illa pendet, non solùm viam ostendit, sed & illam pandit, extenditque, vt latè, & sine an-
Rupert. gustia per eam ambulemus. Et Rupert. ibi: *Ascendet pandens iter ante eos. Iste pandens iter, iste rex, & Dominus transiens coram eis. Quomodo ascendit pandens iter? Cum, inquit, proprias oues emiserit, ante eas vadit. Quomodo ante eas? Patiendo pro illis, relinquens exemplum patiendi, & aperiens aditum Paradisi. Ascendet ergo in Crucem pastor bonus: sicque ascendit super cœlos pandens iter ante eos.* Quid pulchrius? Dum ad crucem ascendit, iter dilatatum, & expansum ad cœlos ostendit.

Iosue 2. Descenderunt exploratores de monte, & transmisso Iordane venerunt ad Iosue filium Nun, narraueruntque ei omnia, quæ acciderant sibi, atque dixerunt: Tradidit Dominus omnem terram hanc in manus nostras, & timore prostrati sunt omnes habitatores eius.

§. XXX.

Vbi multitudo, ibi & error.

AVdi exploratores hos, quàm erigant Israëlitarum animos aduersus gentes; quippe ait de illis: *Narraueruntque ei omnia, atque dixerunt: Tradidit Dominus omnem terram hanc in manus nostras, & timore prostrati sunt omnes habitatores*, &c. In hoc ambo conueniunt, quòd terra facile sit expugnanda, quòd hostes iaceant timore perterriti. Quàm aliter exploratores alij loquebantur Num. 13.
mer. 13. ibi enim. *Alij dicebãt, Nequaquam ad hunc populum valemus ascendere, quia fortior nobis est*, &c. Compone modò exploratores cum exploratoribus, de exploratoribus à Moyse missis fuerunt, qui terram hostium prorsus inexpugnabilem dicerent, de exploratoribus missis à Iosue, nullus est, qui non asserat facilè expugnandam terram. Et cur in Moysis exploratoribus sunt, qui metum populo inferant; in Iesu exploratoribus nullus inuenitur, qui populi animos non excitet? Sanè illi plures erant, nimirum duodecim viri; hi tantùm duo: in multitudine autem vix potest fieri, quòd non inueniatur, qui erret; in paucis autem, siue in duobus tantùm certior, & constantior virtus solet esse. Conuerte oculos ad primos incolas paradisi; duo erant parentes primi, qui longissima gaudebant vita, multum serò morituri. At vbi dederunt operam liberis, natique sunt Abel, & Cain, quatuorque cœperunt apparere in mundo: statim Genes. 4. *Consurrexit Cain aduersus fratrem suum*, &c. Ecce tibi inter duos pax erat, quie- Genes. 4.
tam, & pacatam agebant duo vitam; vt creuit numerus, & fuit error, & ruina. Ait sapienter Sedul. lib. 2. Pascal. cap. 1. *Proh dolor! Duo tantum fuerant æterni. Postquam crescere cœpit origo, tunc periit, cladem que parturiens à semine detrimenta suscepit.* Vix potest multitudo errorum nutrimenta non producere. Quando in duobus virtus fuit, æternabaturque virtus; in pluribus statim mala, cladesque & ruinæ cœperunt scatutire. Quis non timeat mala à multitudine? Iosue cap. 2. exploratores locuti cum Raab de gratia illi referenda, aiunt: *Anima nostra sit pro vobis in mortem, si tamen non prodideris nos.* Hebraicè legitur, *si non prodideritis verbum nostrum hoc.* Et quando vna Raab præsens erat, à qua tantam misericordiam experti erant, cur cauent, ne prodantur à fœmina, quæ illis salutem impertiebatur? Non cauent à fœmina, sed timent, ne illa suis cognatis non aperiat; vbi enim non vna, sed multi in re fuerint, sapientissimè timent proditionem fieri. Ideò dicunt, *si non prodideritis*, quasi cautela ex multorum notitia sit profecta. Ait ibi Caietanus: *Cauent ne communicata notitia occultationis eorum patri, & matri, fratribus, & sororibus mulieris, manifestentur, ideò sub pacto ponunt, si non prodideritis nos.* Qui nihil cauerent à Raab sola, vbi illam audiunt meminisse parentes, fratres, & sorores, meritò incipiunt timere ne tot

Sedul. Iosue 2. Geb. Lee. Caietan.

tot in rei notitiam deueniant. A multitudine enim
Matth. 3. stultus est, qui non proditionem metuat Matth. 1. *Salomon autem genuit Roboam.* Quibus ostenditur, vt Salomon vocauerit filium suum primogenitum Roboam: quod nomen sonat *in multitudine populi.* Et cur Salomonis filius eo nomine vocatur, quod populi multitudinem significet? Duæ in eo rationes considerandæ sunt; altera ex parte Salomonis, qui in filij nomine ostentabat gloriam suam, quando populi multitudo ad non paruam regni gloriam conducit. Altera ex parte Dei, qui iam inde proditionem Israëlitarum aduersus Regem suum præsignabat, quando & errores, & proditiones, penè inseparabiles sunt à multitudine. Ait Imperfectus hom. 1. in Matth.
Imperf. *Salomon ergo cum haberet regnum valde multiplicatum, meritis patris sui Dauid, natum sibi in tempore illo filium appellauit Roboam, id est, in multitudine populi: Prouidentia autem Dei, quia futurus erat peccator futurus, dispensauit, vt diceretur in multitudine populi, quoniam quod fit in multitudine populi, statim facilè seditionem multitudinis patitur.* Sic seditio, & error multitudinem comitatur.

Capvt V.

Iordanis transitus.

Textvs Historia.

TRibvs Diebus tenuit Israëlitas ripa Iordanis; & præconum vox illos cœpit de ordine in transitu seruando commonere. Vt spectarent Sacerdotum arcam portantium progressum, qui bis mille cubitorum spatium supergressi, commodum iter populo monstrarent, quo facilius omnis exercitus transmitteretur. Cauendum interea erat popularibus à vicinio arcæ, vt sic à longe positi omnes spectarent, & clariùs singuli mirabilia per eam præstanda cognoscere valerent. Pro quorum reuerentia iubentur in super à Iosue, sanctitati comparandæ studere. Concionem deinde conuocat maximus dux præmonitus ipse à Deo; qua animos Israëlitarum erigit, vt sperent facilem expugnationem totius promissæ terræ. Cuius illud euidens signum, quòd Sacerdotum pedes Iordanem intrantes vndæ verebuntur, & crescentes in altum, reserata viarum strata linquent populo progredienti. Quid plura? Arripiunt Sacerdotes viam; Iordanis alueum intrant intrepidi; & vix eorum vestigia rapidissimi, præcipitesque fluctus sentiunt, & gradum reflectunt intumescentesque non parum, prima cunabula repetunt. Medio in fluminis alueo Sacerdotes cum sacro onere hærent; donec totus quantus erat populus vlteriores ripas sicco vestigio tereret. Sic nouit Dominus suos asseclas perducere, ne viarum impedimenta sentiant, sed optata consequantur.

***

Pars Moralis circa textus literam.

REserANDA nobis venit arca, cuius mysteria verentes Iordanis fluctus steterunt; ne nos gradum faciamus, quin tot mirabilium nucleum euoluamus.

Iosue 3. Igitur Iosue de nocte consurgens mouit castra: egredientesque de Setim, venerunt ad Iordanem ipse, & omnes filij Israël, & morati sunt ibi tres dies. Quibus euolutis, transierunt præcones per castrorum medium, & clamare cœperunt: Quando videritis arcam fœderis Domini Dei vestri, & Sacerdotes stirpis Leuiticæ portantes eam, vos quoque consurgite, & sequimini præcedentes, sitque inter vos, & arcam spatium cubitorum duûm millium, vt procul videre possitis, & nosse per quam viam ingrediamini, quia priùs non ambulastis per eam, & cauete ne appropinquetis ad arcam.

§. I.

Periculosè à communibus procedendi modis ad singularia deflectis.

BOnus Princeps vbi suos ad superandum Iordanem præmonet; remcommittit præconibus, qui multitudinem moneant de tempore, & circunstantiis profectionis Ait enim textus: *Quibus euolutis transierunt præcones per castrorum medium, & clamare cœperunt;* &c. Non signum de cœlo aut de aëre, videri mandat, sed per præcones, vt communiter Principes solent, suos de profectionis tempore & modo facit certiores. Quid prudentius? Magna equidem prudentia est viri, qui communibus hæret procedendi modis; nunquam enim relictis communibus singularia assumuntur non periculosè. Huc traho profectionem illam primam Israëlitarum ab Ægypto, de qua Numer. 9. dicitur: *Cumque ablata fuisset nubes, qua tabernaculum protegebat, tunc proficiscebantur filij Israël; & vbi stetisset nubes; ibi castrametabantur; secundum ergo motum, vel quietem nubis filij Israël, aut mouebant castra, aut ea figebant,* Ecce Israëlitis multis columna, aut ignis erat proficiscendi, aut manendi signum, & quò venerunt, dum hanc spectant columnam? Dicuntur Exod. 14. Israëlitæ sub tali duce venisse ad ripam maris, eo tempore, quo à tergo habebant Ægyptiorum exercitus insectantes, quibus angustiis maximo mortis metu turbabantur. Sed cur, qui sub Dei protectione erant, permittuntur venire in angustias tantas, quibus de vita viderentur periclitari? Sub Iesu Naue securissimam viam arripiunt vsque ad Iordanem, nullum in ea periculum subeunt, nullo mortis pauore agitantur, ad nullius hostes aduentum pauent. At sub Moyse cum primum Ægypto egrediuntur, statim offendunt impedimenta maris, & hostium exercitus insectantes vident, & sub mortis metu clamant. Num. 9.

Et cur sub Moysi in via tot pericula, sub Iosue tanta securitas plaudit? Cur illic permittit illos Deus sub periculis gemere, hic autem omnia pericula abigit? Ducebantur sub Iosue communibus, & vsitatis procedendi modis, vel voce præconis, vel præcedentibus religionis proceribus. At sub Moyse nouo, & extraordinario modo ducebantur motum igneæ, vel nubilæ columnæ spectantes. Voluit ergo in iis Deus ostendere singulares incedendi modos etsi diuinos singularibus subiacere periculis. Id quod pulchrè notabat D. Zeno lib.2. sermon.12. aiens: *Cum Israelis populus captiuitatis iugo depressus a Rege Pharaone duris conditionibus in Ægypto necaretur; miseratione Dei, duce Moyse, iussus est proficisci. Huic non circulus Solis, per diem, non candida Luna per noctem, sed ignis columna per noctem iter pandebat ignotum. Qui vt inter duo elementa peruenit, ibidem præsentariæ exitum mortis expauit. Hinc enim persequentium Ægyptiorum infestis mucronibus premebatur, inde maris magno clausus obice*, &c. Seruo locum pulcherrimum alio statim dandum; & illud pro præsenti assumpto pondero, nimirum: *Huic non circulus Solis, non candida Luna, sed ignis columna iter pandebat*; commune enim est viatoribus omnibus Solem per diem, & per noctem Lunam expectare, sub quorum luminibus certiores, securioresque vias capiant. Non sic Israëlitæ, sed communibus iis dimissis, ad noua, & singularia spectabant, nempe ad motum apparentium columnarum. Sub quarum ductu non miror, quod in eas angustias incautè incedentes deueniant, vt pericula mortis hinc mari cincti, hinc hostibus expaueant. Hoc enim eueniat, necessum est illis, qui relictis communibus confugiunt ad noua, & insolita. De quo iam dixi aliàs satis. D. Zen.

§. II.

Qui non potius in omnibus Deum spectat, periculosè aget.

HÆc erat præconum vox Israëlitas monens; *Cum videritis arcam fœderis Domini Dei vestri, & Sacerdotes stirpis Leuiticæ portantes eam, vos quoque consurgite, & sequimini.* Prima verba sic ex Hebræó apud Abul. sonant: *Cum videritis arcam Deum vestrum*, &c. non quod velit arcam esse Deum, sed quod doceat nec in arca, neque in aliqua creatura aliud esse aspiciendum, quàm Deum. Quasi dicat, cum sic videatis arcam, vt in illa vnum aspiciatis Deum, ad quem solum oculis dirigatis, tunc exsurgite, & sequimini. O sapientissima admonitio homines deducens in securitatem certam! Quid timeat, qui vnum Deum in omnibus spectat? Credite, mihi, inde in metus, in pericula, in mortem deuenimus, quia oculi nostri non sunt ad Deum directi, sed creaturis hærent. Egrediebantur Israëlitæ ab Ægypto Exod.13. *Dominus autem præcedebat eos ad ostendendam viam per diem in columna nubis, & per noctem in columna ignis, vt dux esset itineris vtroque tempore.* Et quod mirandum maximè est quod tali ductore pergentes Israëlitæ ad eum locum perueniunt, quo interiectum mare viam impediebat, ne possent progredi vlterius, & si ibi manerent, necessariò essent ab insequentibus hostibus perimendi. Proh Deus immortalis! vnde natus est tantus error? Nonne Deus erat dux viæ? Qualiter ergo potuit fieri vt Deus duceret suos ad tale viæ, & processus impedimentum? Vicina erat via recta, & trita; qua procedentes nullum periculum viderent. An ignorauit eam Deus? An non potuit non errare ductor in via? Absit; ducebat autem Deus suos in columna nubis, & ignis; illi autem obliti Deum, toti erant politi, vt columnarum elementis intenderent, quo merito in tantum periculum deuenere. Ait D. Zeno lib.2. serm.12. *Israelis non circulus Solis, non candida Luna, sed ignis columna iter pandebat ignotum. Qui vt inter duo elementa peruenit, ibidem præsentariæ exitum mortis expauit; hinc enim persequentium mucronibus, illic maris obice premebatur.* Expenda illa: *Vt inter duo elementa peruenit*, &c. Inde namque illi tantus, tamque periculosus error obiigit, quia oculos ab elementis non eleuauerat. Non in Deo, sed in elementis inspiciendis erat totus, cur inde in angustias non veniret, metus non incurreret, mortem non expaueret? Hinc clamabat cap.3. Cant. *Egredimini filiæ Sion, & videte Regem Salomonem in diedemate*, &c. Illud mirabile, quod virgunculis absconditis iubeat, quòd egrediantur? Cur non magis puellæ domi abscondantur? Sanè Genes.34. dicitur de Dina: *Egressa est autem Dina filia Liæ, vt videret mulieres regionis illius. Quam cum vidisset Sichen filius Hemor Heuæi, princeps regionis illius, adamauit eam, & rapuit, & dormiuit cum illa, vi opprimens virginem.* Ecce tibi vt virgo nobilis primo in egressu rapitur, & periclitatur. Cur ergo virgines hortaris, vt egrediantur? Cur non magis hortaris, vt domi maneant? Aiebat: *Egredimini, & videte Regem Salomonem*; hoc vnum egressionem excitet, vt nimirum verum Salomonem videant, & fallar, si periculum experiantur. Dina egressa est, non vt Deum videret, sed vt mulieres regionis aspiceret, & inde deuenit ad laqueos. Pulchrè ait Gillibert. Abb. serm 20. in Cant. *Nolite egredi, donec Christus vos inuitet. Egressa est Dina, non educta; non vt Regem Salomonem, sed vt mulieres videret regionis illius. Quid inuenerit, vos nostis.* Fœlix, cui solus Christus inspiciendus datur; qui in vniuersis creaturis vnum Deum attendit, ad vnum Deum adspicit, non timebit à timore nocturno, nec à dæmonio meridiano. Qui autem in egressibus suis, illud attendunt, vt creaturas videant, vt creaturis hæreant: quis numeret pericula, in quæ cadent? De solo Deo habes, vnde pericula caueas. Matth.2. Magi ingressi Ierosolymam clamabant: *Vbi est, qui natus est Rex Iudæorum? Vidimus stellam eius in Oriente, & venimus*, &c. Mirabar homines ethnicos relictis propriis non timuisse in aliena venisse, & vnius stellæ ductu difficilia longissimæ viæ superasse, apud Iudæosque de Regis noui exortu clamasse. Quorum omnium vnam hanc afferunt causam, nimirum: *Vidimus stellam eius*, &c. Vnius stellæ radius in tantas impulit eos fœlicitates, quando tot miracula nihil salutis in Iudæis operabantur. Et vnde illi in vnius stellæ radiis ad tanta fœlicia excitantur? Ipsi insinuant, dum aiunt, *Vidimus stellam eius*; non stellæ hærebant, sed in stella eius Dominum meditabantur, & ideo non miror, quòd ad tantas fœlicitates valeant excitari. Vt sapienter dicat D. Maxim. hom.6. de Epiphan. *Quam hoc mirabile, quod exiguus stellæ radius stupentia alienigenarum corda mouit; cum illum Iudaicum populum, cui mare diuisum, cui manna præbitum de nubibus, nec ignea columna, & ipsa de cœlo micans potuerit conuertere.* Nihil salutis recipiebat Iudæus à maris diuisione, à manna, à colum

Marginal notes: D. Zen. — Abul. — Exod.13. — D. Zen. — Cant.3. — Genes.34. — Gil. Ab. — Matth.2. — D. Max.

à columna fulgenti, quia hærens elementis Deum minimè aspiciebat. At verò Magus, vbi vel in stellula cœpit notare Deum, ingentes ex illa vtilitates percipit.

§. III.

Religio sacrorum, cultusque maximè excitat, confirmatque regna.

VBi Iosue clauum Israëliticæ Reipublicæ accepit, arcam fœderis præferri à sacerdotibus mandat, cuius gressum sequatur populus reliquus. Ait enim: *Cum videritis arcam fœderis Domini Dei vestri, & sacerdotes stirpes Leuiticæ portantes eam, vos quoque consurgite, & sequimini præcedentes.* Moysis tempore columna nubis præcedebat populum Exod. 13. cuius motum ipsi spectantes, cum columna progrediente progrediebantur, & cum quiescente quiescebant. Tempore autem Iosue, non columna nubis præcedebat ab Angelo mota, sed arca fœderis à Sacerdotibus portata. Et cur cum Iosue non factum fuit, quod cum Moyse fiebat, vt à columna nubis per Angelum duceretur? Cur modò ablata columna insinuatur, quòd à Sacerdotibus prortata arca præcedat? Modò tempore Iosue instabat iam Israelitarum regnum in terram promissionis stabiliendum, instabant hostes repellendi, ciuitates expugnandæ, pro quibus omnibus incipiendis, firmandisque, nulla res aptior, quàm sacrorum religio, cultusque præ oculis habendus. Præcedat Sacerdotum religio, & cultus circa sacra, quæ sequantur in primis populi, principésque, & nullo melius impugnabimtur hostes, stabilientur imperia. Id notabat Egesippus lib 1. cap. 12. in Alexandra Iudæorum Regina, de qua ait: *Regnandi ius mulierem offensè exercuit, sine vllo fœminei sexus impedimento, & acquisiuit moderandi gratiam sacra legis obseruatione. Nam dum attentior circa templum cura exerceretur, & dimissa ministeria fraudis, succreuit imperij vigor.* Et cui imperio vigor nõ succrescat, vbi circa sacra accuratior cura tenetur; & nihil magis præ oculis habetur quàm quòd Religioni diuinæ suus in primis locus seruetur? Crede mihi, nullis columnis sic firmantur, stabiliuntur regna; quàm si in illis primum locum veri Dei religio teneat. Superbissimus Ieroboam exercitum octingenta millium bellatorum direxerat aduersus regnum Iuda, cui Rex Abias occurrit cum quadraginta millibus; vidénsque duplo maiorem hostium exercitum, ait illis 2. Paralip. 13. *Noster Dominus Deus est, quem non relinquimus, Sacerdotésque, qui ministrant domino de filijs Aaron, & Leuitæ sunt in ordine suo. Holocausta quoque offerunt Domino per singulos dies mane, & vespere, & thymiama iuxta legis præcepta confectum, & proponuntur panes in mensa mundissima. Estque apud nos candelabrum aureum, & lucerna eius, vt accendantur semper ad vesperam: Ergo in exercitu nostro Deus est dux, & sacerdotes eius, qui clangunt tubis, & resonant contra vos.* Quid sapientius? Bellicosissimus rex, vbi in campo erat cum quadraginta millibus bellatorum validissimorum aduersus duplam hostium multitudinem, non iactat suorum valentiam, nec memorat suorum armorum potentiam, nec dexteritatem, & fortunam ducum; id solùm proponit, vt à parte sua erat, & ordo Leuitarum, & templi cultus, & religio Sacerdotum. Sed quid Sacerdotes, & thymiama, & panes propositionis, & candelabrum, & lucernæ ad armatos hostes, ad multitudinem cædes spirantem? Cur non magis dicit, apud se esse exercitatos milites, duces præstantes, arma insuperabilia? Cur iis oblitis proponit ea solùm, quæ sunt circa sacra? Ait Theodor. *His dictis, Iudam quidem circumdederunt hostes, ipsi verò diuinum auxilium implorarunt. Deus autem ad belli auxilium vocatus, hostium audaciam conuertit in timorem, & conuersi aufugerunt omnes, & cesa sunt quinquaginta millia ex fugientibus. Dicit enim fuga causam; Et inualuerunt filij Iuda, quòd sperauerunt in Dominum.* Sed & expeditiùs ait Iosephus lib. 8. cap. 5. *Ad hanc regis vocem redditus est militi animus, & inuocata ope numinis, ad Sacerdotum classica, ingenti clamore sublato alacritatis indice, in hostem irruunt. Nec defuit cœleste auxilium, quòd hostium vigorem retudit,* &c. Expende illa: *Ad Sacerdotum classica in hostem irruunt,* &c. Quippe vt rex gloriatus erat non de armorum potentia, nec de bellatorum fortitudine, sed de sacrorum cultu, de religione Sacerdotum, sic sub Sacerdotum signis in hostem milites irruunt, & de hoste triumphant. Tunc certissimum paras triumphum de hostibus, quando circa sacra præcipuum præmittis studium. Quando quod in primis attendis, & quò præcipuè duceris, est religionis cultus. Pereat enim necessum est, qui Deum oblitus totus est in tempotalibus auxiliis. Huc refero quod 2. Machab. 11. dicitur de Lysia: *Nusquam recogitans Dei potestatem, sed mente effrænatus, in multitudine peditum, & in millibus equitum, & in octoginta elephantis confidebat.* Quid tunc? Occurrens illi Machabæus à Deo confortatus vniuersos in fugam verterunt, plures occiderunt, ipsumque Lysiam turpiter se fugæ tradere compulerunt. Horæque momento potentissimus dux ab infimis hominibus in summas angustias redactus est. Et de illo sic fracto pergit dicere text. *Et quia non insensatus erat, secum ipse reputans factam erga se diminutionem, & intelligens inuictos esse Hebræos, omnipotentis Dei auxilio nitentes, misit ad eos. Promisitque se consensurum omnibus,* &c. Expende illud: *Et quia non insensatus erat,* &c. Sanè perfidus erat, & impius, & dum validissimum ducebat exercitum, nec Deum cogitabat. Sed omnia, quæ ad Deum pertinebant, in vltimis ponebat. De humana conditione vnum hoc habebat, quia insensatus non erat, & ex hoc factum est, vt in sui diminutione repentina agnosceret diuinam potestatem, & valentiam inuincibilem eorum, qui in primis ponunt Deum, illique se in omnibus iungere tentant. Si primos Lysiæ huius euentus consideres; vidimus, & hoc anno, & præterito prorsus similia accidisse. Quis ignoret Succiæ Regis expeditionem in Imperium? Sanè mente effrænatus in multitudine peditum, in millibus equitum, nusquam recogitans Dei potestatem Alemmanos inuasit, fregit, conculcauit Dei templa fere ad septem millia. Et pene ad conspectum eius contremuit terra. Sed tot prouinciarum vastator, vno ipse conflictu vastatus est, & percussus à Deo interiit, & euanuerunt vniuersi conatus eius. Scio post hunc apparuisse perduellem illum Fresislanum, qui ambitione corruptus periculosius malum Domino suo intenrat. Sed vt isti non verebantur inimicissimũ sibi Deum mittere post tergum, sic cum nihil tale cogitabant, ab illo percussi prorsus euanuerunt. Collectus tandem est validissimus perfidorum exercitus, quem tradidit Dominus in manus duorum cantatissimorum iuuenum, qui tunc primum gladium nouerunt exerere. Ij sunt regalissimus Rex Vngariæ, &

Exod. 13.
Egesipp.
2. Par. 13.
Theodor.
Ioseph.
2. Mac. 11.

Ferdinandus Princeps frater Hispaniarum regis, qui hoc vno armati, quòd in primis religionem, & Deum, & Sacerdotum cultum habebant, ingens illud hostium triumphale murmur, in planctum reddiderunt. Deus bone, vnde Seleucus Rex, vndè Freislanus perduellis, vnde tot exercitatissimi duces, tot exercitus, qui metum incusserant Catholicæ Ecclesiæ, tam inopinatè periere, & intra tres menses disparuere? Non cogitabant Deum, sed sacra omnia in vltimis ponebant, Deumque ipsum post tergum relinquebant; & inde non miror, quòd perimerentur. Sanè qui insensati non sunt, iam hinc cauebunt, tam potentem hostem Deum non relinquere post tergum. Et cur non pereant, qui post tergum dimittũt Deum sibi hostem factum adeò infensum? Vtinam ij modò saltem Lysiam imitarentur, & secum reputarent inuincibiles esse, qui in primis Deum eiusque religionem tenent. Sed vt hoc faceret Lysias, dicitur de eo: *Et quia non insensatus erat secum ipse reputans*, &c. At Neotherici impij, non quia impij, non quia athæi, sed quia prorsus insensati sunt, non reputant secum, vt funditus perduntur, qui in vltimis ponunt veram religionem, & Deum. Nescit enim non vincere religio, etiam si arma desint. De quo supra lib. 6. cap. 10. §. 10. & alibi.

§. IV.

Periculosè quis nocumentum capit ex ijs, ex quibus alij salutem.

Mirabar quòd sic arcerentur Israëlitæ à propinquitate sacrorum, dicitur enim illis: *Cauete, ne appropinquetis ad arcam.* Cautus illis, & formidabilis iubetur esse accessus ad arcam. At
Psalm. 33. Psalm. 33. omnibus clamabat: *Accedite ad eum, & illuminamini.* Quod factum in latrone beato ait
Eus. Gall. Euseb. Gallican. hom. de eo fatus: *Illuminauerat, credo, nascentem fidem latronis iam credentem, in Christum proprius lateri admota diuinitas, quæ se largius sub momento illo peragenda religionis infuderat.* Quando ergo lateri admota diuinitas sic illuminabat vel latronem; cur Israëlitæ ad eam cautelam excitantur, qua sanctis non appropinquent? Quid caueant in appropinquatione ad arcam, cum vel appropinquatio ad Deum vtilis sit? Erant adhuc Israëlitæ impoliti, & rudes in rebus fidei, & meritò timetur ab illis, ne accedentes aliquam irreuerentiam sanctis efficerent, quæ eo esset illis lethalior, quo ipsi maculam reciperent ex eo, ex quo alij lumen recipiunt. Quando enim non luctuosius quis trahit pœnam, ex quo alij passim lucrantur salutem? Luc. cap. 13. dicitur ficus plantata in vinea, esse, & ipsa sterilis inter fœcundissimas vites; quam Dominus propter sterilitatem iubet eradicari, & mitti in ignem. Ait enim: *Succidit ergo illam.* Sed, & plures alias arbores viderat Dominus extra vineam, quas minimè succindi iubet. Cur in hanc ficum adeò seuerus est, qui in aliis pariter infructiferis est benignus? Erat ficus in vinea, ex qua cæteræ arbores cumulatissimos afferebant fructus; vnde non miror, quòd iram Domini incurrat, quando inde sterilitatem habet, vnde aliæ plantæ sunt fœcundissimæ. Ad hæc ait
Gil. Abb. Gillib. Abb. serm. 23. in Cant. *Forsitan, & ficulneam illam sterilem, quam Dominus iussit succidi, fertiles de vicino vineæ condemnabant. Periniquum est in sancta conuersatione plantarum, nihil sanctum moliri, & excusationes prætendentem cognatis exemplis conuinci, & inde descensiones disponere in corde suo, vnde alij ascendunt.* Sic est periculosum, vt iniquum, quòd quis iuxta sancta plantatus inde descensiones disponat, vnde alij ascendunt; & inde trahat sibi mortem, vnde alij vitam sibi, & salutem traxerunt. Ex quo animaduertenda est impudentia illa fœminæ, quam Spiritus Sanctus depingit Prouerb. 7. inquiens: *Ecce occurrit illi mu-* Prou 7.
lier ornatu meretricio, præparata ad decipiendas animas, garrula, & vaga, quietis impatiens nec valens in domo consistere pedibus suis; nunc foris, nunc in plateis, nunc iuxta angulos insidians. Apprehensumque deosculatur iuuenem, & procaci vultu blanditur dicens, Victimas pro salute deuoui, hodie reddidi vota mea, &c. Quid lethalius? Vota præsefert, & victimas, vt iuuenem inde perimat; & quando vota, & victimæ salutem halant omnibus, ista ex votis, ex victimis id procurat lucrari, quo pereat. Ideò D. August. serm. 246. de tempore, sic mo- D. Aug.
net fœminas: *Ad vos enim, non vt confundam vos, hæc scribo, sed vt filias charissimas moneo. Iuuenilia desideria fugite, nuptæ Susannam, viduæ Annam, virgines Mariam cogitate. Nec in publicum propterea procedatis, vt florem fœni vestri oculis hominum ostentare cupientes, in domo vitæ mortem quæratis.* Audiant hæc, & maximè caueant fœminæ, quæ prætextu votorum, sacrificiique exhibendi adeunt templa, suum ibi decorem prostituentes, & de domo vitæ mortem metentes. Quod valde luctuosum est, & maximè dolendum. Quid enim luctuosius, quàm domum illam adire, ex qua vitæ fontes scaturiunt, & inde mortem trahere, & perditionem.

§. V.

Vox sapientiæ efficacissima est, vt viros perfectos penetret. Imperfectis autem aptius quandoque flagellum.

Nolo ab hac clausula discedere, ante quam illud ponderem, quod in principio dictum est, nimirum: *Quibus euolutis transierunt præcones per castrorum medium, & clamare cœperunt: Quando videritis*, &c. Vbi noster posuit *præcones*, ea est Hebraicè vox, quæ Principes sonat; nec abnuam credere principum ore factum esse hoc præconium. Sed quando exeundum erat de Ægypto, & pergendum versus mare, nulla ibi vox præconis, seu Principis fuit, quæ de gressu commoneret, sed sola columna nubis, & columna ignis motu suo gressuros, secuturosque monebat. Cur ergò ibi in columna nubis, & ignis, in præsenti autem voce principum secuturi monentur? Ibi imperfectissimi erant, & rudissimi Israëlitæ vniuersi, rudes autem, & imperfectos plus mouent res ipsæ obiectæ; at sub Iosue perfectiores, & politiores inueniebantur, coram autem perfectis plurimum valet vox sapientiæ. Dum Cant. 5. sponsa dilectum quærit, ait: *Inuenerunt me custodes, qui circumeunt ciuitatem; percusserunt me, & vulnerauerunt me.* Cum audio perfectam, pulcherrimamque Dei amatricem, & percuti, & vulnerari à custodibus; non possum non mirari illis promptum fuisse ferrum, quod in tantam pulchritudinem auderet. Qui gladius sic perfectissimam fœminam percussit? Crediderim id venisse à gladio verbi Dei, qui solus in animas audet perfectas, illasque intimius mouet,

&

Gil. Abb. & penetrat. Ad hæc ait Gillib. Abb. serm. 45. in Cant. *Quo quis perfectior est, vulneratur facilius, & tener affectus verborum citius sentit aculeos. O fœlicem animum! ad quem tam sublimia exhortationis iacula veniunt, quem inueniunt suis aptum vulneribus, quando non abeunt retrorsum auditorum vel duritie, vel stoliditate repulsa. Non sunt passim huiusmodi iacula fundenda, neque in omni multitudine, sed tantum vbi idoneæ mentes creduntur inueniri, quas tam excellens doctrina non effugiat. Quasi fulgura sunt hæc, summa feriunt, submissa effugiunt.* Quid pulchrius? Sunt equidem sapientiæ verba quasi fulmina, quæ depressa, & humi repentia nec tangunt; alta, & sublimia feriunt. In rudibus, & impolitis animis, humique repentibus, vix habent, quid faciant sapientiæ verba, iis efficaciores sunt igneæ columnæ, quæ perterrefaciant oculos adspicientium. At in sublimibus mentibus, in animis perfectis, quis dubitet penetrabiliora esse omni gladio ancipiti sapientiæ verba? Danda ergo sunt perfectis, & ingenuis viris verba, quibus quasi clauis transfigentur, & firmabuntur; at abiectis, & imperfectis alia sæpè sunt remedia quærenda.
Prou. 29. Dicit enim Prouerb. 29. *Seruus verbis non potest*
D. Aug. *erudiri.* De quo acutè D. Augustinus epist. 50. ait: *Cum dixit eum verbis non emendari, non iussit deseri, sed tacitè monuit, vnde debeat emendari. Alio quoque loco dicit, non solum seruum, sed etiam filium indisciplinatum plagis esse coercendum. Et magno fructu.* Equidem vt verbis sublimes, & ingenuos moues ad perfectionem colendam, quando agis cum imperfectis, & contumacibus; tunc abstine à verbis, & quære flagella: iis enim magis mouentur, vt fructus edant.

Iosue 3. Dixitque Iosue ad populum: Sanctificamini: cras enim faciet Dominus inter vos mirabilia. Et ait ad Sacerdotes: Tollite arcam fœderis, & præcedite populum. Qui iussa complentes, tulerunt, & ambulauerunt ante eos. Dixitque Dominus ad Iosue: Hodie incipiam te exaltare coram omni Israël: vt sciant, quòd sicut cum Moyse fui, ita & tecum sim.

§. VI.

Mirabilia Dei circa nos, nouis in dies sunt sanctitatis, virtutisque operibus comitanda & excitanda.

IN confesso est, quòd Iosue petat ab Israëlitis nouum aliquod sanctitatis, seu virtutis opus, quo disponantur ad excipienda Dei mirabilia, cum ait. *Sanctificamini*, &c. Non præterita, & nota sanctitate contentus est: sed modò exigit aliqua
Caietan. sanctitatis opera, & virtutis. Vt dicat Caiet. *Die nouo Iosue monuit populum, vt mundent corda sua, præparando se ad suscipiendum Deum in stupendo miraculo.* Sic Deo mira facienti, excipiendo Iosue nouam lucem, nouam præparationem meditabatur. Et quidem is est Deus, cuius mirabilia semper debeant coniungi cum nouis virtutum operibus eorum, apud quos mirabilia talia operantur. Quò
August. respiciens aiebat D. August. hom. 5. de Epiphan. *Eo nascente superi nouo honore claruerunt, quo moriente inferi nouo timore tremuerunt, quo resurgente discipuli nouo amore exarserunt, quo ascendente cœli nouo obsequio paruerunt.* Sic mirabilia Dei facta in natiuitate, in morte, in resurrectione, in ascensione semper comitabantur noui virtutum actus eorum, apud quos fiebãt talia miracula. Et crede mihi Christiane, dum tu minimè cesses in sanctitatis operibus, sed te in dies nouis virtutibus pares, mirabilia Dei circa te non cessabunt. Ait 2. Paralip. 17. 2. Par. 17.
Fuit Dominus cum Iosaphat, qui ambulauit in vijs Dauid patris sui primis, & non sperauit in Baalim, sed in Deo patris sui, & perrexit in præceptis illius, &c. Nemo ignorat mirabilia Dei facta cum Iosaphat, quomodo eius hostes se mutuo ceciderunt, vt ingentes glorias, & diuitias acquisiuit. Quorum mirabilium causam illam insinuat textus aiens: *Et perrexit in præceptis illius*, &c. Non cessabat, sed quotidie nouas virtutum obseruantias addebat, & ideo non cessauit videre circa se, & experiri Dei mirabilia. Ait de illo Iosephus lib. 8. cap. 9. *Hic rex* Ioseph.
perpetuo propitium, & auxiliatorem Deum habuit, quod esset vir iustus, ac pius, & per singulos dies dabat operam, vt aliquid gratum Deo faceret. Quo factum est, vt & ipsi à circunstantibus regibus multus honos haberetur, id quod missitandis ad eum muneribus declararunt, vt hinc quoque tam diuitiæ regis, quàm fama non mediocre incrementum caperet. Equidem bonus rex mirum in modum augebatur, Deumque semper auxiliatorem propitium habuit, vt mirabiliter à periculis eriperetur. Quorum illa fuit radix, & causa nimirum: *Et per singulos dies dabat operam, vt aliquid gratum Deo faceret:* qui enim singulis diebus nouum aliquod virtutis opus studebat facere, quo Deo gratificaret, non miror, quòd mirabilia Dei circa se experiri non cessaret. Hinc homini deducto ad Paradisum Genes. 3. vbi Genes. 3.
nihil non magnum, & mirabile à Deo in se profectum singulis diebus spectarer, dictum est, *vt operaretur, & custodiret illum.* Circa quæ ait D. Ambr. Ambr.
lib. de Parad. cap. 4. *Hæc duo ab homine requiruntur, vt & operibus noua quærat, & parta custodiat.* Equidem qui in Paradisi miraculis erat, hoc in primis debebat habere, vt operaretur, nimirum ita operaretur, vt nunquam ab opere desisteret, sed quotidie noua virtutis opera eliceret, quo se in illo pleno mirabilibus statu custodiret.

§. VII.

Vt diuinorum mirabilium percipiatur fructus, interna animi puritas requiritur.

SApienter monentur sanctificari illi, qui mirabilia Dei erant experturi; ait enim: *Sanctificamini: cras enim faciet Dominus inter vos mirabilia.* Et quid est, *Sanctificamini?* Crediderim per sanctificationem peti illam animi puritatem, qua mentis oculi omni immunditia puri apti sint excipiendis diuinis. Quod volebat Caietan. dum ait: *Vt* Caietan.
mundent corda sua, &c. Vt enim externi oculi, si nubili sint, si aliquo humore infecti nihil corporale vident, sic animi oculi vbi vitioso aliquo affectu sunt turbidi, nihil in mirabilibus Dei capiunt diuinum. Vt meritò de affectu inuidiæ occupante animos Iudæorum dicat D. Orientius in carmine. D. Orient.

Hæc, & postremo dedit ad ludibria Christum,
Dum peragit liuor crudelitatis opus.
Et præceps populus signa, & miracula rerum
Obtutu cernit, pectore non recipit.

Cernebantur sanè Dei mirabilia, quibus mortui

excitabantur à tumulis, dæmones fugabantur, curabantur infirmi; sed hæc in animis Pharisæorum erant, quasi non fuissent. Nulla illorum virtus, nullus diuinitatis sapor percipiebatur in illis, erant enim plena prauis affectibus eorum intima. Quò respiciens Isaias cap 43. aiebat: *Educ foras populum cæcum, & oculos habentem; surdum, & aures ei sunt.* Populus erat habens aures, & oculos, sed quæ præ oculis habebat mirabilia Dei, sic non videbat, quasi prorsus esset cæcus. Vnde hoc nisi ex prauis animorum affectibus? Ait Tertull. lib. 3. in Mar. *Hanc obtusionem salutarium sensuum meruerant, labijs diligentes Deum, corde autem longè absistentes ab eo.* Dabant illi externa hæc Deo, vt ore carnali eius dicerent magnalia, & carneis oculis mirabilia eius viderent; de internis autem animi sensibus nihil tribuebant Deo, sed tota eorum mens prauis erat affectibus immersa; quo omnimodam obtusionem salutarium sensuum habebant, ne vllum fructum perciperent de mirabilibus Dei. Aiebat Ioan. cap. 12. *Cum autem tanta signa fecisset coram eis, non credebant in eum; vt sermo Isaiæ Prophetæ impleretur, quem dixit, Domine quis credidit auditui nostro? Et brachium Domini, cui reuelatum est? Propterea non poterant credere, quia iterum dixit Isaias; Excæcauit oculos eorum, & indurauit cor eorum, vt non videant oculis,* &c. Et vnde tanta cæcitas potuit obuenire miseris, qua de tot mirabilibus coram se factis nihil vtilitatis perciperent? Vbi noster legit in Isaia, *indurauit cor eorum,* legitur Græcè: *incrassatum est cor eorum,* pro quo subdit Origen. homil. 9. in Isaiam: *Omnibus, qui in præsentis vitæ curis versantur, cor incrassatum est; haud aliter eis, qui in sæcularibus morantur, incrassatum est cor, quàm si ab spinis enecentur. Idcirco pinguescit cor, & non potest tenuioris spiritus suscipere notiones: Fugiamus ergo à talibus curis, vt attenuatum cor nostrum Deo acceptabile fiat.* Itaque dum intrinsecus non purificamur, non attenuamur, exclusa vel vitiorum spurcitie; vel terrenorum crassitie, Dei mirabilibus excipiendis apti minimè sumus. Hinc Luc. 17. dicebat Dominus: *Si habueris fidem, vt granum sinapis.* Et cur maluit fidē nostram grano sinapis comparare? Granum sinapis mordax est, & sic crescit, vt fiat arbor, in qua possint cœli aues habitare. Quando ergo fides nostra sic mordeat animam, vt illam purificet, & inde augmentum capiat, haud dubium quin cœlestibus excipiendis fiamus capaces. Ait Clemens Alexand. lib. 5. strom. in principio: *Quæ vt granum sinapis morderet vtiliter animam, & ipsa adeo cresceret, vt in ipsa requiescerent de rebus sublimibus rationes.* Dum enim corrosis morbidis affectibus anima purificatur, sic crescit in fide, & virtutibus, vt quæuis altilia mysteriorum diuinorum in se capiat.

Isaia 43. *Tertull.* *Ioann. 12.* *Lect. Græ.* *Origen.* *Luc. 17.* *Clem. Alex.*

§. VIII.

Tunc victoria, & triumphus constantissimè fundantur, quando præstantes viri non refugiunt opera humilitatis.

NOn ad Sacerdotes pertinebat ferre arcam; sed ad Leuitas, qui inferiores erant in munere Sacerdotibus. Modò autem iubet Iosue non Leuitis, sed Sacerdotibus, vt portent arcam; ait enim textus: *Et ait ad Sacerdotes: Tollite arcam fœderis,* &c. Et cur minorum muneri efficiendo, implendoque subijcit maiores bonus Imperator? Cur non sinit de more arcam à Leuitis portari, sed magis amat Sacerdotes ad inferiorum munera trahere? In expeditione illa triumphus iam, & victoria Israelitis parabatur, quæ tunc certissimè adstat, quando præstantes viri in eius consecutione humilitatis opera non dedignantur. Heu quantas clades etiam magnis exercitibus attulit de primatu inter proceres disceptatio! Tunc cladi aditum intercludunt, & certissimæ victoriæ aperiunt, quando præstantes viri in inferiorum munere non detrectant videri, sed audè arripiunt ipsa opera humilitatis. Ioann. 13. de summo rege Iesu ait: *Sciens quia omnia dedit ei pater in manus: & quia à Deo exiuit, & ad Deum vadit, surgit à cœna, & ponit vestimenta sua. Et cum accepisset linteum, præcinxit se: deinde misit aquam in peluim, & cœpit lauare pedes discipulorum,* &c. Quanta hæc summi Principis abiectio, & humiliatio, vt lauandis vilium homuncionum pedibus incumberet? Cur necessum tunc fuit ad tam seruile descendere munus? Pergebat iam ad victoriam resurrectionis suæ, qua confractis inferorum portis nobis triumphator ad patrem iret. Et vt ad victoriam pergit, sic arripit humilitatis officium, quod minimè fugiendum est viro, qui certiores paret sibi triumphos: Ait Beda in præsenti: *Cum ergo illi pater omnia dedisset in manus, cur ille discipulorum non manus, sed pedes lauit? Sciebat, quia per humilitatem incarnationis à Deo exiuit, & per victoriam resurrectionis ad Deum erat rediturus.* Quid diuinius? Vt sciebat, quòd ad Deum rediturus erat per victoriam resurrectionis, sic non detrectat humilitatis opus, quo se discipulorum pedibus subijciat. Hoc sanè fundamentum est notissimum victoriarum, atque triumphorum; quorum in consecutione, non immorentur Principes, præstantesque viri in retinendis, occupandisque primatus locis, sed sciant descendere ad humiliora, nec detrectare inferiorum, minorumve tenere loca, vbi fuerit opus. Proh in quantam inde triumphalem magnitudinem sese attollent! Matth. 18. dum petitur tributum ex Iesu, ait ille Petro: *Da eis pro me, & te.* Quid tunc? Statim ait Matth. cap. 18. *In illa hora accesserunt discipuli ad Iesum dicentes: Quis, putas, maior est in regno cælorum?* Inde credentes Petrum iam esse omnibus superpositum, iam sibi habere subiectum orbem, de primatu disputabant. Sed quid tunc viderunt in Petro, ob quod putabant illi subiectum orbem? Petro enim tunc mandatum est seruile, & abiectum opus, nimirum, quod tributum soluat. Tributi autem solutio seruile erat opus, & abiectum, quo se summittebat Petrus principibus Romanorum. Vnde ergo in seruilis operis exhibitione, primatus Petri habuerunt suspicionem? Equidem sapientissimè, quem vident cum Iesu non fugere ab humili subiectione, eius iam odorantur primatus, & victorias. Ait ibi D. Hieron. *Arbitrati sunt Petrum omnibus Apostolis esse prælatum, qui in redditione tributi Domino fuerat comparatus.* Non qui in primæ cathedræ occupatione, non qui in authoritatis, & gloriæ ostentatione, sed qui in redditione tributi, in contestatione, & professione seruilis operis se Domino comparabat, ille meritò censetur maior omnibus, & orbis Dominus.

* * *

Ioann. 13. *Beda.* *Matth. 18.* *Idem Matt.* *D. Hieron.*

IX.

§. IX.

Quo nobilior, & magis ingenuus quis est animo, eo promptior ad excipiendam Iesu humilitatem.

TOta nobilitas Hebræi populi ex regno, & Sacerdotio constabat; & è tribu Leuitica, qui Sacerdotio fulgebant, super omnes alios efferebantur, nobilitabantur. Quod noscens Iosue Sacerdotibus innuit, vt ipsi ad munus descendant Leuitarum portantes arcam. Nec mora, statim enim de illis ait: *Qui iussa complentes tulerunt*, &c. Non suam obiiciunt dignitatem illi muneri superiorem? monent Imperatorem de præcellentibus Sacerdotij infulis, quarum non erat, quod portitores fierent arcæ. Et cur tanta nobilitas non magis cauit ad inferiora officia descendere? Equidem vt nobiliores erant, sic promptius Iesu humilitatem, & agnoscebant,& recipiebant, quam soli detrectant, qui seruilibus animi affectibus inhærerent. Ascensurus Abraham montem, vt sacrificium litaret Deo, fecit vt Isaac filius lignorum onera susciperet, illaque ad verticem montis portaret, duobus seruis ad montis radices remanentibus. Ait enim
Genes. 22. Gen. 22. *Dixitque ad pueros suos: Expectate hic cum asino; ego,& puer illuc vsque properantes*, &c. Cur non magis serui ligna portare permittuntur vsque
Eucher. in montis verticem? Ait Eucher lib. 2. in Gen. *Duo autem serui illi dimissi, & non perducti ad locum sacrificij Iudæos figurabant, qui cum seruiliter viuerent, non intelligebant humilitatem Christi, ideo non peruenerunt ad locum sacrificij*, &c. Expende illa: *Cum seruiliter viuerent, non intelligebant humilitatem Christi*: de seruilibus enim animi affectibus prouenicbat, ne facile ad Christi humilitatem deducerentur. Quo enim quis nobilior est, & magis ingenuus, eo promptior Iesu humilitatem percipit, illamque amplectitur. Vbi Dei filius natus nobis
Luc. 2. est, ait Lucas cap. 2. *Pastores loquebantur ad inuicem, Transeamus vsque Bethlehem, & videamus hoc verbum, quod factum est, & quod Dominus ostendit nobis. Et venerunt festinantes, & inuenerunt Mariam, & Ioseph, & infantem positum in præsepio. Videntes autem cognouerunt de verbo*, &c. Nec soli pastores, sed & sapientissimi reges stellæ ducatu
Matth. 2. tracti venerunt Bethlehem vsque, Matth. 2. *Et intrantes domum inuenerunt puerum, & Mariam matrem eius, & procidentes adorauerunt eum.* Compone modò pastores cum regibus; vtrique natum puerulum quærunt; vtrique iueniunt cum Maria matre eius. Sed reges vbi puerulum vident, humi procidunt, sese vsque ad terram dimittentes, & humiliantes coram eo. Pastores autem non dicuntur procubuisse; non dicuntur se humiliasse coram puero. Et cur pastores non ita se humiliant, quando se humiliant reges coram vitæ verbo? Sanè pastores vt seruiliter viuebant, vt seruilis erant mentis, non adeo promptè Iesu humilitatem percipiebant. Reges autem vt nobiliores, vt magis ingenui, sic auidius Iesu humilitatem arripiebant, in
D. Aug. illaque excellebant. Vt dicat D. August. serm. 64. de diuersis: *Vtrique sanè tanquam initia duorum parietum de diuerso venientium, circumcisionis, & præputij ad angularem lapidem cucurrerunt. Veruntamen illi Deum, ex ijs, quæ viderant, laudauerunt; isti autem visum Christum etiam adorauerunt. In illis gratia prior; in istis humilitas amplior.* Et meritò in regibus humilitas amplior, nunquam enim de regio animo non venit, quòd quidquid humilitatis Christianæ est, auidius arripiatur.

§. X.

Magnitudo, & præcellentia Virtutis non nisi à cruce, & passione Iesu.

ECce tibi ait Dominus Iosue: *Hodie te incipiam exaltare coram omni Israel*: hodie, nimirum, quando per Iordanem Iosue cum populo transit fugientibus aquis eius, incipit exaltatio Iosue, & præcellentia eius nota fieri vniuersis tribubus. Sed quando multa antea fecerat Iosue mirabilia, cur in solo isto Iordanis transitu exaltari incipit? Erat transitus iste Iordanis typus baptismi, cuius virtus venit de passione, & cruce Christi; ne miremur, quòd vbi Dominicæ crucis fructus iam percipitur, inde, & exaltatio, & præcellentia hominnm incipiat. Ait Origen. hom. 4. in præsenti: *Nec enim ante mysterium baptismi exaltatur Iesus, sed exaltatio eius inde sumit exordium. Si enim omnes, qui baptizantur, in morte ipsius baptizantur, mors autem Iesu in crucis exaltatione completur, meritò vnicuique fidelium tunc primùm Iesus exaltatur.* Equidem quando tota baptismi virtus de exaltatione venit crucis, passionisque Dominicæ; non miror, quòd antea non detur exaltatio, nec vlla gloriæ magnitudo appareat; quidquid enim gloriæ, & præcellentiæ,& exaltationis est, in fructu passionis fundatur. Aiebat Psalm. 1. *Erit sicut lignum, quod plantatum est secus decursus aquarum, quod fructum suum dabit in tempore suo.* Ecce tibi decursus aquarum, simul, & lignum fructificans, vt scias, quam possit exaltari, & surgere à terræ puluere ex illo fluento, quod abundat fructu viuificæ arboris. Ait enim D August. serm. 101. de Tempore. *O crux cuius talis, ac tantus decerpitur fructus! Fructus autem crucis gloriæ est resurrectio. Hic fructus ligni huius, verè plantatus est secus decursus aquarum. Semper enim cruci baptisma iungitur.* Non separatur decursus aquarum in viuifico ligno, cuius fructus est gloriæ resurrectio; quod à puluere ad gloriam surgamus, in illaque vehementer crescamus. Nullus enim gradus in gloria fructus est, qui non nascatur ab hac arbore. De aduentu Domini ad iudicium locutus Matth. 24. ait: *Tunc parebit signum filij hominis*, &c. Hoc erit in primis in illa ostentatione gloriæ, & maiestatis, quod lignum crucis in omnium conspectu appareat. Et cur tunc signum crucis parebit, nisi vt innotescat omnibus ex qua arbore, ex quo fonte natæ sunt vniuersæ gloriæ,& exaltationes, quibus homines augentur, ditantur? Ait D. August. serm. 101. de Temp. *Dedit hoc lignum fructum in tempore suo, dedit fructum interim Domini resurrectione, dabit,& cum apparuerit de cœlis ille, qui visus est super terram, cum præcedente ipso crucis signo iam fulgido venerit de supernis; tunc resurgent corpora sepultorum, tunc exultabunt sancti in gloria, tunc in suis cubilibus lætabuntur, qui nunc de sui regis ac Domini cruce non confunduntur, sed potius gloriantur.* Fœlix homo, qui potes sedere super flumina non Babylonis, sed Ierusalem, sed Paradisi; ibique non salices spectare, è quibus organa suspendas, sed fructiferum lignum spectare crucis, sub cuius vmbra requiescas, cuius decerpas fructus, illisque sumptis à puluere resurgas, in gloriam exalteris,& viuas. Quidquid enim augmenti, quidquid gloriæ decerpitur, ex hac arbore

Origen. Psalm. 1. D. August. Matth. 24. D. Aug.

arbore sumitur? Regeneratis ex aqua, & Spiritu Sancto dicebat Petrus 1. epist. 2. *Quasi modo geniti infantes rationabile, & sine dolo lac concupiscite, vt in eo crescatis ad salutem.* Sapienter recenter natos ad lac inuitat, quo augmentum salutis, gloriæque recipiant. Sed Paulus ad Rom. 6. ait: *Quicumque baptizati sumus in Christo Iesu, in morte ipsius baptizati sumus. Consepulti enim sumus cum illo per baptismum in mortem, vt quomodo Christus surrexit è mortuis per gloriam patris, ita & nos.* Ecce tibi Petrus inuitat ad lacteum succum, vt inde crescamus; Paulus dicit inde omne augmentum nobis euenturum, quòd in baptismo mortem gustamus Christi, illique consepelimur. Quid lac cum sanguine? Quid cum vulneribus vbera? Aliud ne crescendi poculum propinat Petrus, aliud Paulus? Non id crediderim, sed Paulus ostendit, qui pro lacte, pro vberibus debeat esse renatis in Christo, vt multum augmenti inde percipiant. Tunc enim in immensum crescit assecla Christi, quando non tam de vberibus, quàm de vulneribus eius sugat cibum salutis. Rem explico exemplo puerorum in Thracia educatorum, qui vt nutrimentum recipiant, non illis applicantur materna vbera; sed equi vena scinditur, cui vulneri applicatur os pueruli, vt inde nutrimentum sugat. De quo ait Sydon Appol. in Panegyr. dicto Anthemio Augusto.

1. Petr. 2.

Rom. 6.

Syd. Ap.

Thracum terra tua est, heroum fertilis ora.
Pectore vix alitur quisquam, sed ab vbere tractus,
Plus potat per vulnus equum: sic lacte relicto,
Virtutem gens tota bibit. Crevisse parumper?
Mox pugnam ludunt iaculis? Hos suggerit illis
Nutrix plaga iocos.

Non vbera, sed plaga, sed vulnus scissæ venæ dat pueris alimentum, quo gens virtutem bibit, qua non parum percrescunt, sed festinatò in Heroum glorias exurgunt. Quid pulchrius in rem præsentem? In ipso baptismi aluo, vbi renascimur, paratur nobis lac nutritiuum, non lac, quod veniat ab vbere, sed quod veniat à vulnere, vt iam inde baptizati in morte Christi de plaga nutrice bibamus virtutem, qua mirum augmentum capiamus gloriæ, & salutis.

Iosue 3. Tu autem præcipe Sacerdotibus, qui portant arcam fœderis, & dic eis. Cum ingressi fueritis partem aquæ Iordanis, state in ea. Dixitque Iosue ad filios Israël: Accedite huc, & audite verbum Domini Dei vestri. Et rursum: In hoc, inquit, scietis, quòd Dominus Deus viuens in medio vestri est, & disperdet in conspectu vestro Chananæum, &c.

§. XI.

Tunc te Deo viuere puta, cum aliis vitam procuras spiritualem.

DVcturus iam Iosue per medium Iordanis populum, & Sacerdotes monet in aquarum prima extremitate consistere, & populum cernorem facit, quid in illo transitu vtilitatis percipiat, inquiens. *In hoc scietis, quòd Dominus Deus viuens in medio vestri est.* Et cur in hoc præcipuè dicitur non solum ostendi Deus, & ostendi potens, sed & singulariter dicitur ostendi Deus viuens? Refragor Masio, & Serario dicentibus viuum Deum ostendi ab operatione, & actione, dum enim quis operatur, censetur viuus: vnde cum tot magnalia modò operetur Deus, meritò dicitur esse viuens. Refragor, inquam, iis authoribus nitentibus fundamento communissimo operationum quarumlibet, quas cum sæpe Deus aliàs exerceat, nihilominus in illis non dicitur viuus. Genes. 28. ait Iacob: *Deus omnipotens apparuit mihi in Luza,* &c. Exod. 15. *Dominus quasi vir pugnator, omnipotens nomen eius:* & sic passim in scriptura inter magnas Dei operationes potius vocatur omnipotens, & non vocatur viuens. Cur modò in hoc Iordanis transitu specialiter dicitur viuens: In hoc transitu iam Dominus meditabatur aquas baptismi Christiani, quarum proprium est reddere homines viuos, & meritò viuens habetur, & prædicatur, qui sic per aquas vitam negotiatur hominibus. Quippe ait D. Zeno serm. 24. lib. 3. de baptismi fonte locutus: *Et cum omnium aquarum natura sit talis, vt cum in profundo homines susceperit viuos, euomat mortuos: aqua nostra suscipit mortuos, & euomit viuos, ex animalibus veros homines factos, ex hominibus in Angelos transituros.* Et quidem non potuit non prædicari viuens, qui eas aquas procurabat, quæ accipientes homines mortuos redderent viuos, fruentesque non animali, sed rationali, & angelica vita. Hoc enim maximè se quispiam Deo ostendit viuere, si hominum vitam spiritualem procuret. Oseas cap. 15. aiebat: *Ero quasi ros Israel: germinabit sicut lilium, & erumpet radix eius, vt Libani. Ibunt rami eius, & erit quasi oliua gloria eius, & odor eius vt Libani. Conuertentur sedentes in vmbra eius: viuent tritico,* &c. Expende hæc vltima, nimirum: *Viuent tritico,* ex quibus sapienter argumentatur D. Cyrill. Alex. probans debere esse apud fideles triticum, quod intrinsecus in se vitam contineat, quando probatur illam largiri hominibus. Quippe ait lib. 1. in Isaiam orat. 3. *Nos qui per fidem ad sacrificationem vocati sumus, panem habemus; panem, inquam, de cœlo, hoc est Christum, seu corpus eius. Si vero quis interroget, cuiusmodi tamen illius vis ac robur sit? Viuificum esse dicimus. Dat enim mundo vitam.* Sapienter sanè, ex eo quòd panis cœlestis mũdo vitam confert, qua sanctè, & purè viuat; demonstrat, sub illius panis speciebus debere latere vitam. Quasi nequeat fieri, quòd non viuat in se, qui negotiatur hominibus spiritualem, & sanctam vitam. Hinc Paul. 1. ad Timoth. 2. de fœmina locutus ait: *Saluabitur autem per filiorum generationem.* Sto enim à sententia nostri Iustiniani, qui sapienter cum Anselm. Amb. & Chrysost. per generationem, educationem intelligit, qua mater filios suos virtutis studiosos, in fideque & castitate perseuerantes facit. Sed cur Paulus cum spiritualem profectum spectaret filiorum in materna educatione, maluit vti generationis vocabulo? Exprimebatur equidem voce generationis filiorum, quàm esset vitale matribus opus exhibitum filiis sanctè educandis: generatio enim filij, iuxta communem Philosophorum definitionem, *est origo viuentis a viuente,* &c. Et tunc euidentius videtur ostendi quis viuens esse Deo, quando aliis vitam spiritualem tradit. De Verbo diuino locutus Ioan. cap. 1. ait: *In ipso vita erat, & vita erat lux hominum.* E multis aliis nominibus, & attributis Dei, hoc elegit, vt Dei filium vocaret vitam. Et cur magis meminit vitæ, quàm aliorum? Dicturus, vt homines directurus erat in lucem spiritualem, meritò maluit vitam vocare, tunc enim quis ostenditur viuens, quando alios vita spirituali donat. Ait Theo

Genes. 28.
Exod. 15.
D. Zen.
Oseæ 15.
D. Cyr.
1. ad Timoth. 2.
Anselm.
Ambr.
Chrysost.
Ioan. 1.

Theophylact. ibi: *Vitam Euangelista nominat, eo quod contineat vitam omnium in se, & quod spiritualis vita conciliator fuerit omnibus ratione praditis.* Viuus non erit Deo, qui vitam spiritualem conciliare proximus nouit?

§. XII.

Gratius in viuidis cordibus, quàm in manufactis lignis habitat Deus.

CVm arcam duorum millium cubitorum spatio distantem à populo praire iubet Iosue, rem nouam, & asperam, duramque populo sic mollit, inquiens: *In hoc scietis, quòd Dominus Deus viuens in medio vestri est.* Solebat antea arca, & tabernaculum esse in populi medio, gaudentis, quod vt arcam, sic Deum in medio haberet, quo muniretur. Nec mirum est, quod populus rudis timeret, tot distare Deum à se cubitis, quod distabat arca, putabat enim quod Deus cum arca à medio sui exierat, & quod ita hostibus indefensus pateret. Cui timori aut suspicioni sapienter occurrit Iosue iis verbis; *In hoc scietis, quod Dominus Deus viuens in medio vestri est*, &c. Sed quando arca à medio eorum aberat, vnde persuaderi poterant, quòd Deus erat in eorum medio? Nonne persuasibilius erat, quod Deus cum arca erat? Vnde ergo probat non Deum, sed arcam solam discessisse ab eorum medio? Ex eo quod dicit; *Dominus Deus viuens*, eo enim ipso quòd Deus viuens est, clarè ostenditur gratius habitare in viuidis cordibus hominum, quàm in ligneis manufactis, vel arcæ fœderis, vel templi.
2.Cor 6. Quò respiciens. Paul. ad Corinth. 2. cap. 6. ait: *Vos enim estis templum Dei viui, sicut dicit Deus, Quoniam inhabitabo in illis*, &c. Expende illa: *Templum Dei viui.* Cur addidit illam particulam, *viui?* Vt firmaret assertionem suam, Deo enim viuo non tam manufactum, quàm viuum conueniebat templum, in quo gratius esset. Quippe notans templi
D.Zen. Ierosolymitani reprobationem D. Zeno lib. 2. serm. 24. aiebat; Reprobat ergo Deus tam immensum, tam insigne, tam opulens templum, quia in eo verum non erat templum; etenim hominum conciliabulum est contextio ista parietum; *fidelis autem populus Dei templum, Apostolo dicente. Vos estis templum Dei, & spiritus Dei habitat in vobis, & verum est; nam sicut idolis insensatis similia templa conueniunt, ita viuenti Deo viua templa sunt necessaria.* Equidem non sic Deo placent lignorum, lapidumve templa, vt viua humanorum præcordia templa. Vt enim viuens est Deus, sic gratius in viuis habitat, ab illisque nesciet separari, adeo vt quicunque viua in animo suo altaria Deo fabricauerit, sine dubio experietur ibi præsentiam Dei salutarem.
1.Petr.2. Quò respiciens D. Petrus 1. Epist. c. 2. ait: *Ad quem accedentes lapidem viuum ab hominibus quidem reprobatum, a Deo autem electum, & honorificatum, & ipsi tanquam lapides viui superædificamini, domus spiritualis*, &c. Itaque vbi accessum nobis quærendum proponit ad viuum lapidem, ad viuum Deum, statim monet, vt fiamus domus spiritualis lapidibus viuis constans. Deus enim viuus, necessum est, vt magis gaudeat in viuis lapidibus humani
D.Mach. cordis habitare. Quò spectabat Diuus Macharius hom. 49. fatus: *O ineffabilem pietatis affectum Dei, qui dono seipsum largitur credentibus, vt intra modicum tempus hæreditatis iure Deum consequatur; vt in corpore hominis habitet Deus, ac pro speciosa domo hominem habeat Dominus! Sicut enim Deus creauit cælum, & terram, vt incolatur ab homine; ita etiam creauit corpus, & animam hominis in domicilium suum, vt habitet, & requiescat in corpore tanquam in domo sua, habens pro sponsa dilectam animam factam ad imaginem suam.* Nunquam non afficitur Deus viuus ad viuam habitationem cordis humani. Hoc cura homo vt pares animum tuum, præcordia tua, ibique viuidis virtutum lapidibus ædem Deo facias; nec dubites, quòd Deus ibi habitabit, ibi assistet gratius, quàm in cedrinis domibus, mortuo insensibilique ligno ædificatis. Vt viuus enim est,
& viuis magis gaudet. Matth. 28. aiebat Dominus: Matt.28.
Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus vsque ad consummationem sæculi. Sic honorabat Ecclesiam suam indefectibili præsentia, qui Synagogam spreuerat, ait enim Psalm. 77. *Audiuit Dominus, & spreuit, & ad nihilum redegit valde Israel. Et repulit tabernaculum Silo*, &c. Quid ditius, quid pretiosius in mundo, quàm tabernaculum Silo, quàm templum Ierusalem? Et nihilominus Deus hæc spreuit, & noluit habitare in eis? Ecclesiam autem suam nunquam spreturus est; & cur non spreturus Ecclesiam illa spreuit? Constabant illa mortuis, & insensibilibus instrumentis, in Ecclesia autem quid viuidum inuenit Deus, in quo, vt viuidus ipse est,
sic gratius requiescit. Ait D. Zeno lib. 2. serm. 24. *In Ecclesiæ fabrica fundamentis, non sicut in Iudæa templo plurimi, sed magnus, præclarus, ac speciosus vnus est lapis, qui quadratæ turris totam solus sustinet molem; non enim inhæret mare; quia illi perennis fontis viuum inest mare; non quod naufragos faciat, sed quod naufragos ad vitam spiritualem perducat. Et quia opus est viuum, tectum non habet nisi cælum*, &c. Quidquid in Ecclesiæ fabrica apparet, viuum est, & fons viuus, riui, qui halent vitam, & totum opus viuum; vnde non mirandum, quod ibi
placidius requiescat Deus viuus. Aiebat Luc. 1. Luc.1.
Forte exijt, vt incensum poneret Zacharias ingressus
in templum Domini. Quæ verba pôderans D. Chrys. D.Chrys.
serm. 87. ait: *Benedixit ingressus in templum Domini, & non ingressus templum, quia ipse erat Dei familiarius templum, portans in sui pectoris puritate tota legis arcana, & apponens non tam thuris, quam puræ supplicationis incensum. Gratius enim in suo, quàm in hominis opere requiescit, & non tam libenter odoratur Arabicæ arboris guttam, quàm sinceri cordis, & corporis sanctitatem.* Sic ibi.

§. XIII.

Ex Dei viui præsentia, & coniunctione intima per fidem, & charitatem, non potest non venire ad nos vitalis halitus.

INter tot discrimina mortis constitutos Israëlitas confortans Iosue sapientissimè meminit Deum viuentem, aiens: *In hoc scietis, quòd Dominus Deus viuens in medio vestri est.* Et cur dissimulato frequentissimo omnipotentis attributo, maluit in præsenti recordari vitæ? Erant fluctus rapidissimi fluminis superandi, qui metû mortis incuterent etiam magnanimis; erant & statim armatæ hostiles phalanges, quæ mortes minarentur, & calamitates. Maluit ergo ad viuentis Dei attributum recurrere; ostendens Deum viuum in medio esse eorum, vt hinc inter mortis metus, & ipsi viuere sperarent. Nam de præsentia, intimaque coniunctione cum Deo viuente, non poterat non illis
vita communicari. Ioann. 6. dicebat Iesus. *Ego* Ioann. 6.

Cyr. Alex. *sum panis vitæ.* Et quid inde? Ait Cyrill. Alexand. lib. 3. cap. 36. *His verbis subostendit sanctissimi sui corporis vitam, & gratiam, qua in nobis vnigeniti proprietas, idest, vita, & ingreditur, & permanet.* Ex quo enim ostenditur, vnigeniti Dei proprium esse, quòd viuat, inde iam consequenter notum fit, vt ad nos, qui ei copulamur, vita transeat, & in nobis permaneat. Habet hoc singulare vitæ diuinæ quiditas, & Dei sanctitas, quòd in suos coniunctos, & vnanimes transeat. Non enim ex eo quod sapienti coniungimur, sapientes sumus; at ex eo quòd viuo adunamur, iam inde vitalem virtutem capimus. Id quod amplius ostendit Dominus

Ioann. 6. eodem 6. cap. Ioannis, fatus: *Sicut misit me viuens pater, & ego viuo propter patrem; sic qui manducat me, & ipse viuet propter me.* Tunc filius est missus à Patre, cum carnem induit humanam; caro autem humana ex se mortalis erat, defectibilis, & mater omnis corruptionis; ad hanc igitur corruptionum sentinam, miseriarum matrem missus est Dei filius. Et quid inde contraxit? Sanè qui in cænagoso limo est, ibi obrui cæno solet. Obrutus ne mansit filius Dei in cæno carnis? Hæsit perpetuò in limo profundi? Imò quia ex viuo patre viuus nascebatur, habuit vt in ipsa mortis vmbra viuidas venas monstraret, persuadens cunctis, quòd ex viui coniunctione semper hauriantur vitales

Cyr. Alex. auræ. Ad hæc D. Cyrill. Alexandrin. lib. 4. in Ioan. cap. 18. ait: *Mortalem carnem assumpsi, sed quia naturaliter vita existens, habito in ipsa, totam ad vitam meam reformaui, & homo factus viuo, non enim sum victus interitu carnis, sed vt Deus omnem interitum, & mortem superaui. Vt igitur quamuis me pater misit, idest, homo factus sum, viuo tamen propter patrem, genitoris naturam ad vnguem conseruo; sic qui manducatione carnis meæ me recipiet, viuet profectò totus ad me reformatus, qui viuificare possum, quoniam ex viuo patre sum.* Quid præstantius Eo quòd Iesus viuus Deus à Deo viuo processit, naturaliterque vita, fuerit vel mortali coniūctus non absorbebitur à morte, sed ipse potius faciet,

Ioann. 1. vt mortales propinqui inuitam eant. Hinc Ioan. 1. locutus de Dei filio ait: *In ipso vita erat, & vita erat lux hominum.* Potuit dicere; In ipso erat sapientia, vel omnipotentia: cur iis omissis vitam

D. Chrys. magis meminit? Ait D. Chrysostom. homil. 4. ibi: *Resurrectionis rationem iam afferre incipit, & admiranda hæc Euangelia exorditur: adueniente autem ad nos vita, vis mortis periyt; & luce nos illuminante, tenebræ euanuerunt; sed manet semper in nobis vita, & mors ei dominari non potest.* Equidem in vita Dei ad nos veniente, iam ostendebatur, vt de morte eramus eripiendi.

Iosue 3. Igitur egressus est populus de tabernaculis suis, vt transiret Iordanem; & Sacerdotes, qui portabant arcam fœderis, pergebant ante eum. Ingressisque eis Iordanem, pedibus eorum in parte aquæ tinctis (Iordanis autem ripas aluei sui tempore messis impleuerat) steterunt aquæ descendentes in loco vno, & ad instar montis intumescentes apparebant procul ab vrbe, quæ vocatur Adon, vsque ad locum Sarthan, &c.

§. XIV.

Intrepidum pro Deo animum ipsa discrimina fugiunt.

Ecce tibi ait: *Ingressisque eis Iordanem, pedibusque eorum in parte aquæ tinctis, steterunt aquæ,* &c. Et cur non antea, sed sinuntur prius Sacerdotes Iordanis fluctus intrare, & tunc Iordanis stat, seu conuertitur retrorsum? Ostendebatur tunc animus intrepidus Sacerdotum, qui voce Iosue præmoniti, rapidos & altissimos fluctus Iordanis videntes, non stupent, non metuunt, sed intrepidi illos intrare aggrediuntur; ad primum autem eorum in aquis gradum factum stupent fluctus, & relicto cursu feruntur sursum. Planè sic accidere solet intrepidis animis pro Deo, & virtute, quos discrimina verentur, & fugiunt. Matth. 14. erat Iesus super ipsos maris fluctus, quem vident, & agnoscunt discipuli, qui erant in naui. Quid tunc? *Descendens Petrus de nauicula, ambulabat super aquas, vt veniret ad Iesum. Videns verò ventum validum, timuit, & cum cœpisset mergi,* &c. Ecce tibi Petrus post non parum viæ confectum super aquas cœpit mergi. & periclitari, illum enim fluctus vorabant; at antea cum à nauicula descendit, cum se fluctibus committit, cum fluctus excipiunt, naturæque suæ immemores securum, & pacatum hominem deferunt Cur postea fluctus tam voraces in Petrum insurgunt, qui antea tam mites, tam alieni à propria natura illi securum iter monstrabant? Postea timuit; & meticulosum, non miror, quòd fluctus aggrediantur; antea intrepidus, prorsusque impauidus se se commisit fluctibus, vt Iesu frueretur societate, atque in adeò intrepidum animum pro Deo nihil discrimina, nec fluctus audent. Ait D. Zeno lib. 3. serm. 10. *Petrus astu marino fertur, non naufragus, sed viator. Timet profundū intercipere non timentem.* Quid sapientius? Planè, & profundum, & rapidi fluctus, & vniuersa mala verentur animum pro Deo impauidum. Nec solum animus impauidus experitur à se discrimina fugere, sed mirū in modum à Deo exaltatur. Sapiētia enim post descriptas plagas, quibus Ægyptij affligebantur, ait cap. 18. *Sicut enim læsisti aduersarios, sic nos prouocans magnificasti.* Mactabantur equidem plagis Israëlitarum aduersarij, at Israëlitæ magnificabantur à Deo, & exaltabantur. Sed in quo exaltabantur? Ait D. Zeno ser. 25. *Exaltatus est Israel, quando per triduum tenebræ, & caligo totam Ægyptum circundedit. Exaltatus est Israel, quando tot & tanta tormenta Ægyptiorum solus ipse nihil, aut timuit, aut sensit.* Ecce tibi inter ingentes Ægyptiorum plagarum timores, inter amarissimos luctus, inter immania tormenta intrepidi soli agebant Israëlitæ, & vt intrepidi sistebantur Deo, sic nihil mali sentiebant, sed mirum in modum magnificabantur apud Deum. Satis repetita est historia trium adolescentium, qui Dan. 3. in fornacem ardentem se mitti passi sunt. Erat fornax flammas vsque in cœlum iaculans, vt timorem incuteret pueris; illi autem & vident flammas, & audiunt regem, & intrepidi malunt flammas intrare, quàm Regi contra Deum placere. Quid tunc? *Ceciderunt in medio camino ignis colligati, & ambulabant in medio flammæ laudantes Deum,* &c. In medio flammæ ambulant, vbi est mors? In ipsa fornace laudant Deum, vbi metus? Sane impauidis animis & mors & metus in gloriam fuerunt versa. D. Zeno lib. 2. serm. 34. *Incensi hymnum cantant,*

Matth. 14. D. Zen. Sap. 18. D. Zen. Dan 3. D. Zen.

tant, barbarum regem fidei tenacitate confundunt. Vindicantur de incensoribus suis, Deum vident: mors transit in vitam, metus in gloriam. Sic intrepidos mala fugiunt, vt pro morte vita, & pro metu gloria succedat. Fœlix ille, qui sic nescit timere, vbi eum Dei causa vocat; fugabit discrimina, & vel in flammis roscidam viam sentiet, multisque à Deo magnalibus insignietur. Gen. 22. sistitur Isaac aris sacrificandus, stringit pater gladium, vt feriat, sed detinetur voce Angeli dicentis: *Ne extendas manum tuam super puerum.* Et cur modò puer non feriatur? Ait D. Zeno lib. 2. serm. 6. *Absolui meruit, dum humanum ex se deponit timorem.* Nec miror, quod triumphet, qui nec nouit timere sub gladio.

Genes. 22.

D. Zen.

§. XV.

Vbi manus Dei accedit, insuperabilem virtutem vel ipsi infirmitati tribuit.

QVid magis labile in creaturis, quàm aqua? Et de aqua labenti, se seque magno impetu præcipitante per alueum fluminis, dicitur modò. *Steterunt aquæ descendentes in loco vno, & instar montis intumescentes apparebant,* &c. Et vnde fieri potuit, quod labilissima natura aquarum versus astra intumescens staret firma? Putat Serarius noster ab Angelo vim quandam frigidam impressam, aquis, quæ illas gelauit, in quandamque crystallinam redegit soliditatem. Et D. Zeno lib. 2. serm. 12. in simili ait: *Aquæ gelido stupore frænata vitreos diriguntur in muros.* At impetus fluminis à fonte præcipitati rideret sanè murum crystallinum, glaciali rigore duratum. Maior ergo vis adhibenda fuit, eamque non Angelus, sed diuina impressit manus, quæ sola infirmæ, & labili naturæ scit insuperabilem communicare firmitatem. Quò spectans D. Ambros. lib. 2. Examer. cap. 3. ait: *Hærere aquam, cum labitur, rursumque redire in superiora sine vllo repagulo, impossibile est. Sed quid impossibile ei, qui dedit posse quibus voluit? Dedit posse infirmis, vt infirmus dicat, omnia possum in eo, qui me confortat.* Quòd labilis natura, & proprio, & externo impetu præcipitata, medio in cursu frænetur, stabilisque fiat adeò, vt nequeat quati, nequeat superari; id sanè venit à diuina manu, quæ potest vel ipsi infirmitati vires ministrare insuperabiles. Vbi aquæ in mari rubro diuisæ sunt, vt viam præberent populo, ait text. Exod. 14. *Ingressi sunt filij Israel per medium sicci maris. Erat enim aqua quasi murus à dextera eorum, & læua.* Potuit sanè Angelus in mari crystallino effingere muros, qui tenerent aquas, ne coniungerentur: at in Iordane, vbi impetuosissimi fluctus præcipitabantur; non de crystalli soliditate, sed de adamantis duritie murus parabatur à Deo, cuius manus quæcumque fragilia, & infirma tangit, vertit in adamantem. Ait enim Theodor. in præsenti, *Retentus impetus aquarum, instar vtris intumescebat, & in fastigium attollebatur, quia terminus ab opifice positus quouis adamantino muro fortius ipsam retinebat.* Vbi vides labiles, præcipitesque aquas in altum stare firmas aduenientium impulsibus resistere; puta illis adamantinam duritiem, & insuperabilitatem concessam à diuina manu. Huius enim opus est, quod infirmæ, & labiles naturæ adamantinam recipiant firmitatem. Amos cap. 7. ait: *Ecce Dominus stans supra murum litum, & in manu eius trulla cementaria.* Septuag. *Et in manu eius adamas.* Trulla, & vilissimum, & fragilissimum instrumentum est, quo parietes liniuntur. Vnde ergo, quæ modò fragilis trulla erat, iam, & adamas esse ostenditur? Erat in manu Domini, cuius est virtutem insuperabilem imprimere iis, quos suscipit. Ait ibi D. Cyril. Alexand. *Corroborat enim Dominus virtutum, si quos forte elegerit.* Et D. Hieron. etiam in præsenti: *Habet in manu sua adamantem, qui nisi Dei teneatur manu, omnem fortitudinem perdit, dicente Domino, Nemo potest rapere de manu patris mei.* In quantum enim quis etiam fragilissimus in manu Dei est, adamas est, qui nulli violentiæ cedat. Hinc dicebat Paul. 2. ad Hebr. *Semen Abrahe apprehendit.* Expende illud, *apprehendit*, id est, quasi manibus prendit. Et quid inde quòd Deus infirmi, & labilis hominis semen quasi manibus apprehenderit? Ait D. Hypol. in Exhortat. in magnum canticum citatus à Theodoreto in Dial. 2. *Is erat, qui fuit deuicti hominis per se auxiliator, Adamum in virgine visitans, spiritualis terrenum in matrice requirens. Qui semper viuens, eum, qui per inobedientiam erat mortuus, & cœlestis terrenum ad superna vocabat. Qui cum hominem in terram solutum, & serpentis cibum effectum in adamantem vertisset, eumque in ligno suspensum victorem effecisset, is propterea per lignum victor inuenitur.* Expēde illud: *In adamantem vertisset,* quippe homo solutus in terram ibat, imò sicut aqua effusus in perditionem irreuocabiliter labebatur. Quid tunc: Accessit Deus, semen Abrahæ apprehendit, naturam humanam assumpsit, & ex quo diuinis quasi manibus accepta fuit, in adamantem versa est. Sic roborata est, & confirmata quasi labilem naturam exuisset, & in aliam prorsus inuincibilem transisset.

D. Zen.

D. Ambr.

Exod. 14.

Theodor.

Amos 7.

Cyr. Alex.

D. Hieron.

Ad Heb.

D. Hypol.

§. XVI.

Nullus est tantus malorum impetus, qui non superetur à te, dum tamen tibi Deus in honore sit.

POrtantibus Sacerdotibus arcam, intrantibusque sic Iordanem statim, *Steterunt aquæ descendentes in loco vno, & instar montis intumescentes,* &c Summus exundantium fluctuum impetus frænatur; vbi arcam Dei in humeris Sacerdotum portatam videt. Nec miror, nunquam enim tantus honor exhibitus arcæ Dei fuerat, vt à Sacerdotibus portaretur. Portabant namque arcam de more inferioris ordinis Leuitæ; at in hoc transitu maluit Imperator arcam plus solito honorare, & exaltare, imponens illam supremi ordinis humeris. Nec casso consilio, sed vtilissimo; dum nobis enim diuina maiori in honore sunt, altiorique habentur loco, nullus tantus est, qui non cedat malorum impetus. Sapientissimè sanè Iosue nouum honorē, nouam exaltationem arcæ Dei prouidit, illam supremi ordinis humeris constituens; quæ vbi sic exaltata apparuit, rapidissimi fluminis frænauit impetus. Ait Psalm. 92. *Eleuauerunt flumina fluctus suos à voce aquarum multarum. Mirabiles elationes maris, mirabilis in altis Dominus.* Et quid connexionis habet, quòd elationes maris mirabiles sint, & quòd Dominus sit in altis mirabilis? Nunquid Dei altitudo comparatur cum maris elationibus? Absit; in elatione maris, eius exprimitur furor; eum fluctus eius ingenti fremitu eleuantur, vt absorbeant nauigantes. Cuius furori sedando vnus Deus oppo-

Psalm. 92.

nitur, qui in altis habitat, vbi enim à nobis Deus sublimatur, altiorique honore extollitur, non est, cur timeamus furentes impetus aquarum, ipsæ enim maris elationes abeunt in tranquillitatem. Hoc cura Christiane, vt Deus in sublimi honore tibi sit, & furentes mundi rabies videbis ante te pa-
D. Aug. catas. Ait D. Aug. ibi: *Suspendatur fluctus, quantum volunt; fremat mare, quantum vult, mirabiles quidem suspensura maris, mirabiles minæ, mirabiles persecutiones. Sed vide, quid sequitur: Mirabilis in excelsis Dominus. Compescat se ergo mare, & aliquando tranquilletur, detur pax Christianis.* Possunt fremere, & furere fluctus feri maris, vsque dum Deus in excelsis appareat; cum primum autē facis, quòd è sublimiori honore Deus videatur, se malorum fluctus compescunt, & abeunt in tranquil-
Matth. 28. litatem. Matth. 28. fœminæ à sepulchro recedentes agnouerunt Iesum iam mortis victorem. *Illæ autem accesserunt, & tenuerunt pedes eius, & adorauerunt eum. Tunc ait illis Iesus, Nolite timere*, &c. Et quidem nunquam malorum inundatio rabidiùs fremebat in omnes Christi asseclas; vbi autem hæ se Iesu submittunt, eiusque pedes tenentes adorant, iubentur esse sine metu. Non ita fœlix inuenta est Magdalena, quæ inter lachrymas, & lamenta rediuiuum Iesum agnoscere meruit; sed vbi agno-
Ioann. 20. uit, statim audit ex illo Ioann. 20. *Noli me tangere, nondum enim ascendi ad patrem meum.* Ab illis, & teneri, & contrectari patitur Iesus, omnesque illis adimit metus hostium furentium, & tempestatum ingruentium; hanc autem à tactu repellit, nullumque illi verbum facit de metu auferendo. Et cur illas admittit, & securas reddit malorum ingruentium, hanc repellit? Ab illis maximè exaltabatur, & adorabatur vt Deus; ab hac deprimebatur, vt ostendunt illa verba, *Nondum enim ascendi ad patrem meum*, nimirum in animo illius, nullam enim illa diuinitatis ascensionem, exaltationem medita-
D. Ambr. batur in eo. Ait D. Ambros. ibi serm. 2. *Vide ne forte ad obiurgationem Magdalenæ vox ista pertineat: Noli me tangere, nondum enim ascendi ad patrem meum. Nondum, inquit, ascendi ad patrem, hoc est, tibi nondum ascendi, quia apud fidem tuam adhuc detineor in sepulchro. Quantum in te est, adhuc humilibus immoror, adhuc inhæreo terrenis: quia nondum me fides tua eleuauit in cœlum. Quisquis igitur vult contingere Dominum saluatorem, prius illum debet fide sua ad dexteram diuinitatis imponere, & collocare in cœlestibus.* Tunc non repulsam pateris à Deo, sed admitteris, & iuberis esse sine metu, cum obsequiosa fide tua illum in sublimi locas, constituis in cœlorum excelsis. Quid enim timeat, qui honorificis obsequiis curat exaltare Deum, illumque à sublimibus ostendere? Ille timeat repulsam, & multam malorum congeriem, qui Deum deiicit, & humi sinit repere. Verissimum est illud 1.
1. Reg. 2. Reg. 2. *Quicumque honorificauerit me, glorificabo eum; qui contemnunt me, erunt ignobiles.* Quencumque honorem tribueris Deo exaltans illum, accipis in triumphis, in gloriis mille. Siue vt legit D.
D. Hieron. Hieron. epist. ad Celantiam: *Qui honorificat me, honorificabo eum; qui autem pro nihilo me habent, ad nihilum redigentur.* Quod dederis Deo, ipse reddit tibi; si honorem, & exaltationem dederis, & ipse tecum faciet similiter. Si autem illum deieceris, exi-
Malac. 2. nanieris, væ tibi, etiam ibis in nihilum. Ait Malach. cap. 2. *Si nolueritis ponere super cor, vt detis gloriam nomini meo, ait Dominus exercituum; mittam in vos egestatem, & maledicam benedictionibus vestris, & maledicam illis, quoniam non posuistis super cor. Ecce ego proijciam vobis brachium, & dispergam super vultum vestrum stercus solemnitatum vestrarum, & assumet vos secum.* Hæc vltima Græcè leguntur: *Et suspiciam vos in id ipsum.* Circa quæ D. Cyril. Cyr. Alex.
Alex. ait: *Quoniam ipsi dedecorant altare, ideo Deus dicit: dispergam super vultum vestrum stercus, velut par pari referens. Qui enim contemnit me, contemnetur. Suscipiam itaque vos in id ipsum. Hoc est, in hoc ipso superior fiam, & impios redarguam.* Par pari respondet Deus, refertque sibi honorantibus se, siue contemnentibus; quidquid honoris detraxeris Deo, detrahetur tibi; quod illi, vel eius sacris abiectionis intuleris, tibi inferetur similiter. Pro quo lepidissimum est, id, quod refert Theodor. lib. 3. Histor. cap. 18. Erant tunc res Christianorum in magno discrimine, propter impetum furoris, quo Iulianus Apostata curabat perdere omnes. Conuenerant, & Christianus magister ludi, & Libanius sophista impius. Hic ridebat Iesum, ille extollebat. Quid tunc? Ait Theodor. *Libanius cum* Theodor.
impius esset, expectaretque victoriam, & minas Iuliani ante oculos mentis statueret; à ludi magistro, quò nostra religioni quasi per iocum irrideret, sciscitatur, quid rerum gerat fabri filius. Qui diuina completus gratia, prædixit, quod erat paulo post euenturum. Nam huius, inquit, vniuersitatis opifex Deus, quem tu per risum fabri filium nominas, loculum fabricatur. Neque certè multi dies præterierunt, cum nuntius allatus est de scelerati illius morte, qui in loculo reconditus, & ad sepulchrum elatus, se frustra minas iactasse declarauit, ex qua vna re Dei gloria fuit magnopere illustrata. Expende illud: *Loculum fabricatur:* & fallar, si quod lepidius, & sapientius responsum excogitaueris. Quærebat impius Libanius de fabri filij occupatione inter minas Iuliani Imperatoris; nec volebat aliquid altius suspicari in Iesu, quàm in filio fabri. At deiicientibus Deum vsque ad fabrilis officij dedecus, quid Deus citius faciet, quàm loculum, quàm feretrum, quo ad sepulchra ducantur? Sanè ad fabrum pertinet loculos mortuorum construere; si Deum non pluris æstimas, quàm vilem fabrum, ipse iuxta vilem tuum conceptum respondebit, loculos tibi fabricando. Sic nobilis Christianus impiis respondendo, & Deum exaltando, crudelissimi Apostatæ morte vidit res Christianorum ire in fœlicitatē. Vt enim perit, qui Deum deiicit; sic mirabilia experitur, qui Deum, quantum est ex se, superexaltat. Dubia adhuc in fide Magdalena, tota effusa in lachrymas Iesum præ oculis habet, & non agnoscit, sed putat eum hortulanum. Ait Ioann. 20. *Illa existi-* Ioann. 20.
mans, quia hortulanus esset, dicit ei: Domine, si tu sustulisti eum, dicito mihi, vbi posuisti eum: & ego eum tollam. Dicit ei Iesus, Maria. Conuersa illa, dicit ei Rabboni, &c. Dubia in fide resurrectionis, & hortulanum Iesum reputans, nihilominus obtinet eius reuelationem. Et vnde, quæ imperfecta tunc erat, deuenit in tantum bonum, vt fugata ignorantia Dominum rediuiuum agnosceret? Expende eius verba dicentis: *Domine, si tu sustulisti eum*, &c. Præ ignorantia hortulanum putabat, præ affectu Dominum vocat, cum honoratissimis verbis toto affectu prolatis extollens, & ideo tantum obtinuit bonum. Ait ibi D. Cyril. Alexan. *Quoniam Chri-* Cyr. Alex.
stum semper Dominum appellaret, & feruentem erga ipsum amorem hoc modo ostenderet, propterea etiam ipsum videre digna indicata est. Quid non non obtineat honor exhibitus Domino?

§. XVII.

§. XVII.

Fœlix ille, cui obsequia Deo exhibenda honori sunt, non oneri.

NOn antea aquæ refugiunt, quàm Sacerdotes portantes arcam, & populum præcedentes, ipsius fluminis intrant terminos. Quippe ait; *Sacerdotes, qui portabant arcam fœderis, præcedebant ante eum. Ingressisque eis Iordanem, pedibus eorum in parte aquæ tinctis, steterunt aquæ*, &c. Ecce tibi vt Sacerdotes portantes arcam fœderis mediis fluctuum discriminibus viam securam, & fœlicitatis plenam inueniunt. Et vnde sic discrimina cedunt, fœlicitasque applaudit Sacerdotibus portantibus arcam fœderis? Etiam si Sacerdotes essent, altiusque munus haberent, tamen non oneri, sed honori, decorique maximo arcam portare ducebant, quo nihil non fœlix in via illa reperiebant. Sapienter ait August. lib. 2. mirabil. sacræ scripturæ cap. 1. *Cum arca testamenti onere decorati, reliquam plebem præcedentes Sacerdotes, primas vndas ingrederentur; ab illo loco, vbi steterunt, vsque ad mare omnis fluminis alueus aquis confestim nudatus*, &c. Expende tanti miraculi, tantæque fœlicitatis moralem causam, nimirum: *arca onere decorati*: non dedecus putabant, se arcæ oneri subiicere, non sub onere gemebant; sed quod onus alij putarent, ipsi putabant decus, quo non miror, quod fugientibus fluctibus, siccatâ viâ tot mirabilia experirentur. Video duos primos fratres portantes munera Deo, Abel agnum Deo offerendum portat, Cain portabat de frugibus terræ. Dominus autem Genes. 4. *Respexit ad Abel, & ad munera eius, ad Cain autem non respexit.* Itaque Abel felicissimè munera portat Deo, Cain infœlicissimè, vt qui inde in innumeras calamitates deueniat. Et cur Cain in portandis muneribus Deo in tot infœlicitates deuenit? Miser donum exhibendum Deo putabat onus laboriosum, & quasi mulctam affligentem, decorantemque ducebat, ne miremur, quòd inde tot calamitates orirentur. Ait D. Basil. Sel. orat. 4. *Cainus sacrificationem mulctæ loco ducens, reiectaneis sacrificijs honorem detulit honorato, adultera mente cauponans pretium.* Expende principium totius infœlicitatis in Caino, nimirum: *Sacrificationem mulctæ loco ducens*; vt mulctæ acerbitatem, & dedecus subire alij solent; sic ipse portabat dona Deo exhibenda; non honori, sed oneri, & oneri infami, quale est illud, quo rei mulctantur, tribuebat miser sacrificium, quod Deo exhibebat, & quid mirum pereat, qui sic pænali oneri tribuit; quod Deo litat; qui autem triumphali honori ducit, quod Deo exhibet seruitium, is fœlicissimam agat vitam? Vide Genes. 20. vt Abraham litaturus filium ascendit montem ferens in manu ferrum, & ignem, aram struit, filium desuper ligat, gladium stringit feriturus, sed voce Angeli impeditur, qui aiebat, *Ne extendas manum super puerum.* Quid fœlicius patri, quàm quòd viuat vnicus filius? Sed vnde ad hanc fœlicitatem peruenit bonus senex? Sanè sic ibat portans ignem, & ferrum feriendo filio iuxta Dei præceptum, quasi inde triumphalem honorem reportaturus. Ait Diuus Zeno lib. 1. *In tantis filij casibus lætatur, & gaudet Abraham, & se Dominum promeruisse triumphat. Accepit tam præmia, quæ mereretur diuina:: vt non postulans misericordiam mereretur.* Dum ingens mæroris pondus, lætitiæ, & triumphali honori pro Deo tribuit, quam non petit fœlicitatem ex Deo solicitat.

D. Aug.

Genes. 4.

Basil. Sel.

Genes. 20.

D. Zen.

§. XVIII.

Nulla est repletio, aut saturatio, nisi quæ venit à messe cœlestis, viuificique panis.

NOn dissimulabo id, quod attentissimè notat textus de Iordane in præsenti, aiens: *Iordanis autem ripas aluei sui tempore messis impleuerat.* Ad ostentationem miraculi sufficiebat dicere, quod tunc temporis impleuerat ripas aluei sui, quando populus transiturus instabat. Cur maluit illud adiicere, nimirum, *tempore messis?* An vt aduentantis populi tempus ostenderet? Sed id satius ostenderetur, vbi populi progressus, & accessus ad Iordanem explicabatur. Cur ergo vsque tunc messis tempus explicare distulit, cum Iordanis repletionem explicaret? Voluit textus sacer exprimere, vt illa repletio Iordanis non fuerit tunc casualis, quæ frequens erat, & ordinaria quotannis, cum segetes frumenti ad messem albicabant. Vt hinc tu animum eleuares ad veram cordis humani repletionem meditandam, quæ verè venit à cœlestis diuinissimique panis. Magdalena tertio post Christi mortem die, eius vel defuncti conspectum esuriens pergit ad monumentum; non inuenit sanctissimum cadauer, & tota effunditur in lachrymas. Semel, & bis aspicit, & non inueniens, quem esuriebat, habenas laxat ploratui. Sed adsunt illi duo Angeli in albis, qui eius lachrymas abstergant; dicit enim Ioann. 20. *Vidit duos Angelos in albis, sedentes, vnum ad caput, vnum ad pedes, vbi positum erat corpus Iesu. Dicunt ei illi: Mulier quid ploras?* Vnum Iesum defunctum quærebat, hunc esuriebat, & inuenit duos Angelos fulgentibus vestibus amictos, præstanti specie decoratos, qui illam nituntur consolari. Quid amplius concupiscis Maria? Quærebas corpus Christi magni consilij Angeli, inuenis duos Angelos? Quærebas mortuum, inuenis viuos? Nonne contenta eris? Nonne esuries tua, & desiderium tuum in iis cessabit? Absit, non ab Angelis, non à creatura aliqua, sed à solo cœlesti pane Iesu humanus animus impletur, & quiescit satur. Hinc pulchrè Origen. hom. vlt. in diuers. *Noli, quæso, dulcis magister Magdalenæ vltra protrahere desiderium, quia ecce iam triduo sustinet te, nec habet quid manducet, nec habet vnde satiet animam suam esurientem, nisi te manifestando, porrigas illi panem corporis tui; & de fragmentis tui repleas cophinum cordis sui.* Et quidem licet Angeli adsint, licèt vniuersæ creaturæ præsto sint, non habet cor humanum, quid manducet ad saturitatem. Vnus est cœlestis panis, vnus est Iesus, qui possit implere humani cordis vacuitatem. Ioann. 6. post miraculum quinque panum enarratum, ait: *Vt autem impleti sunt, dixit discipulis suis: Colligite, quæ superauerunt fragmenta, ne pereant. Collegerunt ergo, & impleuerunt duodecim cophinos.* Ecce tibi, & comedentes implentur, & cophini implentur; nec tot impletiones intelligi possent, nisi inibi cœlestis panis Iesu interesset. Ait enim D. Cyril. Alex. *Discubuerunt ergo Domini iussu turba, quibus benedicti panes discipulorum ministerio appositi sunt; omnibusque iam saturis, duodecim cophini ex fragmentis implentur. Quid igitur hic intelligimus? Conuiuij princeps fidelium Christus est*, &c. Et quidem vbi & comedentium ex

Ioann. 20.

Origen.

Ioann. 6.

Cyr. Alex.

primitur salubritas, & cophinorum impletio, non poterat non ibi Christus intelligi, de cuius superabundantia venit vniuersa humani cordis impletio. Chananæa mulier petens filiæ sanitatem à Iesu, dicebat illi Matth. 15. *Etiam Domine, nam & catelli edunt de micis, quæ cadunt de mensa Domini sui.* Cui statim respondit Dominus: *O mulier, magna est fides tua!* Sed vnde magna erat fides Chananææ petentis micas ex mensa Iesu? Quòd sancti Latronis fides magna dicatur, non miror, petebat enim regnum de manu Crucifixi. Et quis regnum odoraretur in Crucifixo, nisi magna, & acutissima fides? Atmicæ, vel de pauperis homuncionis mensa expectari potuissent. Vnde ergo commendatur magnitudo fidei Chananeæ petentis de Iesu mensa, vel micas? Equidem egens mulier virtute Dæmonum expultrice, & petens solas micas de mensa Iesu, credebat non posse venire illis micas, quin simul vniuersas vacuitates exundantibus implerent beneficiis. Quò spectans D. Ambros. lib. 17. in Luc. 15. ait: *O mulier magna est fides tua! O vberes micæ, quæ repellitis ieiunium sempiternum, quæ colligentem pauperem æternis expletis alimentis.* Vel cum mica diuinissimi illius panis, non potest ex se non venire ingens plenitudo, quæ repleat vacuos humanæ indigentiæ limites. Aiebat Paul. ad Galat. 4. *Vbi venit plenitudo temporis, misit Deus filium suum.* Expende quando veniebat plenitudo, quando affluentium bonorum impetus implebat humanæ indigentiæ ripas, nimirum quando mittebatur, & metebatur panis cœlestis in horrea mundi. Ex quo ait D. Bernard. serm. 16. in Cantic. *Non venit vacuè, qui non venit vacuus. Nam quomodo vacuus, in quo habitauit plenitudo? Neque ei datus est ad mensuram spiritus. Denique & venit in plenitudine temporis, plenum proinde venire se indicans. Bene plenum, quem vnxit pater oleo lætitiæ præ participibus suis; & de plenitudine eius omnes accepimus.* Sic semper de Iesu consortio plenitudo apparet, qua esurientes bonis repleamur.

Matth. 15.

Ambr.

Ad Gal. 4.

D. Ber.

§. XIX.

Durissima Deo subdita faciunt vniuersa alia in eius obsequium venire. Vbi de D. Paulo, D. August. & D. Ignatio.

Mirabat, quòd ad ingressum sacerdotum arcam portantium aquæ cursum suum amitterent, & contra naturam vel starent, vel retrorsum irent, vt ait textus: *Steterunt aquæ descendentes in loco vno, & instar montis intumescentes.* Sed quid mirum quòd aquæ stent ad præsentiam Dei in arca fœderis ostensa? Numer. 2. *Moyses percutiens virga bis silicem, egressæ sunt aquæ largissimæ.* Durissimus silex, & siccissimus ad ictum virgæ, oblitus naturæ suæ, aquas euomuit; cur & aquæ præsentiam arcæ non etiam suæ obliuiscantur naturæ? Ex quo enim durissimæ naturæ Deo subduntur, non mirum est, quòd cætera omnia trahant in Dei seruitium. Quò spectabis Psaltes 113. aiebat: *Quid est tibi mare, quod fugisti: & tu Iordanis, quia conuersus es retrorsum? Montes exultastis sicut arietes, & colles sicut agni ouium? A facie Domini mota est terra, à facie Dei Iacob. Qui conuertit petram in stagna aquarum, & rupem in fontes aquarum.* Expende interrogationem, & responsum: interrogat ex mari, & ex Iordane, cur fugerint à conspectu arcæ? Cur consuetum naturæ cursum reliquerint?

Num. 2.

Psal. 113.

Et statim illorum nomine respondens, fugæ causam insinuat, nimirum præsentiam illius Dei, cui & petræ, & rupes seruierunt effundentes aquam contra naturam. Et quando durissima saxa, silices ipsi Deo contra propriam naturam famulantur, cur & flumina, & alia blandiora simile Deo obsequium non præstabunt? Ex quo aiebat in præsenti D. Chrysost. *Quamnam, quæso, veniam consequentur, qui sunt duri, & non facile cedunt, cum & petra, & rupes, quæ est dura, & resistens, cedit iussui Domini; homo autem qui est ratione ornatus, & omnibus mansuetior, illis euadit durior?* Sic saxa, sic lapides Deo parentes cætera blandiora in simile trahunt, vt piaculum sit, quòd vbi lapides, rupesque Deo cedunt, non etiam cedant alia, & homo rebellis inueniatur. Est sanè maxima vis, in eo quòd rupes Deo cedunt, vt homo simile faciat. Monebat Paulus Corinthios epist. 2. cap. 3. *Manifestati, quòd epistola estis Christi, ministrata à nobis, & scripta non atramento, sed spiritu Dei viui: non in tabulis lapideis, sed in tabulis cordis carnalibus.* Sub Moyse quæ legis diuinæ erant scribebantur duabus lapideis tabulis; vt res ad Christum adducta est, iam non in lapide, sed in corde hominis melius, & firmius scribebantur. Et quando hoc certum est, quod Dei digito operante, melius, & firmius scribitur lex diuina in cordibus humanis, cur placuit Deo illam prius scribere lapideis tabulis? Equidem non paruam inde crediderim vim ministrari hominibus recepturis legem in corde, quando illam videbant prius receptam in lapide. Vbi enim vel lapis cedit legi; cur & homo firmius non adhæreat eidem legi diuinæ obseruandæ? At D. Orientius in Carmine:

Chrysost.

2. Cor. 3.

Orientius.

Nam primumque antum veteri sub lege memento,
Quæ dudum in solidis scripta fuit tabulis,
Quod nunc per Dominum renouat data gratia Christum,
Atque Euangelij vox veneranda sonat:
Vt quod saxa prius, modò pectora nostra tenerent,
Esset & vberior bis reperta fides.

Quid pulchrius? Præceptum de Deo amando prius fuit insculptum in marmore, deinde cordibus scriptum carnis. Et cur prius in marmore? Ait sapienter Orientius: *Vt quod saxa prius, modò pectora nostra tenerent*; quod enim pectus non adhæreseat legi, quam prius vel marmor retinuit? Vidisti Pauli saxeum animum, lapideam mentem Augustini ad Dei vocem tenerescere, & sese Deo subdere, cur & tu non facies similia? Pactus fuit parens meus Ignatius cum doctore quodam, quòd se Deo dederet, si inferior esset in calculorum ludo. Risit Doctor, & quia præstantissimus in illo ludo, quasi per iocum annuit. Sed ô res mira! Quos nunquam nouerat Ignatius, accipit calculos, eaque dexteritate mouet; vt præstantissimus ludi magister prorsus cederet digito diuino. Et cur præstantissimus Doctor è re adeo ludicra, ad Deum currit? Vel cur Ignatius calculorum motionem assumit, vt moueat Doctorem in Dei seruitium? Equidem vbi ossei calculi cernuntur parere virtuti diuinæ, meritò inde rapitur cor hominis, vt Deo etiam se subdat. Aiebat Iob cap. 19. *Quis mihi tribuat, vt scribantur sermones mei? Quis mihi det vt exarentur in libro stylo ferreo, & plũbi lamina, vel celte sculpantur in silice?* Longè alia mens erat Psaltis, qui Psal. 36 ait de viro iusto: *Os iusti meditabitur sapientiam, & lingua eius loquetur iudicium. Lex Dei eius in corde ipsius, & non supplantabuntur gressus eius:* Iob optabat, verba de diuina lege, de sacris mysteriis scribi in silice, vel

Ibid.

Iob 19.

Psalm. 36.

vel in plumbea lamina, iustus autem in corde legem illam vtilius scribebat. Et cur Iob non magis amat sapientiæ verba in cordibus scribi? Cur placuit illi, quod magis scriberentur in silice? An quia magis amabat illa in lapide videre, quàm in corde? Absit, iustus erat Iob, qui ardentissimè cupiebat in cordibus scribi verba vitæ; sed vt hoc fieret, amabat prius illa insculpi lapidibus, *vt quod saxa prius, modo pectora nostra tenerent*. Hinc Moyses Exodi 7. aquas vertit in sanguinem, lapides grandinis è cælo traxit, & cætera omnia elementa transmutabat. Et cur acturus cum hominibus
D.Basil. priùs cum elementis agit? Ait D.Basil. Sel orat 25. *Totius naturæ legibus vim affert, quo mores euellat improbos*. Euellere à suis prius naturas insensibiles tentabat, quo humanæ mentes à prauitate euellantur.

Iosue 3. Quæ autem inferiores erant, in Mare solitudinis (quod nunc vocatur mortuum) descenderunt, vsquequo omnino deficerent. Populus autem incedebat contra Iericho: & Sacerdotes, qui portabant arcam fœderis Domini, stabant super siccam humum in medio Iordanis accincti, omnisque populus per arentem alueum transibat.

§. XX.

Vbi Christus, omnia ibi suppetunt, defectus ibi nullus.

VIde ad conspectum arcæ, vt Iordanis aquæ diuiduntur; superiores enim stant, inferiores verò ad mare currunt, vsque dum penitus deficerent: sic enim ait: *Quæ autem inferiores erant, in mare solitudinis descenderunt, vsquequo omnino deficerent*. Stant superiores, deficiunt inferiores, & aret alueus fluminis, & hoc ad præsentiam arcæ fœderis diuini. Sed maior arcâ Iesus Iordanem
Matth.4. intrat, Matth. 4. *Tunc venit Iesus è Galilæa in Iordanem ad Ioannem, vt baptizaretur ab eo*. Nec Iordanis stat, nec eius aquæ deficiunt, sed pleno amne percurrunt. Et cur, quæ ad conspectum arcæ deficiunt, conspecto Iesu non deficiunt aquæ, sed af-
D.Cypr. fluunt? Ait D.Cyprianus ser. de Baptis. Christi: *Baptizatur Christus, nec vltra Iordanis retrorsum conuertitur; aruerunt vnctiones Iudaicæ, caremoniæ putruerunt, perpetuo lapsu baptismi gratia emanat ad posteros, nec vlla vetustate siccatur*. Ne mireris, quod sub arca veteris testamenti stupeant affluentiæ gratiarum, bonorum influxus appareant siccati. Vnus est Iesus, qui fontes indefectibiles parat, sub quo cœlestis roris decursus quotidiana innouatione instauratur. Ingentia licet flumina bonorum à Moyse tibi affluant, de creaturarum ad te manibus proficiscantur, arescent tandem vel in mare mortuum dilapsæ. Quos tibi parat Iesus latices, quos propinat fontes gratiarum, nesciunt arescere, sed crescentibus in dies fluctibus nouerunt exundare.
August. Quam verè dicebat D. Augustin. in lib. confessionum: *Da mihi te Deus meus, redde te mihi. En amo te, & si parum est, amem validius, hoc tantum scio, quia male mihi est, præter te, non solum extra me, sed & in me ipso, & omnis mihi copia, quæ Deus meus non est, egestas est*. Ride copiam, ride affluentiam, quæ Deus non est, quæ Iesus non est; sanè egestas est, inopia est. Cum solo Iesu venit copia, quæ nescit arescere, quæ nullum admittit defectum. Cur ergo non dicam Iesu meo, quæ Francorum Regi Chilperico dixit Venantius Fortun. Venant.
lib. 11. Carm.

Fortior efficeris per multa pericula Princeps,
Ac per sudores dona quietis habes.
Nil dolet amissum te Rege superstite mundus,
Cui se seruarunt debita regna gradu.

Dum enim adsit Iesus, nil dolet amissum mundus, cum omnia nobis sub Iesu affluant. Maria vbi Christi in se operationem sensit Luc. 1. sic inter alia cecinit: *Esurientes impleuit bonis, & diuites dimisit inanes*. Et vndè impleuit? Ex solo Iesu dato, quo præsente nihil poterat desiderari. Ait Diu. Greg. Thaumat. ser. 2. de Annunt. *Humiles, qui ex gentibus populi exaltati sunt, quoniam diuinæ cognitionis famem ostendentes diuinum verbum sicut Chananæa micas deprecabantur, & propterea diuinorum mysteriorum repleti sunt diuitiis. Nam vniuersorum diuinorum bonorum sortem, qui ex Virgine natus est Christus Deus noster, in gentes transtulit*. Vbi Iesus ex Maria apparuit, nihil iam permisit gentibus desiderare; sed fecit, vt omnibus bonis affluant. Memini primum illud Iesu facinus in aquis etiam factum, quando nuptiis deficiebat vinum. De quo ait Ioan. cap. 2. *Erant autem ibi lapideæ hydriæ sex positæ secundùm purificationem Iudæorum, capientes singulæ metretas binas, vel ternas. Dixit eis Iesus, implete hydrias aqua. Et impleuerunt eas vsque ad summum. Et dixit eis Iesus: Haurite nunc, & ferte Architriclino Et tulerunt. Vt autem gustauit Architriclinus aquam vino factam*, &c. In quo miraculo duo consideranda veniunt, & quæ offerebant hydriæ positæ iuxta consuetudinem, & purificationem Iudæorum conuiuis, & quæ propinabat Iesus affectis suis. Equidem ab hydriis hauriebatur vinū ex aqua factum, quod vt hauriebatur, simul consumebatur; à Iesu poculum propinabatur suis, quod defectum nescirent. Nesciunt enim arescere quæ à Iesu in suos veniunt gratiarum flumina. Pulchrè ait D. Amb. ser. 2. de Epiph. *Audeo dicere illas hydrias non solum illis conuiuio, sed vniuerso mundo pretiosam illam ministrare substantiam, nisi quod nobis melius administrant. Constat enim ex ipsis vasculis illos hausisse ebrietatem, nos haurire iustitiam: Illos percepisse vini poculum, nos calicem salutis accipere, & si dici fas est, apud illos pertransisse, quod biberant, apud nos verò permanere, quod sumpsimus*. Quid diuinius? Illæ ipsæ hydriæ dabant conuiuis pocula, & similia parabant Christiano mundo. Ad præsentes conuiuas hauriebatur inde vinum, quod tandem deficeret, ad Christianos parabatur gratia, quæ semper afflueret. Quod illis datum est, omnino transiit, & aruit; quod nobis propinatum est, adhuc manet, & nunquam deficiet. Vnde hoc? Erant hydriæ positæ iuxta purificationem Iudæorum; ne miremur, quod deficeret, quod inde poterant Iudæi accipere. Nil enim in iis durabile, sicut nil durabile in creaturis. Operabatur tamen ibi virtus Christi, nequid possit inde Christianis deficere. Apud eos qui spectant creaturas, transit omne, quod accipiunt. Apud nos qui spectamus Christum, & affluit, & manet, quod sumimus, nihilque superstite Iesu dolemus amissum.

Luc. 1. Greg. Th. Ioan. 2. D.Amb.

***

§. XXI.

Maior virtus ostenditur in continendis hominibus, ne exorbitent, quàm in retinendis fluminibus.

STante arca Dei in Iordane steterunt superiores aquæ & inferiores defecerunt, interea autem populus ordinatissimè procedebat versus Iericho. sic enim dicit: *Quæ autem inferiores erant, in mare solitudinis descenderunt, vsquequo omnino deficerent. Populus autem incedebat contra Iericho*, &c. cum fluminis alueus siccus aridusque mansisset per longissimum spatium, quod erat vsque ad mare solitudinis, per quod dispersi populares poterant per varias partes transire; ordinem tamen procedendi non deseruerunt, sed totus quantus erat populus adunatus bono ordine, sub signis, certo, determinatoque spatio versus Iericho proficiscebatur, quin vnus exorbitaret à via. Quod Serarius noster q. 12. in præsenti tribuit prudentiæ optimi ducis Iesu Naue. Valuerunt sanè Sacerdotes portantes arcam detinere Iordanis impetum; at continere tantam populi multitudinem nobilium, ignobilium, senum, iuuenum, fœminarum, puerorum, ne exorbitent à certa via, id valuit Iosue vnus. Et quantæ virtutis res hæc erat? Planè maioris virtutis res est, quod populi contineantur ab errore; quàm si impetum præcipitis fluminis retinere possis. Quò spectans D. Basil. Sel. orat. 35. (Basil. Sel.) aiebat de Iesu: *Nec enim petulitanti corpori Christus opem ferebat, animam verò negligebat naufragium facientem, sed contra potius. Nam quo vehementiores sunt animæ passiones, tanto maiorem ad curationem solicitudinem afferebant.* Vt vehementiores sunt passiones animi, sic maiori indigent vi, vt sistantur. Matth. 4. venit Iesus ad Iordanem, nec (Matth. 4.) diuisæ sunt aquæ Iordanis ad eius præsentiam, sed ait text. *Baptizatus autem Iesus ascendit de aqua, & ecce aperti sunt ei cœli*, &c. Non equidem illi aperta est aqua Iordanis, nec fluctus retrocesserunt, vt ad præsentiam arcæ factum est. Et cur Domine non facis, quòd aquæ tuam fugiant præsentiam, , quæ præsentiam arcæ fugerunt? Maius quid operatur Iesus in aquis, faciens nimirum, non quòd aquæ, sed quòd hominum errores cedant. Ait enim S. Ambros. ser. 4. de Epiph. (Ambr.) *Puto esse multo mirabilius, quod Domino Iesu ibi posito factum est. Ante enim retrorsum aquæ conuersa erãt, modò retrorsum peccata conuersa sunt. Et sicut tunc impetus fluminis alueum sui cursus perdidit: ita & nunc impetus peccatorum dominium sui erroris amisit.* Nemo dubitabit facilius esse cursum retinere labentium fluminum; quàm errorum, peccatorumque cursum mutare posse in genere hominum. Non enim rapidius voluuntur flumina in mare, quàm hominum vita præcipitatur in peccata, in vitia. Maius ergo facit, qui peccata, & errores tollit in hominum multitudine, quàm qui cursum eripit fluminibus, Ioan. cap. 2. vt nuptiarum indi- (Ioan. 2.) gentiæ Dominus subueniret, iussit aquis impleri sex hydrias, quas statim conuertit in meracissimum vinum. Quid tunc? *Hoc fecit initium signorum Iesus in Cana Galilææ, & manifestauit gloriam suam, & crediderunt in eum discipuli eius.* Ecce duo ibi facta à Iesu, & aquam mutauit in vinum, & fecit, quòd crederent discipuli. Vtrum horum maius fuit? Ait D. Amb. ser. 2. de Epiph. (Ambr.) *Hoc dignum est credere Dominum operari voluisse, vt per hoc terrenum signum, futurum iam tunc à sapientibus cœleste mysterium videretur. Nam si mirabile est, quæ defecerant conuiuis vina supplesse, quanto est mirabilius vitam, quæ est exhausta, hominibus reparasse? Et si gloriosum est aquam in vinum mutare, quanto est gloriosius peccata in iustitiam commutare, & mores potius temperare, quam pocula?* Sanè hoc ad præstantiorem virtutem Iesu pertinet, quòd peccata tollantur, quòd errores mutentur, quòd mores hominum temperentur. Quando videris hominem sicut aquam effusum in vitia, qui retrocedit, & viuidissimo Dei fonti, à quo venit, nititur remeare; tunc mirare Iesu virtutem in eo valentiorem, quàm si retrorsum ire faciat impetum Iordanis. Quando senseris hominum multitudinem, sic temperatè viuere; vt nihil insipidum, erronéumve faciant, tunc Iesu age gratias, qui in hoc mirabilior est, quàm si aquam in vina mutaret. Hinc sapienter D. Zeno lib. 3. ser. 24. de mysterio (D. Zen.) sacri baptismatis ait: *O magna potestas, magna pietas, magna pietas iudicis nostri, à quo vniuersi generis peccatores, vt possint beatè viuere, puniri festinant. Descendit quippe gladius pius in viscera peccatoris, & vno eodemque ictu, incolumi corporis manente materia, interfecit hominem veterem: creat nouum, sacri gurgitis elemento sepelit.* Hoc ad magnam pertinet Iesu potestatem, quòd non tam aquæ diuidantur, quàm peccata in aquis agnoscantur perite. Matth. 11. dicit Iesus discipulis (Matt. 11.) Ioannis: *Euntes renuntiante Ioanni, quæ audistis, & vidistis. Cæci vident, claudi ambulant, leprosi mundantur, surdi audiunt, mortui resurgunt*, &c. Quid hæc ad Ioannem? Ille sciscitabatur de aduentu Messiæ, vt eius notitiam, & fidem suis persuadeat. Et discipulorum fidem procuranti obiicit Iesus tota à se facta mirabilia, vt ex minoribus illos ad maiora trahat, quæ consistunt in tollenda mentis infirmitate. Ait D. Basil. orat. 25. (Basil.) *Miraculorum vi quasi manducit animos ad Dei cognitionem. Inde factum est, vt paralysi membra deuictus, viam ad cognitionem nactus sit curationem. Inde factum, vt mortuus exultaret, doctus deuictam esse mortem. Inde factum, vt plorans peccator, & eum recognoscens, qui tollit peccatum mundi, & animi pondus abieceris. Aperiebant itaque viam ad maiora, miracula.* Aperiebant miracula viam ad maiora, quando persuadebant Deo hærere; & mundo, peccatisque renuntiare.

§. XXII.

A baptismi aquis superiores sumus hostibus.

DIuisis Iordanis aquis, transit populus contra Iericho, nullum hostium pauens incursum. Ait enim: *Populus autem incedebat contra Iericho*, &c. Nec hostium occurrentium ibi mentio fit vlla: quando nihil sit bellatoribus communius, quàm occurrere exercitibus transmeaturis flumina 1. Machab. 5. (1. Mac. 5.) *Misit Iudas speculari exercitum, & renuntiauerunt ei dicentes, quia conuenerunt ad eum omnes gentes, quæ in circuitu nostro sunt, & exercitus multus nimis, & Arabas conduxerunt in auxilium sibi, & castra posuerunt trans torrentem, parati ad te venire in prælium. Et abijt Iudas obuiam illis*, &c. Vbi audiuit Iudas aduersarios exercitus esse iuxta fluuium paratos transire per illum, non amplius moratus, sed nactus occasionem occurrit transituris: vt enim bene notat Vegetius (Vegetius.) lib. 3.

lib. 3. cap. 7. *Instantes aduersarij ad transitus fluminum, insidias, vel superuentus facere consueuerunt.* Quod bellatoribus consuetissimum, minimè fecerunt Ierichuntini. Et cùm Iericho fuerit ciuitas bellicosissima, & sciret Israëlitas terræ populatores castrametatos esse iuxta flumen Iordanis, paratosque ad transmeandum illud, minimè ad ripas occurrunt, nec vllum hostile commentum opponunt transituris. Nec crediderim id factum fuisse ob languorem cordis gentibus illis immissum; vt enim hic languor non obstitit, quominus reges vicini in bellum contra Israëlitas prodirent; nec obstitisset, quominus Ierichuntini illis in transitu Iordanis occurrerent. Quid ergo mysterij fuit, quod in transitu isto, sic elanguescant Ierichuntini, & sic mollescant, vt nec vllum militem opposuerint transituris? Vt in illo transitu Iordanis figurabatur baptismus, meritò non permisit Dominus hostes mutire, vt ostenderet, quã exeamus ab aquis baptismi & superiores, & terribiles hostibus cunctis. Crede mihi, vbi baptismi fontes affulgent, sic confortaris, vt hostes coram te vel apparere fugiant. Timebat vehementer Achaz duos validissimos Syrorum exercitus contra se venientes, quando minimè illis poterat resistere. Quid tunc? Isaiæ c. 7. dicitur: *Et dixit Dominus ad Isaiam: Egredere in occursum Achaz, tu, & qui relictus est Iasub filius tuus ad extremum aquaeductus piscinæ superioris, in via agri fullonis. Et dices ad eum; Vide vt sileas, noli timere, & cor tuum ne formidet à duabus caudis titionum fumigantium,* &c. Sic duos validissimos exercitus deprimit quasi duo essent titiones fumigantes, statim exsufflandi de mundo. Iubetur ergo rex sic quietus esse, & securus quasi hostes non videat, sed duos titiones pleno fumo. Sed cur, vt hæc quies & securitas detur Achazo, propheta obligatur illi occurrere ad extremum aquæductus piscinæ superioris? Non id otiosum crediderim, sed vt ostenderetur, qui fontes sunt victoriarum, & securitatis in hostes, nimirum fontes baptismi figurati in illa piscina. Ait D. Cyril. Alexand. lib. 1. in Isaiam orat. 4 *Typum Dei repræsentans propheta percommodè affert pollicitationem auxilij in piscina superioris viæ agri fullonis. Figura est piscina salutaris fontis sacri baptismi, quæ nos etiam in viam deducit superiorem, & fullonis, qui sordes nostras detergit, & ab inquinamentis liberat. Firma est ergo hæc pollicitatio,* &c. Vbi sacri fons affulget baptismi, ne mireris, quòd validissimi exercitus disparéant, & reputentur hostilia cornua, quasi titiones vilissimi fumigantes. Vt enim sic putentur exercitus validissimi, & bellicosissimi reges non appareant supra duos titiones vilissimos esse, percommodè id Regi dicitur iuxta superiorem piscinam, in qua adumbratur baptismus, qui facit pollicitationes Dei aduersus hostes firmissimas. Meritò ergo mittitur Isaias sub vmbra baptismi confirmaturus Regem aduersus hostes qui disparéant instar fumi. Vbi enim baptismus est, quis hostis potest subsistere? Ait Luc. c. 4. *Iesus autem plenus Spiritu Sancto regressus est à Iordane, & agebatur à Spiritu in desertum, diebus quadraginta, & tentabatur à Diabolo.* Itaque vbi post baptisma peractum ascendit Iesus ab aqua Iordanis, ad desertum ducitur, vt excipiat, & frangat hostiles impetus Diaboli. Sed cur ad hoc necessum fuit abire à Iordane, desertúmque intrare? Cur non magis in ipsis Iordanis ripis hostem expectauit? Cur relicto Iordane desertum intrauit, vt hostem prouocaret? In ripis Iordanis, vbi baptismi Christiani adumbrabatur gratia, non auderet apparere hostis, ideo quærendus fuit locus, vbi non refugeret hostis appropinquare. Ait enim Christianus Druthmarus in expositione cap. 4. Matt. *Dignum fuit, vt illuc eum suus spiritus duceret, vbi hunc ad tentandum spiritus malignus inueniret.* Exire ille debuit à Iordane, & in desertum ire, vt eum malignus spiritus inueniret, minimè enim posset alioquin inuadere illum.

Isaia 7. — Cyril. Alex. — Luc. 4. — Chrys.

§. XXIII.

A Christi virtute venit, quòd mediis fluctibus tentationum, calcantes ipsas securi accedamus ad patriam.

Ecce veteris testamenti arcæ miraculum, ait textus: *Et sacerdotes, qui portabant arcam fœderis Domini stabant super siccam humum in medio Iordanis accincti, omnisque populus per arentem alueum transibat.* Excussæ sunt prius hinc inde aquæ fluminis, relictaque via sicca, & arida, in qua sacerdotes stabant, & per quam omnis populus transibat. Sed cur non magis placuit Deo populum deducere super aquas? Ioan. c. 6. discipuli tempestate iactati: *Vident Iesum ambulantem super mare, & proximum mari fieri.* Et posset Deus etiam facere, quod alij homines similiter super mare ambularent. Cur ergo maluit fluctus Iordanis excutere, & viam aridam populo parare, per quam vniuersi transeant? Cur non magis illos duxit super aquas? In omnibus iis virtus Christi Iesu spectabatur, per quam habituri erant homines, vt non solum fugatis tentationum fluctibus, sed etiam super ipsos fluctus calcatos peruenirent ad patriam. Sanctus Fructuosus Episcopus Tarraconensis religato ad collum ingenti saxo in flumen rapidissimum præcipitatur, nec mergitur, sed liber, & lætus aquas inambulat. Cuius ab ore hunc depromit hymnum Prudentius lib. de Peristephanon hym. 7.

Iesu cunctipotens, ait,
Haud quaquam tibi gloria
Hæc est insolita, aut noua,
Calcare & fremitum maris
Prona & flumina sistere.
Iordanem quoque nouimus
Fortis vorticibus vagum,
Dum fertur rapido impetu
Ad fontem refluus retro
Confugisse meatibus.
Hæc miracula sunt tua
Virtutis Domine, vt modo
Suspendar, leue prænatans
Summo gurgite fluminis
Cum collo scopulum trahens.

Expende ab illis: *Hæc miracula sunt tua,* &c. quippè antiqua sub lege miracula in eo spectabantur, quòd Iordanis fluctus fugerent, relinquerentque transituris Israëlitis iter aridum. Verùm vbi emicuit specialis virtus Christi, discunt humana corpora nullis ponderibus grauare, quin super aquas inambulent, calcatisque mundi fluctibus tendant securi ad patriam. Quò spectans D. August. lib. de Cantico nouo ait: *Assit nostra tutela Christi gratia, vt læti, & securi ingrediamur sempiternam, ac fœlicissimam patriam. Non metuat anima mare hoc magnum, sæculum scilicet,*

Ioan. 6. — Prudent. — D. August.

cuius fluctus, ac turbines sentimus inimicas saculi potestates. In Deo sperantes multi iam sancti hos fluctus spreuerunt, multi calcauerunt, multi super eius aquas ambulantes securi ad patriam peruenerunt. Facit hoc nobis assistens specialiter Christus, vt non solùm fugatis, sed calcatis mundialium tempestatum fluctibus super ipsam procellam securi ad patriam tendamus. Matth. 14. cum Apostoli periclitarentur in mari: *Quarta vigilia noctis venit ad eos Iesus ambulans super mare::: Respondens autem Petrus dixit, Domine si tu es, iube me venire ad te super aquas. At ille, Veni. Et descendens Petrus de nauicula ambulabat super aquas.* Audit Petrus à Iesu dictum illud, *veni*, nec dubitat in ipsis fluctibus soliditatem inuenire, qua securus pergat super illos. De quo eleganter ait Paschas. ibi: *Non metuit, quod onerosum valde esset humani corporis pondus, & liquida maris vnda solidum non portaret gressum. Qui tantam in Dei verbo fiduciam ceperat, cum ait, veni, vt crederet infidam vestigijs suis tenuitatem subditam, & tanquam terrenam soliditatem esse subiectam.* Vbi vocantem Iesum audiuit, nil metuit à lubrico elemento, sed sic committit plantas liquidis fluctibus, quasi solidissimis terræ itineribus, quasi solidissimis terræ itineribus. Proh ingentem verbi Iesu potestatem! Sic ducit suos per alta maris, per tempestuosos ingruentium tentationum fluctus, quasi per solidissimum firmamentum.

Matth. 14.

Paschas.

§. XXIV.

Humiliatio voluntaria non derogat gloriæ se humiliantis.

STant sacerdotes arcam Dei portantes; dicit enim: *Et sacerdotes, qui portabant arcam fœderis Domini, stabant super siccam humum.* Et notanter vsus est verbo *stabant*, vt ostenderetur non fuisse sacerdotibus res deiectionis, arcæ portatio. Quando enim superior inferioris suscipit munus voluntariè, vt sacerdos Leuitæ; minimè proprio derogat splendori, nec dignitati. Dicebat Ioan. 1. de Filio Dei: *Verbum caro factum est, & habitauit in nobis.* Quanta hæc Verbi diuini humiliatio, quòd subiuit infirmitates carnis? Sed quia voluntariè ad illas venit infirmitates, nihil suæ gloriæ derogauit. Ait D. Cypr. ser. de Baptis. Christi: *Neque iniuria est, sed gratia Dei, si quod maius est minori iungatur: cum inferior natura contumeliam probrumque peccati non contrahat; nec est minoratio maiestatis, prouectio paupertatis, nec altitudinem Dei in aliquo humilitas dispensatoria dehonestat.* Expende ab illis: *Neque est minoratio maiestatis*, &c. Nulla vnquam minoratur maiestas, nulla gloria, eo quòd lubens & gaudens se minoribus adæquet, vt illa promoueat. Nec humilitas, & abiectio, quæ dispensatoriè assumitur, altitudinem nobilitatis dehonestat. Imò vt ait Paul. ad Philipp. 2. de Iesu Domino: *Humiliauit semetipsum vsque ad mortem, mortem autem crucis, propter quod exaltauit illum Dominus*; &c. Ipse ex propria voluntate, nulla vi coactus humiliationem Crucis amplexus est. An inde aliquam minorationem suscepit? Absit, sed inde quo ad nos maximè creuit, & exaltatus est. Vt dicat Euseb. Gallican. hom. 2. de Symbolo: *Humiliauit itaque semetipsum factus obediens vsque ad mortem, vt sublimior appareret, & Angelis, & hominibus inclinata sublimitas.* Nunquam sublimior sublimitas appareret, quàm vbi se inclinare nouit, vt aliis vtilis sit. De hoc plura suprà.

Ioann. 1

D. Cypr.

Ad Phil. 2.

Eu. Gal.

CAPVT VI.

Lapides eriguntur.

TEXTVS HISTORIA.

SVPERATO Iordane, Israëlitarum populus vlteriora eius littora gaudens opplebat, expectabatque sacerdotum portantium arcam progressum, qui adhuc hærebant medio siccati fluminis alueo. Tunc Iosue à Deo doctus validissimos viros seligit, duodecim numero, viribus muneri iniungendo pares; quorum singuli totidem ingentes lapides, de parte illa Iordanis, qua stabant sacerdotes ad ripas, vsque ad Galgala deportarent. Nec minores fecit de terra in medium aluei transferri; vt tam ij, quàm illi, miraculi memoriam ad posteros æternarent. Non diutius hæserunt sacerdotes, sed signo Imperatoris capto, à flumine in littora contendunt, quorum absentiam vt senserunt aquæ, sic præcipitatis fluctibus consuetum cursum restaurant. Instauratur etiam consuetus procedendi modus Israëlitarum, anteibant sacerdotes arcam portantes duobus millibus passuum; tunc Rubenitæ, Gaditæ, & dimidia tribus Manasses armati ante populum videbantur. Deinde quadraginta pugnatorum millia sub signis militaribus plana Ierichuntina occupabant, quos tandem popularis multitudo sequebatur. Hoc ordine castra fixerunt in ipsis Iericho vrbis campis, qui & situs pulchritudine, & aëris salubritate, & sapidissimis soli fructibus maximè populum amœnabat.

PARS MORALIS circa textus literam.

RELICTIS Iordanis fluctibus cum populo ad sicca pergamus; sperantes vel in siccis cœlestis roris fluctus nobis affuturos

Iosue 4. Quibus trangressis dixit Dominus ad Iosue: Elige duodecim viros singulos per singulas tribus. Et præcipe eis, vt tollant de medio Iordanis alueo, vbi steterunt pedes sacerdotum, duodecim durissimos lapides, quos ponetis in loco castrorum, vbi fixeritis hac nocte tentoria. Vocauitque Iosue duodecim viros, quos elegerat de filiis Israël singulos de singulis tribubus, & ait ad eos: Ite ante arcam Domini Dei vestri, ad Iordanis medium, & portate singuli singulos lapides in humeris vestris iuxta numerum filiorum Israël, vt sint signum inter vos, &c.

§. I.

§. I.

Exuenda est durities ei, qui velit mira facere in hominum animus.

NOn otiosè de pedibus sacerdotum iubet Dominus tolli durissimos lapides; ait enim: *Vt tollant de medio Iordanis alueo, vbi steterunt pedes sacerdotum, duodecim durissimos lapides*, &c. Sanè ad rei monimentum stabiliendum, sufficisset dicere, vt tollerentur lapides de medio Iordanis, per quod transierunt populi. Sed notanter expressit non solum lapides, sed durissimos lapides tollendos de pedibus sacerdotum. Et quid mysterij est, quòd non lapides, sed durissimi lapides de pedibus sacerdotum tolli iubeantur? Monstrabatur iam, quam debeat tolli durities, & separari ex illis, qui ministerio sacrantur animarum hominum mutandarum. Et quid non faciat in hominum animis ille, cui cordi est omnem duritiem à se ablegare? Psalm. 113. ait Dauid: *Quid est tibi mare, quòd fugisti, & tu Iordanis quia conuersus es retrorsum? Montes exultastis sicut arietes, & colles sicut agni ouium; A facie Domini mota est terra, à facie Dei Iacob. Qui conuertit petram in stagna aquarum, & rupem in fontes aquarum.* Nota est historia ex Exod. 17. & Num. 2. vbi Deus durissima saxa emolliuit in fontes aquarum; ex eo autem, quod Deus petrarum duritiem exuit, illamque conuertit in aquarum suauitatem, conficit Dauid responsum pro omni mutatione creaturarum. Qui enim montes non exultent? Qui fluuiorum impetus non stet? Quod mare non scindatur, vbi Deus lapidum duritiem in aquarum conuertit suauitatem? Crede mihi, nullus animus adeo in mortem præcipitatur, adeo in superbiam eleuatur, qui non conuertatur è via sua praua, vbi Deus appareat quasi duritiem exuens suauitatem. Acutè, & sapienter D. August. in præsenti: *Quid est tibi mare, quod fugisti, & tu Iordanis, quia conuersus es retrorsum? Quid est, ò sæculum, quòd tua impedimenta cesserunt? Quid est, ò tot millia hominum huic mundo renuntiantium, quod ad vestrum Dominum conuertimini? Respondebunt vobis hæc omnia. A facie Domini mota est terra; qui conuertit petram in stagna aquarum, & rupes in fontes aquarum. Seipsum enim, & quandam suam duritiam liquefecit ad irrigandos fideles suos, vt fieret in eis fons aquæ salientis in vitam æternam, quia prius, cum ignoraretur, durus videbatur.* Vbi Deus duritiem expulit, vbi rigorem (si sic fari liceet) emolliit, se se suauians instar suauissimi fontis aquarum; non mireris, quòd sæculum rideat impedimenta confugiendi ad Deum, quòd millia millium hominum recedant à via praua, & in meliorem frugem conuertantur. Quò aspiciebat Sponsa Cant. 1. dum ait: *Oleum effusum nomen tuum, ideo adolescentulæ dilexerunt te.* Qui petra erat in sublimi constitutus, & vt petra de monte scindebatur, iuxta Danielis vaticinium; cœpit mollescere, & sese effundere in olei riuos, vt dicamus cum Iob cap. 29. *Petra fundebat mihi riuos olei.* Sed cur sic se petra in oleum effundit? Ait: *ideò adolescentulæ dilexerunt te*, ætatis adolescentiæ lubricum stetit, & præcipites in mortem fecit venire ad amandam vitam. Vt dicat D. Irenæus lib. 5. *Propterea benignè effudit semetipsum, vt nos colligeret in sinu Patris*: itaque petra illa à monte sine manibus scissa instar olei se effudit vt nos colligeret in Dei Patris sinum; fallar enim, si inueniatur fortior vis ad trahendos, congregandosque homines, quàm suauitas, & teneritudo. Qui enim homines suauitatis beneficentia non capiuntur, fugiendi sunt prorsus, & fugandi sæpè à consortio humano. Hinc Moyses Exod. 1. cum dux Iudæorum eligeretur, munus deprecabatur, aiens, *Imperitioris, & tardioris linguæ sum.* Similiter Ierem. cap 1. *Puer ego sum, nescio loqui.* Et cur ij fugiebant tanti populi ducatum? Ait D. Basil. Sel. orat. 31. *Accusat lenitam ingenij Iudaici tarditatem, eorum qui ad eos legabantur, deprecatio. Gens enim Deo, diuinaque beneficentiæ rebellatrix.* Itaque gens rebellatrix diuinæ beneficentiæ, quæ non trahitur beneficiis, non semel fugienda est, & exsibilanda. De quo multa sunt sæpè à nobis data.

Psal. 113. — D. Aug. — Cant. 1. — Iob 19. — D. Iren. — Exod. 1. — Basil. Sel.

§. II.

Magnæ virtutis est, beneficia à te in aliquem profecta potius extenuare, quàm amplificare.

INgens Israëlitarum multitudo transierat per siccum Iordanis alueum, nec iniustum esset, quòd à singulis lapides tollerentur è medio fluminis, qui ingentes aceruos in testimonium efficerent. At Deus solum duodecim lapides à totidem viris asportari iubet, qui sint beneficij signum; dum ait: *Vt tollant de medio Iordanis alueo, vbi steterunt pedes sacerdotum, duodecim durissimos lapides*, &c. Et cur duodecim solos lapides à duodecim viris petit pro signo beneficij, quod fuerat innumeræ multitudini præstitum? Cur non magis ingentem aceruum componi mãdat, lapidibus allatis ab omnibus qui beneficium acceperant? Nonne ingens & altissimus aceruus euidentiùs testaretur beneficium collatum populo, quàm illi pauci lapides, qui duodecimum numerum non excederent? Sanè ambitio humana non in tam paucis lapidibus magnificentiæ suæ memoriam insculperet, quin illi Gen. 11. clamarent: *Faciamus nobis ciuitatem, & turrim, cuius culmen pertingat ad cœlum, & celebremus nomen nostrum.* Sunt enim pauci vniuersæ terræ lapides, vt in illis humana ambitio sculpat suæ beneficentiæ monimenta. At virtus diuina in paucis explicat beneficia sua ingentia, eo semper intendens, ne amplifices, quæ præstitit, vt nos dicamus non amplificare dona, sed potius extenuare Matth. 9. cum iret Iesus in domum principis Synagogæ curare filiam eius, dum adhuc esset in itinere, puella è viuis excessit. Quid tunc? *Et cum venisset Iesus in domum principis, & vidisset tibicines, & turbam tumultuantem, dicebat, recedite, non enim est mortua puella, sed dormit.* Et quidem omnes sciebant illam mortuam, mortemque eius clamoribus celebrabant, solus Iesus quia statim suscitaturus erat illam dicit, non mortuam esse, sed dormire. Et cur Domine non magis asseris mortuam, vt donum à te præstandum clarius innotescat? Nostri medici etiam leuem morbum prædicant lethalem esse, vt inde amplificent dexteritatem suam, & curationis pretium. Tu è contra mortem veram somnum vocas, ne amplificare videaris, sed occultare, cum excitas. Est enim hoc proprium virtutis diuinæ, quòd magis occultet, quàm amplificet, quæ præstat. Ait Sedul. lib. 3. Paschal. cap. 12. *Cunctis corpus videbatur extinctum. Soli Christo, qui ad vitam venerat largiendam sopor apparebat infusus. Et hoc quidem ad eius gloriam perti*

Gen. 11. — Matth. 9. — Sedul.

cuius fluctus, ac turbines sentimus inimicas sæculi potestates. In Deo sperantes multi iam sancti hos fluctus spreuerunt, multi calcauerunt, multi super eius aquas ambulantes securi ad patriam peruenerunt. Facit hoc nobis assistens specialiter Christus, vt non solùm fugatis, sed calcatis mundialium tempestatum fluctibus super ipsam procellam securi
Matth. 14. ad patriam tendamus. Matth. 14. cum Apostoli periclitarentur in mari: *Quarta vigilia noctis venit ad eos Iesus ambulans super mare::: Respondens autem Petrus dixit, Domine si tu es, iube me venire ad te super aquas. Ait ille, Veni. Et descendens Petrus de nauicula ambulabat super aquas.* Audit Petrus à Iesu dictum illud, *veni*, nec dubitat in ipsis fluctibus soliditatem inuenire, qua securus pergat
Paschas. super illos. De quo eleganter ait Paschas. ibi: *Non metuit, quod onerosum valde esset humani corporis pondus, & liquida maris vnda solidum non portaret gressum. Qui tantam in Dei verbo fiduciam ceperat, cum ait, veni, vt crederet infidam vestigijs suis tenuitatem subditam, & tanquam terrenam soliditatem esse subiectam.* Vbi vocantem Iesum audiuit, nil metuit à lubrico elemento, sed sic committit plantas liquidis fluctibus, quasi solidissimis terræ itineribus, quasi solidissimis terræ itineribus. Proh ingentem verbi Iesu potestatem! Sic ducit suos per alta maris, per tempestuosos ingruentium tentationum fluctus, quasi per solidissimum firmamentum.

§. XXIV.

Humiliatio voluntaria non derogat gloriæ se humiliantis.

STant sacerdotes arcam Dei portantes; dicit enim: *Et sacerdotes, qui portabant arcam fœderis Domini, stabant super siccam humum.* Et notanter vsus est verbo *stabant*, vt ostenderetur non fuisse sacerdotibus res deiectionis, arcæ portatio. Quando enim superior inferioris suscipit munus voluntariè, vt sacerdos Leuitæ; minimè proprio
Ioann. 1 derogat splendori, nec dignitati. Dicebat Ioan. 1. de Filio Dei: *Verbum caro factum est, & habitauit in nobis.* Quanta hæc Verbi diuini humiliatio, quòd subiuit infirmitates carnis? Sed quia voluntariè ad illas venit infirmitates, nihil suæ gloriæ de-
D. Cypr. rogauit. Ait D. Cypr. ser. de Baptis. Christi: *Neque iniuria est, sed gratia Dei, si quod maius est minori iungatur: cum inferior natura contumeliam probrumque peccati non contrahat; nec est minoratio maiestatis, prouectio paupertatis, nec altitudinem Dei in aliquo humilitas dispensatoria dehonestat.* Expende ab illis: *Neque est minoratio maiestatis*, &c. Nulla vnquam minoratur maiestas, nulla gloria, eo quòd lubens & gaudens se minoribus adæquet, vt illa promoueat. Nec humilitas, & abiectio, quæ dispensatoriè assumitur, altitudinem nobilitatis de-
Ad Phil. 2. honestat. Imò vt ait Paul. ad Philipp. 2. de Iesu Domino: *Humiliauit semetipsum vsque ad mortem, mortem autem crucis, propter quod exaltauit illum Dominus*; &c. Ipse ex propria voluntate, nulla vi coactus humiliationem Crucis amplexus est. An inde aliquam minorationem suscepit? Absit, sed inde quo ad nos maximè creuit, & exaltatus est.
Eus. Gal. Vt dicat Euseb. Gallican. hom. 2. de Symbolo: *Humiliauit itaque semetipsum factus obediens vsque ad mortem, vt sublimior appareret, & Angelis, & hominibus inclinata sublimitas.* Nunquam sublimior sublimitas appareret, quàm vbi se inclinare nouit, vt aliis vtilis sit. De hoc plura suprà.

CAPVT VI.

Lapides eriguntur.

TEXTVS HISTORIA.

SVPERATO Iordane, Israëlitarum populus vlteriora eius littora gaudens opplebat, expectabatque sacerdotum portantium arcam progressum, qui adhuc hærebant medio siccati fluminis alueo. Tunc Iosue à Deo doctus validissimos viros seligit, duodecim numero, viribus muneri iniungendo pares; quorum singuli totidem ingentes lapides, de parte illa Iordanis, qua stabant sacerdotes ad ripas, vsque ad Galgala deportarent. Nec minores fecit de terra in medium aluei transferri; vt tam ij, quàm illi, miraculi memoriam ad posteros æternarent. Non diutius hæserunt sacerdotes, sed signo Imperatoris capto, à flumine in littora contendunt, quorum absentiam vt senserunt aquæ, sic præcipitatis fluctibus consuetum cursum restaurant. Instauratur etiam consuetus procedendi modus Israelitarum, anteibant sacerdotes arcam portantes duobus millibus passuum; tunc Rubenitæ, Gaditæ, & dimidia tribus Manasses armati ante populum videbantur. Deinde quadraginta pugnatorum millia sub signis militaribus plana Iericuntina occupabant, quos tandem popularis multitudo sequebatur. Hoc ordine castra fixerunt in ipsis Iericho vrbis campis, qui & situs pulchritudine, & aëris salubritate, & sapidissimis soli fructibus maximè populum amœnabat.

PARS MORALIS circa textus literam.

RElictis Iordanis fluctibus cum populo ad sicca pergamus; sperantes vel in siccis cœlestis roris fluctus nobis affuturos

Iosue 4. Quibus trangressis dixit Dominus ad Iosue: Elige duodecim viros singulos per singulas tribus. Et præcipe eis, vt tollant de medio Iordanis alueo, vbi steterunt pedes sacerdotum, duodecim durissimos lapides, quos ponetis in loco castrorum, vbi fixeritis hac nocte tentoria. Vocauitque Iosue duodecim viros, quos elegerat de filiis Israël singulos de singulis tribubus, & ait ad eos: Ite ante arcam Domini Dei vestri, ad Iordanis medium, & portate singuli singulos lapides in humeris vestris iuxta numerum filiorum Israël, vt sint signum inter vos, &c.

§. I.

§. I.

Exuenda est durities ei, qui velit mira facere in hominum animis.

NOn otiosè de pedibus sacerdotum iubet Dominus tolli durissimos lapides; ait enim: *Vt tollant de medio Iordanis alueo, vbi steterunt pedes sacerdotum, duodecim durissimos lapides*, &c. Sanè ad rei monimentum stabiliendum, suffecisset dicere, vt tollerentur lapides de medio Iordanis, per quod transierunt populi. Sed notanter expressit non solum lapides, sed durissimos lapides tollendos de pedibus sacerdotum. Et quid mysterij est, quòd non lapides, sed durissimi lapides de pedibus sacerdotum tolli iubeantur? Monstrabatur iam, quam debeat tolli durities, & separari ex illis, qui ministerio sacrantur animarum hominum mutandarum. Et quid non faciat in hominum animis ille, cui cordi est omnem duritiem à se ablegare? Psalm. 113. ait Dauid: *Quid est tibi mare, quod fugisti, & tu Iordanis quia conuersus es retrorsum? Montes exultastis sicut arietes, & colles sicut agni ouium; A facie Domini mota est terra, à facie Dei Iacob. Qui conuertit petram in stagna aquarum, & rupem in fontes aquarum.* Nota est historia ex Exod. 17. & Num. 2. vbi Deus durissima saxa emolliuit in fontes aquarum; ex eo autem, quod Deus petrarum duritiem exuit, illamque conuertit in aquarum suauitatem, conficit Dauid responsum pro omni mutatione creaturarum. Qui enim montes non exultent? Qui fluuiorum impetus non stet? Quod mare non scindatur, vbi Deus lapidum duritiem in aquarum conuertit suauitatem? Crede mihi, nullus animus adeo in mortem præcipitatur, adeo in superbiam eleuatur, qui non conuertatur è via sua praua, vbi Deus appareat quasi duritiem exuens suauitatem. Acutè, & sapienter D. August. in præsenti: *Quid est tibi mare, quod fugisti, & tu Iordanis, quia conuersus es retrorsum? Quid est, ò sæculum, quòd tua impedimenta cesserunt? Quid est, ò tot millia hominum huic mundo renuntiantium, quòd ad vestrum Dominum conuertimini? Respondebunt vobis hæc omnia. A facie Domini mota est terra; qui conuertit petram in stagna aquarum, & rupes in fontes aquarum. Seipsum enim, & quandam suam duritiam liquefecit ad irrigandos fideles suos, vt fieret in eis fons aquæ salientis in vitam æternam, quia prius, cum ignoraretur, durus videbatur.* Vbi Deus duritiem expulit, vbi rigorem (si sic fari licet) emolliit, se sesuatians instar suauissimi fontis aquarum; non mireris, quòd sæculum rideat impedimenta confugiendi ad Deum, quòd millia millium hominum recedant à via praua, & in meliorem frugem conuertantur. Quò aspiciebat Sponsa Cant. 1. dum ait: *Oleum effusum nomen tuum, ideo adolescentulæ dilexerunt te.* Qui petra erat in sublimi constitutus, & vt petra de monte scindebatur, iuxta Danielis vaticinium; cæpit mollescere, & sese effundere in olei riuos, vt dicamus cum Iob cap. 29. *Petra fundebat mihi riuos olei.* Sed cur sic se petra in oleum effundit? Ait: *ideò adolescentulæ dilexerunt te*, ætatis adolescentiæ lubricum stetit, & præcipites in mortem fecit venire ad amandam vitam. Vt dicat D. Irenæus lib. 5. *Propterea benignè effudit semetipsum, vt nos colligeret in sinu Patris*: itaque petra illa à monte sine manibus scissa instar olei se effudit vt nos colligeret in Dei Patris sinum; fallar enim, si inueniatur fortior vis ad trahendos, congregandosque homines, quàm suauitas, & teneritudo. Qui enim homines suauitatis beneficentia non capiuntur, fugiendi sunt prorsus, & fugandi sæpè à consortio humano. Hinc Moyses Exod. 1. cum dux Iudæorum eligeretur, munus deprecabatur, aiens, *Imperitioris, & tardioris linguæ sum.* Similiter Ierem. cap. 1. *Puer ego sum, nescio loqui.* Et cur ij fugiebant tanti populi ducatum? Ait D. Basil. Sel. orat. 31. *Accusat lentam ingenij Iudaici tarditatem, eorum qui ad eos legabantur, deprecatio. Gens enim Deo, diuinæque beneficentiæ rebellatrix.* Itáque gens rebellatrix diuinæ beneficentiæ, quæ non trahitur beneficiis, non semel fugienda est, & exsibilanda. De quo multa sunt sæpè à nobis data.

Psal. 113. D. Aug. Cant. 1. Iob 29. D. Iren. Exod. 1. Basil. Sel.

§. II.

Magnæ virtutis est, beneficia à te in aliquem profecta potius extenuare, quàm amplificare.

INgens Israëlitarum multitudo transierat per siccum Iordanis alueum, nec iniustum esset, quòd à singulis lapides tollerentur è medio fluminis, qui ingentes aceruos in testimonium efficerent. At Deus solum duodecim lapides à totidem viris asportari iubet, qui sint beneficij signum; dum ait: *Vt tollant de medio Iordanis alueo, vbi steterunt pedes sacerdotum, duodecim durissimos lapides*, &c. Et cur duodecim solos lapides à duodecim viris petit pro signo beneficij, quod fuerat innumeræ multitudini præstitum? Cur non magis ingentem aceruum componi mādat, lapidibus allatis ab omnibus qui beneficium acceperant? Nonne ingens & altissimus aceruus euidentiùs testaretur beneficium collatum populo, quàm illi pauci lapides, qui duodecimum numerum non excederent? Sanè ambitio humana non in tam paucis lapidibus magnificentiæ suæ memoriam insculperet, quin illi Gen. 11. clamarent: *Faciamus nobis ciuitatem, & turrim, cuius culmen pertingat ad cœlum, & celebremus nomen nostrum.* Sunt enim pauci vniuersæ terræ lapides, vt in illis humana ambitio sculpat suæ beneficentiæ monimenta. At virtus diuina in paucis explicat beneficia sua ingentia, eo semper intendens, ne amplifices, quæ præstitit, vt nos dicamus non amplificare dona, sed potius extenuare Matth. 9. cum iret Iesus in domum principis Synagogæ curare filiam eius, dum adhuc esset in itinere, puella è viuis excessit. Quid tunc? *Et cum venisset Iesus in domum principis, & vidisset tibicines, & turbam tumultuantem, dicebat, recedite, non enim est mortua puella, sed dormit.* Et quidem omnes sciebant illam mortuam, mortemque eius clamoribus celebrabant, solus Iesus quia statim suscitaturus erat illam dicit, non mortuam esse, sed dormire. Et cur Domine non magis asseris mortuam, vt donum à te præstandum clarius innotescat? Nostri medici etiam leuem morbum prædicant lethalem esse, vt inde amplificent dexteritatem suam, & curationis pretium. Tu è contra mortem veram somnum vocas, ne amplificare videaris, sed occultare, cum excitas. Est enim hoc proprium virtutis diuinæ, quòd magis occultet, quàm amplificet, quæ præstat. Ait Sedul. lib. 3. Paschal. cap. 12. *Cunctis corpus videbatur extinctum. Soli Christo, qui ad vitam venerat largiendam sopor apparebat infusus. Et hoc quidem ad eius gloriam perti*

Gen. 11. Matth. 9. Sedul.

pertinuit singularem, quod defunctam dixerit dormientem, vt ad admirabilium facta virtutum parentibus monstraturus, minus se donare pronuntiaret, quam donabat. Ecce tibi gloria diuinæ virtutis, quòd in beneficiis suis, minus se ostendat donare, quam donet; multa præbeat absque amplificatione beneficij. Abraham Gen. 18. accurrens peregrinis ait: *Si inueni gratiam in oculis tuis, ne transeas seruum tuū; sed afferam pauxillum aquæ & lauentur pedes vestri, & requiescite sub arbore, ponamque bucellam panis, & confortetur cor vestrum*, &c. Planè hæc dicens Abraham simul animo apponere parabat, quod postea apposuit, nimirum butyrum, & lac, & vitulum optimum; cur tam lautum appositurus conuiuium, solam meminit bucellam panis? Ait D. Chrysost. hom. 41. in Gen. *Dicit, quæ illis appositurus sit, extenuans res & nihil esse vocans. Aquam enim tepidam ego habeo ad lauandos pedes, & panem, & tectum sub arbore.* Sic qui Dei implentur virtute, extenuant res à se præstitas & de multis vix ostendunt parua.

Genes. 18
Chrysost.

§. III.

Vbi Iesus interuenit, nullo alio egemus adiutorio ad ardua quæuis conficienda.

SElecti, & multarum virium sunt viri, qui prægrandes lapides ab alueo fluminis extrahant, ait enim textus: *Vocauit Iosue duodecim viros, quos elegerat de filijs Israel, singulos de singulis tribubus, & ait ad eos: Ite ante arcam Domini Dei vestri ad Iordanis medium, & portate singuli singulos lapides in humeris vestris*, &c. Lapides istos ingentes fuisse ipsa res, cui seruire debebant, facilè persuadet. Quando enim extrahebantur, vt fixi in sicco posteris miraculum testarentur, nō parui esse debebant ponderis, qui facilè à quoquam inde dimouerentur. Erant ergo ingentes & maximi ponderis, quales à communibus aliis hominibus non possent dimoueri. Et cur vbi rantæ molis lapides erant asportandi, pro singulis eorum singuli deliguntur viri? Cur non magis permittitur cuilibet viro, quòd pro suo lapide asportando socium, aut socios adiutores eligat secum? Cur sic vnusquisque illorū solus obligatur ad onus portandum insuetum? Veniebat id imperiū immediatè à Iosue, qui diuinissimi Iesu vmbra erat; qui autem sub Iesu operantur, nullo alio indigent adiutorio, vt conficere possint ardua quæque. Vix primum hominem condiderat Deus perfectum & diuinę imagini respondentem, & statim tractat de adiutorio illi adiungēdo. Ait enim Gen. 2. *Faciamus ei adiutorium simile sibi.* Sed quando hòc natiuitas prima infecta est, ad nouum hominē regenerandum Deus accedit, audio hominem renasci ex aqua, & Spiritu Sancto, Ioan. 3. *Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu Sancto.* Sed non audio, quòd tunc illi adiutorium detur. Et cur homini in regeneratione non datur adiutorium, cui in prima illa generatione datur? Regenerationem hominis ex aqua operatur Christus, quem qui habet assistentem, nullo alio adiutorio indigere censetur. Pulchrè D. Chrysost. ait hom. 24. in Ioan. componens has duas hominis natiuitates: Tunc equidem post factam creaturam homo formatus est, hic autem contra. Siquidem ante nouam creaturam nouus homo creatur, & primus nascitur, & tunc mundus transfiguratur. *Et quemadmodum à principio totum formauit, ita nunc totum creat. Et tunc, Faciamus, inquit, ei adiutorium; hic minime. Quippe qui Spiritus Sancti gratiam accipit, nulla re indiget. Qui in Christi corpore perficitur, quonam alio ei opus est auxilio?* Audeat quæcumque velit, qui in Christi corpore perficitur, qui sub Iesu halitu viuit; nullo alio indigebit auxilio, vt maxima quæque efficiat, vt ardua, & difficilia superet. Hinc Matth. 14 videns Petrus Iesum ambulantem super aquas, similem ipse gressum concupiscens aiebat: *Domine, si tu es, iube me venire ad te super aquas.* Nouum planè, & inusitatum iter arripere festinat, vt aquas conculcet: & petit à Iesu, vt id sibi liceat: sed expende: *Iube me venire ad te super aquas*; non ait absolutè, iube me aquas calcare, super aquas ambulare, sed *iube me ad te venire.* Quod si ambulare super aquas amas, quid necessium petere, vt ambules versus Iesum? Petè, vt ambules absolutè, quò volueris; cur magis vis petere, vt ambules ad Iesum? Sapiens homo arduam rem aggressus, non vult longè esse à Iesu, sed ad illum ire, & iuxta illum ambulare, certus quòd sic nullo alio indigebit, vt fœliciter viam conficiat difficilem. Ex quo aiebat D. Chrysost. hom. 51. in Matth. *Propterea nec dixit, iube, vt super aquas ambulem, sed iube, vt ad te veniam.* Vtinam in omnibus arduis, difficilibusque viis hoc habeas, vt solum quæras ire ad Iesum, & cum Iesu esse, nec ab illo declines; fallar si alio egeas vt omnia fælicissimè conficias. Et quo egeat habens Iesum? Ait ipse apud Chrysost. hom. 77. in Matth. *Ego ipse sum pater, ego frater, ego Dominus, ego sponsus, ego nutritor, ego vestis, ego radix, ego fundamentum. Quidquid volueris ipse sum; nulla re indigebis. Ego tuus ero minister: veni ego, non vt mihi ministretur, sed vt alijs ego ministrem. Ipse amicus sum, membrum, caput, frater, soror, mater, vniuersa ipse sum, dummodo mihi, vt decet, afficiaris.* Quid suauius? Sic te compone, vt Iesum habeas, & omnia habes, nullo indigebis auxilio alio.

Genes. 2.
Ioann. 3.
D. Chrysost.
Matth. 14.
D. Chrys.
Idem.

§. IV.

Ingratis sic præstanda beneficia, ne possint occultari.

NEc otiosè in signum præstiti beneficij lapides ingentes super humeros asportari mandat, aiens: *Portate singulos lapides in humeris vestris.* Et cur lapides in humeris in signum beneficij portare mandat? Ostendebat iam tunc ea beneficia præstanda esse ingratis, adeo conspicua, & clara, ne possint vllo modo abscondi, & occultari. Sic Ioan. 5. paralytico ait; *Surge, tolle grabatum tuum, & ambula.* Cur grabatum humeris tollat? Ait ibi Euthymius: *Non solum erigit, sed & grabatum tollere iubet, vt miraculum esse credatur, & non appareat phantasia aliqua. Hoc autem pluries fecit, eorum, qui imprudentes esse vellent, ora obstruens.* Nihil non agit Deus, vt in suis donis ingratorum ora obstruantur, ne possint negare, nec occultare beneficia accepta. Similiter suscitaturus Lazarum cum magno Iudæorum comitatu ad sepulchrum contendit, ibique sepulchri mandat tolli lapideum operculum. Ait enim Ioan. 11. *Tollite lapidem.* Res erat haud facilis, & multorum virorum erat in eam adhibendus labor. Sed qui verbo mortuum leuare poterat, etiam verbo posset leuare à sepulchro lapidem. Cur ergo abstinuit à lapide leuando, expectans vt leuaretur à circunstantibus ministris

Ioann. 5.
Euthym.
Ioann. 11.

Basil. Sel. ſtris Iudæorum? Rem explicat D. Baſil. Sel. orat. 41. *Qui corruptum animauit, poterat multo magis ſua voce lapidem elocare, cur ergo non fecit? Vt eos miraculi teſtes haberet, ne ve, quod olim de cæco dicerent, Hic eſt, hic non eſt. Nam manus lapidem tollentium, & aduentus ad monumentum teſtificabantur Lazarum eſſe; aliàs aut vmbram aliquam, aut alterum alterius loco facilè opinarentur. Nunc, & eos ad ſepulchrum profectos eſſe, & lapidem ſuſtuliſſe :: hæc, inquam, omnia abunde ingratorum miraculi teſtium ora poterant obturare.* Sic parabantur omnia in reſurrectione Lazari, ne ipſi ingratiſſimi Iudæi poſſent miraculum occultare, cum & ipſi ad ſepulchrum acceſſiſſent, & lapidem ab ore monumenti aſportaſſent. Vt enim parati ſunt ingrati beneficia accepta negare, ſic taliter ſunt illis præſtanda, vt nullus occultationis modus pateat. Hinc mittens Deus filium ſuum in mundum, ditanſque Iudæos tanti Principis natiuitate, pro eius ſigno ſtellam in medio cœlo collocauit, quæ Magos vſque ad natiuitatis locum ductaret. Aiunt enim Matth. 2. *Vidimus ſtellam eius in Oriente*, &c. Stellaque apparuit pro ſigno Dominicæ natiuitatis. Et cur ſtella facta eſt ſignum? Ait D. Maxim. hom. in Epiphan. *Stella reſplendet, cuius vtique Iudaorum gens perfida nec radium occultare poſſet, nec abſcondere veritatem.* Sic res tractanda eſt cum perfidis, & ingratis, vt beneficiorum exhibitorum ſigna talia ponantur, quæ minimè poſſint occultari, ſed euidentiſſimè pateant.

Matth. 2.

D. Max.

§. V.

Labor fœlicitatibus medijs immiſtus benefactoris Dei nos facit recordari.

MEdio tantæ fœlicitatis beneficio, quo Dei populus arentem ſuperat Iordanem, ſelecti de ſingulis tribubus viri iubentur lapidum onere deprimi, atque grauari. Sic enim ait: *Portate ſinguli ſingulos lapides in humeris veſtris.* Et cur tantum pondus grauet homines, qui tanto animis ſiccati miraculo extollebantur? Miſcet Deus labores fœlicitatibus, vt immiſtus labor mentes hominum certius in benefactoris memoriam trahat. Sic etiam Ioann. 6. poſt miraculum quinque panum, qui quinque hominum millia ſaturauerunt, iubet Ieſus reliquias colligi, & duodecim cophinos impleri, qui à duodecim Apoſtolis aſportantur. Ait enim: *Collegerunt ergo duodecim cophinos fragmentorum*, &c. Et cur voluit Deus plenis panum cophinis diſcipulos ſuo grauari? Ait D. Baſil. Sel. oration. 35. *Pari cum Apoſtolis numero ſunt cophini, vt ſinguli ſingulos baiulando laborem miraculi teſtem ſubeant, humeruſque dum teritur, rei geſtæ ſenſum ingerat, & memoria fatigatione conſeruetur.* Expende ab illis: *Humeruſque dum teritur*, &c. Nequit enim afflictus, & oppreſſus humerus ad mirabilium Dei memoriam non trahere. Ioann. 21. diſcipuli Ieſu laborantes in piſcatione per totam noctem nihil prehenderant; cum facto manè, conſilio viri in littore exiſtentis in dexteram nauigij mittunt rete. Quid tunc? Ait textus: *Miſerunt ergo, & iam non valebant illud trahere præ multitudine piſcium. Dixit ego diſcipulus ille, quem diligebat Ieſus, Petro, Dominus eſt.* Et quid illos in cognitionem, & memoriam Domini deduxit? An ſola multitudo captorum piſcium? Sed id vſitatiſſimum eſt piſcatoribus, quòd poſt multos inanes labores, tandem in eam partem deueniant, qua multos capiant piſces. Quid ergo fecit homines putare illud opus Dei fuiſſe? Ait D. Petrus Chryſol. ſerm. 78. *Miſerant in dexteram, miſerant in virilem partem, ſed vt pueri adhuc trahere non valebant, ſenſerunt tamen ex ipſo pondere, ſenſerunt piſces veniſſe ad iubentis imperium, non humanæ artis incurriſſe capturam.* Expende illud: *ſenſerunt tamen ex ipſo pondere*, &c. Vbi in re tanta fœlicitatis ſenſerunt ſe pondere nimis grauari, prudenter ſuſpicantur rem eſſe muneris diuini. Pondus enim illos grauans inter fœlicitatem capturæ deducebat homines in memoriam, & agnitionem benefactoris Diuini. Deplorati enim animi eſt, quòd graueris, & opprimaris mediis etiam fœlicitatibus, & inde neſcias oculos ad benefactorem Deum lauare. De Abſalone dicebat 2. Reg. 14. *Sicut Abſalon non erat vir pulcher in omni Iſrael. A veſtigio pedis vſque ad verticem non erat in eo vlla macula. Et quando tondebat capillos (ſemel autem in anno tondebatur, quia grauabat eum cæſaries) ponderabat capillos capitis ſui ducentis ſiclis pondere publico.* In tanta pulchritudinis fœlicitate, hoc Abſalon habebat, quòd grauaretur, & opprimeretur ſub pondere pulcherrimorum capillorum. Et quid ille de tanto pondere eliciebat? Ait textus notanter: *Ponderabat capillos ducentis ſiclis pondere publico.* Erat apud Iudæos triplex pondus, & pondus ſanctuarij, & pondus inſtitorum, & pondus publicum, & vſuale. Dicitur autem Abſalon ponderaſſe capillos pondere publico, vt ait Lyra, *ad diſtinctionem ſanctuarij.* Nihil enim ex tanto pondere capillorum, quo grauabatur, eliciebat pertinens ad ſanctuarium, pertinens ad templum, pertinens ad Deum, cuius nulla mentio in tota illa grauedine habebatur. Quid magis deploratum? Non miror, illud iam ſignum fuiſſe animi prorſus deſperati, qui ad extremam ruinam ferebatur. Vt meritò dicat Drago lib. de Paſſ. Domin. *Ponderabat ducentis ſiclis crines ſuos pondere publico, vnde in eodem crine ſuſpenſus ad arborem interijt.* Media in ſuæ pulchritudinis ambitione, & oſtentatione, ſentiebat pondus comarum aurearum, quibus grauabatur, nec quid inde ad ſanctuarium pertinens eliciebat, ſed communi aſinorum more, ſub pondere ibat, quin oculos ad cœlum leuaret, inde extremam ruinam lucratur. Fœliciores illi, qui mediis fœlicitatibus pondus experti, oculos leuant in cœlum, & benefactorem recordantur, ab illóque ſperant leuamen.

Ioann. 6.

Baſil. Sel.

Ioann. 21.

Chryſol.

2. Reg. 14.

Lyra.

Drog.

§. VI.

Infamis pœnæ terror maximè debet continere ingenuos viros.

SVb ingentibus lapidibus premi Iudæorum proceres mandat Deus, cum illos per ſiccum Iordanem ducit. Ait namque; *Portate ſinguli ſingulos lapides in humeris veſtris.* Et cur ſub tanto onere illos affligit? Vt deterreret homines ab ingratitudine, ſapienter facit, vt geſtent aſinorum labores in portandis oneribus, & videant, quibus maneant ſimiles in pœna, ſi à Deo deſciſcant. Quem enim non contineat infame aſinorum ſupplicium? Sic D. Zeno in beneficiorum ſignis, paſſim meditabatur Iudæorum ſupplicia. Ait enim lib. 2. ſerm. 11. *Columna nubis te perduxit per diem, vt oſtenderet cæcum; ignis columna, per noctē, vt admoneret arſurum;* & ſic in ſingulis bene-

D. Zen.

ficiis imminentes illorum pœnas meditatur. Vt similiter putemus à Iordane illos exire lapidibus oneratos, manens asinorum supplicium prægustantes, quo ab ingratitudine, omnique scelere maximè deterreantur. Fallar enim, si quandoque animi alio metu opportunius corrigantur, quàm suspicata supplicij fœditate, & infamia. Matth. 18. ait: *Qui scandalizauerit vnum de pusillis istis, qui in me credunt, expedit ei, vt suspendatur mola asinaria in collo eius, & demergatur in profundum.* Erat Deo in promptu gehennam minari authoribus scandalorum; sed abstinuit à gehennæ flammis, & molam asinariam ad collum proposuit religandam. An grauior hæc mola, quàm gehenna? Absit; sed satis ibi hominum corda terroris, & infamiæ suspicabantur, & inusitata infamia opportunè deterrebantur à scandalis. Ait D. Ambr. lib. 18. in Luc. *Expedit ei, vt mola asinaria suspendatur in collo eius, & demergatur in profundum maris. Plus enim proficit ad reprimenda peccata, inauditi generis, atque deformis belluina quadam pompa supplicij.* Quis enim homo ferat se vt belluam, ac asinum in pœna tractari? Sanè Belluarum pœnæ maximum horrorem ingerunt ingenuis animis, quo fugiant à peccatis. Hinc quid luxuriosi homines metant ex sua lasciuia, depingens Dominus in Samsonis capite, ait de illo textus Iudic. 16. *Eruerunt oculos eius, & duxerunt Gazam vinctum catenis, & clausum in carcere molere fecerunt.* Quis ad hanc pœnam non expaueat, quòd homo ingenuus, vt asinus ad ingentem molam religatus molere cogatur? De eo D. Paulin. epist. 4. *Cæcitate punitur, & mola, quia dignus est opere iumentario, qui semetipsum lumine rationis orbauerit, & in similitudinem belluarum, corporis seruus abiecerit.* Ecce tibi, qui proponitur, vt faciat nos metuere lasciuiam, molæ proponitur religatus, vt belluina quadam forma supplicij cæteros perterrefaciat. Similiter Isaias cap. 47. *Descende, sede in puluere virgo filia Babylonis, sede in terra, non est solium filia Chaldæorum, quia vltra non vocaberis mollis, & tenera. Tolle molam, & mole farinam.* Vbi castiganda erat filia Babylonis, hoc illi supplicium datur, quod molæ alligetur, vt enim ait D. Hieron. ibi: *Hoc Dominus fecisse dicitur, vt vltionem caperet de ea, quæ oppressit populum suum.* Et tanti criminis ream punit hac belluina pompa supplicij, vt quæ plus soleat proficere ad reprimenda delicta.

Matth. 18.

D. Ambr.

Iudic. 16.

D. Paul.

Isai. 47.

D. Hieron.

Iosue 4. Alios quoque duodecim lapides posuit Iosue in medio Iordanis alueo, vbi steterunt Sacerdotes, qui portabant arcam fœderis, & sunt ibi vsque in præsentem diem. Sacerdotes autem, qui portabant arcam, stabant in Iordanis medio, donec omnia complerentur, quæ Iosue, vt loqueretur ad populum, præceperat Dominus, & dixerat ei Moyses: Festinauit populus, & transiuit.

§. VII.

Paupertas secura ab omni mali incursu, & conspicua. Diuitiæ è contra.

NOn solum eductos à flumine lapides posuit Iosue in terra pro miraculi signo, sed & totidem à terra in alueum fluminis transtulit; qui eiusdem miraculi testes fierent. Ait enim: *Alios quoque duodecim lapides posuit Iosue in medio Iordanis alueo, vbi steterunt Sacerdotes, & sunt ibi vsque in præsentem diem.* Nec miror, quòd lapides rudes, & impoliti permaneant conspicui tandiu in alueo fluminis. Iordanis Episcop. Rabenatis lib. de rebus Geticis memorans Alaricum Gothorum regem defunctum ait: *Quem nimia dilectione lugentes Barentinam amnem iuxta Consentinam ciuitatem de alueo suo deriuant. Nam hic fluuius à pede montis iuxta vrbem dilapsus fluit vnda salutifera. Huius ergo in medio alueo, collecto captiuorum agmine, sepulturæ locum effodiunt, in cuius fouea gremio Alaricum cum multis opibus obruunt, rursusque aquas in suum alueum reducentes, ne à quoquam, quandoque locus cognosceretur, fossores omnes interemerunt.* Componite modò, & sepulchrum Alarici, & lapides Iosue, & ij, & illud in alueo fluminis constituuntur. Sed illud, vt lateat, æternamque obliuionem incurrat, præter quam vndis submergitur, vniuersos opifices suos facit occidi. Ij mediis in fluctibus ponuntur, vt conspicui sint, & per manifestationem sui testentur posteris facinus diuinum, vt multis sæculis testati sunt. Et vnde illud tantam obliuionem petit, & ij in tantam memoriam eriguntur, illamque conseruant, vel repugnantibus fluctibus? Ij rudes, & impoliti lapides, omni valore, & pretio nudi, nihil sibi timent, securi sunt, nec vlla latronum manu attinguntur, sed quieti, & conspicui stant medio in flumine. Illud autem marmor Alarici vt plenum erat opibus, & auro multo, sic nullibi est securum, nec in mediis rapidissimis fluctibus, sed vbique timet sciri, & vbique latronum manus in se solicitat, vt pereat funditus. Proh nuditatis Euangelicæ securitatem! Heu auri famis periculum! Crede mihi, vbi diuitiæ, vbi aurum, ibi periculum. Isaias cap. 46. *Onera vestra graui pondere vsque ad lassitudinem contabuerunt, & contrita sunt simul. Non potuerunt saluare portantem: & anima eorum in captiuitatem ibit.* Hæc dicit Isaias ad Babylonios, quando à Cyro expugnabantur; multi illorum latere cupiebant, & manus hostium fugere; & ideò confugiebant ad pretiosissima idola sua argenti, & auri, illaque accipiebant secum, vt tutius cum illis possint saluari. Quid tunc? An cum idolis acceptis latebant aduersarios? An periculis ita eripiebantur? Minimè, quin potius, & ipsi idolorum pondere premebantur, ne possent fugere; & propter pretiositatem auri, siue argenti illorum auidiùs requirebantur ab hostibus, & inueniebantur. Tantumque aberat, ab eo quòd idola eos liberarent, quòd potius aurum illorum certiora pericula conciliaret. Quò spectans Diuus Hieronym. in præsenti ait: *Hæc simulacra, quæ non possunt saluare portantes; nihil sunt amplius nisi onera Sacerdotum deprimentia eos vsque ad lassitudinem. Quæ cum captiuitas venerit, pro pretio metallorum, de quibus facta sunt: ducuntur prima captiua, & animam suam, siue portantium liberare non possunt.* Expende ab illis: *Pro pretio metallorum ducuntur prima captiua*; vbi enim aurum, argentúmve, pretiosáque metalla in Idolis ponuntur, vanè quærunt in illis latebras, aut securitatem; prima enim quæ non fugient hostem, quæ non poterunt abscondi, ea sunt. Nunquam enim pretiositas metalli non prima est in periculis. Audiui multos dicentes ideo se aurum coacernare, procurare diuitias, vt occurrant malis, vt pericula euadant. Imò nullo magis sibi accersunt mala, & pericula conciliant, quàm si diuitiis augeantur. De Domitiano Imperatore locutus Plinius Paneg. Traiani ait:

Iord. Ep.

Isai. 46.

D. Hieron.

Plinius.

ait: *Tamen exitialis erat apud Principem huic laxior domus, illi amanior villa.* Et cui amplior censsus non est exitialis apud homines rapaces? Sis cum auro, & diuitiis inter homines, & fallar nisi tibi pericula multa trahas. Ierem. cap. 51. *Calix aureus Babylon in manu Domini, inebrians omnem terram, de vino eius biberunt omnes gentes, & ideo commota sunt. Subitò cecidit Babylon, & contrita est.* Alij legunt: *Poculum aureum Babylon,* &c. Nihil in Babylone non aureum, & diues; aurea pocula miscebat, quæ nationibus propinabat, & nescio quid veneni erat cum auro, quia vix de illo poculo gentes gustabant, & statim commouebantur, & in calamitates trahebantur, & cadentibus illis similis erat Babyloni casus. In quo tot mala fundabantur? In Babylonis auro, quod vbi est, non potest, non mala excitare. Ad hæc Theodor. aiebat ibi: *Beatus Daniel interpretans somnium, Regnum Babylonicum dixit esse caput aureum: Hoc itaque loco, supplicium alijs gentibus à Deo illatum, nuncupauit poculum aureum. Ait ergo Babylonem, & reliquas gentes pœnis affecisse, & mox præter spem omnem, captam esse, & dispersam.* Quæ mala non excitet aurum? Erant Babylonij auro, diuitiisque pleni, adeo vt vti aurei viderentur. Voluit autem Dominus per Babylonios cæteras nationes castigare, malis replere. Sed quale instrumentum suppliciorum parauit? An gladios? An tormenta bellica? Ait Theodor. *Supplicium nuncupauit poculum aureum,* &c. Cæpit itaque Babylon popinare poculum aureum nationibus, bibebant illæ de Babylonio auro, & commouebantur, & percutiebantur; sed & in Babylonem insurgebant, quæ præter spem funditus est dissipata. Nullum enim malum non excitat aurum. Exod. 32. Aaron ait: *Tollite inaures aureas de vxorum, filiorumque & filiarum vestrarum auribus, & afferte ad me:* Er cur à fœminis Israëlitis tollit inaures aureas? Ait D. Amb. epist. 56. *Congruè quoque inaures aureæ auferuntur mulieribus, ne iterum Eua vocem serpentis audiret:* quasi aurum in fœminis non posset non omnia in se venenorum, venenatorumque mala excitare. Crede mihi, vbi aurum sit, serpentes vndique trahet, qui te perdant, vel halitu. Qui serpentum morsus vis fugere, qui mala deuitare, tolle aurum, calca diuitias, Christi amplexare paupertatem, & securus cubabis. Iacob Gen. 28. solus, & pene sine viatico iter agebat: *Cumque venisset ad quendam locum, & vellet in eo requiescere post solis occubitum, tulit de lapidibus, qui iacebant, & supponens capiti suo dormiuit in eodem loco. Viditque in somnijs scalam stantem: Angelos quoque Dei ascendentes, & descendentes,* &c. Expende illud in primis: *Cum vellet requiescere, tulit de lapidibus,* &c. Quippe ad requiem parandam non puluinaria aureis, sericisque intenta procurauit, sed nudos lapides, non diuites gazas, sed paupertatem spiritus. Et quid inde? An quieuit? Non ne fuit à timore nocturno, à vastæ solitudinis horrore, à sibilis serpentum, fremitique ferarum inquietatus? Ait textus: *Dormiuit in eodem loco. Viditque in somnijs scalam: Angelos quoque Dei ascendentes, & descendentes.* Non solùm quietus, & securus dormiebat ab omni incursu malo, sed & Angelos sibi à Deo excubitores datos vel dormiens experiebatur. Vnde tanta quies, tanta securitas homini? An ex pretioso puluinari, ex diuite lectulo? Absit, sed ex nudo lapide, ex contemptu diuitiarum. Ait D. Chrysost. ibi: *Hoc enim more agit Dominus, quando videt animam præsentia non magnifacientem, plurimam se illius curam*

Ierem. 51. *Theodor.* *Theodor.* *Exod. 32.* *D. Ambr.* *Genes. 28.* *D. Chrys.*

habere declarat. Proh quietissimum, & securissimum contemptum diuitiarum, cui excubant Angeli, cui Deus securitatem parat! Et Rupert. *Hunc intrantur, quicumque benedictione Dei patris, & filij eius Iesu Christi, cum gratia Spiritus Sancti missi ad spirituale semen seminandum; depositis seculi oneribus, nudi, & expediti, ad destinatum tendunt.* De iis lapidibus fallar, nisi excitari possint millia Abrahamidum examina. *Rupert.*

§. VIII.

Nescit Deus aliquid sumere è nobis, quin aliud simile impendat.

Si initium capitis legas, apertè videbis vt ex Dei imperio præceptum fuerit, quòd duodecim lapides tollerentur à flumine in siccum; at quòd totidem tollantur à sicco, & ponantur in flumine, nullum circa id video expressum verbum diuinum: Solum enim ait textus: *Alios quoque duodecim lapides posuit Iosue in medio Iordanis alueo.* Circa quæ dicebat D. August. lib. 2. de Mirab. cap. 1. *In cuius miraculi testimonio duodecim lapides, quantos duodecim viri portare poterant, de ima glarea Iordanis portati sunt in loca castrorum: & totidem tantis ex his, quos terra sicca continuerat, positi sunt in eorum locum.* Quod repetit idem August. serm. 106. de Tempore. Sed cur circa hos à terra in flumine constituendos nullum inuenitur Dei imperium expressum? Aut vnde Iosue accepit, quòd lapides è terra in fluuio ponerentur, quando Deus solum dixerat de lapidibus à flumine in terram extrahendis? Bonus diuinæ voluntatis interpres, eo quod audiuit ex Deo, quod lapides de flumine ad terram extraherentur, consequenter credidit mandatum, quòd totidem de terra ad flumen deferrentur. Is enim est Deus, qui nihil sciat tollere à suis, quin simile illis aliud impendat Matth. 22. locutus Dominus de hominibus resurrecturis in gloriam, ait: *In resurrectione enim neque nubent, neque nubentur, sed erunt sicut Angeli Dei.* Quibus asserit, quod isti homines transferendi sint ad sortem Angelorum in cœlestibus. Sed cur maluit exprimere in particulari Angelorum sortem homini obuenturam in cœlis? Factum aliquando fuerat, quod Angeli in terra in forma hominum apparerent: Genes. 18. *apparuerunt ei tres viri,* de quorum duobus Genes. 19. *Venerunt duo Angeli Sodomam.* Sic qui Angeli erant, sub virorum formis apparuerant. Quando autem Angeli hominum formas sumunt in terris, facit Deus, vt homines sortem sumant Angelicam in cœlestibus, vt pro humana forma sumpta, reddatur angelica. Ait Tertull. lib. 3. in Mar. *Et nunc renuntiemus, eius esse promissum homines in Angelos reformandos quandoquidem qui Angelos in homines formarit aliquando.* Planè ex quo Deus formam humanam Angelis suis sumebat, iam parabat inde dare, & hominibus formā angelicam. Quid enim sumpsit Deus, absque eo quod simile aliud non impenderit? Ne fugias homo, quod tibi aliquid de tuis eripiat Deus, rependet enim aliud pro eo. Salutem eripit aliquando daturus æternam. Bona aufert inania, repositurus plena. Nato Iesu in terra de vtero virginali, clamant Magi Matth. 2. *Vidimus stellam eius in Oriente.* Et cur necessum fuit stellam illam nouam de cœlo apparere? An vt nati pueri genesim ostenderet? Absit, vt hoc daretur Mathematicorum insaniæ:

D. August. *Matth. 22.* *Genes. 19.* *Genes. 18.* *Tertull.* *Matth. 2.*

sed quia rex cœli carnem sumpserat de matre in terra, statim voluit nobis nouam stellam impendere in cœlis. D. Aug. Ait D. August. serm. 5. in Epiph. *Nec stella Christi mirabilia decreuit, sed ipsam Christum inter sua mirabilia ostendit. Ipse enim natus ex matre, de cœlo terræ nouum sydus monstrauit.* Vt de terrena matre carnem accepit, qua ditaret cœlos, statim terræ nouum etiam sydus dedit de cœlis, ne quid de nostris sumeret, quin aliud impenderet. Matth. 6. Hinc Matth. 6. dicitur: *Egressus inde Iesus abijt in patriam suam.* Et mirabar, quòd Iesus homo de cœlo cœlestis, & in terra patriam vellet habere. Deus bone, quid tibi cum terra? Cur non amas magis in hac miseriarum valle, peregrinus esse, quàm ciuis, quàm patriam habere? Sumebat Deus patriam è nostris, vt nobis amissam Paradisi patriam redderet. Chrysol. Chrysol. serm. 49. *Abijt ergo Iesus in patriam suam. Non vt suam sibi, sed vt tuam tibi, quam Adam perdiderat, patriam redonaret.* Planè quando apparet Iesus aliquid de nostris tollere, non sibi consulit, sed nobis, paraturus statim aliud præstantius pro eo, quod tollit. Si patriam nobis eripit, faciens exules, & peregrinos in terra; non id facit, vt sibi patriam nostram asserat, sed vt nobis fœlicissimam Paradisi patriam reddat.

§. IX.

Mundus tunc suis contemptoribus fauet, quando magis ab illis contemnitur, & posthabetur.

AVdio stetisse Sacerdotes in medio Iordanis, dum populus transiret, dicit enim: *Sacerdotes autem, qui portabant arcam, stabant in Iordanis medio, donec omnia complerentur*, &c. Sed qualiter stabant? An facie versi ad vlteriorem ripam, quasi ad illam tendentes? An respicientes fugientes inferiores aquas, ita vt dorsum superioribus darent? Serar. Ait Serar. lib. 2. cap. 4. quæst. 8. in fine: *Illud postremum mihi magis arridet. Sic enim eorum in transeuntem populum conuersi erant oculi: sic a tergo imminentes veluti despiciebant aquas.* Itaque Sacerdotes sic erant cum arca in medio fluminis, vt superioribus aquis terga darent, quasi illas despicerent. Ex quo illud mihi valde mirabile est, quòd cum ipsi terga darent aquis, quasi illas despicientes, aquæ sic illos vererentur, vt naturalem cursum cohibentes siccum illis aditum pararent. Nec miror, sic facit vniuersus cursus rerum mundialium, erga eos, à quibus despiciuntur, calcantur. Nunquam tibi fauorabiliorem experieris mundi impetum, quàm vbi eum post tergum relictum despexeris, & conculcaueris. Genes. 17. Sara pulcherrima fœmina rapta fuit à latere coniugis, & deducta in potentissimi Regis Geraræ aulam. Egit ibi aliquot diebus honestissima fœmina regis amores fastidiens, nec legitur ei aliquod donum à Rege fuisse oblatum. Tandem victrix regalis potentiæ adest discessura ab aula, & integro pudore reditura ad coniugem. Quid tunc? Rex videns contemptricem suæ aulæ fœminam ad coniugem abituram ait illi Genes. 20. Genes. 20. *Ecce dedi mille argenteos fratri tuo, hoc erit tibi in velamen*, &c. Abeuntem, tergáque dantem muneribus ornat; quam dum secum habuit, nullo dono ditauit. Et cur rex non ornaret illam muneribus, quam sibi subdere non potuit, sed ab illa repulsam fuit passus? D. August. Ait D. Augustin. lib. 22. contra Faustum cap. 38. *Honorauit munere, quam corruptioni suæ subdere non potuit.* Planè tunc te à mundo, & honorari, & adorari facies, quando illum despexeris, conculcaueris. Nota est historia trium puerorum Hebræorum, vt imperium Babylonis regis contempserunt, vt imaginem eius spreuerunt. Ideo missi in fornacem ardentem ambulabant liberi inter flammas. Quod sciens rex totus pauidus pueros venerabatur, aiens Dan. 3. Dan. 3. *Benedictus Deus eorum, qui misit Angelum suum, & eruit seruos suos, qui crediderunt in eum, & verbum regis immutauerunt*, &c. Expende, quæ prædicet rex de pueris, & quid in illis veneretur, nimirum, & *verbum regis immutauerunt*, quippe vbi vidit, & se, & imperium suum contemptum à pueris, illos magis stupet, & veneratur. Theodor. Vt dicat Theodor. serm. 8. de Prouid. *Eos, qui imaginis suæ culturam detrectauerant, adorabat.* Tunc se adorari faciunt à Rege, quando eius imaginem contemnunt. Nec miror, nam Exod. 7. aiebat Deus Moysi: Exod. 7. *Ecce constitui te Deum Pharaonis.* Et vnde homo ad tantam magnitudinem venit, quòd Deus fiat adorandus, venerandus, metuendusve Regi? Ait Paul. ad Hebr. 11. Ad Heb. 11. *Fide Moyses grandis factus negauit se esse filium filiæ Pharaonis.* Itaque Moyses despexit Pharaonis regiam, contempsit Pharaonis primogenia; ex quo illi, & Deus metuendus, & venerandus est factus. Ait de illo S. Ambr. serm. 13. Ambr. in Psalm. 118. *Noluit esse rex, cum posset, sed fugiendo potentiam potentior factus est. Factus est enim in Deum regi. Rex erat Pharao, sed Deus non erat, Moyses factus est illi Deus. Et tu si vis tanquam Deus peccatoribus esse terrori, Regibus reuerentiæ, contemne quæ sæculi sunt, & Dominicæ passionis opprobrium contende omnibus præferre diuitijs.* Ecce tritissimam viam Christianorum, qua se faciunt venerabiles mundo, nimirum, contemnendo, & calcando illum.

Iosue 4. Cúmque transissent omnes, transiit & arca Domini, Sacerdotésque pergebant ante populum. Filij quoque Ruben, & Gad, & dimidia tribus Manasse armati præcedebant filios Israël, sicut eis præceperat Moyses. Et quadraginta pugnatorum millia per turmas, & cuneos incedebant per plana, atque campestria Iericho. In illo die magnificauit Dominus Iosue coram omni Israël, vt timerent eum, vt timebant Moysem, dum adhuc viueret.

§. X.

Bonus Præsul, qui initio principatus sub prædecessoris legibus viuere aliquandiu gaudet.

DVcente Iosue populum per Iordanem, dum procedentium ordo explicatur, in eo Moysis præscripta seruari notantur. Ait enim: *Filij quoque Ruben, & Gad, & dimidia tribus Manasse armati, sicut eis præceperat Moyses.* Et cur modò præscripta Moysis notantur in progressu exercitus, quando iam non Moyses, sed Iosue populum ductabat? Sanè facit hæc nota ad maximam commendationem Iosue, qui in principatus sui initio sic se componit, sic prædecessoris placitis adgaudet, vt

vt non tam ipse, quàm ille adhuc imperare videatur. Vtinam hanc prudentissimam modestiam vniuersi Præsules habeant. De illa maximè extollit suum Trajanum Plinius in Paneg. fatus: *At quo temperamento potestatem tuam, fortunamque moderatus es? Imperator titulis, imaginibus, & signis; caterum modestia, labore, vigilantia Dux, & Legatus, & miles, cum iam tua vexilla, tuas aquilas anteires, nec aliud tibi ex illa adoptione, quàm filij pietatem, filij obsequium assereres, longamque huic nomini atatem, longam gloriam precarere: Te prouidentia Deorum primum in locum prouexerat, tu adhuc in secundo residere, atque etiam senescere optabas.* Expende illa: *Nec aliud tibi ex illa adoptione, quam filij pietatem, filij obsequium assereres*; quippe Nerua contemptus à militibus, cum Imperium perire videret, sibi adoptauit Traianum, illumque Imperatorem constituit, & imperij clauum tradidit. Quid tunc Traianus Imperator iam factus? An statim præcessoris placita mutauit, nouas imperandi methodos iniuit? Absit, hoc enim maximè imprudentum, & præsumptuosorum hominum est; quin potius sic se comparauit, sic atrisit præcessoris placitis, vt non imperator videretur ipse, sed filius sub patria adhuc potestate. Quem statum filij viuentis nutibus patris, quantum est ex se, amabat prolongari. Et forsan nihil regalius, nihil præstantius in principe poterat desiderari. Conditurus hominem Deus aiebat Genes. 1. *Faciamus hominem ad imaginem, & similitudinem nostram, & præsit piscibus maris,* &c. Formabat equidem Deus hominem in Principem, & Imperatorem totius orbis. Quem cum iam condidisset, & in Paradisi Regia collocasset, statim ait illi. Genes. 2. *De ligno scientia boni, & mali ne comedas,* &c. Ecce tibi, fit homo rex omnium, & illi præceptum datur. Præceptum ad subditum spectat; cur ergo, & simul hominem regem facis, & illum sub præcepto constringis? Cur eodem tempore, & sceptrum ei paras, & legem statuis, cui pareat? Sanè præstantis principis est, quod in initio principatus non principem, sed filium agat viuentem sub prædecessoris legibus, vt sub patria potestate. Ait S. Theophilus Antioch. lib. 3. ad Autholycum: *Non inuident Deus Adamo, eum ab arbore cognitionis abstinere iussit. Cupiebat enim vt homo tempore longo simplex, & syncerus maneret, quasi puer. Id enim sanctum, & laudabile censetur, videlicet absque omni malitia in simplicitate subijci parentibus. Indecorum est, pueros, antequam puerilem egressi fuerint atatem, supra atatem sapere.* &c. Quid pulchrius? Adultum, & sapientem principem hominem Deus condiderat, & omni sapientia præditum, quam regimen orbis postulabat; sed nihilominus volebat, vt ille à tota hac principatus constitutione nihil aliud, quàm simplicitatem, quàm filij obsequium sibi assereret, agens vt puer sub potestate patris constitutus. Vt enim indecorum est, pueros ante pueritiæ egressum, supra ætatem sapere: sic prorsus indecorum est in Præsule nouitio, quod nesciat seruare pueritiæ ætatem, sed in primo principatus die, spretis præcessorum placitis, iam ipse quasi omnium maximus existat. De filio Dei aiebat Isaias cap. 9. *Paruulus enim natus est nobis, & filius datus est nobis, & factus est principatus super humerum eius,* &c. Sanè rex ipse nascebatur, & princeps omnium leges conditurus, quæ hominem asserent in vitam. Cur ergo tantus rex & princeps, & paruulus, & filius efficitur? Aiebat Paul. *Quanto tempore paruulus est, nihil differt à seruo, cum sit Dominus omnium.* Volebat enim regalissimus princeps ostendere, principatus initium inde efflorescere, quòd princeps vt paruulus filius patria sub potestate tantisper viuat. Sic enim Iesus nouas conditurus principatus sui leges, & abrogaturus antiquas, nihilominus triginta & tribus annis cum antiquis egit, antequam suas promeret.

Plin. — Genes. 1. — Genes. 2. — Theoph. — Isaie 9. — Paul.

§. XI.

Nullo magis homo reuerendus, metuendúsve sit, quàm proprijs facinoribus.

SVperato Iordane, tot armatis apparentibus dicitur Iosue adeò exaltatus, vt illum exercitus metuerent. Quippe ait: *In illo die magnificauit Dominus Iosue coram omni Israel, vt timerent eum,* &c. Et cur non magnus, timendusque populis redderetur homo, qui post prælia multa fœliciter confecta, ad Iordanem accedit, eo tempore, quo ipse maiori influxu præcipitabatur, & omnes ripas aluei sui impleuerat, & illum ad siccitatem redigit, vt validissimos transferat suos exercitus? Erant milites Romani sub Nerua insolentes, nec eius reuerebantur Imperium; factus est Imperator Traianus, & eo ipso die milites cœperunt illum maximè reuereri. Vnde hoc? Ait Plinius in eius Paneg. *At nunc redit omnibus terror, & metus, & votum imperata faciendi. Vident enim Romanum ducem vnum ex illis veteribus, & priscis, quibus Imperatorium nomen addebant contecti cadibus campi, & infecta victorijs maria. An audeant? Qui sciant te assedisse ferocissimis populis, eo ipso tempore, quod amicissimum illis, difficillimum nobis; cum Danubius ripas gelu iungit, duratusque glacie ingentia tergo bella transportat, cum fera gentes non telis magis, quàm suo cælo, suo sydere armantur. Sed vbi in proximo tu, non secus ac si mutata temporum vices essent, illi quidem latibulis suis clausi tenebantur, nostra agmina percursare ripas, & aliena occasione, si permitteres, vti, vltroque hyemem suam barbaris inferre gaudebant. Hac tibi apud hostes veneratio.* Quid pulchrius in rem præsentem? Nunc sub Iosue rediit Israëlitis terror, & metus, quibus perficiant imperata eius. Nec miror, vident enim ducem similem veteri illi Moysi, cui imperium asserebant, & campos interfectis hostibus plenos, & maria defunctorum gladios illi vomentia. Nemo non metuat Iosue, quem videat ferocissimis populis assidere, eo tempore, quo illi, & securiores, & magis inuincibiles erant. Iordanis enim fluuius ripas aluei sui vniuersas impleuerat, ingẽtique aquarum mole se prorsus insuperabilem reddebat, quo feræ Chananæorum nationes, non tam armis, quàm climate suo erant inaccessæ. Sed vbi in proximo Iosue apparuit, mutantur Iordanis fluenta, remeantque in suum fontem: & dum nullus audet hostis è muris suis exire, Israëlitarum agmina vlteriores ripas percursant, campestria hostium occupant: Hæc quem ducem non faciat reuerendum, metuendum? Crede mihi ex nullo sic fit homo reuerendus quàm ex facinoribus, quàm ex gloriosis operibus. Marc. 5. Iesus hominem à dæmonio malè vexatum liberabit, cuius facinoribus fama vt vulgata est in vicinis ciuitatibus, *egressi sunt videre, quid esset factum, & veniunt ad Iesum, & vident illum, qui à dæmonio vexabatur, sedentem, vestitum, & sana mentis, timuerunt.* Cum hostis fugatur, & homo liberatur, tunc timent.

Plinius. — Marc. 5.

Cur non magis gaudent? Non miror quòd tanto facinore fiat illis Iesus metuendus, & venerandus. Victor Antioch. *Statim ad Iesum exierunt, hominemque à quo dæmonia exierant, vestitum, sanáque mente praditum inuenerunt. Super eo ergo, quod acciderat, admirati, debitum honoris, & venerentiæ cultum in ipso statim accessu Domino impertiuntur.* Nunquam enim facinora virtutum hominem non reuerendum faciunt. Nec vllus est adeò potens, qui possit tenebras offundere homini, qui præclaris facinoribus claret. Humilis, & abiectus erat Dauid, cui postquam occidit Philisthæum canebant fœminæ 1. Reg. 18. *Percussit Saul mille, & Dauid decem millia. Iratus est autem Saul nimis, & displicuit in oculis eius sermo iste.* Nec miror, quòd rex indignè ferret, sibi priuatum, & pauperculum iuuenem præferri. Sed nunquid ira regis valuit pauperculum illum obscurare. Minimè: triumphalia enim Dauidis facinora, vel renuente Rege faciebant hominem conspicuum, & venerabilem. Ait D. Chrysostom. hom 45. ad Pop. *Quis factus est clarior? Saul, an Dauid? Nonne ille quidem à dolore suffocabatur; hic autem super solem triumphis, & Dei beneuolentia coruscabat?* Expende illud: *triumphis:* quando enim Dauidem triumphalia opera comitabantur, non poterat non super reges coruscare, & maiorem commendationem sibi conciliare. Quid non consequatur, qui rerum gestarum triumphis commendatur? Dominaturum Ægypti Iosephum destinans Dominus, illum vendi in seruum permittit, & in seruorum sorte commorari. Et cur quem destinat ad regnum, seruum permittis fieri? Vt ostenderetur, hominem solis egere rectè factis, vt se omnibus, & venerandum, & colendum faciat. Ex quo D. Basil. Sel. orat. 15. ait: *Potuit & Iosephum, nulla intercurrente molestia, totius Ægypti dominatorem creare; sed nesciissemus, in seruorum redactum ordinem rerum gestarum amplitudine dominatorem euasisse.* Qui destinabatur in regnum Ioseph, in seruum venundatus est, vt sciremus, quid valeat amplitudo rerum gestarum; qui enim rebus gestis viget, non indiget aliis commendari, vt se colendum, venerandumque faciat.

1. Reg. 17. — D. Chrys. — Basil. Sel.

§. XII.

Vbi multi ad salutem tendunt, manifestissimè Deus interesse monstratur.

IN diuisione Iordanis, transitúque populi sub Iosue, dicitur Deus illum magnificasse; ait enim: *In illo die, magnificauit Dominus Iosue*, &c. Sed & aliàs fuit Iordanis miraculosè diuisus, nec dicitur Deus magnificasse eum, cuius meritis diuidebatur. Ecce tibi 4. Reg. 2. *Tulit Elias pallium suum, & inuoluit illud, & percussit aquas, quæ diuisæ sunt in vtramque partem, & transierunt ambo per siccum.* Nec vlla in hoc facinore mentio fit Dei magnificantis Eliam. Et cur, cum similiter diuisus sit Iordanis sub Elia, vt per siccum ambularet, non ibi, sed in diuisione sub Iosue ostenditur Deus hominem magnificasse? Sub Elia duo tantùm per siccum inter diuisas transibant aquas; sub Iosue non solùm duo, sed populus innumerabilis securè, & tutè superauit Iordanem. Vbi autem multitudo est tendentium ad salutem, ibi manifestissimè Deus in mirabilibus suis apparet. Quò aspiciens D. Zeno lib. 2. serm. 24. videns ingentem multitudinem conuersorum ad Ecclesiam Dei consolate, fatur: *Exultate igitur fratres, ædificationémque vestram ade ista de nouella cognoscite, cuius quoque capacitatem fœlici numero fecistis angustam. Ex eo enim ipso, quòd nos non capit locus, exinde intelligitur, quia fides vestra capit Deum.* Tunc sanè manifestissimè intelligitur Deus in nobis esse, quando tanta est multitudo ad salutem tendentium, quæ non nisi in amplissimo loco capiatur. Hinc de Dei filio apparente inter homines locutus Pater, Isaiæ cap. 45. ait: *Ipse ædificabit ciuitatem meam.* Quæ verba exponens D. Ambr. lib 2. in Lucam ait: *Veni Domine Deus, ædifica ciuitatem, veniat & puer tuus. Tibi credo dicenti, Ipse ædificauit ciuitatem mihi. Ecce mulier omnium mater, ecce domus spiritualis, ecce ciuitas, quæ viuit in æternum, quia mori nescit. Ipsa enim est ciuitas Ierusalem, quæ nunc videtur in terris, sed rapietur supra Eliam; Elias enim vnus fuit.* Tunc enim ostenditur Deus venisse, & apparuisse magnificans puerum suum Iesum, quando ipse Iesus tot credentium agmina ducit ad salutem, quæ opulentissimam ciuitatem efficiant. Quæ ciuitas proculdubio extolletur supra Eliam, in eo, quòd Elias vnus fuit; at Iesu spiritus diuinissimus in eo apparet, in eo sese maximè extollit & exaltat suos, quòd sit in multis. Quò spectans Isaiæ cap. 60. ait: *Super te autem orietur Dominus, & gloria eius in te videbitur. Et ambulabunt gentes in lumine tuo, & reges in splendore ortus tui. Leua in circuitu oculos tuos, & vide; omnes isti congregati sunt, venerunt tibi. Filij tui de longè venient, & filiæ tuæ in latere surgent*, &c. Et simul est, quòd Dei gloria videatur, & quòd multitudo appareat tendentium ad salutem; ex hoc enim manifestè ostenditur res à Deo esse, si multi currant ad salutem. Vnde aiebat Baruch cap. 4. *Circumspice Ierusalem ad Orientem, & vide iucunditatem à Deo tibi venientem. Ecce enim veniunt filij tui, quos dimisisti dispersos, veniunt collecti ab Oriente, vsque ad occidentem, in verbo sancti gaudentes in honorem Dei.* Expende illud: *Vide iucunditatem à Deo tibi venientem:* quippe à Deo expressissimè venit, quòd multi filij vndique collecti gaudentes in Dei honorem eant.

4. Reg. 2. — D. Zeno. — Isai 45. — D. Ambr. — Isai 60. — Baruch 4.

Iosue 4. Dixitque ad eum: Præcipe Sacerdotibus qui portant arcam fœderis, vt ascendant de Iordane. Qui præcepit eis dicens: Ascendite de Iordane. Cúmque ascendissent portantes arcam fœderis Domini, & siccam humum calcare cœpissent, reuersæ sunt aquæ in alueum suum; & fluebant, sicut ante consuerant. Populus autem ascendit de Iordane decimo die mensis primi, & castrametati sunt in Galgalis contra Orientalem plagam vrbis Iericho.

§. XIII.

Caue Dei absentiam, ni velis ad consueta labentis naturæ redire.

ECce speculum humanæ miseriæ, ait enim: *Cum ascendissent portantes arcam fœderis Domini, & siccam humum calcare cœpissent, reuersæ sunt aquæ in alueum suum, & fluebant sicut ante consueuerant.* Quod speculum nostræ infirmitatis expressius? Adest diuinissima fœderis arca nobis, stat cœlestis

cœlestis ille panis in nostro pectore, cuius præsentia frænantur affectus, ne præcipites deorsum currant, sed frænati quiescant. At vix abest à nobis salutaris arca, vix discedit cœlestis illa mensa; præcipiti cursu vniuersi affectus redeunt ad consueta. Quo respiciens aiebat Rich. Victor tract. 1. de extermin. mali. part. 1. de studio contemplationis cap. 1. *Oportet ergo, arcam fœderis Domini præsentem habere, si concupiscimus inferiores aquas deficere, & superiores in vna mole consurgere. O fœlices, qui eam, etsi semper, veruntamen frequenter præsentem habere possunt, in cuius præsentia tam magna, tamque iucunda miracula fiunt!* Sanè fœlicissimus est, qui sese Deo frequenter præsentem facit qui se sistit coram illa diuinorum thesaurorum arca: ò quam inde eius passiones coërcentur, eius appetitus frænantur, & coguntur superiùs ascendere! Verùm vbi ille recedit, vbi à mente tua, à corde tuo abest Deus, heu quàm præceps relaberis in vitiorum consueta! Matth. 26. *Venit Iesus ad discipulos suos, & inuenit eos dormientes, & dicit Petro: Sic non potuistis vna hora vigilare mecum? Vigilate, & orate, vt non intretis in tentationem; spiritus quidē promptus est, caro autem infirma. Iterum secundò abijt, & orauit dicens: Pater mi, si non potest calix hic transire, nisi bibam illum, fiat voluntas tua. Et venit iterum, & inuenit eos dormientes.* Bis venit ad discipulos, & excitauit eos à somno, & bis eos inuenit domientes. Et quando Iesus eos excitabat, cur tam profundè illi dormiebant? Excitabat illos præsentia sua; & vt excitatos reddebat, ipse abibat ab eis vt oraret Cum primum autem abibat, statim somnus redibat ad eos. Ex quo Drogo lib. de Passion. ait: *Statim vt recesseris, iterum somnus occupat nos, nec vigilare possumus, nisi quandiu nobiscum es.* Vt præsente Iesu fugatur somnus, sic illo absente, statim redit. Defuncto Lazaro sorores eius in magno erant fletu, & venit Iesus ad illas; cui obuians Martha, multos miscet sermones de fratre defuncto, de corporis resurrectione: & tandem ait Ioan. 11. *Vtique Domine ego credidi, quia tu es Christus filius Dei viui, qui in hunc mundum venisti.* Mirabar, quòd Martha Iesu astans tota sit in sermone de resurrectione corporum, de Iesu diuinitate & non meminerit fletus, cum in similibus casibus, ad conspectum notorum maiores lachrymarum riui excitari soleant. Et cur ad conspectum notissimi sibi magistri Martha non flet, sed cohibitis lachrymis tota est in diuinitate Iesu percipienda? Equidem vbi præsentem habebat Iesum, steterunt fluctus deorsum vergentes: steterunt affectus lacrymosi, qui ad mortuum currebant, & sursum ferebantur eius affectus agentes de diuinis, de supremis. At vbi Iesus secedat, videbis iterum riuos lachrymarum per consueta currentes. Ait D. Thom. in cat. ex Chrysostom. *Ex virtute sermonum Christi interim Martha lucrata est luctus dissolutionem: ea enim, qua ad magistrum erat deuotio, non permittebat eam sentire præsentia, quæ luctum inducere poterant.* Expende illa: *Interim Martha lucrata est luctus dissolutionem:* non equidem perperuò luctus frænabatur, sed interim dum præsens Iesus erat; tunc Iesus præsens fluctus lachrymarum cohibebat, ne Martha mortuum suum fleret, corporis resurrectioni intenta, & diuinitati Iesu cognoscendæ; at vbi Iesus tantisper separatur, vt sepulchro accederet; statim vidit, & Martham, & Mariam, & Iudæos lugentes. Pristinum enim cursum, & lachrymæ, & lamenta resumpserunt. Nec aliter in omnibus aliis terrenis hominum affectibus, frænantur illi, & cohibentur, & forsan sursum ascendunt, vbi Deus adest, vbi viuifica Christi sentitur præsentia; ast vbi hic recedit præcipiti cursu trahimur ad vitia consueta, quæ ad mortem deferant Ioan 20. Magdalena agnoscens redimiuum Iesum sibi præsentem, humi deiecta volebat pedes eius assumere; cui Dominus: *Noli me tangere, nondum enim ascendi ad Patrem meum.* Quid tunc? Maria abstinuit ne à tactu pedum diuinorum? Imò est, qui putet eius esse verba illa Cant. 3. *Inueni, quem diligit anima mea, tenui, nec dimittam.* Sed cur non etiam per discessum magis à tactu Iesu cauet? Cur cum prohibetur accedere, non abscedit, sed magis firmiter dilectum tenebat affectibus, ne abiret? Cauebat prudens, ne si Iesus abiret, ipsa statim ad pristinos mores rediret. Dum Iesu pedes tenuit Luc. 7. stans retro omnes suos affectus habebat sursum; nunc nequit dimittere Iesum, ne illo abscedente redeat in noxia prima maiori impetu. Id quod meditatus D. Amb. lib de Isaac cap. 5. monebat: *Tene ergo & tu anima, sicut tenebat & Maria, & dic: Tenui eum, & non dimittam. Vade ad Patrem, sed non relinquas Euam, ne iterum labatur. Tecum eam ducito, iam non errantem, sed arborem vitæ tenentem, tecum rape tuis pedibus inhærentem. Tecum ascendam, noli me dimittere, ne iterum serpens venena sua fundat, ne iterum quærat fœmineum mordere vestigium, vt supplantet Adam.* Expende illa: *Nec iterum labatur: ne iterum serpens venena sua fundat:* quippe dum sacratissima illa testamenti arca Iesus aderat, quidquid serpentinum erat, & fluxum in corde humano cohibetur; at vbi ille recedat, iterum lapsus, iterum venena serpentis remeant. Hinc fœlices illæ fœminæ Matth. 28. audita Iesu resurrectione; *Exierunt cito de monumento, cum timore, & gaudio magno currentes nuntiare discipulis eius.* Mirabar, quòd nuntiaturæ tam lætum nuntium, tanto timore corriperentur. Et cur sic timent inter adeò læta? Timent, ne abeat Iesus, & illo absente, maiori impetu tristitia veniat. Ait D Chrysol. ser. 80. *Timor non ablatus est, sed mutatus: Timor abscesserat de reatu, sed de seruitio manebat; malus timor culpæ, bonus reuerentiæ timor: Adam datum perdiderant; ne perderent ipsum redditum, pertimescebant.* Eò spectabat totus illarum timor, ne cælestem Adamum à sepulchro sibi redditum iterum amitterent, iterum abire cogerent, illo enim recedente, vniuersa erumperent mala, quæ prius fuerant.

Ric. Vict. | Matth. 26. | Drog. | Ioann. 11. | T. Thom. | Ioann. 20. | Cant 3. | Luc. 7. | D. Ambr. | Matth 28. | Chrysol.

§. XIV.

Sine Maria nec gradum faciat, qui securè amat procedere.

IN Iordanis ripa hæserat omnis multitudo filiorum Israël iam amne superato, nec vlterius procedunt, donec Sacerdotes arcam portantes exirent, & vniuersas consueto spatio præcederent. Præcendente enim arca & non antea. *Populus ascendit de Iordane decimo die mensis primi*, &c. Sed cur necessum fuit expectare populum in ripa, vt arca progrederetur? Cur vt manente arca in alueo Iordanis progrediebatur populus vsque ad ripas, non similiter progressus est vsque ad Galgala, vbi erant tentoria figenda? Figurabatur iam ibi Christianum mysterium, ne homo gradum faciat nisi simul gradiente, & præcedente Maria ve-

Cant. 5. ra arca diuini cũ hominibus fœderis. Hinc Cant. 5. ait: *Quo abijt dilectus tuus, o pulcherrima mulierum? Quo declinauit dilectus tuus? Et quæremus eum tecum.* Expende illud: *Et quæremus eum tecum*; Alan. namque sine Maria nec gradum facere audent, etiam in Deo quærendo. Ait Cardin. Alanus: *Abit, & declinat Deus ad tempus vt maius ad se quærendum desiderium excitet. Bene autem dicitur, quæremus eum tecum: quia sine gloriosæ Virginis fide, qui Christum quærit, errare potest, proficere non potest.* Matth. 2. Periculosè pergit, qui sine Maria matre Iesu procedit; & qualiter procedat sine hac matre, qui inter peccatorum discrimina Deum quærit? Sapiens illud consilium datum Iosepho Matth. 2. *Accipe puerum, & Mariam matrem eius, & fuge in Ægyptum.* In via Ægypti gressurus, Galfrid. mihi credat, & nec gradum faciat sine Maria, & eius puero. Sic monebat Galfridus apud Tylmanum in Alleg. *Tolle puerum, tolle matrem, neutrum deseras, neutrum exponas Herodi, & fuge in Ægyptum, fuge in tenebras propriæ conscientiæ, & peccata tua coram te sint semper.* Durum est peccata ob oculos habere, durum est inter discrimina peccatorum ire, velle euoluere tantas tenebras; sed si matrem cum filio feras, si Mariam cum Iesu habeas tecum, securus perge. Matth. 2. Infœlix ille, qui tantum sydus contemnit. Magi Matth. 2. aiebant: *Vidimus stellam eius in Oriente, & venimus cum muneribus*, &c. Non gradum faciunt ad Deum nisi Hesych. stella ducente, qui in eo maximè damnarunt Iudæos: de quibus ait Hesychius hom. 1. de Assump. Mariæ: *Iudæi inflexibiles, vel potius obdurata ceruice, eos, qui ministerio stellæ è longinquis regionibus erant adducti, neglexerunt imitari, vt cognoscere possent Solem iustitiæ.* Ecce tibi, & Magorum fœlicitas, & Iudæorum infœlicitas; illi sub stellæ clarissimis radiis contendunt ad Christum; Iudæi, quidquid de stella præcedente audiunt, contemnunt, nec stellæ ducatum æstimant, & sic in tenebris manent minimè visuri Solem iustitiæ. Quanto infœliciùs pergant ad Deum, qui minimè spectant stellam Mariam? Miser eris, si hac stella contempta gradiaris; Psalm 44. fœlix, si sub eius auspiciis sequaris Christum. Dicebat enim ipsi Christo Psalm. 44. *Prosperè procede, & regna.* Vbi Ruffinus explicat: *Prosperè procede, prosperè ex vtero virginali progredere*, quasi à Maria sumenda sit viarum nostrarum, processuumque nostrorum prosperitas.

§. XV.

A baptismate nouus ortus nouáque natiuitatis affulget.

Expende locum, vbi castrametati sunt venientes à Iordane, nimirum ait: *Populus autem ascendit de Iordane decimo die mensis primi, & castrametati sunt in Galgalis contra orientalem plagam*, &c. Non enim absque mysterio à Iordane venientes ad orientalem plagam intendunt, sed vt innuat, vt ab aquis baptismatis Christianos prosilientes nouus ortus, nouáque natiuitas comitetur. D. Zen. Quod spectans D. Zeno lib. 3. serm. 13. de die Paschatis, quo baptismus celebrabatur ait: *Dies salutaris aduenit pariens sibi de fine principium. Hoc etiam nostris Competentibus præstaturus: quos iam nunc fœlix inuitat occasus, vt sacri oceani lacteo profundo demersi, surgentes inde nouello nouelli cum die sua luce radiantes nobiscum possint immortalitatis cursu seruato ad repromissionis terram, vbi in perpetuum quis oritur, peruenire.* Hoc vnum scias, quod olim qui proximi iam ad baptismum erant, vocabantur Competentes; in quibus dum baptizabantur, id meditatur D. Zeno, quod antiqui poetæ canebant de sole; D. Zen. nimirum quòd occidens se immergit occeano, vnde oriens nascitur rediuiuus. Sic Baptizandos & occasus vocat, dum eos sacri gurgitis submergit vndis, à quibus ipsi surgentes cum nouo solis ortu noui ipsi immortalitatis viam terunt, ad illámque viuorum terram festinant, vbi perpetuò quis oritur, sub lucidissimóque oriente fulget. Isai. 2. Monebat Isaias cap. 2. *Abscondere in fossa humo à facie timoris Domini*, &c. Alij legunt: *Abscondimini in terra à facie furoris Domini.* Sed quæ terræ fossa valebit nos tutari à furore diuino? Non equidem terræ fossa, qua homines mortui sepeliuntur, ibi enim non est securus quis à furore Domini; sed fossa, qua consepelimur cum Christo viui in baptismo iuxta Apostoli phrasim; in hac fossa, qui absconditur submersus sacris vndis, inde prorsus securus nouum ortum acquirat, quo cum Iesu in noua appareat vita. Procop. Vt dicat Procopius ibi: *Patet ergo, hoc vnum superiorum malorum superesse refugium, vt ipsi baptismatis ope tanquam terræ mandati, sepeliamur, quo tandem cum Iesu sepulti, peccatóque mortui in nouitate vitæ ambulemus. Sic enim furentis Domini faciem vitabimus.* Ecce tibi vt baptismus & sepulchrum est, & cunabula occasus & oriens, quasi in occasu sepelimur sacro aquarum gurgite; at inde leuatos nos oriens excipit, quo rediuiui ambulamus in nouitate vitæ. Ad Tit. 3. Hinc dicebat Paul. ad Titum cap. 3. *Saluos nos fecit per lauacrum regenerationis, & renouationis.* Expende illud; *Lauacrum regenerationis*, vbi enim lauacrum nominat, satius videretur dixisse lauacrum emundationis, aut purificationis. Cur maluit dicere regenerationis lauacrum? Rem pulchrè tractat D. Chrysost. hom. ad Baptizandos, fatus: D. Chrys. *Ob quam causam non lauacrum remissionis peccatorum dicitur, nec lauacrum purificationis, sed lauacrum regenerationis? Quia non nobis simpliciter peccata concedit, nec simpliciter nos purificat malis actibus implicatos, sed tanquam è cœlo generatos efficit: nam de cœlo nos condit, & inde conficit; non de terra formans iterum, sed alio nos elemento per aquarum naturam progenerat.* Quid pulchrius? Per baptismum equidem ex cœlo generamur, cœlestique vita animati nouo potimur ortu nouáque natiuitate.

§. XVI.

Ab aquis Baptismi ob oculos est nobis cœlestis ciuitas patens.

A Iordane procedentes è regione Iericho castrametátur, cum dicat: *Populus autem ascendit de Iordane decimo die mensis primi, & castrametati sunt in Galgalis contra Orientalem plagam vrbis Iericho.* Ecce tibi à Iordane venientibus statim ob oculos est munitissima vrbs Iericho; quanto fœlicius agitur cum Christianis, qui ab aquis baptismi statim intueri incipiunt patentem sibi cœlestem ciuitatem? Ait Isaias cap. 33. *Panis ei datus est; aquæ eius fideles sunt. Regem in decore suo videbunt, oculi eius cernent terram de longè.* Isai. 33 Expende consequentiam, vbi aquæ eius fideles apparuerint, statim ab iis aquis emergens, & Regem, & ciuitatem cœlestem licèt à longè adhuc in hac bellicosa

licosa regione positus intuebitur. Quod ponderans Procopius ibi ait: *Eis panis vita Christus ipse à Patre, aqua fidelis diuini baptismatis, vndè & fumen tibus omnis manat securitas, nunquam non suppeditantur. Regem deinde illi intuebantur Dominum, qui etiam terram mansuetorum nondum adepti, ipsam mentis oculis in hac mortali vita Deum pie reueriti procul intuebuntur.* Datur equidem fidelis aqua sacri baptismatis, vndè omnis securitas manat, sed & vnde exilientes licet nondum terram mansuetorum calcent, sed adhuc sint in bello, tamen iam quasi à longè conspiciunt & Regem, & cœlestem ciuitatem sibi apertam. Hinc Matth 3. *Baptizatus autem Iesus confestim ascendit de aqua, & ecce aperti sunt ei cœli.* Circa quæ verba Chrysost. homil 12. in Matth. fatur: *Cuius igitur rei gratia cœli patuerunt? Vt discas etiam tu cum baptizaris, hoc fieri, Deo te iam ad patriam cœlestem vocante, nihilque commune cum terra habere suadente.* Patet iam cœlestis ciuitas baptizatis, ad illámque vocantur, ne minimis his temporalibus inhient, qui potestatem habent accedendi ad tantam ciuitatem. Quo non miror, quòd Isaias cap. 3. baptismi aquam robustam vocet, ait enim: *Dominus exercituum auferet à Ierusalem, & a Iuda validum, & fortem: omne robur panis, & omne robur aquæ.* Et quod robur est in aqua? Tantum est robur baptismi aquis; quod cælestem aulam hominibus reserari faciant, vt liceat illis omnia illius lustrare penetralia. Ait Procopius ibi: *Legimus aquam ablatam, sacri scilicet baptismatis aquam, virtutemque ipsam, qua peccata remittere, & spiritus renouatione Christo conformes reddere, liberamque in cœli Regiam ingrediendi facultatem præbere solet.* Fœlices, qui ab iis ascendunt aquis, vnde non solùm videre, sed & lustrare cœlestia penetralia valent.

Procopius. Matt. 3. Chrys. Isaias 3. Procopius.

Iosue 4. Duodecim quoque lapides, quos de Iordanis alueo sumpserat, posuit Iosue in Galgalis, & dixit ad filios Israël: Quando interrogauerint filij vestri cras patres suos, & dixerint eis: Quid sibi volunt lapides isti? Docebitis eos, atque dicetis: Per arentem alueum transiuit Israël Iordanem istum. Siccante Domino Deo vestro aquas eius in conspectu vestro donec transiretis, sicut fecerat priùs in mari rubro, &c.

§. XVII.

Vbi vel vmbra boni à Deo venit, ab eo & ipsum veniet bonum.

LApides duodecim à Iordane extractos locat Iosue in Galgalis; sic enim habes: *Duodecim quoque lapides, quos de Iordanis alueo sumpserat, posuit Iosue in Galgalis.* Nec otiosè quod signari debuerat, ingentibus lapidum cumulis, duodecim solùm lapidibus signatur; sed iam inde Apostolorum numerus sacer signabatur, qui vbique gentium testimonia mirabilium Iesu præstituri expectabantur. Hinc D. Hieron. in Epitaphio Sanctæ Paulæ, ait de illa: *Intuita est castra Galgala, & aceruum præputiorum, & secunda circuncisionis mysterium, & duodecim lapides, qui de Iordanis illuc translati alueo, duodecim Apostolorum fundamenta firmauerant.* Expendenda maximè sunt illa verba, nimirum: *Qui duodecim Apostolorum fundamenta firmauerant:* quippe verum est, quòd lapides illi figurabant, & adumbrabant duodecim Apostolos; at qualiter esse verum potest, quòd Apostolorum duodecim fundamenta firmarent? Equidem dum ex Dei proposito haberent lapides illi quòd adumbrarent duodecim Apostolos, iam inde certissima, & firmissima fundamenta ostendebant, quòd venturi essent duodecim Apostoli; vbi enim alicuius boni vel vmbra à Deo est, certissimum est, quòd ipsum bonum veniet. Quò spectans Paul. 1. ad Corinth. 15. monet: *Portemus & imaginem cœlestis.* Alibi dicebat: *induimini Dominum Iesum Christum:* modò contentus est, quòd saltem eius imaginem, eius vmbram induamur. Et quid interest, si eius imaginem induamus, & nunquam perueniamus ad eius veritatem? Hoc ægrè credat Paulus posse accidere, cum illud sit consuetum magis, & vsitatum; vt vbi vel vmbra Dei, vel imago seruatur, ibi & ipse Deus inuenitur: ait enim D. Zeno lib. 1. ser 4. *Portemus & eius imaginem, qui de cœlo est. Quam qui sanctè portauerint sicut Apostoli, omnésque iusti, non tantum imaginem, sed ipsum Deum quoque portabunt, sicut & scriptum est: Vos estis templum Dei, & Spiritus Dei habitat in vobis.* Non solum in te manebit Dei imago: sed & qui dedit, à te imaginem, vel vmbram suam portari, ipse & dabit veritatem. Crede mihi nullius diuini boni à Deo in te profecti vel vmbram colis, quin & totum bonum per se non impleatur: Apocalyps. 13. *Quorum nomina scripta sunt in libro vitæ Agni, qui occisus est ab origine mundi.* Et mirabar, quòd diuinissimus Agnus dicatur occisus ab origine mundi, cum constet eum nòn nisi extremis temporibus fuisse in cruce exaltatum. In origine mundi audio occisum fuisse Abelem à fratre, in quo non occidebatur Iesus, sed occidendus figurabatur. Quod forte attendens Ticonius pro *occisus est*, legit ipse, *signatus est*. Et quidem in Abele occiso occidendus Agnus Dei signabatur. Cur ergo verá iam occisionem vocat noster, cuius sola erat figuratio? Cur quando tantùm figurabatur Agnus occidendus, iam dicit occisum esse? Sapienter equidem Spiritus diuinus vbi ab origine mundi vidit occisionem diuinissimi Agni delineari, adumbrari, iam prædicat præsentem ipsius Dominicæ Passionis veritatem. Nunquam enim boni à Deo præstandi vel vmbra apparet, quin ipsius boni aduentus à Deo certus maneat, vt iam quasi venisse censeatur. Huc refert dicta tom. 5. in Euangel. lib. 14. cap. 10. §. 31. & tom. 4. lib. 16. cap. 15. §. 27. cap. 6. §. 13. & tomo 4. de Christo figur. lib. 8. cap. 1. §. 30.

D. Hier. 1. Cor. 15. D. Zen. Apoc. 13.

§. XVIII.

Ornatus sacrorum carnalibus oculis religionem faciunt.

STatuuntur lapides isti in Galgalis à Iosue, dicente textu; *Duodecim lapides, quos de Iordanis alueo sumpserat, posuit Iosue in Galgalis.* Quod factum videtur contrarium legi ex Leuit. 26. vbi ait: *Non facietis vobis idolum, & sculptile, nec titulos erigetis, nec insignem lapidem ponetis in terra vestra.* Quando ergo lege cautum, ne tituli, nec lapides erigerentur in terra, cur modò mandatum est Iosue, vt erigat duodecim lapides in primo limine

Leuit. 26.

mine terræ promissæ? Multam hoc quæstionem fecit Abulensi, & Serario: sed ego ex ipsis verbis legis solutionem capio: ait enim: *Neque insignem lapidem ponetis*, quasi vetet erectionem lapidis ornatu aliquo, vel sculpturâ insignis, quibus religionis suspicionem afferret oculis carnalibus; non tamen videtur vetare simplicem erectionem lapidis impoliti, & rudis omni decore, & ornamento spoliati. Nuditas enim & vilitas omnem religionis suspicionem eripit respectu oculorum carnalium, quam maximè facit, & conciliat, speciositas, & pretiositas ornatus. Ad hæc aiebat Lactantius lib. 2. institut. cap 7. fatus: *Tanta homines cupiditas imaginum tenet; vt iam viliora dicantur illa, quæ vera sunt, auro scilicet, gemmis, & ebore delectantur: horum pulchritudo, ac nitor præstringit oculos; nec vllam religionem putant, vbicúmque illa non fulserint.* Sic carnales oculi capiuntur rerum pretiositate, speciositate; vt vbi illæ non fulserint, vix religio posse esse credatur. Prætereuntur quot idie templa impolita, altaria inornata; quasi nihil ibi sit mysterij: vbi autem altaria sunt fulgentia in auro, in pretiosis tapetibus, in speciosis floribus, in luminibus, ad hæc aduolant populi, religionemque ibi præsentissimam venerantur. Hinc ardente templo Ierosolymitano festinauit Titus eius videre intimam pulchritudinem, antequam exureretur: de quo ait Egesippus lib. 5. cap. 43. *Rursus cucurrit Titus cupiens cuiusmodi ades esset circumspectare. Cuius gratia motus præcellentiorem omnium templorum fuisse operibus fatebatur. Mirabatur saxorum magnitudinem, metalli nitorem, venustatem operis, gratiam pulchritudinis. Nec immerito tantam fuisse loci celebritatem pronuntiabat, vt eo ex omnibus locis conueniretur, quia tantum non nisi summi Dei crederetur esse domicilium. Augebat honos fidem religionis*, &c. Equidem honos ex ornatu, ex pulchritudine, ex pretiositate augebat fidem religionis; tanto enim religiosiorem locum, Deoque plenum censebat & Titus, & cæteri alij, quanto eum videbant splendescere diuitiis maioribus. Et quando honos, & species templi non auget hominibus fidem religionis? Vt videant, quantum derogent religioni apud homines, qui templa, altariáve absque vlla venustate, absque vllo habent nitore.

Lactant.

Egesippus.

§. XIX.

Nuditas Apostolica validissima res est.

CVm audio, duodecim lapides in Galgalis positos, iuxta illud: *duodecim lapides posuit Iosue in Galgalis*: statim reuoco illud D. Hieronymi in epitaphio Paulæ dicentis de illis; *Qui de Iordanis illuc translati alueo duodecim Apostolorum fundamenta firmauerant.* Et quomodo ij lapides firmabant Apostolorum fundamenta? An duritie sua? Absit, non enim fortitudo Apostolorum lapidea erat, sicut nec Iobi fuerat ænea. Firmitatem ergo Apostolorum ij lapides demonstrabant nuditate sua, & ruditate. Vt enim lapides ij prorsus erant rudes, impoliti, omni specie nudati: sic Apostoli ex nuditate, & ruditate sua ita confirmabantur, vt vel mundum possent sibi subiugare. Validissima enim fuit Apostolica nuditas ad mundum subiugandum. Et quid nuditas Apostolica non valeat? Ait Marcus cap. 7. de Ioanne: *Herodes misit, ac tenuit Ioannem, & vinxit eum in carcerem :: Dicebat enim Ioannes Herodi, Non licet tibi habere vxorem fratris tui :: Herodes autem metuebat Ioannem.* Quis ad hæc non miratur? Vnus Ioannes aduersus Regem audet, sicque aduersus eum valet, vt se ab illo timeri faciat. Et vnde tanta valentia Ioanni, nisi ex nuditate, & paupertate spiritus, qua nihil mundi habebat, nec desiderabat? Ait D. Chrysost. citatus in Cat Græca D. Lucæ cap 9. *Quanto nullius eguerimus, tanto fortiores, atque omnibus superiores euadimus. Talis erat Ioannes, quapropter cum ipsum nemo contristaret, ipse contristabat Herodem: cúmque nihil haberet, contra Regem surrexit, qui purpura indutus, ac diademate, & mille phantasijs implicatus, tremit, ac timet omnium egenum, ac nudum. Ac ne capite truncato, sine timore viuere potuit. Quod autem post eius abitum metum adhuc tenebat virescentem, audi, quid dicat: Hic est Ioannes, quem ego decollaui*, &c. Equidem qui vehementer aliquem timet, quemcumque videt, putat esse illum, quem timet Sic Herodes adeo timebat Ioannem, vt vel post mortem eius, putaret illum in Iesu videre. Et vnde Ioannes tantus in Regem? Aiunt illa: *cum nihil haberet*, &c. Nuditas, & paupertas, qua omnia mundialia contemnebat, faciebat hominem validiorem Regibus. Raptum Eliam in cœlum sic deflebat Elisæus, quasi vnà cum illo totum præsidium, & fortitudo Israëlis raperetur. Quod audiens ipse Elias dimisit à se pallium vnum vile, & pauper, quo operiebatur: sic enim dicit 4. Reg. 2. *Leuauit pallium Eliæ, quod ceciderat ei.* Quantum hoc? Ploranti abscessum currus Israëlis, & aurigæ eius, abscessum præsidij, & fortitudinis Israëlitarum, datur vile & pauper pallium Eliæ. Quid pallium cum ferrato curru aduersus hostes? Cur ergo cum currum tollis, pallium præbes? Equidem in illo pallio dabatur nuditas, & paupertas spiritus Prophetici, quæ valentior est omni exercitu, omnique ferrato curru. Ait Diu. Chrysostom. hom. 2. ad Popul. Anth. *Propterea Elias in cœlum ascendens nihil aliud, quàm melotem discipulo reliquit. Cum hac, inquit, cum diabolo pugnaui, & tu contra illum armatus hanc capies. Validum enim telum inopia, & inexpugnabile habitaculum, & turris inconcussa.* Vt enim melotes pauperis, & inopis habitus erat, sic in illa similis paupertas, & inopia Elisæo relinquebatur, qua nulla alia arma posset desiderare, vt de vniuersis hostibus triumpharet. Non enim currus ferrati, non calybs, non æneum scutum, non vniuersi generis armamenta sic hominem tutantur, & hostes perdunt, vt paupertas voluntaria. Hæc validum telum est, & inexpugnabile habitaculum, & turris inconcussa. Hæc orbem terrarum valet debellare. Dan. 2. post ostensam ingentis magnitudinis statuam, ait: *Abscissus est lapis de monte sine manibus, & percussit statuam in pedibus eius ferreis, & fictilibus, & comminuit eos. Tunc contrita sunt pariter, ferrum, testa, æs, & argentum, & aurum :: Lapis autem, qui percusserat statuam, factus est mons magnus, & impleuit vniuersam terram.* Quis nudior, & impolitior lapide recenter cadente de monte? Is tamen sic rudis à monte veniens, pessundans aurum, omniaque pretiosa metalla, implet orbem terrarum. Quod de principe paupertatis intelligens August. in Psalm. 42. ait: *Mons ille est, qui creuit ex minimo lapide secundùm Danielem, & confringens regna terrarum, & in tantum excrescens, vt impleret orbem terrarum.* Sic de contemptu, & pessundatione regnorum terræ venit eò, vt terrarum orbis dominaretur.

D. Hieron.

Marc. 7.

Chrysost.

4. Reg. 2.

Chrysost.

Dan. 2.

August.

§. XX.

§. XX.

Firmæ inconcussæque virtutis esse debet, qui pristinas maiorum virtutes corruptis posteris persuadeat.

DVodecim sunt lapides, quos statuit Iosue in Galgalis pro superati signo Iordanis: Cur Iosue duodecim durissimas petras requirit? Ait
Iosue. ipse Iosue ibi: *Quando interrogauerint filij vestri cras patres suos, & dixerint eis, quid sibi volunt lapides isti? Docebitis eos, atque dicetis, per arentem alueum transiuit Israël*, &c. Erigebat lapides, qui posteris oblitis, & multa ignorantia corruptis testarentur maiorum suorum pristinas virtutes. Qui autem corruptis posteris maiorum virtutes testetur, & imprimat, firmissimæ, inconcussissimæque debet esse virtutis, multoque robore indi-
Angelus. get. Hinc Angelus ad Zachariam, Luc. 1. de Ioanne nasciturо locutus ait: *Erit enim magnus coram Domino: vinum, & siceram non bibet, & Spiritu sancto replebitur ab vtero matris suæ: & multos filiorum Israel conuertet ad Dominum Deum ipsorum. Et ipse præcedet ante illum in spiritu & virtute Eliæ, vt conuertat corda Patrum in filios:* Expende quantis antea Ioannem insignierit, vt illi hoc vltimum singulare attribuat: nimirum, quod *conuertet corda patrum in filios.* Ad hoc præstandum magnus coram Domino fit Ioannes, & vita Angelica vtitur, & in materno vtero sanctitatem excipit, & fit in spiritu, & in virtute Elias; de iis enim duobus præstantissimis, & inconcussissimis animis dicitur, quod corda Patrum conuertent in filios. Sed quantum est, quòd patrum cor ad filium conuertatur? Vel quid est conuerti cor patrum ad filios, vt tantæ virtutis opus sit? Correctum, & Deo subditum quod in patribus antiquis fuit, id velle imprimere corruptis filiis, opus est inconcussissimæ virtutis; & virtutis, quæ propria sit Baptistæ, & Eliæ. Ait
Beda. Beda hom. 2. in Vigil. Ioan Bapt. *Vnum igitur, atque idem vtriusque* (nimirum Ioannis, & Eliæ) *opus est; fidem scilicet, atque intellectum, quem habuere patres, filiorum mentibus prædicando infundere.* Hoc fuit munus integerrimi Ioannis, hoc erit munus inuincibilis Eliæ; quod in filiis maiorum virtutes oblitis illarum memoriam, & affectum imprimat. Inuenit Baptista Abrahami, Moysisque posteros adeò corruptos, vt potius viderentur viperarum genimina. Inueniet Elias vltimos Christianos quàm longè à virtutibus auitis. Sed hoc est tantorum virorum munus, quod iis filiis patrum antiquorum virtutes testentur, eorúmque animis imprimant. Quod quantæ virtutis sit testantur, & D. Bonauentura, & sancta Virgo Tharasia, vtriusq; enim munus fuit, in filiis ad aliqualem teporem redactis, ardentem patrum resuscitare spiritum.

§. XXI.

Vbi peccatum abest, ibi firmitas, & perpetuitas fundari potest, non vbi pecatum est.

ERiguntur ij lapides, vt in illis perpetua diuinæ beneficentiæ memoria seruetur, dicit enim: *vt vos timeatis Dominum Deum vestrum omni tempore:* & expressiùs dixerat priùs in hoc eodem capite: *Positi sunt lapides isti in monumentum filiorum Israël vsque in æternum.* Itaque in lapidibus istis perpetua beneficentiæ diuinæ memoria æternatur. Et cur placuit lapidibus vti pro signis diuinæ memoriæ apud homines æternandæ? Nonne, vt ait Ausonius: *Mors etiam saxis, nominibusque venit?* Ausonius. Vnde ergo aptiores lapides inueniuntur pro Dei memoria æternanda? De lapide singulariter scriptum est, quòd semitam in se colubri non ostendat, ait enim Prouerb. 30. *Tria sunt difficilia mihi, & quartum penitus ignoro. Viam aquilæ* Prouer. 30. *in cœlo, viam colubri super petram*, &c. Vbi autem petra nullam in se colubri semitam ostendit, aptissima est vt sumatur pro signo rei æternandæ; quando perpetuitas, & firmitas rei ibi potest securius fundari, vbi antiqui serpentis vestigium, nimirum peccatum, non apparet. Matth. 16. aiebat Iesus: *Tu* Matth. 16. *es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, & portæ inferi non præualebunt aduersus eam.* Mirabar, quòd tantæ firmitatis petram Dominus inueniret ad fundandam Ecclesiam, aduersus quã portæ inferi non præualerent. Et vnde tanta firmitas in petra? Ait Orig. hom. 1. in Matth. *Manifestum* Origen. *est, quod neque aduersus petram illam, super qua ædificatur Ecclesia, neque aduersus Ecclesiam, quæ ædificatur super huiusmodi petram, portæ præualebunt infernorum, quemadmodum nec via serpentis super petram, secundum quod in Prouerbijs positum est, poterit inueniri. Qui petra, inambulabilis est serpenti, siue qui vera Ecclesia est, fortior est portis, siue aduersantibus inferorum propter Christum verum sapientem*, &c. Ibi autumat fortitudinem esse insuperabilem, firmitatémque minimè concutiendam, vbi antiquus serpens vestigia non imprimit peccati. Diluuio absorbente terram dicitur de arca à Noemo facta, Gen. 7. *Porro arca ferebatur super* Genes. 7. *aquas.* Quando mundialia omnia, quando vel ipse Paradisus iuxta multorum opinionem ab aquis absorbebatur, sola arca à Noemo facta super aquas ferebatur, & triumphabat de aquis. Et vnde arca illa constitui potuit ipso paradiso firmior aduersus aquas? Fuit in paradiso serpentis semita, qua etiam illò intrauit peccatum; non autem fuit in arca, inde crediderim aduersus diluuium paradiso fir- Basil. Sel. miorem fuisse arcam. Ait D. Basil. Sel. orat 5. *O arca paradiso firmior! Illic namque cum illis nauigabat serpens: illic lignum mortis fuit instrumentum; hic lignum salutis fuit gubernaculum: illic Adamum præuaricari docebat; hic perfugio Noemum petit.* Nec miror, quòd vbi nec serpentis semita inuenta est, nec peccato aditus fuit datus, ibi paradiso maior firmitas aduersùs pericula inueniatur.

CAPVT VII.

Gesta in Galgalis.

TEXTVS HISTORIA.

SIccatum flumen, transeuntémque Israëlem mirati Amorrhæi, Chananæique, sic timore obstupent, imò lapidescunt, vt nullum motum aduersùs aggredientes populos excitare valeant. Imperturbatos ergo Israëlitas, quietosque patentibus hostibus conuenit Dominus in campis Iericho, & secundò cum Iosue de populi circun

circuncisione agit: Egerat enim Deus primò cum Abrahamo de circuncisione, vt ipse, & filij eius, & vniuersi posteri hoc erant stigmate ornanadi: nec amplius auditur Deus locutus de circūcisione, vsque in præsentem locum, vbi secundò cum Iosue de illa, clara voce, tractat: vt omnes, qui in Heremo tantum sacramentum, siue culpa, siue religione dimiserint, iam illo teneantur initiari. Paratur statim populi circuncisio secunda, nimirum, quæ secundò à Deo exigitur voce clara; cuius vulneris petrino cultro peracti sanitas vt apparuit; simul Ægyptiaci opprobrij fœditas Deo testante disparuit. Nec mora; signis diuinis exculti populares vniuersi currunt ad greges, lectisque agniculis immaculatis, paschales victimas plenis obseruationibus instaurant. Nec defuit terra suos veros dominos munerare, de propriis enim frugibus obtulit, vt rituales efficerentur panes azymi, & polentæ, in tanta abundantia, vt cœlestis mannæ pluuia prorsus inde cessarit. A tanto sacrificio Iosue solus tendit in agrum: cui Princeps cœlestis militiæ Michaël stricto gladio obuius factus, iubet hominem detractis calceis, & sibi, & loco, in quo stabat, religionem impendere singularem.

MORALIA CIRCA textus literam.

CIRCVNCISIONE, & Agni Paschate, & Angelo excipiuntur Iudæi in terra promissa; nequis contendat ad veram promissionem patriæ, nisi de circuncisione carnalium operum, & de esu immaculati Agni, ducenteque Angelo, qui hostes arceat.

Iosue 5. Postquam ergo audierunt omnes reges Amorrhæorum, qui habitabant trans Iordanem ad Occidentalem plagam, & cuncti reges Chanaam, qui propinqua possidebant magni maris loca, quòd siccasset Dominus fluenta Iordanis coram filiis Israël donec transirent, dissolutum est cor eorum, & non remansit in eis spiritus, timentium introitum filiorum Israël. Eo tempore ait Dominus ad Iosue: Fac tibi cultros lapideos, & circuncide secundò filios Israël, &c.

§. I.

Bonus timor opera extorquet.

VIde deploratorum hominum timorem in Amorrhæis, & Chananæis, qui vbi Iordanis miraculo, aduentu Israëlis terrētur, nullum aggrediuntur salutis opus; quin potius: *Dissolutum est cor eorum, & non remansit in eis spiritus*, &c. Omnia obriguerunt in eis principia operum, nihil egerunt, nihil aggressi sunt, quo lenirent, vel tollerent rem timoris. Proh pessimum genus timoris! Sanè bonus timor potiùs opera extorquet, & in
Psalm. 117. facinora impellit hominem. Hinc Psalm. 117. clamabat: *Beati omnes, qui timent Dominum, qui ambulant in vijs eius:* Ecce fœlicitatem in eo, quod timeant, ponit. Sed præ timore illis dissolutum est cor, non remansit in eis spiritus; quomodo ergo potest esse fœlicitas in timore, à quo tanta spiritus, cordisvè defectio oritur? Equidem est timoris genus pessimum, quo & cordis, & spiritus robur conteritur, ne vllum inde exeat opus; quod deploratorum hominum est proprium. Rursus aliud est genus timoris optimum, nempè timoris Domini, qui vbi in corde est, statim illud impellit in opus. Quo in timore fœlicitas est, & beatitudo. Quis enim non fœlix, dum sic timet, vt ex timore non hæreat, sed se accingat in salutis opera? Ait D. Zeno ser. in Psal. 127. *Ostendit, non ex trepidatione* D. Zen.
nostra, nec ex terrore eius, qui terribilis sit, beatos esse, qui timeant; sed ex eo, quod in vijs eius incedant, timor enim non in metu, sed in obedientia est, & timoris testimonium est obsequela. Planè fœlicis timoris testimonium in eo est, quòd ad obsequendum te disponas diuinis præceptis. Quis enim credat, illum fœliciter terreri; qui vt lapis riget, nec scit manum vlli operi prætendere? Qui autem amat cognoscere qualitatem timoris, quo tenetur; respiciat ad opera, ad præceptorum obseruantiam, ad obsequia exhibita Deo; hæc enim manifestè nascuntur ex timore qui homines ad fœlicitatem euehit. Quò spectans aiebat Psalm. 33. *Venite filij, au-* Psalm. 33.
dite me, timorem Domini docebo vos. Et vndè docebit timorem Domini? An ex cordis dissolutione? An ex defectu spiritus? Absit, timor enim Dei bonus non ex defectu, sed ex præstantissimis operibus docetur. Vt dicat D. Zen. in Psalm. 107. D. Zen.
Discendus ergo timor est; non enim in terrore, sed in ratione doctrinæ est. Neque ex trepidatione naturæ, sed præceptorum obseruantia, & operibus vitæ innocentis, & cognitione veritatis ineundus est. Caue tibi à timore sterili, & infructifero, is enim timor proprius deploratorum est. Ille timor tibi arrideat, qui cum præceptorum obseruantia, & operibus vitæ innocentis est. Nequit enim non esse præstantissimus timor, qui nos ad præstantia opera impellit. Aiebat Isai. cap. 26. *Sic facti sumus a facie tua* Isai. 26.
Domine. Concepimus, & quasi parturiuimus, & peperimus spiritum salutis. Vbi in rem nostram Se- Septuag.
ptuag. legunt: *Propter timorem tuum Domine in vtero accepimus, & parturiuimus, & peperimus spiritum salutis.* Quid fœcundius timore isto salutifero? Vide, vt malus reproborum timor in Amorrhæis, & Chananæis sic homines compressit, vt dissolutum sit cor eorum, & non remanserit in eis spiritus; at Dei bonus timor longè aliter se habet in eis quos implet, nam ex illo sic fœcundantur, vt ablata omni sterilitate validissimum spiritum pariant salutis, quo excitantur in opera vitæ. Ex quo pulchrè aiebat Euseb. in cat. Græca in Euseb.
Pentateuch. *Finis tui timoris salus fuit nostri spiritus, quem quidem cum peperissemus, notum fecimus omnibus mortalibus, qui super terram sunt, illos quoque vtilitatem percepturos, si didicerint eadem, quæ nos didicimus, & si nos imitati fuerint, & conceperint ex timore Dei, & pepererint spiritum salutis. Qui enim hunc timorem non habuerint, neque pepererint spiritum, sed steriles permanserint: excident à tua spe.* Expende in primis illa: *Finis tui timoris salus fuit nostri spiritus:* hic est enim finis timoris salutiferi, nimirum, quòd roboretur spiritus ad opera vitæ; non quòd non remaneat spiritus, sed magis quòd vitalibus operibus se exerceat spiritus. Rursus expende illa, *sed steriles permanserint*, &c. Qui enim eo timore aguntur quo minimè fœcundantur ad opera, sed in sterilitate degunt, ij prorsus excidunt à spe vitæ.

§. II.

§. II.

Timor Dei, & timor temporalium mutuò se expellunt.

ACriter pugnant duo timores in humano corde, nimirum, timor Dei, & timor temporalium; quorum qui possederit animum, alteri omnem aditum occludit. Ecce tibi de Amorrhæis, & Chananæis dicitur: *dissolutum est cor eorum, non remansit in eis spiritus, timentium introitum filiorum Israel:* Planè nihil, quo spiritus saluus fiat, in eis remansit. Vnde hoc? *Timentium introitum filiorum Israel:* Non equidem Deum parantem Israëlitarum introitus, sed Israëlitas timebant. Vbi enim nimius timor temporalium illos possedit, non siuit, vt Deum timerent, sed magis fecit illos Deo aduersari. Aiebat Sapiens cap. 17. *Cum sit timida nequitia: data est in omnium condemnationem.* Et mirabar, quod timor in condemnationem daretur, cum dictum sit alibi: *Initium sapientiæ timor Domini.* Sed qui timor adeò malus est, qui homines reddat damnatos, & Deo aduersarios, nisi timor nimius temporalium malorum, qui semper annexus est peccatis? Ait Hugo Card. *Timida nequitia, idest, timor annexus nequitiæ conscientiæ datus est in condemnationem omnium peccatorum, vrens mentem, reprimens timorem Dei, quo tumescit contra Deum, peccare non timens.* Ecce tibi venenum timoris temporalium, annexus nequitiæ est, & primum occludit aditum timori Dei, tanta tumens malitia vt nimium timens temporalia, non timeat peccare, nec Deo aduersari. E contra timor Dei sic componit animum, sic implet corda, sic roborat spiritum, vt nihil sciat timere temporale. Ionam fugitiuum tempestas furens persequitur, nautarumque sortibus iactis deprehenditur esse causa tempestatis. Conueniunt Ionam nautæ, eius institutum inquirunt. Quibus ille; Ionæ cap. 1. *Deum cœli ego timeo, qui fecit mare, & aridam:* Rursusque ait: *Tollite me, & mittite in mare.* Quanta hæc animi constantia? Ipse sententiam in se fert, ipse se fluctibus damnat. Cur non magis timet? Cur non magis veretur naufragium? Præmiserat antea: *Deum cœli ego timeo*; vbi enim Dei timorem habebat, non timebat mala temporalia. Ait D. Zeno serm. de timore: *Ionas timens Dominum spontaneum non timet adire naufragium.* Nequit timor Dei admittere secum timorem temporalium; imò eo intentus est vt penitus illi occludat aditum. Hinc Deuter. 10. ait: *Et nunc Israel quid Dominus Deus tuus petit à te, nisi vt timeas Dominum Deum tuum, & ambules in vijs eius,* &c. Hoc primum petit Dominus Deus à populo suo, nimirum vt timeat Deũ filiali timore Et cur prius timorem meminit? Planè, quia si te Dei timor impleuerit, hoc summopere cauebit, ne alteri temporalium timori locus restet, vt dicat D. Zen. serm. de timore: *Videtis ne hunc timorem vobis necessarium, qui in Dei amore consistit, qui voluntate sua se parit, diuinæ legis agnitione construit decorem, ad omnia genera virtutum intrepidus corrigit: præceptis omnibus fideliter obtemperat: inchoatus innocẽter viuit, iustitiam percolit, sine fine studet timere, ne quid præter Deum quem diligit, timeat.* Hoc studium est, hæc cura sanctissimi timoris Dei, ne vllus locus alteri timori sit.

Sap. 17. — Hugo. — Ionæ 1. — Zeno. — Deut. 10. — Zeno.

§. III.

Illam induat formam, quæ amabilior hominibus est, qui amat homines Deo capere.

SEcundò accedit Deus mandaturus circuncisionem Israëlitis, illamque nouis sub circunstantiis mandat; quippe ait: *Fac tibi cultros lapideos, & circuncide,* &c. Lex de circũcisione data Abrahamo nõ meminit cultros lapideos; sed modò cum secundo ea lex renouatur, petuntur lapidei cultri; in lapide enim significabatur verus Iesus iuxta Patrum interpretationem communem: sed cur in hac secunda circuncisionis promulgatione in petrino cultro ostenditur Iesus? Erant lapidea idola, & simulacra tunc culta à gentibus, ideò Iesus sese sub lapidea forma proposuit, vt lapidibus seruientes à falsis diis lapideis ad verum traheret. Aiebat D. Iustin. Mar. citatus in Glossa: *Priscus ille Iesus dicitur secunda circunsione cultris lapideis circuncidisse populum, quod fuit præsagium circuncisionis, qua nos Iesus Christus resecuit à lapidibus, simulacrisque ceteris, hoc est, liberauit nos ab errore mundano. Vbique gentium multis circuncisis cultro petrino, verbo Iesu Domini nostri. Nam lapis, & petra Christus prædicatur.* Ecce tibi vt circuncisione illa exprimebatur circuncisio, qua per Christum ab idolorum cultu auocabamur: sic enim prædicabatur ille, dicebaturque petra, & lapis, vt nos ab adoratione lapidum ad Deum verum traheret. Multum enim proficit, quòd se quis sub ea forma statuat, quæ magis ab hominibus adoratur, & colitur, vt inde illos capiat, & trahat in veritatem. Hinc Matth. 2. Venientes ad Dei filium Magi clamabant: *Vidimus stellam eius in Oriente, & venimus cum muneribus adorare eum.* Data est enim illis stella in cœlo, quæ homines duceret, & deduceret in locum Dominicæ natiuitatis. Nec improbabiliter putat Theodor. hom. de Christi natiu. habita rom. 6. Conc. Ephes. Appendice 5. cap. 2. hanc non fuisse veram stellam, sed Angelum, qui sub stellæ forma se ducem viæ proposuerat Magis. At vt ducatum præstaret Angelus Tobiæ, potius illi apparuit in specie iuuenis præcincti ad iter faciendum. Ait enim Tob. 5. *Egressus Tobias inuenit iuuenem splendidum, stantem, præcinctum, & quasi paratum ad ambulandum.* Cur similiter Angelus non sese obiecit Magis sub hac præcincti iuuenis specie, vt illos duceret, vsque ad locum, vbi Iesus erat natus? Cur hac forma relicta magis placuit formam subire stellæ tacentis, vt illos ductaret? Colebantur maximè stellæ à Magis, ideo sapienter Angelus formam elegit stellæ, vt ex nota, & culta forma placens illos citius à cultura vana stellarum ad verum iustitiæ Solem recenter ortum adorandum traheret. Ait Cæsar. Nazianz. frater dialog. 2. *Merito stellam Angelum Euangelista vocat. Sed & cultum astris impensum ad Christum trahens, à multorum Deorum errore mortales reducendo, velut stellam ponit Angelum viæ adorationis ducem: Non enim alia re Magi ad adorationem excitati sunt, quàm opinione sui cultus.* Planè inde capiuntur Magi, nimirum ex forma stellarum, quas colebant, non enim detrectant sequi eam, cui quotidie exhibebant seruitium: & dum ad notam sibi formam contendunt, fœliciter ad veritatem ducuntur. Huc veniant Euangelici ministri, & discant ad formas peccatoribus gratiores innocenter descendere, vt illos inde trahant in bonam frugem.

Iustin. — Matth. 2. — Theodor. — Tob. 5. — Nazianz.

Sic meus parens sanctissimus Xauier factus hospes scelestorum hominum, paulatim se animis eorum insinuans à turpitudine eos reducebat ad Christum.

§. IV.

Sacra exhibita Deo maximè hominem in bono firmant.

POst peractam deserti peregrinationem, post superatum Iordanem, cum primum in promissionis terra castrametantur Israelitæ, sacramentum circuncisionis ab illis exigitur. Ait enim Deus: *Fac tibi cultros lapideos, & circumcide*, &c. Et cur in primo terræ limine statim vocantur ad circuncisionis sacramentum? Vt volebat Deus homines confirmare in promissione sua, ne iam regressum timerent in solitudinem, nec in pericula pristina: sed potius sperarent iam quietem firmissimam, sic eos ad sacra vocat, nullo enim citius homo depellit pericula, & in bono constituitur. Quò spectans Iustin. Mart. dialog. cum Triphone ait: *Iesus Christus omnes eos, qui volunt, circuncidit iuxta prisca præsagia, cultris lapideis, vt exoriatur gens iusta, populus tenax fidei, cupidus veritatis, & in in pace perseuerans.* Perseuerantem pacem, & quietem daturus populo suo Dominus noster, iubet illum circuncidi, de virtute enim tanti sacrificij Deo exhibiti, maximè confirmatur homo in salute, ne timeat hostiles incursus. Quis ignoret Noëmum arca inclusum hinc inde iactari diluuij fluctibus? Tandem superato diluuio, quiescente arca, exsiccata terra, egreditur Noemus, & vix terram pertingit, & ecce tibi Genes. 8. *Ædificauit autem Noe altare Domino, & tollens de cunctis pecoribus, & volucribus mundis obtulit holocausta super altare.* Quid tunc? Statim Deus placabilissimus hominem confirmat, arcum depingit in cœlo pro signo, ne amplius timeatur diluuium. Proh Noëmi prudentiam! Superatis diluuij fluctibus, calcata terra sicca ad sacra currit, quo præterita mala prorsus abigit, & se in securitate constituit. Vt illi sapienter dicat D. Basil. Sel. orat. 5. *Repressisti sacrificio alterius diluuij terrorem, recepisti Dei securitatis futuræ pignora.* Itaque sacrificio peracto Noemus repressit terrorem alterius diluuij, fecit enim quod sic in terra confirmaretur, vt non metueret, iam inde reuocari ad pristina diluuij pericula, sed securius frueretur promissione diuina. Valent equidem sacra rite peracta ab hominibus, illos maximè in bonis firmare, & metus pristinorum malorum discutere. Huc traho historiam notissimam ex 2. Reg. cap. 24. vbi ostenditur Angelus Domini stricto gladio percutiens Israëlitas adeò, vt intra breuissimum tempus septuaginta millia virorum ceciderit. Quid tunc? Vidit Dauid afflictionem populi, notauit gladium euaginatum in area Areunæ; *Et ædificauit ibi Dauid altare Domino, & obtulit holocausta, & pacifica: & propitiatus est Dominus terræ, & cohibita est plaga ab Israel.* Vbi sapienter Caiet. ait: *Ecce tempus, quo cessauit pestis, videlicet tempore holocausti oblati a Dauide.* Illud plane tempus est, quo cessent mala, quo hominum aduersaria euaneant, nimirum, quo ritè ab illis sacra fuerint peracta. Quod enim minime præstarent vniuersæ creatæ potestates, id perficit sacrificium Deo oblatum, quo maximè in bonis confirmamur.

Iustin. — Genes. 8. — Basil. Sel. — 2. Reg. 24. — Caiet.

§. V.

Vbi Deus stricto iustitiæ gladio apparet, cum peccatoribus metum infert, quo salutaria sibi vix facere valeant.

IN terra hostili, hinc inde plena validissimis viris ad bellum, iubet Deus suos Israelitas circuncidi, aiens: *Fac tibi cultros lapideos, & circumcide*, &c. Supra Gen 34. Filij Iacob dum hostiles iras recondunt in imo pectoris sui propter sororis stuprum, à Sichimitis petunt, vt circuncidantur, & obseruates tertiū diem, quando vulneris dolor ingrauescebat, ingressi vrbem, vniuersos minimè valentes resistere, transfigunt gladiis, *& depopulati sunt vrbem in vltionem stupri.* Ergo si circuncisio hostibus occasionem parabat, qua possent facilè vniuersos perimere; cur Deus Israëlitas suos in terra hostili, coram infinita multitudine hostium, circuncidi mandat? Cur non magis validi, & fortes Israëlitæ conseruantur aduersus tot hostes? Cur sub cultro percussi ponuntur, quando necessum erat, vt valentiores se hostibus præsentarent? Cur non magis timetur hostium audacia? Mandantur circuncidi Israëlitæ inter hostes, non vtcunque, sed lapideo gladio, qui Iesum filium Dei, qui petra est, expressissimè figurabat. Vbi autem Iesus sub forma gladij stricti repræsentatur, talem timorem scelestis, & pessimis hominibus incutit, quo nihil sibi salutare audeant. Quid ergo? an ideò in iis circunstantiis præcipit Deus vt timore correpti nil boni audeant? Absit, non ideò præcipit cultro illo circuncidi: sed vt si, quod sæpè solet, contingeret, nempe quòd ipso timore homines illi obstupescerent, intelligerent cæteri non esse fidendum inaniter speratis per instantis mortis & iudicij timorem conuersionibus, cum sæpe contingat hoc ipso timore pauefactos homines culpa sua nil ad salutem conducens agere. Crede mihi, impij populi vel ad vmbram stricti gladij supremi iudicis, sic frangebantur timore, vt ad nullum valerent sibi accommodatum facinus. Nota est historia ex 1. Paralyp. 21. petita, vt iram Dei prouocante Dauid, exarsit Dominus in vindictam sceleratorum, missusque est Angelus qui stricto gladio percuteret populum. Dum populus percuteretur, leuauit Dauid oculos, viditque Angelum cum gladio stricto. Quid tunc? ait textus ibi: *Tabernaculum autem Domini, quod fecerat Moyses in deserto, & altare holocaustorum ea tempestate erat in excelso Gabaon. Et non praualuit Dauid ire ad altare, vt ibi obsecraret Deum; nimio enim fuerat timore perterritus, videns gladium Angeli Domini.* Ecce tibi pestis grassabatur, homines interibant, Dauidis regnum funditus euertebatur; erat autem altare in Gabaon, ad quod accedere debebat Dauid, vt ibi pro remedio supplicaret. Nec præualuit ire ad altare. Vnde non præualuit? Ait textus: *Nimio enim fuerat timore perterritus videns gladium Angeli Domini.* Vbi enim vidit Angelum cum stricto gladio percutiente scelestos, tantum timoris contraxit, vt pæne exanimatus non valeret ire salutem rogaturus ad altare. Quantum hoc? Ait Caietan. ibi: *Ad manifestandum punitionem Dauidis scribitur, quod iam perterritus fuit videndo percussorem Angelum, vt redditus fuerit impotens ad eundum ad altare Dei, quod erat in excelso Gabaon: vt intelligamus non paruam ægritudinem contraxisse vide Dauidem.* Expende illa: *Vt redditus fuerit impotens ad eundum ad altare:* quippe in

Genes. 34. — Paral. 11. — Caietan.

in altari erat mali remedium, ibi salutem, & securitatem poterat negotiari: at eum primum vidit Angelum cum stricto gladio, eo timore confractus est, quo non valeret ire ad altare, indeque salutem comparare. Ne præsumat peccator de operibus faciendis instante iam stricto summi iudicis gladio; vbi enim illi magni consilij Angelus iam apparuerit cum stricto iustitiæ gladio? illum ei incutiet terrorem, quo oppressus ad nihil sibi salutare mittat manum, Matth. 18. Erat Dominus ponens rationem cum seruo suo, quem debito oppressum iussit vendi cum vxore, & filis suis: quid tunc seruus? *Procedens autem seruus ille, rogabat eum dicens: Patientiam habe in me, & omnia reddam tibi.* Sed cum inde egressus inuentus sit crudelis in conseruum, iterum in conspectum Domini allatus est: cui Dominus: *Serue nequam, omne debitum dimisi tibi, quia rogasti me. Nonne ergo oportuit te misereri conserui tui, sicut & ego tui misertus sum? Et iratus Dominus eius tradidit eum tortoribus*, &c. Ecce tibi cum primum iubebat Dominus, seruum cum filiis, & vxore venundari, seruus humi procumbit, misericordiam implorat, emendationem promittit: vbi autem secundò vocatur, & crudelitatis arguitur, tortoribusque traditur, nec mutit quidem, nec genua flectit, nec misericordiam precatur. Cur modò miser non recurrit ad preces? Cur modò non aliquid facis vt antea, quod misericordiam soliciret? Ait D. Chrysost. hom. 62. in Matth. *Modò ira commotus eum tradidit. Quando enim eum vendi iussit, nulla ira fuit in verbis.* In primo euentu non strinxerat iudex iræ gladium; at modò nudata iræ diuinæ acies vt apparuit, sic miserum confregit, vt maneret quasi impotens ad vllum effugium exeogitandum. De quo aiebat Iob c. 15. *Sonitus terroris semper in auribus illius: & cum pax sit, ille semper insidias suspicatur. Non credit, quòd reuerti possit de tenebris ad lucem, circunspectans vndique gladium.* Equidem vbi miser aspicit gladium diuinum strictum iam in se, illo terrore comprimitur, quo ferè nequeat sibi aliquid salutare cogitare.

Matth. 18.

Chrysost.

Iob 15.

Iosue cap. 5. Postquam autem omnes circuncisi sunt, manserunt in eodem castrorum loco, donec sanarentur. Dixitque Dominus ad Iosue: Hodie abstuli opprobrium Ægypti à vobis. Vocatumque est nomen loci illius Galgala vsque in præsentem diem. Manserúntque filij Israël in Galgalis, & fecerunt Phase quarta decima die mensis ad vesperum in campestribus Iericho, & comederunt de frugibus terræ die altero azymos panes, &c.

§. VI.

Magnum opprobrium est ingenuitatis humanæ, quòd improbo seruias domino.

CVm in terra promissionis securè, & liberè sacramenta suæ religionis in circuncisione exercent Israëlitæ, iam ostenduntur liberi ab opprobrio Ægypti: ait enim Dominus: *Hodie abstuli opprobrium Ægypti à vobis:* Circa quæ verba ait Theodor. q. 3. *Tunc dixit Deus omnium: hodie abstuli à vobis opprobrium Ægypti, quæ verba liberationem significant ab Ægyptiaca seruitute.* Et meritò tunc solùm credit bonus author liberatos Israëlitas ab opprobrio, quando liberatos videt à seruitute Ægyptiorum, magnum enim est opprobrium, & fugiendum maximè ingenuo homini, quod seruitium præster pessimis dominis. Et quis ingenuus non fugiat hoc opprobrium? Abrahamus se à consobrino suo Loth diuisit; post quam diuisionem cum Loth lætus, & opulentus ageret in Sodomis, venit Godorlahomor cum aliis duobus regibus, Sodomitasque vicit, & spoliauit, captiuumque etiam duxit Loth. Quid tunc? Gen. 14. *Cum audisset Abram, captum videlicet Loth fratrem suum, numerauit expeditos vernaculos suos trecentos, & persecutus est eos,* &c. Sic bonus armatur aduersus eos qui captiuum ducebant Lothum, illosque persequitur nec desinit, donec fratrem suum in libertatem asserat. At tantus hic vir pro fratre suo captiuo, postmodum audit, Sodomam cum omnibus ciuibus suis subuertendam esse à Domino: pro quo orauit sanctus; at pro fratre nullam tunc facit precationem, nec verbum promit, quo petat, vt saltem in tanto excidio liberetur Lothus. Et cur qui in discrimine mortis nullum verbum facit pro Lotho, in captiuitatis discrimine tanta peregit vt Loth liberaretur, nec destitit, donec illum liberum fecit? In periculo mortis videbat rem communem, & necessariam omnibus, in periculo captiuitatis cernebat, quod homo ingenuæ prosapiæ cogebatur seruire pessimis, & sceleratissimis dominis, quod opprobrium intolerabilius iudicabat morte, & illud vitare curabat viribus totis. Hinc aiebat Prudent. in Præfat. ad lib Phychomach.

Theodor.

Genes. 14.

Prudent.

Abram triumphi dissipator hostici,
Redit, recepta prole fratris, inclytus.
Ne quam fidelis sanguinis prosapiam
Vis pessimorum possideret principum.

Hoc totis viribus bonus cauit, ne prosapiam fidelis sanguinis turparêt pessimi domini, ne ingenua prosapia viueret sub pessimorum dominorum placitis, quod ducebat opprobrium intolerandum. Et quis bonus ferat morem gerere, obsequium debere dominis sceleratis? Rector huius aëris, princepsque tenebrarum harum, exploraturus diuinitatem latêtem in Iesu, accedit ad illum Matth 4. & ostensis lapidibus ait: *Dic vt lapides isti panes fiant.* Et cur non potius ipse famelico porrigit panes? An tam pauper erat princeps tenebrarum harum, quod non haberet panem, quem Iesu famelico proponeret, vt illius ieiunium interrumperet? Cur ergo non proposuit panem? Facilè haberet panem, si eum vellet proponere; sed non præsumpsit de Iesu ingenuitate, quòd vellet comedere tam aduersarij, malignique principis panem, & ideo proposuit lapides, vt inde suum ipse faceret. Ait Euthymius ibi: *Ipse quidem non adfert panem, eo quod ab aduersario Christus sumpturus non erat, sed iubet, vt de lapidibus panes efficiat.* Qui credidit posse Iesum falli, non credidit posse adduci, vt tam maligni domini ederet panem. Tanti opprobrij res est ingenuis animis pessimorum dominorum manducare panem. Vt meritò audiens Nazianzen. fratrem suum Cæsarium in seruitio Iuliani Apostatæ esse; illi scribat dicens ep. 51. *Magnopere tua causa erubuimus:* Fatebatur ingenuus vir erubescentiam suam, quæ inde oriebatur, quòd frater eius se impiissimi Apostatæ seruitio addixerat. Quæ res non poterat non esse magni opprobrij, magnæque erubescentiæ fidelibus hominibus, licet alioquin Cæsarius adhuc in illo seruitio vigilantissimus Christi assecla existeret.

Matth 4.

Euthym.

Nazianz.

§. VII.

Tandiu nos comitantur mala, & opprobria, quandiu religioni non damus operam.

Circunciso populo in terra promissionis statim subdit Dominus: *Hodie abstuli opprobrium Ægypti à vobis.* Et cur hodie? Hodie namque primum se totus populus Deo dicarat; hodie signum acceperat religionis tota animi deuotione. Nec miror, quòd vsque nunc opprobrium Ægypti duraret, mala enim, & opprobria tandiu nos comitantur, quandiu religioni non damus operam: abitura statim cum videant religionem in nobis. Vir Dei accedens ad Regem Ieroboam denuntiauit illi mala obuentura ex Deo 3. Reg. 13. *Cumque audisset rex sermonem hominis Dei: extendit manum suam de altari dicens; Apprehendite eum. Et exaruit manus eius, quam extenderat contra eum, nec valuit retrahere eam ad se: Et ait rex ad virum Dei: Deprecare faciem Domini Dei tui, & ora pro me, vt restituatur manus mea mihi. Orauitque vir Dei faciem Domini, & reuersa est manus regis ad eum.* Vt extendit manum contra hominem Dei, aruit manus: vbi autem ad preces confugit, & se sistit Deo, manui sanitas restituta est, & ariditas abscedit. Quam rem pulchrè ponderans D. Ambr. lib. 2. de Virg. ait: *Dextera regis, quam tetendit, aruit, nec sua ei, qua inuocauit idola profuerunt. Deinde conuersus ad Dominum rogauit veniam, statimque manus eius, quæ aruerat sacrilegio, sanata est religione.* Quid pulchrius? Expende illa; *Quæ aruerat sacrilegio, sanata est religione*: tandiu ariditas durauit, quandiu tardauit accedere ad religionem. Vbi religioni dedit operam, statim manus ariditas ablata est: quæ vt abiret, expectabat videre religionem. Iudicum c. 10. erant res Israëlitarum afflictissimæ, nullum erat malum, nulla ærumna, quæ illos non premeret. Quid tunc? Dixerunt filij Israël ad Dominum: *Peccauimus, redde tu nobis, quidquid placet. Quæ dicentes omnia de finibus suis alienorum Deorum idola proie erunt, & seruierunt Domino, qui doluit super miserijs eorum*: Ecce tibi vbi abiectis idolis se sistunt Domino, statim aduersus mala illum habent protectorem. Ait Theodor. q. 17. ibi: *Vbi vnquam, suas iniquitates confessi sunt, alienosque Deos abstulerunt è medio seruientes Domino, beneficentiam eius persenserunt.* Non amplius distulit Deus eorum tollere afflictiones, sed vt vidit illos religiosos valedicere idolis, seque sistere Domino, statim illos nobilitauit beneficiis, & erexit aduersus hostes. Crede mihi, ex quo quis operam dat religioni, maximè roboratur aduersus mala omnia. Aiebat illa Cant. 1. *Osculetur me osculo oris sui; quia meliora sunt vbera tua vino, fragrantia vnguentis optimis. Oleum effusum nomen tuum, ideò adolescentulæ dilexerunt te. Trahe me post te, curremus in odorem vnguentorum tuorum. Introduxit me rex in cellaria sua*: D. Ambr. legit: *Introduxit me rex in tabernaculum suum*, &c. Hæc ibi dicebat Dei sponsa nihil meditans nisi oscula, vnguenta, aromata, odores. Sed in fine Cantic. cap. 8. de se ait: *Ego murus, & vbera mea turres.* Quid muri cum vnguentis? Quid turres cum osculis? Quæ solas bläditias amatoris sui meditabatur, vnde subito tam fortis aduersus hostes? Vnde ex aromatibus eò venit, vt murus, vt turris efficeretur, quæ mala pelleret omnia? Ait illa: *Introduxit me rex in cellaria sua*, siue *in tabernaculum suum*; ex quo enim diuinum tabernaculum intrauit, ibique sacramenta gustauit, dans operam religioni, inaccessibilis turris facta est malis omnibus: Ait D. Ambr. lib. 2. de Virgin. *Mox cum in tabernaculum venerit, vnguentum mutatur à castellis. Quæ ludebat osculis, iam turres erigit, vt pretiosis sanctorum turrita fastigijs, non solum hostiles frustretur incursus, verum etiam bonorum propugnacula struat tuta meritorum* De tabernaculi diuini religione, quid non fieret? Planè blanditias, omnesque teneritudines exuit, & turrita facta hostiles vniuersos incursus depulit, ad bona diuina tenenda se erexit.

(Marginalia: 3. Reg. 13. — Ambros. — Iudic. 10. — Theodor. — Cant. 1. — Ambr. — Cant. 8. — Ambr.)

§. VIII.

Vbi præparatio virtutum facinoribus constans præcedit, debitè viuificus Agnus immolatur.

Expende ordinem, priùs circunduntur Israëlitæ, & statim Phase celebrant, Agnum immaculatum manducando; sic enim dicit: *Manseruntque filij Israël in Galgalis, & fecerunt Phase*, &c. Nec miror, quòd vbi se tanto circuncisionis sacramento præpararunt, iam ad sacrificium immaculati Agni admittantur. Peccauerat Dauid in Deum, dum arrogans populum numerauit; accedit Angelus stricto gladio vindicaturus in populo regis peccatum. Cadebant passim miseri pestilentia percussi, de quo agens 2. Reg. 24. ait: *Dixitque Dauid ad Dominum, cum vidisset Angelum cadentem populum: Ego sum, qui peccaui, & ego iniquè egi: isti qui oues sunt, quid fecerunt? Vertatur, obsecro, manus tua contra me, & contra domum patris mei. Venit autem Gad ad Dauid in die illa, & dixit ei: Ascende, & constitue altare Domino*, &c. Iste ipse Gad venerat ante ad Dauidem, illique peccati pœnam nuntiauit, nec tunc verbum illi fecit de altari faciendo, nec consilium dedit, quod sacrificium institueret, vt se à peccatis liberaret. Modò autem post innumeros occisos ab Angelo, venit Gad, & consulit Dauidem, vt altare erigat, & sacrificium faciat. Cur ergo, quod nunc præbet consilium de sacrificio faciendo non præbuit antea, vt sic tantæ occurreretur stragi? Antea Dauid non ita se virtutum operibus parauerat, & ideò nullum verbum fit illi de sacrificio faciendo; modò pœnitens Dauid Deum exorabat, se pro populo morti offerebat, qua virtute vt paratus apparuit, statim ad sacrificium salutare vocatur. Ait D. Ambros. Apol. 1. cap. 7. *Quàm illud etiam admirabile, quòd Angelo ferienti plebem se obtulit? Hoc facto statim dignus sacrificio iudicatus est.* Vbi animum suum Dauid tanta virtute ornabat, ne detrectaret morti occumbere pro populo, suamque culpam prædicaret; statim admissus est ad sacrificium, iudicatusque dignus est, quòd diuinis interesset altaribus. Præcedat semper, necessum est, multa virtutum præparatio in eo, qui amat sacrum Deo facere. Dum ille filius prodigus pœnitens ad patrem rediret. Luc. 15. ait Pater ad seruos suos: *Citò proferte stolã primam, & induite illum, & date annulum in manum eius, & calceamenta in pedes eius, & adducite vitulũ saginatũ*, &c. Expende quot virtutes primò iubeat hominẽ indui, antequam adduci iubeat vitulum. Primò enim datur illi prima stola, & annulus, & calceus, deinde ad epulum inuitatur vituli. Vt sciamus non licere interesse sacramentis diuinis, nisi

præmissa

(Marginalia: Ambr. — 2. Reg. 24. — D. Ambr. — Luc. 15.)

Beda. præmissa multa præparatione virtutum. Ait Beda: *Notandum, quod antè stola prima, ante annulus, antè calceamenta præstantur, & sic deinceps vitulus immolatur, quia nisi spem quisque primæ immortalitatis induerit, nisi annulo fidei opera præmunierit, nisi ipsam fidem ipse confitendo prædicauerit, non potest sacramentis interesse cœlestibus.* Primò da operam virtutibus acquirendis, exercendis, quibus animum induas, & præpares, vt deinde admittaris ad sacramenta diuina.

§. IX.

Vitæ nouitas amplectenda ei, qui diuino epulo saginatur.

ADerat tempus Phase celebrandi, & ait: *Fecerunt Phase, quarta decima die mensis ad vesperum in campestribus Iericho,* &c. Ea fuit dies quarta decima mensis primi, quo annus nouis fœturis renouatur, vt doceremur nos, quàm noua amplectenda vita est illis, qui cælesti epulo saginantur.
Machar. Quò spectans D. Machar. Ep. Philadelph. orat. in exalt. Crucis habita apud Grethserum tom. 2. ait: *Instituitur primo mense Pascha, quia figura Christi erat, qui omnium rerum principium est: & eius quæ in Christo est, noua creatura, post impietatis hyemem, velut in vere nitido, & suaue olente fidei, condita, & renouata à Christo per spiritum, quemadmodum ad illam supra dicebat: Veni proxima mea, columba mea, ecce hyemis iam transijt. Consepulti enim sumus cum illo, & consurreximus per lauacrum regenerationis, & deposita Adami vetustate in nouitate vitæ ambulamus: quibus verum pascha alimentum vitæ sempiternæ dignum supeditat; nutrimur enim carne, & sanguine Dei.* Equidem vt Agnus non nisi in mense primo, in vere nitido immolabatur: sic nos inde instruebamur, quàm noui, quàm nitidi, quàm virentibus virtutum foliis, demissa omni vetustate, in nouitate vitæ debebamus ambulare, vt quibus non pecuinus agnus dabatur manducandus; sed cœlestis, & viuificus Agnus Dei Christus Iesus. Et quis in nouitate vitæ non vescatur diuina carne? Sanè vetustatem abiiciunt, nouam vitam instituant, qui nutriuntur Dei carne, epulumque di-
Isai. 64. uinum in se habent. Dicebant Iudæi Isaiæ cap. 64. *Facti sumus vt immundi omnes nos, & quasi pannus menstruatæ vniuersæ iustitiæ nostræ, & cecidimus quasi folium vniuersi, & iniquitates nostræ, quasi ventus abstulerunt nos. Non est, qui inuocet nomen tuum, qui consurgat, & teneat te.* Ecce tibi vt non erat in eis, qui Deum teneret, qui diuinissimum agnum prenderet manibus. Et cur adeò miseri erant, vt agnum immaculatum Dei minimè prenderent? Inde exprimunt radicem mali dicentes: *Et cecidimus quasi folium vniuersi nos*; erant ipsi quasi decidua folia hyemis tempore, nihil nouum, nihil de veris iuuentute præseferebant, cur non perderent
Cyril. Alex. Agnum? Ait D. Cyril Alex. lib. 5. tom. 6. in Isaiam: *Tanquam folia ceciderunt de arbore. Neque enim est non probabile, si hoc patiantur, sic abijci plane expectent. Nec quisque eorum est, qui germane sciat Deum inuocare, aut qui meminerit coniunctionem, quæ cum eo est, apprehendendam, & amplexandam promptè, & quasi iuueniliter.* Vbi nihil cogitabant de iuuenili animo parando, de abolenda vetustate, non miremur, quòd Deum habere non valeant, nec teneant cœlestem agnum. Ibi enim est valentia ad Deum, vbi est renouatio. Dicebat

Dominus Ieremiæ cap. 1. *Ecce dedi te hodie in ciuitatem munitam, & in columnam ferream, & in murum æreum.* At Isaias cap. 16. de se aiebat. *Venter meus ad Moab quasi cithara sonabit, & viscera mea ad murum cocti lateris.* Quæ leguntur à Niceta in Nazianzen. orat. 43. *Venter meus super Moab, quasi cithara sonabit, & præcordia mea, quasi murus, quem innouasti.* Ecce tibi vt Ieremiæ valentia exprimatur, dicitur esse quasi murus æreus; at Isaias non murus æreus dicitur, sed murus innouatus. An quia infirmior, quàm Ieremia? Absit, sed quod exprimitur in Ieremia per murum æreum, exprimitur in Isaia per innouationem, quæ validissima est ad ea, quæ apud Deum valent. Vt dicat Nazianzenus oration. 43. *Innouatur etiam apud alium propheta murus æreus, hoc est, ni fallor, anima firma, & aurea recensque ad pietatem compacta.* Quod vni murus æreus, alteri erat murus innouatus, quo intelligebatur anima firma ad Deum sustentandum. Ierem. 1. Nicet. Nazianz.

§. X.

Vbi diuinum epulum non est, nihil est ad robur pertinens verum.

NOn antea Dominus suos milites meminit vesci frugibus terræ, quàm agni immaculati carnes edidissent; sed ait: *Fecerunt Phase quarta decima die mensis ad vesperum in campestribus Iericho, & comederunt de frugibus terræ die altero,* &c. Et cur cauit nominate esum frugum terræ, antequam esum agni nominaret, qui in Phase celebrabatur? Vbi fruges terræ bellatoribus suppeditabant, meritò præponit illi esum agni, vt intelligerent robur, & veram fortitudinem ad bellandos hostes esse in diuinis epulis, non in terrenorum abundantia. Hinc minabatur Dominus populo suo Isaiæ cap. 3. *Ecce Dominator Dominus exercituum auferet à Ierusalem, & à Iuda validum, & fortem, omne robur panis, & omne robur aquæ.* Ast in quo pane, & in qua aqua est robur, & fortitudo auferenda à Deo? An in pane terreno? Absit, licet enim suppetat tibi terrenus panis, licet fontes terrenorum bonorum affluant, non est tibi robur, nec fortitudo, qua aduersus hostes valeas. Nec licet tollantur à te omnia mundialia, aliquid tibi roboris tollitur, dum non tollatur cœlestis, & viuificus panis. Quò spectans Procop. ibi fatur: *Panem intelligit illum de quo sic locutus David: Panem cœli dedit eis. Aquas item, de quibus ait Propheta: Haurietis aquas in gaudio, de fontibus Saluatoris: quibus qui carent, ne se quidem panis, & aquæ robur habere somniare audeant; sed imbecillibus cibis, & ad vitam roborandam in impotentibus vesci fateantur, necessum est.* Equidem dum cœlesti pane abstines, dum à diuinis epulis abstines, nullum robur expecta, sed imbecillitatem, sed maciem, quamuis tibi vniuersæ mundi epulæ affluant. In solo cœlesti conuiuio roboratur homo, vt repellere hostiles impetus valeat. Hinc de Christi sponsa dicitur Cát. 6. *Terribilis, vt castrorum acies ordinata.* Et vnde castrorum robur tenellæ Christi sponsæ potuit communicari nisi de viuifico pane? Ait D. Ignatius Martyr. epist. 11. ad Ephes. *Date operam, vt crebriùs conueniatis ad Eucharistiam, & gratias Deo agendas: cum enim assiduè in idem conuenitis, destruuntur vires Satanæ, & irritæ eius reuertuntur ignitæ sagittæ. Nil melius, quàm pax in Christo per* Isai. 33. Procop. Cant. 6. D. Ignat.

quam bellum omne aboletur aëriorum, & terrestrium spirituum. Ecce tibi vt vir sanctus ad Eucharistiam vocat, eos qui velint aduersus hostes roborari. Cant. 1. Quò adduco illud Cant. 1. *Osculetur me osculo oris sui, quia meliora sunt vbera tua vino, fragrantia vnguentis optimis. Oleum effusum nomen tuum; ideo adolescentulæ dilexerunt te nimis. Trahe me post te, curremus in odorem vnguentorum tuorum. Introduxit me rex in cellaria sua*, &c. In omnibus iis nihil meditatur sponsa non tenerum; oscula enim, vnguenta, odores ad teneritudinem pertinent tantum; Cant. 8. sed in fine Cant. 8. ait de illa sponsus; *si murus est, ædificemus super eam propugnacula argentea.* Et vnde quæ osculorum, vnguentorumque teneritudinem amabat, sic roborata est, vt murus appareat, potens sustinere propugnacula? Ipsa aiebat: Phil. Car. *Introduxit me rex in cellaria sua* Philo Carpat. *In promptuarium*, D. Ambr. *in tabernaculum.* Sanè tabernaculum erat, siue promptuarium, vbi annonæ panis, vinique seruabantur, quod exprimebat vulgata ponens *Cellaria.* Nec miror, quòd vbi introducta fuit in tabernaculum panis, & vini, inde in tantum robur excrescat, vt inexpugnabilis murus appareat. Ambr. Ad hæc loquitur D. Ambr. lib. 2. de Virgin. *Ab osculis capit, vt ad tabernaculum perueniret. Atque illa tam patiens duri laboris, exercitataque virtutis, vt aperiat manu claustra, in agrum exeat, in castellis maneat; denique quæ cuadat, videte. Si murus est, inquit, ædificemus super eum turres argenteas. Quæ ludebat osculis, iam turres erigit.* Sic de tabernaculo panis confirmata fuit, vt muros, & turres, & propugnacula erigat, quæ antea solis castis vacabat amplexibus.

Iosue cap. 5. Cum autem esset Iosue in agro vrbis Iericho, leuauit oculos, & vidit virum stantem contra se euaginatum tenentem gladium, perrexitque ad eum, & ait, Noster es, an aduersariorum? Qui respondit; Nequaquam, sed sum princeps exercitus Domini, & nunc venio. Cecidit Iosue pronus in terram, & adorans ait: Quid Dominus meus loquitur ad seruum suum? Solue, inquit, calceamenta tua, locus enim in quo stas, sanctus est. Fecitque Iosue, vt sibi fuerat imperatum.

§. XI.

Epulæ diuinæ sic sumi debent, vt earum virtus appareat in operibus.

DVdum Iosue dicitur fecisse Phase, manducasse pascha, & azymos panes intra familiam suam; iam ostenditur in agro oculos leuans & colloquens cum Angelo, quippe ait: *Cum autem esset Iosue in agro vrbis Iericho, leuauit oculos, & vidit virum*, &c. A manducatione paschæ oraturus secessit in agrum, oculisque ad cœlum leuatis vidit & Angelum. Fœlix homo; qui à sacris epulis sic efformatur, vt & orationi, & Angelicis colloquiis, & tot virtutibus vacet; qui enim Phase fecerat, statim ad Deum transit. Vtinam sic à nobis sumantur epulæ sacræ, vt earum virtus in conuersatione statim clareat. Matth. 3. Matth. 3. de Ioannis cibo ait: *Esca autem eius erat locustæ, & mel siluestre.* Nec otiose notabat cibum Ioannis, sed vt mores eius, & conuersationem ex cibo notaret. Vt enim melle, & volucri verme vescebatur, sic & ipse, & dulcis apparebat, & pennatus; dulcis in conuersatione, & pennatus in oratione, qua cœlos penetrabat. Ait D. Cyril. Ierosol. Catechel. 3. *Vides locustas manducantem, & alas parantem animæ, melle vescentem, & dulciora melle, vtilioraque loquentem.* Cyr. Ieros. Tanta Ioannis erat erat præstantia, vt quod manducaret, statim conuersatione monstraret; & vt mel, & animalcula pennata manducabat, sic ipse totus ostendebatur pennatus, & totus dulcedine manans. Et nos manducamus Phase, idest, transitum Domini, & non transibimus à vita mala? Manducamus agnum Dei, & lupi euadimus? Manducamus volucrem spiritum Iesu, & non in cœlum volamus? Proh miseri nos! proh fœlices illi! quibus in conuersatione apparet, quod in cœlesti mensa manducarunt. Exod. 18. *Obtulit ergo Iethro cognatus Moysi holocausta, & hostias Domino, veneruntque Aaron, & omnes seniores Israel, vt comederent panem cum eo coram Deo.* Exod. 18. Post epulum videns Iethro vt vnus Moyses omnium populariuml audiebat causas, stultitiæ hominem arguit, docetque, vt debeat muneris curas partiri. Quod & Moysi, & omnibus placuit. Sed quid mysterij est, quod verba hæc tantæ prudentiæ non dicantur à Iethro nisi post oblatas hostias, post epulum captum. In Iethro notabatur populus Christianus, qui sapientior Iudæis apparet post epulum cælesti panis, cuius virtutem statim in colloquiis sapientibus incipit demonstrare Ait D Cyril. Alex. lib. 5 de Adorat. in spiritu: *Iis igitur, qui fuere in lege, etiam sapientiæ nomine superiores sumus: & qui legis sermonibus imbuimur, posteaquam comedimus panem in conspectu Dei, meliora tum sentire, tum loqui didicimus.* Cyr. Alex. Et quis de diuino epulo non exugat, quod promat in vita? Cum Maria virgo esset in nuptiis, videns defectum vini, statim nuptorum miserescens verecundiæ, Ioann. 2. dicit ad Iesum, *Vinum non habent.* Multæ erant ibi fœminæ, sed nulla miserta est nisi virgo Maria; & vnde hæc sola miserta est? Ait D. Bern. serm. 1. post Epiph. *Compassa est enim eorum verecundiæ, sicut misericors, sic benignissima. Quid de fonte pietatis procederet nisi pietas? Quid mirum si pietatem exhibent viscera pietatis? Nonne qui pomum in manu sua tenuerit dimidia die, reliqua diei parte pomi seruabit odorem? Quanto igitur viscera illa virtus pietatis affecit, in quibus nouem mensibus requieuit?* D. Bern. Vbi pussimum Iesum Maria in visceribus tenuit, & ipsa piissima fuit effecta; quem enim in visceribus habuit signabant opera, & virtutes eius; ne nos habentes Iesum in pectore valeamus eius virtutibus non respondere. Similiter mater Samuelis postquam concepit, peperitque prophetam, filium obtulit Deo, & in propheticum canticum erupit, ait enim 1. Reg. 1. *Et adorauerunt ibi Dominum. Et orauit Anna, & ait: Exultauit cor meum in Domino*, &c. 1. Reg. 1. Pro quo ait Theodor. ibi quæstion. 5. Admiratione dignus est eius hymnus. Theodor. *Neque solum enim ob ea, quæ accepit laudibus celebrauit donatorem, sed etiam hymnum temperauit prophetia, & filij gratiæ fuit particeps. Nam cum concepisset prophetam, prophetat post partum.* Sic quem in visceribus habuit, operibus designauit, in virtute prophetiæ similis illi facta. Et ego habens Iesum in visceribus, illum in conuersatione non designabo? Propheta existens in ventre Annam in similes virtutes ferebat, & Iesus in meo corde existens me similem sibi in conuersatione non faciet? Luc. 11. Extollens vocem mulier Luc. 11.

de turba aiebat: *Beatus venter, qui te portauit, & vbera, quæ suxisti. At ille dixit: Quinimo beati, qui audiunt verbum Dei, & custodiunt illud.* Non detraxit laudi matri exhibitæ, vt quæ portauerat ventre tantum filium; sed potius explicabat, quid inde illa haberet; existens enim Dei verbum in ventre fœminæ, quasi non posset illam non facere studiosissimam audiendi, & custodiendi verbi diuini. Quò attendens D. Basil. Seleu. orat. 39. sic argumentatur: *Lapides qui sanctorum occulunt corpora, ijs, qui male aguntur, si modo pro dignitate accesserunt, salutem dare possunt. Quod si ijs tam rara concessit, quale pretium matri dederit?* Et quidem argutissimè excogitatum. Marmora enim ex eo solum, quod sanctorum in se recipiunt cineres, & medicinam exhalant, & salutem; mater, quæ in visceribus habuit Deum viuum, ad quas virtutes non exurget? Et nos, qui in pectoribus recipimus panem viuum, quanta ignauia erimus, si inde in mirabilem sanctitatem non prosilimus?

Basil. Sel.

§. XII.

Qualis tu Deo, talis tibi Deus.

EGressus in agrum Iosue vidit è regione virum stricto gladio venientem; ait enim: *Leuauit oculos, & vidit virum stantem contra se euaginatum tenentem gladium.* Angelus repræsentans Deum se obiicit Iosue stricto gladio accinctus ad prælium. Et cur Iosue se Deus obiicit sub viri præliatoris specie? Erat tunc Iosue in illo animo vt præliaretur cum hostibus pro populo Dei; nec miror, quòd qualis ipse existat pro Deo, & talem pro se Deum inueniat. Ex quo ait D. Paulinus epist. 4. *Quam dignè vicem huic Domino referre poterimus, in quo & mortui viuimus? Qui vicissim nobis hoc esse dignatur, quidquid illi fuerimus seruuli sui.* Hic est Deus noster, talis fit nobis, quales nos illi sumus. Qualem speciem nos Deo exhibemus, talem in Deo erga nos inuenimus. Gen. 22. dicebat Dominus Abrahamo: *Tolle filium tuum vnigenitum Isaac, & vade in terram visionis, atque ibi offeres illum in holocaustum,* &c. Et mirabar, quòd Deus omnipotens, qui facilè & tutè possit Abrahamo filium sibi eripere, nolit eripere eum, sed magis postulet ab Abrahamo, vt ipse offerat. Cur petis Domine, quem tu potes accipere absque resistentia vlla? Petierat Abrahamus à Deo multis illum filium, quem precibus, & rogatu ex Deo acciperet, ideo Deus talem se exhibens Abrahamo, non aliter agit cum illo, quàm rogans, & postulans filium offerri sibi. Ait D. Basil. Sel. orat. 7. *Quem Deus dedit, repetijt; quem rogatus dederat rogans recepit: is, cuius in potestate est vt mactaretur, flagitauit.* Sanè poterat Deus Abrahamo eripere filium, illumque mactare; at maluit petere, maluit rogare, maluit non tam accipere speciem eripientis, quàm rogantis. Et cur rogantis species magis placuit? Aiunt illa: *Quem rogatus dederat rogans recepit.* Abrahamus rogans Deum ab illo filium obtinuerat, ideo Deus se Abrahamo conformans, etiā rogans accedit, & filium repetit. Nunquam enim non Deus tibi erit, quod tu fueris Deo. Ibat Gedeon contra Madianitas Iudic. 7. quorum vnus miles sic somnium suum alteri narrabat: *Vidi somnium, & videbatur mihi quasi subcinericius panis ex hordeo volui, & in castra Madian descendere; cumque peruenisset ad tabernaculum, percussit illud, atque subuertit, & terra funditus coæquauit.* Sic Madianita miles socio suo somnium narrabat, cui alter statim ait: *Non est hoc aliud, nisi gladius Gedeonis filij Ioas viri Israelitæ, tradidit enim Dominus in manus eius Madian.* Et vnde iste somniorum interpres ex pane adueniente coniicit gladiū ibi esse? Quid gladius cum pane? Ex quo principio in pane à Deo immisso suspicabatur gladium? Ad rectam somniorum interpretationem illud in primis spectandum est, quo figuræ proportionentur figurato. Panis autem, vt quilibet alius cibus hoc habet quòd in substantiam accipientis mutatur; qui enim panis manducatur ab homine, homo fit, qui à leone leo. Sapienter ergo vbi vidit panem immissum à Deo recipi à Madianitis armatis, gladios bellúmque minantibus, coniecit panem illum esse gladium, quando ad accipientium speciem erat mutandus. Nec enim Deum alius futurus erat in Madianitas, quàm Madianitæ erant in Deum. Ij in ore gladij veniebant aduersus populum Dei, & Deus aduersus illos exhibiturus erat gladium, qui eos voraret. Sic enim certum est, quòd qualis fueris in Deum, talis tibi Deus erit; vt ex eo quod à Deo habeas, facilè videas, quid tu illi dederis. Hinc Gen 3. vbi dicebatur Adamo: *Puluis es, & in puluerem reuerteris,* quo diuisionem corporis, & animæ illi Deus comminabatur. Et cur diuisionis hac pœna placuit Deo hominem mulctare? Ait Algerus lib. 2. de Sacram. cap. 6. *Quia peccando Adam à Deo diuisus est, ideo Deus postmodum in morte corporali diuiduum eum fecit à se ipso: vt in corporis, & animi diuisione cognosceret, quia ipsa eius anima, Deo, qui vera est vita, non adhæsisset.* Nullo clariùs cognoscas, qualem te exhibueris, quàm expertus qualem se tibi Deus exhibeat, adeò vt miraculum sit, quòd Deus aliter se gerat cum homine, quàm homo cum Deo. Actor. 7. dū Stephanus à multis esset circumseptus Iudæis clamabat: *Ecce video cœlos apertos, & filium hominis stantem a dextris Dei. Exclamantes autem voce magna continuerunt aures suas.* Ecce tibi Iudæi aures obstruebant, Stephanus autem, illis cœlum apertum ostendebat. Quantum hoc? Ait D. August. serm. 99. de diuersis; *O magnum miraculum! Cœli ianuæ aperiuntur, & Iudæi mentes impias concluserunt.* Sanè magnum, & rarò auditum miraculum est, quòd aliter Deus se habeat cum hominibus, & aliter homines cum Deo se habeant. Miraculum est, quòd Iudæis claudentibus aures Deo, Deus illis cœlum non claudat. Talis enim Deus solet hominibus esse, quales homines Deo. Infra cap. 18. §. 2.

D. Paul. Genes. 22. Basil. Sel. Iudic. 7. Genes. 3. Alger. Actor. 7. D. Aug.

§. XIII.

Charior Deo est, qui eum in passione, quàm qui in gloria sequitur.

VIso viro cum stricto gladio statim ad eum Iosue accessit sine vllo impedimento, dicit enim: *Perrexitque ad eum, & ait: Noster es, an aduersariorum?* Non sic permittitur Moyses accedere ad rubum ardentem; de quo ait Exod. 3. *Dixit ergo Moyses: Vadam, & videbo visionem hanc magnam, quare non comburatur rubus. Cernens autem Dominus, quòd pergeret ad videndum, vocauit eum de medio rubi, & ait: Moyses, Moyses. Qui respondit, Adsum; at ille, Ne appropies, inquit, huc,* &c. Vtrumque vidit Dominus pergentem ad videndum,

Exod. 7.

dum, & Iosue, & Moysem; Iosue autem non impeditur quo minus accedat, Moyses autem impeditur, ne appropiet. Et cur minus placuit Moyses accedens, vt impediretur, quàm Iosue, qui sine vllo impedimento fuit admissus? Moyses dicebat, *videbo visionem hanc magnam*, magnalia sola Dei diuinosque triumphos spectaturus; Iosue non magnalia, non triumphos attendebat, sed vel minima militiæ accedebat subiturus. Nec miror, quòd plus placeat, qui vel in militiæ puluere velit conformari Christo, quàm qui mirabilia spe- Gilb. Abb. ctat, & triumphos. Ex hoc aiebat Gilliber. Abb. serm. 20 in Cant. *Nonne dulcem quandam desiderij sui passus est violentiam Moyses, vt transiret, & videret visionem illam magnam? Ego bone Iesu, resurrectionis tuæ non expecto gloriam, nec admirationem meam ascendentis in cælum reseruo potentiæ, sed statim in initio natiuitatis tuæ voces Angelicæ aures meas percellunt, & rumor nouus stupefacit me, & ad se rapit insueta lux exorta in tenebris.* Sic bonus Christi assecla studet magis in minimis militiæ Iesu hærere; quàm iis omissis ad magnalia transire eius. Ad nascentis vagitus, ad humilem cum pastoribus conuersationem, ad circuncisi euaginatum cultrum currebat anxius, vel in iis abiectis militaturus Deo; credens meritò se hinc plus placere, quàm si magnalia sola meditaretur. Et quis non plus placeat amans in minimis militię Christianæ cum Iesu esse, Luc.1. quàm in gloriis, & triumphis eius? Luc.1 de Ioanne Baptista dicitur: *Ipse præcedet ante illum in spiritu, & virtute Eliæ.* Et cur non dixit, quòd Ioannes erit ante Iesum sicut Elias; sed notanter dixit *in virtute, & spiritu Eliæ?* Planè Ioannes vt similis erat Eliæ in spiritu, & virtute annuntiandi Iesum, & annuntiandi illum per vitæ asperitatem; at in præsentia personali exhibenda Iesu longè excedebat Eliam. Ioannes enim præsens fuit Iesu in matris visceribus existens, in Iordane baptizans eum humilem, in ciuitate dicens: *Ecce agnus Dei qui tollit peccatum mundi*; sic spectabat Iesum in abiectis, in humilibus. Elias autem solum affuit Iesu in gloria Thaboris; ex quo capite gra- Beda. tior, & præstantior extitit Ioannes Elia. Hinc Beda ibi componens vtrumque ait: *Ambo deserta secuti, victu frugales, cinctu sunt despecti. Ambo regis, & reginæ vesaniam tolerant. Ille Iordanem, cælum petiturus, diuisit; hic ad lauacrum salutare, quo cælum petatur, homines conuertit. Hic cum Domino versatur in terris, ille cum eo manifestatur in gloria.* Ecce tibi in quo similes, & in quo maximè dissimiles; similes in vitæ conuersatione, in victu, & vestitu; dissimiles in Iordane, quando Elias illum sibi transituro diuisit, vt raperetur inde in cælum, Ioannes autem præstantiora moliebatur in Iordane, præparans inde lauacra, quæ homines ad cælum ducerent. Sed, & illud præstantius in Ioanne fuit quòd apparuit in terris cum Iesu dum humiliaretur; at Elias solùm apparuit cum Iesu, dum in Thabor glorificaretur. Eæ autem virtutes, quæ plus habent laboris, & pulueris, & minus gloriæ externæ, plus solent placere Iesu. Cantatissimum Iesu facinus fuit, quo quinque millia hominum Ioann.6. paucis panibus in deserto pauit. Ioann. 6. *Discubuerunt ergo viri, numero quasi quinque millia. Accepit ergo Iesus panes, & cum gratias egisset, distribuit discumbentibus; similiter ex piscibus, quantum volebat.* Magnum hoc. Sed accipite aliud ab ipsa Iesu gratia factum per sanctam fœminam Melaniam; hæc tempore persecutionis cum ingenti vitę periculo quinque millia Monachorum pascebat. In quo ergo Iesus sibi magis complacuit; an in pastis à se per discipulorum manus, an in pastis à se per manus Melaniæ? Ait D. Paulinus epist. 10. *Eadem* D.Paul. *tempestate per triduum, quinque millia Monachorum latentium panibus suis pauit Melania, vt per eius manum iterum Dominus Iesus pristinum numerum in deserto pasceret; tanto quidem nunc impensiore clementia, quanto minore licentia fouebantur occulti, quàm illi quondam qui ad Dominum voluntariè in libertate, & pace conuenerant. Sed hæc nec timida deprehendi, interdictum secura præbebat officium; nec volens gloria operationis agnosci, tamen operis magnitudine prodebatur.* Sic ibi Melaniæ facinus in Christo extollitur, vt quo magis pulueris, magisque periculi arripiens, gloriam, splendoremque fugerit facinoris.

§. XIV.

Tepiditas exosa Iesu.

ARmatum coram se videns Iosue, statim accedit, & interrogat; *Noster es, an aduersariorum?* Sed posset esse neutrius, vel vtriusque partis quasi medius. Cur solùm de extremis interrogat? Medium vt vergit ad teporem, sic Iesu exosum est, & inter aduersaria numeratur, qua parte vis non amplius in via Dei proficere, & à primis operibus deficere. Ait Gillib. Abb. serm. 30. in Cant. Gil. Abb. *Tu dicere soles: Sufficit, si nec noster sit, nec aduersariorum. Sed non ita noster Iesus, qui ait: Noster es, an aduersariorum? Medium nihil relinquens.* Non placet Iesu medium, quod teporem insinuat, nec æstimat illud. Ierem. 24. *Duo calathi erant pleni ficis* Ierem.24. *in templo Domini; Calathus vnus ficus bonas habebat nimis, vt solent ficus esse primo temporis; & calathus vnus ficus habebat malas nimis, quæ comedi non possunt, eo quòd sint malæ.* Erant quippe vel malæ nimis ficus, vel bonæ nimis, & cur non mediocres ibi inueniebantur? Ex quo D. Hieron. D.Hieron. epist. ad Eustoch. de munusculis: *Optamus te de illis pomis fieri, de quibus Deus dicit: Quia bona valde. Nihil quippe saluator medium amat. Et sicut frigidum non refugiens, calidis delectatur, ita tepidos in Apocalypsi euomere se loquitur.* Sic semper Iesus abominatur medium, quod teporis est. Quò spectans Matth. 12. ait: *Qui non est mecum,* Matth.12. *contra me est, & qui non congregat mecum, spargit.* Circa quæ aiebat Gillib. Abb. supra. *Ecclesia cum* Gil. Abb. *sponso dicere nouit. Qui non est mecum, contra me est. Nihil medium relinquens; aut colligis cum illa, aut certè dispergis; aut cum illa es, aut contra illam.* Nunquam virtutum rebus proficiunt media tepidorum; imò qui à parte virtutum stat, æquè sibi putet aduersarios, eos qui medij stant in teporem declinantes. Hinc Iesus Apocal. 2. Ephesi Episco- Apoc.2. pum monebat. *Prima opera fac. Sin autem venio tibi, & mouebo candelabrum tuum.* De quo D. Hie- D.Hieron. ron. epist de scientia diuinæ legis ait: *Consideremus quantus casus sit timere contemnentis, cum tanta ruina dicitur esse in negligentia obsequentis. Tepidum discipulum non amat Christus.* Huc spectat illud Christi, quando Luc. 12. monebat: *Lucernæ ardentes* Luc.12. *in manibus vestris.* Expende illud: *Ardentes;* pro quo D. Leo ser. 1. de Pentecost. *In* D.Leo. *templo suo nec tenebrosum aliquid vult esse, nec tepidum.* Sic ibi.

§. XV.

§. XV.

Arrogantia maximè excludenda ab eo, qui velit Deum sibi interesse.

NEc oscitanter expendendum est, quale munus sibi adscribat coram Iosue vir ille, qui armatus ei apparebat; quippe ait: *Sum princeps exercitus Domini, & nunc venio.* Audio aliquando cœlitus milites venisse, qui Israëlitas fouerent, nimirum Machab. 2. cap. 10. dicitur: *Cum vehemens pugna esset, apparuerunt aduersarijs de cœlo viri quinque in equis, frenis aureis decori, ducatum Iudæis præstantes. Ex quibus duo Machabæum medium habentes armis suis circumseptum incolumem conseruabant, in aduersarios autem tela, & fulmina iaciebant.* Ecce tibi, Machabæo Imperatori cœlestes virtutes dantur, quæ ei militent; at Iosue quæ apparet virtus, non militem se dicit, nec ducem, sed supremum exercitus Domini Principem se nominat. Ait enim: *Sum princeps exercitus Domini*, &c. Illi milites agũt sub Machabæo, & viriliter pugnãt, hic ante pugnam, se Principem exercitus Domini statuit coram Iosue. Et quando Machabæo milites cœlestes dantur, cur Iosue non milites, sed ipse Princeps exercitus dicitur adesse? Planè in Iosue ingentis populi principe, hoc procurabatur, ne quid victoriarum triumphorúmve sibi arrogaret, audiens alium supremum principem interesse, cuius nutu omnia erant moderanda. Sic ait Masius fol. 94. Principem exercitus Domini apparuisse Iosue; *Vt Iosue animus aduersus arrogantiam in futuro cursu rerum prosperrimo præmuniatur. Quo vitio vix aliud detestabilius, inuisiúsque Deo cõcipere homines queant. Nã si pro maximo scelere habetur falsorum deorum cultus, vt est, sanè maximum; non video cur pecces grauius, turpiúsque si vano cuipiam simulacro accepta referas, quæ à Deo profecta sunt, quàm si tibimet ipsi* (tropica hoc exaggeratione dictum intellige.) Audiat Iosue alium esse supremum principem Dominici exercitus, vt radix arrogantiæ tollatur, qua se exercitus principes extollere solent de triumphis partis. Nec miror, quod cui parabatur tanta Dei assistẽtia in triumphis, hoc in primis illi eripiatur vitium, ne sibi arrogare possit gloriam; quod maximè Dominus fugit. Matth. 8. Scribæ volenti sequi Iesum respondit Dominus; *Vulpes foueas habent, & volucres cæli nidos, filius autem hominis non habet, vbi caput suum reclinet.* Agebat sanè de corde illius scribæ, in quo fatetur Dominus non habere, vbi caput reclinet. Et cur in corde amantis Iesum sequi, nullus erat locus Iesu? Ait D. Augustinus lib. 22. contra Faustum cap. 48. *Videbat eum dolosa simulatione tenebrosum, & ventosa elatione iactatum, non habere fidei locum, vbi se inclinantem doctorem humilitatis exciperet: quia in discipulatu Christi non illius gratiam, sed suam gloriam requirebat.* Necessum erat, quòd reiiceretur à Christo, qui in eius sequela aliquid quærebat, quod arrogaret sibi. Nunquam enim Deo non abominabilis est animus, qui propriæ gloriæ, magis studet, quàm diuinæ. Matth. 22. dum celebrantur nuptiæ filij Dei, multíque adsunt splendentes conuiuæ; *Intrauit rex, vt videret discumbentes; & vidit ibi hominem non vestitum veste nuptiali:* quem in ipso conuiuio ligatum pedibus manibúsque iubet in tenebras exteriores mitti. Et cur tanta, & tam celer pœna in hominem, eo solum, quod careret nuptiali veste? In nuptiali veste exprimebatur habitus, qui nuptiis, & nuptis honorem deferret; iste autem miser non curauit honorem nuptorum, sed suum, inde in tantam calamitatem fuit dimissus. Augustinus lib. 22. contra Faustum cap. 19. ait: *Quod posuimus de veste nuptiali, vt demonstraremus quantum esset nefas sacras nuptias adire, quærentem ibi gloriam, non sponsi, sed suam.* Non immeritò damnatur in nuptiis cœlestibus, qui eò veniebat suam gloriam quærens, non gloriam sponsi diuini. Heu quot in fine damnabuntur, qui inuenientur in muneribus sacris eò solùm spectasse, vnde sibi gloriam arrogarent, non vnde illam Deo tribuerent!

Mach.
Masius.
Matth. 8.
D. August.
Matth. 22.
D. August.

§. XVI.

Diuinis multa reuerentia exhibenda.

VT nouit Iosue Dominici exercitus principem, eum quanta reuerentia potuit, adorauit, dicit enim: *Cecidit Iosue pronus in terram, & adorans ait: Quid Dominus meus loquitur ad seruum suum?* Nec mora, statim de Angeli præcepto abiecit calceos. Et meritò, nunquam enim non maxima reuerentia exhibenda est diuinis, & sacris. Sic Matth. 8. dum Iesus promitteret se iturum in domum Centurionis, vt filium eius curaret; ipse statim obuiabat, aiens: *Domine non sum dignus, vt intres sub tectum meum, sed tantum dic verbo, & sanabitur puer meus.* Cur bonus non magis petit, vt vadat? Cur maluit eunti in salutem filij obuiare? An non anxiè cupiebat pueri sanitatem? Cupiebat sanè, sed maior illi cura, & solicitudo erat, ne circa reuerentiam tanto Domino debitam erraret. Ait enim D. Chrysostomus homil. 27. in Matth. *Sic nec doloris magnitudo adeo animum eius confudit, vt tanta calamitate pressus non philosopharetur. Non enim salutem solùm filij respiciebat, sed ne quid ipse minus decenter diceret, aut faceret, animaduertebat.* Hæc homini prima solicitudo erat inter dolores filij infirmantis, inter ardentissima sanitatis desideria, ne quid indecens aut diceret, aut faceret coram Deo. Nec miror, nam 2. Regum 6. Oza interfectus est ex eo, quod arcam Domini parum reuerenter tractarit. Sic enim ait: *Extendit Oza manum ad arcam Dei, & tenuit eam, quoniam calcitrabant boues, & declinauerunt eam. Iratus est indignatione Dominus contra Ozam, & percussit eum contra temeritatem*, &c. Circa cuius casum sapienter ait D. Pacianus Parenes. ad Pœnitentiam: *Oza, qui in explorata conscientia latus arcæ attigerat, occisus est, & tamen ille non vt aliquid ex ea sumeret, sed vt declinantem contineret, accesserat. Tanta fuit cura diuinæ reuerentiæ, vt audaces manus, nec ob auxilium sustineret.* Expende illa: *Nec ob auxilium*, &c. Quippe auxiliatori aliquid amplius permittendum, at Deus etiam in eo, qui videbatur auxilium arcæ præstare, irreuerentiam acriter animaduertit. De quo aliàs sæpè.

D. August.
Matth. 8.
D. Chrys.
2. Reg. 6.
D. Pacia.

CAPVT VIII.

Caput VIII.

Iericho expugnatur.

Textus Historiæ.

Post Hæc vbi cœlestis Princeps audientem sibi Iosue reddidit, hominem instruit, quibus debeat artibus munitissimã vrbem Ierichuntinam capere. Erat Vrbs altissimis, firmissimisque mænibus oblita, nec vllus patebat aditus; quo vel egrederetur ciuis, vel hostis intraret. Vbi autem illuxit vigesima secunda dies mensis Nisam armatorum Israëlitarum manus præcedere cœpit versus ciuitatem; sequebantur armatos septem Sacerdotes totidem sonantibus tubis quibus iubilæi annus solebat publicari. Continuò ibat arca fœderis duorum clarissimorum Sacerdotum sublimis humeris; postremò vniuersa populi multitudo arcam comitabatur. Et ordine, tacente populo, sonantibus tubis, totius vrbis circuitum semel in die perambulant. Septima autem die, non semel, sed septies eundem repetunt cursum, donec vehementius sonantibus tubis, vniuersoque populo conclamante, mænia sponte decidunt, & liber aditus vndequaque Israëlitis patet. Ergo vt erant armati intrant vrbem, & iuxta Dei oraculum nulli viuentium parcunt, vna sola domus Raab parentibus, cognatisque plena effugit cladem, quæ salutis exploratoribus datæ nunc præmia capit. Educitur bona fœmina parentibus, cognatisque comitata, quorum singulis licitum erat vniuersa bona sua saluare: Ardebant interea omnia, iubente Deo, ne vel filius pessimæ gentis maneret; sola auri solidi, argentivè, æris ac ferri spolia seruari permittuntur, quæ ad sanctuarij pertinerent thesauros. Sic floridissimam vrbem paucis horis ad cineres redactam fleuere vicini, trementes ad Iosue famam, qui maledictis prosecutus eum, qui vellet Iericho reædificare, ingentem gloriam nomini suo comparauit.

Moralia circa textus literam.

Ad Iericho spolia festinat calamus; eo lætior, quo scit, nihil inde seruari, nisi quæ vni Deo, eiúsque thesauris sacrantur.

Iosue 6. Iericho autem clausa erat, atque munita, timore filiorum Israel, & nullus egredi audebat, aut ingredi. Dixitque Dominus ad Iosue: Ecce dedi in manu tua Iericho, & regem eius, omnesque fortes viros. Circuite vrbem cuncti bellatores semel per diem, sic facietis sex diebus. Septimo autem die Sacerdotes tollant septem buccinas, quarum vsus est in iubilæo, & præcedant arcam fœderis, septiesque circuibitis ciuitatem, & Sacerdotes clangent buccinis. Cúmque insonuerit vox tubæ, longior, atque concisior, & in auribus vestris increpuerit, clamabit omnis populus vociferatione maxima, & muri funditus corruent, &c.

§. I.

Religio validior est omnibus telis ad hostes perdendos.

Ecce tibi pro diruenda munitissima hostium vrbe quæ arma apud Israëlitas parentur, dicit namque: *Sacerdotes tollant septem buccinas*, &c. Non tormenta bellica, non machinæ æneæ, non arietes ferrei; sed sacerdotalis sonus paratur, cui sanè nullæ hostium resistunt munitiones. Simile accidit Macedonibus, quod Ierichuntinis, erat enim validissimus Macedonum exercitus contra vrbem Vsiditana nomine, quem ciues maximè timentes, positis armis, rem committunt Sacerdotibus. Quid tunc? Ait Iordanus Episcop. Rabenatis lib. de rebus Geticis: *Vnde, & Sacerdotes Gothorum aliqui, illi qui pij vocabantur, subito patefactis portis, cum citharis, & vestibus candidis obuiam sunt egressi, paternis dijs, vt sibi propitij Macedones repellerent voce supplici modulantes: Quos Macedones sic fiducialiter sibi occurrere contuentes stupescunt, & si dici fas est, ab inermibus terrentur armati.* Quid pulchrius? Et Vsiditanæ, & Iericho Sacerdotum cantus hostes validissimos prosternunt; vtrobique similia gesta sunt, nisi quòd illic ciuitatis Sacerdotes cantibus exeunt ad externos hostes, eosque perdunt; hic autem Sacerdotes externi exercitus cantibus ciuitatem hostilem cingunt, soloque æquant. Ammonitæ, & Moabitæ iunctis viribus ingentem exercitum conflarunt, quo aduersus Iosaphath regem Iuda veniebant. Iosaphaht autem impari manu audet illis occurrere, dumque iam iã duo exercitus prope essent, ait Iosaphath ad suos 2. Paralip. 20. *Audite me viri Iuda, & omnes habitatores Ierusalem; credite in Domino Deo vestro, & securi eritis; credite prophetis eius, & cuncta euenient prospera. Deditque consilium populo, statuit cantores Domini, vt laudarent eum in turmis suis, & antecederent exercitum ac voce consona dicerent; Confitemini Domino, quoniam in æternum misericordia eius. Cumque cepissent laudes canere, vertit Dominus insidias eorum in semetipsos, filiorum scilicet Ammon, & Moab, & montis Seir, qui egressi fuerant; vt pugnarent contra Iudam, & percussi sunt*, &c. Ecce tibi bonus rex in fronte exercitus sui cantores posuit, qui dulci, pioque modulamine laudes Dei personarent. Nec mora, vt cantores cœperunt Dei laudes canere; hostes in se ipsos bellum conuertunt, & mutuo percutiuntur, & ingentia relinquunt Iudæis spolia. Pulchrè ait Theodor. ibi: *Exercitum iussit præcedere non pugnæ Principes arma portantes, sed Leuitas hymnos canentes. Qui autem dissipat consilia gentium, & populorum irritas facit cogitationes, hostes inter se inuicem concitauit. Et primi quidem Ammonitæ, & Moabitæ consumpserunt Idumæos. Deinde inter se congredientes se inuicem similiter confecerunt. Rex autem cum subiectis aspiciebant stragem hostium. Postquam omnes ceciderunt, securè mortuos spoliarunt, & omnem prædam adduxerunt. Accepit*

Iord Ep.

2. Par. 20.

Theod.

cepit autem etiam campus ille cognomen Benedictionis, fuit enim appellatus Vallis Benedictionis. Et meritò, benedictio namque Dei omnibus armis valentior est ad fundendos hostes. Vide arma, vbi est veri Dei benedictio, veri Dei in cantibus, & laudibus exercetur religio. Rex Israël, & rex Iuda exercitum magnum ducebant aduersùs Moabitas, dúmque iter inhospitale esset, & inaquosum, in summo vitæ periculo constituti ad Elisæum Prophetam Domini confugiunt, à quo petunt auxilium. Ipse autem 4. Regum 3. ait; *Adducite mihi psaltem. Cúmque canere cœpisset,* &c. Auxilium contra hostes petebatur à propheta, & ipse psaltem postulat, & cantare cœpit. Quid psaltes, & cantus cum pugna? Sanè 4. Regum 13. dum ipse victorias de hostibus vult Israëlis regi promittere, ait illi: *Affer arcum & sagittas. Cúmque attulisset arcum arcum, & sagittas, dixit ad regem Israel: Pone manum tuam super arcum, & cum posuisset ipse manum suam, superposuit Elisaus manus suas manibus regis,* &c. Vt victoriam in præsenti promittat, hostiúmque stragem, sapienter arcum sagittámque afferri mandat, in arcu enim, & sagittis victoria speratur. Sic 2. Machabæorum 15. dicunt: *Extendisse Ieremiam dextram, & dedisse Iudæ gladium aureum, dicentem: Accipe sanctum gladium munus à Deo, in quo deycies aduersarios populi mei Israel.* Sic in sagittis, in arcubus, in gladiis exhibitis annuntiabant prophetæ victorias Israëli; cur Elisæo placuit ad id in primis psaltes, & cantus? Equidem prudentissimè ostendebat, in re periculi non minoris esse valentiæ cantus diuinarum laudum, quàm bellica arma. Hinc Gedeon Iudic. 7, aduersùs infinitam Madianitarum multitudinem trecentos solos viros elegit, *& dedit tubas in manibus eorum.* Cur non magis gladios, quàm tubas? Equidem supra gladios, supra arma est sonus diuinarum laudum, vt meritò dicat Sidonius Apol. in carm. 16. ad Faustum Reiensem:

4. Reg. 3.

4. Reg. 13.

2. Mach. 15.

Iudic. 7.

Sid. Apoll.

Firmasti Gedeona, tubis ... canoris
Spiritus, & solo venit victoria cantu.

Quippe vbi religiosus cantus est pro Deo laudando, ad perdendos hostes, ad victorias reportandas validissima virtus adest super omnia arma.

§. II.

Morti inferendæ à Deo nullius non patet aditus.

ECce ait textus: *Iericho autem clausa erat, atque munita, timore filiorum Israel, & nullus egredi audebat, nec ingredi. Dixitque Dominus ad Iosue, ecce dedi in manu tua Iericho, & regem eius, omnésque fortes,* &c. Expende quid Ierichuntinus rex, quid Deus agat. Rex altissimis mœnibus obsitus intra inexpugnabilia munimenta se continebat cum suis fortibus, nullus aditus non interclusus erat: obfirmatæ valuæ, vt nemini liceret malum inferre. Deus autem interea in Iosue manibus dandum asserit regem. Et quomodo rex adeò munitus, tot muris clausus poterit in hostis manus venire? Aut qua Iosue manus poterit accedere ad regem intra inexpugnabilia munimenta conclusum? Crede mihi claudas licet, & obstruas omnes aditus, nunquam non patebis & pœnæ, & morti à Deo immissę. Pulchrè aiebat Plin. in Paneg. Traiani de Nerone intra munitissimam domum clausum: *Domum nuper immanissima bellua plurimo terrore munierat, cum velut quadam specu inclusa nunc propinquorum sanguinem lamberet, nunc se ad clarissimorum ciuium strages, cædésque proferret. Obuersabantur foribus horror, & minæ, & par metus admissis, & exclusis. Ad hæc ipse occursu quoque, visúque terribilis. Superbia in fronte, ira in oculis, fœmineus pallor in corpore, in ore impudentia multo rubore suffusa. Non adire quisquam, non alloqui audebat, tenebras semper, secretúmque captantem, nec vnquam ex solitudine sua prodeuntem, nisi vt solitudinem faceret. Ille tamen quibus sibi parietibus, & muris salutem suam tueri videbatur, dolum secum, & insidias, & vltorem Deum inclusit. Dimouit, perfregitque custodias pœna, angustósque per aditus, & obstructos, non secus ac per apertas fores, & inuitantia limina irrupit.* Expende ab illis: *Ille tamen, quibus sibi parietibus,* &c. Quippe conclusus intra muros validissimos, simul Deum vltorem scelerum concludebat. Quid inde? Pœna, & mors à Deo immissa perfregit custodias, & per obtrusos aditus, quasi per apertas fores irrupit. Et quis aditus adeo obfirmatus, & obtrusus est, quem mors, & pœna debita non peruadat? Descenderat in certamen Achab rex Israël aduersus Benadad regem Syriæ: ediderat autem Benadab edictum, ne quis suorum alium peteret telis, nisi Achabum regem Israël. Verùm Achab, vt tutius in certamine ageret, exuerat regia omnia insignia, latens sub habitu gregalis ducis. Quis magis occultus, & securus in illo certamine quam Achab? Quando solus rex petendus erat, ipse nihil regale præse ferebat, regem exuerat: non ergo potuit illum mors inuenire? Imò ait textus 3. Reg. 22. *Vir autem quidam tetendit arcum, in incertum sagittam dirigens, & casu percussit Regem Israelis inter pulmonem,* &c. Deus bone, quà potuit sagitta illa ad regem peruenire? Rex latebat sub gregali habitu, à nemine cognoscebatur, quî fieri potuit, vt illum sagitta inueniret? Ait Glossa ibi ex Iosepho: *Is super cogitandum ex iis, quæ Regi euenerunt, quia quod debetur, neque dum præscitum fuerit, euitatur.* Caue homo, ne debeas pœnas Deo; si enim pœnas debes, & si præmonearis, & intra munitissima te occludas, omnésque ad te aditus validissime intercludas, non euitabis, quò minùs ad te, & pœna, & mors accedat. Quo explico rationem illam, qua Atila rex Gothorum confirmabat milites, ne fugerent pericula. Ait enim apud Iordanem libr. de rebus Geticis: *Victuros nulla tela conueniunt, morituros & in otio fata præcipitant.* Sic enim morti deberis, & in otio, & in mediis deliciis; quò non perueniet ferrum, perueniet mors quæ te præcipitet in sepulchrum.

Plinius.

3. Reg. 22.

Gloss.

Iordan.

§. III.

Impiorum consiliis Deus vtitur, vt eos in pœnas debitas trahat.

IErichuntinæ regionis incolæ vniuersi se se in ciuitatem receperant, ibique munierant, vt sic se ab Israëlitis defenderent. Ait enim: *Iericho autem clausa erat, atque munita timore filiorum Israel, & nullus egredi audebat,* &c. Et quando Deus amabat vniuersos regionis illius gladio Israëlitarum percuti, cur sinit illos in tam munitam ciuitatem concludi? Aliter enim 4. Reg. 3. cum Moabitis factum est; erant enim illi munitissima vrbe conclusi; vt autem Deus illos traderet in manus Israëlitarum,

4. Reg. 4.

tarum, permisit illos in illam cogitationem venire qua putarent Israëlitas omnes esse à se mutuo occisos. Qua persuasione decepti cœperunt clamare: *Surge ad prædam Moab, perrexeruntque in castra Israel: porrò consurgens Israel, percussit Moab; at illi fugerunt coram eis*, &c. Itaque vt percuterentur Moabitæ, permisit Deus eos decipi, & à munitissima vrbe exire, in campúmque venire, quo perirent facilius. Cur similiter pcrempturus Ierichuntinos, sinit illos sapiens consilium inire, vt se claudant inexpugnabilibus vrbis muris? Cur non magis facit, vt foras egrediantur? Volebat Deus ita omnes Ierichuntinos perdere, vt nec euaderet vnus; & ideo magis expectauit sapiens eorum consilium, quo se vniuersi in vrbem concluderent, metuentes, ne vel vnus foris maneat, vt sic vniuersi perirent. Sic D. Ambros. in simili victoria dicebat Theodosio Imperatori ex nomine Dei epist. 29. *Ego perturbaui hostiu tui consilia, vt ipse se nudaret. Ego ipsum vsurpatorem imperij ita vinxi ac mentem eius ligaui, vt cum haberet adhuc fugiendi copiam, tamen cum omnibus suis, tanquam metuens, ne quis sibi periret, ipse se clauderet.* Equidem vt se sub muris validissimis tutaretur, consilium fuit hostis; at vt monstrauit euentus, magis id factum fuisse videbatur, ne quis victoriæ Theodosij deficeret. Sic enim Deus facit consilia impiorum suis suppliciis seruire. Quò spectans Iob. cap. 18. agens de Impio: *Arctabuntur gressus virtutis eius, & præcipitabit eum consilium suum. Immisit enim in rete pedes suos, & in maculis eius ambulat. Tenebitur planta eius laqueo.* Græcè legitur: *Erret consilium eius. Immittatur pes eius in laqueum, in rete inuoluatur, veniant super eum laquei.* Quippe venatores vt feram capiant, illius effugia meditantur, ad quæ illa se recipere, & in quibus se soleat tutari; ibique, & laqueos, & retia parant. Sic Deus cum impijs facit, illorum studia, & consilia speculatur, quibus ipsi sibi, & effugia, & munimenta constituunt, & inde illos in ineuitabilem deducit calamitatem. Ait enim in cat. Græca Nicetas: *Quemadmodum animalia, quæ sese in laqueos, retiáve induerunt, euadere non possunt: sic impij necessarijs, è quibus eripere se nequeant, implicantur ærumnis, interim omni eorum consilio interuerso, atque in contrariam partem abrepto.* Quod enim effugium suo consilio parabant, fit illis laqueus, quo tenentur expositi venatoris venabulo. Et quod munimentum salutis adstruebant, fuisse rete apparet, quo rapti sunt ad extremam calamitatem. Vnde clamabat Isaias cap 8. *Congregamini populi, & vincimini, & audite vniuersi procul terræ: confortamini, & vincimini; accingite vos, & vincimini. Inite consilium, & dissipabitur: loquimini verbum, & non fiet, quia nobiscum Deus:* Vbi pro nobis Deus contra impios, ride illorum potentiam, illorum munimenta, illorum exercitum, nunquam non victi stabunt. Omnia illorum consilia, omnia verba victorias sibi asserentia, & triumphos, extremas afferent illis calamitates. Consilium, quo astruebant sibi prospera, & fœlicia, ingentes sibi ruinas conuocauit. Et hoc vnde? *Quia nobiscum Deus.* Sic semper consilia eorum, cum quibus non est Deus, vocant ruinas, quà salutem vocare putabantur. Hinc meritò illos irridens Isaias cap. 50. ait: *Ecce vos omnes accendentes ignem, accincti flammis, ambulate in lumine ignis vestri, & in flammis, quas succendistis, de manu mea factum est hoc.* Expende illud: *de manu mea factum est hoc*; dicebantur priùs impij accendisse ignem, flammas excitasse, in quibus iubeantur ambulare, & statim subdit, quod hoc ipsum factum sit de manu Domini. Si de manu Domini factum fuit, quod ignis accenderetur in quo illi ambularent, quomodo & dicuntur impij illum accendisse? Equidem impij consilio suo illum ignem accendebant, quo sibi ingentem gloriam traherent, at quòd ipsi sub illo perirent igne, à Deo fuit factum, qui dissipat consilia principum, ruinam inuehens, qua ipsi sibi consulebant magis.

Ambros. | Iob. 18. | Lect. Gr. | Nicet. | Isai. 8 | Isai. 50.

§. IV.

Christi passio efficacissima ex se, vt homines à peccatis deterreat.

MIsericors Deus Ierichuntinos ciues per septem dies circuncingens, illis locum pœnitentiæ offerebat, vt à peccatis abscederent. Quod crediderim, & tubarum vocibus fuisse conclamatum. Dicit enim: *Septimo autem die Sacerdotes tollant septem buccinas, quarum vsus est in iubilæo*, &c. Notanter buccinas sumi dicit ex eis, quæ seruiebant iubilæis, vt earum materiem designaret, nimirum arietina cornua. Ex cornibus namque arietinis erant tubæ iubilæi, vt placet Carthusiano, & multis probat in præsenti Serarius. Sed cur maluit in hac expeditione vti tubis corneis ex ariete, quàm argenteis? Respiciebat, inquit Serarius, ad agnum immaculatum, qui pro nobis occisus est, vt auferat mundi peccatum. De quo ait Apocal. 5. *Ecce in medio throni, & in medio quatuor animalium, & in medio seniorum agnum stantem tanquam occisum habentem cornua septem, & oculos septem, qui sunt septem spiritus Dei missi in omnem terram.* Et meritò iuxta septem cornua occisi agni septem tubæ corneæ parantur, nullo enim efficacius homines deterrentur à peccatis, quàm ex repræsentatione mortis diuinissimi Agni. Ex quo aiebat Euseb. Gallicanus hom. 2. de symbolo: *Ita & Dominus noster Iesus Christus non solum diuinitatem, sed etiam mortem suam, & crucem post futuris voluit sæculis celebrari: vt à peccatis, propter quæ moriebatur, non solùm nos Dei mandata reuocarent, sed illata pro nobis supplicia, & vulnera deterrerent.* Et quis non deterreatur, ne peccet, sed oderit peccata, videns innocentissimum agnum Dei occisum pro peccato? Dum filij Iob conuiuiis mutuis vacarent, bonus pater solicitus erat, ne forte in aliqua laberentur peccata, ideoque pro illis sacrificabat. Ait enim cap. 1. *Mittens ad eos Iob sanctificabat illos, consurgénsque diluculo offerebat holocausta per singulos. Dicebat enim, Ne forte peccauerint filij mei.* Quæ verba sic exprimunt Septuaginta Vaticani cum Orig. Olympiod. Chrysost. in cat. *Offerebat sacrificium, & victimas pro ipsis iuxta numerum eorum, & vitulum vnum pro peccato*, &c. Quibus non solum in communi dicuntur sacrificia oblata à Iobo, sed & in particulari ostenditur vitulus, qui pro peccato mactabatur. Et cur Iob vitulum pro peccatis filiorum mactabat? Pulchram rationem tradit Orig. in rem præsentem, fatus lib. 1. in Iob: *Propterea vitulum illum coram filijs suis pro peccatis iugulauit, vt videntes ipsi filij, quod pro alienis peccatis ille vitulus iugulatus moreretur, metuentes & pauentes, ab omnibus peccatis, quæ animas perimunt, declinarent.* Quid pulchrius? Putabat bonus pater, nihil efficaciùs esse, ad hoc vt filij peccatum fugerent, quàm si in animalis vita vide

Apoc. 5. | Euf. Gal. | Iob. 1. | Septuag. Origin. Olymp. Chrysost. | Origen.

viderent, quid mali peccatum efficeret. Ideo pro peccatis iugulabat vitulum, vt vituli vulnera prædicarent peccati venenum, à quo sapientes fugerent. Quod si tantum posset vituli irrationalis occisio; quid facerent diuinissimi agni pro peccatis vulnera? Fallar, si quid efficacius proponi possit, vt detestemur peccata, quàm si vel vmbram occisi agni diuini pro peccatis videamus.

§. V.

Agni diuini vel balatu fortitudo mundialis peccati cadit.

SApienter in hoc duello non argenteas, nec æreas tubas bellorum sonare mandat, sed eas, quæ in anno iubilæi sonabant, dicit enim: *Tollant septem buccinas, quarum vsus est in iubilæo*; quæ, vt antea vidimus, cornuæ erant, de arietinis cornibus factæ. Vt cum dicit septem, iam ad cornua
Apoc. 5. diuinissimi agni referantur, de quo ait Apocal. 5. *Ecce in medio throni:: agnum stantem tanquam occisum habentem cornua septem*, &c. Et quando quid tam nouum, tam mirabile dicitur de agno, quod septem cornua habet, manifestè cogimur credere hæc cornua in illis tubis adumbrari. Nec mirum; quando vt peccati mundialis munimenta cadant, nihil efficacius est, quàm agni diuinissimi balatus.
D. Ald. De Eliseo aiebat D. Aldhelmus lib. de Virg. cap. 10. *Elisæus verò eiusdem Eliæ duplo ditatus spiritu, & gemina praditus gratia, in cuius exortu aurea quadrupes in Galgalis bombosa vocis roboasse describitur, significans idololatriæ lapsum, & simulacrorum cæremonias explodendas.* Itaque vt sub Elisæi exortu aureæ quadrupedis mugitus, seu balatus fuit auditus, & statim simulacrorum, & idololatriæ ruina præsignata comparuit; cur diuinissimi agni sonitus per septem corneas tubas sub Iosue ostensurus ruinam mundialium scelerum non trahat? Crede mihi, vbi huius agni balatus sonuerit, non manebit vllum munimentum peccati, quod non cadat.
Ioan. 1. Hinc Baptista videns Iesum clamabat Ioann. 1. *Ecce agnus Dei.* Quid ait Ioannes? Mundus expectat regem, cuius triumphis viuat, & tu ostendis agnum? Agnus in macellum descendit, vt moriatur, non venit in arenam, vt triumphos agat. Cur ergo omittens triumphatorem, prædicas
D. Thom. agnum? Ait Diuus Thom. in cat. ex August. *Singulariter hic est agnus Dei, quia singulariter huius agni sanguine solo homines redimi potuerunt. Hic est agnus, quem lupi timent, qui leonem occisus occidit.* Et leones, & lupi pereunt, vbi auditur balatus agni diuinissimi pro peccatoribus occisi. Quis enim ob-
Isai. 11. sistat tantæ fortitudini? Aiebat Isaias cap. 11. *Habitabit lupus cum agno, & perdus cum hædo accubabit, vitulus, & leo, & ouis simul morabuntur, & puer paruulus minabit eos.* Quis sic leonem, & vrsum, & lupum confregit, vt abiecta feritate pascantur cum ouibus simul, nisi agnus ille noster,
Cyr. Alex. qui abstulit peccata mundi? Cyril. Alex. ibi: *Vitulo, & tauro leonem adiungit, vt intelligas fide iustificatos, & sceptro Christi subiectos, non ex solis esse mundis, & sanctis, sed etiam ex agrestibus, videlicet ex gentibus, conglutinante eos, & ad concordiam animorum componente omniū nostrūm Seruatore.* Quippe vbi agnus iste noster apparuit, omnis cessit feritas; & in illo mansuefacti feralissimi quiquè ex-
Gen. 22. titerunt. Ait Gen. 22. *Leuauit Abraham oculos suos, viditque arietem inter vepres hærētem cornibus.*

D. Amb. Circa quæ Diuus Amb. lib. de Abraham cap. 8. *Demonstrat etiam genus passionis, cum suspensum ostendit cornibus arietem, virgultum illud patibulum crucis est. Et in hoc ligno præstantissimus ductor gregis exaltatus omnia traxit ad se.* Crede mihi nulla vnquam tuba sic rapuit animos audientium, vt vox diuini agni è cruce pendentis vniuersa ad se traxit, sibi subiiciens quidquid erat in mundo rebelle. Vt dicat Psalm. 71. *Reges Tharsis, & insula* Psalm. 71.
munera offerent, Reges Arabum, & Saba dona adducent, & adorabunt eum omnes reges terræ. Circa quæ D. Hieron. ibi ait: *Quibus quidem totum hunc* D. Hieron.
mundum sua passione, & cruce acquisitum, atque subiectum Christo Domino, omnéque mundiale imperium, honores, ordines ad eum accedere, eique colla summittere, propheta pronuntiat. Et quid mundiale non se submittat voci agni diuini pro nobis occisi?

Iosue 6. Vocauit ergo Iosue filius Nun Sacerdotes, & dixit ad eos: Tollite arcam fœderis, &c. Præceperat autem Iosue populo, dicens: Non clamabitis, nec audietur vox vestra, neque vllus sermo ex ore vestro egredietur, donec veniat dies, in quo dicam vobis: Clamate, & vociferamini. Circuiuit ergo arca Domini ciuitatem semel per diem, &c.

§. VI.

Silentium in sacris non paruæ virtutis est. Vbi periculum eorum, qui in domo Dei, inter sacra agunt de carnalibus augmentis.

DVm arca fœderis circunferebatur, Sacerdotes tubis canebant, reliquæ omnes turbæ tacentes sequebantur iuxta præceptum Iosue, de quo dicit: *Præceperat autem Iosue populo: Non clamabitis, nec audietur vox vestra, neq; vllus sermo*, &c. Nec immeritò silentium petitur ex eis, qui arcam comitabātur, non enim vulgaris virtutis est, quod scias tacere in sacris. Hinc Nazianz. orat. 16. Nazian.
extollebat suam matrem, fatus: *Atque hæc insuper, quæ parua quidem fortasse sunt, apud me tamen in magno sunt pretio. Quo in genere illud est, quod in sacris conuentibus, aut locis nunquam illius vox audita est, necessaria tantùm, & mystica excipio. Quod si olim magnum, atque amplum altare erat, quod super ipsum nec visa, nec audita ascia esset, cur non illi quoque ad laudem magnam sit, quod silentio sancta honorarit.* Et meritò vir sanctus inter magnas virtutes ponit, quòd sacra silentio honoremus; quòd, dum sacra fiunt, dum arca Domini circunfertur, dum Sacerdotes canunt, & orant pro salute mundi, non manibus vacemus verbis, sed ab omni abstinentes verbo prophano, quieti & silentes persistamus. Huc refero illud Apocal. 8. *Cum aperuis-* Apoc. 8.
set sigillum septimum, factum est silentium in cælo quasi dimidia hora. Et vidi septem Angelos stantes in conspectu Dei, & data sunt illis septem tubæ. Et alius Angelus venit, & stetit ante altare habens thuribulum aureum, & data sunt illi incensa multa, vt daret de orationibus sanctorum omnium super altare aureum, &c. Ecce vobis septem Angeli septem tubas accipiunt, quibus ante Deum canant; insuper Angelus accedit ad altare cum thuribulo habente incensa multa de orationibus sanctorum

omnium. Interea autem: *Factum est silentium in cœlo quasi dimidia hora*: dum tubis mysteria celebrant cantores, dum super altare ponuntur orationes Sanctorum, vniuersa cœli militia profundè silens adstat. Et cur non magis tunc cœlites clamant, nisi vt doceant homines, quanta reuerentia, & silentio debeant interesse sacris? Sanè purissima, & sanctissima est cælestium virtutum loquela, sanctæ Angelorum voces; verùm dum cantoribus turbæ dantur pro mysteriis celebrandis, dum acceditur ad altare, vt ibi cum thuribulo incensi orationes nostræ ponantur; vox etiam Angelorum adstantium intercluditur, & silentium ab omnibus amatur. Et nos homunculi, quorum ora sepulchra sunt patentia, & fætentia, ægrè feremus à prophanis verbis vacare, dum per dimidiam horam mysteria celebrãtur? Tacent Angeli inter mysteria, & nos verba iactabimus? Ad hæc sanctus

Nyl. Abb. Nylus Abbas epist. ad Anastasium Episcop. iuxta translationem nostri Turriani tractatu 2. de Euchar. capit. 2. ait de sancto Chrysostomo: *Itaque admiratione, & lætitia plenus Chrysostomus narrabat, quemadmodum cum sacerdos oblationem sanctam facere inciperet, plurimi Angeli è cœlo delapsi, splẽdidissimis stolis induti, nudo pede, aspectu intento, vultu demisso, circunstantes altare, magna reuerentia, & quiete, ac silentio vsque ad mysterij consummationem assistunt. Hæc autem scribo, vt intelligentes quanti tremoris sit diuina Missa, ne ipsi remissi timorem Dei negligatis; nec vllos alios loqui, aut mussitare tempore oblationis permittatis.* Semper Angeli sui sunt similes, siue in cœlo, siue in terra videantur, numquam non silentio, & reuerentia honorant mysteria sacra. Ne homunciones audeant vel in sacris, à verbis scurrilitatis, & prophanis non cessare? De silentij enim obsequio sacrorum vtilitas, & fructus maximus in homines

Isai. 32. veniet. Quò spectans Isaias cap. 32. ait: *Erit opus iustitiæ pax, & cultus iustitiæ silentium.* Quæ verba putat Hugo Cardinalis dicta ad silentij commendationem, quod maximè pertinet ad id, vt iustitiæ opera sic colantur, vt maximos fructus ferant. Et quid magnum non oriatur ex sacrorum

Isai. 14. cultura exhibita per silentium? Isaias cap. 14. *Quomodo cecidisti de cœlo Lucifer, qui mane oriebaris? Corruisti in terram, qui vulnerabas gentes? Qui dicebas in corde tuo, In cælum conscendam, super astra Dei exaltabo solium meum*, &c. Cupiens ruinæ Angelicæ causam scire, eius proponit radicem illis verbis. *Qui dicebas*, &c. quasi firmitatis, vel ruinæ causa in Angelis, non aliunde petenda sit quàm ex garrulitate, vel ex silentio. Quippè vt primò conditi spiritus Angelici fuerunt; alij summa reuerentia & silentio cæperunt mysteria diuina obstupescere; alij ad garrulitatem conuersi de propriis thronis miscent colloquia, vnde pereunt.

Ricard. Ait Ricardus Victor. Institut. Monast. de claustro animæ lib. 4. cap. 36. *Multitudo Angelorum ante casum siluit, quandiu voluntati sui creatoris humiliter obediuit. Sed diabolus silentium rupit, locutus est superbiam, & in hæc verba prorupit: Ponam sedem meam ad Aquilonem, & ero similis Altissimo, Similiter sicut Lucifer in cœlo, sic quidem*, &c. Equidem Michaël cum Angelis suis conditori suo in profundo assistebant silentio, expectantes eius vocem, cui velox exhiberent obsequium. Indéque firmitatem, & quietem æternam sibi pepererunt. Lucifer autem silentium rupit, vt dum alij adstant Deo, ille cum suis consortibus ageret de propriis negotiis, de propriis sedibus acquirendis, ne miremur, quòd in tantam calamitatem lapsus fuerit. Sic in præsenti in domo Dei, inter ipsa sacra deflecti ad verba inania, siue de propriis sedibus, propriisque negotiis carnalibus, caueant, ne permittantur ire in reprobum sensum.

Iosue 6. Die autem septimo diluculo consurgentes, circuiuerunt vrbem, sicut dispositum erat, septies. Cumque septimo circuitu clangerent buccinis sacerdotes, dixit Iosue ad omnem Israël: Vociferamini, tradidit enim vobis Dominus ciuitatem, sitque ciuitas hæc anathema, & omnia, quæ in ea sunt, Domino. Sola Raab meretrix viuat, cum vniuersis, qui cum ea in domo sunt; abscondit enim nuntios, quos direximus.

§. VII.

Non parua infirmitas est homini, qui nullus est in orationibus vocalibus.

VBi inimicorum instat ruina, vbi triumphus Israëlitarum plaudit, sapienter Iosue triumphatores impellit, vt vocibus ad Deum clament. Ait enim textus: *Dixit Iosue ad omnem Israel: Vociferamini, tradidit enim vobis Dominus ciuitatem.* Non enim sacerdotum est solùm, quòd clament vocibus ad Deum, sed & vniuscuiusque popularis, qui velit victoria non cadere. Summæ enim infirmitatis, & miseriæ res est, quòd nec ore ad Deum clames. Psalm. 31. dicebat: *Quoniam tacui, inueterauerunt ossa mea.* Ecce tibi ex oris taciturnitate, qua nullæ voces ad Deum funduntur, ossa inueterantur, infirmantur, ne vlla de hostibus victoria possit reportari. Ait Dydimus in cat. Græca: *Quandoquidem exclamaui, hymnos Deo tota die concinens, nihil in me inueteratum est, quin potius renouatus sum. Vbi vero à diuinis sermonibus abstinui, præ torpore silens, veternus vsque ad intima ossa mea penetrauit.* Et quid infirmitatis non cõtrahat os pigritans ad Deum clamare? Planè qui adeò desides sunt, vt integrum diem prætereant, quin aliquod orationis pensum voce Deo exoluãt, non mirer, quòd sic veterascant, sic infirmentur, vt sub hostium iaculis cadant, & à Deo repulsam patiantur. Dicebat Dominus ad Pharisæos, Matth. 15. *Hypocritæ, bene prophetauit de vobis Isaias dicens: Populus hic labiis me honorat, cor autem eorum longè est à me.* Ex quibus verbis sapienter, & acutè percutit D. Ambr. eos, quorum os oppilatum est, nec ore vllas fundunt ad Deum orationes, ait enim in Psal. 118. *Tu Christiane dormis, cui Magister est Christus, & non vereris, de te dicatur: Populus iste nec labiis me honorat? Iudæus vel labiis, tu vero nec labiis. Si illius, qui vel labiis honorat, cor longè est à Deo, quomodo potest cor tuum prope esse, qui etiam labiis non honoras? Quandiu te somnus, quandiu te sæcularia tenent, quandiu solicitudo istius vitæ, quandiu terrena? Diuide saltem Deo tempora tua, vel quando non potes agere in publico quæ sunt istius mundi, & tenebræ prohibent noctis, Deo vacato, indulge orationibus, manè festina ad Ecclesiam. Defer primitias pij voti. Quàm iucundum inchoare ab hymnis!* Iudæus negans cor suum Deo, eius

Psalm 31. *Dydimus.* *Matth. 15.* *Ambr.*

tamen

tamen honori dabat labia, vel fatente ipso Filio Dei, quod labiis honorabatur à Iudæo. Et nihilominus repellitur, abiicitur qui negato corde, dabat labia. Et quanto certiùs repelletur Christianus, qui nec cor præstat Deo, nec labia? Qui per integrum diem nescit mouere labia, vt aliquam Deo orationem faciat, vel dicat ei aliquam laudem? Qui talis est, reprobationem Iudaïca maiorem habet. Ergo qui sapit, singulis diebus vociferetur ad Dominum; habeat certum orationum, clamorumque pensum, quod Deo persoluat, & ingentes victorias de hostibus reportabit.

§. VIII.

Vnius diuini Spiritus proprium, quòd tibi prima non afferas.

AVdiuimus suprà initio capitis, à Deo mandatum, & ordinatum, vt arca erat portanda, vt tubæ intonandæ, vt voces à popularibus emittendæ, vt ciuitas obsidenda; de anathemate autem nil mandat. Nunc primum ex solo Iosue ore ait textus; *Sit ciuitas hæc anathema, & omnia, quæ in ea sunt, Domino.* Et posset dubitari, an hoc à solo Iosue fuerit ordinatum, an à Deo? Quod non à Iosue, sed à Deo mandatum fuisse, multis probat Serarius noster in præsenti q. 39. Et planè mihi euidentissimum est id non fuisse ortum à spiritu humano, sed à spiritu diuino, cuius vnius est, quòd creaturæ non sibi primos operum fructus afferant. Quò aspiciens Theodoret. quæst. 6. ait: *Hanc vrbem primam post traiectionem fluminis ceperunt: sicut ergo præcepit eis, vt offerrent primitias fructuum, ita mandauit offerri primitias spoliorum.* Ab vno, eodémque spiritu venit, quòd hæc prima ciuitas capta Deo offerretur, & quòd primitiæ omnes Deo offerantur. Solus enim Spiritus diuinus potest facere, quòd creaturæ non sibi operis sui primitias rapiant, sed illas vel alteri, vel Deo cedant Ioan. 1. locutus de Verbo diuino, ait: *In ipso vita erat, & vita erat lux hominum.* Expende, quæ sit diuini Verbi lux, nimirum lux hominum, quasi id singulare habeat, quòd tota lux Verbi fiat hominum: vt in quo illuxerit, statim illum impellat, ne tam sibi (vt ita loquar) prospiciat, quàm aliis in perficiendo ministerio sibi dedito. Quod notans D. Nazianzen. orat. 43. colligit differentiam luminis nostri, aiens: *At nostrum lumen, non modo sapius ortum habuit, sed etiam nocte scinditur, noctémque vicissim aquis partibus secat, oculis concreditum, ac per aerem fusum, atque id, quod dat accipiens. Nam oculis cernendi facultatem præbet, & primùm ab oculis cernitur.* Expende illum nostri luminis proprietatem, nimirum: *Primùm ab oculis cernitur*, facit quidem nostrum lumen, quòd oculi cernant, sed ita id præstat, vt ipsum primò cerni debeat. Proh auaritiam creati splendoris, in hoc à diuino maximè differentis, quòd illud, quod præstat, primum sibi recipiat, nec primitias vlli alij cedat. Longè aliud est diuini luminis ingenium, cuius illa sunt verba Matth. 5. *Vade prius reconciliari fratri tuo, & tunc veniens offeres munus tuum.* Expende illud: *Vade prius*, &c. Scit primas aliis cedere, & se ponere in loco postremo, vbi opus fuerit. Ait D. Chrysost. hom. 16 in Matth. *O admirabilem benignitatem, atque ineffabilem erga homines amorem Dei! Honorem suum despicit, dum in proximo charitatem requirit. Interrumpatur, inquit, ministerium meum, vt tua charitas integretur.* Sic vnum dissimum Dei lumen scit alteri cedere primas, & vnum illud vbi nostris animis affulgens facit, quod nos etiam aliis cedamus primas. Contrarium autem non nisi de malignitate nostra potest venire, vt dicat Plinius in Paneg. Traiani: *Non ambitio magis, quam liuor, & malignitas videri potest, summum illud purpuræ decus non nisi præcerptum, præfloratumque transmittere.* Ea est enim humana malignitas, quæ nihil splendidum à se transmittat, quin ipsa prius illo fruatur, & præcerptum, præflotatumque dimittat.

Theodor.

Ioan. 1.

Nazianz.

Matth. 5.

Chrysost.

Plin.

§. IX.

Fœlix ille, qui se Deo adiungit in iis, in quibus ab aliis deseritur.

IN communi ruina Iericho, vna Raab cum suis euadit læta, & viua, clamante Iosue: *Sola Raab meretrix viuat.* Nec miror, quando sola illa in iis se Deo adiunxit, in quibus errauerant, Deúmque offenderant vel ipsi Israëlitæ. Post superatum mare, post submersos Ægyptios, post alia multa à Deo effecta mirabilia in salutem populi sui, conflans populus vitulum, eumque in ara constituens, clamabat Exod. 32 *Hi dij tui Israel, qui eduxerunt te de terra Ægypti*: sic populus stultus liberationem suam non Deo tribuit, sed vitulo; verùm Raab meretrix, vbi accepit hospitio Israelitas exploratores, illorum consulit saluti, inquiens: *Audiuimus, quod siccauerit Dominus aquas maris rubri ad vestrum introitum, quando egressi estis ex Ægypto, & quæ se ceperis duobus regibus*, Ecce tibi vbi Israëlitæ liberationem suam vitulo tribuebant, veri Dei obliti; Raab meretrix illam ipsam liberationem vero Deo tribuit. Cur ergo Raab non viuat etiam in communi omnium ruina coram populo Israëlita? Crede mihi, fœlix eris coram Deo, si illi accesseris per ea, per quæ alij recedunt ab illo! Ad hæc Diuus Chrysost. hom. 5. de Pœnitent ait: *Quid Raab fecit ad salutis argumentum? Suscepit exploratores Raab, & quem prodidit Israel in deserto, hunc prædicauit Raab in fornice: Quæ audiuit Israel, fide tot signorum habita, tantaque lege instructus, & negauit; hoc Raab in fornice reclusa prædicat. Dicit exploratoribus: Noui quanta Deus vester fecerit. Ægypti dicit, & Iudæus: Hi dij tui, qui eduxerunt te de terra Ægypti. & meretrix non diis, sed Deo salutem adscribit.* Ecce tibi vnde viuat Raab, vnde fœlicitatem sibi, & suis acquirat: quod Israel nequiter Deo eripiebat, ipsa Deo prudentissimè tribuebat: & tutissima est fœlicitatis via, si ex iis ad Deum accedis, ex quibus alij abeunt in ruinam. Si quando Deus à domesticis suis blasphematur, & offenditur; tu inde exurgis ad laudandum illum, securissimam tibi ad immortalitatem paras viam, Luc. 23. Latro de Cruce clamabat ad Iesum: *Domine memento mei, cum veneris in Regnum tuum:* Cui continuò Iesus ait: *Hodie mecum eris in Paradiso.* Quantum hoc? Latronibus vilibus, & nequissimis paratur à Deo regnum? Quos mundus propter scelera meritò castigat, Dominus remunerat? Quid potuit in Latrone inueniri meritorium tantæ salutis? Accessit Latro in occasione felicissima: quando Discipulus Iesu ob Passionem eius negabat illum; tunc Latro accedens, & in Passione confitebatur Dominum, & regem suum.

Exod. 32.

Chrysost.

Luc. 23.

Cur hinc immortalitatem non præripiat? Ait Diu. Chrysostom. homil. de Cruce, & Latrone apud Grethserum tomo 2. *Quid Latro eiusmodi egit, vt ex improuiso ae Cruce dignus paradiso iudicaretur? Quando Petrus discipulorum Princeps negabat infra, tunc ille supra fixus in Cruce confessus est.* Proh securissimam occasionem Dei acquirendi, luctandæ vitæ ex illo! Quando domestici negant, quando alij blasphemant; si tu confitearis, si tu honores, & glorifices, magnam, & apertissimam viam salutis inuenisti. Ex Passione alij scandalum sumebant, quo negabant Iesum; accessit Latro, vidit patientem, & nihilominus confitetur Dominum: & sibi ingentem salutem acquirit. Vt tu discas in ijs, in quibus alij offendunt, stare pro Deo, & immortaliter viues. Magdelenæ stantis ad Iesu pedes fælicitatem inuidenti Pharisæo sic Dominus respondit Luc. 7. *Vides hanc mulierem? Intraui in domum tuam: aquam pedibus meis non dedisti; hac autem lachrymis rigauit pedes meos, & capillis tersit. Osculum mihi non dedisti; hac autem ex quo intrauit, non cessauit osculari pedes meos: Propter quod dico tibi, remittuntur ei peccata multa*, &c. Hæc occasio fælicitatis fuit, quòd in quibus deficeret Pharisæus erga Iesum, superabundaret illa. Vt dicat Euthymius: *Tu quidem ea etiam, quæ facilia erant, non fecisti; hac vero, quæ etiam difficilia sunt, operata est.* Inde peruenit ad summam fœlicitatem, quod obsequia omnia cumulatissimè cæpit exhibere Christo; quando illa circumnabat, & curtabat Pharisæus, qui inuitauerat illum.

Chrysost. *Luc. 7.* *Euthym.*

§. X.

Magna gloria Principis est, sub cuius halitu etiam ignobiles deberi sibi magnorum glorias efficiant.

PEreuntibus magnatibus, principibusque Ierichuntinis, vna meretrix seruatur ad vitam; dicit enim Iosue: *Sola Raab meretrix viuat, cum vniuersis, qui cum ea in domo sunt, abscondit enim nuntios*, &c. Quam seruat ad vitam, & ad populi sui honorem, non detrectat vocare meretricem: & meretricem dum nominat, non veretur illi adscribere & honores populi sui, & vitam. Hoc equidem facerent mundiales principes, quorum notissimum ingenium est omnia bona, & fœlicia adscribere meretriculis. Videas passim principes auarissimos, & crudelissimos in nobiles, & honoratos ciues, profusissimos esse in meretrices, quibus omnia præstantia & ditia accumulát. An huius turpitudinis hic infectus erat Iosue? Cur ergo de adeò præstanti viro canitur quod turpissimum est in mundialibus principibus? Non id præstitum fuit à Iosue, vt præstatur ab alijs principibus, qui ita sunt propensi ad meretrices, vt vbi meretricium exuerint, illorum fauorem amittant; sed id à Iosue factum fuit, vt fuit à diuinissimo, & præstantissimo Iesu Dei filio; sub cuius halitu, & vilissimæ meretriculæ sic se componunt, vt deberi sibi summas glorias efficiant. Quò spectans Diuus Chrysostom. hom. 5. de Pœnitent. ait: *Iesus ille, qui dixit: Raab meretrix viuat, imago erat Domini Iesu dicentis: meretrices, & publicani praeuenient vos in regnum Dei.* Sanè vbi videris Iosue fauentem meretrici in communi perditione nobilium Ierichuntinorum, nil ibi turpe suspiceris, nil correspondens menti, & ingenio mundialium principum; sed magis puta ibi illucere præstantiam diuinissimi principis, nempè Iesu Filij Dei: de cuius halitu venit, quod vilissima vitiorum mancipia ijs facinoribus efformentur, vt ablata vilitate tanquam debitas sibi summas glorias præsumant. Quo quid præstantius in principe? Luc. 23. Latroni vilissimo in cruce ob facinora constituto dicebat Iesus: *Hodie mecum eris in Paradiso.* Deus bone defuit tibi nobilis aliquis decurio, quo comitatus ingredereris paradisum? Cur de toto mundo tam vilem socium adsciscis tibi? Non quidem id dedecus fuit nostri principis, sed summa gloria; quando nactus vilem latronem, illum subitò sic efformauit, vt deberi sibi cælestium glorias principum efficeret. Ait Chrysostom. homil. de Cruce, & Latrone apud Grethserum tom. 2. *In sanctam suam patriam ingressus, Latronem secum introducit: non inhonorans paradisum, absit, pedibus Latronis: sed hoc ipso magis honorans. Honor enim paradisi est habere talem Dominum, tam potentem, & humanum, vt & Latronem possis efficere dignum paradisi delicijs. Etenim quando publicanos, & meretrices in regnum vocabat, non vtique id fecit, cum regni sui dedecore, sed potius maiore cum honore. Ostendit enim se eiusmodi esse Regni cælorum Dominum, qui etiam meretrices, & publicanos tam probatos facere queat, vt digni videantur ea, quæ inibi est, gloria, & munere.* Nunquam non venit de magna principis præstantia, quòd sic etiam vilissimos, & ineptissimos efformet, vt meritis possint contendere cum sublimibus, & illis æqua iustitiæ lance glorias præripere? Nemo enim non dabit equitis præstantiæ, quòd sic iumentum componat, vt & speciositate, & velocitate agilissimos equos vincat in cursu. Fugiant mortales principes dignitates suas vilibus, & immerentibus committere, quando non possunt illos ad meritas glorias deducere. Summi autem regis illud est præstantissimum, quòd faciat, vt viles, & obscuri meritis possint superare clarissimos.

Chrysost. *Luc. 23.* *Chrysost.*

Iosue 6. Igitur omni populo vociferante, & clangentibus tubis, postquam in aures multitudinis vox, gemitúsque increpuit, muri illico corruerunt, & ascendit vnusquisque per locum, qui contra se erat: ceperúntque ciuitatem, & interfecerunt omnia, quæ erant in ea, à viro vsque ad mulierem, ab infante vsque ad senem. Boues quoque, & oues, & asinos in ore gladij percusserunt.

§. XI.

Vox precantis iusti validissima est, vt hostilia impedimenta demoliatur.

VOciferantis populi vox, vt sonuit, hostiles muri corruerunt; ait namque: *Igitur omni populo vociferante, & clangentibus tubis, postquam in aures multitudinis vox gemitusque increpuit, muri illico corruerunt.* Et quæ vox hæc adeò valida fuit, cuius sonitu muri corruerunt? Ait Carthus. in præsenti: *Clamabant non irrationabiliter, & confuse, sed deuote ad Dominum, eum laudando, & inuocando.* Vbi autem vox inuocantium Deum sonuit, non mirum, quòd muri hostiles corruant. *Carthus.*

Dauid

1. Reg. 17. Dauid paruulus vt vidit Philisthæum armatum, ait illi 1. Reg. 17. *Ego venio ad te in nomine Domini exercituum, Dei agminum Israel*; similesque proferens voces, emisit lapidem: & ingens illa ferrea moles percussa *cecidit in faciem suam super terram.* Sed qualiter lapis immissus à manu adolescentis sic gigantem deiecit? Non manum attendas, sed vocem inuocantis Deum, quæ sola valet inexpugnabiles hostes euertere. Ait Diu. Chrysostom. homil. 3. de Dauide, & Saule: *Hac vox barbarum illum, & alienigenam prostrauit, eo quod priusquam mitteret lapidem, eum precationis robore erat aggressus. Et quid miraris, si vox iusti & furorem mitigat, & hostes deycit?* Tanta est in voce iusti orantis valentia, vt nullam inueniat resistentiam, sed hostes deiiciat, muros euertat, obstrusissima quæque claustra reseret. Et quæ claustra non reseret vox iusti inuocantis Deum? Aiebat Elias 3. Reg. 18. *Viuit Dominus Deus Israel, in cuius conspectu sto: si erit annis his ros, & pluuia nisi per os meum.* Duo sunt mirabilia in iis verbis Prophetæ: aliud, quod cœlum claudat: aliud, quod post clausum cœlum, reserandum per vocem suam credat. Eo enim spectant illa: *Nisi per os meum*; quasi clausura cœlorum duratura fuerit vsque dum os suum Elias aperuerit. Vbi autem aperiat Propheta os suum Deumque inuocauerit, nullum amplius claustrum erit vel in cælo, quod non reseretur. Vnde ait D. Aldhelmus lib. de Virg. cap. 10. *Spiritu afflatus Elias cœli claustra, & nimborum obstacula precibus patefacit.* Mirabar prece iustorum claustra verbis resignati, hostes deiici, sed longè mirabilius est claustra, & obstacula cœlorum patefieri. Sonet vox iusti orantis, & nihil est, siue in cœlo, siue in terra, quod ei non cedat. Hinc Matth. 26. monebat Iesus discipulos suos dicens; *Vigilate, & orate, vt non intretis in tentationem:* & post pusillum ait etiam illis: *Dormite iam, & requiescite.* Modò mandat dormire, & requiescere, eos ipsos quos paulò ante orare, & vigilare mandabat. An contrarius sibi Deus est in mandatis? Si vigiliæ, & orationes necessariæ sunt ad repellendas tentationes, & vt necessariæ mandantur: cur modò mandas dormire, & quiescere? Planè sapienter vbi primo vigiliæ, & orationes mandantur fieri, consequenter, & somnus, & quies proponitur: qui enim orationibus faciendis ad Deum inuigilauerit, inde iam securè dormire poterit, & quiescere, nil enim quod timeat, restat. Ait pulchrè Hildebert. Turonen. Archiepisc. de mysteriis Missæ.

Chrysost.

Elias.

Adhel.

Matth. 26.

Hildeb.

Primum iussit eos vigilare, statimque precari,
Post dormire, dehinc agnus, & ara tulit.

Expende illa: *post dormire*, consequens enim erat, vt liberè dormire iam possent sine hostium, malorumque incursuum metu, qui & vigiliis, & orationibus operam dederant.

§. XII.

In difficilioribus exercitati ad facilia necessum est, vt fiant promptiores.

Theodor. NEc viris, nec fœminis, nec puellis, nec infantibus parcunt ex Domini præcepto, cum dicat textus; *interfecerunt omnia, quæ erant in ea, à viro vsque ad mulierem, ab infante vsque ad senem.* Et cur tam sanguinolenta, & dura præcepta hominibus alioquin piis imposita fuere? Ait Theod. quæst. 6. *Exercere vult eos per has leges ad obseruanda leges necessarias.* Vt prompti, & expediti fierent Israëlitæ ad obseruandas consuetas humanitatis leges, in iis durissimis, & sanguine plenis exercentur: quis enim in difficilioribus exercitatus ad faciliora promptior non extet? Abraham iuxta præceptum Domini gladium exerebat, vt filium mactaret Deo, Gen. 22. detentus tamen voce Angeli, vidit arietem: *Quem assumens obtulit holocaustum pro filio.* Nec dubium quin à filij holocausto promptissimus fieret, vt offerret arietem. Rem ponderat D. Ambr. epist. 43. *Summa deuotionis proposito Abraham filium suum secundum oraculum Dei offerebat in holocaustum, & quasi exors naturæ exerebat gladium, ne mora sacrificium decoloraret: tamen vbi abstinere à filio iussus est, gladium libenter recondit, & qui immolare vnigenitum fidei intentione properabat, maiore pietatis studio festinauit ouem subrogare sacrificio:* Expende illa: *Maiore pietatis studio*, &c. Vbi enim ei licuit à cruento filij holocausto abstinere, maiore alacritate, maiore studio pietatis arietem offerebat. Qui enim ad magna, & dura promptus debebat ire, & sanè ibat, longè maiore studio contendebat ad minora. Dominus Iesus in Cana nuptiis Ioann. 2. iubet impleri hydrias aqua quam mutauit in vinum, & dedit gustandum Architriclino. *Vt autem gustauit Architriclinus aquam vinum factam*, &c. Audis à Iesu aquã mutatam in vinum; & miraris; cuius rei admirationem vt temperet D. Maximus, maiora probat facta fuisse à Iesu, vt inde ostendat, quàm facilè, & promptè accesserit ad præstanda hæc minima. Ait enim homil. 6. in Epiph. *Qui in exordio mundi dedit esse aquas, in fine quoque mundi, quod voluit fecit ex aquis. Maioris nempe maiestatis est creare quæ non erant, quàm creata mutare. Et quid mirum, si ad præceptum Domini sui aqua transiuit in vinum, cuius nutu salubrium fomenta imbrium, & ipsa vini genitrix vua nutritur? Quid mirum si Dominus omnium propter hominem aquam vertit in vinum, qui vt hominem conderet, terram transformauit in carnem? Quid mirum, si eius iussu aqua proficit in saporem, cuius operatione, cum amara esset in Mara, bibituris populis ligno medicante dulcata est: cuius imperio etiam vt sitientibus in eremo non deesset, concita prosiluit è petra?* Sic ex multis maiorum facinorum exercitiis probat facilitatem, & promptitudinem, qua minora perficiat. Quasi nequeat esse, vt qui in maioribus iam probatus est, in minoribus non probetur. Vt nos, qui maiora debemus, qui ad magna, & difficillima præstanda vocamur; non remissè, sed cum magna animi alacritate, & maiore studio virtutis perficiamus minima. Qui enim in eo duello sumus, vt teneamur pro Deo profundere vitam; magna alacritate profundamus pauperibus nummulos.

Gen. 22.

Ambr.

Ioann. 2.

Maxim.

§. XIII.

Magna Dei gratia est, quòd & nos cooperemur virtutibus.

SIne Israëlitarum impulsu corruerunt muri, sed sine Israëlitarum manu non ceciderunt ciues Ierichuntini: ait enim, *Interfecerunt omnia, quæ erant in ea*, &c. Et cur voluit, quòd Israëlitæ intrarent vrbem, viuentia omnia interficerent, & flammis cætera traderent? An Angelus, qui muros deiecit, non posset sine vllo Israëlitarum labore, & omnes populares interficere, & omnia igne

igne absumerer? Cur solum Angelus muros deiicit, & reliqua Israëlitis facienda relinquit? Vt in re virtutis habeant etiam quid faciant Israëlitæ: magna enim Dei gratia est, quòd homines cooperentur virtutibus. Matth. 12. Dominus vocauit seruum suum, vt rationem redderet bonorum commissorum, qui multo ære pressus alieno in seruum venundari cum filiis, & vxore ex Domini sententia debebat. Tunc seruus procidens ait: *Patientiam habe in me, & omnia reddam tibi. Misertus autem dominus serui illius dimisit eum, & debitum dimisit.* Qui tam promptè dimisit seruum, quòmodo illum antea vendi iubebat? Cur qui tam facilis ad miserendum futurus erat, tam acrem se in prima sententia exhibuit? Cur eo ipso, quod illum vidit malam reddere rationem, non statim misertus est illius? An tunc aliqua resederat circa pectus Domini durities, quæ postea mollita fuit? Imò & tunc ratio erat summæ misericordiæ, & gratiæ curantis, vt seruus procidendo, & orando cooperaretur saluti. Ait D. Chrysostom. homil. 61 in Matth. *Patet voluisse ipsum non prius id facere, nisi debitor supplicaret, vt donum non modo suum, verum etiam petitionis illius esse videretur: quod fecit, vt coronam quoque feruor consequeretur.* Planè illa vera gratia, & misericordia Domini nostri in seruos suos est, qua facit, vt cooperationis nostræ, & laboris sint virtutum facinora, quibus hostiles impetus fugamus. Vt pœna est, & iustitiæ rigor est, quando virtutum negotium totum est Dei, & nihil nostrum habet. Malefici Balami cupiditati videtur Dominus annuisse, cum ait Numer. 23. *Vade cum eis, ita dumtaxat, vt quod tibi præcepero facias.* Ambros. legit. *Quæcunque tibi inspirauero, hæc dices.* Cupiebat Magus cum legatis Balach regis ire, vt mala precaretur Israëli, & semel, & bis impeditus à Deo, tandem ex Deo permissionem abeundi accipit. Et mirabar, quòd sic Deus quasi annuat voluntati prauæ hominis malefici. Cur Deus sic prosperas Magi hominis voluntatem? Prosperat illum Deus, sed in pœnam eius, non in gratiam, quando ait, *quæcumque tibi inspirauero, hæc dices*, sumens illum vt instrumentum insensibile virtutum, non vt cooperatorem illarum. Quippe ait D. Ambros. epist. 37. *Quæcunque tibi inspirauero, hæc dices, idest, non quæ tu vis, sed quæ cogeris loqui. Quasi organum inane sonum meis præbebis sermonibus. Ego sum, qui loquar, non tu.* Expende illud: *Quasi organum inane*; non enim parum facit ad pœnam, & supplicium hominis, quòd assumatur à Deo quasi organum inane ad virtutes operandas. Quod non quasi cooperator facinorum cœlestium, sed quasi mortuum, & insensibile, & prorsus inane instrumentum virtutibus ab vno Deo factis adsit. Heu quot, & quantis concionatoribus verbi Dei hoc supplicium datur! Assumuntur à Deo, non vt cooperatores verbi diuini, nec virtutum cœlestium per illud effectarum, sed vt merum organum inane, cui nihil factæ virtutis attribuatur. Quod supplicium Iudæorum populo datum pulchrè ostendit D. August. concion. contra Iudæos, & Paganos, & Arianos, fatus. *Dispersit vos per nos, vt vbique prophetias de eius natiuitate, passione, resurrectione, ascensione quæcumque dicta sunt, vos proferatis, atque lucernam legis tanquam lignea candelabra sensu carentia gentibus ministretis.* Expende illud: *tanquam lignea candelabra*, &c. Quippe Iudæi dispersi per vniuersas nationes, & gentes, sacra Biblia secum portant, in Isaiam, & cæteros prophetas, & legem tractant, verba diuina luce solis clariora ministrantes. Sed quid inde ipsi? Quod lignea candelabra ratione carentia ex lucida lucerna quam sustentant, capiunt. Meritò perfidis Iudæis hoc supplicium datur, quòd sint candelabra lignea euangelicæ faciis, inania prorsus organa virtutum diuinarum. Caue Christiane concionator, caue homo fidelis ab hoc supplicio, & maleficorum, & Iudæorum; ne sis quasi candelabrum ligneum sustentans lucem ali sine vlla tua vtilitate; ne sis inane organum, & insensibile instrumentum, quod post effectas à Deo virtutes, contemnaris, & in ignem mittaris.

Matth. 12.
Chrysost.
Num. 23.
D. Ambr.
D. Aug.

§. XIV.

Magna hominis calamitas est, quòd perdatur ab iis, qui lætentur, & festum agant in eius casu.

INter festiuos sonos, resonantibus vndique tubis iubilæi, miseri Ierichuntini trucidantur, dicente textu: *Clangentibus tubis :: muri illico corruerunt :: ceperunt ciuitatem, interfecerunt omnia.* Quid durius? Ait D. Chrysostom. apud Serarium nostrum quæstion. 7. *Ierichuntem Israelitæ choreas agentium more, potius quam bellantium euerterunt.* Et nescio, an maius aliquod ad calamitatem additamentum excogitari possit, quàm quod inter festa, & tripudia, & cachinnos tyrannorum pereas? Hinc extollebat Ierem. Threnor. 2. calamitatem Ierusalem, inquiens: *Plauserunt super te manibus omnes transeuntes per viam, sibilauerunt, & mouerunt caput suum super filiam Ierusalem. Haeccine est vrbs, dicentes, perfecti decoris, vniuersæ terræ? Aperuerunt super te os suum omnes inimici tui.* Magna planè calamitas est, quam non planctus, non miseratio, sed plausus, & risus, & iocus inferentium comitatur. Quam sic Rupert. exaggerat lib. 1. in Ierem. cap. 50. fatus: *Haeccine est? Inquiunt. O quanta mutatio rerum! Vrbs perfecti decoris, vniuersæ terræ gaudium, cui de vniuersa terra conuehebatur aurum, tantàque illi erat argenti abundantia, quanta lapidum. Haeccine illa est? Hæc dicentes manibus plauserunt, ore sibilauerunt, caput suum super te mouerunt.* Acerbum erat, quòd pulcherrima vrbs solo æquaretur, at quòd hoc pateretur inter plausus, inter sibila, inter cachinnos hostium, id omnem superabat acerbitatem. Quam erga sanctos suos exercitam obiicit Deus pastoribus malis aiens Ezech. 34. *Cum austeritate imperabatis eis, & cum potentia.* Theodor. legit: *In potentia instruxistis eas, & in ludo.* Non solum queritur, quòd oues suas austeritate tractassent, sed quòd austeritati ludum, & risum addidissent, quòd maximè calamitatem acerbabat. Ait Theod. ibi: *Infinitis malis opprimere eas perseuerarunt, atque hæc facientes, ipsis illudebant, idcirco ait: In potentia instruxistis eas, & in ludo: ostendens simul eos calamitates intulisse sanctis, & iocum ac ludum, quæ fierent duxisse.* Hæc est maxima sanctorum calamitas temporalis, quod in ioco, & risu, & ludo impiorum actentur. Achab. 3. Reg. 21. Naboth virum innocentem interfecit; sed longè illo peior Herodes interfecit Ioannem. Et cur Herodes peior Achabo? Nonne vterque prophetam occidit? Sed Herodes inter conuiuij festa, inter choræas, vt puella rideret, & lætaretur, occidit Ioannem. Ait enim Mar. 6. *Propter simul discum*

D. Chrysost.
Ierem. 2.
Rupert.
Ezech. 34.
Theodor.
Theodor.
Marc. 6.

discumbentes, noluit eam contristare, sed misso speculatore precepit afferri caput eius in disco. Quid acerbius? Ait Andræas Ierosol. orat. in hoc fest. *Non aduertisti, ò miser, te Achab in Naboth scelus conduplicasse, quod ille quidem propter vineæ cupiditatem, tu autem propter mulieris adulterationem, cædem prophetæ, idque in die deliciarum, & in mysterio natalium, quod tunc celebrabatur?* Equidem duplicata malignitas est, quòd inter delicias, in ioco, in plausu malum iniustum inferas alij, inde enim maximè patientis calamitas acerbatur.

§. XV.

Mala immerentibus parata incidunt in eum, qui parabat.

Dicuntur Israëlitæ interfecisse Ierichuntinos vniuersos, inquit enim: *Interfecerunt omnia,* &c. De qua tamen interfectione faciēda nullū proponitur Dei verbum. Est enim explicatum à Deo, vt arca tollenda, vt sacerdotes cum tubis processuri, vt ciuitas tubarum cantu, populi vocibus cingenda. Vt autem ciuitatis viri, pueriue, & senes, & fœminæ interficiendæ, nullum de hoc ibi exprimitur à Deo verbum. Emeritò, vt mala hæc non à Deo, sed ab ipsis sibi Ierichuntinis illata viderentur; quæ enim inferuntur mala immerentibus; in eos recidunt, qui inferebant. Quò respiciens Carthus. in præsenti ait: *Quoniam Vrbs illa tam specialiter se armauit contra filios Israël, meruit tam specialiter destrui & occidi.* Quæ Israëlitis parabat inferre, ipsa perpessa est. Nunquam enim non patitur quis, quod innocentibus parat inferre. Ionn. 19. post flagellatum Iesum, & illusum, instantibus Iudæis vt crucifigeretur, ait textus: *Cum ergo audisset Pilatus hunc sermonem, magis timuit.* Ecce tibi qui reum agebat, intrepidus, & alacer stabat; iudex autem magno timore corripiebatur. Et quid timebat iudex? Vt Iesu innocentiam videbat, meritò timet in illum sententiam ferre, sciens sibi parare damnum, quod in immerentem iaculatur. Ait D. Athan. orat. in Euang. de Pass. *Timuit igitur iudex reum suum, & magis quàm ipse reus videbatur condemnari, metúmque in se hominis condemnati sensit, atque ipsemet suam in Christum, quasi in se latam sententiam cohorruit.* Quid pulchrius? Cohorruit malum, quod immerenti inferebat, quasi sibi inferretur; sciens in inferentes recidere omnia mala innocenti illata. Aiebat Isaias cap. 3. *Væ animæ eorum, quoniam reddita sunt eis mala,* &c. Quæ verba sic Septuag. legerunt: *Væ animæ eorum, quoniam consultauerunt consilium malum contra se, dicentes: alligemus iustum, quoniam inutilis est nobis. Igitur fructus operum suorum comedent.* Expende illud. *Consilium malum contra se;* quippe vbi consulebant de iusto alligando, perdendóque, non tam contra iustum, quàm contra se mala omnia illa parabant. Quò aspiciens D. Basil. ibi ait: *Consilia enim aduersus iustos inita in capita malignè consultantium retorquentur: quemadmodum & tela, quæ semel inciderint in corpus solidum, nec cedens, sed repercussiuum, in suos iaculatores resiliunt.* Sic ibi: vt caueant homines iustis mala inferre, ni velint eadem perpeti. De quo sæpè aliàs.

Carthus.

Athan.

Septuag.

Basil.

Iosue 6. Duobus autem viris, qui exploratores missi fuerant, dixit Iosue: Ingredimini domum mulieris meretricis, & producite eam, & omnia quæ illius sunt, sicut illi iuramento firmastis. Ingressique iuuenes eduxerunt Raab, & parentes eius, fratres quoque, & cunctam supellectilem, ac cognationem illius, & extra castra manere fecerunt. Vrbem autem, & omnia, quæ erant in ea succenderunt, absque auro, & argento, & vasis æreis, ac ferro, quæ in ærarium Domini consecrarunt, &c.

§. XVI.

Principum cura sit, ne vel inter populares frangatur iuramenti religio, si multa velint cauere discrimina.

INter hostium strages eo solicitus Iosue spectat, vt exploratorum iuramenti religio integra affulgeat; illisque iubet, vt saluti Raab consulant, *sicut illi iuramento firmastis.* Proh solicitudinem, & curam dignam principe! Exhibitum fuerat iuramentum vilissimæ familiæ meretricis, & exhibitum fuerat à priuatis militibus; nihilominus Iosue curat, vt illius iuramenti seruetur religio integra. Curassent principes, vt vel priuatorum iuramenta religiosa, & intemerata essent, & multas à Republica calamitates abigerent. Ait in præsenti Masius: *Certè Imperator integerrimus ipsis iusiurandum suum in memoriam reducit. Etsi enim eo quod priuatim dederant, Imperatorem, aut exercitum non obligassent, tamen cum ipsi saltem sacro nexu obstricti tenerentur, summa optimi Imperatoris religio etiam de duorum gregariorum militum suorum fide solcita fuit. Quod si nostri sæculi ductores, atque exercituum Imperatores huiuscemodi exempla sibi imitanda statuerent, profectò minus funesta bella gererentur.* O quàm verum! ò quàm sapiens consilium! Veniant huc nostri etiam sæculi principes qui exercituum catenatas clades lugent, & videant, quid de religione iuramentorum actum sit; quod si passim dissimulata, vel in gregariis militibus sacrilegia, confracta iuramenta viderint, iam ibi habent ingentium calamitatum radicem. Quis ignoret Ierichuntinorum præsentem calamitatem, qua sine manu ruerunt muri, & ab Israëlitarum manu vniuersi fuerunt occisi? Nonne ait: *Muri illico corruerunt: ceperuntque ciuitatem, & interfecerunt omnia?* &c. Vnde tam inopinata clades miseris? Accipite D. Epiphanium Hæres. 66. contra Man. *Vna vox tubæ corneæ, & oratio iusti prostrauerunt collapsos muros aduersariorum. Oportebat enim ipsos plecti, quoniam impleta erant peccata Amorrhæorum. Iudex enim erat lex contra iniustitiam, & vnicuique reddebat secundum opera sua; & quoniam in peccatis erant Amorrhæi, qui abnegassent iusiurandum, quod iurauerant.* Ecce radicem extremæ calamitatis illatæ Ierichuntinis, nimirum: *Qui abnegassent iusiurandum, quod iurauerant:* vbi in illis religio iuramenti apparuit conculcata, & illi, cœlo terráque pugnante, extremis oppressi sunt calamitatibus. Hinc 2. Machab. 15. Iudas Machabæus videns paucos suos milites maximè timentes populosissimum Nicanoris exercitum, illos hortabatur, ne timerent iura

Masius.

Epiphan.

2. Mach. 15

iuramentorum prophanatores, quos vna sola manet ruina. Quippe ait ibi text. *Machabeus autem semper confidebat cum omni spe, auxilium sibi à Deo affuturum, & hortabatur suos, ne formidarent ad aduentum nationum, sed in mente haberent adiutoria sibi facta de cœlo, & nunc sperarent ab omnipotente sibi affuturam victoriam. Et allocutus eos de lege, & prophetis, admonens etiam certamina, quæ fecerant prius promptiores constituit eos; & ita animis eorum erectis simul ostendebat gentium fallaciam, & iuramentorum præuaricationem.* Vt ingens victoria de innumerabili hostium exercitu speraretur, duo proponebat suis militibus bonus Imperator, alterum tenens se ex sua parte, alterum ex parte hostium. Ex parte sua erat notissimum sibi Dei auxilium, quo nitentes pauci sæpè fuderant innumeros hostes; ex parte autem hostium erant fallaciæ, & iuramentorum præuaricationes, quæ vbi sunt, non possunt secum non habere ingentes ruinas, extremas confusiones. Da mihi sine extrema clade Rempublicam, vel domum in qua, & fallaciæ, & iuramentorum vigeant præuaricationes. Nullam, mihi crede, dabis. De iuramento multa habes in aliis tomis.

§. XVII.

Ab vno Iesu spiritu venit, quod vilium homuncionum saluti consulas.

CRedebant exploratores rogaturos Iosue, vt sibi permitteret ire in tutelam suæ hospitæ; at non illi, sed Iosue id curauit, dicente textu: *Duobus autem viris, qui exploratores missi fuerant, dixit Iosue. Ingredimini domum mulieris meretricis & producite eam,* &c Expende illud: *dixit Iosue*: non illi dixerunt Iosue, sed Iosue dixit illis, & misit illos in hospitæ tutelam. Sed cur non magis illi hoc curabant petere? Cur magis hæc cura à Iosue prodiuit? Crede mihi, quòd meretricis fœminæ, vilisque domus, & familiæ tutela, & cura sumatur, non id ab alio venit, nisi à Iesu spiritu. Esset Raab mulier quædam nobilis, & potens, eiusque familia splendens in populo; & non mirandum, si exploratores pro eius salute solicitarent, & vrgerent Imperatorem. At quia vilis erat mulier cauponariam exercens, & eius domus, & familia obscura, & ignobilis, non ab alio quàm à Iesu manauit, quòd tutelæ causà irent exploratores in eius domum. Actor. 1. abeunte Iesu in cœlum; orphani, & desolati manebant in terra Apostoli. Quid tunc? Ait textus: *Cúmque intuerentur in cœlum euntem illum, ecce duo viri astiterunt iuxta illos in vestibus albis, qui & dixerunt: Viri Gallilai,* &c. Quod si scire cupis, à quo veniant isti duo viri, nota cum quibus sint eorum colloquia, nimirum loquebantur cum viris communi hominum existimatione abiectis, qui in absentia magistri sui, non parua premebantur desolatione. Hos ergo alloquebantur, hos in sua desolatione consolabantur viri illi, ex quo clarè monstrabant non ab alio, quàm à Iesu venire, à cuius solo spiritu venit, quòd inueniantur, & confirmentur viles homines. Pulcherrimè Diu. Augustin. homil. 6. in Ascension. ait: *Ecce ascendit saluator: mittit continuò duos cœlestes, prætores, vt alumnos suos securos redderet metuentes, & in gaudium conuerteret lachrymantes. Oportebat enim cœlestes mitti consolatores, ne remanerent trepidi piscatores.* Expende illa: *Oportebat cœlestes mitti consolatores, ne remanerent trepidi piscatores*: quippe vbi piscatores erant consolandi, mittendi erant à Iesu consolatores; nisi enim de Spiritu Iesu cœlitus veniat, non erit, qui procuret consolari pauperes piscatores in sua desolatione. Ioan. 5. Erat homo pauper triginta & octo annos habens in infirmitate sua sperans hominis manum, quæ illi salutem procuraret, & tanto tempore nullus illi homo affuit. Tandem, *hunc cum vidisset Iesus iacentem, & cognouisset, quia iam multum tempus haberet, dicit ei: Vis sanus fieri? Respondit ei languidus; Domine, hominem non habeo.* Expende, quid expertus pauper languidus fateatur, & quid ei accidat. Ille in se expertus fatetur, quod commune est omni pauperi, & abiecto languido; nimirum, *Hominem non habeo.* Quis enim obscurus, & vilis æger hominem habet, qui eius salutem velit negotiari? Interea tamen illi Iesus aderat, de salute cum illo agit interrogans; *Vis sanus fieri?* Et quidem non alius, sed homo Deus Iesus vel spiritu Iesu imbutus inuenietur, qui vilis, & pauperis velit salutem negotiari, vt dicat D. Aug. tract. 17. in Ioan. *Verè necessarius erat illi homo ad salutẽ; sed homo ille, qui Deus est. Vnus enim Deus, vnus & mediator Dei & hominum, homo Christus Iesus.* Hic si non esset, qui negotiaretur pauperis salutem, non esset. Vt cum hoc paralytico dicat omnis pauper: *Iesus est, qui me fecit sanum.* Hinc proferens Iesus testimonium aduentus sui discipulis Ioannis, ait Matth 11. *Renuntiate Ioanni, quæ audistis, & vidistis. Cæci vident, claudi ambulant, leprosi mundantur, surdi audiunt, mortui resurgunt, pauperes euangelizantur.* Quod videant cæci & mortui resurgant, opera sunt mirabilia diuinæ potestatis existentis in carne; at, quòd pauperes euangelizentur, quid magnum? Cur id inter miracula recensetur diuinæ potestatis? Sanè hoc & singularissimum Iesu miraculum est, quòd sua communicet etiam vili, & pauperi. Ait D. Hieron. ibi; *Ite, & dicite Ioanni signa, quæ cernitis, cæcos videntes, claudos ambulantes, & cætera. Et quod his non minus est, pauperes euangelizantur. Vel pauperes spiritu, vel certè opibus pauperes: vt nulla inter nobiles, & ignobiles, inter diuites, & egenos in prædicatione distantia sit.* Expende illud: *Et quod his non minus est*, non enim minùs testatur Iesu præsentiam, eiúsque diuinum aduentum, quòd ad ignobiles vsque, afflictos, & desolatos eius accedat cura, quàm quòd mortui resurgant, cæci videant, claudi ambulent.

Ioan. 5.

August.

Matth. 11.

Hieron.

August.

§. XVIII.

Iustus homo refugium salutis multis.

DVm ardebat ciuitas, introgressi exploratores domum Raab: *Eduxerunt Raab, & parentes eius, fratres quoque, & cunctam supellectilem, ac cognationem illius*, &c. Ecce tibi Raab educitur ab incendio vrbis, illamque sequuntur parentes, fratres, cognati omnes in consecutione salutis. Sic vnus iustus multis est salutis refugium. Ait in præsenti Masius: *Raab sua fide tantam consecuta est gratiam apud Deum, vt etiam si ducentos homines cognatione sibi coniunctos illa habuisset, atque illi cum ducentis alienis prosapys affinitatis contractum iniissent, omnes illa familiæ fuerint illius gratia futuræ saluæ. Et sanè fuisse non parum multos eius gentiles, qui se salutis causa ad ipsam receperant, coniectura admodum probabilis sumi potest*, &c. Sic Masius putat non paruam multitudinem familiarum cognata

Masius.

gnatarum confugisse ad Raab salutis causa; cum quibus omnibus illam processisse per medios pereuntes ciues, per medias flammas ardentis vrbis, vsque ad locum salutis. Quid pulchrius de iusti gratia dici potest? Accipite aliud non absimile in vrbis Romæ expugnatione facta ab Alarico rege Gotthorum. Eam sic narrat Paulus Oros. lib. 7. cap. 39. *Discurrentibus per vrbem barbaris, forte vnus Gotthorum, idemque potens, & Christianus sacram Deo virginem iam ætate prouectam in quadam Ecclesiastica domo reperit: cumque ab ea aurum, argentumque honestè posceret; illa fideli constantia esse apud se plurimum, & mox proferendum spopondit, ac protulit. Dumque expositis opibus attonitum barbarum magnitudine, & pondere ac pulchritudine, ignota etiam vasorum qualitate intelligeret, virgo Christi ad barbarum ait: Hæc petri Apostoli sacra mysteria sunt. Præsume, si audes, de facto tu videris, ego quia defendere non valeo, nec tenere audeo. Barbarus autem ad reuerentiam Religionis, timore Dei, & fidei virginis motus ad Alaricum hæc per nuntium retulit, qui continuò reportari ad Apostoli basilicam vniuersa, vt erant, vasa imperauit; virginem etiam simulque omnes, qui se adiungerent, Christianos eodem cum defensione deduci. Ea domus à sanctis sedibus, longo, vt ferunt, & medio interiectu vrbis aberat. Itaque magno spectaculo omnium dispositа per singulos singula, & super capita elata palam aurea, atque argentea vasa portantur, exertis vndique ad defensionem gladijs, pia pompa munitur. Hymnos Deo Romanis, barbarisque concinentibus, publicè canitur. Personat latè in excidio vrbis salutis tuba, omnesque in abditis latentes inuitat, ac pulsat. Concurrunt vndique ad vasa Petri vasa Christi: plurimi etiam pagani Christianis, si non fide admiscentur; & per hoc tamen ad tempus, quo magis confundantur, euadunt. Quanto copiosius aggregantur Romani confugientes, tanto auidius circumfunduntur barbari defensores. O sacra & ineffabilis diuini iudicij discretio! O sanctum istud & salutare flumen, quod parua exortum domo, dum beato alueo in sanctorum sedes tendit, oberrantes periclitantesque animas in salutis signum pia rapacitate peruexit! O præclara illa Christianæ militiæ tuba, quæ generaliter cunctos dulcissimo ad vitam modulamine inuitans, quos ad salutem inobedientes non suscitauit, inexcusabiles reliquit ad mortem! Mysterium hoc quod in transferendis vasis, dicendis hymnis, ducendis populis fuit, tanquam magnum cribrum fuisse arbitror, per quod ex congregatione populi Romani, tanquam ex magna massa frumenti, per omnia ex vniuerso ambitu ciuitatis latebrarum foramina effluxere grana viua, siue occasione, siue veritate commota, omnia tamen de præsenti salute credentia, ex horreo Dominicæ præparationis accepta sunt. Reliqua vero sicut stercora, & velut pales, ipsa vel incredulitate, vel inobedientia præiudicata ad exterminium, atque incendium remanserunt.* Huc vsque Paulus Orosius, quorum vel apicem prætermittere piaculum duxerim. Compone modò fœminam cum fœmina; meretricem illam Ierichuntinam cum hac Romana virgine. Vtraque ex Deo depositum seruandum accepit, illa exploratores, hæc vasa & thesauros Diui petri. Illa mendacio delusit Regis apparitores, nostra veritate patefacta perterrefecit militem. Vtraque fide sua sibi, & aliis obtinuit salutem in communi vrbis excidio. Illa parentibus, & cognatis, nostra Christianis omnibus se illi adiungentes. In vtriusque euentu videres ciuitates quasi cribrum concuti, & ex foraminibus latebrarum exire grana viua, quæ seruabantur ad salutem, remanere paleas, & stercora comburendas igne. Procedebat vtraque à domo sua ad sedes Sanctorum colligens ad se saluandorum multitudinem. Pro quibus sapienter exclamat Orosius: *O Sanctum istud, & salutare flumen, quod parua exortum a domo, dum beato alueo in Sanctorum sedes tendit, oberrantes, periclitantésque animas in salutis signum pia rapacitate peruexit.* Quid pulchrius? Fallar nisi hoc flumen expressit Dominus Isaiæ cap. 66. inquiens ad iustorum Ecclesiam: *Ecce ego declinabo super eam quasi flumen pacis, & quasi torrentem inundantem gloriam gentium, quam sugetis,* &c. Planè vbi cœpit Ecclesia in paucis iustis procedere, ponente Deo in illa signum salutis, & pacis æternæ, hinc inde sibi adsciscens homines ex gentilibus, Iudæisque errantes, periclitantesque animas in salutis signum pia rapacitate peruehebat. Quò etiam respiciebat illud Æsther is cap. 11. *Fons paruus creuit in flumium magnum, & in aquas plurimas redundauit,* Fuit equidem Æster fons paruus, qui vbi iustitiæ operibus placens cœlesti regi cœpit procedere, omnium Iudæorum animas periclitantes sibi in salutem adiunctas exundanti alueo ad vitæ fœlicitatem perduxit.

Orosius. Orosius. Isai.50. Æst.11.

§. XIX.

Dei Spiritus est in principibus, quod sciant retardare fauores in aliquos, ne offensa alijs generetur.

BEneficam Israelitis fœminam ab excidio eripiunt, sed adhuc foras manere sinunt, ait enim: *Eduxerunt Raab, & parentes eius, & cognationem eius, & extra castra manere fecerunt.* Et cur non magis ad consortium, honorúmque communionem tam beneficæ familiæ admittuntur? Cur manere extra castra sine populi Israelitici honore aliquandiu sinuntur? Vt inde principes diuini gubernatoris spiritum ebibant; quod non subitò benemeritos suos promoueant, sed illos in minoribus esse aliquandiu permittant, ne ex subita promotione offensa alijs generetur vlla. Mirabar ego mulierem Chananæam clamantem post Iesum magna fide, & non tam fauorem ex Iesu obtinere, quàm repulsam, Matth. 15. *Ecce mulier Chananæa à finibus illis egressa clamauit, dicens ei: Miserere mei Domine fili Dauid, filia mea malè à dæmonio vexatur. Qui non respondit ei verbum.* Cur non respondit sic clamanti? Nonne placebat clamor fidelis fœminæ? Nonne grata vox erat? Nonne obsequium merebatur beneficium? Cur ergo adeò de se benemeritã sic respuebat, & quasi canẽ abiiciebat? Noui diuini principis ingenium, qui fauorem suum retardabat reddere alienigenę fœminæ, etsi benemeritę, etsi multũ officiosę, ne inde Iudęis offensa gigneretur. Sic Diu Basil. Seleuc. orat. *Vide Iudæe Chananææ generositatem? Deum post miracula negasti Iudæe, & huic illa ante miracula credidit. Ecce iam propter te Iudæe confestim de prætio, commiserationem tego, etsi tacitus misereor. Vt infidelitatem vt gentilem auersor, tibi infidelitatis occasionem præscindens. Nondum malum soluo, ne te ad inuidiam commoueam: sanationem differo, ne infidelitati tuæ materiam suggeram* Proh diuinissimi principis mentem, nec in referendis beneficijs præcipitem, sed maxime cauentem, ne donis suis generet alijs ruinam! Nouerat merentem, patiebatur obsequia extorquen

Matth.15. Basil.Sel.

quentia fauorem; & lentabat, & tardabat, & malebat ad tempus repulsam dare merenti, vt abscinderet alus occasionem offensæ. Vt hinc discant, quàm longè absint a diuina, & honesta politia, qui in promouendis suis, & præcipites feruntur, & cæci. Debet princeps fauorem, & beneficium merenti, fateor; sed æquè debet omnibus occasiones auferre offensæ. Igitur inter duo hæc debita lentè, & morosè procedat, ne dum vni satisfacit, in altero turpiter offendat. Hinc Theodoadus rex Gotthorum mognopere extollit Amalasiuntham reginam, à qua in consortium regni admissus est post longam actam inter priuatos moram. Ait

Cassiodor. enim apud Cassiodor. 10. variar 4. *Inter diuersa munera, quæ nobis cum regiâ maiestate diuina tribuerunt, illud amplius permulcet animum nostrum, quod nos sapientissima domina, trutina magnæ disceptationis elegit: cuius prius ideo instituiam pertulit, vt prius ad eius pronectionis gratiam peruenirem. Causas enim, vt scitis, iure communi nos fecit dicere cum priuatis. O animi nobilitas singularis! En æquitas mirabilis, quam mundus loquatur. Non dubitauit parentem prius iuri publico subdere, quem paulò post voluit ipsis legibus anteferre.* Equidem prudentissima fœmina affinem, & propinquum sibi virum in regni consortium admissura, non præcipite affectu illum adsciuit, sed magis lentauit, & priuatorum muneribus occupatum hominem extra Regiam continuit, ne celer assumptio posset nocumentum afferre vllum. Sed quandiu relinquendus est etiam dignus, vt tollatur offensa? Quæstionem hanc præcipitibus, & iis, qui non tam vtilitate, quàm amicitia omnia metiuntur,

Nazianz. tribuit Diu. Nazianzen. oration. 1. inquiens: *Quando igitur hæc erunt, inquient homines ad omnia celeres, nec satis canti, facilè ædificantes, & diruentes? Quando lucerna super candelabrum? Vbi talentum? Sic enim gratiam vocant. Hæc ij, qui amicitiâ, quàm religione, feruidiores sunt.* Expende vnde ortum habeat præpropera, & subita electio etiã dignorum: nimirũ ait Theologus: *Hæc ij, qui amicitia, quàm religione feruidiores sunt*; non equidem à feruore spiritus, sed à feruore carnis; non ex amore diuini seruitij, sed ex mundana, & carnali amicitia oritur sæpè quòd subito benemeritos pro-

Eccles 7. uehas ad sublimia munera. Monebat Ecclesiastes cap. 7. *Ne temere quid loquaris, neque cor tuum sit velox ad proferendum sermonem.* Septuag. legunt: *Noli esse præceps ore tuo, & cor tuum non festinet*

Nazianz. *proferre verbum.* Quæ verba deflectit Nazianzenus ad præsules, qui celeriter trahunt amicos ad munera sublimia, aiens orat. 1. *Ait Salomon: Ne sis celer in verbis. Et quis est, qui contra hæc omnia celeritatem potius, quàm securitatem, & vtilitatem exposcat? Quis est, qui veritatis propugnatorem vnius diecula spatio, velut è luto statuam fingit?* Sapienter notat ingenium illorum, qui præcipites sunt, nec moram sustinent in promouendis suis ad sublimia, amantes magis celeritatem promotionis, quàm securitatem, & vtilitatem. Ij enim non tam principes ex Deo sunt, quàm vulgares figuli, qui luto manibus accepto, horæ momento statuam effingunt. Vt quod modò vt lutum aspernabaris, modo venereris vt statuam iudicis; non quòd veras habeat virtutes iudicis, sed quòd eius externè ostendat figuras. Heu quoties hæc visuntur in mundi figulinis! hodie lutum, & stercus; cras apparet prætor, aut iudex, aut quid simile; vt in præcipitibus iis promotionibus, non res appareant, sed rerum statuæ, & figuræ.

Iosue 6. Raab verò meretricem, & domum patris eius, & omnia, quæ habebat, fecit Iosue viuere, & habitauerunt in medio Israël vsque in præsentem diem, eo quòd abscondere t nuntios, &c. In tempore illo imprecatus est Iosue, dicens: Maledictus vir coram Domino, qui suscitauerit, & ædificauerit ciuitatem Iericho: In primogenito suo fundamentum iaciat, &c.

§. XX.

In malorum diminutione vbi steteris, non longè abes, vt ad Deum accedas.

A Iericho ciuitate Raab cognationem eripientes exploratores, eam *extra castra manere fecerunt*; contenti si ex populo nequam eriperetur, licet nondum in Dei populum admitteretur, sed adhuc in Ierichuntinis terminis maneret. Quid tunc? Inde eam Iosue leuauit, & in medio populi Dei fecit esse. Ait enim: *Raab verò meretricem, & domum patris eius fecit Iosue viuere, & habitauerunt in medio Israel.* Quæ paulò ante extra castra erat, in Ierichuntinis limitibus habitabat, assumpta est à Iosue, vt habitaret in medio populi Dei. Crede mihi, qui vitiorum populositatem dimisit, & in malorum minutione stetit, sperare potest, quòd inde deducatur ad Deum. Abrahamo dictum fuerat à Deo, quòd egrederetur de patria sua, & de cognatione sua. Statimque subdit scriptura Genes. 11. *Eduxit eos de Vr Chaldæorũ, vt irent in terram Chanaam, veneruntque vsque Haram, & habitauerunt ibi*, &c. Genes 11. Planè Abrahamus reliquit patriam, reliquit Chaldæã, vt iret in Chanaam iuxta præceptum Domini; sed mansit in Haram, quæ ciuitas in ipso Chaldæorum confinio erat, adhuc extra Chanaam. Et cur quando Chaldæam relinquebat, in confinio eius mansit? Cur non magis elongatus est à Chaldæa? Cur ausus est in Haram habitare, quæ erat proxima Chaldæis? Fateor, proxima erat Haram Chaldæis, sed parum de Chaldæis habebat; vbi autem quis stat in diminutione malorum, iam non multum abest, quòd Deo appropinquet. Ait Philo lib. de Abraham: *Proinde* Phil. *vale dicto Chaldæis, quorum professio est scrutari stellas, demigrat è magna mundi ciuitate aliquantisper in minorem aliam; sic enim facilius videbis mundi præsidem, & hoc est, cur prima migratio fit in agrum Charrensem.* Qui in magna populositate malorum es, si non potes adeo facilè subito inde ad Deum euolare, saltem euola ad minorem aliam, ad eam nimirum, vbi minus vitiorum inueniatur; inde enim facile erit, quòd ad Deum transeas. Et sanè in hac vita mortali, non parum est, si quis extra populosissimam peccatorum vrbem, in parua aliqua inueniatur, in qua iam poterit citius saluari. Quò respiciens Loth, cum iam extra Sodomam esset, & ad montem ascendere timeret, dicebat Genes. 19. *Nec possum in monte saluari, ne forte apprehendat me malum, & moriar. Est ciuitas hæc iuxta ad quam possum fugere, parua, & saluabor in ea. Nunquid non modica est, & viuet anima mea?* Genes. 19. Ciuitas illa intra Sodomæ fines erat, sed quia parua erat, qui magnam Sodomam reliquerat, si in parua consistat, non dubitat inde in salutem esse. Ait

Lyp

Lyppom. *Timens pariter inuolui, petit secessum ad minus oppidum, vbi non tam impie viuitur communiter; veluti in vrbibus magnis.* Ex diminutione vitiorum, quam suspicabatur esse in paruo oppidulo, suam fundabat spem salutis; ratus, quod si à Sodomitarum flagitiorum exundantia exiens, in non parua eorum diminutione consisteret, citius inde venturum se in perfectam salutem.

§. XXI.

Parentes in filijs acriùs castigantur.

POst euersam funditus ciuitatem Ierichuntinam, restauratori eius imprecatur Iosue mortem filiorum dicens: *In primogenito suo fundamentũ iaciat, & in nouissimo liberorum ponat portas eius.* Hoc est in morte primogeniti sui ponat fundamentum, & in morte vltimi filij opus finiat. Et cur magis illi mortem filiorum, quàm propriam imprecatur; nisi quia acerbius est parenti malum filij, quàm proprium? Ait lex Leuit. 5. *Pracipe filijs Israel, vt eyciant de castris omnem leprosum,* &c. Leprosi nascebantur ex inordinato parentum concubitu; vt autem ab inordinata lasciuia parentes reuocaret lex, filios inde natos seuerè plectit, cogens illos à sacris, & à commercio humano exulare. Sed cur non magis seueritas hæc exercetur in parentes inordinatos, quàm in filios qui in eo nullam culpam habent? Ait D. Isidor. Pelus. lib. 4. epist. 117. relatus in cat. Græca D. Lucæ ad cap. 5. *Ecquod tandem grauius parentibus supplicium excogitari potest? Quando enim viderint natos suos, quos desiderarent illustriores, quàm semetipsos conspicere, neque precationum, neque solemnitatum, neque vrbium, neque sacrorum conuentuum participes esse, tunc cogita, quantum dolorem sustineant.* Sanè nunquam grauiùs puniuntur parentes, quàm cum viderint filios suos in pœna, quos optauerant super se longè fœliciores. Hinc Gen 17. *Masculus cuius praputy caro circumcisa non fuerit, delebitur anima illa de populo suo.* Homicidis signatæ erant ciuitates refugij, quibus se tutari possent à capitali sententia: infantibus autem incircuncisis nullum permittitur effugium, sed morti statim addicuntur. Et cur, qui homicidis prouidit effugium, infantes reliquit sine illo, maximè cum infantis culpa non erat, quòd incircuncisus maneret, sed parentum illius? Ait D. Amb. lib. 2. de Abr. cap. 11. *Quomodo ergo aut illic, (nempe in homicidis) ratio habetur fortuita necessitatis, aut hic ratio infantia non habetur, in qua crimen non potuit esse, aut dissimulationis, aut voluntatis, nisi forte putent aliqui, quoniam morte fily grauius puniuntur parentes?* Quoties enim parentibus grauius aliquod supplicium paratur, id in filiis exercetur; nunquam grauius illis non est videre filios torqueri, quàm si ipsi torqueantur. Herodi gratificantes Iudæorum proceres illi ostenderunt locum Dominicæ natiuitatis, quò ipse remisit Magos, vt post illos puerum perquireret, & occideret. Quid tunc? Matth. 2. *Videns quod illusus esset à Magis, iratus est valde, & mittens occidit omnes pueros, qui erant in Bethleem,* &c. Quid fetalius? Pulchrè D. August. concione contra Iudęos, Pag. & Arian. ait in rem præsentem: *Dic Herodes, si te Christus ideo offendit, quia eius Magis nuntiantibus audisti regnum, quid te offenderunt Iudai, qui tecum aduersus Christum sentiebant, quorum filios interficiens ipsos magis atrocissima pœna in suis filys afflixisti?* Atrociùs equidem afflixit Herodes suos amicos Iudæos, eorum filios occidens, quàm si eos occidisset. De hoc suprà iam dictum est.

Leuit. 5. | Isid. Pelus. | Genes. 17. | D. Ambr. | Matth. 2. | D. August.

CAPVT IX.

De furto Acham

TEXTVS HISTORIÆ.

IERICHVNTINÆ Vrbis successu triumphantes Israëlitas inopinatus casus turbauit. Erat Hai ciuitas in vicinio, & parua, & vel à paucis expugnabilis; quam exploratorum iudicio aggressi tria millia virorum impetum oppugnantium non sustinentes terga vertunt, triginta & sex sociis desideratis. Metus inuadit vniuersos, & sic frangit, vt Iosue consilij humani inops sese Deo substernat, multisque incipiat diuinum numen exorare: Proh Deus immortalis! Sic milites tui primo impetu cadent? Sic nostro interitu hostium animos auges? Ad prædam inimicorum tot miraculis ducti sumus, qui putabamur ad triumphos superasse Iordanem? Clamanti duci Deus adest, cladis aperit causam, nimirum peccatum in populo latens, quod nisi vomitu expurgetur, non poterit esse Israëlitis secura salus. Non segnis Iosue à Deo instructus conuocat tribus omnes, sortéque per singulas iacta, ducente Deo reus Acham apparuit. Is erat è nobilissima tribu Iuda filius Charmi, filij Zabdi, filij Zare: qui comprehensus statim se Domino confessus est peccasse. De Ierichuntinis enim spoliis, vel execrationi addictis, vel Deo sacris, clam rapuerat coccineum pallium, ducentos argenti siclos, & quinquaginta auri, quæ fossa humo absconderat iuxta proprium tabernaculum. Curritur, qui abscondita quærant, & adsportent; nec mora, cum primum ea coram fuerunt ablata simul cum raptis bonis, & cum propriis, & cum filiis, & vxore, & ipso tabernaculo stridentibus flammis miser homo fuit datus. Insuper super ipsos cineres multi fuerunt à populo iacti lapides, quo diuinum numen sibi placarunt.

MORALIA CIRCA textus literam.

HEV auri sacra fames quæ corda non rapies! Sanè vix vlla in mundo tragœdia est, in qua funestum quid auaritia non faciat. Illi putent sibi Deum fœliciter affuturum, apud quos hæc pestis vapulat.

Iosue 7. Filij autem Israël præuaricati sunt mandatum, & vsurpauerunt de anathemate. Nam Acham filius Charmi, filij Zabdi, filij Zare de tribu Iuda tulit aliquid de anathemate, iratusque est Dominus contra filios Israël. Cúmque mitteret Iosue de Iericho viros contra Hai, quæ est iuxta Bethauen ad Orientalem plagam

plagam oppidi Bethel, dixit eis: Ascendite, & explorate terram.

§. I.

Vbi adest auaritia, abest veritas.

NOtissimum est Israëlitæ hominis furtum, quo de Iericho spoliis aurum argentúmve sibi rapuit: de quo agens textus ait: *Filij autem Israel præuaricati sunt mandatum, & vsurpauerunt de anathemate.* Vbi dicit: *Præuaricati sunt*, explicat Caietanus: *Præuaricati, seu mentiti sunt*; & ad rem satis consequenter mentitos putat; vbi enim auri, argentive ostenditur vsurpatio, non potest non adesse mendacium, & veritas exulare. Nunquam, mihi crede, veritas, & auaritia simul morantur. Maleficus ille Balam vidit munera sibi oblata, vt iret maledicturus populo Dei, & quamuis iam semel à Deo prohibitus fuerat, tamen secundò instat, & quærit ex Deo an ire deberet. Quid tunc? Ait Num. 22. *Venit ergo Dominus ad Balam nocte, & ait ei: Si vocare te venerint homines isti, surge, vade cum eis*, &c. Modò dicebat Deus Balamo, ne iret, modò dicit, vt eat, quid est hoc Domine? Modò ais, modò negas? Cur quod modò negabas tam citò concedis eidem malefico? Ait D. Ambros. epist. 37. *Responsum est quasi auaro, non quasi qui verum quæreret, vt illuderetur potius, quàm informaretur.* Quibus illa mihi maximè ponderanda veniunt, nimirum: *Responsum est quasi auaro, non quasi qui verum quæreret*; quippe diuersi sunt, & maximè oppositi inter se auarus, & qui verum quærat. In quo enim est auaritia, nequit inesse verum: Numer. 27. ait: *Accesserunt autem filiæ Salphaad :: atque dixerunt :: Date nobis possessionem inter cognatos patris nostri*, &c. Hæ primùm puellæ inueniuntur pro nobis terrenis litigare, vt sibi bona habeant, & non immeritò notantur fuisse filiæ Salphaad, quod nomen iuxta D. Ambros. interpretationem, idem est ac oris obumbratio. Et quid est mysterij, quòd obumbratione oris nominentur quæ inhiant iis bonis temporalibus? Quippe iam ibi ostendebatur, vt in terrenorum desiderio, & auaritia, aut rarò, aut nunquam claritas, aut veritas inueniatur. Ait D. Ambros. in Exhortat. ad virg. *Salphæ autem filiæ quid sunt, quæ terram petunt, nisi (vt interpretatio docet) oris obumbratio? Quæ vtique in illis est, quibus non est verbum in ore ipsorum, nec in sermone eorum veritas.* Obumbratio oris, & fuga veritatis indiuidui comites sunt mentis, quæ rapitur lucris temporalibus, quæ auri, argentive, & bonorum afficitur cupiditate. Vnde meritò Dominus diuitiis attribuit fallaciam Matth. 13 aiens: *Solicitudo sæculi huius, & fallacia diuitiarum suffocant verbum*, &c. Diuitiarum quidem propria est fallacia, mens enim, quæ illis inhiat, nihil non voluit falsum, & inane. Vt dicat Galfridus in Alleg. Tilmanni: *Nihil est inquius, ait Sapiens, quàm pecunias amare. Qui pecuniam amat, similitudinem colit inanem, solidam deserit veritatem. Suffocat verbum Dei diuitiarum fallacia, fallax quadam imago, vmbra, figmentum.* Hoc est præcipuum in cultura diuitiarum, quòd veritas deseratur. De quo habes plura tom. 3 in Euang. lib. 14. cap. 13. §. 7.

Caietan. Num. 22. D. Amb. Num. 27. D. Amb. Matth. 13. Galfrid.

§. II.

Mundialis nobilitas vix potest auaritiæ non seruire.

AB atauis, & auis, iisque clarissimis de tribu Iuda nominatur Acham, qui aurum de anathemate sibi eripuit, ait enim: *Acham filius Charmi, filij Zabdi, filij Zare de tribu Iuda tulit aliquid de anathemate.* Nec otiosè tanta auorum, familiæque claritudine, & pompa raptor auri introducitur, nisi vt ostendatur, quàm sit procliuis mundialis nobilitas ad auaritiam. Et crede mihi, nulla conditio auri audior est, quàm mundialium nobilium conditio. Eleganter dicebat D. Zeno lib. 1. serm. 14. *Auaritiæ non iura, non leges, non honor vllus obsistit. Non nobilitas, quia per hanc crescit, hanc excolit, per hanc hoc sibi nomen inuenit.* Itaque vt tota nobilitatis mundialis substantia ex diuitiis coalescit, sic nequit nobilitas non subiacere diuitiis. Trita est illa Oratoris sententia: nimirum, Diuitias antiquas nobilitatem appello; vnde est, quod vt ipsum nobilitatis nomen ortum sit à diuitiis, non possit nobilitas vehementissimè non rapi ad illas. Hinc Isaias cap. 1. *Principes tui infideles, socij furum, omnes diligunt munera, sequuntur retributiones.* Aliæ in aliis notantur prauæ affectiones, in principibus autem, & nobilibus mundialibus nullæ certius inueniuntur, quàm hæ, quibus raptantur, vt bona sibi congerant. Inuenies forsan principem, & nobilem, qui voluptates fastidiat, qui fastus oderit; at ægrè, & difficulter inuenietur, qui aurum non sequatur totis præcordiis. Huius rationem attigit D. Synesius lib. de regno, in iis magistratibus, qui auro sibi emerant thronos. Ait enim: *Credibile non est, eum sublato vultu, torvus, ac rigidis oculis aurum ex aduerso intueri posse. Nouit enim, se eius beneficio in honore esse, sublimique in solio sedere.* Planè sapienter putat non posse aurum contemni, sed amari ab eis, qui norunt se eius beneficio esse in honore, & in solio. Quod vt est commune principibus, & nobilibus mundialibus, sic verum est, ab illis aurum non posse facile non amari, & excoli. Quis nobilis, vel princeps diuitiis non debet suum honorem, suam præcellentiam? Tolle diuitias à nobilibus, & ab omnibus vt miseri plebeij ridentur. Qualiter ergo non afficientur ad eas, quarum beneficio experiuntur se in honoribus, & in soliis esse? Æstheris cap. 2. Ait textus: *Cum percrebuisset regis imperium, & iuxta mandatum illius multæ puellæ virgines adducerentur Susan, & Egeo traderentur eunucho; Æsther quoque inter cæteras puellas ei tradita est, vt seruaretur in numero fœminarum. Quæ placuit ei, & inuenit gratiam in conspectu illius.* Ex Hebræo leguntur hæc vltima: *Et eleuauit gratiam in conspectu illius*: quasi non communiter, sed mirum in modum grata ei apparuit. Sed ad quem modum ei grata extitit? Pulchrè ait Caietan. *Obtulit se gratiosam Æsther in conspectu Eunuchi, tanquam munus aliquod ei gratum obtulerit*: quippe nullo alio explicari possunt gratiæ, quibus capiantur nobiles palatini, regiique principes, quàm per gratiam, quam apud illos munera tenent. Hæc sunt, ad quæ illi minimùs se continent, quorum magis capiuntur hamis, raptantur catenis. Et ne putes id solum fuisse singulare in Egeo illo: post pauca subinicit ipse textus. *Instabat dies, quo Æsther deberet intrare ad regem :: Erat enim formosa valde, & incredi*

D. Zen. Isai. 1. D. Syn. Æsth. 2. Caietan.

Heb. Lec. Caiet. *credibili pulchritudine omnium oculis gratiosa.* Hebraicè: *Fuit Æsther eleuans gratiam in oculis omnium videntium eam.* Ibidem Caietanus: *Vsque adeò fuit gratiosa apud oculos omnium, vt tanquam offerens munus eisdem haberetur.* Planè Æsther constituta in Regiæ gynæceo à nullo poterat videri, qui non princeps, & vir nobilis esset; ab iis cum videbatur, tam grata apparebat, quasi singulis munera offerret. Non enim alia est mensura gratiæ ex principibus, nobilibusque extorquendæ, nisi mensura munus offerentium. Hæc vnicè affectum talium tenent.

§. III.

Nobilitas vera non à parentibus, atauisve, sed à pulchris operibus.

NOn otiosè scriptura sacrilegi hominis, & furis, & statim supplicio afficiendi nobilium atauorum genealogiam meminit, ait enim: *Acham filius Charmi, filij Zabdi, filij Zare de tribu Iuda,* &c. Sed vt ostendat, quàm ridiculus sit splendor nobilitatis desumptæ ab atauis, & parentibus, quando hic stare potest in prole, & vilissima, & multis tenebris obuoluenda. Sapienter ait Clemens Alex. lib. 2. Stromat. cap. 8. *Ipsa autem nobilitas ostenditur in eo, quod quæ sunt pulcherrima, honestissimáque eligat, & exerceat. Quid enim Adæ profuit, talis eius nobilitas, & quod eius nullus esset pater mortalis? Ipse enim pater omnium hominum turpia quidem prompto, & alacri animo delegit, vxorem sequens: vera autem, & honesta neglexit, quo factum est, vt vitam immortalem mortali commutaret.* Equidem qui à parentibus sumitur splendor, in nullo præstantior fuit, quàm in Adamo, de quo pleno ore dicit Lucas cap. 3. *Qui fuit Dei*; nullum mortalem habuit parentem Adamus, sed proprium fuit plasma Dei. Sed tota hæc nobilitas in illo nihil valuit, quando ipse turpia elegit; illa enim sola est vera nobilitas, quæ non nisi inter pulchra, & splendida opera videtur. Hinc de Iob cap. 1. *Erat vir ille magnus inter omnes orientales.* In cat. Græca legitur: *Erat homo ille nobilis inter orientales.* Apud Orig. lib. 1. in Iob dicit: *Fuit hic homo de genere optimo ex partibus orientis.* Miraris quòd Iob dicatur ab scriptura fuisse de genere optimo, cum constet illum Idumæum fuisse de genere Esaü reiectitio. Et quomodo Iob de genere optimo dicitur, cuius nullus auus, atauusve optimus scribatur? Planè non qui à parentibus, atauisve splendor venit, sed qui à præclaris operibus, & virtutibus, ostendit optimum, & ingenuum genus in filiis. Ait Orig. lib. 1. in Iob: *Meritò de genere optimo dicitur Iob; Non ex Esaü, neque ex posteritate Edom; sed de genere optimo dicitur, ex sanctitate, & iustitia, ex pietate, ex fide, ex misericordia, ex Dei cultura, ex vero animo, ex corde puro, ex bonis cogitationibus. Ex istis ergo omnibus bene natus dicitur Iob, ex istis omnibus generosior esse reputatur, quasi in Dei familiaritate, quasi in Dei clientela, tanquam qui Deo fuerit affinis propter animam veram, & fidem, atque iustitiam integram. Bene natum eum reddunt non terreni patres, neque aui carnales, sed opera veritatis, atque officium sanctitatis.* Quis putet bene natum illum, qui licet à claris hominibus ortum ducat, nihil in se ostendit non tenebris dignum? In quo nihil verum, nihil operis non caliginosum eminet? Sanè non bene

Clem. Al.

Luc. 3.

Iob 1.

Gr. Lect.

Origen.

Idem.

natus est, qui solùm natus ad malum, & dedecus, & dissipationem familiæ. Ille bene natus est, ille nobilis verè, ille optimo genere splendet, quem non tam aui, quàm opera commendant virtutis. Hinc de nobilissimo orbis renouatore ait Gen. 6. *Hæ sunt generationes Noe. Noe vir iustus in generationibus suis.* Quæ verba ponderans Philo lib. de Abraham dicit: *In tantum scriptura magnificat hunc virtutis amatorem, vt in stemmate eius, non more aliorum auos, proauos, maioresque cæteros recenseat, siue paternos, siue maternos, sed virtutes quasdam; tantum non disertè clamitans, nullam aliam familiam, cognationem, patriam sapientis esse præter virtutes. Hæ sunt, inquit, generationes Noe. Noe homo iustus.* In obscuris, vilibúsque hominibus, quærantur proauorum decora, si fortè aliquod inde solatium capiat; at in sapienti, & præstanti viro, non proaui, sed virtutum opera in æstimatione sunt, ad eius veram ingenuitatem asserendam. Gen. 6. Philo.

Iosue 7. Qui præcepta complentes explorauerunt Hai. Et reuersi dixerunt ei: Non ascendat omnis populus, sed duo vel tria millia virorum pergant, & deleant ciuitatem; quare omnis populus frustra vexabitur contra hostes paucissimos? Ascenderunt ergo tria millia pugnatorum. Qui statim terga vertentes, percussi sunt à viris vrbis Hai, & corruerunt ex eis triginta, & sex homines, persecutique sunt eos aduersarij de porta vsque ad Sabarim, & ceciderunt per prona fugientes, pertimuítque cor populi, &c.

§. IV.

Non in multitudine, sed in numero sufficienti pugnatorum victoria.

AVditis exploratoribus de hostium paucitate, Iosue illis acquieuit, mittens non amplius, quàm tria millia pugnatorum aduersus Hai, dicente textu: *Ascenderunt ergo tria millia pugnatorum,* &c. Sciebat prudentissimus dux, non in multitudine, sed in numero sufficienti militum esse victoriam. Quod dixerim propter Caluinum; homo enim erroneus, vt in nullo veritatem attingeret, mordet Iosue, illumque militaris inscitiæ insimulat, quòd non maiorem manum miserit in hostes. At vbi explorata iam erat hostium paucitas, ad quid multitudo pugnatorum? Satius ait Titus Imperator apud Eges. lib. 3. cap. 24. *In ipso pedestri certamine non tam numerus plurium conficit pugnam, quàm virtus paucorum. Multitudo enim disciplinæ insolens ipsa sibi est impedimento in prosperis ad victoriam, in aduersis ad fugam.* Placeat ergo impio Hæretico in ethnico Imperatore, quod in fideli displicuit. Rursus fugiente Dauide filium rebellem, actum est inter Absalonis duces de rei prosecutione. Quid tunc? Ait lib. 2. Reg. cap. 17. *Dixit ergo Achitophel ad Absalon, Eligam mihi duodecim millia virorum, & consurgens persequar Dauid hac nocte.* Placuit hoc consilium Absalon, sed voluit etiam audire Chusai, & dixit Chusai: *Non est bonum consilium, quod dedit* Egesipp. 2 Reg. 17.

Achitophel hac vice: : Tu nosti patrem tuum, & viros, qui cum eo sunt, esse fortissimos, & amaro animo, veluti si vrsa raptis catulis in saltu sæuiat: sed & pater tuus vir bellator est, nec morabitur in populo, &c. *Sed hoc mihi videtur esse rectum consilium: Congregetur ad te vniuersus Israel a Dan vsque ad Bersabee, quasi arena maris innumerabilis, & tu eris in medio eorum. Et irruemus*, &c. Conueniat huc Caluinus, & dicat, vtrum fuit prudentius & melius militare consilium, quod Achitophel dedit, an quod Chusai? Achitophel non cum tota multitudine exercitus, sed cum selectis millibus pugnatorum consulebat Dauidem impetendum; Chusai autem ingentem multitudinem, & innumerabilem aiebat expectandam, vt securius procederetur. Quid ad hæc Caluinus? Fallar, nisi stet à sententia Achitophelis hominis suæ farinæ; quam etiam scriptura probauit aiens: *Domini autem nutu dissipatum est consilium Achitophel vtile*, &c. Ergo sapiens militare consilium non in eo est, quod cum multitudine aggrediaris hostem, sed cum eo numero militum, qui sufficere videatur, vt eius frangantur vires.

§. V.

Humanæ fragilitatis est, quod magna superans, in minimis decidas.

POst populosissimam vrbem Iericho vastatam, aggrediuntur Israëlitæ paruam aliam ciuitatem Hai, paucisque habitatam ciuibus, & primo impetu terga vertunt, turpique se dederunt fugæ. Quippe ait: *Ascenderunt ergo tria millia pugnatorum. Qui statim terga vertentes percussi sunt*, &c. Quid miserabilius? Qui intrepidi Ierichuntinos ciues armis, ferroque munitos trucidarunt, nunc coram paucis fugiunt; talis est enim humanæ fragilitatis conditio; de magnis enim triumphans, per-
Matth. 14. ditur in minimis. Matth. 14. erat in naui Petrus cum aliis discipulis, dúmque nauis frementibus iactaretur fluctibus, apparuit Iesus ambulans super aquas, quem cum Petrus vidisset, potestatémque accepisset gradiendi ad illum super aquas, non distulit, sed intrepidus se fluctibus commisit. Ait enim text. *Et descendens Petrus de nauicula ambulabat super aquas, vt veniret ad Iesum. Videns vero ventum validum timuit*, &c. Expende, vt videns primò fluctus maris turbatissimos, non veretur se illis committere, & post expertam subiectionem fluctuum, ad ventorum sibila timet & pauet. Cur qui fluctuum feritatem non timuit, postea ad sibilum ventorum timet? Ea est humana infirmitas, quæ in minimis offendit, maxima supe-
Euthym. rans. Ait ibi Euthymius: *Mare quidem non timuit, quamquam fureret: sed de iubentis potentia confisus audacter ambulabat super aquas, & rectè gradiebatur: vento autem magis territus est, ne fortè circumagendo eum euerteret. Huiusmodi enim est humana natura, vt plerúmque in magnis rectè se gerat, magis autem deprehendatur reprehensione digna esse in minoribus.* Heu nostræ conditionis fragilitas, quæ gigantes detriumphat, & expauet culices! Rursus
Matth. 25. Matth. 25. dicebat: *Simile est regnum cælorum decem virginibus, quæ accipientes lampades suas exierunt obuiam sponso, & sponsæ. Quinque autem ex eis erant fatuæ, & quinque prudentes, sed quinque fatuæ, acceptis lampadibus, non sumpserunt oleum secum*, &c. Ecce tibi decem cantatissimæ puellæ in duello carnalium voluptatum gloriosissimè triumphatrices; virgines enim erant; quarum tamen quinque fatuæ dicuntur, quæ acceptis lampadibus non sumpserunt oleum secum. In oleo autem sumendo erogatio elemosynarum à Patribus intelligitur, & quæ virginitatis difficilia arripuit, parui nummuli largitionem pertimuit, ab illáque abstinuit. Quid stultius? Difficillimis carnis pugnis se intrepidæ committunt, & in largiendo nummulo prorsus deficiunt. Ait Diu. Chrysost. hom. 79. Chrysost.
Non est corporis, & pecuniæ par cupiditas; sed acrior multò, ac vehementior corporum est. Quanto igitur imbecilliori reluctamur, tanto minus, si vincimur, venia digni sumus. Idcirco & fatuas appellauit, quoniam difficilioribus superatis; faciliora perdiderunt. Expende ab illis: *Idcirco, & fatuas*, &c. Et luge humanæ conditionis fatuitatem; quando in difficillimis congressibus leones sumus; & in facillimis lepores reputamur. Triumphamus de carnalibus hostibus, de sulphureis lasciuiæ flammis, & nummulo victi tradimur. Confligit cum leone Samson, & leonem strangulat, & hostium exercitus ille solus fugat; tandem pugnat, ne vxor sciat suæ fortitudinis secretum, & non valuit non illud reuelare. Ait enim Iudic. cap. 16. *Cúmque molesta* Iudic.
esset ei, & per multos dies iugiter adhæreret, spatium ad quietem non tribuens; defecit anima eius, & ad mortem vsque lassata est. Tunc aperiens veritatem rei, &c. Expende illa: *Ad mortem vsque lassata est*; qui inter leonis vngues, inter confertissimos hostes numquam fuerat lassatus, inter importunas vxoris preces vsque ad mortem lassatur. An quia istud certamen difficilius fuit? Absit, nihil enim infirmius apud homines communiter inuenitur, quàm sunt preces vxoris propriæ. Sed ea est fatuitas humana, quæ rideat magna, & cedat minimis. Quocirca aiebat Diu Ephræm in Paren. Ephræm.
aduersus improbas mulieres: *Quis Samsone pulchrior? Qui septem crines in capite gestabat, qui septiforme lumen designabant gratiæ. Quis illo fortior? Qui leonem terribilem solus in via percusserat, & vna maxilla asini mille viros alienigenas recidit. Cui & tanta erat sanctimonia, vt in inopia aquæ orante ex arrepta in manu eius mandibula asini aquæ scaturirent. Atque hunc tantæ sanctitatis, tantæ fortitudinis virum propria mulier deturbauit.* Pondera quæso, quos vincat, & à quâ vincatur. Vicit leones, vicit exercitus, vicit naturam; sed vicit eum propria mulier. Quæ potest in mundo minor vis excogitari illa, quam propria mulier marito infert? Et ab hac deiicitur, qui leones, & exercitus, & naturam superabat. Sic in magnis validissimi, in minimis sordere solent. In præsenti cap. Acham fassus culpam suam ait: *Vidi inter spolia pallium coccineum valde bonum, & ducentos siclos argenti regulámque auream*, &c. De quo pulchrè ait Prudentius in Phsychomachia:

Cædibus insignis, muralis, & strage superbus, Prudent.
Succubuit captus victus ex hostibus auro.

Qui fortis in prælio, infirmus in præda fuit.

§. VI.

Melior conditio innocentis est sub nocentium supplicus, quàm est conditio nocentis sub innocentis libertate.

QVi de anathemate sumpserat lætus adhuc, & viuus agebat in tabernaculo suo, quádo eius culpa

culpa exercitus Israëliticus percutitur, & triginta & sex viri interficiuntur. Sic enim textus ait: *Terga vertentes percussi sunt à viris vrbis Hai, & corruerunt ex eis triginta sex*, &c. Vno peccante, & viuente, & gaudente in tabernaculo suo, triginta & sex viri innoxij iacent in campo interfecti propter illum. Bone Deus, sic peccatoris supplicium in innoxios dirigis, dum adhuc noxium viuere, & lætari permittis? Est ne apud te melior conditio peccatoris, quàm iusti? Absit, nunquam enim non melior est cōditio iusti etiam interfecti, etiam impiorum affecti supplicio; quàm est cōditio peccatoris etiam gaudētis impunitate iusti Dan. 13. sapiens fœmina Susanna in eo erat discrimine constituta, vt si velit viuere, lætarique, deberet nefario operi consentire. Si autem opus nefarium vellet effugere, deberet pati adulterarum supplicium. Quid inter hæc nobilis, & prudens fœmina? An maluit vitam cum admissa culpa, quàm cum innocentia supplicium adulteræ? Ait ipsa: *Melius est mihi absque opere incidere in manus vestras, quàm peccare in conspectu Dei.* Eligibilius illi visum fuit supplicium adulteræ cum innocentia; quàm gaudium vitæ cum culpa. Pro quo D. Ambr. in Psal. 104. inquit: *Melius est arbitrata non peccare, & incidere in calumnias accusantium, quàm peccatum subire sub impunitatis velamine.* Habeat, qui voluerit cum culpa, & impunitatem, & gaudia, quæ iustis solent dari; qui autem sapiens est, semper mauult sine peccato, vel sacrilegorum supplicium portare. Matth. 27. *Pilatus dimisit illis Barabbam, Iesum autem flagellatum tradidit eis, vt crucifigeretur.* Barabbas notissimus latro, & seditiosus, & homicida liber dimittitur, vt lætus viuat, Iesus autem & morti, & cruci inter Latrones adiudicatur. Quis ad hæc non expaueat? Quis non stupeat diuinæ prouidentiæ miracula? Planè Dei filio innocentissimo damnatorum supplicium adscribitur, Latroni scelesto impunitas, & libertas datur. Quò respiciens Diu. Athanas. serm. in Parasceu, apud Grethserum tom. 2. de Cruce, ait: *Non mihi in Iudaeorum impietatem respice, nec quod benefactorem suum condemnarunt, maiorem homicida rationem habentes: sed id potius intuere, quod condemnationis ingressus, liberationis condemnatorum quidam ingressus fuit, quod reorum pœnam præter meritum Christus subit.* Hoc maximè mirandum, & ponderandum, quòd iustorum libertas Latroni, & homicidæ datur, reorum autem pœna innocentissimo Iesu exhibetur. An quia huius conditio peior? Absit, imò hinc euidentissimè patet, quàm melior sit conditio eorum, qui absque culpa patiuntur reorum pœnam, quàm conditio eorum, qui sceleribus pleni, viuunt quieti. Quando illam conditionem sibi filius Dei accepit, istam nequissimo Latroni permisit. Nouit hoc Moyses, de quo ait Paulus ad Hebr. 11. *Fide Moyses grandis factus negauit se esse filium filiæ Pharaonis: magis eligens affligi cum populo Dei, quàm temporalis peccati habere iucunditatem, maiores diuitias æstimans Thesauro Ægyptium improperium Christi.* Afflictionem sine culpa, sine peccato vocat improperium Christi; quod videns Moyses ex vna parte, & ex altera mundialium principum fœlicitatem, prosperitatem in peccatis, hanc dimittens ad illud improperium, ad illam afflictionem euolauit. Ex quo ait ibi Chrysostom. *Magnum ergo bonum est afflictio ad quam ex fastigio regali se ipsum proiecit.* Et quidem homo prudens non se ad afflictionem, & improperia deiiceret ex throno regali, nisi

[Margin: Dan. 13. — D. Amb. — Matth. 27. — D. Athan. — Ad Hebr. 11. — Chrysost.]

certissimè nosceret maius bonum esse in afflictionibus, & improperiis sine peccato, quàm in fœlicitatibus, & iucunditatibus cum peccato.

Iosue 7. Iosue autem scidit vestimenta sua, & pronus cecidit in terram coram arca Domini vsque ad vesperam, tam ipse, quàm omnes senes Israël, miserúntque puluerem super capita sua, & dixit Iosue: Heu Domine Deus, quid voluisti traducere populum istum Iordanem fluuium, vt traderes nos in manus Amorrhæi, & perderes? Vtinam vt cœpimus, mansissemus trans Iordanem. Mi Domine Deus, quid dicam, videns Israëlem hostibus suis terga vertentem? Audient Chananæi, & omnes habitatores terræ, & pariter conglobati circundabunt nos, atque delebunt nomen nostrum de terra, & quid facies magno nomini tuo?

§. XII.

Nil æquè confirmat in spem humana corda, vt signa Iesu passi.

INdignum strenuo Duce factum videtur modò in Iosue esse, dum sic ad suorum cladem, & fugam afficiatur, quòd vestimenta scindat, quòd in terram cadat, &c. Dicit enim: *Iosue autem scidit vestimenta sua, & pronus in terram cecidit*, &c. Quàm hoc alienum à strenuo Duce? Ait Sen. ad Polyb. cap. 24. *Hoc duces magni faciunt, rebus afflictis, vt hilaritatem de industria simulent, & aduersas res adumbrata lætitia abscondant, ne militum animi, si fractam ducis mentem viderint, & ipsi collabantur.* Equidem & magni Duces spectant, ne in se vultum ostendant, quo infirmentur milites, sed quo magis possint confirmari. Sic de Vespasiano ait Egesip. lib. 3. cap. 12. *Vrgebat Vespasianus, ita vt in talo feriretur iaculo sagittæ. Turbati sunt Romani cum sanguinem Ducis fluere cernerent. Exagitatus filius cucurrit ad patrem. Sed ille supra vim vulneris virtutem gerens animi prohibet trepidare filium, magisque in prælium accendit milites, vt iniuria vlciscerentur.* Sic & fugientibus militibus se se opponentes magni Duces, illos ad primam alacritatem reuocabant. At noster Iosue nil egit tale; imò cum deiectis militibus ipse deiector apparuit, cadens in terram, scindens vestes. Cur bone in fuga militum tuorum sic tu deiiceris, vt vestimenta scindas, vt in terram cadas? Cur non magis stas, & dissimulas cladem, & prohibes trepidare tuos, & in prælium reaccendis, vt se se vlciscantur? Cur hæc præstantis ducis munera præteris & assumis ea, quæ maiorem ostendunt infirmitatem? Sanè vt veri Iesu typus erat, sic de eius ingenio deiectos milites confirmabat in scissione vestis, in deiectione vsque ad terram. Verus enim dux noster Iesus nullo magis confirmat suos, quàm scissum suum corpus ostentans, & ad mortem vsque prostratum. Hinc Iesus discipulis metu Iudæorum exanimatis, & domi clausis

[Margin: Polyb. — Egesipp.]

clausis apparens, vt eos reaccenderet in certamen, & penè à morte in vitam excitaret, quid egit? Ait Ioann. 20. *Cum ergo sero esset die illa, vna Sabbatorum, & fores essent clausa propter metum Iudaeorum, venit Iesus & stetit in medio, & dixit eis: Pax vobis. Et cum hoc dixisset, ostendit eis manus, & latus.* Ecce tibi, vt metu penè enectos suos milites ad vitam reuocaret, in spéque vitæ confirmaret, vnum hoc tunc facit, nimirum ostendit illis scissuras sui corporis in pedibus, in manibus, in latere. Et quid non sperent homines de visa Iesu scissa corporis veste? Ait Diuus Hilar. Arel. hom. 8. in Pasch. *Reparandum itaque me in corpore meo, & circundandum me pelle mea credo quidem sermonibus annuntiantis, sed plus credo cicatricibus resurgentis:* Loquitur de cognitione fidei prout mouet ad opera fortia aggredienda, deiectis hominibus, & penè enectis, imò prorsus emortuis spem vitæ, & omnimodæ reparationis instillat Dominus, & exhortatoriis sermonibus, & scissuris proprij corporis ostensis. Et vtra pars efficacior? Ait Hilarius: *Plus credo cicatricibus resurgentis.* Omni exhortatione efficacior est ostensio scissi corporis Iesu, qua efficacissimè persuademur, redintegrandas vires nostras ad hostes feriendos, ipsamque mortem perdendam. Hinc in summa Apostolorum orbitate, quando ascendente in cœlum Iesu manebant illi expositi mille hostilibus incursibus: duo descenderunt Angeli, qui sic eos confirmabant, erigebant, Actor. 1. *Viri Galilæi, quid statis aspicientes in cœlum? Hic Iesus, qui assumptus est a vobis in cœlum, sic veniet,* &c. Quid est, *sic veniet?* Videbant illum cum corporis scissuris abire; quas non exuendas, sed reseruandas, & iterum atque iterum videndas promittit Angelus, vt hinc reparentur Apostolorum desolatorum animi. Ait Diuus Epiphan. orat. de Ascens. *Sic veniet: Veniet enim corpore nostro vestitus: veniet clauorum vestigiis pulchrè insignitus, veniet latus lancea dira perforatum, omnibus manifestè ostensurus, quo nimirum Iudæi videant, in quem olim pupugerunt. Nos autem digni habeamur, qui vultum illius cum fiducia inspiciamus, promissorúmque bonorum participes efficiamur.* Itaque vestitus corpore nostro Iesus scissuras vestis huius reseruauit vel in cœlesti gloria, vt iterum illas ostendens hostes suos penitus conficiat, nosque confirmet in spe diuinæ promissionis datæ. Et August. hom. 6. de Ascens. *Sic veniet. Vna erit euectio, vna lætitia nubifera, vna species mansueta, sed iustis clarifica, & peccatoribus metuenda. Non vos terrebit aduentus, quo consolatur eius ascensus. Sic veniet, clauorum vulnera illæsa demonstrans, & foraminum cruenta monilia. Vobis filij sponsi cum coronam cælestis exhibebit imperij, crucis vulnera non mutabit.* Quid pulchrius? Nihil anxiùs curant Angeli iuxta hos Patres, quàm desolatis, & deiectis persuadere, quod Iesus lacerum corpus nec in gloria exuet, sed magis illas ipsas passionis scissuras exhibebit, quibus hostes pereant, & iusti confirmentur.

Ioann. 20. — Hil. Are. — Hilar. — Actor. 1. — D. Epiph. — D. August.

§. VIII.

Pœnitentia principum magnum est præsidium subditorum.

Hostium metu exanimatis Israëlitis videre quale præsidium paret dux eorum; dicit enim textus: *Iosue autem scidit vestimenta sua, & pronus cecidit in terram,* &c. Quid agis bone dux? Quid quòd scindas vestimenta tua, & iaceas in terra, vt milites confirmentur? Cur non magis in armis splendes? Cur non magis validissima iacula contorques, vt sic præsidio sis tuis metu exanimatis? Nonne si milites meticulosi videant ducem suum laceris vestibus iacentem, magis infirmabuntur, & magis exanimati hostibus patebunt? Absit; infidelium námque politia, illa præstantissima est, qua se principes in calamitate ostendunt subditis afflictos, & pœnitentes, sic enim non parua illis præsidia exigunt ex Deo. Prædicabat Ionas cap. 3. *Adhuc quadraginta dies sunt, & Niniue subuertetur,* & in tanta ciuitatis subuersione annuntiata, quid fecit Rex? An se ad tutiora loca recepit? An ciuitate relicta ad aliam confugit expectans rei euentum? Hoc commune est aliis regibus, at Rex iste credens voci prophetæ; *surrexit de solio suo, & abiecit vestimentum suum, & indutus est sacco,* &c. Non equidem mansit in solio, nec ad tutiora alia loca contendit, sed confugit ad pœnitentiam, indutúsque sacco sese omnibus videndum exhibebat. Quo labenti penè vrbi præsidium fuit effectus. Ait Diu. Ephrem serm. de Pœnit. Niniuitarum: *Pro gloria, & honore currus pedibus per vrbem incedebat, omnésque ad pœnitentiam impellebat. Humiliter incedebat, & præsidium ipsemet ciuitatis sibi subiectæ, ne corrueret, fiebat.* Humiliatio, & afflictio, & pœnitentia principis, præsidium fiebat ciuitati ruituræ, ne corrueret. Et quidem nullo magis principes confirmabunt suos, ab eisque mala depellent, quàm si ipsi humilientur, pœnitentiamque agant, coram omnibus, & coram Deo. Ioram arctissima hostium obsidione pressus. 4. Reg. 6. accepit à suis comestos esse filios præ fame. *Quod cum audisset Rex scidit vestimenta sua, & transibat per murum. Viditque omnis populus cilicium, quo vestitus erat ad carnem intrinsecus.* Non visa est lancea in manu Regis, nec æreus thorax in pectore, sed cilicium visum est circa carnem gradientis super murum. Ad murum cur non magis arma portat? Cur iacula ibi, & fulmina non magis ostendit? Nonne telorum ostentatio aptior est pro muris, quàm cilicium? Cur ergo ferrum dissimulans, cilicium ostendit pro muris? Ait Caiet. *Ecce fructus Elisæi in Rege: affligebat siquidem se Rex cilicio instructus ab Elisæo.* Planè Elisæus præsidium promiserat, & Regẽ instruxerat, vt magis cilicia, & afflictiones pœnitentiæ tractaret, quàm tela, quàm bellica munimenta. Pœnitentiæ enim afflictiones in principibus pariunt tutissima subditis præsidia, sub quibus hostiles impetus nesciunt timere.

Ioann. 3. — D. Ephre. — 4. Reg. 6. — Caiet.

§. IX.

Quod tibi à Deo vis fieri, fac tu propter Deum.

Videns Iosue fugientes, & pauidos suos, ad Deum confugit, vt illos confirmaret; dicit enim: *Scidit vestimenta sua, & pronus cecidit in terram coram arca Domini vsque ad vesperam.* Et qualis hic habitus ducis erat, nisi volentis in similia solicitare Deum? Amabat enim à Deo rescindi decretum populo suo aduersum; amabat item Deum facere populo assistentem; quæ vt in Deo perficeret, ipse priùs scidit vestimenta sua, & pronus iacens assistit coram Deo vsque ad vesperam. Et fallar, ni [illegible] faciat, quod similiter Deus scindat decretum [illegible] suæ, & populo assistat, vt maneat impet

imperterritus. Sic enim quæ à nobis fiunt propter Deum, similiter efficiuntur pro nobis à Deo. Hinc Ionæ cap. 3. *Operiantur saccis homines, & iumenta, & clament ad Dominum in fortitudine, & conuertatur vir à via sua mala, & ab iniquitate, quæ est in manibus eorum. Quis scit si conuertatur, & ignoscat Deus, & reuertatur à furore iræ suæ, & non peribimus? Et vidit Dominus opera eorum, quia conuersi sunt à via sua mala, & misertus est Deus*; &c. Prudens rex cupiens Deum conuerti ab illo denuntiato furore, hoc suis persuadebat, nimirum: *Conuertatur vir à via sua mala*; quando enim homo à via mala conuerteretur, quasi necessum esset, Deum à furore prænuntiato conuerti. Et sic omnino factum est; quo enim modo se homines habuerunt erga Deum, eodem se habuit Deus erga eos, Ad quæ pulchrè ait Diuus Basil. Sel. orat. 12. *Pœnitentia pœnitentiam genuit, homines immutantur, & Deus consilia retractat. O diuina clementia! Ad quantam dignitatem euexit pœnitentiam! Homines lachrymantur, & Deus immutatur; lugent mortales, & decretum soluit immortalis.* Quæ pœnitentiæ fecerat in se homo, eadem fecit in se Deus; pœnituit hominem, & pœnituit Deum. Mutat homo consiliũ peccandi; mutat consilium puniendi Deus. Scindit homo lachrymis genas, pugnis pectora, decretũ vindictæ rescindit Deus. Sicque hominis pœnitentia gignit pœnitentiam in Deo, vt hic auertatur ab ira, sicut ille auertitur à scelere. Solet enim Deus ęmulari in bonum hominis, quod facit homo in obsequium Dei. Ioann. 11. *Iesus ergo, vt vidit eam plorantem, & Iudæos, qui venerant cum ea, plorantes, infremuit spiritu, & turbauit semetipsum, & dixit: Vbi posuistis eum? Dicunt ei, Domine, veni, & vide. Et lachrymatus est Iesus:: Iesus autem eleuatis sursum oculis dixit: Pater gratias ago tibi, quoniam audisti me.* Ecce ordinem. Plorabat Maria, plorabant Iudæi, Iesus autem horum lachrymis commouetur, annuensque lachrymis eorum de suscitando Lazaro agebat. Deinde lachrymatur ipse Iesus, & statim ostendit, se esse exauditum à Patre diuino in lachrymis suis. Et cur post lachrymas suas ostendit se à Patre exauditum? Planè firmare volebat, quàm certum sit, quòd Deus faciat nobiscum iuxta ea, quæ nos fecerimus erga illum. Audierat enim Iesus lachrymas Mariæ, & Iudæorum, & inde etiam ostendit lachrymas suas à Patre exauditas. Id quod sapienter notans Diuus Zeno hom. de Lazaro suscitato, ait: *Harum ad lachrymas, sparsam crinis miseranda cæsariem Saluator pietate commotus, fletus fletibus recentabat. Et quod ipse sororum fletibus mouebatur, lachrymis filij sui saluatoris nostri inter ipsos cœlos eius paternitas flectebatur.* Ecce tibi Iesus in terra, & Pater in cœlis: Iesus in terra non videt sororum lachrymas, quin statim ad illas moueatur: Pater in cœlis non vidit Iesu lachrymas, quin illas statim exaudiat. Quòd Iesus in terra facit miserendo, idem pater cum illo è cœlis annuendo facit. Habes homo viam, quo Deum tibi adaptas; qualem tibi optas esse Deum, talem te Deo exhibe, talem te Deo para.

Iona 3. Basil. Sel. Ioann. 11. Zeno.

§. X.

Ad diuini nominis virtutem pertinet, quòd non audeant hostes aduersus fideles.

QVasi gloria diuini nominis non possit stare cum hostium auribus, ait Iosue: *Audient Chananæi, & omnes habitatores terræ, & pariter conglobati circundabunt nos; atque delebunt nomen nostrum de terra, & quid facies magno nomini tuo?* Expende hæc vltima: *Et quid facies magno nomini tuo?* Quasi vbi venerint hostes, percusserintque fidelem populum; sic eo ipso infirmetur magnum Dei nomen, vt vix illi medela inueniri possit. Et quidem ingens diuini nominis virtus in eo sita est, quòd vel ad eius sonum nullus sit hostis, qui audere possit. De cantatissimo duce Ecditio ait Sidon. Apollin. lib. 2. epist. 5. *Vix duo de viginti equitum sodalitate comitatus, aliquot millia Gothorum non minus die, quàm campo medio transiisti. Ad nominis tui rumorem, personæque conspectum, exercitum exercitatissimum stupor obruit, ita vt præ admiratione nescirent duces partis inimicæ, quàm se multi, quàm te pauci comitarentur.* Sic magni ducis præstantia extollebatur, quòd nominis eius rumorem validissimi quique hostes stuperent, nec aliquid moliri auderent. Qua in præstantia diuinissimi ducis nostri Iesu nomen nunquam non esse debet. Vt dicat ipse Marc. 16. *In nomine meo dæmonia eiicient, linguis loquentur nouis, serpentes tollent, & si mortiferum quid biberint, non eis nocebit.* Planè nullum venenum, nullus serpens, nullus satan non cadet ad rumorem diuini nominis. Quò spectans Prudent. lib. Apotheosis ait:

———Torquetur Apollo
Nomine percussus Christi, nec fulmina verbi
Ferre potest, agitant miserum tot verbera linguæ
Quot laudata Dei resonent miracula Christi.
Intonat antistes Domini; Fuge callide serpens,
Mancipium Christi, fur corruptissime, vexas,
Desine, Christus adest, humani corporis vltor.
Non licet, vt spolium rapias, cui Christus inhæsit.

Nequeunt simul esse hostis, & Iesu nomen; vbi diuinissimi nominis vel murmur sonat, sic hæret hostis, sic stupet serpens, vt prorsus nesciat nocere. Fœlix qui de tanti ducis nomine aliquid habet, fallar enim si hostilis sentiat serpentis venenum. Matth. 3. dum Iesus baptizaretur, vox patris intonuit: *Hic est filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui.* Vocatur ibi Iesus filius, & dilectus, quorum nominum participationem omnes nos tenemus; qui enim homo non sit, & vocetur filius, & patri suo sit item dilectus? Cur ergo tunc cœlestis pater maluit Iesum vocare duobus illis nominibus, quorum participationẽ omnes tenemus? Volebat iam inde insinuare quantam de diuini nominis participatione virtutem teneremus aduersus omnes hostiles incursus antiqui serpentis. Dicit namque Diu. Cyprian. orat. 1. de Baptism. Christi: *Duo grata vocabula filius, & dilectus, ipso Deo dictante nostris sensibus imprimuntur: vt communio nominum nos associet collegio munerum, & tanta dulcedinis nomina nostrum emolliant animum, accendantque deuotionis affectum, per omnia sibi pater in filio complacuit, nec vlla in eo serpentis sunt reperta vestigia.* Planè vbi summa Dei in Iesu ostenditur cõplacentia, à quo prorsus excluditur, vel halitus serpentis antiqui, non otiosè dicitur filius, & dilectus, quorum nominum vocabula etiam nos partici-

Apollin. Marc. 16. Prudent. Matth 3. Cyprian.

participamus, vt ex nominum communione intelligamur eorum virtuti associati, quò ab hostili incursu, serpentisque morsu liberi euadamus.

Iosue 7. Dixitque Dominus ad Iosue; Surge, cur iaces pronus in terra? Peccauit Israël, & præuaricatus est pactum meum: tuleruntque de anathemate, & furati sunt, atque mentiti, & absconderunt inter vasa sua. Nec poterit Israël stare ante hostes suos, eosque fugiet, quia pollutus est anathemate: non ero vltra vobiscum, donec conteratis eum, qui huius sceleris reus est. Surge, sanctifica populum, & dic eis: sanctificamini in crastinum: hæc enim dicit Dominus Deus Israël: Anathema in medio tui est Israël, non poteris stare, &c.

§. XI.

Non inuenictur Deus, vbi regnat auaritia.

NOn miror, quòd deserantur à Deo Israëlitæ, quorum in medio aurum de anathemate inueniebatur, ait enim textus: *Non ero vltra vobiscum, donec conteratis eum*, &c. Tollendus est è medio, qui post aurum abiit, qui auaritiæ sedem fecit in anima; si velis, quòd Deus adsit. Nihil enim Dei erit in eo, quem implet cupiditas auri. Ait Diu. Leo serm. 9. de Passione. *Nullum est in illo corde iustitiæ vestigium, in quo sibi auaritia fecit habitaculum.* Vanus est, qui simul Deo, & auro velit in corde suo sedem dare; cum experientia doceat, quòd ingrediente auro in cor humanum, inde statim Deus exsufflatur. Matth. 26. *Abiit vnus de duodecim, qui dicebatur Iudas Iscariotes, ad principes Sacerdotum, & ait illis: Quid vultis mihi dare, & ego eum vobis tradam? At illi constituerunt ei triginta argenteos.* Auaritia sua raptatus miser accepit nummos à Pharisæis, sed vt nummi venerunt in eius manus, recessit Deus ab eius anima. Ait Diu. Chrysostom. serm. 3. de Resurrectione. *Parricida pariter, & conuiua vendidit argento Dominum, fecit de magistro ferale commercium. Accepit aurum, & perdidit Deum.* Quid grauius? Repetenda millies sunt à viro fideli ea verba: *Accepit aurum, & perdidit Deum.* Caue tibi homo ab auro, simul solent esse iuncta, quòd aurum acquiratur, & Deus perdatur; quòd veniat aurum, & Deus abeat. Non vult diuinitas consortium auri, auaritiæ fugit sodalitatem. Ioan. 2. *Ascendit Iesus Ierosolymam; & inuenit in templo vendentes oues, & boues, & columbas, & nummularios sedentes. Et cum fecisset quasi flagellum de funiculis, omnes eiecit de templo, oues quoque, & boues, & nummulariorum effudit æs, & mensas subuertit.* Deus bone, qui meretrices recipiebas, adulterisque benignitatem ostendebas, sic irasceris in hos miseros mercatores? Cur modò flagellum exhibes, & percutis, qui aliàs suauissimus es, & multum misericors? Volebant isti, vt in eadem sede esset Deus, & auaritia; Deus, & lucri amor; & sic non contenti lucra sectati in foro, lucris suis etiam sedem posuerant in templo, in quo singulariter Deus assistebat. Ideo eos percutit Dominus, docens flagello, non posse Deum manere cum auaritia in eadem sede; sed necessum esse, quòd præsente Deo auaritia pereat; vel præsente auaritia, & præualente, perdatur Deus. Ex quo monebat D. Cyprian. serm. 2. de Baptismo Christi. *Loquere igitur, Domine, quia audit seruus tuus. Suaue est mihi eloquium tuum, à vilibus pretiosa distinguens, quasi flagello de funiculis contexto, de meo interiori templo, quod tu inhabitas, omnem nundinationẽ expellis, nec pateris in atriis tuis mercimonia columbarum, sed a sanctuario gratiæ tuæ omnem venalitatem excludis.* Crede mihi, quò accessurus est Deus, præmittit quasi flagellum, quo excludatur auaritia, & vel eius vestigia exsufflentur. Non in vna sede morantur auri cupiditas, & Deus. Aut illa expellatur, aut hic perdatur. Hostile semper odium est inter Deum, & auaritiam. Ait enim Isaiæ cap. 1. *Principes tui infideles, socij furum, diligunt munera, sequuntur retributiones: Propter quod ait Dominus Deus exercituum fortis Israël: Heu, consolabor super hostibus meis, & vindicabor de inimicis meis!* Hoc vnum de illis dicebat, quòd nimirum lucris, muneribusque inhiarent, & statim vocat Deus illos hostes, & inimicos, de quibus vindictam sumat. Ait Petrus Dam. lib. 2. epist. 2. *Per Isaiam Dominus conqueritur, dicens: Principes tui infideles, socij furum, diligunt munera: De quibus & paulò post dicit: Heu, consolabor super hostibus meis, & vindicabor de inimicis meis.* Ij, qui socij furum, qui auro inhiant, qui lucris student, singulariter Deo hostes, & inimici dicuntur, aduersus quos Deus acerrimam parat vindictam. Vnde monebat Tertul. lib. de cultu fœm. *Ne dilexeritis aurum, in quo prima delicta populi Israel denotantur. Odisse debetis quod Iudæos perdidit, quod derelinquentes Deum adorauerunt.* Expende illa, *Derelinquentes Deum*; quippe derelictus fuit Deus, cum primum apparuit aurum colendum.

D. Leo.
Matth. 26.
Chrysost.
Ioann. 2.
D. Cyprian.
Isai. 1.
P. Dam.
Tertull.

§. XII.

Auaritia valde infirmat Ecclesiasticos viros, ne contra scelera stent.

NOtanter dicit textus: *Nec poterit stare Israël ante hostes suos, &c.* Non dicit; Nec poterit stare populus; sed, nec poterit stare Israël; quippe Israël nomen est particulariter dicati Deo. Vt inde videamus, quàm singulariter auaritia infirmet viros dicatos Deo, infirmet Ecclesiasticos homines, ne stare possint contra popularia scelera. Ait Rupert. in præf. lib. 1. cap. 21. *Non ergo, inquit Dominus, poterit Israël stare ante hostes suos, eosque fugiet, quia pollutus est anathemate. Vbi enim in Sacerdotibus, vel eis, qui præsunt, auaritia regnat, & principatum obtinet pecunia; hi, qui sunt Israel, arma virtutum contra vitia tenentes, & prout oportet arguere, & obsecrare volentes, stare non possunt contra hostes liberè repugnantes, quippe quos pecunia tuetur.* Heu quàm se tuebuntur scelera sub pecuniis, cum illorum persecutor, auarus lucrique studiosus fuerit! Quomodo fieri poterit, quod vir studens pecuniis acquirendis, non potius suffragetur vitiis, & sceleribus, vnde lucra receperit? Ride Christiane Ecclesiastica munera, in quibus pecunia principatum habuerit; nulla ibi erit vis aduersus vitia, sed infirmitas, sed impotentia. Matth. 21. *Intrauit Iesus in templum Dei, & eiiciebat omnes ementes, & vendentes in templo, & mensas nummulariorum, & cathedras vendentium columbas*

Rupert.
Matth. 21.

subas euertit: : Et accesserunt ad eum cæci, & claudi in templo, & sanauit eos. Dum nundinas è templo eiicit, statim accedentes cæcos, & claudos sanat in templo. Non equidem sanabantur in templo claudi, nec cæci, dum ibi sedem lucrum habebat, dum ibi stabat nummulariorum mensa. Non enim in ministris templi virtus erat aduersus mala tollenda, dum in se regnare pecuniam permittebant.

Rupert. Ait eleganter vbi supra Rupert. *Non prius cæcos, & claudos curaui, quam illos latrocinantes de spelunca eieci, quia videlicet, non vitia curari, nec virtutes possunt illustrari, nisi prius Mammon de cordibus Sacerdotum, aut ipsi Sacerdotes cum illo Deo suo de templo Dei fuerint eiecti.* Quid poterit Sacerdos aduersus populares infirmitates, si ipse lucri rapitur insana cupiditate? Nisi enim prius auaritiæ sedes fuerit ex te deiecta, non præualebis aduersus mala, quæ te innaserint armata crumenis. Aiebat

Eccles. 20. Ecclesiast. cap. 20. *Xenia, & dona excæcant oculos iudicum, & quasi mutus in ore, auertit correptiones*

Petr. Dam. *eorum.* Quò respiciens Petrus Dam. lib. 2. epist. 2. ait: *Armat enim muneribus aduentantes, & per eos expugnat, ac cæcat eorum corda, qui suggerendi locum apud aures obtinent principales.* Equidem vitia armata muneribus, & pecuniis nunquam non expugnant eos, à quibus fuerant exsufflanda, si in eis amor lucri succendatur. Plura huc sunt trahenda ex tom. 3. in Euang. lib. 15. cap. 2. §. 7. & 6.

Iosue 7. Surgens itaque Iosue manè applicuit Israël per tribus suas, & inuenta est tribus Iuda. Quæ cum iuxta familias suas esset oblata, inuenta est familia Zare. Illam quoque per domos offerens, reperit Zabdi, cuius domum in singulos diuidens viros, inuenit Acham filium Charmi, filij Zabdi, filij Zare de tribu Iuda.

§. XIII.

Ride nobilitatem, quæ primi parentis Dei virtutes non refert.

MVltus est textus in repetenda prosapia Achami, dixerat, vt inuenta fuerat Iuda tribus, & in hac notata Zare familia, & in hac Zabdi domus, & tandem in hac deprehensus Acham, & statim repetit. *Inuenit Acham filium Charmi, filij Zabdi, filij Zare de tribu Iuda.* Ad quid necessaria tam frequens repetitio nobilium auorum, in homine, qui statim erat furti sacrilegio damnandus? Planè quo vilior, & miserabilior Acham erat peccato suo, eo diuinus spiritus curiosiùs memorat eius nobilissimam prosapiam, clarissimos auos, vt sic contundat humanam vanitatem in sola auorum claritudine se gloriantem. Quanta est nobilitas, quam vilissimus fur, & homo execrandus habet? Non equidem verè nobilis est, qui claros numerat auos, sed qui virtutes in se refert æterni, &

Iob. 1. summi Patris. De Iob cap. 1. dicitur. *Erat vir ille magnus inter omnes orientales.* Vbi legit Orig. *Fuit hic homo de genere optimo.* Contentus est textus sacer dixisse Iobum esse de genere optimo, abstinet à relatione auorum, proauorumque eius; & cur non magis Iobi auos, & prosapiam nobis proponit, vt solet in aliis facere? Equidem in tanto viro optimum genus nobilitatis miratur, quod non in relatione auorum consistit, sed in exhibitione virtutum, quas à Deo accepimus in prima hominis natiuitate. Ait lib. 1. in Iob Origen. *Talis erat beatus Iob foris ab omni crimine, iustus, verus Dei cultor, abstinens se ab omni re mala. Ergo quia talis erat coram Deo, meritò dicitur de genere esse optimo, Nam quis verè bene erit natus, nisi is, qui diuinam natiuitatem, atque conditionem integram conseruauit?* Origen. Non in quo numerari possunt illustres ataui, sed in quo virtutes primæ natiuitatis, qua homo productus à Deo fuit, conseruantur, in eo vera nobilitas apparet. Fælix ille est, qui mundialis genealogiæ descensus ridens, ad primæuam ex Deo originem conuertitur, eiusque virtutes in se seruare contendit, quod est optimum nobilitatis genus. Iosue 3. ad arcæ conspectum: *Steterunt aquæ Iordanis*; siue vt Psalm. ait: *Iordanis conuersus est retrorsum:* de quo D. Ambros. lib. 2. Exam. cap. 3. *Iordanis reflexo amne in suum fontem reuertitur.* Iosue 3. D. Amb. Quæ vndæ præcipitabantur in mare, reflexæ sunt versùs primum fontem, vndè scaturiebant. Et quid hac reflexione portendebant? Docebant sanè, transeuntes Iudæos, in quo erat situm præcipuum nobilis descendentiæ decus, non in eo quo à magnis procederent, sed quòd ad primum fontem Deum operibus condignis reuerterentur. Quò spectans Richar. Victor. tract. 1. de extermin. part. 1. cap. 13. ait: *Iordanis cursum retorquens in fontem redeat; humanus animus sua spernens, seseque contemnens totus in Deum transeat; & ad Deum fontem viuum totum amoris sui impetum retorqueat.* Vt Iordanis fluxam descendentiam contemnens ad primum fontem reuertebatur; sic homo sua contemnat, spernat quod à magnis descendat, inde enim nihil nisi amaritudinem mortis inueniet; ad primam originem attendat, quam habuit ex Deo, à quo solo omnis paternitas optima est: indeque vera, & solida nobilitas asseritur. Hinc Matth. cap. 1. genealogiam Saluatoris nostri texens, totus est in ostendendis patribus, auis, & atauis Iosephi, qui multo modo ad genealogiam Saluatoris pertinebant. Lucas autem cap. 3. ad eandem Iesu accedens genealogiam dum Iosephi patrem, & auum ponit legalem, statim proponit Leui verum secundùm carnalem generationem, atauum Mariæ; Leui enim genuit Pantherem, Panther autem genuit Bipantherem, Bipanther autem genuit Ioachim patrem Mariæ, vt ex Damasc. notat noster Toletus in præsenti annotat. 58. Inuenies ergo non in Matthæo, sed in Luca propriam, & naturalem Iesu genealogiam. Et quando in generatione legali Iosephi proposita à Luca, simul inueniuntur veri, & naturales Iesu ataui, vera, & naturalis Iesu genealogia ab atauis; cur similiter non prouidit Deus vt in genealogia naturali Iosephi posita à Matthæo, simul inueniantur Iesu veri aui, seu ataui? Planè Lucas sic ordinatat Iesu genealogiam, vt reflexo amne ad primum fontem reuerteret nempe Deum, ait enim de Iesu cap. 3. *Vt putabatur filius Ioseph, qui fuit Heli, qui fuit Mathat, qui fuit Leui ::: qui fuit Dei.* Matthæus autem descendentiam Iosephi ab Abraham, & Dauid, & per reges, & clarissimos duces tractans non Dei meminit. Quò magis ostendebat genealogiam suam minimè ad Iesum pertinere. Ait enim noster Cardin. Tolet. vbi supra: *Matthæus generationes Christi ex Ioseph narrat, peculiari quadam causa, quam notauit Irenæus lib. 3. cap. 30. Vt nimirum ostenderet sic virum Mariæ, & patrem Christi Ioseph fuisse, vt de eius semine Christus*

Richard. Matth. Card. Tol.

conceptus non sit, *quam rem facile significabat Hebræus*. Et meritò quam texebat genealogiam Matthæus à solis regibus, clarissimisque, & notissimis ducibus, eo spectabat, ne inde natus Iesus crederetur. Ridet enim Dominus, & repellit prosapiam, quæ solis atauis, proauisque principibus splendet; illamque vt sui dignam amplectitur, quæ reflexo amne primum fontem Deum aspicit, eiusque in se virtutes refert.

§. XIV.

Auro præpeditum etiam validissimi auxiliatores non iuuabunt ad salutem.

VÆ misero, qui auro se dedit mancipium; etiam à validissimis auxiliatoribus non eripietur ex vinculis illius. Furati auri reum dum Dominus ad pœnam designat, simul ostendit hominem clarissimis auis, atauisque conspicuum. Ait enim, *Inuenit Acham filium Charmi, filij Zabdi, filij Zare de tribu Iudà*. Et cur necessum fuit in damnatione sacrilegi tot claros eius auos nominare, insuper nobilissimam addere Iuda tribum? Vt hinc videas, quàm insanabile vulnus fiat ab auri cupiditate, illa enim præpeditum tot validissimi *Prudent.* auxiliatores non iuuant. Ait Prudentius in Psychomachia.

Dum vetitis insigne legens anathema fauillis
Mæsta ruinarum spolia insatiabilis haurit;
Non illum generosa tribus, non plebis auita,
Lauit Iuda parens, Christo quandòque propinquo
Nobilis, & tali fœlix patriarcha nepote.

Tribus illa cantatissima, à qua Christus radiabat oriturus; non iuuit ad salutem hominem, qui se se fecerat auri mancipium. Heu lethalissimam plagam in auri cupiditate sitam! Caue homo, ne iis præpediaris vinculis; etsi enim pro te habeas auxiliatores validissimos, non te inde sustollent ad sa-*Matth.8.* lutem. Matthæi cap. 8. vbi discipuli Iesu omnes nauiculam ascenderunt. Tempestas inualescebat, ita vt *nauicula operiretur fluctibus*, & Apostoli se perite clamarent. At Luc. 5. nauis Simonis erat iuxta littus in tranquillitate summa. Ecce tibi solus Simon Petrus in naui sua existens, securus est, nec sibi, nec naui timet; cum autem omnes Apostoli essent in illa Matthæi nauicula, & tempestas, & extrema calamitas instat. Et cur tantorum Apostolorum merita non magis nauiculæ proficiunt, vt eam liberent à periculo? Erat simul in ea Iudas auri vilissimum mancipium, qui vt aurum haberet, non dubitaret prodere magistrum; vbi autem talis est, nihil possunt etiam auxiliatores validissimi. *D. Ambr.* Ait D. Ambros. lib. 4. in Luc. *Non turbatur nauis, quæ Petrum habet; turbatur ista, quæ Iudam habet. Et si multa illic discipulorum merita nauigabant, tamen eam adhuc perfidia proditoris agitabat.* Heu auarissimi furis malum, quod non leuant vel Apostolorum merita tanta! Quis non caueat pestem; quam tot tantique medici non sanant? Huc trahe dicta 2. tom. in Euang. lib. 6. cap. 5. §. 1.

§. XV.

Peccator induratus, etiam inter apertissima signa sui facinoris, latere posse confidit.

OStendebatur Deus inuestigator furti; iubentur Israëlitæ per integram noctem sanctificari, & præparari, vt matutinæ inuestigationi à Deo ordinatæ subsint. Deprehensa est primo sortium examine tribus Iuda, imo iam designata erat Zare familia, & reus adhuc quietus stat, nec effugium quærit nec manifestat crimen. Tandem ait: *Reperit Zabdi*, *cuius domum in singulos diuidens viros inuenit Acham*, &c. Quid imprudentius viro isto? Videbat signa infallibilia proponi, inter quæ impossibile apparebat reum latere posse: dum Deus illum præsentem asserit, & sorte quærendum, & inueniendum promittit: dum sors iam tribum, iam familiam, iam domum designat. Et inter hæc miser non satagit, vt præueniat diuinarum sortium scrutinium, vel fugiendo nocturnis tenebris, vel confitendo peccata sua. Quid stultius? Sic sic peccatores obdurati etiam inter patentissima se posse latere præsumunt, & misere se deludunt. Matthæi cap. 26. dum Iesus mensæ accumberet cum *Matth.26.* discipulis suis dixit: *Amen dico vobis, quia vnus vestrum me traditurus est. Et contristati valde, cœperunt singuli dicere: Nunquid ego sum Domine? At ipse respondens ait, Qui intingit mecum manum in parapside, hic me tradet: Respondens autem Iudas, qui tradidit eum, dixit; Nunquid ego sum Rabbi?* Expende modò, vt inter signa traditoris, Apostoli de se trepidant, & contristantur valde; solus autem Iudas, & alacer, & intrepidus agit: Audit Iesum proditionis meminisse, audit & signum proditoris dari, & quasi nihil sibi diceretur, cum aliis interrogat. Cur miser videns manifestam Deo proditionem, & videns signa data proditoris, & durissimas intentatas minas non magis obtumescis? Cur audes ibi stare, & in paropsidem immittere adhuc manum? Ea est conditio peccatoris obdurati in malitia, vt vel inter signa conspicua sui facinoris semper præsumat se posse latitare. Ad hunc D. Leo serm 7. de Pass. ait: *Ecce innocentes condisci-* *D.Leo.* *puli tui ad significationem facinoris expauescunt, & omnes sibi non edito impietatis authore, formidant; contristati enim sunt non de conscientiæ reatu, sed de humanæ mutabilitatis incerto, timentes ne minus verum esset quod in se quisque nouerat, quàm quod ipsa veritas præuidebat. Tu autem in hac trepidatione sanctorum, abuteris Domini patientia, & abscondi te tua credis audacia. Addis impudentiam sceleri, nec signo euidentiore terreris. Cúmque se à cibo alij, in quo iudicium Dominus posuerat, continerent, tu manum non detrahis à parapside, quia animam non auertis à crimine.* Quid impudentius? Dum signa, & indicia proditoris proponuntur à Deo, vnus Iudas ad signa accedere non veretur, persuasus se vel inter illa posse latere. Sic præsumunt qui in sceleribus obdurescunt, à quibus nolunt auerti. Fratricida ille Cain post occisum fratrem requisitus à Deo, & de facinore interrogatus. Genes. 4. *Genes.4.* adhuc negabat aiens: *Nescio, nunquid custos sum fratris mei?* Ad quæ verba Victor Mauritanus lib. *Maurita.* de Pœn. apud D. Ambros. ait: *O insaniam detestabilem! O audaciam singularem! Et credidit sine conscio crimen publicari non posse.* Hæc sane est sceleratorum hominum audacia, quòd nunquam credant posse sua facinora reuelari; tantum enim fidunt secreto à se in facinoribus obseruato, vt vel inter signa clarissima à Deo proposita intrepidi astent, quasi minimè possint publicari.

Iosue cap. 7. Dixítque Iosue ad Acham: Fili mi da gloriam Deo, & confitere, atque indica mihi, quid feceris, ne abscondas.

das. Respondit Acham Iosue, & dixit ei: Vere ergo peccaui Domino Deo Israël, & sic feci. Vidi enim inter spolia pallium coccineum valde bonum, & ducentos siclos argenti, regulamque auream quinquaginta siclorum: & concupiscens abstuli, & abscondi in terra contra medium tabernaculi mei, argentumque fossa humo operui. Misit ergo Iosue, &c.

§. XVI.

Suauitas Imperantis extorquet vel difficillima obsequia à subditis.

EXpende sapientiam Iosue, deprehendit reum tanti criminis, quod turbauerat victorias suas, & vocat filium: ait enim: *Fili mi da gloriam Deo, & confitere*, &c. Et cur filium vocat quem tanti facinoris reum noscebat? Volebat ab illo confessionem claram facinoris extorquere, & meritò confugit ad charitatis, & suauitatis verba. Quæ enim obsequia à subditis non extorqueant mansueta, & suauia verba? De Sapientia dicitur cap. 8.
Sapient. 8. *Attingit ergo à fine vsque ad finem fortiter, & disponit omnia suauiter. Hanc amaui*, &c. Vt fortiter perducat vniuersa ad exoptatos fines, hoc facit, nimirum, *disponit omnia suauiter*; nullum enim medium efficacius est, quàm suauitas imperantis, vt omnia ad exoptatos fines perducantur. Quò respiciens D. August. lib. 22. contra Faustum cap. 27.
D. August. ait: *Sancti ac sublimes Angeli habent contemplationem, & actionem suam; id enim sibi agendum imperant, quod ille, quem contemplantur, iubet; cuius æterno imperio liberaliter, quia suauiter seruiunt.* Expende illa: *Quia suauiter*, &c. Quippe quo suauiùs tractantur, reguntur subditi, eo liberalius sua exhibent obsequia imperanti. Quid enim non eliciat à corde rationali verbum imperantis suaue?
Rom. 16. Hoc erat familiarissimum Paulo ex epist. ad Rom. 16. *Salutate inuicem in osculo sancto*: hunc quasi hamum in fine ponebat epistolarum, vt ad earum
D. Hieron. monita vniuersos traheret. Quò respiciens D. Hieron. epist. ad Theophilum Alexandrinum ait: *Non quæris monachos tibi esse subiectos, ideo magis subiectos habes. Tu offers osculum, illi colla submittunt. Exhibes militem, & ducem impetras: quasi vnus in pluribus es, vt sis vnus è pluribus. Cito indignatur libertas, si opprimitur. Nemo plus impetrat à libero, quàm qui seruire non cogit.* Nolui verbulum præterire, singulis enim illorum efficaciter persuadet Hieron. quàm plus valent oscula imperantis ad eliciendа, & extorquenda obsequia, quàm seueritas, & rigor. Vtinam hanc virtutem ebibissent vniuersi populorum rectores, & subditos haberent obedientissimos. Crede mihi, non ille valet in subditos, qui potestatem exhibet in illos, sed qui dimisso potestatis supercilio, tot patres in se ostendit, quot sunt subditi, vt nullus eorum patrem non videat in principe. Dicebat Samuel 1. Reg. 12. *Si
1. Reg. 12. autem non audieritis vocem Domini, sed exasperaueritis sermones eius, erit manus eius super vos & super
Septuag. patres vestros.* Septuag. posuere: *Super vos, & super Regem vestrum.* Et sane de rege ibi agebat Samuel; cur ergo quem Septuaginta regem vocant, Vulgata nostra vocauit non patrem, sed patres? Equidem ea est præstantia, & efficacia, & forma boni principis, boni regis, quòd tot se exhibeat patres, vt nullus subditus in eo patrem non teneat. Quo absque dubio plura sibi extorquebit obsequia. Sic Iosue noster in præsenti, & sceleratum hominem filium vocat; vt ostendat, quòd ipse parentem agat, qui talem filium non negat.

§. XVII.

Præstantis, & diuini principis est non tam ad propriam potestatem respicere, quàm ad id quod magis ad subditos conducit.

QVanta hæc summi principis erat deiectio, quòd hominem sceleratum, quasi filium alloqueretur? Ait enim: *Fili mi da gloriam Deo*, &c. Cur filium vocas, quem vt nequissimum perditurus es? Cur non magis seuerissimi iudicis seueritatem, & supercilium exhibes? Cur non te intra fines sublimissimæ potestatis contines saltem respectu hominis nequam? Conducebat illa deiectio magis, vt Acham errorem suum agnosceret, & confiteretur, Deóque gloriam redderet. Boni autem, & diuini principis est non ad potestatem, dignitatemque suam respicere, sed ad ea, quæ subditis conuenientiora habentur. Quod auidiùs notarim propter innumeros hominum Præsules, qui toti intenti ad ea, quæ dignitatis, & potestatis suæ sunt, nequid inde perdatur, non æstimant, quòd subditos perdant. In quo longissimè absunt à Dei spiritu, qui principes perficit, dum scit potestatis propriæ obliuisci, vt subditis conuenientiora attendat. Hinc verus Iesus noster Matth. 26. dum Matth. 26.
accederet ad passionis duellum, sic orat. *Pater si possibile est, transeat à me calix iste, verumtamen non sicut ego volo sed sicut tu vis.* Quibus duæ in Iesu exprimebantur voluntates, altera diuina, altera humana. Quæ humana erat, & quasi ab infirmitate carnis oriebatur, potestatem Dei respiciebat, & id petebat, quo Dei potestas splendesceret, dicens, *Si possibile est, transeat*, &c. At voluntas Dei, dimissa potestate, id solum attendebat, quod conducibilius videretur, vt homines saluarentur. Vt enim infirmitatis humanæ est, omnia potestatis velle; sic diuinæ valentiæ est, potestatem suam absolutam obliuisci, vt ad hominibus conuenientia condescendat. Ait D. Leo serm. 5. de Pass. *Vt* D. Leo.
susciprentis, susceptæque naturæ esset manifesta distinctio, quod erat hominis, diuinam desiderauit potentiam; quod erat Dei, ad causam respexit humanam. Infirmæ humanitatis est, sic ad potentiæ ostentationem, & conseruationem respicere, vt nunquam inde sciat descendere. Dei enim virtus ad causam subditorum respicit, & vbi subditi causa petit, non detrectat potestatis, & dignitatis obliuisci, vt illi subueniat. Matth. 2. dicebant Magi: *Vbi est, qui* Matth. 2.
natus est rex Iudæorum? Vidimus stellam eius in oriente, & venimus, &c. Dum dicunt stellam eius; errones aliqui putabant stellam illam fuisse regis nati dominatricem. Sic hominibus stellas dominari rati. Quid ergo, stella illa dominabatur Dominicæ natiuitatis? Absit; imò puerulus natus in stella illa verus, & diuinissimus eius, nostrique Dominus ostendebatur, quando deducebat eò stellam, vt condescenderet hominibus ducendis. Ait enim D. August. hom. 5. de Epiphan. *Hinc Christus non* D. Aug.
sub dominio stella, sed eius Dominus apparuit, quia illa non in cælo sydereas vias tenuit, sed hominibus

quarentibus Christum, viam vsque ad locum in quo natus fuerat, monstrauit. Equidem non stellæ, sed Christi ibi clarissimè apparebat dominatus, cuius solius est obliuisci propriæ altitudinis, & maiestatis, vt condescendat suorum necessitati. Vbi aliquem videris sic dominari, vt propriæ attentus dignitati, nesciat aliquid illius dissimulare, & condescendere subditorum causisi; in eo nihil puta esse diuini dominatus: qui enim dominatus est Dei, ad causam respicit humanam, etiam si ob illam propria sit potestas dissimulanda. Quò adspiciens Zacharias cap. 8. ait: *Ecce rex tuus venit tibi iustus, & saluator, ipse pauper ascendit super asinum*, &c. Qui verè omnipotens Deus est, pauperem habitum assumens non in millibus millium Angelorum, non in curru sublimis apparet, sed in vili, & abiecto asino Et cur non magis regiam suam potestatem conseruat, & ostentat? Ait D. Zeno lib. 2. serm. 3. *Namque temperat se propter rerum naturam filius, ne aeternæ maiestatis Dominum non possit mundi istius mediocritas sustinere.* Et idem serm. 6. ait: *Etenim Deus Dei filius tempore constitutus; dissimulata interim maiestate ab aeterna sede profectus*, &c. Nunquam enim non est conforme diuino dominatui, quod sciat princeps dissimulare maiestatem, & sese attemperare subditorum necessitati. Vt dicat Diu. August. serm. 6. de Nat. *Occultatur in membris infantis potentia maiestatis, Deus pendet ad vbera genitricis. Pannorum vilium squalore contegitur, durissimi suffert præsepis angustias, & totum misericors humiliter patitur, dummodo mundus, qui perierat, liberaretur.* Ne detrectet princeps aliquid detrahere maiestati, vt egenti opituletur.

Zach. 8.

Zeno.

August.

§. XVIII.

Reus ad nullum magis respiciat, quàm ad Deum, nisi velit funditus perire.

SApienter Iosue vbi reum deprehendit, Deum illi ob oculos proponit, in quem intendat aiens: *Da gloriam Deo, & confitere*, &c. Nec alium quàm Deum in sua confessione reus intendit dicens: *Verè ego peccaui Domino Deo Israel*, &c. Vt inde iam monstretur, quàm sit salutare reis Deum respicere, nisi velint sub peccatorum suorum pondere prorsus premi. Infœlix ille Apostolus Matth. 27. pœnitentia ductus clamauit: *Peccaui, tradens sanguinem iustum :: & abiens laqueo se suspendit.* Peccatum suum fatetur, aurum vomit, & nihilominus funditus perit. Et cur tanta perditio temporalis, & æterna hominem oppressit scelera confitentem? In tota illa sua confessione non meminit Deum offensum, sed hominem solum cogitabat, & sic non miror, quòd peccati sui pondere opprimeretur. Ait D. Leo sermone 1. de Pass. *Dicendo, Peccaui; tradens sanguinem iustum, in impietatis tuæ perfidia perstitisti, quia Iesum non Deum Dei filium, sed nostræ tantummodo conditionis hominem inter extremum mortis tuæ periculum, credidisti.* Non vidit miser in Iesu Deum, nec Deum in illo meminit, sed tantum ad hominem respexit, vnde illi nullus salutis aditus potuit patere. Qui enim peccatis pleni non ad Deum, sed ad creaturam respiciunt, necessum est, vt sub peccatis pereant; de creatura enim quid peccator speret, nisi ruinam extremam? Solus quippe Deus ob oculos peccatoris positus valet illi ostendere salutis remedium. Dixit Elias 3. Regum 17. *Viuit Dominus Deus Israel, in cuius conspectu sto: si erit annis his ros, & pluuia, nisi per os meum.* Dura sanè sententia, & ad perditionem peccatorum proposita, quòd cœli claues ponantur in ore hominis. Ex quo ibi positæ sunt, nihil non graue, & calamitosum miseris peccatoribus erat. Quid tunc? Ingressus Elias domum mulieris viduæ, à qua panem accepit, tandem ait: *Hydria farinæ non deficiet :: vsque ad diem in qua Dominus daturus est pluuiam super terram.* O præclarum nuntium peccatoribus hominibus! Iam dicit Elias, vsque ad diem, qua Dominus daturus est pluuiam; non ipse, sed Dominus proponitur pluuiæ dator, vbi autem liceat peccatoribus vel audire Deum, iam lene quid, & salutare sibi intelligunt. Ait D. Chrysost. serm. 1. in Eliam prophet. *Incipit mitescere, & intra se misericordiam exercere: Dicit enim: Non deficiet farina hydria, donec det Dominus pluuiam super terram. Antea misericordiam Deo in danda pluuia permittere nolebat dicens: Non erit pluuia nisi iuxta verba oris mei Nunc autem permittit.* Ecce tibi, vnde mitescere incipit; ex quo proponit Deum ob peccatorum oculos, à quo pluuiam expectent. Vbi enim non Deum sed se proponebat miseris; æreum reddebatur illis cœlum, nec vllus aditus apparebat, vnde posset venire misericordia reis. At dum non se sed Deum proponit, à quo sperent pluuiam; iam inde & misericordia, & lenitas incipit apparere. Fœlix ille, qui in necessitate sua potest respicere Deum, fallat nisi inde ingentia capiat malorum leuamenta.

Matth. 27.

D. Leo.

3. Reg. 17.

Chrysost.

§. XIX.

Auri amor præcipuus Dei hostis censetur.

NOn aberrauerit, qui putet Achamum respexisse ad auri, argentive furtum, quum ait: *Verè ego peccaui Domino Deo Israel.* Alij enim peccatores etiam in Deum peccant, at auarus peculiari quadam ratione contrariatur Deo optimo, maximo. Ideò de auaro peculiariter ait Paulus ad Ephes. 5. *Aut auarus, (quod est Idolorum seruitus.)* Vt enim Idololatria se vero Deo opponit, sic etiam auri cupiditas Deo specialiter contrariatur. Vt dicat Nicetas in orat. Nazianz. 29. *Auaritiam idololatriam Paulus vocat; fortasse, quod eos solus diuitiarum amor de eat, qui Deum nesciunt.* Quasi nec Deum, nec veri Dei notitiam patiatur in anima diuitiarum amor. Sed necessum sit, quòd Deus prorsus excludatur, vbi hic auri affectus intrauerit, quasi sit Deo penitus exitialis. Hinc Isaias cap 1. *Principes tui infideles, socij furum, omnes diligunt munera, sequuntur retributiones::: Propter hoc ait dominus Deus exercituum fortis Israël, Heu consolabor super hostibus meis!* Vbi eos vocat homines diuitiarum amatores, statim verus, & solus Deus Israël illos habet vt infensissimos sibi hostes. Nec iniuria; ab auri enim amore hostilia odia excitarunt in verum Dominum. Ait enim D. Cyril. Alex. ibi: *Ex eo autem, quod iniustè iudicauerint, & sordidis prædis inhiauerint, etiam in ipsum Christum sunt furiosè debacchati.* Ab auro conceperunt totum illum furorem, quo in Dei filium fuerunt debacchati. Vbi enim lucri cupiditas cœpit in Ierosolymitanis principibus exardescere, eo insaniæ deuenerunt, vt lethale bellum indicerent ipsi Deo. Matth. 21. *At illi videntes filium, dixerunt intra se, Hic est heres: venite, occidamus eum, & obtinebimus hæreditatem eius.* Circa quæ verba vt impe-

Ephes. 5.

Nazianz.

Isai. 1.

Cyr. Alex.

Matth. 21.

perfectus hom. 40. *Ex omnibus operibus eius cognouerunt eum filium Dei esse, hoc enim significat dicens: Hic est hæres; tamen postquam introiuit in templum & animalia, quæ ad sacrificia vendebantur, foras eiecit, in quibus Sacerdotes auari tunc delectabantur, tunc præcipue cogitauerunt eum occidere, dicentes intra se; Si populus istum habuerit Deum, necesse est, vt dimittat consuetudinem hostiarum, quæ ad nostrum pertinet lucrum; & acquiescat offerri sacrificium iustitiæ, quæ ad gloriam Dei pertinet, & sic populus iste non erit possessio nostra, sed Dei.* Sic ibi: Quid fœdius de lucrorum cupiditate excogitari potuit? Quæ vbi in Sacerdotum Ierosolymitanorũ cordibus regnare cæpit, fecit, vt apertum bellum inferrent notissimo sibi Deo. Amor lucri, & cogitatio perdendi Dei simul illorum pectori irrepserunt. Is enim est auaritiæ furor, vt ignorantissimè velit Deo inferre manus.

Isaias. 20. Quò respiciens Isaias cap. 20. ait: *Væ coronæ superbiæ, ebrys Ephraim:* Septuaginta, *Væ coronæ iniuriæ, mercenary Ephraim.* Quos noster transtulit ebrios, Septuaginta vocarunt mercenarios, auro inhiantes. Sed quid habent commune mercenarij auari cum ebriis? Communiter ibi patres agnoscunt reprehendi, & castigari furorem illum Iudæ, qui è tribu Ephraim erat, quo in Iesum armatus est, & eum tenendum, & ligandum tradidit, putans Deum posse & ligari, & penitus dissipari iuxta inimicorum rabiem. Qui furor solùm posset oriri ab ebrietat e, sed & ab auaritia ortum habuit. Ait

D. Hieron. enim ibi D. Hieron. *Ebrius autem fuit proditor non vino, sed auaritia & furore aspidum insanabili.* Et quis non ebrius aduersus Deum clarè insurgeret? Et ecce quod forte ebrietas faceret, id auaritia facit, vt Deo vero, & viuo velit inferre manus. Hinc Dæmon videns inefficaces Tyrannorum persecutiones, vt Dei veri cultum è terra eiicerent; illis dimissis ad auaritiam confugit, vt quæ

D. Leo. esset acrior in Deum pestis. Ait D. Leo sermone 6. de Epiphan. *Aduersarius tamen qui in apertis persecutionibus inefficax fuit, tecta nocendi arte desæuit. Videns sibi resistere principum fidem, & vnius Deitatis inseparabilem Trinitatem non segnius in palatiis, quam in Ecclesiis adorari, quorum obtinere non potest mortes, impetit mores. Terrores proscriptionum in auaritiæ mutat incendium, & quos damnis non frangit, cupiditate corrumpit.* Quid grauius dicatur de auaritia? Illa pro catasta, pro eculeo, pro ferreis vnguibus, pro sartaginibus, pro ferro, pro igne inuenta est, vt Deo bellum inferat. Pro Nerone, pro Diocletiano, pro cæteris omnibus tyrannis inuentus est amor nummi, qui solus homines aduersus Deum armat.

§. XX.

Auaritia lethalis.

Spolia à se capta numerans Acham ait: *Vidi enim inter spolia pallium coccineum valde bonum, & ducentos siclos argenti, regulámque auream*, &c. Vbi noster posuit regulam auream, posuit Masius *gladiolum aureum*. Nec id sine mysterio, sed vt sciat amator auri, quid debeat in auro reperire, nimirum gladium, quo pereat ipse. Ait

D. Zeno. enim D. Zeno lib. 1. sermone 14. *Bene, bene cum quis quærit aurum, inuenit gladium. Inter hæc nemo considerat conditionis fragilitatem humanæ, nemo hostem, nemo imminentes dies iudicij flammas. Solum colitur, de quo dictum est: Idola gentium argentum, & aurum, pro quo quis aut iugulatur, aut iugulat.* Nusquam aurum non gladios exerit; qui extremam causent perditionem, & ruinam. Vnde 1.

Reg. 8. dicebat *Declinauerunt post auaritiam*; vbi 1. Reg. 8.

Septuag. legunt. *Declinauerunt post consummationem*; ne vel vocabulo distinguantur amor auri, & consummatio omnium, & extrema ruina. Quò respiciens Amos cap. 9 ait: *Vidi dominum stantem* Amos 9.

super altare, & dicit, percute cardinem, & commoueantur superliminaria, auaritia enim in capite omnium. Quid est; *Auaritia enim in capite omnium?* Explicant Septuaginta legentes: *Disiice in capita omnium, & reliquos eorum gladio interficiam.* Simul sunt ad perdendos homines auaritia, & gladius; auaritiam in corde comitatur gladius in iugulo, ne auarus effugiat calamitatem & ruinam.

Ait D. Hieron. ibi: *Vnusquisque cognoscat se non* Hieron.

posse euadere, auaritia omnia possidente, & nouissima sua esse mortem, nullâque præsidia ad euadendam sententiam Dei posse sucurrere. Equidem vbi regnat auaritia, omnia effugiorum capita tenet, ne possit homo euadere, sed cogatur ad gladium currere, quo pereat. Id quod accidit auarissimo Balaamo, qui captus muneribus oblatis a Rege Balac pergebat ad illum Num. 22. *& vidit Angelum stantem* Num 22.

in via euaginato gladio; lucri enim amor miserum in gladium coniiciebat.

§. XXI.

Vestium pretiositas substantiæ diuitiarum debet correspondere in politica Repub.

Expende, Quæ simul inuenta sunt ab Achamo, nimirum, ait: *Vidi inter spolia pallium coccineum valde bonum, & ducentos siclos argenti, regulamque auream*, &c. Cum ducentis siclis argenti, & quinquaginta auri apparuit pallium coccineum valde bonum inter spolia ciuitatis Hai; indicium sanè politicæ ciuitatis erat, quando pretiosæ vestes non nisi inter argenti, aurique diuitias videntur. Imò nec coccineum pallium appetitum fuit, nisi cum auro, & argento repertum, quod forsam sine illis reiiceretur. De solis enim Barbaris hominibus auditum est quod in paupere censu vtantur pretiosis vestibus. Ait enim Iordanus Episcop. Rabben. lib. de rebus Geticis: *Alia gens ibi moratur Suethana, quæ velut Touringi equis vtuntur eximys. Hi quoque sunt; qui in vsus Romanorum saphirinas pelles commercio interueniente per alias innumeras gentes transmittunt famosi pellium decora nigredine. Hi cum inopes viuant, ditissimè vestiuntur. Hi omnes exesis rupibus, quasi castellis inhabitant ritu belluino.* Ecce tibi qui nec domos habebant, sed ritu belluino degebant sine penu, imò sine sacco, & sine pera, nihilominus pretiosis vestibus vtebantur. Ait enim: *Cum inopes viuant, ditissimè vestiuntur*; apud quos nec aurum, nec argentũ, nec vllus census inueniebatur; tamen erant illis pretiosa pallia, vestes ditissimæ. Et fallar, nisi hanc barbariem inuenias in nostra Hispania; vbi sunt plurimi, & plurimæ sine lare, sine foco, quibus non deficit sericarum vestium pretiosus ornatus. Et apud quos nec siclus argenti est, nisi labore acquiratur quotidiano; est tamen sericus, & pretiosus vestium ornatus, & cum inopes viuant, ditissimè vestiuntur. Quid magis barbarum? De illo epulone dicebat Luc. Luc. 15.

cap. 15. *Homo quidam erat diues, & induebatur purpura, & epulabatur quotidie splendidè.* Circa quæ

D. Chry

Chrysost. D. Chrysost hom. 1. de diuite, & Lazaro ait: *Secundum vestimenta, ita & epulæ. Ergo & nobis quales epulæ, talia & vestimenta.* Hoc est maximè rationi consentaneum, quod vestimenta census substantiam sequantur. Ne inueniatur pallium pretiosum, vbi vix inuenitur teruntius pro pane. Sanctissimè, & sapientissimè Iob vbi audit sibi periisse omnem substantiam, cap. 1. *Scidit vestimenta sua, & tonso capite corruens in terram adorauit*; intorti enim crines, & purpureus, siue pretiosus habitus ex tunc indecorus homini putatur, ex quo scitur nulla illi relicta esse census substantia. Iob. 1.

§. XXII.

Auri cupiditas terræ hominem tradit.

Accipite, Quid fecerit Acham de auro, argentove capto, ait enim ipse: *Abscondi in terra contra medium tabernaculi mei, argentúmve fossa humo operui.* Vbi accepit aurum, nihil sublime est meditatus, sed totus fossam cogitabat, qua se cum auro suo sepeliret in terra. Habet hoc, nescio quomodo, præ vitiis aliis immoderata opum cupido, vt terram ferè spectent, qui eas habent. Ideo aurum, argentúmque suum defodiunt in puteis, & scrobibus thesauros recondunt, animam, totúmque cor terræ mandant. Sic semper aurum, vt in terræ visceribus ortum habuit, inde erutum, quasi in propriam grauitat patriam. Quod notabat Chrysolog. serm. 29. fatus: *Aurum natura graue, grauius fit auaritia nimis. Hinc est, quod plus habentem deprimit, quàm ferentem, & vehementius aggrauet corda, quàm corpora. Nascitur in terra profunda, scrutatur ipsa montium fundamenta: perque ima venarum cæca discurrit anfractibus, & dum suam semper repetit ad naturam, cœlestes animos ad inferna deponit, obscurat sensus semper, alta mentium in terrena demergit.* Hæccine est natura auri; vt ad propria grauitat, sic quos tenet, facit, ne aliud, quàm fossas, & subterranea latibula cogitare amentes, contenti si cum auro suo in terræ visceribus abscondantur. Et quis auri tenetur cupiditate, qui non fossam meditetur, qui non ad ima præcipitetur? Chrysol.

Mar. 2. Mar. 2. *Cum præteriret Iesus, vidit Leui Alphæi sedentem ad telonium, & ait illi, sequere me.* Nec otiosè Euangelista notauit, quod ad se vocarit Iesus Matthæum, vbi illum vidit ad telonium. Et quid ibi mysterij, quòd sedens ad telonium visus ad Iesum vocaretur? In eo quod sedens ad telonium videretur, ostendebatur, quàm præceps iam ad ima laberetur, lucrorum cupiditate pressus. Medio in quo præcipitio Iesus illi affuit, vt ad superna ascenderet. Ait enim Chrysol. vbi suprà: *Dicendo: sequere me. Hoc est, me sequere de supernis ad superna tendentem, & non aurum de inferis ad inferna mergentem. Vbi fuerit thesaurus tuus, illic & cor tuum erit.* Infelix homo es, qui post aurum sequeris, proculdubio te deducet ad inferna, vt ibi te secum abscondat, & sepeliat. Sequere potius Iesum, sequere filium Dei, qui te ad superna deducet, nec te in fossa humo abscondet, sed sublimissima latibula ostendet, vbi nullis possis malis incursibus patere. Ait enim Psalm. 30. *Perfecisti eis, qui sperant in te, in conspectu filiorum hominum. Abscondes eos in abscondito faciei tuæ a conturbatione hominum.* Ecce tibi, qui post aurum non abeunt, nec sperant in incerto diuitiarum, vbi abscondantur, vbi securissima latibula habeant, non quidem in fossa humo, sed in abscondito faciei diuinæ. Et Chrysol. Psalm. 30.

quod est diuinæ faciei absconditum? Si in facie hominis latibulum aliquod quæramus, nullum aptius, quàm os inuenitur. Vt hinc videamus quale latibulum in Dei facie habeant, qui ad illum vadant nimirum eius ore clauduntur, eius pectore, & visceribus conclusi seruantur. Huc me deduxit Nazianz in carmine ad Nicobulum, vbi ait de Delphino :: Delphinus enim rex æquoreorum. Nazianz.

In sobolem si quos nantes corpore pisces
Conspiciat ferri, sua pignora protinus ipse
Deuorat, ac pulso mox egerit illa periclo.

Quis dedit Delphino tale latibulum propriis pignoribus excogitare; nisi ille Deus noster, qui simile parat illis, qui sequuntur illum? Plane qui post aurum vadit, absorbetur à terra cum auro suo; nescit enim aurum aliud latibulum præstare, nisi illud, ex quo ipsum natum est, nimirum ex corde terræ. At Dei filium qui sequitur, præstantiora, & securiora in sublimibus inueniet latibula; vt enim sapientia increata processit ex ore Altissimi, Ecclesiastici 24. *Ego ex ore Altissimi prodiui*; sic asseclas suos ad diuinissimi oris deducit latibulum, vt in visceribus Dei seruentur à conturbatione hominum, ab vniuerso periculo.

Iosue cap. 7. Tollens itaque Iosue Acham filium Zare, argentúmque, & pallium, & auream regulam, filios quoque, & filias eius, boues, & asinos, & oues, ipsumque tabernaculum, & cunctam supellectilem (& omnis Israël cum eo) adduxerunt eos ad vallem Achor, vbi dixit Iosue: Quia turbasti nos, exturbet te Dominus in die hac. Lapidauitque eum omnis Israël, & cuncta quæ illius erant, igne consumpta sunt. Congregaueruntque super eum aceruum magnum lapidum, &c.

§. XXIII.

Maiorum suorum deuia qui sequitur, pereat necessum est.

Miror, Quod dum ad supplicium ducitur Acham, vocatur filius Zare, ait enim: *Tollensque Iosue Acham filium Zare,* &c. Semel, & bis ante vocatus fuerat filius Charmi, aiebat enim *inuenit Acham filium Charmi, filij Zare de tribu Iuda.* Cur ergo modò, cum ad supplicium ducitur, prætermisso vero patre Charmi, & auo Zabdi, immediatè dicitur filius atauí sui Zare? primus in illa cognatione cæpit manibus deuiare, illas ad inconcessa extendens, de illo enim ait Genes. 38. *In ipsa effusione infantium vnus protulit manum, in qua obstetrix ligauit coccinum dicens, iste egredietur prior. Illo verò retrahente manum egressus est alter,* &c. Ecce tibi infantulus Zare ad inconcessa protendit manum, rapuit tamen coccinum ligatum, & ad se traxit. Quibus vt similiter Acham patrissauit, extendens manum ad inconcessa, aurúmque & coccinum rapiens merito in supplicio filius Zare dicitur, vt ostendatur, quam necesse est perire eos, qui à maioribus suis errores trahunt. Ait Isaias cap. 5. *Væ, qui trahitis iniquitatem in funiculis vanitatis, & quasi vinculum plaustri peccatum.* Genes. 38. Isaias.

Et

Et qui ſunt, qui trahunt iniquitatem, & peccatum in vinculis, longiſque funiculis? Aiebat Dominus
Matt. 23. Matth. 23. *Væ vobis Scribæ, & Phariſæi hypocritæ: quia ædificatis ſepulchra prophetarum, & ornatis monumenta iuſtorum, & dicitis, ſi fuiſſemus in diebus patrum noſtrorum, non eſſemus ſocij eorum in ſanguine prophetarum. Itaque teſtimonio eſtis vobiſmetipſis, quia filij eſtis eorum, qui prophetas occiderunt. Et vos implete menſuram patrum veſtrorum.* Itaque Phariſæi hypocritæ exterius ſeſe alienos ab homicidiis maiorum ſuorum profitebantur honorantes ſepulchra prophetarum, qui ab illis occiſi fuerant. Sed quia hoc fictè faciebant, in multis ſeſe homicidarum filios oſtendebant, ſub eadémque menſura ſcelerum tenebantur. Et quia eorum peccata, non ab illis incipiebant, ſed longo fune ex parentibus, aviſque illa ad ſe trahebant, & deriuabant, inde ad ſupplicium veniebant ineuitabile. Sic Ruper lib. 1. in Iſaiam cap. 20. coniungit
Rupert. Iſaiam, cum Matthæo fatus: Væ, qui trahitis iniquitatem in funiculis! Væ iſtud illi conſonat, quo Dominus ait: Væ vobis, qui ædificatis ſepulchra prophetarum. Et ſubinde: Itaque teſtimonio eſtis vobiſmetipſis, quia filij eſtis eorum, qui prophetas occiderunt. Et vos implete menſuram patrum veſtrorum. *Denique ſic implere menſuram patrum impiorum, vt quia patres prophetas occiderant, filij non degeneres occidant Dominum prophetarum, id ipſum eſt, quod trahere iniquitatem in funiculis vanitatis. Væ vobis, quia trahetis nihilominus longum quoque funiculum pænarū.* Equidem qui quaſi longo fune à maioribus ſuis ad ſe trahunt iniquitatem per imitationem, ſeſe illorum filios oſtendentes in facinoribus, ij proculdubio, & ingens ſupplicium, & certiſſimam pœnam ad ſe etiam trahent. Diſplicet Deo nimis ſi filij parentum peccata velint imitari, & ideo non mirandum, quòd peccatores, & impij filij etiam impiorum ſupplicium non effugiant. Hinc Luc.
Luc. 3. 3. videns Ioannes Phariſæos multos ad baptiſmum pœnitentiæ venientes aiebat ad illos: *Genimina viperarum. Quis oſtendit vobis fugere à ventura ira?* Nouerat venenatis parentibus venenatos filios exiſtere; nouerat totum parentum virus dilapſum fuiſſe ad filios, qui nihilominus etiam ſi moribus, parentibus reſpondebant, ad baptiſmum pœnitentiæ veniebant, quo imminentem effugiant iram. Et hoc mirabatur Ioannes, & quaſi ſtupens quærebat, vnde hoc potuiſſet accidere, quòd filij patriſſantes in ſceleribus, tamen pœnam effugerent?
Chryſoſt. Ait Diu. Chryſoſt. hom. 11. in Matth. Ioannes admiratur, quòd cum tanta illorum fuerint ſcelera, talem fecerint mutationem, vt ad baptiſmum, & pænitentiam ſe conuerterint, & quòd illa, quæ illis impoſſibilia videbantur, licet ſero implere potuerint, quaſi diceret, *Quomodo factum eſt, vt cum illorum eſſetis filij tam nequiter educati ſubitò egeritis pœnitentiam? Vnde vobis tanta conuerſio? Quis voluntates veſtras aſperas mitigauit? Quis vulnera immedicabilia curauit?* Et merito Ioannes miratur, quòd filij adeo impiorum, & ipſi adeo impij pergerent in via ſalutis. De talibus enim illud ſapienter dicit: *Quis vulnera immedicabilia curauit?* Sunt enim vulnera peccatorum ex parentibus tracta pene immedicabilia, vt miraculum ſit, ſi talibus pareat impunitatis via.

* * *

§. XXIV.

Magnoperè exacerbatur pœna, quam non ſolùm pateris, ſed vides moleſtam eſſe tuis.

CVm Achamo duxiſſe dicitur Ioſue ad locum ſupplicij, & oues, & boues, *& filios & filias:* nec facile adducar, vt credam filios, & filias Achami adductos fuiſſe, vt cum reliquis ibi perimerentur, & conſumerentur. Non, inquam, id credam factum in filiis innocentibus Acham, quia id non expreſsè dicitur in textu. In principio enim capitis Deus ſolùm ait: *Quicumque ille in hoc facinore fuerit deprehenſus, comburetur igne cum omni ſubſtantia ſua.* Nihil ibi iubet Dominus de interneccione filiorum; & infra poſt narrata omnia adducta ad locum ſupplicij, nimirum aurum, argentum, palliū, filios, & filias, ſupellectilem omnem, & tabernaculum, ſtatim ſubdit textus: *Lapidauitque eum omnis Iſraël, & cuncta quæ illius erant, igne conſumpta ſunt.* Nulla etiam ibi filiorum mentio fit. Vnde ergo poteſt colligi filios, filiáſque Achami eaſdem cum patre dediſſe pœnas? Res enim inſolita erat, quòd filij paterentur pro patribus peccantibus, imò, & vetita Deuter. 24. Ezech. 18. Ierem. 30. & nunquam alibi à Deo expetita in ſingularum perſonarum ſuppliciis, imò in perditione Core Num. 16. vel miraculosè ſeruantur eius filij. Res ergo adeò inſolita, & adeò dura, & repugnans legibus ordinariis à Deo datis; vt crederetur peracta, deberet eſſe expreſſiſſima in textu, & expreſſiſſimè à Deo mandata, cuius vt nullum expreſſum mandatum inuenio, ſic ægrè adducor, vt credam peractam à Ioſue fuiſſe. Ad tam inſolitæ enim rei, & lege vetitæ perſuaſionem non adeò efficax eſt argumentum, quòd dicatur Ioſue tuliſſe aurum, & argentum, & filios & filias Acham, & oues, & boues in vallem Achor; tulit enim filios, & filias, non vt eos cum patre perimeret, ſed vt dolentibus illis, & lugentibus in conſpectu patris, eius ſupplicium magis acerbaretur. Quis enim neſciat pœnam hominis maximè creſcere, cum vidit illam dilectis ſuis eſſe moleſtam? Sanè Ioan. 19. notabat. *Stabat autem iuxta crucem Ieſu mater eius, & ſoror matris eius Maria Cleophæ, & Maria Magdalene.* Et quæſtionem mouet Cyrillus Alexan. quare inter tam ſæuos dolores filij Dei Euangeliſta meminerit matris iuxta crucem dolentis, & lugentis? Et putat id ad magnum Dominicæ paſſionis pertinuiſſe augmentum, cum videret pœnas ſuas eſſe adeò matri moleſtas. Ait enim ibi: *Non inutiliter ſtantes iuxta crucem matrem, & cæteros dixit, largis ſcilicet lachrymis flentes. Cur autem hæc tenuia memorat, & mulierum mentionem facit? Docere, vt ergo arbitror, voluit, tantam paſſionis Chriſti fuiſſe indignitatem, ac magnitudinem, vt matrem etiam eius mors crucis, & Iudæorū illuſiones commouerint.* Itaque ex matris præſentis lachrymis, & mœrore exprimebatur magnitudo, & atrocitas Dominicæ paſſionis. Quando enim non creſcat dolor patientis ex afflictione, & lachrymis adſtantium ſuorum? Actor. 21. dum multa paſſurus Paulus Ieroſolymam proficiſceretur, ad diſcipulos, qui eum flentes circumdabant, ait: *Quid facitis flentes, & affligentes cor meum?* Qui gaudens pœnas omnes ſubiturus ibat, lachrymas ſuorum adſtantium ſine magna afflictione ſuſtinere non poterat. Validiores ſunt dilectorum lachrymæ ad conteren-

Ioann. 19. (margin, beside "bat. Stabat autem")
Cyr. Alex. (margin, beside "gdalene. Et quæſtionem")
Actor. 21. (margin, beside "ſuorum? Actor. 21.")

dum cor patientis, quàm tormenta, quæ ex illis maximè acerbari solent. Quò adspiciens Chrysost. hom. 45. in Acta sic legebat suprà dicta verba: *Quid facitis flentes, & discerpentes cor meum?* Nullo verbo summum dolorem ex circunstantium lachrymis ortum, magis potuit explicare, quàm vbi cor patientis discerpi notatur. Ne paruam pœnam afflicto augere putas, cum charorum pignorum lachrymas illi applicas. Solet enim sæpè accidere, quòd qui fortiter mortem appetant, lachrymas suorum non ferant. *Chrysost.*

§. XXV.

Mala temporalia ex bonis spiritualibus maximè leuantur.

SEd vera sit sententia asserentium cum Acham patre combustos fuisse filios, & filias, etiam paruulos, & nullius culpæ reos; quæ est communis fere omnium expositorum, & fundatur in eo, quod ait: *Tollens Iosue Acham filium Zare, argentumque, & pallium, & auream regulam, filios quoque, & filias eius,* &c. Potuit equidem Deus etiam immerentes paruulos morti dare, vitaque hac temporali priuare. Nec hoc esset paruulorum malum, quando hac carnali vita priuati obtinerent ex Deo maius aliud bonum spirituale in vitam æternam translati. Sic enim leuat Deus fidelium iustorum pœnam temporalem. Sic 1. Reg 3. prædicit Dominus se domum Heli exterminaturum de terra; ne de eius semine maneat, qui altari deseruiat. Quod & factum est cap. 22. quando de Saulis imperio. *Doeg Idumæus irruit in Sacerdotes, & trucidauit in die illa octoginta quinque viros vestitos ephod lineo. Noue autem ciuitatem Sacerdotum percussit in ore gladij,* &c. Mirabar, quòd sic Deus suum decretum de perdenda domo Heli, permisit impleri in occisione tot Sacerdotum immerentium. Cur sic Domine permittis occidi eos, qui nihil peccarant? Non ne magnus hic rigor est immerentes perdi? Perdunt immerentes temporalia, sed acquirunt spiritualia; sic enim Deus adimplet sententiam latam in immerentes, vt magna spiritus bona lucrentur. Ait Bachiarius epist. ad Ianuarium: *Illa Sacerdotalis familia de Heli cognatione descendens, cui iurauerat Dominus, vt nullus de ipsis ante faciem eius assisteret; eo quòd grauibus peccatis Dominum prouocasset. Nonne omnis illa cognatio pro Dauide, a Saule refertur occisa? Et quid est hoc nisi forma martyrij, vt quos grauis peccati crimen inuoluerat, mors pro Christo illata liberaret. Hæc sunt beatorum voluminum sacra mysteria.* Heli, & filij eius grauiter peccauerunt; qui autem in Noue Sacerdotes fuerant, nullum perpetrarunt malum, sed peccatis maiorum suorum inuoluti ad mortem ferebantur. Sed ad quam mortem? Ad mortẽ in qua perderent vitam? Imò in qua palmã reportarent, & ingentia animæ bona possent lucrari. Solet Deus immerentibus inferre mala, quando hæc in perceptione ingentium bonorum prorsus euanent. Adeò, vt mala hæc à Deo suis illata, non tam mala, quàm ablationes impedimentorum appareant, vt ingentia spiritus bona merantur. Numer. 34. post difficiles eremi peregrinationes peruenit Moyses ad montem, ex quo videbat terram promissam, & ait illi Deus: *Vidisti eam oculis tuis, & non transibis ad illam, mortuusque est Moyses seruus Domini,* &c. Quid est Domine? Hæc est illa

1. Reg. 3.

Bachiar.

Num. 34.

tua notissima amicitia cum Moyse, cum quo facie ad faciem loquebaris? Sic amicum, & fidelem seruum terræ promissionis possessione priuas? Cur sic perdis hominem cupidissimum tui? Ait Petrus Cellensis lib. de Panibus cap. 11. *Omnipotens ergo, & misericors forte idcirco terra morientium negat, quia ad cœlum Moysi animam subleuat Deus, hoc in præsenti ad purum excoquit, quod ad æternitatem veniendi impedimento esse animaduertit.* Hæc est Dei conditio notissima, quòd iustorum ærumnis eorum saluti spirituali prospiciat. Videbuntur forsan multi immerentes, & pij flagellari in carne, & non est flagellum, sed pientissimæ prouidentiæ effectus, qui illis impedimenta aufert, vt ingentia bona spiritualia percipiant. Non igitur curanda est carnalium bonorum amissio, quando in illa bonum spirituale percipitur. Hinc Deus iustissimum Iobum non dubitat Sathanæ manibus permittere, vt eum spoliet; ait enim cap. 1. *Vniuersa, quæ habet in manu tua sunt,* imò vt eum malis conterat, dicens cap. 2. *Ecce in manu tua est,* quo paucis horis perdidit substantiam omnem, filios & filias, & innumeris doloribus fuit afflictus. Et cur hominem iustum tot malis permittit Dominus? Sanè in illa bonorum carnalium perditione, ingentem bonorum spiritualium recipiebat cumulum, præ quibus non censentur illa. Ait Diuus Chrysost. hom. 3. in Iob: *Dixit Iobi diuitias, non quod substantiam laudes, sed quod hac nudatum maiori habeas in celebritate virum: omnibus enim exutus est, atque in Deum pietate vestitus. Tres ei filiæ iuxta carnem fuerunt, tresque ei virtutes iuxta spiritum, quemadmodum inquit Apostolus: Manent tria hæc, fides, spes, charitas. Nudatus est omnibus, & natura conditorem non negauit. Nudatus est omnibus, ipse ouis erat a Deo custodita,* &c. Sic in carnalium bonorum amissione spiritualibus implebatur; ne nos æstimemus, quod carnalia pereant, vbi spiritualia suscipimus.

Petr. Cel.

Iob. 1.

Cap. 2.

Chrysost.

§. XXVI.

Vnius peccatoris societas ingentes turbationes solet parturire.

PErituro Achamo dixit Iosue: *Exturbet te Deus, quia turbasti nos:* vnus enim cum peccasset Acham, ingentem turbationem populo intulit, qua pauebant vel ad vmbras hostiles. Vt qui turbari nolit in periculis fugiat peccatoris cuiusque societatem, & consortium. Ioann. cap. 13. erat Iesus cum omnibus discipulis suis mensæ accumbens, narraréque cœpit multa de regno suo, de morte sua, interea ait: *Cum hæc dixisset Iesus, turbatus est spiritu, & protestatus est, & dixit: Amen, amen dico vobis, quia vnus ex vobis me tradet.* Ecce tibi Iesus meus recolens traditionem suam, & mortem, turbatur spiritu, pauorémque & turbationem suæ carnis insinuat. Et post pauca, post exhibitam bucellam Iudæ, post permissionem exhibitam, qua ad ferale commercium iret, ait textus: *Cum ergo exisset Iudas, dixit Iesus: Nunc clarificatus est filius hominis,* &c. Multáque de sua passione imperturbatus dicit. Cur modò sic imperturbatus loquitur de morte, quasi de clarificatione, & gloria loquitur, qui ante memorans mortem turbabatur? Antea aderat nequissimus Iudas, cuius societas turbationes mille etiam in pectoribus validissimis posset parturire, idque voluit ostendere Christus, *Ioan. 13.*

verum

verum illo abeunte turbatio omnis abit, & serenitas intrat. Ait D. Leo serm. 7. de Pass. *Postquam igitur Iudas persuasus à Diabolo discessit à Christo, seque à corpore Apostolicæ vnitatis abscidit, nullo Dominus pauore turbatus sed de sola redimendorum salute sollicitus, omne temporis spatium, quod à persequentium vacabat incursu, mysticis sermonibus, sacratæque doctrinæ impendit.* Expende illa: *Nullo Dominus pauore turbatus*; quippe in Iudæ consortio turbari voluit ad solam passionis memoriam, vt ostenderet, quàm turbabimur omnes ex consortio maligni in omni periculoso incursu. Nec otiosè notabat illud Ioan. cap. 11. *Iesus ergo videns eam plorantem, & Iudæos, qui venerant cum ea plorantes, fremuit spiritu, & turbauit semetipsum.* Ad conspectum Iudæorum qui erant in peccato plorantium turbat se Iesus; vt ostendat nobis, quàm sit cum impiorum præsentia coniuncta turbatio; & vt illorum consortium fugiamus, nisi velimus ad pericula turbari. Dicitur 1. Reg. 21. *Surrexit itaque Dauid & fugit in die illa à facie Saul.* Mirantibus autem hanc in validissimo Dauide fugam ait Diu. Ambr. lib. de Isaac cap. 3. *Fugiebat Dauid sanctus à facie Saul, non vtique vt terras relinqueret, sed vt immitis, & inobseruantis, & perfidi declinaret contagium. Fugiebat autem adhærens Deo, sicut ipse ait; Adhæsit anima mea post te. Abducebat se, & ableuabat à vitiis sæculi huius.* Sic qui nolit perire à perfidorum consortio se debet elongare. Frequentissimè noctuum est impiorum consortium. Gen. 1. *Creauit Deus cete grandia, & omnem animam viuentem, atque motabilem, quam produxerant aquæ: & vidit Deus quòd esset bonum, & benedixit eis.* Benedixit equidem Deus genitis ex aquis; sed non benedixit genitis ex terra. De quibus ait: Produxit *Deus bestias terræ iuxta species suas, & iumenta, & omne reptile terræ in genere suo. Et vidit Deus, quòd esset bonum.* Nihil hìc de benedictione ponit. Et cur ex aqua genitis benedicit; & non benedicit genitis ex terra? Ait D. Anastas. Sinaita lib. 8. Exam. *Secunda causa propter quam terreni priuati sunt benedictione; quoniam in eis erat serpens Euæ hostis, & contrarius, & futurus erat obnoxius execrationi.* Sic serpentis consortium priuauit terrenum animal benedictione, vt scias quam fugiendum sit impiorum consortium. De quo sæpè aliàs per omnes tomos.

D. Leo. — Ioann. 11. — 1. Reg. 21. — Ambr. — Gen. 1. — Anastas.

CAPVT X.

Hai euertitur.

TEXTVS HISTORIA.

HIs in valle Achor peractis, diuino Iosue confortatus oraculo, in Hai ciuitatem expeditionem parat. Non enim res iam tubis peragenda erat, sed bellica vi, sed astu militari. Quippe Deus reportandam de Haiensibus victoriam promiserat, perdendósque vniuersos cum Rege suo denunciarat, quod vt perficeretur citiùs, & aperta expugnatione, & occultis insidiis vti mandat. Igitur Iosue nocturno silentio quinque millia pugnatorum præmittit, qui in parte occidentali ciuitatis, siue montium flexuris, siue arborum densitate obumbrati occasionem attendant, qua ciuitatem occupent præsidio vacuam. Remanserant cum Iosue viginti quinque millia pugnatorum, è quibus selecto, & instructo agmine post transactas tenebras noctis ipse primus emicuit hostibus clausis. Qui prægustata victoria, vt viderunt Israëlitarum agmina non magna, non se intra muros continent, sed apertis portis, magno impetu, ingentiq; clamore prædam inuadunt. Parum obsistunt inuadentibus Israëlitæ, quin potius terrorem simulantes fugæ se tradunt, vt sic hostes à præsidio ciuitatis auocent. Quis secundò fugientes non persequatur? Nullus qui gladium educeret in vrbe mansit, qui non curreret ad victoriam, quæ certa de fugientibus promittebatur. Interea Iosue Dei monitu scutum in hasta leuat, quo signo præmoniti, qui in insidiis erant, apertam, & facilem aggrediuntur ciuitatem, multasque eius domos incendio tradunt. Quarum cum fumo viso simul Haiensium pugnatorum fortitudo euanuit; in quos iam pene palantes conuersis vultibus irruerunt, qui fugisse credebantur; necnon & qui ciuitatem incenderant concurrentes magnam faciunt miserorum stragem. Occisa sunt duodecim millia ciuium, protendente Iosue scutum in hasta, donec & ciuitas incensa, & spolia asseruata, & vniuersi apparerent transfixi gladio. Nulli pepercit Iosue, nec Regi, ipsi, quem viuum captum suspendio necauit multóque lapidum aggere in ingressu ciuitatis obruit cadauer.

Hostium ruina securi, spoliisque ditati Hebræi haud fuerunt datori victoriæ Deo ingrati. Fecit namque Iosue de lapidibus impolitis altare, in eo victimas pacificas obtulit, & super lapides totum Deuteronomium legis exarauit. Tunc Leuita stans in iugo montis Garicim explicans sigillatim præcepta legis, benedictiones multas obseruatoribus imprecabatur, quibus annuebat multitudo popularis. Rursus stans à monte Hebal, recitatis simili modo præceptis, maledictiones in transgressores iaculabatur, quas omnes vno ore populus confirmabat.

PARS MORALIS CIRCA textus literam.

MAiore sudore comparatur parua ciuitas Hai, quàm Iericho, ne nos contemnamus parua, sed & vi, & arte curemus ea superare, si velimus nobis Deum propitium facere.

Iosue cap. 8. Dixit autem Dominus ad Iosue: Ne timeas, neque formides: tolle tecum omnem multitudinem pugnatorum, & consurgens ascende in oppidum Hai, ecce tradidi in manu tua regem eius, & populum, vrbemque, & terram. Faciesque vrbi Hai, & regi eius, quod fecisti Iericho, & regi illius, prædam verò, & omnia animantia diripietis vobis, pone insidias vrbi post eam.

§. I.

Dei dona multis operibus acquirenda.

QVàm aliter capienda proponitur Hai, ac fuit capta Iericho: ad capiendam Hai omnes mi-

litares ludi mandantur exerceri. In primis, vt omnes bellatores in certamen exeant, ait enim: *Tolle tecum omnem multitudinem pugnatorum, & consurgens ascende in oppidum Hai*; deinde ponendæ insidiæ consuluntur iis verbis: *Pone insidias vrbi post eam.* Igitur certamen obeundum, insidiæ ponendæ erant; non enim vt in Ierichunte factum, sonoris vocibus tubarum, sed strictis gladiis agenda erat res, nec mænia cantu ruitura erant, sed vi, & astu capienda. Et cur quando Ierichuntina mænia diruenda fuerant, soli tubarum cantus petuntur; modò omnia militaria negotia exhibentur in acie dirigenda, in prælio obeundo, in insidiis struendis? In Ierichuntina expeditione nihil dabatur Israëlitis, sed vniuersa vel consumenda erant, vel consecranda Domino. Vbi autem nulla merces dabatur, non miror, quòd nihil petatur laboris. At in expugnatione Hai, omnia spolia vrbis permittuntur bellatoribus, ait enim: *Prædam verò, & omnia animantia diripietis vobis.* Quando autem tot donantur illis bona, iure reposcuntur vniuersi militares labores, dona enim Dei multis laboribus, & operibus comparanda sunt nobis.

Matt. 20. Hinc Matth. 20. discipulis petentibus sedes regni respondit Dominus: *Non est meum dare vobis, sed quibus paratum est à Patre meo.* Haud dubium quin sedes regni paratæ erant à Deo Ioanni, & Iacobo; vt enim certum est, quòd modò sedent cum Iesu in regno cœlorum, sic tunc certum erat, quòd illis erant à Deo sedes paratæ. Cur ergo dicit Iesus: *Non est meum dare vobis, sed quibus paratum est à Patre?* Si dare poterat sedes iis, quibus Pater eas parauerat, & Pater eas parauerat iis duobus Apostolis, cur dicit, *Non est meum dare vobis?* Vobis ait non absolutè, & simpliciter, sed secundùm ea, quæ in præsenti accidebant, quando illi absque vllo labore, & opere expectabant sibi obuentura Dei dona. Sic enim expectantibus meritò negat Iesus dona sua, quæ & illis, & cæteris parata erant à patre post labores, post multa virtutum opera. Ait enim sapienter D.

Basil. Sel. Basil. Sel. orat. 24. *Pater, dum probat, non simpliciter gratificatur, expellat mores nostros, dum donum parat; non leuiter effundit gratiam, sed munus recondit, nec enim patris est, tenerè, gratisque talia largiri.* Sit forte leuium homuncionum simplici amicorum suorum petitioni omnia largiri, penitusque sese in illis effundere. Non sic Deus, sed potens est amare homines, vniuersámque patris, & amici circa illos exercere curam, & nihilominus recondere dona, seruare munera, expectans illorum mores, expectans sudores, & petentium virtutes. Ne ex impotenti teneritudine, sed ex sapienti trutina videatur sua dona largiri. Non equidem leuiter effundit gratiam, sed munus recondit, laborum merita exquirens. Et quando proprio filio Iesu de facto omnia sua pater non nisi post labores, durissimasque passiones exhibuit, quis ab eodem patre gratis, & sine labore dona requirat? Aiebat Petrus 1. epist. 4. *Christo igitur passo in carne, & vos eadem cogitatione armamini*, &c. Post Iesum pas-

Petrus. sum in carne à nobis sic cogitatum, & notum, stulti sumus, si non currimus ad arma, si non descendimus in certamina, si aliquod negotium prætermittimus militare. Et cur post Christum cogitatum in passione debemus currere ad arma, & non magis ad vasa cantici? Ratio ea est euidentissima, quia Christus Dominus laboribus passionis suæ, suóque effuso sanguine comparauit ex Deo vniuersa dona, & auxilia gratiæ hominibus necessaria. Quando ergo tam immenso dolorum, laborúmque pretio, quodlibet Dei donum Christo vendebatur, quis non amens, accederet, & peteret illud sibi gratis, & sine vllo labore dari? A mercatore vendente amicis suis merces multo pretio, quis extraneus eas gratis expectaret? Ab emptore comparante gemmas ingenti pretio exhibito, exhaurita omnium bonorum suorum substantia, stultus erit, qui præsumat eas sibi accipere gratis? Hinc Diu. Leo serm. 16. de Pass. ait: *Ab omnipotenti medico duplex nobis miseris remedium præparatum est,* D. Leo. *cuius aliud est in Sacramento, aliud in exemplo, vt per vnum conferantur diuina, per aliud exigantur humana. Quia sicut Deus iustificationis est author, ita homo deuotionis est debitor. Per hanc ergo salutis nostræ ineffabilem reparationem, nec superbia nobis, nec desidia locus relinquitur, quia nihil habemus, nisi quod accepimus, & iugiter admonemur, ne dona gratiæ Dei negligenter habeamus.* Quid sapientius? Vt per Christi merita dantur nobis diuina, sic per eiusdem exemplum exiguntur à nobis humana; ne putemus sine pretio laborum, & operum mercedem ex Deo comparare. Dona enim Dei, non negligentibus, sed laborantibus dantur.

§. II.

Neque Christum, neque eius regnum habere potes sine labore, & certamine.

TOtum certaminis negotium vult Deus exhiberi in expugnatione Hai dicens: *Tolle tecum omnem multitudinem pugnatorum, & consurgens ascende in oppidum Hai*; insuper monet: *Pone insidias vrbi post eam.* Pertinent equidem ad bellicum apparatum insidiæ, & doli militares. Nec vult Deus, quòd in expugnatione huius vrbis aliquid bellici apparatus prætermittatur. Et quando in Ierichuntina expeditione omnia bellici pulueris prætermissa sunt, cur in hac expeditione non prætermittantur? In hac dicit Dominus: *Ecce tradidi in manu tua regem eius, & populum, vrbemque, & terram.* Nulla in Iericho mentio de Rege, regnóque tradito; hic autem vbi promittitur Rex, regnumque tradendum in Israëlitarum manus, non miror, quòd vniuersi militares labores exquirantur. Crede mihi, demens est, qui putat Regem cœlorum Iesum, regnumque eius sibi in possessionem dandum absque ingenti laborum certamine. Dicebat Iesus Ioan. 14. *Ego sum via, veritas, & vita.* Fatetur se nostram esse vitam, in Ioann. 14. eóque nos viuere posse, quòd eum in nobis habeamus. Ad quem habendum etiam ipse nobis via est. Sed qualis via? Ait Diuus Leo serm. 16. de Passione. *Merito Dominus ipse factus est via,* D. Leo. *quia nisi per Christum non itur ad Christum. Per ipsum autem ad ipsum tendit, qui per semitam patientiæ, & humilitatis eius incedit; in quo planè itinere, nec æstus deest laboris, nec procella formidinis. Ibi sunt insidiæ iniquorum, persequutiones infidelium, minæ potentium, quæ Dominus rex gloriæ ideo omnia infirmitatis nostræ forma percurrit, vt inter præsentis vitæ pericula, non tam optandum sit nobis declinando ista effugere, quàm tolerando superare.* Equidem pro Christo habendo rege gloriæ illa est via ab ipso constituta, quæ plena est sudoribus, plena insidiis, plena certaminum difficultate. Quæ omnia exemplo Iesu non tam fugienda quàm toleranda sunt

sunt ei, qui velit cælestem regem habere, eiusque regno illustrari. Fallitur turpiter qui regnum sperat sine certamine. Ioan 4. ipse Iesus dicebat Paralytico: *Vis sanus esse?* & Matth. 8. dicenti: *Si vis, potes me mundare*, statim respondit: *Volo, mundare*; & sæpe aliàs simplici petitioni concedebat curationes morborum. At Matth. 20. accedit mater filiorum Zebedæi, & ait: *Dic vt duo filij mei sedeant vnus ad dexteram, alius ad sinistram in regno tuo.* Quibus statim ait: *Non est meum dare vobis*, &c. Petentibus aliis munificentissimè dabas postulata; discipulis autem solis negas, quod postulabant? Et cur Domine discipulis tuis, consanguineis tuis negas, quod postulant, cum vel infirmis petentibus sanitatem annuas? Non miror, quòd discipuli repulsam patiantur, quando sine labore sedes regni postulabant; etsi enim Dominus alia concedat petentibus, nullo eorum merito spectato; at quod cœlestis regni est, nulli vnquam datur; nisi priùs legitimè certauerit. Ait Diu. Basil. Sel. orat. 24. *Thronus laborum præmium est, non ambitionis donum gratuitum: ex rectè gestu thronus comparatur; nudam postulationem datio non sequitur. Monstra meritum tuum, & meam intuere potestatem. Si leprosus curationem petit, virtutem exero, volo, mundare; si cæcus luminis orbitatem gemit, secundum fidem vestram fiat vobis. Quòd si thronum verò quis petat, & regiam potestatem quærat, & sedere ad dexteram affectet, tunc quid posset, curiosè despicio; fusum pro pietate sudorem testibus reposco. Si reperero, quod iis condignum sit, tunc est meum dare: vocant enim dantis potestatem accipientis merita.* Dat equidem Deus temporalia multa, vel non petentibus, vel simpliciter petentibus; at regnum cœlorum nulli datur, qui multis sudoribus, illud non meruerit. Nunquam enim coronatur, nisi, qui legitimè certauerit.

Ioan 4.

Matth. 20.

Basil. Sel.

§. III.

In absconsione virtutum consistit triumphus Christianus.

VBi armatam manum educit Dominus aduersus Hai, minimè aperto Marte consulit dimicandum, sed potius ad latentes insidias confugiendum. Ait enim: *Pone insidias vrbi post eam.* Et mirabar, quòd Deus in primo Israëlitarum certamine, quo in terram promissionis ducti à Iosue prœliaturi erant, petat ab eis vt insidiis vtantur. Et cur non magis aperto Marte illos ordinat vincere? Nonne aduersus paruam ciuitatem, paucósque hostes, vt testati fuerant exploratores cap. præcedenti, prævaleret exercitus in aperto campo, qui electus erat, vt totam Chananæorum expugnaret terram? Cur ergo magis ad insidiarum latibula recurrant, pro paruis capiendis hostibus? Deus in iis omnibus principaliter ad sua mysteria attendens, mauult, vt Iosue per insidias aggrediatur bellum, iam inde insinuans, vt à vero Iesu Christianus triumphus per latentes virtutes conficiendus erat. Crede mihi, Iesu filij Dei virtus, & victoriosa militia per virtutum absconsionem maximè præualet. Ait Sap. cap. 18. *Dum quietum silentium tenerent omnia, & nox in suo cursu medium iter haberet, omnipotens sermo tuus descendens à regalibus sedibus durus debellator*, &c. Expende quid cum durissimo omnium debellatore coniungat sacer textus, nimirum abditissimum eius aduentum; ad debellandum mundum veniebat Dei verbum: sed quid latentius, & occultius? Sanè ea erat militaris disciplina nostri regis, ea erat suæ militiæ regula, vt tenebris absconderentur virtutes eius, & maximè laterent. Quò spectans D. Zeno lib. 3. serm. 6. ait: *Etenim Deus Dei filius tempore constituto, dissimulata interim maiestate, ab æterna sede profectus in prædestinatæ Virginis templum sibimet castrametatur; quibus latenter infunditur*, &c. Dum audio sibi sic castrametari Dei verbum, intelligo hunc esse illi modum consuetum sua castra dirigendi, nimirum latenter, quietissimo suarum virtutum, suarumque gloriarum silentio. Sic enim ordinantur à Iesu victricia sua castra, vel sic illi victricia existunt, nimirum si latenter procedat, quidquid gloriæ, quidquid maiestatis, quidquid splendoris, & virtutis est, dissimulans, & operiens. Hæc magna militantium in Christo fortitudo est, si scias latere, si magnalia tua noueris obumbrare, & silentio tegere. De fœlicissimis Magis dicitur Matt. 2. *Intrantes domũ inuenerunt puerum, & Mariam matrem eius, & procidentes adorauerunt eum, & apertis thesauris suis obtulerunt ei munera*, &c. Expende vbi aperiunt thesauros suos, nimirum vbi post confectam viam ad Iesum peruenerunt. Dum in via erant, dum Ierosolymam intrant, dum sunt in Herodis Regia, latentes, & absconditos thesauros habent, quos solùm aperiunt, vbi ad finem viæ peruenerunt. Cur hæc? Sanè ibi ostendebantur iam victrices Christianæ militiæ leges, vt dum in via Christi militamus, debeamus in abscondito virtutes tenere, si velimus hostium discrimina contemnere. Ait ibi Pascas. lib 2. in Matth. *Suis apertis thesauris ei munera obtulisse scriptura testatur. Quo facto, magnum religionis nostræ Sacramentum aperitur, vt fide præuia thesauros nostros in via minimè pandamus, donec transpositi soli Domino deuoti, ex reconditis secretorum cordium thesauris munera offeramus.* Expende illud: *Magnum Religionis nostræ Sacramentum aperitur*, &c. quippe maximè necessaria est hæc ars Christianæ militiæ, qua dum sumus in militari via, dissimulemus, & obumbremus virtutes. Est hic primus Christianæ militiæ gressus. Quò aspiciens Abacuc. cap. 3. ait: *Deus ab austro veniet, & sanctus de monte Pharan. Operuit cælos gloria eius, & laudis eius plena est terra.* Siue vt ex Græco D. Cyril. Alex. *Deus à Thaman veniet, & sanctus de monte Pharan, vmbroso, condenso. Operuit cælos virtus eius.* Quæ verba ipse Cyrill. refert ad filij Dei in mundum ingressum, quo à Bethlehem ortus est. Qui à Bethlehem egressus dicitur esse à monte vmbroso, & condenso, vt iam inde militaria stratagemata ostenderentur, quibus duces in condensis syluarum sese abdunt, vt inde securiùs hostes feriant. Et quæ condensa hæc, & vmbrosa fuerunt Dominicæ natiuitati, nisi humilitas illa; qua omnem diuinitatis maiestatem absconderat sub habitu serui? Ait ibi Ruper. *Semetipsum exinaniuit formam serui accipiens, factus obediens vsque ad mortem, mortem autem Crucis. Quid tam vmbrosum, tam condensum?* Equidem Rex noster debellaturus orbem ad vmbrosa, & condensa humilitatis, & infirmitatis se contulit, ibi obumbrauit, quidquid Dei, quidquid maiestatis, & splendoris erat: quo præualuit aduersus aduersarios vniuersos: Ex quo sapienter Diuus Leo serm. 7. in Epiphan. ait: *Vnde tota christiana sapientiæ disciplina, non in abundantia verbi, non in astutia disputandi, neque in appetitu laudis, & gloriæ, sed in vera, & voluntaria humilitate consistit, quam dominus Iesus* Christus

Sap. 18.

D. Zeno.

Matth. 2.

Pascas.

Cyr. Alex.

Rupert.

D. Leo.

Christus ab vtero matris vsque ad supplicium Crucis pro omni fortitudine elegit, ac docuit. Expende illud: *Pro omni fortitudine*; quasi in eo Dominus totam militiæ suæ fortitudinem, & valentiam constitueret aduersus hostes, vt sciamus sub humilitatis condensis delitescere. Quando enim de virtutibus absconditis non præualet Christianus hostibus vniuersis? Aiebat ipse Abacuc cap. 3. *Cornua in manibus eius, ibi abscondita est fortitudo eius. Ante faciem eius ibit mors, egredietur diabolus ante pedes eius.* Ex quo fortitudinem suam abscondit, obumbrauit sub humilitatis condensis, de morte, & diabolo triumphum egit, & nobis gloriosi triumphi viam ostendit. Dicit enim Diu. Leo serm. 16. de Pass. *Adam primus, & Adam secundus vnum erant carne, non opere, in illo omnes moriuntur, in isto omnes viuificabuntur. Ille per superbia cupiditatem iter fecit ad miseriam, hic per humilitatis fortitudinem viam parauit ad gloriam.* In humili, & abiecta forma, sub qua latent virtutum splendores, fortitudo est, potens nos asserere in gloria triumphatoris.

Abac. 3.

D. Leo.

Iosue cap. 8. Surrexitque Iosue, & omnis exercitus bellatorum cum eo, vt ascenderent in Hai, & electa triginta millia virorum fortium misit nocte. Præcepitque eis: Ponite insidias post ciuitatem, nec longiùs recedatis, eritis omnes parati. Ego autem & reliqua multitudo, quæ mecum est, accedemus ex aduerso contra vrbem. Cúmque exierint contra nos, sicut ante fecimus, fugiemus, & terga vertemus, donec persequentes ab vrbe longiùs protrahantur, putabunt enim nos fugere, sicut priùs, &c.

§. IV.

Præstantissimi viri est non solis agere verbis, sed & operibus.

QVod à Deo accepit præceptum Iosue de insidiis ponendis, sic exequitur, vt partim aliis mandet, partim ipse perficiat. Dicit enim. *Electa triginta millia virorum fortium misit nocte. Præcepitque eis dicens Ponite insidias post ciuitatem, ne longius recedatis:: Ego autem, & reliqua multitudo, quæ mecum est, accedemus ex aduerso contra vrbem. Cúmque exierint contra nos, fugiemus,* &c. Ecce tibi, vt bene notat Serar. quæst. 3. duplices struuntur insidiæ, aliæ in castrorum positu, aliæ in fugæ simulatione, illas mandat Iosue bellatorum plurimis, has per se cum reliquis agit. Hoc est enim optimi proprium viri, ne solis verbis, sed & operibus vtatur, nec detractet per se efficere, quod & aliis mandat. Quò spectans Iob cap. 28. aiebat: *Quando ponebat pluuiis legem, & viam procellis sonantibus,* &c. In Sina posuit Deus leges populo suo in Angelorum dispositione, at pluuiis, procellisve quando posuit legem? Omissa expositione altera mysticè hoc explicat Rupertus lib. 1. de sap. cap. 20. *Legem quippe pluuiis ponere fuit, & viam sonantibus procellis, prædicatoribus indicere, vt viuendo implerent, quod loquendo suadere festinabant, quatenus prædicatio non contempta, quasi procella sonans, expeditiori via curreret. Hanc legem primò*

Iob. 28.

Rupert.

Moysi, & prophetis, deinde Apostolis Deus posuit. Hæc erat lex posita præstantissimis hominibus, optimarum disciplinarum satoribus, ne solis verbis facienda persuaderent, sed magis proprio opere. Ioan. 1. Missi sunt ab Ierosolymis Sacerdotes, & Leuitæ ad Ioannem, vt interrogarent, quisnam esset; quibus ille respondit: *Ego vox clamantis in deserto*, vt quid de se dicere possint ostenderet, se vocem esse fatetur, & non ampliùs addidit. At Matth. 11. discipulis Ioannis venientibus, vt inquirerent de Iesu, quis esset, respondit Iesus: *Euntes renuntiate* Ioanni, quæ audistis, & vidistis. Cæci vident, claudi ambulant, &c. Non solùm se vocem ostendit Dominus, sed & illustrem effectorem operum. Vt non solùm auditu, sed & oculis possint eius æstimare personam. Et cur Ioannis solius vocis exhibet testimonium, Iesus autem & operis, & vocis? Pertinebat equidem ad præstantiam saluatoris nostri; ne solam exhiberet vocem, sed & magis operibus testimonium sui redderet Orbi. Ait Orig tom 6 in Ioan. *Ioannes quidem iis, qui venerant, cum esset confessus, neque negasset, postea illud: Ego vox clamantis in deserto, pronuntiat. Christus autem, vt qui maius quàm Ioannes testimonium haberet, verbis, & factis respondit, cum ait: Euntes, renuntiate Ioanni, quæ vidistis, & audistis. Cæci vident, claudi ambulant,* &c. Vt Ioanne maior erat Iesus, sic non solum vocis, sed & operum testimonium exhibuit, quo efficacius ad suum imperium homines traheret.

Ioan. 1.

Matth. 11.

Orig.

§. V.

Deus efficacissimè hominis humilitate capitur.

VT Hai capiatur, ex Dei præcepto iubet Iosue: *Ponite insidias post ciuitatem*: hoc est, ponite bellatores, qui post ciuitatem lateant. Et cur notanter designat insidias post ciuitatem ponendas? Equidem exprimebatur ibi virtus, quæ non solùm mundum, sed & Deum, & Dei regnum efficacissimè capit, ea enim est humilitas, quæ post tergum abscondit omnia magnalia. Fecerat Pharisæus Domino conuiuium, multaque escarum fercula coram illo ponebat, Luc. 7. Interea mulier peccatrix, *vt cognouit, quòd accumberet Dominus in domo Pharisæi, attulit alabastrum vnguenti, & stans retro secus pedes eius, lachrymis cœpit rigare,* &c. Quando tot Pharysæi fercula coram ponebantur, cur tu mulier obsequia tua post tergum ponis? Cur non magis ob oculos Saluatoris illa statuis? O mulier fortis! O veræ diuinitatis expugnatrix, dum obsequia tua, dum virtutes tuas post tergum abscondis, insidias paras capiendo Deo, qui absque dubio magis capitur absconditis per humilitatem operibus, quàm iis, quæ ob oculos ostentantur. Pulchrè ait Diu. Chrysol. serm. 93. *Videtis, quia ad Pharisæi mensam venit Christus, non vt carnalibus repleretur escis, sed vt in carne negotium cœleste monstraret, neque vt probaret posita humanitus ante se, sed post se gesta diuinitus approbaret.* Equidem non probantur Deo opera, quæ coram exhibentur, & ob oculos ostentantur; illa rapiunt Deum, quæ cum præclara sint, tamen quasi vilia, & inutilia post tergum eius cælantur, obumbrantur. Nota est historia Pharisæi, & Publicani ex Luc. 18. *Pharisæus stans, hæc apud se orabat: Deus gratias ago tibi, quia non sum sicut cæteri hominum:*

Luc 7.

Chrysol.

Luc. 18.

Ieiuno bis in Sabbatho, &c. *Et publicanus à longè stans, nolebat oculos ad cœlum leuare; sed percutiebat pectora sua dicens; Domine propitius esto mihi peccatori.* Ecce tibi duo erant isti: alter coram proponit multa virtutum opera, alter coram proponit multa virtutum opera, alter nil bonum promit, sed nec se coram cælo audet sistere; quid tunc? D. August. Ait Diu. August. lib. de sancta Virginit. cap. 32. *Enumerationi meritorum præfertur confessio peccatorum.* Non equidem, qui ostentat, sed qui merita abscondit sub humili prætextu peccatorum, is ad se trahit Dominum. Hinc Cananæa illa expugnauerat totum castrum Apostolorum, dicunt enim Matth. 15. Matth. 15. *Domine dimitte illam, quia clamat post nos.* Validus sanè clamor est, qui non ostentatur, sed quasi post tergum ponitur. Quò pulsati Apostoli, imò expugnati, ipsi pro ea Deum rogabant. Sed cur cum nihil ab eis mulier peteret, ipsi pro ea Pascas. rogabant? Ait Pascas. *Durum eis visum est, quod ad tam deprecatorias voces longè iam diu nullum responsum daret.* Vbi mulierem videbant suas orationes post tergum ponere, reputabant durissimum, quod non cito obtineret postulata. Quæ enim magis deprecatoria vox est, quàm quæ sic rogat, vt se indignam reputet coram deprecandi? Qui huic resistat, satis durus est.

§. VI.

Bona opera sub humilitate abscondita præsentissima sunt Deo.

DVo Monet Iosue suis militibus, & quòd in insidiis lateant, & quòd non longè absint; ait enim: *Ponite insidias post ciuitatem, nec longius recedatis*, &c. Hæc temporalibus militibus mandantur, qui & latere possunt, & ita longè abesse, vt nihil faciant. Non sic in militia spirituali, in qua eo ipso, quòd quis sub humili respectu latet, seque & sua bona opera abscondit, non potest longè abesse, sed præsentissimus Deo est, vt illum Luc. 7. ad se trahat. Luc. cap. 7. de Centurione seruum paralyticum habente locutus ait: *Et cum audisset de Iesu, misit ad eum seniores Iudæorum, rogans eum, vt veniret, & sanaret seruum eius.* De quo ipso lo- Matth. 8. cutus Matth. cap. 8. ait: *Accessit ad eum Centurio rogans eum, & dicens, Domine, puer meus iacet*, &c. Ecce tibi Lucas ait, quòd Centurio non accesserit ad Iesum, sed ad illum rogatores miserit. Matthæus autem manifestè asserit ipsum Centurionem accessisse, & præsentem per se fuisse. Quomodo ergo si manens domi iuxta Lucam misit rogatores, intelligetur iuxta Matthæum præsentissimus ipse per se Iesus extitisse? Qui nouerit eius humilitatem, quæ merita sua postponebat beneficio Dei, dicens: *Domine non sum dignus, vt intres sub tectum meum*, manifestè colliget illum, etsi longo spatio distaret, non potuisse non esse D. August. Deo præsentissimum. Ait Diuus August. lib. de sancta Virginit. cap. 3. *Fidem Centurionis illius ideo Iesus præcipuè laudauit, nec se inuenisse in Israël dixit tantam fidem, quia ille tam humiliter credidit, vt diceret: Non sum dignus, vt sub tectum meum intres. Vnde nec Matthæus ob aliud eum dixit accessisse ad Dominum, cum apertissimè Lucas insinuet, quòd non ad eum ipse venerit, sed amicos suos miserit, nisi quia fidelissima humilitate magis ipse accessit, quàm illi quos misit.* Quid pulchrius? Licet absens esset, & in loco dissito à Iesu maneret, pro se rogatores miserit, tamen quia humilis, quia merita postponebat beneficio, quia omnia sua abscondebat, contemnebátque obsequia, inde à se missis rogatoribus erat Iesus filio Dei propinquior. Nequit enim non esse Deo præsentissimus, qui sic abscondit merita sua. Vt dicat de Deo Psalm. 37. *Excelsus Dominus, & humilia respicit, & alta à longè cognoscit.* Differentiam ponit Psalm. 37. inter respicere, & à longè cognoscere; quæ enim respiciuntur, quasi propinqua, & præsentia tenentur; quæ à longè cognoscuntur, habent quidem videri, sed minimè habent propinquitatem cum Deo. Illa sunt humilia, quæ in quouis spatij interuallo, sic respiciuntur à Deo, quasi propinqua illi sint, & præsentia; non sic alta, & superba, sed vt oculis pareant, sic longè absunt à Deo. Ex quo dicebat Diu. August. ibi: *Quid sibi ergo præstat superbus, nisi vt à longè videatur? Hoc agis, non vt minùs perfectè videaris, sed vt non sis cum illo, à quo videris. At verò humilis quid sibi præstat? Prope est Dominus iis, qui obtriuerunt cor. Vis vt tibi propinquet Deus? Humilia te.* D. August. Felix qui sub hac humilitatis vmbra se tegit; à Deo separatus, & elongatus non inuenietur.

§. VII.

Quæ in perditionem facta sunt à te, eadem fæliciter in bonum præstas.

SApiens, & prudens consilium fuit illud Iosue dicens. *Sicut ante fecimus, fugiamus, & terga vertamus.* Quæ antea illis fuerat ruinæ causa fuga; modo sumitur, vt inde causa victoriæ, & triumphi veniat. Fæliciter enim ad bonum flectis, quòd in perditionem feceras. Paul. ad Gal. cap 4. Paul. aiebat: *Vbi venit plenitudo temporis, misit Deus filium suum factum ex muliere, factum sub lege, vt eos, qui sub legere erant, redimeret.* Cuius Dei filij aduentum recolens Ioan. cap. 1. ait: *Verbum caro factum est, & habitauit in nobis, & vidimus gloriam eius, gloriam quasi vnigeniti à Patre*, &c. Itaque Pater misit filium suum, imo vt notanter posuit Ioannes, misit Verbum suum, vt homines redimeret. Sed cur humana redemptio tradita est Verbo diuino Dei filio? Cur non magis Pater sibi hoc munus attribuit? Vel cur non ad id tertia Trinitatis persona mittitur? Huius rationem reddit Diuus Athanas. serm. 3. contra Arrianos di- D. Athan. cens: *Quoniam igitur locutus erat in Verbo, Terra es, & in terram abibis, probè, & congruenter per idem illud Verbum, & libertas, & rescissio condemnationis perfecta est.* Proh Dei nostri sapientiam! Quoniam verbo suo perditionem hominum fuerat executus, dum mortis falce ferimur, ad idem Verbum recurrit, vt inde negotietur nostram salutem; docens nos interea, vt quæ exhibuimus in perditionem, & ruinam nostram; eadem si sapimus, in bonum reflectamus, vt inde salutem possimus acquirere. Et ipsum Dei Verbum Saluatoris munus executum ait Isaiæ, cap. 65. *Tota* Isai. 65. *die expandi manus meas ad populum non credentem*, &c. Quibus mysterium crucis explicabatur, vt fert Sanctorum Patrum expositio communis. Sed cum in mysterio crucis multa fuerint notabilia, cur præcipuè memorat Deus expansionem, seu extensionem manuum suarum? In eo ostendebatur reparatoris nostri sapientia, vt ea, quæ perditionem infuderant mundo, sciat conuertere in

mundi salutem. Sanè Adami Euæque extensæ manus ad vetitam arborem perdiderunt omnes eorum filios. Quid tunc? Ecce homo Deus eos reparaturus non aliud cogitat, nec aliud meditatur medium salutis, sed manus expandit seu extendit ad lignum, ita fœliciter, vt omnia afferat in tuto. Ait enim Nazianzen. orat. 1. *Idcirco lignum aduersus lignum, & manus aduersus manum, illæ inquam, fortiter extensæ aduersus incontinenter extensas; illæ clauis confixæ, atque constrictæ aduersus remissam & solutam, illæ orbis fines coniungentes aduersus eam, quæ Adamum è paradiso exturbauit.* Itaque quia lignum, & manus hominis extensæ mortem inuenerunt mundo; & lignum, & manus hominis extensæ sumuntur à reparatore, vt mortem exsibilet, & vitam recuperet. O quanta hæc sapientia, & fœlicitas, quod scias de instrumentis perditionis facere instrumenta salutis. Matth. 2. aiebat Herodes vt Magos seduceret. *Vt ego veniens adorem eum.* Quæ circa D. Leo ser. 1. de Epiph. *Falsum spopondis obsequium. Quam felix foret, si Magorum imitaretur fidem, & conuerteret ad religionem, quod disponebat ad fraudem.* Sic ibi. Felix sanè ille est, qui quæ disponit ad scelera, conuertit ad virtutem. Ionæ cap. 3. *Peruenit verbum ad Regem Niniue: & surrexit de solio, & abiecit vestimentum suum, & indutus est sacco, & sedit in cinere.* Niniue primus rex fuit Nemrob, de quo Gen. 10. *Nemrob robustissimus venator coram Domino.* Tanti ergo venatoris filius vestes abiecit, solium dimisit, & in cinere sedebat, vt placaret Dominum. Et quid in cinere sedens agit? D. Ephræm in Ionam ait: *Filius Nemrob strenui gigantis, à ferarum cæde desistens prauas affectiones vulnerabat, & pro bestijs turpia iugulabat peccata, externisque feris relictis internam perimere studebat improbitatem.* Ecce tibi vt sapiens, quod bestiis malum fecerat, in bonum proprium curat conuertere.

Naziant. / D. Leo. / Ionæ 3. / Gen. 10. / D. Ephr.

Iosue cap. 8. Abiit autem Iosue nocte illa, & stetit in vallis medio. Quod cum vidisset rex Hai, festinauit mane, & egressus est cum omni exercitu ciuitatis, direxitque aciem contra desertum, ignorans, quòd post tergum laterent insidiæ. Iosue verò, & omnis Israël cesserunt loco, simulantes metum, & fugientes per solitudinis viam.

§. VIII.

Non qui hæc ima, sed qui alta sectatur, potest vacare certamine.

VBi Iosue apparuit in medio vallis, statim aduersus illum bella, & certamina instaurantur; ait enim: *Abyt Iosue nocte illa, & stetit in medio vallis. Quod cum vidisset rex Hai festinauit manè, & egressus est cum exercitu*, &c. Hoc tibi homo, velim persuadeas, quòd dum ima vallium mundialium sectaris, ad te hostium rabies, hostium impugnationes trahes. Dauid Psalm. 54. clamabat: *Quis dabit mihi pennas sicut columbæ, & volabo, & requiescam?* Sic ad requiem inueniendam suas requirebat bonus pennas, quibus ab hac mundi valle possit in altum euolare. Ait Ambros. lib. de Fuga sæculi cap. 5. *Scriptum est; Volabo, & requiescam. Vbi enim volatus, ibi quies.* Nulla requies inueniri potest, nisi post perpetes volatus, quibus se homo ab imis istis leuauerit. Multum enim fallitur qui per hæc bona media mundialis vallis, putat hostium pericula, & inquietudines euadere. Sunt equidem bonis istis imis annexa periculosissima certamina, & in quocumque illorum visus fueris, aduersus te acuis hostium rabies. Nemo est, qui nesciat veri Iesu labores, & prælia, dum egit in hac mundi valle descendens à montibus æternis. Imo omnes norunt glorias eius, & victorias ex hostibus reportatas, quando triumphans de tumulo rediuiuus apparuit. Is tantus post resurrectionem apparens discipulis piscantibus Luc. 24. ait: *Habetis hic aliquid, quod manducetur? At illi obtulerunt ei partem piscis assi, & fauum mellis. Et cum manducasset coram eis*, &c. Ecce tibi post resumptam gloriam, post quietem immortalitatis habitam, Iesu noster condescendens discipulis, iterum de mundialis vallis fructibus cibos capit. Quid tunc? Accipite hostem generis humani de hoc differentem apud D. Epiphan. orat. in Ascens. *Cernebam illum mortali corpore indutum, ratusque hominem, & aliud nihil, Iudæos flagitiosè aduersus illum concitaui: clauos cruci affixi, morti denique subegi. At verò videns illum tertia die à mortuis resurrexisse, repente veluti acuta cuspide traiectus in terram decidi. Rursus atque eum ac antea comedere, & bibere cernens aliam denuò crucem illi destinabam.* Quid magis metuendum? Ipsissimus ille triumphator mortis, notissimus ille inferorum vastator, qui paulò ante ingenti dæmonum metu repagula inferni confregerat; cum tantillum suis condescendens de frugibus terræ accepit, iam pene armabat iterum in se dæmones. Vix triumphatorem suum vidit hostis condescendentem suis in cibo, & potu, & iam totum prælium crucis aduersus illum reaccendit. Et credis te in pace posse esse, dum medijs istis mundialis vallis bonis detineris? Heu cæcitas humanæ mentis! Crede mihi homo, dum hæc ima sectaberis, non effugies hostes, non effugies periculosissima bella. Quò spectans Michæas, cap. 2. sic monebat: *Surgite, & ite, quia non habetis hic requiem.* Ambros. lib. de Fug. cap. 5. *Surgite hinc, quia non est vobis hic refrigeratio.* Et D. Cyrill. Alex. ex Græco: *Propinquat montibus æternis. Surge, & ambula, quia non est tibi hac requies.* Equidem dum in condescensu es cum corpore tuo, dum imis his vallibus immoraris, dum montibus æternis non appropinquas, & bella, & pericula te manent.

Psalm. 54. / Ambros. / Luc. 24. / D. Epiph. / Mich. 2. / Cyr. Alex.

§. IX.

Non qui persequitur, sed qui sequitur Iesum, deserti fugit sterilitatem, & penuriam.

DVm contra Iesum Naue existentem in medio vallis egreditur rex Hai, notanter dicitur viam suam direxisse per desertum: Quippe ait: *Direxitque aciem contra desertum.* Cur non magis dixit, direxit aciem contra Iesum existentem in valle? Nonne eò tendebat rex, vt Iesum percuteret, aut fugaret? Cur ergo relicto belli scopo solùm meminit viam, per quam exercitus ambulabat, dicens, direxit aciem contra desertum? Ostendebatur ibi, quid acquirant, qui amant verum Iesum impugnare, hoc enim est proprium impugnatorum Iesu, quòd deserti habeant sterilitatem, & penuriam, quam ille effugit, qui non impugnare,

pugnare, sed Iesum sequi amat. Hinc de fœlici Cant. 8. Christi sponsa clamabant Angeli Cant. 8. *Quæ est ista, quæ ascendit de deserto, delitijs affluens, innixa super dilectum suum?* Mirantur meritò, quòd de deserto ascendat ad delitias; quòd deserti excutiens sterilitates, & penurias, in delitiarum abundantia progressus faciat. Sed quid mirum? Aiunt enim: *Innixa super dilectum suum*, & vbi Iesu inhæret, dimissa deserti penuria, in magna bono- D. Amb. rum abundantia viuit. Ait D. Ambros. de Isaac cap. 5. *Videntes eam filiæ Ierusalem Christo inhærentem, & adhuc ascendentem cum eo dicunt: Quæ est ista, quæ ascendit de deserto? Desertus hic terræ locus, & incultus videtur; mirantes videlicet, quomodo anima, quæ antea inferno derelinquebatur, inhæreat Dei verbo, & ascendat sicut vitis propago in superiora se subrigens, tum præterea bonis odoribus flagret.* Sine Iesu, vel persequens Iesum anima in deserto erat, in terra horroris, & vastæ solitudinis; mundus enim sine Iesu desertus est, & prorsus infrugifer: at postquam meliori consilio, Iesu hæsit, totam abigit deserti sterilitatem, & in multa apparet rerum abundantia. Miser, qui aduersus Iesum ierit, sine illo enim non habebit nisi horro- Matth. 23. ris plenum desertum. Matth. 23. dicebat Iesus ipse. *Ierusalem, quæ occidis prophetas, & lapidas eos, qui ad te missi sunt, quoties volui congregare filios tuos, quemadmodum gallina congregat pullos suos sub alas, & noluisti? Ecce relinquetur vobis domus vestra deserta.* Abegit sanè Ierusalem diuinissimum alitem Iesum; & in desolatissimum desertum deuenit. Orig. Ex quo ait Origen. hom. 26. in Matth. *Ierusalem quæ erat deorsum comminatur Dominus, & nolentibus congregari sub pennis eius dicit: Ecce nunc relinquetur domus vestra deserta. Semper autem eis, qui noluerunt congregari sub pennas ipsius, comminari, & dicere Christus videtur: Ecce nunc relinquetur domus vestra deserta. Non solùm corpus, sed & anima peccantium deserta relinquitur, & sicut in deserto, vulpes faciunt in eis foueas, & serpentes cubationes.* Quisquis à te Christum expellis, nec amas congregari, & viuere sub alis, & vmbra illius, necessum est, vt vastissimum fias desertum, in quo & feræ, Ierem. 12. & venenati serpentes cubent. Accinit Ierem. cap. 12. inquiens: *Reliqui domum meam, dimisi hæreditatem meam; facta est mihi hæreditas mea quasi spelunca hyenæ.* In qua enim Iesus fuit perditus, solum manent loca, quibus habitent feræ. Quo circa ait D. Hier. D. Hieron. ad cap. Matth. 23. *Desertam Iudæorum domum, id est, templum illud, quod fulgebat augustius, oculis comprobamus quia habitatorem Christum perdidit, & occidit hæredem.* Et in quod desertum horroris, & sterilitatis plenum non deueniat, qui Iesum perdidit? Non ergo persequatur, sed amplexetur Iesum, qui tanti deserti desolationem Isaias 3. amat fugere. Isaias cap. 3. proponit summam Ierosolymæ desolationem inquiens: *Erit pro suaui odore fætor, & pro zona funiculus, & pro crispanti crine caluitium, & pro fascia pectorali cilicium. Pulcherrimi quoque viri tui in bello. Et mærebunt, atque lugebunt portæ eius, & desolata in terra sedebit.* Quid post hæc? Immediatè cap. 4. *Et apprehendent septem mulieres virum vnum in die illa, dicentes, Panem nostrum comedemus, & vestimentis nostris operiemur; tantum modo inuocetur nomen tuum super nos.* Sed quando & pulchri, & fortes viri omnes perierant, & deserta, & desolata erat ciuitas, quem virum apprehenderunt mulieres illæ, sub quo suis panibus, vestibusque suis vti liceret? Sanè prudentissimæ istæ non alium quàm Iesum apprehenderunt, per quem solum terribilem illam desolationem effugerunt. Ait Origen. hom. 3. in Isaiam: Orig. *Cum fortes Ierusalem humiliati fuerint, cum luxerint thecæ eorum ornamenta filiarum Sion, cum derelicta fuerit illa sola, cum elisa fuerit ad terram; tunc septem mulieres apprehendent vnum hominem dicentes; Panem nostrum manducabimus. Veruntamen nomen tuum inuocetur super nos. Tunc apprehendent, & verè tenebunt septem mulieres hominem vnum Iesum Christum nostrum.* Et in vno solo Iesu apprehenso possent ingentem illam, & horribilem desolationem effugere.

§. X.

Magnæ, prudentisque mentis est non detrectare abiectionem, quæ proprio muneri adimplendo conducat.

STrenuissimum imperatorem Iosue vides metuentem, & fugientem ad primum hostium impetum. Dicit enim: *Iosue verò, & omnis Israël cesserunt loco simulantes metum, & fugientes*, &c. Ait Iudas Machab. 1. Machab. 9. *Absit istam rem* Mach. 1. *facere, vt fugiamus ab eis; & si appropinquauit tempus nostrum, moriamur in virtute propter fratres nostros, & non inferamus crimen gloriæ nostræ.* Iudas sic cauet fugam, quasi graue crimen, & dedecus intolerabile; Iosue autem fugam amplexatur. An minor quàm Iudas Iosue in fugiendo, & metuendo apparuit? Absit, imò inde Iosue magnus, qui vbi vidit fugam illam, & metum assumptum posse conducere ad expugnandam ciuitatem, & hostes debellandos, & fugere, & metuere non detrectauit. Nihil enim magnæ mentes abiectum refugiunt, quod conducat muneris sui fini confirmando. De summo omnium Imperatore vero Iesu ait Isaias. Isaias. 28. cap. 28. *Vt faciat opus suum, alienum opus eius; vt operetur opus suum peregrinum opus eius ab eo.* Maximus Imperator Iesus nullum à se alienum, & peregrinum opus indecorum duxit, dum conduceret perficiendo muneri suo principali. Quò respiciens Theodotus hom. 2. de Nat. habita, tom. 6. Theod. Concil. Ephes. cap. 10. ait: *Deus enim nihil ignominiosum ducit, quod humanam salutem conciliare natum est.* Erat diuini muneris hominem perditum reparare, ac in salutem asserere; quo factum est, vt nihil ignominiosum ducat, quod ad conciliandam illi salutem conducat. Vt enim faciat opus suum, peregrinum sibi, imò, & verecundum opus non detrectauit subire. Luc. 12. de oppeten- Luc. 12. da morte agens Iesus aiebat: *Baptismo autem habeo baptizari, & quomodo coarctor, vsque dum perficiatur.* Itaque maximè cupiebat diem mortis suæ appropinquare, quo perficeretur humana salus. Vbi autem ad mortis horam peruentum est, clamabat ad patrem Luc. 22. *Transeat à me calix iste.* Luc. 22. Ecce tibi qui antea summa alacritate oppetabat mortem, modò illam refugiebat, & deprecabatur. Cur non magis, & modò impauidus etiam mortem oppetit? Cur maluit & timorem, & fugam ostendere, quòd turpe, & indecorum videretur fortiter belligeranti? Conducebat magis ad mortem oppetendam, quòd metum hunc, & fugam monstraret; aliter enim nollet hostis, ei mortem intentare; ideò minimè detrectat abiectum timoris, & fugæ affectum ostendere, quo melius perficiebatur, quod sanctissimè optabat. Ait D. Atha- D. Athan. nas. orat. in Euang. de Pass. *Itaque Dominus sub*

specie

specie humanæ infirmitatis prouocans aduersarium, hominem quem induerat, suis viribus aduersus inimicum corroborauit. Atque ideo sub tempus mortis anxius esse, & merere capit, & obsecrabat calicem transire, clamabat spiritum quidem promptum esse, carnem autem infirmam, vt aduersarius noster cum eo, quasi cum homine congressurus, vires eius diuinas experiretur. Ecce tibi vt maximus imperator nihil metuentis, nihil infirmi abiecit in se ostendere tempore mortis, vt sic eius consilium de hoste debellando per mortem perficeretur. Magnæ equidem, & sapientis mentis est, nihil sibi alienum, & peregrinum putare, peccato dempto, dum ad hoc conducat, vt opus suum faciat, munus suum expleat.

Iosue 8. At illi vociferantes pariter, & se mutuò cohortantes persecuti sunt eos. Cúmque recessissent à ciuitate, & ne vnus quidem in vrbe Hai, & Bethel remansisset, qui non persequeretur Israel (sicut eruperant aperta oppida relinquentes) dixit Dominus ad Iosue; Leua clypeum, qui in manu tua est, contra vrbem Hai, quoniam tibi tradam eam. Cûmque eleuasset clypeum ex aduerso ciuitatis, insidiæ, quæ latebant, surrexerunt confestim, &c.

§. XI.

Sub signo crucis à Iesu leuato euanescunt pericula.

VBi Timoris, fugæque facies deponenda erat, iubet Deus Iosue alteri, vt ipse clypeum in hasta leuet; ait enim: *Leua clypeum, qui in manu tua est contra vrbem Hai, &c.* Non remanserat in vrbibus vllus, qui non persequeretur Israëlem fugientem: sed dum iubente Deo clypeus in hasta à Iesu leuatur, clarescere cæpit, vt qui sub illo erant signo, triumphare de vniuersis deberent. Felices nos qui sub erecta à Iesu crucis hasta militamus; mirarer, si aduersus nos vlteriùs mala præualeant. Vbi lignum crucis apparuit exaltatum Iesu manibus, vniuersæ elanguerunt incur-
Ioann. 19. siones malæ. Ioan. 19. de Iesu locutus ait: *Baiulans sibi crucem exiuit, &c.* Nunc primùm inter frementes hostes apparuit Iesus noster scutum fidei
Matth. 17. nostræ in hasta crucis leuans. Sed & Matthæus 27. de Simone Cirenæo dicit: *Hunc angariauerunt, vt tolleret crucem eius.* Et quando Simon angariatur ad tollendam crucem, quid necessum fuit, quòd Iesus eam sustolleret? Dum per alias manus crux tollebatur, mala præualebant; tunc solum cessarunt mala, vbi per Iesu manum crux fuit erecta.
D. Athan. Ait D. Athan. orat. de Pass. *Sibi Dominus crucem portauit, eamdemque, & ipse homo tulit: cum igitur contra diabolum trophæum baiulare, principio quidem suam sibi crucem ferebat. Quandiu enim stabat inimicus, tenebant ipsi carnifices lignum, qui vbi lapsus, & direptus esset, tunc trophæum suscepit Dominus, & sibi baiulauit. Siquidem decebat victorem iam triumphantem de diabolo, non alteri concedere, sed sibi suum trophæum gestare.* Equidem simul erat, & præualere hostes, & crucem in manibus Iesu non apparere; vbi autem perditum hostes ibant, & mali incursus cedebant; iam crux à Iesu assumebatur, de cuius manibus habebat, vt perditioni datos hostes ostenderet. Et quando crux cum Iesu apparuit, & vniuersa mala non abeunt? Prouerb. *Prou.* 30.
30. ait: *Tria sunt difficilia mihi, & quartum penitus ignoro. Viam aquilæ in cælo, viam colubri super terram, viam nauis in medio maris, &c.* Et quis neget difficilem esse viam nauis in medio maris? Nec facilior est hæc via nauis in medio mari, si per nauim intelligatur Ecclesia; quæ quidem magnis hinc inde agitatur fluctibus; sed nunquam non de omnibus victrix egreditur. Et vnde nauis hæc sic semper de fluctibus triumphat, & ventis? Ait D. Ambros. lib. de Salomone, cap. 4. *Nauem adæquè Ecclesiam debemus accipere in salo mundi istius constitutam, quæ crebris ventorum flatibus, id est, tentationum plagis, & verberibus fatigatur, quam turbidi fluctus, id est, huius sæculi potestas conatur ad saxa perducere. Quæ etsi vndarum fluctibus, ac procellis sæpe agitatur, tamen nunquam potest sustinere naufragium, quia in arbore eius, id est, in cruce Christus erigitur,* Non præualent sæculi mala aduersus eum, qui sub erecta Christi cruce militat. *D. Ambr.*
Populus Israëlita egrediens de Ægypto à tergo timebat exercitus Pharaonis, qui fugientes persequebatur; à fronte habebat frementes maris fluctus. Quid interea faceret? Exod. 14. sic Dominus monebat Moysem: *Tu autem eleua virgam, & extende manum tuam super mare, & diuide illud,* &c. & vnius virgæ eleuatione cesserunt fluctus Israëlitis, & hostes omnes perierunt in fluctibus. *Exod.* 14.
Ex quo monebat D. Ambros. in Exort. ad Virg. *D. Ambros.*
Versate manibus vestris crucem Domini Iesu, & in vestris eam operibus ableuantes, calcate mundi huius profundum, & pertransite, vt ille sicut equus adhinniens ad libidinem, nullum locum inueniat in vobis, & quicumque voluerit persequens comprehendere vos, demergatur. Sic mali vniuersi incursus demergentur, & euanescent, in conspectu eius, qui sub cruce Iesu viuat. Etenim post diluuium ait Genes. 7. *Gen.* 7.
Remansit solus Noe, & qui cum eo erant in arca, Pereuntibus omnibus sub verbere fluctuum, solus Noe cum suis beneficio ligni arcæ euasit pericula. Vt merito ibi agnoscamus virtutem, & victoriam crucis; cui apto verba D. Basil. Sel. orat. 5. arcæ *Basil Sel.*
dicta: *O arca paradiso firmior! Illic lignum fuit mortis instrumentum, hic lignum salutis fuit gubernaculum. O Noeme hominum progenitor Adamo anteferende! O qui tutior diuinæ bonitatis fideiussor illuxisti! O qui grassantem per genus humanum execrationem sististi!* Vbi lignum lego, quod salutem afferat, & execrationes expuat, virtutem dominicæ crucis statim meditor, cuius in conspectu vniuersa mala euanescunt.

§. XII.

Diuina monita non sunt nimis examinanda, sed ad amussim exequenda.

NOn Possum non mirari candidissimam mentem Iosue erga Deum, in certaminis medio, vbi incitandus erat, vt hostes validè inpeteret, hoc enim audit ex Deo, quòd hastam cum scuto leuet versus Hai, non quòd irruat, non quòd feriat. Et confestim ipse aliis omissis, hoc vnum attendit, vt scutum leuaret, dicit enim: *Cumque eleuasset Clypeum ex aduerso ciuitatis, &c.* Ad quid, ô bone eleuatio clypei pertinet? Non ad commonendos insidiato

ſidiatores, vt bene probat noſter Serarius quæſt.6. nec ad feriendos hoſtes, nec ad excitandos ſocios. Ad hæc enim magis conduceret, quòd tu primus irrueres in hoſtes, eoſque acriter, & fortiter percuteres. Quando ergo magis conducere videbatur, quòd percuteres hoſtes, cur occuparis in ſolo leuando clypeo? Cur pateris hærere in tenenda erecta haſta, cum deberes gladium exerere, & deluſos arte hoſtes conterere? Rem à Deo mandatam ipſe tantùm curat exequi, non examinare: quod vtinam omnes obſeruaremus, vt abſque vana inquiſitione diuina monita exequeremur.

Matth.2. Matth.2.poſtquam Magi diuinum puerum cognouerunt, & adorauerunt; *Reſponſo accepto in ſomnis ne redirent ad Herodem, per aliam viam reuerſi ſunt in regionem ſuam.* Et mirabar, quòd tam facilè perſuaderentur nouam, & incognitam ſibi viam arripere, cum poſſent faciliùs per iam notam in ſita reuertere. Cur non magis obluctantur monenti? Cur non petunt ſibi declarari inconueniens in redeundo ad Herodem? Sed boni monita Dei ſentientes non examinant, ſed ſtatim exequuntur. Ait

D.Thom. D. Thom. in cat.ex Chryſoſt. *Intuere autem Magorum fidem, qualiter non ſcandalizati ſunt in ſe ipſis dicentes: Si magnus eſt puer hic, quæ neceſſitas fugæ eſt, & occultæ receſſionis? Hoc enim eſt veræ fidei non quærere cauſas eorum, quæ verè præcipiuntur, ſed ſuaderi ſolùm ab eis.* Simile faciat, qui errare nolit, & cum accipit monita ex Deo, putet à ſe non curiosè examinanda, ſed perfectiſſimè exequenda.

3.Reg.20. Quò ſpectat illud 3. Reg.20. vbi ſic: *Vir quidam de filijs prophetarum dixit ad ſocium ſuum in ſermone Domini, Percute me; at ille noluit percutere. Cui ait: Quia noluiſti audire vocem Domini, ecce recedes à me, & percutiet te leo. Cúmque paululum receſſiſſet ab eo, inuenit eum leo, atque percuſſit. Sed & alterum inueniens virum, dixit ad eum: Percute me. Qui percuſſit eum & vulnerauit.* Duo acceperunt mandatum de percutiendo propheta, alter non putauit rationi conſentaneum, vt ipſe proximum feriret immerentem. Alter vt mandatum accepit, ſtatim hominem percuſſit, vulnerauitque. Hic liber euaſit, ille à Leone percuſſus periit. Et cur ille periit? Ait D. Chryſoſt orat. 1.aduerſus Iudæos: *Quid*

Chryſoſt. *hoc abſurdius accidere potuit? Qui percuſſit prophetam, euaſit incolumis; qui pepercit, dedit pœnas; nimirũ vt intelligeres in iuſſis diuinis non oportere curioſum eſſe, examinaréque rerũ, quæ percipiuntur naturam, ſed nihil aliud, quàm obtemperare.* Sic plectitur, qui curioſus eſt in examinandis mandatis diuinis, quæ quidem examen à nobis non requirunt; ſed promptam executionem petunt ab his, quibus iniunguntur, & ſufficienter innoteſcunt.

Ioſue cap.8. Viri autem ciuitatis, qui perſequebantur Ioſue, reſpicientes, & videntes fumum vrbis ad cœlum vſque conſcendere, non potuerunt vltra huc, illucque diffugere, præſertim cum hi, qui ſimulauerant fugam, & tendebant ad ſolitudinem contra perſequentes fortiſſimè reſtitiſſent. Videnſque Ioſue & omnis Iſraël, quòd capta eſſet ciuitas, & fumus vrbis aſcenderet, reuerſus percuſſit viros Hai. Siquidem, & illi, qui ceperant, & ſuccenderant ciuitatem, egreſſi ex vrbe contra ſuos, medios hoſtium ferire cœperunt.

§. XIII.

Ad magnum ſpectat reproborum dolorem, quòd videant perire bona ſua.

NOn Solùm facit Deus comburi ciuitatem Hai, ſed & facit, quòd eius ciues, qui longè ab illa ſtabant, imò illam poſt tergum habebant perſequentes Ioſue, incendij eius viderent fumum; ait enim textus: *Viri autem ciuitatis, qui perſequebantur Ioſue, reſpicientes, & videntes fumum vrbis*, &c. Qui iam iam rapiebantur ad ruinam, coacti ſunt videre fumum incendij vrbis, quam dilexerant, pro qua tot ſubibant diſcrimina, quo maiore cum dolore perirent, videntes antea conſumi bona ſua. Sic Apocal. 18. poſt Babylonis incendiũ *Apoc.18.*

explicatum ait: *Et flebunt, & plangent ſe ſuper illam reges terræ, qui cum illa fornicati ſunt, & in delicijs vixerunt, cum viderint fumum incendij eius, longè ſtantes propter timorem tormentorum eius, & dicent; Væ væ ciuitas*, &c. Ecce tibi, vt non ſolùm ciuitas incenditur, ſed & fumus incendij eius datur videndus ciuibus, qui longè aberant. Et cur neceſſum fuit, vt vel abſentes perciperent fumum incenſæ vrbis? Pertinet ſanè hoc, non ad paruum dolorem, nec ad mediocre ſupplicium reproborum quòd videant oculis ſuis comburi bona, pro quibus tam longa certamina ſubiuerant. Ait Rupert. *Rupert.*

ibi: *Quia videlicet in illa hora, cum cœperit hic mundus ſupremo igne conflagrari, miſerum cunctis amatoribus eius dedit ſpectaculum, vbi non ſine magno dolore perire videbunt, quæcumque cum amore nimio poſſederunt.* Equidem hoc pereuntium reproborum doloribus addit ſæpe Dominus, quòd priùs ſibi amata bona perire videant, pro quibus acquirendis, & ſeruandis multa pertulerant. Similiter inducturus diluuium Dominus, quo vniuerſi peccatores perirent, prouidit, vt pluuia verno tempore inciperet, ait enim Geneſ. 7. *Menſe ſecundo,* *Geneſ.7.*

ſeptimo decimo die menſis rupti ſunt omnes fontes, &c. Cur verno tempore inducitur diluuium? Ait pulchrè D.Ambroſius lib.de Noe cap. 14. *Secun-* *D. Amb.*

dum menſem verni eſſe temporis non ambigitur, quando augentur naſcentia, ager parturit, terrarum partum, atque animantum fœtura ſe fundit. Tunc ergo fecit diluuium, quando dolor eorum maior foret; quando in ſua abundantia puniebantur, tunc vltio terribilior. Augetur maximè dolor pereuntium reproborum, cum ſimul ante ſe videant perire ea, quæ amauerant, & pro quibus ſubierant multa. Quò ſpectans Iſaiæ cap.1. ait: *Erit forti-* *Iſaiæ 1.*

tudo veſtra vt fauilla ſtupæ, & opus veſtrum quaſi ſcintilla, & ſuccendetur vtrumque ſimul. Sic auxit acerbitatem ſupplicij ponens in tertio loco, quod ſimul ardebunt fortiſſimi quique impiorum, & ipſorum opera. Ex quo D. Ephræm orat.in Ionam, *D.Epiph.*

Niniuitarum extollit calamitatem inquiens: *Et quis ex ſæuo ſpectaculo animum retineret? Spectabant patres pulchritudinem filiorum ſuorum: & præ magna triſtitia, offundebantur ipſis tenebræ.* Equidem pulcherrimi filij, ſimulque cætera bona euntia ad imminentem ruinam, maximè augebant dolorem, & triſtitiam miſerorum patrum ſtatim etiam periturorum. Auget ſemper pœnam pereuntis, quòd videat perire etiam cariſſima ſibi.

§. XIV.

Maximum reproborum suplicium, quòd in perditione bonorum suorum, non inueniant pœnarum effugium.

NOn ad paruam calamitatis exacerbationem dicit textus de Haientibus ciuibus: *Videntes fumum vrbis ad cælum ascendere, non potuerunt vltra huc, illucque diffugere.* In fumo nouerunt excidium ciuitatis, pro qua pugnarant, pro qua tot discrimina subierant; & summè angebantur, quòd videntes iam ciuitatem amissam, nullum sibi inuenirent à calamitate effugium, cum quærerent illud. Quid hoc miseris reprobis durius? Videbunt bona omnia, pro quibus sudauerant, redigi in fauillas, & volentes calamitatem fugere, nullum habebunt effugium. In Babylonis ruina Apocal. 18. de eius asseclis dicit: *Cum viderint fumum incendij eius longe stantes propter timorem tormentorum eius, & dicent: Væ væ ciuitas,* &c. Sanè & Babylon, & eius asseclæ ad idem pertinebant supplicium; cur ergo dicuntur asseclæ Babylonis, quòd videntes fumum incendij eius longe stabant? Cur non magis dicuntur rapi ab ipso igne? Videntes miseri Babylonis fumum, suarum deliciarum, bonorumque fauillas per voluntatem, & desiderium longè fieri volebant à tanta ruina, sed non inuenientes effugium, cogebantur eadem subire. Sic simul longe stabant per voluntatem, & euanescentibus bonis, in pœna ipsi tenebantur constricti. De quo aiebat D. Ambros. ibi: *Mirum valde est, quod longè stare dicantur, cum in eisdem pœnis ipsi sint demergendi, in quibus & cæteri reprobi, qui per Babylonem designantur. Stabunt igitur longè mente, & voluntate, non corpore, horrentes scelera sua, quibus æternaliter cruciabuntur.* Heu misera, & horribilis impiorum conditio! Erit, cum videant mundialia delicias, & diuitias euanescere in fumum; & tunc horrentes scelera sua, quæ perpetrarunt propter illa, desiderio, & voluntate longissimè stabunt ab illis quærentes locum effugij, sed simul sese iam pœnis videbunt addictos. Euanescet deliciarum materies; euanescent voluntates ipsæ habendi illas, sed pœna ineuitabilis comitabitur miseros. Do exemplum in rebelli Absalom, de quo ait text. 2. Reg. 18. *Accidit autem, vt occurreret Absalom seruis Dauid sedens mulo: cumque ingressus fuisset mulus subter condensam quercum, & magnam, adhæsit caput eius quercui; & illo suspenso inter cælum, & terram, mulus, cui insederat, pertransiuit.* Ecce tibi, religatus ad arborem, videbat mulum, cui insederat, transeuntem; & dum mulus coram eo transiret, & penitus aufugeret, ipse manebat in pœna. Ex quo Hugo Victor de Claustro animæ, cap. 15. ait: *Mulus autem cui insederat, pertransiuit, sed ipse quercui suspensus inhæsit, quia luxuria, & dolus, cui semper studuerat, perijt, sed pœna peccati mansit.* Omnia tibi euanescent, omnia è manibus oculisque effugient, etiam illa pro quibus multum laboraueras, sola pœna te comitabitur quam minimè effugies.

Apoc. 18.

D. Ambros.

2. Reg. 18.

Victor.

§. XV.

Iesu infirmitas validissima super vniuersas potestates mundi.

EXpende maximè illud textus: *Præsertim cum qui simulauerant fugam, & tendebant ad solitudinem contra persequentes fortissimè restitissent.* Fugiebat Iosue quasi infirmus, quasi meticulosus; at dum ardebat ciuitas, à fuga conuersus fortissimè resistebat persecutoribus suis. Compone modò illa duo, quòd fugeret, & quòd fortissimè resisteret; in fuga enim apparebat infirmitas, in resistentia ostendebatur maxima fortitudo: vt iam inde præmonstraretur veri Iesu œconomia, cuius vel infirmitas fortissima fuit super omnes potestates mundi. Luc. 2. *Exijt edictum à Cæsare Augusto, vt describeretur vniuersus orbis.*: cuius edicti occasione venit Maria Bethlehem, vt profiteretur ibi in Dauidis familia. Quid tunc? *Factum est autem, cum essent ibi, impleti sunt dies, vt pareret. Et peperit filium suum primogenitum, & pannis eum inuoluit, & reclinauit eum in præsepio.* Erat hic puerulus à Maria natus lapis ille Danielis, qui scissus sine manibus imperia mundi erat subiecturus. Et quando lapis hic diuinissimus scinditur à Virgineo vtero, sic pauper, sic abiectus apparet, & infirmus, vt in præsepio reclinetur: quo tempore Romana monarchia adeò creuerat, vt in vniuerso orbe leges tulerit. Et cur quando congrediendum est Iesu, cum Imperio Romano, hoc adeò potens proponitur, vt in vniuersum extendat suum dominium, Iesus autem adeò abiectus ostenditur, & infirmus ostenditur, vt in præsepio reclinet eum mater sua? Cur non magis apparet potens vt potentissima imperia comminuat? Et quando infirmus, & fugitiuus apparere volebat, cur expectauit apparere eo tempore, quo fortius Romanorum Imperium dominabatur mundo? Pertinebat sanè ad clariorem diuinitatis demonstrationem eo tempore infirmum apparere, cuius vel infirmitas sufficeret, vt totam valentiam orbis conteretet. Ait Hugo Victorin lib. 4. de Vanit. mundi: *Expectauit donec mundus totus in vnum vires suas conflasset imperium: & Roma victrix super regna omnia superbo fastu caput extulisset. Tunc ergo dominante superbia humilis venit, vt de sua humilitate celsitudinem mundi sterneret, manifestè demonstrans quantus in sua maiestate foret, qui in nostra infirmitate positus vniuersa subiecit.* Non opus erat Dei, quòd aperto Marte, sub clara omnipotentiæ virtute cum mundiali imperio confligeret. Quid, quod subderetur mundus valentiæ diuinæ? Dissimulauit itaque diuinitatis fortitudinem, humanam infirmitatem assumpsit, vt timeret, vt fugeret, & hæc infirma Dei valuerunt conterere, & subigere imperia mundi. Sic de eodem ad mortem ducto dicit D. Leo serm. 17. de Pass. *Contriuit se ab impijs crucifixi potestas, vt dispositione vteretur occulta, vti noluit virtute manifesta.* Itaque & potestas, & fortitudo in Christo sese occultarunt, præmissa carnis infirmitate, vt quæ sufficeret ad orbem subigendum. Vt dicat ipse D. Leo sermone 18. de Pass. *Tenuit itaque dispositia mansuetudo patientiam, & cohibita famulantium sibi angelicarum virtute legionum, hausit calicem doloris, & mortis, totúmque supplicium transtulit in triumphum, victi sunt errores, subacta sunt potestates, accepit nouum mundus exordium.* Quid mirabilius? Vbi nobilis dux exercitus cœlestis manum cohibebat,

Luc. 2.

Victor.

D. Leo.

Idem.

cohibebat, ne in vindictam prodiret, sed passionis infirmitatem subibat, de potestatibus, de erroribus triumphabat, & mundo. Proh infinitam Dei virtutem! Cuius infirmitas sic valet subigere vniuersas creaturas.

Iosue cap. 8. Regem quoque vrbis Hai apprehenderunt viuentem, & obtulerunt Iosue::: Qui succendit vrbem, & fecit eam tumulum sempiternum: regem quoque eius suspendit in patibulo vsque ad vesperam, & solis occasum. Praecepítque Iosue, & deposuerunt cadauer eius de cruce, proieceruntque in ipso introitu ciuitatis, congesto super eum magno aceruo lapidum qui permanet vsque in præsentem diem, &c.

§. XVI.

Vbi Iesus est, nihil aliud suspiciendum; colendúmve.

SOlent Reges etiam captiui suspici, & coli ab ipsis hostibus: in præsenti autem Rex Hai capitur, & offertur humanissimo duci Iosue, qui illum statim suspendi mandat. Ait enim: *Regem quoque Hai apprehenderunt viuentem, & obtulerunt Iosue. Qui succendit vrbem: regem quoque eius suspendit in patibulo,* &c. Et cur optimus, & mitissimus, humanissimúsque dux non magis suspexit regem ad miseriam captiuitatis redactum? Quis non barbarus, non magis afficeretur ad sic deiectam regiam maiestatem? Non barbarus, non crudelis, sed humanus, & valde comes erat Iosue; sed vt Dei spiritu agebatur, vt diuinissimi Iesu genium repræsentaret, sic non patitur præter se suspici, & coli aliud, à cordibus humanis. Vbi enim Iesus diuinissimus adest, piaculum erit, si in nostris oculis vniuersi alij splendores non intereant, & euaneant. Et quis in oculis hominum regnet, vbi Iesus adest? Actor. 1. Apostolorum oculi sequentes Iesum ascendentem, post quam ille intra cœlum fuit clausus, remanserunt adhuc ad cœlum leuati. Quid tunc? *Ecce duo viri astiterunt iuxta illos in vestibus albis, qui & dixerunt: Viri Galilæi, quid statis aspicientes in cœlum?* Sic Angeli Apostolorũ oculos non patiuntur in cœlum leuari. Cur boni non aspiciant Apostoli cœlum, cur non supernos illos splendores intueantur? Equidem quorum præ oculis Iesus fuerat, & in corde remãserat; non miror, quòd nullus alius splendor, nec cœlum ipsum suspici permittatur. Ait D. Epiphan. orat. de Ascens. *Quid cœlum oculis defixis intuemini? Eum potius qui cœlum condidit mentis vestræ luminibus vsurpate, hymnisque & laudibus assumpti magnitudinem extollite, atque stupendam illius clementiam, animique demissionem summi miraculi loco ducite. Quandoquidem is ille est, qui hominem terrenum sibi consocians, consociatúmque inter cœli ciues adscripsit, cœlorúmque incolam constituit.* Merito habentes Iesum, quem respiciant, arceantur à conspectu, & æstimatione rerum aliarum, quamtumuis spectabiles, & splendentes appareant. In Iesu omnia habemus affluenter, cur patiamur, vel cœlum in oculis nostris regnare? Cant. 3. *En lectulum Salomonis, Septuaginta ambiunt.* Et mirabar, quàm simpliciter lectulus Salomonis proponatur, nullo eius explicato ornatu. De throno Salomonis multa dicuntur. 3. Reg. 10. & de ferculo in præsenti etiam multa narrantur; vt columnas argenteas habeat, vt reclinatorium aureũ, vt ascensum purpureum. In lectulo nullus explicatur ornatus. Et cur? Ait Gillib. Abb. serm. 16. in Cant. *Quid tamen est, quod de ipso lectuli nobis apparatu nil dicit? Et thronum lego Salomonis, & ferculum: sed vtrumque ambitioso structum apparatu, & sicut regias decet delitias. Nunquid lectulum intelligimus neglectum? Absit, sed sufficiebat, vt lectulum diceret, qui sponsa loquebatur. Illa enim nihil in lectulo diligit, nisi quod lectulus est: & quod in eo copia sit suum amplectendi Salomonem.* Sanè quæ anima verè sponsa est Christi, nihil aliud amat videre, nec audire nisi Christum. Vbi Christum potest habere; cæterorum nec mentionem sibi sustinet fieri. De Iesu manu habet homo, quidquid pro hac, & pro æterna vita sibi putauerit optimũ, cur ergo miretur, suspiciatque aliud? Ideo monebat ipse Iesus Luc. 9. *Siquis vult venire post me, abneget semetipsum, & tollat crucem suam, & sequatur me.* Vt quid necessum est tolli crucem ad Iesu sequelam? Vt creata omnia in oculis nostris regnantia suspendantur ibi, solusque Iesus à nobis suspiciatur. Quæ verba explanans Diu. Ambr. lib. de Fuga sæcul. cap. 2. ait: *Venit plenitudo, reliquiæ cessabunt, Christus enim omnes vocat. Omnibus patet, vt omnes sequantur, omnibus regnum propositum, & vita æterna. Ergo cui Deus portio est, nihil debet curare nisi Deum, ne alterius impediatur necessitatis munere.* Quidquid Deus non est, cruce sustollendus est tibi, si Iesum fructuosè sequi velis. Quidquid enim aliis suspiciendis impendis, potiùs ad damnum, quàm ad lucrum pertinet. Matth. 20. Paterfamilias egrediens conducere operarios aiebat: *Quid statis tota die otiosi? Dicunt ei: Quia nemo nos conduxit.* Quos homines otiosos inuenit, putarim esse, qui vanitatibus sæculi operam impendunt, qui à suis maioribus deducuntur, vt purpuras, & splendentes dignitates spectent. Quippe ait Hugo Victor. lib. de Claustro animæ cap. 14. *Tota die otiosi stant, qui omni tempore vitæ suæ cessantes à bono opere in foro vanæ gloriæ torpentes perseuerant. Audiant tamen prælati causam otij; Nemo, inquiunt, nos conduxit. Non episcopi, non presbyteri populum, non Abbates, non Priores conuentuum. Quo enim conducerent? Ad quærendum forsitam honorem, non ad laborem; ad curiam, non ad vineam.* Otiosos sanè faciunt Prælati subditos, quando illos sic ducunt, & conducunt, vt honoribus acquirendis inhient, vt Regias anxiè spectent. Qui autem boni Prælati sunt, non honorem, sed laborem, non Regiam, sed vineam, non mundum, sed Christum suspiciendum proponunt, & colendum.

Actor. 1. D. Epiph. Cant. 3. Gill. Abb. D. Amb. Matt. 20. Victor.

§. XVII.

Ambitiosorum casus nemini miserandus accidit.

REtulimus supra Ierícho excidium, in quo vniuersi illius ciuitatis habitatores extincti sunt, nihil tamen ibi Regi factum legitur singulare; cum autem huc peruenio, video Regem Hai suspendio extinctum, ingentique ludibrio depositum à cruce cadauer, & proiectum ad portam ciuitatis. Ait enim; *& deposuerunt cadauer eius de cruce, proieceruntque in ipso introitu ciuitatis, congesto super*

super eum magno aceruo lapidum. Sic & mortuus, & viuus ludibrio est rex Hai, & non rex Iericho. Sed cur non magis miserescit Iosue istius regis? Impius erat Iehu, qui tamen post præcipitatam
4. Reg. 19. Iezabel ait 4 Reg. 9. *Seplite eam, quia filia regis est:* Sic vel impius dux rationem habuit regij sanguinis in exosissima sibi fœmina, vt saltem illi honorem sepulturæ mandaret. Cur ergo Iosue in Rege Hai nullam rationem habuit regis, sed eum, & infami supplicio sustulit, & ludibrio exposuit, & proiici mandauit ad portam ciuitatis, ibique aceruo lapidum operiri? Hic rex prima victoriola, quam de Israëlitis reportauerat cap. 7. insolentior factus, maximè eleuabatur, & præsumebat similiter de reliquis omnibus triumphare, ipsique Iosue, ac Deo ipsi insultabat. Ex quo non miror, quòd casus eius nemini accidat miserandus, sed magis ludibrio habeatur. Sic enim ambitiosorum, superborúmque casus apud omnes non tam miserationem, quàm ludibrium habent. Quò spectans
Nazianz. Diu. Nazian. orat. 14. ait: *Deficit enim anima mea propter eos, qui trucidantur: quos quidem non gladius, aut fames, sed gloria, & imperij amor sauciauit, ita vt qui cadunt non miserationem magis, quàm odium sui excitent.* Heu sors ambitiosorum execranda! Nullus latro, nullus sacrilegus in casu suo, in supplicio suo non facit miserationem spectantibus. Solus superbæ ambitionis reus, qui gloriæ amore eleuatur, cum cadit, non miserationem, sed
Isai. 14. odium excitat, imo & plausus. Ait Isaias cap. 14. *Contriuit Dominus baculum impiorum, virgam dominantium, cadentem populos in indignatione, plaga insanabili, subiicientem in furore gentes, persequentem crudeliter. Conquieuit, & siluit omnis terra, gauisa est, & exultauit: abietes quoque lætatæ sunt,* Ecce tibi in contritione virgæ dominantis, seseque super omnes efferentis, & terra, & montes, & syluæ festum agunt, tantum ab est, vt doleant miserandum casum; quin in lætitiam, & gaudia abeunt,
Psalm. 51. & plausus. Quò spectat Psal. 51. *Propterea Deus destruet te in finem, euellet te, & emigrabit de tabernaculo tuo, & radicem tuam de terra viuentium. Videbunt iusti, & timebunt, & super eum ridebunt: & dicent: Ecce homo, qui non posuit Deum adiutorem suum. Sed sperauit in multitudine diuitiarum, & præualuit in vanitate sua.* Expende illud, *& super eum ridebunt*; quando enim calamitas vel latronum miserationem videntium trahit; calamitas eorum, qui præualent in vanitate, & mirum in modum se extollunt, risum & sibilorum materiam facit. Quod similiter accidit superbissimæ
Ezec. 27. Tyro, de qua Ezech. 27. ait: *Nunc contrita es à mari, in profundis aquarum, opes tuæ, & omnis multitudo tua, quæ erant in medio tui, ceciderunt. Vniuersi habitatores insularum, obstupuerunt super te: & reges earum omnes tempestate perculsi mutauerunt vultus. Negotiatores populorum sibilauerunt super te.* Sic superborum, ambitiosorúmque ruina nusquam compassionem generat, sed magis trahit risum, & sibila.

Iosue cap. 8. Tunc ædificauit Iosue altare Domino Deo Israël in monte Hebal, sicut præceperat Moyses filiis Israël, & scriptum est in volumine legis Moysi: Altare verò de lapidibus impolitis, quos ferrum non tetigit, & obtulit super eo holocausta Domino, immolauitque pacificas victimas. Et scripsit super lapides Deuteronomium legis, &c.

§. XVIII.

Gratus diuinis beneficiis semel acceptis, illa maximè in posterum confirmat.

IN principio bellorum erat Iosue, duas tantùm expugnauerat vrbes, restabant multæ aliæ bello capiendæ, & iam dicitur obtulisse hostias pacificas. Ait enim: *Tunc ædificauit Iosue altare Domino::: & obtulit super eo holocausta, immolauitque pacificas victimas* Et cur pacem meminit, cum adhuc in initio esset belli? In procinctu est aduersus imminentes hostes, cur iam quasi de pace comparata victimas offert? Qui primis acceptis à Deo beneficiis in expugnatione duarum vrbium, sic gratus extat, vt altare ædificet Deo, eiusque laudes prædicet, meritò in posterum pacem, & victoriam sibi iam confirmatam præsentit. Qui enim hostis valeat aduersus hominem gratum Deo? Mihi crede, vniuersa mala illi cedent. Sic Dan. 3. vbi Dan. 3.
pueri Hæbræi renuentes adorare statuam auream in caminum missi sunt, descendit Angelus Domini, *& fecit medium fornacem quasi ventum roris flantem, & non tetigit eos omnino ignis, neque contristauit, nec quicquam molestiæ intulit. Tunc hi tres quasi vno ore laudabant, & glorificabant, & benedicebant Deum in fornace dicentes,* &c. Adhuc erant in fornace, septi vndique flammis, & iam conuertuntur ad laudes Dei, & ad faciendas gratias de flammis superatis. Cur non magis expectant, vt ex fornace extrahantur, vt penitus sint extra flammas ad hoc, vt pro beneficio gratias agant? Sanè vbi primum senserunt beneficium in refrigeratis flammis, non differunt ostensionem grati animi, sed statim se conuertunt ad Dei laudes, quo sic se gerunt securos, quasi iam prorsus essent extinctæ flammæ. Vt meritò dicat D. Cyril. Alex. homil. habita tom. 6. Conc. Ephes. cap. 12. *Cum* Alex. Cyril.
autem adolescentuli illi cœlestis auxilij præsentiam animaduertissent, in ignis camino psallebant, diuinisque laudibus flammarum æstum sedabant. Vbi præsentissimum Dei auxilium in primo ingressu senserunt, statim in Dei laudes sese excitarunt; quo totum in posterum flammarum impetum sedarunt, adeò vt mediis illis, sic securi, & læti essent, quasi iam illas superassent. Obstruitur sanè malorum aditus, cum primum apparet animus diuinis beneficiis gratus, qui eis siue in victimis, siue in voce laudis rependat gratias. Inuenio in Exodo mare apertum populo Israëlitæ, vt illum incolumem duceret, sed quod simul clauditur, vt obruat Ægyptios persequentes Israëlem. Quod vbi peractum est, ait textus, cap 15. *Tunc cecinit Moyses, & filij Israel carmen hoc Domino*; & rursus addit: *Sumpsit ergo Maria prophetissa soror Aaron tympanum in manu sua*, &c. Sic Moyses cum viris, Maria cum fœminis, hymnis, & canticis sacrificia laudis Deo reddunt propter victoriam partam. Et quid inde? Ait Diu. Zeno lib. 2. serm 14. de Exo- D. Zeno.
do: *Iter Israelis barbaris vehementer vrgentibus, nec eques potest sequi, nec nauis.. Maria cum mulieribus tympanum quatit, hymnus canitur, Dei populus liberatur, resolutisque vndis via cum persecutore deletur.* Expende hæc vltima nimirum; *Via cum persecutore deletur*; vbi enim sic grati inueniuntur Israëlitæ celebrantes acceptum beneficium in ipso

ipso littore maris, non solùm persecutor obruitur, sed & via prorsus occluditur, ne ad illos accedat aliquod malum. Nullo citius tibi Deum benefactorem obstringes, confirmabis, vt viam obstruat malis, vt fauores, & auxilia æternet, quàm si vel ad primum fauorem, non differas illi referre gratias. Adeo, vt Dei non continuantis beneficium experientia pene euidens indicium sit ingratitudinis humanæ. Exod. 33. aiebat dominus: *Mittam præcursorem tuum Angelum vt eiciam Chananæum: Non enim ascendam tecum*, &c. Dux fuerat Dominus populi vsque tunc: at modò se subtrahit à ducatu, præmittit tamen Angelum suum, qui ducat eos, parétque illis triumphos, & victorias de Chananæis. Sed cur Dominus ducatum populi sui, quem ab initio sibi assumpserat, eum modò Angelo concedit? Cur maluit, vt Angelus conficeret ducatum, quem ipse inceptauerat? Concessit populi ducatum Angelo, vt in introductione noui ducis, ostenderetur populus primo ingratus. Nullo enim clarius ostendebatur populus ingratissimus Deo sibi præsenti extitisse, quàm in eo, quòd Deus à beneficio sui ducatus cessauit. Ait Diu. Zeno lib. 2. serm. 11. de Exod. *Angelus præuius tua castra præmonuit, vt etiam præsenti Deo probareris ingratus*. Duraret equidem Deus in præsentissimo auxilio ducatus sui, si populus gratus esset in beneficio tanto; at populi ingratitudo interrupit beneficia diuina, & perdens Deum ductorem, accepit Angelum. Vt discant, qui voluerint, sibi beneficia diuina æternare, vt debeant esse Deo in primis grati.

Exod. 33. | Zeno.

§. XIX.

Iesus in humilitate, & abiectione, non in mundiali, & peritura gloria conspicetur.

ALtare erigit Iosue Domino de lapidibus impolitis, ait enim text. *Altare vero de lapidibus impolitis*, &c. In quo & Carthus. & Orig. totam Iesu agnoscunt œconomiam, qui in impolitis, & rudibus, hoc est, in abiectis, & humilibus conspicitur, non in gloriis mundialibus, & caducis. Aiebat Paul. 2. ad Cor. 3. *Ministratio mortis literis efformata in lapidibus, fuit in gloria, ita vt non possent intendere filij Israel in faciem Moysi propter gloriam vultus eius*, &c. Itaque gloria euacuanda vultus Moysi arcebat Israëlitas, ne possent eius videre faciem. Et cur Deus eam gloriam contulit faciei Moysi, propter quam non possent Israëlitæ eius videre, & agnoscere faciem? Ostendebatur enim ibi causa ob quam non esset agnoscendus Iesus ab illis, nimirum ob gloriam temporalem, quam ipsi spectarent. Ait enim D. Aug lib. 2. contra Aduersarios legis: *Quod autem dictum est de Moyse, quod non poterant intendere filij Israël in faciem eius propter gloriam vultus eius, signum erat, quia in lege Christum intellecturi non erant.* Sanè hæc gloria futilis, & transitoria mundi in causa est, quòd Christus non videatur, nec agnoscatur, qui conspicuus est in abiectione, & humilitate. Qui ad honorum mundialium splendores, & glorias volunt attendere, non mirum est, quòd Iesum non conspiciant, qui in impolitis, & abiectis, & vilibus clariùs manifestat diuinitatem suam. Aiebat Zachar. cap. 3. *Ostendit mihi Dominus Iesum Sacerdotem magnum stantem coram Angelo Domini, & Satan stabat a dextris eius, vt aduersaretur ei*::: *Et Iesus erat indutus vestibus sordidis.* Hæc Zacharias ibi, de Iesu Sacerdote magno; & quidem Sacerdoti magni erat indui splendidissimis vestibus, fulgere in diademate aureo. Cur modò ostenditur Sacerdos magnus indutus sordidis? Erat hic Sacerdos magnus Iesus meus, qui non in auro, non in gloria, sed in sordidis & vilibus magis apparet expugnaturus diabolum. Hinc Angeli, vt possit hic Iesus inueniri, & cognosci, sic dicunt pastoribus Luc. 2. *Hoc vobis signum, inuenietis infantem pannis inuolutum.* Quid est hoc signum ad inueniendum mundi reparatorem? Pulchrè ait D. Bern serm. 4. in Nat. *In signum positi sunt panni tui Domine Iesu. Agnosco certè, agnosco Iesum magnum Sacerdotem, sordidis opertum vestibus, dum altercaretur cum diabolo.* Dum militandum est, non inuenitur Iesus, nec agnoscitur magnus ille Sacerdos secundùm ordinem Melchisedech nisi in sordibus, & vilibus, & abiectis. Qui non splendidum, sed impolitum, & pannosum aspicit, is facilè agnoscet Sacerdotem magnum Iesum, qui triumphet de diabolo. Vt dicat Diu. Aug serm. 9. de Nat. *Multi quidem contempserunt humilem Christum, & non peruenerunt vsque ad altitudinem Christi. Qui autem adorauerunt humilem, inuenerunt excelsum.* Sic Iesus ab abiectione, & humilitate claret. De quo multa diximus, 1. tomo in Euang.

2. Cor. 3. | D. August. | Zachar. | Luc. 2. | D. Bern. | D. August.

§. XX.

Iesus à mitibus, & pacificis inuenitur.

NEc non & notanda est illa alia circunstantia, quam requirit Iosue in altari suo nimirum: *Altare vero de lapidibus impolitis, quos ferrum non tetigit*: vt enim Iesus amat mites & pacificos, sic respuit ferreos, nihilque meditantes nisi bellum, & mortem inferre. Quis ignoret ferratum illud Iudæorum agmen, quod venerat, vt Iesum comprehenderet? Tamen illis obuiam factus Iesus Ioan. 18. ait illis: *Quem quæritis?* Nec vllus in tota ferrata illa manu inuentus est, qui agnosceret interrogantem illum esse, quem quærebant. Et vnde accidit tanta cæcitas, quod notissimum, & cantatissimum virum præ oculis habitum non agnoscerent? Ferrati venerant, vt eum perderent, vtinam mites, & pacifici venissent, & vel à longè Iesum esse præscirent. Quò spectans Diu. Hieron. de vera Circumcis. ait: *cum infirmi, ac debiles ad deposcendam opem salutis nullo monstrante cognoscũt, & persecutores, vel inimici, quem tenere debeant, nisi prodatur, ignorant.* Non egent infirmi, & debiles monstratore, vt inueniant Iesum, vbi illum miti animo quærunt in salutem; at ferrei homines, qui perdere festinant, minimè inueniunt, nec agnoscunt illum. Hinc Luc. 2. dicebatur pastoribus: *Inuenietis infantem*, &c. & de Magis dicitur Matth. 2. *Inuenerunt puerum, & Mariam matrem eius*, quem Herodes perquirens minimè inuenit. De quo locutus Euseb. Gallican. hom. 1. de Epiph. ait: *Ecce cuius terra, & cælum ostendebant aduentum, qui pastorum non latebat simplicitatem, quem Magi de extrema venientes Æthiopiæ parte cognoscunt: solus ad illum non potest rex sacrilegus peruenire.* Vnus rex, qui ferratus quærit Iesum, vt illum perimat, non illum inuenit; quando & terra, & cœlum illum venisse publicant; quando mitissimi, & simplicissimi pastores, & à longinquo venientes Magi illum inueniunt, suisque visceribus excipiunt.

Ioann. 18. | Hieron. | Matth. 2. | Euseb. 1.

§. XXI.

Lex Christi non in lapide, sed in corde proficit.

LEx Moysi contenta est, si in lapide scribatur, & in primis cum dabatur, in lapideis tabulis scribebatur, & modò etiam inscribitur lapidi. Sic enim ait: *Et scripsit super lapides Deuteronomium legis Moysi, quod ille digesserat coram filiis Israel.* Quam legem Moyses digesserat, in lapidibus sculpit; quam autem Christus tulerat, in cordibus scribenda est. Vt dicat Paulus 2. ad Corinth. 3. *Epistola estis Christi, ministrata à nobis, & scripta non atramento, sed Spiritu Dei viui, non in tabulis lapideis, sed in tabulis cordis carnalibus.* Mosaïcum est, si solum gaudeas Christo lapidi, tabulæve insculpto; non equidem qui vel in tabula scriptum, vel in lapide sculptum habet Christum, ille beneficum sibi Christum experitur, sed qui in corde illum habet. Mille habeas lapideas, ligneasve tabulas, è quibus Christus effulgeat, si illum in corde non habes, nihil accipis ex illo. Ioan. 18. video Iesum sic ligari, & necti, vt non porrigat manum, ait enim textus: *Ministri Iudæorum comprehenderunt Iesum, & ligauerunt eum.* Et quis valuit sic diuinissimi Iesu manus ligare, nectereque ne ad benefaciendum extendantur? Pulchrè ait Diu. Leo serm. 18. in Pass. *Comprehendi se à persecutoribus patitur, qui continet nudum, & eorum manibus nectitur, quorum corde non capitur.* Qui aperiens manum suam implet omne animal benedictione; sustinet ligari, & necti, ne manum extendat, ne quid benedictionis largiatur. Sed à quibus sic ligari patitur? Ait ille: *Quorum corde non capitur*; vbi enim Iesus in corde non sit hominis, sic ligatur, & nectitur, vt minimè ad benefaciendum extendat manum. Proh infelicitatem hominis, qui totus est in imprimendo Iesu tabulis lapideis; aut ligneis, siue in eius legibus exarandis, nec curat illum corde tenere; iis sanè Christi manus sic ligat, vt nihil ab illis capiat. Et quid habeat ex Deo, qui Iesum in corde non habet? Paul. ad Gal. cap. 4. *Misit Deus Spiritum filij sui in corda vestra clamantem, Abba pater. Itaque iam non est seruus, sed filius, &c.* Vt hominibus Deus daret & adoptionem, & libertatem filiorum, hoc medio efficacissimo vsus est, nimirum misit in corda ipsorum Spiritum Christi filij sui. Non enim aliter aliquid ex Deo recipere possemus, nisi in cordibus nostris Christum habeamus. Vnde ait Diuus Athanas. orat. contra Arianos 1 *Certè in quorum cordibus non est filius, horum pater Deus nominari non potest.* Hoc curet homo, vt in corde habeat Iesum, in corde habeat Dei filium, si velit adoptionem, & libertatem filij ex Deo accipere, qua Deum nominet patrem[illegible] enim filium Dei in corde habeat, nihi[illegible] Deo accipit. Hoc ergo maximè curet homo, ne totus sit solùm in insculpendo Iesu lapideis, siue ligneis tabulis, sed hoc curet magis, vt eum in corde habeat, quo & innumera bona, & filij adoptionem ex illo capiet, & in bonis acceptis illum passim experietur patrem.

* * *

2. Ad Cor. 3.

Ioann. 18.

D. Leo.

D. Paul.

D. Athan.

CAPVT XI.

Gabaonitarum fœdus.

TEXTVS HISTORIA.

DVM illa in Hai geruntur, quæ in vicinio degebant ciuitates, minimè à consortio cladis feriabantur. Auditis enim, quæ gesta ab Israëlitis fuerant in Hai, & Iericho, perterrita Gabaon salutem suam noluit credere munitionibus suis, sed arti. Exierunt inde viri, qui attritis vestibus, commeatusque vetustate longissimam confecisse viam simulabant. Hi peruenientes Galgalam, morantem ibi Iosue conueniunt, cuius ante Iordanem victoriis commotos se venisse confingunt à terris longissimè positis, vt cum tanto viro fœdera ineant pacis. Laboriosæ, diuturnæque viæ testimonium prætendunt vestes & laceras, & puluerulentas, attritos calceos; annonæque duritiem, & vetustatem in pertusis saccis. Placuit Iosue afflictus hominum labor, nec distulit tam libentibus sociis concedere postulata, & gustatis eorum cibariis, inconsulto Domino, non solum ipse, sed & omnes Israëlitæ proceres pacem illis iurarunt. Non diu latuit fallacia, sed die tertio Gabaonitarum finibus accedens Iosue, comperto extorti fœderis dolo, iuramenti religionem minimè violare fuit ausus. Vt autem murmur populi sui sedaret; vocat Gabaonitarum primos, illosque cogit intentatæ fallaciæ pœnas dare, in eo, quòd vilibus officiis cædendi ligna, aquasque comportandi, Israëlitico populo operam nauent.

PARS MORALIS circa textum.

PRæclarus Iosue dux vt scriuit minimè hostibus parcere; sic docet fidem illis semel datam seruare. A religione enim iuramenti, & promissorum fidelitate, superari debet dux, qui amat viribus esse insuperabilis.

Iosue cap. 9. Quibus auditis, cuncti reges trans Iordanem, qui versabantur in montanis, & campestribus, in maritimis, ac littore magni maris, hi quoque qui habitabant iuxta Libanum. Hethæus, & Amorrhæus, Chananæus, Pheresæus, & Hæbæus, & Iebusæus, congregati sunt pariter, vt pugnarent contra Iosue, & Israël, vno animo, eadémque sententia. At hi, qui habitabant in Gabaon, audientes cuncta quæ fecerat Iosue, Iericho, & Hai, & callidè cogitantes, tulerunt sibi cibaria, saccos veteres, &c.

§. I.

§. I.

In diuini obsequij prosecutione multos aduersus te inimicos excitas.

AVditis Iosue progressibus quinque finitimi reges aduersus illum prosiliunt in bellum, de quibus ait textus: *Congregati sunt pariter; vt pugnarẽt contra Iosue*, &c. Quæ enim prælia inimicorum in se nõ excitet, qui in diuino obsequio progressus
Num. 35. facit? Numer. 35. agens de mansionibus filiorum Israël ait: *Profectique de mari rubro castrametati sunt in deserto Sin:* Itaque filij Israël post submersos Ægyptios, post mare rubrum, in deserto Sin fuerunt castrametati. Sin autem idem est ac rubus, aut odium; duo hæc nimirum rubus, & odium per vocabulum Sin significantur. Nec miror, vt enim rubus in illo deserto Deum in se habuit, tantúmque sub Deo profecit, vt minimè combureretur mediis flammis, sic non potuit odium mundialium potestatum sibi non associare. Quis profecit in Dei obsequio, & mundi odium non est passus?
D. Hieron. Ait Diu. Hier. epist. ad Fabiolam in Mansione, 8. fatus: *Sin autem interpretatur rubus, vel odium, quorum vtrumque facit ad mysticos intellectus, quod postquam venerimus ad eum locum, de quo sit nobis Dominus locuturus, grande odium mereamur inimici; tunc videbis ardere rubrum, & non comburi; inflammari Ecclesiam persecutionibus, & non perire.* Sequitur semper odium mundi Dei propinquitatem: vt Deo appropinquas, vt vitia perdis, vt virtutem adstruis, necessum est, vt malorum odium in te trahas. Adeo, vt ex quo tractaueris de expellendis vitiis, simul debeas tractare de tuendo te aduersus insurrectura inimicorum mala.
Psal. 34. Quò spectans Psalm. 34. clamat: *Iudica Domine nocentes me, impugna expugnantes me. Apprehende arma & scutum.* Nunquam in Dei causa arma sumenda sunt, quin scutum sit necessarium. Nunquam pro virtute pugnas, quin tot in die odia excites, pro quibus repellendis sub scuto te debeas
Saluian. tutari. Ait Saluian. lib. 3. de Guber. Dei. *Apprehende scutum, & corripe gladium; scutum ad protectionem, gladium ad vltionem:* Stultus sanè est, qui non præuenit scutum, vbi aduersus vitia pro virtute strinxit gladium. Nunquam pro Deo, & virtute gradum facies, quin egeas scuto, quo te protegas à mille in te iactis hostilibus iaculis. Sanctissimus erat Iob, multisque virtutibus clarus
Iob. 1. proficiebat, adeo vt de illo diceret Deus; cap. 1. *Quòd non sit ei similis in terra, homo simplex, & recedens à malo.* Sed quis prælia aduersus eum à diabolo excitata memoret? Nec miror, vbi enim pro virtute stetit, necessum erat in se excitare om-
Chrysost. nes potestates inferni. Ex quo ait Diu. Chrysost. hom. 5. in Iob: *Igitur si quando virum iustum, magnorum operum profectu fulgere videris, multisque subesse malis, ne mireris. Nam à diuerso mirari oportuerat, si multas accipiens diabolus plagas, taciturus fuisset, mansuetéque vulnera perlaturus.* Quod pro virtute, & Deo stans multa excipiat aduersariorum tela, non magis mirum est, quàm quòd gladio hostem petens hostiles etiam impetus debeat sustinere. Quot enim facis in virtute progressus, tot vulnera Diabolo infers, & ipse tacebit, & ipse quietus erit. Imò mirandum est, si in te orbem non commouerit vniuersum.

§. II.

Impij in hoc vno conueniant, quòd iustum perdant.

QVinque valde inter se dissiti reges aduersus Iosue, & Israëlem conueniunt, ait enim: *Congregati sunt pariter, vt pugnarent contra Iosue, & Israël, vno animo, eademque sententia.* Hoc est Impiorum ingenium, vt in hoc vno vnanimes, & ad amussim concordes sint, nimirum vt iustum perdant: Iob 1. venit nuntius dicens: *Filiis tuis* Iob. 1.
filiabúsque vescentibus, & bibentibus vinum in domo fratris sui primogeniti, repente ventus vehemens irruit à regione deserti, & concussit quatuor angulos domus, quæ corruens oppressit liberos. Vnus ventus dicitur venisse, & concussisse quatuor angulos domus; si vnus erat ventus à deserto veniens, quomodo potuit concutere quatuor angulos domus? Nullus enim ventus potest concutere, nisi solùm angulum correspondentem parti, qua ipse venit. Quod si à quatuor ventis tempestas veniebat, vt quatuor angulos domus simul impeteret, cur dicitur vnus venisse ventus? Equidem vt tempestas erat malignantium spirituum, merito dicitur in illa & vnus, & quatuor contrarij, & diuersi venti; quia mali etiam si diuersi, & contrarij sint inter se, sicut quatuor venti, tamen in vnum conueniunt, vt iustos perdant. Ait Orig. lib. 1. in Origen.
Iob: *Per quatuor partes accurrentes, quatuor angulos tetigerunt ob hoc; vt suam inconsonantiam atque aduersus inuicem contrarietatem ostenderent. Nam ad iniquitatis perfectionem omnes sibi concordant, cum inuicem sibi discordes sint, atque contrarij.* In se adeò discordes erant maligni, vt alter alterum à sua parte expelleret, & cogerentur per diuersas, & contrarias partes domum impetere. Sed qui sic à se inuicem discordabant, in perdenda iustorum domo, adeò concordabant sibi, vt multi eorum quasi vnus viderentur. Sic sic diuersissimi, & contrariissimi inter se impij, conueniunt in vnum ad iustos perdendos. Actor. 23. conuenerant Actor. 23.
simul Pharisæi, & Saducæi in concilio, vt Paulum damnarent; quos in contrarias opiniones, imò & pugnas Paulus diuisit, dicens se accusari de resurrectione mortuorum; quæ doctrina Pharisæorum, erat Saducæis prorsus contraria. Quid tunc? *Et cum magna dissensio facta esset, timens tribunus ne discerperetur Paulus ab ipsis, iussit milites descendere, & rapere eum de medio eorum,* Vbi vidit tribunus Pharisæos, & Saducæos dissidentes, magis timuit Paulo ab illis, & illum in tuto constituit. Et cur non magis credidit illorum dissensionem, & contrarietatem Paulo profuturam? Nonne dum rabidissimi hostes Pauli inter se dissiderent, belligeraréntque, certiorem Paulo effugij sinerent locum? Non equidem iusto viro contrarietas impiorum proficit; quantumcúnque enim inter se impi[illegible]nt, & pugnent, in eo semper maximè co[illegible]nt, vt iustum perimant. Sic Matth. 9. dicit: *Accesserunt discipuli Ioannis di-* Matth. 9.
centes: Quare nos, & Pharisæi ieiunamus frequenter, discipuli autem tui non ieiunant? Discipuli Ioannis maximè auersabantur Pharisæos, quos Ioannes vocauerat viperarum genimina; cur modò sibi Pharisæos associant? Cur exosis adeò viperis modò communicant? Res modò erat contra Christum, & eius discipulos, aduersus quos vel cõtrariissimi quique vniuntur. Ait Diu. Chry- Chrysost.
sol. serm. 31. *Cum discipulis Ioannis; quæ societas*

Pharisæis? Nisi quia iunxerat inuidia, quos disiunxerat disciplina. Iudæi postponi Moysi Dominum non ferebant; discipuli Ioannis Christum nolebant Ioanni vllatenus anteferri: sic in Christum fremebant vtrique liuore communi. Quamtumuis in se erant contrarij Pharisæi, & Ioannis discipuli, vbi ad Christum ventum est, vnanimiter sæuiebant in illum.

§. III.

Magna est gloria hominis, qui eosdem cum Iesu persecutores patitur.

NOtanter textus dixit nationes armari non solùm aduersus Israëlem, sed & aduersus Iesum; ait enim: *Vt pugnarent contra Iosue, & Israel.* Sufficeret dicere, quòd pugnarent contra Israëlem, sed maluit in primis addere, & contra Iosue; vt inde maximè Israëlem leuaret, qui cum tanto duce eosdem patiebatur contrarios. Et nobis non paruam gloriam crearet, qui non cum Iosue, sed cum vero Iesu Dei filio aduersarias
Nazian. potestates patimur. Sapienter enim aiebat Nazianzen. orat. 13. *Hoc enim ex omnibus, quæ patimur, illustrissimum, & magnificentissimum est, quòd cum Deo periclitamur.* Sanè non potest non facere ad magnam hominis gloriam, quòd socius Iesu sit in sustinendis hostibus, in excipiendis ad-
Matth. 10. uersariorum iaculis. Dicebat Iesus Matth. 10. suos ad persecutiones armans: *Non est discipulus super magistrum, nec seruus supra Dominum suum. Sufficit discipulo, si sit sicut magister,* &c. Expende illud; *Sufficit discipulo*, quasi dicat, satis gloriæ, satisque excellentiæ Christi discipulo, & seruo est, si habeat talem tantúmque magistrum Iesum comparem in laborum, persecutionúmque
Tertull. sustinentia. Ex quo ait Tertul. Aduersus Gnosticos: *Cum magister, & dominus ipse perpessus sit persecutiones, & traditionem, & occisionem, multo magis serui, & discipuli eandem expendere debebunt, quando hoc ipsum sufficere eis ad gloriam debeat, æquari passionibus domini, & magistri.* Nec dubitem id sufficientissimum esse homini ad gloriæ quemlibet cumulum, si socius sit Iesu Dei filio in tolerandis persecutionibus, mortibus. Hanc sibi gloriam diuinæ societatis in pœnis defuturam in stadio militiæ suæ forsan metuebant Apostoli, quando Iesum ad cœlestia tendentem erant intuiti. Quis enim de plagarum consortio cum Iesu gloriam expectaret, cum illum videret in cœlum euntem? Cur non metuerent à cœlesti incorruptione absorbenda esse, vel minima vestigia passionis in Iesu; & relinquendos ipsos solos in vulnerum exhibitione, dum adhuc sunt in certamine? Huic Apostol. timori occur-
Actor. 1. runt duo Angeli Actor. 1. stantes: *Viri Galilæi, quid statis aspicientes in cœlum? Hic Iesus, qui assumptus est in cœlum, sic veniet,* &c. Expende illa, *Sic veniet*, &c. aliis fortasse diceret solùm, quòd veniet; Apostolis autem non solùm venturus promittitur Iesus, sed insuper promittitur venturus sic, quemadmodum ab illis visus fuit, & palpatus, cum eisdem signis, & figuris plagarum. Sed quid hoc ad Apostolos, quòd Iesus in cœlo non exuat plagas, sed cum illis iterum ad ipsos veniat? Equidem ad magnam illorum gloriam pertinebat hoc; vt enim Apostoli manebant in stadio expositi, & vulneribus excipiendis, & plagis; sic gloriosum illis, & magnificum erat, in iis adhuc habere socium talem. Hinc maximè curat Angelus persuadere illis in Iesu perseueraturas semper esse plagas. Pro quo ait Diu. August. hom. 8. in Ascen. *Sic veniet*, inquiunt, *quemadmodum vidistis eum euntem in cœlum. Profectus est desiderabilis, non veniet vobis terribilis, nubes in occursu, nubes in reditu. Vulnera portauit, ipsa iterum reportabit. Crucem retulit, cum triumpho; signum filij hominis vobis parebit in cœlum.* Nihil passionis signatæ exuet, nihil cruce acceptum non vobis exhibebit in signo, ne vnquam in Iesu non videatis, & passionis comparem, & materiam triumphi. D. August.

§. IV.

Humilitas, & abiectio externi cultus validissima ad comparandam salutem.

AVditis Iosue victoriis, Iericho, & Hai ruinis, vide ad quæ arma confugiant Gabaonitæ, vt in tanto discrimine comparent sibi salutem. Ait textus: *Callidè cogitantes tulerunt sibi cibaria, saccos veteres asinis imponentes:::calceamentaq; perantiqua, quæ ad indicium vetustatis pittacis consuta erant, induti veteribus vestimentis, panes quoque*, &c. Nihil sibi securius putant in vitæ discrimine, quàm ad sordes externi cultus recurrere. In calceorum pittacis resarcitis, in palliorum centonibus, in panum duritie spem salutis consequendæ constituunt. Vtinam & nos hac etiam calliditate vteremur; & discrimina æternæ perditionis fugeremus, & ocyssimè appropinquantis ruinę. Ionæ Iona 3.
cap. 3. audita ruina Niniue imminenti intra quadraginta dies: *Peruenit verbum ad regem Niniue; & surrexit de solio suo, & abiecit vestimentum suum à se, & indutus est sacco, & sedit in cinere,* &c. Pro imminenti ciuitatis euersione, non parat propugnacula, non militaria tormenta erigit, sed abiicit purpuram, & saccum induit, & abiectus, & vilis in cultu externo apparet. Sed quid vestium sordes ad protegendam vrbem à ruina? Fallar, nisi, validissima arma sint ad comparandam salutem homini, regnis, vrbibus, cultus externi abiectio, & humilitas. Ad hæc ait Diu. Ephræm in Ionam: D. Ephrem
Pro gloria, & honore currus, pedibus rex per vrbem incedebat, omnésque ad pœnitentiam incendebat. Accedebat rex ad vicos ciuitatis, vt ex ipsis peccati sordes ablueret. Humiliter incedebat, & præsidium ipsemet ciuitati sibi subiectæ, ne corrueret, fiebat. Abiectio externi cultus, vilis habitus, & humilis præsidium stiterunt vrbi, ne corrueret. Sic valent vestimentorum vilitas, & humilitas pro comparanda salute. Dauid hostiles Absalonis exercitus Ierosolymis appropinquare videns dum meditatur effugium, à ciuitate fugit. Ait enim text.
2. Reg. 15. *Egressus est ergo rex & omnis Israel pedibus suis.* Et mirabar, quòd Regi non suppeteret currus, vel saltem equus ad fugiendum. Cur maluit Dauid pedes fugere? Nonne erant illi equi multi? Erant quidem illi currus, & equi, sed bonus rex in re consequendæ salutis, externum cultum, pompamque regiam fugit, & ad humilem, abiectúmque habitum confugit, vt qui validissimus sit ad consequandam salutem. Ait Carthus. 2. Reg. 15.
ibi: *Ibat pedibus suis, quia humiliauit se rex coram Deo, vt misericordiam consequeretur; idcirco noluit cum apparatu, & pompa equestri exire.* Et meritò cauit cultum, apparatúmque regium, & ad humilem Carthus.

milem habitum confugit, qui salutem ex Deo obtinere cupit. Nec vllum sibi præsidium fortius, & securius parare potuit, quàm mentis humiliationem ostensam in vili habitu. De illo etiam sic lo-
Salu. 2. quebatur Saluianus, lib. 2. de Guber. *Gemmas regias abdicat Dauid, crepantia auro textili indumenta deponit purpura exuitur, diademate exhonoratur, cultu & corde mutatur: totum regem cum ornamentis suis abiicit, prouidum pœnitentem, cum patrocinio ambitiosi squaloris assumit.* Expende illud: *Cum patrocinio ambitiosi squaloris*; Squalidus enim habitus maximè homini patrocinatur apud Deum, vt quodlibet discrimen euadat. Hinc Ezechias rex audito Rabsace Babyloniorum duce, qui Ierosolymam validissimo exercitu expugnabat, ad hoc confugit præsidium; ait enim
4. Reg. 19. 4. Reg. 19. *Scidit vestimenta sua, & opertus est sacco. Ingressus est domum Domini; & misit Eliacim prepositum domus, & Sobnam scribam, & senes de Sacerdotibus opertos saccis ad Isaiam*, &c. Non ad clypeum, non ad iacula confugit rex, vt ciuitatem protegeret, sed ad saccos, sed ad abiectissimum habitum, & inde vidit hostem peremptum, ciuitatem liberatam. Ad hæc ait Tertul.
Tertull. aduersus Psychicos: *Quid aliud centum & octoginta quatuor millia de exercitu Sennacherib per Angelum assumpsit, quam Ezechiæ humiliatio? Siquidem duritia hostis adnuntiata, vestem scidit, saccum induit, eodémque habitu seniores Sacerdotum ad Deum per Esaiam adire iussit.* Sic super omnia tela validissimus est humilitatis habitus, vt omnes metus arceat.

Iosue cap. 9. Perrexerúntque ad Iosue, qui tunc morabatur in castris Galgalæ, & dixerunt ei, atque simul omni Israëli: De terra longinqua venimus, pacem vobiscum facere cupientes. Respondeúntque viri Israël ad eos, atque dixerunt: Ne forte in terra, quæ nobis sorte debetur, habitetis, & non possimus fœdus inire vobiscum. At illi ad Iosue, serui, inquiunt, tui sumus. Quibus Iosue ait; Quinam estis vos? Et vnde venistis?

§. V.

Potentissima est adulatio apud principes.

Blandiùs respondit Iosue Gabaonitis, quàm Israëlitæ; hi enim vel ad primum verbum homines reiiciunt dicentes: *Ne forte in terra, quæ nobis sorte debetur, habitetis, & non possimus fœdus inire vobiscum.* At Iosue affabiliùs eos recipit, nullámque seueritatem ostendit, quin viros perhumanè alloquitur, sciscitans, & regionem illorum, & vitæ institutum, dum ait: *Quinam estis vos? Et vnde venistis?* Sed cur Iosue affabilior ostenditur hominibus illis, quàm Israëlitæ? Non Israëlitis, sed Iosue dixerant illi: *Serui tui sumus*, &c. Vnde non miror, quòd præ Israëlitis Iosue affabilior ostendatur in Gabaonitas, nullus est enim princeps adeò seuerus, & durus, qui non molliatur sermonis adulatorij lenocinio. Homo erat magnus habitans in solitudine Maon, nomine Nabal, qui ouium tondendarum tempore sedebat in domo sua. A quo petierunt serui Dauid aliquid escarum, quod manducaret dominus suus. Sed ille durus, & efferus respondit, 1. Reg. 25. 1. Reg. 25.
Tollam ergo panes meos, & aquas meas, & carnes pecorum, quæ occidi tonsoribus meis, & dabo viris, quos nescio? Quid durius? Negat panes, & carnes filiis Dauid, quas fatetur à se occisas tonsoribus suis. Et mirabar, quòd homo adeò durus in Dauid seruos, sit blandus, & mansuetus tonsoribus, quibus parat conuiuium, quod negat Dauid. Et cur qui in Dauid durus, in tonsores adeò humanus est? In tonsoribus adulatores viri intelliguntur, erga quos etiam durissimi principes humani fiunt. Ex quo ait Hugo Victor lib. de clau- Victor.
stro animæ, cap. 15. *Nabal designat quosdam doctores, qui pueris Dauid cibum negant. Tonsoribus verò suis cibum parant, quia vacantes otio, adulantium confabulationes amant.* Et quis etiam durus in alios, in tonsores suos non sit blandus? Sanè rarus est, qui ab assentatorum scalpellis non capiatur. Feruidissimus ille Centurio ad Iesum ire festinabat; de quo ait Matth. 8. *Accessit ad eum* Matth. 8.
Centurio rogans eum, & dicens: Domine puer meus iacet, &c. Lucas autem, cap. 7. ait: *Cum audisset Centurio de Iesu, misit ad eum seniores Iudæorum rogans*, &c. Matthæus autem dicit illum accessisse; Lucas autem ait nuntios missos fuisse seniores Iudæorum. Vter veriùs? Vterque verissimè; quippe & primò misit, & postea ipse per se venit. Sed cur Lucas prætermisit, quòd ipse per se accesserit, & maluit dicere, quòd nuntios miserit? Lucas voluit ostendere, quid in magnis etiam viris valeat adulatio; cupienti enim Centurioni ire ad Iesum, occurrerunt Seniores Iudæorum, seque illius seruos profitentur, & spondent operam suam, qua Iesum trahant; quibus dum assentantur Centurioni, illum à Iesu congressu retardant. Ait Diu. Chrysost. in Matth. *Lucas, vt* Chrysost.
mihi videtur, ostendit, quanta sit Iudaica adulatio. Quare cum voluisset ad Iesum proficisci Centurio, detentus à Iudæis fuit, qui ei assentarentur, ac dicerent, Nos ibimus, & adducemus ipsum, &c. Ecce vt properant ad Iesum; Centurionem adulatio Iudæorum retardat. Validissima sanè est adulationis vis, vt magnos animos fallat, imò quatiat. Cuius vires satis nouit hostis humani generis diabolus, qui vt expertus fuit Iesum triumphantem de gula; statim ad hoc confugit adulationis iaculum. Matth. 4. *Si filius Dei es, mitte te deorsum,* Matth. 4.
scriptum est enim: Quoniam Angelis suis mandauit de te, & in manibus tollent te, ne forte offendas ad lapidem pedem tuum. Expende quantus est diabolus in extollendo Iesu, cui asserit Angelorum famulatum, & tutelam singularem. Vnde diabolus tantus in Iesu laudando? Cur non magis cauet illi attribuere Angelorum famulatum; ne videatur refragari amico suo Arrio in Iesu diuinitate prædicanda? Ait Diu. Cyprian. serm. de ie- Cyprian.
iunio, & tent. *Experientia rerum didicerat, & in multis probauerat, vitiorum victores sæpe nugis laudationum corrumpi, & cognatum, propinquúmque esse virtutibus malum adulationem, nec facile quemquam posse euadere, quin libenter assentatorum canticis porrigat aures, & laudatorum modulationibus delectetur. Hoc generale malum, in humano genere, Satan putabat ex præcedentis victoria occasione suggerere Saluatori, vt popularibus laudibus vellet attolli, & facere sibi nomen iuxta nomen magnorum, qui sunt in terra.* Equidem curabat Satanas reducere Iesum ad magnorum mundialium

conditionem, quorum est concedere adulatoribus, ita vt rarus sit, qui sic scalptus non sese emolliat.

Iosue cap. 9. Responderunt: De terra longinqua valde venerunt serui tui, in nomine Domini Dei tui. Audiuimus enim famam potentiæ eius, cuncta quæ fecit in Ægypto, & duobus regibus Amorrhæorum, qui fuerunt trans Iordanem, Seon regi Hesebon, & Og regi Basan, qui erat in Astaroth. Dixeruntque nobis seniores, & omnes habitatores terræ nostræ: Tollite in manibus cibaria ob longissimam viam, & occurrite eis, & dicite: Serui vestri sumus, fœdus inite nobiscum, &c.

§. VI.

Simulatio cum pietate coniuncta vt prosperatur.

SE è longinqua terra venire simulant, quo Iosue decipiant; dicunt enim: *Dixerunt nobis Seniores, & omnes habitatores terra nostra: Tollite in manibus cibaria ob longissimam viam, & occurrite eis,* &c. Qua simulatione impunè Iosue decipiunt; volente Deo, vt illis prosperaretur simulatio apud populum suum. Et vnde adeò prospera simulatione vtuntur? Erat sanè simulatio eorum cum pietate coniuncta, qua verum Deum extollunt, sinceramque erga illum prætendunt fidem, dum aiunt: *Venerunt serui tui in nomine Dei tui. Audiuimus enim famam potentia eius*, &c. Et cur non prosperetur simulatio erga homines, quæ tam sinceram prætendit pietatem, & fidem? Vt meritò dicat D. August. quæst. 13. *Fallentibus pepercerunt Israëlita. Deus autem hoc approbauit, nec parcẽtibus succensuit, quamuis cum non interrogassent, quinam illi essent, & ideò eos illi fallere valuissent. Vnde non importunè vtique credendi sunt, & si fallere homines pro sua salute voluerunt, non tamen fallaciter Deum timuisse in populo eius.* Simulabant equidem patriam, sed non religionem; fallebant homines pro salute sua, sed nullo modò fallebant Deum in Religione sua; quam in illa simulatione prætendebant, confirmabant. Ne miremur, quòd simulatio hæc à Deo non puniatur, sed prosperetur magis. Præualet enim simulatio, quæ pietatem anget. Dauid fugiens rebellem filium dicebat Chusai Arachites, 2. Reg. 15. *Si veneris mecum, eris mihi oneri. Si autem in ciuitatem reuertaris, & dixeris Absalon: Seruus tuus sum rex, patere me viuere; sicut fui seruus patris tui, sic ero seruus tuus: dissipabis consilium Achitophel.* Non iubet Dauid, vt Chusai mentiatur; mendacium enim malum est, & fugiendum bonis viris, sed iubet, vt æquiuocis verbis, & signis veritatem simulet. Quod & fecit Chusai; sed quando mendacium est fugiendum, cur etiam simulatio hæc ad fallendum ordinata fugienda non sit? Ait Theodor. quæst. 31. relatus in Glossa: *Et bonorum, & malorum examinandus scopus, & institutum. Hic quidem fuit simulatio non propter lucrum pecunia, neque ad damnum alienum, sed propter vitam propheta, & pij regis.* Et meritò admittenda est simulatio, quando mendacio ex-

D. August.

2. Reg. 15.

Theod.

cluso, ad pietatis tutelam, aut confirmationem necessaria est. Similiter Genes. 27. Iacob simulans Esau personam patri accessit, vt eius benedictionem acciperet; atque: *Ego sum Esau primogenitus tuus, feci sicut præcepisti mihi. Surge, sede, & comede de venatione mea.* Sic locutus Iacob simulabat fratrem, vt eius benedictionem sibi à Deo destinatam acquireret. Et cur ista simulatio in Iacob permittatur? Ait D. Chrysost. ibi: *Dilecte ne indages tantum, quod fit, sed attende etiam scopum, & quod non factum sit, temporalis commodi, vel auaritia causa, sed quod patris benedictionem sibi comparare studeret. Et vt scias, quod Deus omnia facilia reddebat, etiam quæ difficilia, vide quomodo iustus non potuit subolere fraudem, sed persuadetur dictis Iacob.* Excludendum est in præmissa simulatione mendacium, deinde scopus est obseruandus, & necessitas, vt est ad magnum bonum simulantis, & maximè spectat ad pietatem, virtutemque firmandam. Quæ talis est simulatio, à Deo prosperatur.

Genes. 27.

Chrysost.

§. VII.

Prosperatur via illorum, qui à Deo trahuntur.

NOn sibi, sed Deo tribuunt suum progressum isti Gabaonitæ; dum dicunt: *Venerunt serui tui in nomine Domini Dei tui.* Similiter de Regina Saba dicitur 3. Reg. 10. *Audita fama Salomonis in nomine Domini venit*, &c. Vbi Carthus. *In nomine Domini, hoc est secundùm Dei voluntatem, & dispositionem, seu ad Dei honorem.* Et sanè qui totum itineris sui negotium sic Deo tribuunt, nihil sibi assumentes de eo, non mirer, si omnium malorum fiant exsortes. Exituri de Ægypto Israëlitæ inter primogenitorum mortes, inter maritimos fluctus, iubentur pascha edere Exod. 12. *Tenentes baculos in manibus.* Ad quid baculus præcipitur tenendus? Ait Nazianzen. orat. de Pasch. *Lex fulcientem baculum tibi præscribit, necubi animo titubes. Innixus sta, firmus, & stabilis. In fastigio tuo sta, in atriis Ierusalem pedes tuos firma, in petra suffulci, vt non moueantur tui Deo accepti gressus.* Itaque baculi tenebantur, vt admonerentur Israëlitæ quærere firmum in gressibus suis fulcimentum, ne in se, sed in solida petra Christo niterentur. Quod dum præstarent, nec percussorem Angelum metuerent, nec fluctus feri maris formidarent. Ex quo sapienter D. Leo ait serm. de Pass. *Quisquis gratia Dei adiutus, de profectu suo non in se, sed in Domino gloriatur, hic legitimè honorat paschale sacramentum, huius limina vastator Angelus sanguine agni, & signo crucis prænotata non intrat. Is plagas Ægyptias non pauescit, & eisdem aquis hostes relinquit extinctos, quibus est ipse saluatus.* Quid pulchrius? Tantum interest ad prosperandas hominum vias, quòd ipsi non in se, sed in Domino nitantur. Vbi enim quis sic comparatur, vt non se, sed Deum spectet; ridet vastatores Angelos, ridet plagas, ipsos ridet fluctus maris. Matth. 14. Petrus vt è nauicula sua vidit Iesum super fluctus ambulare, ab illo petiit, vt liceret sibi similem semitã securè calcare. In verbo ergo, & nomine Iesu *descendens de nauicula ambulabat super aquas, vt veniret ad Iesum.* Et cur Petrus non magis cauet se committere fluctibus? Cur non magis cauet à periculis maris? Non in se, sed in Iesu nitebatur, quo nullum extimescit malum, sed magis viam prosperam capit. Ait D. Ambros. serm. 47. *Ambulauit in mari Petrus magis dilectione, quam pedibus. Non enim videbat vbi pedum vesti*

3 Reg. 1

Exod. 12.

Nazianz.

D. Leo.

Matth. 1

Ambros.

vestigium poneret, videbat autem, vbi vestigium figeret charitatis. In naui enim positus considerat Dominum, & amore eius ductus descendit in mare, non cogitat labentes aquas, non fluenta currentia, & dum Christum respicit, non respicit elementum. Credidit fide etiam inter vndas solidum inuenire vestigium, iactetur licet fluctibus mare, ventis pelagus conturbetur, non tamen turbatur Petri semita, quæ ducit ad Dominum. Felices qui sic Dei ductu feruntur, qui sic arripiunt viam in nomine Domini præ oculis habentes dominum, nullos non superant obices, vt perueniant ad Dominum.

§. VIII.

Ex Dei nomine nunquam non felix venit nomen ad triumphos, ad victorias.

NOn paruum felicitati suæ aditum aperiunt Gabaonitæ, cum aiunt: *Venerunt serui tui in nomine Domini Dei tui.* Quippe de Dei nomine nunquam non felix ad nos venit omen victoriæ. Post Iesum receptum in cœlum ait Actor. 1. de discipulis: *Tunc reuersi sunt Ierosolymam à monte, qui vocatur Oliueti.* Quibus manifestè constat à Iesu celebratum ascensionis suæ ad patrem triumphum in monte Oliueti. Sed cur electus hic mons, vt inde nouum, & inusitatum homini iter in cœlestia arriperetur? Referebant oliuæ diuinissimum Christi nomen, quod ab vnctione vocatum fuerat, & ideo inter tanti nominis notas voluit Deus triumphale iter ostendere vniuersis. Ait Arator lib. 1. in Acta.

Actor. 1.

——Cœlum petiturus, oliuæ
Progreditur lustrare nemus, quà germine sacro
Luminis, & pacis locus est, vult inde reuerti,
Vnde creaturam signata fronte micantem
Diuinus commendat odor, cum desuper vnctos
Abluit interius Christi de nomine Chrisma.

Commendabatur ibi diuinitatis odor, qui de Christi nomine sic suos athletas vngebat, vt mala omnia superare possent. Igitur nobilis dux de oliuarum monte suum in cœlum iter adornat; ostendens, vt de nomine Christi habebimus, quòd felicia itinera consequemur ad gloriam. Vbi oliuarum succus præmonstrat nomen Christi, inde maluit reuerti nobilis triumphator in sua. Ne tu pares iter ad gloriam, ad triumphos nisi de nomine diuino. Nullus vnquam malis eripietur, vt triumphet, nisi sub diuino nomine clareat. Exod 33. aiebat Dominus Moysi: *Noui te ex nomine, & inuenisti gratiam coram me.* Quod nomẽ erat hoc, ex quo Moyses notus dicitur Domino, & adeò illi gratiosus? Crediderim id non fuisse vulgare, & proprium Moysi nomen; quod enim ex hoc nomine cognosceretur à Deo, nihil magnum erat in Moyse, quando & Pharao, ex proprio nomine suo notus erat Domino. Ex quo ergo nomine noscebatur Moyses, vt sibi Dei gratiam acquireret, & triumpharet de malis omnibus? Viuebat Moyses sub Dei nomine, ex quo Deo notus erat, & inde in maximas extollebatur glorias. Triumphator est, gloriosus est, quisquis non suo, sed sub diuino agnoscitur nomine. Aiebat Ruper. lib. 4. in Exod. cap. 39. *Igitur cum dicit, te ipsum noui ex nomine, subaudiendum est, Dei, quod inuocatum est super te. Ex hoc etenim nomine Deo notus est omnis, qui scriptus est in libro vitæ. Vnde in Apocalypsi, de victore dicit: Et scribam super eum nomen Dei mei, & nomen ciuitatis nouæ Ierusalem, & nomen meum nouum. Isto ex nomine, & omnem electum Deus agnoscit hominem.* Expende illud: *De victore dicit*, &c. qui enim sub Dei nomine viuit, indeque se notum Deo facit, & victor est, & triumphator de malis omnibus, & æternam iam deputatur ad gloriam. Nec prætereunda sunt illa verba: *Scribam super eum nomen Dei mei, & nomen ciuitatis nouæ*, &c. Quid est, quod quis dicatur esse sub Dei nomine, & ciuitatis nouæ? Solent scelerati homines post facinus aliquod patratum ad Dei templa confugere, tanquam ad tutissima asyla, quæ iudices temerare non possint. Sed noui inde per vim eductum latronem famosissimum, & in carcerem intrusum; qui vbi à iudice requireretur, qui vocaretur, constanter respondebat semper, Ecclesia Dei vocor, nec aliud vnquam ostendit nomen. Et dum in omni iudicio pertinacissimè perseuerat vocans se Dei Ecclesiam, tandem obtinuit, vt asylo redditus euaderet pœnam mortis. Felices vos peccatores, quibus similiter datum est, vt vocemini de Dei nomine; inde habetis asylum, quo effugiatis pœnas, & euoletis in glorias. Vt merito canat Prudent. in Apotheosi.

Exod. 33.

Rupert.

Christum concelebret, Christum sonet; omnia Christum
Muta etiam, fidibus sanctis animata, loquantur,
O nomen prædulce mihi, lux & decus, & spes
Præsidiumque meum, requies ô certa laborum.

In diuinissimo nomine præsidium ponit; quo euadat pœnas, superetque vniuersos labores.

§. IX.

Cultus, & honor Deo exhibitus maximè Deum trahit ad homines.

PRudentes viri ad efficacissimum illicem confugiunt, vt sibi trahant totam veri Dei misericordiam; aiunt enim: *Venerunt serui tui in nomine Domini Dei tui*, &c. Quæ verba sic expendit Arias Montanus, fol. 256. *Illud certior fias, nos Dei vestri nomen studiosè, & diligenter cognitum venerari, & colere; illiusque præcipuè colendi, & celebrandi causa, vobis in societatem coniungi expetiuisse, nec metu, ac necessitate impulsos hoc egisse, verum pietatis ardenti studio.* Et in cultu, honoréque Deo exhibito, quid non conficiant homines? Fallar, nisi ad se ipsos Deum rapiant totum. De Herodis ira in Iesum puerulum monitus Ioseph Matth. 2. *Consurgens accepit puerũ, & matrem eius nocte, & secessit in Ægyptum, & erat ibi vsque ad obitum Herodis, vt adimpleretur, quod dictum est à Domino per prophetam dicentem: Ex Ægypto vocaui filium meum.* Et quando Dei filius fugiens in Ægyptum, ibi asylum inueniebat, vbi quiesceret, qualiter inde reuocari posset? Ait D. Nazianzen. orat. 38. *Si in Ægyptum profugiat Iesus, alacri animo te ipsi fugæ comitem adiunge. Præclarum est cum Christo persecutionem patiente fugere. Si diuturniorem in Ægypto moram faciat, ex Ægypto eum voca. Quod quidem fiet, si eum pulchrè atque honorificè illic adoraueris.* Ecce tibi, vt doceat Deum ex Ægypto euocandum, nimirum, si illum pulchrè, & honorificè colueris, illum ad te trahes, atque euocabis. Crediderim respexisse Nazianzenum ad Romanorum morem, quo hostium Deos ad se euocabant, vt suos desererent. Quem morem tractans Macrob. lib. 3. Saturnal. cap. 9. ait: *Est autem*

Matth. 2.

Nazianz.

tem carmen huiusmodi, quo dij euocantur, cum oppugnatione ciuitas cingitur. Si Deus, si Dea est, cui populus Carthaginensis est in tutela, te maxime precor. veneror que, veniamque à vobis peto, vt vos populum ciuitatemque Carthaginensium deseratis: Romam ad me, meosque veniatis, &c. Sic compositis verbis carminibúsque ethnici hostilium ciuitatum Deos ad se euocabant, quo facilius triumpharent. Similiter monet nos Nazianzenus, vt Deum verum ad nos trahamus, euocemusque. Sed quo carmine Deum euocabimus? Ait ipse: *Quod quidem fiet, si eum pulchrè, atque honorificè illic adoraueris.* Honor, cultusque pulcherrimus Deo exhibitus Deum maximè trahit, euocatque à quibuslibet aliis. Vidi hoc anno ex insperato Deum cum ingenti victoriarum cumulo ad Hispanos demigrasse; & cur sic ad Hispanos migrauit? Senè cum pulcherrimus, honorificentissimus cultus omni hæresium spurcitie purus euocabat. Et verum est, quòd validissima veri Dei euocatio in eo sita est, quod eum pulchrè, & honorificè in cultu, & religione tractamus. Abit Deus ad eos, qui eum honorificè tractant, deserit eos, in quibus diuinus cultus euanet. Samaria vbi desiuit colere Deum, passa est arctissimam obsidionem à rege Syriæ 4. Reg. 6. & tabidissima fame premebatur. Ait enim text. *Facta est fames magna in Samaria: & tandiu obsessa est, donec venundaretur caput asini octoginta argenteis*, &c. Deus bone vnde relicta à Deo est ciuitas hæc in penuria tanta. Ait D. August. serm. 211. de Temp. *Cum à cultu Dei gens iniqua discessit, horrenda fame comprimitur, & iusta necessitate turbatur. Crescit famis quotidie pœna, quia quotidie crescit, & culpa. Damna peccata, ad Deum conuertere, relinque idolum, tunc poteris hostes diuino adiutorio vincere, & cælesti præsidio superare. Nec quisquam poterit tibi nocere vlterius, si damnato scelere diuinus in te germinauerit cultus.* Ecce tibi, vt diuinus cultus pulchrè exhibitus Deum trahit, abigit mala, ne sit, qui noceat tibi; vbi autem pulchritudo hæc, & honor diuini cultus non appareat, necessium est, vt hinc Deus etiam, cum bonis suis abeat.

Naziamz. 4. Reg. 6. D. August.

Iosue cap 9. Susceperunt igitur de cibariis eorum, & os Domini non interrogauerunt. Fecitque Iosue cum eis pacem, & inito fœdere pollicitus est, quòd non occiderentur, principes quoque multitudinis iurauerunt eis. Post dies autem tres initi fœderis, audierunt, quòd in vicino habitarent, & inter eos futuri essent. Moueruntque castra filij Israël, & venerunt in ciuitates eorum die tertio, &c. Et non percusserunt eos, eo quòd iurassent eis principes, &c.

§. X.

Ab acceptione munerum nunquam non iudicium peruertitur.

Ecce tibi oculatissimus Iosue decipitur, fœdusque init cum iis, quos percutere debebat. Et vnde sic decipitur tantus dux? Ait textus, *Susceperunt igitur de cibarijs eorum, & os Domini non interrogauerunt. Fecitque Iosue cum eis pacem*, &c. Vbi de Gabaonitarum cibariis Israëlitæ sumunt, non amplius Deum interrogant, sed statim cum eis pacem ineunt. Quid miraris? Sic munera afficiunt principum animos, vt in errores inducantur. Hinc Exod. 23. *Nec accipies munera, quæ etiam excæcant prudentes, & subuertunt verba iustorum.* Postremà hæc leguntur apud S. Luciferum: *Et pestifera ei sermones initos*: quantum muneris acceperis, tantum cæcitatis incurris, tantum pestis habes, qua te prorsus inficias. Vt enim pestilens morbus omnia peruadit, & inficit contagione sua; sic munerum acceptio nihil relinquit in homine integrum, sed & iudicium, & linguam, & affectum trahit in ruinam. Hinc Antiochus princeps interrogauerat magnum Athanasium, liceret ne principem accipere munera, & ea in pauperes insumere? Cui respondet Magnus Athanas. quæst 116. sententiam maxime notandam omnibus principibus. Ait enim: *Si qui beneficijs affecti cum sint, in re lauta, & sponte sua munera offerant eis, puta, quo bene meriti sunt, fortasse sine culpa accipiunt, si in pauperes ea distribuant.* Quid grauius potuit dici? Expende illa: *Fortasse sine culpa accipiunt*; quasi de re minimè certa, sed valde contingenti asserit posse culpa, aut culpæ periculo carere, qui munera accipit, vt ea in pauperes distribuat. Vt enim prudens medicus interrogatus, an possit euadere quis, ambulans inter pestilentia affectos, nihil certum definit, sed fortuito casui rem tribuens ait, fortasse euadet. Sic Athanasius de acceptis muneribus, etiam sponte, & gratitudinis ergo oblatis, & in pauperes insumendis, non certo asserit, quod innocua erunt, sed fortuito id casui relinquit. Adeo pestilens est acceptio munerum. Quò respiciens Prouerb. 17. ait: *Munera de sinu impius accipit, vt peruertat semitas iudicij.* Volens impius iudicium peruertere, ad hoc medium confugit efficacissimum, nimirum vt accipiat munera. Quæ verba sic sonant apud D. Cyril. Alexand. in cap. 3. Michææ *Accipientis munera in finibus iniustè, non prosperamur via.* Nihil prosperum spectes ab eo qui accipit munera; sed omnia illius in malum ruunt. Et cur tantum malum in acceptione munerum? Ait ibi D. Cyril. Alex. *Execrandum negotium, & Deo omnium purissimo etiam atque etiam vehementerque exosum, iudicium iniustum, & acceptio munerum. Scriptum est enim: Accipientis munera in finibus iniustè, non prosperantur via. Adeo enim quidam à detestanda lucri cupiditate expugnati sunt, vt peruertere iustitiam, & venundare veritatem pro nihilo ducant. Quemadmodum autem, qui puluerem oculis accipiunt, facultate videndi imbecilliores vtuntur, sic & qui in Christo debilitantur, nihil vident, munera enim iuxta scripturam excæcant oculos sapientum.* Sic sanctus doctor æquè loquitur de iudicio iniusto, & acceptione munerum; quæ æquè Deo exosa, & execranda putat.

Exod 23. Athanas. Prou. 17. Cyril. Al. Cyril. Al.

§. XI.

Ad laudem hominis pertinet, quòd nihil suæ soli prudentiæ credat.

Hoc minus laudabile in facto Iosue textus notat, nimirum: *os Domini non interrogauerunt*, cum promptum haberent diuinum oraculum, non eo accesserunt, vt interrogarent de ineundo cum Gabaonitis fœdere. Et licet in aliis excusabilis sit, quia credidit cito, nullum in proximo suspicatus dolum,

dolum, quia seruauit fœdus semel percussum, cum iis, qui veri Dei religionem suscipiebant, tamen in hoc inexcusabilis est, quòd suæ prudentiæ negocium crediderit, nec os Domini interrogarit, cum facilè posset. Pertinet enim ad perfectam hominis laudem, quod non sic soli prudentiæ suæ credat. Præclara illa Rebecca cum non paruas molestias ob conceptum in vtero sustineret
Gen. 25. Genes. 25. & consuluit Dominum, & diuinum responsum accipere meruit. Ait enim text. *Perrexitque, vt consuleret Dominum, qui respondens ait: Duæ gentes sunt in vtero tuo, & duo populi ex ventre tuo diuidentur, populusque populum superabit*, &c. Fiunt equidem sanctæ mulieri claræ reuelationes, & promissiones, quæ in filiis vteri sui erant implendæ. Et vnde ad tantam virtutem peruenit Rebbecca, vt sic illam Deus in responso suo munerare vellet cum notitia tantarum rerum? Cum sensit vteri molestias, non suæ credidit prudentiæ, nec aliquid per se posse confidit, sed ad diuinum oraculum
D. Ambr. perrexit. Ait D. Ambros. lib. de Isaac, cap. 4. *Abyt, inquit, interrogare Dominum, quia exsultabant infantes in vtero eius. Et responsum accepit, Duæ gentes in vtero tuo sunt, & duo populi. Eò quod nihil sponte præsumat, sed in omnibus summum Deum præsulem suorum consiliorum poscat, simul plena pacis, atque pietatis duos populos sua fide, & prædicatione connectat, & tanquam vtero suo claudat.* Expende ab illis. *Eo quod nihil sponte præsumat*, &c. ex eo enim, quòd nihil de se præsumpsit, sed in omnibus diuinum oraculum consulebat, sic munerari meruit à Deo, vt iam mater gloriosissimorum populorum cantaretur. Non enim paruæ laudis est in homine, quòd nihil de se præsumat, sed solicitus sit de pernoscenda voluntate Dei, & inuestigando oraculo eius; cui se conformare velit. De Dauid
1. Reg. 23. de ait 1. Reg. 23. Et nuntiauerunt Dauid dicentes; *Eccce Philistym oppugnant Ceilam, & diripiũt eam. Consuluit ergo Dauid Dominum dicens; Num vadam, & percutiam Philistæos istos?* Euidentissimum erat, quod conueniret populo Dei, quòd eius hostes percuterentur, præcipuè cum aliquod malum inferebat. Hinc infra in eodem capite dicit de Saul: *Nuntius venit ad Saul dicens; Festina, & veni, quoniam infuderunt se Philisthym super terram. Reuersus est ergo Saul*, &c. Vbi nuntium accepit, non distulit, sed statim reuertitur occurrere Philistæis. Nec fuit reprehensum in Saule, quod non consuleret prius Dominum, quando patentissima eius erat voluntas, vt hostibus occurreretur. Cur ergo Dauid magis voluit Deum consulere, antequam iret ad hostes depellendos? Ait Theodo-
Theod. ret. quæst. 54. *Diuina autem scriptura ostendit Dauidis pietatem. Semper enim Deum sciscitans & aciem instruebat, & quiescebat.* Hoc in Dauide maximè prædicandum erat, quod nihil sponte præsumebat; sed antequam, vel aciem instrueret, vel quiesceret, ad Dei oracula confugiebat, indéque omnes suas actiones dirigebat. Proh hominis prudentia, quæ non fidit soli prudentiæ suæ, sed cum pugnandum, aut quiescendum est, ad Dei oraculum prius recurrit. Nunquam sanè offuit con-
Cant. 3. sultatio virtuti, & sæpe profuit multum. Cant. 3. *Per vicos, & plateas quæram, quem diligit anima mea, quæsiui illum, & non inueni. Inueneruntem vigiles, qui custodiunt ciuitatẽ. Numquem diligit anima mea, vidistis? Paululum cum pertransissem eos, inueni, quem diligit anima mea.* Omnia ciuitatis ipsa per se lustrarat, nihil prætermiserat, nec plateam, nec viculum, & non inuenerat dilectum suum. At vbi consulit vigiles, de eoque inueniendo sciscitatur, statim inuenit. Quod notans Gillib. Abb. serm. 7. in Cant. ait: *Vides, quid proficiat consultatio custodum? Deuotam, sed vagam animam ad inuentionem dilecti perducit. Vtilis quidem consultatio: & frequenter, quod non confert eorum, qui consuluntur, eruditio, consulentis meretur humilitas.* Hinc conueniant; qui soli suæ prudentiæ credendum putant, & discant, vt ex consultatione diuini oraculi per Dei ministros securiores ab errore fiant. Cant. 7.

§. XII.

Quod ipse non es, ægrè, & difficulter de alijs persuaderis.

Facillimè reuinci poterant argumenta Gabaonitarum in veteribus vestibus, in calceis resarcitis, in duro pane; non enim hæc necessariò comitantur legatos à longè venientes; nisi per desertum, & inhospitalia loca iter faciant. Solent enim illa omnia facilè reparari, in oppidis, per quæ transeunt. Et nihilominus Iosue tam affectatis longæ viæ signis fidem habuit, & facilè Gabaonitis annuit. Ait enim textus: *Fecitque Iosue cum eis pacem*, &c. Cur non magis homines fraudis suspectos habuit? Cur non magis argumenta despexit, vel quasi affectata, vel quasi quæ facilè confingi possent? Is erat Iosue, qui nesciret fallere, ideò non potuit adduci, vt in proximis suspicaretur fallaciam. Ait D. Ambros. lib. 3. Officior. cap. 10. *Adeò* D. Amb.
sancta erat illis temporibus fides, vt fallere aliquos posse non crederetur. Quis hoc reprehendat in sanctis, qui cæteros de suo affectu æstimant? Et quia ipsis amica est veritas, mentiri neminem putant: fallere quid sit, ignorant, libenter credunt, quod ipsi sunt, nec possunt suspectum habere, quod non sunt. Hinc Salomon ait: Innocens credit omni verbo. Non vituperanda facilitas, sed laudanda bonitas. Hoc est innocentem esse, ignorare, quod noceat. Quàm hoc verum? Quod in se homo bonum habet, hoc credit inesse omnibus aliis; nihilque in aliis mali suspicatur, cuius in se morsus, & spicula non sentiat. Hinc Iudith, cap. 2. *Factum est verbum in domo* Iud. 2.
Nabuchodonosor regis Assyriorum, vt defenderet se, &c. Nullus erat in vniuersa terra, qui aduersus Nabuchodonosor leuaret manum, imò qui mutire auderet. Cur ergo ille adeò sedulus parat defensiuum bellum? Vbi non est, qui offendat, vanè dicitur aliquis se defendere. Ex quo suspicatur offensores esse, vt dicat Nabuchodonosor se velle defendere? Ex se solo, vt ipse totius mundi offensionem meditabatur, & hoc agebat, vt bellum inferret vniuersis, sic credebat vniuersos similia meditari aduersus suum regnum. Gentilibus incestuosos homines prædicantibus Christianos sapienter hinc occurrit Minutius Felix in octauio aiens: *De incesto conuiuio fabulam grandem aduersus nos Dæmonum concio mentita est, vt gloriam pudicitiæ, deformis infamiæ auersione macularet. Hæc potius de vestris gentibus nata sunt. Ius est apud Persas misceri cum matribus: Ægyptys, & Athenis cum sororibus legitima connubia. Memoria, & tragœdia vestra incestis gloriantur, quas vos libenter, & legitis, & auditis: sic & Deos colitis incestos cum matre, cum filia, cum sorore coniunctos. Sic incesti fabulam nectitis, etiam cum conscientiam non habetis.* Planè non ex alio capite Christianos incestuosos meditabantur, nisi quia ipsi incestuosi erant. Cum ipse

ipse mille incestis vacarent, omniaque sua & memorias, & festa, & sacrificia incestis replerent; nullum etiam vestigium talium criminum noscentes in Christianis, nihilominus de illis prædicabant, & credebant eá, quibus ipsi abundabant. Vtinam ipsi in se incestorum non experirentur pestem, & fallar, si illis in mentem veniret talia posse esse in Christianis. Est enim hoc proprium naturæ hominis, quod iuxta suos indiuiduos affectus, iudicet alios, & facilè credat in proximo, quod in se habet. Marc. 3. Marci cap. 3. de Iesu affinibus ait: *Cum audissent sui, exierunt tenere eum, dicebant enim, quoniam in furorem versus est.* Sed vnde in Iesu suspicabantur furorem esse? Ait Victor Antioch. ibi: *Arbitrabantur enim id illum pati, quod ipsi reuera patiebantur.* Quia ipsi in furore erant, sic credebant simile quid in Iesu esse.

Iosue 9. Murmurauit itaque omne vulgus contra Principes. Qui responderunt eis: Iurauimus illis in nomine Domini Dei Israël, & idcirco non possumus eos contingere. Sed hoc faciemus eis: Reseruentur quidem vt viuant, ne contra nos ira Dei concitetur, si peierauimus, sed sic viuant, vt in vsus multitudinis ligna cædant, aquasque comportent. Quibus hæc loquentibus vocauit Gabaonitas Iosue, & dixit eis: Cur nos decipere fraude voluistis, vt diceretis, procul valde habitamus à vobis cum in medio nostri sitis? Itaque sub maledictione eritis, &c.

§. XIII.

Non penitus malè audiunt fraudulenti, & mendaces homines apud principes mundiales.

Fallacia Gabaonitarum aperta incolumes tamen euadunt à gladio Israëlitarum ex præscripto Principum, sed non sine magna populi murmuratione; ait enim: *Murmurauit itaque omne vulgus contra Principes.* Vulgare enim, & commune est hoc populorum murmur aduersus Principes quòd pateant dolosis; quòd apud illos valeant mendaces, & fraudulenti. Quando enim in Principum aulis funditus pereunt fraudulenti, & Prou. 30. mendaces, & non magis præualent? Dicitur Prouerb. 30. *Stellio manibus nititur, & moratur in adibus regum.* Vbi noster posuit *Stellio* Hebraicè est verbum *Scemmith*, quod simiam sonat Rabbinis Abenezra, Himmanueli, & Kimchi. Similiter ibi simiam significari putant Pagninus, Caietan. Baynus, Iansenius. Quod animal frequens est in Principum aulis, domibusque potentum. Sed quid diuinus Spiritus prætendat notans simias has in Principum domibus habitare? Est hoc animal super omnia animalia fraudulentissimum, adeò vt veteres poëtæ Cercopas mortalium maxime periuros in simias mutatos personent. Ait Ouid. Metamoph. 14.

Quippe Deum genitor fraudem, & periuria quondam
Cercopum exosus, gentisque admissa dolosa,
In deforme viros animal mutauit, vt ijdem
Dissimiles homini possent, similesque videri;
Membráque contraxit, naresque à fronte remissas
Contendit, &c.

Sic à Philosopho, & vate putatur per iura, & fraudulenta gens in simias mutata; vt inde iam pateat, quæ gens in Principum, regúmque domibus habitet, & præualeat. Et sanè fraus, dolus, periuria, quæ à mediocribus ciuibus execrantur, proprias sedes apud mundiales Principes habent, ibique maximè promouentur, sustentantur. Vt verissimum sit illud Senecæ in Hippolyto: *Fraus sublimi regnat in aula:* Sunt equidem in aulis Principum simiæ hæ; fraudulenti, dolosi, periurique viri illic præualent. Ob quod se ab aulis fugisse ait Nazianz. in carmine de vita sua, fatus. Nazianz.

Cum nullus esset, aulicos qui Principes
Non coleret, ac præ cæteris cubiculi
Famulos, inertes (demo opes) ad omnia,
Modisque miris, artibusque ad regia
Aula nitentes semper hæreret fores,
Laceraret alios, sumeret fœdum in modum,
Abuteretur pessimè recta fide
Seque indecorè gereret (vt loquar breui)
Desiderari malui, &c.

Quando nouit bonus pater Aularum ambitores in fraudibus, in dolosis artibus, in infidelitate positos, ab aulis discessit quàm longè, vt quæ viuere in se permittant has simias hominum. Non enim immunis est apud Principes, nisi, qui mendacium, & dolos dicit. Act. 12. Petrus carcerem euasit, Act. 12. Angelo ducente, qui portas carceris aperuit. *Herodes autem cum requisisset; inquisitione facta de custodibus iussit eos duci, &c.* Sed Matth. 28. vbi custodes sepulchri clamabant sepulchrum esse vacuatum, indéque sublatum corpus Iesu, nihil illis mali dicitur à Pilato. Cur ergo quando apud Herodem custodes carceris malè audierunt, apud Pilatum non malè audiunt custodes sepulchri? Custodes carceris veritatem testabantur, vt Petrus abscesserat virtute diuina; custodes sepulchri mendacia clamabãt quòd discipuli furati Iesum fuissent. Et ideò ij gratiùs accipiuntur à Principibus. Ait Cyril. Ierosol. catechef. 14. *Quare sicut Petro de custodia exeunte, condemnati sunt custodes, sic etiam, qui Iesum custodiebant, non sunt condemnati? Sed illi quidem mulctati sunt:: Isti autem scientes veritatem, & ipsam occultantes à Principibus Sacerdotum seruati sunt.* Sic principes mendacem seruant. Vt Cyril. fraus, & mendacium in aulis præualeant, dictum latiùs est tom. 3. in Euang. lib. 14. cap. 2. §. 5.

§. XIV.

A rerum vetitarum propinquis, vel minimis, vel vmbris maximè cauendum.

Expende Principum Israëlitarum cautelam erga Gabaonitas; aiunt enim: *Iurauimus illis in mine Domini Dei Israël, & idcirco non possumus eos contingere.* Sanè iurauerant Israëlitæ Gabaonitis, quòd *non occiderentur*, at minimè iurauerant, quòd non tangerentur. Cur modo iuramenti prætextu dicunt, Non possumus tangere eos? Dum non occidant, quid interest, quòd tangant eos? Equidem quando ab occisione abstinere debebant prudentissimè vel à tactu eorum cauebant; tam longè enim debet quis esse à re vetita, vt nec minimis, & remotissimis vmbris eius acquiescat.

Ex

Apolog. Ex quo conficiebat Athenagoras in Apolog. quàm puri erant Christiani ab omni homicidio, quando nec spectacula adibant, vbi gladiatores sese mutuò occidebant. Ait enim. *At nos cum proximum occisioni esse iudicemus occidi videre, prohibuimus huiusmodi spectacula. Quomodo igitur, cum ne spectemus quidem, vt ne piaculo nos contaminemus, & scelere, interficere possumus?* Sanè, vt quam longissime essent ab homicidio primi Christiani, vel conspectum, nec dum tactum homicidarum, & occisorum fugiebant. Nec mitor, quando illicitorum, vel imago, vel remotissima vmbra caueri maximè debet. Marcion hæreticus carnem humanam indignam putabat, quæ assumeretur à Deo, & ideò solam eius imaginem, seu figuram assumptam credebat. Quem inconsequentiæ notat. Tertullian. lib. Tertul. . eo maximè, quod si caro indigna Deo erat, ab illaque Deus fugere debebat, & etiam vel fugeret à figura eius. Ait enim: *Si aspernatus est carnem, vt terrenam, & vt dicitis stercoribus refertam, cur non & simulacrum eius proinde despexit? Nullius enim dedignandæ rei imago dignanda est, sequitur statum similitudo.* Quippe ad puritatem Dei conducit non solam dedignandæ rei fugere substantiam, sed vel imaginem; vel similitudinem, vel vmbram. Quis enim sapiens vel vmbram non fugit eius, quod sibi putat disconueniens: Dan 3. Dan. 3. aiebant tres pueri illi Hebræi: *Notum sit tibi, ô Rex, quòd statuam tuam non colimus.* Circa quæ D. Zeno serm. 7. de tribus pueris ait: *Regis adorare imaginem contempserunt, vt pote, qui ipsum contempserant regem.* Ex quo regem habuerunt in contemptu, & imaginem, & vmbram eius cauebant. Hinc Ioan. 1. canon. 5. monebat. *Filioli custodite vos à simulacris.* Ioan. 1. Nec simulacrum, sed solus simulacri cultus erat homini perniciosus. Cur ergo non magis cautelam indicit à cultu simulacrorum, quàm à simulacris ex se innocuis? Tertul. lib. Tertul. de corona militis: *Ioannes, Filioli, inquit, custodite vos ab idolis: non iam ab idololatria, quasi ab officio, sed ab idolis, ab ipsa effigie eorum.* Non solum ipsum per se malum cauendum est prudentibus; sed vel effigies, vel vmbra eius maximè fugienda. Vt qui fugit vmbram, magis credatur fugere veritatem, iuxta id, quod ait D. Zeno lib. 1. serm. 12. D. Zeno. *Qui non diligit eius similitudinem, sequitur, vt oderit veritatem.* Sic ibi.

§. XV.

Vel reprobi homines ingentes vtilitates Dei populo afferunt, inter quas ipsi pereunt.

QVam aliter se habuit Iosue cum Raab, ac cum Gabaonitis; Raab supra cap. 2. admissa est ad Dei populum, de illa enim. & cognatis eius dicit: *Habitauerunt in medio Israel, &c.* De Gabaonitis autem solùm dicit in præsenti: *Non deficiet de stirpe vestra ligna cædens, aquasque comportans in domum Dei mei.* Non admittuntur in populum Dei, sed obsequio deputantur diuino, vt materias comportent necessarias ad perficienda sacrificia. Et cur cum admittantur in Dei populum, sic permittuntur inter Israëlitas viuere, vt multa præstent necessaria diuino cultui? Id factum credideris, ne Dei electos æstimes ex solis temporalibus vtilitatibus per illos Dei cultui exhibitis. Sunt enim in Ecclesia Dei, in religiosis familiis, qui magna, & præstantissima præstent temporalia obsequia, qui tamen reijciendi sunt, quia fructum spiritualem exhibent nullum. In hanc me cogitationem impulit D. Isidorus. Hispalen. in præsenti, D. Isidor. cap. 11. inquiens: *In Gabaonitarum figura illi ostenduntur, qui de mundo ad Ecclesiam venientes, habent fidem in Deo, & inclinant caput Sacerdotibus sanctis; quibus ministrant, & seruiunt, & aliquid vtilitatis impendunt ad ornatum etiam Ecclesiæ, vel ministerium prompti sunt: in moribus verò suis, & conuersatione pristina detinentur inuoluti vetustis vitiis. Et præter hoc, quod Deo credunt, & erga seruos Dei, vel Ecclesiæ cultus videntur esse deuoti, nihil habent emendationis, vel innouationis in moribus. Tales igitur, tantummodò quasi quoddam salutis signum intra Ecclesiam temporaliter perferunt; inter sanctos Dei regnum æternum minimè consequuntur.* Quid sapientius? Sed quid magis metuendum potest dici? Non sufficit, quod intra Ecclesiam sis, quòd in religiosa adscribatis familia, quòd multa ibi Dei populo vtilia præstes; si in te nihil nouitatis vitæ exhibeas. Est index zelo plenus aduersus publica vitia, qui strenuam operam nauat populo Dei, in eliminandis iniuriis ciuium, in perdendis furibus, maleficis, homicidis; interea tamen ipse solum veterem hominem in se exhibet, obuolutus antiquatis vitiis, nec vllam morum innouationem præstat. Talis dicet dum inter nos viuit, aliquod videatur portare salutis signum; tandem ad regnum Dei minimè est peruenturus. Est ciuis in religionis cultu pius, sedulus in altaribus ornandis, in struendis templis, in Sacerdotibus suscipiendis, quibus multa, & vtilissima exempla præbet Christianæ Reipublicæ; at ipse cupiditatū cæno obuolutus, in vitiorum salebra hærens firmat damnationem suam. Est doctus scriba in religiosa familia: qui vel scriptis, vel voce, vel principum familiaritate ingenti, splendore, & vtilitate cumulatissimè magnam Dei domum impleat; qui tamen veteri consuetudine obstrictus sordidissimam in se præfert vitam, vt æternam damnationem incurrat. Sic Iesus in sua reprobos admittit vtilissimos, qui multa bona præstent populo Dei; nec præstita hæc sufficiant illis ad salutem, quia veteri semper inhærescunt vitiorum consuetudini. Quò refero illud Isaiæ, cap. 45. de Cyro; ait enim: *Hæc dicit Dominus christo meo Cyro, cuius apprehendi dexteram, vt subyciam ante faciem eius Gentes, & dorsa regum vertam. Ego ante te ibo, & gloriosos terræ humiliabo: Et dabo tibi thesauros absconditos:: Propter seruum meum Iacob, & Israel electum meum. & vocaui te nomine tuo, & assimilaui te, & non cognouisti me, &c.* Isaia 45. Equidem Deus exaltauit Cyrum ad regnum opulentissimum, fecitque illum triumphatorem nationum, spoliatorem regnorum ditissimorum, & vocauit illum nomine suo, vt vocabat electos suos Isaac, Abraham, & Iacob, adeò vt videretur Cyrus ad hos pertinuisse, quando Israëlitas maximè diligebat, eosque promouebat, & tandem eos ad patriam fecit redire, templum reædificari iussit, instaurari sacrificia, tanta cura, & sedulitate, vt nullus regum Israëlitarum id maiori deuotione perficeret. Quid denique inter tanta officia Dei populo exhibita fecit Cyrus? Ait: *Et non cognouisti me.* Vbi D. Hieron. *Tu autem non cognouisti me; id est, simulacra coluisti; & non Deum.* Hieron. Inter tot triumphos de hostibus Dei reportatos, inter tantam scientiam

veri numinis, inter tot munera populo Dei exhibita, inter templi reædificandi curas, & impenſas, inter inſtaurata ſacrificia quæ offerrentur Deo vero, & viuo; adhuc hærebat priſtinis Idolis, priſtinaſque retinebat vitiorum conſuetudines, vnde miſerabiliter in peccatis ſuis fuit occiſus. Hæc eſt miſera multorum reproborum conditio, qua multa exhibentes Dei populo vtilia, reprobi maneant, dum priſtinis idolis inſiſtunt.

Ioſue 9. Nunc autem in manu tua ſumus, quod tibi bonum videtur, fac nobis. Fecit ergo Ioſue, vt dixerat, & liberauit eos de manu filiorum Iſraël, vt non occiderentur. Decreuitque in illo die eos eſſe in miniſterio cũcti populi, & altaris Domini, cædentes ligna, & aquas comportantes vſque in præſens tempus, in locum, quem Dominus elegiſſet.

§. XVI.

Viri fortis eſt, non ſolùm in magnis, ſed etiam in vilibus ſe grauiter, & ſtrenuè gerere.

Mirabar alacritatem Gabaonitarum in ſuſcipiendo vili munere cædendi ligna, aquaſque portandi ſibi à Ioſue impoſito, aiunt enim: *Nunc autem in manu tua ſumus, quod bonum tibi videtur, fac nobis.* Quid magis ſeruile, quàm illud, *in manu tua ſumus?* Hinc Pſalm. 122. æſtimat ſeruorum conditionem, dicens: *Sicut oculi ſeruorum in manibus dominorum ſuorum.* Et quod ſummum ſeruorum eſt, vt in manu dominorum penitus ſint, hoc Gabaonitæ profitentur, primo ſeruitutis die, dicentes: *Nunc autem in manu tua ſumus.* Nec quia ignaui eſſent, & imbecilles, tam alacriter ſeruile munus arripiunt, de illis enim ait infra, cap. 10. *Vrbs magna erat Gabaon, & vna ciuitatum regalium, maior oppido Hai, omneſque bellatores eius fortiſſimi.* Itaque in regia ciuitate orti, & fortiſſimi viri, primo die profeſſæ ſeruitutis ſe in eius ſummo conſtituunt, aientes ad Ioſue: *In manu tua ſumus.* Et cur regij homines, & fortiſſimi non magis detrectant ſeruitutem? Cur non magis expauent ad vocem operis adeò ſeruilis? Cur potentiſſimi curiales non palluere magis ſub lignariorum, & aquariorum munere? Habuerunt hoc Gabaonitæ, & fortitudinis, & ingenuitatis ſuæ manifeſtum indicium, quòd vel coniecti in munus viliſſimum, in eo excipiendo, & exercendo ſtrenuè ſe gerant, non ignauiter, & remiſsè. Ioſeph ille Iacobi filius ad regnum deſignatus à primis vnguiculis, deuenit ad ſtatum ſeruitutis, ſeruus factus domini Ægyptij: & ait Geneſ. 39. *Inuenit Ioſeph gratiam coram domino ſuo, & miniſtrabat ei; à quo præpoſitus omnibus gubernabat creditam ſibi domum, & vniuerſa, quæ ei tradita fuerant,* &c. Sed cur puer regius, & qui regni guſtum vel in ſomniis habuerat, non magis in vili ſtatu ſeruitutis ſeruilibus oneribus ſuccumbebat? Quia regius, quia ingenuus, quia magnæ virtutis, & fortitudinis erat, ad hos enim pertinet, in quouis munere ſibi obiecto ſtrenuè, & fortiter ſe gerere. Ait D. Amb. epiſt. 7. *Ioſeph non proſapia nobilis conſcientia; quaſi germen Abrahamidarum, dedignatus obſequia vernacula, faſtidiuit degenerem conditionem; ſed magis gnauum ſe, & fidelem herili imperio præbuit, alto intendens conſilio nihil intereſſe in quo ſtatu quis probabilem ſe præſtaret, ſed illum eſſe finem bonorum, vt in quocumque ſtatu probarentur, illudque præcipuum, ſi magis mores commendarent ſtatum, quàm ſtatus mores. Etenim quo ſtatus inferior, eo virtus eminentior.* Sic ingenuus adoleſcens, & regia proles ad ſeruitutem deueniens, non faſtidiuit vernacula exercitia, ſeruilia miniſteria, ſed quo animo nobiliori, & validiori erat, eo magis ſtrenuè, & ſedulè ea perficiebat. Non enim ſtatus, ſed virtus oſtendit animum, & fortem, & regium; ingenuorum, & validiſſimorum eſt, in quouis ſtatu non oſtendere degeneres, ſed illum grauiter, & fœliciter implere. Hinc Ioan. 13. de nobiliſſimo Dei filio Ieſu ait: *Sciens, quia omnia dedit ei Pater in manus, & quia à Deo exiuit & ad Deum vadit, ſurgit à cœna, & ponit veſtimenta ſua. Et cum accepiſſet linteum, præcinxit ſe,* &c. Dum explicare vellet, vt Ieſus alacriter ſeruilia acceperit officia, aquam portans ipſe ad lauandos diſcipulorum pedes, prius incipit eius regiam, & diuinam proſapiam exprimendo, etenim ait: *Sciens quia à Deo exiuit, & ad Deum vadit;* tunc addit: *Surgit à cœna, ponit veſtimenta ſua. Et cum accepiſſet linteum, præcinxit ſe, miſit aquam in peluim, & cæpit lauare,* &c. Abraham Gen. 8. viſis tribus peregrinis aiebat illis: *Domine, ſi inueni gratiam in oculis tuis, non pertranſeas ſeruum tuum, ſed offeram pauxillum aquæ, & lauentur pedes veſtri.* Vt bene notat Orig. in Ioan. 13. non ipſe Abraham aquam ſumit, neque eam portat de facto, nec lauat peregrinorum pedes, ſed tantùm ait: *afferam pauxillum aquæ, & lauentur pedes veſtri:* Ieſus autem non offert, non promittit, ſed de facto exhibet miniſterium, ipſe aquam portat, ipſe mittit in peluim, ipſe lauare cæpit, quæ alacrioris animi eſt diligentia. Et cur in hoc reſpectu Chriſti Ieſu remiſſiùs Abrahamus egit; cum Ieſus adeò alacris, & ſtrenuus in eo ſeruili opere ſe geſſerit? Cauſam inſinuat Ioannes illis verbis: *Sciens quia à Deo exiuit,* &c. Vt enim regalior erat Ieſus, & nobilior Abrahamo, ſic redactus ad formam ſerui alacriùs, & expeditiùs ſeruilia munera omnia implebat. Ait D. Chryſoſtom. ibi: *Quid additur; A Deo exiuit, & ad Deum vadit? Hoc eſt digna eo facit, qui inde profectus eſt: Non enim priuſquam diſcumberent, ſed poſt omnium diſcubitum ſurgit à cæna, inde non ſimpliciter lauat, ſed ponit veſtimenta ſua, ac linteo ſe præcinxit. Neque his contentus, ipſe peluim impleuit, ipſe nemine iuſſo, omnia fecit, exemplo docens, non remiſsè, & frigidè opera, ſed quàm diligentiſſimè facienda.* Equidem innata nobilitas in ipſis operibus ſerui manifeſtè clarebat; vt enim remiſſi ſerui eſt officia ſolum offerre, nec exhibere; ſic diligentiſſimi ſerui eſt, non offerre, ſed de facto præſtare, & nihil prætermittere eorum, quæ ad exactam ſeruitutem pertinent. Sed talem ſeruum nouit ſolus agere ille, qui à natura verè Dominus erat. Vt dicat D. Auguſtin. homil. 1. in præſenti: *Cum ſe ſciret à Deo exiſſe, & ad Deum pergere, non domini Dei, ſed hominis ſerui impleuit officium.* Non quidem detrectauit ſeruilis formæ, quam ſubierat, officium implere. Hoc eſt enim validiſſimæ, præſtantiſſimæque mentis, quòd ſtrenuè, & perfectè adimpleat munus, ad quod redacta fuerit. Aiebat Pſalm. 18. *Dies diei eructat verbum, & nox nocti indicat ſcientiam.* Et ſcire cupis quæ ſcientia vel quæ ſapientia transfundatur à diebus, noctibuſque? Ait Theodor. ſerm. 4. de Natura hominis: *Hanc*

Marginalia: Pſalm. 122. — Gen. 39. — D. Ambr. — Ioan. 13. — Orig. — Chryſoſt. — D. Auguſt. — Pſalm. 18. — Theod.

Hanc eamdem legem dies, ac noctes indesinenter obseruant; neque cum protenduntur superbè se efferunt; neque cum contrahuntur, iniquo animo ferunt, sed alternis vicibus tempora mutando, rursus cum ratio ipsa exigit sine vlla disceptatione debitum soluunt, neque inuicem reluctantur, sed quietissimè accipiunt, redduntque. Tam quieti in Decembris angustias dies veniunt, quàm in Iunij latitudinem. Vt sic doceant humanas mentes, quid facere debeant.

§. XVII.

Exuant omnino veterem hominem, qui ad mensam filiorum Dei admitti volunt.

Ad ministerium portandi aquas, & ligna cædendi pro Sanctuario, & altare Dei Gabaonitæ admittuntur, minimè ad discumbendum cum filiis, sed ad laborandum cum seruis. Ait enim: *Decreuitque eo die eos esse in ministerio cuncti populi, & altaris Domini cædentes ligna, &c.* Quibus constat deputari Gabaonitas, vt altari seruiant in lignis cædendis, & aquis portandis, sed non constat deputari, vt de altari edant. Et quando illis labor indicitur, cur non offertur illis, & mensa? *Dicebantur in principio capitis esse induti veteribus vestimentis.* Vnde non miror, quod relinquantur in seruorum labore, & non admittantur ad filiorum mensam, quæ solùm capit eos,
Psal. 127. qui vniuersam vetustatem exuerint. Aiebat Psalm. 127. *Filij tui sicut nouella oliuarum in circuitu mensæ tuæ.* Expende, quibus comparandi sint filij, qui in Dei mensa accipi debent, nimirum, *sicut nouellæ oliuarum*, vt primus illorum gressus sit, quòd exuta vetustate nouis vitæ luminibus splen-
Chrysost. deant. Quod sapienter ponderat D. Chrysost. in epist. ad Ephes. homil. 4. inquiens: *Filij enim tui, ait scriptura, sicut nouellæ oliuarum in circuitu mensæ tuæ. Nihil hic vetustum, nihil immite, nihil acerbum. Tales enim nouæ plantulæ ad proferendam bonam frugem, fructum sanè quàm admirabilem accommodæ sunt. Sed & fortes, & vegetæ sunt, ita vt omnes consistant in circuitu mensæ salutaris.* Expende illud: *Nihil hic vetustum*, &c. arcenda in primis est vetusta vita ab hac mensa, in qua acquiritur æterna salus. Non in vetustate, sed in nouitate vitæ ambulandum ei est, qui velit filiorum Dei
1. Ad Cor. 5. mensam participare. Vt moneat Paul. 1. ad Corinth. 5. *Expurgate vetus fermentum, vt sitis noua conspersio, sicut estis azymi. Etenim pascha nostrum immolatus est Christus. Itaque epulemur non in fermento veteri*, &c. Vbi non agnus de ouibus, sed Christus de Deo, & virgine comedendus proponitur in altari; qui eò accubiturus accedit, necessum est, vt exuat omnem vetustatem, & quasi no-
D. Ansel. uo vitæ splendore vestitus appareat. Ait ibi D. Ansel. *Noua itaque conspersio debemus esse, id est, omnes innouati, & infusione Spiritus Sancti vnum per charitatem effecti, vt pascha manducare simus idonei, quia pascha nostrum immolatus est Christus, ad cuius esum inuitamur.* Vbi de altari sumere Christum debemus, omni veteri homine debemus spoliari, vt innouati tantum epulum percipere mereamur. nemo enim vinum nouum mittit in vtres veteres, disrumpentur enim quamprimùm illo hau-
Matth. 9. sto. Sic Matth. 9. accesserunt discipuli Ioannis ad Iesum dicentes: *Quare nos & Pharisæi ieiunamus frequenter, discipuli autem tui non ieiunant?* Meritò dolebant se ieiunos esse, cum viderent disci-

pulos Iesu saturos, & minimè ieiunantes. Et cur ij saturi, illi ieiuni? Ait Dominus ibi: *Nunquid possunt filij sponsi lugere, quandiu sponsus est cum illis? Venient autem dies, cum auferetur ab eis sponsus, & tunc ieiunabunt. Nemo autem immittit commissuram panni rudis in vestimentum vetus, tollit enim plenitudinem eius à vestimento, & peior scissura fit. Neque mittunt vinum nouum in vtres veteres, alioquin rumpuntur*, &c. Expende hanc vltimam rationem, nimirum, *Neque mittunt vinum nouum in vtres veteres*; quippe cum rationem peterent illi cur ipsi ieiuni essent, Apostoli autem saturi? pulchrè respondit obiciens illis vetustatem vitæ, in qua erant, & propter quam non debebant admitti ad epulum diuinum. Ait Pascasius Pascas.
ibi: *contra eos ista dicuntur, conquirentes, quare nos, & Pharisæi ieiunamus, discipuli autem tui non ieiunant? Idcirco mox audiunt Euangelij præcepta dum in vetustate sunt, seruare nequaquam posse. Et ipsi vtres vinum nuptiarum continere non poterant. De quo Architriclinus sponso dixit: Seruasti bonum vinum vsque adhuc. Quod denique vinum, nec dum Pharisæi quibant ferre vetustate corrupti. Vtres autem noui, scilicet Apostoli & eorum imitatores, illo replebantur.* Ecce tibi ieiuni erant à cœlesti vino, qui in vetustate erant, qui veterem hominem in se amabant nutrire, ideò miseram inediam patiebantur. At verò qui in nouitate vitæ ambulabant, non poterant videri ieiuni, sed semper saturi diuino conuiuio. Quò respiciens Psalm. Psalm. 118.
118. aiebat etiam queribundus Dauid: *Defecerunt oculi mei in eloquium tuum dicentes, quando consolaberis me? Quia factus sum sicut vter in pruina.* Vter in pruina rugatur, vetustatisque faciem induit, ideò Dauid talem se factum dolebat ob defectum consolationis diuinæ. Cur ergo, ait, subtrahit mihi Deus suam consolationem, quando præ senio rugor, & contrahor, sicut vter in pruina, qui promit vetustatem suam? Ideò sinè subtrahitur consolatio diuina, quia vetustatem exhibes, diuinæ autem consolationis vinum non iungitur vetustis. Ait Pascas. lib. 5. in Matth. *Pruina infideli-* Pascas.
tatis proculdubio istos congelauerat, idcirco vetustate consumpti mustum Euangelicæ prædicationis suscipere nequibant, neque præcepta seruare. Quod bene dispensator salutis præuidens nouos vtres de prælo crucis replet ebrietate spiritus, veteres autem vacuos deserit, ne peior scissura fieret. Sic veteres vtres reiiciuntur, & noui admittuntur, vt cœleste capiant vinum. Quò etiam spectans D. Basil. in D. Basil.
Psalm. 32. ait: *Vtres noui in Euangelio nominantur, qui de die in diem vitæ genus renouant, & vinum nouum de vera vite capiunt. Qui veterem hominem nondum deposuerunt, vtres sunt veteres, quibus neutique committi potest infusio vini noui. Nemo enim mittit vinum nouum in vtres veteres, ne vinum effundatur, & illi vtres prorsus dispereãt, nulla enim venia digni, si bonum ac nouum effundant merum.* Qui in vetustate est, non ad conseruationem, sed ad effusionem cœleste excipit merum, quo aditum occludit ex se veniæ, vt qui tantas diuitias perdit.

Caput XII.

Quinque regum expugnatio.

Textus Historia.

GABAONITARVM Fœdus cum Israëlitis malè audiuit apud Adonisedec regem Ierusalem; qui missis nuntiis quinque Amorrhæorum reges viciniores conuocat, vt vnà in Gabaonitas irruerent. Igitur Adonisedec rex Ierusalem, Ohas rex Hebron, Pharas rex Lerimoth, Laphia rex Lachis, Dabir rex Eglon iunctis viribus Gabaonitarum expeditionem adoriuntur, eorumque Regiam ciuitatem Gabaon validissimè oppugnant. Sed profuit oppugnatis recens amicitia firmata cum Iosue, qui monitus de amicorum periculo per eorum nuntios, & certus de victoria oraculo diuino, validissimam pugnatorum manum instruit, nocturnis tenebris pergit, primaque luce hostes percutit improuisos, & ab amicorum mænibus fugat. Dumque miseri fugientes, & palantes ab Israëlitis percutiuntur, maiorem in cladem incidunt, cælitus enim lapidibus emissis atrocior illos tempestas inuoluit, quæ penitus homines absumit. Veritus tamen Iosue ne tantæ victoriæ dies deficeret, diuino plenus halitu Soli imperat, vt retardet tantisper cursus suos, donec Israëlitarum hostis superfit nullus. Iosue dixit, Sol autem anhelantis flammæ cursus infrænans, per insolitas diei moras dilato vespere lucem fixus astrinxit. Nec Luna suis legibus mota pigræ stationis limen excedens, ordinem consueti gressus exercuit, vt sic iam vero Iesu famulatura sydera notarentur. Supererant adhuc è tot hostibus quinque eorum reges, qui latibulum quæritantes, confugerant ad notam speluncam iuxta vrbem Maceda. Quod vbi nuntiatum fuit Iosue, iubet ingenti saxo obturari os speluncæ, militesque adhiberi, qui obseruent, ne vllum latentibus detur effugium. Manè nouo post aliquam quietem militum, nullo iam perstrepente hoste, educuntur reges è carcere speluncæ, quos iussus Iosue suorum pedibus conculcari iubet, deinde interfici, mox agi in crucem, quia pependerunt vsque ad vesperam diei, & inde sublata cadauera multis lapidibus in prima spelunca obruta fuere. Quorum strage maximè confirmatus Israëlitarum exercitus ad alias euolauit ciuitates, quas cum regibus suis funditus euertit. Hæ fuere Maceda, Lebna, Lachis, Gazer, Eglon, Hebron; omnemque terram montanam, & campestrem, à Cadesbarne vsque ad Gazam, & Gosem vsque ad Gabaon suæ ditioni Israël iuxta præceptum Domini subiecit.

Pars Moralis circa textum.

STante Sole ad vocem Iosue, optimum erit, quòd stylus pergat, & tanti Ducis victorias in nouam lucem, nouumque solem impellat, quod vitiorum magis suspendat tenebras.

Iosue cap 10. Quæ cum audisset Adonisedec rex Ierusalem, quòd scilicet cepisset Iosue Hai, & subuertisset eam (sicut enim fecerat Iericho, & regi eius, sic fecit Hai, & regi illius) & quòd transfugissent Gabaonitæ ad Israël, & quòd essent fœderati eorũ, timuit valde. Vrbs enim magna erat Gabaon, & vna ciuitatum regalium, & maior oppido Hai, omnesque bellatores eius fortissimi. Misit ergo Adonisedec rex Ierusalem ad Oham regem Hebron, &c.

§. I.

Summa miseria est in ipsis discriminibus non sibi homines cauere.

EX notis validissimis vrbibus euersis, & ex fœderato Gabaon cum Israële timens, Adonisedec rex Ierusalem, misit ad quinque Amorrhæorum reges, qui secum veniant in bellum aduersus Gabaonitas. Sic enim ait. *Misit ergo Adonisedec rex Ierusalem ad Oham regem Hebron; & ad Pharam regem Ierimoth, ad Iaphia quoque regem Lachis, & ad Dabir regem Eglon dicens: Ad me accedite, & ferte præsidium, & expugnemus Gabaon, quare transfugerit ad Israel.* Sic Adonisedec rex Ierusalem visa euersione Iericho, & Hai, & fœdere Gabaonitarum aduersus eos exurgit. Cur non magis Gabaonitas imitatur, & fœderatur Israëlitis? Cur non magis ex clade Iericho, ex Gabaonitarum fœdere cauet sibi, & pugnas fugit? Sanè si gladium strictum habuisset, post auditas euersiones Iericho, & Hai, post Gabaonitas fœderatos hostibus, illum ponere, & claudere in vagina debuisset; at stulta impiorum mens eo deuenit miseriæ, vt nec sapiat in periculis constituta. Dum Ioppe vastabatur à Romanis, Iosephus Iudæus atrocitate cladis victus, sese dedit Romanis captiuum. Audita fuit Ioppe vastatio, & Iosephi deditio à Ierosolymitanis, quid tunc illi? Rem præsenti similem expendit Egesippus lib. 3. capit. 21. *Vbi Iosephum apud Romanos degere compertum, tanto odio prosequebantur, vt cuius primo mortem dolebant, eiusdem vitam, vel ignauiæ, vel proditionis indicem testarentur. Hinc maior in Romanos commotio, vt se de Iosepho vlciscerentur. Et quo magis eorum res inclinabatur, eo amplius in bello accendebantur. Vbi finis esse debuerat, inde exordium malorum capessebatur. Nam sapientibus aduersi exitus rerum ad cauendum magis documento sunt, ne rursus eadem accidant, quæ in mala cesserunt, imprudentibus autem incentiuum miseriarum. Debuerat ergo Ierosolymitanis causa sobrietatis esse sociorum periculum, sed quia noluerunt intelligere, vt bene agerent, in exitium vertit.* Ecce tibi vt clades sapientibus solent esse documentum ad cauendum, insipientibus incentiuum sunt miseriarum; & qui de visis cladibus cautelam deberet excipere, audaciæ excipit materiam, qua pereat. Hæc sanè est notissima conditio eorum, qui irremediabiliter ad exitium tendunt, qui quidem nec in periculis sapere nouerunt. Quis ignoret famem illam, qua Samaria opprimebatur tempore Elisæi? Eo fames deuenit, vt fœminæ duæ paciscerentur de filiis comedendis. Quid tunc? Ait textus 4. Reg. 6. *Quod cum audisset*

Egesippus.

4. Reg. 6.

audisset rex scidit vestimenta sua :: & ait rex : Hæc mihi faciat Deus, & hæc addat, si steterit caput Elisæi, &c. In tanta famis calamitate, vbi matrum auditur rabies filios comedentium, non est, qui sapiat, & quærat verum Deum, quin imò rex bellum instaurat aduersus Deum, mortem minitans eius prophetæ. Quanta hæc miseria? Sapienter ait D. August. sermon. 211. de tempore: *Proh nefas! Horrenda cadauera, & columbarum stercora peccator populus vescitur, nec Dei cultum quærit. Inquinatas carnes, & horrendas escas fames, & necessitas poscit, & adhuc figmentum hominum duritia colit. Pabula denegantur, & illicita à peccatoribus exhibentur.* Planè extremæ miseriæ est argumentum, quod impij, vel in mediis calamitatibus constituti, non canant receptui, sed maiora instaurent continuò bella. Et vnde cautelam deberent addiscere, qua finem imponerent pugnis aduersus Deum; inde se accingunt, vt multiplicent offensas.

D. August.

§. II.

Reprobi animi vile putant non ad maiora crimina audere, cum possunt.

AVdita Ієricho, & Hai clade, & Gabaonitarum fœdere cum Istaëlitis, Adonisedec rex Ierusalem, & timet sibi, & vicinos reges conuocat, vt bellum aduersus Gabaon moueant. Dicit enim textus: *Timuit valde :: Misit ergo Adonisedec rex Ierusalem ad Oham regem Hebron, & Pharam regem, &c. dicens: Ad me accedite, & ferte præsidium, vt expugnemus Gabaon.* Cur non magis conuocat reges aduersus Iosue, quàm aduersus Gabaon? Gabaonitæ vicini erant, & socij ab æuo, qui sine vicinorum damno, fraudulento consilio salutem suam emerant. Iosue solus hostis erat, cum populo suo. Cur autem Adonisedec maluit rebellare in socios, & vicinos, quàm in publicos hostes totius Chananæorum generis? Nonne magis nefarium erat socios perdere, ea solùm ratione, quòd saluti suæ consuluerant; quàm publicos hostes sui regni? Cur ergo arripuit, quod magis nefarium erat, dimittens, quod excusabile videretur? Vel cur non potius elegit Gabaonitarum fraudem æmulari, quàm eos adeò nefariè perdere? Parum erat ad reprobum animum, si in paruis scelеribus, minimisque ausis immoraretur, cuius est semper ad vitiorum summa procedere. Furenti Sodomitarum populo in Loth, vt produceret illis angelicos iuuenes, quibus abuterentur, Loth vt populi rabiem leniret, duas offert filias virgines, Gen. 19. *At illi dixerunt, Recede, &c.* Non acquiescunt offerenti duas puellas virgines eorum libidini; sed maiori impetu pro iuuenibus instant. Et cur non magis acquiescunt in fœminea luxurie? Vt reprobi erant, sic fastidiebant mediocria vitia currentes ad summa. Accinit Claudius Marius lib. 3. in Genes. inquiens:

Gen 19.

At ille volens populi mollire furorem
Insani, natas, quibus illibata manebat
Virginitas, offert, quoscumque optarit in vsus.
Ast effrana cohors in deteriora profundi
Lapsa mali, vitio sese immiscere minori
Vile putat, nisi se summis etiam implicet, &c.

Sic reprobi animi vile putant minoribus se immiscere criminibus, & summis inhiant. De Iuda dixit Ioan. cap. 12. *Fur erat, & loculos habebat, & ea, quæ mittebantur, portabat.* Quando ergo omnia quæ Apostolis dabantur, portabat, cur non contentus est circa illa suum furtum exercere? Cur magis amauit nummos comparatos ex ex traditione magistri, quàm ex crumena communi? Reproborum nequissimus vile putauit nisi ad summum aspirauerit criminum. Ait D. Leo serm. de Pass. *Vt finem tua cupiditatis expleres, patebant tibi furta de loculis. Sed animum interdictorum admonitum, quod minus licuit, amplius incitauit, nec tam placuit quantitas pretij, quàm magnitudo peccati.* Quid horribilius? Delectantur equidem isti summis criminibus, fastidiunt mediocria, & parua. Nec miror, quod sic afficiantur reprobi erga summa delicta; quando & iusti qui semel aliquod admiserunt delictum, iam non nisi maximum aliquod præsumant. Matth. 26. Petrus iam primò negauerat simplici verbo Christum; tunc iterum interrogatus de illo: *Iterum negauit cum iuramento, Quia non noui hominem.* Quo circa Sanctus Laurent. Iustinian. de triumphali Christi Agone, cap. 8. ait: *Iterùm cum iuramento negauit Petrus, quia non nouisset hominem, addidit negationi iuramentum, vt peccans supra modum fieret peccator.* Nescit peccator in minoribus quiescere, nisi summa facinorum petat.

Ioan. 12.

D. Leo.

Matth. 26.

Agone. 8.

§. III.

Ira, quod cupit malum, certò inferendum præsumit.

COnuocatis regibus dicebat Adonisedec; *Vt expugnemus Gabaon, &c.* non solùm impugnandos à se Gabaonitas aggreditur, sed iam certò expugnandos præsumit. En stultissima irati animi præsumptio, semper quod cupit malum, non dubitat futurum. De notissimo illo Goliath dicit text. 1. Reg. 17. post Dauidem visum, *Maledixit Philistæus Dauid in diis suis. Dixitque ad Dauid, veni ad me, & dabo carnes tuas volatilibus cœli, & bestiis terræ.* Vbi noster posuit, *Maledixit*, explicat Chrysost. *Visus magno verborum fastu tumultuabatur, armaturámque suam omnem mouebat.* Sic plenus ira, & furore agebatur in Dauidem, fastuosisque verbis pueruli strage à se faciendam prædicabat, vt daturus erat eius carnes auibus. Sed vnde tam certò hostis inexperti carnes auibus promittebat? Sanè conceptus furor pro certo statuebat malum, quod inferre tentabat. Sapientissimè ait Paulus Oros. lib. 2. cap. 16. *Expers consilij furor dolorem virtutem putat, quantumque meditatur ira, tantum promittit audacia.* Hoc notissimum est quotidie inter iras humanas, iratus enim homo rabiem cordis sui, valentiam censet, & virtutem fortitudinis, qua sine resistentia possit, quod cupit inferre malum. Et inde prædicat minutatim quæ facturus est hosti, quasi in eo nullum sit dubium, nulla difficultas appareat. Sic de Holopherne in Achiorem irato ait textus Iudith. cap. 6. *Indignatus Holophernes vehementer dixit ad Achior::: Gladius militiæ meæ transiet per latera tua, & confixus cades inter vulneratos Israel, & non respirabis vltra, donec extermineris cum illis, &c.* Sic barbarus explicabat singulariter vulnera, quæ Achiori illaturus erat post Israëlitas deuictos, & quæcumque dictabat illi indignatio, fastuosè effutiebat, reputans pro rebus confectis, quidquid suggerebat illi furor. Sed satius consolabantur Achiorem Israëlitæ dicentes:

1. Reg. 17.

Chrysost.

Paul. Or.

dicentes: *Deus patrum nostrorum, cuius virtutem prædicasti, ipse tibi hanc dabit vicissitudinem, vt eorum magis tu interitum videas.* Heu quàm hoc commune est, quod patiantur illi malum, quod irati credebant se aliis illaturos! Exod. 15. *Dixit inimicus: Persequar, & comprehendam, diuidam spolia, implebitur anima mea: euaginabo gladium meum, interficiet eos manus mea. Flauit spiritus tuus, & operuit eos mare, &c.* Multa facturus præsumebat ira percitus; sed vel halitu Dei adeò versæ sunt res, vt omnia ipse perferret. *Exod. 15.*

Iosue cap. 10. Castrametati sunt circa Gabaon, oppugnantes eam. Habitatores autem Gabaon vrbis obsessæ miserunt ad Iosue, qui tunc morabatur in castris apud Galgalam, & dixerunt ei: Ne retrahas manus tuas ab auxilio seruorum tuorum, ascende citò, & libera nos, ferque præsidium; conuenerunt enim aduersus nos vniuersi reges Amorrhæorum, qui habitant in montanis. Ascenditque Iosue de Galgalis, & omnis exercitus bellatorum cum eo viri fortissimi.

§. IV.

Regum notio ex bellis.

NOn duxi in præsenti prætereundum, quod locutus textus de ciuitatibus, & prouinciis Chananæorum, in singulis Regem memoret, cuius nutu omnia agantur. Vt Adonisedec rex Ierusalem, & Ohan rex Hebron, & Phara rex Ierimoth, Iaphia rex Lachis, Dabir rex Eglon, qui simul reges Amorrhæorum vocantur. Quorum fuit conuenire, exercitum ducere, Gabaon oppugnare. In sola autem Gabaon vrbe nullus rex memoratur. Præcedenti capite solùm dicitur: *Qui habitabant Gabaon audientes cuncta, &c.* Modò ait solùm textus: *Habitatores Gabaon vrbis obsessæ miserunt ad Iosue, &c.* Ad quatuor reges Amorrhæorum misit Adonisedec rex Ierusalem, vt simul conuenientes Gabaon oppugnarent; ad Iosue autem non rex Gabaon, sed habitatores vrbis miserunt. Et cur in sola Gabaon sic prætermittitur rex, vt nulla eius mentio appareat, quando reges primò in aliis nominantur? An quia non erat rex in Gabaon? Erat sanè sicut in aliis vrbibus, sed quia ipse solus ex vniuersis Chananæis bellum non cogitabat, sed pacem fraudulento consilio mercabatur: Ideò sic ibi reticetur, quasi non esset; & alij vniuersi nominantur, qui prælia, & certamina meditabantur. Regis enim notio ex bellis, & certaminibus magis inter homines clarere solet. Me in hanc cogitationem impulit id etiam, quod accidit in Iericho cap. 6. Ibi enim Iericho ostenditur clausa, vt nullus inde egrederetur aduersus Israëlitas: explicatur amplius, vt circundatur vrbs, vt cadunt muri, vt Israëlitæ intrant, & omnes perimunt, nec vnum permittunt euadere, & nulla in tota Iericho expugnatione, & clade mentiò regis illius vrbis inuenitur: sed neque in cap. 7. dum oppugnatur Hai, auditur mentio regis illius; cap autem 8. sic ait: *Quod cum vidisset rex Hai, festinauit manè, & egressus est cum omni exercitu ciuitatis, &c.* Ecce tibi in duarum vrbium clarissimarum reges habentium censu nulla mentio regis facta est, vsque dum exostenditur procedens in certamina. Dum intra vrbem clauditur rex, dum domi sedet, dum non tractat arma, dum non præliatorem agit, quasi non sit rex sic silentio obnubilabitur. Aiebat D. Synes. lib. de regno ad Arcadium: *Bellorum imperator artifex est, vti sutor calceamentorum.* Ergo vti etiam sutor, vel alius quispiam artifex ex operibus suæ artis noscitur, adeò vt minimè faber habeatur, qui nulla opera fabrilia nouit, nec sutor, qui nullos vnquam fecit calceos. Sic nec rex, nec imperator inter homines celebratur, qui bella non tractat, vt quæ sunt opera regiæ artis. Quò forsan spectat illud Iob, cap. 29. aiens: *Cum sederem quasi rex circumstante exercitu, &c.* Cum ait, *Quasi rex*, putat Caietanus significari non verum regem esse, sed formam tantùm, & quandam similitudinem regis habere. Et quando circunstantem habet exercitum, cur dicitur quasi rex, hoc est, iuxta Caietanum, figura, & similitudo regis? Cur non magis verus rex inde habetur? Rationem innuunt illa verba, *cum sederem*; qui domi sedet quietus, etsi circumstantes habeat armatorum exercitus, meritò rex verus non habetur, sed sola figura, & similitudo regis. Propria enim notio regis inde sumitur; si ipse cum res id exigit ad bella procedat. Hinc Israëlitæ fastiditi iudices suos petierunt regem à Samuële dicentes, 1. Reg. 8. *Rex erit super nos, & erimus nos quoque, sicut omnes gentes; & iudicabit nos rex noster, & egredietur ante nos, & pugnabit bella nostra pro nobis.* Ecce tibi petunt regem, vt egrediatur in campum, & pugnet, sed hoc ipsum non posset præstare iudex? Cur ergo magis ad id regem volunt? Sapienter respondet Abulens. quæst. 237. in fine, id magis esse regum proprium; quippè regia dignitas inter bellicos tumultus floret. Quò spectans Theodohadus rex Gothorum de inauguratione sua locutus, quia rex creatus est, ait apud Cassiod. 10. Var. 31. *Authori nostro gratias humillima satisfactione referentes indicamus parentes nostros Gothos procinctuales gladios, more maiorum scutorum supposito, regalem nobis contulisse, præstante Deo, dignitatem. Vt honorem arma darent, cui bella opinionem pepererant. Non enim in cubilibus angustis, sed in campis latè patentibus electum me esse noueritis; nec inter blandientium delicata colloquia, sed tubis concrepantibus sum quæsitus; vt tali fremitu concitatus desiderio virtutis ingenitæ Regem sibi Martium Geticus populus inueniret.* Sic Rex verè regius meritò extollebatur, quòd fuerit non domi, sed in campo, inter bellicas tubas, inter strictos aduersus hostes gladios inauguratus. *D. Synes.* *Iob. 19.* *1. Reg. 8.* *Abul.* *Cassiod. 10. 31.*

§. V.

In conspectu diuini gladij, eò perueniemus, vt ea, quæ modo hostilia videntur, appetamus, & amata fugiamus.

QVi dura obsidione opprimebantur Gabaonitæ, vicinorum suorum tela fugientes, ad Israëlitas confugiunt, qui notissimi hostes omnium Chananæorum habebantur. Sic dicit text. *Habitatores Gabaon vrbis obsessæ miserunt ei, Ne retrahas*

retrahas manus tuas ab auxilio seruorum tuorum, &c. Quàm hoc mirabile! Chananæi homines ad notissimos Chananæorum hostes confugiunt, ab illisque auxilium, & præsidium expectant, & socios suos, & finitimos suos, & vicinos suos, prorsus pauent. Vnde hoc? Vnde Gabaonitæ Chananæi sperant de Chananæorum hostibus auxilium? Notanter dicebat textus: *Habitatores Gabaon vrbis obsessæ miserunt ad Iosue*, quippè arcta obsidio sic fecit homines sapere, vt vicinos hostes putent, & communes hostes auxiliatores clament. Glossa ex Ioseph lib. 5. cap. 1. ait: *Gabaonitæ videntes se peti, & hostes ad oppugnationem expediri, Iesum in auxilium aduocant. Ad hoc enim ventum erat, vt à suis quidem perimi se putarent, & ab eis, qui in interitum Chananæorum venerant, saluari se existimarent.* Eò deducti sunt arcta illa obsidione, vt in amicis mortem viderent suam, in communibus hostibus vitam, salutem, & plenam incolumitatem. Proh Deus immortalis, quàm certò hoc omnibus hominibus accidet, cum in arcto mortis ponantur, cum iam iam à diuinæ iustitiæ militibus cingantur. Tunc sanè eo deuenient, vt à suis perimi putent, hoc est, à rebus sibi amicis, cum quibus vixerant, quas in proximo amabant, tanquam à veris hostibus timeant, & & fugiant, & ab eis, quæ in interitum hominum venisse putabantur, seruari se existimabunt. Quid magis homini modò hostile, quàm mortificatio, quàm ieiunium, quàm clamores pauperum? Quid magis amicum, quàm diuitiæ: quàm voluptas, quàm conuiuia, quàm dignitates? Hæc modò quæruntur, coluntur, vt amica seruantur, illa timentur, reiiciuntur. Sed heu cum ingruentibus hostibus coarctetur anima, cum cogatur exire è carne, cum vndique videat strictos diuinæ iustitiæ gladios; quàm verè cognoscet se à suis perimi, à proximis carnis desideriis necari, illaque detestabitur; vocabit autem, ieiunia, pœnitentiam, pauperes, quæ in perniciem data censebantur, & in iis veras diuitias, veram salutem positam clamabit. Diues ille purpuratus, qui epulabatur quotidie, nec iacentem videbat Lazarum, vbi obsessus à satellitibus diuinæ iustitiæ fuit,
Luc. 16. Luc 16. clamabat: *Patre Abraham mitte Lazarum, vt intingat extremum digiti sui in aquam, vt refrigeret linguam meam.* Quid mirabilius? Qui inter pretiosissima pocula nutritus fuerat, qui fulgentibus vndique ministris cingebatur, sordidos, tabidósque pauperes fugiebat, & Lazarum præcipuè aspernabatur; modò non vina pretiosa, non ditia pocula meminit, non comptulum, cincinnatum ministrum vocat; sed vnum pauperem Lazarum, pauperiusque aquæ poculum, sibi clamat in refrigerium dari. Cur bone residuum aliquid vinorum tuorum non magis petis? Cur non ad refrigerij ministerium comptulum aliquem ex ministris tibi postulas dari? Cur magis recurris ad Lazarum, ad vilem potum aquæ? Equidem vbi diuinæ iustitiæ gladiis cingebatur, eo deuentum erat, vt verè à suis se perimi putaret, & ab eis, qui in interitum suum fuisse crediderat saluari se existimaret. Meritò dicebat
D. Zeno. D. Zeno serm. de Resurrect. *Ardoribus suis implorando refrigerium, Lazarum verum diuitem sero cognoscet.* Qui in fastidium, & penuriam, & crucem suam natus credebatur; tandem agnoscitur veri refrigerij fons, verarum diuitiarum radix: & detestans, fugiensque sua illum vocat, pro illo
Iob. 33. in auxilium clamat. Hinc Iob. cap. 33. ait: *Increpat quoque per dolorem in lectulo, & omnia ossa eius marcescere facit. Abominabilis ei fit in vita sua panis, & anima illius cibus ante desiderabilis.* Præsignat hominem in vltimis constitutum, morborum satellitibus circundatum, cui iam imminet telum diuini iudicij; huic ergo quæ in hac vita amabilia fuerant, iam horrori, & terrori esse incipiunt. Ait enim: Abominabilis ei fit cibus ante desiderabilis. Pro quo D. Gregor. lib. Greg.
24. Moral. cap. 18. ait: *Solutioni ergo carnis appropinquans nonnunquam terrore vindictæ etiam iusti anima turbatur. Cui & si quid tranquillum in hac vita sapere potuit, mortis articulo interuenientc concutitur, vt iure dici debeat abominabile, &c.* Quæ amica, & fauorabilia sunt in hac vita carnali, in mortis articulo cum aspectum induunt, quo tremorem, & sui abominationem pariant.

§. VI.

Iesus non patitur suos sub alterius dominio videri.

NVlla est ciuitas in toto Iosue libro, cuius cum mentio fit, non fiat etiam mentio illius regis; de sola Gabaon nunquam rex memoratur; siue enim fœdus ineundum sit, siue auxilium quærendum, id non regi tribuitur, sed ciuibus eius. Quippè in præsenti dicit: *Habitatores autem Gabaon vrbis obsessæ, miserunt ad Iosue, & dixerunt ei: Ne retrahas manus tuas ab auxilio seruorum tuorum, &c.* Solent equidem in similibus periculis reges prouidere auxilia suis ciuibus; ad eos namque præcipuè spectat nuntios mittere, & præsidia quærere. Et cur in sola Gabaon, sic rex obmutescit, vt nil faciat, aut loquatur, vnde ostendatur esse? Cur habitatores Gabaon soli per seipsos sine rege proponuntur mittere ad Iosue nuntios, & eius auxilium petere? Soli Gabaonitæ de omnibus Chananæis se Iesu seruos esse profitentur, dum aiunt: *Ne retrahas manus tuas ab auxilio seruorum tuorum.* Et meritò, qui serui sunt Iesu, ostenduntur sine alio rege; vt innuatur, quàm proprium sit verissimi Iesu, quod non patiatur suos sub alterius dominio videri. Hinc Isaiæ cap. 35. aiebat: *Deus ipse veniet, & saluabit vos.* Isaia 35. Non quidem misit Angelum, aut legatum aliquem, qui salutem hominum procuraret, sed ipse Deus per seipsum venire voluit, vt saluaret homines. Et cur id negotium non commisit alteri, nimirùm Angelo? Ait D. Athanas. D. Athan. hom. in Euang. de Passion. & cruce: *Dominus immortalis, & incorruptibilis, & pro immortalitate sua bonus, & humanus, vt pote boni patris bonum Verbum, creaturam suam negligendam non putauit, neque permisit alium quenquam suorum operum dominum esse.* Quisquis hominem redimeret, aliquod ius dominij supra hominem acquireret, ideò Dei filius cauit committere creaturæ alicui hominum suorum redemptionem; ne suum opus sub alio videretur esse domino: ne homo qui Dei erat, posset habere alium dominum, cui tantum bonum redemptionis deberet, & cui par obsequium, ac Deo redderet. Hinc repulsi à Deo Iudæi sunt, & hinc admissæ sunt gentes. De Iudæis ait 1. Reg. 8. quòd petierunt à Samuële regem, sicut habebant gentes Regem; proquo statim Dominus, *Non te*, ait, *abiecerunt, sed me, ne regnem super eos.* Et cur ex eo, quòd vellent 1. Reg. 8.

Iudæi sibi dari hominem regem, Deus se gerit quasi exclusus ab illis; neque eis ampliùs se regnaturum fatetur? Cur admissio regis temporalis, est exclusio diuini regis? Volebant regem ad eum modum, quo gentes habebant reges, quibus pari cultu, & reuerentia animi seruiebant, ac dijs suis seruiebant. Quod maximè offensiuum est diuinæ maiestati, non enim patitur, quod sui pari affectu, cordisque cultu alteri seruiant Nec miror, quòd qui sic afficitur ad dominos temporales, excludatur à Deo, sicut exclusi Iudæi fuere. De gentibus autem admissis ait Prouerb. 31. *Regem locusta non habet, & egreditur vniuersa per turmas suas, &c.* Sub quibus verbis gentilitatem explicari putat D. Greg. lib. 31. cap. 12. Et merito gentilitas admissa à Deo significatur per locustam, quæ non habet regem, quando quisquis in Dei seruitium venerit, vnum Regem & Dominum Deum agnoscere debeat, nec vllũ alium colat nisi propter Deum. Quam Theologiam nouit Ecclesia Gentium; quæ Christum accepit vt vnum, & solum dominum, nec alios colere cæpit nisi propter Deum. Quò traho Anastasium Nicenum quæst. 46. qui ex hoc Prouerb. loco ait: *Regem non habebant gentes, in eis enim regnum obtinebat peccatum, nunc autem cum Deo crediderunt, cœlestem militant militiam.* Regnabat in Gentibus peccatum, regnabat Idololatria, regnabat Iupiter, regnabant Imperatores, quos omnes miseræ nationes pari affectu, pari cultu colebant. Et quando apud Gentes Imperator, aut rex Deus non extitit? Sed vbi illuminatæ fide sunt, totum creaturarum regnum Deo postposuerunt, regem non habent nisi Deum; *cœlestem militant militiam*, hoc est, vni Deo seruiunt; cæteris propter Deum. Is enim est Deus verus, qui minimè patiatur parem habere creaturã in imperio. Ipse solus Dominus, solus Rex noster esse debet; hoc est omnibus alijs anteponendus, & super omnes colendus. Solus autem, qui Deum verum non colit, sed idolis seruit, sic habet Reges, vt eis pari cum dijs suis honore seruiat. Dan. 3. post constitutam regiam statuam, vt adoraretur; ait: *Cadentes omnes populi, tribus, & linguæ adorauerunt statuam auream, quam constituerat Nabuchodonosor rex.* De quo ait D. Cyril. Alex. hom. Ephesi habita, quæ ponitur in Concil. Ephes. tom. 6. cap. 12. *Detestandus Nabuchodonosor auream statuã erexit, vt omnes illam proni adorarent. Illi verò, quippe quibus vsitatum esset creaturæ creatoris loco seruire, paratissimi ad id corruerunt, incorruptibilisque Dei gloriam in similitudinem imaginis corruptibilis hominis mutauerunt.* Expende illa: *Quibus vsitatum esset creaturæ loco creatoris*, quippe à creaturarum cultu facilis transitus est ad adorationem, vel vmbræ Regum: apud quos creaturæ dij habentur, nunquam non & reges temporales præualent in cordibus eorum; & parem, imò superiorem locum cum dijs tenent Non sic qui ad verum Deum tendunt, ij enim vnicum Deum habent dominum; reliquos omnes principatus non æstimant nisi propter Deum, & post Deum. Felix, qui sic vnum Deum spectat, vt nullum alium dominum videatur habere, is maximè firmabitur in Deo. Hoc in sua discipula præstantissimum volens Iesus ostendere, vt plorantem vidit Magdalenam ad monumentum, ait illi Ioan. 20. *Mulier, quid ploras? Quem quæris?* Non ignorabat, quem quæreret Maria, sed ostendebat, quàm sapienter illa nullum alium, quàm Iesum quærebat. Vnde Orig. ibi: *Tu scis, quia te solum quærit, te solum diligit, pro te omnia contemnit, & tu dicis; Quem quæris? Tota pendet ex te, tota manet in te, tota sperat de te. Ita quærit te, vt quærens nihil cogitet, nihil quærat præter te.* Quid fœlicius?

Prou. 31. — Anast. — Dan. 3. — Cyr. Al. — Ioan. 20. — Orig.

§. VII.

Deus nunquam non aderit ijs, qui propter se malum patiuntur.

GAbaonitæ petunt à Iosue auxilium, quod ipse per se immediatè præbet, ait enim: *Ascenditque Iosue de Galgalis, & omnis exercitus bellatorum cum eo, &c.* Non alteri commisit Iosue, quod amicis Gabaonitis auxilium ferret, vt solent facere mundiales reges, sed ipse per se iuit, & affuit oppressis. Et quando mundiales principes ducibus suis committere solent negotium auxilij ferendi, cur Iosue per se ipsum id præstitit? Gabaonitæ malum illud patiebantur, propterea quod cum Iosue, & Israelitis fœdus inierant; dicebant enim reges Amorrhæi: *Oppugnemus Gabaon, quare transfugerit ad Iosue, &c.* Hinc merito Iosue voluit per se adesse ijs, qui sui causa in discrimine erant; in eo perfectissimè verum Iesum filium Dei exprimens, qui nescit non adesse illis, qui propter se videt in afflictione esse. Tres pueri hebræi vt noluerunt auream statuam adorare, vni & vero Deo adorationem exhibentes, sic coniecti sunt per Regis imperium in flammantem fornacem. Quid tunc? Inter flammas erant canentes Deo sine læsione vlla, quod vt videret accedens Rex Dan. 3. ait: *Ecce ego video quatuor viros solutos, & ambulantes in medio ignis, & nihil corruptionis est in eis, & species quarti similis filio Dei.* Dan. 3. Cum tres missi essent in flammas, quartus alius cum illis apparebat, qui videbatur esse filius Dei. Sed quid filius Dei habebat cum flammante fornace? Si volebat tres illos pueros ab igne custodire illæsos; mandasset id negotium angelis suis, sic enim communiter facere consueuit, vt ait Dauid relatus Matth. 4. *Angelis suis mandauit de te, &c.* Matth. 4. Cur modò non etiam mandauit Angelis suis de custodiendis pueris illis? Cur maluit id præstare per se? Erant pueri illi in illo discrimine ignis propter Deum, is est autem Deus, qui nesciat per se non adesse iis, qui sui causa mala susceperunt. Pulchrè ait D. Zeno lib. 2. serm. 35. *Pice, & stupa armatum excitatur incendium æstuantibus globis, rubescit quoque ipsum alienis ignibus cœlum. Illic præcipitantur insontes; ibidem propter quem præcipitantur, inueniunt.* D. Zeno. Felix, qui in discrimina propter Deum venis; nullo præcipitaberis, vbi non tibi adsit Deus; quocunque perueneris iactatus propter Deum, ibi Deum ipsum inuenies, qui tibi adsit, magnumque sua præsentia indat refrigerium. Quo consilio pristini illi Christiani in cæteris, in quibus martyrum corpora sepeliebantur, crucem erigebant, cuius rationem reddens D. Paulinus sic ait in rem præsentem.

Quam bene iunguntur ligno crucis ossa piorum.
Pro cruce vt occisis; in cruce sit requies.

Adeò Deus studet per se adesse auxiliaturus, & refrigeraturus eos, qui pro se patiuntur; vt & crucem suam prouiderit, nullo modo abesse à martyribus, qui pro illa mortem oppetebant, sed sub eius brachiis requiem acciperent. Vt enim crux Christi erat, sic non poterat non adesse illis, qui

qui decumbebant propter illam. Isaias cap. 35. huc respiciebat dicens: *Deus ipse veniet, & saluabit vos.* Sic enim amauit Deus subuenire homini suo, vt quæ ad eius redemptionem pertinebant, ipse per se voluerit efficere, adeò vt non solùm à cœlis in terram descenderit, sed & vsque ad infernum iuerit educturus inde suorum animas. Et cur hæc omnia ipse per se voluit efficere? Cur non potius Angelis suis commisit, vt de inferno patres eriperent? Casus hominum magna ex parte inde occasionaliter venerat, quòd natura humana vniebatur Dei filio, quòd ingentia dona ab illo accipiebat, inde enim raptatus inuidia diabolus conatus fuit hominem perimere, iuxta illud Sap. 2. *Inuidia diaboli mors introiuit in orbem terrarum.* Itaque diabolus inuidens homini coniunctionem cum Deo, inuidens item dona multa à Deo in homines descendentia, inuasit hominem trahens illum in mortem, trahens in carcerem inferni etiam iustos. Hinc Dei filius videns suorum beneficiorum occasione hominem tot diaboli inuidias pertulisse, non alteri eius redemptionem commisit, sed ipse venit auxiliaturus, & persecuturus hostem vsque ad infernum, & inde suos educturus. Ait Theodotus hom. 1. de Christi Nat. habita tom. 6. Concil. Ephes. cap. 9. inquiens: *Nefas enim erat, vt inuidia diaboli gratiam Domini superaret, sed neque decebat, vt Dei donum diaboli insidijs quasi deuictum cederet. Et quid Dominus facit? Accedit ad seruum non maiestate herili, non Angelorum satellitia præmittens, non Angelorum phalangas ciens, &c.* Vbi Deus vidit hominem, propter suam cum Deo coniunctionem, inde accepta diabolicæ inuidiæ occasione, periclitari, non alijs commisit eius salutem, sed ipse per se venit, ipse suum opus à potestate diaboli eripuit. Hinc Iob cap. 13. dicebat: *Et ipse erit saluator meus.* Non enim alium saluatorem sibi mittendum credebat, sed venturum ipsum Deum. Et vnde hoc putabat Iob? Cur non posset alius mitti? Omnia quæ patiebatur à Satana, ideo patiebatur, quia iustus erat, & simplex, & rectus, & perfectus Dei seruus; vbi autem Satanas cœpit mala inferre iustis odio Dei; Deus non defuit illis, sed statim venit auxiliaturus illis, qui sui causa tot mala perferebant. Quò spectans D. Aug. quæst. 58. ex nouo testam. ait: *Postquam autem iustis multa mala intulit Satanas, Iob, Ioseph Ieremiæ, Isaiæ, Zachariæ, & cæteris prophetis, & iustis. Idcirco commissus est Christus à Deo patre suo, qui illum vinceret, & se manefestaret.* Expende illa: *Idcirco commissus est Christus, &c.* Quia iusti multa patiebantur à diabolo, non propter aliud, quàm propter iustitiam, & Deum; ideirco Christi aduentus decretus est, non enim patitur Deus, per se non subuenire, ijs qui patiuntur propter se. Felix, qui ob Deum, & virtutem aliquid pateris; nullò proijcieris, vbi tibi Deus auxiliaturus non adsit.

Isaias 35. · *Sap. 2.* · *Theod.* · *Iob 13.* · *D. Aug.*

Iosue cap. 10. Irruit itaque Iosue super eos repente, tota nocte ascendens de Galgalis. Et conturbauit eos Dominus à facie Israel, contriuitque plaga magna in Gabaon, ac persecutus est eos per viam ascensus Beth-horon, & percussit vsque Azeca, & Maceda. Cumque fugerent filios Israel, & essent in descensu Beth-heron Dominus misit super eos lapides magnos de cœlo, vsque ad Azeca, & mortui sunt multo plures lapidibus grandinis, quàm quos gladio percusserant filij Israel, &c.

§. VIII.

Quod persuasus ab alio facis, id non tam tuum, quàm persuasoris videtur.

NOn solùm Deus dicitur perterruisse Amorrhæos, sed & eos persecutum fuisse, & fugientes percussisse; ait enim textus: *Conturbauit eos Dominus à facie Israel, contriuitque plaga magna in Gabaon, & persecutus est eos per viam ascensus Beth-heron, & percussit vsque ad Azeca, & Maceda.* Non miror, quòd Dominus dicatur eos conturbasse; proprium est enim Dei magnos exercitus pauore implere, quo fugæ se dedant. Sed illud valdè mirandum est, quod dicatur Deus illos fugientes persequi, vsque Beth-horon, passimque percutere. Et qualiter Deus persequebatur, percutiebatque fugientes? An quia ipse per se, vt nobilis Dux apparens illos insequebatur? Minimè, sed Iosue, Israelitasque omnes suis impulsibus, secretisque hortationibus impellebat, vt fugientes persequerentur, & occiderent. Quod autem faciebat Iosue, & omnis Israelitarum exercitus, in persecutione, & occisione hostium, id merito tribuitur factum à Deo, qui Deus ipsos hortabatur ad id, & monebat. Nihil enim est magis solemne, quàm quòd opera magis putentur esse persuadentis, quàm exequentis. De nobilissima Machabæorum matre ait 2. Machab. 7. *Supra modum autem mater mirabilis, & bonorum memoria digna, quæ pereuntes septem filios sub vnius diei tempora conspiciens: singulos illorum hortabatur, &c.* Quid tunc? Dum mater hortata dicitur filios ad mortem ire; non immerito asseritur illos ipsa occidisse. Ait enim sapienter D. Zeno ser. de Resurrect. *Machabæa mater spe succincta futurorum Antiocho sæuienti, libenter simul septem filios, non dicam, extulit, sed ipsa potius suis hortamentis fœliciter occidit, religiosè confidens se Deo filios genuisse, non mundo.* Quid pulchrius? Dum ipsa filios hortabatur; filios monebat de morte pro Deo fortiter oppetenda, felicissimè illos mactabat Deo. Meritò enim hortatori tribuitur, quod eius fit hortamentis. De Pilato in Iesu causa dicit Matth. 27. *Iesum autem flagellatum tradidit Iudæis, vt crucifigeretur.* Nec mysterio vacat, quod in hac traditione Iesu, qua à Pilato tradebatur Iudæis, vt crucifigeretur, meminerit Matthæus flagella. Cæteri Euangelistæ ante hanc traditionem meminerat seorsim flagella Iesu; cur & Matthæus non etiam antea illa meminit? Cur solum meminit flagellatum Iesum, quando traditum à Pilato ostendit, vt crucifigeretur? Sanè voluit nunc monstrare, quod facinus proprius Pilati erat, qui suo proprio marte flagellauit Iesum; crucifixit autem non suo, sed Iudæorum consilio & hortamentis. Ait Sanct. Hypolit. apud Gelasium Papam aduersus Eutychem; *Hominem quidem Iesum facile est intelligere, cum esurit, & fatigatur: à Iuda traditur, & contumeliam patitur, à Caypha, & ab Herode despicitur, à Pilato flagellatur, & à Iudæis ligno configitur.* Expende illa: *A Pilato flagellatur, à Iudæis configitur:* quidpè expendens, quid singuli fecerint aduersus Iesum

2. Marc. 7. · *D. Zeno.* · *Matth. 27.*

sum; de Pilato solum ait, quòd flagellauerit, de Iudæis, quod crucifixerint. Sed & Pilatus eum cruci tradidit, cur solùm dicitur flagellasse? Flagellauit à se, crucifixit à Iudæis persuasus, ideò meritò solum illi tribuitur, quod ex se fecit, non quod fecit ab alijs tractus.

§. IX.

Iacula Dei certissima in perdendis impijs.

AB Israelitis fugientes Amorrhæos excepit cœlestis tempestas, qua obductum nubibus cœlum lapides grandinis cœpit iaculari in eos. Dicit namque: *Cum fugerent filios Israel :: Dominus misit super eos lapides magnos de cœlo*, Israelitæ insectabantur percutientes Amorrhæos, Amorrhæi fugiebant, & ecce tempestas immissa à Deo, in lapidibus grandinis, qui perdebant Amorrhæos. Sed quando Amorrhæi erant tam iuncti etiam in fuga Israelitis, quòd illorum gladijs percuterentur, quomodo fieri potuit, vt soli Amorrhæi caderent sub lapidibus grandinis, & non etiam Israelitæ? Percussurus Dominus primogenita Ægypti iubet populum suum domi contineri, insuper domus superliminaria tingi agni sanguine; vt sic signatos, & custoditos mortis plaga pertransiens minimè perdat. Cur etiam modò percussurus Amorrhæos lapidibus iaculatis à cœlo, non magis cauet, vt Israelitæ separentur, longèque sint à percutiendis, ne inuoluantur eorum pœna? Sto à sententia Serarij in præsenti quæst. 12. qui asserit illa mala Exodi illata fuisse per Angelos malos; hæc autem per bonos Angelos, quibus Deus vtebatur, vt lapides iaceret. Quæ autem iacula à Deo veniunt, certo, ac destinato ictu
Exod. 19. malos petunt, bonis & iustis parcunt. Exod. 19. *Ecce cœperunt audiri tonitrua, ac micare fulgura, & nubes densissima operire montem.* Sic inter tonitrua, & fulmina, Deus veniebat, vt legem Moysi daret. Sed quis auderet tunc illi monti appropinquare? Quis tonitrua, & fulmina non timeret, & fugeret? Nonne ille Deus omnes arceret à se, ingentique terrore percuteret? Absit, ea enim sunt iacula, quæ à Deo mittuntur, vt certo, & destinato ictu impios quatiant, bonos & iustos relinquant securos, & impauidos. Quò res-
Theod. piciebat Theodotus hom. de Nat. Christi habita tom. 6. Concil. Ephes. in Append. 5. cap. 2. aiens: *Sic aliquando Iudæis apparuit, timorem inijciens indeuotis, nec concutiens famulum, sed gratia magis, ac bonitate euocans eum.* Quid mirabilius? Horrenda sonabant tonitrua, fulmina iaculabantur, perstrepebant ignes à Deo excitati; quæ ad multitudinem populi directa indeuotos timore feriebant, famulum autem nec contingebant, quin potius eum replebant gratia, & bonitate. Sic solent iacula per bonos Angelos à Deo dimissa certissima esse in concutiendis malis, bonisque seruandis. Nemo ignorat fornacem illam incensam à rege Babylonis, vt seruos Dei cremaret; in
Daniel. 3. illam missi sunt tres pueri Hæbræi sanctissimi. Quid tunc? Ait Daniel, cap. 3. *Erupit flamma, & incendit, quos reperit de Chaldæis. Angelus autem Domini descendit cum Asaria, & socijs eius in fornacem, & excussit flamam ignis de fornace, & fecit medium fornacis, quasi ventum roris flantem, & non tetigit eos omnino ignis*, &c. Ecce tibi ignis, qui incendebatur aduersus seruos Dei, illos inter se prætermittit illæsos, & Chaldæos inuadit. Vnde habuit ignis ille, quòd intactos reliquerit pueros sibi obiectos, & Chaldæos cremarit? Ait textus: *Angelus descendit, & excussit flammam*, &c. Vbi Angelus Domini flammas illas cæpit gubernare, illæ in impios certissimæ ferebantur, nec iustos viros poterant tangere. Vt meritò exclamet D. Zeno lib. 2. serm. 30. *O admirabile incendium! O verè spectaculum Deo dignum! Qui audiunt, timent; qui incenderant, ardent: qui incensi sunt sanctificati, & incolumes de camino procedunt.* Meritò solius Dei dignum hoc opus videtur, quòd flammæ inter iustos discernant, & sic ad impios tendant, eosque consumant; vt iustos licet propinquiores minimè lædant. Quò spectans etiam Theodoretus ait: *Ex hac dissipatione flammarum, & depulsione à corporibus iuuenum, ministerio Angeli facta, in tantum ignis è fornace effusus est, vt ad quadraginta nouem cubitos extra fornacem sparsus, omnes, quos in eo spatio Chaldæos inuenit, ad vnum combusserit.* Quid diuinius? Vbi Angelus Domini ignem depulit, quid fecit ignis? Præteriens illæsos tres pueros, imò illis factus roscidus ventus; solos inuadit Chaldæos impios, quos vertit in cinerem. Sic sapiens flamma Dei manu impulsa certò in malos dirigitur, vt bonos non pertingat. Quò spectans Psal. 28. ait: *Vox Domini intercidentis flammam ignis.* Solus enim diuinus halitus sic valet flammas intercidere; vt pars impios perimat, & pars iustos custodiat immunes. Ex quo D. Basil. ibi: *Intercidit ignis flammam Deus, quando caminus supra cubitos quadraginta nouem se effuderat, eosque, qui circunstabant, ambussit. E diuerso eadem flamma Dei præcepto intercisa per quam suauem, ac iocundissimam respirationem pueris tribuit*, &c. Sic ibi.

D. Zeno. Theod. Psal. 28. D. Basil.

§. X.

A peccatis certissimæ veniunt pœnæ in peccatores.

TRaditi erant omnes isti Amorrhæi in Iosue manus, iuxta illud superiùs dictum. *In manus enim tuas tradidi illos*; nihilominus plures eorum euaserant Iosue manus, qui perierunt sub lapidibus grandinis. Dicit nanque textus: *Et mortui sunt multo plures lapidibus grandinis, quàm quos gladio percusserant filij Israël.* Et cur plures euaserunt Iosue manus quibus erant traditi, qui minimè euaserunt iacula grandinum à cœlo vibrata? Quo mysterio Deus voluit, ne posset Iosue omnes percutere, quos tamen certiori ictu percussit grando? Inuenio in præsenti grandinum iaculatione illud notanter dictum; nimirum *Dominus misit lapides magnos de cœlo*, &c. Exod. 9. dicitur Deus etiam misisse grandinem, sed non dicitur misisse eam de cœlo; quippè ait: *Dominus dedit tonitrua, & grandinem.* non ait, quòd dedit de cœlo grandinem, vt cum in præsenti dicitur, dedisse de cœlo lapides, aliquid intelligamus magis conducens ad id, ne vllus Amorrhæus non percutiatur. Quippè in cœlo erant omnium Chananæorum idola, nempe & sydera, & Sol, & Luna, quæ colebant Chananæi omnes, à quibus similem idololatriam sumpserunt Israelitæ postquam ibi deuenerant, vt notat Lyranus Actor. 7. num. 43. Vbi autem lapides in Amorrhæos contorquentur de parte idolorum suorum, non miror, quòd nullus eorum lethalem ictum

Exod. 9.

ictum euadat. Sic de Idolis, de peccatis nostris diriguntur tela in nos, vt nullus euadat pœnam eorum, dum in illis manere velit. Iudic. 3. Aod vbi creatus est saluator, & iudex Israelitarum animo decreuit occidere regem Eglon, cuius rei gratia fecit gladiolum vtraque parte acutum, accepitque munera, quæ Regi referret. Intrauit ergo ad regem cum muneribus, quibus exhibitis ab aula egreditur reuersurus in terram suam. Sic re prorsus infecta redibat ad sua; quid tunc? Ait text. *Iudic. 3.* *Et reuersus de Galgalis, vbi erant idola dixit ad Regem, Verbum secretum habeo: & rursus ait: Verbum Dei habeo ad te: Extenditque Aod sinistram manum, & tulit sicam de dextro fœmore, infixitque eam in ventrem eius*, &c. Itaque egressus à Rege iturus in terram suam peruenerat in Galgala, vbi erant idola, vixque eò peruenit, & inde in aulam reuersus regem interfecit. Et cur quando primò ingressus est aulam, & regi munera obtulit, non illum curauit interficere; sed magis postquam re infecta pergebat in patriam, à Galgalis reuersus eum interfecit? Erant in Galgalis Idola, ibi à Rege posita, iuxta id textus: *reuersus de Galgalis vbi erant Idola.* ne miremur, quòd inde certiùs directus fuerit in regis mortem, ex nullo enim magis, quàm ex peccatis diriguntur tela, quæ conficiant peccatores. Aiebat ibi Lyranus: *Vsque ad illum locum redierat cum socys suis, sed quando vidit Idola, quæ Eglon posuerat in Galgalis: ex hoc fuit accensus ad reuertendum, vt occideret regem Eglon.* Non inuenerat priùs locum, nec modum, quo regem percutere posset, sed vbi peruenit ad Galgala, & vidit Eglonis idola, ex hoc accensus, sic directus in miserum reuertitur, vt minimè errauerit ab scopo. Quando enim peccata non dirigunt certissimam pœnam in proteruos peccatores? *Matth. 16.* Hinc monebat Dominus Matth. 16. *Cauete à fermento Pharisæorum*: fermentum vocans malitiam, & peccata eorum. Sed quid fermentum cum peccatis? Ait Tertul. lib. 4. in Mar. *Tertul.* *Quia post fermentationem clibanus, vel furnus gehennæ sequatur.* Vt fermentatio furnum, sic peccatum certissimum infert supplicium peccatori. Vt dicat D. *D. Bern.* Bern. serm. 11. in Psal. Qui habitat; *Vbi malum, flagellum quoque appropinquet, necessum est. Semper enim malum pœna comitatur.* Crede mihi, certissima nascitur pœna ex peccato ab anima non excusso; Ex quo lucem capit vnus è Patribus Concilij Ephesini Reginus nomine Cypri Episcop. qui hom. habita tom. 6. eiusdem Concilij, cap. 8. *Episc. 6.* de Nestorio ait: *Cum parua adhuc erant, quæ ausus es, igni, terræque hiatu, teque tuosque conatus compescere debebamus: quo, vel hac saltem ratione simplicioribus pœnas dependisse viderere; nam nobis iam dependisti, & denuo dabis. Quandoquidem Dei Verbum, quod à te diuisum est, olim in die iudicij ineuitabile inuidentiæ tuæ supplicium decreturum est.* Expende illa; *Nam nobis iam dependisti*, &c. quippè vt simplicioribus pœnas dare hæreticus videretur, de facto cremandus erat. Respectu autem sapientiorum, & si de facto non cremaretur, iam videbatur in pœnis esse. Sed quando nihil mali de facto patiebatur, quomodo potest dici pœnas iam luisse respectu sapientiorum? Videntes hæresim eius, & peccatum animo insitum, adeò inde dirigendam in eum certissimam pœnam, & ineuitabilem sciebant, vt quasi præsentem illam haberent. Qui enim sapiens est in iaculis mittêdis, in prima sagittæ directione videt iam illam certissimè ad scopum ferri. Sic qui sapiens est, in peccatis hominis, certissimam iam eius videt pœnam.

Iosue cap. 10. Tunc locutus est Iosue Domino in die, qua tradidit Amorrhæum in conspectu filiorum Israel, dixitque coram eis; Sol contra Gabaon ne mouearis, & Luna contra vallem Aialon. Steteruntque Sol, & Luna donec vlcisceretur se gens de inimicis suis. Nonne scriptum est hoc in libro iustorum? Stetit itaque Sol in medio cœli, & non festinauit occumbere spatio vuius diei. Non fuit antea, nec post tam longa dies obediente Domino voci hominis, &c.

§. X.

Oratio Deo facta efficacissima ad omnia.

NVllum aliud proprium Iosue opus in præsenti ostenditur, quàm, quòd orauit ad Dominum, dum ait: *Tunc locutus est Iosue Domino, in die, qua tradidit Amorrhæum in conspectum filiorum Israël.* Fateor in illa die à Deo traditum fuisse morti Amorrhæum; sed & eumdem percutiebat Iosue. Cur ergo prætermittens Iosue opus, solius Dei opus meminit? Cur non ait: *Locutus est Iosue Domino, in die, qua ipse percutiebat Amorrhæum*; sed maluit dicere, *in die, qua Deus tradidit Amorrhæum*? Vbi dicitur Iosue locutus Domino, eius alia opera tacentur; efficacissima enim est oratio facta Deo. Aiebat Dominus Matth. 18. *Amen dico vobis, nisi conuersi fueritis, & efficiamini sicut paruuli, non intrabitis in regnum cœlorum.* Et cur *Matth. 18.* nos Dominus paruulorum imitatores voluit esse, vt cœlestia comparemus, ad cœlumque vsque nostrum extendamus imperium? De filio suo dicebat Psalm. 18. *Exultauit vt gigas ad currendam viam suam*, &c. *Psal. 18.* Nos autem cur potius in paruulos, quàm in gigantes conuerti iubet, vt pertingamus cœlestia? Vt doceat necessariam valde nobis esse orationem, & nobis vanè de viribus nostris fidendum non esse. Ex quo sapienter ait Paul. Orosius in Apolog. contra Pelag. fatus: *Infans nihil in se habet nisi quòd diligit blandientem, & quòd panem suum non in sudore suo, sed in precibus sperans alimoniniam vitæ, simplici petitione consequitur, quam fiduciali opere non meretur: qua tu comparatione commonitus conuertere ad infantiam, vt reuertaris ad vitam.* *Paul. Or.* Ludebat bonus cum Hæretico, qui propriis naturæ operibus præsumebat pertingere cœlestia. Quem monet, vt magis paruulos spectet, quorum est non in sudore vultus sui, sed in prece, & petitione, & lachrymis alimoniam vitæ prætendere. Vt inde discamus omnes, non præsumere de propriis operibus, sed prece pulsare Deum; quæ, etsi naturæ opera desint, potens est gratiam trahere ex Deo, qua acquirat celestia opera, & præmia. Et quid non conficiat oratio de fiduciali corde contorta? De vltimo Machabæorum fratre dicit 2. Machab. 7. *Tunc rex accensus ira in hunc super omnes crudeliùs desæuit, indignè ferens se derisum. Et hic itaque mundus obijt per omnia in Domino confidens.* *2. Mach. 7.* Cuius & pugnam, & triumphum celebrans Marius Victorinus ait.

Dumque tacet, tacitusque rogat, quē debet, & orat,
Non

Non sensit rapidos subiectos cratibus ignes,
Corpus inane fuit, mater gausa dolore est,
Et dixit: Vici, vincamque, si sæpius orem.

Quid pulchrius? Planè vbi oratio de fiduciali prodierit corde, in clarissimas procedet victorias. De oratione sæpissimè dictum est, & in præsenti, & in cæteris tomis, vt patebit ex indicibus.

§. XII.

Virginibus vel cælestia sydera subiiciuntur.

PRimus Iosue ausus est syderibus imperare, dum ait: *Sol non mouearis*, &c. Non id ausus fuit Moyses patrator tot miraculorum; sed quando id Moyses minimè fuit ausus, cur Iosue audet? S. Hier. lib. 1. in Iouinian. Moysem typum putat fuisse nuptiarum, Iosue autem virginitatis, quem & cæteri patres hac præcellenti virtute clarum faciunt. Quare non miror, quòd qui præcellenti fulgebat virtute virginitatis imperium suum ad sydera extendere audeat; quorum sanè est virginibus suum præstare famulatum. Cantatissimus
Gen. 37. ille Ioseph Genes. 37. dicebat: *Vidi per somnium, quasi Solem, & Lunam, & stellas vndecim adorare me.* Quantum hoc ad puerum, quòd se coli, & adorari à Sole, Luna & stellis videtur? Sed quando hunc sibi cultum Syderibus deferri somniabat? Quando puer nobili virginitatis baltheo insigniebatur, & præparabatur, vt pro virgineo pudore contra lasciuientis fœminæ tela gloriosè decerta-
D. Ald. ret. Ait D. Aldhemus lib. de Virg. cap. 17. *Non immerito à limpidissimis Solis, ac Lunæ luminaribus, ac residuis stellarum syderibus somno sopitus adorari, venerarique videtur, dum in pulcherrimo pubertatis decore, & formosi vultus florens venustate, formosiore fretus virginitate strophosam muliebris audaciæ muscipulam declinauit.* Quid pulchrius? Vbi formosa virginitate floret, vbi nescit carnis voluptates, Solem, Lunam, & stellas in suum vi-
Apoc. 12. det venire famulatum. Hinc Apocal. 12. ait: *Signum magnum apparuit in cælo, Mulier amicta Sole, & Luna sub pedibus eius, & in capite eius corona duodecim stellarum.* Ecce tibi vt mulier traxit in suum obsequium Solem, Lunam, & stellas, ex quibus & vestes, & calceos, & coronam sibi fecit. Sed vnde mulier tantam virtutem habuit, qua sic in suum obsequium traheret omnem mili-
D. Bern. tiam cœli? Ait D. Bern. serm. in ea verba. *In ijs quoque sydereum planè irradiat decus, quod virginitatis primiceria, quod siue corruptione fœcunda.* Vbi in muliere virginitas radiare cæpit, ne mireris, quòd ab illa, & propter illam cœlestium syderum irradiet decus. Ea est enim tantæ virtutis potestas: vt de Sole, & Luna, & stellis faciat sibi decus, & ornamentum.

§. XIII.

Sub Iesu halitu non astrorum imperium, aut prædominatio, sed obsequium sentitur.

QVis Astrologorum non miretur hominem astris imperantem? Et tamen astris homo imperat, aitque: *Sol ne mouearis contra Gabaon*, &c. Vbi est hîc illa astrorum in homines prædominatio ab Astrologis credita? Sanè hîc non astra prædominantur hominis, sed homo dominatur astrorum, nempe homo qui Iosue, hoc est, Iesus dicitur: sub cuius nominis auspiciis non inuenies astra dominantia, sed subdita. Vt dicat D. Basil.
Basil. Sel. Sel. orat. in Transfigurat. de Sole in præsenti Iosue obediente; *Nomen Domini in co... honorauit.* Felix homo, qui sub diuinissimo Iesu nomine viuis, nunquam astra maligna tui dominabuntur, sed tu magis illa sub tuo dominatu accipies Matth.
Matth. 2. 2. de Magis venientibus ad Iesum ait: *Et ecce stella, quam viderant in oriente, antecedebat eos, vsque dum veniens staret, supra vbi erat Puer.* Antecedebat, inquam, venientes ad Iesum stella; & qualiter antecedebat? An prædominans voluntatum eorum, vt eos traheret ad Puerum? Absit, dum enim illi sub halitu Iesu irent, non dominatum, sed obsequium stellarum debebant experiri.
D. Thom. Ait D. Thom. in cat. ex D. August. *Vt Christo stella plenum redderet obsequium, temperauit gradum; donec Magos perduceret ad Puerum. Obsequium præbuit, non imperium adduxit, supplices ostendit, hospitium radiantis amplissimo lumine, & tecta nati perfudit, & sic discessit.* Expende illa, *Obsequium præbuit, non imperium*, quippe sub Christo ambulantes, & currentes ad Christum, nullam in stellarum prædominationem, sed cælestium omnium syderum famulatum, & obsequium debebant præsentire. Pulchrè gentiles in
Tertull. hoc conficit Tertul. in Apol. dicens: *Certe vestri condemnati mærent, deonerans semetipsos, mentis mala impetui, vel fato, vel astris imputant: nolunt enim suum esse, quia malum agnoscunt. Christianus verò quid simile?* Equidem error gentilium est, quòd putent se viuere sub astrorum dominatu; Christiani autem nil tale cogitant scientes, & sydera, & omnes alias creaturas sibi datas in serui-
Gen. 3. tium, non in imperium. Aiebat Ioseph Genes. 3. *Vidi per somnium quasi Solem, & Lunam, & stellas adorare me.* Et quidem in Ioseph non impletum videtur hoc somnium, quando mater lunæ nomine significata non potuit eum adorare; nec fratres inuidentiæ tenebris obuoluti rectè per stellas exprimi possent, vt notabat D. August. in cat. Lyppom. Cui ergo accidit hoc, quod à Sole, & Luna, & stellis adoraretur? Ait D. Isidorus, ca-
D. Isid. pit. 31. in Gen. *Somnium illud in Christo præcipue impletum est. Ipse enim est, quem Sol, & Luna, & stellæ adorant, de quo Sole dictum est, Laudate eum Sol, & Luna.* Sanè in Christo deficit imperium astrorum; ipse enim est, qui omnem cœli militiam trahit in obsequium, & famulatum suorum. Ante Christum prædominabantur stellæ, vt ait
Act. 7. Act. 7. *Conuertit autem Dominus, & tradidit eos seruire militiæ cæli*, & vt mancipia vilia homines
Rom. 1. à passionibus suis reptabantur, vt ad Rom. 1. *Tradidit illos Deus in passiones ignominiæ*; vbi Iesus apparuit, de eius halitu accepimus, quòd dominemur astris, quòd effugiamus passionum tyrannidem. Quò respiciens D. Proclus hom. de Nat.
D. Procl. Christi ait: *Ille igitur, qui suapte naturâ rex est, humanam naturam tyrannide oppressam non despexit.* Imò illam fecit, vel passionibus, vel ipsis
Esdr. astris superiorem esse. Quò respiciens 4. Esdræ 7. ait: *Quoniam reposita est gloria altissimi protegere eos, qui tardè conuersati sunt, nos autem pessimis vijs ambulauimus. Et quoniam ostendetur paradisus, cuius fructus incorruptus perseuerat, in quo est securitas, & medela: nos verò, non ingrediemur, in ingratis enim locis conuersati sumus. Et quoniam super stellas fulgebunt facies eorum, qui abstinentiam habuerunt; nostræ autem facies super*

tenebras nigra. Sic recenset felicitates eorum, qui in mediatoris, & protectoris nostri Iesu adiutorio commorantur, vt eius gloria protegentur, vt paradisum inuenient reseratum, in quo & securitas est, & medela vniuersi mali. Sed & illud addidit: *Super stellas fulgebunt eorum facies*, vincent enim stellas in splendore; & principatu. Ne vllus iam de Astrorum malitia queratur, Christum habens in cuius nomine cœlestium, & infernorum genu curuatur.

§. XIIII.

Felicitas humana à nomine Christiano operibus declarato.

MErito Iosue dominatur astris, dum Soli imperat: *Sol ne mouearis contra Gabaon*, &c. vt enim Saluatoris Iesu nomen habebat, sic populum suum ab hostibus saluabat. Et cui non obsequantur astra, nomine, & rebus gestis Christum effigianti? Ait Iustin. Mar. in Glossa: *Accepistis terram Chanaan tanta virtute fusis, fugatisque hostibus, vt Sol ipse cursum sisteret spectando res gerentem vestrum ducem Iesum, recèns cognominatum.* Expende illud: *Res gerentem Iesum recèns cognominatum*; quippè astra non solùm spectabant in Iesu, vt nomine cognominabatur Christiano, sed vt res nomine dignæ ab illo gerebantur. Vt enim nomen sine re inane est; sic res sine hoc diuino nomine non censentur. Quando enim & res, & nomen Christianum habes, non mireris, si astris dominaris. Hinc dicebat Ecclesiastes, cap. 7. *Melius est nomen bonum, quàm vnguenta pretiosa.* Symachus posuit: *Super vnguentum bene olens.* Sed video Matth. 25. prudentes virgines in cœlestis sponsi cubile admitti, eo quod oleum secum habebant in lampadibus; fatuas autem reiici, quia *acceptis lampadibus non sumpserunt oleum secum.* Et quando olei subministratio virgines commendat, cœlestisque regis sponsas facit; quod nomen cum isto oleo potest comparari? Quomodo fieri potest, quod nomen bonum sit super vnguentum preciosum, quando vel oleum reginas cœli facit? Ait Olympiod. in Ecclesiastem. *Melius est habere nomen bonum, hoc est, Christum habere in portione, ac forte propter fidei Christianæ Sacramentum, & vocari eius cognomine Christianum, quàm sine illius fide, in eleemosynas, facultates suas profundere. Multi namque gentilium sine fructu animæ suæ fortunas suas erogant indigentibus. Si tamen hoc fecerint, affectu misericordiæ moti, ipsi tamē in cognomen hoc sanctum aliquo pacto peruenient.* Hoc quippè est homini melius, si in portione sua Christum habeat, si sic se operibus Christi conformet, vt de eius etiam nomine in operibus suis cognominetur. Vbi enim hoc diuinissimum nomen desit, quid si opera virtutum moralium supersint? Coniungenda hæc duo sunt, & nomen, & opera vt summum felicitatis in hac vita teneas.

Iust. Mar.

Eccles. 7.

Matth. 25.

Olymp.

§. XV.

Non in Astrorum virtute, sed in Dei auxilio, & hominis cooperatione victoriæ veniunt.

IN processu victoriæ iubet Iosue cœli astra quiescere, & minimè in consueto cursu procedere, ait enim: *Sol ne mouearis contra Gabaon*, &c. Et Sol, & Luna, & omnia cœli astra imperio Iosue quieuerunt, vt concors est expositorum sententia. Sed qui in astrorum cursu, & concursu victor erat, cur non magis timet astris imperare quietem? Quis Astrologus neget in insolita illa cœlorum quiete magnum fuisse discrimen, quod sicut in cursu quiescebant, quiescerent etiam in progressu benignæ affluentiæ? Quando ergo in eorum cursu suam prosperitatem experiebatur, magis debebat optare, quòd cursus procederet; & si cessaret, timerè. Cur ergo Iosue nihil veritus iubet omnia cœlestia quiescere, & minimè procedere? Sapiens homo; vt locutus fuerat cum Deo, nihili æstimat constellationes, concursusque cœlestes, sciens non astrorum virtute, sed in Deo auxiliante, & homine cooperante victorias obtineri. Ex quo D. Amb. lib. 4. Exam. cap. 7. multis ridet Genethliacorum constellationes. Ait enim. *Redempti sunt Apostoli, & congregati ex peccatoribus non vtique natiuitatis suæ stella, sed Christi eos sanctificante aduētus, & hora Dominicæ passionis redemit à morte. Latro ille damnatus, ille cum Domino crucifixus, non beneficio natiuitatis suæ, sed fidei confessione ad paradisi æterna transiuit. Ionam in mare non vis natiuitatis, sed dissimulatæ diuinæ præceptionis præcipitauit offensa. Petrum de carcere imminenti morte perimendum Angelus Christi, non stellarum series liberauit.* Sic Bonus Genethliacorum vanitatem perimit, faustas infaustasve horas natiuitatis humanæ à constellatione ludibrio habet. Non astra, sed Dei gratia, sed cooperatio nostra facit victorias reportare. Pro quo Prudentius lib. 2. aduersus Symachum aiebat.

D. Amb.

Non fero Romanum nomen, sudataque bella,
Et titulos tanto quæsitos sanguine carpi.
Detrahit inuictis legionibus, & sua Romæ
Præmia diminuit, qui quidquid fortiter actum est
Adscribat Veneri, palmam victoribus aufert.

Sanè non ferendus est, qui vt attribuat Syderum cursibus, gloriam suam detrahit facinoribus humanis. Non equidem Saturni, aut Iouis, aut Veneris, aut Solis aspectus est, qui facit fortunas humanas; sed Dei auxilium, sed dexteritas, & industria humana, quæ scit Deo cooperari. Sanè Abrahamus sapientissimus erat astrologus, qui eductus à Chaldæa, multisque opibus auctus cum hærede careret, valde angebatur apud Dominum. Dominus autem, vt seruum consolaretur, illum educens foras ait Gen. 15. *Suspice cœlum, & numera stellas, si potes. Et dixit ei: Sic erit semen tuum. Credidit Abram Deo*, &c. Post visas stellas, in quibus Deus ponebat signa futuri seminis, adhuc dicitur Abrahamus credidisse Domino. Et cur astrologus homo non etiam aliquid fidit stellis? Cur non dicitur suspexisse illas, indeque auspicium sumpsisse de promissa sibi prole? Vt astrologus erat, sic & fidelis erat; ideò non in virtute astrorum, sed in verbo, & auxilio Domini fiduciam suam constituit totam. Ait Cæsarius frater Nazianzen. Dialogo 3. *Patriarcham quidem Abrahamum historia astronomum vocant, nusquam ponit ipsum pro dijs habuisse, vel coluisse stellas. Non enim iuxta leges syderum, sed iuxta pietatem in Deum, primum sibimetipsi, & deinceps Isaaco filio suo circumcisionis acutum cultrum adhibuit. Neque secundùm astronomiam, sed diuinam promissionem ex sterili, & decrepita consorte sobolem se procreaturum credidit, cum qua ab adolescentia,*

Gen. 15.

Nazian.

& florenti ætate vsque ad ipsam canitiem versatus erat. Nunquam certè astronomiæ paruit, nec tunc quidem, cum astrorum opifex per tentationem filium immolare præcepisset. Neque astra sequens, sed Deo obediens, Chaldæam cum Mesopotamia Syria permutat. Sic ibi, multaque deinceps addit de vanitate astronomiæ, quæ apud illum videri possunt.

§. XVI.

Non seruiendum est, sed imperandum temporalitati.

Conueniant huc tempotales homines, quorum in corde, & in ore versatur illud tritum prouerbium, nimirum: *Seruiendum est temporibus*; & videant strenuissimum Ducem non seruientem; sed imperantem temporalitatum omnium dominis; quippè clamat: *Sol ne mouearis contra Gabaon, & Luna contra vallem Aialon.* Pro cantatissimi Ducis præstantia, qui nescit seruire temporibus, sed magis satagit, vt sibi tempora seruiant, quo proculdubio triumphabit de hostibus. Felix ille, qui non in seruitio, sed in imperio est respectu temporalium omnium. Apocal. 12. *Signum magnum apparuit in cœlo, mulier amicta Sole, Luna sub pedibus eius, & in capite eius corona stellarum duodecim.* Quid felicius mulieri, quàm quòd in cœlo appareat? Exempta iam de valle lachrymarum nobilis triumphatrix apparebat in sublimi cœlorum. Et quibus alis ad tantam sublimitatem ascendere potuit? Præter quam, quod stellæ seruiebant ei ad coronam; & Sol vestiebat illam; erat *Luna sub pedibus eius.* In Luna temporalia omnia significantur bona, quæ non in capite, neque in corde ad imperium; sed in pedibus ad seruitium posita fœminam extollebant ad regna cœlorum. Aiebat de hoc Ruper. lib. 7. in Apocal. *Hæc mulier ex tunc rectè dicitur amicta Sole, ex quo Christum verum iustitiæ Solem accepit repromissione. Luna sub pedibus eius, id est, temporalium bonorum claritas sub administratione eius. Luna namque prò sui mutabilitate rectè mundi huius bona mutabilia significat, quibus stultus seruit, sapiens imperat.* Ecce tibi Christiane vera sapientia, veræque sapientiæ fœlicitas, quòd temporalibus bonis imperes, minimè seruias. Quòd sic ad mundiales omnes splendores, & commoditates accedas, tanquam ad seruos tuos, non tamquam ad dominos. In imperando diuitijs fœlicitas est, in seruiendo miseria, & ruina. Fuit Abrahamo vxor sterilis, fuit & ancilla concubina fœcunda; quem non habuit ex vxore filium, ex ancilla accepit. Quid tunc? Cum ancilla se matrem agnouit ex Abrahamo eò insolentiæ deuenit, vt ludibrio haberet dominam suam Saram. Quæ conquesta est apud Abraham de ancillæ insolentia; cui ille ait Gen. 16. *Ecce ancilla tua in manu tua est, vtere ea, vt libet.* Sic dilectam ancillam tradis iratæ dominę, ò bone? Nonne in delirijs tibi hæc ancilla erat? Nonne tibi filium genuerat? Fateor, sed ancilla erat, nec in eius affectione Abrahamus exuerat dominium. Pro quo ait D. Aug. lib. 16. de Ciuit. Dei: *Demonstrauit Abraham non se amatorem seruum, sed liberum fuisse genitorem, & in Agar Sara coniugi pudicitiam custodisse: ait enim, Ecce ancilla tua in manibus tuis, vtere ea quomodo tibi placuerit. O virum viriliter vtentem fœminis, coniuge temperanter, ancilla obtemperanter, nulla intemperanter.* Expende illud: *Demonstrauit Abraham non se amatorem seruum*, &c. etiam in carnalium voluptatum vsu non seruum, sed dominum agebat, vel impotentibus carnis affectibus imperabat, minimè seruiebat. Vtinam sic saperent, temporarijs voluptatibus, lucrisque qui student; ne velint temporalitatum esse vilia mancipia; sed malint affectibus imperare, quàm seruire. Aiebat Cant. 2. *Læua eius sub capite meo, & dextera illius amplexabitur me* In læua temporalia bona intelliguntur, in dextera spiritualia. Ideò notanter posuit læuam sub capite, vt ostendat, quàm debeant temporalia non imperare, sed seruire. Ait Rup. lib. 4. in Apocal. Iuxta illud Deuteron. *In dextera eius ignea lex. Sapientia verò dicit: In sinistra eius diuitiæ, & gloria. Et nonnulli quidem de vtraque parte acceperunt, vt David, & Salomon, de dextera scilicet librum, de sinistra diuitias, & gloriam; qui cum scientia legis, diuitias quoque habuerunt temporalis regni; & vtraque dona Dei fuerunt; sed expedit omni animæ cui hæc data sunt; vt quod à dextera datum est, habeat in iucunditate; quod autem à sinistra, teneat sub se, & moderetur liberali dispensatione, dicatque: Læua eius sub capite meo*, &c. Itaque tempotalia debent esse in seruitio, non in imperio.

Apoc. 12.
Rupert.
Gen. 16.
D. Aug.
Cant. 2.
Rupert.

§. XVII.

Christianæ virtutis est sic tuæ vtilitati consulere, vt minimè communi bono officias.

Longiori die egebat Iosue, vt gloriosè prælium conficeret, quod sanè obtineret, vnius Solis refrænans cursum, at ille non solum cursum Solis, sed & Lunæ cohibuit. Ait enim: *Sol cōtra Gabaon ne mouearis, & Luna contra vallem Aialō, &c.* Et quando ad diei prolongationem sola sufficeret Solis quies, cur etiam quies mandatur Lunæ, quæ minimè necessaria erat? Non erat Lunæ quies necessaria Iosue victoriæ, sed erat necessaria orbi, erat necessaria communi cœlorum cōcentui & harmoniæ. Nam si stāte Sole, Luna ad consuetum pergeret cursum; haud dubium quin totus cœlorum cōcentus periret, ex dissonis astrorum cursibus multa mala orbi euenirent. Hinc bonus Iesus simul cum Sole mandat quiescere Lunam, ne sibi prospiciens communi cœlorum concentui officiat, malumque orbi inferat Relucebant equidem in Iosue veri Iesu Christianæ virtutes, quarum est sine communi damno suis prospicere. Exod. 14. pergentes Israëlitæ in promissionis terram impediebantur interiecto mari: tunc ait textus: *Cumque extendisset Moyses manum super mare, abstulit illud Dominus, flante vento vehementi, & vrente tota nocte, & vertit in siccum, diuisáque est aqua.* Sic sub Moyse creatura maris diuidebatur, absumebatur, vt populus Israel pergeret securus in terram promissionis. At Matth. 14. cum Petrus è naui Iesum vidisset super fluctus ambulantem ait: *Domine, si tu es, iube me venire ad te super aquas. At ipse ait, veni. Et descendens Petrus de nauicula ambulabat super aquam, vt veniret ad Iesum.* Cur non magis Petrus petiuit, vt diuideretur mare, & siccarentur aquæ, vt sic ipse, sicut Patres eius pergeret per siccum in mari? Vt loquebatur cum Iesu, sic præstantius, & melius flagitat, vt ambularet, nullam inferens mari scissionem,

Exod. 14.
Matth. 14.

quæ

quæ sanè officeret communi cursui nauium. Nec enim patitur Iesu virtus, quòd tibi aliquod bonum velis, cum communi aliorum damno. D. Amb. Ait D. Amb. serm 47. *Legimus filios Israël per mare rubrum siccis itineribus ambulasse, & ad securitatem gradientium, ne laberetur vnda, in soliditatem quandam eam fuisse mutatam. Quanto hoc melius vbi ambulante Petro, nec mutatur vnda, nec labitur, nec solidatur aqua, nec refugit? Melius, inquam, est, vbi eadem vnda, quæ fluctuat, & sustentat, vbi idem gurges, qui mergitur, & famulatur. Illic vt portaretur per mare populus Israel, meatum suum natura perdiderat; hic portatur in aquis Petrus, & cursum suum fluenta non perdunt.* Ecce tibi quam aliter pergit sub Iesu Petrus, quàm sub Moyse pergebat Israëliticus populus; illic, dum populus ad sua progrederetur, nulli alij rei consulitur, nec si totus naturæ cursus sit perdendus, ait enim: *Illic, vt portaretur populus, meatum suum natura perdidit*; hic dum pergit Petrus ad Iesum, sub eiusque graditur imperio; hoc cauetur, ne lædatur communis cursus naturæ; ambulat enim Petrus, & proficit, *& cursum suum fluenta non perdunt*. Christianum equidem est, pro tua vtilitate, communes bonorum cursus alijs obuenientium non perdere; nec vt tu augeatis, communia damna cæteris inferre. Quò forsam spectans Baldad Suhites Iob. 25. dicebat de Deo: *Potestas, & terror apud eum est, qui facit concordiam in sublimibus suis.* Vbi Septuag. singulariter legunt; *Qui facit vniuersitatem in altissimo*; hoc est iuxta Nicetam in cat. Græca, *in filio*. In filio enim suo Iesu Deus vniuersitatem facit, vniuersitatem attendit, cauens ne propter particularia aliquorum commoda, quod ad vniuersitatem spectat, pereat. Vt videat, quam longè absit ab spiritu Iesu filij Dei, qui vt suis consulat, non veretur vniuersitati damnum inferre. Christi hostis fuerunt illa verba Isaiæ 14. *Ponam sedem meam ad Aquilonem.* Et quantum fuit hoc Angelo, quod sedem regni vellet in plaga aquilonari, siue australi? Sanè non esset multum malum, nisi vt ad hanc sedem pergeret, totam cœlorum concordiam, & vniuersitatem perderet, aut inquietaret? Ex quo illi ait D. Bern. de Gradibus humilit. in 1. gradu superbiæ: *Ponam, inquis, sedem meam ad Aquilonem. Cæteris adstantibus cælicolis, dum tu solus sedere affectas: fratrum concordiam, totius cœlestis patriæ pacem, ipsius, quantum est in te, quietem Trinitatis infestas.* Hoc non Christianum est, sed diabolicum, quod vt tibi quietem pares, non verearis pacem omnium turbare, & concutere bonorum omnium vniuersitatem.

Iob. 25. | Isaiæ 14. | D. Bern.

§. XVIII.

Prudentissimi hominis est, sic occurrere præsentibus, vt maximè caueantur futura mala ingruentia.

NOn egebat bonus dux Iosue Luna, vt diem prolongaret, sed tantùm Sole, nihilominus ait ad vtrumque: *Sol contra Gabaon ne mouearis, & Luna contra vallem Aialon.* Quid tibi cum Luna ad diem præsentem? Sanè ad diem præsentem non egebat Luna; at egebat illa ad futuros dies, ad tempora subsequentia, quæ omnia alterarentur, perderentur, si modo Luna à consueta harmonia cum Sole disiungeretur. Prudens autem homo sic consulit tempori præsenti in statione Solis, vt simul caueat futura mala in Lunæ statione. Quid enim profuisset in diem vnum triumphare, & gaudere; si post modum ex dissonantia, turbatione astrorum vniuersi affligerentur? Hinc Dominus mordebat Iudæos Ioan. 5. *Vos misistis ad Ioannem, & testimonium perhibuit veritati. Ego autem non ab homine testimonium accipio, sed hæc dico, vt vos salui sitis. Ille erat lucerna ardens, & lucens. Vos autem voluistis ad horam exultare in luce eius.* Erant equidem duo Sydera mundi Ioannes, & Christus; Ioannes lucebat de Christi coniunctione, vt lucifer matutinus de Solis vicinitate splendet, cuius annuntiat aduentum. Iudæi præsentanea Ioannis luce affecti sic in illam hæserunt, vt nihil præter Ioannem cogitarent; nec attenderent ad splendidissimum iubar Christi, cuius Ioannes nuntius erat, sed solum Ioannem quærerent. Quantum hoc? Pulchrè ait: *Voluistis ad horam exultare in luce eius*, solam præsentaneam, & horariam lucem Ioannis amabant, nihili æstimantes æternam, quæ duratura erat in sęcula, inde miserè euanuerunt. Prudentiùs accipientes Ioannem, simul Iesum ab illo monstratum accipere deberét, at miseri horaria luce Ioannis contenti, Iesum prætermiserunt, quo in æternas tenebras deuenere. Ait Rup. in præsenti: *In hoc vos reprehendo, quòd dum lucerna Ioannis ad æternam futuri regni gloriam vos inuitaret, voluistis potius exultare ad horam in luce eius, id est, temporalem præsentis regni præripere fælicitatem.* Ioannes Christo iunctus fulgentissimum sydus erat, futuram æterni regni fœlicitatem ostendens. Iudæi hanc coniunctionem non volebant, contenti quòd Ioannes pro illis staret, gaudentes in temporaria, & præsentanea luce eius, quam dum haberent, nihili æstimant, quòd Iesus prætereat, & sic attenti ad sola præsentia, in futuris calamitatibus miserè dispereunt. Sic stulti, sic insipientes homines ad horaria, & temporaria hæc attenti; dum ad horam triumphent, & delitientur, omnium futurorum malorum occursus non verentur

Ioan. 5. | Rup.

§. XIX.

Humana conditio nescit se intra necessitatem continere.

SVfficiebat Solis statio, vt cupitum Iosue haberet in prolongatione die, sed tamen maluit & Soli, & Lunæ stationem indicere, aiens: *Sol contra Gabaon ne mouearis, & Luna contra vallem Aialon.* Et quando statio Solis sufficiebat, cur etiam Lunam stare iubet? Cur non magis illam in suo cursu dimittit? Sufficiebat Sol, fateor, sed conditio humana non nouit se intra necessitatis metas continere; æque enim fertur ad necessaria, & ad superflua, si in conspectum simul veniant. Ioann. 6. pauit Dominus in deserto quinque millia hominum, de quibus ait textus *Postquam impleti sunt: dixit discipulis suis: Colligite, quæ superauerũt fragmenta, &c.* Discipulis iubet, vt colligant fragmenta, quę superauerant post homines satiatos, & impletos. Cur potius id munus colligẽdi fragmenta, non mandauit aliquibus è saturatis? Cur etiã illud voluit per Apostolos fieri? Non sine miraculo forsan fiebat illa collectio, licet enim satiati essẽt homines, & pleni, adhuc

Ioan. 6.

mirum erat, si permitterent sibi subtrahi fragmenta, quæ supererant. Vt merito dicat D. Gaud. tract. 11. de Patal. *Iam quinque panibus hordeaceis, & duobus piscibus satiauerat, maiore miraculo conuiuium soluens. Amplior enim cibi appositi quantitate reliquiarum cumulus inuenitur, tot populorum famelicis cohortibus satiatis.* Expende illud: *Maiore miraculo conuiuium soluens*; quamuis enim satiati iam erant, & repleti, & tantùm reliquiæ quædam superessent; miraculum putat grande, quòd conuiuium dissolueretur, quòd conuiuæ desistere à mensa vellent. Sic putabantur affecti etiam ad illa fragmentorum superflua, vt miraculum esset, si ab illis auerterentur. Et quis homo non currat ad superflua, etiam si mille detineatur catenis? Pluerat Dominus manna coram Israëlitis Exod. 16. quibus statim ait: *Colligat vnusquisque ex eo, quantum sufficit ad vescendum, gomor per singula capita. Iuxta numerum animarum vestrarum, quæ habitant in tabernaculo, sic tolletis. Feceruntque itaque filij Israël, & collegerunt alius plus*, &c. Ecce tibi permittebantur à Deo colligere cœlestem panem vsque ad sufficientiam; illi autem collegerunt alius plus, nescientes se intra necessitatis mensuram continere. Vt meritò dicat ibi Rupert. *Tentationem inciderunt, & infidi reperti sunt. Primum quia audito sermone Domini dicentis: Colligat vnusquisque ex eo, quantum sufficit ad vescendum, collegerunt alius plus.* Ea est humanæ naturæ cupiditas in sibi conuenientia, vt miraculum sit, si coërceatur, ne ad non necessaria contendat: ad quæ, vel ruptis legum diuinarum catenis solent passim homines contendere.

D. Gaud.

Exod. 16.

Rupert.

§. XX.

Sub vno Iesu Dei filio dona superabundantia sunt.

AVdio Iosue stationem Solis, & Lunæ petere, cum ad prolongandum diem sufficeret, quòd Sol fixus hæreret. Cur ergo simul & Lunæ stationem petijt? Crediderim id iam venisse ex Dei halitu in Iesu existente; cuius est non seruire indigentiæ, sed superabundãtia dona offerre. Quò forsan respexit Abul. quæst. 21. dicens: *Causa adhuc conuenientior assignari potest, quare Iosue orauerit stare Lunam, scilicet, quòd Deus mouerit ipsum ad orandum hoc.* Deus enim in Iesu non necessitati, sed superabundanti copiæ seruit. Exod. 16. de manna colligendo ait: *Colligat vnusquisque ex eo, quantum sufficit ad vescendum, gomor per singula capita:: Feceruntque filij Israël, & collegerunt alius plus, alius minus. Et mensi sunt ad mensuram gomor, nec qui plus collegerat, habuit amplius.* Sic necessitati seruiebat panis ille, vt supra indigentiæ mensuram, nec minutum quid superesset. Quàm aliter ille alius panis, qui in deserto etiam datus fuit quinque hominum millibus famescentibus; de quo ait Ioan. 6. *Collegerunt ergo, & impleuerunt duodecim cophinos fragmentorum ex quinque panibus hordeaceis, quæ super fuerunt his, qui mãducauerant.* Illic nec minutum mannæ superest de sufficienti mensura; hîc post saturationem hominum tot fragmentorum cumuli superfuerunt. Et quando illic nihil permittebatur superesse; cur hîc tot adduntur fragmenta super indigentiam? Illic Deus in Moyse operabatur; hîc in Iesu; cuius dona ex superabundantia notantur. Ait D. Basil. Sel. orat. 33. *De cœlo manna quondam Israëlitis dabatur, sed quia miraculi administer seruus erat, necessitati quoque donum seruiebat. Nunc autem profusior, quàm necessitas postularat, suppeditatio autoris potestatem testatiorem facit.* O quàm ostenditur Iesus author, vbi supra necessitatem dona dantur! Vnus Iesus est, quia superfluenter, & abundanter nostris occurrit necessitatibus; aliorum enim creaturarum dona, sic circinantur iuxta indigentiam, vt eius mensuram nequeant superare. Hinc Elias, cap. 17. lib. 3. Reg. volens occurrere viduæ indigenti ait illi: *Hydria farinæ non deficiet, nec lecythus olei minuetur, &c.* Et cur gratiam Dei ad tam paruas mensuras contraxit, quæ vel hydriam, vel lecythum non excederent? Erat non IESVS, sed Elias, qui vt seruus necessitati soli seruiebat. Ait D. Basil. Sel. orat. 33. *Elias olim viduæ persuasit, vt fontis instar flueret, & exiguus farinæ modius cum tempore non imminuebatur, sed quantum in vsus naturæ absumebatur, tantum gratia refundebat.* Expende illud: *Quantum in vsus naturæ absumebatur*, nulla enim maior mensura illius gratiæ erat, quàm quæ ex indigentia naturæ petebatur. Quod iuxta naturæ exigentiam erat necessarium, id gratia illa præstabat, supra exigentiam, & necessitatem, nec minimum aliquid concedebatur.

Abul.

Exod. 16.

Ioan. 6.

Basil. Sel.

Elias, 17.

Basil. Sel.

§. XII.

In omnibus præsentissima est Dei potentia suis asseclis.

DIxit Soli, & Lunæ Iosue ne mouerentur, *Sol contra Gabaon ne mouearis; & Luna contra vallem Aialon.* Quamuis enim vnius Solis lux, tunc sufficeret, vt dies ad victoriam prolongaretur, tamen simul & Lunæ mandauit quiescere; vt in omnibus tàm diurnis, quàm nocturnis astris diuinam potentiam suis præstantissimam testaretur. Si enim tantùm ad Solem locutus fuisset, putaretur forsan solùm in die potens esse; & expectarent hostes noctem, quasi tunc illum inualidum possent prosternere. Sic 3. Reg. 20. vbi Syri viderunt Israëlitas triumphatores in vertice montis clamabant: *Deus montium est Dominus, & non est Deus vallium*, & sperabant in vallis congressu illos vincere posse. Eodem modo putarent Chananæi de Iosue, si tantum sisteret Solem, quòd cum Sole valeret, & spectarent nocturnis tenebris sub Lunæ principatu vinci posse. Ideò Deus mouit hominem, vt non solum sisteret Solem, qui solus pro tunc videbatur necessarius, sed & Lunam sisteret, vt sic ostenderetur, quam valeret in omnibus. Exod. 3. promiserat Dominus suis: *Educam vos de afflictione Ægypti in terram Chananæi, & Hethæi, & Amorrhæi:: ad terram fluentem lacte, & melle.* Itaque diuinorum promissorum abundantia, & diuinus fauor populo præstandus in illam terram differebatur. Sed & in deserto pluit illis manna, in abundantia, multaque alia bona illis suppeditauit. Et quando diuina promissio pro impendendis in terra Chananæorum stabat; cur & extra illam, in vasto solitudinis tanta illis largiebatur? Vt ostenderetur diuina potentia in omnibus posse fauere suis assectis. Ait pulchrè Diuus Chrysostomus homilia in dictum Apostoli: Nolo vos ignorare fratres, quòd

3. Reg. 20.

Exod. 3.

Chrys. ...

quod patres nostri, &c. *Conclusurus illos erat in vnum orbis locum & iussurus, vt sibi ibi perpetuo ministrarent, neque templum, neque altare alicubi aliud fundarent, sed oblationes, & sacrificia sua illuc ferrent. Ne igitur separato religionis ritu prouidentiam suam illic concludi putarent, quasi vnius regionis Deus esset, prius suam virtutem in aliena regione declarabat, in Ægypto, in Eremo.* Planè si solum se Deus effunderet in terra promissionis, ibique omne suum cultum haberet, suamque potentiam exhiberet, putaretur solius regionis illius esse Dominus. Ideo extra regionem illam in Ægypto, & eremo multa fecit, vt testaretur in omni regione, & loco valere, & præsentissimum esse suis asseclis. Sic vbi ostendenda erat eius potestas, non intra certas sufficientiæ regulas claudebatur, sed superabundanter etiam se extendebat ad alias. Hinc Ioann. 6. post quinque hominum millia saturata panibus paucis, ait discipulis suis: *Colligite, quæ superarunt fragmenta.* Et quando in multiplicatione panum intendebat Dominus turbas illas cibare, quid necessum fuit, vt post illos saturatos, fragmenta multa superessent? Merito voluit, vt supra necessitatem illorum, cui fuerat satisfactum, adhuc multa fragmenta superessent, vt eius potentia ostenderetur valere non solùm ad illos saturandos, sed ad omnes alios. Ait D. Basil. Sel. orat. 33. *Ideo nunc Dominus panes multiplicat præter necessitatem, in potentiæ defensionem, eumque omnibus cogitandum relinquit, qui escam porrigit omni carni.* Expende illud: *In potentiæ defensionem*; quippè ne crederetur eius potentia exhausta in satiandis illis, præter necessaria ad eorum satutitatem, prouidit, vt superessent alia, quibus ostendebatur, quàm esset sufficiens omni carni satiandæ.

Ioann. 6.

§. XXII.

A Iesu cum Maria omnis victoria venit.

VT triumpharet Iosue de hostibus, non solùm pro illo Sol stetit, sed simul & Luna, ait enim: *Steteruntque Sol, & Luna, donec vlcisceretur se gens de inimicis.* Non enim solius Solis, sed & Lunæ simul parabat auxilium, vt victor de hostibus existeret. Quò respiciens Tertul. lib. 3. carminis in Mar. aiebat.

Solem cum Luna statuit, dum vinceret hostem. Vt hinc discat Christianus, quorum debet sibi parare auxilium, cum de hostibus triumphare cupit. Crede mihi, hostem humani generis non vincimus, nisi nobis sistamus Solem cum Luna, Christum cum Maria. Quippè sine Maria non vult Iesus vincere inimicum. Ait Paul. ad Gal. 4. *Cum autem venit plenitudo temporis, misit Deus filium suum factum de muliere.* Esto quòd voluerit Dominus homo fieri, vt hominem redimeret, cur necessum fuit, quod fieret homo ex muliere? Cur non magis vitauit carcerem muliebris vteri? Ait D. Irenæus lib. 5. aduers. Hæres. *Nec enim iuste victus fuisset inimicus, nisi ex muliere homo esset, qui vicit eum. Per mulierem enim homini dominatus est ab initio, semetipsum contrarium statuens homini. Propter hoc, & Dominus semet ipsum filium hominis confitetur*, &c. Itaque diabolus non solum aggressus est Adamum, sed cum muliere; cuius infirmitate vsus virum sibi subiecit; vt autem æquali ratione diabolum aggrederetur, de illóque obtineret victoriam, non solus debuit illum petere, sed & cum fœmina; ideò nasci de Maria voluit, vt vna cum matre prosterneret hostem. Vt dicat Irenæus: *Nec enim iustè victus fuisset inimicus, nisi ex muliere homo esset, qui vicit eum.* Nisi enim cum matre Iesus irrueret in hostem, semper hostis queri posset, quòd non fuerit ipse victus eo modo, quo ipse vicit hominem, quando ipse per mulierem, & cum muliere vicit. Vt ergo ad æqualitatem veniant nobis de hostibus triumphi, adfuturus est nobis Iesus simul cum Maria; sic enim disposuit ipse, vt in humanis triumphis obtinendis simul mater eius interueniret. Hinc Martha postquam fiduciam accepit, quòd frater esset suscitandus ab inferis, vocare festinat Mariam sororem suam. Ioan. 11. *Abiit, & vocauit Mariam sororem suam silentio*, &c. Et cur necessum fuit vocari Mariam? Vt Iesus se parabat triumphare de morte in Lazaro suscitato, sic prouidit, vt saltem in nomine interesset mater sua, ne putaremus nos vllum à nobis consequendum triumphum sine interuentione Iesu, & Mariæ. Ait Chrysolog. serm. 64. *Mittitur Martha ad Mariam, quia sine Maria nec fugari mors poterat, nec vita poterat reparari. Veniat Maria, veniat materni nominis baiula, vt videat homo Christum virginalis vteri habitasse secretum; quatenus prodeant ab inferis mortui, mortui exeant de sepulchris.* Sic in omni triumpho de morte, de inferis prouidendus est nobis Iesus simul, & Maria. Hinc Ioan. 20. vbi ipsa Magdalena plorans circuniret sepulchrum Saluatoris, jam Iesum habebat præsentem, & non agnoscebat, & putans hortulanum esse, cum illo loquebatur, & à lachrymis non temperabat. Quid tunc? *Dicit ei Iesus; Maria: Conuersa illa dicit, Rabboni*, &c. Ad solam præsentiam Iesu, à lachrymis nón desistebat; vbi in Iesu ore sonuit nomen Mariæ, statim luctum deiecit, & conuersa est in gaudia lætissima. Orig. ibi: *O mutatio dexteræ excelsi! Conuersus est dolor magnus in gaudium magnum: mutatæ sunt lachrymæ doloris in lachrymas amoris. Vbi Maria audiuit, Maria, præsensit in nomine quandam singularem vocationis dulcedinem, & per eam cognouit ipsum, à quo vocabatur, esse magistrum suum.* Sic de Mariæ nomine à Iesu prolato agnouit Magdalena, quod antea minimè agnouerat, & lachrymas prorsus deiecit, & luctum. Vt sciamus de Iesu iuncto cum Maria omnia nobis bona venire, & tunc hostilia bella confici, & pacem stabiliri, cum Dominus Iesus venit cum Maria. Ad Rom. 10. dicebat Paul. *Quàm speciosi pedes euangelizantium pacem!* Circa quæ D. Cyril. Alex. hom. in Nestorium habita in Concil. Ephes. tom. 6. cap. 6. ait: *Sunt enim admodum speciosi pedes euangelizantium pacem. Quam pacem? Dominum nostrum Iesum Christum, quem peperit Maria, sicut ipse voluit.* Itaque plena victoria, & pax, quæ annuntiatur à Iesu venit de Mariæ nato. Nisi enim Iesum videamus Mariæ iunctum, vix possumus sperare pacem à creaturis, vix possumus reportare victoriam ab inimicis, à quibus periclitamur in vita.

D. Iren.

Ioan. 11.

Chrysol.

Ioan. 20.

Orig.

Rom. 10.

***

§. XXIII.

In aulis Principum religiosissimi quique periclitantur.

AD Vocem Iosue steterunt Sol, & Luna; ait enim textus: *Stetitque Sol in medio cœli, & non festinauit occumbere*, &c. Sed & Ezechiæ regi Ierusalem datum à Deo signum in Sole est; ait enim Isaias cap. 38. *Ecce ego reuerti faciam vmbram linearum per quas descenderat in horologio Achaz in Sole, retrorsum decem lineis. Et reuersus est Sol decem lineis*, &c. Ecce tibi Iosue Sol stetit in medio cœli, Ezechiæ autem non stetit Sol, sed retrocessit decem lineis. Et cur ad Ezechiam non magis stetit Sol, sicut ad Iosue, sed retrorsum versus est? Mysterium insinuant illa verba: *Descenderat in horologio Achaz in Sole*; quippè cum Iosue retinuerat Sol altitudinem suam, solumque considerabatur in medio cœli esse; at cum Ezechia considerabatur descendens ad horologium Achaz, quod nimirum Achaz rex in aula sua fecerat, ne miremur, quod vel candidissimi radij Solis ad aulas principum accedentes retrorsum cogantur conuerti. Nusquam alibi Sol retrorsum conuersus dicitur nisi in horologio Achaz. Potuit in cœlo vim pati à Iosue oratione, sed non potuit retrorsum conuerti; at in horologio Achaz, in Ierosolymitana Regia non solum consuetam viam perdidit, sed & retrorsum est conuersus. Et quæ lumina non periclitentur in aula, quando ibi & Sol retrocedit? Crede mihi Christiane, & magna palatia fuge, quæ vel clarissimas, constantissimasque vitas retrocedere cogent, vel obducent tenebris. Matth. 2. *Ecce magi ab Oriente venerunt Ierosolymam dicentes; Vbi est, qui natus est rex Iudæorum? Vidimus stellam eius in oriente*, &c. Equidem viderant in Oriente stellam, quæ Iesum natum nuntiabat, quæ de recens nati Iesu radijs fulgebat, sed vbi ingressi sunt Ierosolymam, & Herodis Regiam, minimè vident illam stellam, sed postquam inde egressi sunt, iterum eam vident refulgentem. Et cur solum dum Ierosolymis sunt, stellæ illius visionem perdiderunt? Non miror, dum interponitur, & curia, & Regia Herodis, eclipsim patiatur Christi renuntiatrix stella. Ait in præsenti D. Amb. *Stella ab his videtur, & vbi Herodes est, non videtur. Vbi Christus est, rursum videtur, & viam monstrat.* Hoc est commune astris omnibus, quæ à Sole lucem accipiunt, quod per interpositum corpus inter illa, & Solem, illa luce vacuentur. Sic vbi terra interponitur inter Solem, & Lunam, Luna superfunditur tenebris. Itaque vbi è regione Lunę terra est, Luna nō videtur; vbi autem è regione Lunæ Sol est, Luna & videtur, & splendet. Quod ergo terra, siue corpus opacum interpositum inter Solem, & Lunam facit; id præstant mundiales aulæ interpositæ inter Solem iustitiæ Christum, & eius stellas. Vbi stellæ Christi, prædicatores eius, nuntij eius Christum è regione habent, fulgentissimæ sunt in Ecclesia eius. Ast vbi, è regione aulas habent, prorsus coguntur obtenebrescere.

Isaias 38. Matth. 2.

Non videtur stella Christi, vbi Herodes est,
vbi Regia est, de huius enim interpo-
sitione obnubilantur clarissi-
simæ Christi
stellæ.

§. XXIV.

Non est, qui in aulis Principum puras monstret veritates celestes.

NOn Possum non mirari, quòd in Iosue signo, in clarissimo cœlo ostendatur stetisse Sol, dum ait: *Stetitque Sol in medio cœli*, &c. at in signo Ezechiæ, eum per Solem fieret, nulla ibi ponatur cœli mentio; dicit enim Isaias 38. *Ecce ego reuerti faciam vmbram linearum per quas descenderat in horologio Achaz in Sole, retrorsum decem lineis. Et reuersus est Sol decem lineis*, &c. Et quidem non solùm in horologio Achaz apparuit illa Solis retrocessio, sed etiam in cœlo ipso facta fuit, vt concors est sapientiorum expositorum sententia, vt ex Hieron. Cyrill. Procop. Haymo, Lyrano, Hugone, Adamo, & Dionys. Areopag. & Clauio nostro probat Pater Cornelius à Lapide ibi. Cur ergo quando conuersio illa facta fuit in cœlo, nulla ibi cœli mentio, sed solum horologij Achaz; cum in statione Solis per Iosue, explicatissimè dicatur facta in cœlo? Signum Solis ostendebatur Iosue in campo; signum autem Solis ostendebatur Ezechiæ in Regia sua, & fallar, si in Regijs pura, & clara proponatur cœli veritas? Auditis Magis Herodes vocauit Scribas, & sapientes populi, & sciscitabatur ab eis, vbi Christus nasceretur? Quid illi? Matth. 2. *At illi dixerunt ei. In Bethleem Iudæ, sic enim scriptum est per prophetam: Et tu Bethlehem terra Iuda, nequaquam minima es in principibus Iuda; ex te enim exiet Dux, qui regat populum meum Israel.* Ijs finierunt Scribæ prophetiam Michææ de loco natiuitatis dominicæ; at Michæas. cap. 5. alia etiam addit pertinentia ad regnum eius cœleste. Dicit namque: *Et tu Bethlehem paruulus es in millibus Iuda; ex te mihi egredietur, qui sit mihi dominator in Israel: & egressus eius ab initio, à diebus æternitatis.* Michæas dicit, quòd reget populum Israel, sed insuper addit illud: *egressus eius à diebus æternitatis*, quibus cœlestis imperij eius æternitas demonstratur. At Scribæ hanc vltimam particulam prorsus prætermittunt. Et cur non magis expresserunt integram prophetiam? Erant in Regia, & cum Rege, cui adulantes nihil cœleste, & æternum, nihil quod temporarium hoc regnum excederet, demonstrarunt. Ait D. Chrysost. hom. 7. in Matth. *Cum enim dicerent, quia ex Bethlehem processurus esset, qui regeret Israel; nequaquam tamen id quod sequitur, addiderunt, in adulationem profectò regis; vt ad humanæ gratiæ lucrum veritatis damna proficerent. Quid verò illud erat? Et egressus, inquit, eius à diebus æternitatis ab initio.* Et vtinam hoc malum finitum fuisset in Scribis illis, qui dissimulatione cœlestis veritatis lucrum captabant ex temporario Principe. At proh dolor! vix & modò aula inuenitur, in qua cœlestis regni veritas purè tinniat. Aulam fugiat, qui amat puram veritatem persuadere. Ierem. 38. *Audiuit autem Abdemelech Æthiops vir eunuchus, qui erat in domo regis, quòd misissent Ieremiam in lacum; porrò rex sedebat in porta Beniamin. Et egressus est Abdemelech de domo regis, & locutus est ad regem dicens. Domine mi rex malefecerunt viri isti*, &c. Vt nouit facinus commissum in Dei prophetam, ab aula egreditur, vt foras regem conueniat; dicit enim: *Egressus est Abdemelech de domo regis.* Cur non magis domi expectat regem? Sanè

Isaias 38. Matth. 2. Mich. 5. Chrysost. Ierem. 38.

Sanè qui regi amabat persuadere veram prophetæ sanctitatem, & innocentiam, & pietatem erga Deum, ab aula egreditur, ratus, vel aulæ parietes lucidissimæ veritati offundere tenebras.

§. XXV.

Nulli potestati inglorium est, quòd propter seruorum vtilitatem aliqua in se exhibeat seruilia.

IOsue locutus est ad astra, & Deus fecit, quod astra starent, ait enim text. *Non fuit antea, nec postea tam longa dies, obediente Domino voci hominis*, &c. Expende illa; *Obediente Domino voci hominis*, & miror, quòd scriptor non vereatur dicere de Deo, quòd homini obediat. Et quis est homo, vt illi obedientiam præstet Deus? Nonne homo seruus est, Deus autem absolutissimus omnium Dominus? Ergo & indecens, & inglorium videretur Domino, quòd obedientiam exhibeat homini? Absit; nulli enim potestati, aut sublimitati inglorium est, quòd aliqua exhibeat seruilia propter vtilitatem, & bonum seruorum. Hinc Paul. ad Philippen. 2. *Hoc enim sentire in vobis; quod & in Christo Iesu, qui cum in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est esse se aequalem Deo, sed semetipsum exinaniuit formam serui accipiens*, &c. Sanè absolutissimus Dominus, & ipsissimus Deus non dedignatus est apparere sub seruili forma, & sese subdere omni homini, sciens illo modo multum posse proficere saluti seruorum suorum. Ex quo ait Theodorus hom. 2. de Natiuit. habita in Concil. Ephesino tom. 6. cap. 10. *Neque enim turpe est clementi Domino, si in serui vtilitatem in quibusdam seruilibus cum seruo communicet.* Quis adeò rationis expers hoc non æstimet? Quod præcellens natura se demittat in vtilitatem, & bonum inferioris, id non potest illi esse indecens, aut indecorum. Tobias iunior quærens mercenarium aliquem viatorem cuius opera vteretur, cap. 5. *inuenit iuuenem splendidum, stantem, præcinctum, & quasi paratum ad ambulandum: Et ignorans, quòd Angelus Dei esset*, &c. Ecce tibi Angelus Dei, & fortè vnus è primis cœli Principibus, non veretur formam mercenarij induere, vt Tobiam ducat, & reducat. Quis vnquam probro duxit Angelis, quòd tales se exhibeant hominibus? Ergo nec vlli alij potestati, nec diuinæ indecens est, quòd pro homine suo aliqua velit exercere seruilia. Ex quo sapienter argumentatur Proclus, Episcop. Cyrici hom. de Nat. habita in Concil. Ephes. tom. 6. cap. 7. inquiens: *Quod si ignominiosum esset Deo, in vterum, quem ipse formarat, illabi; erit ergo, & Angelis quoque probrosum hominibus obsequi.* Quando autem nulli probro Angelis ducitur, quòd obsequium præstent hominibus; nec id potestati vlli probrosum erit, nec Deo ipsi, qui se pro suis seruis vsque in formam seruilem demittit. Hinc Centurio ille Matth. 8. dicebat ad Iesum: *Tantum dic verbo, & sanabitur puer meus. Nam & ego homo sum sub potestate constitutus, & dico huic, vade, & vadit*, &c. Sic bonus volebat Iesum facere, vt ipse faciebat. Et cur non magis credit Deum aliter operaturum, ac operabatur is, qui homo erat? Sanè non putabat Deo indecorum, quòd sponte seruos suos æmularetur. Ait D. Basil. Sel. orat. 19. *Video ego quoque tuarum curationum agmina, video miraculorum virtutes esse in expectatione, dum annuas. Mitte, vt ego milites, mitte ipse contra morbum imperium, rebus paruis minores quoque imitare; Deus quo hominibus gratificetur, homines imitetur.* Nec putat indecorum Deo, quòd ad hominis imitationem descendat, vt homini gratificetur. Nulla est adeò magna natura, & sublimis, quæ non ambiat etiam seruilia opera, per quæ magnum aliquod bonum operetur. Vnde idem D. Basil. Sel. Virginitatem Mariæ extollens ait orat. 39. *O virginitas, per quam Angeli humanam gentem pridem auersati, iure meritóque gestiunt ad hominum seruitium destinari.* Sic sublimissimæ naturæ Angelicæ hominibus seruire gestiunt, quos nouerunt conseruos. Et de Iesu ait D. Damascen. in carm. de Epiphania.

Paul. Ad Philip. 20. — Matth. 8. — Basil. Sel. — Basil. Sel. — D. Dam.

Mortale nostrum conditum Dei manu
Genus, à tyranno deuoratum ad se trahit Christus:
Peragens opus, quo maius, aut dici queat
Nam venit ad nos, ferret vt nobis opem.

Meritò putat magnum diuinæ beneficentiæ opus, quod opem deferat suis seruis.

§. XXVI.

Nulla abiectio spontè sumpta ob bonum aliquod honestum indecora est maiestati.

NE Mihi obiicias, quod ait: *Obediente Domino voci hominis*, quando enim non coactus hominis imperio, sed sponte sua Deus homini obediebat, nullum inde oriebatur diuinæ maiestati detrimentum. Hinc Hæreticos perdit Nazianzen. qui passionem Deo indecoram putabant. Ait enim orat. 42. *At tu ea quidem, quæ minuunt, atque extenuant, profers; quæ autem efferunt, prateris, atque id quidem expendis, quòd passus sit, quòd autem sponte, non adiungis.* Et quidem vbi passiones, & abiectiones sponte, & liberè suscipiuntur ob finem honestum, minimè debent indecoræ Deo videri. Paul. ad Gal. 4. *Misit Deus filium suum factum de muliere, factum sub lege*, nec dubitat prædicare de filio Dei, quòd sit factus de muliere, quando ad id non naturæ indigentia, sed sponte sua, & mera voluntate sua peruenit. Ex quo aiebat D. Basil. Sel. orat. 39. *O aluum sanctam, Deique receptricem! In qua disruptum est peccati chyrographum, in qua Deus factus est homo permanens Deus, & gestari vtero sustinuit, & ad nostræ generationis humilitatem se deiecit, non exinanito gloria patriæ sinu, quo maternos amplexus oppleret. Non enim in ea, quæ sponte agenda suscepit, sese partitur Deus: quin potius manens in omnibus indiuisus salutem mundo confert.* Quæ agenda sponte suscipiuntur, non diuidunt in Iesu Deum, quasi Deus dedignetur sibi ea tribuere; quin potius quasi propria ea exhibet, vt mundo afferat medelam. Matth. 27. clamat Iesus: *Deus Deus meus, vt quid dereliquisti me?* Ex quo ait Arnold. Carnot. ibi de diabolo: *Derelictum vidit ad tempus, & penitus posse extingui arbitratus est: Sed abiectio voluntaria non expers erat omnipotentiæ.* Sic ibi.

Nazianz. — Paul. Ad Gal 4. — Basil. Sel. — Matth. 27. — Arnold.

Iosue 10. Fugerant enim quinque reges, & se absconderant in spelunca vrbis Maceda. Nunciatúmque est Iosue, quando inuenti essent quinque reges latentes in spelunca vrbis Maceda. Qui præcepit sociis, & ait: Voluite saxa ingentia ad

os speluncæ, & ponite viros industrios, qui clausos custodiant. Vos autem nolite stare, sed persequimini hostes, & extremos quosque fugientium cædite, nec dimittatis eos vrbium suarum intrare præsidia, &c.

§. XXVII.

Hoc valde lethale peccatori, quòd se tenebris obnubilet, ne appareat.

DEsperati de victoria miseri Amorrhæorum reges, se bello subtrahunt, & fugientes nigræ se dedunt speluncæ, dicit namque: *Fugerant enim quinque reges, & se absconderant in spelunca,* &c. Et sanè lethalissimum est hoc suffugium peccatori, vt se abscondat; qui magis possit viuere, si malitiam suam in aperto constituisset, confessus illam. Rex etiam Dauid post perpetratum scelus cum Bethsabee, statim quæsiuit latibulum, quo prorsus cælaretur adulterium illud, 2.Reg.11. (2.Reg.11.) fecit ab exercitu venire Vriam Ethæum Bethsabee virum, vt cum vxore dormiret, & sic nesciretur vxoris furtum. Venit autem Vrias, stetit coram rege, prospera victoriarum nuntiat, at rex parui æstimat victorias audire; vnum attendens, vt militem suadeat ire ad vxorem suam. Sed tota regis sapientia mansit victa à fideli milite; qui dicebat: *Arca Dei, & Israel, & Iuda habitant in papilionibus, & Dominus meus Ioab, & serui domini mei super faciem terræ manent: & ego ingrediar domum meam, vt comedam, & bibam, & dormiam cum vxore mea? Per salutem tuam, & per salutem animæ tuæ non faciam rem hanc.* Vide regem, & vide militem. Rex totus erat in eo, vt occultaret facinus suum per ingressum militis ad vxorem suam. Miles autem licet ignorans facinus, è contra pugnabat, ne in domum suam iret, & tandem vicit miles. Et vnde factum est, quòd miles sic reluctaretur regi in re adeò homini naturali? Equidem id veniebat ex prouidentia diuina, cauente, ne Dauid cum facinore suo occultaretur, vt quod illi esset lethalissimum. Rem pulchrè expendit D. Chrysostom. in Psalm. 50. inquiens: *Rex iniquitatem scelere vult calare. Scripsit itaque, vt ad se veniret Vrias; venit Vrias de castris. Audiuit rex, quòd miles vicerit, & dolet, quòd ipse sit victus. Miles victoriam annuntiat, & rex præ confusione sua peccatum timet confiteri. Vide itaque clementiam Dei, quomodo immutat consilia hominum, qui in malis suis celare cupiunt, quod admittunt.* Timebat confiteri rex peccatum suum, imò amabat illud tenebris obducere, sed non præualebat in astutia sua, operante id clementia Dei; à clementissimo enim Deo venit, quod peccatores latibula non inueniant peccatis suis, sed magis illa per confessionem publicent. Hinc Samaritanæ fœminæ post longas gratiæ promissiones, antequam illi donaret aquam viuam, ait Ioan. 4. *Voca virum tuum*: sciebat illam esse tunc viduam, nec habere legitimum virum, sed turpem amicum. Cur ergo dicit, vt vocet virum? An volebat adesse illud turpitudinis mancipium? Absit, sed volebat, ne mulier absconsam seruaret malitiam suam, sed vt illam produceret in lucem, & per confessionem, aquam viuentem reciperet. Quod spectans D. Gauden. tract. de Pascha, ait: *Iam Dominus Samaritanæ illius mulieris vitia occulta prodiderat, & confessam spirituali fonte mundauerat.* Et munditiès, & sanitas Samaritanæ per Iesum in eo fuit constituta; quòd nil in ea occultum, & cælatum maneret, sed omnia vitia in lucem prodirent, & sic confessa vitam reciperet. Caue peccator latibula, magis ama confessionis lumina, iis tendis in vitam; illis paratis ad extrema supplicia. Hinc Thamar Gen. 38. furata soceri concubitum, non occultabat vterum, ait enim text. *Post tres menses nũtiauerunt Iudæ dicentes: Fornicata est Thamar nurus tua, & videtur vterus illius intumescere.* Per tres menses intumescebat vterus, & illa non occultabat; sed & Elizabeth mater Ioannis, vt in senectute conceperat, sic vt ait Lucas cap. 1. *Occultabat se mensibus quinque*; hæc per quinque menses se occultat, illa nec trium mensium vterum occultari permittit. Et cur illa non magis se occultat, quam hæc? Hæc erat sancta, & iusta, quæ in sanctitatum occultatione nullum sentiebat periculum. Illa peccatrix erat, & inde merito cauet latibulum, lethale enim est peccatoribus, quòd velint abscondi, & latere facinora sua.

Psalm. 50.

Ioan 4.

Gauden.

Gen 38.

Lucas 1.

§. XXVIII.

Quàm parem dolorem pariunt gaudia mundi.

QVi tanta exultatione in prælium coierant reges, nunc miserè coëunt in speluncam, inde ad exitium venturi. Sic de illis primò dicebatur: *Congregati igitur ascenderunt quinque reges Amorrhæorum, & castrametati sunt circa Gabaon oppugnantes eam.* Modò autem de eisdem dicitur: *Fugerant quinque reges, & se absconderant in spelunca,* &c. ibique ingenti lapide ad ostium speluncæ obuoluto tenebantur conclusi à Iosue. Compone modò horum regum primam congregationem in prælium, & secundam in spelunca. Primò congregati exultabant, & insultabant, modò congregati in obscuro specu miserè conficiuntur. Qua alacritate se mutuo respiciebant in prælio? Quo dolore se mutuo respiciunt in spelunca? Sic sic mundialia gaudia finiuntur, vt parem sibi dolorem parturiant. Threnor. cap. 2. aiebat Ierem. *Repulit Dominus altare suum, maledixit sanctificationi suæ, tradidit in manus inimici muros turrium eius, vocem dederunt in domo Domini sicut in die solemni:* In media ciuitatis Ierosolymitanæ ruina dicuntur Iudæi vocem dedisse sicut in die solemni. Sed quid clamor luctus cum die solemni? Planè solemnitatum mundialium gaudia mensuram futuri doloris ex se inferunt. Ait Rupert lib. 1. in Ierem. cap. 42. *Vocem dederunt in domo Domini, sicut in die solemni. Ac si diceret, Nunquam altius in gaudio solemnitatis cecinerant, quàm nunc in angustia, & dolore clamauerunt.* Ecce tibi, vt mundiali solemnitati, & gaudio respondet dolor, & angustia in exitio. His oculis velim, quòd homines respicerent gaudia mundi, nimirum vt certissimas dolorum, angustiarumque mensuras; quibus ad æqualitatem in fine respondeat dolor, & angustia. Eiusdem mensuræ erit dolor venturus, cum gaudio peccantium. Hinc Gen. 3. ad mulierem dicitur: *In dolore paries*: circa quæ D. Basil. Sel. orat. 3. ait: *Cum fructu interdicto, te non abstinueris, fructu vteri tui miserè cruciaberis.* Sic fructus interdictus cum gaudio susceptus iam fructum dolorum, & cruciatum designabat. Quis ignoret gaudia Philistinorum,

Thren. 2.

Rupert.

Gen. 3.

rum,

rum, quando percusserunt Israëlem, & captiuam duxerunt Dei arcam? At par facinori illos statim
1. Reg. 5. concussit plaga. Dicit enim 1. Reg. 5. *Aggrauata est manus Domini super Azotios, & percussit in secretiori parte narium Azotum, & fines eius. Et ebullierunt villæ, & agri, in medio regionis illius, & nati sunt mures.* De qua plaga ait D. Augustin. lib. 2. mirab. script. cap. 7. *Conuenienter Dominus illis vtramque pœnam parauerat, qualem rerum ipsarum conueniens ratio exigebat: quatenus qui misera animalia diuino cultu venerabantur, per miserrima animalia in aduentu dominicæ legis castigarentur. Et qui tabernaculi Domini interiora, id est, arcam extra limites suos protraxere, hi interiorum suorum foras prominentium fœda affligerentur clade.* Sic peccantium gaudia similem dolorem, & angustiam sibi pariunt.

§. XXIX.

Pœnalia hominum mala redduntur à vero Iesu in bonorum causas.

VT Iosue audiuit clausos esse reges in spelunca, iubet lapidem admoueri speluncæ ad ostium; sic enim dicit: *Voluite saxa ingenia ad os speluncæ, & ponite viros industrios, qui clausos custodiant.* Sic lapis cingens detinet miseros ad ruinam, cui assident milites custodes. Quò vbi peruenio, non possum non meminisse diuinissimi regis Iesu, qui in spelunca sepulchri depositus fuit, & ingenti lapide conclusus, cui etiam Pharisæi addi-
Matth. 27. derunt custodiam militum. Deo quibus in Matth. 27. *Illi autem abeuntes munierunt sepulchrum, signantes lapidem cum custodibus.* Ioseph ab Arimathia saxum ingens aduoluerat ad ostium monumenti; at Pharisæi militum custodiam adhibuerunt. Sed quando reges Amorrhæi apposito lapide, custodibus adhibitis conclusi erant in spelunca, cur etiam verus Iesus passus est concludi in spelunca sepulchri admoto lapide, & similiter custodibus adhibitis? Cur non magis fugit, vel vmbram eorum, quibus perditi sunt regum nequissimi? Quæ saxa, & milites vexarunt Amorrhæorum Reges; hæc similiter Iesu adhibita eius illustrarunt potentiam, quæ mala hominum pœnalia
Isaias 33. in gloriam nouit conuertere. Quò spectans Isaias cap. 33. iuxta Septuag. lectionem ait: *Hic habitabit in excelsa spelunca petræ fortis: : Regem cum gloria videbitis.* De quo D. Hieron. in Matth. 27. ait: *Quod in sepulchro ponendus esset, prophetæ testimonium est dicentis: Hic habitabit in excisa spelunca petræ fortissimæ, statimque sequitur: Regem cum gloria videbitis.* Ecce tibi Reges Amorrhæorum, & Regem cœlorum; & illi, & hic in spelunca clauduntur, sub ingenti saxo delitescunt, à militibus custodiuntur. Sed illic videre erat Reges in summis calamitatum tenebris, hîc videmus nostrum diuinissimum Regem cum gloria. Est equidem talis Iesus rex noster, vt quæ impiis in pœnam sunt in se suscepta, conuertat in gloriam, & in causas
Marci 16. ingentium bonorum. Hinc aiebat Marci cap. 16. *Qui crediderit, & baptizatus erit, saluus erit.* Et mirabar, quòd mundi salus constitueretur in baptismo aquæ. Cur tibi Deus placuit elementum aquæ, vt in illo constitueres salutis humanæ ianuam? Fuerat elementum aquæ primum, quod aduersus peccatores insurrexit, adeò, vt exceptis octo animabus vniuersos homines suffocaret

Gen. 6 Inde Iesus ad hoc elementum accedit, illamque facit humanæ salutis causam, vt quis sit Iesus demonstretur, cuius est lethalia peccatoribus conuertere in fontes sanitatum. Pulchrè accinit D. Damascen. in carm. de Epiphania sarus. Gen. 6.

Te scimus olim, Christe rex, & maxima
Planéque mira perpetrans, cunctos aquis
Orbem per omnem perdidisse vltricibus,
Contra obruisse, nunc aquis nostrum scelus,
Nostri misertus dum saluti prospicis.

Quibus perdiderat aquis vniuersum orbem, eisdem modò gignit mundi salutem. Is enim est Iesus noster, qui sciat mala cuncta pœnalia conuertere in bonum mundi; & de iis, quæ perdebant homines, vniuersis medelam perficere.

§. XXX.

Tota miserorum fœlicitas in eo est, quòd Iesu non pateat accessus ad illos.

DIctum est Iosue, quod reges laterent in spelunca, qui statim dixit: *Voluite saxa ingentia ad os speluncæ, & ponite viros industrios, qui clausos custodiant.* Quid miserius? Spelunca occluditur, ne vel Iesu ipsi pateat accessus ad conclusos. Magna sanè hæc iam erat inclusorum pœna, quòd à bonis, & iustis longè separati manerent. Meritò enim dicebat D. Dionys. Areop. epist. 10. *Iniqui discipulos Iesu ciuitatibus pellunt, illi ipsi sibi, quæ merentur profectò tribuentes; dum à sanctis scelesti dirimuntur, atque recedunt.* Hoc putat sanctus iniquorum meritum esse, vt à sanctis recedant, vt nullus ad illos pateat, nec discipulis Iesu, nec ipsi Iesu accessus. Quando tota illorum fœlicitas esset, D. Dionys.
si ad illos Iesus accederet. Ait de Iesu Isaias c. 33. Isaias 33.
iuxta Septuag. *Hic habitabit in excelsa spelunca petræ fortis.* Spelunca erat, in qua latro diabolus omnia hominum corpora abscondebat, imò & erat spelunca, quæ ipsas etiam sanctorum animas detinebat. Quid noster Iesus; Iussit ne, vt sibi illa spelunca lapidibus obstrueretur? Absit, sed ipse vsque ad illam speluncam per se descendit, iuxta illud: *Habitabit in excelsa spelunca, &c.* Iosue minimè accedit ad speluncam latentium regum, quin iubet ostium eius obstrui lapide ingenti; Iesus autem speluncam per se intrat, in eaque habitat, vbi conduntur corpora humana, vel vbi animæ sanctorum delitescebant. Et cur quando Iosue sibi obstruit aditum speluncæ regum, Iesus speluncas, vel sepulchri, vel inferni per se ingreditur? Illic ostendebatur infelicium reproborum conditio, quorum in malis nullus patet Iesu accessus nec aditus. Hîc ostenditur tota fœlicitas humana posita in eo, quòd in nullo pœnali loco existat, ad quem Iesus per se accedere non valeat Sic enim desinent omnia mala, & syncera fœlicitas plaudet. Ad hæc
loquitur D. Damascen. orat. in Sabbath. Sanct. D. Dam.
Nunc verbum ad serpentem descendit in terra visceribus latitantem, eumque diuinitatis suæ hamo, sub corpore, tanquam vermiculo absconso extrahit: quosque dum viribus adhuc pollebat, miserandum in modum absorpserat, eosdem nunc euomere compellit, in diuitiys suis gloriantem, inanem dimittit. Proh Iesu, in quantum hominum bonum, vsque in terræ viscera descendis! Ibi serpentem vectem diabolum perdis, & tuos facis in salutem procedere. Et explicatiùs adhuc: *Iesus in monimento ponitur, in terra sepultis, oblionique datis annumerantur:*

erra

area nunc conteruntur portæ, ferrei confringuntur vectes; portæ, inquam, illæ æternæ nunc auferuntur, terræque fundamenta reteguntur, fremente licet, atque exhorrescente inferorum custode. Sic vbi Iesus intrat mortuorum speluncam, mille aperit vias salutis, quin nigri custodes resistant. Felix ille, qui licet tenebrosis specubus sepultus accessum præbuent Iesu, nunquam non concipiet spem vitæ. Sanè tota fœlicitas nostra est, quod pateat Iesu ad nos accessus, nullo enim malo obruemur.

Isaias 11. Isaias cap. 11. dicebat: *Delectabitur infans ab vbere super foramine aspidis, & in cauernam reguli, qui ablactatus est, mittet manus suas.* Ecce tibi, vt diuinissimus infans manus suas mittit in cauernas regulorum; non enim iubet ostia eorum occludi, quin potius ipse intrat, & omnia lustrat, repagulàque tentat manu sua. Quid tunc? Omnia inde

D. Dam. mala exsufflat. Ait D. Damascen. supra: *Natus, datusque nobis puer, in foramen aspidum descendens, vexat, interimit, perdit arrogantem illum, magnaque iactantia insolescentem. Nunc inferorum sedes cœlum efficitur; infima terra luce complentur, cæcisque visus restituitur.* Quæ non bona parturiantur, vel in specubus terræ delitescentibus, dum eò Iesus accedat? Noli timere homo, quouis concludaris spelæo; tantùm cura, ne ostium Iesu obstruatur, sed magis vt pateat illi accessus. Si enim Iesus accedat, si vel mittat manum suam in foramina cauernæ, etiam renuentibus inferorum custodibus, mille vias salutis suis hominibus aperiet.

Gen. 9. Gen. 9. vt daret Deus signum fœderis mundo ait: *Arcum meum ponam in nubibus*, &c. Et cur arcus in nubibus ponitur in signum serenitatis? Dum nigris occluditur nubibus aër, si in illis arcus apparet, signum est quod è regione iam clarus Sol rutilat, trahit enim arcus de aduerso Sole colores. Vnde euidentissimè patet, quòd totus mundus non cadit sub pluuia. Id quod sapientissimè notat. D. August. lib. 1. aduersus legis, & Prophetarum contrarios, cap. 20. in spirituali animæ diluuio. Licet enim scelerum nubibus densissimis obscuremur; solet aliquando diuinissimi Solis radius accedere ad illas nubes, interque obscuritatem peccatorum fulgere. Quid tunc? Si Solis Iesu radius, vel tenebrosa corda pertingat, ibique quasi inter nubes effulgeat; iam manifestissimum signum est appropinquantis salutis.

Iosue cap. 10. Reuersusque est omnis exercitus ad Iosue in Maceda, vbi tunc erant castra, sani, & integro numero, nullusque contra filios Israël mutire ausus est. Præcepitque Iosue dicens: Aperite os speluncæ, & producite ad me quinque reges, qui in ea latitant. Feceruntque ministri, vt sibi fuerat imperatum; & eduxerunt ad eum quinque reges de spelunca, &c. Cumque educti essent ad eum, vocauit omnes viros Israël, & ait: Ite, & ponite pedes super colla regum istorum. Qui cum perrexissent, & subiectorum colla pedibus calcarent, rursum ait ad eos: Nolite timere, nec paueatis, confortamini, &c.

§. XXXI.

Tunc euidentissimè regnum cadit peccati, cùm muta fiunt homini labia, ne iustis obloquantur.

Ecce signum diuinæ victoriæ, & certissimæ ruinæ regni peccati, nimirum ait: *Nullusque contra filios Israel mutire ausus est.* Ex Hebræo ait: *Non mouit in filios Israel vllus linguam suam:* ex quo obmutescunt linguæ in hominibus, ne sanctos percutiant, clarissimum est signum ruinæ, qua peccati regnum incipit perire. Antiochus ille tyrannus, vt plenus diabolico spiritu 2. Macha- *2 Mac. 7.*
bæor. 7. sic aggresus constantissimos iuuenes pueros fratres Machabæos, *iussit ei, qui prior fuerat locutus, amputari linguam*, &c. Hoc fuit primum in puero Machabæo certamen, quod fuit in Iobo vltimum; quippè Iob post præliam ille, post spoliationem bonorum, post raptos filios, post morbos, post carnes excisas, adhunc dicebat, cap. 19. *Iob. 19.*
Derelicta sunt tantummodo labia mea, &c. Et cur Iobo post tot prælia derelinquuntur adhuc, quæ ad vocem pertinent, cum Machabæo in primo congressu eripiatur lingua? In Iobo nunquam desperauit malignus victoriam; sed semper credens se præualiturum, vocis instrumenta relinquebat, si fortè in maledicta aliqua prosilirent. In nobili autem Machabæo, sic miratur inuincibilem iuuenem, vt prorsus ostendatur de illo vincendo desperasse, & ideò, vel linguam ei auferri iubet minimè eius malitiæ profuturam. Ait Eusеb. *Euseb.*
Gallicanus serm. de Sanct. Romano in re simili: *Qua spe vltra in sacrum corpus belluina grassaris immanitas? Propter hoc solum hactenus in reliqua membra sæuisti, vt aliquem fructum crudelitatis tuæ ex afflictione susciperes: sed dum vocis ministerium rapuisti, iam de victoria desperasti.* Ecce tibi diaboli victoria desperatur, eo ipso, quod vocis instrumenta auferantur. Hoc equidem euidentissimum signum est labentis regni peccati, quòd labia malignantium aduersus iustos muta fiant. Balac Madianitarum rex in maximas augustias redactus, eo peruenit, vt totum victoriæ suæ negotium in eò constitueret, quod Balaam populo Israëlitarum malediceret. Ibat ergo Balaam maledicturus, at angelico gladio correptus, prorsus ad maledicendum fit mutus, ait enim ipse Num. 23. *Quomodo maledicam, cui non maledixit Deus? Qua ratione detester, quem Dominus non detestatur? De summis silicibus videbo eum*, &c. Ecce primum regni impiorum ruituri indicium, nimirum, quòd hæreat maledica lingua. Ait Hugo Voctorin. serm. *Vict. 75.*
75. *Ipse denique cognito, quòd contra Deum graditur, dum eius maledicere populo conatur: timore corripitur, & si non à malignitate praua voluntatis, à malignitate tamen detractionis refrenatur. Et eius maledictio in benedictionem vertitur, & bona de iustis satagit, licet inuitus, prædicare. Balaam quoque gladio filiorum Israel perimitur*, &c. Expende coniunctum hoc, nimirum maledica lingua refrænatus, & principatus impiorum perditur; vbi maledicus silet aduersus iustos, cadunt diaboli vires. Vtinam obmutescerent humanæ linguæ, & fallar, si vlla diabolo victoria veniret; qui in tantum præualet, in quantum habet hominum linguas solutas. Numer. 12. ait: *Locuta est Maria & Aaron contra Moysem*, &c. Quæ circa D. Ambr. in 1. cap. D. Lucæ in fine ait: *Maria ibi prolixiùs est*

Num. 23. *Num. 12.*

est locuta cum fratre, nequaquam sui pœnam sermonis euasit. Idem fuit, & in Maria illa linguam esse solutam, & peccati regnum stabiliri. Hinc Actor. 16. mulier quædam spiritum diabolicum habens clamabat in dies laudans Paulum Apostolum, & Barnabam dicens: *Isti homines serui Dei excelsi sunt, qui annuntiant vobis viam salutis: Dolens autem Paulus, & conuersus spiritui dixit: Præcipio tibi in nomine Iesu Christi exire ab ea. Et exijt eadem hora.* Sic Paulus non passus est diabolum vti humana lingua, nec in bonum, sciens inde regnum eius posse stabiliri; sed diabolum & tacere coëgit, & exire. Ait D. Chrysost. orat. 3. in Iudæos: *Dixit spiritui: Exi ab ea. Qua de causa? Quoniam clamabat: Isti homines serui Dei altissimi sunt. Tacentes enim non perinde decepissent simplices, loquentes autem multos simpliciores erant attracturi, persuasurique, quo nimirum sibi in alijs rebus auscultarent.* Maluit Paulus linguam diabolo eripere, vt ne mutiret quidem, sciens inde regnum eius minimè prævaliturum. Ideò de nobili triumphatore Iesu ait Luc cap. 11. *Et cum eiecisset dæmonium, locutus est mutus*; primum dæmonium eiecit, quàm muti solueretur lingua; ne si lingua soluta Dæmoni iungeretur, eius regnum stabiliret.

Act. 16.

Chrysost.

Luc. 11.

§. XXXII.

Non parui doloris, & pœnæ res est ingenuo viro, quòd teneatur reges coram offendere.

MIserorum regum colla à suis militibus calcari Iosue præcipit, & iam calcantes ea hortatur iis verbis: *Nolite timere, nec paueatis, confortamini, & estote robusti*, &c. Et cur necessum erat tot, tantisque verbis robur indere militibus, vt conculcarent captiuos, & ligatos reges? An miseri reges aliquo modo obsistere poterant, vel poterant aliquem inferre metum calcatoribus suis? Minimè, sed ingenuis animis Israëlitarum adeò durum erat, & acerbum, sic reges opprimere, vt roborandi essent in facinore, quasi ipsi aliquid magnum paterentur. Et quando ingenuo animo non pœna est, quòd teneatur offendere regem? Notissima est historia trium puerorum Hæbræorum; quando erecta fuit imago aurea à rege Babyloniæ, vt adoraretur, Daniel cap. 3. Tunc inter regis famulos, in ipsa aula inuenti sunt tres Hebræi pueri regiis expensis nutriti, qui iuxta Dei veri legem non poterant imagini adorationem exhibere. Ij adducuntur coram rege, quibus rex iubet, vt quam primum procidant, & adorent imaginem, alioquin flammanti fornaci tradendi. Ad hæc vno ore dicunt: *Non oportet nos de hac re respondere tibi: Ecce enim Deus noster quem colimus potest eripere nos de camino ignis ardentis, & de manibus suis, ò rex liberare. Quod si nolueris, notum sit tibi, rex, quia Deos tuos non colimus, & statuam auream, quam erexisti, non adoramus.* Sic tres pueri lege diuina constricti sese Regi Babylonio opposuere. Et quanto dolori illis hæc oppositio, & regis contemptus? Sapienter Tertul. lib. aduersus Gnosticos in illa putat totum martyrij tormentum perfectum. Ait enim? *Itaque conditionales minas regis excutiunt. Non habemus, inquiunt, necessitatem respondendi huic tuo imperio. Est enim Deus noster potens eruere nos de fornace ignis, & tunc manifestum erit tibi, quod neque imaginem tuam adorabimus. O martyrium sine passione perfectum, satis passi, satis exusti sunt, quos propterea Deus texit, ne potestatem eius mentiri viderentur.* Expende illa: *Satis passi, satis exusti*, qui enim sic videbantur regem contemnere, eiusque conculcare imperium, satis reputantur passi, satis exusti, vt qui, vel ante passionem corporis, totum martyrij tormentum sustinuerint. Tormentum equidem est non leue ingenuis mentibus eò deduci, vt cogantur reges contemnere. Quò spectabat ipse rex, Dan. 3. quando miratus puerorum indemnitatem mediis in flammis aiebat: *Benedictus Deus Sidrach, Misach, & Abdenago, qui misit Angelum suum, & eruit seruos suos, qui crediderunt in eum: & verbum Regis immutauerunt, & tradiderunt corpora sua*, &c. Ad idem refert, quòd tradiderint corpora sua, & quòd immutarint verbum regis; quasi res esset eiusdem pænæ, & afflictionis. Nec maior afflictio inueniatur in traditione corporis, vt torqueatur, quàm in contemptu regalis imperij. Insinuabat id Dauid, quando infensissimum sibi regem habens in spelunca 1. Reg. 24. succidit particulam purpureæ chlamydis. Subdit enim statim textus: *Post hac percussit cor suum Dauid, eo quòd abscidisset oram chlamydis Saul.* Non enim sine intimo cordis sui dolore bonus Dauid eò deductus est, vt pallium scinderet regis, vt credamus ingenuis animis non paruo esse dolori, quòd regiam dignitatem offendant. Fuerat equidem præcisio illa pallij aliquomodo iniuriosa Sauli, vt notat Caietan. ideo facta fuit à Dauide tam ingenti dolore, quàm si præscinderetur sibi particula cordis, adeò familiare est bonis dolere in regum offensione.

Daniel 3.

Tertul.

Dan. 3.

1. Reg. 24.

§. XXXIII.

Ad magnam Dei veritatem spectat, quod quis etiam contra animam suam non vereatur Reges.

EGressus Iosue aduersus validissimum exercitum Amorrhæorum regum, nullam facit exhortationem suis militibus, solum enim ait textus: *Ascendit Iosue de Galgalis, & omnis exercitus bellatorum cum eo, viri fortissimi Dixitque Dominus ad Iosue: Ne timeas eos, in manus enim tuas tradidi illos, nullus ex eis tibi resistere poterit. Irruit itaque Iosue super eos*, &c. Ecce tibi vt Iosue fortissimos milites suos in prælium aduersus quinque reges armatos ducens nihil illis dicit, nec confortari iubet, sed accepta Dei promissione tacitus in hostes ruit. At verò post debellatos hostes, post captos reges, & ligatos, vbi eorum colla calcari à suis iubet, nunc multus est in adhortandis, confirmandis, stimulandisque suis. Quippe ait: *Nolite timere, nec paueatis, confortamini, estote robusti*, &c. Et cur non iubet eos confortari, quando conflicturi erant cum armatis, & eos confortari iubet, quando conculcaturi exercitus visebantur? modò reges quinque clarè visuntur, vt autem homines regibus clarè visis contrarientur, & non magis illos vereantur, & à parte illorum fiant, magna & extraordinaria virtus requiritur. Tres pueri Hebræi positi coram rege Babylonio, vt vel adorent eius imaginem, vel mittantur in flammantem caminum, sic aiunt Dan. 3. *Ecce Deus noster potest eripere nos de camino ignis, & de manibus tuis, ò rex, liberare. Quod si nolueris, notum sit*

Dan. 3.

sit tibi, ô rex, quia Deos tuos non colimus, &c. Quæ
Tertul. verba argutè ponuntur à Tertul. in rem præsentem lib. aduersus Gnosticos; ait enim: *Est enim Deus noster potens eruere nos de fornace ignis, & ex manibus tuis, ô rex; & tunc manifestum fiet tibi, quod neque idolo tuo famulabimur, neque imaginem tuam auream adorabimus.* Expende illa: *Et tunc manifestum fiet*, &c. quippe, cum potentia Dei appareat concomitans illos, & conseruans illæsos in medio flammantis camini, tunc manifestum fiet, quàm longè illi sint à regis cultura in malum animæ suæ. Tanta enim Dei virtus, & potentia requiritur, vt se exhibeat homo etiam propter Deum Regi aduersarium, & inimicum. Ait 3.
3. Reg. 18. Reg. 18. *Vocauit Achab Abdiam dispensatorem domus suæ. Abdias autem timebat dominum Deum valde. Nam cum interficeret Iezabel prophetas Domini, tulit ille centum prophetas, & abscondit eos*, &c. Hoc mirabile erat in Abdia, quod sæuientibus Achab, & Iezabel regibus in prophetas Domini, ipse contemnens regia decreta, fouebat prophetas; nec quotidiana regum consuetudine, potuit à pietate in Deum separari. Et vnde tanta virtus in homine, qua obsistat regibus etiam cum
Theodor. vitæ periculo? Ait Theodor. quæst. 53. ibi: *Abdias autem tunc erat valde pius. Nam primum quidem cernens prophetas occidi à Iezabel, non solum occultauit, sed etiam pauit. Nec timuit eius, quæ dominabatur cruentam sæuitiam, sed omnibus prætulit pietatem. Hæc enim sunt viri diuina meditantis, & scientis vim diuini spiritus.* Nisi enim sciret vires diuini Spiritus, easque multis expertus in se fuisset, non sic regum placitis obstitisset. Magna equidem Dei virtus est, quæ facit homines, vel in salutem animæ suæ à regibus desciscere. Elias etiam Achabo contrariatus famem terræ inuexit, furoremque regum fugiens sedit in torrente Carith. 3.
3. Reg. 17. Reg. 17. *Corui quoque deferebant & panem, & carnes mane*, &c. Quod miratus Tertul. lib. contra Phychic. cap. 8. ait: *Deferant corui, qui illum liberalius pascerent? An difficile Angelo fuerat aliquem alicunde de conuiuio regis ministrum cum instructissimo ferculo raptum ad Heliam transferre, sicut Danieli in lacum leonum esurienti prandium metentium exhibitum est?* Sapienter putat bonus magister illam cibi parsimoniam in pane, & carne Heliæ per coruum allatam non fuisse, ex eo quod non potuisset Angelus Dei alicunde regium ministrum rapere, qui instructissimum ferculum esurienti ministraret. Et illud valde notandum, quòd non dicatur Angelus non difficile posse rapere ministrum regium de mensa regis Israël; sed notanter dicit, *Non difficile Angelo fuerat aliquem alicunde de conuiuio regis ministrum cum instructissimo ferculo raptum*, &c. Verbum enim *alicunde*, nullum regnum determinat, nullam regis mensam designat in particulari, de qua difficile fuisset Angelo afferre aliquem Heliæ liberaliùs ministrantem. Cur ergo non magis designauit regnum Israëlis, ad quod pertinebat Helias? Cur cauit nominare aut mensam, aut Regiam Achabi regis, quæ præsentissima erat, vt inde facilius Angelus ministrum raperet? Vt nouit Achabum Heliæ aduersantem, forsan non putauit angelicæ esse virtutis inde ministerium inuenire, qui regi vellet obsistere, vt prophetam pasceret. Ideò cauit nominare ministrum de Israëlis regno; esset enim ibi singularis difficultas, quæ vires angeli excederet; nam facere, quod homo Regibus morem non gerat; non angelicæ, sed diuinæ videtur esse potétiæ.

Iosue cap. 10. Percussitque Iosue, & interfecit eos, atque suspendit super quinque stipites; fueruntque suspensi vsque ad vesperum. Cúmque occumberet Sol, præcepit sociis, vt deponerent eos de patibulis. Qui depositos proiecerunt eos in speluncam, in qua latuerant, & posuerunt super os eius saxa ingentia, quæ permanent vsque in præsens. Eodem quippè die Macedam cepit Iosue, & percussit eam in ore gladij, regemque illius interfecit, &c.

§. XXXIV.

Maximè ad salutem populi conducit extirpatio nefariorum.

Audis à Iosue pessundatos reges, & interfectos, & suspensos; sic enim dicit: *Percussitque Iosue, & interfecit eos, atque suspendit super quinque stipites*, &c. In quo non crudelitatem tyranni, sed clementiam debemus æstimare Saluatoris, cuius etiam est omnimoda extirpatio nefariorum. Cum Israëlitæ premerentur seruitute sub rege Moabita Eglon, excitauit Dominus eis saluatorem nomine Aod, qui dissimulato negotio cum rege ad aulam profectus est; quid tunc? Ait Iudic. cap. 3. *Ingressus est Aod ad regem, sedebat autem in æstiuo cænaculo solus, dixitque: Verbum Dei habeo ad te, qui statim surrexit de throno. Extenditque Aod sinistram manum, tulit sicam de dextro fæmore suo, infixitque eam in ventrem eius*, &c. Iudic. 3.
Quibus illud notandum venit, quod cum Aod vellet interficere regem Eglon, dixerit se ad illum habere verbum Dei. At Deus nullum verbum ostenditur fecisse de interficiendo rege, qualiter ergo Aod ait se tale verbum Dei habere? An bonus populi Israëlitici saluator in eo mentitus est? Absit, eo enim ipso, quod à Deo saluator populi sui creatus est, intelligebatur verbum Dei habere, vt interficeret nefarium quemquam populo infensum. Ait D. August. quæst. 20. in præsenti: D. August.
dixit Aod: Verbum Dei mihi ad te rex. Sed potest non esse mendacium, quandoquidem verbi nomine solet etiam factum appellare scriptura, & re vera ita erat. Quod autem dixit, verbum Dei: intelligendum est hoc illi Deum, vt faceret, præcepisse; qui eum populo suo excitauerat saluatorem. Ex quo à Deo saluator excitatus fuerat Aod in populo suo, habebat iam ab ipso Deo, quod persequeretur, & interficeret, & funditus extirparet nefarios, & nocentes. Saluatoris enim pientissimi est, sine venia destruere eos, qui morte sua populo damnum eripere, & commodum possunt afferre. Sic cum Saul præuaricatus est legem Domini in Amalechitarum præda; statim Dominus ait 1. Reg. 15. 1. Reg. 15.
Pænitet me, quod constituerim Saul regem; & de illo proiiciendo à regno agit cum Samuele. Quanta hæc seueritas Dei? Cur non magis semel peccanti pepercit? Cur tam citò, & tam irreconciliabiliter agit de eo pellendo? Non ibi spectes nimiam seueritatem Dei, sed potius ingentem bonitatem, & benignitatem eius in populum Israëlis, de qua benignitate proueniebat, quod noxium illi hominem pœnitus expelleret. Ait Theod. ibi quæst. Theod.
33. *Verbis ergo vsus est Deus humanis loquens cum hominibus,*

hominibus, & dixit: Pœnitet me, quòd vnxerim Saulem regem, pro eo quod est: Volo alij dare regni potestatem, facere autem, vt hic à regno cesset propter meam benignitatem, & in homines beneuolentiam. Expende motiuum diuinum Saulis depellendi, nimirum ait Deus, *Propter meam benignitatem,* &c. de benignitate enim Saluatoris, non de crudelitate tyranni venit, quòd noxia membra amputentur.

§. XXXV.

Scelerum turpitudo ea est, quæ vel pijssimos, & benignissimos in se concitet.

NE mihi respicias, quòd reges pessundentur, & turpiter interficiantur, sed & illud considera; quòd id per Iosue fiat, quippè dicit: *Percussitque Iosue, & interfecit eos, atque suspendit,* &c. Iosue ille, cuius nomen salutem halat, cuius placidissimos mores vbique testatur sacra lectio, cuius mansuetudo, & benignitas nota est populo Hebræo; ille, inquam, Iosue tantus, tam benignus, tam salutaris reges Amorrhæorum pessundatos percussit, interfecit; suspendit. Tanta est sceleratorum hominum turpitudo, vt vel à benignissimo sic tractari debeat. Moyses vbi idolum à populo adoratum vidit, in puluerémque comminuit, sic ad Leuitas loquitur Exod 32. *Ponat vir gladium super fœmur suum; ite, & redite de porta vsque ad portam per medium castrorum, & occidat vnusquisque fratrem, & amicum, & proximum suum.* Quid seuerius? Interea tamen clamabat ad Dominum: *Peccauit populus iste peccatum maximum, feceruntque sibi Deos aureos; aut dimitte eis hanc noxam, aut si non facis, dele me de libro tuo, quem scripsisti.* Quid amantius? Sanè maximè amabat, qui sic se deuouebat pro suis popularibus, quos nihilominus percutiebat, mactabat. Quid ergo crudelis erat ista mactatio profecta à corde sic amante? Absit; sed tanta erat turpitudo commissi peccati, vt vel à benignissimo amatore extorquere deberet vindictam adeò maximam. Ex quo ait D. August. lib. 22. contra Faustum, cap. 79. *Comparans ergo vnusquisque piè prudens illam cadem, & hanc precem, videt profectò, apertissiméque videt, quantum malum sit animæ, per simulacra dæmonum fornicari, quando sic sæuit, qui sic amat.* Non equidem crudelitati dandum Moysi, quòd idololatras mactet; sed sceleris magnitudo cauendi magis; quando sic in sceleratos sæuit, qui sic homines amabat, vt pro illis se opponeret diuino gladio. Quid maius de scelerum fœditate dicatur? Vt eam horream, non necessum est, quòd videam sceleratos excarnificari, æternis deputari flammis: hoc enim sufficit, quòd videam sæuire in eos eum, qui tantus est hominum amator. Isaias 1. ait Dominus: *Audite cœli, & auribus percipe terra, quoniam Dominus locutus est: Filios enutriui, & exaltaui, ipsi autem spreuerunt me ::: Væ genti peccatrici, populo graui iniquitate, semini nequam, filijs sceleratis :: Super quo percutiam vos,* &c. Duo inuenio in ijs verbis maximè notanda; alterum, quod se patrem gentis illius Deus nominet, nec solum patrem, sed & indulgentissimum nutritorem, ait enim: *filios enutriui, & exaltaui.* Alterum, quod simul in illos tot maledicta contorqueat, illósque pene insanabili plaga feriat. Et cur cum sic percutis Domine, patrem te esse meministi? Vt fœditatem exaggeret sceleratorum, quæ tanta est, vt vel ab amantissimo parente tantam plagam extorquere possit. Quò spectans D Zeno lib. 3. serm. 35 ait: *Infelix culpa est fratres, in qua locum qualiscumque non inuenit excusatio! Detestabilis certè filius, quem pater pius, quem pater damnat inuitus.* In damnatione filij per patrem, non patris crudelitas accusatur, sed filij fœdissima vita maximè explicatur, quæ vel à pio parente sic debeat tractari. Heu impiorum hominum infelicitatem. Caue homo, caue peccata; in quæ vel benignissima viscera, vel paterni animi nesciunt iacula non contorquere lethalia. Genes. 9. euigilans Noë in filium, & nepotem iratus ait: *Maledictus Chanaam, seruus seruorum erit fratribus suis.* Quæ verba miratus Origen. non Noëmi iracundiam notat, sed filij scelus nefarium. Ait enim lib. 1. in Iob: *Nihil iuuit Chanaam, neque Dei colloquium, neque creatoris benedictio, neque patris iustitia, cum ipse declinauerit à iustitia, vt impietatem arriperet, propter quam redactus est in maledictum, & seruitutem. Nam ipse pater Noë, qui eius libertatem, atque generositatem erat defensurus, ipse iusto Dei iudicio, in maledictum, atque seruitutem eum condemnauit.* Quanta est hominis culpa, quæ damnationem accipit à pio parente, à quo defensionem debebat sperare? Hinc horreo, cum audio Matth. 21. *Intrauit Iesus in templum Dei & eijciebat omnes vendentes,* &c. Sed & Ioan. 2. ait: *Et cum fecisset, quasi flagellum de funiculis omnes eiecit,* &c. Quid durius? Flagellum sustinent, à quo deberent sperare remedium.

Exod 32. — D. August. — D. Zen. — Gen 9. — Iob 1.

§. XXXVI.

Ex damnatorum numero nullum refrigerium miseris oritur.

NOn singuli, sed quini reges modò à Iosue interficiuntur, suspenduntur, ait enim; *Percussitque eos Iosue, & interfecit, atque suspendit super quinque stipites,* &c. An quia quinque in pœnam venerant, mitiorem experti sunt iudicem? Absit; namque apud Iesum damnatorum numerus non extorquet refrigerium vllum. Matth. 2. quinque etiam erant fatuæ virgines, quæ sponsi ostium pulsabant, vt sibi reseraretur, & pateret aditus ad cœlestes nuptias. An quia quinque erant, cum illis actum est mitius? Minimè, sed eadem asperitate repelluntur, dicente Domino: *Nescio vos.* Sapienter ibi D. Chrysost. homil. 6. ad Pop. Ant ait: *Neque virgines quinque altera ab altera vllam inuenerunt veniam, sed præ ijs, quæ benefecerunt, & hæ condemnatæ, & punitæ sunt.* Vanissima est vilissimorum peccatorum persuasio, quæ in numero damnatorum, aliquid sibi mitius apud cœlestem iudicem præsumit. Non equidem Virgines fatuæ, quia quinæ pulsarunt, mitius acceperunt responsum, sed eadem verbi asperitate repulsæ sunt. Sed & in consummatione sæculi, non tantùm quinæ, verùm millenæ, & millenæ cogentur ad sinistram æterni iudicis. Ibi erunt innumeri, qui esurientes minimè cibauerunt, ad quos respiciens Iesus Matth. 25. dicet: *Discedite à me maledicti in ignem æternum, qui paratus est diabolo, & Angelis eius; esuriui enim, & non dedistis mihi manducare,* &c. Planè siquis numerus peccantium profuit, nusquam maior numerus inuenitur, quàm vbi hæc sententia proferenda est

Matth 2. — Chrysost. — Matth. 25.

est à iudice. Mitescet ergo tanto numero peccantium vno æternus Iudex? Nullo modo, non enim ex numero refrigerium nascitur miseris apud Chrysost. Iesum D. Chrysostom. supra: *Peccatores peccantes non adiuuant delictorum communicatione. Etenim qui Christum non cibauerunt, neque potauerunt; multi erant: sed nihil sibi inuicem profuerunt.* Crede mihi, nil proficit numerus damnatorum in æterna miseria; nec minuitur dolor ex consortio perituri. Imò aliquando, quòd quis cum multis pereat, magis adauget ruinam. Dicebat cui-Isaias 14. dam Isaias, cap. 14. *Tu autem proiectus es de sepulchro tuo, quasi stirps inutilis, pollutus, & obuolutus cum his, qui interfecti sunt gladio, & descenderunt ad fundamenta laci.* Expende illa: *Et obuolutus cum his*, &c. quæ quidem minimè ponuntur ad minutionem pœnæ, sed ad maiorem exaggerationem illius. Inde enim ostenditur miserior, quòd obuolutus cum multis procedat in extremam rui-D. Aelr. nam. Quod diabolo attribuens D. Aelredus in Allegor. Tilmanni ait: *Diabolus pollutus dici potest sanguine scilicet multorum, quos gladio iniquitatis occidit. Obuolutus malitia, & desperatione, vt reparari non possit. Cuius sicut, quàm cæterorum maior est malitia, ita intolerabilior erit, & pœna. Licet enim cum cæteris perditis ad profundum laci, id est profunda descendat inferni: in ipso tamen profundo acriora expendet supplicia.* Non equidem consortium multorum eum iuuabit, quominus acriores pœnas luat. Imò inde magis eius acuetur supplicium.

§. XXXVII.

Ingens pondus sustinet supplicij qui euolantes ad Iesum impedit, & retrahit.

IN nullos acrior Iosue extitit, quàm in hos quinque reges, quos & calcibus conculcare iubet, & interfici, & suspendi in ligno, & in speluncam detrudi, & ingentia saxa poni super illos. Ait enim: *Et posuerunt super os eius saxa ingentia.* Illud erat antiquitus cum defunctis misericordiæ argumentum, quòd iniecta terra super illos dicebatur: *Sit tibi terra leuis.* At cum iis miseris regibus nihil leue amat esse Iosue, post conculcationem, & mortem, & crucifixionem super illos euoluens saxa ingentia, & grauissima. Nec miror; ij enim conuenerant aduersus Gabaonitas, eo quod ad Iesum transierant fœderati cum illo: & nunquam non graue pondus supplicij sustinet quisquis transeuntes ad verum Iesum cœli principem impedit Castigaturus Dominus serpen-Gen. 3. tem Gen 3. ait ad illum: *Super pectus tuum gradieris, & terram comedes*, &c. Et quam terram illi comedendam tribuit? An leuem illam, quam communiter precamur defunctis? Absit, sed terram grauissimam, sub qua prematur miser; vt enim euolantem ad Deum hominem pestifero halitu infecit; sic non poterat non grauissimum experiri supplicium. Ait Imperator Leo orat in exalt. crucis habita apud Grethser. nostrum tom. 2. *Iam supra pectus lubricus serpens serpit. Cum enim ex diuina illa celsitudine sponte exciderit, non amplius abdicabit sese malitia, qua humi repit. Terram adhuc comedit grauem illam, quæ ei dolores conciliat, eo quod conatus sit, eum qui per viscera misericordiæ ex limo terræ ad cælestem beatitudinem euectus erat, rursus ad limum terræ detrudere.* Nil leue experietur, quisquis retrahit à Iesu eos, qui euolarant ad illum: sed sub ingenti pondere supplicij torquebitur. Quò spectans Dominus Matth. 18. ait! *Qui scandalizauerit vnum de pusillis istis, qui in me credunt, expedit ei, vt suspendatur mola asinaria in collo eius, & demergatur in profundum maris.* Et cur in supplicio eius, qui scandalizat confugientes ad Iesum, meminit molæ asinariæ? Est quidem illorum proprium, quod sub ingenti grauedinis pondere premantur. Ait enim Origen homil. 5. in Matth. *Asinaria mola imponitur scandalizanti vnum de pusillis in Christum credentibus, vt demergatur in profundum maris. Asinaria autem mola non irrationabiliter dici potest corpus grauissimum hominis mali, quod semper deorsum trahit, quod suscipiet in resurrectione vnusquisque peccator, vt demergatur in abyssum.* Ecce tibi grauedo summa, & pondus ingens, quod expectat reprobos vniuersos in resurrectione carnis, iuxta Origenis sententiam datur illis, qui confugientes ad Iesum scandalizauerint Exod. 15. de Ægyptiis, qui Israelitas confugientes ad Deum reducere in captiuitatem tentauerant, ait: *Dixit inimicus: Persequar, & comprehendam, diuidam spolia, implebitur anima mea, euaginabo gladium meum, interficiet eos manus mea. Flauit spiritus tuus, & operuit eos mare, submersi sunt quasi plumbum in aquis vehementibus.* Notanter in præsenti dixit *quasi plumbum*, vt ostenderet propriam pœnam eorum, qui retrahunt confugientes ad Deum, qui sub ingenti premuntur grauedine, vt ad imum profundi tendant. Vt dicat de iis Lyppom. in cat. *Velut talento plumbi malitia graues, & importabiles Deo, & hominibus abijciuntur in abyssum inferni cum Satana discruciandi semper.* Et sapienter eos Deo, & hominibus importabiles nominat, quis enim ferat eos, qui scandalis insudant ponendis?

Matth. 18.

Orig.

Exod. 15.

Lyppom.

§. XXXVIII.

In ipsis peccatorum penetralibus pœna sumenda est, pro eo, quod retraxeris aliquem à Deo.

QVam speluncam miseri reges sibi ad præsidium elegerant, eamdem sepulturam, & locum supplicij sui habuerunt. Dicit enim: *Depositos proiecerunt in speluncam, in qua latuerant; & posuerunt super os eius saxa ingentia.* Et cur miseros in eam speluncam coniecerunt, in qua latuerant? Sanè pœna eorum, qui persequuntur confugientes ad Deum, ibi debet esse, vbi peccatores suum præsidium posuerunt. Quisquis ergo confugientes ad Iesum retrahis, aut persequeris, vt reges isti Gabaonitas persecuti sunt; nosce pœnæ tuæ locum, nimirum illum ipsum, qui præsidium peccatoribus præbet. Ibi aut voluntaria pœna sumenda, aut coacta patienda: hæc ad condemnationem, illa ad medelam. Dicebat Iesus Matth. 18. *Qui scandalizauerit vnum de pusillis istis, qui in me credunt, expedit ei, vt suspendatur mola asinaria in collo eius, & demergatur in profundum maris.* Expende illa: *Expedit ei*, &c. Verba enim sunt insinuantia aliquod conueniens, & conducens homini, quod ad molam asinariam religatus demergatur, vsque ad profundum maris. Sed cur non magis expediat ei, quod sicut passer transuolet in montem Dei, & ibi peccatum suum defleat? Cur non magis expediat Matth. 18.

allumere

assumere pennas columbæ, & alta cœli petere, quàm molæ asinariæ alligatum in profundum maris demergi? In profundo maris intelligitur locus, vbi Draco magnus quiescit, vbi peccatores habent suum regnum; qui autem confugientes ad Deum persecutus est; tunc sanè sibi faciet rem conuenientissimam, si ipsas peccatorum sedes petat, in ipsisque sceleratorum penetralibus, vbi præsidia malitiæ constituerat, ibi demissus, & humiliatus satisfactionem exhibeat Deo. Ait Origen. homil. 5. in Matth. *Qui scandalizauerit vnum de pusillis, quos Christus ostendit credentibus in se, expedit ei, quasi vtile ad medelam peccati, vt suspendatur mola asinaria ad collum eius, & demergatur in profundum maris. Sic enim reddens dignam vindictam in mari, vbi & Draco habetur, quem formauit Deus ad illudendum ei; & sic quod expedit passus, postea erit extra dolores, qui sunt in profundo.* Quid pulchrius? Hoc sanè conuenientissimum est homini, qui alios à Deo retrahit, vt in ipso regno peccati, in ipso Draconis penetrali, in ipsis latronum speluncis dignam de se vindictam sumat, & satisfactionem præbeat Deo. Notus est Paulus in Christianorum persecutione; vt conabatur à Christo separare vniuersos, vt perdebat eos, qui Iesu nomen dederant. Tandem Damascum proficiscebatur, vt affligeret Christi seruos, sed medio in itinere excæcatus oculis carneis, interiùs illuminatus est. Quem vt reciperet Ananias fidelissimus Iesu discipulus admonitus de cœlo; ipse opponebat Pauli rabiem in Christianos, cui ait Dominus Actor. 9. *Vide quoniam vas electionis est mihi iste: Ego ostendam illi, quanta oporteat eum pati pro nomine meo.* Nec multum distulit, sed antequam Paulus Damasco exiret, nouit in se latam sententiam mortis à Iudæis, quam vt effugeret, per murum in sporta demissus est. Sed cur Damasci prouidit Deus recens conuerso Paulo mortis sententiam? Qui ibi intenderat præsidium suæ malitiæ constituere, quò retraheret à Iesu homines, ibi decuit dare aliquales pœnas Deo. Ait Paul. Oros. in Apollog. de libero arb. *Anania de Paulo dicitur. Ego monstrabo illi, quanta patietur propter nomen meum; vt cum Paulus ibi solueretur, vbi ligasset persequendo Christum, mox patiendo pro Christo tribulatus vsque ad mortem, in resurrectione glorificatus existeret.* Vbi ligabat ipse asseclas à Christo remouendo, & perfidis præsidium constituendo, ibi pro Christo tribulationem mortis pertulit, vt in gloriam resurrectionis pararetur.

Orig.

Actor. 9.

Paul. Or.

§. XXIX.

Peccatorum pœna non est opus naturæ infirmæ, sed quasi violentia latronis.

AVdio quòd *depositos proiecerunt in speluncam*, &c. Et quidem qui pœnas scelerum luebant, meritò ad speluncam raptantur; ne videantur in morte sua aliquod soluisse naturæ debitum, sed magis cessisse ad partes latronum. Non enim de natura venit pœna peccatorum, sed de violentia latronum. Hinc Ioann. 11. dicitur: *Iesus ergo rursus, fremens in semetipso venit ad monumentum. Erat autem spelunca, & lapis superpositus ei.* Itaque monumentum Lazari erat spelunca lapide occlusa. Et cur necessum fuit notari à diuino scriptore, quòd Lazari monumentum erat spelunca? Vt Lazarus figura erat peccatoris, sic mors eius ostendebatur non tam ad naturæ debitum pertinuisse, quam ad violentiam latronis, & ideò iacens in spelunca proponitur. Ait D. Petrus Chrysol. serm. 65. *Dixisse suffecerat, venisse ad monumentum, quid est, quod tantopere speluncam Euangelista commemorat? Spelunca planè, vbi hominem diaboli latrocinium collocauit; spelunca vbi virum fraus condidit mulierum, spelunca vbi Dei plasma mortis rapacitas includebat.* Et meritò, quod pœnale erat in peccatore, ostendebatur pertinere ad violentiam latronum. Quò spectabat illud dictum à Iesu Luc. cap. 10. *Homo quidam descendebat ab Ierusalem in Iericho, & incidit in latrones, qui etiam despoliauerunt eum, & plagis impositis abierunt semiuiuo relicto.* Origen. homil. in Luc. Chrysostom. homil. 3. August. serm. 37. de Tempore, & Beda in præsenti sub hac similitudine intelligunt lapsum generis humani. Quem lapsum ideò putat Ericus significari per descensum hominis à Ierusalem in Iericho; quia via hæc speluncis latronum abundabat. Ait enim: *In quo itinere ferunt latrones in quibusdam speluncis, ac foueis latitare*, atque subinde de transeuntibus prædas agere. Quo supposito notandum illud nimirum: *Descendebat ab Ierusalem*; priùs ostenditur homo descendisse ab statu iustitiæ, & pacis, in quo perpetua in se pace fruebatur, ad statum peccati; ex quo autem ad hunc statum descendit, iam quidquid sequitur, vel spoliationis, vel plagarum à latronibus peragitur. Vt dicat Origen. homil. 34. in Luc. *Quia voluit ipse, & descendere: propterea in latrones incidit. Qui descendentem eum de Ierusalem, cum descenderet in illos, spoliauerunt, & imposuerunt ei plagas.* Et quid ni violentia latronum maneat eum, qui à gratia descendit in culpam? Latronum furor est, qui conficit peccatores miseros. Vbi præcedit culpa, statim in te latronum furor acuitur. Quod etiam insinuant verba illa: *Spoliauerunt eum & plagis impositis abierunt semiuiuo relicto:* Circa quæ S. Titius Bostrorum Episcop. ait: *Dæmones hominem illum temperantia, fortitudine, cæterisque virtutum indumentis miserè exutum, peccatorum vulneribus sauciatum, semiuiuum reliquerunt; nec enim facile est illis lethalia vulnera prius alicui inferre, quàm virtutum præsidijs, & monumentis ipsum spoliarint. At vbi primum virtutum arma abstulerunt, statim citra intermissionem cadunt, & sæuiunt, neque ante sæuiendi, & cadendi finem faciunt, quàm mortem intulerint.* Sic ille, quibus clarè ostendit, quàm sequatur totus latronum furor aduersus eum, qui fuerit spoliatus virtutibus. Cum primùm homo virtutem exuit, seseque dat in vitia, quidquid à violentia latronum venit, in se experitur. Adeò vt etiam Dominus dicat Apocalyps. 16. *Ecce venio sicut fur:* ne peccator tribuat naturæ suæ firmitati, quidquid patitur post culpam: sed magis id violentiæ latronum tribuat, quæ in dormitantes peccatores acuitur.

D. Pet.

Luc. 10.

Orig.

Orig.

***

CAPVT XIII.

Bellum Iabinicum.

TEXTVS HISTORIAE.

AT verò Iabin rex Asor, qui inter omnia regna Chananæorum, quæ ad Septentrionem vergebant, principatum tenebat, clade vicinorum indignatus, & magis seruilium hominum victoriis, vniuersos penè Chananææ regulos ad bellum conuocat. Simulque omnes quidquid erat in ditione sua pubis validæ congregantes, cum prope immensæ multitudinis exercitu ad Aquas Merom conuenerunt, vt Israëlitarum nationem funditus perderent. Interea non oscitabat Iosue, qui iussus à Deo non timere, & victoriæ oraculo confirmatus, collecta bellantum manu aduersus securos hostes inuolauit, quos, operante Deo, paruo temporis spatio sic confregit vt nullæ eorum reliquiæ remanerent. Deinde Asoram petit, amplam quidem, & cantatissimam vrbem, & muris validis subnixam; eam tamen expugnauit, & cum vniuersis ciuibus in cinerem redegit. Non sic cum aliis munitis vrbibus factum est, quas vt non facile capiebat Iosue, captas & ciuibus vacuatas suo populo reseruabat, vt in expugnatis regionibus & præsidia, & munimenta haberent. Quod autem valdè mirandum est, in tot clarissimarum vrbium funere, nulla inuenta est (Gabaon excepta) quæ misericordiam à tanto duce comparare studeret. Sic Deus illas ad exitium currere permittebat. Igitur in expugnandis vrbibus, in destruendis hostibus, in subneruandis equis, & curribus perdendis adeò fidus Iosue extitit Deo, vt nec in minimis deflecteret ab eius præcepto; ne miremur, quod se etiam illi ostenderet fidelem in adimplendis promissionibus de subiuganda terra.

PARS MORALIS circa textum.

MAximum nos vocat Chananæorum bellum, vt sic pateant maxima etiam auxilia à Deo in suos venientia; quæ & crescere consuescunt, vbi hostium rabies, & impugnationes crescunt.

Iosue cap. 11. Quæ cum audisset Iabin rex Asor misit ad Iobab regem Madon, & ad regem Semeron, &c. Et egressi sunt omnes cum turmis suis, populus multus nimis sicut arena, quæ est in litore maris, equi quoque & currus immensæ multitudinis. Conueneruntque omnes reges isti in vnum ad Aquas Merom, vt pugnarent contra Israëlem.

§. I.

Obduratus hominis furor cæcissimus.

AVdit Iabin vicinorum cladem extremam factam à Iosue, cui æthera ipsa stante Sole fuerant famulata; & nihilominus bellatores in in prælium cogit. Sic text. *Quæ cum audisset Iabin rex Asor misit ad Iobab*, &c. Quid ferocius? Audit cladem vicinorum, & cœlos pugnantes pro Israëlitis, & nihilominus audet in certamen exire; adeò cæcus est obduratus humanæ mentis furor. Pharao ille expertus fuerat cælum, & terram, & omnia elementa aduersus se pugnare pro Israëlitis; insuper vidit mare scindi, vt illis præberet viam; & interea eos insecutus clamabat Exod. 15. *Persequar, & comprehendam; diuidam spolia, implebitur anima mea. Euaginabo gladium meum, interficiet eos manus mea.* Quid ais miser? Quomodo interficias, quos mare ipsum tutatur, & præbet securam viam? Sed talis est obduratus hominis furor, qui clarissima quæque commoda, aut incommoda non videat. Ait Lyppom. in cat. *Dixerat ante hostis: Persequar Israelem, vindicabor pro omni voto & desiderio meo, euaginabo gladium, contumaciter insistebat crudelissimus hostis. Tanta correptus erat vesania, vt in mare ipsum sese credere tanto miraculo non deterritus, ausus fuerit, & intrare cum tanto exercitu, quid enim non audeat obdurata impietas, & furor tyrannicus?* Caue homo, ne tyrannicus furor, & impius tuo in corde obduretur, inter clarissima diuinitatis miracula aduersus Deum obcæcatus audebit. Ad stellæ apparentis miraculum stupefacti Magi venerunt Ierosolymam quæsituri recens natum Regem Matth. cap. 2. Tunc Herodes in noui regis præconio turbatus: *Congregans omnes principes Sacerdotum, & Scribas populi sciscitabatur ab eis, vbi Christus nasceretur. At illi dixerunt, in Bethlehem Iudæ. Sic enim scriptum est*, &c. Quanta hæc Scribarum, & Sacerdotum feritas? Vident Magos ductu noui syderis venire adoraturos Regē promissum in lege; vident etiam Herodem alienigenam turbatum in ortu eius, & aliquid mali molientem aduersus eum. Cur non magis abscondunt locum natiuitatis impio regi? Cur reuelant mysteria legis tyranno, & mittunt margaritam ante porcum, vt conculcet eam? Fecit hoc obduratus eorum furor, & crudelitas. Vt dicat Chrysol. serm. de Epiph. *Quando Christum Iudæus Herodi scelere prodebat, tunc Magus Deum Christum muneribus fatebatur. Hinc est, quod gentilis, qui erat nouissimus factus est primus: quia tunc ex Magorum fide est gentium credulitas dedicata, & Iudæorum est nocata crudelitas.* Sola enim obdurata hominum crudelitas, & furor potuit sic obcæcari, vt inter conspicua noti Dei signa audeat truculento hosti recèns natum puerulum committere. Hæc Iudæi, sed crudelius quid meditatur Herodes. Ipse enim postquam audiuit de stella famulante puero, postquam resciuit prophetiam de illo clam vocatis Magis Matth. 2. ait: *Ite, interrogate diligenter de puero, & cum inueneritis, renunciate mihi, vt & ego veniens adorem eum.* Sic impius mortem inferre parat ei, quem scit Christum esse in lege promissum, cui æthera famulari videt. Quid magis furiosum? Pulchrè ait Hilar. Arelat. *Quam cæca feritas? Credebat, quod comprehendere Deum fraudibus posset. Fallitur ergo stulti furor tyranni: Christum non*

Exod. 15.

Matth. 2.

Chrysol.

Matth. 2.

non potest inuenire perfidia. Expende illud: *Quàm cæca feritas?* Fallar enim si quis inueniatur affectus adeò cæcus, vt obduratus animi furor. Adhuc rem vrget Sanct. Thom. Archiep. Valent. serm. in Epiph. inquiens: *O dementiam singularem! Messiam tot retro sæculis à Deo promissum, à prophetis prænuntiatum, à patribus expectatum, & nunc demum sydereo lumine demonstratum, insanus homuncio iugulare conatur. Mira hominis stoliditas, vaticinia interrogat, & necem parat.* Quid magis cæcum, & stultum?

§. II.

Conscientia reprobi ipsa sibi supplicium est, etiam dum abest pœna.

VIcinorum cladem audiens Iabin ab Israëlitis peractam, ardenter curat similem à se depellere conuocans in auxilium regum fortissimorum exercitus. Dicit enim: *Quæ cum audisset Iabin rex Asor misit*, &c. Nulla in se contorta viderat tela; minimè irruentes hostes sentiebat, & tamen totus est in conuocandis bellatoribus, in struendo exercitu, in parandis curribus, quibus hostem depellat. Quàm verè dixit Sapiens cap. 17. *Cum sit timida nequitia, dat testimonium condemnationis: semper enim præsumit sæua, perturbata conscientia.* Antequam in se experiatur flagellum homo nequam, ipsa eius sibi conscientia supplicium est, nunquam non sibi præsumens quid D. Leo. sæuum. Ex quo dicebat D. Leo serm. 5. de Epiphania: *Nec tamen dici potest, nulla ibi esse vltio, vbi nulla conuersio est: quia mens dura, & ingrata iam sibi supplicium est, & in conscientia sua patitur, quidquid Dei bonitate differtur.* Bonus Deus locum parans pœnitentiæ, differt supplicium peccatoribus, vt impune viuant mediis in sceleribus. Et quid sentiendum est de hac dilatione pœnæ? An pertinet ad misericordiam, vel ad vltionem? Spectandus est fructus in ea; si peccator interea conuertitur ad Deum, misericordiosissima fuit dilatio illa pœnæ; at si peccator non conuertitur, si nullam præbet spem emendæ, tunc dicit Leo. Non dici potest, nulla ibi esse vltio, vbi nulla est conuersio, quippè dura mens suis semper peccatis inhærens, non rarò diuinam vltionem prælibat, & sibi non paruum supplicium est, dum præsumens sæua in conscientia sæpe patitur, quod Deus in effectu amat illi differre. Quò spe- Iob. 20. ctans Iob cap. 20. ait de Impio; *Cum satiatus fuerit, arctabitur, æstuabit, & omnis dolus irruet super eum.* Itaque in media bonorum opulentia, quando in maiori abundantia videtur esse, tunc mille angustias, mille æstus patitur, & sic æstuat, quasi iam supra se omnes calamitates receperit. Ait Nicetas in cat. Græca: *Fortasse etiam neque illius bona florebant, verum in ipso flore contabescent. Quod si eius vita referta, bonisque omnibus cumulata videatur, nihilominus omnis calamitas, ac necessitas tunc temporis in eum incurrent, vt necessum sit eius animum doloribus redundare.* Sic impius dum in bonis est, dum permittitur viuere in abundantia sua, non omnimodam possidet quietem; quin crebro ingruentium calamitatum spicula præsentiat, & semper illi responsum mortis reddat conscientia.

* * *

§. III.

Hic in hominibus lethalis prorsus affectus, quo in omnibus victoriæ de proximis student, nec vnquam vinci sustinent.

VIdent astra præliantia pro Israële, & pereuntes vicinos vniuersos, & adhuc instant certamini errones reges, quippè ait: *Quæ cum audisset Iabin rex Asor, misit ad Iobab regem:: Conueneruntque omnes isti reges in vnum ad Aquas Merom, vt pugnarent contra Israëlem.* Nabuchodonosor rex, vt vidit ignem fornacis famulantem pueris Hebræis, & statim cessit, & se victum fatetur Deo, Dan. 3. Et Darius similiter, Dan. 14. vbi vidit Leones fauentes Danieli, non cunctatus est victoriam Deo Israëlitarum credere. Quando ergo Nabuchodonosor, & Darius visis miraculis non dubitant victoriam cedere Deo; cur Iabin, & reges Chananæi septentrionales post visa astra famulantia Israëli, adhuc instaurant prælium, & in arena sunt contra Israëlem? Sanè hic est deploratorum prorsus hominum affectus, qui nesciat vnquam victoriam cedere, qui nequeat vinci sustinere. Huc adest Carthus. in præ- Carthus. senti fatus: *Ecce quanta est militia excæcatio, & obstinatio cordis humani? Impij isti viderunt superadmirabilem stationem Solis, & Lunæ in cœlo, nec tamen compuncti sunt, sed Deo, ac Israëli adhuc se opponere præsumpserunt. Nabuchodonosor visa puerorum incorruptione in fornace ardente, Deum Israël est confessus, similiter Darius, viso quod Daniel à leonibus mansit illæsus. Hi autem visis tot, & tantis mirabilibus non sunt moti nisi ad resistendum.* Heu humani cordis affectus nesciens credere, vinci sustinere nesciens, sed semper pro victoria decertans! Fallar si quod sit certæ obstinationis, & deploratæ damnationis argumentum euidentius. Sanè hæc est obstinatio, & obcæcatio penè irremediabilis humanæ mentis. Apocalyp. cap. 16. *Et abijt primus, & effudit* Apoc. 16. *phialam suam in terram, & factum est vulnus sæuum, ac pessimum in homines, qui habent characterem bestiæ, & eos qui adorauerunt imaginem eius.* Scire cupis, qui sint, qui characterem bestiæ gestent? Merito enim habentibus bestiæ characterem vulnus sæuum, & pessimum infligitur, quod incurabile videatur esse. Sed qui sunt, in quibus effulgeat character bestiæ? Ego vix aliud singularius bestiæ, nimirum diabolo inuenio, quàm hoc, quod vinci nesciat, & nunquam prorsus cedat. Quippe post Dei potentiam notam post eius manum expertam in mirabilibus sanctorum, id propriis calamitatibus, & tormentis, nunquam amat victum haberi, sed semper instaurat bellum aduersus Deum, & sanctos eius. Qui ergo non sustinet vinci, sed per fas, nefasque semper studet victoriæ obtinendæ, is characterem habet bestiæ; & licet liber appareat, iam deputatur inter mancipia eius. Ait D. Amb. ibi: *Sunt nonnulli ita irreuocabiles,* D. Amb. *vt quamuis sciant prauam esse assertionem suam, nullo modo ab ea reuocari possint, timentes vinci ab hominibus. Cetera vitia, medicamento pœnitentiæ sanantur; istud autem solum est, quod à se salubre medicamentum excludit, ne scilicet per confessionem, & pœnitentiam victi esse videantur. Quicumque ergo tales sunt, characterem portant diaboli.* Ecce tibi affectus immedicabilis, qui medelam expuat;

ecce tibi affectus in quo deplorati Angeli inuenies expressissimum characterem; nimirum si in nullo sustineas victum apparere, nec vnquam victi morem scias gerere. Obstinatio est, perditio est, quòd semper pro victoria decertes, etiam quando salutare fuerat victi habitum, & fugam capessere. Addit Amb exemplum: *Fertur auis quadam esse, quæ serpentem vincit, & comedit, sed post paululum veneno illam perimit. Similiter & isti gaudent se vicisse proximos, sed talis victoria interfectrix est animarum illorum.* Sanè aui illi nimis lethale est studium victoriæ de serpente reportandæ; dum enim studet semper vincere, nec desistit donec voret ipsum serpentem, vorato veneno etiam ipsa miserè perit. Tale est studium semper vincendi in hominibus; qui ne videantur cessisse, ne videantur victi abscedere, nihil non vorant serpentinum, quo tandem in immedicabilem incidant ruinam. Satius fuisset aui, congressum fuisse serpentis, quo viueret. Et satius est homini, qui sciat se ostendere victum. Genes. 49. ait Iacob: *Fiat Dan coluber in via, cerastes in semita mordens vngulas equi, vt cadat ascensor eius retrorsum.* Sed quis ascensor equi non priùs serpentem percutiat, ne admorso equo cadat ipse? An erit aliquis eques, qui sinat à serpente morderi equum suum, vt inde ipse in terram decidat? Planè eques ille, qui vehitur aliquo vitio tamquam equo etiamsi videat vitium suum illud feriri, & morderi, taceat, non studeat victoriæ, sed magis victi habitum sumat; si enim in eo vincatur, triumphat; & remediabiliter præcipitatur, si vincat. Ex quo ait Philo lib. de Agricultura: Hoc tale quiddam est. *Huc contendendum esse tanquam ad rem egregiam, vt nemo nostrum patiatur mentem suam vectari ab affectu, aut vitio: Sed siquando cogatur aliquem ascendere, det operam; vt quam primum desiliat, vel decidat. Tales enim lapsus inclytam victoriam afferunt. Ideò quidam prouocatus ad conuitiandi certamen, in hoc, inquit, nunquam descendero, in quo victor victo sit deterior. Ergo tu quoque noli primus esse in huiusmodi certaminibus. Quod si quando maiori vi coactus fueris in certamen descendere, ne te vinci pudeat, sic enim demum si vincaris, victor euades.* Quid pulchrius? Crede mihi, sæpe salutare est, quod sustineas vinci; vt prorsus lethale, quod in nullo velis non vincere.

Gen. 49.

Philo.

§. IV.

Hostis virtutum cunabulis maximè obsistit.

NOn possum non meminisse locum, in quo conuenerunt pugnatores isti aduersus Israëlitas; dicit enim: *Conuenerúntque omnes reges isti in vnum ad Aquas Merom, vt pugnarent contra Israëlem.* Per Aquas Merom intelligunt multi apud Serar. quæst. 4. Iordanis illam partem, quæ inter eius exortum est, & stagnum Genezareth. Nec mysterio vacat, quòd hostes conuenerint aduersus Israël ad aquas Iordanis, in quo nostra generatio adumbrabatur, & initium duxerat Israëlitarum in terram promissionis ingressus: quinimo crediderim eo significari, vt virtutum cunabulis hostes maximè insidientur: & ibi aduersus recèns in virtute natos instaurent prælia. Ad Iordanem baptizandus à Ioanne noster diuinissimus Iesus venerat, fœcundans aquas, vt inde filij Dei per illas regenerarentur. Et vix baptismum absoluit, & ait Matth. capit. 4. *Tunc Iesus ductus est in desertum à Spiritu, vt tentaretur à diabolo.* Tunc, inquam, cum aquas Iordanis sanctificarat, nostramque in illis regenerationem constituerat; statim imminent hostiles incursus, pugnæ, & bella intentata à Dæmone. Ostendebantur enim, vt ait D. Chrysost. quòd per aquas baptismi regeneratos manent dura ab hostibus prælia. Nec miror, quòd iuncta sint cum aquis baptismi hostilia prælia; nil enim antiquius est hostibus humani generis, quàm virtutum cunabulis imminere. Pulchrè enim ait D. Cyprian. serm. de Ieiunio, & tent. Christi de hoste nostro diabolo: *Omnia virtutum genimina in ipso ortu strangulare molitur.* Is est hostis humani generis, qui currat semper ad primum virtutum exortum, vt antequam adolescant, ipsas inuadat. Putat enim maximè conducere ad plenitudinem victoriæ, si in primò exortu virtutes opprimat. Hoc diaboli ingenium imitabatur Herodes, quando illusus à Magis, & iratus valde Matth. 2. *Mittens occidit omnes pueros, qui erant in Bethlehem.* Vt posset Iesum occidere, penitusque à mundo eiicere, confugit ad cunabula puerorum, reputans, quòd si cunabulis obsistat, possit perimere Dominum. Quò spectans D. Leo serm. 5. in Epiph. ait: *Herodes in diabolo quoque fremit, & auferri sibi iniquitatis sua regnum in ys, qui transeunt ad Christum, ingemiscit. Vnde si paruulos interficiat, Iesum sibi videtur occidere. Quod vtique facere sine cessatione molitur, dum primordijs renatorum Spiritum sanctum eripere, & quandam teneræ fidei velut infantiam tentat extinguere.* Ecce tibi diabolica ars, vt primordiis renatorum insidiatur; vt eò dirigit aciem suam, vbi apparet nouarum exortus virtutum. Si enim tenera virtutum genimina inuadat, actum putat de regno Christi.

Matth. 4.

D. Cypr.

Matth. 2.

D. Leo.

Iosue cap. 11. Dixit Dominus ad Iosue: Ne timeas eos: cras enim hac eadem hora ego tradam omnes istos vulnerandos in conspectu Israël, equos eorum subneruabis, & currus igne combures. Venitque Iosue, & omnis exercitus cum eo aduersus illos ad Aquas Merom subitò, & irruerunt super eos, tradiditque illos Dominus in manus Israël. Qui percusserunt eos, & persecuti sunt vsque ad Sidonem magnam, & Aquas Maserephod, &c.

§. V.

Perditio nulla est ei, qui Deo seruit in bonum.

HOc nouum in præsenti bello Dei præceptum est ad Iosue, quod nimirum dicit: *Equos eorum subneruabis, & currus igne combures,* &c. De hostium enim præda mandat equos subneruari, currusque comburi; at Num. 31. cum similiter Israëlitæ percussèrint Madianitas, de illorum præda ingens multitudo pecorum asinorumque reseruatur; dicit enim text. *Fuit autem præda, quam exercitus ceperat, ouium sexcenta septuaginta quinque duo millia, boum septuaginta duo millia, asinorum sexaginta duo millia, &c.*

Nec

Nec iubet Deus aliquem asinum subneruari, sed omnes incolumes reseruari mādat. Cur ergo perimi vult in præsenti Chananæorum equos; qui iumenta Madianitarum amabat reseruari? Nonne equi preciosiores sunt, quàm iumenta? Cur illi pereunt, & ista reseruantur? Et qui solum valebant, vel ad inanem ostentationem, vel ad prælia, vt sub illis homines caderent. Iumenta autem in nullum seruiunt malum, sed omnimodo seruiunt humanis vtilitatibus, imò & iumentum fuit; in quo saluator Ierosolymam intrauit. Hinc meritò pereuntibus equis iumenta reseruantur; nulla enim ex Deo particularis perditio venit ei creaturæ, quæ in bonum hominum scit Domino famulari. Ad hæc Origenes hom. 15. in præsenti: *Quid est, quod de asinis quidem non scriptum est, quia subneruati sunt, nec Madianitarum spolia interempta dicantur, sed profuisse Israeliticis vsibus, de istis autem præcepit ipse Dominus, & dixit, equos eorum subneruabitis? Lex nihil de equis, sed de asinis mandat, vt posse de animalibus, quæ ad humanos labores iuuandos, & ad onera eorum portanda videntur existere; equi verò magis ad hominum perditionem; hoc enim est, quod per illos geritur in bellis. Et saluator ostenditur, supra asinum sedens, nunquam autem equo sedens refertur.* Non miror, quòd equus reijciatur à Deo, vt qui vel solam ad ostentationem inanem, vel ad hominum perditionem seruire valet; iumentis autem detur incolumitas, quæ & vtilia sunt hominibus, & vero Iesu Dei filio dorsum præstiterunt, vbi Ierosolymam saluaturus homines intrabat. Et quis Deo in bonum seruit, qui perditionem non fugiat, & lucrum capiat? Dicebat Ioannes Baptista Matth. 3. *Ego quidem baptizo vos in aqua, in pœnitentiam: qui autem post me venturus est, ipse vos baptizabit Spiritu Sancto, & igni.* Et quidem baptismus Christi in aqua etiam institutus fuit; aqua enim salutari abluimur, cum regeneramur. Cur ergo suppresso nomine aquæ baptismi Christiani solum meminit Spiritum Sanctum, & ignem? Cur ibi ignem expressè ponit, & aquam tacet? Nota est historia ex Dan. 3. vbi tres pueri Hebræi missi sunt propter Dei nomen in igneam fornacem; quibus cadentibus in medias flammas, Angelus Domini *excussit flammam ignis de fornace, & fecit medium fornacis quasi ventum roris flantem*, &c. Sic ibi ardentes ignes conuersi sunt in roscidam auram, vt Dei seruis possint in tali æstu opitulari. Quia ergo ignis suam hebetauit aciem, imò aquæ temperiem induit, vt irrorans pueros sanctos Deo seruiret; fecit Deus, vt in admirabili hominum regeneratione eius magis ostenderetur viuidissima, & ardentissima efficacia in consumendis peccatis. Pulchrè canebat D. Damascen. in hymno de Epiphan.

Orig.

Matth. 3.

Dan. 3.

Assyriorum reddidisti roscidam
Flammam, gerebat Christe quæ typum tui,
Vnde induisti nunc adurentes aquas
Aduersus hostem dimicans absconditum.

Quando flamma roscida facta fuit, vt seruis Dei seruiret; non ideò suam naturam perdidit, sed quas tunc in Dei seruitio vires amisit, eas recuperat in Christiano baptismo, vbi aqua ignea sit, & adurens Spirituales etiam nequitias. Sic nobilitatur, & triumphat, qui vtile hominibus aliquod exhibet Domino seruitium. Ioan. 2. *Vt gustauit Architiclinus aquam vinum factam*, &c. Fecit illud Iesus ad manifestandam gloriam suam, vt aquam in preciosum vinum commutaret, & vile elementum formam preciosi liquoris indueret. Et cur ad tantam nobilitatem eleuauit in primis aquam? Ait D. Maxim. serm. 1. de Epiphan. *Nec dubitandum charissimi, quia ipse aquas traduxit in vinum, qui eas ab initio concreuit in niues, durauit in glaciem, Ægyptijs vertit in sanguinem, & Hebræis sitientibus manare arida de rupe præcepit, quæ innumerabilium populorum multitudinem stillicidio noui fontis, vice maternorum vberum nutriebat.* Quæ aqua toties Deo in sui populi beneficium seruiuit; non dubitandum, quòd mirabili erat conuersione nobilitanda, vt in primis gloriam Creatoris sui, Seruatoris nostri ostenderet mundo. Sed & illud notandum, quod vt hanc commutationem mirabilem faceret Iesus, priùs voluit, vt ministri hydrias aqua implerent; vt scirent serui Iesu, quàm vtile sit dispēdium quodlibet in Dei seruitium. Dicit enim D. Amb. serm. 4. de Epiphan. *Ministri hauriunt aquam de puteis, vinum in hydrijs inueniunt: atque vtiliore dispendio perdunt, quod impleuerant; reperiunt, quod deerat.* Sic solent inuenire, qui Deo seruiunt.

Ioan.

D. Max.

D. Amb.

§. IIII.

Vel Dei halitus potentior ingente exercitu aduersus hostes.

ET Si Iosue cum exercitu irruat in hostes, non ipse vnum tetigit antequam vniuersi à Deo traderentur in manus eius. Quippè ait: *Venitque Iosue, & omnis exercitus cum eo aduersus illos ad Aquas Merom subitò, & irruerunt super eos, tradiditque illos Dominus in manus Israel. Qui percusserunt eos*, &c. Quidquid ad strennum Ducem spectarat, Iosue perfecit, in industria, in celeritate irruendi cum exercitu in hostes; at qui hostes caperet, traderetque Israeliticis gladijs, non dicitur Iosue, sed vnus Deus, dum inquit: *Tradiditque illos Deus*, &c. Et quidem vacant vniuersæ creaturarum vires, nullius momenti sunt exercitus validissimi, vbi vel solus Dei halitus est aduersus hostiles potentias. Nonne armata cohors in hortum venerat, vt Iesum comprehenderet? Ipse tamen solus armatis occurrit, seseque voce sua manifestat dicens: *Ego sum.* Quid tunc? Ait Ioann. cap. 13. *Vt ergo dixit eis, Ego sum, abierunt retrorsum, & ceciderunt in terram.* Nulla creaturarum manus, nullus Angelorum exercitus apparuit, sola vox dicentis, *Ego sum*, audita est, & continuò armatæ phalanges corruunt. Ex quo ait D. Amb. lib. 22. in Luc. *Locutus est, & ceciderunt retrorsum. Quò mihi legiones Angelorum? Quò mihi cœlestem exercitum? Vox Domini sola plus terret. Hanc ille ad demonstrandum diuinæ maiestatis indicium, qui in pectore Christi recumbebat, elegit.* Equidem sola Dei vox plus valet ad terrendos hostes, quàm mille legiones Angelorum, quàm omnis militia terrestris, & cœlestis. Quis ignoret futuri Antichristi valentiam, immensasque copias; quibus sibi subiugabit mundum? De illo tamen ait Paul. 2. ad Thessalon. 2. *Tunc reuelabitur ille iniquus quem interficiet Dominus Iesus in spiritu oris sui.* Circa quæ ait D. Ansel. *Quem interficiet spiritu oris sui, diuina scilicet potestate, & imperio maiestatis suæ, cuius iussisse fecisse est, non in exercitus multitudine, neque in robore militum, non in auxilio Angelorum. Sed quomodo tenebræ Solis fugantur aduentu.* Argutiùs adhuc Chrysost. in rem nostram: *Quemadmodum enim ignis irruens passim minuta animalcula, etiam antequam*

Ioann. 13.

D. Amb.

2. Ad Thess. 2.

Chrysost.

quam planè adueniat, procul adhuc dissitus torpefacit, & consumit; ita Christus. Sufficiet solum iubere, & adesse ipsum, atque omnia peribunt. Quid verius? Minuta animalcula, vel ad odorem ignis torpescunt, & ad flammas rapiuntur; sic vniuersi hostiles exercitus, vbi Deus adest, in extremum exitium veniũt. Quòd etiam respiciebat Paul. 2. ad Thessalon. cap. 1. aiens: *Qui pœnas dabunt in interitu æternas à facie Domini, & à gloria virtutis eius, cum venerit glorificari in sanctis suis.* Expende illud: *A facie Domini*; non enim gladius, non arma, non fulmina, sed vel nutus faciei eius sufficit perdere vniuersos. Ibi D. Chrysost. hom. 3. *A facie, inquit, Domini. Dicitur hic facilitatem rei gerendæ exprimere. Non opus erit, multo negotio, sed sufficiet aduentare, & apparere Deum, & omnes mox in pœnis erunt ac supplicio. Præsentia duntaxat ipsius aliis quidem lux erit, aliis verò supplicium.* Sic vel faciei diuinæ apparitio sceleratos omnes dabit exitio. Sed insuper notandum est illud ibi ab Apostolo dictum, nimirum: *Et à gloria virtutis eius*; non enim à sola Dei ira, sed vel à radio gloriæ eius vniuersæ aduersariæ potestates perimuntur. Hinc de Antichristo locutus Paulus suprà, cap. 2. vt interficiendus est à Iesu, inquit: *Et destruet illustratione aduentus sui eum.* De quo ait D. Anselm. *Illustratio aduentus Iesu non incongruè intelligitur aliqua claritas prænuntians aduentum eius, quæ tanta sit, vt visa ea, mox præ timore moriatur ille pestifer.* Tam facile est Deo vniuersas potestates in interitum mittere.

[Margin: a. Ad Thess. 1. — Chrysost. — Paul. — Anselm.]

Iosue cap. 11. Fecitque sicut præceperat ei Dominus, equos eorum subneruauit, currúsque combussit igni. Reuersúsque statim cepit Asor: regémque eius percussit gladio. Asor enim antiquitus inter omnia regna hæc principatum tenebat. Percussitque omnes animas, quæ ibidem morabantur; non dimisit in ea vllas reliquias, sed vsque ad internecionem vniuersa vastauit, ipsámque vrbem peremit incendio. Et omnes per circuitum ciuitates, regésque, &c.

§. VII.

Fiducia in vno Deo validior omnibus armis.

Expende consequentiam, de subneruatis equis, curribúsque combustis ad expugnationem Asor venit: dicit; namque *Equos eorum subneruauit, currúsque combussit igni. Reuersúsque statim cepit Asor, &c.* Ab exitio curruum, equorúmque irruit in Asor validissimam vrbem, & cepit eam. Nec miror, vt enim equos, currúsque; mundialem fortitudinem, & valentiam belli dimittebat, fiduciam in vno Deo induebat, quæ omnibus armis valentior. Dauid 1. Reg. 17. Saülis armis indutus, vt exiret aduersus Philisthæum, arma à se in primis depulit; dicit namque: *Non possum sic incedere, quia vsum non habeo. Et deposuit ea, &c.* Pugnaturus, imò triumphaturus arma deponit regia. Sed si arma expellit, qualiter triumphabit de armato hoste? Vt arma depellit, fiduciam induit in Deo, quæ super omnia arma valet vniuersos hostes conterere. Ait Diuus Chrysostomus hom. 1. in Psalm. 50. *Proiicit arma, & induit fiduciam: egreditur nudus, & lorificatus fide.* Non inermis procedit nobilis triumphator, sed quâ regia arma deposuit, fiduciam induit in Deo, & Dei sibi adsciuit omnipotentiam, vt hostes perderet. Ea est enim fiducia, quæ te adglutinet fortitudini Dei. Ait Deuteron. 6. *Dominum Deum tuum timebis, & illi soli seruies, ac per nomen illius iurabis.* Quæ verba sic Philo legit: *Dominum Deum tuum timebis, & eum solum coles, & adglutinaberis ad eum.* Hoc faciat quisquis amat super omnia posse, nimirum Deum timeat, vnumque colat, & sese ei adglutinet. Qui enim sibi adiunctum habet Deum? Quid non possit? Sed scire cupis, quomodo homo sese Deo adiungere, adglutinaréque possit, vt eius induat, vel aduersus mortem valentiam? Ait Philo lib. de migrat. Abrah. *Adglutinaberis ad Deum. Quo glutine? Nimirum pietate, ac fiducia. Nam iis virtutibus mortalis natura cum immortali vnitur, & coaptatur.* Indue fiduciam, & habes tibi adiunctam omnipotentiam Dei, qua vel ipsam possis mortem conterere. Zara Æthiops egressus aliquando est contra Israëlitas cum exercitu suo, decies centena millia pugnatorum erant in illo, & trecenti currus. Quibus obuiam iuit Asa rex Iuda; sed quibus armis ausus est ire aduersus tantam multitudinem? Ait ipse 2. Paralipom. 14. *In tuo nomine habentes fiduciam venimus contra hanc multitudinem Domine, Deus noster tu es, ne præualeat contra te homo. Exterruit itaque Dominus Æthiopes coram Asa, &c.* Vidisti Asa armatum Dei fiducia tot hostilibus curribus præualentem; sed accipe illum 2. Paralipom. 16. quærentem auxilium à Syris, cui statim ait Dei propheta: *Quia habuisti fiduciam in rege Syriæ, & non in Domino Deo tuo, idcircò euasit Syriæ regis exercitus de manu tua. Nónne Æthiopes, & Libyes multò plures erant quadrigis, & equitibus, & multitudine nimia quos, cum Domino credidisses, tradidit in manus tuas? Oculi enim Domini contemplantur vniuersam terram, & præbent fortitudinem his, qui corde perfecto credunt in eum. Stulte igitur egisti, & propter hoc ex præsenti tempore aduersum te bella consurgent.* Sic Asa rex vbi fiduciam induit, habuit sibi adiunctam omnem fortitudinem Dei, qua validissimos contriuit exercitus; vbi autem non Deo fidit, sed auxiliatricibus Syrorum armis, expositus mansit hostibus nudus, & inermis. Nec immeritò; ait enim D. Chrys. hom. 1. in Matth. *Quoniam autem nec accipere oportet auxilium ab inimicis Dei, docet nos supradicta historia de Asa. Qui enim petit auxilium ab inimicis Dei, de auxilio Dei desperat, validiores sibi existimant inimicos Dei, quam Deum.* Et cur non pereat, qui tam sinistrè sentit de Deo? Conueniant huc mundiales principes, & metuant sibi auxilia quærere ab inimicis Dei; si enim illorum causa iusta est, magis fidant in Deo, qui solus potest vniuersos hostes facili negotio prosternere.

[Margin: 1. Reg. 17. — Chrysost. — Deut. 6. — Philo. — 2. Par. 14. — Chrysost.]

§. VIII.

Obedientiæ virtus supra meritum munerari solet à Deo.

Promiserat Deus, Iosue totum illum hostium exercitum tradendum, qui erat ad aquas

Merom,

Merom, ſic enim dicebat: *Tradã omnes iſtos vulnerandos*, &c. Modò autem non ſolùm illi traditi ſunt, ſed inſuper tradita eſt Aſor; quippè ait: *Fecit Ioſue ſicut praceperat ei Dominus, equos eorum ſubneruauit, curruſque combuſſit igni. Reuerſuſque ſtatim cepit Aſor*, &c. Nihil in illa promiſſione dixerat Dominus de Aſor, neque de alijs ciuitatibus, ſed ſolum de exercitu fuerat locutus. Cur ergo ſupra id, quod debebat, ad promiſſionem ſuam implendam addidit Deus, quòd non ſolùm exercitum interficeret Ioſue, ſed & Aſor cantatiſſimam vrbem expugnaret, & alias plures? Huius diuinæ largitatis cauſam explicant verba illa: *Fecitque Ioſue, ſicut praceperat ei Dominus, equos eorum ſubneruauit*, &c. Vbi autem Ioſue ſic obediuit Deo, vt nec minimum de mandatis eius præteriret, factum eſt, vt vltra merita, multa alia donatia prorſus indebita à Deo reciperet, vt nimirum expugnaret & vrbes, quod tunc non fuerat illi promiſſum. Paulus ad Hæbr. 12. dicebat: *Acceſſiſtis ad Sion montem, & ciuitatem Dei viuentis, Ieruſalem cæleſtem, & multorum millium Angelorum frequentiam & Eccleſiam primitiuorum, qui conſcripti ſunt in cœlis, & iudicem omnium Deum, & ſpiritus iuſtorum perfectionem, & teſtamenti noui mediatorem Ieſum, & ſanguinis aſperſionem melius loquentem, quàm Abel.* In quo Ieſu ſanguis loquebatur meliùs, quàm Abel? Nonne ſanguis Abel iure exigebat à Deo ſatisfactionem? Sed, & Ieſu ſanguis, etiam iure agebat cum Deo de redimendis peccatoribus, ex quo ergo capite oſtenditur ſanguis Ieſu meliùs loqui, quàm Abel? Planè Abel ſolam iuſtitiam loquitur; at Ieſu ſanguis, vt per obedientiam effuſus eſt, non ſolùm iuſtitiam flagitat pro nobis, ſed inſuper donatiua alia, quæ vltra debita noſtra, obedientiæ reſpondeant. Pulchrè ad hæc ait D. Cyprian. ſerm. 1. de Baptiſmo Chriſti in fine: *Non minus hodie in conſpectu patris oblatio Chriſti eſt efficax, quàm ea die, qua de ſaucio latere ſanguis, & aqua exiuit, ſed ſemper reſeruata in corpore plaga ſalutis humana exigant pretium, & obedientia donatiuum requirant.* Expende illud: *Obedientia donatiuum requirant*; non ſolùm enim Deus obedientiæ exhibet pretium, ſed vltra debitam mercedem multa etiam alia ſolet exhibere gratioſa donatiua. Abrahamus obediens Deo iugulum petebat cariſſimi filij Gen. 22. *Et ecce Angelus Domini de cœlo clamauit dicens, Abraham, Abraham: Ne extendas manum ſuper puerum, neque facias illi quicquam; nunc cognoui, quòd timeas Dominum*, &c. Hæc inter lætus Abrahamus in ariete conſummabat ſacrificium inceptum in filio. Quid tunc? *Vocauit autem Angelus Domini Abraham ſecundo de cœlo, dicens: Per memetipſum iuraui, dicit Dominus, quia feciſti hanc rem*, &c. Cur Deus non contentus fuit primo illo colloquio cum Abrahamo facto, ſed & inſuper illum affatur ſecundo? Nonne primo ſatis præmiarat facinus exhibitum? cur neceſſum fuit, ſecundo etiam ad illum venire? Fateor in primo, Abrahamo ſatisfactum à Deo fuiſſe, ſi facinoris pretium requiras; at quia opus obedientiæ fuit vltra debita, alia erant addenda donatiua. Vt dicat D. Chryſoſt. hom. 47. in Gen. *Sufficiebat quidem iuſto præmio, quòd viuus rediret Iſaac, & quòd meritus erat illam eximiam laudem, nempe quod dicit: Nunc cognoui, quòd times Deum tu. Veruntamen is, qui donis certare cupit, & beneficijs, ſemper vincit mentem noſtram, coaceruat etiam nunc remunerationes, & inquit iterum ad illum: Per memetipſum iuraui, &c. Tu quidem non pepercisti, propter meum mandatum, ego autem peperci propter tuam obedientiam. Propter hanc tuam obedientiam remunerans te, benedicens benedicam te, & multiplicans multiplicabo te. Vide cumulatam benedictionem.* Supra id quod ſufficiebat, addidit Deus, quia ſic ſolet remunerari donatiuis obedientia.

Hæb. 12. — D. Cypr. — Gen. 22. — Chryſoſt.

Ioſue cap. 11. Omnémque prædam iſtarum vrbium, ac iumenta diuiſerunt ſibi filij Iſrael cunctis hominibus interfectis. Sicut præceperat Dominus Moyſi ſeruo ſuo, ita præcepit Moyſes Ioſue, & ille vniuerſa compleuit. Non præterijt de vniuerſis mandatis, nec vnum quidem verbum, quod iuſſerat Dominus Moyſi. Cepit itaque Ioſue omnem terram montanam, & meridianam, terrámque Goſen, &c. Multo tempore pugnauit Ioſue contra reges iſtos.

§. IX.

Laſciuia perdit vrbes, deſertáque facit regna.

NOn poſſum in præſenti diſſimulare, quòd inter ſeruatas prædas, notanter recenſeantur iumenta. Ait enim: *Omnemque prædam iſtarum vrbium, ac iumenta diuiſerunt ſibi filij Iſrael*, &c. Ecce vt expreſſè meminit iumenta hoſtium reſeruata ſibi à filijs Iſrael, eo ipſo prælio, quo iuſſum fuit illis iugulare vniuerſos equos ab hoſtibus captos. Dicebat namque ſupra: *Equos eorum ſubneruabis* &c. Et cur, qui ſic fuit manſuetus in iumenta, adeò acer, & ſeuerus fuit in equos? Intelligit Origin. hom. 15. in equo animali laſciuiſſimo luxuriam, quæ dominabatur illarum gentium, ideò reſeruatis iumentis feriuntur equi Dei ſententia, & merito, quando laſcinia nationis erat, quæ populabatur illa regna. Proh laſciuiæ malum! Crede mihi homo, cum vrbes ciuibus nudantur, cum frequentiſſima regna abeunt in deſerta pereuntibus hominibus vniuerſis, in tanta ruina principatum tenent equini mores hominum, qui eos in vltimam deſolationem præcipites ferunt. Hinc Mar. cap. 6. Ioannes Baptiſt. clamabat ad Herodem: *Non licet tibi habere vxorem fratris tui.* Non miror, quòd publicè argueret regem, qui adulter erat publicus; ſed miror, quòd & Reginam etiam morderet publicè. Cur non magis principi fœminæ condeſcendit? Cur non magis fęmineæ infirmitati in Regina indulget? Cur ſic illam coram omnibus traducit? Vbi laſciuam fœminam vidit, nullam iam credebat frequentiam hominum in regno manſiſſe, ſed regnum, & Regiam in deſertum abijſſe. Ait D. Baſil. Sel. orat. 18. *Videns Baptiſta Reginam libidinis adminiſtram, contra dignitatis, & naturæ rationem debacchantem, quas olim voces in eremo iecerat, repetebat, vox clamantis in deſerto, &c.* Dixerat in eremo exiſtens, quòd eſſet vox clamantis in deſerto; quam vocem repetit in Regia Herodis exiſtens, dum enim ibi fœminam laſciuiæ debacchantem videt, iam frequentiſſimum regnum deſertum putat. Laſciuia enim depopulatur vrbes, frequentiſſima regna in deſertum facit abire. Sic Gen. 4. Caini generatio-

Mar. 6. — Baſil Sel.

nes

nes memorans peruenit, vsque ad Sellam vndecimum nepotem illius, & ait: *Sella quoque genuit Tubelcain, qui fuit malleator, & faber, in cuncta opera æris, & ferri. Soror verò Tubalcain Noema.* Gen. 4. Et quando Tubalcain malleatoriam artem diu exercuit, credibile est ab ipso etiam fuisse filios generatos; cur ergo sacer scriptor de illius filijs silet, eius autem sororem manifestam facit? In cæteris alijs filij nomen solum exprimebatur, nulla fœminarum, nec filia, nec soror ex nomine memorabatur; in Tubalcain malleatore, & fabro ferrario; non filius, sed soror Noëma exprimitur. Cur factum est hoc adeò nouum, & invsitatum in hoc malleatore? Noëma est voluptas carnis; vbi autem apparuit istud par Tubalcain, & Noëma, faber ferrarius, & voluptas carnis, Vulcanus, & Venus iuxta prophanas fabulas; iam nullæ generationes hominum numerantur, sed mundus hominibus orbatur, vniuersis exterminio traditis, vt diluuio absorbeantur. Non longè ab hoc aberat D. Aug. lib. 15. de ciuit. cap. 20. fatus: D. Aug. *Progenies ergo Adam per Cain sceleratum vndenario numero finitur, quo peccatum significatur, & ipse numerus fœmina clauditur, à quo sexu initium est peccati, per quod omnes morimur. Commissum est autem vt voluptas carnis, quæ spiritui resistit, sequeretur. Nam ipsa Noëma, id est, voluptas interpretatur* Ecce tibi, vt sceleratorum progenies protsus cessauit, vbi ventum est ad Noëma; in qua voluptuosæ fœminæ notabantur. Exinde nullus homo nominatur, sed mors omnium, & interitus annuntiatur, & diluuium sequitur, quod vniuersum mundum desertum faciat.

§. X.

Non opera in se nudè sumpta, sed in causa, & fine eorum habent pretium, & æstimationem coram Deo.

SI Victorias, & bella Iosue spectes, fecit ille, quod multi alij mundiales Imperatores fecerunt in expugnandis vrbibus, & euertendis, in perimendis hostibus absque vlla venia. Plenæ sunt historię similibus regnorum excidijs factis ab Imperatoribus, & tyrannis sæculi. Quid ergo annumerabitur illis Iosue? Absit; licet enim Iosue opera in expugnandis regnis, perdendisque hostibus non absimilia sint operibus sæcularium tyrannorum; tamen in causa, & fine longè fuerunt superiora, & diuersa. In illis enim causa erat propria ambitio, & lucri amor, & innata crudelitas; in Iosue autem tota causa fuit Deus. Ait enim textus: *Non præterijt de vniuersis mandatis, nec vnum quidē verbum, quod iusserat Dominus Moysi. Cepit itaque Iosue omnem terram, &c.* Ecce vt in capiendis regnis, expugnandis vrbibus, hostibus perimendis vnum hoc spectabat Iosue, nimirum, quòd verbum Domini factum Moysi, & sibi adimpleretur. Et totum pretium, & valor operum ex causa, & fine debet censeri, vt illa præstantiora sint, quorum finis, & causa sit Deus. Hinc clamabat Psalm. 47. Psalm. 47. *Iudica me Deus, & discerne causam meam, de gente non sancta.* Cum iudicium Dei exoptat, non petit opera sua discerni, sed causam. Et cur non petit, vt opera, & facinora potius eius discernantur? Nouit vates, quod opera etiam sanctissimorum hominum sæpe inferiora sunt operibus peccatorum, vel saltem æqualia, ideò reccurrit ad causam, à qua venit & operum valor, & pretium. Ait S. Thomas Archiep. concion. 2 de aduent. *Non labores, non sudores, non pericula, & discrimina; non famem, sitim, & asperitates volo, vt dyudices: hæc enim omnia & auarus pro lucro, & gulosus pro cibo, & elatus pro honore, & lubricus pro voluptate cumulatius passus est. Non ergo opera nuda iudices, non agones solos dinumeres, sed discerne causam meam de gente non sancta, de populo vano; hæc est iudicij tota ratio, hoc pondus, hoc totius spes mea vnicum firmamentum, quia laborum meorum, & operum tu Domine causa, tu finis, propter te, & ad te sunt facta.* Sanè si opera, & facinora humana nudè spectentur, vix vlla adeò ardua inueniuntur, vel in sanctissimo, quæ non inueniantur in impijs, & voluptatum, & honorum mancipijs. Non ergo nudè consideranda sunt opera, sed ex causa, & fine, quo fiunt; causa enim & finis est, qui pretium dant operibus, quo sancti discernuntur ab impijs. Hinc Psalm. 115. ait: *Pretiosa in conspectu Domini mors sanctorum eius.* Psalm. 115. Vbi mirandum est, quòd mors dicatur in pretio esse apud Deum; quando ea noscitur in mundum venisse diaboli inuidiâ; quomodo ergo pretiosa potuit esse mors, quæ inuenta fuit à diabolo, vt suos asseclas affligeret? Si mors per se nudè spectetur, infamis pœna est sceleratorum, quam sustinent etiam nequissimi. At ex causa aliqua, vel fine, vt si pro Deo, & virtute suscipiatur, tunc merito preciosa dicitur. Ideò notanter dicebat Psaltes, *Mors sanctorum eius*, nimirum mors amore sanctitatis suscepta, eo in pretio est, coram oculis diuinis. Ex quo Tertul. aduersùs Gnostic. ait: *Honorata est apud illum mors religiosorum ipsius, vt canit Dauid, non opinor, ista communis, & omniū debitum. Atqui ista etiam ignominiosa est ex elogio trāsgressionis, & merito damnationis; sed illa, quæ in ipso additur ex testimonio religionis, & prælio confessionis, pro iustitia, & Sacramento.* Tertull. Ecce tibi, quæ infamis erat mors per se nudè sumpta, dum pro Deo, & virtute sumitur, pretiosa fit, & gloriosa in conspectu illius. Semper enim causa spectanda est, vt pretium, & valorem habeant opera. Hinc post Iesum crucifixum dicit Matth. 27. *Et imposuerunt super caput eius causam ipsius scriptam: Hic est Iesus rex Iudæorum. Tunc crucifixi sunt cum eo duo latrones, &c.* Matth. 17. Non ad caput latronum, sed ad caput Iesu mortis causa scripta est, vt ex illa appareret mors Christi non infamis, sed gloriosa. Ait namque Euthym. ibi: *Scripsit ergo Pilatus dictam causam, instituitque, vt scripta cunctis nota fieret, ne possent sua malitia Iudæi Christo aliam causam affigere, simulque hos notauit, & illi patrocinatus est, quòd propter inuidiam esset crucifixus.* Sic causa patrocinabatur Iesu, ne in cruce latronibus similis videretur. Et quando causa operis non diuidit inter bonos & malos? De bona Iudith dicitur, cap. 10. *Lauit corpus suum, & vnxit se myrto optima, & discriminauit crinem capitis sui, & imposuit mitram, &c.* Iudith. 10. Quò spectans Diuus Aldhelmus lib. de Virgin. cap. 28. ait: *Ornatus fœminarum rapina virorum vocatur. Verùm quia hoc in Bethulia obsidione pro contribulibus dolitura compatientis affectu, non castitatis defectu fecit Iudith; idcirco salua pudoris reuerentia celebre trophæum reportauit.* Sic ibi. D. Ald.

§. XI.

§. XI.

Triumphus Christianorum breuioris est conflictus.

EXpende illud non sine mysterio notatum, nimirum: *Multo tempore pugnauit Iosue contra reges istos* Nunquam non fuit Israëlitis longa, & diutina pro regno pugna, quæ Christianis breuissimè conficitur. Act. 7. Stephanus adhuc erat in primo conflictu, & iam sibi regna cælestia patentia videbat, ait enim: *Ecce video cælos apertos, & filium hominis stantem à dextris Dei*, &c. Pro quo Thom. Arch. ait Sanctus Thom. Archiep. Valent. concion. 5. in Nat. Dom. *O magnam gratiam redemptionis, iam nos fratres, non tetra limbus, sed hians paradisus expectat: Cur stamus? Cur pauemus? Pauebant exire patres, quia quamuis boni, inferna lustrare necesse erat. Nunc vero Stephanus cælos apertos videt, hiantem gloriam, patentem paradisi ianuam, latus agonem aggreditur, prouocatus à præmio. Cur enim celerem pertimeat pugnã, qui æternã sibi parari videt coronã? Cur momentaneos lapidum paueat ictus, cui cælestis gloriæ patet introitus?* Compone hæc nimirum *celerẽ pugnam, momentaneos lapides*, cum illis videlicet, *Multo tempore pugnauit Iosue*; quippe longiores pugnæ fuerunt patribus antiquis, quando vel in inferno detinebantur longissimis sæculis antequam ad celeste regnum peruenirent. Nobis autem christianis breuissimæ pugnæ sunt, momentaneique labores, quando patentia habemus Matth. 20. cœlestia regna in vicino. Hinc Matth. 20. operarij dominicæ vineæ primo manè conducti mirantur gratiam illorum, qui vndecima hora venerant in vineam; quibus par merces tribuitur. Dicit enim de illis textus: *Accipientes murmurabant aduersus patremfamilias dicentes: Hi nouissimi vna hora fecerunt, & pares illos nobis fecisti, qui portauimus pondus diei, & æstus.* Se sub pondere totius diei, & æstu laborasse murmurant, quando alij vna hora tantùm laborantes parem retributionem consequuntur. Et cur ij tam horarijs laboribus retributionem acquirunt? Christiani ij sunt; illi Israëlitæ; qui non nisi post diuturni temporis labores, poterant ad regnum peruenire. Quò D. Greg. spectans D. Greg. hom. 19. in Euang. inquit: *Quasi ergo post murmurationem antiqui patres denarium accipiunt, qui post longa inferni tempora ad gaudia regni peruenerunt. Nos autem qui ad vndecimam venimus, post laborem non murmuramus, & denarium accipimus: quia post mediatoris aduentum in hoc mundo venientes ad regnum ducimur, mox vt de corpore eximus, & illud sine mora percipimus, quod antiqui patres, cum magna percipere dilatione meruerunt.* O fœlicitas Christianorum! Laborarunt quidem antiqui patres pro obtinendo cœlesti regno, & multo tempore in hac vita, & in inferno detenti spectabant beatam spem; at nos qui sub Iesu halitu viuimus, sine mora vlla, sine dilatione, vnius horæ pugna, cum primum ab hoc exilio eximus, regnum tenemus. Facit hoc veri Iesu præsentia; qui præ oculis positus nescit non breui finire Luc. 23. re pugnas suorum fidelium. Aiebat latro Luc. 23. *Domine memento mei, cum veneris in regnum tuum.* Cui statim Dominus respondit: *Hodie mecum eris in paradiso.* Hodie, ait, eris in paradiso, antequam Petrus, antequam vllus Apostolorum, regnum cœlorum tenebis. Et cur Domine sic latroni acceleras possessionem regni cœlestis? Erat illi, cordi, & oculis Iesus crucifixus; qui vbi fidem latronis impleuit, non patiebatur illum aliqua dilatione regni torqueri. Aiebat D. Hieron. lib. D. Hier. 2. contra Iouinian. de populo Christiano. *Cui primo redditur merces, quia in crucifixum credens Dominum difficultate fidei, magnitudinem meruit præmiorum.* Sanè qui fidei oculis crucifixi Iesu gloriam percipit, & in magnitudine, & in celeritate præmij cæteros antecedit.

Iosue cap. 11. Non fuit ciuitas, quæ se non traderet filijs Israel, præter Hæuæum, qui habitat in Gabaon: omnes enim bellando cepit. Domini enim sententia fuerat, vt indurarentur corda eorum, & pugnarent contra Israel, & caderent, & non mererentur vllam clementiam, ac perirent, sicut præceperat Dominus Moysi.

§. XII.

Dona Dei, quæ in cooperatione hominis fundantur, firmiora, & securiora esse solent.

PRomiserat Dominus Israëlitis omnes Chananæorum ciuitates, quas denique expugnauit Iosue, & bellando cepit. Dicit enim textus: *Omnes bellando cepit.* Et Cur necessum fuit pugnare pro ciuitatibus à Deo promissis? Cur nõ magis sine Israëlitarum pugna, & labore traditæ sunt eis? Sanè dona Dei firmiora, & vtiliora in cooperatione hominum fundari debebant. O quàm fallitur, qui nimis attendit ad ea Dei dona, quæ merè gratuito à Deo veniunt, nec hominis cooperationem expectant: illa præcipuè æstimanda sunt, quæ in virtutum validissimis operibus fundantur, vt quæ firmiora, & securiora esse soleant. Exod. Exod. 31. 31. *Dedit dominus Moysi completis huiuscemodi sermonibus in monte Sinai, duas tabulas testimonij scriptas digito Dei.* At videns Moyses vitulum adoratum à populo Exod. 32. *Proiecit de* Exod. 32. *manu tabulas, & confregit eas.* Verùm post supplicium de reis sumptum rediens Moyses iterum ad Deum Exod. 34. audit ex Deo: *Scribe tibi* Exod. 34. *verba hæc*, &c. *& scripsit in tabulis verba fœderis decem.* Ecce tibi primò apparuit Moysi Deus, & locutus cum illo tabulas legis præbuit diuino exaratas digito; quas peccata populi confringi fecerunt. In secundo autem apparet etiam Deus, iubetque, vt Moyses tabulas accipiat, & in illis ipse scribat verba legis. Et quando primæ scriptæ sunt solo digito Dei, cur secundæ non similiter scribuntur à Deo? Cur magis voluit, vt secundæ Moysi digito scriberentur? Ait D. Aug. D. Aug. lib. 2. Quæst. in Exod. quæst. 156. *Posteriores verò tabulæ tamdiu mansuræ, ac in tabernaculo ac templo Dei futuræ, iubente quidem Deo, tam ab homine excisæ sunt, quàm ab homine scriptæ.* Expende illud: *Tamdiu mansuræ*, &c. quippè in quibus longioris æui duratio procurabatur, Dei gratiæ adiungebatur labor humanus; vt discamus æternanda Dei dona magnis virtutum operibus ex eius gratia factis debere fundari. Non enim sic stabilia solent esse, quæ in mera Dei gratia, quàm

quàm quæ in virtutum illustrissimarum cooperatione fundantur. Hinc Matth. 20. post operarios ad vineam conductos ait: *Cum sero esset factum, dicit Dominus vineæ procuratori suo: voca operarios, & redde illis mercedem incipiens à nouissimis.* Cur non potius à primis incepit? Cur maluit vltimis primò loco gratificare? Ait D. Chrysost. hom. 34. operis imperf. *Quare non à primis vsque ad nouissimos, sed primum à nouissimis? Attende, naturalis est ratio. Omnes qui ante aduentum Christi fuerunt, quasi ex operibus suis facti sunt sancti. Gentes autem ex gratia Christi.* Itaque in vltimis maior gratia, in primis plures labores ostendebantur; adeò vt diceret Iesus Ioan. 4. ad Apostolos: *Illi laborauerunt, & vos in labores eorum introistis*; non quod antiqui patres, non operarentur etiam ex Dei gratia; sed quia in illis minores erant gratiæ, minora auxilia, ideò labores eorum, & sudores eminebant magis. In Christianis autem sic auxilia diuina, & gratiæ exundauerunt, vt ipsi videantur quasi nihil operari. Ideò in quibus plus emicant diuinæ gratiæ, minor datur dilatio præmij, nec labor expectationis permittitur dilatari. In quibus autem sub minoribus gratijs, & auxilijs plus laboris apparet, ijs creditur diuturnitas expectationis maior. Dona enim Dei quæ in maiori labore hominum fundantur, adeò firmum, & stabile fundamentum habent, quo possint contendere cum temporis diuturnitate.

Matth. 20. Chrysost. Ioan. 4.

§. XIII.

Nullum est malum, quod Iesus non expellat.

NOtanter dixit textus de Iosue; *Omnes enim bellando cepit*; vt ostenderet, quàm à Iesu omne malum superetur. Ait enim Orig. hom. 15. in Iosue: *Non dixit, quia aliquos cepit Iesus in bello, & aliquos non, sed cepit omnes, & peremit. Omnes enim species peccati purgauit Dominus Iesus, omnesque destruxit.* Nulla mali vis tanta est, quam Iesus non perimat. Licet enim Tartarus sua in homines euomat venena, dum Iesum habeas, est tibi aduersus omnia illa remedium. Ioan. 14. *Non turbetur cor vestrum, neque formidet, creditis in Deum, & in me credite.* Ecce tibi aduersus omnes mundi turbellas, aduersus formidines vniuersas, quale remedium proponat, nimirum, *Creditis in Deum, & in me credite*: dum enim fide Iesum teneas præ oculis, nihil restat, quod timere debeas. Ex quo ait D. Ambr. serm. 8. in Psalm. 118. *Sciens Dominus cito nos frangi solere, ait etiam Apostolis: Non turbetur cor vestrum, neque formidet. Si te cupiditas tentauerit, dicat tibi Iesus Christus; Non turbetur cor tuum. Si quis terror ingruerit. Dicat tibi Christus. Non turbetur cor tuum, neque formidet. Si qua tibi supplicia persecutor inflexerit, dicat tibi Iesus. Non turbetur cor tuum. Si in mari nauiganti grauis fluctus insurgat, tempestas atra desæuiat, tibi dicat Iesus: Ego sum, noli turbari.* Nullus malus occursus homini aderit, aduersus quem in vno Iesu non habeat, & remedium, & arma. Sine Iesu vacua, & inania erant omnia; vbi Iesus apparuit, simul visa est omnium remediorum, & bonorum plenitudo. Quò respiciebat Paul. ad Gal. 4. inquiens: *Quando venit plenitudo temporum, misit Deus filium suum*, &c. Circa quæ sapienter S. Thomas Archiep. Valent. inquit: *Plenitudo temporum illa est, in qua ostenso omnium fine Iesu consummatus est mundus; nam vsque tunc vacuus erat, & imperfectus.* Equidem ante Iesum tot tantisque carebat mundus ad salutem vtilissimis, & præstantissimis, vt vacuus videretur. Vbi autem venit Iesus, cum illo venit omnium plenitudo, vt nihil possis requirere, quod in eo non inuenias cumulatissimè. Deficiant licet mundana omnia, in vno Iesu habes omnium necessariorum, & vtilium, & salutarium plenitudinem. Dicebat Petrus Actor. 3. *Argentum, & aurum non est mihi; quod autem habeo, hoc tibi do; In nomine Iesu Nazareni surge, & ambula.* Deerat illi argentum, & aurum; sed erat in corde eius & in ore eius Iesus, & inde suppetebant omnia, quibus posset vniuersas infirmitates dimittere. Ex quo D. Ambr. serm. 8. in Psalm. 118. ait: *Reliquisti Petre, quæ habebas, & cepisti, quæ non habebas, Christus tibi portio, Christus tibi possessio est. Illius nomen tibi munificum, illius nomen tibi est fructuosum, illius nomen tibi tributa dependit, & bona tributa non pecuniæ, sed gratiæ. Portio tua non ariditate siccatur, non imbre diluitur, non frigore vritur, non tempestate quassatur.* Quid pulchrius? Post dimissa omnia bona mundi, adhuc in vno Iesu habet omnia, quibus posset aduersus omnes indigentias pugnare. Quæ gratia, quod remedium non est illi, ad omnia mala, qui Iesum habet?

Orig. Ioan. 14. D. Ambr. Ad Gal. Actor. 3. D. Ambr.

§. XIV.

A diuinæ lucis radio mollescunt corda humana, vt salutem capiant.

CVm ait: *Domini sententia fuerat, quòd indurarentur corda eorum*, &c. audit, quòd Deus credatur indurare positiuè corda hominum, ne salutem capiant. Corda enim humana velut cera sunt; cera autem vbi feritur Solis radijs mollescit, & tenerescit; vbi autem Sol suos retrahit radios, statim densatur, & obduratur. Sic humana corda, eo ipso, quòd Deus suæ lucis radios contrahat, ipsa obdurantur, & obcæcantur, ne quid percipiant sibi salutare. Quod enim tenerescant, & salutaria percipiant, de radijs venit diuinæ gratiæ. Ait Isaias cap. 53. *Reuelauit Dominus brachium sanctum suum in conspectu omnium gentium, & viderunt omnes gentes terræ salutem, quæ à domino Deo nostro est.* Licet salus facta esset in medio terræ, multisque miraculis se ostentaret, non illam viderent homines, nec perciperent, nisi Deus eorum corda pararet suæ misericordiæ radijs. Priùs Deus reuelat brachium suum, ostendit suæ beneficentiæ radios mollefacientes corda humana, deinde sequitur, quòd homines percipiant sibi salutaria. Nisi enim Dei radius præcedat, duricies est, cæcitas est, vniuersa hominum corda lapidescunt. Ad hæc ait D. Leo serm. 6. de Epiph. *Cum cernimus homines mundanæ sapientiæ deditos, & à Iesu Christi confessione longinquos de profundo erroris sui reduci, & ad cognitionem veri luminis aduocari, diuinæ proculdubio gratiæ splendor operatur, vt mentes, quas suo fulgore contigerit, & miraculo moueat, & ad eum adorandum præcundo perducat.* Expende illud, *Et miraculo moueat*; multa licet miracula conueniant, vt ostendant viam salutis, nihil efficient, nisi splendor diuinæ gratiæ præcedat, qui splendor corda mollefacit, mentes illuminat, & facit, quod vim miraculorum percipiat. Prodigus ille in summam calamita

Isaias 53. D. Leo.

calamitatem venerat, ita vt porcos pasceret, qui fuerat regiè nutritus: dumque diu inter porcos ageret, sine cognitione erroris sui, tandem ait

Luc. 15. Luc. cap. 15. *In se conuersus dixit: Quanti mercenarij in domo patris mei abundant panibus, ego hic fame pereo! Surgam, & ibo ad patrem meum, &c.* Sanè antea omnia bona sua dissipauerat, & ad extremam redactus fuerat pauperiem; nec tamen domum patris sui meminit, nec ad illam curauit reuertere, sed magis adhæsit vni ciuium regionis illius, à quo porcis custodiendis præpositus fuerat. Cur post hanc præfecturam magis resipuit? Cur cum fame coactus quærebat ciuem, cui adhæreret, non magis curauit domum paternam quærere, quam quæsiuit, cum porcorum præfecturam accepit? Causam ostendunt verba textus sequentia, nimirum: *Cum autem adhuc longè esset, vidit illum pater ipsius, & misericordia motus est, & accurrens, &c.* Equidem non miseriæ, non calamitates hominem facerent resipiscere, nisi pater accurrisset, illúmque longè adhuc stantem radiis suæ clementiæ illuminaret, & molliretur, vt domum patris agnosceret, & sensum illius abundantiæ teneret. Quo crediderim spectasse D. Synesium in Hymno 1. sic dicentem.

Ille verò tibi proprius in conspectum se dabit
Parens, manus porrigens.
Præcurrens enim aliquis radius
Illustrabit semitas
Pandetque tibi intellectualem
Campum, pulchritudinis originem.

Hoc facit pater cœlestis, ne corda indurentur, cæcentur, præmittit suæ misericordiæ radium efficacissimum; sub cuius luce, & calore soluuntur corda, vt veræ pulchritudinis, & abundantiæ percipiant sensum. In diuinissimi radij absentia, lapidescunt humanæ mentes, at vbi affulget benignissimæ pietatis radius, vel ipsi saxei montes tanquam cera liquescunt, & regiæ domus, gloriosæque ciuitatis percipiunt sensum. Nisi diuinus radius præueniens ingerat cordibus nostris saporem Ierusalem cœlestis, sine vllo salutari opere, instar

Psal. 136. lapidum rigescemus. Aiebat Psalm. 136. *Si oblitus fuero tui Ierusalem, obliuioni detur dextera mea. Adhæreat lingua mea faucibus meis, si non meminero tui.* Rem dicit propheta manifestissimè coniunctam, nimirum, quod si in corde suo non appareat clarè memoria cœlestis Ierusalem, lingua faucibus hæreat, & sic inutilis manet, quasi non sit dextera. Dum enim cœlestis radius non sic corda mollefacit, vt in eis imprimatur memoria Ierusalem cœlestis, nec est dextera ad operandum, nec

S. Thom. lingua ad rectè loquendum. Vt clamet S. Thomas Archiep. Valent. serm. in Quinquag. *O verba ignita! O feruidum viatorem! Ita est, fratres, obliuiscitur dextera, & lingua palato hæret, si desit memoria Ierusalem; torpet manus in opere, si Ierusalem non habetur in corde.* Dum diuinus radius non illustrat in corde semitas Ierusalem cœlestis, gustumque eius facit percipi; quasi inutilis truncus hæret homo sine lingua, sine dextera. Væ homini, cui pater cœlestis radios clementiæ suæ efficacis non præstat, sanè obdurabitur in malo sicut petra!

Iosue 11. In illo tempore venit Iosue, & interfecit Enacin de montanis Hebron, & Dabir, & Anab, & de omni monte Iuda, & Israel, vrbesque eorum deleuit. Non reliquit vllum de stirpe Enacin in terra filiorum Israel absque ciuitatibus Gaza, & Geth, & Azoto, in quibus solis relicti sunt. Cepit ergo Iosue omnem terram, sicut locutus est Dominus, &c. quieuítque terra à prœliis.

§. XV.

A vero Iesu quotidie nostri instaurantur triumphi, nostra multiplicantur bona.

SEmel Iosue prostrauit semen Enacin, eorumque subuertit vrbes, & statim quieuit, nec vltra ad triumphos comparandos progressus dicitur. Ait enim: *Iosue interfecit Enacin de montanis ::: vrbesque eorum deleuit ::: quieuitque terra à prœliis.* Exterminatis enim semel gigantibus illis Iosue destitit à prœliis, nullo amplius dicitur suos nobilitasse triumpho. Sic deficit semper creata virtus; à qua si pendeas, magnumque ex illa accipias, tandem eo deueniat, necessum est, vt nihil possit præstare tibi. Felices nos, qui sub vero Iesu viuimus, qui non cessat pugnare pro nobis, multisque nos in dies nobilitate triumphis. Ioan. Ioan. 5.
cap. 5. de piscina probatica locutus ait: *Angelus autem Domini descendebat secundùm tempus in piscinam; & mouebatur aqua. Et qui prior descendisset in piscinam post motionem aquæ, sanus fiebat.* Certum, & determinatum erat tempus, quo Angelus descendebat aquis commotis vnum sanaturus. At vbi Iesus descendit, non certo anni tempore, sed singulis horis in aqua inuenimus salutem. Vt dicat Tertull. lib. de Baptist. cap. 3. *Proficiente* Tertull.
itaque in hominibus gratia Dei, plus aquis, & Angelo accessit: qui vitam corporis remediabant, nunc spiritum medentur: qui temporalem operantur salutem, nunc æternam reformant: qui vnum semel in anno liberabant: nunc quotidie populos conseruant, deleta morte per ablutionem delictorum. Sufficiebat antiquitus aquis, & Angelo, semel in anno salutem vni impertiri; postquam autem accessit gratia Christi, in aquisque reluxit, iam non semel in anno, sed singulis horis instaurantur beneficia, & quotidie deleta morte peccatorum nouis triumphis insignimur. Nescit enim in suis, non multos progressus facere virtus Christi. Ioan 2. post aquam Ioan 2.
vinum factam dicebat Iesus: *Haurite nunc, & ferte Architriclino.* Aqua vinum facta datur semel gustanda Architriclino, at vinum factum sanguis Christi omnibus singulis diebus porrigitur, in peccatorum remissionem, & hominum salutem. Quod notans D. Ambr. serm. 19. inquit: D. Ambr.
Si gloriosum est aquam in vinum mutare, quanto est gloriosius peccata in iustitiam commutare, & mores potius temperare, quam pocula! Audeo dicere illas hydrias non solum illi conuiuio, sed vniuerso mundo preciosam illam ministrare substantiam, nisi quod nobis melius administratur. Constat illos ex illis vasculis hausisse ebrietatem, nos haurire iustitiam; illos percepisse vini poculum, nos calicem salutaris accipere; & si dici fas est, apud illos pertransisse, quod biberant, apud nos verò permanere, quod sumpsimus. Expende illa nimirum, *Hydrias non solum illi conuiuio, sed vniuerso mundo, &c.* quippè quæ de manu diuina factum vinum ministrabant, non solum conuiuatoribus illis sufficiebant, sed & modò, vniuerso mundo ministrant fructum gratiæ. Imò, vt

vt iterum expendo, *Apud illos pertransisse, quod biberant, apud nos permanere, quod sumpsimus.* Vt enim illi nil diuinum, sed creatum ibi suspicabantur, sic breui exhauserunt, quod bibebant; nos autem, qui non creaturam, sed creatorem gustamus, singulis diebus habemus permanentem, & inexhauribilem fontem gratiarum. Quod enim de Dei manu venit, quotidie in cordibus nostris instauratur, multiplicatur.

§. XVI.

Validissimo quouis vitio exsufflato, reliqua facilè depellentur.

PEnè omnibus percussis gigantibus Chananæorum, aliquos reliquit Iosue in tribus vrbibus: ait enim: *Interfecit Enacin de montanis, &c. Non reliquit vllum de stirpe Enacin in terra filiorum Israel, absque ciuitatibus Gaza, & Geth, & Azoto, in quibus solis relicti sunt.* Et quando omnes gigantes extirpabat, cur maluit relinquere eos, qui in iis tribus vrbibus erant? Cur non potius omnes à se interfectos ostendit. Putauit bonus dux, quod multis gigantum in montana Hebron, & Dabir interfectis, reliqui similiter facile posse interfici crederentur. Quis enim magnum aliquem expugnat, qui non credatur reliquos similes etiam posse tradere neci? Sic prorsus Christianus per id ipsum, quod magnum aliquod vitium extirpet, facilè creditur extirpare posse omnia reliqua. Matth. cap. 8. referens miraculum, quo Dominus permisit dæmones eiectos ab hominibus abire in porcos; dicit hos dæmones à
Matth. 8. duobus fuisse expulsos hominibus, ait enim: *Occurrerunt Iesu duo habentes dæmonia de monumentis exeuntes, sæui nimis, &c.* Marcus autem cap. 5. de eodem locutus in vno tantùm homine putat
Marc. 5. fuisse dæmones illos; *Exeunti Iesu de naui statim occurrit de monumentis in Spiritu immundo, qui domicilium habebat in monumentis. Et neque catenis iam quisquam poterat eum ligare, quoniam sæpe compedibus, & catenis vinctus, dirupisset catenas, &c.* Et quando Matthæus ait duos fuisse illos sæuissimos dæmoniacos, cur Marcus non meminit nisi vnum? An contrariatur Marcus Matthæo? Absit, sed Marcus eo intentus, vt ostenderet potentiam Christi domini, non multum curauit de numero sanatorum, sed de ferocia incredibili, magnitudineque mali, reputans, quod si semel ostenderetur Iesus expulisse vnum ferocissimum, facilè crederetur posse idem facere in reliquos similes.
Vict. Ant. Ait Victor Antioch. in Mat. ibi: *Ad ostendendam illius virtutem, qui miraculum patrarat, nihil omnino referebat vnius-ne, an duorum, vel etiam plurium mentionem facerent. Qui enim vnum vsque adeò insanum, & immanem sanauerat, & duos, & plures etiam similiter affectos, curare poterat.* Quid pulchrius? Sufficiebat, quòd diceretur, vel vnus validissimus dæmoniacus à Iesu sanatus, vt simili modo de pluribus aliis simillimis agi posse crederemus. Vbi enim quis immane aliquod vitium à se depellit, speret facilè à se, & reliquos
Ioan. 16. similes depellendos. Ioann. 16. aiebat Dominus ad suos: *In mundo pressuram habebitis, sed confidite, quia ego vici mundum.* At si hostes numerentur, à quibus in mundo premimur, tres communiter à doctoribus numerantur, iique gigantæo robore clari, nimirum Mundus, Diabolus, & Caro. Cur ergo cum Dominus suos ad victoriam obtinendam confirmat, tantum ponit vnum à se hostem superatum, aiens, *confidite, quia ego vici mundum?* Quid si diabolus occurrerit? Quid si caro insultauerit? An non habebimus, vnde confidamus, cum Dominus nil dixerit ibi de diabolo, & carne? Absit; vbi enim à se, vel vnum validissimum hostem conculcatum prædicat Dominus, in similem triumphum reliquos agendos tradit. Ex quo sapienter D. Leo serm. 2. de Resur. D. Leo. Dom. cap. 4. fatur: *Ibi blandiuntur deceptiones, hic grauescunt labores. Sed adest nobis vtique Christi victoria, vt impleatur, quod ait: Nolite timere, quia ego vici mundum. Siue ergo contra ambitionem sæculi, siue contra concupiscentias carnis, siue contra hæreticorum iacula dimicemus, dominica cruce semper armamur.* Non te moueat Christiane, quòd Iesus à se dicat in cruce solum mundum deuictum; eo enim ipso, quòd tam immanem belluam ibi superauit, consequens est, vt etiam à crucis trophæo habeas arma, quibus cæteros omnes hostes valeas superare. Siue caro voluptatibus suis confirmata in arenam prosiliat, siue diabolus veniat serpentinis sibilis armatus; siue hæretici athæi insurgant, omnes facile vinces, ex quo videas per crucem à Iesu mundum superatum. Nunquam enim non vincet omnes reliquos hostes; qui validissimum superare valuit.

§. XVII.

Non parua Dei miseràtio est, quòd infirmas mentes ad gaudia amoris, non ad passionis bella vocet.

DE Iosue triumphis illud natum est, nimirum, *Quieuit terra à prœliis:* quod etiam Iesus verus facit in sua Ecclesia, subtrahens certamina sanguinis; conflictus cum tyrannis, & tormentis, vt infirmiores mentes non cum dolore confligant, sed cum amore perueniant ad Deum. Hinc Cant. 3. *Ferculum fecit sibi rex Salomon de lignis* Cant. 3. *Libani; columnas eius fecit argenteas, reclinatorium aureum, ascensum purpureum media charitate constrauit propter filias Ierusalem.* Itaque ferculi medium totum charitate impleuit diuinissimus Salomon, & quando lectulum armatis cinxerat, qui gladios tenentes & bella, & profusionem sanguinis indicerent accedentibus; in hoc ferculo solam charitatem voluit apparere. Et cur in lectulo armorum conspectum, in ferculo charitatem solam posuit? Ait ipse: *Propter filias Ierusalem,* propter infirmas mentes, quæ in sanguinolentis bellis deficerent, vt charitatis ardore saluentur. Ait Sanct. Thomas Archiep. Valen. ser. S. Thom. 1. in Quinquag. *O Domine quam pulchrum est ferculum, sed ascensus arduus; quis ascendet per illum? Sed nolite diffidere, nam media charitate constrauit propter filias Ierusalem tenellas, & delicatas: sanguinem in charitatem, crucem in amorem commutauit. Non exigitur hodie à te Christiane mors, non sanguis, non supplicia, arma, & regna. Quid facilius quam amare? O quam constrata est via, & quam plana, vt diligendo peruenias, quò peruenit Laurentius patiendo!* Scit Deus regni vias suis fidelibus accommodare; vbi nouit fortes, validosque athletas, bella vocat, persecutiones permittit, vt per ferrum, & ignem brauium æternæ vocationis rapiatur. Vbi autem delicatas, tenerasque suorum mentes

mentes præuidit, quidquid sanguinolenti belli est, facit cessare, sola permittit amoris certamina, conuertens praua in directa, & aspera in vias planas. Sicque complanatam, & quietam viam cælestem reddidit, vt facilius quàm mundo, cœlo nascamur. Aiebat enim Ioan. 3. Dominus: *Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu Sancto, non potest introire in regnum Dei.* Renascitur Phœnix ex flammis; nec mirarer, quòd ad possessionem regni cœlestis tenendam omnes homines cogerentur similiter ex flammantibus caminis renasci. Sic pueri Hebræi, sic Laurentius, & alij renascebantur, sed pientissimus Dominus fortibus relinquens duriora certamina, infirmis & tenellis ea parauit, quibus faciliùs cœlo, quàm sæculo possent renasci. Ex quo D. Zeno lib. 3. cap. 17. ait ad baptizandos: *Iam vos sempiterni fontes calor salutaris inuitat, iam mater vestra adoptat, vt pariat. Sed non ea lege, qua vos matres vestræ pepererunt, quæ & ipsæ partus dolore gementes, & vos plorantes sordidos pannis sordidis alligatos huic mundo dediti intulerunt: Sed læta gaudentes, cœlestis libera peccatis omnibus absolutos, non fœtidis cunis, sed suaue redolentibus sacri altaris feliciter enutrita cancellis.* Equidem pariunt nos mundo matres nostræ sordidos, immundos, plorantes, filios iræ, innumeris obnoxios calamitatibus; at fons viuificus nos cœlo parit mundos; nullo dolore gementes, sed multa suauitate perfusos. Habes à vulua matris, quòd doleas; habes ab vnda baptismi, quòd gaudeas. Ab illa ad panem lachrymarum duceris, in sudore vesceris pane tuo; ab hac ad panem Angelorum curris, quo facili negotio longam cœlestis regni viam percurras. Huc trahe dicta tom. 2. de Christ. Fig. lib. 5. cap. vlt. § 9.

Ioann. 3. *D. Zenon.*

Caput XIV.

Distributio terræ per tribus Israël.

Textus Historia.

Igitur Occisis per Iosue triginta, & vno regibus Chananæorum, nouem tribus, & dimidia Israëlitarum separatim sibi habitationem fecerunt, & à bellorum excussi puluere, arearum pulueri fœcundo insederunt. Eripuit enim Dominus senem ducem Iosue à tumultu belli; ne in vitæ portu, tempestates mundialium fluctuum sustineret. Insuper virum admonuit de magnitudine terræ, quæ adhuc expugnanda restabat, & quæ tandem in Israëlitarum possessionem ventura erat. Quare mandat Dominus, vt ante expugnationem ipse Iosue hostilem adhuc terram in partes secet, singulasque singulis tribubus assignet; auidiùs namque, & acriùs pro notis sibi adscriptis partibus pugnabunt, cum occasio tulerit. Nec mora; Iosue singularum tribuum terminos distinguit, vt vniuersæ spectarent partes suas; vna Leui tribus relicta est sine sorte, quæ reliquarum dono duas, & quadraginta accepit vrbes in quibus viueret.

Pars Moralis circa textus literam.

Sopitis bellis non infrugifera pax inuenitur; manus enim gladio detrita non semel operam nauat stylo; vt nos dicamus etiam post bella, pacis succos ad calamum vsque deducere.

Iosue cap. 13. Iosue senex prouectæque ætatis erat, & dixit Dominus ad eum: Senuisti, & longæuus es, terráque latissima derelicta est, quæ nec dum sorte diuisa est, omnis videlicet Galilæa Philisthiim, &c. Omnium qui habitabant in monte à Libano vsque ad aquas Maserephoth, vniuersique Sidonij. Ego sũ, qui delebo eos, à facie filiorum Israël.

§ I.

Dona semper referunt donatoris manum.

Obtinuerat Iosue à Chananæis tantum terræ, quantum sufficiens erat, ad populi sui qui tunc erat, mansionem, & ideò quiescens non curabat alia expugnare, sed quietus, & contentus manebat, vt notabat Abul. quæst. 8. in cap. 13. Cui sic quiescenti adest Dominus aiens: *Terra latissima derelicta est, quæ nec dum sorte diuisa est, omnis videlicet Galilæa Philisthinorum, &c. Ego sum, qui delebo eos, &c.* Et quando Iosue datum fuerat à Deo, quòd deleret præcedentes nationes, cur similiter ei non datum est, quòd deleret cæteros, qui restabant? Cur vnus Deus sibi assumit potestatem delendi reliquos, eamque eripit Iosue? Deletio eorum, qui restabant, erat superabundans, & maximè excedens indigentiam populi Israëlitici tunc præsentis; at deletio præcedentium fuerat, & necessaria, & mensurata indigentiæ populi; ideo Deus illam assumit, quæ superabundans tunc videbatur; & Iosue solam illam permisit, quæ indigentiæ populi mensurabatur, vt vel ipsa dona manũ donatoris monstrarent Exod. 16. cauebat Moyses de manna colligendo: *Colligat vnusquisque ex eo quantum sufficit ad vescendum: gomor per singula capita, iuxta numerum animarum vestrarum, quæ habitant in tabernaculo, sic tolletis, &c.* Expende illud: *Quantum sufficit, &c.* nil illi permittebat, quod supra sufficientiam esset, quod posset superare. At Iesus Dei filius Ioan 6. sic pauit ingentem multitudinem, vt multum panis superaret, dicebat enim: *Colligite, quæ superauerunt fragmenta, &c.* Et cur in hoc conuiuio christiano prouisa fuit superabundantia; in illo autem mannæ, solum permittebatur, quod indigentiæ esset satis? Ait D. Basil. Sel. orat. 33. *Quia in manna miraculi administer seruus erat, necessitati quoque donum seruiebat.* Sapiebant dona donatorum manum; vbi donator dominus magnificus, & ditissimus est; sic donum ostenditur in superabundantia; at vbi donator est seruus, donum etiam seruire cogitur necessitati, ne vltra id quod sufficit, extendatur. Nunquam enim dona non referunt donatorem. Hinc Ioan. 6. clamabat Dominus de seipso: *Hic est panis, qui de cœlo descendit.*

Abul. 13. *Exod 16.* *Basil. Sel.* *Ioan. 6.*

Non sicut manducauerunt patres vestri manna, & mortui sunt. Qui manducat hunc panem, viuet in æternum. Quibus non paruam differentiam assignat inter viuificum Christi panem, & manna; quando manna proficiebat quidem ad temporalem vitam aliqualiter conseruandam, ad mortem tollendam non proficiebat, & minùs ad æternitatem tribuendam. Panis autem viuificus Christi, & mortem abigit, & æternitatem concedit. Vnde hoc? Sanè quia donator eius immortalis est natura, & æternus, ne miremur, quod eadem appareant in donis eius. Ait D. Cyril. Alex. lib. 4 in Ioan. cap. 19. *Magna certè sunt, quæ à magnis aguntur: ideò, quæ à Deo nobis præbentur, digna profectò diuinà magnificentia sunt. Si enim credis panem de cœlo descendisse, quod quidem quàm maximum est, cur non credis æternam ab eo vitam credentibus immitti? Decet enim æterna esse, quæ ab æterno donantur.* Quid pulchrius? A magno donatore magna prosiliunt, ab æterno æterna; qualis enim fuerit datoris manus, talia erunt dona ab eâ collata. Inde apparens Iesus post resurrectionem suam Ioan. 20. *Ostendit eis manus, & latus. Gauisi sunt ergo discipuli viso Domino. Dixit ergo eis iterum. Pax vobis : : accipite Spiritum Sanctum.* Ecce tibi apparens discipulis duo facit; in primis ostendit illis manus, & latus; deinde pacem donat eis, & Spiritum Sanctum. Et cur ante dandum Spiritum Sanctum facit, vt videant, & probent eius manus, & latus? Forsan putabant tunc discipuli se non videre verum hominem, sed aliquod veri hominis phantasma, vt Luc. cap. 24. putabant; ideò Iesus antequam donum vllum porrigeret, hoc curauit, vt certi fierent de veritate carnis in manibus, & latere, vt de veris manibus vera dona expectarent, quæ minimè possent esse vera de phantasmate manuum. Hinc Tertull. lib. 3. in Mar. cap. 8. perimit hæreticum putantem in Iesu non verum esse hominem, sed phantasma. Ait enim: *Cum mendacium deprehenditur Christi caro, sequitur, vt & omnia, quæ per carnem Christi gesta sunt, congressus, contactus, conuictus, ipsa quoque virtutes mendacio gesta sint: non potest verè actum credi, sine corporis ipsius veritate, nihil solidum ab inani, nihil plenum à vacuo perfici licuit.* Sequantur necessium est, dona donatoris manum: si manus inanis, & vacua est, quomodo plenum quid, & solidum præstabit? Probetur priùs plena virtute, & veritate manus, vt talia dona credantur. Sapienter enim dixit Diuus Paulinus in S. Felicis Natali 8.

Cyril. Alex. — Luc. 14. — Tertull.

Humanis opibus sperare salutem,
Nulla salus, nec enim mortem mortalia pellent.

§. II.

Ex superabundatia promissionum maximè confirmantur, rapiunturque humana corda.

Abul.

Siue propter peccata Israelitarum, siue ob alias causas Sidonij non sunt deleti à Deo, vt bene notat Abulens. in præsenti. Cur ergo Dominus sciens de facto non esse delendos Sidonios maluit tamen delendorum illorum promissionem Israelitis proponere? Ait enim Dominus de omnibus Chananæorum nationibus, & de Sidoniis: *Ego sum, qui delebo eos, &c.* At defacto sine Sidoniorum terra, & Tyriorum, mansuri Israelitæ erant quieti, & contenti in sedibus suis. Cur ergo maluit Dominus illis proponere ea, quæ minimè præstanda defacto sciebat? Equidem sciens Deus Israelitas timidos, & meticulosos ad conspectum hostium; vt illos confirmaret, & traheret; proposuit illis non solùm ea, quæ defacto tenerent, sed & alia plura, & maiora, quæ propter suam culpam non consecuturi erant; ratus validissimum esse medium ad confirmanda & rapienda humana corda superabundantiam promissionum. Contristatis discipulis de imminenti absentia Iesu ait Dominus Ioann. 14. *Si diligeretis me, gauderetis vtique, quia vado ad patrem, quia pater maior me est.* Et quidem conducibilius videretur, si suam cum patre æqualitatem firmaret, dicens, quia patri coæqualis, & consubstantialis sum. Cur dissimulata æqualitate cum patre, patris maioritatem expromere maluit, aiens, *quia pater maior me est?* Nonne ad firmandos discipulos magis conduceret, si se ostenderet patri æqualem? Discipuli affecti ad humanitatem Iesu, quam oculis percipiebant, in illa putabant habere, quidquid illis erat necessarium, & de eius absentia tristabantur. Ideò bonus medicus volens illos in illa tristitia, & metu consolari, ad eorum sensum locutus egit non de eo, quod illis suffecisset in humanitate, sed de superabundanti virtute deitatis, ostendens in patre esse quid maius omni cogitatu creato; sciebat enim humana corda maximè de superabundanti confirmari. Ait Isidorus Pel. lib. 3. epist. 334. *Illud maius, quod ad filij extenuationem profertur, ex comparatione dictum est, non autem ex incomparabili præstantia. Nec enim doctrina, sed consolationis duntaxat causa, hoc ad Apostolos, qui tanquam confestim perituri metu confecti, ac penè extincti erant, dictum est. Quo nimirum bono animo essent, tanquam ipse ad eum, quem illi maiorem existimabant, proficisceretur.* Sic Dominus vbi non doctrinam, sed consolationem, & confirmationem meticulosis præstabat, non contentus est proponere illis, quod sibi sufficiens crederent, sed ad quid maius, & superabundans confugit, locutus ad eorum comparationem sensuum. Nunquam enim sic confirmantur humanæ mentes, quàm vbi superabundantissimum spectant. Hinc Matth. 26. Petro volenti percutere ministros Iudæorum comprehendentes Iesum obuiauit Dominus aiens: *An putas, quia non possum rogare patrem meum, & exhibebit mihi modò plusquam duodecim legiones Angelorum, &c.* Suffecisset quidem, vel minimæ virtutis Angelus ad perdendos omnes illos Iudæos, & liberandos Apostolos cum Magistro suo; cur ergo Dominus proponebat illis non vnum, aut duos Angelos, sed plusquam duodecim legiones? Ad quid tot legiones, quando vel vnus sufficiebat? Agebat Dominus cum meticulosis Apostolis, ad quos confirmandos ad superabundantiam confugit, quæ maximè firmat humana corda. Ait Isidor. Pelus. lib. 3. epist. 334. *Quid tanto numero opus erat, cum vnus duntaxat, Ezechia regnum tenente, centum octoginta quinque hominum millia necasset, ac Persicam potentiam concidisset? Verum, vt dixi ad ipsorum timiditatem, & opinionem locutus est.* Vbi timiditas, & infirmitas mentis humanæ curatur, recurrendum est ad superabundantiam, vt proponantur illi plura quàm necessaria.

Ioann. 14. — Isid. Pelus. — Matth. 26. — Isid. Pelus.

§. III.

§. III.

Præsentia Dei nunquam ferè non in spirituale bonum cedit peccatoribus.

NOtanter de Sidoniis putat Orig. dictum à Domino, *Ego sum, qui delebo eos, &c.* Quippè ait ille homil. 16. in præsenti; *Cùm plurimas gentes numerasset Iesus, de solis Sidoniis dixit; Et omnes Sidonios ego exterminabo, &c.* Quod si aduertas ad scripturam sacram plurimis aliis Chananæorum gentibus perditis, & funditus extirpatis, Sidonios inuenies perseuerasse integros, incolumes vsque ad Christi Domini tempora. Quando ergo è multis Chananæis perditis Sidonij incolumes futuri erant; cur Deus sibi magis attribuit eorum perditionem? Cur magis voluit ostendere per suam præsentissimam manum delendos eos, qui nunquam de facto erant delendi? Sanè eo ipso, quod dicebat Dominus Sidonios delendos esse per suam præsentissimam manum, clarè ostendebat non ibi intelligendam esse deletionem materialem communem cum cæteris, sed aliam deletionem mysticam, quæ deletis eorum erroribus ad bonum spirituale pertineret. Vbi enim Deus per se adest, nulla solet intelligi perditio, quæ in bonum spirituale non cedat. Quò refero illud
Matth. 15. Matth. 15. vbi ait: *Egressus inde Iesus secessit in partes Tyri, & Sidonis. Et ecce mulier Chananæa egressa de finibus illis clamauit dicens ei: Miserere mei Domine, &c.* Ecce tibi, vt Dei filius ad infensissimos sibi Sidoniorum populos accedit, & inter eos agit, nec vllum eorum delet. Vbi est ergo illa in Sidonios comminatio, quà dicebat, Ego sum, qui delebo eos? Quæ est ista deletio Sidoniorum? Sanè ex quo Deus ad Sidonios accedit, inuenta est mulier, quæ totum Chananæorum errorem abigit, & ad verum Deum tendit fideque, & religione vincit Iudæos. Sic vbi intelligitur adueniens per se Dominus, solet perditio peccatorum fieri. Quò respiciens D. Chry-
Chrysost. sostomus homil. 53. in Matth. ait: *Cùm enim audieris Chananæam; non poteris non meminisse iniquissimarum illarum gentium, apud quas etiam leges ipsius naturæ funditus euersæ fuerant; quòd cum memoria repetieris, virtutem aduentus Christi diligentius cogita. Qui enim electi sunt, ne Iudæos peruerterent, hi adeò ipsis Iudæis meliores fuerunt, vt terminis suis relictis, ad Christum accederent.* Proh deletionem peractam à dextera Excelsi! Vide homo quid faciat Deus per se peccatori accedens; sic in eo omnia mala facit deleri, vt ad puritatem vitæ perueniat. Vbi Iesus calcauit Sidoniorum terminos, statim visa est mulier, quæ Sidoniorum, & Chananæorum errores exuens ad clarissimum fidei lumen accedat. Talis est Deus
Iob 5. cum iis ad quos etiam iratus accedit. Vt dicat Iob cap. 5. *Beatus homo, qui corripitur à Deo: increpationem ergo Domini non reprobes. Quia ipse vulnerat, & medetur, percutit, & manus eius sanabunt.* Vbi enim percussura accedat manus eius, magis instillabit salutem, & medelam. Quò spectans Didymus in cat. Græca ait: *Arguit Deus, & flagellu arguit, non vt perimat, sed vt eum, qui corrigitur, seruet.* Licèt Deus castigaturus peccatori accedat, dum tamen per se accedat, sic illum vitiis destruit, vt virtuti seruet. Quò tradenda sunt dicta 1. tom. in Euang. lib. 1. cap. 1. & 2. tom. lib. 11. cap. 7. § 14. & alibi.

Iosue cap. 13. Et nunc diuide terram in possessionem nouem tribubus, & dimidiæ tribui Manasse, cum qua Ruben, & Gad possederunt terram, quam tradidit eis Moyses famulus Domini trans fluenta Iordanis ad Orientalem plagam. Ab Aroër, &c. percussitque eos Moyses, atque deleuit. Nolueruntque disperdere filij Israel Gessuri, & Machari: & habitauerunt in medio Israel vsque in præsentem diem. Tribui autem Leui non dedit possessionem, sed sacrificia, & victima Domini Dei Israël, ipsa est hæreditas eius, &c.

§. IV.

Maximè deitatis ostenditur virtus in superabundantia donorum.

IOsue mandat Dominus, vt terram totam Chananæam diuidat statim nouem tribubus, & dimidiæ; ait enim: *Nunc diuide terram in possessionem nouem tribubus, & dimidiæ, &c.* At iam supra §. 1. vidimus ex Abulensi, vt Israelitæ contenti erant regionibus expugnatis, nec egebant latiori tunc terra, in qua degerent præsentes. Cur ergo Deus voluit adeò maturare diuisionem totius terræ Chananæorum, & assignare tribubus Israëlis latissimas eius partes, quibus, pro tunc saltem, minimè egebant? Non equidem attendebat Deus populi necessitatem, sed suæ ostensionem diuinitatis: quæ tunc maximè apparet, cum supra necessitatem sua dona concedit. Non absimile fecit Dominus Matth. 14. in saturatione quinque mil- Matth. 14.
lium hominum, dicit namque textus: *Acceptis quinque panibus, & duobus piscibus aspiciens in cælum benedixit, & fregit, & dedit discipulis suis panes: discipuli autem turbis. Et manducauerunt omnes, & saturati sunt. Et tulerunt reliquias duodecim cophinos fragmentorum plenos, &c.* Quinque panes in tantam fragmentorum copiam multiplicauit, vt sufficerent satiandis quinque hominum millibus, & præterea duodecim pane pleni superarent cophini. Et cur necessum fuit, quod tot cophini pleni panibus superarent? Hominum turba minimè egebant reliquiis illis fragmentorum; cur ergo Deus supra illorum indigentiam fecit illa superabundare? Ait Victor Antiochen. Vic. Ant.
in cap. 6. Marci; *Quin tantam reliquiarum vim facere visum fuit; nimirùm, quo publicè hinc constaret tantam rerum abundantiam magis prouenisse ad ostendendam facientis virtutem, quàm ad explendam præsentis populi necessitatem. Moyses quondam manna Israelitis suppeditabat, verum id tantum ad necessarium vitæ vsum. Sic Elias viduæ farinam, & oleum multiplicauit, verum tantisper hoc solum, dum pluuiæ terram irrigaturæ descenderent. Quo ergo discrimen inter hos, & illum appareat, magnam residuorum copiam residuam fecit.* Expende illa: *Ad ostendendam facientis virtutem*; quippè in eo diuini productoris virtus ostenditur, quòd supra indigentiam concedat dona sua. Creaturæ enim non operantur, nisi iuxta exigentiam naturæ. Sola Dei beneficentissima manus vltra indigentiæ metas se extendit, adeò, vt à superabundantia donorum notissima fiat diuina virtus.

 Hinc

Hinc explicata tot hominum saturatione, & residuorum fragmétorum collectione, statim Matth. subdit cap. 14 *Et statim compulit Iesus discipulos ascendere in nauiculam, & praecedere eum trans fretum, donec dimitteret turbas.* Et cur post saturatos populos à se dimittit discipulos, & cogit eos intrare nauim, & sine magistro tranare fluctus? Cur non magis illos apud se retinet, eosque informat virtutis suæ ostensæ in miraculo? Ioan. 13 postquam eorum pedes lauit, aduocata concione ad discipulos ait: *Scitis quid fecerim vobis?* & multis mysteria ibi latentia explicat. Cur modò post saturatum populum, non etiam vocat ad se discipulos, eósque docet facti miraculi virtutem? Cur placuit illos à se abigere, vt sine magistro inter fluctus irent? Habebant discipuli secum superabundantes illas panum reliquias; à quibus sanè possent edicere, quidquid in Iesu erat virtutis diuinæ; superabundantia enim doni vocalissima est, vt imbuat homines diuinorum mysteriorum notitia. Ait Euthym. ibi: *Compulit illos in nauigium conscendere, & praecedere in vlteriorem partem, vt secum habentes fragmentorum cophinos, per otium absente illo, curiosè fragmenta sciscitarentur, ac confirmarentur.* Expende pulchra illa nimirum: *Fragmenta sciscitarentur, &c.* quippè vt quis confirmari posset in fide diuinitatis, hunc notissimum magistrum habet, à quo virtutem eius valeat sciscitari, nimirum diuinorum superabundantiam. Dum supra exigentiam, & indigentiam naturæ præ oculis habeas donum aliquod; ne tibi deficere putes magistrum diuinitatis explicandæ; ab illo sciscitare, illud vocalissimum est, & luculentissimum, vt te faciat in cognitionem venire diuinitatis.

Matth. 14. a Ioann. 13.

§. V.

Quod à Iesu est, omnibus prodesse amat.

ANte Iordanem prouisa fuerunt loca duabus tribubus, & dimidiæ, nunc autem nouem reliquis, & dimidiæ locus datur, dicit enim. *Et nunc diuide terram in possessionem nouem tribubus & dimidiæ, &c.* Et cur similiter cum duæ illæ tribus cum dimidia susceperunt locum ante Iordanem, non diuisa est terra cæteris nouem reliquis? Vel cur & modò non datur terra expugnata vni, aut duabus tribubus, quibus sufficeret, relictis aliis, vt sibi locum compararent vlterius, vt factum est ante Iordanem? Quæ ante Iordanem erant, disponebantur à Moyse; quæ modò fiebant, à Iosue disponebantur in typo diuinissimi nostri Iesu; cuius est dona sua sic præstare, vt non vni, aut alteri; sed omnibus sint salutaria. Hinc Luc. 5. *Et factum est, cùm esset Iesus in vna ciuitatum, & ecce vir plenus lepra, & videns Iesum, & procidens in faciem rogauit eum, dicens; Domine si vis, potes me mundare. Et extendens manum tetigit eum dicens, Volo, mundare.* Quis credat ab Euangelista fuisse ignoratam ciuitatem, in qua Iesus fecit istud miraculum? Sciebat equidem Lucas ciuitatis nomen proprium, cur ergo illud dissimulauit? Cur noluit exprimere, quæ fuisset ciuitas illa spectatrix, & susceptrix miraculi? Ait Diuus Ambrosius lib. 5. in Luc. *Bene, vbi leprosus mundatur, certus non exprimitur locus, vt ostendatur non vnum populum specialis alicuius ciuitatis, sed omnium populos fuisse sanatos.* Ne sanitas à Iesu procedens crederetur in vno illo leproso stagnata; non exprimitur ciuitas, in qua peracta est, sed incertus proponitur locus, vt magis credatur Iesu operatio omnia loca, & omnes populos peruadere. Non equidem is est Iesus, cuius virtus in vno occupetur, sed magis amat omnibus esse salutaris. Quò spectans illa fermenti parabola apud Lucam, cap. 13. *Cui simile æstimabo regnum Dei? Simile est fermento, quod acceptum mulier abscondit in farinæ sata tria, donec fermentaretur totum.* Expende illud: *Donec fermentaretur totum*; non enim amat hoc fermentum partem aliquam fermentare; sed expectat, donec omnes fermentari possint. Et quis in hoc fermento intelligitur, adeò communis omnibus? Ait Isidor. Pelus. lib. 1. epist. 201. *Cælorum regnum fermento comparatum est, hoc est, Domini, ac Saluatoris nostri incarnationi, quæ vniuersum terrarum orbem conspersit; & vnius corporis ex nostra substantia, atque à Dei genitrice Maria sumpti coagmentationi, quæ homines omnes qui ab orbe condito extiterunt, ad nouum ortum renouauit.* Sic quicquid diuinissimi Iesu est, non in vno, aut alio stagnatur, sed ad omnes procedit. Sic Matth. 14. *Acceptis quinque panibus, & duobus piscibus aspiciens in cælum, benedixit, & fregit, & dedit discipulis panes, discipuli autem turbis. Et manducauerunt omnes, & saturati sunt.* Ecce tibi panis in Iesu manu ad omnes suffecit, & ab omnibus manducatur. Sed qui panis est hic, qui sic omnibus sine diminutione porrigebatur? Ait D. Amb. lib. 6. in Lucam: *Hic panis, quem frangit Iesus, mysticè quidem Dei Verbum est, & sermo de Christo: qui cum diuiditur, augetur; de paucis enim sermonibus, omnibus populis redundantem alimoniam ministrauit.* Et quidem nil Iesu adeò paruum est, quod non amet omnibus communicari, & ad omnes implendos valeat. Vide infrà lib. 8. cap. 5. §. 8.

Luc. 5. D. Amb. Luc. 13. Isid. Pel. Matth. 14. D. Ambr.

§. VI.

Non parua virtutis est, quod habens homo à Deo sufficientia, nihil ab alio velit.

NOn otiosè notat textus de Israëlitis, quod Gessuri, & Machari terram non eripuerint, ait enim: *Noluerúntque filij Israel disperdere Gessuri, & Machari, &c.* Cum facilè possent horum populos expugnare, campósque sibi asserere dilatantes suæ ditionis terminos, cur prorsus ab hoc abstinuerunt? Ait Abul. quæst. 11. quòd Machari, & Gessuri, non pertinebant ad terram designatam à Deo Israëlitis, licet contermini, & vicini essent. Prisci autem illi Hebræi tantæ virtutis erant, vt contenti terrâ à Deo sibi datâ, nec minimum ab aliis acquirere vellent. Etsi in vicinio esset terra Gessuri, & Machari, & facile capi posset, ab illa abstinuerunt, vt quæ sibi à Deo data non erat, diuinis donis, & muneribus contenti. Ioan. 6. paucis panibus satiauit Dominus ingentem hominum multitudinem, & post illius saturationem: *dixit discipulis suis: Colligite, quæ superauerunt fragmenta, ne pereant. Collegerunt ergo, & impleuerunt duodecim cophinos, &c.* Discipuli iussu magistri sui colligunt fragmenta panum, quæ superauerunt, & relinquebantur à conuiuis. Sed cur conuiuæ relinquebant fragmenta illa? cur non

Abul. Ioan 6.

non magis seruabant ea, vt abundarent in posterum? Cum de manu Dei sufficientia accepissent, hoc de Iesu vicinio habebant, vt minimè manum porrigerent ad cætera. Vnde illos commendat Victor Antioch in cap. 8. Marci ait: *Hactenus tantum benefactoris munere vsi sunt conuiuæ, quatenus necessitas postulabat. Nam etsi magna reliquiarum vis superfuisset, nihil tamen inde secum asportarunt. Admonemur autem hoc exemplo percommodè, nihil vnquam grauiori necessitate seclusa propter habendi studium, subducendum.* Boni viri dum à Deo data sibi sufficientissima experti fuerant; nec manum tendunt, vt aliquid vlterius accipiant. Non afficiebantur habendi studio, sed contenti diuinis donis, vt hæc sibi sufficere videbant, cætera contemnebant. Mulier illa Samaritana charissimam habebat Iacobæi fontis aquam; ex qua Iacob, & filij eius, & pecora biberant. At accedens Iesus dicit ei Ioan. 4. *Omnis, qui biberit ex aqua hac, sitiet iterum; qui autem biberit ex aqua, quam ego dabo ei, non sitiet in æternum.* Hæc dicebat Iesus; cum statim mulier: *Domine da mihi hanc aquam, vt non sitiam, nec veniam huc haurire.* Dominus solùm dixerat de aqua sua, quòd tolleret sitim, at non dixit, quòd tolleret voluntatem eundi ad alios fontes. Solet autem in hominibus accidere, quòd nulla in eis sit sitis, nulla indigentia, & nihilominus non cessent aliud, atque aliud requirere, propter habendi plura studium. Sed Dominus in aqua sua sitis abolitionem promisit, de studio plura habendi nihil dixit. Mulier verò, & istud spondet, dicens; *Nec veniam huc haurire*, & quando Deus nihil dicebat de voluntate eundi ad hauriendam aquam ex fonte Iacob, neque vetabat accedere illò; cur mulier maluit statim proponere voluntatem suam, quod si semel sentiat à Iesu aqua extinctam sitim suam, non ampliùs ibit ad Iacobi puteum? Præstantissima fœmina iam de spiritu Iesu hoc ructabat, quod habens de manu Dei, quo indigentiæ suæ prouideret, & sibi sufficientia acquireret, cætera omnia contemneret acquirere. Ex quo ait Theophilact. in præsenti: *Videtur hæc fœmina esse prudentior Nicodemo. Nam ille quidem cum multa audiuisset talia, dicebat, quomodo possunt hæc fieri? Ista autem incipit contemnere etiam fontem Iacob: Nam dicit, si talem aquam habes, da mihi, vt non vltrà veniam huc, ad hauriendum.* Proh fœmina prudentissima supra sapientes viros! Vnum enim spectabat, vt à Deo donum acciperet, quo indigentiam non sentiret, semel autem indigentia sublata, sufficientibusque vndis acquisitis, vel Iacobi puteum contemnit, nec ex coram positis fontibus vltrà poculum accipiet. Veniant huc mundiales homines; qui superabundantissimis bonis à Deo acceptis, adhuc aliis vndequaque acquirendis inhiant; & discant ab hac fœmina, vt quiescant indigentia sublata, & minimè alia vltra sufficientia requirant, contenti solis illis, quæ à Deo acceperunt. Actor. 3. Petrus dicebat pauperi claudo eleemosynam petenti: *Aurum, & argentum non est mihi, quod autem habeo, hoc tibi do, In nomine Iesu Nazareni surge, & ambula.* Donum sanitatis fatetur se habere, sed negat se habere aurum. Et quando tantum donum habebat, quod possit sanitatem claudis præstare; cur etiam non habet vel aliquid auri? Donum illud à Iesu acceperat, aurum non acceperat, & bonus contentus diuinis donis, alia contemnebat, & à se ablegabat. Ait D. Ambros. lib. 7. in Luc. *Itaque non habeo, quod non dedit Iesus, sed quod dedit, habeo. In nomine Iesu, surge, & ambula.* Sic bonus vltra id, quod à Iesu accepit, nihil aliud habere gloriabatur.

Vict. An. | Ioan. 4. | Theophil. | Actor. 3. | D. Ambr.

§. VII.

Ministris Dei indecorum est, quòd terram sapiant.

VT Leuitæ diuino erant ministerio dicati, sic textus cauit aliquid illis terrenum designare, ait enim: *Tribus autem Leui non dedit possessionem, sed sacrificia, & victima Domini Dei Israel, ipsa est hæreditas eorum.* Sacrificia, & victimæ ex terrenis fructibus constabant, quos sæculares viri Domino offerebant, vel pro tollendis peccatis, vel pro salute impetranda. Cur non dixit Leuitas debere sustentari siue agnis, siue vitulis, siue frugibus oblatis ad sacrificia; sed maluit dicere sustentari illos ipsis sacrificiis, & victimis? Nihil à terra acceptum voluit nominare ad Leuitarum sustentationem; quorum erat sic Deo vacare, vt nihil terrenum, nihil non sacrum, & diuinum saperent. Sic Paul. 1. ad Corinth 9. *Nescitis quoniam qui in sacrario operantur, quæ de sacrario sunt, edunt: & qui altari deseruiunt, cū altari participant?* Ecce tibi, vt Dei ministri de sacrario, & de altari dicuntur participare ad sustentationem vitæ. Clariùs dixisset illos sustentari debere, de rebus oblatis à sæcularibus in sacrificia; sed placuit dicere de altari, & sacrario, cauens offendere Dei ministros, si viderentur quid terrenum sapuisse. Pulchrè ibi Theophilactus ait: *Non dixit autem, ex afferentibus edant, sed ex sacro, ne accipientes pudefiant, vt qui ab hominibus alantur.* Magna equidem ignominia, & verecundia debet esse ministro Dei, quòd terrenis inhiet, quòd videatur, vel ad terrenorum manus aspicere. Quidquid terrenum est, expuat, qui deputatur in ministerium Christi. Luc. 4. ingressus Iesus domum Petri videns socrum eius febricitantem, *imperauit febri, & dimisit illam. Et continuò surgens ministrabat illis.* Expende illud, *surgens*; debebat enim humi deiectis, valedicere, quæ ministratura erat Christo Dei filio. Ex quo Diuus Ambros. lib. de viduis ait; *Surges illico, qui in terris iaces, vt Christo ministres. Nostra enim conuersatio in cælis est, vnde & saluatorem expectamus Dominum Iesum.* Cœlestia aspiret, cœlestia sapiat, non terrena, qui dicatur ministerio Domini Christi. Eò enim promouet Iesus ministros suos, vt terrenam nullam consolationem percipiant. Matth. 14. compulit Iesus discipulos suos ascendere in nauiculam; ascenderunt igitur illi, & nauigabant, Iesus autem manebat in terra. Quid tunc? *Vespere autem facto solus erat ibi; nauicula autem iactabatur fluctibus in medio mari. Erat enim contrarius ventus.* Ecce tibi manens ipse in terra discipulos tempestati commisit. Non sic Matth. 8. vbi dicitur de Iesu; *Ascendente eo in nauiculam secuti sunt eum discipuli eius, & ecce motus magnus factus est in mari, ita vt nauicula operiretur fluctibus, ipse verò dormiebat.* Et hic, & illic tempestati committit discipulos suos, at hic ipse erat intra ipsam nauiculam, & licet dormiens, tamen respiciebatur à discipulis. Verum illic à nauicula abest, nec se conspiciendum præbet. Quando ergo in prima tempestate conspiciendum se præbebat Apostolis in naui,

1. Ad Cor. 9. | Theophil. | D. Amb. | Matth. 14. | Matth. 8.

cur modò se eorum oculis subtrahit? Volebat in suis discipulis omnem carnalem, terreumve affectum purificare, ne afficerentur ad ea, quæ oculis cernuntur; sed omnem consolationem, quæ à corporali conspectu venit, vt terrenam excluderent. Quò spectans Euthym. ait: *Nunc rursus discipuli fluctuant, & periclitantur, sicut prius. Verum tunc quidem, cum essent imperfectiores, aderat, & ipse ad consolationem, quanquam dormiebat: nunc verò cum iam profecissent, aberat, vt nusquam consolationem habentes efficiantur fortiores.* Hæc est fortitudo discipulorum Christi, & ministrorum eius, vt nulla afficiantur terrena consolatione, quæ sensibus percipitur; adeò, vt vel ipsa Christi terrena substantia se illis subtraheret in periculis, vt assuescerent sine terrena consolatione viuere, & inde maiorem firmitatem acquirerent.

Iosue cap. 13. Dedit Ergo Moyses possessionem tribui filiorum Ruben iuxta cognationes suas. Fuitque terminus eorum ab Aroër, &c. vniuersaque regna Sehon Regis Amorrhæi, qui regnauit in Hesebon, quem percussit Moyses cum principibus Madian, Hæueum, & Recem, & Sur, & Hur, & Rebe duces Sehon habitatores terræ. Et Balaam filium Beor ariolum occiderunt filij Israël gladio cum cæteris interfectis. Factúsque est terminus filiorum Ruben Iordanis fluuius. Hæc est possessio Rubenitarum, &c.

§. VIII.

Luxuriæ pœnas ægrè effugient, qui sunt in eo crimine.

DVm Rubenitarum possessio recensetur, simul ponitur Madianitarum strages, & Balaami occisio, cùm dicit, *Quem percussit Moyses cum principibus Madian: & Balaam filiũ Beor, &c.* Et quidem de Madianitarum terra nihil pertinuit ad Israëlitas, nec ad Rubenitas: cur ergo necessum fuit commemorari Madianitarum ruinam, insuper & Balaami ruinã in censu possessionis Rubeniticæ? In aliarum tribuum possessione numeratur ruina populorum illorum, in quorum terræ possessionem venerant illæ tribus, aut erant venturæ. Quando ergo de Madianitarum regione nihil Ruben cepit; nec habuit vnquam aliquis Israelita; cur cum Rubenitarum possessione mixta est commemoratio ruinæ Madian, & Balaami arioli? Fuerant Ruben, & Madianitæ, & Balaam in eodem crimine lasciuiæ: sic enim Rubenum mulctabat pater Gen. 49. *Non crescas, quia ascendisti cubile patris tui, & maculasti stratum eius.* Madianitæ propter filias prostitutas consilio Balaami pœnas dederunt Num. 31. Merito ergo qui in eodem lasciuiæ crimine fuerunt, & in pœna lasciuiæ inuenti sunt, coniunguntur, vt pateat clariùs, quàm ægrè effugiant lasciuiæ pœnas, qui sunt in eius crimine. De Madianitarum interfectione dicebat dictum caput 31. Numer. *Cumque pugnassent contra Madianitas, atque vicissent, omnes mares occiderunt, & reges eorum: Balaam quoque filium Beor interfecerunt.* Nec parua quæstio est, quomodo in hac pugna interfici potuerit Balaam, cum constet illum à Madianitis iam recessisse. Dixit enim Num. 24. *Surrexitque Balaam, & reuersus est in locum suum.* Si ergo certum est, quòd abierat Balaam, quomodo interfectus est cum Madianitis? Ait Abul. quæst. 14. in cap. 14. Iosue: *Cùm pugnarent Israelitæ contra Madian, iuerunt quoque ad locum vbi habitabat Balaam, & occiderunt eum sicut Madianitas; ad idem enim facinus lasciuiæ vtrique pertinebant.* Quamuis abiisset malus, tamen pertinuit ad Dei prouidentiam, ne disiungeretur in supplicio ab eis, cum quibus fuerat in meditamento lasciuiæ. Raro enim qui in hoc conueniunt crimine, non etiam conueniunt in supplicio. Mar. 6. dicit: *Herodes misit, ac tenuit Ioannem, & vinxit eum in carcerem propter Herodiadem vxorem Philippi fratris sui.* Expende, vt idem sit nomen in duobus libidinum mancipiis; vocantur enim ille, & illa, Herodes, & Herodias. Quid inde? Pulchrè in rem præsentem ait D. Fulgent. serm. 7. *Miranda res, si rectè discutias grauitatem prophetæ, luxuriam muliebrem, & Herodis sæuissimam feritatem. Dicite mihi, quid habetis cum Ioanne Baptista, Herodes, & Herodias, quos ad consortium adduxit nominum impuritas criminum? An timetis, qui vobis vocabulis coniungimini, in luxuria forsitan separemini? Estote certissimi, qui sicut vno consensu caditis in luxuriam, ita vno nomine suscipietis sententiam.* Expende ab illis: *Estote certissimi, &c.* certissima quippè est eadem pœna lasciuiæ illis, qui in eodem conuenerunt crimine, adeò, vt sub nomine rei vnius, censeantur; & cæteri omnes similes vocari in supplicium. Exod. 32. in adoratione vituli reos exardescens Moyses iubebat Leuitis. *Occidat vnusquisque fratrem, & amicum, & proximum suum*; & peracto supplicio dicebat; *Consecrastis manus vestras hodie vnusquisque in filio, & in fratre suo.* Quibus clarè ostenditur, nullam fœminarum pœnas dedisse cùm multæ adorassent vitulum. Sed Num. 25. Phinees, *arrepto pugione ingressus est post virum Israëlitem in lupanar, & perfodit ambos simul, virum scilicet, & mulierem.* Et Leuitæ, & Phinees eodem religionis zelo, & Dei spiritu agitati in peccatores exurgunt; & cum vtriusque sexus peccatores inuenirentur, Leuitæ nullam fœminam percutiunt, sed tantùm viros, Phinees autem parcit nulli, sed & virum, & fœminam occidit. Et quando Leuitæ parcunt fœminis, cur Phinees nullam fœminæ indulgentiam tribuit? Leuitæ castigabant idololatriam nudam, Phinees simul impudentem lasciuiam, quo in crimine qui simul sunt, simul in pœnam solent venire. Ex quo Diuus Ambros. lib. ad Virg. lapsam, cap. 9. monet corruptorem virginis iis verbis: *Nec tibi de multitudine peccantium similium blandiaris, & dicas; Non solus hoc ego egi, multos habeo socios: sed recogita, quia multitudo sociorum non faciat impunitatem criminum: Nam Sodoma, & Gomorrha in totis quinque ciuitatibus innumerabiles vtique habitabant populi, & omnes pariter, qui libidinosè corpora sua tractabant, igneis imbribus conflagrati sunt.* Minimè iuuat lasciuiis peccantium multitudo; vt enim multi sunt in lasciuiæ crimine, sic etiam multi inueniuntur in pœna, & supplicio.

Marginalia: Gen. 49. — Num. 31. — Abul. — Mar. 6. — D. Fulg. — Exod. 32. — Num. 25. — D. Ambros.

§. IX.

§. IX.

Proprium eſt Ieſu filij Dei non labentia, ſed æterna magis nobis parare.

EXpende terminum bonorum aſſignatorum à Moyſe Rubenitis, nimirum ait: *Factúſque eſt terminus filiorum Ruben Iordanis fluuius.* Et meritò fluuius ponitur terminus eis, qui munerantur à Moyſe; vt videant eius in fluctibus, quàm fluxa, & labentia ſint omnia, quæ poſſunt nobis dare creaturæ. Solus enim Ieſus Dei filius eſt, qui non labentia, ſed æterna, & permanentia ſuis miniſtrat. *Apocal. 4.* Apoc. 4. poſt thronum agni poſitum dicit: *Et in conſpectu ſedis tanquam mare vitreum ſimile cryſtallo.* Non flumen labile, ſed mare in cryſtallum duratum ibi monſtratur. Quod notans Victorinus ait: *Ante thronum tanquam mare vitreum ſimile cryſtallo; donum baptiſmi per filium ſuum effudit. Cum autem dicit mare vitreum, aquam mundam, ſtabilem, non vento agitatam, non in procliue defluentem, ſed tanquam donum Dei immobile traditum oſtenditur.* Expende illud: *Tanquam donum Dei immobile;* quippè, quod à Deo ſolet venire, ex ſe immobile, & permanens eſt. Sic *Ioan. 6.* Ioan. 6. *Operamini non cibum, qui perit, ſed qui permanet in vitam æternam, quem filius hominis dabit vobis; hunc enim Pater ſignauit Deus.* Filius hominis dicitur à Patre Deo ſignatus; & quod ſignum patris Dei eſt in filio hominis? Iam dicebat: *Operamini cibum, qui non perit; ſed qui permanet in vitam æternam, quem filius hominis dabit vobis.* In eo enim, quod Ieſus dat cibum non pereuntem, ſed permanentem, oſtendit in ſe clariſſimum *D. Hil.* ſignum Patris Dei. Ait D. Hilar. lib. 8. de Trinit. *Quis eſt, quem ſignauit Deus? Filius vtique hominis, eſcam ſcilicet præbens vitæ æternæ.* Vt ſignum creaturæ eſt quòd ab illa non niſi fluxa, & labentia veniant, ſic ſignum clariſſimum patris Dei eſt, quod donentur nobis permanentia, & æterna. Proh miſer homo, qui ſub creaturis es, peruenies ad terminum beneficiorum ab illis venientium, & omnia inſtar fluminis labi, effluereque videbis. Quàm aliter euenit iis, qui Ieſum filium Dei ſpectant, à quo & ſolida recipiunt, & permanentia! *Paul.* Dicebat Paul. ad Roman. de Filio Dei: *Semen Abrahæ apprehendit.* Et cur tantus ſibi Abrahamides aduniuit? *D. Iren.* Ait D. Irenæ. lib. 4. cap. 27. *Sed neque Abrahæ amicitiam propter indigentiam aſſumpſit Dei verbum exiſtens ab initio perfectus; antequam Abraham eſſet, ego ſum, inquit, ſed vt ipſi Abrahæ donaret æternam vitam exiſtens bonus, quoniam amicitia Dei immortalitatis eſt condonatrix iis, qui aggrediuntur eam.* Vna equidem Dei amicitia æternitatis, immortalitatiſque fructus affert; ad quam nos Dei Verbum trahit. Verum extra tanti donatoris ianuam nihil eſt, quod non elabatur. *Luc. 15.* Quod facilè patet in illo filio prodigo Luc. 15. qui accepta ſubſtantia profectus eſt, & abiit in regionem longinquam, *Et poſtquam omnia conſummaſſet, facta eſt fames valida in regione illa, & ipſe cœpit egere.* Quæ verba tractans *D. Ambr.* D. Ambroſ. lib. 7 in Luc. ait: *Etenim qui recedit à verbo Dei, eſurit, quia non in ſolo pane viuit homo, ſed in omni verbo Dei. Qui recedit à fonte, ſitit, qui recedit à theſauro, eget. Merito ergo iſte egere cœpit, qui theſauros ſapientiæ, & ſcientiæ Dei, diuitiarúmque cœleſtium altitudinem dereliquit. Semper famem patitur ſui, qui alimentis perpetuis neſcit impleri.* Dum de manu Verbi Dei, de manu Ieſu non accipis alimenta perpetua, neceſſum eſt, vt in egeſtatem miſeram deuenias. Labentia ſunt, quæcumque habes ſine Filio Dei, & fluentibus illis tandem areſces. Quare te miſer es, niſi te perpetuis bonis impleri de manu Ieſu aſſueſcas. Vnde aiebat ipſe Ioann. 14. *Ego ſum via, veritas, & vita.* Quæ *Ioan. 14.* verba ſic expendit D. Leo ſerm. 18. de Paſſ. cap. 4. *D. Leo.* *Via ſcilicet eſt in forma conuerſationis iuſtæ, veritas in expectatione rei certæ; vita in perceptione felicitatis æternæ.* Sic per Ieſum habes, & certa, & æterna. Vt dicat etiam Ioan. 14. *Pacem meam do vobis, non* *Ioan. 14.* *quomodo mundus dat, ego do vobis.* Et quomodo mundus dat? Mundus dat defectibiliter, nihil enim ſtabile dare nouit; Ieſus enim ſolus æterna, & ſtabilia præſtare ſolet. Quò ſpectans D. Chryſoſt. hom. aduerſùs Gentiles ait: *D. Chryſ.* *Pacem meam do vobis, non ſicut mundus dat pacem, hominum enim pax ſtatim diſſoluitur, & varias habet viciſſitudines: verum quæ à Chriſto datur, ſtabilis eſt, imò firma, ſolida, immortalis, fine carens, licet millia bellorum vndequaque ingruant, & quotidie millia inſidiarum parentur.* Sic quæ à Ieſu veniunt in nobis manent firma. Is eſt enim Ieſus, qui labentia omnia faſtidiat. Hinc regulo petenti ſanitatem filiæ ſeuerus reſpondet Ioan. 4. *Niſi ſigna, & prodigia* *Ioan. 4.* *videritis, non creditis.* Quaſi indignans, quòd ſigna diuina amarent. Sed cur non magis æſtimat, quòd ad Dei ſigna currant? Ait D. Auguſt. lib. 4. *D. Aug.* de Conſenſ. cap. 10 *Vſque adeo ſuper omnia mutabilia voluit mentem credentium attollere, vt nec ipſa miracula, quæ quamuis diuinitus de mutabilitate corporum fiunt, a fidelibus quæri velit.* Sic faſtidiebat labentia, & mutabilia.

Ioſue cap. 13. Deditque Moyſes tribui Gad, & filiis eius per cognationes poſſeſſionem: cuius hæc diuiſio eſt. Terminus Iaſer, & omnes ciuitates Galaad, &c. huius quoque finis Iordanis eſt vſque ad extremam partem maris Cenereth, &c. Dedit & dimidiæ tribui Manaſſe, &c. Tribui autem Leui non dedit poſſeſſionem, quoniam Dominus Deus Iſrael, ipſe eſt poſſeſſio eius, vt locutus eſt illi.

§. X.

Nihil permanens, nihil non fluxum in terra.

NOn otioſè poſitum eſt illud: *Huius quoque finis Iordanis eſt:* ſed quaſi inſinuans nihil non inueniendum eſſe intra mundi huius fines labens, & fluxum. Labentia flumina ſunt, quæcumque bona affluunt in mundo; ad ſolos cœlorum fines ſpectant manentia, & ſtabilia. Quò ſpectans Ioan. 14. Dominus: *In domo patris mei manſiones multæ ſunt.* *Ioan. 14.* Ecce tibi vbi manſiones eſſe dicit nimirùm in domo patris diuini, in hac autem mundi valle, nihil manens inuenitur, ſed omnia perpetuo ſunt præterlabentia curſu. Vt dicat Iſid. *Iſid. Pel.* Pel. lib. 1. epiſt. 65. *Illic enim verè manſio eſt. Nam præſens vita tentorium vile eſt; quod ſimul atque compactum, ac firmum eſt, eodem temporis puncto ſoluitur:* Oculos coniice in latiſſimas mundi poſſeſſiones, transfer earum terminos, quantumcumque potueris longè; nihil tandem non labens inuenies ibi, nihil non rapidiſſimo curſu fluens. Dum in

Thabor

Thabor Iesus fulgenti aspectu canduit, dixit Petrus Matth. 17. *Domine, bonum est nos hic esse: si vis, faciamus hic tria tabernacula, &c.* De quo addit Mar. cap. 9. *Non enim sciebat, quid diceret* Et cur nesciebat, quid diceret? Volebat in hac mundi valle constitutus permanentibus bonis frui, quod sanè non est huius terræ, sed solùm pertinet ad mansiones diuinas. Sic Christianus Druthmarus ibi: *Quia viderat ad punctum delectabilia Petrus, volebat ibi semper immorari, ne ad terram descenderet, vbi pro certo cognouerat eum crucifigendum. Nesciebat, quid diceret, & fuerat oblitus sanctis promissum a Domino in cœlis regnum, non in terra; neque posse quemquam mortali circumdatum carne, immortalitate frui, nisi priùs morte gustata.* Equidem priùs tibi exeundum de mundo est, quàm aliquid obtineas perpetuum, & indefectibile Ignorantia est, quod in hac mundi plaga, aliquid credas posse tibi firmum, & stabile venire. Cœlestis regionis propria est firmitudo, in hac valle præter labentia, & fluxa omnia sunt. Et adeò fluxa sunt mundialia omnia, vt vix appareat vnius diei tota duratio mundi. Dicit enim Gen. 2. *Hic dies generationis cœli, & terræ, cum facta sunt, qua die fecit Deus cœlum & terram, & omne viride agri.* Quæ verba sic posita ponderans D. Ambros. lib. 7. in Lucam; pulchrè addubitat, quare vnâ die dicantur producta omnia bona mundi; cùm paulò antea septem integri dies ostendãtur consumpti in rerum conditione? Pro cuius solutione ait: *Cum enim supra septem descripsisset dies, postea vno die omnia facta esse complexus est, totum mundi tempus ostendens in conspectu Domini tanquam diem vnum: eo quod ex incompositis, atque tenebrosis forma istius mundi operis claritate processerit. Ergo si dies totum est tempus mundi, habet vtique in sæculis horas suas, aut ipsa sæcula horæ sunt.* Quid labentiùs? Bonorum mundialium sæcula hora sunt: & tota mundi duratio vix vnum diem implet. Crede mihi nil durabile, nil non fluxum inuenies in mundo: euolandum ad cœlum est illi, qui amat habere bonorum firmitudinem.

Mar. 9.

Gen 2.

D. Amb.

§. XI.

In Iesu affectis non diuisio, sed vnitas.

PArtiturus tribum Manasse, vt dimidia maneret ante Iordanem, notanter Moyses, non Iesus introducitur; dicit enim textus: *Deditque Moyses tribus Gad, &c. Et dedit dimidiæ tribui Manasse, &c.* Et meritò à Moyse, non à Iesu tribus Manasse diuiditur ad possessionem; Iesus enim in suis non diuisionem, sed vnitatem diligit. Hinc Matth. 24. ait: *Vbicumque fuerit corpus, illic congregabuntur & aquilæ.* Et quod illud corpus est, ad quod aquilæ sic congregantur, sic vniuntur? In communibus enim pabulis potiùs inuenio, & aquilas, & vniuersos passeres inter se pugnare rostrisque, & vngulis aliam aduersus aliam insurgere, eo quod quæuis sibi integrum pabulum velit præripere. Quale ergo corpus est, quod similes pugnas sedat in alitibus? Crediderim esse corpus Iesu, cuius est amare vnitatem, & inseparabilitatem in suis. Ex quo D. Chrysostom. hom. 24. in 1. ad Corinth. ait: *Velimus inuicem vnitatem seruare, ad hoc enim nos inducit sacrificium istud formidandum, & admirabile, quod iubet nobis, vt cum concordia, & charitate maxima ad te accedamus, & aquilæ in hac vita facti, ad ipsum cœlum euolemus, vel potiùs supra cœlum. Vbi enim cadauer, illic & aquilæ. Cadauer Domini corpus propter mortem, &c.* Proh diuinissimi Iesu præstantiam! pabulum suis parat; de suo corpore mensam facit, sed quæ minimè diuidat fratres, quin potiùs omnes vnanimes, & concordes faciat appropinquare. Mundiales pascuæ nesciunt non lites, & discordias inter propinquissimos parere. Iesu autem mensa non nisi vnanimes, & concordes capit. Cum Iesus recumberet in Bethania in domo Simonis leprosi, nondum mensa sublata dicit Matth. cap. 26. *Tunc abiit vnus de duodecim, qui dicebatur Iudas Iscariotes ad principes Sacerdotum, & ait illis: Quid vultis mihi dare, & ego eum vobis tradam?* Et mirabar, quòd qui vnus de duodecim ad mensam Iesu fuerat, in tantum malitiæ barathrum ceciderit. Et quando vnus erat de duodecim, vnde in tantum malum venit? Erat vnus numero, non affectu, non animo, & ideò à mensa Iesu excluditur, vt qui vnitatem non haberet cum condiscipulis D. Hier. in cap. 14. Marci: *Vnus numero, non vnus merito: vnus nomine, non vnus numine, vnus corpore, non vnus animo abiit ad principes, &c.* Non miror, quòd qui vnitatem non habebat, qui vnus animo non erat, excluderetur à mensa Iesu, & iret ad sæculi principes, apud quos & discordiæ, & pugnæ pro nummo habendo crescunt in dies. In solo enim Iesu prævalet vnitas Ioan. 5. agens de piscina Bethsaida ait: *Qui prior descendisset in piscinam, post motionem aquæ sanabatur, &c.* Quòd meditatus D. August. in Psalm. 102. ait: *Piscina curabat descendente vno, & hoc piscina turbata. Turbatio piscinæ in passione Domini; veniens enim, & ignotus factus turbauit aquam, id est, turbauit populum, & in tota illa perturbatione aqua vnus sanabatur, quia in passione Domini vnitas sanatur.* Sic ibi.

Matt. 24.

D. Chrys.

Matth. 26.

D. Hieron.

Ioan. 5.

§. XII.

Plus rapitur homo morum, quàm sanguinis cognatione.

MIrabar, quòd dimidia tribus Manasse vellet scindi ab altera dimidia, vt esset cum Rubenitis, & Gaditis vltra Iordanem, dicit enim: *Dedit & dimidiæ tribui Manasse, &c.* Et cur dimidia tribus Manasse voluit à suis diuidi, vt maneret cum Rubenitis, & Gaditis? Putat Abul. hanc dimidiam tribum Manasse fuisse maximè affinem Rubenitis, & Gaditis in pecore pascendo, & ideò cum illis maluisse manere in eo loco, qui videbatur pecori vtilior. Sic communiter fert natura, vt magis coniũgat homines morum munerúmque communio, quàm sanguinis communio. Matth. 26. dum cænat Dominus in Bethania apud Simonem leprosum cum discipulis suis accedit, Maria Magdalena afferens alabastrum vnguenti, quod effundit super caput Iesu. *Tunc abiit vnus de duodecim, qui dicebatur Iudas Iscariotes, ad Principes Sacerdotum, & ait illis, &c.* Ecce tibi Maria, & Iudas: illa venit ad Iesum, hic abiit ad Sacerdotum principes: illa coronæ discipulorum iuncta vnguentum effundit in Iesum, hic iunctus cum Sacerdotibus agit de perdendo Iesu. Sed vnde hoc, quòd Maria veniat ad Apostolos, & Iudas vadat ad principes? Pulchrè ait D. Hieron. in cap. 14. D. Marci: *Abiit Iudas ad principes postquam exiit. Hic nox nocti indicat scientiam: vnumquodque animal ad sibi simile iungitur. Maria currit ad Apostolos, vt dies*

Abul.

Matth. 26.

D. Hieron.

diei eructet verbum; & Iudas ad Iudæos, vt nox nocti indicet scientiam. Sic quisque ad suis moribus similes currit, cum eisque arctissimè copulatur. Non requirit parentes, nec sanguine iunctos, qui haber moribus, & instituto propinquos. Hinc Iesus Ioan. 19. matri desolatæ prouidens illi adoptat Ioannem, de quo dicit Mariæ: *Ecce filius tuus; deinde discipulo, Ecce mater tua:* Sed qualiter fieri posset, quod Maria vnigenitum filium suum amittens, iret libens ad filium adoptiuum? Erat adoptiuus iste eiusdem virginei propositi cum Maria; & ideò eligitur, vt in quo propter morum similitudinem aliquo modo falleret Maria desiderium vnici filij. Quippe ait Arnoldus Carnot. tractat. in hæc verba: *Probato, dilectóque discipulo pudor virgineus assignatur, vt testis esset idoneus virgo virgini. Vices filij naturalis, filius accepit adoptiuus, & transfunditur in ministrum filialis affectus, formaturque, & firmatur in ambobus pietatis vnica gratus, concórsque complexus non ex traduce natura, sed ex munere gratiæ. Vnum igitur contubernium Ioannis, & Mariæ virginitas accipit, & vnius moris in domo, vnum integritatis propositum, vnam habitationem meretur, communémque conuictum.* Quid pulchrius? Abeunt in vnum affectum, in vnum tot Ioannes, & Maria, nec à se inuicem diuidunrur: vnde illis tanta concordia, tanta vnanimitas? An ex sanguinis cognatione? Minimè, ait enim Arnoldus: *Non ex traduce naturæ, sed ex munere gratiæ;* virtutum munera, morúmque conformitas in duobus tenebat animum vnum, quod minimè faceret natura. De illa enim dicebat Dan. 2. *Miscebuntur semine humano, non adhærebunt sibi, sicut ferrum misceri non potest testæ.* Non sic facit tradux naturæ vnanimos, & indiuisos, vt morum, munerúmque similitudo.

Arnold.

Dan. 2.

§. XIII.

Non parum accrescit diligentia virtutis ex consortio similium.

Cum Rubenitis, & Gaditis dimidia tribus Manasse accipit pascualem campum de manu Moysi ante Iordanem; ait enim: *Dedit & dimidiæ tribui Manasse, &c.* Sed & in regionibus post Iordanem erant loca pascualia multa, saltem quæ sufficerent pro pascendis pecoribus dimidiæ illius tribus Manasse. Cur ergo hæc dimidia tribus non magis amauit pascualia loca post Iordanem posita, in quibus posset esse indiuisa, & inseparata à suis? Cur maluit à suis diuidi, & cum Rubenitis, & Gaditis manere? Planè vt hæc dimidia tribus diligens erat in pascendis pecoribus, sic magis amauit esse inter illos, qui florebant diligentia simili; virtutum diligentiam mirum in modum crescere ex consortio similium. Hinc Ioann. cap. 19. dum Iesus prouidebat filium matri, dicit ostendens Ioannem: *Mulier ecce filius tuus; deinde discipulo, Ecce mater tua.* Et cur non magis Petrum, quàm Ioannem dedit in tutelam & obsequium matris? Erat in Maria, & Ioanne propositum virginitatis, quod ex consortio alterius in altero illustrabatur. Ait enim Petrus Damianus sermone 1. de Ioan Euangel. *Rectè ergo virgo virgini ad obsequium traditur, & pro domino seruus vice filij subrogatur, vt virginalis pudicitiæ splendor ex vtraque persona sibimet inuicem congruat, & floridus intimi candoris aspectus, quod in se virere considerat, hoc vernare & in altero deprehendat.* Crescunt maximè in affectu virtutis, qui se mutuo considerant in operibus eius fulgere. Cur enim non exurgat in cumulum castitas, siue misericordia, siue modestia videntis in socio has omnes nouis fulgoribus enitescere? Ad Pihlipp. 2. dicebat Paulus: *Si qua ergo consolatio in Christo, si quod solatium charitatis, si qua societas spiritus, si qua viscera miserationis, implete gaudium meum.* De Philippensium virtutibus non quodlibet gaudium, sed gaudij plenitudinem sperat, dum ait: *Implete gaudium meum.* Et cur non gaudium, sed gaudij plenitudinem petit? Præmiserat inter virtutes numeratas illud: *Si qua societas spiritus;* in quibus autem eiusdem spiritus, eiusdem affectus erat societas, non poterant non eorum virtutes in cumulum excrescere. Adeóque in illis fundantur, & radicantur, vt diuinam originem acquirere videantur. Pro quo ait D. Paulus 1. ad Corinth. 1. *Qui & confirmauit vos vsque in finem sine crimine in die aduentus Domini nostri Iesu Christi. Fidelis Deus; per quem vocati estis in societatem filij eius Iesu Christi, &c.* Præmiserat Apostolus magnum illud promissum, quòd nimirum Corinthij sic erant in virtutibus confirmandi, vt sine vllo crimine in gratia adoptionis filiorum Dei permanerent. Et vnde probat tantum promissum posse in Corinthiis stare? Ait pro illius ratione, & probatione: *Fidelis Deus, per quem vocati estis in societatem filij eius;* quippe vt fidelis Deus sine dubio promissum implebit, & vt illud impleat, vocauit vos *in societatem filij eius, &c.* Qui enim spiritu adoptionis agebantur, eo deducti, vt socij fiant filij Dei naturalis, statim habent emolumentum societatis, vt ipsi crescant, & permaneant in cœlesti illa natiuitate. Ait ibi D. Ambrosius: *Hoc nobis donet, vt quia credimus Christum filium Dei esse, hoc nos esse incipiamus mansuri in eadem dignitate, sicut manet Christus, quem credimus filium Dei. Societas enim fraternitatis est, &c.* Itaque ex societate Christi hoc habebant, vt videntes fidei oculis Christum esse filium Dei, & in filij Dei operibus exercitari; similiter in illis similis filiorum spiritus excitaretur, adeò, vt sicut Iesus filius permanet, & illi filij sine vllo crimine perseuerarent. Crescit enim in te & firmatur virtus, & præstantia, quam vides in socio; nunquam enim, quod in te bonum est, de sociorum simili bono non augetur, & cumulatur. Habuerat Laban secum Iacob, cuius ad ingressum cœperant crescere diuitiæ eius; cum autem Iacob abiret à Laban, putans hic sibi idola erepta, cucurrit post Iacob., & ait textus Genes. 31. *Ingressus itaque Laban tabernaculum Iacob & Liæ, & vtriusque famulæ, non inuenit.* Quod ponderans D. Ambrosius lib. 2. de Iacob, cap. 5. ait: *Quanta virtus, cui societas lucrum dabat, non irrogabat dispendium? Hoc est perfectum esse, adhærentibus sibi commodi plurimum dare, nihil afferre incommodi.* Hoc infert societas bonorum, vt adhærentes sibi, in similitudine affectus magnum percipiant augmentum commodorum.

Petr. Dam.

Philip. 2.

D. Paul.

D. Ambr.

Genes. 31.

D. Ambros.

§. XIV.

Qui diuinis accedunt, terrena expuant.

Leuitis nulla datur possessio terræ, dicente textu: *Tribui autem Leui non dedit possessionem, &c.* Cuius enim erat diuinis seruire ministeriis,

riis, terrena omnia à se ablegare debebat. Exuat terram, necessum est, qui diuinis obsequitur.
Ioann. 19. Ioann. 19. Iesus agens in cruce matrem Ioanni commendauit, ait enim textus: *Deinde discipulo, ecce mater tua.* Et cur Ioanni tantum depositum credidit? Ait D. Ambrosius in Exhort. ad
D. Amb. Virgin. *Matrem Dominus de cruce discipulo suo dilectissimo tradidit, sancto Ioanni, qui dixit patri, & matri suæ: Nescio vos. Denique vocatus à Christo, reliquit patrem, verbum secutus. Huic traditur Virgo, qui suos nesciat; huic traditur Virgo, qui fratres suos non cognouit, & filios suos non sciuit. Ideòque benedixit eum lex: Date Leui viros eius, date Leui sortes eius. Vnde & matrem Domini ipse suscepit.* Non antea deputatur Ioannes ministerio Mariæ Dei matris, quàm probetur Leuitarum conditionem habuisse, dum terrenis omnibus se voluit exuere. Dum Leuita fit, terrenorum curam abiiciens, omnibúsque renuntians, diuinæ matris ministerio addicitur. Marc. 10. cæcus quidam clamans in via ad Iesum filium Dauid, tandem vocatur à Christo. *Qui proiecto vestimento suo exiliens venit ad eum.* Vt veniat ad Iesum, prius proiicit à se vestimentum, iam ex vocantis halitu sciens, quàm debeat terrena omnia exuere, qui amat mi-
Vict. Ant. nistrare diuinis. Aiebat ibi Victor Antiochenus, *Quod cæcus hic fidelis collato beneficio dignus fuerit, id primo quidem patet ex ardenti eius inuocatione; mox verò ex eo, quod à Domino vocatus, cum omni alacritate exiliens ad illum accurreret: vestémque qua indutus erat, quoad cursum expeditior esset, abiecerit; tantum non veterem hominem sese exuere, totúmque se Christo dedere symbolo hoc testatum faciens.* Bonus cæcus vocatus à Christo, hoc priùs curauit, vt veterem hominem exueret, vt terrena omnia cum veste abiiceret, sese ita aptans ministrando Christo. Mihi crede non debitè ad diuinorum ministerium accedit, qui non prius terrenis renuntiat. Matth.
Matth. 24. 24. dicebat: *Vbicumque fuerit corpus, ibi congregabuntur & aquilæ.* Cur solas aquilas meminit ad
Chrysost. Iesu corpus congregandas? Ait D. Chrysostomus homil. 24. in 1. ad Corinth. *Aquilas autem appellat, vt ostendat ad alta eum oportere contendere, qui ad hoc corpus accedit, & nihil cum terra debere esse commune, neque ad inferiora trahi & repere, sed ad superiora semper volare, & in solem iustitiæ intueri, mentisque oculum acutissimum habere.* Ad alta tendat, renunciet terrenis, necessum est, qui velit diuinis attendere. Sic Abrahamo dictum fuit, vt patriam cognationem desereret, & peregrinus in mundo, nihil possidens fieret. Quod & ipse per-
Genes. 12. fecit, dicit namque Genes. 12. *Egressus est itaque Abraham, sicut præceperat ei Dominus, &c.* De quo
D. Iren. ait D. Irenæus lib. 4. cap. 11. *Iustè igitur derelinquens terrenam cognationem omnem, sequebatur Verbum Dei, cum Verbo peregrinans, vt cum Verbo moraretur.* Vt posset cum diuino Verbo commorari Abrahamus, hoc merito in primis fecit, vt renuntiaret cognationi terrenæ, vt nihil in mundo terræ
Luc. 20. possideret. Dicebat Dominus Luc. 20. *Reddite ergo quæ sunt Cæsaris Cæsari, & quæ sunt Dei Deo.*
D. Ambr. De quo D. Ambrosius lib. 9. in Lucam ait: *Bene priùs, quæ Cæsaris sunt, reddenda decernit. Neque enim potest quis esse Domini, nisi prius renuntiauerit mundo.* Prius quis quæcumque mundi in se habet, mundo cedat, vt sic possit ministrare Deo. Hinc Abrahamo manum in filium extendenti
Genes. 22. Genes. 22. ait D. Zeno lib. 22. serm. 5. *O pater Spiritum captans, corpus verè mortémque contemnens!* Quo enim terrena contemnebat; eò citius spiritualia, & diuina captabat.

§. XV.

Duplicandus est virtutis conatus, vbi maius periculum timetur.

Bis in hoc eodem capite repetitur, quod Leuitæ possessiones terræ non haberent; namque supra vers. 14. ait: *Tribui autem Leui non dedit possessionem:* & modò vers. 33. eiusdem capitis eadem repetit dicens: *Tribui autem Leui non dedit possessionem.* Et quando contentus est semel dixisse, quod cum cæteris tribubus factum est, cur semel & bis repetit, quod non dederit tribui Leui? Hoc erat valde detrimentosum Leuitis, si terrenis possessionibus nauassent operam; ideò multis cauet textus, vt debuerint esse à terrenis immunes, semper enim duplicandus est conatus aduersus ea, quæ possent minari periculum. Dicebat Iesus Petro apud Ioannem, cap. 13. *Qui lotus est, non indiget, nisi vt pedes lauet, sed est mundus totus.* Fate- Ioann. 13.
tur Iesus de Petro esse mundum totum, & indigere adhuc, quod pedes lauet. Si propterea, quod totus mundus est, non indiget, quod lauet manus, nec caput, cur indiget quòd lauet pedes? Nonne & in eo, quòd totus mundus est, etiam pedes sunt ei mundi, & loti? Cur ergo præcipuè pedes etiam si mundi intelligantur, adhuc indigent lauacro? Ait D. Ambrosius lib. 3. de D. Ambr.
Sacrament. cap. 1. *Quia Adam supplantatus à diabolo est, & venenum ei effusum est circa pedes, ideo lauas pedes, vt in ea parte, in qua insidiatus est serpens, maius subsidium sanctificationis accedat, quo postea te supplantare non possit.* Et si loti, & mundi sint pedes, nouis semper debent exponi lauacris, vtpote qui magis de veneno, & insidiis serpentis participant. Nunquam enim non addendus nouus virtutis conatus circa ea quæ magis de periculis habent. Sic iusti homines quæ semel lachrymis, & confessione peccata diluerant, iterum, & iterum illa trahunt in examen, iterum illa confitentur, nouísque rigant lachrymis. Maius enim subsidium adhibendum est iis; quæ maius periculum habent. Ioan. 20. apparens Iesus disci- Ioan. 20.
pulis ait: *Pax vobis*; & post pauca, cum discipuli gauderent in eius conspectu: *Dixit iterum discipulis: Pax vobis.* Non contentus est dicere semel: *Pax vobis*; sed iterum eamdem repetit vocem; eamdémque pacem discipulis indicit. Et cur eamdem repetit, nisi quia videbat discordiæ imminere periculum? Equidem non semel, sed & bis, & ter replicandum subsidium est, vbi maius apparet periculum. Chrysolog. serm. 84. *Quid repetitæ* Chrysolog.
pacis largitas ista manifestat, nisi quia quietem, quam sensibus indixerat singulorum, vult inter eos etiam repetitæ pacis donatione seruari, quos vtique non modica habituros esse de sua cunctatione certamina, dum vnus se in fide perstitisse iactaret, alter mœreret. Præuidebat Iesus in discipulis pericula imminentia discordiarum, ideò semel, & bis repetit ad illos donum pacis, vt doceat, quàm duplicandus sit semper conatus virtutum in iis, quæ maiorem speciem periculi habent.

CAPVT

CAPVT XV.

Calebo datur Hebron.

TEXTVS HISTORIA.

ACcessit ego in primis tribus Iuda, vt de Iosue manu acciperet locum possessionis; quem dum designat Iosue, cantatissimus ille exploratorum Caleb filius Iephone sibi Hebronis situm assignari deposcit. Is ego, ait, sum, ô bone dux, qui quadragenatius ab Israëliticis castris Hebron veni exploraturus Chananæorum regiones; & cum de multis alijs exploratoribus me vnum habuisses & fidei, & alacritatis pro religione socium; & prolixam vitam, & præcipuè lustratæ Hebronis situm, de oraculo Dei, mihi acclamauit Moyses. Quod attinet ad vitam, ecce octogenarius viuo adeò validus, vt nihil in me diminutum sentiam virilis roboris. Qui me robustum nouerunt iuuenem; & modo noscunt transenem, sed in eodem iuuentutis robore. Cuius virtute impellor, vt petam assignatam mihi Hebronis possessionem, quam à validissimis, insuetęque magnitudinis incolis exeptam, mihi colligam. Annuit Iosue præstanti viro, & socio; & ex tunc antiqua illa ciuitas Cariath-Arbe, modo dicta Hebron seruatur adscripta Calebi nepotibus.

MORALIS IN textus literam.

ANte nouem tribuum numeratas possessiones exprimitur Calebi possessio, vt sciamus, quam præueniant cæteris in præmio, qui pro Deo, & virtute state nouerint.

Iosue cap. 14. Sicut præceperat Dominus Moysi, ita fecerunt filij Israel, & diuiserunt terram. Accesserunt itaque filij Iuda ad Iosue in Galgala, locutusque est ad eum Caleb filius Iephone Cenezæus: Nosti, quid locutus sit Dominus ad Moysem hominem Dei de me, & de te in Cadesbarne. Quadraginta annorum eram, quando me misit Moyses famulus domini de Cadesbarne, vt considerarem terram, nuntiauique ei, quod mihi verum videbatur. Fratres autem mei, qui ascenderunt mecum, dissoluerunt cor populi, &c.

§. I.

Cælestia bona ea sunt, quæ nesciant diuidi, sed plena, & integra veniunt singulis.

HOc commune est omnibus terrenis hominibus, quod dicitur factum ab Israëlitis, nimirū quòd *diuiserunt terram*; terrena enim omnia petunt diuidi, & in partes secari, vt sic possint ad suos asseclas peruenire; & sic per frequentes diuisiones, tandem euanescunt in plurimis. Non sic cœlestia bona, quæ à multis integra habita, adhuc cæteris etiam manent integra, & perfecta sine imminutione, & diuisione vlla. Actor. 1. cum Apostoli suspensi starent post Christi Domini in cœlos ascensionem; apparuerunt duo Angeli, qui dixerunt illis: *Viri Galilai, quid statis aspicientes in cœlum? Hic Iesus, qui assumptus est a vobis in cœlum, sic veniet, quemadmodum vidistis eum euntem in cœlum.* Assumebatur equidem Iesus in cœlum, sed non eum Apostoli perdebant; quin potiùs, vt assumebatur, sic integer, & plenus dicebatur reddendus. Quippè ait: *Sic veniet, &c* Et cur sic veniet? Nam quæ ad cœlos bona spectant, non minuuntur, sed in eadem integritate, & plenitudine aliis veniunt. Vt dicat Diuus August. serm. 178. de Temp. *Sic veniet, inquiunt, manifestus, quemadmodum vidistis eum euntem in cœlum, quemadmodum nunc extollitur super astra præclarus, & poli secreta suscipiunt, quem refundant.* Expende illa: *Suscipiunt, quem refundant*; Non enim cæli suscipiunt, quem diuidant, quem sibi, vel in parte retineant, sed quem integrè, & plenè aliis refundant. Ea enim sunt bona cœlestia, quæ minui nesciant, sed integra, & plena refundantur singulis. Paulus ad Corinth. 3. aiebat de Moyse: *Ita vt non possent intendere filij Israel in faciem Moysi propter gloriam vultus eius, quæ euacuatur, &c.* Habuit equidem aliquando in facie splendorem gloriæ, quæ & minutionem, & euacuationem patiebatur. At de eodem dicebat Lucas, cap. 9. vbi eos commemorat, qui Iesum in Tabor comitabantur: *Erant autem Moyses & Elias visi in maiestate.* Orig. legit: *Visi in gloria.* Ecce tibi in primo gloria aderat Moysi in parte secundùm solam faciem, in secundo autem non in parte, sed in toto aderat, vt nihil esset in Moyse, quod non gloria corusccaret. Et quando in primo solùm aderat, gloria ex parte, cur in secundo ex toto affuit? Erat in primo imago gloriæ temporalis, & euacuandæ; quæ diuisionem patitur, & partita sæpius euanet. In secundo autem erat Iesu gloria, quæ cum plenitudine suos afficit, vt ex integro pleni, & gloriosi videantur. Quò respiciens Orig. hom. 11. in Exod. aiebat: *Nil ergo in lege gloriosum habet Moyses nisi solam faciem. In Euangeliis autem totus glorificatur ex integro. Ecce apparuerunt, inquit, Moyses, & Elias in gloria colloquentes cum Iesu. Hic non refertur, quòd glorificatus est vultus eius, sed quia totus apparuit in gloria, colloquens cum Iesu.* Vbi ad Iesu gloriam venit, non ex parte, sed ex toto, & integro manet glorificatus. De gloria enim temporali partem solùm accipit, quia fulgeat ex parte secundùm solam faciem; de Iesu autem gloria, non secundùm partem; sed omni gloriæ immergitur, & totus in gloriam abit. Hinc Matth. 17. de Iesu in Tabor transfigurato dicit: *Resplenduit facies eius sicut Sol, vestimenta autem eius facta sunt alba sicut nix.* Dubitabat ibi Abulens. an claritas hæc esset, gloriosa illa claritas, quæ per Iesum datur omnibus gloriosis corporibus, & quæ intra beatam Iesu animam continebatur? Et negat claritatem hanc propriè dotem gloriæ fuisse, quia secundùm partem, non secundùm totum dabatur. Est enim proprium cœlestis gloriæ, non ex parte, sed ex toto, & integro communicari. Quò spectans Diuus Cyprian.

Actor. 1. *D. August.* *2. Ad Cor. 3.* *Lucas 9.* *Orig.* *Matth. 17.* *Abul.*

Gg serm.

serm. de Resur. ait: *Mirati sumus in transfiguratione, quæ facta est in monte præsentibus Apostolis Petro, & Iacobo, & Ioanne, quando sicut Sol resplenduit facies Saluatoris, & vestimenta eius candorem omnium exuperantia Apostolorum quatiauere conspectum: Sed momentaneus ille decor imaginem, non speciem: similitudinem, non substantiam, partem non plenitudinem transformationis mirificè explicauit.* Expende illa duo: *Similitudinem, non substantiam partem, non plenitudinem*; vbi enim solùm pars datur, non plenitudo; ibi similitudo tantùm est, & imago, non vera cælestis gloriæ substantia. Vide dicta supra lib. 6. cap. 7. §. 20.

§. II.

A Iesu spiritu potius spiritualia in ipsis carnalibus, & terrenis donis spectantur.

NOn otiosè cauet textus diuisionem illam dicere factam à Iesu, sed à filiis Israëlis factam, aiens: *Ita fecerunt filij Israel & diuiserunt terram.* Et cur filios Israel meminit in hac diuisione, & non potius Iesum Naue? Dicebat, quod *diuiserunt terram*, quod nihil supra terram ibi diuidebatur, & ideò merito cauit ibi Iesum nominare, de veri namque Iesu spiritu venit, quòd vel in terrenis donis magis spiritualia attendantur. Ioan. 2. primum miraculum exprimitur, quo Iesus suam gloriam manifestauit; iussit enim hydrias sex lapideas aqua impleri, quam in vinum suauissimum transmutauit. Ait enim text. *Vt autem gustauit Architriclinus aquam vinum factam,* &c. Quæ verba ponderans Chrysol. serm. 157. statim ait: *Fœlices nuptiæ, fœlices illæ, quibus Christus præsens est, quæ non luxui, sed virtutibus consecrantur. Quid ibi non transiuit in gratiam, vbi aqua transiuit in vinum?* Sapienter enim argumentatur, ex eo quod à manibus Iesus aqua in vinum transit, potius credens vitiosa omnia ibi etiam conuersa esse in gratiam. Numquam enim in donis Iesu terrenis non magis debent spiritualia spectari. Diuinissimi Iesu spiritus is est, qui minimè hæreat terrenis, sed magis spiritualia spectet. Cum de amico Lazaro defuncto, imò & sepulto interrogaret; ait Ioan. 11. *Dicunt ei; Domine veni, & vide. Et lachrymatus est Iesus.* Ecce tibi, vt defuncto amico lachrymas donabat Iesus; sed tanti Domini erat lachrymari in morte temporali, & corporali amici? Cur non magis filius Dei cauet videri lachrymis prosecutus defunctum hominem? Deflebat quidem Lazarum defunctum, sed magis in Lazaro deflebat mortem hominis spiritualem, qua Adamus à Dei gratia dilapsus terræ fossuris fuit traditus. Ait tibi D. Zeno: *Flebat Deus, & cum Lazarum potestate sua fretus mortis de vinculo reuocaret, præstabat pietatis officium solatio lachrymarum. Flebat Deus, quòd eos, quibus omnia donauerat, & in potestatem redegerat, paradisi etiam floribus, & lilijs sine vllo labore præposuerat, diabolus docendo peccatum de omnibus fecit extorres. Flebat Deus, quod eos, quos fecerat innocentes, diabolus per malitiam suam fecit inueniri nocentes.* Sic in tanto lachrymarum suarum beneficio, non tam corporalem amici mortem, quàm spiritualem generis nequitiam spectabat Dominus. Id enim in primis Iesu cordi est, quod pertinet ad æterna, & spiritualia; non quod pertinet ad hanc terrenam substantiam, siue bonum, siue malum. Similiter Ioan 11. excitaturus Lazarum accessit, & ait textus *Iesus autem eleuatis sursum oculis dixit: Pater gratias ago tibi,* &c. Alios mortuos excitarat Iesus, & infirmos curarat, & cæcos illuminarat, & non dicitur gratias externè egisse Patri. Cur ergo modò illas agit? Ait ibi textus: *Multi ergo ex Iudæis, qui venerant ad Mariam, & Martham, & viderant, quæ fecit Iesus, crediderunt in eum.* Coniunctum erat cum temporali resurrectione Lazari bonum spirituale multorum, qui fidem Iesu fuerunt amplexati; ideò in hoc præcipuè exurgit Iesus in actionem gratiarum externam, vt ostendat, quando plus gaudet spiritualia donare, quàm corporalia. Ait Orig. ibi: *Crediderunt maximè ij, qui venerant, vt tanquam obmortuum, & comploratum, eam, quæ causam fratris doleret, consolarentur. Quorum causa fortasse magis, quàm eius, cui hæc euenerant, cum ad speluncam mortui venisset, oculis sursum erectis dixit: Pater gratias ago tibi,* &c. Quippè non sic pertinebat ad Iesum de corporalibus beneficiis, quam de spiritualibus à se præstitis gaudere.

Ioan. 2.

Ioan. 11.

D. Zeno.

Ioan. 11.

Orig.

§. III.

In negotijs mundialibus nulla solida, & certa veritas.

PRudentissimus homo Caleb memorans facinus suum, quo post exploratam terram promissionis inter aliorum exploratorũ murmura, ipse solus cum Iosue pro bonitate terræ stetisset, cautè ait *Nuntiauique ei, quod mihi verum videbatur.* Cur non magis ait, Nunciaui; quod verum erat? Cauit meritò vir sapiens in rebus mundialibus, negotiisque temporalibus, circa quæ, decem alij exploratores mentiebantur tanta, certo asserere verum esse aliquid, & ideò ait, nunciatum à se non quod verum in se esset, sed quod verum sibi videbatur. Planè in iis rebus, & negotiis mundialibus multum desipit, qui solidam, & certam putat esse veritatem. Ioan. 18. cum Pilatus coram se haberet mundi magistrum Iesum, in eiusque ore audire voluit verbum veritatis, quasi ad rem ignoram stupefactus ait: *Quid est veritas?* Ecce tibi, qui præsidebat omnibus forensibus negotiis, qui iura hominum, causasque bonorum temporalium tractabat, post muneris exerciti non paruum tempus ignorat veritatis vocabulum. Et vnde in iudice, & præside tanta ignorantia? Crediderim, quòd ex rebus ipsis mundialibus, & negotiis, quæ nullam solidæ, & certæ veritatis notitiam possunt ingenerare. Ait D. Hier. epist. ad Filias Geruntij: *Certè Euangelista adeo iustum fuisse Pilatum commemorauit, vt innocentem mallet absoluere, quàm punire, & tamen veritatem, quasi discere cupiat, inquirit. Quid ergo dicemus? Inanes sine dubio mortalium curas, & vniformem mundialium rerum prodidit falsitatem; ibique iudicia vera non esse, vbi sint mentita negotia, seque in rebus carentibus veritate, carere verò iudicio indicat.* Quid pulchrius? Præses ille iustitiam videbatur amare, & pro iusto stare; & tamen vel nomen ignorat veritatis, quo ostendebat clarè mũdialium omnium vniformem falsitatem; quando enim talia sunt omnia mundialia negotia, vt mendaciis scateant, mendacissimosque tractatores patiantur, quis adeò desipiat, vt putet interea solidam, certamve attingi veritatem? Nequeunt

D. Hier.

sanè solida veritas, & negotia mundialia simul commorari. Hinc Matth. 21. *Intrauit Iesus in templum Dei, & eyciebat omnes vendentes, & ementes in templo. Et mensam nummulariorum, & cathedras vendentium columbas euertit. Et dicit eis; scriptum est: Domus mea domus orationis vocabitur; vos autem fecistis eam speluncam latronum.* Sic Deus irascitur in eos, qui in templo negotiabantur. Sed & alij erant nocentiores, quàm isti; multi enim Sacerdotes nequissimi erant, hypocritæ multisque pleni peccatis, nullos tamen sic eiecit è templo, nisi negotiatores. Et Cur magis irascitur in hos Iesus, vt eos è templo expellat? Ait D. Irenæus lib. 4. cap. 5. *Veritas erat ipse, qui loquebatur: & verè vindicabat suam domum, proyciens ex ea nummularios, qui & emebant, & vendebant.* Quippè, vt veritas erat solida, & certa Iesus, sic minimè sustinebat secum in vna domo sua morari negotiatores mundiales. Nequeunt enim simul inueniri, & veritas & negotia mundialia, sed necessum est, vt mutuo se excludant, adeò vt veritas nón admittat hæc negotia, & hæc mundi negotia, nec solidæ veritatis nomen secum patiantur. Mundialia omnia debet supergredi, qui solidam veritatem attingere velit. Ioan. 16. dicebat Dominus: *Adhuc multa vobis habeo dicere: sed non potestatis portare modo. Cum venerit ille spiritus veritatis docebit vos omnem veritatem.* Sed cur Apostoli cum erant cum Iesu, non poterant portare solidas doctrinæ veritates, sed ad has portandas debebant expectare Spiritus Sancti aduentum? Dum cum Iesu erant, nondum erant perfecti, adhuc erant mundialibus curis immersi, per aduentum diuini Spiritus contempto mundo, & morte, superiores imis his erant efficiendi, & propterea tunc aptiores existerent ad solidas veritates excipiendas, aliisque tradendas. Ait D. Leo serm. 2. de Pentecost. *Vtique Apostoli postea quam Spiritus Sancti noua abundantia sunt repleti, ardentius velle, & efficacius posse cæperunt, proficientes à præceptorum scientiâ ad tolerantiam passionum, vt sub nulla iam tempestate trepidantes fluctus sæculi, & elationes mundi fide supergrediente calcarent, & morte contempta omnibus gentibus Euangelium veritatis inferrent.* Itaque priùs debuerunt omnia sæcularia calcare, & supergredi, & tunc solùm limpidissimam, & & solidissimam veritatem inferrent Euangelij; vt non dicant: Verum nobis hominibus videtur, sed *Visum est Spiritui Sancto & nobis.* Quid verius? Sanè in secularibus bonis nulla apparet veritas. Matth. 4. dicitur diabolus semel victus à Iesu non abscessisse, sed iterum obluctans. *Ostendit ei omnia regna mundi, & gloriam illorum.* De quo ait D. Irenæus lib. 5. *Qui magnè confutatus, & semet ipsum colligens, vniuersam, quam habebat, virtutem in mendacium ordinans, tertiò ostendit ei omnia regna mundi*, &c. Dum omnem suam virtutem in mendacium ordinat diabolus, ostendit omnia regna mundi; nullibi enim mendacia scatent, & amplius apparent, quàm in mundialibus.

***

Matt. 21. · D. Iren. · Ioan. 16. · D. Leo. · Matth. 4. · Iren.

§. IV.

Auspicatum est, quidquid in consortio Iesu aggrederis.

AD obtinendam possessionem Hebronis, quam Celeb cupiebat, vide prudentissimum exordium petitionis eius dicentis ad Iesum Naue: *Nosti, quod locutus sit Dominus ad Moysem hominem Dei de me, & de te in Cadesbarne*, &c. Non solùm suas, sed simul suas, & ipsius Iesu benedictiones asserit à Moyse factas, dum ait: *De me, & de te*; & quando sui vnius negotium agebat, cur maluit meminisse, quod simul secum Iesus Naue ex ore Moysi acceperat? Sanè ex Iesu consortio auspicatam suam petitionem faciebat; quando enim Iesus meus sibi iunctos auspicatos non reddit? Matth. 21. Dominus Israëliticæ vineæ misit filium suum vnigenitum Iesum, vt fructus vineæ perciperet. Videtunt eum coloni, & rabie perciti, *Apprehensum eum eiecerunt extra vineam, & occiderunt.* Priùs diuinissimum hæredem extra vineam eiiciunt, & extra vineam eiectum occidunt. Quid tunc? Vbi extra vineam apparuit eiectus Iesus, omnes gentes quæ simul extra vineam erant, auspicium suæ salutis acceperunt. Ait Diuus Irenæus lib. 4. cap. 70. *Quoniam enim filium Dei reprobauerunt, & eiecerunt eum, cum eum occidissent, extra vineam, iustè reprobauit eos Deus, & extra vineam existentibus gentibus dedit fructificationem culturæ.* Cum Iesu omnia bona veniebant; vt eis bona omnia eripiebantur, à quibus abiecedebat eiectus: sic omnia bona appropinquabant eis, ad quos veniebat. Non amplius sterilitas mansit extra vineam, ex quo eò fuit Iesus proiectus, sed de eius consortio omnes ibi existentes in maximam gratiarum fœcunditatem exsurrexerunt. Quis enim de Iesu consortio non crescat in immensum? Hinc pater ille familiâs qui ad nuptias filij sui inuitabat Matth. 2. aiebat: *Altilia occisa sunt, & omnia parata, venite ad nuptias.* Cur voluit altilia præcipuè nominare? Vt præstantissimos illos ostenderet, & in summa omnium sublatos, qui de mensæ diuinissimi Iesu consortio nutriebantur. Ait Diuus Hilarius can. 22. *Altilia verò sunt homines spirituales, tanquam cœlesti pane ad euolandum aues parata, & cæteros accepti cibi vbertate expletura.* Nec miror, quòd vbi quis cœlesti pane Iesu potitus est, eumque sibi accepit; quòd inde efferatur in alta, & omnium rerum capiat vbertatem, etiam aliis communicandam. Similiter post hominum sententias auditas de filio hominis dicit Dominus discipulis suis Matth. 16. *Vos autem quem me esse dicitis?* Et quando audierat, quæ homines dicebant, cur maluit, quid discipuli sentirent, nominatim interrogare? Eratne in discipulis aliquid vnde maiora hominibus valerent suspicari? Multa in rem præsentem insinuat Paulus Emiss. homilia de Nat. habita in Concilio. Ephes. tomo 6. capite 13. aiens: *Vos, qui me tres iam annos secuti estis, & qui meam virtutem, & prodigia vidistis, & super mare ambulantem spectastis, & in eadem mensa mecum communicastis*, &c. Et de tam continuis Iesu sociis in via, & in mensa, quid magnum, & sublime non posset sperari? Planè is est Iesus, qui adiunctus alicui cum

D. Iren. · Matth. 2. · D. Hilar. · Matt. 16. · Ephes. 6.

ad summam gloriam eueheat, & fœlicitatem. De il-
Ioan. 11. lo dicebant Iudæi Ioan. 11. *Si dimittimus eum sic, omnes credent in eum, & venient Romani, & tollent locum nostrum, & gentem.* Et qualis erat ista consequentia prudentum hominum, quod ex eo, quod Iesus dimitteretur, putarent sic augendas vires Romanas, vt possent Ierosolymam expugnare? Quid habebat Iesu libertas commune cum augmento, & triumpho Romanorum? Credebant illi fore, vt Iesus adiungeretur Romanis, & tantam de illo habebant opinionem, vt crederent eius consortio non posse non Romanos in immensum prosperari. Fuit aliquando Romanus miles nomine Iulianus, qui multas intulerat Iudæis clades, sed tandem in bello cecidit; Iudæi autem vt viderunt strenuum virum cadentem, accurrunt, vt cadauer capiant, ne Romani illud ante præriperent. Et Cur Iudæi sic contendunt, ne cadauer Iuliani rapiatur
Egesipp. à Romanis? Ait Egesipp. lib. 5. cap. 30. *Sic consternati Iuliani socij fuerunt, sic elati aduersarij, vt & corpus Iuliani in potestatem veniret Iudæorum, quasi adhuc, & defunctum timerent, si Romanis restitueretur.* Sic prorsus in Iesu meo Iudæi timebant, ne adiungeretur Romanis, credentes ex Iesu consortio in immensum augendas vires Romanas, vt possint tutissima quæque expugnare.

Iosue cap. 14. Iurauitque Moyses in die illo mihi dicens: Terra, quam calcauit pes tuus, erit possessio tua, & filiorum tuorum in æternum: quia secutus es Dominum Deum meum. Concessit ergo Dominus vitam mihi, sicut pollicitus est vsque in præsentem diem. Quadraginta, & quinque anni sunt ex quo locutus est Dominus verbum istud ad Moysem: hodie octoginta quinque annorum sum, sic valens, vt eo valebam tempore, quando ad explorandum missus sum: illius in me temporis fortitudo vsque hodie perseuerat, &c.

§. V.

Amor in Deum facit hominem mundialibus dominari.

ECce tibi præmium hominis sequentis amore Deum, quippè ait: *Terra, quam calcauit pes tuus, erit possessio tua, quia secutus es Dominum Deum meum.* Prosequentis amore Deum possessio in terra est, quæ à possessore calcatur, sub pedibusque tenetur, non quæ possessorem teneat. Num. 13. socij Calebi murmurantes de
Num. 13. terra explorata dicebant. *Terra, quam lustrauimus, deuorat habitatores suos.* At Calebo dicebat Moyses: *Terra, quam calcauit pes tuus, erit possessio tua.* Itaque eadem terra videbatur, exploratoribus vorare habitatores suos; & dicebatur à Moyse calcanda & possidenda à Calebo. Et vnde sic supra terram esse poterat, quæ videbatur suos vorare? Ait Moyses: *Quia secutus es Dominum,* &c. Qui enim Deum prosequebatur amore, terræ dominabatur; qui autem terram amant, ij à terra vorantur. In Matth 14. huius rei sym- Matth 14.
bolum non obscurum ostenditur. Ait enim: *Descendens Petrus de nauicula ambulabat super aquas, vt veniret ad Iesum. Videns vero ventum validum, timuit, & cum cœpisset mergi,* &c. Expende, vt Petrus dum ad Iesum toto affectu ire contendit, fluctus maris calcat, illosque subiectos habet sub pedibus. At vbi timor tempestatis amantis gressum ad Iesum retardare cœpit; iam non ipse tenebat subiectos fluctus, quin potius à fluctibus teneri, & absorberi ipse incipiebat. Et quid inde? Sanè exprimebatur fœlicitas prosequentium Iesum cordis affectu, ij enim sub pedibus habent mundialia bona sibi subiecta, illorúmque dominium in se ostendunt; at alij prorsus absorbentur à mundialibus bonis, & vt misera mancipia sub illorum flagello tenentur. Ait D. Aug. D. Aug.
serm. 13. de Verbis Domini: *Attendite, sæculum quasi mare, ventus validus, & magna tempestas.* 6
Vnicuique sua cupiditas tempestas est. Amas Deum? Ambulas super mare, sub pedibus tuis est timor sæculi. Amas sæculum? Absorbebit te. Amatores suos vorare nouit, non portare. Quid magis ad rem? Sanè amantis Deum possessio erit in bonis, quæ eius obuoluantur pedibus, super quæ gradiatur, vt Dominus possessor. Terrena enim bona hoc habent, vt absorbeant, & deuorent suos amatores; & portent, & sustineant amatores Dei, eorum nutibus, & pedibus subiecta. Felix, qui Deum sequitur, & amore prosequitur, non dubito, quin illi bona omnia veniant sub pedibus. Apocal. 12. *Signum magnum apparuit in cœlo.* Apoc. 12.
Mulier amicta Sole; & Luna sub pedibus eius, &c. Quæ est Luna sub pedibus huius fœminæ? Ait Glossa: *Licet mundanis sustentetur, non tamen affectat:* hoc est, mundana bona per Lunam significata, quæ non sunt in affectu huius fœlicis; illam sustentant, & portant. Nouerunt semper hoc facere mundana bona, nimirum sustentare eos, qui amant Deum, & minimè sustentare, sed vorare, sed absorbere eos, qui amant ea. Adhuc sublimius de hac muliere sentit Andræas Cæsariē- And. Cæs.
sis ibi ex S. Methodio: *Mulier Sole induta est Ecclesia: ascendit autem super Lunam, quia Synagogam sub pedibus prostratam habet.* Ecce tibi Ecclesia Christi, vt dominatur omnibus Synagogæ bonis, illáque cum illis habet sub pedibus. Vnde Synagoga sic vorata est à suis bonis, vt iaceat humi serpens; & Ecclesia sic omnium dominatur, vt super omnia euolet? Accipite ex Luc. 7. Luc. 7.
in typo Ecclesiæ, & Synagogæ, vt Iesus præfert Magdalenam Pharisæo, & rationem prælationis insinuans dicit Pharisæo: *Osculum mihi non dedisti.* Quæ verba ponderans Seruius in cat. Seruius.
Græca ait: *Comparans eam cum Synagoga ad Pharisæum ait quasi in figura: Osculum mihi non dedisti. Quamuis enim Synagoga præcepta quadam obseruauerit, non tamen ex amore, sed ex timore seruili, mancipij instar hoc faciebat.* Non amore prosequebatur Deum Synagoga, sed suis bonis seruiebat, vt vile mancipium, ideò penitus vorata est, & absorpta humi repens ad omnium proiecta pedes. Ecclesia autem, quæ Deum amauit, se super omnia superposuit, & habet ad pedes subiecta.

Id quod & tibi eueniet si non ames sæculum, sed Deum amore prosequi velis: te mundialia bona posita sub pedibus sustentabunt, ne pereas.

* *
*

§. VI

§. VI.

Verbum Dei hominis firmitudo, & valentia est

SVi roboris, & valentiæ firmitudinem etiam in extrema senectute memorans Caleb, sic incipit: *Quadraginta & quinque anni sunt ex quo locutus est Dominus verbum istud ad Moysem :: hodie octoginta quinque annorum sum sic valens*, &c. Quippè de Calebo prosperando semel Deus verbum Moysi fecerat, ex tunc autem præterierunt quadraginta quinque anni, & deuenerat Caleb in annos octoginta, & quinque, nec vllam virium diminutionem senserat, sed & valens, & robustus & agilis in omnibus erat, quasi in robustiori ætate esset. Nec miror, quando hominis firmitudo, & valentia à Dei verbo procedit. Psalm. enim 24. dicit: *Firmamentum Dominus timentibus eum.* Symachus apud Theodor. *Colloquiũ Domini timentibus eum:* quasi in idem recidant & colloquiũ Domini, & firmamentum ijs, qui timẽt, & sequuntur Deum. Vbi enim Domini vox de suo homine tonat, nescit natura infirmitatis, & imbecillitatis damnis concedere: Ioan. 11. *Iesus voce magna clamauit, Lazare veni foras. Et statim prodijt, qui fuerat mortuus ligatus pedes, & manus institis, & facies illius sudario erat ligata.* Non solùm ad Iesu vocem mortuus recepit vitam, sed ligatus pedes, & manus institis, & sudario oculis obuolutis procedebat è sepulchro. Cur non magis expectat, vt soluantur vincula? Cur nititur cum mortis ligaturis præcedere? Dum resonabat vox diuina, hominis natura nullum infirmitatis impedimentum nouit sentire, nec imbecillitati cedit vlli. Ait D. Ambr. Orat. de Fide Resur. *Comprehende, si potes, quemadmodum clausis oculis iter carpat, vinctis pedibus gradum dirigat. Manebant vincula, nec tenebant, tegebantur oculi, sed videbant. Videbat denique qui resurgebat, qui ambulabat, qui deserebat sepulchrum. Virtute enim diuinæ praeceptionis operante natura suũ non requirebat officium, & tanquam in excessu posita, non iam suo ordine, sed diuino nutui seruiebat.* Ad vocem Dei præcipientis attenta natura, & sui oblita infirmitatum suarum leges non curat, sed robur, fortitudinemque diuinam induit. Vox enim Dei firmamentum, & robur pro se timentibus indit. Hinc. Ioan. 1. *Verbum caro factum est & habitauit in nobis.* Cur munus hoc sibi magis Dei Verbum assumpsit? Cur non creaturæ alicui demandatum est? Ait D. Athanas. in cat. Græca ad cap. 1. D. Lucæ: *Non enim merus aliquis homo se ipsum pro nobis tradidit, cum omnis homo sit morti obnoxius. Nec vlla alia creatura. Omnis enim creatura mutationi subiecta est, sed Verbum*, &c. Quæsitum est inter omnes creaturas, si qua posset stare pro hominis vita & salute, & nulla inuenta est, quæ non sit subiecta mutationibus, quæ infirmitatum damnis non subsit. Vnum Dei Verbum inuentum est, quod expuat infirmitatum damna, quod sciat infirmissimis hominibus id robur præstare, quo vniuersas infirmitates rideant, & vitæ adhærescant immarcescibili. Proh diuini Verbi virtutem! Sonet tanti Verbi vox in auribus meis, & annorum mutationibus non timeo, & morti non timeo, sed adhærescam vitæ. Luc. 19. Zachæus publicanorum princeps *querebat videre Iesum, quis esset, & non poterat præ turba, quia statura pusillus erat. Et præcurrens ascendit arborem sycomorum, vt videret eum, quia inde erat transiturus. Et cum venisset ad locum, suspiciens Iesus vidit illum, & dixit ad eum: Zachæe festinans descende, quia hodie in domo tua oportet me manere.* Ecce tibi publicanus homo mortalibus bonis inhians subitò adhærescit vitæ. Et quo factus est Zachæus, vt vitæ adhæresceret? Sonuit vox Dei in auribus ejus, & fecit, ne homo damna imbecillitatis sentiret, sed ab arbore mortis ad arborem vitæ confugeret. Rem pulchrè tractat D. Chrysost. in cat. Græca Diu. Lucæ inquiens: *Egregius vtique auceps Iesus ab arbore animam deducit calamo sermonis. Protendit vocem omnia potentem allicere, attraxitque Zachæum instar pulli alicuius per alas mentis illum apprehendens; & publicanorum princeps non secus ac visco quodam agglutinatus fuit. Dominus itaque Zachæum venabatur, & ex arbore deducens dixit: Hodie in domo tua oportet me manere.* Solent equidem pueruli venatores auiculas in arboribus quiescentes fistulę cantu attrahere, vt euolent ad ramum, quo agglutinentur visco, & capiantur. Sic præstantissimus auceps Iesus, vt vidit Zachæum in arbore, sermonis calamo illum allexit, & ab arbore mortis ad arborem vitæ illum traxit, cui agglutinatus quasi visco, omnia infirmitatis damna repelleret, & cum Iesu permaneret.

Psalm. 24. Ioan. 11. D. Ambr. Ioan. 1. D. Atha. Luc. 19. D. Chrys.

§. VII.

Gratitudo exhibita Deo maximè hominem in vita confirmat.

QVod caleb octogenarius valeat, & in iuuenili robore sit, id gratus acceptum refert Deo dicens: *Concessit ergo Dominus vitam mihi, sicut pollicitus est, vsque in præsentem diem. Quadraginta & quinque anni*, &c. Sic bonus factori suo refert acceptam validissimam vitam; & sic non miror, quòd in tot annos vitam vegetam, & pugnacem producat. Solet enim gratus animus creatori, longissimam ordiri, imò & texere, & habere vitam. Luc. 16. Dominus dicebat: *Qui fidelis est in minimo, & in maiori fidelis est.* Quippè qui cum parum accipit à Deo, illi per gratiarum actionem fidelis est, & magna accipit, in quibus fidelis sit. Quod notans D. Irenæus lib. 2. cap. 64. ait: *Qui seruauerit datum vita, & gratias egerit ei, qui præstitit, accipiet & in sæculum sæculi longitudinem dierum. Qui autem abiecerit eam, & ingratus extiterit factori ob hoc, quod factus est, & non cognouerit eum, qui præstat, ipse se priuat in sæculum sæculi perseuerantiâ.* Ecce tibi, vt à gratitudine in creatorem vita æternatur, qui enim gratus est, vitam in sæculum protendit; qui autem ingratus extat, eo ipso non habet perseuerantiam viuendi. Et vnde hoc colligit Irenæus? Pergit ipse vbi supra: *Et ideò Dominus dicebat ingratis existentibus in eum; si in modico fideles non fuistis, quod magnum est quis dabit vobis? Significando nobis, quoniam qui in modica temporali vita ingrati extiterunt ei, qui eam præstitit; iustè non percipient ab eo in sæculum sæculi longitudinem dierum.* Sic ibi, quasi robur, & longitudo vitæ proprium sit gratitudinis præmium. Vt ij, qui acceptam referunt vitam suam Deo, factorémque suum multis prædicant, vix naturæ infirmitatem in longæuitate viuendi sentiant. Dicebat Iesus meus Ioan. 17. *Pater clarifi-*

Luc. 16. D. Iren. Ioan. 17.

clarifica filium, vt filius clarificet te. Vbi autem Iesus pro claritate ex Patre accepta, claritatem filii amat referre; sapienter putat Magnus Hilarius illum ab omni creaturarum infirmitate alienum esse. Ait enim lib. 3 de Trinit. *Non ergo infirmus est filius, vicem clarificationis ipse, cum clarificandus sit, redditurus.* Merito sanè ab infirmitate liberat eum, qui vicem reddere amat clarificatori suo; quasi nequeat gratus animus non alienare à se omnes infirmitates naturæ. Ne miremur, quòd Caleb octogenarius infirmitatem nesciat, qui gratissimus Deo refert acceptam vitam.

D. Hilar.

Iosue cap. 14. Da ergo mihi montem istum, quem pollicitus est Dominus, te quoque audiente, in quo Enacim sunt, & vrbes magnæ, atque munitæ, si forte sit Dominus mecum, & potuero delere eos, sicut promisit mihi. Benedixitque ei Iosue, & tradidit ei Hebron in possessionem, &c.

§. VIII.

Magna non simplici petitione, sed magnarum virium positione obtinentur.

PEtit sibi dari Hebron antiquitus promissam à Deo, & nihilominus addit: *Si forte sit Dominus mecum, & potuero delere eos*, &c. Cur ait: *Si forte?* Nonne id Dominus promiserat? Nonne promissio Dei certa, & secura debebat esse? Cur ergo in securitate, & certitudine diuinorum promissorum tantus vir promit verba dubia? Præmittit vir tantus verba illa dubitationis, ne tantarum vrbium expugnatio credatur fuisse res petitionis simplicis, sed sudoris multi, sed ambigui certaminis, sed potestatis diuinæ. Quæ enim magna sunt, non simplici petitione, sed magna potestate adhibita solent obtineri. Matth. 14. Videns Petrus Iesum ambulantem super aquas ait; *Domine, iube me ad te venire super aquas.* Et dum iubetur ire, & pergit, submergi incipit, vt clamare ad Dominum incipiat, & dexteram adhibeat Iesus, vt illum liberet. Vt quid hæc permittuntur? Ne putaretur tantum miraculum fuisse opus simplicis petitionis, sed multi clamoris, sed sollicitatæ potentiæ diuinæ. Vt dicat ibi D. Hieron. *Paululum ergo relinquitur Petrus tentationi, vt augeatur fides, vt intelligas se non facilitate postulationis, sed potentia Domini conseruatum.* Quid pulchrius? Expende illa: *Non facilitate postulationis:* multum enim fallitur, qui de facili, & simplici oratione, sperat se obtenturum magna. Necessum est enim, vt magna vis potestatis, & sudoris adhibeatur, vbi magnæ sunt difficultates superandæ. De Iesu Domino Luc. 22. dicit: *Et factus in agonia prolixius orabat. Et factus est sudor eius sicut gutta sanguinis decurrentis in terram.* Orabat bonus pro depellenda imminente tempestate, & orabat in agonia, & in sanguineo sudore. Et cur orationi suæ voluit & agoniam, & sudorem sanguineum addere, nisi vt doceret nos aduersus magnas tentationes non simplici oratione stare? Ait Elias Cretensis in orat. 4. Nazianzeni; *Ardenter orat, ac sudor instar guttarum sanguinearum de ipso fluit:: vt nos doceremur aduersus tentationes arma precationis obyciendæ esse.* Non precationem solam, sed precationis arma docemur sumere aduersus pericula magna; quæ non expugnat oratio simplex & nuda, sed multo sudore & labore armata. Hinc dicebat Iesus Mar. 9. *Hoc genus in nullo potest exire, nisi in oratione, & ieiunio.* Cur orationi ieiunium adiunxit, nisi vt ostenderet, quàm esset armanda oratio, quę erat diabolum expugnatura? Non enim facilitate orationis, sed ieiuniis & laboribus armata oratio hostes deuincit. Ait enim Imperf. hom. 15. in Matth. *Sicut nec miles sine armis est aliquid, nec arma sine milite: sic nec oratio sine ieiunio*, &c. Quod est miles inermis aduersus hostem validum, id est oratio simplex; quæ tunc valet, cum armatur vigiliis, & laboribus multis.

Matth. 14.

D. Hier.

Luc. 22.

Elias Cret.

Mar. 9.

§. IX.

Reincidentia in peccata maiorem Dei iram trahit.

DVm ventum est ad partitionem terræ, non otiose de primaria & fortissima Iudæ tribu exurgit Caleb, qui Hebron sibi expugnandam, & possidendam petat, inquiens: *Da ergo mihi montem istum: in quo Enacim sunt, & vrbes magnæ, atque munitæ, si forte sit Dominus mecum, & potuero delere eos.* Ecce tibi vrbes Enacim, nimirum Hebron in primis ad exterminationem petuntur. Et cur ista Hebron petitur in primis ad ruinam? Supra cap. 11. Iosue vers. 21. iam dicitur capta Hebron à Iosue; & in illa interfecti habitatores eius, & fugati aliqui; qui postea vnà cum vicinis, & socijs reuersi iterum Hebron reædificarũt, & munierunt, vt magis probat Serarius, quæst. 7. in præsenti. Merito ergo Deus excitat suos in primis ad delectionẽ Hebronis, vt qui maximè irascatur in eos, qui semel cõpulsi à peccatis exire, iterũ redeunt ad illa. Sic Matth. 21. *Intrauit Iesus in templum Dei, & eyciebat omnes ementes, & vendentes in templo, & mensas nummulariorum, & cathedras vendentium columbas euertit*, &c. Hæc fecit Iesus semel iuxta Matth. at Ioann. 2. ait: *Prope erat Pascha Iudæorum, & ascendit Iesus Ierosolymam, & inuenit in templo vendentes boues, & oues, & columbas, & nummularios sedentes. Et cum fecisset quasi flagellum de funiculis omnes eiecit*, &c. A Matthæo non dicetur, quòd Iesus fecisset flagellum, vt vendentes, & ementes de templo excluderet, à Ioanne autem id dicitur. Et cur iuxta Ioannem flagellum sumpsit, quod iuxta Matthæum non sumpsit? In Ioanne ostendebantur mercatores illi in idem rediisse, ne miremur, quod magis sollicitent diuinam iram. Ait enim Victor Antiochenus ad cap. 11. Marci: *Aggrauat autem Iudaorum causam non parum, quod Domino idem factum semel iterumque repetente, ipsi nihilominus in sua illa arte cauponaria, & infami nundinatione obstinatè vsque perstabant.* Iam semel Iudæi eiecti à negotiatione in templo facta, iterum ad illam redierant, in illa obstinatè perseuerabant. Quod maximè coram Deo eorum causam aggrauabat, & diuinam iram sollicitabat. Imò supplicium maximè exacerbabat. Matth. 28. seruus ille regis, qui debebat centum millia talentorum regi, audit ex ore regis, quod vænundetur ipse cum vxore, & filijs, ait enim textus: *Iussit eum dominus*

Matth. 21.

Ioan. 2.

Vict. An.

Matth. 28.

venundari, & vxorem eius, & filios, & omnia, quæ habebat, & reddi, &c. Itaque in tam immani debito, ſolam accipit ſententiam ſeruitutis; at poſtquam ab hac dimiſſus ipſe debitorem fratrem ſuffocabat, res deducta ad Regem durius attraxit ſupplicium. Ait enim: *Et iratus dominus eius tradidit eum tortoribus, quoad vſque redderet vniuerſum debitum.* Non tradidit nunc rex hominem ſeruituti, ſed tortoribus; & cur cum primùm iuſſerit illum vænundari, modò non vænundari, ſed tradi tortoribus iubet? In primo etſi magno, & immani debito mitius voluit agere cum illo; verum vbi ſecundò debitum incurrit, iam ibi mititas abſcedit, & ſeueritas, magnuſque rigor accurrit. Vt dicat Origen. homil. 7. in Matth. *Iratus tradidit eum tortoribus. Et iam non iuſſit eum venundari, & vxorem eius, & filios eius, quia peius eum oportebat pati, propter malitiam ſuam traditum tortoribus*, &c. Expende illud: *Et iam non iuſſit eum venundari*, quaſi vbi reincidentia interueniat, iam inde mediocres pœnæ obſoleſcant, & grauiora appareant ſupplicia.

CAPVT XVI.

Tribus Iudæ ſors.

TEXTVS HISTORIA.

PRIMA poſt Iordanem diſtributæ terræ ſors obtigit tribui Iudæ, cuius fines non infructuosè ſacer textus deſcribit, illudque per prolepſin addit, vt Calebi ditio in medio ipſius tribus fuerit ſita. Qui expugnatori munitiſſimæ vrbis dictæ Chariathſepher filiæ ſuæ nuptias promiſit; ea erat Axa candidiſſima puella, quam poſt expugnatam vrbem Othoniel duxit, filius Cenez frater Caleb iunior. Suaſſa autem puella à viro ſuo ex patre petiuit partem agri irriguis aquis ſpeciatim fœcundam, quam libenti parentis animo obtinuit.

PARS MORALIS circa textum.

DVm Regia Iudæ tribus ſortitionem accipit in terra Chanaan; non otioſum erit, ſi ſcrutemur, quid inde ad cœleſtia tenenda nobis obtingat.

Ioſue cap. 15. Igitur ſors filiorum Iudæ per cognationes ſuas iſta fuit: A termino Edom deſertum Sin contra meridiem, vſque ad extremam partem auſtralis plagæ. Initium eius à ſummitate maris ſalſiſſimi, & à lingua eius, quæ reſpicit meridiem. Egrediturque contra Aſcenſum ſcorpionis, & pertranſit in Sina: aſcenditque in Cadesbarne, & peruenit in Eſron, aſcendens ad Adar, & circuiens Carcaa. Atque inde pertranſiens in Aſemona & perueniens, &c. eruntque termini eius mare magnum, hic erit finis meridianæ plagæ, &c.

§. I.

Iidem regnis, qui verbi Dei præconio fines ſunt.

REgiæ tribus fines dum deſcribuntur, ſapienter poſita illa ſunt, nimirum: *Initium eius à ſummitate maris ſalſiſſimi, & à lingua eius, quæ reſpicit*, &c. Vocabatur lingua maris ſinus quidam maris ſic efformatus, vt patet ex Iſaiæ, cap. 11. vbi ſimiliter dicit: *& deſolabit Dominus linguam maris Ægypti.* Nec crediderim primum terminum regiæ tribus abſque myſterio deſumi à forma, & nomine linguæ, ſed vt innuatur, quam pariter currant mundialis regni fines cum præconio verbi diuini. Quàm latè enim lingua verbum Dei voluens perſonare debet, tam latè extendetur regnum cuius eſt illam deducere. Hinc Iſaiæ, cap. 1. ait: *Viſio Iſaiæ filij Amos, quam vidit ſuper Iudam, & Ieruſalem in diebus Oziæ, Ioathan, Achaz, & Ezechiæ regum Iuda.* Sic dum Iſaias prophetabat, ſolius regni Iuda mentio fit intra ſuos contenti fines. At Luc. 2. vbi ad verbi diuini ortum acceditur, ait: *Factum eſt in diebus illis exijt edictum à Cæſare Auguſto, vt deſcriberetur vniuerſus orbis*, &c. Iam hic non deſignatur regnum Iuda, ſed totius imperium mundi. Et cur Lucas non morem gerit prophetis, & iuxta eorum calculum regnum Iuda meminit in ortu Chriſti Domini, ſed maluit imperium totius orbis meminiſſe? Tam prophetæ, quàm Lucas imperiorum, regnorumve latitudinem metiebantur ex latitudine verbi Dei in illis perſonantis. Vbi autem verbum Dei per Iſaiam apud ſolos Iudæos perſonabat, ſic Iſaias non reputat regnum, niſi regnum Iuda. At Lucas, vt vidit iam ex Chriſti ortu verbum Dei inualiturum in vniuerſo mundo, anguſtos regni Iuda fines dimittens magis meminit imperium totius mundi. Non equidem ſtrictos fines agnoſcit imperium, cuius eſt deferre Dei verbum ſine fine. Huc ſpectans Ioann. Geometra in cat. Græca D. Luc. ait: *In prophetico ſermone ſolis Iudæis prædicato, regnum ſolum Iudæorum deſcribitur. Viſio enim, inquit, quam vidit Iſaias in diebus Oziæ, & Ioathan, & Achaz, qui regnauerunt in Iudæa. In myſterio autem Euangelij per totum orbem prædicandi, deſcribitur imperium Tiberij Cæſaris, qui vniuerſo orbi imperare videbatur.* Vide, vt iuxta verbi Dei perſonaturi latitudinem aſſumebatur regnorum latitudo, vt iam noſcant mundiales reges, quò protendendi ſunt eorum imperij fines, nimirum, quò protendetur præconium verbi Dei per illos. Cui regno datum eſt, vt verbum Dei perſonare faciat vſque in vltimos fines mundi, non dubitet, quod illuc vſque protendet fines ſuos. A quo non extorqueat imperium, qui verbum Dei annuntiandum comitem expeditionis ſuæ aſſumit? Baltaſſari Babylonio regi affuit vnus Daniel Iſraëlita captiuus, illique ſcriptum in pariete Dei verbum explicuit, imminentemque ei denuntiauit extremam ruinam. Quid tunc? Ait text. Dan. 4. *Tunc iubente rege indutus eſt Daniel purpura, & circumdata eſt torques aurea collo eius*, &c. Dira renuntiat Daniel regi, & nihilominus ab illo accipit purpuram, &

Iſaia, 11.
Iſaia, 1.
Luc. 2.
Dan. 4.

regni ligna. Et vnde fieri potuit, quod regni Babylonici insignia obuenirent Danieli adeò dira nuntianti? Ait Rup. lib. 7. de victor. cap. 9 *Authoritas verbi Dei purpuram, & torquem auream tristi, & damnato regi extorserat, & huic sancto interpreti suo transposuit.* Verbi Dei authoritas in Daniele præfulgens illi & purpuram, & insignia regni Babylonici acquisiuit, quæ extorsit à Rege iniquo. Vt videant reges, quo regna sibi latiora acquirant, nimirum si verbum diuinum secum deferant annuntiandum impiis. Si enim coniicias oculos in christianos principes, videbis aliquos intra angustos regni fines contineri, sed quorum nullæ noscuntur impensæ pro deferendo verbo diuino; qui autem eò spectarunt, vt verbi Dei sonus exiret in fines orbis terræ, vsque ad eosdem fines extensa experiuntur imperia sua.

Rupert.

§. II.

Petrus Apostolus regnorum firmitudo.

VBi noster posuit: *A lingua maris*, Targum ponit *Cepha*, id est, *Petrum*, seu *Petram*, vt ait Serarius noster in præsenti quæst. 2. Nec mysterio vacat, quòd primus regiæ tribus terminus, sic ab alta quadam maris rupe, seu petra, vt & nomen Cephas, & maris vicinitas primum Ecclesiæ caput adumbret, sub cuius halitu regna adolescant, & euadant fœlicissima. Quippè inde felicitates suas regna sugunt, si huic mysticæ maris petræ adhæreant, si Petro sua sceptra subiiciant, de eiusque beneficiis viuant. Quò respiciens D. August. serm. 28. de Sanctis ait: *Nunc ad memoriam piscatoris flectuntur genua imperatoris. Ibi radiant gemmæ diadematis, vbi fulgent beneficia piscatoris.* Expende illud: *Ibi radiant gemmæ diadematis*, &c. quippe sub piscatoris beneficiis, sub Petri auxilio diademata imperialia fulgentissimis radiis emicant; & quæ ab hac petra disiunctæ coronæ obscurantur; illi adhærentes in candidissimam exurgunt lucem. Nec grauabor referre, quod Paulus Orosius notat de Petro ingrediente Romam; vt ad eius ingressum pene lapsum Cæsareum imperium, in vitam, lucemque & erectum, & confirmatum est. Ait enim lib. 7. cap. 6. *Exordio regni Claudij Cæsaris Petrus Apostolus domini nostri Iesu Christi Romam venit, & salutarem cunctis credentibus fidem fideli verbo docuit, potentissimisque virtutibus approbauit. Atque exhinc Christiani Romæ esse cæperunt. Sensit hoc collatum sibi Roma beneficium. Nam cum interfecto Caligula multa de arrogando imperio, ac Republica in antiquum ordinem restituenda, euertendaque penitus Cæsarum vniuersa familia senatus, & consules decreuissent; Claudius mox, vt confirmauit imperium, magna atque adhuc Romæ incognita vsus clementia, ne in tantam nobilium multitudinem vltio, si esset capta, sæuiret, biduum illud, quo de Republica statu infeliciter actum, consultatumque fuerat, memoria exemit, omniumque factorum dictorúmve in eo veniam, & obliuionem in perpetuum sanxit.* Ijs & aliis plurimis pergit Orosius salubrem Romano imperio Petri præsentiam confirmare. Vt enim Petrus ingressus est, sensit Roma collatum sibi beneficium, dum sic Cæsarea stirps confirmatur, vt minimè Romani nobiles sentirent suæ coniurationis, & perfidiæ damnum. Est equidem Petrus fortitudo, & confirmatio maxima regni Christiani. Quò forsan spectans Cant. 5. ait de Capite Ecclesiæ; *Caput eius aurum optimum.* Septuaginta legunt. *Aurum Cephas.* Aquila apud Pintum de Christo crucifixo lib. 3. tit. 2. loco 1. num. 12. legit: *Petrum aurum.* Et cur caput Ecclesiæ Petrus, siue Cephas dicitur aurum? In auro est maxima vis, & valentia regnorum, vbi enim ait Isaias, cap. 8. de puero Iesu; *auferetur fortitudo Damasci*, putat Augustinus per fortitudinem ablatam debere intelligi aurum Iesu oblatum, quod regnorum mundialium fortitudo est. Dicit enim serm. 4. de Epiph. *Accepit virtutem Damasci, illius vnde Damascus præsumebat. In diuitijs siquidem ciuitas illa præsumpserat. In diuitijs autem principatus auro defertur*, &c. Quod autem aurum præstat roboris, & fortitudinis regnis mundialibus, id præstat Petrus regnis christianis. Ipse enim est, & fortitudo maxima regnorum, & illorum confirmatio. Cui regno Petri sedes eripitur, maxima illi eripitur fortitudo, vt necessum sit cadere. Et fallar, si quo crimine festinatiorem ruinam in se trahat Rex, quàm si à Petri sede separationem faciat. Audio Gen. 4 Cainum in fratrem insurgentem; & cum Deus in tantum parricidam irascitur, ait illi: *Eris vagus, & profugus super terram*, non permittit tantum nefas à terra vorari. At Num. 16. cum irasceretur Dominus in Dathan, & Abiron, & Core; *Dirupta est terra sub pedibus eorum, & aperiens os suum deuorauit illos*, &c. Ecce tibi Cain permittitur manere super terram; Dathan & Abiron à terra vorantur. Et cur terra, quæ sustinet parricidam, non sustinet Dathan? Ij sese à summo Sacerdote Aarone separauerant, schismaque fecerant, quo festinatissimam ruinam trahunt. Vt caueant, qui se à Petri Sacerdotio, pontificióque elongant; non enim adeò Deus irascitur in parricidas, vt in hos schismaticos irascitur. Ait Optatus Mileuit. lib. 1. contra Donat. citatus in Glossa capitis primi epist. ad Corinth. 1. *Parricidium principale delictum est, & tamen Cain nec reus à Deo percutitur, sed occisus insuper à Deo vindicatur: quod non sunt consecuti, qui populos Dei primitus ausi sunt scindere. Tot millibus virorum Israël Aaron vnum sanctum Deus præfecerat Sacerdotem; sed cum ministri eius Sacerdotium non sibi debitum concupiscentes seducta parte populi illicitè inuaderent, ducentos & quod excurrit ministros secum perituros cum thuribulis in fronte seducti populi posuerunt. Deus, cui displicet schisma, hoc libenter videre non potuit. Iratus igitur, quod in sacrilegos, & parricidas non fecerat, in schismaticos fecit. Mandata est terra fames, statim fauces suas in populi diuisores aperuit, & contemptores mandatorum Dei auido ore absorbuit.* Sic qui pepercit saltem temporaliter parricidæ, ne absorberetur à terra; noluit parcere eis, qui ambitione se à summo Sacerdote diuiserant; vt timeant, qui simili ambitione separantur à Petro.

D. August.

Paul. Or.

Cant. 5.

Isaias, 8.

Aug.

Genes. 4.

Num 16.

Mileuit. 1 I.

§. III.

In regnis politicis linguæ cultus florere debet.

ADhuc pondero, quod Regiæ tribui Iuda primus terminus constituatur à lingua, cum ait: *Initium eius à summitate maris salsissimi, & à lingua eius*, &c. Siue enim rupes aliqua, siue maris sinus vocetur lingua, quod sic inueniatur efformatus: tamen non mysterio vacat, quòd à lingua

lingua dicatur eſſe initium tribus reliquis imperaturæ. Nunquam enim non politici regni ſplendor fundatur in linguæ cultura. Accipite quæ dicat Athalaricus rex ſenatoribus ſuis, pro linguæ
9. Caſ. 21. cultoribus apud Caſſiod. 9. Variar. 21. *Prima grammaticorum ſchola eſt fundamentum pulcherrimum literarum, mater glorioſa facundiæ: quæ cogitare nouit ad laudem, loqui ſine vitio, hoc in curſu orationis, ſic errorem agnoſcit abſonum, quemadmodum boni mores crimen deteſtantur externum. Nam ſicut muſicus conſonantibus choris efficit dulciſſimum melos, ita diſpoſitis congruenter accentibus metrum nouit decantare grammaticus. Eſt grammatica magiſtra verborum, ornatrix humani generis, quæ per exercitationem pulcherrimæ lectionis, Antiquorum nos cognoſcitur iuuare conſilijs: Hac non vtuntur barbari reges: apud legales dominos manere cognoſcitur ſingularis. Arma enim & reliquæ gentes habent; ſola reperitur eloquentia, quæ Romanorum dominos obſecundat.* Expende ab illis: *Hac non vtuntur barbari Reges*; quippe vno cultoris linguæ ſtudio diſtinguuntur politica regna à barbaris; inuenies enim apud barbariſſima etiam regna, qui arma ſtrenuè tractent, militares acies diſponant, victoriis viam parent. At qui linguæ cultu vigeant, in regnis ſolis inueniuntur, quæ politicis diſciplinis ſe maximè ſuper alios exaltant. Hinc de iuuenibus in ſermone colendis non poſtrema fuit cura Imperatoribus Romanis; de Conſtantio enim, & Armentario ait Eumenius in orat. pro reparandis ſcholis: *Nobiliſſimam iſtam indolem Gallisarum ſuarum, interitu ſummi doctoris orbatam reſpicere dignati ſuo potiſſimum iudicio præceptorem ei, moderatoremque tribuerunt, & inter Imperatorias diſpoſitiones, ſummis Reipublicæ gubernandæ promiſſionibus occupatos, litterarum quoque habuerunt delectum, neque aliter quàm ſi equeſtri turmæ, vel cohorti Prætoriæ conſulendum foret, quem potiſſimum præficerent, ſui arbitrij eſſe duxerunt, ne ij, quos ad ſpem omnium tribunalium, aut interdum ad ſtipendia cognitionum ſacrarum, aut fortaſſe ad ipſa palatij Magiſteria prouehi oporteret, veluti repentino nubilo in medijs adoleſcentiæ fluctibus deprehenſi incerta dicendi ſigna ſequeretur.* Sic dicendi cultum in ſuis nobiles Imperatores vigere cupiebant, ne in regni proceribus vlla linguæ barbaries agnoſceretur.

§. IV.

Frequentiſſimum in aulis vitium, quod ſub ſpecie laudatoris venena odij diffundant.

IN Regiæ tribus progreſſu, nil prius occurrit, quàm armata Scorpionum phalanx; dicit enim: *Initium eius à ſummitate maris ſalſiſſimi, & à lingua eius, quæ reſpicit meridiem. Egrediturque contra aſcenſum ſcorpionis.* Ecce vt in primo progreſſu regiæ tribus aſcenſus Scorpionis inuenitur. Nec id otioſe, ſed vt innuatur, quæ belluæ ad mundiales regias pertineant. In adagiis de prophetiâ
Ezech. 1. Ezechielis, cap. 1. verſ. 6. putat noſter Delrius per Scorpiones ſignificari ſolertiam ad nocendum; maximè quando ſpecie amicitiæ rancor fouetur, & palpo venenum occluditur. Quo quid
Polyb. frequentius in aulis, & palatiis Regum? Ait Polybius Hiſtor. *At propoſito Apelles neutiquam abſiſtere, quin Taurionem calumniaretur, quo Peloponneſum procurabat, non inſimulans, ſed laudans, & idoneum prædicans, qui ſub dio vna cum rege agitaret, volens Peloponneſi rebus alium à ſe præfici. Noua hæc enim calumniandi inuenta ratio, non accuſatione, ſed laudibus noxam in ſocios comparare. Inuenta eſt autem potiſſimum, ac primum hæc malignitas, & fraus ab ijs, qui in Palatijs degunt.* Proh Scorpiorum ad nocendum ſolertia! Faciem amicam, os laudatorium offerunt; ſed cauda petiuntur. Sunt equidem in palatiis notiſſima cunabula horum ſcorpionum. Apelles ille, vt Taurionem principatu Peloponneſi nudaret, hominem apud Regem laudabat, prædicabatque ſtrenuiſſimum, vt in Curia maneret, Regiſque lateri adhæreret. Alij vt æmulum â Regis conſpectu, & gratia amandent, illum proſequuntur laudibus; vt qui poſſit glorioſiſſima in diſſitis prouinciis munera tractare. Hi ſunt ſcorpiaci mores in aulis, in palatiis. Accinebat Tacitus agens de Iulio Agricola: *Crebrò per eos dies apud Domitianum abſens accuſatus, abſens abſolutus eſt. Cauſa periculi non crimen vllum, aut querela læſi cuiuſquam, ſed infenſus virtutibus princeps, & gloria viri, ac peſſimum inimicorum genus laudantes.* Sic apud principem inueniebatur peſſimum inimicorum genus, nimirum laudantes; fouit enim iam antiquitus aula hoc lethaliſſimum genus belluarum, quæ amica facie, oréque pleno laudibus noxam imprimant incurabilem.

Ioſue cap. 15. Caleb verò filio Iephone dedit partem in medio filiorum Iuda, ſicut præceperat ei Dominus; Cariath Arbe patris Enac, ipſa eſt Hebron. Deleuitque ex ea Caleb tres filios Enac, Seſai, & Aimin, & Tholmai de ſtirpe Enac. Atque inde conſcendens venit ad habitatores Dabir, quæ prius vocabatur Cariath Sepher, id eſt, ciuitas literarum.

§. V.

Studia ſapientiæ maxima ſunt munimenta regnorum.

SImul recoluntur duæ notiſſimæ vrbes expugnatæ, & acquiſitæ à Calebo, nimirum Hebron, & Dabir; in illa erant filij Enac, gantæo robore inſignes, in hac erant ſapientiæ ſtudioſi: dicit enim: *Inde conſcendens venit ad habitores Dabir, quæ prius vocabatur Cariath Sepher, id eſt, ciuitas litterarum.* Ecce tibi ab expugnata ciuitate gigantum ad ſapientium ciuitatem expugnandam capiendamque contendit, vt in qua præcipua fortitudo erat regni. Nunquam enim ſapientes ad præcipuam regnorum fortitudinem non pertinent. Iſaias, cap. 8. dicit de veriſſimo, & validiſſi- Iſaias, 8.
mo noſtro Ieſu: *Antequam ſciat puer vocare patrem ſuum & matrem ſuam, auferetur fortitudo Damaſci, & ſpolia Samariæ.* Quæ prophetia tunc impleta putatur, cum Ieſus paruulus adhuc adduxit ab Oriente Magos Matth. 2. qui eius dominatui Matth. 2.
ſe ſubderent. Sed in tribus hominibus Ieſu ſubiectis qualis fortitudo eripiebatur tyranno? Erant ij tres Magi, id eſt, ſapientes, quos qui à parte ſua tenet, non vanè creditur tenere maximam regni fortitudinem. Dicit enim Chryſoſt. homil. 2. in Matth. inter opera Imperfecti: *Ideò autem ſunt dicti virtus Damaſci, quia virtus vniuſcuiuſque prouinciæ ſunt ſapientes ipſius.* Nunquam non venit

magna

magna regnis fortitudo, & valentia ex frequentia sapientum. Nouerat id Sanctus Dauid, vbi enim audiuit Israëlem toto corde ire post Absalonem, tantasque eius vires agnouit vt cogeretur fugere, hoc vnum auditur precatus esse ad Dominum, 2. Reg. 15. *Infatua, quaso Domine, consilium Achitophel.* Non petit, quòd arma rebellis confringantur, quòd exercitus minuatur, quòd militum corda languescant; sed vnum hoc petit, quòd sapientis hominis consilium infatuetur, quod solum si fiat, cætera omnia nihili facit. Quasi nec in exercitu, neque in armis fortitudo maneret, vbi cerneretur deficere vir sapiens, quando à sapientibus viris non parua soleat oriri regnorum fortitudo. Vnde Moyses Deut. 33. *Benedictus in latitudine Gad; quasi leo requieuit, cepitque brachium, & verticem. Et vidit principatum suum, quòd in parte sua doctor esset repositus.* Vel ex cineribus sapientissimi doctoris in ditione sua depositi validissimus, vt leo fiebat, qui ictu vno nosset brachium simul percutere cum capite hostis, & principatum suum maximè confirmare. Sic de sapientum munere nouit fortitudo pullulare. Quò respiciebat illud Apocal. 5. *Dignus est agnus, qui occisus est, accipere virtutem, & diuinitatem, & sapientiam, & fortitudinem, & honorem, & gloriam,* &c. Expende illa: *Et sapientiam, & fortitudinem;* quibus sapientia præponitur fortitudini, vt quæ illius sit fundamentum principale. Ex quo Athalaricus rex Præfectum Prætorianum extollens apud Cassiod. lib. 9. Var. 25. ait: *Reperimus eum quidem magistrum, sed impleuit nobis Quæstoris officium, & mercedes iustissima deuotione persoluens, cautelam, quam ab authore nostro didicerat, libenter heredis vtilitatibus exhibebat. Verum his aliquid maius adijciens primordia regni nostri & armis iuuit, & literis. Nam dum cura lictorum regias cogitationes incesserent, subito à litterarum penetralibus eiectus, par suis maioribus ducatum præstnit intrepidus,* &c. Hoc maius adiecit regno obsequium, quòd illud armis adiuuit, & literis, & de sapientiæ penetralibus victorem exercitum duxit.

2. Reg. 15. — Deut. 33. — Apoc. 5. — Cassiod.

Iosue cap. 15. Dixitque Caleb: Qui percusserit Cariath Sepher, & ceperit eam, dabo ei Axam filiam meam vxorem. Cepitque eam Othoniel filius Cenez frater Caleb iunior, deditque ei Axam filiam suam vxorem. Quæ cum pergerent simul, suasa est à viro suo, vt peteret à patre suo agrum, suspirauitque vt sedebat in asino. Cui Caleb; Quid habes, inquit? At illa respondit: Da mihi benedictionem: Terram Australem, & arentem dedisti mihi, iunge, & irriguam. Dedit itaque ei Caleb irriguum superius, & inferius. Hæc est possessio tribus Iuda, &c.

§. VI.

Literarum prosecutores præmijs alendi.

NOn pro capienda Hebron ciuitate gigantum, sed pro capienda Cariath Sepher filiæ nuptias promisit Caleb, dicens: *Qui percusserit Cariath Sepher, & ceperit eam, dabo ei Axam filiam meam.* Et quando pro capienda Hebron nullum fuit præmium propositum, cur illud proponit pro capienda Cariath Sepher? Erat hæc ciuitas literarum in qua & sapientes, & doctores habitabant; & ideò in eius expugnatione præmium proponitur, vt innuatur, quàm sint præmiis iuuandi homines, & excitandi pro capiendis studiis literarum. Ex quo Athalaricus rex apud Cassiodor. 9. Var. 21. ait: *Nuper siquidem, vt est de vobis cura nostra solicita quorumdam susurratione cognouimus, doctores eloquentiæ Romanæ laboris sui constituta præmia non habere, & aliquorum nundinatione fieri, vt scholarum magistris deputata summa videatur imminui. Quapropter, cum manifestum sit, præmium artes nutrire, nefas iudicauimus, doctoribus adolescentum aliquid subtrahi, qui sunt prorsus ad gloriosa studia, per commodorum augmenta prouocandi.* Languet maximè, qui sine præmio ad Sapientiæ contendit, vel limina: qui autem eius penetralia tenere debet, multis præmiis, & commodis est prouocandus. Quò spectans Prouerb. 9. aiebat: *Sapientia ædificauit sibi domum, excidit columnas septem. Immolauit victimas suas, miscuit vinum, & proposuit mensam suam. Misit ancillas suas, vt vocarent ad arcem, & ad mœnia ciuitatis.* Ecce tibi non primùm ad Sapientiæ sedes obtinendas vocantur, quàm farta pretiosis vinis, & dapibus mensa proponatur, cuius commodis capiantur. Nunquam enim comparari debet sapientiæ sedes; nisi præmium ob oculos obambulet. Actor. 7. dicit: *Et eruditus est Moyses omni sapientia Ægyptiorum,* &c. quam sapientiam, vt ex magistris compararet, regia præmia fecerunt, quæ filia Pharaonis exhibuit. Ait enim D. Basil. hom. 1. in Exam. *Moyses ille, quem sibi adoptatum filia Pharaonis magnifico, ac regali impendio curauit educandum, & ad se accitis sapientibus Ægyptiorum, inque magistros præfectis puerum tradidit erudiendum.* Itaque regali impendio magistros acciuit, vt puero Moysi sapientiam compararet. In quibus præmiandis profusissimi fuere multi imperatores, quod notat Ioannes Liuineius in notis ad orat. Paneg 4.

Cassiod. — Prou 9. — Actor. 7. — D. Basil.

§. VII.

Humana stultitia vilibus inhiat, & leuidensibus.

VT cepit Othoniel ciuitatem literarum, Axam in vxorem accepit, cui persuadet, vt ex patre petat agrum irriguum. Annuit Axa marito, & cum pergerent simul, ait textus de illa: *Suspirauitque, vt sedebat in asino.* Petitura irriguum in primis suspirat, sed illud notandum, quòd vt suspirasse illa dicitur à textu, simul notat suspirasse, *vt erat in asino.* Quid sibi vult hæc notatio? Quid quòd sederet in asino cum suspirio fœminæ? Sapienter innuebatur, vnde oriantur suspiria pro rebus vilibus, & leuidensibus, nempe ex asinina stultitia. Vna enim asinina stultitia est, quæ pro habendis aquis, pro rebus vilibus, & leuidensibus suspirat. Maximus ille Samson Iud. 14. strangulauit leonem, proiecitque eius cadauer iuxta viam, & post paucos dies reuertens cadauer leonis visurus, *ecce examen apum erat in ore Leonis, ac fauus mellis. Quem cum sumpsisset in manibus, comedebat in via.* Sed etiam in cap. 15. validam hostium

Iud. 14.

manum

manum in maxilla aſini perdidit, & poſt victoriam, cum ardenti ſiti clamaret ad Deum: *aperuit Dominus molarem dentem in maxilla aſini, & egreſſa ſunt ex eo aqua. Quibus hauſtis*, &c. Compone modo maxillam, & maxillam, nimirum maxillam leonis, & maxillam aſini; illa dulciſſimum mel Samſoni effundit, hæc aquam ſcaturit. Quid aliud expectes de aſinina ſtultitia? Sanè animus virtute, ſapientiaque informatus ſuauiſſima, pretioſiſſimaque nectara fundit, ſtultus autem aſininusve animus viles ſapit aquas, nec aliquid non vile æſtimat, & commune brutis. Pulchrè canebat Amænus In Enchirid. veteris teſtam. inquiens.

Amæn.

Inuictum virtute coma Leo frangere Samſon
Aggreditur, necat ille feram, ſed ab ore Leonis
Mella fluunt, maxilla aſini fontem vomit vltro.
Stultitia exundat lymphis, dulcedine virtus.

Equidem qui virtute ſapientiáque pollet, non niſi pretioſis ſuauibuſque cœli nectaribus contentus eſt; aſinina autem ſtultitia mella non nouit, pretioſa, & diuina non guſtat, tota poſita eſt in turbidis iis & vilibus aquis Ægypti. Quò ſpectans Iacob Gen. 49 aiebat: *Iſſachar aſinus fortis accubans inter terminos. Vidit requiem, quòd eſſet bona, & terram, quòd optima, & ſuppoſuit humerum ſuum ad portandum factuſque eſt tributis ſeruiens.* Et meritò dum inducitur ſic ad terram affectus, aſinus vocatur; ſtultitia enim aſinina eſt in hominibus, quod nihil præter hæc vilia, & terrena ex animo ſapiant. Hinc Matth. 17. dum Dominus in gloria transfigurationis apparet, admirans Petrus tantum Ieſu ſplendorem ait: *Domine Bonum eſt nos hic eſſe: ſi vis, faciamus hic tria tabernacula*, &c. addit Mar. cap. 9. *Non enim ſciebat, quid diceret:* & Lucas cap. etiam 9. *Neſciens, quid diceret:* Stultitiæ, & ignorantiæ condemnatur Petrus à duobus Euangeliſtis in hac petitione ſua. Et meritò, quando ad momentaneum illum ſplendorem transfigurationis ſic afficiebatur, vt nihil aliud requireret. Ait enim D. Cyprian. ſerm. de Reſur. *Mirati ſumus in transfiguratione, quando ſicut Sol reſplenduit facies ſaluatoris, & veſtimenta eius candorem omnem exuperantia Apoſtolorum euitauere conſpectum: ſed momentaneus ille decor imaginem, non ſpeciem; ſimilitudinem, non ſubſtantiam; partem, non plenitudinem transformationis mirificè explicauit.* Et mirabimur, quòd Petrus ignorantiæ arguatur, quòd ſic attendat ad momentanea decora? Planè de ſtultitia venit, quòd hæc momentanea, & vilia ſuſpiremus, & aliud non requiramus præter ea.

Geneſ. 49.

Matth. 17.

D. Cypr.

§. VIII.

Hoc vnius Spiritus diuini eſt, quod optima quæque cum ſuis partiatur.

Vide vſitatiſſimam Axæ querelam, ait enim ad patrem ſuum: *Terram auſtralem, & arentem dediſti mihi*, &c. Data fuerat Calebo optima, & irrigua terra, ipſe tamen optimam, & irriguam ſibi integram reſeruans, arentem filiæ dedit. Et quando inter creaturas hæc non vigeat querela; quòd ſola arentia dentur, quod optima ſibi quiſque integra reſeruet? Crede mihi, ſolus Deus eſt, qui neſcit non partiri nobiſcum optima quæque. Paul. ad Coloſ. ait de Ieſu: *Qui eſt imago Dei inuiſibilis primogenitus omnis creaturæ, quoniam in ipſo condita ſunt vniuerſa: Et ipſe eſt caput corporis Eccleſiæ, qui eſt principium, primogenitus ex mortuis*, &c. Mirabar, quòd Paulus toties repeteret Ieſum eſſe primogenitum omnis creaturæ, imò primogenitum ex mortuis in reſurrectione; quando ius primogenituræ adeò ſuſpectum, & inuiſum ſolet eſſe fratribus minoribus. Qui enim audit in humanis primogenitum; audit illum, qui ſibi optima quæque capiat, qui nihil non paruum & leuidenſe cæteris fratribus relinquat. Cur ergò Paulus nobis minimis fratribus non cauet oſtendere Ieſum primogenitum? Nonne timeamus ab illo ſpoliari optimis quibuſque? Abſit hoc in Ieſu, de quo Paulus præpoſuit illud: *Qui eſt imago Dei inuiſibilis*, &c. qui purus homo eſt, putaque creatura optima quæque reſeruat ſibi, cæteris etiam fratribus, etiam intimis, & chariſſimis leuidenſia ſola relinquit. At Ieſus, vt Deus eſt, etiam primogenitus naſcens, & à mortuis reſurgens, nihil ſibi tunc optimum accipit, quod non dignetur partiri nobiſcum. Ad hæc ait D. Cyprian. ſerm. de Reſur. *Agunt in cœleſtibus hæc paſchalia gaudia, angelici ſpiritus, & reſurgentis Domini gloriam admirantur, & delectantur in eo, quod forma ſerui reuerſa ſit in formam Dei, & exinanitio humilitatis ad depoſita altitudinis redierit maieſtatem. Sed & in hoc multiplicata ſunt gaudia, quod & his, pro quibus ſe humiliauerit, tantæ excellentiæ beneficium dignatur eſſe commune, & partiri nobiſcum ſua abundantiam voluit claritatis*, &c. Duo dicit Cyprian. alterum quòd reſurgente Ieſu forma ſerui reuerſa eſt in formam Dei; alterum, quòd reſurgens glorioſus vbi Dei formam in maieſtate cæpit monſtrare; noua inde gaudia multiplicantur, quando tantæ excellentiæ beneficium non ſibi vni præripuit, ſed commune illud nobis fecit, vt glorioſæ reſurrectionis participes fiamus. De ſpiritu enim Dei eſt, quod magnum accipiens illud nobis commune faciat. Matth. 3. iuit Ieſus ad Iordanem, vt baptiſmum Ioannis ſuſciperet: *Baptizatus autem Ieſus confeſtim aſcendit de aqua, & ecce aperti ſunt ei cœli; & vidit Spiritum Dei deſcendentem ſicut columbam, & venientem ſuper ſe.* Actor. 1. venit Spiritus Sanctus ſuper Apoſtolos in ſpecie ignearum linguarum; Ieſum autem venit in columbæ ſpecie. Et cur in ſpecie columbæ venit ad Ieſum? Vna columba in diuinis literis filio Dei ſimilis apparuit, in eo, quod nihil magnum accepit, quod illud & hominibus non communicaret. Sic Geneſ. 8. poſt diluuium miſit Noë coruum ex aqua, qui referret altori ſuo nuntium ſerenitatis; ille autem exiens vbi inuenit ſibi eſcas, nihil Noëmo curauit renuntiare. Quid tunc? Miſſa columba ſemel, & iterum eſt, *At illa venit ad eum ad veſperam portans ramum oliuæ virentibus folijs in ore ſuo.* Inuenit columba poſt diluuium expectatam tranquillitatem humi cubare, vidit amæniſſima prata, floridiſſimas arbores, ſplendentem ſolem; nihil hoſtile, nihil inimicum ſentiri, ſed omnia in placidiſſima quiete verſari. Inter hæc oblita ne eſt altoris ſui? Minimè; quin potius accepto virenti oliuæ ramo pergit ad arcam, referens Noëmo pacem, quâ ipſa iam fruebatur. Quod celebrat Amænus in Enchirid. veter. teſtam. fatus:

D. Cypr.

Matth. 3.

Geneſ. 8.

Ad Col. 1.

Nuntia diluuij iam decreſcentis ad arcam
Ore columba refert ramum viridantis Oliuæ.
Coruus enim ingluuie per fœda cadauera captus
Heſerat, illa data reuehit noua gaudia pacis.

Heu ſpiritum mundanum! O Spiritum diuinum! Mundialis ſpiritus coruinus eſt, dum ſibi habeat, aliorum non meminit. Ales principem hominem, aut

aut potentem, multisque muneribus illum obligabis; pergens ille ad sua, præstantissimisque suis bonis incubans, nec oculos ad te conuertet. Spiritus autem diuinus columbinus est, columba est Christus meus, de qua verissimè dicam: *Illa data reuehit noua gaudia pacis*; datam pacem sibi à patre, & tranquillitatem & gloriam post diluuium passionis, statim illam nobis reuehit. Nihil enim gloriæ, nihil pacis datum sibi accepit, quod nobis non partiatur. Contemplor enim à ligno crucis emissum candidissimum spiritum Iesu; qui vt se expedit à ligaminibus crucifixæ carnis tranquilla omnia inuenit, & plena æternæ pacis. At non mansit diu inter illa, quin veniens ad sepulchrum, & reuniens sibi carnem, florido corporis sui & virenti ramo asportato ad discipulos redit, clamatque, *Pax vobis*, *Pax vobis*; vt enim candidissima columba datæ reuehit noua gaudia pacis. Nescit tantam gloriam, tantamque pacem sibi datam accipere, quin eam nobis partiatur. Implere christiane hoc spiritu, & nulla a Deo tibi data habeas, quæ tuis proximis non partiaris.

§. IX.

Iesus dolet homines non madefieri suo pretioso sanguine.

SVspirat Axa, quia terram acceperat arentem, & non irriguam; dicit enim textus: *Suspirauitque, vt sedebat in asino. Cui Caleb Quid habes inquit? At illa respondit: Da mihi benedictionem; Terram australem, & arentem dedisti mihi.* Ecce tota causa suspiriorum Axæ, nimirum quòd data fuerit illi terra arida. Et fallar, nisi & hoc solicitauerit præcordia mei Iesu; nimirum quòd homines pateretur aridos, qui minimè epoto eius diuinissimo sanguine rigabantur. Ioann. 19. ait:
Ioan. 19. *Sciens Iesus, quia iam omnia consummata sunt, vt consummaretur scriptura, dicit: Sitio.* Et mirabar tunc sitire Iesum, adeò vt de siti doleret, quando eius præcordia erant plena aquâ; dicit enim ibi Ioannes: *Vnus militum lancea latus eius aperuit, & continuo exiuit sanguis, & aqua.* Cui aqua suppetebat in visceribus, cur se sitire, & arescere queratur? Illa magis sitis, & ariditas saluatorem vexabat, quam homines patiebantur, qui eius sanguinis irriguum non participabant. Ait Arnold.
Arnold. Carnot. tractat. ad illa verba: *Profluentibus de sacro latere aquis viuentibus, emanantibus de fonte vberi largis liquoribus, Christus sitire se perhibet, & ipse mundum irrigans, & sitim idans de ariditate causatur. Omnino sanè sitis illa exprimit, vt adhuc non illabebatur sanguis, & aqua in corda discipulorum radicitus; hec immaduerant ebrietate spiritus, quorum animas timor, & dubietas siccauerat.* Quando Iesus meus totus manabat aquis, sitim, & ariditatem eius, de qua querebatur, nō dubito pertinuisse ad discipulorum sitim, & ariditatem, qui timore, & dubietate siccati, sicut terra sine aquâ, & sicut sitibundi sine potu diuinissimi sanguinis coram illo repræsentabantur. Calix diuinissimi sanguinis non radicitus profluebat in corda credentium; nondum credentes maduerant fluento Spiritus Sancti: hic Iesus sitire se queritur, quasi adhuc ex patre terram sitientem & aridam nactus.

***

§. X.

Diuina, & cœlestia semina dum corde excipiantur, ipsa pluuiam afferunt. Vbi de Eucharistia.

QVeritur Axa de accepta terra arida, dum ait: *Terram australem & arentem dedisti mihi, iunge & irriguam.* Et merito, quæ frumentum mundiale spectabat, irriguam terram quærit, arentem abiicit; licet enim terra optimè culta sit, & granum in illa tempestiuè seratur, si aqua defecit, perit totus humanus labor. Non sic in cœlestibus seminibus, quæ si corde bono capiantur, ipsa secum pluuiam afferunt, qua alantur. Et cor paratum requiritur, & semen cœleste ibi applicatum; quod si ita sit, inibi iam est pluuia, & humor salutaris. Dauid nactus Saulem infensissimum sibi hostem, noluit eum occidere, cum posset, sed ostenso signo datæ salutis verba misericordiæ, & pacis ad illum loquebatur 1. Reg. 24. *Cum autem compleßet Dauid loquens sermones huiuscemodi ad Saul, dixit Saul: Nunquid vox tua hac fili mi Dauid? Et leuauit vocem suam Saul, & fleuit.* Miraberis, quòd lapideus Saulis animus sic in lachrymas soluatur. Vnde tam arido cordi superarunt tot venæ aquarum? Seuit in illo Dauid virtutum verba; quæ dum in corde serantur, secum solent afferre pluuiam salutarem. Quò respiciens D. Chrysostom. homil. 3. de Dauid, & Saule fatur: *Non sustinuit Saul hanc vocem audire sine lachrymis, sed plorauit amare, animi sanitatem, ac philosophiam, quam Dauid inseuerat, lachrymis manifestans.* Equidem riui lacrymarum ostendebant semina virtutum ibi à Dauide fuisse sata, solent enim diuina semina coniuncta esse pluuiis salutaribus. Hinc Matth. 26. paraturus Iesus segetem diuinissimi panis aiebat: *Accipite, & comedite, Hoc est corpus meum.* Video ibi Ecclesiæ messem excrescere, & nullam pluuiam video, de qua exurgat tantus panis. Et quando ibi seges est diuini panis, vbi sunt rigationis aquæ? Ait D. Damasc. lib. 4. de Fide, cap. 14. *Dixit Deus: Hoc est corpus meum: atque omnipotentis ipsius precepto, donec ipse veniat, hoc efficitur, ac pluuia huic nouæ segeti per consecrationem existit Sancti Spiritus vis inumbrans.* Non potest deficere tantæ segeti pluuia; vbi enim apparet triticum hoc viuificum coalescere, certum est illi Spiritus Sancti pluuiam suppetiuisse. Felix, qui ad hanc messem aspicit, dum eius culturæ satis intendat, non queretur de ariditate terræ, nec requiret fluenta. Aiebat Ioann 6. *Caro mea verè est cibus, & sanguis meus vere est potus: Hic est panis, qui de cœlo descendit.* Cibus datur nobis in pane, qui non ascedit de terra, sed descendit de cœlo. Et quid singulare habet panis cœlestis? Quantumuis terra colatur pro pane terreno; deficit aqua, & labores pereunt pane deficiente. At longè aliter in pane cœlesti, qui si solum ab homine colatur, vt decet, nunquam deficit ex aquarum defectu, nec ex cœlorum intemperie. Pro quo sapienter aiebat D. Ambros. in Psalm. 118. serm. 18. *Caro Dei cibus mihi, & Dei sanguis est potus. Non iam ad satietatem mei annuos expecto prouentus, Christus mihi quotidie ministratur. Non verebor, ne qua mihi cœli intemperies, aut sterilitas ruris immineat, si pij cultus dilegentia perseueret.* Quippè si perseuerat pij cultus diligentia, nunquam hic cœlestis panis deficit. Post summas agricolarum dili-

Marginalia (right column): 1. Reg. 24. — D. Chrys. — Matth. 26. — D. Dam. — Ioann. 6. — D. Amb.

diligentias in colendo agro, post cultissimum agrum panis solet deficere terrenus propter iniurias cæli, siue ob defectum, siue ob abundantiam pluuiarum. At panis diuinus si piè, & debitè à nobis colatur, supetabundat semper, nec siccitates vllæ, aut aliæ cœlorum intemperies timentur.

Caput XVII.

Ephraim & Manasse sors.

Secundo in sortem deuenere Iosephi filij, Ephraim, & Manasse, quorum secundus, iam partem sortis acceperat ante Iordanem, nunc autem qui reliqui erant ex Manassis tribus sortem accipiunt cum Ephraimitis; separatim tamen vtraque tribus sedit in parte sua. Quæ primò & querulæ, & infideles recensentur extitisse; querulæ aduersus Iosue, quod angustum spatium & syluis impeditum, & captu difficile illis attribuerit. Infideles aduersus Deum, nam Chananæos amore lucri maluerunt tributarios facere; quàm perimere.

PARS MORALIS circa textus literam.

In filiis Iosephi prima transgressio auditur mandati diuini de perimendis Chananæis, nunquam enim amor nummi in transgressionibus non fert primas.

Iosue cap. 16. Cecidit quoque sors filiorum Ioseph à Iordane, &c. Vrbesque separatæ sunt filiis Ephraim in medio possessionis filiorum Manasse, & villæ earum: Et non interfecerunt filij Ephraim Chananæum, qui habitabat in Gazer: habitauitque Chananæus in medio Ephraim vsque in diem hanc tributarius.

§. I.

Sub nimis senibus gubernatoribus nunquam non vitia consurgunt.

Accepta terræ sorte Ephraim tribus sibi populos, & ciuitates fecit; sed non omnino hostes exclusit, maluit enim tributarios sibi facere Chananæos, quàm perdere. Sic namque dicit textus; *Non interfecerunt filij Ephraim Chananeum*, &c. Et quando Deus iusserat omnes Chananæos interfici, cur isti permittuntur contra Dei præceptum illis parcere? Ait D. Aug. quæst. 20. *D. Aug.* *Hæc iam contra præceptum fiebant, & adhuc viuebat Iesus, sed dux eorum in illis prælijs iam præ senectute non erat.* Ecce tibi Iosue senectute grauatus, vt non poterat omnibus præliis adesse; ea relinquebat cuiuscumque tribus ducibus, & inde oriebantur diuinarum transgressiones legum. Vt iam pateat, quàm damnosa sit in gubernatore nimia senectus, quæ vel in Iosue non potuit cauere, ne legis diuinæ transgressiones minimè fierent. Discurre per totam scripturam, fallar, nisi vbi nimis senex asseritur gubernator, statim vitia, & scelera non videantur pullulare. Sic 1. Reg. 2. *Heli autem erat senex valde, & audiuit omnia, quæ faciebant filij sui vniuerso Israëli; & quomodo dormiebant cum mulieribus, quæ obseruant ad ostium tabernaculi, & dixit eis. Quare facitis res huiuscemodi, quas ego audio, res pessimas, ab omni populo? Nolite filij mei, non enim est bona fama*, &c. Non antea talia scelera audita fuerant in Israële; & modo publicè perpetrantur: & perpetrata, & audita à gubernatore, mitissimis verbis castigantur. Et vnde talia, & tam horrenda crimina audiebantur impunè committi in populo? An quia gubernator nequam erat? Absit, pius & sanctus communiter Heli habebatur, sed non otiosè notat textus de illo, quòd *erat senex valde.* Vbi autem in gubernatore nimia senectus est, non mirandum, quod crimina exuberent, & impune committantur. Similiter 1. Reg. 8. *Factum est, cum senuisset Samuel, posuit filios suos iudices Israel:: Et non ambulauerunt filij illius in vijs eius, sed declinauerunt post auaritiam*, &c. Senescente Samuele filij eius in vitia ruere; quorum vitia, quòd à patris senectute orirentur, apertè existimabant Israëlitæ vniuersi, quando clamabant: *Ecce tu senuisti, & filij tui non ambulant in vijs tuis.* De senectute namque boni Samuelis veniebat; quòd filij in vitia ruere non vererentur. Impotêtes enim sunt senes, vt vitiosos affectus frænent, maximè in iis, quos amore prosequuntur: & ideò non mirandum, quòd inde vitia crescant. Non absimile 3. Reg 1. *Et rex Dauid senuerat, habebatque ætatis plurimos dies ::: Adonias autem filius Haggith eleuabatur dicens, ego regnabo*, &c. Sanè iam Absalon eleuationis, præsumptionisque suæ pœnas dederat, interfectus miserè à patris Dauidis duce; cur Adonias non cauet simile supplicium? Cur audet corã ipso rege castigatore Absalonis, in similia Absalonis crimina ire? Prælixit textus illud: *Rex Dauid senuerat*, &c. cernebatur rex iam nimis senex, & inde minimè potens aduersus iniquos vi irrumpere, quò securus Adonias ferebatur in crimina. Ait Lyra ibi: *Quia patrem videbat impotētem, fuit elatus Adonias ad vsurpandum sibi regium honorem.* Et sanè vidit impotentem, vt nimis senem vidit; non equidem est in profunda senectute ea valentia, quæ requiritur, vt doli caueantur, & extirpetur malitia. Dicebat Dominus Petro Ioann. 21. *Cum esses iunior, cingebas te, & ambulabas, vbi volebas; cum autem senueris, extendes manus tuas, & alius cinget te, & ducet, quò tu non vis.* Scio iis explicati, vt Petrus violenta morte pro Domino erat occubiturus, sed æstimo metaphoram sumptam ab eo, quod quotidie senibus solet accidere; quia adeò debilis sunt virtutis, vt facilè ab aliis ferantur huc, atque illuc, nec valent resistere etiam in iis, quæ non placent sibi. Quod notabat Plinius in Paneg. Traiani de antecessore eius Nerua dicens: *Magnum quidem illud sæculo dedecus, magnum Reipublicæ vulnus impressum est, Imperator, & parens generis humani obsessus, captus, inclusus, ablata mitissimo seni seruandorum hominum potestas, ereptumque principi illud in principatu beatissimum, quod nihil cogitur.* Vt senissimus erat Nerua, sic Respublica scatebat facinorosis hominibus; & quod vltimę erat miseriæ, cum Nerua esset mitissimus, à tyrannis cogebatur ire in crudelissimas sententias. Amabat bonus senex liberare plurimos, sed seni mitissimo liberandi alios potestas auferabatur. Et quid non auferant insolentes seni principi?

1. Reg. 2. — 1. Reg. 8. — 3. Reg. 1. — Ioan. 21.

§. II.

Temporalibus lucris addictus animus facile abnegabit Deum.

Vide, regia Idololatrarum Israëlitarum tribus, quos faciat primos progressus: *Non interfecerunt Filij Ephraim Chananæum, qui habitabat in Gazer, habitabatque Chananæus in medio Ephraim vsque in diem hanc tributarius.* Vt tributorum lucellum caperet pepercit Ephraim Chananæo contra mandatum Dei. Ne miremur, quod Ephraim tribus sic assueta temporalibus lucellis, postea 3. Reg. 12. relinquat Deum, & ad idola diuertat. Nonne regnauit tribus Ephraim in Ieroboam Idolis seruiens? Christiane caue tibi, ne nimis adhæreas lucris temporalibus habendis, nisi velis præ illis habere Deum, & religionem contemptui. Aiebat Ecclesiasticus cap. 10. *Nihil est iniquius, quam amare pecuniam, hic enim & animam suam venalem habet, quoniam in vita sua proiecit intima sua.* Quid non committat auarus? In vita sua proiecit intima sua, & vt nihil magis homini intimum est, quàm Deus suus, & ille ipse; sic auarus pro lucro non æstimat vendere & disperdere animam suam, & commutare Deum ipsum. Vt merito dicat D. Leo serm. 9. de Pass. *Videte, dilectissimi, & prudenter inspicite, quæ germina, & quales fructus de auaritia stirpe nascantur, quam merito Apostolus radicem omnium malorum esse definiuit: quia nullum peccatum sine cupiditate committitur, & omnis appetitus illicitus istius auiditatis est morbus. Amore pecuniæ vilis est omnis affectio, & anima lucri cupida, etiam pro exiguo perire non metuit, nullumque est in illo corde iustitiæ vestigium, in quo sibi auaritia fecit habitaculum.* Sanè quidquid timetur de Athæis circa religionem, id meritò timeri potest de auaris. Nihil illis adeo intimum est, quod non proiiciant, vbi spes lucri apparet. Quam intima fuerat religio, Christi dominique diuinitas Osio illi cantatissimo Episcopo Cordubensi? Quàm acerrimè pro vtraque decertauit? Accipite tandem de illo D. Isidorum fantem lib. de Scriptor. Ecclesiasticis cap. 1. *Osius autem post longum senium vetustatis, arcessitus à Constantio principe, minisque perterritus, metuens ne senex, & diues damna rerum, vel exilium pateretur, illico Arrianæ impietati consensit.* Expende illud, quod hominem propugnatorem fidei acerrimum traxit in hæresim, nimirum, *ne senex, & diues damna rerum pateretur.* Heu diuitiæ intimis adhærentes visceribus, quàm excludistis omnem diuinitatis æstimationem, & scientiam! Sanè nullum est in illo corde iustitiæ vestigium, in quo sibi auaritia fecit habitaculum. De hac labe plura in præsenti tomo, & in aliis habes.

Eccl. 10.

D. Leo.

D. Isid.

§. III.

Ingens dolor, quòd se in illa sede quis videat deiectum, in qua ipse triumpharat.

Peccauit Ephraim non occidens Chananæum, sed illum tributarium faciens; quippè dicit: *Non interfecerunt filij Ephraim Chananæum, qui habitabat in Gazer habitauitque Chananæus in medio Ephraim vsque in diem hanc tributarius.* Et quando Chananæi Gazeritæ seruati fuerunt ab Ephraim contra mandatum Dei, cur Deus non fecit illos occidi? Simile piaculum commiserat Saul 1. Reg. 15. nam iussus interficere omnes Amalechitas, post illos deuictos ait textus: *Et pepercit Saul & omnis populus Agag, & optimis gregibus,* &c. Sed parum post Samuel spiritu Dei plenus ipsum Agag in frusta concidit, dicit enim textus: *Et in frusta concidit eum Samuel coram Domino in Galgalis.* Sic qui contra mandatum Domini liberatus fuerat à Saule, occiditur à Samuele. Cur ergo similiter, qui Chananæi liberati fuerant ab Ephraim contra mandatum Domini, non trucidati sunt ab alio, sed magis relicti sunt in Gazer tributarij Ephraimi? Relinquebantur Chananæi Gazeritæ tributarij Ephraimitarum, non in bonum, sed in malum eorum; vt se deiectos videntes in ea ipsa ciuitate, in qua regnarant, & alios ibi regnantes, magis morderentur, & affligerentur. Sic minabatur Dominus Heli 1. Reg. 2. *Ecce dies veniunt; & præcidam brachium tuum, & brachium domus patris tui, vt non sit senex in domo tua. Et videbis æmulum tuum in templo, vniuersis prosperis Israel: & non erit senex in domo tua omnibus diebus. Verum tamen non auferam penitus virum ex te ab altari meo, sed vt deficiant oculi tui, & tabescat anima tua,* &c. Ecce tibi Deus iratus in Heli eum summi Sacerdotis dignitate spoliat, quin omnes illius posteros remouendos asserit à tali dignitate, aliosque eorum loco constituendos. Sed & illud etiam iratus asserit, nimirum: *Verum tamen non auferam penitus virum ex te ab altari meo.* Er cur quando iratus remouet Deus omnes Heli posteros ab altari suo; adhuc asserit aliquem semper eorum relinquendum altari seruientem? Nonne in hoc ipso ira Dei videtur aliquo modo emollita circa Heli genus? Minime; sed inde apparet magis acerba, quòd velit manere aliquem ex Heli familia in templo, vt videns se deiectum in ea domo, in qua præcipuis insulis floruerat, & videns alium ibi in gloria, & honore esse, magis morderetur, & affligeretur. Ait Rupert. lib. 1. in lib. Reg. cap. 7. *Ideo se Dominus non penitus ablaturum ex domo Heli virum ab altari suo dicit, vt semper de domo Heli esset in domo Domini vir, qui in dignitate Sacerdotis alium constitutum videret, vt se eadem dignitate priuatum videns, oculi eius deficerent, & anima eius tabesceret.* Et quis non tabescat, & supra dolorem mortis doleat videns alium elatum in bonis, quæ ipse perdidit? Iudæis dicebat Dominus Luc. 13. *Tunc incipietis dicere, Manducauimus coram te, & bibimus, & in plateis nostris docuisti. Et dicet vobis, Nescio vos, vnde sitis, discedite à me omnes operarij iniquitatis. Ibi erit fletus, & stridor dentium: cum videritis Abraham, & Isaac, & Iacob, & omnes prophetas in regno Dei, vos autem expelli foras. Et venient ab Oriente, & Occidente, & Aquilone, & Austro & accumbent in regno Dei.* Expende illa: *Ibi erit fletus, & stridor dentium, cum videritis,* &c. non solum cùm flammis dentur, nec solum cùm æternæ tradantur morti; sed & cùm solùm videant Gentes ab Aquilone, & Austro venientes constitui Abrahæ filios, & recumbere in regno, quod ipsi perdiderunt, & extra quod manent foris, hoc illis in summum fletum, & stridorem dentium cedet. Ait Tertul. lib. 4. in Mar. *Ibi erit fletus, & frendor dentium Vbi? Foris scilicet, vbi erunt exclusi ostio clauso ab eo. Erit ergo pœna, cum videbunt iustos introeuntes in regnum Dei, se vero detineri foris.*

1. Reg. 15.

1. Reg. 2.

Rupert.

Luc. 13.

Tertul.

Planè

Planè omni morte durior pœna est, quod quis videat alios intrantes in gloriam, in eáque triumphantes, à qua ipse excidit, & sine qua manet in summum opprobrium deiectus.

Iosue cap. 17. Cecidit autem sors tribui Manasse, &c. Salphaad verò filij Hepher, filij Galaad, filij Machir, filij Manasse, non erant filij, sed solæ filiæ: quarum ista nomina sunt, Malaa, & Noa, & Hegla, & Melcha, & Thersa. Veneruntque in conspectu Eleazari Sacerdotis, & Iosue filij Nun, & principum dicentes: Dominus præcepit per manum Moysi, vt daretur nobis possessio in medio fratrum nostrorum. Deditque eis iuxta imperium Domini possessionem, &c.

§. IV.

Fœminarum nomina pro ingenti virtutum cumulo ponuntur in scriptura.

SAlphaad filias mèmorans diuinus scriptor, non grauatur eorum nomina recensere, quippè ait: *Quarum ista nomina sunt, Malaa, & Noa, & Hegla, & Melcha, & Thersa.* Et dictis nominibus nihil de illis magnæ virtutis dicit, nisi quod petierunt hæreditatem paternam dari sibi. Cur ergo nihil magnæ virtutis dicturus de iis fœminis, voluit sic exactè earum nomina scribere? Equidem quarum nomina dicebat, eo ipso ostendebantur magnæ virtutis esse; stat enim pro ingenti virtutum cumulo nominis fœminei commemoratio, quæ
Matth. 28. per diuinum scriptorem fiat. Ait Matth. 28. *Vespere autem Sabbati, qua lucescit in prima Sabbati, venit Maria Magdalena, & altera Maria videre sepulchrum.* Verum Lucas cap. 24. ait: *Vna autem Sabbati valde diluculo venerunt ad monumentum portantes quæ parauerant aromata,* &c. A Matthæo exprimuntur mulieres cum nominibus suis, sed nihil magnum de illis dicit, nisi quod venerunt videre sepulchrum. A Luca autem mulieres exprimuntur tacito earum nomine, sed non tacita virtute, & deuotione, qua vnguenta pretiosa emerunt, vt vngerent Iesum. Et cur Matthæus, qui nomina earum exposuit, nihil de aromatibus emptis, nihil de animi deuotione in iis expensis ostensa voluit dicere? Sanè quarum nomina meminerat, vel in eo solum pares illas faciebat in-
D. Ambr. genti præditis virtute. Ait D. Ambros. ibi: *Denique aliæ cum vnguento prima Sabbati veniunt, aliæ sine vnguento vespere Sabbati. Istarum nomen exprimitur, illa de Galilæa secutæ Dominum designantur.* Ecce tibi quarum nomina dicebantur, tacebantur virtutes: quarum tacebantur nomina, virtutes dicebantur, quòd emerint aromata, quòd secutæ fuerint Iesum: pro quibus omnibus vna stabat nominum designatio in primis. Quando enim sacer scriptor sic fœminarum nomina proferret, nisi multarum virtutum gloria splen-
Nazianz. descerent? Nazianzen. epist. 95. sic sic gloriosæ meminit fœminæ: *Quid faciamus aduersus Dei legem, iam olim vigentem, ac dominantem, quæ Theosebiam meam habet, Theosebiam Ecclesiæ decus, Christi ornamentum, ætatis nostræ vtilitatem, fœminarum fiduciam; Theosebiam verè sacram, & Sacerdotis coniugem, & honore parem, magnisque mysterijs dignam; Theosebiam, quam futurum quoque tempus excepturum est in immortalibus columnis, hoc est, omnium animis sitam. Nec verò mirum tibi videatur, quod eam sæpe appellem. Nam etiam beatæ illius fœminæ memoriam pro delitijs habeo.* Sic sanctissimus pater fœminæ beatitudinem, & gloriam ostendebat ex eo, quòd eius nomen tam crebra repetitione volueret. Nescit enim sacer scriptor, & integerrimus theologus Ecclesiæ fœminarum nomina meminisse, quæ non sunt in maxima virtutum gloria. Iesus Mat. 2. mortuam Mar. 2.
excitaturus ait: *Puella, tibi dico, surge.* Petrus autem Actor. 9. in simili facinore constitutus ait: Actor. 9.
Thabita surge. Iesus à puellæ nomine recensendo abstinuit, Petrus autem nihil prius profert, quàm nomen proprium defunctæ. Et cur cum sciret Petrus à Iesu dissimulatum fuisse nomen puellæ suscitatæ, maluit ille nomen prædicare Thabitæ? In nomine Thabitæ à Petro prolato, ostendebantur ingentes fœminæ virtutes. Nisi enim illa esset apud Apostolos præclaris operibus insignis, minimè eius nomen Petrus proferret. Hinc post eius numeratas virtutes aiebat Chrysostom. hom. 21. in acta: *Hanc igitur primam mortuam excitat Petrus, vocans nomine.* Tanta debuit esse mulier, quæ ex nomine vocaretur à Christi Apostolo. Chrysost.

§. V.

Non parua calamitas est, quæ nobiles fœminas cogit adire magistratuum fora.

NOn parui pudoris res dicitur de filiabus Salphaad, quod pro habenda hæreditate paterna tot adirent virorum conuentus. Ait enim: *Veneruntque in conspectu Eleazari Sacerdotis, & Iosue filij Nun, & principum dicentes,* &c. Et quantum hoc in nobilibus puellis, ingenuè educatis? Accipite D. Nazianz. epist. 146 de Simplicia nobili vidua differentem apud Iudicem Iacobum: quippe ait: *Ornatissimam matrem nostram Simpliciam, probi, atque honesti viri Alypij quondam vxorem, cum miseris viduitatis, atque orbitatis nominibus tibi offero, vt abs te, de his rebus, in quibus ope tua indigebit, ius suum obtineat. Ac calamitatis magnitudinem quæso conspice. Nondum luctibus finem imposuit, & de pupillis laborat, ac longas peregrinationes, in tam imbecilli corpore, ac negotiorum insolentia, ea suscipit, quæ nec quidem vltra domus limen egredi consueuit. Quo quid miserabilius? Nempe nobilitatis pudorem calamitate opprimi?* Sanè ad magnam miseriam, & calamitatem refert; quòd pudor ille nobilium fœminarum, quo domi clauduntur, sic opprimatur, vt contempto illo cogantur se dare virorum conuentibus, magistratus adire, iudicum circumcursare domos, & litigantium more nullorum officialium conspectum fugere. Hoc expauerat illa Cant. 1. dum ait: *Indica mihi, quem diligit anima mea, vbi pascas, vbi cubes in meridie, ne vagari incipiam post greges sodalium tuorum, &c.* Verebatur equidem maximè, D. Naz.
ne cogeretur circumcursare domos magistratuum, & principum mundi, quærens inde ius suum. Et Maria, quæ non cauit approximare cruci Iesu; cauit principum domos adire, aliquid postulans ab illis. Ait enim Ioann. cap. 19. de illa: *Stabat autem iuxta crucem Iesu Maria mater eius,* &c. Cant. 1.

Verum vbi deponendum à cruce erat diuinissimum cadauer, ait Matth. 27. *Venit quidam homo diues ab Arimathia nomine Ioseph; hic accessit ad Pilatum, & petyt corpus Iesu.* Maria accessit ad crucem, Ioseph ad Pilatum accessit petens corpus Iesu; cur & Maria non etiam iuit, vel sola, vel cum Ioseph ad Pilatum, vt peteret corpus filij? Metaphrastes de vita Mariæ ait: *Venit ad Ioseph virgo Maria, & ait; Da ergo mihi hanc gratiam, & communi, inquam, huic magistro. Audacter pete illius corpus, vt deponatur, & mandetur sepulturæ. Ex me non possum quidquam facere, vt vides, cum sim sola, & hospita,* &c. Ecce tibi Maria Iosephum conuenit, ab illoque petit, vt Pilatum adeat, & deposcat dari sibi corpus Iesu sepeliendum. Et cum hoc petat Maria à Ioseph, ipsa se à tali munere excusat. Et cur non magis sese offert sociam ad petendum filij corpus à Iudice? Sanè prouidebatur, ne nobilissimæ, diuinissimæque fœminæ grauaretur pudor, dum circumcursare cogeretur domos prophanorum iudicum. Miserrimum enim putat Nazianz. sic nobilem fœminam concuti, vt coram iudicibus & magistratibus se sistat.

Matth. 27.

Metaphr.

§. VI.

Dei est tam viris, quàm fœminis prouidere.

Vide, quas leges pro se afferant bonæ puellæ coram diuisoribus terræ, nimirum dicunt: *Dominus præcepit per manus Moysi, vt daretur nobis possessio,* &c. Dominus, inquiunt, præcepit; homines enim sæpissimè filias ab hæreditate paterna excludunt, maluntque rem potiùs ad remotum, vel extraneum deuolui, quàm ad filias. Non sic Deus, cuius est vtrique sexui æqualiter prospicere. Ioël cap. 2. *Erit post hæc, & effundam de spiritu meo super omnem carnem, & prophetabunt filij vestri, & filiæ vestræ.* Sic in diuina dona admittuntur & filij, & filiæ: nec minima, & despecta puella excluditur. Ait enim ibi D. Cyril. Alex. *Prophetaturos autem dicit filios, & filias, gratiæ plenitudinem in hoc, & omnium in eo æqualitem subindicans. Nec enim aspernatur Deus muliebre genus, si, quæ ipsi placent, promptè præstiterit, & sapere voluerit. Nec irremuneratum, aut sanctificationis expers erit, si per fidem, & operum bonorum bonitatem alicunde inclaruerit.* Hominum est filias à paterna hæreditate eiicere; Deus autem & filios, & filias æquè amplectitur, parique bonorum affluentia dignatur ditare sexum vtrumque, dūmodo per illas non desit. Dixerat Dominus Genes. 1. *Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram.* Sed & Gen. 2. de fœmina facienda ait: *Faciamus ei adiutorium simile sibi:* Quæ expendens D. Basil. Sel. orat. 2. ait: *Faciamus, ait, adiutorium. Haud dissimilia consilia: etenim quæ formabantur, generis eiusdem erant; figura similes, quia pari in pretio, quæ fiebant. Iterum igitur deliberatio, vt quod formabatur, in honore esset: æquali cum dignitate hominem efformemus, æquali gloria cum eo coniungemus, ne sit honore defectior muliercula.* Vide quàm bonus Deus, quàm æquus in fœminas, & viros; anxiè, vt sic dicam, cauebat, ne quid minus fœminæ suis diuinissimis manibus haberet. Sola enim ratio meritorum valet apud Deum, non sexus, quippe ait D. Paul. 1. ad Corinth. 11. *Neque vir sine muliere in Domino, neque mulier sine viro.* Non vtique apud Deum valet vir exclusa muliere, neque è contra valet mulier exclusa viro, nescit enim virtus sexus differentiam, sed meritorum. Aiebat D. Basil. supra: *Neque enim generis discretione fides oritur. Sic Paulo deficiente: Neque vir sine muliere, neque mulier sine viro, cum naturæ differentiam virtutis cursus nesciat. Æqua namque profectò viris, & mulieribus est pietatis ratio, & par virtutis consectandæ studium alteri cum altero apertum est.* Nescit equidem virtutis cursus differentiam sexus, solam meritorum differentiam scit.

Ioël 2.

Cyril Alex.

Genes. 1.

Basil. Sel.

D. Paul. 11.

D. Basil.

Iosue 17. Locuti sunt filij Ioseph ad Iosue, & dixerunt: Quare dedisti mihi possessionem sortis & funiculi vnius, cum sim tantæ multitudinis, & benedixerit mihi Dominus? Ad quos Iosue ait: Si populus multus es, ascende in syluam, & succide tibi spatia in Terra Phærezæi, & Raphain: quia angusta est tibi terra montis Ephraim, &c.

§. VII.

Quæ peculiari Dei fauore nituntur, vel absque vllis medijs fieri solent.

Componamus filios Ioseph, cum filiabus Salphæ in petitione sua; de filiis Ioseph dicitur modò: *Locuti sunt filij Ioseph ad Iosue,* &c. verum de filiabus Salphæ dixerat: *Venerunt in conspectu Eleazari Sacerdotis, & Iosue filij Nun, & principum dicentes,* &c. Illæ vnum Iosue conueniunt, vt accipiant sortes latiores, hæ non solùm Iosue, sed & Eleazarum Sacerdotem, & principum conuentus adeunt, vt suam accipiant sortem. Et cur filiæ Salphæ per tot discurrunt magistratus pro iure suo obtinendo, & filij Ioseph solum vnum Iosue conueniunt? Filij Ioseph nitebantur particulari Dei gratia, & fauore sibi promisso; dicunt enim: *Quare dedisti mihi possessionem sortis vnius, cum sim tantæ multitudinis, & benedixerit mihi Dominus?* Sic benedictionem de augendo Iosepho iam pridem à Deo datam in medium proferunt, qua nitentes non multa media requirunt, vt obtineant, quod volunt, contenti si vel vnum verbum ad Iosue loquantur. Filiæ autem Salphæ nitebantur communi lege à Deo lata pro omnibus filiabus Israëlitarum, vt si fratribus carerent, ipsæ adeant paternam hæreditatem. Nec miror, quod hæ pluribus vtantur mediis pluriumque officia negotientur. Quæ enim de lege communi veniunt, plurimis negotianda, & maturanda sunt; quæ ex particulari nascuntur fauore, pene absque tot mediis fieri solent. Ioan. 11. clamauit Dominus: *Lazare veni foras. Et statim prodyt qui fuerat mortuus, ligatus pedes, & manus instituis,* &c. Vocatur vt veniat, & ipse statim prodit, ligatus pedes institis prodit; cur ligatus pedes prodit? Cur non magis expectat, vt ligaturæ soluantur, & sic aptetur, vt prodire possit? Vbi Dei gratia & fauor operatur, non requiruntur dispositiones præcedentes, nec multa media, sed immediatè habentur Dei dona. Ait ibi D. Ambr. de Fide Resur. *Comprehende si potes, quemadmodum clausis oculis iter carpat, vinctis pedibus gradum dirigat, inseparabili gressu, separabilique progressu. Manebant vincula, nec tenebant: tegebantur oculi, sed videbant.*

Ioan. 11.

D. Ambr.

Virtute enim diuinæ præceptionis operante, natura suum non requirebat officium; & tanquam in excessu posita, non iam suo ordini, sed diuino nutui seruiebat. Rumpebantur prius mortis, quàm sepulturæ vincula, agebatur prius, quàm parabatur incessus. Quid pulchrius? Expende illa: *Agebatur prius, quam parabatur*, &c. vbi iuxta communes regulas, & leges procedis, multis indiges dispositionibus, multis præparationibus, vt concupita obtineas; verum vbi iuxta peculiarem Dei fauorem & gratiam operaris, priùs videbis rem actam, quàm paratam. Nec miror, quòd qui Dei particulari gratia nititur, non nimis dispositionibus fidat. Ait Ecclesiasticus, cap. 39. *Obaudite me diuini fructus, & quasi rosa plantata super riuos aquarum fructificate. Quasi libanus odorem suauitatis habete. Florete flores, quasi lilium & date odorem, & frondete in gratiam.* Cum fructibus loquitur, & petit vt floreant, & vt instar rosæ fructificent; at flores priùs præmitti debent, vt sequantur fructus; imò in florum abundantia, præparatio est, & dispositio ad fructus. Cur ergo modò antè agit cum fructibus, quàm cum floribus? Rationem indicant verba illa: *Frondete in gratiam*; vbi enim non legibus naturæ, sed gratiæ peculiari fauore nitimur, possumus sperare, quòd priùs res agatur, quàm paretur, priùs veniant fructus, quàm flores. Hinc Mar. cap. 16. mulieribus Iesum sepultum quærentibus ait Angelus: *Iesum quæritis Nazarenum crucifixum, surrexit, non est hic.* Quem surrexisse annuntiat, Nazarenum, id est, floridum vocat. At resurrectio ad fructum spectat; cur ergo post fructum resurrectionis editum, florentem vitæ arborem annuntiat? In tantæ gratiæ operatione, simul & fructus, & flores existunt. Vt dicat D. Hieron. ibi: *Iesum quæritis Nazarenum. Radix amara crucis euanuit; flos enim vitæ cum fructibus erupit.* non fuit necessum flores præmitti, in illisque colendis, parandisque multum temporis consumi; sed simul erupere flores, & fructus. Sanè vbi Dei operatur singularis benedictio, sine mediis præparationibusque multis in fructum itur. Vide infra cap. 23. §. 10.

Ecclesiast.

Marc. 16.

D. Hieron.

§. VIII.

Dona ad potentes facilè currunt, non sic ad imbecilles.

ITaque, *locuti sunt filij Ioseph ad Iosue, & dixerunt*, &c. at filiæ Salphææ, *Venerunt in conspectu Eleazari Sacerdotis, & Iosue filij Nun, & principum dicentes*, &c. Vide, quot viros conueniunt puellæ, vt petant sortem paternam; per quot tribunalia circumferũtur; at filij Ioseph cum vno Iosue dicuntur locuti. Et quando illæ tot adeunt viros, cur hi ad vnum solum vadunt? Potentes erant viri, illæ autem infirmæ puellæ; dona autem quæ ad infirmos, & inualidos ægrè veniunt, & difficulter, & post mille negotiationes, ad potentes fortesque viros facilè currunt. Planè natus erat puerulus Iesus in Bethlehem, & ecce tibi Matth. 2. *Magi ab Oriente venerunt Ierosolymam dicentes: Vbi est, qui natus est rex Iudæorum? Vidimus enim stellam eius in Oriente, & venimus adorare eum.* Veniunt equidem Magi ab Oriente adorare puerulum Iesum, illique pretiosa munera deferunt. Et cur non solùm veniunt; vt adorent, sed vt munera præstent? Ait D. Maxim. homil. 6. de Epiph. *Hodie gentilitas edocta de cœlo redemptorem mundi inquirit, vt regem; muneratur, vt fortem; adorat, vt Deum.* Expende illa: *Muneratur, vt fortem*: quippè danda munera non nisi validos, potentesque spectant. Vbi infirmus aliquis, & inualidus apparet; Deus bone, quàm illum fugiunt munera, quantis sunt ad illum trahenda. Vbi autem apparet aliquis validus, & potens, licet domi sedeat, ad primum eius verbum, munera, & dona currunt ad eum. Matth. 15. mulier Chananæa clamabat ad Dominum pro filia sua, & post multos clamores, & post Apostolorum preces sollicitatas audit: *Non est bonum sumere panem filiorum, & mittere canibus*; verum Matth. 8. Centurio pro filio petens statim audit: *Ego veniam, & curabo eum.* Pro quo sapienter addubitat D. Basil. Sel. orat. 19. *Quid ergo, dic mihi Domine, non parem animi promptitudinem in te nacta est Chananææ filia, etsi per matrem eadem precaretur? At illa rogans canum loco, numeroque est; Centurio prope ante supplicationem curationem reportat.* Vnde hoc? Vnde tam citus ad Centurionem, tardus ad Chananæam? Aiebat ibi D. Basil. Sel. *Nauis gubernatorem mundi gubernator imitatur*: quippe multa & diuinissima in eo spectabat omnipotens Dominus, sed & vt credo, inter alia etiam mundialium gubernatorum agebat personam eorúmque ostendebat mores, quorum est, ad validos, & potentes euolare cum muneribus, ad infirmos lentare gradus. Erat Centurio nobilis vir, & adeò potens, quòd suis expensis vnam ædificarat Synagogam; erat Chananæa & mulier, & inualida, & paupercula. Vnde non mirandum, quòd hæc vix magnis clamoribus, multisque sollicitatis intercessoribus aliquid obtineat ab eo, qui repræsentabat mundiales gubernatores: quorum munera, vt ægrè, & difficulter ad inualidos pergunt; sic ad potentes euolant etiam ante petitionem.

Matth. 2.

D. Max.

Matth. 15.

Matth. 8.

Basil Sel.

D. Basil.

§. IX.

Infirmis, fœmineisque mentibus difficultates tollere cura.

IOsephi filiis petentibus sortis latitudinem ait Moyses: *Ascende in syluam, & succide tibi spatia*, &c. filiabus autem Salphææ; *Deditque ei possessionem in medio fratrum suorum*, nil illis succidendum mandat, sed facilia, & tuta illis adscribit. Et cur illis syluam succidendam tradit, iis facilia, & tuta committit? Aiebat ipse Moyses ad Ioseph filios; *Populus multus es, & magnæ fortitudinis, non habebis sortem vnam, sed transibis ad montem, & succides tibi*, &c. Et meritò difficilia proponuntur validis, & fortibus viris; fœmineisque animis nil relinquendum est difficile, sed remouendum omne, quod difficultatem inducat. Matth. 28. *Venit Maria Magdalene, & altera Maria videre sepulchrum. Et ecce terræmotus factus est magnus, Angelus enim Domini descendit de cœlo, & accedens reuoluit lapidem*, &c. Et cur Angelus reuoluit lapidem? Ait Victor Antioch. in Marcum 16. *Postquam Dominus resurrexerat, venit Angelus Domini, & submouit monumenti lapidem. Submouit autem à sepulchri ostio grande illud saxum, propter mulieres.* Quæ veniebant fœminæ ad Christi sepulchrum, magnum & difficile impedimentum habebant in lapide; dicebant enim Marc. 16. *Quis*

Matth. 28.

Marc. 16.

Marc. 16.

reuoluet nobis lapidem? Hanc vnam sentiebant suæ deuotionis difficultatem, quam Angelus abstulit reuoluens lapidem. Sic fœmineis, infirmisque mentibus remouendæ sunt difficultates. Similiter
Marc. 16. idem Angelus Marc. 16. dicebat illis: *Iesum quæritis Nazarenum crucifixum, surrexit, non est hic. Ecce locus, vbi posuerunt eum. Sed ite, dicite discipulis eius, & Petro, quia precedet vos in Galilæam:* Cur in Galilæam? Cur non magis Ierosolymam
Vid. Ant. meminit? Ait Victor Antioch. ibi: *Rectè in Galilæam, non etiam in Ierusalem: per hoc enim ab omni difficultatis, & discriminis formidine illas absoluit, idque tum ob alia, tum vero præcipuè, ne metus fidem illarum plus iusto conturbet.* Suspecti erant Ierosolymitani omnibus Iesu assectis, aduersus quos tunc temporis furebant; ideò Angelus mulieribus Christi præsentiam promittit in Galilæa; ab omni illas difficultate, & metu liberans. Nil enim magis curandum est præceptori, quàm quòd infirmis mentibus auferantur difficultates omnes, & occasiones timoris.

CAPVT XVIII.

Sortes datæ in Silo.

TEXTVS HISTORIÆ.

ACCEPERANT regiæ tribus sortes suas Iuda, & Ephraim, atque instructo agmine Israëlitæ à Galgalis Siluntem petunt, vbi propter munitionem loci, & amœnitatem tabernaculum testimonij constituunt. Diuinitus, credo, motus Iosue amauit sedem religioni adscribere Silunte, quia locus pertinebat ad Ephraimum, à cuius gente ipse genus ducebat, & quia non amplius, quàm trium horarum itinere distabat à Ierosolymis, quò tandem tabernaculum erat de... maturum. Et vt Silunte erat religionis sedes, sic eò coacta concione septem tribuum proceres arguit Iosue, quòd non & ipsi euolent ad capiendas sortes suas. Nec non, vt locum occludat murmuri de inæquali partitione facta Iudæ, & Ephraimo, iubet alios designari, qui omnia lustrent, & dimetiantur, singulisque debitam mensuram attribuant. Ergo dum Beniamino, & reliquis per ordinem asseruntur fines; necessum fuit Iudæ eripere spatium, quo Simeon viueret. Tandem vniuersus populus locum designauit duci suo Iosue, dederuntque illi Vrbem Thamnath Saraa in monte Ephraim, quam bonus sibi concupiuit.

PARS MORALIS circa textus literam.

CVm tabernaculo Dei progrediente, necessum est, vt progrediatur noster stylus qui de sola Dei arca escas educit, quibus homines veram nutriantur in vitam.

Iosue cap. 18. Congregatique sunt omnes filij Israël in Silo, ibique fixerunt tabernaculum testimonij, & fuit eis terra subiecta. Remanserant autem filiorum Israël septem tribus, quæ necdum acceperant possessiones suas. Ad quos Iosue ait: Vsquequo marcetis ignauia, & non intratis ad possidendam terram, quam Dominus Deus patrum vestrorum dedit vobis?

§. I.

Parùm tibi erit, quòd tibi aliquid auferas, quod religioni exhibeas.

VEnerunt Israëlitæ in Silo, *ibique fixerunt tabernaculum testimonij*; erat enim Silo in parte Ephraim, cuius gentis erat nobilissimus dux Iosue. Nec immeritò bonus dux suis demit locum, quem religioni exhibeat; illa namque oblatio auspicata est, quæ de tuis fit, vt religioni concedat. Exod. 35. pro tabernaculo construendo ait: *Si quis habebat aurum, hyacinthum, & purpuram, coccumque bis tinctum, byssum, & pilos caprarum, pelles arietum rubricatas, & ianthinas, argenti, ærisque metalla obtulerunt Domino, &c.* Quæ ex aliis exemplaribus apud D. Aug. quæst. 168. sic leguntur: *Omnis afferens demptionem, argentum, & æs, attulerunt demptionem Domino.* Ecce tibi quidquid argenti, aut æris offerebatur Domino, vocabatur demptio. Et cur hæc dona exhibita Domino placuit vocare demptiones? Erat hoc auspicatum in oblationibus quod de tibi demptis offerres Domino. Ait ibi D. Aug. *Appellata est autem demptio, eo quòd sibi demeret, qui Domino offerret.* Sunt equidem qui multis se Deo deuouent, qui amant altaribus sacris adesse, religiosis interesse ministeriis, sed ita vt nihil sibi demant, sed omnia sua sibi integra reseruent, ij inauspicatè accedunt ad Dominum. Felices illi, qui afferunt Domino demptiones, qui de sibi demptis parant oblationes. Quò respiciens D. Orientius ait: D. Aug.

D. Orien.

Qui sanus, metuensque nihil, qui mente quieta,
Quæ sibi dum viuit, dempserit, ille dedit.
Et sibi, quod dempsit, melius reparabitur illi,
Integra mox capiet, qui peritura dedit.

Planè qui de sibi demptis Deo dederit, is omnia integra & in diuiniorem ordinem redacta recipiet. Proh felix oblatio, quæ tibi aliquid demit, vt tribuat Domino! Hinc offerens Areuna aream Dauidi, vt in ea ædificaret altare Domino, holocaustaque cremaret, ait Dauid 2. Reg. 24. *Nequaquam, vt vis, sed emam pretio à te, & non offeram Deo meo holocausta gratuita. Emit ergo Dauid aream & boues argenti siclis quinquaginta; & ædificauit ibi Dauid altare Domino, & obtulit holocausta, & pacifica, & propitiatus est Dominus terræ, &c.* 2. Reg. 24.
Cauit Dauid offerre Domino *holocausta gratuita*, hoc est, holocausta, quæ illi nihil auferrent; sed maluit aream, & boues holocaustorum emere; vt sic oblatio procederet de propriis, & sibi auferret Domino. Quo facto Dominus propitiatus fuit, vt discant homines vnum, quo possint auspicatam reddere suam oblationem; nimirum si in illa sibi auferant, quod offerant Domino. Faustissima quidem semper est oratio, & oblatio eius, qui aliquid semper proponit tollendum de suo. Exod. 32. clamabat Moyses: *Aut dimitte eis hanc noxam, aut si non facis, dele me de libro tuo, quem scripsisti.* Exod. 32.
De quo locutus ait D. Ambr. lib. 1. de Pænit. cap. 8. *Quid enim talis affectus non impetraret, quando se obiicit*

obiecit pro populo? Non equidem poterat non esse auspicata illa oratio, quæ se sibi auferebat, vt Deo pro populo satisfaceret. Ioan. 3. Ioan. 3. aiebat Baptista: *Ipsi vos mihi testimonium perhibetis, quòd dixerim; Non sum ego Christus, sed quia missus sum, ante illum.* Guarr. Abb. 3. Circa quæ ait Guarricus Abb. serm. 3. de Ioan. *Nobis non solum miranda, sed & imitanda proponitur virtus humilitatis eius, qua maior se credi cum potuit, noluit. Fidelis enim amicus sponsi magis amator domini sui, quam sui, se minui, vt ille cresceret, optabat: & de minoratione sui gloriam illius augere satagebat.* Expende illud: *minoratione sui,* quippè de sibi demptis gloriam Dei augere parabat. Vnde infra, cap. 20. §. 7.

§. II.

Quod quidquis fuerit Deo, id sibi inueniet in Deo.

EXpende illud, ibi, nimirum, in Silo, *fixerunt tabernaculum testimonij, & fuit eis terra subiecta.* Et tabernaculum fuit in Silo positum, & inde terra non inquietauit amplius Israëlem. Nec miror, Silo enim significat quietem, & salutem, & pacem, teste Serario in præsenti, quæst. 6. propè finem. Vbi autem quis locum quietum, & pacificum exhibuit Deo, & religioni, consequens erat, vt ipse quietem, & pacem experiretur ex Domino. Reddidit Dominus terram quietam, & pacificè subiectam illis, qui quietum locum dederant religioni. Dat enim Deus eadem, quæ tu illi dederis. Irruerunt quondam Hæretici vnitatem, consubstantialitatemque diuinissimæ Trinitatis diuidentes, & volentes Cappadoces viros perdere; at Cappadoces pro indiuidua Trinitate stantes, nullum damnum receperunt. De quo ait Nazianz. orat. 20. *Illi sanè sic infectis rebus discesserunt, malè malè tunc primum pudefacti, & superati, atque edocti, etiam si alios omnes homines, Cappadoces tamen non ita temere contemnere, ac pro nihilo putare; quorum nihil tam proprium est, quàm fidei firmitas, atque erga Trinitatem fides, & sinceritas: cuius etiam beneficio hoc habent, quòd animis coniuncti sunt, atque concordes, viribusque pollent, eadem videlicet auxilia, quæ diuinitati ferunt, accipientes, multoque præstantiora, & firmiora.* Expende illa: *Eadem videlicet auxilia, quæ diuinitati ferunt, accipientes,* &c. scilicet quam reddebant vnitatem Trinitati, eandem accipiebant, vnanimes, & concordes ipsi facti; nunquam enim non à Deo tu habes ipsum id, quod videris præstare Deo. Crede mihi Christiane, id in Deo inuenies, quod tu dederis Deo; si pacem dederis, pacem inuenies; si dederis bellum, inuenies bellum. Gen. 32. Gen. 32. de Iacob dicitur: *Traductisque omnibus, quæ ad se pertinebant, mansit solus: & ecce vir luctabatur cum eo vsque mane.* Dum Iacob solus esset, illi Deus apparet sub luctatoris specie, non paruamque homini luctam offert. Et cur voluit Deus ad Iacobum venire sub luctatoris specie? Cur non magis placida & amica forma illum conuenit? Repræsentabantur in Iacob Iudæi, qui acriter obluctaturi erant Deo in omnibus, & ideò eamdem formam Deus in se illis exhibet. Cyril. Al. Ait D. Cyrill. Alex. epist. ad Anastas. *Patriarchæ Deus antea ostensus est, quod & homo futurus esset olim vnigenitus eius Verbum, & quòd obluctantem habiturus esset Israëlem, & quòd coram eo non essent incessuri recti.* Expende illa *Quod obluctantem habiturus esset Israëlem*: hæc enim erat causa, quòd Deus quasi luctator appareret Iacob, nimirum quòd Israëlitæ in eo repræsentati obluctaturi erant Deo, & talis se Deus hominibus exhibet, quales ipsi se Deo exhibent. Hinc dicebant Iudæi cæco, Ioan. 9. *Da gloriam Deo; nos scimus, quia hic homo peccator est.* Ioan. 9. August. Ad quæ verba spectans August. in Psalm. 58. ait: *Hædus visus est eis agnus; & quia veluti hædum occiderunt, ab agno redimi non meruerunt.* Non fiebat agnus auferens peccata eis, à quibus hædus putabatur. De quo in præsenti dixi supra cap. 6. §. 12. infra cap. 22. §. 3.

§. III.

Non sic diuinitatis decora repræsentata, vt passionis benignitas humanos animos afficit.

VT marcescentes Israëlitarum animos excitaret Iosue, proponit illis beneficia Dei terram donantis, aiens: *Vsquequo marcetis ignauia, & non intratis ad possidendam terram, quam Dominus Deus patrum vestrorum dedit vobis?* Dominus Deus dedit, inquit, ostendens in eo diuinitatis liberalitatẽ erga Israëlitas, quam toto conatu deberent amplexari. Aliter Paul. Actor. 20. ait: Actor. 20. *Attendite vobis, & vniuerso gregi, in quo vos Spiritus Sanctus posuit episcopos regere Ecclesiam Dei, quam acquisiuit sanguine suo.* Vt similiter excitet regentiũ animos, non proponit, quod Deus dedit; sed quod Deus passus est; non loquitur de donis datis, sed de effuso sanguine. Et quando Iosue Dei dona proponebat, vt Israëlitas excitaret; cur Paulus Dei dona dissimulans solam Dei passionem in medium affert? Sanè cõfugit Paulus ad ea, quæ in Deo eximia erant ad trahendos hominum animos, quæ consistunt in effusione diuini sanguinis. Sic 1. ad Corinth. 1. 1. Ad Cor. 1. volens efficaciter fideles à schismate reuocare ait; *Hoc autem dico, quod vnusquisque vestrum dicit: Ego quidem sum Pauli, ego autem Apollo, ego verò Cephæ, ego autem Christi. Diuisus est Christus? Nunquid Paulus pro vobis crucifixus est?* Ecce tibi vnius crucifixionis meminit, cætera dissimulans; quando crucifixi mentio eximia erat, vt homines traheret, atque compesceret. Ait ibi D. Chrysost. D. Chrys. *Animaduerte Pauli prudentiam. Non enim dicit; Nunquid mundum Paulus condidit? Nunquid Paulus vos ex nihilo vt essetis, fecit? Sed ea tantum, quæ eximia erant fidelium, & multæ beneuolentiæ opera meminit, crucem scilicet, & baptisma, & quæ ex iis prouenerunt bona. Mundi namque opificium, sed maximè Dei in crucem conscensus eius ostendunt benignitatem.* Passiones, & vulnera, & crux vt euidentiùs erga homines ostendunt Dei benignitatem, sic assumuntur à Paulo, vt animos hominum ad bonam frugem reuocaret. Quis enim visa Dei cruce, non reuocetur, & euolet ad Dei placita? Cum filij prophetarum succidissent ligna iuxta Iordanem 4. Reg. 6. 4. Reg. 6. à manu vnius decidit securis in aquam; ait enim textus: *Accidit autem, vt cum vnus materiam succidisset, caderet ferrum securis in aquã; exclamauitque ille, & ait, heu, heu, heu, domine mi; & hoc ipsum mutuo acceperam. Dixit autem homo Dei, Vbi cecidit? At ille monstrauit ei locum. Præcidit ergo lignum, & misit illuc, natauitque ferrum, & ait, Tolle,* &c. Ecce tibi vbi lignum super aquas apparuit, ferrum deorsum dilapsum,

& in profundo ipso inhærens aquarum, sursum reuocatur, & cogitur ad superna natare. Quod sapienter canit Amænus in Enchirid. veter. test. fatus.

Forte prophetarum nati dum ligna recidunt
Fluminis in ripa, cecidit discussa bipennis.
Gurgite submersum est ferrum, sed mox leue lignū
Immissum stagnis, ferrum reuocabile fecit.

Planè lignum immissum aquis fecit ferrum reuocabile. Et quæ adeò ferrea viscera erunt, & deorsum tendentia quæ non reuocentur à ligno crucis sibi ostenso? Sis homo durior, & grauior ferro; magnoque pondere in malorum profundum præcipiteris; fallar, si te lignum crucis ob oculos positum non faciat reuocabilem. Et magis fallar, si ad lignum non euolaueris ocior, quàm ferrum ad magnetem.

Iosue 18. Eligite de singulis tribubus ternos viros, vt mittam eos, & pergant, atque circumeant Terram, & describant eam iuxta numerum vniuscuiusque multidinis, referantque ad me, quod descripserint. Diuidite vobis terram in septem partes. Iudas sit in terminis suis ab australi plaga, & domus Ioseph ab Aquilone, mediam inter hos terram in septē partes describite; & huc venietis ad me, vt coram Domino Deo vestro mittam vobis hîc sortem, &c.

§. IV.

Dei dona maiora solent inueniri in re, quàm apparebant in promissione.

AD terram dimetiendam, partiendamque de facto per tribus terni ordinantur viri de singulis tribubus: ait enim Iosue: *Eligite de singulis tribubus ternos viros, vt mittam eos, & pergant, atque circumeant terram, & describant eam*, &c. Sic ibi: verùm Numer. 13. agens Dominus de exploratoribus mittendis ad terram explorandam dicit: *Mitte viros, qui considerent terram Chanaan, quam daturus sum filijs Israel, singulos de singulis tribubus* Singuli tantum iubentur de singulis tribubus mitti ad explorandam terram; ad dimetiendam autem non singuli, sed terni designantur. Et cur ad dimetiendam terni, ad explorandam autem terram singuli de singulis tantùm dantur? In exploratione adhuc terra in mera manebat promissione, ideò videbatur, quòd vel à paucis posset comprehendi; in dimensione, & mensuratione iam eius possessio proprior cernebatur, & quasi manibus contrectabatur; & tunc adeò inueniebatur magna, vt nisi à multis non videretur posse mensurari. Sic solent dona diuina in re maiora inueniri, quàm in promissione videbantur, Numer 28. dum eligendus esset summus sacerdos, petit Moyses sibi virgas duodecim virorum dari, & ait ex præcepto Domini: *Quem ex his elegero, germinabit virga eius*: datæ ergo sunt virgę, & asseruatæ in sequentem diem. Quid tunc? Ait text. *Sequenti autem die regressus inuenit germinasse virgam Aaron in domo Leui, & turgentibus gemmis eruperant flores, qui folijs dilatis in amygdalas deformati sunt.* Expende promissionis verba, & compone illa cū rei effectu.

(Margin: Num. 13. — Num. 28.)

Promissionis verba hæc erant: *Germinabit virga*; sed in rei effectu inuenitur non solum germinasse, sed & flores ab illa erupisse, & amygdalæ fuisse efformatæ. Et cur tot inueniuntur in effectu, quando in promissione fuerant adeo pauca? Hoc habent proprium sibi dona diuina, quòd maiora iure inueniantur, quàm appareant, dum solum sunt promissa. Ad hæc Orig. hom. 9. in Num. *Attendite, si forte possimus liberalitatem Dei largiorem ipsis suis promissionibus ostendere. Hoc est solum, quod promisit Deus, vt virga eius, quem elegerit, germinet. Vbi vero ad rem venitur, vt quod promissum est, ostendatur impletum, non vnum illud, quod promissum fuerat, effectum dicitur, sed vide quanta addantur. Ait enim: Ecce germinauit virga Aaron, & produxit frondes, & protulit flores, & germinauit fructus: Vnum promisit Deus fructum, in virga, & dedit plures.* Sic in re ipsa largior Deus inuenitur, quàm in promissis. Ex Dei ore asserebat Paul. 1. ad Cor. 15. *In Christo omnes viuificabuntur.* Quid simplicius? Omnes mortui dicuntur viuificandi per Christum: omnes in vitam ibimus. Et post pauca ait: *Seminatur in corruptione, surget in incorruptione, seminatur in ignobilitate, surget in gloria. Seminatur in infirmitate, surget in virtute. Seminatur corpus animale, surget spirituale.* In primo resurrectio promittebatur, vita omnibus recuperanda proponebatur; in secundo non sola vita, sed insuper quatuor perfectiones ibi inueniendæ proponuntur, nimirum quòd surgent in incorruptione, in gloria, in virtute, & spirituales, vt ostendatur, quàm sæpe à rei effectu vincatur diuina promissio. Ait vbi supra Orig. *Sicut in ijs promissionem suam Deus in quadruplum dedit, & multo plura, & pretiosiora largitus est, quam promisit, ita multo magis in omnibus scriptura locis, vbi aliqua Dei promissio continetur, siquis tamen ad eam peruenire mereatur, in futuro multipliciter præparabitur.* Felix qui Dei promissiones attigerit, proculdubio plura inueniet, quàm sibi persuaserat ex promissis. Ioan. 11. promiserat Dominus Marthæ: *Resurget frater tuus*; vbi autem ad rem ventum est, vocauit Iesus Lazarum; *Et statim prodyt, qui fuerat mortuus, ligatus pedes, & manus institis*, &c. Non solùm resurgit, sed & ligatus pedes institis ambulat duplicato miraculo: vt dicat Theophilact. *Et miraculum erat verè vinctum moueri coniunctum miraculo resurrectionis.* Sic duplo maius in re præstat, quàm verbis promiserat.

(Margin: Orig. — 1. Ad Cor. 15. — Orig. — Theoph.)

§. V.

In Iesu non admittenda diuisio, sed amanda vnitas, & integritas.

ELigendis à populo diuisoribus, & mensuratoribus ait Iosue: *Diuidite vobis terram in septem partes*, &c. non ait; afferant ad me, vt diuidam; sed ipsi pergentes diuidite. Et cur ipse non magis diuidat? Vt Iesu nomine gaudebat, sic ablegat à se diuidendi munus, vt sciamus in Iesu nullam diuisionem debere admitti, sed perfectam vnitatem, & integritatem inueniri. Vnum, & indiuiduum habes in Iesu, in aliis extra illum nunquam non viget diuisio. Gen. 25. de concepto fœtu querenti Rebeccæ respondit oraculum diuinum: *Duæ gentes in vtero tuo, & duo populi de ventre tuo diuidentur.* Quæ verba ponderans D. Hie

(Margin: Gen. 25.)

D. Hieron. in explanatione Psalm. 44. ad Principiam, simul expendit Principiæ felicitatem, in eo, quòd se factarat Iesu, in quo nulla est diuisio: Ait enim: *Rebecca pergit ad interrogandum Deum, & sua responsione condigna audit oracula: Duæ gentes in vtero tuo, & duo populi de ventre tuo diuidentur. Illa duos generat diffidentes; tu vnum quotidie concipis, parturis, generas Iesum, vnione fœcundum, maiestate multiplicem, trinitate concordem.* Felix, qui Christo habendo dat operam; nihil in illo diuidendum habet; nihil partiendum cum diminutione acquirit: vnus est Iesus, & indiuisus, sed vnitate hac fœcundus, & multiplex, vt in illo habeantur omnia. Mundialis fœtus diuisiones halat, dissensiones generat, nequit esse, nisi vbi est diuisio, & dissidium; de solo Iesu venit indiuisio, & in omnibus bonis perfecta vnitas.

Luc. 18. Hinc Luc 18. *Amen dico vobis, quicumque non acceperit regnum Dei sicut puer, non intrabit in illud.* Expende illud: *sicut puer*, Matth. 18. aiebat: *Nisi efficiamini sicut paruuli.* Cur in Matthæo dixit: sicut paruuli, & in Luca ait; sicut puer: In Luca docebamur induere Iesum, in quo maximè apparet vnitas, & indiuisio, & ideò quod pluralitatem, & diuisionem sonabat, sapienter fugit. Ait

D. Ambr. D. Ambr. serm. 53. *Nisi efficiamini sicut puer iste; non dicit, sicut pueri isti, sed, sicut puer, vnum elegit, vnum proponit. Non hunc de publico esse arbitror, sed de cœlo, ipse est enim de cœlo puer, de quo dicit Isaias: Puer natus est nobis.* Vbi vnum & indiuiduum proponit sumendum, & amplexandum; non loquitur de publico, non loquitur de mundo, sed de cœlo, sed de puero illo, qui natus est nobis; solus Iesus est, qui indiuisionem, & vnitatem affert nobis; mundiales enim fœtus ad dissidia, & diuisiones oriuntur. Velis, nolis, partienda tibi sunt, & diuidenda etiam cum diminutione tua quæ à terris habes; at in Iesu & indiuisio-

Mar. 15. nem, & integritatem bonorum suscipis. Mar. 15. de Ioseph ab Arimathia dicitur: *Venit homo quidam diues ab Arimathia nomine Ioseph: hic audacter introiuit ad Pilatum, & petijt ab eo corpus Iesu.* Qui petijt corpus Iesu, & habuit, diues dicitur, & cur non diues, qui habebat in eo totam, & in-

D. Epiph. tegram plenitudinem? Ait D. Epiphan. orat. de Christi sepultura: *Verè diues, vtramque enim substantiam Christi à Pilato, dono acceperat. Verè diues, siquidem margaritam illam, quæ omnem pretij æstimationem excedit, secum a portare promeruerat. Verè diues: Sacculum namque plenum gestabat, nempe ipsummet diuinitatis thesaurum.* Vt corpus accepit Iesu, vtramque substantiam diuinam, & humanam accepit; ibi in vno habuit totam bonorum plenitudinem, & thesaurum diuinum.

Ruth. 2. Ruth. cap. 2. dicebat Booz: *Reddat tibi Dominus pro opere tuo, & plenam mercedem recipias à Domino Deo Israel.* Plenam ei mercedem opptat, quam quidem recepit, in eo, quod facta est

Theod. progenitrix Iesu. Ait Theodor. ibi: *Finem consecuta est Boozi benedictio. Accepit enim Ruth plenam mercedem à Domino, vt quæ fuerit progenitrix benedictionis gentium.* Vt enim attigit Iesum, nihil inde non plenum accepit, & integrum.

§. VI.

Quod ex Deo habes, validius est omnibus aduersis.

TErræ partitiones ad se afferri mandat Iosue, vt illas coram Domino largiatur; dicit enim: *Terram in septem partes describite, & huc venietis ad me, vt coram Domino Deo vestro mittam vobis hîc sortem*, &c. Et cur necessum erat, vt in Silo coram Domino mitterentur, & darentur terræ sortes, nisi vt inde acciperent firmitatem, & robur aduersus contraria omnia? Quæ enim ex Deo veniunt, Deòque adscribuntur, sic firmantur, vt in iis plus possit, quod Dei sunt, quàm innumera alia contradictoria. Num. 16. nota est contradictio Dathan, & Abiron, vt sibi ærea thuribula fecerunt, quibus incensa posuere, quæ adolerentur Domino. Absumpti denique sunt miseri rebelles, post quorum perditionem ait Dominus: *Præcipe Eleazaro filio Aaron Sacerdoti, vt tollat thuribula, quæ iacent in incendio, ignem huc, illucque dispergat: quoniam sanctificata sunt in mortibus peccatorum: producatque ea in laminas, & affigat altari, eo quod oblatum sit in eis incensum Domino.* Perditis hominibus thuribulorum laminas affigi mandat altari, quæ verba sic apud D. August. leguntur: *Et fac ea laminas ductiles circumpositionem altari, quoniam oblata sunt ante Dominum.* Et cur laminas illorum thuribulorum circumponi mandat ante altare? D. Aug. Cur non magis abominatur thuribula eorum, quos sic seuerè perdidit? Rationem insinuat textus aiens: *Quoniam oblata sunt ante Dominum*, quæ ante Deum oblata fuerant, id quo Dei erant, pro se habebant, ne proijcerentur, sed magis seruarentur. Ait D. August. quæst. 30. ibi. *Circumpositionem autem altari cur ex eis fieri voluit, addidit, dicens: quoniam oblata sunt ante Dominum; non enim in eis reprobare voluit, quod à talibus oblata sunt, sed hoc potius attendit, ante quem oblata sint: id est, quia ante Dominum, vt plus in eis valeret nomen Domini, ante quem oblata sunt, quàm pessimum meritum eorum, à quibus oblata sunt* Sic tota malitia, & perditio rebellium non potuit officere iis, quæ ante Deum oblata fuerant; plus illis contulit ad manendum, id quo Dei erant, quàm obfuit malitia perditorum. Nec dubites, quod ex eo, quo ante Dominum offeraris, multum roboris accipias aduersus pericula omnia: & nulla aduersus te poterunt mala tantum, quantum valet, quod te obtuleris ante Dominum. Hinc Paul. ad Corinth. 11. ait: *Despondi enim vos vni viro, virginem castam exhibere Christo. Timeo autem, sicut serpens Euam seduxit astutia sua: ita corrumpantur sensus vestri, & excidant à simplicitate, quæ est in Christo.* Quia timebat Paulus, ne seducerentur fideles, & corrumperentur, & exciderent, & perirent, hoc fecit, nimirum illos deuouit Christo, ait enim; *despondi enim vos vni viro, virginem castam exhibere Christo*; & vt Christo sunt exhibiti, supra omnia procedunt pericula. Vt dicat Pascas. in Psalm. 44. *Omnis Ecclesia iure virgo, quia de viro Christo Iesu sumpta est, appellatur & sponsa. Qua propter nec seductione decipitur, nec violentia vincitur confortata in Christo, nec vllis persecutionum generibus superatur.* Sic roboratur, qui exhibetur Christo, de eiusque procedit auspicio. Huc trahe dicta supra libro 6. capite 4. §. 12.

D. Aug. (marg.) · 2. Ad Corinth. 11. · Pascas. Psalm. 44.

Iosue

Iosue cap. 18. Itaque perrexerunt, & lustrantes eam, in septem partes diuiserunt, scribentes in volumine. Reuersique sunt ad Iosue in castra Silo. Qui misit sortes coram Domino in Silo, diuisitque terram filiis Israel in septem partes. Et ascendit sors prima filiis Beniamin per familias suas, vt possiderent terram inter filios Iuda, & filios Ioseph. Fuitque terminus eorum, &c.

§. VII.

Auspicatissima sunt loca virtutibus præstandis dicata.

NOn otiosè notatur locus, in quo missæ sunt sortes pro terra Israëlitis diuidenda, dicit enim: *Qui misit sortes coram Domino in Silo, diuisitque terram*, &c. Expende illud; *in Silo*; quippè locus is erat religiosis virtutibus destinatus, vbi arca erat, & quò vniuersi Israëlitæ conueniebant, vt diuinam gratiam solicitarent. Nec immeritò tot virtutibus sacer locus eligitur, pro mittendis sortibus, & pro hæreditate danda; nihil enim ab illo loco veniret nisi maximè auspicatum. Matt. 3. De Ioann. Baptis. dicit Matth. 3. *Venit Ioannes Baptista prædicans in deserto Iudææ, & dicens. Pænitentiam agite:: Tunc exibaut ad eum Ierosolyma, & omnis Iudæa, & omnis regio circa Iordanem, & baptizabantur*, &c. Prædicaturus baptismum pœnitentiæ in deserto Iordanis morabatur: cur non magis in mediis ciuitatibus? Vt Paulo iniunctum fuit officium prædicandi, sic ipse non in deserto, sed in hominum frequentia, in oppidorum conuentibus prædicabat. Cur Ioannes prædicaturus in desertum abit? Erat desertum nobilitandum frequentia virorum, qui Iesum secuti miraculosis panibus erant saturandi; ideò Ioannes ad locum tantæ virtuti destinatum confugit, vt inde auspicium suæ prædicationis caperet. D. Chrys. Ait D. Chrys. hom. 17. in Ioan. *Propterea in deserto conuersabatur Baptista iuxta Iordanem, quò omnes summo feruore ad baptisma concurrebant, parum secularia curantes, & vt Christum sectarentur, triduo cibis omnibus abstinebant.* In deserto frequentia hominum visenda erat, qui Christum sequerentur, qui propter sequendum Christum obliti sunt panem manducare, & trium dierum ieiunium tolerabant, donec saturati sunt diuinis è manibus. De loco ergo tantæ virtuti sacro, non mirer, quod auspicium prædicationis sumat Ioannes. Huc trahenda dicta tom. 2. in Euang. lib. 6. cap. 8. §. 10. & tom. 4. lib. 18. cap 9. §. 2.

§. VIII.

Vbi diuini mysterij gratia adest, non spectandus est ordo naturæ.

MInimus erat Iacobi filius Beniamin, qui tamen post regias tribus in sortibus tulit primas; ait namque: *Ascendit sors prima filijs Beniamin*: Sic sæpe vbi mysteria fundantur diuina, 1. Reg. 16. ordo naturæ negligitur, & inuenitur primus, qui erat vltimus. Isai. 1. Reg. 16. maiores natu filios repræsentabat ad regnum, quos repulsos videns aiebat: *Adhuc reliquus est paruulus, & pascit oues.* Et qui vt paruulus, & minimus contemnebatur, factus est omnium primus, in regem vnctus: Et cur maiores contemnuntur, & minimus eligitur? Pulchrè rem tractat D. Basil. Sel. orat. 14. inquiens: Basil. Sel. *Rex erat Dauid prophetica manu ad regnum prouectus, & cælesti approbatione dignitatem consecutus, subitòque primus fratrum comperiebatur, qui postremus, ordoque naturæ cedebat gratiæ, & legis partus succumbebat. Arcana erant regni exordia, neque ab ipsa natura illucescebat imperium.* Quæ ad diuinæ gratiæ arcana spectabant, nullum in naturæ ordine vestigium exhibebant. Cedit naturę ratio, & disparet illius ordo, vbi diuinitatis confirmantur mysteria. Ioan. 1. dicit: *Erat autem Andreas frater* Ioan. 1. *Simonis Petri vnus ex duobus, qui audierant à Ioanne, & secuti fuerant eum. Inuenimus Messiam, quod est interpretatum Christus. Et adduxit eum ad Iesum.* Ecce tibi Andræas frater minor Simonis eligitur, vt trahat maiorem fratrem suum ad Christum; sed & maior natu fratrem sequitur minorem. Cur non potius è contra maior minorem ducat? Ait Beda ibi: *Non dedignatur maior minorem sequi, quia non erat ordo ætatis, vbi erat meritum fidei.* Vbi fidei merita pensabantur, & res iuxta diuinæ gratiæ mensuras procedebat; non erat ordo ætatis, nec naturæ iura æstimabantur. Quidquid naturæ est, se abscondebat, & vna spectabatur virtus gratiæ. Proh Deus, quàm tuæ virtutis est consuetos creaturarum calles despicere! Quàm tuum est magnos præterire, & paruis deferre primas! Luc. Luc. 1. 1. ait Elizabeth ad Mariam: *Vt facta est vox salutationis tuæ in auribus meis exultauit in gaudio infans in vtero meo.* Id quod ponderans D. Chrysost. apud Metaphrasten ait: D. Chrys. *O res admirabiles, quæ superant opinionem! Quæ in cælo ignorauerunt Angeli, cognouit Ioannes, qui gestabatur in vtero. Thronos latuit, & eum, qui gestabatur in vtero minimè præterijt. Celauit Dominationes, ... ei, qui erat in ventre, reuelauit mysterium susceptæ carnis.* Ecce tibi, vt diuina gratia operante cõsuetus ordo rerum turbatur, & minimus eleuatur supra magnos, & ante datur paruulo diuini consilij notitia, quàm Angelis.

Iosue cap. 19. Et egressa est sors secunda filiorum Simeon per cognationes suas: fuitque hæreditas eorum in medio possessionis filiorum Iuda, &c. Hæc est hæreditas filiorum Simeon iuxta cognationes suas, in possessione, & funiculo filiorum Iuda, quia maior erat: idcirco filij Simeon possederunt in medio hæreditatis eorum, &c.

§. IX.

Iesu adiungeris per solas animi virtutes.

PRæponitur in sorte Simeon Issachari, licet Issachar maior natu fuerit ex Lia Gen. 30. & 35. Gen. 30. & 35. & non solum Issachari præponitur Simeon, sed intra Iudæ sortem admittitur. Et cur Simeon præponitur fratri maiori, vt adiungatur Iudæ, dum ait: *Fuitque hæreditas eorum in medio possessionis Iudæ?* Serarius quæst. 6. putat hoc obscurius esse,

esse, quàm vt diuinum in eo enucleari arcanum possit. Ego autem crediderim, quamcumque illius prælationis causam fuisse, eam non aliunde, quàm ab internis animæ desumptam virtutibus: vt enim in tribu Iuda Christi veri saluatoris nostri erat prosapia, sic qui illi adiungerentur, id habebant ex intimis animi virtutibus. Nemo non nouit, vt Ruth Moabita adiuncta fuit domui Iuda per nuptias eum Booz, & ita adiuncta, vt ex illa progigneretur Saluator mundi. Ait enim
Matth. 1. Matth. 1. *Booz autem genuit Obed ex Ruth.* Sed quando multæ puellæ suppetebant tribui Iuda, quas Booz sibi adiungeret, vt inde nasceretur Christus; cur Deus eò rem deduxit, vt puella Moabita præferretur puellis Iudæis? Ruth patriam, propinquosque suos reliquit, & idola omnia, vt se Israelitis associaret; in quo assimilabatur Iesu, qui omnia reliquit, vt se nobis sociaret, & ideò fuit omnibus prælara. Ait D. Ambr.
D. Ambr. cap. 3. D. Lucæ. *Ruth intrauit Ecclesiam, & facta est Israëlitis, & meruit inter maiores Dominici generis computari, propter cognationem mentis electa, non corporis. Hanc æmulemur, vt quia moribus hanc prærogatiuam meruit, nos quoque propter morum electionem in Ecclesiam Domini meritis suffragantibus adlegamur. Eius exemplo relinquentes paternam domum*, &c. Expende illa: *Propter mentis cognationem electa, non corporis*: vt enim Iesu adiungaris, nihil magis attenditur quàm mentis cognatio; Solæ mentis dotes, & virtutes possunt facere, vt Iesu adhæreas. Vis homo intra Iesu sortem excipi? Vis Iesu maximè appropinquare, & in eo cæteris omnibus præferri? Hoc cura, vt eius æmuleris virtutes, vt mentem tuam affingas ad eius formam, & vt propinquus Iesu, de eius sorte putaberis. Ioan. 20. Magdalenæ appropinquanti obuiat Iesus dicens: *Noli me tangere: Nondum enim ascendi ad patrem meum.* Et cur non permittitur tangere Iesum? Si Magdalena
D. Ambr. non tangit, quis eum dignè tanget? Ait D. Ambr. ibi. *Qui vult Christum tangere, sua membra mortificet, & resurrecturo similis induat viscera misericordiæ, non ambigat renuntiare terrenis.* Ecce qui potest appropinquare Iesu, nimirum qui misericordiam induat, qui terrena abneget, qui similis illi fiat virtute animæ, non corporis. Samuel 1.
1. Reg. 13. Reg. 13. dicebat: *Quæsiuit sibi Dominus virum iuxta cor suum, & præcepit ei Dominus, vt esset dux super populum suum.* Virum dicit eligendum cordi diuino propinquum: de illo tamen dicebat Isai. cap. 16. *Adhuc reliquus est paruulus, & pascit oues.* Si paruulus, si contemptus erat in oculis patris sui Dauid, quomodo vocatur vir iuxta cor
Basil. Sel. diuinum? Ait Dominus iuxta D. Basil. Sel. orat. 14. *Tu mortali oculo corporis magnitudinem dimensus miraris; ego vero quæ mihi soli videtur pulchritudo, eam exambio. Vbi animæ thesaurum inuenio, ibi miratur oculus meus.* Expende illud *Vbi animæ thesaurum inuenio*; mentis enim cognatio, non corporis nos iungit Deo.

§. X.

Quod libenti animo proximis præbes, minimè à te alienas.

DE Sorte Iudæ datur hæreditas tribui Simeonis, dum dicitur: *Hac est hæreditas filiorum Simeonis iuxta cognationes suas in possessione, & funiculo filiorum Iuda.* Ex quo maximè extollit tribum Iuda noster Serarius quæst. 4. in præsenti, quod sine reluctantia partem iam habitæ sortis concesserit Simeonitis. Sed illud notandum, quòd etiam post hanc concessionem dicantur Simeonitæ esse in possessione, & funiculo Iudæ, cum ait: *Hæc est hæreditas filiorum Simeonis in possessione, & funiculo filiorum Iuda*; & etiam subdit: *idcirco filij Simeon possederunt in medio hæreditatis eorum*, &c. nec vllum verbum ponitur, quo manifestè dicatur tribus Iuda spoliata fuisse hac parte, in qua fuerunt Simeonitæ. Cur ergo cum pars illa data fuerit à Iuda Simeonitis, amplius dicitur vel possessio, vel hæreditas Iudæ? Cur non magis nomen Iudæ ab illa tollitur, vel explicatur, vt iam nullo modo ad illam pertineat? Iosue cap. 15. dicitur: *Caleb filio Iephone dedit partem in medio filiorum Iuda, sicut præceperat ei Dominus, Cariatharbe patris Enac, ipsa est Hebron. Deleuitque ex ea Caleb tres filios Enac*, &c. Vt Caleb dicitur possedisse Hebron, statim explicatur, vt ex ea vrbe eiecerit primus illius possessores, nimirum filios Enac. Cur simili modo, vt dicitur Simeon possedisse partem filiorum Iuda, non dicuntur exclusi Iuda filij ab ea parte? Filij Hebron non ipsi dederunt vrbem Caleb, sed expugnati, & cessi illam cesserunt; & ideò explicatur eorum spoliatio in possessione Calebi: at Filij Iuda grato, & libenti animo dederunt sortis suæ partem Simeonitis, quæ autem gratuito animo dantur, tunc magis putantur ab ipso datore teneri. Adhæc aiebat Venantius Fortunat. in laudem Sigiberti Regis. Iosue 15.

Muneribus largis replet tua gratia cunctos,
Vt mea dicta probes, plebs mihi testis adest.
O bonitas immensa Dei, quæ diuite censu
Quod famulis tribuit, hoc putat esse suum.

Est hoc proprium munificentissimi animi, quod non perdat, sed magis acquirat dona sua; quod nihil à se datum putet amissum, sed magis illud suum credat, quod dedit proximo. Monebat Dominus Luc. 12. *Vendite, quæ possidetis, & date eleemosynam. Facite vobis sacculos, qui non veterascunt.* Et vendi omnia, & dari pauperibus mandat, & inde sacculos mandat comparari. Si omnia vendenda, & danda sunt, ad quid sacculi? Fiunt enim sacculi ad asseruandam, & retinendam pecuniam; vbi nulla est retinenda, non sunt necessarij sacculi. Sed iubet Deus, vt omnia vendantur, & statim dentur omnia, ad quid ergo parari sacculos mandat? Sapienter iubet omnia dari, & sacculos parari, vt doceat tunc maximè retineri, & seruari quasi in propriis sacculis, cum dantur. Quò spectans D. Orientius ait: Luc. 12. D. Orien.

Ferre tamen poteris contempta hic munera mundi
Mitte secuturus, quæ duplicentur opes.
Nam seruata nimis, quæ mox bona, non tua sunt,
Si tibi non serues, sic erit, vt tua sint.

Tunc seruantur tibi omnia, cum das omnia; tunc magis in tua potestate sunt, cum ea libentè animo proximis egentibus impertiris.

Iosue cap. 19. Cecidit sors tertia filiorum Zabulon per cognationes suas, & factus est terminus possessionis eorum vsque Sarid. Ascenditque de Mari, & Merala &c.

§. XI.

§. XI.

Ariditas cordis, & viscerum cauenda.

ZAbuloni sors venit in littore maris, ait enim: *Ascenditque de mari,*&c. Rarò in terrâ aridâ, & inaquosâ inuenitur, quæ ascendat planta. De aquarum habent beneficio, quòd crescant, & ascendant vniuersę plantæ; vt discat homo vnde debet ascensiones suas disponere; nimirum de ariditate cordis, viscerumque vitata. Quò
D. Iren. spectans D. Irenæus lib. 4. cap. 76. monebat: *Presta Deo cor tuum molle, & tractabile, & custodi figuram, qua te figurauit artifex, habens in temetipso humorem, ne induratus amittas vestigia digitorum eius. Custodiens autem compaginationem ascendes ad perfectum.* Vt ascendamus ad perfectum, retinenda sunt in nobis vestigia diuinæ manus. Sed qualiter hæc vestigia seruabuntur firma, ne euanescant? Ait ipse: *Habens in temetipso humorem,* &c. Vestigia in arido, & duro non manent; ideò qui amat Dei vestigia in se retinere, humorem habeat, quo & curetur, & viscera tenerescant, & molliantur ad proximorum necessitates. De cuius humoris beneficio & firma in te Dei vestigia habes, & cresces velut planta ad riuos aquarum fundata. Hinc Ecclesi. 11. *Mitte panem tuum
Eccl. 11. super transeuntes aquas.* Vbi Chald. complut. *Porrige escam tuam pauperibus.* Et quando hortatur, vt demus panem pauperibus, cur dicitur panis super aquas mittendus? Quid aquæ cum pane dando? Ait Caten. Græca: *Cum sympathia, & lachrymis fac eleemosynam omni transeunti.* Petitur, ne panis dandus procedat de corde arido, de visceribus aridis, sed de humectatis teneritudine quadam compassionis. Quò spectat verbum illud: *Cum sympathia*; est equidem sympathia illa affectuum proportio, qua in te sentias, quidquid calamitatis in fratre vides, & inde tenerescas ad conspectum illius. Non enim tanti æstimatur apud Deum eleemosyna, quæ de duro, & arido corde procedit, quanti æstimatur, quæ de tenero, & compassiuo procedit animo. Vt dicat Olym-
Olymp. piodor. ibi: *Cum lachrymis, & misericordi affectu facito eleemosynam; huius enim fructus tecum permanebit in sæculum.* Huius enim fructus, nempe huius eleemosynæ cum lachrymis, & misericordi affectu factæ fructus permanet securissimus. Quæuis enim virtus, quæ de corde irriguo oritur, maximè crescit & æternatur. Ideò de bea-
Psalm. 1. to, & felici viro dicit Psalm. 1. *Et erit tanquam lignum, quod plantatum est secus decursus aquarum, quod fructum suum dabit,* &c. Circa quæ D.
D. Ephr. Ephræm ait: *Beatus cuius fuerit anima tanquam lignum, quod plantatum est secus decursus aquarum habens sine intermissione lachrymarum imbrem, à quo crebrius irrigatur. Beatus, qui plantat bonam plantationem in anima sua, virtutes scilicet. Beatus, qui irrigat plantationes suas lachrymis, Christum semper exorans, vt sint fructiferæ, & acceptissimæ Deo.* Sic de irriguo corde nascitur beatitudo, & coalescunt virtutes. Vnde Luc. 23. de se locutus Dominus ait: *Quia si in viridi ligno hæc faciunt, in arido quid
D. Hilar. fiet?* D. Hilar. legit: *Si in humido ligno hæc faciunt,* &c. Ligno se humido comparat Dominus. Et cur
D. Hilar. humido ligno? Ait D. Hilar. in Psalm. 1. *Huius quoque beati ligni non dedignatus est in se docere virtutem, cum pergens ad crucem ait: Quia si in humido ligno hæc faciunt, in arido quid fiet? Per humidi ligni exemplum nihil in se ariditati mortis obnoxium esse significat.* Ecce tibi beati ligni virtutem inde putat à Iesu monstrari, quòd in humido sit, & ariditatem fugiat.

Iosue cap. 19. Cúmque complesset sorte diuidere terram singulis per tribus suas, dederunt filij Israel possessionem Iosue filio Nun in medio sui, iuxta præceptum Domini vrbem quam postulauit Thamnath Saraa in monte Ephraim: & ædificauit ciuitatem, habitauitque in ea, &c.

§. XII.

Bonus princeps non aliam, quàm subditorum sortem sibi æstimat.

CVm Israëlitæ vniuersi suas in Terra sortes acciperent, tunc & Iosue accipit suam; ait enim: *Cúmque complesset sorte diuidere terram singulis per tribus suas, dederunt filij Israel possessionem Iosue* &c. Non antea quàm omnes Israëlitæ accepit Iosue; quandiu enim aliqua tribus sine possessione mansit, similiter Iosue voluit manere sine illa; nec vllam sortem amauit quam non haberent vniuersæ tribus. Magnum in eo exemplar præbuit principibus, vt à se depellant fortunam, quam non habent subditi. De Theoderi- Theod.
co Theodomiri filio ait Iordanus Episcop. in Hist. de rebus Geticis: *Inter hæc ergo Theodoricus Zenonis imperio, fœdere sociatus, dum ipse in vrbe bonis omnibus frueretur, gentemque suam in Illyrico residentem, non omnino idoneam, aut refertam audiret, elegit potius solito more gentis suæ labore querere cibum, quàm ipse otiose frui Regni Romani bona, & gentem suam mediocriter victitare.* Sic boni, & præstantes viri principes ad subditorum suorum amant viuere fortunam, respuentes omnia magna, quæ sui non pertingunt. Cantatissimus in hoc est Moyses vel cum Regiam Pharaonis reliquit, vt cum suis seruiret; vel eo maximè, quòd videns suos duriter propter scelera à Deo tractari, Exod. 32.
clamabat Exod. 32. *Aut dimitte eis hanc noxam, aut si non facis, dele me de libro tuo, quem scripsisti.* Cur ipse deleri volebat, quando delebantur sui? Ait D. Hieron. epist. ad Gaudent. *Vult perire* D. Hier.
cum pereuntibus, nec propria salute contentus est. Bonus princeps nullum bonum æstimat, quod non habeant sui, nec supra eorum fortunam vult constitui; sed vel in perditionem temporalem vult ire cum illis. Hos principes sic in suos affectos crediderim promissos esse à Deo fidelibus suis, quando aiebat Isaiæ, cap. 60. *Mammilla regum* Isaiæ 60.
lactaberis. Nec otiosè ait, quòd Reges habebunt fidelem populum ad mammillas, sed vt ostendat, quàm erunt affecti ad illum, nequid bonum sibi arrogent sine illo. Quò spectabat D. Ber- D. Bern.
nar. serm. 12. in Cant. vbi extollens Moysi facinus ait: *O verè hominem vnctum vnctione misericordiæ. Loquitur planè parentis affectu, quam nulla posset delectare fœlicitas, exortibus quos parturiuit. Verbi gratia, si diues quispiam mulierculæ pauperi dicat; Ingredere tu ad prandium meum, sed quem gestas infantulum, relinque foras, quoniam plorat, & molestus est nobis, nūquid faciet? Nonne magis eliget ieiunare, quàm exposito pignore charo, sola prandere*

cum

cum diuite? Ita neque Moyse sedet solum introduci in gaudium Domini sui, sorte scilicet remanente populo. Nec vlli bono principi gratum est ad abundantiam, & fœlicitatem ire, cum sui remaneant in penuria, & in infortunio. Sic principes designati à Deo populo suo, non differunt à matribus respectu puerorum, quos habent ad mammillas; sed vt illæ minimè depellent à mammilla puerum, vt abeant in lautissima conuiuia; sic nec principes Dei relinquent populum in egestate, dum ipsi sunt in delitiis. Non aliter Ioseph in fame Ægyptiaca
Genes. 43. videns fratres suos Gen. 43. *Præcepit dispensatori domus suæ dicens: Introduc viros domum, & occide victimas, & instrue conuiuium; quoniam mecum sunt comesturi meridie.* Et quale conuiuium instrui mandat? Ait Philo ibi: *Interim cibi non valde lauti apponuntur, quod conuiuatori non liberet vti delitiis in publica penuria:* O verè regalissimum principem, qui etiam in die lætitiæ suæ cauit lautitias in conuiuio admittere, quando populus eius fame peribat!

§. XIII.

Præclari principis est, nil prius à populo accipere, quàm ipse populo dederit.

POst distributas sortes vniuersis, à populo accipit Iosue partem suam; dicit enim: *Cum complesset sorte diuidere terram singulis per tribus suas, dederunt filij Israel Iosue filio Nun possessionem in medio; vrbem quam postulauit,* &c. Caleb vt supra vidimus Iosue cap. 14. ante omnes, & postulauit, & accepit partem suam: Iosue autem non antea postulat, nec accipit; sed post datas singulis partes suas, ipse petit, & accipit. Et cur ipse non antea cum Calebo petiuit? Erat Iosue populi princeps, ad cuius præstantiam pertinet, quòd non accipiat ipse à populo nisi de datis prius. Quod
Iosue. 14. ponderans Origen. homil. 24. in præsenti ait: *Nec ipse hæreditatem sorte præsumpsit, sed a populo accepit, & illi dat populus hæreditatem, a quo ipse acceperat.* Expende cui principi dat populus hæreditatem, nimirum, *à quo ipse acceperat.* Hoc præclarissimum in principe, quod illi tribuat populus, qui ab illo accepit prius. Nec alios principes promittebat Dominus fideli populo suo,
Isaia. 49. cum ait Isaiæ cap. 49. *Erunt reges nutritij tui, & reginæ nutrices tuæ*, siue vt ex Hebræo, *lactatrices tuæ.* Nutrix enim ipsa primùm confert infanti, quo alatur, & crescat; nihilque ab illo sperat accipere, nisi postquam illum nutriuerit, & aluerit. Sic principes dati à Deo populo fideli, nil prius amabunt, quàm dare populis, quo nutriantur, & crescant, vt ipsi postea accipiant fœnus de suis primò exhibitis muneribus. Inde extollit Traianum Plinius in Paneg. inquiens: *Omnes antequam te viderent, adirentve recipi, incidi iussisti* (incidebantur enim tabulis nomina eorum, quibus donaria principum parabantur) *vt iam inde ab infantia parentem publicum munere educationis experirentur, crescerent de tuo, qui crescerent tibi, alimentisque tuis ad stipendia tua peruenirent, tantumque omnes vni tibi, quantum parentibus suis quisque debebat ... Atque adeò nil largiatur princeps, dum nil auferat; non alat, dum non occidat. Contra largiatur, & auferat, alat, & occidat.* Hoc habeas quisquis principatum ex Deo obtinuisti, vt sic accipias subditos, qualiter nutrices accipiūt infantes, vt crescant de tuo, qui crescunt tibi, vt de tuis donis parent dona tibi. Si princeps nolit dare, nolit etiam auferre; dum autem ipse primus largiatur, ipse primus dona exhibeat, auferat de suis, quod videatur bonum sibi. Parcendum videtur principi, quod auferat à suis, quibus ille dederat prius; in eo enim est maxima eius gloria, & præstantia, quod nihil accipiat, nisi id sit de primò collatis donis suis. Vnde Dauid cum ingentem auri, argentive copiam templo ædificando parabat, inde maximè extollebat Dei regnum, & imperium 1. Paral. vlt. dicens: *Tua est Domine magnificentia, & potentia, & gloria, atque victoria, & tibi laus. Cuncta enim quæ in cælo sunt, & in terra tua sunt; Tuum Domine regnum, & tu es super omnes principes. Tuæ diuitiæ, & tua est gloria, tu dominaris omnium ::: Tua sunt omnia, & quæ de manu tua accepimus, dedimus tibi.* Maxima hæc gloria est principis, quòd nil ei præbeant subditi, quod priùs non acceperint ab illo. Paral. 1.

§. XIV.

Quidquid verus Iesus pertingit, maximè ornat, & illustrat.

QVam dirutam, & solo æquatam ciuitatem accepit Iesus, & habitauit in ea, & ædificauit, vt amplissima, & illustrissima fieret vrbs, quippè ait: *Ædificauit ciuitatem, habitauit que in ea.* Erat enim Thamnath Saraa tunc temporis Vrbs vilis, malè ædificata, vel certè, vt placet Saliano, & Serario, prorsus diruta; quam accipiens Iesus Naue filius denuo excitauit, & amplissimè ædificauit, maximéque illustrauit. Et quò spectat hoc, quòd vnus Iesus dicitur ciuitatem vilem, & dirutam accipere, eámque ædificare, & exornare? Planè ibi exprimebatur, quod quotidie fit in nobis à vero Iesu Dei filio, qui quem capit locum in animis nostris, quæ tangit corda, mirificè illa exornat, & ædificat. Ait Origen. hom. 24. in præsenti: Orig.
Si darem locum filio Dei in me: acceptum locum à me in anima mea Dominus Iesus ædificaret eum, & adornaret, & faceret in eo muros inexpugnabiles, & turres excelsas, & ædificaret in me mansionem, si mererer, dignam se, & patre. Nescit meus Iesus locum, quem in nobis accipit, & inhabitat, in ruina, & vilitate relinquere, sed statim in eo multa decora excitat, validissima propugnacula ædificat, omnia eius ornatu candidissimo, preciosissimo nobilitat. Et quid tangit Iesus, quod non maximè ornet, & illustret? Matth. 27. post Iesum Matth. 27.
crucifixum: *Accepto corpore Iesu Ioseph inuoluit illud in sindone munda, & posuit illud in monumento suo nouo.* Mundum erat linteamen, & nouum sepulchrum, quod accepit Iesum; sed vbi Iesus illa tetigit, quis dicat qualem munditiem, & innouationem perceperunt inde ipsa? Ait Origen hom. 35. in Matth. *Puto autem magis munditiam sindon illa habebat, ex quo inuolutum est corpus Christi, quàm prius: corpus enim Iesu etiam in morte constitutum, quasi corpus Iesu mundabat omnia, quecumque tangebat, & magis innouabat monumentum illud nouum, quod fuerat excisum.* Quàm felix homo est, ad quem accedat Iesus! Quàm felix homo est, qui debitè capiat Iesum, à quo profectò & omnis vetustatis abolitionem, & omnis infirmitatis remedium, & maximum virtutum ornatum, & splendorem accipiet. Tene fide, & amore Iesum,

& omnem vtilitatem exues, & omnem gloriam, & nobilitatem indues. Ioann. 20. cum Maria Magdalena esset ad monumentum Iesu, stans foris, & plorans; accessit Iesus, & ait illi: *Mulier, quid ploras?* Quæ verba ponderans D. Ambr. ibi ait: *Mulier, quæ non credit, mulier est, & adhuc corporei sexus appellatione signatur. Nam, quæ credit, occurrit in virum perfectum, in mensuram ætatis plenitudinis Christi, carens iam nomine sæculi, corporis sexu, lubrico iuuentutis, multiloquio senectutis.* Dum Christum nec fide excipis, nullo bono insigniris; at vbi accedens Iesus fide sentitur, omnia infirma reiicis, & vilia, & ad omnia perfecta habenda curris. Iesus enim est, qui omnia nouo ornatu, nouóque splendore valet vestire. Gen. 22. dicebat Dominus ad Abraham. *Multiplicabo semen tuum sicut stellas cœli.* Et qualiter Abrahamides ad stellarum splendorem deuenirent? Ait D. Irenæus lib. 4. cap. 15. *Doctus est Abraham repræsentatione, quod inter homines homo futurus esset filius Dei, per cuius aduentum semen eius erat futurum, quasi stella cœli.* Sic vbi Iesus se immiscuit Abrahami semini, eius semen nouo lumine vestiuit.

Ioan. 20.
D. Ambr.
D. Iren.

§. XV.

Quo minus de terrenis bonis in corde habueris, eò firmior eris in via virtutis.

ACcepit ergo Iosue Tamnath Saraa, *ciuitatémque ædificauit, & habitauit in ea.* Et mirabar, quod Iesus hanc vrbem sibi elegerit, de qua Arias Montan. ait: *Vrbi huic ex regionis plaga Thamna, hoc est, Australis nomen: ab arborum vero graueolentia, & soli sterilitate Zzarahh cognomen factum videtur.* Cur ergo adeò sterilem, & vacuam bonis omnibus partem sibi Iosue assumpsit? Quærebat bonus virtuosæ vitæ firmitudinem, quæ sanè tunc est, quando magis terrena bona deficiunt. Vbi crucifixus Dominus emisit spiritum, ait Matth. 27. *Terra mota est, & petræ scissæ sunt.* Et simul pedes Iesu visebantur firmiter fixi in cruce, & terra moueri & quasi fugere. Crede mihi, vbi terrena bona remoueantur, & fugiant, pedes hominis maximè firmantur in via virtutis. Pro quo aiebat Orig. hom. 35. in Matth. *Beatus est autem, & cui terra, & omnia terrena mouentur; propterea enim & à Christo sunt mota; nec mouebuntur pedes eius, nec dicet, Mei autem pene sunt moti pedes.* Equidem cui terrena mouentur, vt abeant ab oculis, vt abeant à corde; sic manent in virtute fixi, & firmi pedes eius, vt vix ab illa dimoueri nequeant. Hinc 1. Reg. 4. clamantes Philisthæi dicebant: *Quis nos saluabit de manu Deorum sublimium istorum?* Vbi Septuag. posuere: *Quis nos eruet de manu Deorum firmorum horum?* Quos noster vocat Deos sublimes, Septuaginta vocant Deos firmos, quippè in eo maxima est firmitudo in bono, quòd quis à terrenis bonis sit sublimis, ne illa affectu videat. Dispareant necessum est, infima, & terrena bona ab oculis affectus tui, si amas maximè in virtute consummari, confirmari. Luc. 21. *Quibusdam dicentibus de templo, quod bonis lapidibus, & donis ornatum esset, dixit: Hæc quæ videtis, venient dies, in quibus non relinquetur lapis super lapidem.* Quibus dictis addit Matth. 24. quòd statim discipuli interrogauerunt de glorioso Iesu aduentu dicentes. *Dic nobis quando hæc erunt? Et quod signum aduentus tui, & consummationis sæculi?*

Matth. 27.
Orig.
1. Reg. 4.
Luc. 21.
Matt. 24.

In euersione templi annuntiata meminerunt & consummationis sæculi, & secundi Christi aduentus. At in ruina templi, in mundi consummatione omnia ostenduntur mutabilia, & peritura; in Christi secundo aduentu magis effulgebit stabilitas vitæ, magis apparebit firma bonorum æternitas. Vnde ergo discipuli coniungunt res adeò dissitas, & de ruina, consummatione mundialium rerum transeunt ad firmitatem, & æternitatem bonorum secundi aduentus? Planè sapienter hæc coniunxerunt; vbi enim terrena disparent, & mundialia abscedunt ab hummanis affectibus; sic firmamur in virtute, vt Deus, & virtus videatur in nobis æterna. Ait D. Ambr. lib. 10. in Lucam: *Fit autem Domini secundus aduentus in defectione mundi, quando possumus dicere, Mihi autem mundus crucifixus est, & ego mundo. Sed hunc virum mundi defectus si in superioribus inueniat, vt conuersatio eius in cœlis sit, tunc destruetur templum corporale, lex corporalis, pascha corporale, audeo & dicere, Christus temporalis, vt fuit Paulo, antequam crederet; quia in eo, cui mundus deficit, Christus æternus est.* Plane æternari potest & virtus & Christus in eo, cui mundus propter Deum deficit. D. Ambr.

Caput XIX.

Asyla designantur.

Textus Historia.

POst assertas vnicuique tribui possessiones, nihil prius cordi fuit Deo, quàm in rem deducere, quod pridem dixerat de statuendis ciuitatibus, quæ ius asyli haberent. Hæ fuere Cedes, Sichem, Hebron, Bosor, Ramoth, Gaulon; ad quas confugeret, qui occiso fratre innocens probaretur, nec ab illis impunè discederet, nisi postquam vita functus fuerit Summus Sacerdos. Non equidem ibi dabatur scelerū impunitas, sed perfugium dumtaxat statuebatur innocentiæ.

Pars Moralis circa textus literam.

DE Asylis Israelitarum locuturus libenti animo meditor, quod mihi parauit asylum Iesus meus, nimirum si non moriatur, sed viuat quidquid Christiani Sacerdotij in me residet.

Iosue cap. 20. Et locutus est Dominus ad Iosue dicens: Loquere filiis Israël, & dic eis; Separate vrbes fugitiuorum, de quibus locutus sum ad vos per manum Moysi, vt confugiat ad eas, quicumque animam percusserit nescius, & possit euadere iram proximi, qui vltor est sanguinis: cum ad vnam harum confugerit ciuitatum, stabit ante portam ciuitatis, & loquetur senioribus vrbis illius, ea, quæ se comprobent innocentem: sicque suscipient eum, &c.

Patentissimi

§. I.

Patentissimi Dei Spiritus est, quòd in primis damna innocentum caueantur, etiam cum nocentum impunitate.

QVando lege politicâ vindicta permittebatur, multus est Deus in tollenda occasione innocentis castigandi, iubens in præsenti, vt asyla constituantur, nimirum ciuitates refugij, *vt confugiat ad eas, quicumque animam percusserit nesciens, & possit euadere iram proximi, &c.* Et sanè Deus acerrimus erat persecutor homicidarum, & contra illos sic cauebat Exod. 21. *Si quis per industriam occiderit proximum suum, & per insidias, ab altari meo euelles eum, vt moriatur.* Qui sic acer erat in homicidas, vt nulla illis asyla permitteret, nec ipsum diuinum altare; cur modo tantus est in parandis asylis pro homicidis inuoluntariis? Cur non potius omni homicidæ spem tollit immunitatis, vt sic magis homicidia caueantur? Cur mauult inter leges de homicidis perdendis prouidere refugia, quibus saluentur homicidæ inuoluntarij? Sanè Spiritus diuinus cò propensiùs tendit, ne quis innocens patiatur. Sic Numer. 5. *Vir, cuius vxor errauerit maritúmque contemnens dormierit cum altero viro, & hoc maritus deprehendere non quiuerit, sed latet adulterium, & testibus argui non potest, quia non est inuenta in stupro: si spiritus zelotypiæ concitauerit virum contra vxorem suam quæ vel polluta est, vel falsa suspicione appetitur: adducet eam ad Sacerdotem, & offeret oblationem pro illa, &c.* Sic multis coram Deo, & Sacerdote probari, & examinari Deus mandat suspicionem adulterij. Sed cur non magis cum manifestis adulteris percutiantur etiam suspectæ fœminæ de tam nefario crimine apud diuinissimum castitatis vindicem? Planè Deus etsi maximè oderit adulteria, cauit tamen non conuictas, sed suspectas committere iudicio hominis, qui falli potest, & innocentem percutere. Nunquam enim Deo placere potuit iudicium, in quò ex se æquè periclitantur nocentes, ac innocentes. Quò crediderim respexisse catenã Græcam, cum dicit: *Voluit hoc lege cauere Deus, conscius, quam procliue esset ingenium eius gentis leui de suspicione sanguinem fundere; examen igitur Zelotypiæ sibi, quem nihil præterit, reseruari voluit, &c.* Etsi adulteria acerrimè persequeretur Deus, quando tamen non clarum, & euidens probationi erat adulterium; sapienter parauit suspectis fœminis effugium, vt coram Deo, & Sacerdote sisterentur, nec mitterentur maritis, qui falsis suspicionibus, & testimoniis vsi vel innocentem perimerent. Semper enim Deus amat esse cautum, ne innocens in pericula incurrat: adeò, vt pro liberandis innocentibus, non æstimet, quòd & nocentes euadant liberi. Hinc de Deo dicebatur Matth. 5. *Pluit super iustos, & iniustos.* Quæ meditatus D. Chrysostom. hom. 13. inter opera Imperfecti ait: *Cautè posuit, super iustos & iniustos, non super iniustos, & iustos. Quia omnia bona Deus non propter omnes homines dat super terram, sed propter paucos sanctos. Contentus est enim magis, vt peccatores contra meritum suum bonis Dei fruantur, quam vt iusti contra meritum suum a bonis eius fraudentur.* Expende ab illis: *Contentus est enim magis,* &c. quippè diuinus Spiritus contentus est magis, vt euadant nocentes, quàm quod innocentes perimantur. Vt discas, quàm longe à Dei Spiritu sint illi, qui stulto zelo iustitiæ ea faciunt, vt nocentes inuestigent; quibus etiam innocentes possunt periclitari. Hoc dixerim propter nonnullos iudices, qui quæstionibus reorum nimiam acerbitatem addunt, & supra ipsas leges tormenta exacerbant, & regnas fallaces adhibent, vt extorqueant delicta, quæ puniant, rati magnum inconueniens, si adhibitis, quæ lex postulat, & ratio permittit, reus possit euadere liber. Nec reputant, quàm maius sit inconueniens, quòd illis vel innocentes possint cogi in pœnam ire. Sanè ij alienissimi sunt à Dei Spiritu, & à sensu omnium prudentum communi, qui peractis, quæ ratio humana, & lex postulat contentus magis est, vt rei immunitate fruantur, quàm vt innocentes affligantur. Sic etiam alij nimis scelerum persecutores malunt aliquem reum habere inauditum, quàm si audiat, eas excusationes prætendat, quibus non possit conuinci. Proh stultissimus iustitiæ zelus, qui ne reus euadat, innocenti etiam occludit datam à natura, & Deo defensionis viam. Mihi credant, nunquam talis zelus venit à bono spiritu, cuius est innocentibus subuenire, etiam si necessum sit, quod inde nocentes simili fruantur beneficio. Ait enim D. Nazianz. orat. 19. *Multo satius est ob eos, qui digni sunt, indignis quoque largiri, quàm dum metuimus, ne de indignis bene mereamur, dignos etiam beneficio fraudare.* Ad quam sententiam ait Elias Cretensis, *Hanc sententiam mutuatus est ex Demosthenis oratione de corona: cuius hæc sunt verba: Præstat propter dignos indignis etiam honorem habere, quàm dignos merito honore spoliare propter indignos.* Hoc diuina, & humana sapientia sanxerunt, vt bonis, & innocentibus suus semper honor habeatur, seruetur, etiam si inde nascatur, quod indigni & rei, non ferant suam pœnam; quod respectu illius, aut nullum, aut parum censetur à Deo, & sapientibus inconueniens.

Exod. 21.

Num. 5.

Matth. 5.

Chrysost.

Nazianz.

§. II.

Apud solum Iesum nocentes, & innocentes refugium habent.

SEx ponuntur in Israele ciuitates refugij, in quibus non vniuersi, sed qui se probauerint innocentes, saluantur. Ait enim; *Stabit ante portam ciuitatis, & loquetur senioribus vrbis illius, ea, quæ se comprobent innocentem, sicque suscipient eum,* &c. Non prius in ciuitate admittitur, vt eius refugio gaudeat, quàm se innocentem probauerit. Crede mihi, qui nocens est, nullo capitur loco, solus Iesus est, qui innocentes, & nocentes ad vitam capit. Quò respiciens D. Paul. ad Ephes. cap. 3. *Vt det vobis secundum diuitias gloriæ suæ, virtute corroborari per Spiritum eius in interiore hominem; Christum habitare per fidem in cordibus vestris; in charitate radicati, & fundati, vt possitis comprehendere cum omnibus sanctis, quæ sit latitudo, & longitudo, sublimitas, & profundum.* Et quæ est latitudo in Christo? Sanè latitudinem dixit, vt repellat angustias legis veteris, cuius sex ciuitates nec vnum reum in salutem capiebant; at Iesu refugium adeò latum est, vt capiat nocentes, & innocentes, illos vt seruet, hos vt in vitam conuertat. Aiebat Arnold Carnoten. orat. in illa verba: *Pater ignosce illis,* &c. Vbi sic: *Latitudo charitatis in Christo*

D. Paul.

Arn. Carn.

zeli amplitudine vniuersa complectitur, cum agris infirmatur, cùm iis, quibus est scandalum, vritur. Extendit se, & superfertur afflictus affectu nutritio: expansisque alis pullos implumes aggregat, & fouet; & protegit, & seipsam in tutelam paruulorum exponens, negligit; neque, alios vt defendat, formidat. Iustum & impium simul complectitur; alterum, vt resurgat. Hæc est christiani refugij latitudo; non expectat innocentiæ probationem, vt admittat; si iustus, & innocens sis, admitteris, vt ibi stare possis in innocentia, & iustitia. Si autem iniustus, & peccator fueris, omniumque reus conuincaris criminum, nihilominus admitteris, vt ibi consortis reuiuiscas, & resurgas in vitam. Nemini
Matth. 27. Iesus meus negat refugium. Matth. 27. post crucifixum Dominum ostensum ait: *Tunc crucifixi sunt cum eo duo latrones, vnus à dextris, & vnus à sinistris.* Et principes quidem iis sociis pœnæ datis volebant Iesu obscurare virtutem; at Iesus cur in consortium crucis hos latrones admisit?
Arn. Carn. Pulchrè ait Arnold. Carnot. vbi supra; *Huius latitudinis mysteria Christus etiam inter supplicia commendans, in eo, quod expansis manibus, eleuatáque laua, & dextra inter latrones se medium exhibebat, volebat intelligi commune esse illud beneficium; & non solum bonis, sed & impiis, quod agebatur, proficere, & se potius medicamina illa agris proposuisse, quàm sanis: & gratia illa, pari libertate donasse eos, qui de libera, & eos, qui nati fuerant de ancilla.* Tam ampla est mei Iesu latitudo, qui omnes ex se capit, neminem excludit, etsi multorum flagitiorum reum conuictum. Huc trahenda dicta supra tom. 2. de Christo figur. lib. 5. cap. 9. §. 26.

§. III.

Ad sedandam Dei iram non tam assumenda innocentiæ testatio, quàm culparum confessio.

IVbetur homicida inuoluntarius stare pro foribus ciuitatis refugij, ibique coram senioribus loqui ea, quæ se comprobent innocentem; sic ait: *Stabit ante portam ciuitatis, & loquetur senioribus vrbis illius, ea, quæ se comprobent innocentem.* Mirabar à Deo iuberi, quòd homo se innocentem clamaret; cum videant sanctissimum iuuenem
Daniel 3. inter flammas Babylonis agentem Daniel. 3. sic clamantem ad Deum: *Iudicia vera fecisti, iuxta omnia quæ induxisti super nos, & supra ciuitatem sanctam patrum nostrorum Ierusalem: quia in veritate, & iudicio induxisti omnia hæc propter peccata nostra: Peccauimus enim, & iniquè egimus*, &c. Ecce tibi hic iustus cum esset, reum se, & peccatorem confitetur; ille autem ea profari cogitur, quæ se probent innocentem. Et quando iusti etiam se reos clamant, cur homicida inuoluntarius ad salutem cogitur se probare innocentem? Insinuabat textus causam præmittens: *Et possit euadere iram proximi, qui vltor est sanguinis*; merito cum res cum hominibus est, vt liber quis euadat, cogitur se probare innocentem; cum autem res est cum Deo, tunc securiùs agit, qui se reum, & peccatorem fatetur. Vt respectu hominum ille tutior, qui se probat innocentem; sic respectu Dei tutior est, non qui se innocentem probat, sed
Luc. 18. qui se fatetur reum. Luc. 18. *Pharisæus stans, hæc apud se orabat: Deus gratias ago tibi, quia non sum sicut cæteri hominum; raptores, iniusti: ieiuno bis in Sabatho, decimas do, &c. Et publicanus à longè stans::: percutiebat pectus suum dicens: Deus propitius esto mihi peccatori.* Ecce tibi duo homines; alter se iustum probabat, & innocentem coram Deo, alter se peccatorem confitetur. Ille loquitur ea, quæ se innocentem probent, hic loquitur, & quæ se probent reum. Quid tunc? Vter euasit liber? Non equidem qui se probauit innocentem, sed qui se reum fuit confessus. Ait D. August. epist. D. Aug.
58. *Ille in corde contrito sui accusator accipitur, & obtinet veniam de confessis propter gratiam humilitatis; sancto illo Pharisæo reportante sarcinam peccatorum de iactantia sanctitatis.* Non enim apud Deum, qui iactat sanctitatem, qui innocentiam prædicat suam, ita tutè procedit, vt qui se reum, & peccatorem confitetur. Reatum prorsus tegit coram Deo, & sanctis eius, qui reum se fatetur illius. Aiebat Mar. 16. *Qui crediderit, & baptizatus fuerit, saluus erit.* In aquarum ingressu sese omnes Marc. 16.
nudant; ad salutem autem rei magis amant tegi, multisque palliis operiri. Cur ergo Dominus iubet abiici vestes, & baptismi nuditatem amari ab iis, qui salui fiunt? Ait putatus Hieron. de vera Hieron.
Circumcis. *Omnique in procinctu baptismatis indumento nudati, sola sanctorum oculis confessione vestimur.* Est in promptu vestis, qua operiamur, qua exclusa omni nuditate appareamus coram Deo, & angelis eius ornati, & amicti, nimirum si nos reos confiteamur, & peccatores. Vbi mediat confessio, euanent perditionis pericula. Peccatori Adamo dicebat Dominus Gen. 3. *Maledicta* Genes. 3.
terra in opere tuo: Caino autem dicebat Gen. 4. Genes. 4.
Maledictus eris super terram: hunc maledictioni tradit, illum minimè, sed solam terram illius. Et quando ambo peccatores erant, imò, & damnosius peccauit Adamus, quàm Cainus; cur Adamus maledictioni eripitur? Requisitus Adamus statim confessus fuit culpam dicens: *Mulier, quam dedisti mihi sociam, dedit mihi de ligno, & comedi*: qui sic fassus est crimen, ita illud operuit, vt sese maledictionibus eriperet. Ait Tertull. lib. Tertull.
2. in Mar. *Ideòque nec maledixit ipsum Adam, nec Euam, vt restitutionis candidatos, vt confessione releuatos. Cain verò maledixit, &c.* Quia loquebatur Cainus, quæ se innocentem probarent, Dei iram, & maledictionem incurrit; Adam autem & Eua vt confessi sunt crimen, sic in propriis personis liberantur à maledictis. De confessione habes plura in præsenti tomo, & in aliis.

Iosue 20. Cúmque vltor sanguinis eum fuerit persecutus, non tradent in manus eius: quia ignorans percussit proximum eius, nec ante biduum, triduúmve eius probatur inimicus. Et habitabit in ciuitate illa, donec stet ante iudicium causam reddens facti sui, & moriatur sacerdos magnus, qui fuerit in illo tempore: tunc reuertetur homicida, & ingredietur ciuitatem. & domum suam, de qua fugerat, &c.

§. III.

Deo maximè cordi est studium pacis.

ETsi dabatur refugium homicidæ inuoluntario, vbi probata eius innocentia liber maneret, tamen

tamen cogebatur à patria exulare, & manere in ciuitate refugij vsque ad mortem summi Sacerdotis. Ait enim: *Et habitabit in ciuitate illa donec, &c.* Et quando innocens probatus est, & dignus omni indemnitate, cur exul à patria detinetur? Cur non magis permittitur liber redire ad propria? Ait Rabbi Kamba apud Serarium quæst. 5. *Exul est, vt eius, qui sanguinem vlcisci parat, pacetur interea animus, dum eum, qui cædem fecit, a conspectu remotum non videt.* Vel innocentem Deus exilio damnat studens paci; vt interea dum ille abest, pacificentur vltorum animi. Sic Deo cordi est pax inter suos; nescit enim dum adest, non

Matth. 24. ostendere in se maximum studium pacis. Matth. 24. petebant discipuli ex Iesu, *Quod signum aduentus tui, & consummationis sæculi?* Quibus Dominus respondit: *Audituri enim estis prælia, & auditiones præliorum, &c.* Itaque pro signo vltimi aduentus Iesu, in consummatione sæculi, quando consumptis his mundialibus bonis, sic redeat ad patrem, vt nunquam amplius hinc veniat, ponuntur prælia, & auditiones præliorum; & merito, clarissimè enim ostenditur Iesu absentia in ablatione pacis; vt eius præsentia clarè per pacem

Orig. procuratam monstratur. Ait Origen. hom. 28. in Matth. *Sicut aduentus Christi in plurimis gentibus diuina virtute fecit pacem secundùm quod dicit. Orietur in diebus eius iustitia, & abundantia pacis ::: sic consequens est, vt cum propter abundantiam iniquitatis refriguerit charitas multorum, & ideò dereliquerit eos Deus, & Christus eius, iterum fieri prælia.* Cum præsentia, vel absentia Iesu, vel pax, vel prælia veniunt; vbi Deus, & Christus eius adest, ibi pax procuratur, ibi pax regnat; cum primum Deus abest, statim surgunt & prælia, & cædes. Huc spectent, qui Dei amant induere ingenium; induent enim illud, si paci æternandæ operam de-

1. Ad Corinth. 15. derint. Vnde monebat Paul. 1. ad Corinth. 15. *Igitur sicut portauimus imaginem terreni: portemus & imaginem cælestis.* Sed in quo cœlestis imagi-

D. Bern. nem portabimus? Ait D. Bern. in medit. cap. 1. *Oportet id, quod ad imaginem eius est, cum imagine conuenire, & non in vacuum nomen imaginis participare. Repræsentemus ergo in nobis imaginem eius in appetitu pacis, in intuitu veritatis, & in amore charitatis.* Expende illud; *in appetitu pacis*, in eo enim maximè Dei imaginem repræsentas, si pacem appetis; de eàque in omnibus æternanda semper satagis. Nec melius pacem æternabis, quàm si ad Iesum ducaris, cuius præsentia omne prælium abi-

Cant. 3. git. Cant. 3. mirabundæ cælestes potestates clamabant: *Quæ est ista, quæ ascendit per desertum sicut virgula fumi ex aromatibus myrrhæ, & thuris, & vniuersi pulueris pigmentarij? En lectulum Salomonis, &c.* Quæ hæc consequentia lectuli pacifici Salomonis de admiratione ascendentis animæ? Modò prædicant ascensum eius, & statim ad lectulum Salomonis ostendendum transeunt. Sed quid cum ascensu lectulus habet? Equidem vt cœlestes potestates mirabantur ascendentem animam, sentes illam esse Salomonis veri sponsam, eam statim sunt comitatæ, & deduxerunt vsque ad lectulum, in quo & pax, & quies æternatur. Nequit enim fieri, quòd Iesu appropinques, quin statim sopitis prælijs pax rutilet, & quies clareat.

D. Ambr. Ait D. Ambr. lib. de Isaac cap. 5. *Hanc igitur ascendentem, & non resistentem videntes, & meritorum eius odoribus delectata, agnoscentes quoque Salomonis illius pacifici esse sponsam, etiam comitatu sedulo prosequuntur vsque ad lectum Salomonis, eo quod & vera requies in Christo debeatur. Lectus enim sanctorum Christus est, in quo vniuersorum fessa sæcularibus prælijs corda requiescunt.* Euanescent prælia, & requies pacis exsurget, vbi noueris Christo Iesu appropinquare.

§. V.

A morte Christi magnæ vtilitates in nos veniunt.

Cogitur homicida inuoluntarius exulare extra patriam, vsque dum moriatur magnus sacerdos; sic enim dicit; *Et habitabit in ciuitate illa, donec moriatur sacerdos magnus ::: tunc reuertetur homicida, & ingredietur ciuitatem, &c.* Sic volebat Deus, vt mors magni Sacerdotis proficua esset iis exulibus, vt inde clareret, quàm sit nobis vtilis mors Iesu Sacerdotis veri. Sanè moriente Sacerdote magno Iesu filio Dei, homicidæ, & latrones, & peccatores sic afficiuntur, vt possint ingredi ciuitatem cœlestem. Quæ enim vtilitates de Iesu morte non descendunt? De ducatu populi Israelitici per Moysem administrato locutus

Exod. 13. ait: *Circumduxit per viam deserti, quæ est iuxta mare, &c.* at de Iesu ait Matth. 12. Matt. 12.
Abiit Iesus per sata Sabbato, discipuli autem eius esurientes cœperunt vellere spicas, &c. Expende vias, quas aggreditur populus sub Moyse; & quas aggreditur discipulus sub Iesu. Ille per viam graditur desertam, sterilem, inaquosam: hic per sata procedebat, hinc inde exurgentibus, & inuitantibus spicis. Et quando Moysi asseclis adeò deserta, & sterilis via erat, cur discipulis Iesu fructifera sata applaudebant? In Iesu eius mors, & passio è vicino ostendebatur, de cuius beneficio non poterant non apparere omnia hominibus proficua, & valde vtilia. Ait D. Ambr. lib. de Isaac cap. 6. in fine. D. Ambr.
Moyses per desertum duxit populum Iudæorum, Christus per seminata ducit: Christus per lilia ducit, quia per passionem eius desertum flores vt lilium. Vbi Christi passio, & mors affulget, nihil marcidum, & sterile permittitur, sed vel deserta ipsa currunt in campos floridos, & fructiferos, vt inde eius asseclæ exaltentur, & viuant. Hinc Ioan. 21. crucifixum, & mortuum Iesum vnus militum lancea Ioan 21.
percussit, & *continuò exiuit sanguis & aqua.* In aqua præfigurabatur baptismus, quo Christiani vniuersi immergimur, ibique consepelimur Christo. Cur ergo aquæ baptismo sanguis adiungitur? Datur nobis aqua, vt mergamur, & consepeliamur, sanguis ad quid datur? Quando datur aqua, vt ibi immergamur, & consepeliamur, necessarium fuit quod ibi etiam Christi sanguis adderetur, ne immersi maneremus semper, & sepulti, sed inde leuaremur in vitam. Vt enim aqua nos mergit, & sepelit in se, sic Christi sanguis, & mors nos leuat, vt in alta possimus ire. Quò respiciens Tertull.

Tertull. lib. de Baptism. cap. 16. *Vt nos faceret aqua vocatos, sanguine elatos, hos duos baptismos de vulnere perfossi lateris emisit.* Expende illud: *Sanguine elatos*, quippè sanguis Christi summi Sacerdotis facit, ne hæreamus immersi, & sepulti, sed inde in altum efferamur, & euolemus liberi in … vitam.

§. VI.

Sanguis Christi diuinæ iræ flammas extinguit.

AD sua permittitur ire homicida ille post mortem Sacerdotis magni, cum dicit: *Donec moriatur Sacerdos magnus : : : tunc reuertetur homicida, & ingredietur ciuitatem.* Quasi in morte magni Sacerdotis non debeat iam vltorem homicidij timere. Et quando tota ratio exilij eò spectabat, quòd vltoris ira sopiretur; cur etiam in Sacerdotis morte id ipsum non spectatur? Vnde enim constabat, quòd in morte Sacerdotis iam esset vltoris ira sopita? Sanè ibi magis credo respectum fuisse mysterium Sacerdotis diuinissimi pro nobis occisi, ad cuius sanguinis præsentiam, vel ferissimæ sopiuntur iræ. Canebat enim Prudent. in Carm. contra Iudæos:

Vox euangelica Hyrcanas quoque feruida brumas
Soluit, vt exutus glacie, iam mollior amnis
Caucasea de rote fluat Rhodopeius Hebrus,
Mansueuere Getæ, feritasque cruenta Geloni
Lacte mero sitiens exanguia pocula miscet,
Libatura sacros Christi de sanguine potus.

Ecce tibi Getarum, Gelenorúmque cruenta feritas mansuescit, & qui carnibus vescebantur humanis, calentémque sanguinem proximorum ebibebant, iam exanguia pocula bibunt, à sanguine hauriendo abstinent. Et vnde hoc? Ait Prudent. *Libatura sacros Christi de sanguine potus*, vbi sibi Christi sanguinem ob oculos posuit, euanuit feritas, cessit sanguinarius spiritus, flammantium irarum extincti sunt ignes. Quæ feritas? Quæ violentia? Qui ignes non cedant ad diuinissimi Sacerdotis sanguinem visum? Armata Israelitarum manus gladios, ignémque parabat; vt perderet Hierichuntinos. Quorum vt à se depelleret ferociam mulier Iosue cap. 2. *appendit funiculum coccineum in fenestra.* Et vnde funiculus coccineus oculis obiectus tantos ignes extinguet, tam violentas sedabit iras? In coccino illo repræsentabatur mors, & passio, & sanguis effusus diuinissimi Sacerdotis Iesu Dei filij, quæ visa ferissimas quasque iras valent comprimere, & extinguere ignes. Accinit Amœnus in Enchirid. Veteris testam.

Procubuit Hiericho, sola astant atria Raab
Hospita sanctorum meretrix, tanta est fidei vis;
Incolumi secura domo spectabile coccum
Ignibus aduersis in signum sanguinis offert.

Vbi pro se habet signum passionis, & mortis, & effusi sanguinis diuini Sacerdotis; quod ignibus obiiciat; secura est, nullum telum iam timet. Nulla enim ira, nulla violentia, nullus ignis non sopitur, vbi videat & Iesu mortem, & eius sanguinem
Isaias 19. effusum. Isaias cap. 19. *In die illa erit altare Domini in medio terræ Ægypti, & titulus Domini iuxta terminum eius. Et erit in signum, & testimonium Domino exercituum in terra Ægypti. Clamabunt enim ad Dominum à facie tribulantis, & mittet eis saluatorem.* Vnde Ægyptij tam propitium experti sunt Deum; vt clamantes à facie tribulantis, statim salutem, & protectionem extorqueant? Insinuant illa verba tem; *Erit altare Domini in medio Ægypti.* Quod altare putat Cyrill. Alex. fuisse crucem Iesu. Magis ego referrem istud altare ad sacrificium agni, in quo Ægyptus prima videbat san-
D. Anast. guinem Iesu. Ait enim D. Anast. Sinaita lib. 8. Exam. *Ægyptus prima vidit agni sanguinem ad vesperam in domibus signatum ad salutem, & ostendit agni Christi sanguinem ad vesperam effusum, donec domum Ecclesiæ colorauit.* Et tanto altaris sanguine munita quas iras non extinguat hostium? Quas non impetret salutes? Huc trahenda dicta tom. 3. in Euang. lib. 14. cap. 7. §. 11. & alibi.

Iosue cap. 20. Decreuerúntque Cedes in Galilæa montis Nepthali, & Sichem in monte Ephraim & Cariatharbe, ipsa est Hebron in monte Iuda. Et trans Iordanem contra Orientalem plagam Iericho, statuerunt Bosor, quæ sita est in campestri solitudine de tribu Ruben, & Ramoth in Galaad, de tribu Gad, & Gaulon in Basan de tribu Manasse. Hæ ciuitates constitutæ sunt cunctis filiis Israel, & aduenis, qui habitabant inter eos; vt fugeret ad eas, qui animam nescius percussisset, &c.

§. VII.

Ieiunium luxuriam perimit.

QVæ trans Iordanem ponuntur vrbes refugij, vt tres sunt, sic ostendunt tres virtutes, quibus propugnamur post baptismum. Sic enim in præsenti docent Glossa moralis, Lyra, & Carthus. quippè aiunt. *Post baptismum fuerunt tria remedia, ieiunium contra vitia carnalia; oratio contra spiritualia; eleemosyna, quæ est opus pietatis valentis ad omnia.* Ecce prima refugij ciuitas post baptismum, nimirum, *Ieiunium contra vitia carnalia*; vbi enim ieiunium est, vim perdunt incendia carnis, luxuriæ faces. Luc. 18. dicebat Pharisæus: *Non sum sicut cæteri hominum, raptores, iniusti, adulteri, velut etiam hic publicanus. Ieiuno bis in Sabbatho, &c.* Vt se longè ab adulteris statuat, vide, quo visus est argumento, nimirum *Ieiuno bis in Sabbatho*; vbi enim ieiunium regnat, non præualere solet carnis concupiscentia. Ait D. Ephræm in cat. Græcâ D. Lucæ: *Adulterij à se crimen remouens ieiunium iactauit, satietas enim stupri pater est, & in saturitate reperitur lascinia.* Non abit in adulteria ieiunum pectus: à parte lasciuiæ conuiuia sunt, regiæque epulæ quotidianæ; à parte victricis castitatis abstinentia, & ieiunium est. Propone tibi ob oculos periculosum luxuriæ cum castitate prælium. Hoc fuit Iudith cap. 12. vbi ait: *Factum est in quarta die Holofernes fecit cœnam seruis suis, &c.* Instructum est ab Holoferne conuiuium regium, & opiparum, ad quod vocauit Iuditham, cuius ardebat concupiscentia. Adest illa lubens, nulli tamen carnali maculæ consensura; *& manducauit, & bibit coram ipso ea, quæ parauerat illi ancilla eius, &c.* non de conuiuio Holofernis, sed de abstemiis epulis sibi ab ancilla paratis mãducat. Vide modò in vnius cubiculi stadio duas validissimas acies; hinc Iudithæ castitas, illinc Holofernis luxuria; à parte Holofernis cœna est regia, conuiuium instructissimum; à parte Iudith abstemiæ dapes ponuntur, non tam ad gulã, quàm paratæ ad ieiunium. Et vtri victoria venit? Sanè vbi abstinentia, & ieiunium castitatis partem sequebãtur, castitas vicit, & prostrauit lasciuiam armatam conuiuiis.

Marginal notes: *Luc. 18.* — *D. Ephr.* — *Iudith 12.*

D. Amb. conuiuiis. Ait D. Ambrosius lib. 10. epist. 82. *Iudith luxurioso Holoferni haudquaquam inflexit conuiuio, solo titulo sobrietatis desperatum lacertis virilibus reportauit triumphum, patriam obsidione exuit. Exemplum euidens, quod illum terribilem bellatorem virum luxuria sua emolliuit, & hanc fœminam temperantia cibi fortiorem viris fecit.* Erat equidem Iudith in stadio pro castitate aduersùs lasciuissimum hostem, quem vt vinceret, cauit conuiuium, sobrietatem cibi assumpsit. Et quem conuiuia comitabantur, in luxuriam mollefactus ibat, quæ autem cibi temperantiam sibi adiunxit, sic munita fuit, vt vniuersam voluptatum tyrannidem detriumpharet. Nescit enim luxuriæ mollities viuere, vbi confligitur cum ieiunio, & cibi temperantia. Sapienter enim dicit D. Ambrosius serm. 33. *Abstinentiam indicamus corpori, vt à vitijs magis animam abstinere possimus. Frænum enim quoddam est luxuriantis animæ corpus exhaustum.* Sic persuadet ieiunium, vt luxuriæ destructionem suadeat. D. Ambr.

§. VIII.

Oratio tota debet esse spiritualibus intenta.

Secunda ciuitas refugij, quæ post baptismum nobis proponitur, oratio est: aiunt enim Glossa, Lyra, & Chartusianus de illa: *Oratio contra spiritualia*, quasi in oratione illud semper debeat spectari, quod spirituale est, siue vt spiritus malum repellatur, siue vt bonum admittatur. Id quod etiam monebat Dominus Matth. 6. aiens: *Tu autem cum oraueris, intra in cubiculum tuum, & clauso ostio ora patrem tuum in abscondito, &c.* Et cur intra cubiculum clauso ostio, iubemur orare, nisi vt instruamur non tam pro visibilibus iis, & temporalibus, siue malis depellendis, siue bonis procurandis, quàm pro spiritualibus orationi operam dandam? Ait enim ibi Pascasius: *Clauso itaque ostio Deum orat, quisquis ea, quæ à foris improbè se immergunt vi spiritus & obserationis custodia, funditus, ne subrepant, repellit. Appetunt enim nostra interiora, & obstrepunt ad cordis ostium visibilia, & omnia quæ huius vitæ sunt temporalia. Propterea obserandum est, & totus interior homo intrinsecus colligendus, &c.* Quia temporalia hæc, & visibilia foris obstrepunt, & conantur sese immergere in animum orantis; ideò qui orat, sese colligere, & obserare ita debet, vt non pro temporalibus, caducisve, sed pro spiritualibus instruat orationis certamen. Aiebat Dauid Psalm. 118. *Clamaui in toto corde meo, exaudi me Domine, iustificationes tuas requiram.* Et merito clamorem suum, orationem suam audiendam putat, quæ stat pro diuinis iustitiis inueniendis, confirmandisque. Ex quo monebat D. Ambrosius ibi serm. 19. *Et tu cum oras, magna ora: id est, sacra, quæ æterna sunt, non quæ caduca. Ora, quæ diuina sunt, atque cœlestia, vt sis sicut angeli in cœlo. Noli orare pro pecunia, quia ærugo est: noli pro auro, quia metallum est; noli pro possessione, quia terra est. Ista oratio ad Deum non peruenit. Non audit Deus, nisi quod suis dignum ducit beneficijs.* Nunquam non spectanda sunt in oratione ea, quæ ad spiritum pertinent, si velimus, quòd oratio nostra placeat Deo. De quibus multa dicta sunt à 1. tom. in Euangel. & per omnes reliquos.

Matth. 6. — Pascas. — Psalm. 118. — D. Ambr.

§. IX.

Eleemosyna præstanda, nisi velis perire.

Pro tertio refugio post baptismum à prædictis authoribus proponitur eleemosyna; de qua dicunt: *Eleemosyna quæ est opus pietatis valentis ad omnia.* Et quidem validissimum præsidium est, quod venit à virtute eleemosynæ, quo qui caruerit, non nisi ingens aliquod malum debet metuere. Hinc Apocal. 2. Angelo Ephesi dicitur iuxta lectionem Glossæ: *Habeo aduersum te, quod charitatem pristinam reliquisti, &c.* Et quidem Angelo Pergami dicitur, *Habeo aduersum te pauca: quia habes ibi tenentes doctrinam Balaam, qui docebat Balac mittere scandala coram filys Israel, edere, & fornicari, &c.* Si aduersus Angelum Pergami, & alios, quorum crimina non parua refert, ait se habere pauca, dicens: *habeo aduersum te pauca.* Aduersus autem Ephesi Angelum iuxta glossam, solum dicit, *habeo aduersum te*, nec addit *pauca*. Et cur in hoc non ponit pauca? Andræas Cæsariens. in Glossa referens, cur hic Episcopus reprehendebatur, ait: *Quod primam dilectionem, solitámque ergà egenos beneficentiam remissiùs, quàm par erat, exerceret, id vitio vertit.* Erat in hâc culpâ iste Episcopus, siue iste Angelus, quòd in pauperes beneficentiam dimiserat, ideo aduersus illum non dicitur Iesus pauca habere; non enim pauca, sed multa, & horrenda habet Deus aduersus eos, qui minimè instant eleemosynis faciendis. Et quid non magnum timeat, qui in pauperes non est misericors? Luc. 19. vt Zachæum traheret Iesus dicebat: *Zachee festinans descende, quia hodie in domo tua oportet me manere.* Ad quid oportebat Iesum manere in domo hominis gentilis, & peccatoris? Ait Chrysolog. serm. 54. *Cuius domum non intrauerit Christus, ille ad diuinam non perueniet mansionem: & cuius hic ad mensam non sederit Christus, ille cœlestem non accumbet ad mensam.* Crede homo, & nota periculum perditionis tuæ; si Christum in paupere non receperis, non patieris; minimè pertinges tabernacula æterna, sed excluderis vt cum purpurato diuite famescas, & sitias in sæculum sæculi. Quære de eleemosyna passim.

Apoc. 2. — Andr. Caes. — Luc. 19. — Chrysolog.

CAPVT XX.

Vrbes dantur Leuitis.

TEXTVS HISTORIA.

Sine hæreditate adhuc manebat vna Leuitarum tribus; vt enim Deo erant dicati, sic à se abdicabant hæreditatem terrenam. Ne tamen exulum, peregrinorúmve agerent vitam, prouisum est à Deo, vt dono acciperent ex cæteris tribubus vrbes, quas incolerent, vt honestè, & vrbanè degerent. Diuisi igitur sunt in quatuor familias Leuitæ vniuersi; diuinitúsque familia Caath de filiis Aaron primatum tenuit; cui de Iudæ tribu, Simeonis, & Benjamin tredecim vrbes fuerunt electæ; quæ Sacerdotali familiæ magis conueniebant, quoniam in iis regia olim sedes & Sacerdotalis collocanda erant. Insuper reliquis

Caathitis decem assignantur vrbes ex tribubus ad Boream vergentibus Ephraim, Dan, & dimidia tribu Manasse. Nec non & familia Gersonis primogeniti Leui tredecim vrbes accepit, quas ipsi dederunt Issachar, Asser, Nephthalin, & alia dimidia tribus Manasse. Tandem Meraritarum familiæ adscriptæ sunt ciuitates duodecim, tam ex tribubus Ruben, & Gad trans Iordanem, quàm ex Zabulon, quæ cis flumen habitabat. Omnes itaque ciuitates Leuitis datæ, quadraginta & octo fuerunt, inter quas sex illæ refugij ciuitates numerari debent.

PARS MORALIS circa textus literam.

AD Leuitarum habitationem accedimus, quorum vt vnus Deus erat portio, sic inde nihil non sanctum & diuinum mentibus nostris affulgebit.

Iosue cap. 21. Accesserunt principes familiarum Leui ad Eleazarum Sacerdotem, & Iosue filium Nun, & ad duces cognationum per singulas tribus filiorum Israël; locutiq; sunt ad eos in Silo Terræ Chanaan, atque dixerunt: Dominus præcepit per manum Moysi, vt darentur nobis vrbes ad habitandum, & suburbana earum ad alenda iumenta. Dederuntq; filij Israël de possessionibus suis iuxta imperium Domini, ciuitates, &c.

§. I.

Efficacissima est in oratione similitudo petentis cum eo à quo petimus.

DE filiis Ioseph dicit suprà cap. 17. *Locutique sunt filij Ioseph ad Iosue, & dixerunt*, &c. in præsenti autem dicit: *Accesserunt principes familiarum Leui ad Eleazar Sacerdotem*, &c. Et filij Leui, & filij Ioseph agebant de hæreditate accipienda; & filij Ioseph loquuntur de illa te cum Iosue solùm; filij autem Leui in primis accessisse dicuntur ad Eleazarum Sacerdotem. Et quando illi ad Iosue loquebantur, cur hi in primis ad Eleazarum tendunt? Erat Iosue de filiis Ioseph, Eleazarus autem ad Leuitarum ordinem pertinebat, vniquique autem ad suum contribulem, & affinem contendunt, vt efficacius sua possint postulata reducere ad effectum. Efficacissima quippe est in oratione similitudo, & affinitas morum petentis cum eo, à quo aliquid petit. Ex quo lib. de
Orat. Tertull. vniuersos orantes monebat: *Ab omni omnino confusione animi libera debet esse orationis intentio, de tali spiritu emissa, qualis est Spiritus ad quem mittitur. Neque enim agnosci poterit à Spiritu sancto spiritus inquinatus, aut tristis à læto, aut impeditus à libero. Nemo aduersarium recipit, nemo nisi comparem suum admittit.* Planè ad simile se habitum efformet cum eo, quem muneratorem habet, qui velit ex eo obtinere efficaciter aliquod munus. Nemo non magis annuit similibus. *Tertul.*

Tunc à Deo habebis, quod optas, cum eius similitudinem indues. Matth. 15. clamanti Chananææ respondit Dominus: *Non est bonum sumere panem filiorum, & mittere canibus; at illa respondit & dixit illi, etiam Domine, nam & catelli*, &c. Deus dicebat *non*; mulier dicebat *etiam*. Vnde tanta mulieris præsumptio, quod sibi audeat asserere, quod à Deo negatum sibi viderat? Ex quo se canem vidit compellare, & tanti opprobrij patientia se agnouit Iesu similem, cuiusdam necessitudinis compos facta, secura redditur de petito. Quò spectans Victor Antiochenus in cap. 7. Marci ait: *Ex illato probro, familiaris cuiusdam necessitudinis occasionem arripuit.* Prudens fœmina de opprobrio accepto fecit necessitudinem, & affinitatem cum Iesu; & inde non dubitat de accipiendo munere. Sic enim similitudo, & affinitas facit orationes efficacissimas. Hinc latro crucifixus cum Domino clamabat è cruce Luc. 23. *Domine memento mei, cum veneris in regnum tuum.* Vnde latro vilissimus audet à rege postulare memoriam sui? Cur non magis timet à iustissimo rege vapulare? Ideò dicebat ille, Memento mei, id est, similiter crucifixi. Ait D. Cyrill. Ierosol. Catechef. 13. *Non dico, vt operum meorum memineris: hæc enim metuo, sed omnis homo afficitur ad comitem suum: simul tecum eo ad mortem, memineris comitis tui.* Nil aliud proponebat, quàm id, in quo habebat aliqualem cum Deo similitudinem, de similitudine enim venire sciebat, quòd obtinere posset à tanto rege munera. Et quidem necessum est, vt Deo attemperetis, & assimileris, vt valeas apud illum. Genes. 1. *Spiritus Domini ferebatur super aquas*, & alij legunt: *incubabat super aquas*, eas fœcundans vt alites parturirent. Sed cur etiam ad fœcundandam terram non vtitur Spiritus Domini super illam? Terra longè distat à Spiritu; at aqua tenuitate sua magis appropinquat, & affinis est Spiritui; & ideò de Spiritu potest habere fœcunditatem, qua alites parturiat. Ait Theophilus Alex. lib. 2. ad Authol. *Spiritum, qui ferebatur super aquas, largitus est Deus creaturæ, vt eius opera posset producere viuentia, non secus ac homini animam tribuit, tenue tenui commiscens.* Vt tenuis est Spiritus, sic tenuis additur illi, ad virturem producendi viuentia requiritur proportio, & affinitas inter eum, qui dat, & qui vult accipere.

Marginal notes: *Matth. 15.* (beside "litudinem indues. Matth. 15."); *Vict. Ant.* (beside "spectans Victor Antiochenus"); *Luc. 23.* (beside "Domino clamabat è cruce Luc. 23."); *D. Cyrill.* (beside "militer crucifixi. Ait D. Cyrill."); *Theoph.* (beside "cunditatem ... Ait Theophilus").

§. II.

Ille ad Deum beneficum parentem, non iudicem pergit, qui mundiala omnia ab affectu depellit.

PLane Leui principes in præsenti ad Eleazarum Sacerdotem accedunt, dicit enim: *Accesserúntque principes familiarum Leui ad Eleazarum Sacerdotem*, &c. Et cur non priùs ad Iosue accedunt, qui dux erat, & princeps populi? Supra cap. 14. ait: *Accesserunt itaque filij Iuda ad Iosue in Galgalis, locutúsque est ad eum Caleb*, &c. Et filij Iuda, & Caleb, & filij Ioseph pro obtinenda hæreditate, minimè accedunt ad Eleazarum, sed ad solum accedunt Iosue. Cur similiter Leui filij non prætermittunt Eleazarum Sacerdotem, & solum Iosue conueniunt? Cur magis amant Eleazarum conuenire? Erat Elezarus non paucorum Leuitarum pater, & omnium consanguineus, qui vt in summa Sacerdotij dignitate erat, sic vt parens

tens omnium Leuitarum apparebat. Leuitæ autem vt ab omni mundiali possessione abstinebant, vno Deo contenti, sic præ omnibus tribubus hoc speciale habebant, quod inter iudices diuisores haberent parentem, ad quem confugerent. Hoc est enim priuilegium singulare eorum, qui mundialia, & terrena à se repellunt, qui ad parentem benignissimum Deum contendunt, eúmque parentem inueniunt, quando alij iudicem seuerum.

Ioann. 13. De Iesu meo dicebat Ioann. 13. *Sciens Iesus, quia venit hora eius, vt transeat ex hoc mundo ad patrem, &c.* Ecce tibi Iesus ostenditur iam iam transiturus ad patrem. Et in quo ostendit, quod Iesus transiturus est ad patrem? Ait: *ex hoc mundo*, faciens mundum terminum à quo; qui enim mundum sic à se dimittit, vt nil eius secum vehat, is ad patrem pergit, & nunquam non patrem benignissimum inuenit. Pro quo & acutè, & sapienter D. August. D. August tractat. 55. in Ioann. ait: *Ecce transitus. Vnde, & quò? De hoc scilicet mundo ad patrem. Spes membris in capite data est, quod essent illum transeuntem sine dubio secutura. Quid ergo infideles, & ab hoc capite alieni? Nonne & ipsi transeunt, quia non permanent? Transeunt planè, & ipsi, sed aliud est transire de mundo, aliud est transire cum mundo; aliud transire ad patrem, aliud est transire ad hostem.* Commune habent omnes homines cum Iesu, quòd transeant; sed qui illi adhærent, transeunt ad patrem, qui ab illo alieni sunt, transeunt ad hostem, & ad seuerum Iudicem. Et qualis est habitus transeuntium ad patrem, & transeuntium ad hostem? Aiunt illa: *Aliud est transire de mundo, aliud est transire cum mundo*; quippe longè aliter euenit iis, qui transeunt de mundo, vt enim à se mundum depellunt, sic paternum euolant ad sinum, nec in Deo aliud, quàm patrem possunt inuenire: Et aliter euenit iis, qui transeunt cum mundo, qui vt secum mundum animo infixum gerunt, sic Deum non tam patrem inueniunt, quàm iudicem; non tam amicum quàm hostem. Proh fœlicitas hominis, qui omnia mundialia ex se vacuat propter virtutem tenendam, proculdubio ad patrem ibit: Luc. 15. prodigus ille omnia Luc. 15. bona dissiparat, & vel inuitus vacuatus iacebat omnibus bonis huius mundi: *In se autem reuersus dixit: Quanti mercenarij in domo patris mei abundant panibus; ego autem hic fame pereo? Surgam, & ibo ad patrem meum, &c.* Mirabar ego, quòd prodigus homo, qui omnia dissipauerat sua viuendo luxuriosè, non magis meminerit iudicem terribilem, quàm patrem benignum. Solent equidem magni peccatores frequentius terreri memoria seuerissimi iudicis. Cur iste nulla tangitur iudicis memoria, sed totus ad patrem currit, & patrem inuenit. Ait Chrysolog. serm. 2. *Fames illi patrem dedit sapere:* vt vacuatus erat vel inuitè omnibus mundialibus bonis, quibus possit viuere, ab Chrysolog. illis transiens etiam affectu conuersionis, statim patrem inuenit, non iudicem. Pulchrè ad hæc Beda: *Iam scilicet ab eis, quæ forinsecus frustra illiciunt, & seducunt, in conscientiæ interiora reducem faciens conscientiam suam, dixit: Quanti mercenarij patris mei, &c.* Vbi ab illicibus mundialibus transiit, omnia terrena dimittens in se rediit, statim in patrem incurrit; nihil seueritatis, aut hostilitatis expertus est, sed paterna attigit viscera. Expende illa: *Iam scilicet ab eis, &c.* vbi à mundialibus transierat, & non cum illis ibat, patrem inuenit. Sic ad patrem transiuit, qui transiuit de mundo; qui autem cum mundo transeunt, secum semper deferentes in corde affectum ad mundum; ij non patrem, non amicum inueniunt, sed hostem, sed iudicem. Amans illa Dei ciuitatem patriam mente percurrebat Cant. 5. & ait: *Inuenerunt me custodes, qui circumeunt ciuitatem, percusserunt me, & vulnerauerunt me: tulerunt pallium meum mihi custodes murorum.* Cant. 5. In ciuitate patria, in ipso paternæ domus limine, nil paternum videtur inuenire, sed inimicum, à quo vulneretur, & percutiatur. Vnde hoc? Ait D. Ambrosius lib. de D. Ambr. Isaac cap. 6. *Tulerunt ei pallium, quia sine integumento quis in illam cœlestem ciuitatem debeat introire, nulla deferens secum opertimenta fucorum. Sunt etiam, qui requirant, ne qua anima exuuias secum vehat carnalis illecebræ, & concupiscentiam corporalem.* Ecce tibi in paternæ domus limine, vt sunt, qui requirant, ne quis secum mundiale aliquid deferat; qui enim cum mundialibus accedit affectibus, percussores inuenit, non amicos.

§. III.

Vnus Iesus est, qui humanas mentes in mundi abnegatione facit quiescere.

AB hæreditate terrena exclusi Leuitæ, modò accedunt ad Eleazarum, & Iosue petentes sibi dari habitationem inter Israelitas, ait enim: *Vt darentur nobis vrbes ab habitandum, &c.* Antea dederat Moyses duabus tribubus & dimidiæ sortes, ab illo tamen Leuitæ non petunt habitacula; modò cum Iosue sortes distribuit tribubus aliis, statim accedunt Leuitæ & petunt sibi dari habitationes. Et quando id non petierunt à Moyse, cur à Iosue petunt? Non Moyse, sed Iesus est, qui homines mundiali omni substantia carentes, quales Leuitæ erant, habitatione quietis valet donare. Quò spectans Origen. homil. 17. in præsenti fatur: Origen. *Non enim potuit dicere Moyses, vade vende omnia tua, quæ habes, & da pauperibus, & veni sequere me. Hoc est partem dare Leuitis. Nec potuit dicere Moyses, quia qui non renuntiauerit omnibus, quæ possidet, non potest meus esse discipulus. Hoc Moyses dicere non potuit, idcirco ipsa habitacula Sacerdotum & Leuitarum dispensare non potuit.* Sanè non Moysi, non creaturæ alicuius, sed diuinissimi Iesu potestas fuit homines à mundo exhæredatos, mundialibus omnibus renuntiantes, solo Deo contentos, in sede quieta firmare. Quis enim ciuitates impleret hominibus, qui omnia renuntiarent mundialia; nisi Iesus diuinissimi filius patris? Prouerb. 9. aiebat: *Sapientia ædificauit sibi domum, excidit columnas septem, &c.* Prouerb. 9. Sto à communi sententia Patrum, qui hæc ad sapientiam incarnatam, nempe Iesum referunt, euius fuit in mundo ædificare domum Ecclesiæ. Sed illa ponderanda veniunt, nimirum *excidit columnas septem*; quæ enim sunt columnæ hæ, adeò firmæ, & stabiles, vt merito videantur esse columnæ; quæ non nisi per manum Iesu excidi potuerunt? Solent enim communiter columnæ Regiarum non per manus regis, sed per manus artificis excidi, & dolari: cur ergo necessum fuit, vt in ædificatione domus Ecclesiæ, eius columnæ non per alias manus, quàm per manus ipsius regis, ipsius incarnatæ sapientiæ, ipsius Iesu exciderentur? Sunt hæ columnæ euangelici prædicatores, qui excidendi erant à possessione, & amore sæcularium rerum: in eoque firmandi, vt per mundi abnega

abnegationem diuino seruirent ministerio; propterea nullis aliis manibus, quàm Iesu manibus excidi potuerunt. Ad hæc dicebat Salonius: *Quomodo ergo excidit sapientia columnas? Excidit sanè columnas; quia mentes prædicatorum ab amore præsentis sæculi; velut à sua lapidicina separauit, & ad portandam eiusdem Ecclesiæ fabricam erexit.* Ne mireris, quod vbi excidendæ erant humanæ mentes ab amore sæculi; tanto operi per se insistat ipsa incarnata sapientia, ipse Dei filius Iesus. Accinit Isaias cap. 11. dicens: *Habitabit lupus cum agno, & pardus cum hædo accubabit: vitulus & leo, & ouis simul morabuntur, & puer paruulus minabit eos.* Cur puer datur paruulus tot feris regendis? Solent pueri agniculos, vitulósve ducere; at lupos, pardos, leones nec vir valet tractare. Cur ergo non magis dantur viri strenui, qui leonum greges inter oues ducant? Cur ad hoc munus paruulus eligitur? Est hic puer paruulus ille, qui paulò minus quàm angeli minoratus est, qui solus potest facere, ne brutæ, feræve hominum mentes mundialibus pascuis inhæreant, sed euolent ad cœlorum sublimia. Ait D. Gregorius PP. lib. 2. in Ezech. homil. 6. *Puer ergo nos paruulus minat, quia is, qui paulò minus, quàm angeli minoratus est, per charitatem, quam nobis tribuit, in hoc nos mundo mentem figere non permittis. Vnde & donis suis flagella permiscet, vt nobis omne, quod nos in sæculo delectat, amarescat, & illud incendium surgat in animo, quod nos semper ad cœleste desiderium inquietè excitet.* O diuini pueri efficacia! Solus puer qui Iesus est, carnalissimos, ferissimósque animos à mundo abstrahit, vt quieti in sublimibus cœlorum viuant.

Isaias 11.

D. Gregor.

§. IV.

In solo Iesu solida veritas inuenitur.

ERgo Leuitæ non à Moyse, sed à Iosue petunt habitacula, cum ait: *Accesserunt principes familiarum Leui ad Eleazarum Sacerdotem, & Iosue filium Nun, &c. vt darentur nobis vrbes ad habitandum, &c.* Nunquam id petierunt à Moyse Leuitæ, nec etiam cum Moyses aliis possessiones daret; sed expectant Iosue tempora, & tunc ad Iosue accedunt, ab illóque habitacula exposcunt. Et cur non à Moyse, sed à Iosue habitacula poscuntur Leuitis? In Moyse figuræ, & vmbræ erant, in Iosue, vt in mei Iesu typo vera soliditas; qui autem solidas veritates amat sapere, imò capere, tendat ad Iesum, in quo vera sapientium pabula sunt, in cæteris tantùm vmbræ. Ex quo aiebat Origen. in præsenti homil. 16. *Iste ordo Leuiticus seu Sacerdotalis, qui Dei sapientiæ, & scientiæ operam impendit, non potuit à Moyse sortem habitationis accipere, quia non erat Moyses veritatis, sed vmbræ, & exemplaris minister. Iesus verò Dominus noster, qui erat sapientia Dei, ipse habitacula sapientibus præbet.* Planè qui sapit, à Iesu petit, à Iesu sperat bona, qui solus est vera Dei sapientia, & solidam veritatem attingit; non à Moyse, non à creatura huius mundi, in quâ non veritas est, sed figura, sed vmbra. Nihil, mihi crede, solidum extra Iesum, sed adumbrata omnia inueniuntur. Ioan. 7. monitus Iesus à suis propinquis, vt ascenderet Ierosolymam celebraturus diem festum ait: *Vos ascendite ad diem festum: ego autem non ascendo ad diem festum istum, quia tempus meum nondum adimpletum est.* Ecce tibi nunc Iesus cauet adire festa, in quibus suæ manifestationis tempus non adimplebatur, ad illa tamen remittit propinquos suos. Sed quando ipse cauebat illa festa adire, in quibus eius manifestatio non futura erat, cur remittit illò propinquos? Cur non magis detinet illos, ne & ipsi ascenderent? Propinqui illi non ad solidam veritatem affecti erant, magis rapiebantur vmbris, & figuris, ideò remittebantur ad festum, in quo non erat Iesus. Qui autem solidas amat veritates, vnius Iesu manifestationem expectat, qui longè à se abigit vmbras. Ait ibi D. Cyrillus Alexandr. lib. 4 cap. 35. *Vos igitur, qui vmbris adhuc inhæretis, qui iudaicè affecti estis, ascendite in hunc festum diem per vmbras celebraturi. Ego verò cui vmbra iam cordi non sunt, non ascendo. Expecto vera solemnitatis tempus. Tunc enim in splendore sanctorum cum eis conuiuam in gloria patris, quæ super omnia fulget.* Sanè qui vmbras fugere amat, & vera gaudia, veráque bona cupit, fugiat omnia illa, in quibus Iesus non apparet, expecter vnum tempus Iesu, quando in gloria patris lucescat cum sanctis suis. Ibi enim in Iesu vera sunt omnia, & solida; in reliquis huius mundi bonis non inuenies nisi vmbras. Huc trahe dicta tomo 2. de Christo figur. lib. 5. cap. 18. §. 28. & in præsenti sæpius. Supra lib. 6. cap. 3. §. 9.

Origen.

Ioan. 7.

Cyr. Alex.

§. V.

Præstantes viri, vel à carnalissimis, & temporalissimis possunt accipere, quo æternum viuant.

MIrabar, quòd Leuitæ petituri habitationem remittantur ad populares duces, ait enim: *Accesserunt principes familiarum Leui ad Eleazarum Sacerdotem, & Iosue filium Nun, & ad duces cognationum per singulas tribus filiorum Israël, &c. Dominus præcepit per manum Moysi, vt darentur nobis vrbes ad habitandum, &c.* Esto, quòd Leuitæ ab Eleazaro Sacerdote habitacula petant, cur non detrectant adire pro habendis illis duces populares? Erant Leuitæ viri Deo dicati, quorum portio Deus erat; cur ergo viri tanti non magis cauent habitacula à ducibus temporalibus petere? Sanè ibi instruebantur viri Dei, viri præstantes virtute, ne detrectent carnalium etiam conuictum & conuersationem, vt qui de carnalibus, & de temporalibus viris possint accipere, quo in æternis gaudeant mansionibus. Matth. 27. *Cùm autem serò esset factum, venit quidam homo diues ab Arimathia nomine Ioseph, qui & ipse discipulus erat Iesu, hic accessit ad Pilatum, & petijt corpus Iesu.* Bonus Ioseph vt peteret, & haberet Iesum, ad Pilatum accessit, tantúmque thesaurum æternitatis de manu Pilati intendebat accipere. Quem viri prophetæ à cœlis petebant, & de manu patris expectabant, eum Ioseph à Pilato postulat. Cur non magis ab omnipotenti Deo? Cur non magis à cœlestibus potestatibus? Hæc est vita nostra mortalis, vt agentes in ea viri præstantes virtute, vel ex ipsis mundi fœcibus possint thesaurum immortalitatis acquirere. Id stupens ponderabat D. Epiphan. orat. de Christi sepultura, inquiens: *Introiuit mortalis ad morti obnoxium, quo mortalium omnium Deum, & Dominum vel precario obtineat. Lutum implorat lutum, quò eum ab illo auferre liceat, qui omnes è luto effinxit. Fœnum à fœno cœlo*

Matth. 27.

D. Epiph.

cœleſtem ignem petit. Miſeranda anguſtáque ſtilla, immenſam à ſtilla abyſſum accipit. Quis vnquam audiuit talia? Homo hominum conditorem impertit homini. Si adeundæ tantùm eſſent cœleſtes virtutes; ſi throni ſolum eſſent ſolicitandi; ſi tantum ſublimes Empyrij portæ pulſandæ forent, vt acciperemus diuinitatis, æternitatiſque theſaurum: Quis eò pertingeret nouales? At reſpiciens Deus ad noſtram infirmitatem, quia lutei ſumus, vt inter luti negotia dedit, quod à luto poſſimus æternitatis figulum acquirere; & quia infirmi, inter infirmos ſubleuandos ab infirmitate virtutem; & quia pauperes inter pauperes ſuſtentandos à pauperie diuitias; & quia peccatores inter peccatores reducendos, ipſum Deum negotiari poſſumus. Nulla eſt creatura adeò obſcura, ad quam ſi Deum quærentes accedimus, quæcumque Dei ſunt non accipiamus. Iſaias cap.45. clamabat: *Rorate cœli deſuper, & nubes pluant iuſtum, aperiatur terra, & germinet ſaluatorem.* Vel vt ex Hebræo vertit noſter Cornelius: *Aperiatur terra, & fructificetur ſalus, & iuſtitia:* ſiue vt Forerius: *Aperiatur terra & germinet ſalutem.* Non ſolùm à nubibus cœli, nec ſolùm ab ipſo cœlo, ſed vel à terra ipſa ſibi expectat poſſe parturiri ſalutem, & virtutes. Et meritò; qui enim Dei ſpiritu agitur, dum terrenus eſt, & hanc terrenam habitationem incolit, à terreniſſimis etiam negotiis poteſt & virtutes ſperare, & ſalutem. Luc.7. *Ecce mulier, quæ erat in ciuitate peccatrix, vt cognouit, quod accubuiſſet Ieſus in domo Phariſæi, attulit alabaſtrum*, &c. Ad Phariſæi domum peccatrix mulier contendit, vt Ieſum, ſalutémque inueniat. Cur non magis expectat extra domum Phariſæi? Cur non magis in domo faſtuoſi hominis timet perdere, quàm inuenire Ieſum? Sanè quæ vnum Deum reſpiciebat, vel de terreniſſimi Phariſæi domo ſperabat accipere theſaurum cœlorum; & de tantarum tenebrarum ſede credebat à ſe trahendos clariſſimos virtutum Soles. Ait Chryſoſtomus homil. de Peccatrice, & Phar. quæ habetur inter opera S. Ephremi: *Quid moras nectam, & attendam? Accipiam vnguentum, & ibo ad ipſum: faciámque Phariſæi domum illuminatricem; ac lachrymarum fluentis lauacrum, atque piſcinam mihi parabo*, &c. Non putat alienum ab ſpiritu diuino hominem inhabitante, quod de tenebroſis ſedibus lumen ſibi acquirat, & de Phariſæorum faſtuoſorum domibus faciat id, quo in vitam poſſit illuminari. Eò peruenerant Iſraelitæ, vt dicat Pſalm.77. *Pluit illis manna ad manducandum; panem cœli dedit eis.* Sed de Ioanne Euangeliſta proditum eſt, quòd cùm ſepultus fuiſſet, de eius ſepulchro manna frequentiſſimè ſcaturierit. Quid mirabilius? Quod Iſraëlitæ à cœlo habebant; Ioannes à putredinis, & vermium ſedibus ſcaturire fecit. Rem ponderat Damian. ſerm.1. de Ioan. *Veniant, & admirantes aſpiciant, quia in ſepulchro, quod proculdubio domus eſt vermium, panis oritur Angelorum, vt cum propheta pronuntiet; quod Iſraelitico populo manna Deus conceſſit in cibum, dicens: Panem cœli dedit eis. Quod illis tunc mittebatur de cœlo, nunc ſcaturire conſpicitur è ſepulchro.* Tanta eſt iuſtorum potentia; quæ de vermium ore, de fœtoris domo excipiar, quæ bona fœliciſſimi quique excipiebant à cœlis.

Luc.7. | Chryſoſt. | Damian.

§. VI.

Pro carnalibus donis ſpiritualia multa accipis à ſanctis.

NOn datur ſors terræ Leuitis, ſed permittuntur accipere à ſingulis tribubus ciuitates; ait enim, *vt darentur nobis vrbes ad habitandum.* Sed quando ipſi habituri erant vrbes, & ſuburbana: cur non admiſſi ſunt in terræ ſortem cum cæteris tribubus; ſed relicti ſunt ſine ſorte, vt peterent ab aliis ciuitates, illáſque de ſingulorum acciperent manu? Cur cum ſolis Leuitis ſeruatum eſt hoc, ne ipſi ſicut cæteri acciperent hæreditatem, ſed magis ſibi neceſſarias vrbes ab aliis poſtularent, ab illiſque acciperent? Erat Leuitica tribus conſtituta pro negotiandis bonis populi ſpiritualibus in ſacrificiorum religione, in cultu ſacrorum, in legis doctrina explicanda. Qui igitur pro populi ſpiritualibus erant conſtituti, æquum fuit, quòd eò adducerentur, vt peterent, & acciperent à populo commoda temporalium. Per acceptionem enim temporalium, carnaliúmve bonorum largiſſimè à ſanctis ſpiritualia communicantur. Luc.1. *Factum eſt, vt audiuit ſalutationem Mariæ Elizabeth, exultauit infans in vtero eius, & repleta eſt à Spiritu ſancto Elizabeth*, &c. Gaudium ſpiritus primò impleuit infantem, & inde proceſſit ad matrem. Et cur ab infante venit ad matrem, & non potiùs è contra à matre proceſſit ad infantem? Vt ſanctificatus infans in vtero matris erat, ſic ſtatim gratiam ſpiritus deriuauit in eam, à qua accipiebat carnis ſubſtantiam. Ait Guarric. Abb. ſerm.1. in Ioann. natiuit. *Qui propheta, & pluſquam propheta futurus eras; imò ante prophetare, quàm profari, priùs Deum, quàm ſe ipſum ſentire cœperat, parentes quoque ſuos prophetas faciebas: & in eos, qui in ſe transfuderant carnis ſubſtantiam, ſpiritus ſui, & gratiæ ſuperabundantiam refundebat.* Expende illa: *in eos, qui in ſe transfuderant carnis ſubſtantiam*, &c. quippe quaſi eadem calle carnalia ad Ioannem veniebant, & à Ioanne ſpiritualia deſcendebant. Eo enim ipſo, quod temporalia noſtra, & carnalia ſanctis dentur, illorum ſpiritualia, & diuina ad nos deſcendunt. De muliere illa peccatrice dicit Lucas cap.7. *Vt cognouit quòd Ieſus accubuiſſet in domo Phariſæi, attulit alabaſtrum vnguenti*, &c. Non vacua accedebat ad Ieſum, ſed alabaſtrum vnguenti afferebat. Et cur vnguentum maluit afferre? Attulit Ieſu temporale hoc vnguentum, vt ſpirituale à Ieſu in illam profluerer. Ex quo ait D. Ephrem ſerm. in Peccat. *Pro vnguento ſuo vnguentum vitæ recepit, pro corruptibili incorruptibile & permanens. Obtulit illa vnguentum bonum cum charitate, & debitorum atque peccatorum veniam accepit.* Sic bona pro carnali vnguento Ieſu oblato merita eſt ſpirituale metere; neſciunt enim à ſanctis non venire multa ſpiritualia bona in eos, qui temporalia ſua ad illos deferunt.

Luc.1. | Guar. Abb. | Luc.7. | D. Ephr.

§. VII.

Ille præſtantior, qui ſibi aufert, quod offerat Deo.

SIngulis tribubus dabatur portio terræ à Deo per Ioſue; ſolis Leuitis nulla terræ portio data

ta est, sed singulæ tribus dederunt illis ciuitates in parte sua. Sic enim ait: *Dederúntque filij Israel de possessionibus suis iuxta imperium Domini ciuitates, & suburbana*, &c. Et cur cauit Deus, ne Israëlitæ acciperent Leuitas in consortium sortis, sed quòd de suis quisque sortibus, & possessionibus tribuerint illis ciuitates? Vt quod dabatur Leuitis, Deo dabatur, sic debuit esse de propria cuiusque substantia; ille enim præstantior, & gratior est Deo, qui in eius obsequium offert, quod sibi adimit. Isaias cap. 6. *Vidi Dominum sedentem super solium excelsum, & eleuatum: Seraphin stabant super illud: sex alæ vni, & sex alæ alteri, duabus velabant faciem eius, & duabus velabant pedes*, &c. Velamentum equidem præbebant Seraphin Deo alis suis; at Matth. 27. post acceptam facultatem à Pilato sepeliẽdi Dominum Iesum ait: *Et accepto corpore Ioseph inuoluit illud in sindone munda, & posuit illud in monumento suo nouo*, &c. Ecce tibi Ioseph velat Deum sindone, & monumento suo nouo; Seraphin autem velat Deum alis suis: vter Deo gratius obsequium præbet? Sanè Seraphin velant Deum alis, quas non à se depellunt, sed illas sibi adhuc retinent; Ioseph autem velat Iesum sindone, & sepulchro, quæ sibi prorsus adimit, vt Deo præstet, ex qua parte aliquid gratius Deo crediderim à Iosepho præstitum fuisse. Quò spectans D. Epiphanius orat. de Christi sepultura locutus de Ioseph & Nicodemo ait: *Prælati sunt æquè hi Dei ministri sex alis instructis Seraphim, quippe qui Christum non alis, sed sindonibus, & linteis operuerint, & honorauerint.* Expende in quo putet Iosephum, & Nicodemum præferendos Seraphinis; nimirum, *qui Christum non alis, sed sindonibus operuerint*, quia non alis, sed sindonibus vsi sunt in Dei obsequium, ideò putantur præferendi Seraphinis, & merito, quia in obsequio illarum, nihil sibi adimebant Seraphin; in obsequio autem sindonum, sibi sancti adimebant, quæ Deo præstabant lintea. Huc trahe dicta suprà cap. 18. §. 1.

Isaias 6. *Matth. 27.* *D. Epiph.*

§. VIII.

In donis datis illud attendendum, quòd nullam Dei iniuriam inuoluant.

MAgnum est, quòd singulæ tribus dederint ciuitates Leuitis, sed illud maius, quòd dederint illas nullam Dei inuoluentes iniuriam; dicit namque: *Dederúntque filij Israël de possessionibus suis iuxta imperium Domini ciuitates*, &c. Expende illud: *Iuxta imperium Domini*; sic dona hæc attemperabantur legibus diuinis, vt nullam offensam, nullam iniuriam siue Deo, siue proximo irrogatam traherent. Quod maximè attendendum est in omnibus donis, quæ æstimationem habeant vllam. Exod. 6. *Ego Dominus, qui apparui Abraham, & Isaac, & Iacob in Deo omnipotente, & nomen meum Adonai non indicaui eis*, &c. Et quando Abrahamo non indicauit nomen Adonai, nec Isaaco, nec Iacobo, cur illud indicat Moysi? Nomine Adonai significabatur, vt Dominus erat rerum omnium, quas iure, & auferre, & dare poterat, cuicumque vellet: & quia in Moyse promissiones suas expleturus erat, de auferenda terra Chaldæis, & danda Hebræis, ideò tunc maluit meminisse nominis Adonai, vt ostenderet, quàm iuxta omnes iustitiæ leges procedebant eius dona, ne quid inde existeret accipientibus scrupulosum. Ad hæc Hugo Victorinus ibi ait: *Nomen meum Adonai non indicabo eis, quod modo indicabo dans terram promissionis filijs Israel. Qui ergo hactenus omnipotentem me dixi, nondum me Dominum esse ostendi, sicut modò faciam; vt sciant iure se possidere, quod me tribuente accipiunt.* Cauit ipse Deus, ne donum è sua manu in suos prodeat, quin clarè ostendatur, quàm iuxta iustitiæ præcepta procedat, quàm nulla alteri facta iniuria sit, & quàm securè, & sanctè possit haberi. Vtinam hanc vniuersi homines ebiberent Dei mentem, nullúmque donum, nullámque substantiam à se in suos paterentur ire, quin ostenderetur nullius iniuria procedere, & sanctè posse teneri. Huc spectent parentes, cum substantiam multam transmittunt ad filios, transmittunt ad hæredes, in qua transmittenda, clarè ostendunt, quàm id fiat integro iure, nullis confractis diuinis præceptis. Ab hac etiam regula stent principes viri, qui nullum donum præstent, quin diuinis præceptis regulatum procedat. Tunc enim solum æstimabile eorum donum est. Quò prospiciebat Ecclesiastic. cap. 20. dum ait: *Datus insipientis inutilis est tibi.* Mirabar enim quòd sic omnia insipientium, siue iniquorum dona damnarentur, quando multa etiam præstantissima ab iniquis donari consueuerunt. Cur ergo omnia vniuersim iniquorum dona inutilia censentur? Ait Chartusianus ibi: *Donum callidi, & iniqui erit tibi nociuum, quia quamuis donum illud in se ipso sit pretiosum, ac vtile, tamen propter annexa mala inutile tibi reddetur.* Quidquid malitiæ donis miscetur, potens est illa omnia, etsi pretiosa maximè sint, inutilia, imò nociua reddere.

Exod. 6. *Victor.* *Eccles. 20.* *Carthus.*

Iosue cap. 21. Deditque Dominus Deus Israëli omnem terram, quam traditurum se patribus iurauerat, & possederunt illam, atque habitauerunt in ea. Datáque est ab eo pax in omnes per circuitum nationes, nullúsque eis hostium resistere ausus est, sed cuncti in eorum ditionem redacti sunt. Nec vllum quidem verbum, quod illis præstiturum se esse promiserat, irritum fuit, sed rebus expleta sunt omnia.

§. IX.

His malis dominaris, ex quibus vtilitatem spiritualem excipis.

VNiuersam terram promissam datam Israëlitis in præsenti asserit Iosue, dicens: *Deditque Dominus Deus Israel omnem terram; quam traditurum se patribus iurauerat*, &c. Sed illud certissimum constantissimúmque est, aliquas nationes tunc temporis superesse de promissis, quæ minimè deuenerant in Israëlitarum dominium. Qualiter ergo verum est, quod omnem terram promissam dederit Dominus tunc temporis Israëlitis, cùm multæ reliquiæ adhuc essent minimè illis subiectæ? Restabant, fateor, reliquiæ nationum promissarum, quæ adhuc tunc temporis hostilitatem cum Israëlitis gerebant, quarum incursibus Israëlitæ continebantur in timore Dei,

ne

ne insolescerent aduersus Deum; & meritò putantur ad Israëlitarum dominium pertinere hostes illi, ex quibus tantam vtilitatem spiritualem percipiebant. Quò spectans D. Augustin. in præsenti quæst. 21. ait: Restat ergo, vt quod ait, *Dedit Dominus Israëli omnem terram, quam iurauerat*, secundùm hoc intelligatur, quia etsi adhuc erant illis gentibus reliquiæ conterendæ, & exterminandæ; tamen in vsum eorum relictæ sunt, in quibus exercerentur, ne carnalibus affectibus infirmi repentinam rerum temporalium prosperitatem modestè, ac salubriter sustinere non possent, sed elati citius interirent. *Omnis ergo illis terra data est, quia & illa pars, quæ nondum fuerat in possessionem data, iam data fuerat in quandam exercitationis vtilitatem.* Non minus dominari putantur Israëlitæ illis, quos subiectos habebant; quàm illis, quos dum hostes sustinent, ex illis vtilitatem spiritualem recipiunt. Habemus sanè vnde omnibus malis incursibus valeamus dominari, si illos in nostram spiritualem vtilitatem detorqueamus. Dominus vt ostenderet, quàm & inter suos numerare posset etiam rebelles, & contrarias potestates, ait de diabolo sub nomine Leuiathan Iob cap. 40. *Nunquid feriet tecum pactum, & accipies eum seruum sempiternum?* Quasi inde exaltet gloriam suam Deus, quòd vel diabolo dominetur, eúmque habeat inter suos subiectissimos seruos in omnibus, & semper. Nec mirarer, quòd diabolus in aliquo diceretur seruus Dei, quando & rebelles quique aliquod seruitium principi exhibere non multum detrectant. Sed maximè illud mirandum est, quòd dicatur diabolus Dei seruus sempiternus, hoc est, in hominibus, & semper. Nonne diabolus notissimus Dei hostis, & contrarius est? A primo conditionis suæ instanti in Deum rebellauit, diuinum sibi thronum præripere tentauit; deinde hominem in similes ausus traxit, totumque genus humanum in similem defectionem coniecit. Postremò nactus filium Dei in terris, eius exterminationem, & mortem procurauit: qualiter ergo habebitur seruus Deo subiectus, qui tam hostiliter se aduersus Deum gessit? Fateor omnes illas diaboli hostilitates in Deum; sed quando Deus illis vsus est in commodum spirituale suorum, & in propriam gloriam, sic dominatus creditur diabolo, quasi ipsi sit fidelissimus eius, & subditissimus seruus. Ait Rupert. lib. 2. de oper. Spir. Sanct. lib. 1. de Sap. cap. 25. *Voluntate quidem diabolus aduersatur Deo, actu autem est seruus sempiternus, & sic seruit, tanquam sit fidelis, ita cooperatur, & bonus proficit tanquam adiuuare velit spiritum Domini, & sic vigilantia eius procedit, tanquam maturet consilium dare, & ostendere illi. Immò quando quippiam egit diabolus, quod non proficeret Deo, vnde non accresceret amplius laus, & gloria Domino Deo? Ex quo cecidit, quicquid vnquam egit, vel agere voluit, totum ad obsequium, & honorem Dei profecit, & proficere non desinit vsque in finem sæculi.* Meritò numeratur diabolus inter subditissimos Deo seruos, quando Deus ab eius hostilitate, & suis vtilitatem, & sibi non paruam gloriam excipit. Vt nos discamus, qualiter malis omnibus dominemur, si faciamus, vt vtilitati spirituali seruiant. Crede mihi, non minus ad tuum dominium, ad tuam possessionem pertinent hostes, & inimici mala inferentes, quàm fidissimi serui, si ex illorum hostilitatibus fructum spiritualem percipis Hinc Matth. 17. vt tributum solueret Iesus, ait ad Petrum: *Vade ad mare: & eum piscem, qui primus ascenderit, tolle, & aperto ore eius, inuenies staterem, illum sumens, da eis pro me, & pro te.* Creditur sub huius piscis nomine, & re, intelligi Stephanus, qui primus de sagena Euangelij per martyrium in regna cœlorum ascendit. Sed cur ad huius ora mittit Iesus, vt inde trahat staterem aureum? Erat in ore Stephani oratio pro inimicis, qua de inimicorum hostilitatem ingentia lucra percipiebat, omnemque referebat christianum censum. Ait D. Ambros. lib. 5. Exam. capit. 6. *Misit Petrus retia, & complexus est Stephanum, qui in Euangelio primus ascendit, habens in ore suo staterem iustitiæ. Pro hoc pisce stabat Iesus; sciebat enim esse in ore eius pretium sui census.* Expende illud: *Pretium sui census*; quippè alij habent census suos in seruis, in mancipiis, in vineis, in oliuetis; at Iesus æque census suos habet in iniuriarum, hostilitatisque venia, quæ à sanctorum linguis dependent. Nec minus ad christianum censum pertinent hostes, quàm serui, si de illorum iniuriis acceptis lucrum spirituale prætendis.

D. Aug. | Iob 40. | Rupert. | Matth. 17. | D. Ambr.

§. X.

Concordibus in vnum nullus obex ad bona solet esse.

ILlud etiam expendendum, quod ait: *Nullusque eis hostium resistere ausus est*; cum putet D. Augustin. non paruam Danitis resistentiam fuisse ab hostibus. Si ergo Danitis hostes restiterunt, quomodo dici potest, quod nullus hostis restitit Israëli? Restitit Danitis hostis iam separatis à reliquis; vbi autem omnes tribus simul iunctæ, & concordes sub vno capite loque m[illegible]serunt, nullam resistentiam, nullumque obicem inuenerunt. Sic D. Augustin. in præsenti, quæst. 23. *Non restitit quisquam ante faciem illorum ab omnibus inimicis eorum, cum simul sub vnius ducis imperio bellum gererent; antequam singulis tribubus sua defendenda diuiderentur loca.* Itaque antequam diuiderentur tribus in diuersa, dum sub vno duce vnanimes, conformesque manebant, nullus eis obex, nulla resistentia officiebat, quominus ad plenam fœlicitatem euolarent. Nulla enim difficultas non cedit, vel nominibus concordium, vnanimorúmque vocabulis. Matth. 3. *Baptizatus autem Iesus confestim ascendit de aqua, & ecce aperti sunt ei cæli; & vidit spiritum Dei descendentem sicut columbam, & venientem super se. Et ecce vox de cælis dicens: Hic est filius meus dilectus, in quo mihi bene complacuit.* Ecce tibi cœlestis vox intonat Filij cum Patre, & Spiritu sancto inuoluens concordiam, & vnanimitatem, qualis est inter patres, filiosve, se inuicem amantes. Et interea cœlestia rumpuntur repagula, ait enim *ecce aperti sunt ei cæli.* Et cur cæli aperiuntur, nisi quia nullus obex potest manere ad fælicitatem; vbi vel sonare incipiunt concordantium vocabula? Ait Petr. Damian. serm. de Sanct. Ioanne Baptist. *Vide, quia cæli aperiuntur ibi, & descendit Spiritus Sanctus corporali specie sicut columba in Christum, & vox Patris audita est: Hic est filius meus dilectus. Vides, quia ad sacratissimorum nominum nouitatem cœlorum palatia reserantur?* Ecce tibi ad sacratissimorum nominum

D. Aug. | Matth. 3. | Petr. Dam.

num, patris, & filij nouitatem ruptis obicibus cœlestia omnia reserantur. Vbi enim quæ est inter patrem, filiosve concordia sentitur, nihil obesse potest, quominus tota fœlicitas appareat.

CAPVT XXI.

Rubenitæ cum socijs dimittuntur.

TEXTVS HISTORIÆ.

CVM ergo, fundata pace, nō vltra necessarius Rubenitarum, Gaditarum, & dimidiæ tribus Manasse exercitus videretur; & communia prælia, communibusque peragenda viribus expedita essent; eis, vt qui in auxilium fratrum venerant, vacationem malitiæ deinceps concedendam censuerunt. Laudauit Iosue virorum strenuè nauatam operam, quam & multis hostium spoliis munerauit; fecitque, vt diuites, & læti vltra Iordanem redirent in designatas sedes. Vnum abeuntibus maximè cordi voluit esse, vt auitam religionem tenerent, nec interiectum flumen illos à fratrum charitate, à parentum Deo auocare valeret. Itaque post amicorum oscula, post amplexus ad sua redeunt victrices tribus, & vix propriarum sortium limina terunt, cum in Iordanis oris ingentis magnitudinis altare struunt. Cuius fama quàm breuiter Iosue, & Israëlitas vniuersos impleuit, quibus abeuntes fratres non parum de fide reddidit suspectos. Issent statim in prælium pro vindicanda religione; sed maturiore consilio mittunt, qui omni diligentia perquirant, quo fine altare instructum fuerit. Nec mora; Phinees filius Eleazari cum decem honoratis sociis ad Rubenitas, & Gaditas venit, quorum ore persuadentur altare in monumentum posteris, & signum coniunctionis cum reliquis erectum, absque vllo auitæ religionis dispendio.

MORALIA CIRCA textus literam.

OBfirmata pace Rubenitæ Gaditæque in sua redeunt, vt doceamur, quàm læti & nos post confecta cupiditatum bella, in nostra recipiemur.

Iosue 22. Eodem tempore vocauit Iosue Rubenitas, & Gaditas, & dimidiam tribum Manasse, dixitque ad eos: Fecistis omnia, quæ præcepit vobis Moyses famulus Domini; mihi quoque in omnibus obedistis, nec reliquistis fratres vestros longo tempore vsque in præsentem diem; custodientes imperium domini Dei vestri.

§. I.

Magnum facinorum præmium est, præstantissimorum virorum præconium mereri.

POst bella confecta, & obfirmatam pacem Iosue Rubenitas, Gaditas, & dimidiam tribum Manasse vocat, eorumque coram omnibus extollit facinora; dicit enim: *Vocauit Iosue Rubenitas, &c. dixitque ad eos: Fecistis omnia*, &c. Et quidem non paruum nauatæ operę præmium fuit, quod sic à tanto duce coram omnibus eorum facinora recenserentur, extollerentur. Semper enim maximum est, magnorum virorum præconia mereri. Similiter Matth. 25. Dominus in iudiciaria sede constitutus dicet his, qui à dextris eius erunt; *Matth. 25.*
Venite benedicti patris mei, possidete paratum vobis regnum à constitutione mundi. Esuriui enim, & dedistis mihi manducare. Sitiui, & dedistis mihi bibere. Suffecisset participes eos facere sui regni, quid necessum fuit proprio ore illorum, vel minima facinora recensere? Faciebat hoc ad maximum laborum præmium, quod tanti ducis ore coram omnibus laudarentur. Ait ibi D. Chrysost. hom. 80. *D. Chrys.*
Nam si istud solummodo esset, nonne ita sibi sufficeret, vt retributum esse videretur? Non dico vocem illam à sedente in patris solio, terrarum præsente audias, & regnum consequaris: sed ipsum operari nonne sibi ad retributionem sufficit? Nunc autem ad hoc coram vniuersis, cum apparuit ineffabilis illa gloria, præconio te manifestat, & coronat patronumque ac hospitem profitetur. Itaque ad regnum, ad facinorum splendorem, addit Rex noster præconium suum, quo suos asseclas exaltat, & coronat coram omnibus. Et quis neget ingentem gloriam esse tanto celebrari præconio? Ideò ait Dominus Luc. 12. *Omnis quicumque confessus fuerit me coram hominibus, & filius hominis confitebitur illum coram Angelis Dei.* Expende quale præmium proponat suis sectatoribus, nimirum, quòd illos confitebitur, & prædicabit coram Angelis. Quantum hoc? Ait Euseb. in præsenti apud D. *D. Thom.*
Thom. in cat. *Quid autem erit gloriosius, quàm ipsum Dei Verbum attestari pro nobis in diuino iudicio; ac ipso refectu remunerationem testimonij promere?* Equidem gloriosissimum est, quod Iesu asseclæ in iudicio habeat ipsissimi Dei Verbi testimonium, pro suorum facinorum præconio. Accinit Imperfect. hom. 25. in Matt. fatus: *Ecce præ- Imperf.*
mium. Qui me confessus fuerit coram hominibus, & ego confitebor eum coram patre meo. Vide ergo quanto maius est præmium Dei, quam iustitia nostra. Quis est tam lapideus, qui non desideret iustitiæ suæ testem habere Christum? Quippè longè excedit merita humanorum facinorum, quòd prædicentur testimonio Iesu filij Dei. Tanti enim ducis præconio celebrari, quis non putet esse supra humana merita? Huc trahe dicta 1. tom. de Christo figur. lib. 3. cap. 3. §. 17.

§. II.

Non parum commendatur ille, cuius imperia mandantur executioni.

NOn otiosè meminit Iosue in præsenti Moysem, & se ipsum in censu præceptorum obseruatorum;

uatorum; ait enim: *Fecistis omnia, quæ præcepit vobis Moyses famulus Domini; mihi quoque in omnibus obedistis.* Suffecisset enim ad Rubenitarum commendationem, quod diceretur in communi mandatis omnibus obtemperauisse; quid necessum fuit addere in particulari, quod Moysi, & ipsius Iosue mandatis paruissent? An hoc faciebat ad Moysi, & Iosue commendationem præcipuam? Crediderim non paruam commendationem ducis inde oriri, quòd eius imperia omnia executioni dentur, nec vacua & inania inueniantur vlla.
Marc. 16. Marc. 16. ait: *Dominus quidem Iesus postquam locutus est eis, assumptus est in cœlis, & sedit à dextris Dei.* Verùm Actor. 7. de Stephano ait: *Cum autem esset plenus Spiritu Sancto, intendens in cœlum, vidit gloriam Dei :: & ait: Ecce video cœlos apertos, & Iesum stantem à dextris virtutis Dei:* Sic non pauci codices latini legunt, & communiter in margine illa particula *virtutis* ponitur. Et quando à Marco simpliciter dicitur Iesus sedisse à dextris Dei; cur à Luca in Actis ponitur expressius esse *à dextris virtutis Dei?* Sanè in Actis aliqua præcipua virtus, & gloria Christi magis exprimebatur, veniens à confessione Stephani, qui executioni mandabat quidquid erat Christiani imperij. Ait
D. Prosp. enim D. Prosper. lib. 2. de vita contemplatiua, cap. 2. *Quid est Christum sequi, nisi præstare beneficia etiam ingratis, non retribuere secundùm merita sua malè vobis, & operare pro inimicis,* &c. Quando ergo Stephanus executioni mandabat totum Christi imperium quantumuis arduum, & difficile esset, non miror, quòd sub præcipua aliqua, & diuina virtute Iesus ostenderetur magis apud patrem fulgere. Me in hanc excogitationem coniecere Titi Vespesiani Imperatoris filij verba, timentis, ne imperia sua parui apud milites valerent.
Egesipp. Sic enim eos fugientes alloquitur apud Egesipp. lib. 5. cap. 7. *Quid nequius potest esse, quàm præsente Cæsare disciplinam repudiare militiæ? Multum arbitror ingemiscere ipsas militiæ leges tanta dissolutionis flagitio, multum Imperatorem, cum hæc compererit, qui semper audiri se à milite suo, quam ab hoste timeri maluit. Quid indicaturum de filio patrem putatis, cuius tam vile imperium sit apud exercitum?* Expende hæc vltima aurea verba Imperatoris filij timentis sua imperia contempni, nimirum: *Quid indicaturum de filio patrem putatis, cuius tam vile imperium,* &c. Quippè vel apud iudicium paternum filius parui æstimabitur, cuius imperata apud famulos vilescunt. Vt tunc est in magna æstimatione filius apud patrem, quando imperia eius vel ardua, vel difficilia à subditis militibus adimpleri cernit. Vt hinc iam pateat quantæ virtutis, & gloriæ apud patrem ostendatur Iesus meus eo præcipuè tempore, quo difficilia sua mandata à suis athletis adimpleri ostendit. Nunquam enim imperium effectione rei comitatum
Genes. 22. nouam gloriam imperanti non præbet. Genes. 22. post adimpletum præceptum de immolando filio, quantum fuit ex parte parentis, ait textus: *Appellauitque Abraham nomen loci illius, Dominus videt. Vnde vsque hodie dicitur, in monte Dominus videbit.* Quæ verba tractans, & explicans
D. August. D. Augustin. libr. 16. de ciuit. cap. 32. ait: *Sicut dictum est, Nunc sciui, pro eo, quod est, nunc scire feci; ita hic Dominus vidit, pro eo, quod ait, Dominus apparuit, hoc est, videri se fecit.* Sed cur in illo loco dicitur, quod Deus præcipuè videri se fecit? Sanè sæpè alias apparuerat Dominus
Genes. 18. Abrahamo, Genes. 18. *Apparuit ei Dominus in* *conualle Mambre,* imò pransit apud eum & nihilominus non dicitur, quod ibi se fecerit Dominus videri. Cur hoc præcipuè dictum est de loco, vbi Isaac immolandus erat? Tunc quis se præcipuè facit videri, cum aliquo præcipuo splendore oculos intuentium ad se conuertit. Cum autem Deus imperium suum de immolando Isaaco à parente in illo monte videt impleri, tam nouam inde, & præcipuam gloriam excipit, vt merito dicatur, quod ibi se faciat videri rapiens ad se oculos intuentium. Adimpletio enim præcepti nunquam non reddit conspicabilem præcipientem. Marcus 15. de mulieribus ait: *Introeuntes in monumentum viderunt iuuenem sedentem in dextris, coopertum stola candida, & obstupuerunt. Qui dixit illis, Nolite expauescere, Iesum quæritis Nazarenum, crucifixum, surrexit :: Sed ite, dicite discipulis eius & Petro :: At illæ exeuntes fugerunt de monumento :: & nemini quicquam dixerunt.* Verùm Luc. 24. similiter de mulieribus dicit: *Cum mente consternatæ essent de isto, ecce duo viri steterunt secus illas in veste fulgenti :: Et regressæ à monumento, nuntiauerunt hæc omnia,* &c. Qui apparuit apud Marcum nullo dicitur splendore fulgere; sed in veste candida esse; qui autem apud Lucam apparebat, sub tot splendebat radiis, vt se faceret videri. Et cur hic tam fulgens oculos rapit intuentium, ille sine fulgore in veste simplici venit? Erat illis externa vultus maiestas conformis mulierum obedientiæ; quæ enim apud Lucam accedunt, quod accipiunt mandatum ab angelis de nuntianda resurrectione, statim impleuerunt, dicit enim Lucas: *Nuntiauerunt hæc omnia,* ne miremur, quòd splendescant Angeli, de suis mandatis adimpletis. Quæ autem apud Mar. accesserunt, minimè impleuere Angeli mandatum, quippè ait Mar. *Nemini quicquam dixerunt,* & ideò sub nullo splendore Angelus præcipiens videtur. Ait ibi Victor Antioch. *Statim fugerunt, neque quicquam omnino ex iis, quæ in mandatis acceperant, cæteris patefecerunt. Et quia tales erant, neque quæ Saluatorem viderent, neque quæ Angelum instar fulguris fulgentem conspicerent, dignæ visæ sunt. Viderunt autem quendam tantùm iuuenem alba stola amictum, hoc est, visionem animi illorum exilitati, & simplicitati planè conformem.* Sic conformabatur maiestas apparentis obedientiæ videntium; sine splendore, & sine maiestate erat Angelus, vbi nullum suum mandatum impletur à fœminis. At cuius mandata implebantur, miro splendore intuentium oculos trahebat. Quis enim non auidè intueatur maiestatem, cuius vel ardua imperia cernuntur comitata rei effectu? Huc trahe dicta tomo 2. in Euangelia. lib. 10. cap. 10. §. 8. vt discant principes quàm conspicabilem possint facere gloriam suam; si curent, vt iusta imperia sua executioni mandentur.

Marc. 15. — Luc. 24. — Vict.

§. III.

Magna apud Deum gloria est hominis, qui minorum imperia iusta sequi minimè detrectat.

NEc minus puto ad gloriam Rubenitarũ fuisse, quòd imperium Moysi, Iosuéque secuti fuerint; ait enim: *Fecistis omnia, quæ præcepit vobis Moyses, famulus Domini; mihi quoque in omnibus* obedi

obedistis. Et quantum erat quòd Rubenitæ secuti fuissent præcepta Moysi, & Iosue; vt inde laudarentur, & extollerentur apud tribus omnes? Ruben maior natu erat ex omnibus filiis Iacob, quapropter non immeritò laudantur Rubenitæ, quod secuti fuerint ductum Moysi, & Iosue, qui de minoribus fratribus descendebant. Nunquam enim non est magnæ laudis dignus, qui vel in rebus sanctis, & iustis ductum minorum sequitur.

Ioann. 1. Ioann. 1. postquam Andræas cognouerat Iesum, eiusque doctrina captus fuerat; *Inuenit hic primùm fratrem suum Simonem, & dixit ei: Inuenimus Messiam (quod est interpretatum, Christus) Et adduxit eum ad Iesum. Intuitus autem eum Iesus, dixit, Tu es Simon filius Iona, tu vocaberis Cephas,* &c. Primò viderat Iesus Andræam, & tamen illi nomen nouum minimè imposuit; sed vt vidit Simonem, statim illum petræ nomine ornauit, & futuræ dignitatis indicium dedit. Cur Iesus sic maluit ornare Simonem? Aut quid fecit amplius Simon, vt mereretur clarius à Iesu accipere ornamentum? Vt audiuit Andræam dicentem de Iesu, non detrectauit Simon Andræam sequi, licet Andræas minor frater esset; & inde minorem fratrem secutus ad primatum Ecclesiæ

Beda. peruenit. Ait Beda ibi: *Nec dum aliquid Petrus fecerat, iam nomen meruit mutare. Nunquid plus crediderat Andræa? Quid maius fecit, vt à fratre plus acciperet? Quid maius fecit? Minorem fratrem secutus est, & quem habebat discipulum, non dedignatus est habere magistrum.* Hinc sese extulit Petrus, hinc multa apud Deum promeruit, quod minoris ductum sequi minimè detrectat, vt ad Iesum perueniat. Maximè enim salutare est maioribus, quòd minores in rebus iustis sequi dignen-

Ioan 4. tur. Ioan. 4. mulier vilis Samaritanis viris annuntiabat Christum; an illi dedignati sunt mulierem sequi? Imò ait text. *Ex ciuitate autem illa multi crediderunt in eum Samaritanorum, propter verbum mulieris, testimonium perhibentis, quia dixit mihi, quæcumque feci. Cum venissent ergo ad illum Samaritani, rogauerunt eum, vt ibi maneret. Et mansit ibi duos dies:* Miraberis, quòd Iesus sic placidè Samaritas excipiat, eorúmque audiat preces, nec dubitet apud illos diuersari duobus diebus.

Ioan. 2. Non sic cum Iudæis actum est, quippè Ioann. 2. dicit: *Cum autem esset Ierosolymis in pascha, in die festo, multi crediderunt in nomine eius, videntes signa eius, quæ faciebat. Ipse autem Iesus non credebat semetipsum eis.* Compone modò Iudæos, & Samaritas respectu Iesu; & Iudæi, & Samaritæ credunt in eum, accedúntque ad eum, at Iesus se credit Samaritis manens apud eos duobus diebus; & minimè se credit Iudæis, sed conspectum eorum quàm primùm vitat. Quid ergo fecerunt maius Samaritæ, vt malit Iesus se illis credere, & non Iudæis? Iudæi non veniebant ad Iesum, nisi videntes signa; de Samaritanis autem ait: *Multi crediderunt in eum propter verbum mulieris,* &c. Non expectarunt signorum illustria, sed vel vilis, infimæque mulieris sequentes du-

Rupert. ctum, venerunt ad Christum. Ad hæc Rupert. lib. 4. in Ioan. ait: *Ergo quia non propter signa, quæ nulli viderant, sed propter id, quod dictum est* (nempe verbum mulieris) *crediderunt Samaritani in eum. Audi, quod sequitur: Cum venissent ergo ad eum Samaritani, rogabant eum, vt ibi maneret, & mansit ibi duos dies. Et hoc manifestè in comparatione Ierosolymitarum dictum est. Cum enim ciuitatem vltro introisset, & in templo docuisset, & multi credidissent in eum ob signa, quæ faciebat, non tamen Iesus credebat se ipsum illis.* Credebant Iudæi, credebant Samaritæ, vtrique adhærescebant Christo; sed Christus minimè se vtrisque credebat, sed Iudæos cauens, morabatur cum Samaritis; quia illi non nisi de magnis, & per magna veniebant ad Iesum, hi autem vel infimæ fœminæ non detrectarunt sequi ductum, dum peruenirent ad Christum.

§. IV.

Propter vnius Dei respectum poteris diu in bono perseuerare.

NOn possum non ponderare verba illa Rubenitis in præsenti data, nimirum: *Nec reliquistis fratres vestros longo tempore vsque in præsentem diem custodientes imperium Domini Dei vestri.* Tunc solùm meminit imperium Dei, cum dicuntur Rubenitæ, & socij non reliquisse fratres, sed illis adhæsisse longo temporis spatio. Antea dicuntur fecisse omnia Moysi, & ipsius Iosue præcepta, dicit enim: *Fecistis omnia, quæ præcepit vobis Moyses, mihi quoque in omnibus obedistis:* non meminit ibi Deum, sed Moysem, & Iosue meminit tantùm. Vbi autem ventum est ad id, quod fratribus adhæserunt longo tempore, iam non Moysem, nec Iosue, sed Deum meminit, fatus, *custodientes imperium Domini Dei vestri.* Sed vt Moyses, & Iosue præceperant cætera omnia, similiter præceperant, ne Rubenitæ cum sociis discederent à fratribus: cur ergo vt in cæteris obseruantiis Moysem meminit, siue Iosue; in hac de fratribus comitandis, custodiens maluit non Moysem, sed vnum Deum memorare? Vbi exprimebantur Rubenitæ perseueranter, longo temporis spatio durasse in custodiendis, seruandísque fratribus; meritò non ibi Moysi, sed Dei imperium attendit, nullus enim respectus creaturarum, sed vnius Dei respectus valet homines facere longo tempore in bonis durare. Ioan. cap. 2. post dictum Ioann. 2. de Petro, & Ioanne, & Magdalena, vt cucurrerunt ad sepulchrum Domini, vt viderunt vacuum, vt inuenerunt sola diuinissimi cadaueris linteamina, ait: *Abierunt ergo iterum discipuli ad semetipsos. Maria autem stabat ad monumentum foris plorans.* Ecce tibi quàm citò Apostoli sepulchrum deserunt; & quàm perseueranter Maria iuxta sepulchrum manet, etsi illud non semel vidisset vacuum. Et cur Apostoli videntes sepulchri vacuitatem, non ampliùs expectant, sed statim abeunt; Maria autem etiam vacuitate visa mauult ibi perseuerare? De Apostolis ait textus: *Abierunt iterum discipuli ad semetipsos,* vt se, suaque respexerunt, non miror, quòd inde abiissent, cum vacuum sepulchrum reperissent, Maria autem, vt nihil aliud præter Deum respiciebat, sic à Dei manu tenebatur, vt ibi diutius permaneret. Ait Rup. Rupert. lib. 14 in Ioan. *Discipulis abeuntibus ad semetipsos, Mariam refert solam stetisse ad monumentum ::: Pulchrè siquidem hanc præ omnibus mulierem manus resurgentis pio desiderio ligatam ad sepulchrum suum retinuit.* Non equidem creaturarum respectus, sed sola Iesu resurgentis manus mulierem pio desiderio ligatam ad sepulchrum potuit retinere. Omnium licet creaturarum manus conueniant, non te in bono diu detinebunt, nisi Dei manus accedat, & pio desiderio ad Deum ligeris.

Matth.

Matth.26. Matth.26. de sua morte locutus Dominus aiebat: *Et filius hominis vadit, sicut scriptum est de illo, væ autem homini illi, per quem filius hominis tradetur.* Se filium hominis vocat, cum abire se dicit; & cur non etiam filium Dei? Hoc cutabat Dominus, vt in discessu suo filius Dei crederetur adhuc apud suos manere, vt sic possent in eius displicina perseuerare, nemo enim diu in bono permanet, nisi de assistentia Dei. Origen. Origen.homil.35. in Matth. *Et Iesus quidem secundùm quod videbatur, ibat passus per crucem; secundùm autem quod verè erat, ibat, & remanebat in mundo cum discipulis suis custodiens eos in fide. Non enim potuissent permanere in fide ipsius, præcipuè cum eum mortuum vidissent, nisi ab ipso inuisibiliter custodita fuissent corda eorum.* Et quis cum mortuo permaneret, nisi à Deo teneretur? Sanè solus est Deus, qui potest nos permanere facere diu in bonis inceptis.

Iosue cap.22. Quia igitur dedit Dominus Deus vester fratribus vestris quietem, & pacem, sicut pollicitus est; reuertimini, & ite in tabernacula vestra, & in terram possessionis, quam tradidit vobis Moyses famulus Domini trans Iordanem; ita dumtaxat, vt custodiatis attentè, & opere compleatis mandatum, & legem, quam præcepit vobis Moyses famulus Domini, vt diligatis Dominum Deum vestrum, & ambuletis in omnibus viis eius, & obseruetis mandata illius, adhæreatisque ei, ac seruiatis in omni corde, & in omni anima vestra. Benedixitque eis Iosue, & dimisit eos, &c.

§. V.

Deus, & terrena bona ægrè, & difficulter conueniunt.

De pace, & quiete locutus non refugit Iosue Deum nominare; at locutus de terrena possessione, ibi non meminit Deum, sed Moysem. Sic enim dicit: *Quia igitur dedit Dominus Deus vester fratribus vestris quietem, & pacem; reuertimini, & ite in tabernacula vestra, & in terram possessionis, quam tradidit vobis Moyses*, &c. Ecce tibi terram possessionis traditam dicit à Moyse pacem autem & quietem à Deo. Et quando Deus non minus dedit terrenas possessiones, quàm pacem illam & quietem; cur non dicit similiter terram datam, ac pacem à Deo? Meritò vbi terrenas possessiones nominat, cauit illas Deo attribuere; non quòd illæ à Deo non sint, sed quòd Deus & illæ difficulter conseruentur in humanis cordibus. Vbi enim Deus est, terrenum quid, & carnale Exod.22. non debet intelligi Exod.22. ait: *Reuersus est Moyses de monte portans duas tabulas testimonij in manu sua, scriptas ex vtraque parte, & factas opere Dei*, &c. Et hæc erat tota Israëlitarum gloriatio, quod legem non à Lycurgo, non à Numâ, nec ab aliquo homine accepissent, sed eam à cœlo missam haberent scriptam ipsissima manu Dei. Quid ergo tanta hæc lex Dei manu scripta, à cœlo missa ad carnalia hæc, & terrena bona respiciebat? Sic putabant vanissimi Iudæorum, nihil supra terram sentientes; quos sapienter conficit Prudentius lib. Apotheosis fatus:

Nec enim lex cœlo carnea fluxit
Quam tu carne colis; sed Christo fœta, meamque
Spem paritura vtero, &c.

Eò ipso, quòd lex creditur de cœlo à Deo missa, similiter credenda est, minimè in terrenis, & carnalibus hærere, sed vno Deo, vno Iesu esse fœta, ad illumque aspicere. Non enim terrena & Deus, carnalia, & Christus facilè coniunguntur. Hinc Luc. cap.1. accedens vt ostendat Christi ad homines aduentum, sic incipit: *Fuit in diebus Herodis regis*, &c. Et cur necessum fuit pessimum hunc regem meminisse in historia aduenientis Christi? Luc.1. Nullus alius Euangelista meminit Herodem regnantem ante Christum; sed post Christi ortum dictum, & explicatum, tunc meminerunt Herodem, vbi aliquod eius facinus fuit necessarium scribi. Cur Lucas solus voluit ante proponere Herodis regnum, quàm diceret ortum Christi? In regno Herodis, ostendebantur Iudæi temporali regno vacuati, quia Herodes Israëlita genere non erat. Ideo Lucas vt aduentum Iesu, natiuitatemque eius probaret, sapientissimè incipit, ostendens vacuitatem terreni regni apud Israëlitas; non enim facilè concurrerent in vnum terrenæ excellentiæ, & Christus. Ait Hugo Victor. lib.4. Hug.Vict. Institut. Monast. *Venit Herodes, qui non erat de Israel, & arripuit sceptrum dominationis in populum, vt ad extortum cœlestis imperij carnale regnum deficeret; & promissus à seculis rex Israel, cum non esset sceptrum de Iuda, æternum reciperet, quod temporale transierat:* Et temporalia, & terrena bona, transeatis, necessum est, & in cordibus nostris deficiatis, si inibi apparitutus est Dei filius, si videndus ibi est Christus. Abicienda à corde sunt terrena, si excipiendus Christus. Quò spectans Paul. 1. ad Tessalonicen. 4. 1. Ad Tessal. *Deinde nos, qui viuimus, qui relinquimur, simul rapiemur cum illis in nubibus obuiam Christo in aera, & sic semper cum Domino erimus.* Expende conclusionem, *& sic semper cum Domino erimus*; quomodo sic? Nimirum rapti de terra, & subleuati in aëra; si enim submersi terrenis maneremus, si terræ hæreremus, non possemus diu cum Iesu esse. Ait Anastasius in cat. Græca ad caput 2. D. Anastas. Luc. *Qui verò in perturbationibus sæcularibus conuersatus est, & nunquam diuinis verbis obediens exstitit, quomodo dicet illud, viderunt oculi mei salutare tuum? Semper oculis ipsius sensibilibus, atque intellectualibus in phantasiis mundanis, ac concupiscentiis impudicis occupatis. Non sic, inquam, non sic celebrandum festum Domino, nec cum talibus operibus audiendum, aut sperandum ipsi occurrere, iuxta illud. Rapiemur in nubibus obuiam Christo in aëra.* Excutienda est terra à corde tuo; eripiendus es de bonis terrenis, de carnalibus curis, & sic obuiam ibis Christo, qui diu amas permanere cum illo.

§. VI.

Pax vera, & quies à solo Deo, & Christo eius.

Ergo pacem Deo acceptam refert Iosue; terram possessionis Moysi, cum ait: *Dedit Dominus vester fratribus vestris quietem & pacem: reuertimini, & ite in tabernacula vestra, & terram pos-*

sessionis, quam tradidit vobis Moyses, &c. Vbi de pace acquisita agebat, merito non Moysem sed Deum meminit, à Deo enim solum, & Christo eius pax venit ad homines. Vt dicat D. Ambros. serm. 21. in Psalm. 118. *Lex pacem non potuit dare; ideò Moyses, quoad vixit, semper præliatus est, semper legis populus versatus in ancipite bellorum est: Iesus autem Naue plebis animos profunda pace composuit.* Non à lege, non à Moyse, non à creatura vlla in te pax deueniet, sed à Deo, sed à Christo eius. Quotiescumque tibi pax arriserit, necessum est, vt in illa agnoscas manus filij Dei. Psalm. 118. clamabat Dauid: *Pax multa diligentibus nomen tuum, & non est illis scandalum. Expectabam salutare tuum Domine.* Simul & pacem, & salutare Dei conspicit; ex quo enim pacis aduentum decantat, non potest non expectare salutare Dei, qui est Iesus, cum quo solo est coniunctus aduentus pacis. Quò respiciens D. Hilar. ibi ait: *Salutaris Iesus est. Hoc ad Ioseph Angelus est locutus. Hoc Simeon, ex inde in pace remittendus agnouit.* Non enim aliter dimitteretur in pace, nisi ex Iesu; quem vt cognouit, vt in vlnis tenuit Simeon, exinde sese in pace dimittendum asserit. In solo enim Iesu requies vera, & pax nobis paratur. Can. 3. cœlestes virtutes videntes sponsam aiunt: *Quæ est ista, quæ ascendit per desertum sicut virgula fumi ex aromatibus myrrhæ, & thuris, & vniuersi pulueris pigmentarij? En lectulum Salomonis*, &c. Ascendenti sponsæ per desertum applaudunt cœlestes virtutes; nec desinunt applaudere, donec perueniant ad lectulum Salomonis; ibi cessant, ibi ascendentis sponsæ totus quiescit apparatus. Nec miror, lectus enim ille Iesus erat; à quo solo quies, & pax vera claret. Ait D. Amb. lib. de Isaac cap. 5. *Hanc ascendentem, & non resistentem videntes cœlestes virtutes, & meritorum eius odoribus delectata, agnoscentes quoque Salomonis illius pacifici esse sponsam, etiam comitatu sedulo prosequuntur vsque ad lectulum Salomonis, eo quod ei vera requies in Christo debeatur. Lectus enim sanctorum Christus est, in quo vniuersorum fessa sæcularibus prælijs corda requiescunt.* Quam amant quiescere à deserti laboribus, & malis incursibus, ad Christum deducunt; minimè enim inuenitur quies, nec pax, nec bellorum cessatio, nisi vbi Christus est. Hinc Luc. 1. exortum Iesu narraturus sic incipit: *Exijt edictum à Cæsare Augusto*, &c. Hic ille Cæsar est, qui pacem intexit mundo, & Iani fores clausit, & primus sibi nomen Augusti assumpsit. Et cur necessum fuit huius principatum notari, vt exponatur Christi natiuitas: nisi vt credamus tantam pacem non potuisse esse, nisi ibi nascebatur Christus? Ait Paulus Oros. lib. 6. cap. 20. *Cum Ianum post ducentos annos primum ipse clausit, & clarissimum illud Augusti nomen assumpsit; quid fidelius, aut verius credi potest, concurrentibus ad tantam manifestationem, pace, nomine, die, quàm hunc, occulto quidem gestorum ordine, ad obsequium præparationis Iesu prædestinatum fuisse, qui eo die quo ille manifestandus mundo post paululum erat, & pacis signum prætulit, & potestatis nomen assumpsit?* Equidem ex pacis signo facilè credi poterat principem illum aliquo modo pertinuisse ad Christum, in quo solo pax inuenitur.

D. Amb.

Psalm. 118.

D. Hilar.

Cant. 3.

D. Amb.

Luc. 1.

Paul. Or.

***

§. VII.

Nescit Deus in corde teneri quin exteriùs multæ affulgeant virtutes.

EXpende coniunctionem illam virtutum, nimirum: *Diligatis Dominum Deum vestrum, & ambuletis in omnibus vijs eius, & obseruetis mandata illius, adhæreatisque ei, ac seruiatis in omni corde, & in omni anima vestra.* Et quando ad hoc perueniendum erat, vt seruirent Deo *in omni corde*, quid necessum fuit præmittere omnia illa, *vt ambuletis in vijs eius, & custodiatis mandata illius?* Ab eo qui in omni corde seruit Domino, quid necessum est alia petere circa externam mandatorum, & consiliorum executionem? Nonne ad omnia sufficit, quòd Deo in omni corde seruias? Sufficit quidem si Deum in omni corde, & in omni anima colas; sed ideò præter hæc adduntur externa illa circa externam executionem virtutum, ne te fallas, & putes te Deo posse in omni corde seruire sine illis? nequit enim fieri, quòd Deus in corde teneatur, quin omnimodæ virtutis rami exteriùs erumpant. Matth. 27. *Iesus autem iterum clamans voce magna, emisit spiritum. Et ecce velum templi scissum est in duas partes à summo vsque deorsum, & terra mota est, & petræ scissæ sunt, & monumenta aperta sunt*, &c. Quandiu Iesus in cruce figebatur, in illaque fixus viuus permanebat multis expositus blasphemiis, nullum externum doloris signum orbis dabat. At cum primum emisit spiritum Iesus, statim omnis visibilis creatura commouetur. Et cur quæ quiescebat creatura ad tot Iesu tormenta, ad eius spiritus emissionem in tot, tantosque motus currit? Sanè emissus Spiritus Iesu in terræ viscera descenderat, ibique sanctos patres in terræ corde quiescentes beabat, ab illisque per tres dies tenebatur; nec potuit Deus in corde terræ teneri, ibique tanta operari, quin externis motibus, & signis panderetur tota illa externa operatio. Ait D. Hilar. canone 33. *Tertius dierum trium, totidemque noctium numerus expletur, & occultum diuinæ operationis mysterium, totius creationis stupore sentitur.* Erat equidem Deus, erat diuinissimus Iesu spiritus in corde terræ per triduum illud, vbi multa in sanctis illis occultè operabatur. Sed quæ opera à Deo in illo corde terræ fiebant, simul externis totius creationis motibus manifestabantur. Ridendus est, qui putet diuinæ operationis mysteria sibi cordi esse, cum nullus externus virtutum motus in illo videatur; cum terreni affectus in illo firmiter stent; cum splendentium bonorum cupiditas non cesset; cum morticina opera non currant in vitam. Equidem vbi Deus in occulto cordis operatur, corde tenetur; statim omnium externarum operationum sancta exercitatione sentitur. Statim amamus obtenebrari, & obscurari; statim velamina culparum scindimus; statim à terrenis ad cœlestia mouemur, statim sepulchra nostræ mortalitatis aperimus, in omnesque virtutes imus. Isaias cap. 2. *Conflabunt gladios suos in vomeres*, sic loquebatur de tempore Christiano, quando gladius ille anceps, quod est verbum Dei, in vomere conflatum apparuit. Vomer enim ferrum est illud, quod in aratro positum terræ includitur, vt illam ad fructus fœcundet. Sic Verbum Diuinum, qui gladius acutus factus in mediam terram prosiliuit, consla

Matth. 27.

D. Hil.

Isaias, 2.

conflatum fuit in vomerem quando adiunctum fuit crucis ligno, & inde terræ mandatum, sepulturæ inclusum. At vbi Iesus meus terræ inclusus fuit mansit ibi sterilis, & in vtilis? Absit, quin imò terræ inclusus vomerem ibi agebat, illam exarans,& fœcundans, vt vitæ fructus parturiret.
D.Max. Ait enim D. Maxim. serm. 2. de cruce, & sepult. Dom. *Ex quo homo Dominus Iesus, qui ipsam crucem gestabat, sepultus in terra est, veluti dirupta ab eo exarata terra, omnes, quos retinebat mortuos, germinauit.* Nullibi Deus includitur, quin inde multi erumpant fructus. Vt enim segetum copia vomerem terræ visceribus inhærentem denuntiat; sic viuidissimæ vitæ fructus à terra germinantes ostendunt in eius visceribus latuisse Christum. Nequit enim fieri, quod tantus Dominus alibi claudatur, quin inde manifesti omnibus fructus erumpant.

Iosue cap. 22. Cúmque dimitteret eos in tabernacula sua, & benedixisset eis, dixit ad eos: In multa substantia, atque diuitiis reuertimini ad sedes vestras cum argento, auro, ære, ac ferro, & veste multiplici; diuidite prædam hostium cum fratribus vestris. Reuersique sunt, & abierunt filij Ruben, & filij Gad, & dimidia tribus Manasses à filiis Israel de Silo, quæ sita est in Chanaan, vt intrarent Galaad, &c.

§. VIII.

A Iesu Spiritu benedictiones scaturiunt.

QVam multus est Iosue in benedicendo Rubenitis; dixerat immediatè: *Benedixitque eis Iosue, & dimisit eos*; rursus modò ait: *Cum dimitteret eos, & benedixisset eis.* Nec miror, de Iesu enim spiritu benedictiones solent scaturire. Deu-
Deut. 27. ter. 27. diuiduntur tribus Israel, aliæ ad maledictiones effundendas, aliæ vt populis benedicant. De iis ait: *Hi stabunt ad benedicendum Domino super montem Garizim Iordane transmisso; Simeon, Leui, Iudas, Issachar, Ioseph, & Beniamin.* Et cur hæ potius tribus ad benedictiones promendas eliguntur? Omnes hæ aliquo modo pertinebant ad Christum, illumque attingebant, ideoque merito ad benedicendum eliguntur, quando à Christo Iesu benedictiones affluentissimè
D. Irenæus. scaturiunt. Ait D. Irenæus in cat. Græca: *Notandum benedicendi munus ijs tribubus demandatum, ex quibus Christus designatur, cognoscitur, & generatur. Ioseph enim typus Christi fuit. De Leui, & Iuda tanquam rex, & Sacerdos natus est, quantum ad corpus. Per Simeonem agnitus in templo. De Beniamin Paulus per gentes Christi nomen propagauit.* Ecce tibi vt particulariter tribus hæ ad Christum spectabant, sic aptiores putantur, vt benedictiones effundant; nunquam enim à spiritu Iesu be-
Psalm. 44. nedictiones non scaturiunt. Dauid Psalm. 44. in Iesu persona dicebat: *Eructauit cor meum ver-*
Tertul. 4. *bum bonum.* Circa quæ Tertull. lib. 4. in Mar. ait: *Eructauit, inquit, cor meum sermonem optimum. Hic erit sermo optimus, benedictionis scilicet, qui & noui quoque testamenti initiator est.* Nunquam enim non Christi pectus eructat benedictiones, qui-
Cant. 2. bus repleamur omnes. Hinc Sponsa Cant. 2. *Vox dilecti mei pulsantis; Ecce iste venit,* &c venientem lætans ostendit; & cur sic lætatur de veniente? Ait D. Bern. ser. 57. in cant. *Benedictiones, & diuitiæ cum eo, & vniuersa, quæ de ipso sunt, affluunt delicijs, redundantia certe iucundis, ac salutaribus Sacramentis.* Nescit gressum facere Iesus, quin benedictiones effundat; & Iesu benedictiones id habent præcipuum, quòd nunquam cassæ sint, sed per se afferant effectum. Deut. 27. in monte Hebal erant sex tribus Israel maledicentes transgressoribus legis; dicebant enim: *Maledictus homo, qui facit sculptile, & conflatile; & respondebit omnis populus, Amen. Maledictus, qui non honorat patrem suum, & matrem suam, & dicet omnis populus, Amen,* &c. Verùm cap. 28. quæ in monte Garizim erant, sic benedicebant: *Benedictus tu in ciuitate, benedictus in agro. Benedictus fructus ventris tui, & fructus terræ tuæ,* &c. In maledictionibus dicit populus *Amen*; in benedictionibus tacet populus, nullum *Amen* auditur. Et cur non dicunt *Amen* in benedictionibus? Erant hæ benedictiones à Iesu; imò ipse Iesus benedictio nostra inibi, quasi in imagine erat, ideò ipsæ per se sine adiumento aliorum effectum trahebant. D. Basil. in cat. Græca: *Dicat aliquis, cur recitatis execrationibus, adiungitur* Amen: *benedictionibus verò nulla sequitur affirmatio? Diluit hanc dubitationem Apostolus dicens: Filius Dei non est etiam, & non, sed in se ipso est etiam. Omnes enim Dei promissiones in ipso sunt etiam Amen. Ipse nimirum est, qui benedixit nobis, in omni benedictione spirituali.* Quando ergo ipse Iesus est, qui benedicit, non requiritur aliorum adiumentum, sed ipse per se sufficit, effectum tribuere. Qui creaturarum benedictiones expectas, forsan necesse est tibi multarum suffragia quærere, verum vbi Iesus benedictioni tuę interitur, ipse solus per se potest facere, vt benedictus sis, & in benedictione perseueres. D.Bern. Deut. 27. D. Basil.

§. IX.

Non somno stertentes, sed operosi fratrum pugnantium fortunas participant. Vbi de Sanctorum patrocinio.

REmissi Rubenitæ & socij in patriam mandatum habent ex Iosue, quòd spolia, & diuitias cum fratribus partiantur, dicit enim? *Diuidite spolia vestra cum fratribus vestris.* Cum quibus fratribus? An cum illis, qui somno stertebant, dum hi præliarentur? An cum illis, qui desides, & otiosi prorsus iocabantur, dum hi pro vincendis hostibus desudabant? Absit; sudoris enim, laborisque fructus minimè ad otiosos, & inertes venit. Cum ergo audis diuidenda spolia cum fratribus, intellige cum fratribus operosis, qui suam operam impendunt custodiendis familiis, & substantiis eorum, qui sunt in prælio. Sic Lyran. Sic Carthus. in præsenti; non enim fructus fraterni laboris sperare debet, qui nullam operi manum adhibet, sed iners, & otiosus sedet. Quippè ridendus est, qui de cognatorum, fratrum, amicorúmque virtutibus multa sperans, desidiosus ipse sedet, nullique virtuti operam impendit. Cantatissima illa Machabæorũ iuuenum mater 2. Mach. 7. viderat iam sex filios in gloriosissimum triumphum isse, apud Deum esse, & accedens ad minimum fratrem, qui restabat; quid dicit illi? Mach. 7.

An iubet quiescere, & quiescentem fidere in fratrum triumphis? Iubet, quòd à labore vacet certus de auxilio, & patrocinio triumphantium fratrum, quorum facinorum ipse participabit præmia? Absit; sed magis ait: *Peto à te nate, vt aspicias cælum, & terram, & omnia, quæ in eis sunt: & intelligas, quia ex nihilo fecit ea Deus, & hominum genus, ita fiet, vt non timeas carnificem istum, sed dignus fratribus tuis effectus particeps, suscipe mortem, vt in illa miseratione cum fratribus tuis te recipiam.* Itaque bona & prudens mater filium hortatur, ne fidat fratrum triumphis ipse à labore desistens; ne speret de fratrum virtutibus fructum desidiosus ipse, sed magis labori incumbat, vt & laboris particeps fructus participet. Ait D. Cyprian. lib. de Exhortat. ad Martyr. cap. 11. *Magna laus matris in exhortatione virtutis: sed maior in Dei timore, & in fidei veritate, quod nihil sibi, aut filio de sex martyrum honore promisit, nec fratrum precem profuturam credidit ad negantis salutem: persuasit potius participem passionis fieri, vt in iudicij die possit cum fratribus inueniri.* Charissimi erant in cælum præmissi fratres, qui triumphis suis plurimum apud Deum possent, sed prudens fæmina nihil de eorum honore, aut diuitijs, sibi aut filio promisit, quo à labore desisteret, nec profuturam credidit fratrum valentiam desidioso, & inerti; sed magis hortabatur, vt vigilaret, & laboraret cum fratribus, qui velit esse eorum triumphorum particeps. Nunquam iuuant virtutes fratrum, propinquorum, aut amicorum eos, qui in desidiam lethalem abierunt. Gen. 9. Noë vt filij impietatem mulctaret, ait: *Maledictus Chanaam*, &c. Sed Cham habebat duos fratres sanctissimos, imò & sanctissimum parentem, cur non magis participat benedictiones fraternas? Cur maledictione feritur? Ait Orig. lib. 1. in Iob: *Nihil illum iuuit neque Dei colloquium, neque patris iustitia, cum ipse declinauerit à iustitia, & impietatem arriperet. Nam ipse pater Noe, qui eius libertatem erat defensurus, ipse iusto Dei iudicio in maledictum, atque seruitutem eum condemnauit. Nequaquam ergo, ô amici, iuuat patrum iustitia iniustos, atque impios filios.* Dum tu deuias, dum tu somno stertis, dum desidiæ, voluptati indulges, vanè de tuorum siue parentum, siue fratrum, siue amicorum iustitia, & valentia apud Deum præsumis. Nullus tantum apud Deum valet, cuius nitaris patrocinio, nisi operam aliquam tu ipse adhibeas. De validissimo apud Deum fratre nostro aiebat. Ioan. 1. epist. 2. *Si quis peccauerit, aduocatum habemus apud patrem Iesum Christum iustum.* Est frater noster Iesus apud patrem; sed est aduocatus; & quis aduocato causam suam committit, & somno sepelitur? Sanè eo ipso, quòd aduocati diligentiam tibi proficuam quæris, & tu debes adesse, & pulsare iudicem, & officiales mouere, & aduocatum adducere, & introducere, alioquin vacuus redibis. Sic eo ipso, quòd Iesus aduocatum agat, petit vigilantiam, & diligentiam nostram, vt percipiamus aduocationis fructus. Quò spectans Arnoldus Carnot. tract. in illa verba: *Ecce mater tua*, dicit: *Intueor igitur quadrigam, qua currendum est ad patrem, sic debere distingui; vt per te ad matrem, per matrem ad filium, per filium verò attingere possit pænitentis affectus ad patrem:* Expende illud: *pænitentis affectus*; non desidiosi otia, non luxuriantis stupor; sed pænitentis affectus per matrem, & filium valet ad patrem peruenire.

D. Cypr.

Genes. 9.

Orig.

Ioan. 1.

Arn. Car.

§. X.

Fortissimorum lachrymæ non tam pro casibus, quàm pro triumphis.

TAndem redeunt in sua Rubenitæ; ait enim: *Reuersique sunt & abierunt filij Ruben, & filij Gad*, &c. Neque sine lachrymis sociorum facta creditur hæc reuersio. Ait enim Iosephus lib. 5. cap. 3. *Multitudo vniuersa, cum lachrymis eos deducebat, & ægrè à se inuicem diuellebantur.* Reuertentes in sua Rubenitæ, & Gaditæ pleni spoliis, & triumphis pleni, cum lachrymis bellatorum sociorum reducuntur. Et meritò tantorum virorum lachrymas ibi inuenio, vbi triumphatores spoliis inimicorum onustos in sua progredi specto; fortissimorum enim lachrymæ non tam clades, quàm triumphos comitari debent. Quærebat Iesus sepulchrum defuncti Lazari Ioan. 11. vt eum vocaret ad vitam: *Et dicunt ei: Domine veni, & vide; Et lachrymatus est Iesus.* Vocaturus in vitam defunctum plorat Iesus, qui Luc. 3. videns matrem flentem pro mortuo filio, *misericordia motus super eam dixit illi, Noli flere.* Qui matrē prohibet flere, pro mortuo filio, ipse flet reuocaturus amicum in vitam. Et cur qui vel in matre defuncti lachrymas non permittit, ipse sic lachrymatur pro amico? Matris lachrymæ, vt pro clade accepta oriebantur, sic non miror, quòd offenderent fortissimum virum, cuius est non tam in clade flere, quàm in triumpho. Vt dicat D. Chrysol. ser. 64. *Quis ergo ex humana infirmitate existimet hic fleuisse Christum, cum cœlestis pater luxuriosum filium, non quando abijt, sed quando recepit, tunc deplorat? Christus recipiens fleuit Lazarum non amittens.* Componite modò duas diuinissimas personas, Patrem, & Filium: ille amisit luxuriosum filium, qui longè à patre processit, & omnia sua consumpsit, nec tamen interea dicitur pater aliquam ostendisse teneritudinem; hic amicum amisit, qui fatis concesserat, nec pro mortuo amico in lachrymas iuit. At cum luxuriosus filius à malo culpæ excitatus in patris recurrit sinum, tunc pater tenerescit, & teneris oculis occurrit, illum amplexu excepturus. Similiter & Lazarus cum iam iam educendus adstat, & in vitam reuocandus prope est, fletum extorquet à Dei filio. Vter fletus ab infirmitate prosiluit? Neuter; vt enim vterque erat non pro clade accepta, sed pro cladis restauratione; non pro vulnere, sed pro triumpho; sic non ab infirmis pectoribus, sed à validissimis videbantur prosilire. Vt enim infirmorum est flere in cladibus; sic non dedecet fortissimos flere in triumphis. Hinc dicebat Iesus Ioan. 11. *Lazarus mortuus est, & gaudeo propter vos*, &c. Cladem videt amici, & tanta in clade non plorat, sed ridet; ploraturus statim cum totam illam cladem fuget. Pro quo D. Chrysol. supra: *De quo gaudet mortuo, ipsum cum resuscitat tunc lamentatur: qui cum amittit, non flet; cum recipit, tunc deplorat; tunc fundit mortales lachrymas, vitæ spiritum cum refundit. Fratres, habet hoc natura humana, vt producat lachrymas vis gaudij, vis mæroris*, &c. Quando lachrymæ, vel à mærore, vel à gaudio scaturiunt, mæroris lachrymæ infirmis, pusillisque remittuntur; ad validissimos, fortissimosve magis spectant lachrymæ, quæ sunt pro gaudiis, pro triumphis.

Ioan. 11.

Luc. 3.

D. Chrys.

Ioan. 11.

D. Chrysol.

Iosue cap. 22. Cúmque venissent ad tumulos Iordanis in Terram Chanaan, ædificâuerunt iuxta Iordanem altare infinitæ magnitudinis. Quod cum audissent Israel, & ad eos certi nuntij detulissent ædificasse filios Ruben, & Gad, & dimidiæ tribus Manasse altare in terram Chanaan, super Iordanis tumulos, contra filios Israel; conuenerunt omnes in Silo, vt ascenderent, & dimicarent contra eos.

§. XI.

Quidquid magnum est, vni Deo debetur.

RE cedentes Rubenitæ altare ædificauerunt in vltimis Chanaan limitibus, cum dicat textus: *Cumque venissent ad tumulos Iordanis in Terram Chanaan ædificauerunt altare infinitæ magnitudinis.* Græcè. *Magnitudinis visendæ*: apud Vatablum: *magnificum, & spectabile.* Et quando in eo nulla volebant sacrificia offerre, nullas oblationes volebant ponere, vt interrogati fassi sunt, cur illud altare esse, & videri voluerunt? Ad signum, & testimonium quodlibet suffecisset, vel columnam, vel aliquod aliud erigi; cur magis placuit altare fieri? Sanè vt quidquid à tam numerosis tribubus fieret, deberet esse infinitæ magnitudinis, maximéque spectabile, maluerunt, quòd vel ipsa forma, & specie ostenderetur dicatum vni Deo, ab illisque ædificatum, qui vnum, & verum Deum respiciebant, cui soli magna omnia debentur. Et quæ magna non ad Deum spectant?
Matth.27. Matth. 27. vbi Ioseph clausit Iesum sepulchro: *aduoluit saxum magnum ad ostium monumenti.* De
Marc.16. quo saxo ait Marcus, cap. 16. *Erat quippè magnus valde*; debebant enim Iesu Dei filio admo-
Orig. neri omnia magna. Vt dicat Orig. hom. 35. in Matth. *Omnia, quæ circa corpus Iesu munda sunt, & noua, & non simpliciter magna, sed valde omnia magna.* Petunt ex se hoc omnia magna, vt Deo aduoluantur. Quò vt peruenio, non possum non meminisse facinus illud magnum, & spectabile, quo tres validissimi duces Dauidis per medios confertissimos hostes penetrarunt vsque ad Bethleemiticum fontem, vt inde aquam traherent regi
2.Reg.23. suo sitibundo. Quid tunc? Ait 2. Reg. 23. *Irruperunt ergo tres fortes castra Philisthinorum, & hauserunt aquam de cisterna Bethlehem, quæ erat iuxta portam, & attulerunt ad Dauid: at ille noluit bibere, sed libauit eam Domino.* Et cur magis placuit tam desideratam aquam Deo libare, quàm
D.Amb. sibi sumere? Ait sapienter D. Ambr. lib. 1, de Apol. Dau. cap. 7. *Vt quod erat viuidæ virtutis insigne, fieret pietatis sacrificium.* Tantæ virtutis facinus, tam magnum, tam insigne dedeceret, quod alteri, quàm Deo seruiret. Habent enim hoc quælibet
Ioan.4. bet magna, vt Deum respiciant. Ioan. 4. ait: *Ex ciuitate autem illa multi crediderunt in eum Samaritanorum propter verbum mulieris testimonium perhibentis, quia dixit mihi omnia, quæcumque feci.* Ecce tibi ad vnius mulierculæ verbum multi Samaritani credunt Iesum filium Dei esse. Et quale erat verbum mulieris, quod sic in Dei agnitionem viros trahebat? Ait textus: *Testimonium perhibentis, quia dixit mihi omnia, quæcumque feci*: audierat mulier omnia sua scelera & adulteria patuisse Christo; & inde ad suos progrediens publicè fatebatur totam peccatorum suorum seriem à Iesu deprehensam. Vt autem audierunt Samaritani mulierem in tantum virtutis facinus venisse, vt non erubesceret publicè confiteri omnia sua scelera, sapienter collegerunt Deum esse illum, propter quem fiebant opera virtutum adeò ingentia. Ait Theophilact. *Propter sermonem mulieris multi Samaritani credunt, vt pote prudenter apud se iudicantes, quòd vitam suam mulier nō vulgasset ad hoc, vt gratificaretur alteri, nisi verè magnus quis esset, & super multos, qui ab illa prædicabatur.* Tam magnum confessionis opus, quo mulier sua crimina publicè manifestare non erubescebat, sapientissimos Samaritanorum ducebat in notitiam Dei, in Iesu latentis, necessum enim erat, vt Deus esset, cui tam magna dicarentur. Qualiter enim, qui Deus non esset, posset extorquere à carnali corde tam ingens virtutis opus, vt non erubesceret, suam adulterinam vitam in medium proferre? Equidem tanta virtutis magnitudo apertissimè nobis Deum ostendit, cui soli magna cedunt. Theoph.

§. XII.

Sine Iesu nulla Deo grata religio, nulla virtus.

CVm Iordanis diuideret inter Amorrhæos, & Chananæos, & Rubenitæ cum sociis partem suam in Amorrhæorum terra haberent, nihilominus altare ædificant non in iis Iordanis ripis, quæ ad Amorrhæos pertinebant, sed in iis, quæ Chananæorum erant. Sic enim dicit: *Cumque venissent ad tumulos Iordanis in terram Chanaan, ædificauerunt iuxta Iordanem altare infinitæ magnitudinis*, &c. Expende illud; *in terram Chanaan*, hoc est, cum adhuc essent in Chananæorum limitibus, in parte filiorum Israel, vt probat Serar noster quæst. 2. in præsenti ex Aria, Masio, Adrichomio, & Abulensi. Sed cur abeuntes ad sua non magis in sua parte, quàm in parte Israëlitarum altare ædificare voluerunt? Res diuino instinctu agebatur, qui homines mouebat, vt ædificarent altare in ea parte, in qua Israel cum duce suo Iesu filio Naue erat, vt disceremus, quod sine Iesu vero, nullum altare, nulla religio, nulla virtus potest placere. Aiebat Isaias, cap. 1. Isaias. 1. *Incensum abominatio mihi est, Neomnias, & Sabbatum, & festiuitates alias non feram: iniqui sunt cœtus vestri: calendas vestras, & solemnitates vestras odiuit anima mea.* Et vnde tot Religiones, tot virtutes adeò displicuere Deo? Ioan. 8. post enarratam longam Iesu disputationem cum Pharisæis dicit: *Tulerunt ergo lapides, vt iacerent in eum. Iesus autem abscondit se, & exiuit de templo.* Vbi autem à templo, à religione illa absuit Iesus, ne miremur, quòd & templum, & sacrificia, & virtutes odiosæ existant Deo. Ait Rupert. lib. Rupert. 9. in Ioan. *Quid est, quòd Iudæi vsque nunc longè sunt à salute, nisi quia Iesus, id est, saluator ab illis abscondit se? Et quid est, quòd ciuitas, & templum super oculos, imò super cadauera illorum cecidit, exterminantibus Romanis, & quæcumque illic Deo patrum suorum offerre, vel celebrare consueuerant, holocausta arietum, adeps pinguium, & sanguis vitulorum, & agnorū, neomenia, & Sabbatha, & alia festiuitates eorum quasi stercus super vultus illorum proiecta*

proiecta sunt, Deo protestante, Calendas vestras, & solemnitates vestras odiuit anima mea? Quid, inquã, hoc est, nisi quia Iesus absconditus exiuit de templo? Sanè vbi neque in templo, neque in sacrificiis, nec in tota religionis pompa Iesus inuenitur, sed abscedit inde; & templum, & religio, & virtutes sordent, minimeque placent Domino. Quare monebat Sponsam suam Dominus Cant. 8. *Pone me vt signaculum super cor tuum, signaculum super brachium tuum*: Super brachia, & corda dilectorum amat poni, nequid operis, ac cogitationis in illis fit, quod Iesum non oleat, sine quo euanida sunt omnia. Ad quæ ait Theodor. ibi: *Vult ergo saluator noster, vt eum pro signaculo in contemplationibus, & in actionibus nostris habeamus, & notam ipsius in omnibus tum dictis, tum factis imprimamus. Sic enim erunt numismata regia non adulterina, sed regiam imaginem praeferentia.* Vt enim nummi nullo regis signo præsignati adulterini sunt, inanes sunt; sic vel ipsæ virtutes sine Iesu inanes sunt, & adulterinæ. Adeò vt sacratissimum illud quondam Iudæorum Pascha; iam non Pascha, sed turpis laniena pecorum, seu carnificina horribilis habeatur. De illo dicebat Exod. 12. *Erit autem agnus absque macula, masculus agniculus, iuxta quem numerum toletis, & hedum. Et seruabitis eum vsque ad quintam decimam diem mensis huius, immolabitque eum vniuersa multitudo filiorum Israel.* Ecce vobis vt iuxta Dei placitum seligebatur agnus immaculatus, vt fieret Deo gratissimum holocaustum. Sed aiebat Psalm. 39. *Sacrificium, & oblationem noluisti; aures autem perfecisti mihi, Holocaustum, & pro peccato non postulasti; tunc dixi Ecce venio.* In Exod. dicitur Deus petere sacrificium immaculati agni; in psalm. dicitur nullum sacrificium, nec oblationem, nec holocaustum postulasse Et quando sacrificium agni, & gratum extitit, & à Deo mandatum; quomodo dicitur nullum sacrificium Deo fuisse gratum? Dubium tollitur illis verbis; *tunc dixi: Ecce venio*; erant equidem sacrificia in quibus saltem in typo veniebat Christus, quæ ex tanti Saluatoris, & Regis imagine & valorem habebant, & gratiam, vt posset Deus illa petere, & acceptare. Verùm vbi Iesus sublatus fuit à sacrificiis, ita vt nec eius vmbra illis maneret, tota illa pompa sacrificiorum quasi fœda carnificina cœpit repudiari. Quò spectans D. Zeno lib. 3. serm. 36. fatur: *Agnus salutaris, qui designatur ex ouibus, & hedis, inter pecora non potest inueniri. Superba illa ciuitas seruit. Sanè ouium greges infinitos interficit, quos in amaritudine assumit. Quis non intelligat fratres illud pascha non esse, sed bramosum latronis cruenti conuiuium.* Cur non latro, qui Iesum non habet? Dicebat Ioan. 10. Dominus: *Omnes quotquot venerunt ante me, fures sunt, & latrones.* Sed ante Iesum venit Abel, & Abraham, & Moyses, imò Baptista Ioan. dicebat de Iesu: *Qui post me venturus est*, quasi & ipse ante Iesum veniret. Ergo ij omnes fures erant, & latrones? Absit, ij enim licet ante Iesum venerint in carne; in Spiritu tamen Iesum sequebantur. Solæ rebelles Angelorum potestates primas auferre Iesu voluerunt, & vt sine Iesu à cœlo exclusæ sunt, sic in omnibus furum, latronúmque mores exercent. Anastas. Sinaita lib. 1. Examer. ait: *Non loquor de ijs, qui ante me nati sunt in carne, Sed quoniam veni è cœlo missus à patre meo; omnes, qui ex eodem cœlo cum eodem scopo venerunt, ante me, sunt fures, & latrones, nempe aduersariæ potestates.* Quippè angelicæ potestates, quæ Iesum excluserunt, & sine Iesu à cœlo descendere maluerunt, crudelium latronum mores exhibent abominabiles in omnibus Deo. Equidem vbi immaculati agni non inuenitur vel vmbra, nihil ibi nisi cruentum, & Deo odiosum inuenitur. Huc accedant, qui exterminant facies suas non in Christo, sed in laudis humanæ lucro; in quo sanè non Deo, sed cruento latroni bramosum exhibent conuiuium. Hinc Malachias, cap. 2. *Contaminauit Iudas sanctificationem Domini quam dilexit, & habuit filiam Dei alieni. Disperdat Dominus virum, qui fecerit hæc.* Sanè sacramenta vniuersa Moysi diligebantur maximè à Deo; at verò Iudæi illa contaminauerunt, & mutauerunt in res alienissimas à vero Deo. Sed quomodo res adeò sanctæ potuerunt fieri adeò alienæ à Deo? Eo solum, quòd Christum ab illis expellerent, Ait Rup ibi: *Ex tunc habet Iudas filiam Dei alieni, ex quo Christum occidit, quia quidquid ex tunc obseruare videtur in ceremonijs huiusmodi, non est religio veri Dei, sed religio Dei alieni, abominatio, & contaminatio sanctificationis Domini.* Sic ibi.

Cant. 8. Theod. 5. Exod. 12. Psalm. 39. D. Zeno. Ioan. 10. Anastas. Malac. 2. Rup.

§. XIII.

Hæc hostis nostri cura, vt arma salutis nostræ nostram conuertat in perniciem.

Aedificati altaris à Rubenitis occasione vniuersi Israëlitæ accinguntur in prælium, quo se mutuo conficiant. Quippè ait: *Quod cum audissent filij Israel, & ad eos certi nuntij detulissent ædificasse filios Ruben, & Gad, & dimidiæ tribus Manasse altare in terram Chanaan super Iordanis tumulos contra filios Israel, conuenerunt omnes in Silo, vt ascenderent, & dimicarent contra eos.* Quis ibi ignoret cruentissimi Dæmonis artes, vt implacabilia seminaret inter fratres dissidia, & bella accenderet, quæ nisi multo Israëlitarum sanguine possent extingui? Propterea ad altare sanctè, & religiosè à Rubenitis structum confugit, & religiosum altare specie irreligiositatis facit esse bellorum incentiuum. Sic solet malus quæ salutis nostræ arma sunt, & quibus ipse maximè feritur, in nostram retorquere perniciem. Matth. 4. sic tentator dicebat ad Iesum: *Mitte te deorsum; scriptum est enim, Quod angelis suis mandauit de te*, &c. Non solum audet belligerare cum Dei filio, sed vt illum trahat in ruinam ad verbum Dei confugit in sacra exaratum scriptura, aiens: *Scriptum est enim, Quod Angelis suis*, &c. Et cur pessime ad sacram confugis scripturam? Defecerant ne tibi tela alia, quæ iaceres in Iesum? Cur mauis de sacris telum acuere? Se paulò antea viderat percussum sacræ scripturæ testimonio dicentis, *Non in solo pane viuit homo*, &c. inde astutus amat ipsa sacramenta scripturæ in nostram conuertere perniciem. Ait D. Chrysost. hom. 5. ex variis in Matth. *O nefanda artis astutia! Qui viderat se à Domino, responso legis fuisse percussum, iam non tantum nequitiæ suæ armis vtitur, in quibus inutilis repertus est; sed & ipse legis testimonium mutuatur. Et inde tantat vincere, vnde dolet se fuisse iam victum.* Hæc est tota Dæmonis astutia; vt se altaris sacramentis gemit victum, eò tendit, vt altaria ipsa faciat multis scandalo esse, qui erant in ruinam. Quia diuinæ scripturæ telis confossus est; quot schismata, quot pernicies inuexit abutens scripturæ?

Matt. 4. D. Chrys.

Nihil illi magis cordi eſt, quàm ſi ſacramenta ſalutis retorqueat in ruinam. Hinc Zachar. 3. ait: *Et oſtendis mihi Ieſum Sacerdotem magnum ſtantem coram Angelo Domini, & Satan ſtabat à dextris eius*, &c. Mirabar diabolum eſſe à dextris Ieſu, & non magis eſſe à ſiniſtris, quando in ſiniſtris ei pabula ſuppetunt. Et cur in dextris? Ait Rup. ibi: *Videlicet hoc intendens, vt de dextris faciat ſiniſtra, vt peruerteret, quæ dixerat, quæ fecerat bona.* Nil ſic cupit Satan, quàm, vt de dexteteris tela contorqueat, quibus nos mittat in ſiniſtram. Et quantus dolor eſt, quòd de ſalutis remediis venena nobis hoſtis extorqueat? Pſalm. 136. *Super flumina Babylonis illic ſedimus, & fleuimus, dum recordaremur Sion. In ſalicibus, in medio eius ſuſpendimus organa noſtra. Quia illic interrogauerunt nos, qui captiuos duxerunt nos, verba cantionum. Et qui abduxerunt nos, Hymnum cantate nobis de canticis Sion, &c.* Flebant illi, & maximè dolebant, quando petentibus hoſtibus cantare tenebantur Hymnum de Sion. Et quanta hæc cauſa fletus, & doloris? Equidem magnus dolor erat, quod nefariiſſimus hoſtis ſibi delicias pararet, ex canticis illis, quibus Iſraëlitæ mulcere Deum ſolebant. Ait Nicetas Epiſcop. Daciæ.

Zach. 3.

Rupert.

Pſal. 136.

Namque dabat nobis durum grauis ira dolorem,
Quòd ſolita in ſancto depromi cantica templo
Hac ad delicias ſibi nos cantare iubebat
Impius ille, domo, qui nos abduxerat hoſtis.
Heu male de noſtro lati mœrore canemus?
Deque pio ritu luxum faciemus iniquum
Myſtica ad hoſtilem modulantes cantica ludum?

Hinc dolor, hinc gemitus, hinc fletus; quòd hoſtis peſtifer, quæ ſancta, & pia in nobis erant, ea retorqueat ad ſuas delicias; & velit gaudere in iis, quæ habueramus nos ad ruinam illius. Vtinam, & nos diſcamus artem iſtam, & de peccato damnemus peccatum; vt ille de virtutibus amat damnare virtutes.

Ioſue cap. 22. Et interim miſerunt ad illos in terram Galaad Phinees filium Eleazari Sacerdotis, & decem Principes cum eo, ſingulos de ſingulis tribubus. Qui venerunt ad filios Ruben, & Gad & dimidiæ tribus Manaſſe in terram Galaad, dixeruntque ad eos: Hæc mãdat omnis populus Domini: Quæ eſt iſta transgreſſio? Cur reliquiſtis Dominum Deum Iſraël ædificantes altare ſacrilegum, & à cultu illius recedentes? &c.

§. XIV.

Humanæ prudentiæ eſt præſtantia, & magna non expectare à paruis.

Attentiſſimime exprimitur tantæ legationis dux fuiſſe Phinees filius Eleazari, vir ſapientia, ſanctitate, zelo, atque eloquentia ſpectatiſſimus. Dicit enim: *Et interim miſerunt ad illos in terram Galaad Phinees filium Eleazari Sacerdotis, & decem Principes, &c.* Hic eſt ille Phinees Dei teſtimonio, & inſigni ſempiterni ſacerdotij munere commendatiſſimus, ex quo fornicantem Iſraëlitem cum Madianitæ transfoderat. Nec immerito pro tanto negotio conficiendo tantus eligitur. Supra cap. 18. aiebat Ioſue: *Eligite de ſingulis tribubus ternos viros, vt mittam eos, & pergant, atque circumeant terram, & deſcribant eam, &c.* Ad explorandam, & ſcribendam terram viri triginta mittuntur, nullus tamen inter eos illuſtris, præcellenſque vir nominatur; in præſenti autem præterquam quod de ſingulis etiam tribubus viri mittuntur, etiam præcellentiſſimus, commendatiſſimuſque Phinees nominatur. Et quando illic nullus vir nominis exprimitur, cur hic ponitur tantus? Magnum erat duas cum dimidia tribu de defectione in fide ſuſpectas reprehendere, illaſque in auitam religionem reuocare, in eaque confirmare: magna autem, & inuſitata non à gregalibus, vulgaribuſque hominibus, ſed à magnis, & præcellentiſſimis viris expectanda. Notabat Matth. cap. 1. *Cum eſſet deſponſata mater Ieſu Maria Ioſeph, antequam conuenirent, inuenta eſt in vtero habens de Spiritu ſancto.* Ecce vt à virgine concipitur Ieſus, & à virgine paritur. Et cur à virgine potiùs quàm à muliere parturiri maluit? Rectè in rem noſtram aiebat Ruſticus Helpidius de Chriſti beneficiis canens. Matth. 1.

Virginitas fœcunda tulit, partuque pudico
Expletum eſt pietatis opus, nec enim ederet ortum
Vulgaris natura nouum.

Quid pulchrius? Expende illud: *Nec enim ederet ortum vulgaris natura nouum*; de vulgaribus, gregalibúſque nil magnum, nil ſingulare, & præcipuum expectandum nobis communiter eſt. Sed ad magna, & præclara magni, & præclari eligendi ſunt. Scio de rudibus piſcatoribus electos eſſe à Ieſu, qui conuertant mundum, ait enim Matth. 4. *Ambulans Ieſus iuxta mare Galilææ vidit duos fratres, Simonem, qui vocatur Petrus, & Andraam fratrem eius mittentes rete in mare (erant enim piſcatores) & ait illis, Venite poſt me, &c.* Hos elegit Ieſus, qui mundum conuertant; at Actor. 1. vbi conueniunt Apoſtoli, vt pro Iuda perdito vnum alium in ſortem apoſtolatus ſibi adſciſcant; *Cecidit ſors ſuper Matthiam, & annumeratus eſt cum vndecim*, de quo Matthia locutus D. Antoninus in prima parte titul. 6. cap. 15. ait fuiſſe doctiſſimum, diſertiſſimumque in euoluendis diuinis ſcripturis. Et quando Apoſtoli de rudibus, & ſimplicibus piſcatoribus eligebantur à Ieſu, cur eligendus pro Iuda eligitur ſapientiſſimus, diſertiſſimúſque? In vtroque oſtendebat Dominus, quàm nunquam debeant magna expectari à minimis; volens enim oſtendere conuerſionem mundi non veniſſe ab humana potentia, eligit eos, qui & ruditate, & ſimplicitate ſua teſtentur non in ſe, ſed in omnipotenti aliqua virtute tantum opus fũdatum fuiſſe. Rurſus oſtendere volens, qui regulariter ad magna quærendi ſint, oſtendit doctiſſimum, & diſertiſſimum, qui eligatur in orbis magiſtrum. Pro quo aiebat D. Antoninus part. 1. tit. 6. c. 2. *Elegerunt duos ex Septuaginta, videlicet Ioſeph, qui vocabatur Barnabas, cognominatus Iuſtus, & Matthiam in lege eruditiſſimum. Quod ſi Dominus elegerit Apoſtolos ſimplices, & illiteratos, ne ſcilicet conuerſio mundi per prædicationem illorum attribueretur humanæ induſtriæ, ſed virtuti diuinæ, voluit tamen ab Apoſtolis aſſumi Matthiam in lege eruditum, ad inſinuandũ poſteris, quod periti, & non idiotæ ſunt aſſumendi, &c.* Nuſquam Deus non amat oſtendere, quod magna non fiant per minima; & quòd ſtultiſſimus ſit, qui neſciens magnam cauſam adhibere ſperat effectus præſtantiſſimos.

Matth. 4.

Actor. 1.

D. Ant.

Hinc

Hinc ridendi sunt, qui de leuibus diligentiis, ineptisque ministris prætendunt præclara educere; quæ nunquam procedunt nisi à magna, clarissimáque virtute. Aiebat Dominus, Isaiæ cap. 46. *Consilium meum stabit, & omnis voluntas mea fiet: Vocans ab Oriente auem, & de terra loginqua virum voluntatis meæ*, &c. Vt firmet Deus consilium suum, & voluntatem suam de magnificandis suis fidelibus, de prosperandis asseclis suis, vide, quid præstiterit, nimirum ait: *Vocans ab Oriente auem*, &c. Quid auis Orientalis ad tam magnifica præstanda? An fundatur in præsenti ethnica opinio de dextris, sinistrisue auium volatibus spectandis? Nonne erat ridicula Romanorum superstitio, quæ in auium siue volatu, siue occinio præclara ducum ponebat facinora? Et si auis dextra, siue orientalis, clarissimas victorias præstabat; ad quid Deus auem orientalem habens, adhuc addit dicens; *& de terra loginqua virum*, &c. Ad quid vir requiritur, vbi auis orientalis auolat? Absit à Deo, absit à sano capite, quod in auis volatu, & non potius in strenuis, & electis viris præclara constituantur facinora. Non enim magna vnquam venerunt nisi de magnis, & præstantissimis. Pulchrè ex hoc ridebat Romanam prudentiam Aurelius Prudentius lib. 2. contra Symmach. aiens:

Fœlix affuit ales.
Quid sibi vult virtus? Quid gloria? Si Coruinum
Coruus Appollineus penna, vel gutture iuuit?

Exaltabatur maximè Coruinorum gens, quod ruens in prælium coruus dexter auolarit, & occinuerit; cui volatui, & occentui tribuebant ingentem victoriam. Cur ergo de virtute, & gloria exaltabantur, si tota facinoris prosperitas, non ab eorum dextris, sed à dextro corui venit volatu? Sanè stultissimi hi, dum in iis inanibus, & leuibus constituebant causas victoriarum; simul & ducum dexteritatem, & militarem valorem, virtutemque condemnabant, tanquam res minimè spectandas, sed prorsus inanes. In quam stultitiam simul veniunt, qui de quolibet ligno (vt sic dicam) Mercurios faciunt, hoc est, qui quemlibet, vel amicum, vel affectum ad præfecturas, ad cathedras & honores promouent. Sanè si vel corui penna, vel guttur sufficit ad causas agitandas, ad bella conficienda, ad Rempublicam moderandum, quid sibi vult virtus? Quid gloria? Inscienter ab initio quæsiti sunt strenui Duces, sapientes ministri, disertissimi iudices: inscienter extolluntur ab historicis cantatissimi Imperatores, Duces, Præfecti, ob præclara facta, quæ eodem modo a muribus, & coruis expectantur.

§. XV.

Præstantis Principis est se alienare à iudicio imperitæ multitudinis.

NOn prætereundum est, vt sese gerit Phinees & socij principes in alloquendis Rubenitis, quippè de illis ait textus: *Qui venerunt ad filios Ruben &c. dixeruntque ad eos: Hæc mandat omnis populus Domini: Quæ est ista transgressio?* Antequam verba promant, vniuersum populum loquentem tam præmittunt; quasi illa non à se, sed à populo fuerint dicta. De aliis nuntiis missis à populo dicit, Iudicum cap. 20. *Et miserunt nuntios ad omnem tribum Beniamin, qui dicerent, cur tantum nefas in vobis repertum est?* In vtroque nuntio correctio fratrum exquirebatur, sed in hoc, non præmittitur illud à nuntiis, nimirum: *Vniuersus populus dicit*; quod in suo nuntio præmisit Phinees, & socij principes. Et quando missi ad Beniamin corrigendum, non refugiunt se authores correctionis illius ostendere, nec illam multitudini tribuunt, sed sic loquuntur, quasi & ipsi ex se corrigerent; cur & Phinees, & socij non similiter loquuntur? Cur maluerunt Phinees & socij multitudinem potius præmittere loquentem, quàm se ipsos? Qui agebant cum Beniaminitis, agebant de crimine eorum comperto, & apertissimo, & ideò non detrectant illos per se obiurgare, & corrigere; verùm Phinees, & socij eius principes non agunt de crimine Rubenitarum comperto, sed de eo, quod populari murmure agitabatur, ideò boni principes præmittentes populare iudicium, nihil ex sua sententia dicunt, sed se quasi alienos ab illa obiurgatione ostendunt, dum aiunt: *Hæc mandat omnis populus Domini.* Nec immerito, præstantis enim principis est, se ostendere alienum à iudicio imperitæ multitudinis, quod qui sequitur, rarò non errat, siue priuatus siue princeps. Ioan. cap. 18. narrans, vt Iesus meus comprehendebatur ab impiis, ait: *Simon ergo Petrus habens gladium eduxit eum, & percussit Pontificis seruum, & abscidit auriculam eius dexteram. Erat autem nomen seruo Malchus.* Mirabar, quod vacaret Ioanni inter tot tantaque diuinæ patientiæ facinora meminisse nomen seruuli percussi, quod nullus alius fecit Euangelista. Imò Marcus, cap. 14. memorans eum, qui relicta sindone fugit, non meminit nomē eius, solum dicit: *Adolescens autem quidam sequebatur eum amictus sindone super nudo, & tenuerunt eum. At ille reiecta sindone nudus profugit.* Et cur cum Marcus præterit nomen huius adolescentis, ad maiora festinans; & omnes Euangelistæ præterierunt nomen serui percussi eadem ratione, solus Ioannes notanter illud voluit exprimere dicens: *Erat autem nomen seruo Malchus?* Malchus idem sonat, ac rex, & ostendebantur ibi reges, principesque ad seruilem conditionem venire ex auditu exposito imperitæ multitudini. Ait Theophil. Antiochenus lib. 1. Allegor. in Euang. *Is autem, cui ablata est auricula, Malchus dicebatur, id est, rex quondam populi Iudæorum, seruus factus impietatis Iudaicæ, qui ideò perdidit dexteræ auris auditum, quia totam liberè ciuitatem audire consueuerat per fenestram.* Ecce tibi ex sanctissimi Patris sententia, vnde Iudæorum princeps, & rex in miseram deuenit seruitutem, qua nihil dextrum, nihil salutare audiret; nimirum ex eo, quod consueuerat toti ciuitati, vniuerso populo, imperitæ multitudini aures præbere, & iuxta illius iudicium sentire. O quàm seruile hoc, & indecorum, imò, & lethale regibus, principibus; qui serui fiunt, & abiectissimi ex quo iudicio populari feruntur; vt serui se supra reges extollunt, cum populi corrigunt errantia iudicia. Seruiebat Daniel Babylone, qui videns Susannam honestissimam fœminam à popularibus suis duci in supplicium, sese prorsus alienum clamabat à tali iudicio, cap. 13. *Et conuersus omnis populus ad eum dixit*, &c. Quantus hic seruulus, qui damnans populare iudicium, omnem populum traxit in bonam frugem?

Isaia. 46. Iudic. 20. Ioan. 18. Marc. 14. Theo. An.

D. August. frugem? Ait Diu. August. serm. 118. de Tempore: *Daniel ergo melius, quàm Pilatus. Ille peccantis populi reuocauit errorem: hic autem furentis Synagogæ sacrilegium confirmauit.* Princeps erat Pilatus Ierosolymis; seruus erat Daniel Babylone; at seruus hic longè clarior, & præstantior, & fœlicior rege, & principe illo; quia Daniel tantum absfuit, quod multitudinis iudicio ferretur, quin potius ipse ad se traxit multitudinem; Pilatus autem miserè se tradens clamoribus populi, eius sacrilegiis subscripsit, & sese perdidit, & illum. Hinc monebat Dominus Exod. 23. *Non suscipias vocem mendacij ::: Non sequeris turbam ad faciendum malum; nec in iudicio plurimorum acquiesces sententiæ, vt à vero denies.* Sanè stultissima est, & erronea vox, quæ nullum aliud habet fundamentum, quàm vulgi linguas. Quare dicebat Seneca de vita beata, cap. 2. *Nulla res maioribus malis implicat, quam quod ad rumorem componitur; optima rati ea, quæ magno assensu recepta sunt. Nec ad rationem viuimus.* Illa dicebantur à Deo, hæc ab homine gentili; vt videas, quàm turpe sit viuere rumoribus, iudiciisve vulgi.

Exod. 23. · Seneca.

Iosue cap. 22. Cur reliquistis Dominum Deum Israel, ædificantes altare sacrilegum, & à cultu illius recedentes? An parum vobis est, quod peccastis in Beelphegor, & vsque in præsentem diem macula huius sceleris in nobis permanet? Multique de populo corruerunt, &c.

§. XVI.

Quæ semel te Deo iunxerunt opera, nunquam dimittenda.

MErito Phinees obiicit Rubenitis, quòd aliud altare erexissent, cum in Silo verum Deo altare sacratum relinquerent; ait enim: *Cur reliquistis Deum Israel, ædificantes altare sacrilegum?* Qui enim altare Deo dicatum in Silo habebant, cui se non semel prostrauerant, & in quo assueuerant Deo sacrificare, cur sacrilego altari imponerent manus? Debent sanè minimè stulti viri in iis semper esse, quibus semel in Dei causa fœliciter applicuere manus. Hinc D. Cyprian lib. de lapsis extollit validissimos Christi athletas fatus: *Religiosa vox Christum locuta est, in quem se semel credidisse confessa est. Illustres manus, quæ non nisi diuinis operibus assueuerant, sacrificiis sacrilegis restiterunt. Sanctificata ora cœlestibus cibis post corpus, & sanguinem Domini profana contagia, & idolorum reliquias respuerunt.* Nec manus, nec ora, nec vox vt abirent ad mala, defecerunt à Christo, quem semel attigerant, & cui se semel sacrarant. Quando per vocis confessionem, per operis exhibitionem, per corporis, sanguinisque Diuini esum se Christo adiunxerant, sic illi hæserunt, vt quasi nequiret aliud lingua sonare, nec manus, nec ora profanum aliud tangere. Hinc Luc. 7. de Magdalena accedente ad Iesum dicit: *Stans retro secus pedes eius lachrymis cœpit rigare pedes eius.* Hoc primum audis de Magdalena accedente ad pedes Iesu, quòd accessit rigans illos lachrymis. Sed & Ioann. 20. post inuentum sepulchrum vacuatum corpore Iesu, etiam lachrymis instabat. Dicit enim: *Maria stabat ad monumentum foris plorans*; & interrogata de causa lachrymarum respondit, *Quia tulerunt Dominum meum.* Ablatum à sepulchro Dominum requirit, & plorat. Apud Lucam præsentem Iesum lachrymis rigabat; modo quando ei aufertur Iesus, adhuc instat lachrymis. Cur non magis in Iesu absentia cessat à lachrymis, quas in Iesu præsentia effundere cœperat? Vbi per lachrymas cœpit Deo appropinquare, sic lachrymas amat, vt licet possint corporalem Iesu præsentiam auferre illi, non possint illi lachrymas auferre, quibus appropinquare Deo cœperat. Ait Drogo Hostiensis lib. de Sacram. Pass. *Stabat, inquit, plorans. Id solum de te residebat, corpus erat sublatum, sed quis auferat ei ploratum?* Nullo planè modo ei ploratus auferetur, vt enim per ploratum primò ad Deum accessit, sic ploratui adhæsit, vt ægrè, & difficulter à lachrymis desistere vellet. Ebibat vtinam hanc mentem homo fidelis, & sic afficiatur ad opera, quibus semel ad Deum accessit, vt nequeat sine illis videri. Ab aliis licet dimoueatur operibus; ab illis tamen per quæ primò Deum tenuit, nullo modo permittat se dimoueri.

D. Cypr. · Luc. 7. · Drog. Host.

§. XVII.

Sic homo rapitur ad honorem, vt vel lapis si in honore sit, Deus illi habeatur viuidissimus.

EX simplici altaris constructione putantur Rubenitæ rei idololatriæ, qua lapides colant, & ligna. Dicitur enim illis: *Cur dereliquistis Dominum Deum ædificantes altare sacrilegum?* In Hebræo habetur; *ædificantes altare ad deficiendum, siue, ad apostatandum à Deo.* Equidem vt ait Iosephus. lib. 5. cap. 4. *Cum altare structum scirent, putabant eos nouata religione alienorum numinum cultum velle introducere.* Sed cur timeant lapidum, lignorúmve adorationem introducendam ex eo solum, quòd illis altare erigi videant? Quis timeat lapidem habendum numen, etiam si in mille altaribus consistat? Crede mihi; tantus est hominum affectus ad honorem, vt si vel lapis, vel lignum in honore sit, & in altaris sublimitate appareat, statim se faciat credi Deum viuidissimum. Psalm. 113. *Simulacra gentium argentum, & aurum, opera manuum hominum. Os habent, & non loquentur, oculos habent, & non videbunt. Aures habent, & non audient, nares habent, & non odorabunt. Manus habent, & non palpabunt, pedes habent & non ambulabunt.* Cum certissimè asseruisset idola gentium ærea esse, mirabar quòd tantus sit, in explicando, vt non videant oculis, nec palpent manibus, nec pedibus ambulent, nec ore loquantur. Quis hæc de argentea, siue lapidea statua crederet? Cur ergo in iis persuadendis tempus insumit? Etsi euidentissimum sit, quòd inanimatæ statuæ omnibus iis careant; tamen tantus est hominis circa honores affectus, vt ex quo illæ honoratæ in altaribus appareant, viuidissima numina possent reputari, nisi cœlum frequentibus vocibus earum clamet insensibilitatem. Ait D. August. epist. 49. *Idola quidem omni sensu carere, quis dubitet? Veruntamen cum iis locantur sedibus, honorabili sublimitate, vt à precantibus, atque immolantibus intendantur; ipsa similitudine animatorum membrorum, atque sensuum, quamuis insensata, & exanimata efficiunt*

Psalm 113. · D. August.

infirmos animos, vt viuere, & spirare videantur, accedente præsertim veneratione multitudinis. Quibus morbidis affectionibus medetur scriptura, quæ rem quidem notam, sed tamen salubri remedio admonitionis inculcat dicens: Oculos habent, & non vident, &c. Tantum valet apud infima hominum corda honor exhibitus, vel lapidi, vt inde & vitam, & numen habere credatur; vt indigeant frequentibus admonitionibus, ne putent ligneas, & lapideas statuas videre, loqui, ambulare, & quidquid magnum supra homines posse facere. Sic honoris æstimatio humanas mentes afficit. Ierem. cap. 2. *Ipsi & reges eorum, principes, & Sacerdotes, & prophetæ eorum, dicentes ligno, Pater meus es tu; & lapidi, Tu me genuisti.* Quis talia crederet? Et vnde lapis, aut lignum in tantam stultitiam trahere potuit mentem humanam, vt illi & Deus, & creator appareat? Ex eo precisè quòd in aliqua honoris sublimitate appareat. Accipite Minutium Felicem in Octauio; *Quando igitur hic nascitur? Ecce funditur, fabricatur, scalpitur, nondum Deus est. Ecce plumbatur, construitur, erigitur, nec adhuc Deus est. Ecce ornatur, consecratur, oratur; tunc postremo Deus est.* Pulcherrimè explicuit vir doctus ligneorum Deorum natales. Dum enim lignum sub artificis manu scalpitur, dolatur, construitur, lignum est, non Deus. Cum autem in altari ponitur, ibique adornatur, multisque honoratur, tunc postremò Deus est, ex quo in honore cœpit se demonstrare. Nihil enim non sperabunt homines ab eo, quem vident honoribus celebrari. Hinc aiebat Dominus Ioan. 12. *Ego si exaltatus fuero à terra, omnia traham ad me ipsum. Hoc autem dicebat, significans, qua morte esset moriturus.* Significabat, vt exaltandus erat, & eleuandus à terra in lignea cruce; & tunc ad se humanas mentes rapiendas, & trahendas asserit. Sed qualiter fieri poterit, vt crux lignea, quæ maximo erat & scandalo, & terrori hominibus, sic illos afficeret, vt ad se raperet cunctos? Ex quo lignea crux ornata apparuit, & honorata membris diuinis, iam non horrori, sed amori; & saluti hominibus fuit. Vt dicat Sedul. lib. 4. Paschal.

Pax crucis ipse fuit, violentáque robora membris
Illustrat proprijs, pœnam vestiuit honore;
Suppliciúmque dedit signum magis esse salutis.

Vestitum ergo honore fuit crucis lignum, & inde ad illud euolarunt homines sperantes ab eius brachiis salutem. Maximus enim est honor humanorum pectorum illex. Hinc Matth. 3. *Baptizatus autem Iesus, confestim ascendit de aqua,* qui enim homines vocaturus veniebat ad baptismum, honorare voluit baptismum, vt gratius acciperetur ab hominibus. Ait Diu. Cyrill. Ierosol. catech. 3. *Baptizatus est Iesus, vt per eius participationem, nos deinceps vna cum salute honorem consequamur.* Honorauit aquas sua præsentia Dominus, vt de honore aliqualem illicem faceret, homines traheret.

Ierem. 2.
Ioan. 12.
D. Cyrill.

§. XVIII.

Discrimen, periculúmque vitæ ob oculos positum, efficax, vt faciat fugere, vel ab vmbra peccati.

EFficacissimum adornat monitum Phinees, ingentem Dei iram, & vindictam terminando, quæ in similibus reis fuerat monstrata, dicit namque; *Multi de populo corruerunt,* &c. Insuper addit supplicium Achami, nequis audeat in simili crimine commorari. Quis enim videns vitæ discrimen, ingénsque periculum imminere, non fugiat, vel vmbram peccati? Gen. cap. 8. post hominum genus diluuio absumptum ait text. *Egressus est ergo Noe, & filij eius, & vxores filiorum eius.* Expende, vt seorsim viri, & seorsim fœminæ egrediebantur de arca. Sed fœminæ vxores erant illorum virorum; cur ergo viri se ab vxoribus separant? Cur non magis quisque cum vxore sua egrediebatur? Instante Sodomorum supplicio Gen. 18. monebant Angeli Lothum: *Surge, tolle vxorem tuam, & duas filias,* &c. Non iubetur, quod exeat à fœminis separatus, sed medius inter fœminas, inter vxorem, & filias permittitur egredi ciuitatem. Et cur Loth medius inter fœminas ciuitatem relinquat, & Noe non audeat egredi ex arca, nisi ab vxore, & filiabus separatus? Loth nondum viderat lasciuientium. Sodomorum supplicium, Noe autem & filij eius præ oculis habebant totius generis humani lasciuientis cadauera, quæ ab oculos posita maximè illos ab ipsa lasciuiæ vmbra auocabant. Aiebat ad hæc D. Isidor. Pelus. lib. 1. epist. 69. *Seiungimini, inquit, viri priuatim, & vxores priuatim. Per illas aquas, & lasciuia supplicio multabatur. Vos igitur ne labiis quidem, ac maculæ expers cubile attingetis.* Adeò affici debebant supplicio viso lasciuorum, vt & vellent fugere honestam, & licitam coniugij voluptatem. Nec mirum est, quòd ob visum vitæ discrimen fugias, vel vmbram peccati; quando sunt, qui non solum fugiant, sed durissima quæque amplectantur, vt illud euadant. Nox erat valde frigida, quando Iesus meus à Iudæis ligatus ab horto in ciuitatem ferebatur. Marc. 14. *Adolescens autem sequebatur eum amictus sindone super nudo, & tenuerunt eum. At ille, relicta sindone nudus profugit ab eis.* Castissimus ille Ioseph, dum ab adultera tenebatur. Gen. 39. *Relicto in manu eius pallio fugit;* reliquit Ioseph pallium, sed manebant illi aliæ vestes, quibus opertus fugiebat. At adolescens hic nullas præter sindonem vestes habebat, & nihilominus sindone nudus profugit. Cur non magis & nuditatem, & hyemem veretur? Ait Drogo Hostiens. lib. de Sacram. Pass. *Non dormiuit adolescens, quando tenuerunt eum, & relicta sindone fugiebat nudus; Et tamen frigus erat, quia stabat Petrus, & calefaciebat se. Magnitudo periculi & frigus, & famem facit obliuisci.* Vbi periculum magnum oculis cernebatur, & nuditas, imò & fames contemnitur. Quando enim Petrus vestitus propter dimittendum frigus calefaciebat se; hic adolescens nudus toti se frigoris rigori credit, ne laqueos incurrat, quos iam senserat. O si imminentia nobis pericula videremus, fallar, nisi & frigora, & nuditates, & fames auidè amplecteremur, vt illa euadere possemus.

Genes. 8.
Genes. 18.
Isid. Pel.
Marc. 14.
Gen. 39.
Dr Host.

Iosue cap. 22. Responderunt filij Ruben, & Gad & dimidia tribus Manasse principibus legationis Israel; Fortissimus Deus Dominus, Fortissimus Deus Dominus, ipse nouit, & Israel simul intelliget; si præuaricationis animo hoc altare construximus, non custodiat nos, sed puniat nos in præsenti, &c.

§. XIX.

§. XIX.

Tota fortitudo hominis in Dei adiutorio, & custodia.

FOrtissimum Deum semel, & bis in præsenti nominant Rubenitæ dicentes: *Fortissimus Deus Dominus, Fortissimus Deus Dominus*; nec otiosè fortissimum appellant relictis aliis nominibus, sed vt ostendant, per hanc imprecationem, quantæ se infirmitati deuoueant, quando custodiam, & adiutorium Dei à se depellunt, in quo consistit tota fortitudo hominum. Conflatur equidem tota humana fortitudo ex Dei adiutorio. Post magnam Philistinorum stragem ab Israelitis peractam 1. Reg. 7. ait textus: *Tulitque Samuel lapidem vnum, & posuit eum inter Masphath, & inter Sen, & vocauit nomen loci illius, Lapis adiutorij. Dixitque: Huc vsque auxiliatus est nobis Dominus.* Iosephus lib. 6. cap. 2. legit: *Appellauit eum Fortem*: Quem noster vocat lapidem adiutorij; propter adiutorium præstitum à Domino, Iosephus vocat Fortem, vt credatur tota fortitudo nostra consistere in Dei adiutorio. Vnde ex Iosepho ait Glossa ibi: *Lapidem fixit velut terminum victoriæ, & hostium fugæ, cúmque lapidem fortitudinem appellauit, qui Hebræis signum esset diuini solatij contra hostes adhibiti.* Merito, qui lapis signum erat adiutorij exhibiti à Deo Israelitis, vocatur fortitudo; in nullo enim magis nostra consistit fortitudo quàm in Dei tutela, & auxilio. De puerulo Samsone dicit Iudic. cap. 13. *Creuitque puer, & benedixit ei Dominus; cœpitque Spiritus Domini esse cum eo in castris Dan.* Ambr. in Prologo lib. 2. de Spir. Sanct. legit: *Cœpit Spiritus Domini comitari cum eo.* Ex quo Chaldæus Paraphr. ait: *Cœpit Spiritus fortitudinis Domini roborare eum*; nec miror, quod vbi puerulus habebat comitem Dei Spiritum sibi fauentem, auxiliantémque ebiberet fortitudinem, qua à nullo valeret superari. Tota enim fortitudo hominis de Deo comite, & auxiliatore nascitur. Hinc clamabat ad Deum Dauid Psalm. 22. *Parasti in conspectu meo mensam aduersus eos; qui tribulant me. Impinguasti in oleo caput meum.* Quod sunt dapes ad vites humanas sustentandas, robúrque corporis augendum, id est Deus, à cuius auxilio, & vires vniuersæ, & fortitudo manat. Vt sapienter ibi canat Drepanius Florus:

Tu mihi delicias, tu mensam epulásque parasti,
Queîs satur inuictas adipiscar pectore vires
Aduersásque acies pulchro certamine vincam;
Vt mihi post validos pugnæ victricis agones
Lætitiæ largo caput aspergatur oliuo.

Equidem de Dei instructa nobis mensa inuictæ nobis vires ingenerantur, & id robur, & fortitudo, quibus facilè hostiles vniuersos incursus deuincamus.

1. Reg. 7.
Iudic. 13.
D. Ambr.
Psal. 22.

§. XX.

Veræ religioni studentes, hærentésque maximè implet fortitudo ex Deo.

ET re, & ratione ostendunt Rubenitæ, quàm firmiter adhæreant religioni auitæ, dum respondentes accusatoribus suis illa proferunt verba nimirum: *Fortissimus Deus Dominus, fortissimus Deus Dominus, ipse nouit, & Israel intelliget, si præuaricationis animo*, &c. Vt animum minimè alienum à fide Israelis ostendant, semel & bis compellant Deum fortissimum, & cur toties fortissimum Deum replicant? Quæ illos implebat ex Deo fortitudo cogebat homines nihil magis sentire, quàm fortitudinem in Deo; quo maximè testabantur suum studium conseruandæ religionis auitæ. Simul enim & pene inseparabiliter gradiuntur, & vera religio, & fortitudo. Deut. 32. ex lectione Græca habes hæc verba: *Lætamini gentes cum populo eius. Et fortes faciant in ipso omnes filij Dei.* Dixerat Vulgata nostra illud solum: *Laudate gentes populum eius.* At Græcus addidit, & illa: *Et fortes faciant in ipso omnes filij Dei*: Nec immerito, vbi enim exprimebantur gentes vnitæ Dei populo, cum illóque lætari, & iubilare sub eadem religione, & fide; quasi iure exquiritur ab angelica militia, vt fortitudinem illis indant, vt fortes faciant, quoscumque fideles viderint. Aiebat Seuerus Antioch. in cat. Græca: *Dictum est Hebræis scribente diuino Paulo, Nonne omnes sunt Spiritus ministerij in administrationem missi propter eos, qui futuri sunt hæredes salutis? Dixit & diuinus Dauid, Immittit angelus Domini in circuitu timentium eum, & eripiet eos. Fortes igitur facite eos, qui ad suum authorem accedunt, & tanquam conseruos honorate.* Hoc sit Angelorum munus fortitudine implere eos, qui ad Deum accedunt, ne sit, qui in veri Dei fide persistat, quin simul in magnum fortitudinis augmentum deueniat. Iudic. cap. 6. meminerat Gedeon Dei magnalia dicens: *Si Dominus nobiscum, cur apprehenderunt nos hæc omnia? Vbi sunt mirabilia eius, quæ narrauerunt patres nostri, atque dixerunt, de Ægypto eduxit nos Dominus?* Ad quem statim: *Respexitque ad eum Dominus, & ait, vade in hac fortitudine tua, & liberabis Israel*, &c. Videt mirabilia Dei prædicantem, & iubet hominem ire *in hac fortitudine*. In qua fortitudine? Siue, quæ fortitudo tunc in Gedeone ostendebatur, in qua posset ire aduersus hostes? Si hominem aspicias purgantem frumenta, vt fugeret Madian, potius infirmitas, & imbecillitas eius apparebat. Quæ ergo fortitudo visebatur in fugituro? Ex quo auditus fuit Gedeon mirabilia Dei patrum suorum recolere, firmitérque ei adhærere, hæc eius fides, & memoria Dei tantam fortitudinem halare cœpit, vt merito in illa hostes victurus videretur. Ait Theodor. quæst. 12. *Quoniam ergo memor erat mirabilium Dei firmámque de Deo tenebat opinionem, meruit audire ab Angelo: Proficiscere in robore fidei huius, & vinces.* Firmam, constantémque de Deo opinionem, aut fidem, quam tunc verbis exprimebat Gedeon, fortitudinem vocat; quasi nequeas Deo fidelis esse, & in multa fortitudine non esse, qua hostes perimas. Eo etiam accedens Caietanus ait: *Non dixit, vade in fortitudine tua, sed adiungit pronomen, ista; ad insinuandum, quod de fortitudine fiducia in Deo, de fortitudine Gedeonis innixa Deo, loquitur. Professus enim erat Gedeon à Deo fuisse salutem patrum; in hac ergo fortitudine liberaturus dicitur Israel.* Quantum tibi fuerit veræ fidei, & religionis, qua firmus Deo adhæreas, eiúsque prædices magnalia; tantum in te fortitudinis exurget, quo inexpugnabilis appareas. O quàm fortis Deus pro te stabit! ô quantam fortitudinem ex Deo ebibes, vbi in te fides, religióque vera inuenit stabilimentum! Dicitur 4. Regum 16. *Tune ascendit Rasin rex Syriæ, & Phacee filius Romeliæ* rex

Deut. 32.
Antioch.
Iudic. 6.
Theod.
4. Reg. 16.

rex Israel in Ierusalem ad praliandum. Cúmque obsiderent Achaz, non valuerunt superare eum. Armis, & robore exercitus maiores erant ij duo reges, quàm qui ab Achaz possent sustineri, & tamen Achaz præualuit aduersus eos. Et vnde præualuit Achaz? Ait Angelomus in præsenti: *Non potuerunt Ierusalem debellare, quia auxiliatus est ei Dominus, vt sub occasione misericordia, quâ populum obsessum liberauit, filium suum nuntiaret de virgine nasciturum, sicut Isaia propheta liber commemorat.* Felix populus, qui vel occasionem dat fidei diuinæ stabiliendæ, enuntiationi euangelicæ; sic fortem pro se Deum exhibebit, vt nullum non pessundet hostilem exercitum.

§. XXI.

De magna Dei fortitudine venit, quòd quis mansuetè iniurias audiat, illísque respondeat.

MErito in præsenti Rubenitæ acclamant Deum fortissimum dicentes: *Fortissimus Deus Dominus, fortissimus Deus Dominus ipse nouit, & Israel intelliget, si praeuaricationis animo,* &c. Equidem quando accusati à Phinee vocabantur desertores auitæ religionis, perduelles aduersus Deum; nec irascebantur in adeò iniurium hominem, sed placidè, & mansuetè tantæ calumniæ respondebant, in eo maximè ostendebatur fortissimus Deus, qui humanam ferociam sub fræno
2. Reg. 16. mansuetudinis contineret. Ait 2. Reg. 16. *Venit ergo Dauid vsque Bahurim: & ecce egrediebatur inde vir de cognatione domus Saul nomine Semei, filius Gera, procedebátque egrediens, & maledicebat. Mittebátque lapides contra Dauid, & contra vniuersos seruos regis Dauid: omnis autem populus, & vniuersi bellatores à dextro, & sinistro latere regis incedebant.* Ecce tibi rex cinctus militibus, validissimo exercitu medius iniurium homuncionem au-
D. August. dit, & sustinet. Vnde hoc? Ait D. August. lib. 22. contra Faustum cap. 66. *Ibi memorabilis humilitas sub flagello Dei, & ceruix regia dominico iugo ita subdita, vt armatus & comitatus armatus amara ex inimici ore conuicia patientissimè sustineret.* Merito Dei flagello, & iugo tribuit, quòd inter tot conuitia humilis, & subdita appareat ceruix regia. Quis enim nisi potentissimus Deus sub iugo tenebit humanas ceruices, ne inter iniurias recalcitremus? A quo nisi à fortissimo Deo vires ebibemus, vt mansueti, & humiles de iniuriosis hosti-
Psal. 22. bus triumphemus? Clamabat ipse Dauid Psal. 22. *Parasti in conspectu meo mensam aduersus eos, qui tribulant nos.* Quid sibi vult, quod aduersus tribulantes, & iniuriantes paretur nobis mensa, & non potius arma, & non potius tela? Sanè qui se aduersus hostem parat, magis ostenditur gladios, arcum, & tela parare, quàm mensam; cur ergo Dauid gaudet magis sibi à Deo parari mensam, quàm tela aduersus hostes? Sanè hoc in vna Dei mensa inueniebat, quòd eas inde vires acciperet, quibus non sanguinolento, sed mansueto, pacificóque certamine posset hostes substernere, eorum iniuriis minimè respondendo. Huc traho
Drep. etiam Drepanij Flori versus paulò ante alibi datos: sic enim ibi canit:

Tu mihi delicias, tu mensam, epulásque parasti
Queis satur inuictas adipiscar pectore vires,
Aduersásque acies pulchro certamine vincam.

Equidem de sola potentissimi Dei mensa reficiendas sibi inuictas vires expectat, vt pulchro certamine aduersarios vincat. Et quid est pulchro certamine vincere? Dicebat Valerius Maximus: *Speciosius iniuria vincuntur beneficiis, quam mutuæ odij pertinacia.* Planè speciosum, & pulchrum certamen est, cum mansuetudinem, & patientiam, imò beneficia paras aduersus iniuriantes, in quo necessum habes magnis pollere viribus. Quò spectabat Psalm. 44. *Accingere gladio tuo super femur tuum potentissime. Specie tua & pulchritudine tuâ, intende prosperè, procede, & regna. Propter veritatem & mansuetudinem tuam, & deducet te mirabiliter dextera tua:* Gladius accingitur ad speciem, & pulchritudinem; stringitur ad necem, ad percussionem; & vocatur potentissimus Dominus non sub stricto gladio, sed sub gladio accincto. Et cur cùm accingendus gladius est, non cùm stringendus; cùm processurus est pulchro & specioso certamine, non sanguinolento; cùm deducendus est mansuetudine, non ira, vocatur potentissimus? Sanè nunquam maior ostenditur potentia, & fortitudo, quam in pulchro, & specioso certamine sustinendi iniurias per mansuetudinem, implendi iniuriatores beneficiis. Psal. 44.

Iosue cap. 22. Putauimus itaque melius, & diximus: Extruamus nobis altare, non in holocausta, neque ad victimas offerendas, sed in testimonium inter vos, & nos, & sobolem nostram, vestrámque progeniem, vt seruiamus Domino, &c.

§. XXII.

Fratrum dissidia non stant, vbi Christi vel vmbra apparet.

VErebantur Rubenitæ & socij dissidia oritura inter filios suos & aliarum tribuum filios, quæ manebant cis Iordanem; & vt Rubenitæ ab illis sæpius repellendi erant de sacris; quæ dissidiorum mala vitantes altare erexerunt in signum vnionis, & conformitatis fraternæ. Aiunt enim: *Extruamus nobis altare non in holocausta, neque ad victimas offerendas, sed in testimonium inter vos, & nos,* &c. Et cur altare eligitur in signum ad fratrum dissidia tollenda, concordiam, vnanimitatémque firmandam? In altari adumbrabatur Christus, ad cuius vel vmbram fraterna omnia dissidia cedunt; vnanimitas, conformitásque veniunt. Matth. 5. *Si ergo offers munus tuum ad altare, & ibi recordatus fueris, quia frater tuus habet aliquid aduersus te, relinque ibi munus tuum ante altare, & vade prius reconciliari fratri tuo, & tunc veniens offeres munus tuum.* Matth. 5.
Circa quæ verba non inutilis quæstio agitari potest, quam indicabat Pascas. in præsenti. Cum enim multa Deo offeramus etiam ab altari remoti, nimirum preces, eleemosynas, gratiarum actiones, & alia huiusmodi: cur in iis dum longè ab altari fiunt, specialiter non monemur, vt priùs reconciliemur fratribus; & in donis ante altare oblatis statim monemur, ne illa offeramus, quin priùs reconciliatio cum fratribus fiat? Ait solum; *cum offers munus tunc ante altare,* &c. Pascas.
cur

cur etiam non petit, vt id fiat, vbicumque munus offerimus, etiam ſi non ante altare noſtra offerantur munera? Quæſtionem ſapienter diluit Paſcaſ. dicens. *Hac ſecundum hiſtoriam impleta de cultu religionis non abhorrent, vt fides templum intelligatur, & altare Chriſtus, ante quem noſtræ fidei donaria offerimus. Ille quippè eſt illa ſublimis ſanctorum ara coram patris vultu, ſub qua ſanctorum animæ requieſcunt. Vbi ſi recordamur, quod aliquis habeat aliquid aduerſus nos, oportet coram eo munus noſtræ deuotionis relinquere, & quem læſimus ſatisfacere, donec reconciliatis munus offerre liceat.* Et quidem quando altare eſt Chriſtus, non miror, quod præcipuè ibi moneamur de fratrum offenſione tollenda, is enim eſt Chriſtus Dominus, cuius vel ad vmbram non liceat accedere cum minima fratris iniuria. Dauid. 1. Reg. 24. nactus Saulem in ſpelunca; cum facilè poſſet hoſtem occidere, maluit illi parcere, ſolum particulam chlamydis eius abſcidit, *Poſt hæc percuſſit cor ſuum Dauid eo quod abſcidiſſet oram chlamydis Saul.* Et cur Dauid de tam leui re ſic concutitur? Non enim leuiſſimum erat, quo particulam chlamydis abſcidiſſet, quando & caput impune potuiſſet abſcindere? Cur ergo ſic compungitur in tam leui vulnere? Ait D. Auguſt. lib. 22. in Fauſtum, cap. 66. *Ibi tam religioſus Dei timor, ſacramentum Chriſti in ſancta vnctione ſeruabat, vt cor eius pia ſolicitudine trepidaret, quando exiguam particulam de veſte ipſius Saulis latenter abſcidit.* Expende illud: *Sacramentum Chriſti in ſancta vnctione ſeruabat*; quippè in eo, quòd fuerat à Samuele vnctus, in vnctionis illius oleo totum ſeruabat ſacramentum Chriſti, de cuius vmbra hoc habebat, vt pro particula chlamydis abſciſſa trepidaret, non enim Chriſtus patitur apud ſe eſſe, qui proximi ſui aliqualem offenſam incurrit. Quis enim vel leuiter proximum lædens non trepidat adeſſe, vel vmbræ Chriſti?

Paſcaſ.

1. Reg. 24.

D. Auguſt.

Ioſue cap. 22. Dixitque Phinees filius Eleazari ſacerdos ad eos: Nunc ſcimus, quòd nobiſcum ſit Dominus, quoniam alieni eſtis à præuaricatione hac, & liberaſtis filios Iſrael de manu Domini. Reuerſúſque eſt cum principibus à filiis Ruben, & Gad de terra Galaad, finium Chanaan ad filios Iſrael, & retulit eis. Placuítque ſermo cunctis audientibus. Et laudauerunt Deum filij Iſrael, & nequaquam vltra dixerunt, vt aſcenderent contra eos, &c.

§. XXIII.

Concordia cum bonis Deum tenet.

VBi Rubenitas, Gaditáſque ſibi videt Phinees in religione conformes, ſtatim ait: *Nunc ſcimus, quòd nobiſcum ſit Dominus, quoniam alieni eſtis à præuaricatione hac*, &c. Expende illud: *Nunc ſcimus*, &c. Multa enim antea pro religione facinora ediderant; nam vbi ſuſpectos Rubenitas habuerunt, ſtatim conuolarunt in Silo; ibique de illorum correctione tractarunt, legatos miſerunt, qui deficientes reuocarent, confirmaréntque; & interea non dicunt ſe ſcire, quod Dominus cum illis erat. At vbi norunt Rubenitas minimè à fratrum religione diſcedere; ſed & in cultu, & aliis conformes prorſus cum cæteris tribubus eſſe, ſtatim aiunt, *Nunc ſcimus, quòd nobiſcum ſit Dominus*; nec immerito, nam concordia, & vnanimitas eſt, quæ maximè Deum tenet. Luc. 1. ad Ieſu natiuitatem narrandam accedens notat totius orbis pacem ſub vno Romano Principe, ait enim: *Exiit edictum à Cæſare Auguſto, vt deſcriberetur vniuerſus orbis*, &c. Et fallar, ſi de quo alio Principe dici potuit, quòd ſic pacatum haberet ſub ſe vniuerſum orbem, vt ſingulos ad tributum ſoluendum deſcribi cogeret. Et vnde tanta quies aduenit Romæ? Sapienter canit Prudentius lib. 2. aduerſus Symmachum:

Luc. 1.

Vis dicam, quæ cauſa tuos Romane labores
In tantum extulerit? Queis gloria fortibus aucta
Sic cluat, impoſitis, vt mundum frænet habenis?
Diſcordes linguis populos, & diſſona cultu
Regna volens ſociare Deus, ſubiungier vni
Imperio, quidquid tractabile moribus eſſet,
Concordique iugo retinacula mollia ferre
Conſtituit, quo corda hominum coniuncta teneret
Religionis amor; nec enim fit copula Chriſto
Digna, niſi implicitas ſociet mens vnica gentes:
Sola Deum nouit concordia, ſola benignum
Ritè colit tranquilla patrem, placidiſſimus illum
Fœderis humani conſenſus proſperat orbi,
Seditione fugat, ſæuis exaſperat armis.

Ibat ad pulcherrima multa alia calamus; ſed cogor ponderare illa: *Nec enim fit copula Chriſto digna, niſi implicitas ſociet mens vnica gentes*, &c. Quippè ſeditio, bellum, diſcordia fugat Deum; vnanimitas, & concordia illi ſedem parat digniſſimam, vt malit apud concordes, & vnanimos viuere. Quò ſpectans Pſalm. 75. ait: *Factus eſt in pace locus eius.* Circa quæ D. Hieron. ait: *Non eſt vmbraculum Domini, niſi vbi pax eſt. Vbi zelus, atque diſcordia, ibi non eſt protector Deus. Locus Dei non eſt niſi in anima, quæ pacem habet. Quæ ergo anima pacem non habet, ſciat ſe non eſſe locum Dei.* O quanta eſt pax, & vnanimitas, vt Deum teneat! Habes homo, qua facile ad Deum peruenias, nimirum ſi pacem colas, ſi vnanimitatem in fide ſerues. Dan. 3. tres pueri Hebræi immiſſi ſunt in fornacem ardentem; quia nolebant adorare ſtatuam regis Babylonici. Ceciderunt ergo pueri in medias flammas: *Angelus autem Domini deſcendit cum Aſaria, & ſociis eius in fornacem, & excuſſit flammam ignis de fornace, & fecit medium fornacis quaſi ventum roris flantem, & non tetigit eos omnino ignis.* Duo facta ſunt mirabilia circa hos pueros; alterum, quòd eos ignis non tetigit; alterum, quòd Angelus Domini illis apparuit in fornace, imò non Angelus, ſed ipſe filius Dei, vt ipſe rex paulò poſt teſtatur aiens: Species quarti ſimilis filio Dei. Et cur tanta hæc accidunt tribus pueris captiuis, immiſſis in flammas? De igne attingente eos ait D. Zeno lib. 2. ſermon. 32. *Immiſſis camino pueris æſtuans ignis detulit, vt eos vnius virtutis eſſe præſenſit.* Nec non & Dei aſſiſtentiam, qua illis apparet in fornace, ſimiliter tribuit vnanimitati eorum in fide fatus ſerm. 34. *Ecce pueri ſacramento muniti tres numero, ſed vna virtute anhelantibus flammis, camino rugiente non læduntur, incenſi hymnum canunt, barbarum regem fidei tenacitate confundunt, vindicantur de incenſoribus ſuis, Deum vident*, &c. Expende ab illis: *Sed vna virtute*, &c. Ab vnanimitate in fide, & virtute eò perueniunt, vt victis flammis, & hoſtibus combuſtis

Pſal. 75.

Daniel 3.

D. Zeno.

Deum pro se assistere experiantur. Et adhuc serm. 36. fatur: *In caminum missi, vt submersi sunt flammis, statim inuisibili rore incendia temperantur; mors refugiens officium mutat; incensores cremantur, incensis hymnum cantantibus flamma blanditur; Deus à creatura benedicitur vniuersa. In tribus vna mens, vna virtus, vnus triumphus exultat.* Inter tot mirabilia, inter quæ Deus appatet, & ab vniuersâ creaturâ celebratur, vna puerorum mens, vna fides, vna virtus, triumphum agit. Vt videant quanta perdant, qui se scindunt à fratribus. Non abest Christus ab eo, qui vnanimitatem cum iustis habet,

Matth. 1. Matth. 1. *Iacob autem genuit Ioseph virum Mariæ, de qua natus est Iesus, qui dicitur Christus.* Nec vllum latet celebris difficultas, quæ de iis verbis oritur; quòd nimirum Ioseph positus fuerit in genealogia Christi, quando minimè ab illo Christus oriebatur. Quod si Ioseph non erat pater Christi, cur in Christi genealogia constituitur? Erat Ioseph Mariæ sponsus, & licet maritalem coniunctionem minimè habuerit cum illa, at perfectam vnanimitatem habebat, vnde euenit vt cum Maria, etiam Iosepho Dei filius obueniret. Ait

D. Aug. D. August. lib. 23. contra Faustum, cap. 8. *Cogitare enim debemus fieri potuisse, vt & Ioseph maritus Mariæ diceretur habens eam coniugem continenter; non concubitu, sed affectu; non commixtione corporum, sed copulatione, quòd est charius, animorum, ideò non dedisse virum virginis matris Christi separari à serie parentum Christi.* Non potuit negari Christus ei, qui animo copulabatur eius matri Mariæ; vt enim cum tanta matre vnanimus viuebat, sic cum illa recepit Dei filium.

§. XXIV.

Vnanimis in fide nihil non lætum accidere solet.

VNanimitatem, & concordiam Rubenitarum in religione lætissimè acceperunt filij Israel, dicit enim: *Placuitque sermo cunctis audientibus. Et laudauerunt Deum filij Israel*, &c. Sic in lætas acclamationes, & plausus, & diuinas laudes exurgunt Israëlitæ, cum trans Iordanis fratres sibi audiunt in religione, & pietate concordare. Nec miror, namque fratres vnanimes in pietate, & fide nihil non lætum nouerunt prægustare. Ex quo

Ad Rom. 15. Paul. ad Rom. 15. *Deus autem patientia, & solatij det vobis id ipsum sapere in alterutrum secundum Iesum Christum, vt vnanimes, vno ore honorificetis Deum.* Expende titulos, quibus ornat Deum, cum iubet ab illo vnanimitatem expectari, nimirum ait: *Deus patientia, & solatij*; hoc est, iuxta D. Anselm. & Remig. & alios, Deus, qui gaudet cum iis, qui in patientia sunt, & solatio. Et cur præcipuè meminit Deum gaudere existentibus in solatio, cum ex illo optat ad nos venire vnanimitatem, in fide, & pietate? Sunt equidem duo hæc maximè connexa: vnanimitates, & solatia; vix enim Deus vnanimitatem suis largitur, quin illos repleat solatiis, vt nihil triste capiant. Aiebat in præsenti

Orig. Origen. *Vt autem quanta sit vnanimitatis virtus, & quanta gratia clarius fiat; aiebant Hebræi illos filios Core, cum pater eorum peccasset vna cum Dathan, & Abiron, & omnibus, qui consenserunt eis, & diuinæ vltionis in eos pararetur excidium; istos segregasse se ab actu nefario, & ab impia conspiratione sequestratos, vnanimiter ad Deum orasse, atque exauditos à Deo, non solum veniam pœnæ, sed & prophetiæ gratiam meruisse: & hoc quoque eis à Deo poscentibus esse præstitum, ne quid triste, aut exitiabile prophetare inuenirentur, & ob hoc omnes psalmos, quicumque nominibus eorum attitulati sunt, nihil triste contra peccatores aut asperum continere. Hoc protulimus, vt quanta sit vnanimitatis virtus magnificentius nosceretur.* De vnanimitate horum fratrum, qua in fide & pietate persçuerabant; obuenit illis, ne perirent; sed & nequid vnquam triste mente voluerent; sed magis semper canerent gaudia, & victorias. Quò etiam refero illud Dan. 3. vbi tres pueri Hebræi in flammantem fornacem missi sunt; sed affuit Angelus, qui flammas frænaret: *Et nec tetigit eos omnino ignis, neque contristauit, nec quicquam molestiæ intulit. Tunc hi tres quasi vno ore laudabant, & glorificabant*, &c. Ecce tibi in media fornace nihil triste sentiunt, nihil molestum, aut asperum; sed magis dulciter canunt. Vnde hæc nisi ex fidei vnanimitate? Ait D. Zeno lib. 2. serm. 33. *Credulo percipe corde rem miram Christiane. Hebræi verè tres pueri senum constantia maiores, iuuenum virtute fortiores, sibi pares, Trinitatis sacramento primarum, vnitatis vna fide solidi, æqualitate pares, passionis victoria gloriosi. Qui vbi mactati sunt in fornacem, nos deuotè cupidius igne suscepit. Mira est opacitas intus, incendium foris est. Intus hymnus canitur*, &c. Vbi pueri tres de Trinitatis mysterio, vnitatis vna fide solidi intrant fornacem, nesciunt non gaudia, & victorias canere. De vnanimi illorum fide statim tristitia tormenti exploia cæperunt illorum labia hymnis canticisve lætis personare. D. Zeno.

§. XXV.

Vnanimitas fratrum in fide, & pietate ferrum non patitur.

VT Rubenitæ, Gaditæque vnanimes, & conformes in cultu religionis cum Israelitis inuenti sunt, statim Israelitæ à ferro stricto in pugnam submouerunt manum. Dicit namque: *Nequaquam vltra dixerunt, vt ascenderent contra eos, & pugnarent*, &c. Habet enim hoc vnanimitas in fide, & pietate, vt ferrum à se ableget, nec illud in se patiatur. Supra Iosue, cap. 8. dicitur: *Tunc ædificauit Iosue altare Domino Deo Israel in monte Hebal, sicut præceperat Moyses ... Altare de lapidibus impolitis, quos ferrum non tetigit*, &c. Quò spectabat D. Iosue, 8.

Petrus 1. epist. 2. monens; *Et ipsi tanquam lapides viui superædificamini*; vt enim ad exemplum illius altaris Moysaici nos etiam lapides viui efficiamur, ex quibus altare etiam viuum diuini simus holocausti. Sed esto, quòd lapides viui effici possimus, qualiter sic constituemur, vt ferrum minimè patiamur, iuxta illud: *Quos ferrum non tetigit?* Quis mortalium sic à ferro liber erit? Rem pulchrè attingit Origen. hom. 9. in Iosue: *Quis putas sunt isti integri lapides? Nouit vniuscumsque conscientia, quis sit integer, quis sit incorruptus, impollutus ... vel quis sit, qui ferrum pugnæ, ferrum belli, ferrum litium, nunquam recepit, sed semper pacificus fuit, semper quietus. Isti sunt lapides viui, ex quibus Iesus noster altare construxit ex lapidibus integris, quibus ferrum non est iniectum. Ego puto, quod isti tales lapides sancti Apostoli esse possunt, omnes simul altare vnum facientes propter vnanimitatem, & concordiam*, &c. Itaque qui vnanimes sunt, intimaque gaudent D. Petrus. Orig.

pace,

pace, & concordia in fide, & pietate, sic inter se compinguntur, vt non solùm altare Deo fiant, sed altare his lapidibus constructum, quod minimè ferrum admittat, sed illud à se abiiciat. Nec miror, quando hoc ipsum inuenio in malorum
Iob 41. vnanimitate. Ait enim Iob, cap. 41. de impiorum corpore locutus: *Corpus illius quasi scuta fusilia, compactum squamis se prementibus:: Membra carnium eius cohærentia sibi: mittet contra eum fulmina, & ad locum alium non ferentur:: Cum apprehenderit eum gladius, subsistere non poterit, neque hasta, neque thorax. Reputauit enim quasi paleas ferrum*, &c. Et quidem tanta est vnanimitatis valentia, vt si impij mutuo inter se cohæreant, vnanimésque in malum fiant; & gladium, & ferrum à se excutiant, nullaque vi possint dis-
D. Gregor. iungi. Vt dicat D. Gregorius lib. 34. Moral. cap. 4. *Idcirco contra bonos vehementer prævalent, quia in malo se concorditer tenent.* Ridebunt sanè ferri vim, qui se quasi in vnum corpus vnanimiter compingunt.

CAPVT XXII.

Concio Iosue senescentis.

TEXTVS HISTORIÆ.

VERVM Iosue vltimam iam senectutem attingens, pacis vitia in popularibus suis alta prudentia cernens eminere, ne & sibi dedecus, populóque vltimum gigneretur periculum, coacto in vnum populo, quæ à Deo in illos beneficia venerint, non leui verborum pondere recenset. Vt nimirum, pugnante Deo aduersariæ nationes extinctæ fuerint; vt optima illis diuisa sit terra, cuius magnam tenebant partem, facili negotio obtentum vniuersam, si Deo in legis obseruatione existant fideles. Tria deinde maximè ob oculos proponit habenda, Alterum, ne mixti gentibus Idolorum sub nominibus emittant iuramenta, sed vni Deo & obsequium, & cultum exhibere contendant. Alterum, ne gentium connubia quærant, à quarum consuetudine, & amicitia maximè sibi semper debeant timere. Tertium, quod & primum fœlicitatis est fundamentum, ne vel minimam affectus sui partem Deo eripiant, quem solum prosequi integra animi dilectione debeant, Interea, teste Saliano, Angelus Dei adest, qui post Iosue verba durâ percutit populum obiurgatione, eiusque scelera memorat, quibus impedimento fuerit adimplendis diuinis promissionibus. In tantúmque consternati sunt Israëlitæ, vt largis lachrymarum fluentis, & loco nomen dederint, & spem conceperint melioris conditionis.

MORALIA CIRCA textum.

NON cessat Iosue commônefacere suos de obsequiis præstandis Domino; ne nos cessemus nucleum quærere salutis de literæ cortice.

Iosue cap. 23. Euoluto autem multo tempore, postquàm pacem dederat Dominus Israëli, subiectis in gyro nationibus vniuersis, & Iosue iam longæuo, & persenilis ætatis: vocauit Iosue omnem Israëlem, maioréſque natu, & principes, ac duces, & magistros, dixitque ad eos: Ego senui, & progressioris ætatis sum: vósque cernitis omnia, quæ fecerit Dominus Deus vester cunctis per circuitum nationibus, quomodo pro vobis ipse pugnauerit.

§. I.

Senes ad res spirituales tractandas valentiores sunt, non ad sæculares.

SEnex Iosue vniuersi populi conuentum cogit, dicit enim textus: *Iosue iam longæuo, & persenilis ætatis: vocauit Iosue omnem Israelem*, &c. Ipse iam senex conuentum instruit, ipse conuenientibus præest, omniáque disponit. De Samuele autem dicit, 1. Regum 8. *Factum est autem, cum senuisset Samuel, posuit filios suos iudices*, &c. Samuel senex se negotiis eripit, filios suos illis præponit; Iosue autem etiam senex magis videtur se se implicare negotiis, cùm ipse per se populi conuentum cogat, cui præsideat, in quo omnia dispônat. Et cur non magis senectuti suæ timet, illámque eripit negotiis? Cum Samuel, & alij prudentes senes aliis committant negotiorum molem; Iosue etiam senex comitiorum negotia magis suscipit? An Iosue principatus auidior, quàm Samuel? Absit; sed in comitiis illis tractanda erant spiritualia omnia, de legis Mosaicæ obseruatione, de memoria diuinorum beneficiorum, de cauenda Idololatria, de colendo vno Deo; negotiis autem spiritualibus tractandis valentiores sunt seniores. Bene ergo Samuel senex constituens iudices filios suos, se eripit negotiis sæcularibus, ad quæ senes inutiliores sunt. Iosue autem senex minimè se eripit spiritualibus negotiis, quæ de cana prudentia prouentum accipere solent. Ait Iesus meus Petro Ioann. 21. *Cùm esses iunior, cingebas te, & ambulabas, vbi volebas; cum autem senueris, extendes manus tuas, & alius cinget te*, &c. Ecce tibi maiora certamina reseruantur Petro seni: & quando senectus infirmior est, fragilior est; cur illi opponuntur maiora discrimina, & mortis, & tormentorum? Est equidem senectus imbecillior pro sæcularibus periculis, negotiisque; at pro spiritualibus, & diuinis longè est robustior iuuentute. Ait ibi D. Chrysostomus homil. 87. *Quomodo autem cum dixisset: Cum esses iunior: subdit: Cum senueris? Sed cur superioris vitæ meminit? Vt significet in rebus sæcularibus iuuenem vtilem esse, senem inutilem, non ita in diuinis; sed cum aduentauerit, inquit, senectus, tunc fortior eris, atque præstantior, nihil te ætas impediet.* Meritò seni seruata sunt, quæ ad spiritualem salutem, diuinitatisque prædicationem pertinebant, ad quæ senectus inuenitur expeditior, & promptior. Qui enim præ senectute ad temporalia negotia hebetantur; ad spiritualia acutiores, & fortiores fiunt. Paulus ad Roman. 12. monebat: *Si esurierit inimicus tuus, ciba illum: si sitit, potum da illi: hoc*

1. Reg. 8.
Ioann. 21.
D. Chrysost.
Ad Roman. 12.

enim faciens, carbones ignis congeres super caput eius. Quod expressissimè adimplebat Dominus Iesus, cum Ioann. 13. buccellam Iudæ porrexit, secum in mensa accumbenti. Tunc enim simul sæcularem illi cibum præbebat, & inde spirituales carbones in eius corde congerebat, quibus saxeum pectus molliret ad pœnitentiam. Sed qualis vtrumque hoc munus præstabat? Ait pulchrè Rupert. in rem præsentem, lib. 11. in Ioannem: *Adeò patienter tanquam puer innocuus inimicum suum cibat, sed velut antiquus dierum carbones ignis super caput eius congerebat. Denique neque carbonibus est astactus pœnitentia,* &c. Quid pulchrius? De sæculari cibo porrecto Iudæ a Iesu ait: *tanquam puer innocuus inimicum cibabat:* non enim excedunt iuuenilem, imò nec puerilem virtutem, quæ circa temporalem profectum ministrantur. Verum vbi ad spiritualem medelam ventum est, qua illius animus accendebatur in pœnitentiam, tunc sapienter ait: *Velut antiquus dierum carbones congerebat super caput eius.* Cana enim prudentia, & seniles anni esse debent, qui valeant pro spiritualibus stare. Genes. 48. ait: *Dictùmque est seni: Ecce filius tuus Ioseph venit ad te. Qui confortatus sedit in lecto.* Et vnde senex languens, & iam iam moriturus potuit confortari? Ait Rupert. *Confortatus igitur à Deo mente est, qui ægrotabat corpore, ita vt corpus quoque fessum alleniaretur mentis alacritate, & cuius oculi corporei caligauerant præ nimia senectute, interioris eius hominis acies clarificata est,* &c. Sic senectus in spiritualibus constans est, nec nôuit caligare.

Ioan. 13. — Rupert. — Genes. 48. — Rupert.

§. II.

Infirma hominis nihil magnum à Deo non venisse cognosci faciunt.

NOta connexionem verborum Iosue, ait enim: *Ego senui, & progressioris ætatis sum: vósque cernitis, quæ fecerit Dominus Deus vester cunctis per circuitum nationibus, quomodo pro vobis ipse pugnauerit,* &c. Et qualis illa connexio est, *Ego senui, vósque cernitis, quæ fecerit Dominus?* Quid necessum fuit præmittere, & coniungere senectutem suam cum eo, quòd illi cernerent opera Dei? An quòd illi cernerent Dei erga se facinora in perdendis hostibus, perdebat, aut connexum erat cum senectute Iosue? Planè vbi Iosue Imperator senectute confractus, & inualidus apparebat; apertè demonstrabat, pristina facinora in hostibus perdendis, in ciuitatibus, regnísque expugnandis, non illi, sed Deo tribuenda, & sic expectanda quasi à Deo solo profecta essent. Faciunt equidem infirma hominis visa, vt credamus præstantissima quæque facta à solo Deo. Viderat Ezechias, ingentem hostium multitudinem occisam in campo iacere: & immediatè de illo dixit 4. Regum 20. *In diebus illis ægrotauit Ezechias vsque ad mortem,* cum hostium exercitus iacêre videt, ipse ægrotat vsque ad mortem: & meritò, quia tantum facinus sibi attribuebat. Ait enim Rabanus: *Eo quidem tempore mori merebatur, quia elatus Domino gratias pro inopinata victoria non reddidit; scilicet, quia iustitiæ, & meritis deputauit.* Solent hoc homines facere cum valent, robori & virtuti suæ attribuunt præclara gesta; sed vbi ad ægritudinem, & infirmitatem ventum fuit, tunc aperuit oculos Ezechias, & multa dicens Deo; tandem aiebat iuxta Isaiæ cap. 38. *Sicut pullus hirundinis, sic clamabo, meditabor vt columba.* Circa quæ Theodor. in Glossa ait: *Leuatus morbo, & restitutus vita, ait imitaturum se auiculas, & semper laudes cantaturum.* Quippe morbus sic hominem erudierat, vt non amplius sibi aliquid magnum attribueret, sed omnia prospiceret à Deo venisse, pro quibus Deo incessanter gratias agebat more canoræ auiculæ. Sic frequenter accidere solet, vt valentia hominis sibi laudes facinorum attribuat, infirmitas autem statim nos in eam sapientiam ducit, qua videmus nihil fortè nisi à Deo exire potuisse. Aiebat Nabuchodonosor Dan. 4. *Nonne hæc est Babylon ciuitas magna, quam ego ædificaui in domum regni, in robore fortitudinis meæ, & in gloria decoris mei?* Hæc dicens eiectus à regno est, & coactus cum feris ambulare, herbis viuere, in quo miser septennium consumpsit. Quid tunc? *Igitur post finem dierum ego Nabuchodonosor oculos meos ad cælum leuaui, & sensus meus redditus est mihi, & altissimo benedixi, & viuentem in sæcula laudaui,* &c. Vbi sapienter Theodor. ait: *Ille ego, qui tanta olim arrogantia dixeram: Quis est Deus, qui eruat vos de manu mea? Qui somniaueram fore, vt in cælum ascenderem, & supra astra ponerem thronum meum: experientia doctus didici quid deceat, meam seruitutem agnoui, idcirco in cælos oculos meos sustuli. Cum enim experientia didicerit, quid homo, quid Deus; altissimum & viuentem appellat, propriámque tenuitatem agnoscit.* Sic in infirmitate omnia magna attribuit Deo, séque nihil pendit, & quasi nihil vnquam fuerit, æstimat. Docent equidem infirma humanas mentes, quàm non sit hominis, sed Dei, quod magna in lucem procedant. Quò spectans Dauid Psalm. 118. *Bonum mihi, quia humiliasti me.* Et vnde humiliatio in bonum cedit, nisi quia nos perducit ad bonorum authorem Deum? Ait Nazianzenus orat. 17. *Prudenter illi faciunt, qui calamitatibus erudiuntur, Dauidicum illud in ore habent: Bonum mihi, quia humiliasti me: quod videlicet ea res iustificationum Dei cognitionem pariat. Qui quidem ob dolorem sese magis Deo adiungunt, ac beneficiorum omnium authorem per afflictionem sibi conciliant.* Quidquid ad infirmitatem pertinet, vt facit nos in infirmitatis nostræ cognitionem venire, sic etiam authoris bonorum omnium Dei cognitionem parit.

4. Reg. 2. — Raban. — Isaiæ 38. — Theod. — Dan. 4. — Theod. — Psal. 118. — Nazianz.

Iosue cap. 23. Et nunc quia vobis sorte diuisit omnem terram ab Orientali parte Iordanis vsque ad mare magnum, multæque adhuc supersunt nationes: Dominus Deus vester disperdet eas, & auferet à facie vestra, & possidebitis terram, sicut vobis pollicitus est. Tantùm confortamini, & estote soliciti, vt custodiatis cuncta, quæ scripta sunt in volumine legis Moysi: & non declinetis ab eis, neque ad dexteram, neque ad sinistram.

§. III.

§. III.

Qualis tu Deo fueris, tales tibi creaturas inuenies.

VT promissa terra omnis Israelitis subesset, hoc vnum ab eis Iosue postulabat, quod sic ipsi Deo subiicerentur, vt nec ad dexteram, nec ad sinistram ab eius præceptis deflecterent. Monet enim: *Tantum confortamini, & estote soliciti, vt custodiatis cuncta, quæ scripta sunt in volumine legis Moysi: & non declinetis ab eis, neque ad dexteram, neque ad sinistram.* Tantum hoc petitur ab Israelitis, ne ipsi à Dei præceptis declinent, si velint, ne à se prouinciæ, & regna promissa declinent. Habent enim hoc temporalia bona, quod talia sint hominibus, quales fuerint Deo ipsi.
Psal.101. Querebatur namque Dauid Psalm. 101. *Dies mei sicut vmbra declinauerunt.* Et mirabat, quòd homini tot splendenti virtutibus dies & plenissimi, & lucidissimi non fuissent. Et quando Iosue nostro iubenti cap. 10. *Steterunt Sol, & Luna*; cur Dauidi clamanti, & vocifetanti non steterunt dies, sed declinauerunt ab illo? Pulchrè rem
D.Aug. tractat D. August. ibi: *Potuerunt esse dies tui non declinantes, si tu à die vero non declinasses. Declinasti, & accepisti dies declinantes. Quid mirum si dies tui facti sunt similes tui? Ipsi sunt enim dies declinantes, quia deuiasti: qui sunt dies fumi, quia tumuisti. Supra dixerat: defecerunt sicut fumus dies mei: & nunc dicit: Dies mei sicut vmbra declinauerunt.* Quid pulchrius? Planè per id, quod homo est Deo, & dies & bona omnia erga eum mensurantur. Stant cum stante, declinant cum declinante. Quò spectabant pulchra carmina Si-
Sid.Apoll. donij Apollin. data amico defuncto, qui Abraham vocabatur. Ea autem sunt lib. 7. epist. 16.

Elapsus regi truculento Susidus ora
Occiduum properas solus ad vsque solum.
Sed confessorem virtutum signa sequuntur,
Spiritibúsque malis fers, fugitiue, fugam.

Sic qui propter Deum fugiebat sua, experitur malos Spiritus à se fugientes. Sic cum declinante propter Deum, & mala declinant. Dum quis firmiter Deo adhæret, ô quàm stabilia, & firma sibi experietur temporalia! Si autem à Deo declinat, non miretur, quòd vniuersæ creaturæ ament ab illo declinare, solent sanè bona hæc induere faciem, quam erga Deum homo habet. Monebat
Matth.7. Matth. cap. 7. *Nolite sanctum dare canibus; nec mittatis margaritas vestras ante porcos, ne forte conculcent eas pedibus suis, & conuersi disrumpant vos.* Esto quod de porcis quodcumque malum timeatur, at de canibus quid timeri potest, cum præcipuè aliquid escæ illis datur? Quis non magis mollesceit rabidissimos canes, exhibito illis pane? Cur ergo canibus dari vetat, ne ab illis disrumpamur? Expende, quid vetet dari canibus, nimirum *Sanctum*: quod si tu adeò es impius in Sanctum Dei, vt illum tradas edendum canibus; proculdubio tales in te inuenies, vel inter ipsa dona, canes, qui te mandent. Nota est historia Donatistarum, qui Eucharisticum panem canibus immiserunt, & statim quæ Sancto Dei pararunt, inuenerunt sibi ab ipsis canibus. Ait Optatus Mileuit. contra Parmenian. lib. 2. *Iusserunt Eucharistiam canibus fundi, non sine signo diuini iudicij: nam iidem canes accensi rabie ipsos dominos suos quasi latrones, sancti corporis reos, dente vindice, tanquam ignotos, & inimicos laniarunt.* Fallar, si quod animal fidelius, & gratius sit domino suo, quàm canis; & tamen cum isti Deum sub speciebus panis voluerunt ignorare, illúmque rabie perciti suis fidelissimis dederunt canibus, statim ea omnia experti sunt in suis canibus, quæ contra Dominum fuerant machinati. Rabidi in Deum rabidos experti sunt proprios canes; voluerunt Deum sub panis speciebus non agnoscere; illos & sui canes ignorarunt, pararunt caninos dentes cœlesti pani; inuenerunt sibi paratos dentes canum, quibus fuerunt statim diliniati. Sic in suis inuenerunt, quæ ipsi Deo parabant. Quò trahenda sunt dicta tom. 2. de Christ. Fig. lib. 5. cap. 9. §. 33. Et in præsenti, cap. 18. §. 2.

§. IV.

Conformes in virtutibus, conformes erunt & in præmio.

NOn est, cur non expectent eadem à Deo illi, qui se conformant in virtutibus cum iis, qui à Deo receperunt magna; vnde monet Iosue Israelitas dicens: *Quia multa adhuc supersunt nationes; Dominus Deus vester disperdet eas ::: Tantum confortamini, & estote soliciti, vt custodiatis cuncta*, &c. Multæ fuerant iam nationes à Deo dissipatæ, & bona earum tradita Israelitis iuxta Dei promissionem; restabant tamen adhuc multæ aliæ dandæ. Quas vt accipiant, vnum ab illis petitur, vt sint soliciti in seruanda lege Moysi; ait enim: *Tantum confortamini, & estote soliciti, vt custodiatis*, &c. Vt enim prima data fuerant Israelitis custodientibus legem Moysi; sic & reliqua acciperent, qui eandem legem solicitè seruarent. Nequit enim fieri, quòd non conformentur in præmio ex Deo, qui in virtutibus, & obsequiis conformantur. Dan. 3. tres pueri Hebræi Dan. 3.
nolentes alteri, quàm Deo viuo adorationem præstare, missi sunt in ardentem fornacem; *& non tetigit eos omnino ignis, neque contristauit, neque quicquam molestiæ intulit.* Quam rem miratus D. Ze- D.Zeno.
no, & quærens causam tanti miraculi, illam inuenit in numero ternario, quem tres illi pueri complebant in signum sanctissimæ Trinitatis. Ait enim lib. 2. serm. 32. *O inæstimabilis gloria Dei! Sacramento Trinitatis tam potentis elementi subacta natura est.* Quid tunc? Vt semel datum est pueris Sacramento Trinitatis munitis, quòd potentissimi elementi naturam vincant; sic & deinceps qui in tanto Sacramento constiterit, rebelles quascumque potestates pessumdabit. Ait D. August. in D.August.
Psalm. 101. con. 2. *Quod fuit caminus regis tribus pueris, hoc erit ardens mundus iustis in Trinitate signatis.* Plane sub eisdem virtutum, fideique signis eosdem triumphos de aduersariis reportabimus. Hoc curet homo, vt conformetur in virtutibus cum illis, qui ex Deo aliqua reportarunt; & prorsus sibi ex Deo similia venire faciet. Lucæ, Luc.2.
cap 2. clamabat Maria de Deo salutari suo: *Esurientes impleuit bonis, & diuites dimisit inanes.* Respiciebat famelicas nationes gentium, vt à Deo bonis implebantur; & vnde famelici illi per tot sæcula derelicti tantam repletionem bonorum sibi compararunt? Accipite D. Gregorum Tau- D.Gregor.
maturg. serm. 2. de Annunt. Virg. fantem: *Humiles, qui ex gentium populis iustitiam exercebant,*

bant, exaltati sunt, & diuinæ cognitionis famem, qua detinebantur, ostendantes, diuinum Verbum, sicut Chananæa micas, deprecabantur, & propterea diuinorum mysteriorum repleti sunt diuitiis. Expende illud: *Sicut Chananæa micas:* quippè mulier Chananæa Matth. 15. accedens ad Iesum, eo se demisit humilitatis, vt instar canis fieret, pro obtinendis à Iesu micis, quibus diabolum expugnaret, quod & accepit. Quid tunc? Accesserunt post hanc nationes gentium, & dum sese mulieri illi conformant in humilitate, & fide postulationis, sic vt illa implentur bonis, quibus triumphent de diabolo. Similis enim in virtute, similis etiam in præmio apparet. Quod etiam in contrariis seruatur, vt similes peccatoribus in sceleribus, similes etiam pœnas patiantur. Exod. 12. *Factum est autem, in noctis medio percussit Dominus omne primogenitum,* &c. Cur non in die, sed in nocte percutit primogenitos? Monebat iam tunc vniuersos in lege dormitantes, quod si similiter dormiant, prope necessum sit, vt similiter percutiantur. Ait Rupert. *Verum cum posset media die cunctis vigilantibus idem fieri, cur potius medio noctis dormientes placuit interfici? Videlicet, vt historicum quoque exemplum dormitantibus proficeret, atque ad vigilandum eos percelleret: scientes, quia quisque Ægyptiorum exemplo thesaurizauerit sibi iram, nihilominus exemplo illorum improuisam accipiet vindictam.* Qui in similibus sceleribus fuerint, similes sustinebunt pœnas. Quando dormientes manus Dei in Ægypto oppressit; caue homo, ne obdormiscas in lege Dei, simile namque malum te premet. Expectet quisque in se quod malum, vel bonum in simili altero factum cernit. Matth. 8. *Occurrerunt Iesu duo habentes dæmonia, de monumentis exeuntes, saui nimis, ita vt nemo posset transire per viam illam. Et ecce clamarunt dicentes, Quid nobis, & tibi Iesu fili Dei? Venisti ante tempus torquere nos.* Sanè hoc erat Angelis reprobis commune supplicium, quod alterius sæculi torrerentur igne; at dæmones isti sæui, & crudeles cum transeuntibus, quæruntur, quod etiam in præsenti torqueantur sæculo; quod non solum dent pœnas inferni igne, sed insuper huius temporis tormenta subeant. Quid tunc? Inde D. Isidor. Pelus. lib. 1. epist. 168. monet crudeles, sæuósque omnes, vt caueant simile & in præsenti & in futuro supplicium. Ait enim: *Quoniam igitur Christus & hic ante tempus dæmones torquet, & in altero æuo sempiternum illis ignem vna cum patre ipsorum promisit; aut tumultuariam vitam consectari desine; aut illud scito, te & hic flagris obnoxium esse, & illic vindictam minimè vitaturum.* Sic sæuis hominibus non defuturum ait, quod accidit sæuis spiritibus; vt qui similes sunt in sceleribus, similes sint in suppliciis.

Matth. 15. — Exod. 12. — Rupert. — Matt. 8. — Isid. Pel.

Iosue cap. 23. Ne postquam intraueritis ad gentes, quæ inter vos futuræ sunt, iuretis in nomine deorum earum, & seruiatis eis, & adoretis illos; sed adhæreatis Domino Deo vestro, quod fecistis vsque in diem hanc. Et tunc auferet Dominus Deus in conspectu vestro gentes magnas, & robustissimas, & nullus vobis resistere poterit: Vnus è vobis persequetur hostium mille viros, quia Dominus Deus vester pro vobis ipse pugnabit, sicut pollicitus est.

§. V.

Vni Deo si seruias, nil est temporale, quod non possis obtinere.

IVbentur Israelitæ ab idolis gentium abhorrere, vni Deo vero adhærere, vt sic dante Deo, hostes prosternant. Eò enim spectant hæc verba: *Ne iuretis in nomine Deorum earum, & seruiatis eis, & adoretis illos, sed adhæreatis domino Deo vestro. Et tunc auferet Dominus Deus in conspectu vestro gentes magnas,* &c. Sed quid debellatio hostium cum Deo? Nonne is est Deus, qui cogitat cogitationes pacis? Nonne ipse vitam fecit? Cur ergo in gratiam vnius populi seruientis sibi, tot hominum nationes amat conterere? Dicebat ipse Matth. 5. *Ego autem dico vobis non resistere malo, sed si quis te percusserit in dexteram maxillam tuam, præbe illi & alteram; & ei, qui vult tecum in iudicio contendere, & tunicam tuam tollere, præbe ei & pallium.* Compone modò hæc cum illis; in iis adeò se pacificum Deus ostendit, vt vel percussionem hostilem iubeat sustinendam; in illis prorsus exterminandas gentes magnas, & robustissimas offert: in Iosue sic Israelitas confortat, vt vnus persequatur mille hostes; in Matthæo, nec permittit resistere tunicam eripienti. Cur ergo qui tantus est apud Matthæum in cohibendis suis, ne hostes feriant; apud Iosue tantus est in confirmandis suis, vt hostiles nationes exterminent? Firmabatur apud Iosue Dei causa respectu idolorum gentium, à quo possint haberi vniuersa bona; & quando in bonis etiam censeri solent temporalia, & inter hæc sint victoriæ de iniustis hostibus, eorúmque contritiones; debuit ostendi, hæc omnia in Deo vero haberi posse, ne vlla maneret excusatio seruiendi aliis eorum largitoribus. Quò spectans D. August. lib. 22. cap. 76. aduersus Faustum Manichæum ait: *Eam rerum dispensationem, ac distributionem temporum ordo poscebat, vt priùs appareret etiam ipsa bona terrena, quibus & humana regna, & ex hostibus victoriæ deputantur, propter quæ maximè ciuitas impiorum diffusa per mundum, supplicare idolis, & dæmonibus solet, non nisi ad vnius Dei veri potestatem, atque arbitrium pertinere.* Equidem in fundanda, ostendendáque vnius veri Dei potentia; & exsufflanda Idolorum religione, illud in primis ostendendum erat, vt ab vno Deo vero veniebant omnia bona, etiam temporalia hæc, & leuidensia, quæ adeò afficiunt humana corda, vt pro illis habendis, vel malum dæmonem colerent. Vt autem hæc ostenderentur à Deo vero venire, nullo clariori argumento id fieri poterat, quàm cum de facto Deus verus illa eriperet potentioribus nationibus, & diis, & ea traderet suis sectatoribus, præbens illis abundantiam bonorum, regna, & frequentes victorias de validissimis hostibus. Quis inde non rideat idola gentium? Quis non exufflet sacramenta ethnicorum? Quis fidat in homine carnis perituræ? Quis ferat fastuosorum diuitum fores? Quis ferat fastidia potentissimorum, sciens à vero Deo habere posse quæcumque ab illis contendebat? Hinc Paulus ad Hebræos, cap. 11. *Deficiet me tempus enarrantem de Gedeon, Barac, Samson, Iephte, David, Samuel,* &

Matth. 5. — D. August. — Hebr. 11.

& prophetis: qui per fidem deuicerunt regna, &c. Et mirabar, quod viri adeò sancti, & perfecti, in eo occupati fuerint, vt terrena hæc regna expugnarent, & fidem æternis spirantem eò traxerint, vt hostium sanguine rigarent terram. Cur dimissis his leuidensibus, non magis elegerunt cum Abrahamo peregrinos esse in terra, sperantes sola permanentia? Cur fidem circa hæc parua laborare voluerunt? Erat etiam virtus non parua ostendere in iis, quòd non erant de Idolorum manibus, sed de Deo vero quærenda. Ad hæc D. Augustinus suprà in fine capitis: *Christiani quoque imperatores plenam gerentes fiduciam pietatis in Christo, de inimicis sacrilegis, qui spem suam in sacramentis idolorum, dæmonúmque posuerant, gloriosissimam victoriam perceperunt; cum apertissimis, notissimisque documentis illos fallerent vaticinia dæmoniorum, hos firmarent prædicta sanctorum.* Equidem res Christi agebatur etiam in prælijs, etiam in expugnatione regnorum mundialium; quando ostendebantur in Dei nomine venire victoriæ; fallaciæ, & doli in nomine dæmoniorum. Quisquis enim ad alium, quàm ad Deum contendit; fallacias inueniet, & dolos; in vno namque vero Deo habebimus, quidquid est bonum.

D. August.

§. VI.

Temporalia bona iusti sæpe habent, ne putentur ea à diabolo venire.

PArua res erat, fateor, quòd Dei alumni cædendo hostes triumpharent, ait enim textus: *Nullus vobis resistere poterit. Vnus è vobis persequetur hostium mille.* Sic & ethnici duces, & idololatræ Imperatores expugnarunt nationes, hostes sine resistentia perimendo, & comburendo. Parum sanè quòd has etiam habeant alumni Dei victorias. Illud maximum, & diuinum, quòd occisi, & interfecti Dei alumni detriumphent orbem. Vt dicat D. Nilus apud Cerdam in Aduers. cap. 153. *O religionem omnibus regibus potentiorem, magisque regiam! Quæ enim reges armis excitabant, hæc absque armis dissoluebat. Quæ isti mactando prohibebant, hæc dum mactaretur excitabat, & suorum cædibus contra mactantes erigebat.* Quis negee hanc maiorem gloriam homini, quòd mactatus triumphet, & dum ceditur sub coronis rutilet? Cur ergo Deus suis asseclis paruas illas victorias promittebat, quas vel ethnici reportant communiter? Cur non magis obseruatæ legis sudoribus dedit clarissimos hos triumphos, quibus exaltatur maximè christiana militia? Dum Israëlitæ cædentes hostem vincebant, ostendebantur & victoriæ illæ à Dei manibus venire, quod vix crederetur, si viderentur esse in solis iniustis, & impiis. Quæ enim frequenter visuntur in ineptorum, & iniustorum manibus, qualiter putarentur non esse à diabolo, nisi etiam ea habeant iusti? Quare Paulus ad Hebræos, cap. 11. pristinos prophetas recensens, non veretur asserere de illis: *Qui per fidem vicerunt regna.* Cur non magis dicit de illis, quòd per mortem gloriosos egerint triumhos? Minimè indicauit prætereundum in prophetis id, licet minimum videretur, per quod ostendebatur bonorum terrestrium donatrix diuinitas. Ait D. Augustinus lib. 22. contra Faustum, cap. 76. *Regnauerunt hic ergo Prophetæ, & Patriarchæ, vt ista regna Deum dare, & auferre ostenderetur. Non hic regnauerunt Apostoli, & martyres, vt regnum cœlorum potius desiderandum panderetur. Illi reges bella gesserunt, vt tales quoque victorias appareret Dei voluntate præstari; isti non resistendo interfecti sunt, vt potiorem docerent esse victoriam pro fide veritatis occidi.* Sic Deus temperauit gubernationem mundi, vt cum præstantissimas æternitatis palmas seruaret suis, quæ solæ deberent appeti, & quæri à prudentibus; etiam temporalia hæc, & leuidensia bona dedit religiosissimis, & sanctissimis, ne hæc putarentur à diabolo venire, si semper viderentur in impiis, & iniustis. Habuerunt ergo prophetæ, & patriarchæ, & de facto nunc multi iusti habent temporalia bona, vt fidem faciant hæc etiam à Deo dari, & à dispositione pendere diuina. Nunquam enim euidentius patet temporalia hæc à Deo venire, quàm vbi apparent erepta impiis, data iustis. Dan. 4 Nabuchodonosor regni amplissimi gloria elatus in Deum rebellauit, statuam suam adorari præcepit, Hebræos iuuenes in ardentem fornacem iniecit, suæ fortitudini omnem gloriam superbus attribuebat. Inde à Deo castigatus, regno pulsus, velut fera in montibus agebat, herbas cum brutis comedebat integro septennio. Tunc oculos ad cœlum leuauit, cum Deo egit; tandem ait: *In ipso tempore sensus meus reuersus est ad me, & ad honorem, decorémque perueni, & figura mea reuersa est ad me. Et optimates mei, & magistratus mei requisierunt me, & in regno meo restitutus sum, & magnificentia amplior addita est mihi. Nunc igitur ego Nabuchodonosor laudo, & extollo, & glorifico regem cœli, quia omnia opera eius vera*, &c. Expende illud: *Nunc igitur ego Nabuchodonosor laudo*, quippe nunc, quando in maiori regni gloria erat, quando post spoliationem vniuersorum bonorum ampliorem gloriam recuperauerat, tunc Dei opera, & manus erga se beneficas recognoscit. Et cur modò magis agnoscit Deum bonorum mundialium gubernatorem? Planè expertus erat, vt sibi impio, & superbo omnia erepta fuerant; & vt sibi humiliato, & contrito, & pio iterum data erant, quando autem videt temporalia bona impiis eripi, & piis & iustis dari, euidentissimè colligit ea ab vno vero Deo gubernari. Ad hæc Theodor. ibi: *Expertus molesta, deinde ab illis liberatus, laudo & celebro eum, qui hæc & illa mihi vtiliter intulit, & sapientissimè: ac noui ipsum regem, & omnium dominum, veritate, & iustitia omnia moderantem, quiquè superbia elatos potest ad humilitatem redigere.* Cognoscitur equidem Deus sapientissimus orbis moderator, vbi impios superbósque spoliat, iustos & pios ditat. Qui enim hæc experitur, clarissimè potest in Dei cognitionem venire.

D. Nilus.

Ad Heb. 11.

D. August.

Dan. 4.

Theod.

Iosue cap. 22. Hoc tantum diligentissimè præcauete, vt diligatis Dominum Deum vestrum. Quod si volueritis gentium harum, quæ inter vos habitant, erroribus adhærere, & cum eis miscere connubia, atque amicitias copulare; iam nūc scitote, quòd Dominus Deus vester non eas deleat ante faciem vestram, sed sint vobis in foueam, & laqueum, & offendiculum ex latere vestro, & sudes in oculis

oculis vestris, donec vos auferat, atque disperdat, &c.

§. VII.

Dilectio Dei vera nihil admittit dilecto contrarium.

NOn paruam faciunt quæstionem verba ista, nimirum: *Hoc tantum diligentissimè præcauete, vt diligatis Deum vestrum.* Quando innumeras alias leges illis proposuerat; tandem ait, hoc tantum obseruandum, vt diligant Dominum Deum suum. Ergo vult, hoc tantum præceptum dilectionis diuinæ obseruandum, reiectis aliis; aut si alia etiam obseruanda sunt, cur petit hoc tantùm obseruari? Hoc equidem obseruandum est, vt Deum diligamus: quod si fecerimus, proculdubio nullum aliud præteribimus mandatum, quando Dei dilectio nihil admittit dilecto suo contrarium, sed omnia illius libenti animo amplexatur. Vt dicat Abulens. in præsenti: *Sub illo præcepto dilectionis includuntur omnia alia, quia intelligitur, quod diligerent ex toto corde, & viribus, vt patet Deuter. 6. & tunc quidquid Deus iuberet facerent*, &c. In illo solo præcepto dilectionis reliqua omnia clauduntur, nequit enim dilectio secum admittere aliquid dilecto suo contrarium. Ioan. 13. dicebat Iesus: *In hoc cognoscent omnes, quod estis mei discipuli, si dilectionem habueritis ad inuicem.* Multæ aliæ virtutes sunt, & sanctæ obseruationes, quæ possent Christi discipulos demonstrare; cur relictis illis ad solam dilectionem mutuam attendit pro signo sui discipulatus? An quia dum dilectio existeret, non interesset, quòd cæteræ omnes deficerent? Absit; imò, quia si dilectio existeret, cæteræ omnes existerent magis; cum nullum virtutis defectum; nullum malum posset secum sancta dilectio capere. Ait Rupert. lib. 11. in Ioan. *Non, inquit, in hoc cognoscent, si exterminaueritis facies vestras, vel si longas orationes feceritis, aut certè si tuba præcinente multam eleemosynam dederitis, quæ & omnia ijs similia facere possunt hypocritæ, conscia sinistra sua; sed in hoc cognoscent, quia mei estis discipuli, si dilectionem habueritis ad inuicem. Quod profectò non nisi bono potest corde fieri, nec enim aliquod malum, vel alicuius violatio præcepti potest in eodem corde cohabitare dilectioni.* Dilectio nullius præcepti admittit violationem, Hoc satage, vt in te moretur sancta dilectio Dei, & proximi; & omnium legum in te ostendis adimpletionem. Vt dicat D. Bernard. tractat. de diligendo Deo: *Bona itaque lex charitas, & suauis, quæ non solùm leuiter, suauitérque portatur, sed & seruorum, & mercenariorum leges portabiles, ac leues reddit, quas vtique non destruit, sed facit, vt adimpleantur. Illam temperat, istam ordinat, vtramque leuigat. Implet ergo charitas legem serui, cum infundit deuotionem, implet & mercenarij, cum ordinat cupiditatem.* Sic vniuersæ leges adimpletæ intelliguntur in dilectione.

Abul.

Ioan. 13.

Rupert.

D. Bern.

§. VIII.

Dilectio Dei perfecta, & secura est bonorum nostrorum custodia.

VT integras sibi diuinas promissiones de exterminandis hostibus, de possidenda terra optima Israëlitæ haberent; hoc illis iniungit Iosue, dicens: *Hic tantùm diligentissimè præcauete, vt diligatis Dominum Deum vestrum.* Et quidem pro illis sapientissimè hoc à præstanti principe consulebatur; quando ea est dilectio Dei, quæ integra, & secura valet seruare omnia bona nostra. Genes. 2. dicit: *Tulit ergo Deus hominem, & posuit eum in paradiso voluptatis, vt operaretur, & custodiret illum.* Voluptatis paradisus à Deo formatus est, qui & traditus est homini, vt operaretur, & custodiret illum. Sed scire cupis quale opus requirebatur ex homine, quod coniunctum esset cum paradisi custodia? Pro quo ait Rupertus lib. 6. in Ioan. *Quod enim laboris arbitramur illi fuisse iniunctum ab eo, quod dictum est, vt operaretur, & custodiret illum? Putamus ne quod impositum fuerit illi hoc opus, vt operando in sudore vultus sui vesceretur ex omni ligno paradisi? Aut vt poma paradisi custodiret, ne dirutis sepibus aliquis prædo nocturnus illa decerperet?* Planè nullus labor sudoris mandabatur in illo fœlici statu; nullus prædo timebatur, quando solus erat Adamus. Quale ergo opus illi mandatur, quod & custodiam tantæ hæreditatis traheret? Ait ille: *Ergo quod dictum est: vt operaretur, & custodiret eum, hoc esse intelligere debemus, vt creatori suo in laude, & gratiarum actione fidelem animum gereret, plúsque Deum, quàm vllam creaturam Dei diligeret, & credendo consilio eius paradisum custodiret sibi, ne peccando habitationem eius amitteret:: Quid est enim in Deum credere, nisi Deum non propter sua, sed propter se ipsum diligere?* Ecce tibi opus requisitum pro custodia paradisi consistebat in dilectione Dei, siue in fide, quæ ipsam dilectionem includeret. Amando enim Deum non propter sua, sed propter se ipsum homo totam illam hæreditatem præstantissimam retineret sibi. Proh Dei dilectio, fidissima custodia paradisi, & bonorum omnium, quæ à Deo in nos proficiscuntur! En quo Moyses Deuter. 6. sic suos monebat populares: *Audi Israel & obserua, vt facias, quæ præcepit tibi Dominus, & bene sit tibi, & multipliceris amplius, sicut pollicitus est Dominus Deus patrum tuorum tibi terram lacte, & melle manantem. Audi Israel, Dominus Deus noster Deus vnus est. Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo*, &c. Ecce tibi ad tenenda promissa, & dona diuina, quid petat iterum, atque iterum Moses, nimirum, vt diligamus Deum; in hac enim dilectione omnia securissimè tenebis, sine hac nihil inuenies. Quò spectans D Zeno lib. 1. serm. 2. ait: *Videamus vnde vera charitas veniat, vbinam consistat, vel cui maximè debeatur. Vtique illi, qui hominem fecit, qui ei munus perpetuæ charitatis similitudinem suam tradidit; qui ei orbem terræ donauit; qui omnia elementa mundi cum omnibus animantibus suis eius potestati subiecit; qui ei annos, tempora, dies seruire præcepit, qui eum regni cœlestis participatione ditauit. O charitas, quàm pia, & quàm opulenta! O quàm potens! nihil habet, qui te non habet.* Adsit nobis hæc charitas, & hæc omnia securissimè habemus; opulenta enim est, vt immensa largiatur; & potens est, vt largita faciat perseuerare; si autem hæc charitas absit, sic necessum est, vt omnia absint cum illa, vt sine illa nihil habeamus.

Genes. 2.

Rupert.

Deut. 6.

D. Zeno.

§. IX.

§. IX.

Carnalis amor maximè dilectioni Dei contrariatur.

POsito præcepto de diligendo Deo, statim subdit quod illi contrariatur dicens: *Quod si volueritis gentium harum, quæ inter vos habitant, erroribus adhærere, & cum eis miscere connubia, atque amicitias copulare*, &c. Dixerat Deum in primis diligendum, vt eius promissiones impleri valeant; cui dilectioni viam contrariam indigitans, vt caueatur, ait: *Quod si volueritis*, &c. Ibique connubia cum gentibus, & amicitias notat copulatas. Et mirabar, quòd amicitias cum gentibus vicinis traducat, vt dilectioni diuinæ contrarias, quando de Dei charitate venit, vt etiam hostes,& inimicos diligamus. Si hostes diligendi sunt, cur caueant amicitias cum gentibus copulare? Sapienter monet in præsenti Carthus. ne intelligamus amicitias spirituales vetari, quibus vel hostes prosequi tenemur; sed amicitias carnales, quilibet enim carnalis amor maximè dilectioni diuinæ contrariatur. Genes. 22. dicebat Dominus ad Abraham: *Tolle filium tuum vnigenitum, quem diligis, Isaac, & vade in terram visionis, atque ibi offeres eum in holocaustum*,&c. Si filium à patre mactari iubes, Domine, quid necessum est paterni amoris flammas excitare, dum ais *filium vnigenitum, quem diligis?* Ad quid patris affectum memoras? Volebat Deus in Abrahamo ostendere triumphum diuinæ charitatis, & ideò in medium amat proferri validissimos eius contrarios, nimirum amores secundùm carnem; qui enim amor in carne fundatur validissimus hostis est ad extinguendam diuinam charitatem. Ait D. Basil. Seleu. orat.7. *Machinas admouet murorum fortitudinē espectans; naturæ fluctus iniustum sustollis, vt amicitiæ diuina nundinatorem admireris. Tolle filium tuum vnigenitum, quem diligis, Isaac. Arma naturæ exacuit, omniaque amoris ingenita tela exhaurit. Ferit animum amoris commemoratione, multiplicat appellationes, quibus flammas acrius accendat, omnes effundit in eum naturæ niues.* Quid pulchriùs? Expende illa: *Omnes effundit in eum naturæ niues*, quippè quot naturæ carnalis exacuit affectus, tot niues parat aduersus diuinæ charitatis flammas;tot machinas,tot tela contorquet,quæ diuinum amorem quatiant. Sunt equidem amores vniuersi in carne fundati niuales globi, sunt validissima tela, sunt machinæ militares dispositæ contra Dei charitatem. Ne miremur quod Deus suspectos sibi habeat affectus creaturis traditos. Dicit enim Ioan. 1. epist. 2. *Nolite diligere mundum, neque quæ in mundo sunt. Si quis diligit mundum, non est charitas Patris in eo. Quoniam omne,quod est in mundo,concupiscentia carnis est*, &c. Itaque amor mundi, vt carnalis prorsus excludit Dei charitatem. Hinc Isaias,c.1. *Omnes principes tui infideles,socij furum, omnes diligunt munera.* Quando furti accusantur, quid magnum est, quòd diligant munera? Cur post infidelitatem, post furta, meminit munerum dilectionem? An quia dilectio mundialium acrius se opponit Dei dilectioni? Non alienus est ab hac mente D. Basil. ibi: *Sanè quam dictum exactè est hoc, diligentes munera, non item accipientes munera, seu dona. Coarguuntur autem principes, qui sanctam dilectionem totam effundunt circa hæc euanida, & terrestria: quando necesse est diligere Dominum Deum tota virtute, quæ nobis inest ad diligendum.* Qui dilectionem vanis, & terrestribus, & carnalibus præbent, directè magis sese diuinæ dilectioni opponere videntur, cui nullum relinquunt locum, sed totam illam exhauriunt, & effundunt in carnalibus iis,& exterioribus.

Genes.22.

Basil.Sel.

Ioan.1.2.

Isaias,1.

D.Basil.

Iosue cap.23. En ego hodie ingredior viam vniuersæ terræ, & toto animo cognoscetis, quod de omnibus verbis, quæ se Dominus præstiturum vobis esse pollicitus est, vnum non prætererit in cassum.

§. X.

In defectu instrumentorum diuina virtus euidentissimè claret.

VT diuinam potestatem ostendat in adimplendis promissionibus Israëli factis, sese iam à viuis excedendum Iosue proponit. Ait enim: *En ego ingredior viam vniuersæ terræ, & toto animo cognoscetis,quod de omnibus verbis*, &c. Vide conlexionem rerum, & se moriturum dicit, & Iudæos cogniturос diuinorum promissorum impletionem, quasi de morte Iosue cognitio illa oritura videatur! Sed quid quod Iosue moriatur, vt inde Israëlitæ cognoscant à Deo adimpletas promissiones? Equidem dum Iosue viuebat, eius diligentiæ, & industriæ attribui posset hostium expugnatio, terræ promissæ acquisitio; at dum mortuo Iosue hæc peraguntur, vnicam diuinam fuisse virtutem in iis adimplendis clarissimè patet. Tunc enim diuina virtus, & potestas euidenter monstratur, cum omnia humana instrumenta absunt. Mar.5.post hominem à dæmonio liberatum ascendit Iesus nauiculam, vt inde abiret. *Cumque ascenderet nauim, cæpit illum deprecari qui à Dæmonio vexatus fuerat, vt esset cum illo: & non admisit eum, sed ait illi, vade in domum tuam ad tuos*, &c. Et cur non magis voluit illum secum morari? Cur deprecantem à se reiicit, & mauult quod à se viuat separatus? Vt in hominis sanitate magis clareret diuina virtus & potestas, voluit Iesus ab illo præsentiam suam corporalem absentare. In absentia enim cuiuscumque visibilis instrumenti, magis diuina virtus monstrabatur. Ait ibi Victor. Antioch. *Ne Dominus sua præsentia illum tueri, & custodire videatur, solum dimittit; ac ne quem dæmonem in posterum metuat,præcipit. Præsentia namque miraculi magnitudinem eleuat; absentia autem vim illius clariùs demonstrat*: Expende illud: *Absentia autem vim illius clarius demonstrat*: equidem in absentia, & defectu cuiuslibet visibilis causæ, diuina vis sola clarissimè in effectu monstrabatur. Aiebat Dominus Ioan. cap.14. *Qui credit in me,opera, quæ ego facio, & ipse faciet, & maiora horum faciet,quia ego ad patrem vado*,&c. Expende rationem datam à Iesu, cur sint à suis maiora opera facienda, hoc est, clariora, euidentiora virtutis diuinæ miracula: nimirum, *quia ego ad patrem vado*: quia ipse se subtrahit hominum oculis, & à viuis abscedit, vt eat ad patrem, ideò euidentiora opera sunt facienda, quæ ostendant virtutem diuinitatis. Et cur hæc euidentiora diuinitatis testimonia ex eius discessu oriantur? Ait D. Basil. Sel. oration. 41. *Quænam illa maiora? Vmbra illorum mortuos excitarunt, ac ea*

Mar.5.

Vict.An.

Ioan.14.

Basil.Sel.

ratione potentia depradicabitur. Nec enim paris est admirabilitatis miracula viuentem patrare, & eo mortuo plus posse cæteros in eius nomine:: At qui eius solo nomine, & mero, maiora miracula proueh ire videbat, quam ab ipso in carne inter mortales agente, non poterat non credere. Equidem quando mortuo Iesu, soloque eius nominis sono in præsentiarum manente maiora in virtute eius nominis fiebant, adeò manifestè diuinam eius potestatem manifestabant, vt à nemine posset ignorari. Amens sit, necessum est, qui non assentiatur diuinæ virtuti in Iesu existenti; quando illo mortuo, sub eius mero nomine tanta in effectum vocantur. Solius enim virtutis diuinæ est posse operari, omnibus etiam instrumentis de medio sublatis. Nec, mihi crede, magis speranda est, appareat virtus diuina; quam vbi omnia visibilia disparent auxilia. Hinc primi parentes eiecti à diuitiis paradisi primum filium vocant Cain, dicens mater Genes. 4. *Possedi hominem per Deum.* Vnde peccatores homines Dei virtutem in prole data mirantur? Pulchrè Claudius Mar. Victor. de illis canit lib 2. in Gen. fatus: Genes. 4.

Tandem cunctarum, quibus indiget vsus egenos
Atque inopes rerum, docuit sors vltima summi
Auxilium sperare patris.

Expende illa: *Docuit sors vltima summi auxilium sperare patris:* vbi omnia illis deerant, vbi nihil præ oculis apparebat, quos miseros foueret; tunc sors vltima, defectus rerum vniuersalis dedit illis Deum sapere, Deique auxilium sperare, cuius est deficientibus cunctis euidentissimè demonstrari. Vide supra cap. 18. §. 7.

Iosue cap. 23. Sicut ergo impleuit opere quod promisit, & prospera cuncta venerunt: sic adducet super vos quidquid malorum comminatus est, donec vos auferat, atque disperdat de terra hac optima, quam tradidit vobis, eò quod prætererieritis pactum Domini Dei vestri, quod pepigit vobiscum, & seruieritis diis alienis, & adoraueritis eos: citò velociter consurget in vos furor Domini, & auferemini ab hac terra optima, quam tradidit vobis.

§. XI.

Temporalia Dei dona dum non culpabiliter perduntur, æterna solent signare.

NOn semel, sed bis repetit Iosue priuandos Israëlitas rebelles terra promissionis, ait enim in primis: *Donec vos auferat, atque disperdat de terra hac optima:* & post pauca rursus ait: *Consurget in vos furor Domini, & auferemini ab hac terra,* &c. Suffecisset in tam paucis verbis id semel dixisse; cur maluit semel & bis id inculcare? Crediderim in duplici repetitione eiusdem pœnæ, duplicis terræ priuationes notari; nimirum tam terræ huius temporalis, quàm terræ viuentium. Culpæ enim, quæ dona temporalia à Deo profecta, & speciali prouidentia ad animæ salutem ordinata perdunt, etiam solent æternam perditionem nuntiare. Gen. 3. *Emisit eum Dominus Deus de paradiso voluptatis, vt operaretur terram,* &c. Ecce tibi Adamus per peccatum amisit donum terreni paradisi à Deo sibi datum, & quid interea? Sanè cum videret terrenum paradisum amissum, maior hominem solicitudo mordebat, an similiter à cœlesti esset excludendus paradiso? Ait Claudius Marius Victor. lib. 1. in Gen. Genes. 3. Cl. Mar. Victor.

Ergo hinc eiecti iuuenes, terrisque relati
Perdita dimissi suspirant gaudia Luci.
Quò ruerint, quid perdiderint, quæ vita sequatur,
Quæ fuerit, tacita tristes in mente voluntant.
Porrò etiam quid se supremo in fine futurum est
Hærent solicitι, sibi num grauiora supersint.
Nulla ne spes superet miseris, num morte perenni
Perdant, quod superest.

Sic in temporali amisso dono solicitantur metu perdendi æterna. Perditio enim temporalis doni ad æternitatem specialiter dati annuntiare solet perditionem æterni futuri. Nec miror, quando non amissa Dei dona temporalia etiam æterna annuntiant. Dixerat 3. Reg. cap. 21. *Dormiuitque Salomon cum patribus suis, & sepultus est in ciuitate David,* &c. Ad quæ disputari solet de ipsius Salomonis salute æterna, si eam obtinuerit. Pro qua quæstione soluenda ait Tichonius Afer in 4. Regula de Promiss. diuin. *Quid dicimus de Salomone? Cum Deo est, an post idololatriam reprobatus? Si reprobatum dixerimus, occurrit vox Dei, quæ dicit, nec terræ quidem regnum auferri Salomoni propter David, sicut scriptum est in libro regnorum. Quo manifestum est, cum Deo esse Salomonem, cui regnum terræ non est ablatum, & cui dictum erat: Misericordiam meam non auferam ab eo.* Sic vir doctus firmat regulam suam quartam de cognoscendis diuinis promissionibus, vt quando eò deductus est Salomon, ne sibi promissum à Deo & datum regnum quasi æterni regni pignus perdiderit, sed semper in eo perseuerarit, creditur ad æterna etiam regna euolasse. Sic enim ait: *Quo manifestum est, cum Deo esse Salomonem, cui regnum terræ non est ablatum.* Habent enim hoc dona diuina etiam temporalia, quæ particulariter à Deo proficiscuntur, & ordinantur ad supernaturalem finem, vt dum tenentur, æterna etiam secum trahant. Quis enim velit, æternis spoliari bonis eos, quos Deus peculiari affectu sua manu ditauit; nec pœnitentia ductus, eos donis temporalibus spoliauit? Dan. 13. de Susanna ait: *Cum duceretur ad mortem, suscitauit Dominus spiritum sanctum pueri iunioris, cuius nomen Daniel: & exclamauit voce magna: Mundus ego sum à sanguine huius.* Et post iudicium factum, conuictosque falsos senes, & necatos, ait: *saluatusque sanguis innoxius die illa.* Magnum hoc, quod innocens fœmina vita donaretur à puero Daniele Spiritu diuino imbuto, cum esset in penè desperato discrimine, & deplorata iam esset à suis. Sed accipe maius, nimirum ex quo Susanna vitam temporalem accepit, & morte liberata est per Danielem plenum Spiritu Sancto, putat Aug. à nemine de eius salute æterna posse dubitari. Ait enim lib. de Virginit. *Absit, vt à Daniele de temporali iudicio liberatam Paulus mittat in Gehennam:* quasi nec Paulus, nec sapiens aliquis velit damnationis reos putare eos, quos vident Dei spiritu in temporalibus fuisse specialiter iuuatos, vt in illis permanerent. Credebatur enim Paulus à multis hæreticis, damnasse coniugatos; quorum obstruit os Augustinus exemplo Susannæ coniugatæ, quam vt liberauit Daniel ex Dei spiritu à temporali periculo, non illam coniiceret Paulus in æternum. Spiritus 3. Reg. 21. Tich. Af. Dan. 13. August.

enim

enim diuini est, sic sua diligere beneficia, vt ex primis possint sperari summa. Quò refero illud Ioan. 13. *Cum dilexisset suos, qui erant in hoc mundo, in finem dilexit eos.* Primam temporis huius dilectionem comitata est summa. Vt dicat Filibert. Carnotensis epist. 1. ad Adeodatum: *Potentis mysterij secretum hoc tantum fides teneat, quia quidquid inter homines Deus egit, aut pertulit, causa seruandi generis humani, aut reparandi gratia fuit; in quo beneficia sua, qua ab initio dederat, sic semper dilexit, vt nostris malis licet offensus, pronior semper ad indulgentiam foret, quàm ad vindictam:* Sic ibi. Sic enim diligit sua beneficia Deus, vt in quo aliqua videat, pronior sit ad indulgentiam præstandam, quàm ad vindictam sumendam de eius delictis.

Ioan. 13. Fil. Carn.

Iudicum cap. 2. Ascenditque Angelus Domini de Galgalis ad locum flentium, & ait: Eduxi vos de Ægypto, & introduxi in terram, pro qua iuraui patribus vestris, & pollicitus sum vt non facerem irritum pactum meum vobiscum in sempiternum, ita dumtaxat, vt non feriretis fœdus cum habitatoribus terræ huius, & aras eorum subuerteretis, & noluistis audire vocem meam: cur hoc fecistis?

§. XII.

Sub Iesu radijs, vel carneus homo angelus apparebit.

ORanti Iosue apud populum dicitur Angelus apparuisse, qui Iosue orationi quasi colophonem apposuit reprehensionem criminum, quibus Israëlitæ passim hostibus parcebant, nec exterminabant, vt noster Salianus refert in anno 17. Iosue principis. Quippè ait textus: *Ascenditque Angelus Domini de Galgalis*; nec est prorsus ignobilis opinio Vatabli & Saa, qui putant nomine Angeli huius intelligi debere aliquem hominem prophetam à Deo missum, qui Iosue loquenti assisteret, & insuper adderet reprehensionem de suo. Non enim mirarer, quòd homo propheta Iosue annuens Angelus diceretur: vt sic nostri diuinissimi Iesu gloria euidentiùs effulgeret, cuius sub radiis etiam carnei homines Angelorum species præmittunt. Actor. 6. dum Stephanus coram iudicibus iniquis sisteretur; *Intuentes eum omnes, qui sedebant in concilio, viderunt faciem eius, quasi faciem Angeli.* Sic vel inimicorum oculis præsentabat Stephanus Angelicos vultus. Sed vnde carneus homo potuit apparere Angelus ipsis inimicis? Aiebat ille Actor. 7. positus in eodem concilio: *Ecce video cœlos apertos, & Iesum stantem à dextris virtutis Dei.* Erat illi è regione Sol iustitiæ Christus Iesus, sub cuius radiis eam speciem recipiebat vultus, vt Angelus posset putari, vel ab inimicis. Ait D. August. homil. 15. de Sancto Steph. *Adapertis cœlis aspectus innotatus est confessoris. Et cœpit tanquam sole illustratus iustitia ita splendescere, vt humanam speciem non haberet, ipsis patentibus cœlis, ipsis testantibus inimicis. Nam stabat in medio luporum, & erat facies eius tanquam facies Angeli.* Expende illa: *Et cœpit tanquam Sole illustratus iustitia ita splendescere,* &c.

Salianus. Actor. 6. Actor. 7. D. August.

Quibus aliquid in Stephano meditatur de Iridis exemplo; cum enim obscuris, nigrisque nubibus cœlum obducentibus è regione Sol apparet, pulchros in speciem arcus colores ebibit nubes, quæ talis picta coloribus Iris vocabatur à gentibus, eaque velut Iunonis nuntia cœpit haberi. Sic Stephanus carneus homo, & inde obscurus, dum adest concilio nequissimorum, habens cœlis apertis è regione Iesum verum iustitiæ solem, de eius radiis sic cœpit splendescere, vt supra hominem cœperit haberi, & Angelus, hoc est, Dei nuntius reputari cœperit. Hinc Matth. 11. dicebat Iesus de Ioanne: *Hic est enim, de quo scriptum est: Ecce ego mitto angelum meum ante faciem tuam, qui præparabit viam tuam ante te.* Et quando vniuersi prophetæ missi fuerant ante Christum, vt ei viam pararent, eiusque aduentum prædicerent, significarent; cur de solo Ioanne intelligenda sunt illa verba dicentia: *Ego mitto Angelum meum?* Cur sub Angeli missi vocabulo solus Ioannes debet intelligi? Ait D. Chrysost. in operibus Imperfecti homil. 27. in Matth. *Quomodo de solo Ioanne, quasi gratiæ singularis est indicium: Ecce mitto angelum meum ante faciem tuam? Omnes quidem prophetæ ante faciem Christi transmissi sunt, solus autem Ioannes sic missus est ante faciem Christi, vt penè cum ipso Christo veniret.* Quando solus Ioannes è prophetis iunctior Christo fuit, eiusque potitus est è regione diuinissimâ præsentiâ, sic sub eius radiis illustratus est, vt meritò solus angelus haberetur. Dicitur Ioannes Matth. 11. misisse discipulos ad Iesum, qui interrogarent: *Tu es, qui venturus es, an alium expectamus?* Ex quibus aliqui malè collegerunt, Iesum non fuisse notum Ioanni. Quos penitus conficit D. Hilar. ibi eo solo argumento, quòd Ioannes dicatur Angelus; vt enim homo carneus angelus appareret, debebat oriri ex radiis Iesu, vt ex radiis Solis oritur, quòd Iris appareat. Ait Hilar. *Et quomodo Christum ignorare creditur, qui missus in angeli potestate viam venturo parauerit?* Expende illud: *Qui missus in angeli potestate,* &c. quippe vt in potestate angeli apparebat, non poterat Iesum ignorare, de cuius conspectus radiis habebat, vt appareret angelus. Is est noster Iesus, qui quos propinquiùs irradiat, faciat Angelos. Quò respiciens Sapiens, cap. 16. aiebat: *Angelorum esca nutriuisti populum tuum.* Ea est enim esca diuina, qua Christus sumitur, vt per eam in sortem angelicam transire possimus.

Matth. 11. D. Chrys. Matth. 11. Hilar. Sap. 16.

§. XIII.

Cœlestia omnia commouentur in peccatores.

CErtius creditur Angelus venisse, vt increparet, morderetque Israëlitas ob inertiam, qui hostibus suis parcebant, sic enim ait: *Ascenditque Angelus Domini de Galgalis ad locum flentium, & ait: Eduxi vos,* &c. Erant equidem tot Israëlitæ præuaricatores legis diuinæ in parcendo hostibus, vt minimè eos Iosue cohibere posset, vt notat Abul. quæst. 9. & 10. in Iudices: quapropter venit Angelus Dei, qui eos maximè increparet, fortitérque reprehenderet. Et non dicitur Angelus missus à Deo, sed quòd ipse ascenderit de Galgalis. Nec mirum hoc debet videri, quando vbi Deus irascitur in peccatores, omnia cœlestia ex se in eos commouentur. Dum Balaam Madia-

niratum legatis aduersus Israëlitas annueret, ait
Num. 22. Numer. 22. *Et iratus est Deus, stetitque Angelus Domini in via contra Balaam.* Expende illa: *Iratus est Deus, stetitque Angelus,* &c. vbi in miserum hominem Deus iram concepit, statim Angelus ex proprio motu sese aduersus eum dedit, & euaginato gladio hominem perterrefaciebat. Est enim hoc naturale angelicis spiritibus, vt se ostendant aduersus eos, qui iram Dei merentur. Aiebat D.
D. August. Augustin. quæst. 49. super Numer. *Et iratus est animatione Deus, quia ibat ipse, & surrexit Angelus Dei differre eum in via. Vbi primò notandum est, quemadmodum iratus est Deus, & insurrexit Angelus Dei: nec interposuit, iratum Deum misisse Angelum, sed tanquam per Angelum iratum Deum significabat; quoniam veritas, & iustitia Dei irasci angelum facit.* Ponderanda sunt illa: *Nec interposuit, iratum Deum misisse Angelum,* &c. quippè non videtur expectare Angelus, quòd mittatur à Deo aduersus eos, qui diuinam iram peccatis suis excitant, sed ipsi statim auolant, vt increpent, & cohibeant reos. Est hæc virtus omnibus cœlestibus, vt in peccatores, in quos Deus irascitur,
Genes. 3. ipsa armari vellent. Hinc Gen. 3. post Adæ peccatum, post iram Dei in illum ostensam, ait textus: *Fecit quoque Deus Adæ, & vxori eius tunicas pelliceas, & induit eos.* Sanè pellibus muniri solent homines aduersus hostes, vt tela inimica repellant. Er quorum tela duo illi primi, & soli homines timeant, propter quæ depellenda muniri debeant pellibus? Fateor nullum fuisse in terris hostem illis timendum, at ex quo peccato suo iram Dei meruerant, omnia cælestia armabantur in eos, eosque percuterent, nisi se defenderent. Pulchrè ait
Clau. Mar. Claudius Marius Victor. lib. 1. in Gen.

Dixit, & ignaros ne cœli iniuria lædat,
Veste tegit pecudum.

Addidit prouidus Deus pelleum vestimentum homini; ne miseros cœli iniuria peteret, & læderentur; quando cœlestia omnia prona sunt ad percutiendos eos, qui in Deum peccant.

§. XIV.

Magna est malitia peccatoris, quæ beneficum sibi priùs querulum facit, quàm vindicem.

Dicitur in præsenti venire Angelus, qui voce querula proponat, imò exprobret beneficia à Deo populo exhibita, cum ait: *Ascendit Angelus Domini de Galgalis ad locum flentium, & ait: Eduxi vos de Ægypto, & introduxi in terram &c. ita dumtaxat, vt non feriretis fœdus cum habitatoribus terræ huius, & aras eorum subuerteretis, & noluistis audire vocem meam,* &c. Non gladium stringit, non percutit reos, sed exprobratis beneficiis, se querulum in Dei nomine de eorum in-
Num. 22. gratitudine ostendit. Numer. 22. pessimus ille Balaam: *Vidit Angelum stantem in via euaginato gladio,* &c. In maleficum hominem Angelus Domini gladium stringit, in populum idololatram & rebellem, nullum stringit gladium, solas promit querelas de malè acceptis beneficiis. Er cur non potiùs gladium ostendit, quàm querelas? Cur non magis in præsenti se percussorem, & vindicem scelerатorum ostendit, quàm querulum? An quia horum scelera minora erant? Absit; non enim parua sed magna est malitia, quæ in benefactore priùs querelas excitat, quàm extorquet verbera.
Isaiæ cap. 1. sic Deus: *Audite cæli, & auribus percipe terra, quoniam Dominus locutus est. Filios enutriui, & exaltaui, ipsi autem spreuerunt me. Cognouit bos possessorem suum, & asinus præsepe domini sui; Israël autem me non cognouit, & populus meus non intellexit: Væ genti peccatrici,* &c. Mirabar sic Deum querentem de Iudæis, quos facili negotio posset conterere. Si adeò pessimi sunt miseri Iudæi, cur Domine citiùs non curris ad ferrum, quàm ad querelas? Cur mauis queribundus videri, quàm vindex iniquitatum? An quia leuiores erant, quàm quæ deberent ferro vindicari? Imò inde notantur grauissimæ esse Iudæorum iniquitates, vt quæ in adeò benefico Deo priùs extorqueant querelas, quàm gladium. Aiebat D. Zeno serm. 3. de Isaia: *Humanus circa impietatem Iudaici populi deficit sermo, qui Dei patientiam sui obstinati cordis impatientia superauit: non enim leue crimen est, cum de eo ille queritur, qui mox eum poterat & punire.* Poterat equidem Deus confestim stringere gladium, & percutere Iudæos peccantes; sed quòd gladio dimisso priùs in querelas ire malit, hoc signum est criminis Iudæorum immanis. Iosue noster cap. 10. post clarissimam de hostibus suis victoriam reportatam, quos nouerat absconditos in spelunca quinque Reges coram se iubet adduci. *Cumque adducti essent ad eum, vocauit omnes viros Israël, & ait ad principes exercitus, qui secum erant: Ite, & ponite pedes super colla Regum istorum:: Percussitque Iosue, & interfecit eos, atque suspendit,* &c. Ecce tibi Iosue captos Reges minimè alloquitur, nec exprobrat eorum inhumanitatem, qua in populum immerentem sumpserant arma: sed nullo facto de iis verbo, illos à suis calcari, & occidi mandat. Aliter factum fuit cum Sedecia Rege 4. Reg. 4. Reg. 25.
25. Is enim accipiens Regnum de manu Nabuchodonosoris, tandem rebellauit aduersus Babylonios, à quibus expugnatus fuit, & miserabiliter captus, & ad Regem Nabuchodonosorem adductus. Ait enim textus: *Apprehensum ergo eum duxerunt ad Regem Babylonis in Reblatha: qui locutus est cum eo iudicium,* &c. Quod si cupis scire, quæ iudicia locutus fuerit, accipe Iosephum lib. 10. cap. 11. fantem: *Quem postquam in conspectu habuit Nabuchodonosor, impium & fœdifragum vocare capit. Exprobrabat etiam ingratitudinem, quod cum à se accepisset Regnum Ioacimo fratri debitum, accepta potestate abusus esset in authorem beneficij.* Mirabar sæpè barbarissimo Regi ira pleno potuisse vacare, in verba & querelas aduersus perduellem suum ire, cum vacaret in gladium ire. Iosue insensissimos sibi hostes capiens, nihil prius attendit, quàm eos conculcare, & interficere; barbarus autem Nabuchodonosor perduellem habens in manibus, gladium differt, & totus in querelarum verba effunditur. An quia patientior quàm Iosue Nabuchodonosor differt gladium, & solis querelis instat? Absit; sed quia maior culpa rebelles Sedeciæ, grauiorque offensa prius debebat ostendere benefactorem suum querulum, quàm vindicem. Pulchrè namque aiebat Zeno: *Non leue crimen est, cum de eo ille queritur, qui mox eum poterat & punire.* Zeno.

Facit magnitudo commissi, vt antea querelis petatur, quàm suppliciis.

§. XV.

Quæ de proprijs Dei nobis dantur, maiora sunt, quàm quæ ab alio poßint recenseri.

ANgelus mittitur, qui populo Israëlitico exprobret beneficia à Deo in illum profecta, quippè ait: *Ascenditque Angelus Domini de Galgalis ad locum flentium, & ait: Eduxi vos de Ægypto, & introduxi vos in terram*, &c. At beneficia, quæ à Iesu in nos deueniunt, non Angelo percensenda credentur, sed ipsissimus Iesus deueniet, vt illa percenseat, & rationem exigat, iuxta illud Matth. 25. vbi post data talenta seruis dicitur: *Post multum verò temporis venit Dominus seruorum illorum, & posuit rationem cum eis.* Expende illud: *Venit Dominus seruorum illorum*: non missus est alius conseruus, sed ipse per se Dominus venit, & data sua recenset. Et cur id munus non magis Angelo creditur? Cur Angelo illi, cui credita sunt beneficia facta à Deo Israëlitico populo; non credentur beneficia facta à Iesu omnibus populis? Beneficia populo Israëlitico facta à Deo, de bonis Dei erant; sed de illis bonis, quæ extrinseca, & exteriora erant, & ideo facilè creaturis committitur eorum census: at beneficia à Iesu in nos profecta, de bonis proprijs, & intrinsecis Deo veniebant, quando in Iesu datus est nobis ipse Deus, & data vita, & sanguis Dei in redemptionem; quæ dona, vt de propriis ipsius Dei erant, sic non ab alio, quàm ab ipso debebant exigi. Vt dicat Euseb. Gallicanus hom. 2. de Symbolo: *Ipsa necessitas veniendi ingentem contestatur solicitudinem iudicaturi. Per se definiuit exigere, quod de se dedit.* Equidem quæ ipsam Dei substantiam, ipsaque Deo intrinseca bona nobis præstant, maiora beneficia sunt, quàm quæ ab alio possent recenseri, nisi ab ipso Deo. Ipse per se exigat, necessum est, quæ ipse de se dedit. Quò spectans fortè D. Paul. 1. ad Cor. 11. dicebat: *Qui manducat, & bibit indignè, iudicium sibi manducat, & bibit, non dijudicans corpus Domini.* Quid est iudicium sibi manducare? Aut cur iudicium in ipsa esca ponitur? Poterat enim dicere, quòd qui indignè manducat, in rigidum deuenit iudicium. Dicebat Sapiens, cap 6. *Horrendè, & citò apparebit vobis quoniam iudicium durissimum in ijs, qui præsunt, fiet.* Cur simili modo indignè manducantibus cœlestem panem non minatur futurum iudicium; sed mauult ibi in ipsa esca ostendere esse iudicium? Vt in esca donum erat corporis Domini, sic crediderim ibi significatum, vt non aliunde, nec ab alio iudicium expectandum sit; vbi enim donum ipsa Dei substantia est, ibi simul est, qui rationem exquirat, qui iudicet accipientem. Ait Balduinus in Alleg. Tilmanni: *Quare iudicium sibi manducat? Quia magis iudicem quàm saluatorem manducat, non dijudicans corpus Domini.* Qui abutitur tanto dono, quod de se Dominus dedit, in illo ipso habet iudicem; ipse enim Iesus exquiret, non erit alius qui reposcat. Ex quo pulchrè D. Pacianus in Parænesi ad pœnitentiam ait: *Qui manducat, inquit, & bibit indignè, iudicium sibi manducat, & bibit. Euigila peccator; time in visceribus tuis præsens iudicium si quid tale fecisti.* Non alia spectes, non aliunde putes venturum, qui donum reposcat cœlestis conuiuij: vt enim ibi datur Christus Dei filius, sic inibi adest ipsemet exactor tanti doni; mauult enim per se exigere, quod de se dedit; nullique creditur creaturæ de tanto beneficio iudicium.

Matth. 25.

Euseb Gal.

D. Paul.

Bald.

D. Pat.

Iudicum cap. 2. Quam obrem nolui delere eos à facie vestra: vt habeatis hostes, & dij eorum sint vobis in ruinam. Cumque loqueretur angelus Domini hæc verba ad omnes filios Israël, eleuauerunt vocem suam, & fleuerunt. Vocatum est nomen loci illius, Locus flentium, siue lachrymarum, immolaueruntque ibi hostias Domino. Dimisit ergo Iosue populum, & abierunt filij Israël vnusquisque in possessionem suam, vt obtinerent eam; seruieruntque Domino cunctis diebus eius.

§. XVI.

Illæ lachrymæ & fletus sunt saluti, quibus opera virtutis adduntur.

PRoh diuini verbi efficaciam! Vix per os angeli intonuit, & se audiri ab Israëlitis fecit, dicit namque: *Cum loqueretur Angelus Domini hæc verba ad filios Israel, eleuauerunt vocem suam, & fleuerunt :: immolaueruntque ibi hostias Domino:* Non quòd fleuerint solum, sed quòd fleuerint simul & immolauerint hostias Domino, ostendunt vt salutariter audierint diuinum verbum. Quis enim verbi Dei exauditi salutem speraret in flente, & nihil faciente? Dicit Iesus Dominus Ioan. 8. *Qui ex Deo est, verba Dei audit.* Et quis magis audit verbum Dei, quàm ille, qui sic ad sonitum eius commouetur, vt totius abeat in lachrymas, & in fletus? Nonne qui de verbo Dei audito lachrymatur, ille & verbum Dei sic audisse creditur, vt ex Deo esse reputetur? Non sanè si solùm lachrymetur, & nihil aliud faciat, salua res est: sed tunc lachrymæ illi saluti erunt, cum & manus virtutum operibus adhibuerit. Ait enim D. Gregor. Pap. in homil. *Sunt nonnulli, qui libenter verba Dei suscipiunt, ita vt etiam in fletibus compungantur: sed post lachrymarum tempus ad iniquitatem redeunt; hi profectò verba Dei non audiunt, quia hæc exercere in opere contemnunt.* Non fletus, nec lachrymarum flumina sufficiunt, vt ad salutis portum, ad Deum deferant, nisi fletibus tuis virtutum opera adiuncta fuerint. Thren. 2. ait Ieremias: *Consurge, lauda in nocte in principio vigiliarum; effunde sicut aquam cor tuum ante conspectum Domini: Leua ad eum manus tuas pro anima paruulorum tuorum, qui defecerunt in fame, in capite omnium compitorum.* Duo ibi petuntur; & quòd corda sicut aquam effundamus coram Domino, & quòd manus porrigantur ad deficientes paruulos. Nec enim sufficiet quòd à cordis vena erumpant fontes lachrymarum, nisi & manus extendantur ad pauperes, aliaque virtutum opera præstanda. Rupert. lib. 1. in Ierem. cap. 54. *Consurge igitur, & arma tua corripe, arma vigiliarum, arma lachrymarum, quod est effundere sicut aquam cor tuum, & hoc ante conspectum Domini, vt fortissimum Dominum ordinata fortitudine tenere possis. Memento interea leuare ad eum manus tuas; paruum*

Ioan 8.

D. Greg.

Thren. 2.

Rupert.

quippè fortitudinis est in vigilijs, in lacrymarum effusione, nisi porrigendo eleemosynam, & cætera faciendo pietatis opera, leues ad Deum, leues ad cœlum manum. Huc conueniant mulierculæ, quæ vt sunt promptissimæ ad lacrymas, sic difficiles sunt ad robora virtutum præstanda; vel Dei verbulo audito suspirant, lachrymantur largiter, sed vanitati minimè renuntiant, sed manus non tendunt ad fortia. Huc etiam accedant viri, profluentibus lachrymis rigant altaria, cum interea manus aridæ illis sunt, quæ minimè extenduntur ad pauperes. Profectò parum fortitudinis est in lachrymis, quas opera virtutum minimè comitantur.

§. VII.

Sacrificia Deo de lachrymis pinguescunt.

A Lachrymis ad immolationem accedunt hostiarum; cum dicat: *Eleuarunt vocem suam, & fleuerunt: immolaueruntque ibi hostias Domino.* Et quàm pingues Deo sunt hostiæ, quæ lachrymis litantur! Ait Psalm. 19. *Memor sit omnis sacrificij tui, & holocaustum tuum pingue fiat.* Et scire cupis, qualiter impinguari possit holocaustum? Ait D. Greg. Pap. homil. 20. in Ezech. *Sunt quidam, qui etiam sæculum relinquentes, totum quidem, quod habent, offerunt, sed tamen in bonis, quæ agunt, minimè compunguntur: & bonum, quod agunt, holocaustum est, sed quia flere, ac semetipsos dijudicare non sciunt, seque ex amore ad lachrymas non accendunt, perfectum eorum holocaustum non est. Holocaustum quippè siccum est bonum opus, quod orationis lachrymæ non infundunt. Holocaustum verò pingue est, quando hoc, quod bene agitur, corde humili etiam per lachrymas irrigatur.* Sic lachrymæ & pinguedinem, & perfectionem addunt nostris holocaustis; sine quibus & arida, & exilia sunt omnia. Vis homo sacrificium, holocaustúmve Deo offerre perfectum, quod vndequaque placeat? adde holocausto tuo teneritudinem cordis, fluctum lachrymarum; quæ si deficiant communibus holocaustis tuis, non eam pinguedinem referent, qua perfectè Deo placeant. At si immaculati agni à te in altari oblati sacrificio hæc cordis teneritudo, quæ solet lachrymis explicari, deficiat, fallar, nisi inde possis timere aliquod malum, siue aliquam infirmitatem. Aiebat Amos, cap. 6. *Væ, qui opulenti estis in Sion, & confiditis in monte Samariæ, optimates, capita populorum, ingredientes pompaticè domum Israel :: Qui comeditis agnum de grege, & vitulos de medio armenti :: & nihil patiebantur super contritione Ioseph.* Hæc pauca è multis, ibi obiectis secernere malui; obiicitur enim populi proceribus, quòd domum Dei pompaticè ingrediantur, ibique comedant agnum diuinissimum, vitulúmque saginatum; & nihilominus nihil patiantur super contritionem Ioseph. Cum enim totum illud conuiuium cœlestis agni halet Iesu contritionem, Iesu crucifixionem, Iesu mortem, quis inter hæc nihil patiatur? Quis siccis oculis valeat ista recordari? Ait Rupert. lib. 6. in Ioan. *Dicit eis rex tam acriter, quàm sapienter:: Tota beatitudo vestra est, ingredi pompaticè domum Domini, comedere agnum de grege; & nihil patimini super contritionem Ioseph. Verè enim non compatimini, neque compassione charitatis patimini in contemplatione signorum, quæ videtis, id est, mysteriorum, quæ in altari commemoratis, nihilque omnino patimini super contritione dicentis: Hæc quotiescumque feceritis, in mei memoriam facietis.* Acris hæc querela Dei est aduersus eos, qui diuinissimum agnum comedentes, in altarique sacrificium offerentes, omnes illa mysteria duro corde, siccis oculis peragunt; nullumque vel cordis, luctum, vel animi teneritudinem patiuntur. Suspectum equidem est sacrificium diuinissimi altaris, quod corde duro, & siccis affectibus, sine vllo compassionis motu peragitur. Sanè ad minimum deficit medulla sacrificio tali. Aiebat Psalm. 65. *Holocausta medullata offeram tibi.* De quibus ait D. Greg. vbi supra: *Quisquis bonum opus agit, sed omnipotentis Dei amore flere nescit, holocaustum habet, sed medullam in holocausto non habet. Qui verò bona operatur, seque ipsum ex amore, quo accenditur, in fletibus mactat, holocausta Domino medullata dedit.* Hinc medulla accedit nostris holocaustis, si ea comitantur lachrymæ.

Psalm. 19. — *D. Greg.* — *Amos, 6.* — *Rupert.* — *Psalm. 65.* — *D. Greg.*

CAPVT VLTIMVM.

Iosue mors.

TEXTVS HISTORIA.

TANDEM morti vicinior Iosue vocata in Sichem populi vniuersi concione, summatim perstringit quæcumque à Deo in illos profecta fuerant beneficia. Nil reliquit eorum, quæ fecit Deus Abrahamo, Isaaco, & Iacobo, & Esau. Rursus addidit facta in Ægypto, in solitudine, in terra Amorrhæorum, vsque dum ad Iordanem peruentum fuisset. Tandem percenset vniuersas post Iordanem victorias, & triumphos. Quibus propositis, idola omnia funditus perdi iubet: licet enim nullum in aperto Idolum coleretur, in tanta & tali populi turba credebantur aliqua occultè seruari idola, quæ sedulò exterminari curat bonus princeps. Res vt alacriùs fiat, artificiosam optionem populo permittit, nimirum vt eligant sibi colendum Deum, authorem tantorum bonorum; aut Idola gentium cassa, & inutilia. Vna fuit totius populi vox, vnum votum, quo se Dei veri seruituri obstrinxit; pro cuius signo lapidem Iosue statuit iuxta tabernaculum, qui æternum testaretur populi deuotionem in Deum viuum. Post hæc dimissis populis in terras suas, Iosue in senectute bona euolauit ad superos, nulla enim terra meruerat diutius retinere tantum principem. Datum tantum est popularibus, quòd eius tractarent sepulchrum in Tamnathsare, vbi ab vniuerso populo cohonestatum fuit eius funus.

MORALIA CIRCA textum.

VIdimus aliquando ab oculis viuentium abscondi Moysi sepulchrum; nunc Iosue sepulchrum ob oculos omnium constituitur; vt innotescat mundo, diuinissimi Iesu quàm sit mors, & sepultura conspicua.

Iosue

Iosue cap. 24. Congregauitque Iosue omnes tribus Israel in Sichem, & vocauit maiores natu, ac principes, & iudices, & magistros, steteruntque in conspectu Domini, & ad populum sic locutus est: Hæc dicit Dominus Deus Israel: Trans fluuium habitauerunt patres vestri ab initio, Thare pater Abraham, & Nachor, seruieruntque diis alienis.

§. I.

Nil est in Iesu, quod nostrum non sit, nempe nobis datum, nobis natum.

QVi trans fluuium habitauerunt, Thare, & Nachor, patres Abrahami, seruierunt diis alienis, sic enim dicit: *Trans fluuium habitauerunt patres vestri ab initio, Thare pater Abraham, & Nachor, seruieruntque diis alienis.* Omnia equidem aliena, & extranea inueniebant in diis suis, qui minimè odorabantur fluminis transitum in Christiano baptismate. Nos autem salutiferi fluminis impetu lætificati, hoc habemus in primis, quòd nihil alienum, & extraneum agnoscamus in Deo nostro Iesu; nihil enim illius est quod nostrum non sit. Luc 19. videns Iesus ciuitatem
Luc. 19. Ierosolymitanam fleuit super illam, dicens: *Si cognouisses & tu, & quidem in hac die tua; quæ ad pacem tibi; nunc autem abscondita sunt ab oculis tuis.* Expende illud: *In hac die tua*; præsens enim ille dies notanter dicebatur dies Ierosolymitanorum. Et cur dies ille vocabatur dies illius vrbis? An quia diei illius fruebatur vsurâ? Hoc quidem commune erat omnibus animantibus tunc existentibus; nec inde magis erat dies Ierosolymæ, quàm aselli, qui vectabat Iesum. Qua ergo ratione dicebatur dies ille esse proprius dies illius ciuitatis? Sumpserat sibi Iesus illum diem; & vt erat dies Iesu filij Dei, inde singularissimè erat Ierosolymæ dies; quando nihil est Iesu, quod nostrum non sit singulari iure. Ad hæc Euthymius aiebat: *Si cognosceres & tu in die*
Euthymi. *hoc, id est in hoc tempore, quo ego hic conuersor: tuum enim est, quia propter te potissimum humanitatem assumpsi, & peregrinus effectus sum.* Vbi tempus illud Iesu erat, non potuit non esse hominum expectantium Christum; quidquid enim est Iesu, non alienum, sed nostrum reputamus illud. Hinc Matth. 6. iubemur petere: *Panem*
Matth. 6. *nostrum quotidianum da nobis hodie.* Et mirabar, quòd nostrum vocemus quod petimus humiliter, & non exigimus. Si non exigere possumus illum panem, qualiter illum nostrum dicimus? Vnde habemus actionem ad illum, vt dicatur noster? Erat hic panis Christus Dei filius, propterea meritò nostrum reputamus illum. Vt dicat D. Cyprian. ibi: *Nam panis vita Chri-*
D. Cypria. *stus est & panis hic omnium non est, sed noster est, & quomodo dicimus pater noster, quia intelligentium, & credentium pater est: Sic & panem nostrum vocamus, quia Christus noster, qui corpus eius contingimus, panis est.* Fælices nos, quorum est noster Christus, quorum nostrum est quidquid in Deo
Isaias. 9. nostro inuenitur. Isaias namque, cap. 9. dicit: *Paruulus natus est nobis, & filius datus est nobis,* &c.
D. Bern. Quæ verba pulchrè expendens D. Bern. hom. 3. supra Missus est, dicit: *Nobis, inquam, non sibi, qui vtique ante tempora multo nobilius natus ex patre, nasci temporaliter non indigebat ex matre. Non Angelis quoque, qui quem magnum habebant, paruulum non requirebant. Nobis ergo natus, nobis & datus, quia nobis necessarius. Iam de nobis dato, & nato faciamus ad quod natus est, & datus. Vtamur nostro in nostram vtilitatem.* Quid pulchrius? Vtinam vt Iesus noster est, hoc tanto bono nostro sic vtamur, vt magnam inde vtilitatem percipiamus.

§. II.

Baptismi aqua facit, vt verum Deum non alienum, sed patrem sentiamus.

MEritò dicit: *Trans fluuium habitauerunt patres vestri ab initio, Thare pater Abraham, & Nachor, seruieruntque dijs alienis.* &c. Et quidem non miror, quòd Deos haberent alienos, qui trans fluuium habitabant, nec eius transibant aquas: Ipsissimus enim Deus verus quasi alienus ostenditur iis, qui nondum Baptismi aquas tranarunt. Vt meritò dicat D. Chrysost. D. Chrys.
hom. 20. in Matth. *Nondum quippe initiatus baptismatis sacramento, non potest Deum patrem vocare.* Sic quasi alienum experiuntur etiam creatorem suum nondum baptizati, vt illum patrem vocare minimè audeant. Nec mirum, quando diuini patris notio, & vox primò in aquis intonuit, dum Iesus baptizabatur; dicit enim Lucas, cap. 3. Lucas, 3.
Iesu baptizato, & orante apertum est cælum, & descendit Spiritus Sanctus corporali specie sicut columba in illum, & vox de cælo facta est, Tu es filius meus dilectus, &c. Non equidem alterius, sed patris vox intonabat compellans Iesum filium suum: qui enim antea per creaturas loquebatur, vt vidit Iesum ab aquis emergentem, per se ipsum voluit filium nominare, vt inde iam Deum patrem agnoscerent baptizati. Ait enim D. Cyprian. orat. de D. Cypr.
Baptis. Christi. *Vox patris audita est cælitus: Hic est filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui, ipsum audite. Huc vsque Domine sancte pater, non audiuimus te loquentem, qui multifariè olim patribus locutus es in prophetis, & per Angelos sanctos, quibus ad diuersa sæpe mysteria à te legatio est iniuncta. Te ipsum non ita ante hoc tempus locutum audiuimus, vt personaliter tibi assignetur locutio, quam proferres. Hanc vocem à paternitate tua delatam, nemo est qui ambigat,* &c. Nulla ante hoc baptismi mysterium audita vox est, quæ cogeret putari esse vocem patris. Sic alienum Deus pater se ab hominum conuersatione ostendebat, vt si quid illis vellet mandare, id vel prophetarum, vel Angelorum vocibus commendaret. Vbi autem ad baptismum ventum est, & Iesus honorabat, imò fæcundabat aquas, quæ filios Dei parerent, tunc statim intonuit vox, patris; itaque sese ostendit, vt nemo sit, qui ambigat in diuinis esse patrem, quem & nostrum meritò possimus appellare. Quò respiciens Paul. ad Rom. cap. 8. ait: *Quos præsciuit,* Ad Rom. 8.
& prædestinauit conformes fieri imagini filij sui, vt sit ipse primogenitus in multis fratribus. E Christo Domino, & nobis fit non paruus chorus fratrum; in quo ipse primogenitus, & nos eius minores fratres eumdem communem patrem appellamus. Et vnde homines errones eò deducti sumus, vt eumdem cum Dei filio patrem habeamus?

Id nobis præstant baptismi aquæ: ait enim D. Nissen. in cat. Græca D. Lucæ ad cap. 3. *In multis rursus fratribus primogenitus est, vt pote qui noua regenerationis partu progenitus in aquâ illâ, cuius partitudini columba aduolans obstetricata fuit, per quam etiam sui comparticipes consimilis quoque generationis fratres sibi adsciscit, ac primogenitus inter illos existit, qui post ipsum ex aqua, & spiritu renascuntur.* Ecce tibi vt aqua baptismi faciat, ne se Deus alienum nobis ostendat, sed vt cognati, & proximi in eius domo habeamur; & cum patrem, filiumque eius primogenitum fratrem teneamus.

D. Nissen.

§. III.

Quidquid allectiuum in Idolis mundi, alienum est illis.

VOcantur idola gentium à vero Deo dij alieni, dum ait: *Seruierúntque dijs alienis*: & merito alieni dij dicuntur, in quibus nil allectiuum proprium est, sed omnia emendicata, & aliena illis sunt. Conijce oculos in omnia mundi Idola, & nihil in illis non alienum inuenies. Malignus ille spiritus dum rapere ad se animum mulieris primæ studet, factus serpens, ad Dei præcepta recurrit, dicens Gen. 3. *Cur præcepit vobis Deus*, &c. primum verbum suum præcepti diuini recordatione adornat; & cur magis non aliud obijcit fœminæ, vt eam trahat? Cur de thesauris suis non prætendit aliquid allectiuum, sed magis ad Dei præcepta festinat? Ait D. Athanas. orat. 1. contra Arian. *Sinuosus ille, & mille doli fraudisque magister diabolus, nihil sibi fidens, vt pote qui sciat humani generis ad veritatem amores, veritatis speciem vultumque prætendit, suum tamen interim virus comitibus suis & affeclis inspergit. Ita quoque & Euam decepit, non sua loquens, sed Dei verba assimulans*, &c. Expende illud, *Non sua loquens*, &c. nihil suum prompsit, quia nihil suum habuit, quo mulierem alliceret. Sic omnia idola mundi, vt diabolico spiritu pinguntur, nihil non alienum habent, vt homines decipiant, & sibi cultum acquirant. Ad non sua, ad prorsus aliena; imò ad ea, quæ veri Dei sunt, recurrere debent, siquid splendoris amant adipisci. Actor. 19. *Tentauerunt autem quidam de circumeuntibus Iudæis exorcistis, inuocare super eos, qui habebant spiritus malos, nomen Domini Iesu, dicentes: Adiuro vos per Iesum, quem Paulus prædicat*, &c. Sic diabolico spiritu pleni Iudæi, isti, vt de potestatis ostentatione oculos rapiant vulgi; ad nomen Iesu confugiunt, nihil enim lucrarentur, nisi sibi alienum & extraneum Iesu nomen assumerent. Vt dicat D. Cyprian. Orat. de Baptis. Christi: *Ecce in nomine suo nihil quæstuarij peragunt exorcista, nec se eis deferre ipsi dæmones profitentur, sed nomen Christi etiam per lucrorum sectatores sua gloria retinet potestatem.* Dum non se de alienis componunt, nihil peragunt diaboli ministri. Hæc est enim tota diaboli politia in Idolis suis, in ministris suis, quod aliena inuadant, & de alienis ædificent illa, quibus ad se homines alliciant. Quod vt proprium est diabolici spiritus, sic à vero Deo maximè distat, cuius est aliena omnia maximè fugere: adeò vt dum creatoris omnium nomine insigniretur, statim caueat D. Aug. lib. 22. contra Faust. cap. 91. *Fabricatoris cœli, & terræ non de alieno, sed de nihilo.* Non enim veræ diuinitatis est in alienis firmare potentiam suam. Id faciunt, qui diabolico aguntur spiritu, non qui veri Dei spiritu aguntur.

Genes. 3.

D. Atha.

Acto 19.

D. Cypr.

D. Aug.

Iosue cap. 24. Tuli ergo patrem vestrum Abraham de Mesopotamiæ finibus, & adduxi eum in Terram Chanaan, multiplicauique semen eius, & dedi ei Isaac, illique rursum dedi Iacob, & Esau: è quibus Esau dedi montem Seir ad possidendum, Iacob verò, & filij eius descenderunt in Ægyptum.

§. IV.

De religione, & pietate in Deum censetur hominis prosapia.

VIdeo in Israëlitarum serie per Iosue recensita poni Iacobi fratrem Esau, & nunimè poni Ismaëlem cantatissimum Isaaci fratrem. Quippè locutus de Abrahamo dicit: *Dedi ei Isaac: Illique rursus dedi Iacob, & Esau*, &c. Et quando in illa generatione Abrahamidum meminit Esau, cur non meminit Ismaëlem? Cur magis dignatus est recensere Esau in adeò sancta prosapia; & de Ismaële nullam fecit mentionem? De illo dicebat Gen. 21. *Cumque vidisset Sara filium Agar Ægyptiæ ludentem cum Isaac filio suo, dixit ad Abraham: Ejice ancillam hanc, & filium eius*, &c. Ludus Ismaëlis fuit causa, quòd eijceretur ab Abrahamidum familia; nec miror, nam ludus ille, teste Lyra, & Hebræis aliis, vergebat ad Idololatriam, ideòque fortassè ludum illum vocabat seductionem D. Aug. tract. 11. in Ioannem. Qui ergo ad Idololatriam ibat, non mirer, quòd à tam sancta Abrahamidum prosapia excludatur; quando non tam ex carnali ortu, quàm ex pietate, & religione hominis genus, & prosapia censeatur. Ezech. cap. 16. *Hæc dicit Dominus Deus Ierusalem. Radix tua, & generatio tua de terra Chanaam.* At Israëlitæ non de Chanaan, sed de Sem originem ducebant; quomodo ergo vocantur semen Chanaan, & non magis Sem? Desciuerant à pietate Semi; & Chanaan impietates sectabantur, ideòque non in Semi, sed in Chanaan censentur prosapia. Ait Theodor. ibi: *Chanaan siquidem execrationibus obnoxius factus fuit, & ab auo Noe seruitutis est condemnatus. Ab hoc, inquit, es oriundus, & nulla es cum Abraham, & Sem cognatione coniunctus. Quorum enim pietatem repudiasti, horum etiam cognationem amisisti, & illa nobilitate prorsus spoliatus es.* Sic religio, & pietas in Deum designat singulorum prosapiam, nequis præsumat nobile genus habere, quod impietate fœdauerit. Qui enim Deum negat, credat se bonis, & nobilibus parentibus negatum. Hinc baptismus christianus meritò vocatur regeneratio, dicente Ioan. cap 3. *Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu Sancto*, &c. Tunc enim renasci quis intelligitur, quando per professionem fidei, nobilissimæ cœlestique familiæ coaptatur. Vt dicat D. Zeno. lib. 3. serm. 19. *Quid statis genere, ætate, sexu, conditione diuersi, mox vnum futuri? Fontanum semper virginis matris dulcem ad vterum conuolate, ibidemque vos vestra nobilitari*

Genes. 21.

Ezec. 16.

Ioan. 3.

D. Zen.

tari fide scientes, quoniam quantum quis crediderit, tantum beatitudinis habebit. Expende illud: *Vestra nobilitari fide scientes:* ab vtero enim sacri fontis iuxta fidem conceptam nobilibus iam familiis, & *Isaia 1.* prosapiis coaptamur. Hinc Isaiæ cap. 1. ait Dominus: *Filios enutriui, & exaltaui,* &c. de quibus post pauca etiam dicit: *Væ genti peccatrici, semini nequã.* Qui filij Dei vocabantur, statim semen nequam di- *Faust. Manichæ.* cuntur. Quod notans Faustus Manichæus hereticus, inscitiæ & contradictionis accusabat sacrum textum. Qui enim Dei filij erant, qualiter poterant *D. Aug.* esse nequam semẽ? Aduersus quem D. August. lib. 1. contra aduersarios legis, & prophetarum ait cap. 22. *Nesciens, ob hoc vocari semen pessimum, quoniam gratia Dei, qua eius filij facti fuerant, peccando degeneres extiterunt, eorum filij facti, quorum imitatores esse voluerunt. Vnde illis alio loco dicit, Pater tuus Amorrhæus, & mater tua Cethæa, quarum gentium sunt impietatem & malitiam sectati, ex quibus carnis originem non ducebant.* Sic de morum imitatione hominum genus censetur.

§. V.

Suauitas in fratres aptissima virtus est excipiendis diuinis.

NOn prætereundum est, quod Isaac solus dicatur datus à Deo Abrahamo, cum ait: *Et dedi ei Isaac.* Sedô bone, Abraham & Ismalem habuit, nonne & tu dedisti etiam ei Ismaëlem? Cur hominem hunc à donorum tuorum censu tollis? Scio Esau antequàm boni, aut mali aliquid fecisset, à te *Ad Rom. 9.* odio habitum: ait Paulus ad Roman. 9. *Cum enim nondum nati fuissent, aut aliquid boni egissent, aut mali &c. Iacob dilexi; Esau autem odio habui:* & nihilominus hunc dignaris meminisse in familia Abrahamidum. Quid maius fecit Ismaël, quòd non solum eiectus fuit, sed nec nominatus in Abrahamidum censu, nec datus ex Deo dicatur? Inuenio ab Ismaële multùm maturatam fuisse feritatem, & insolentiam in fratrem, eóque non miror si eiicia- *Gen. 21.* tur vt ineptus diuinis gratiis. Gen. 21. *Cum vidisset Sara filium Agar Ægyptiæ ludentem cum Isaac filio suo, dixit ad Abraham: Eiice ancillam hanc, & filium eius,* &c. Cum visus fuerit Ismaël ludere cum Isaac, tunc eiectus est à familia Abrahami; qui lusus erat superba quædam & arrogans despectio minoris fratris, qua illum depelle- *Ad Gal. 4.* bat, vt dicat Paul. ad Gal. c. 4. *Ille, qui secundùm carnem natus erat, persequebatur eum, qui secundùm spiritum.* Oderat Esau fratrem post benedictionem sibi vsurpatam, sed non tunc exterius illum depellebat, nec arroganter persequebatur. At Ismaël ante vllum damnum acceptum, sic maturauit feritatem suam in fratrem, vt puer puerum persequeretur, & arroganter tractaret etiam in cõspectu matris. Quo dignè eiectus fuit à familia Abrahamidum, vt maximè ineptus recipiendis diuinis gratiis, quibus mirum in modum nos aptat *D. Aug.* suauitas in fratres. Ad hæc D. Aug. tract. 12. in Ioan. ait. *Ismaël autem, non quia ex ancilla natus, exhæredatus; sed quia superbus matri, superbus in filium matris, mater enim eius magis Sara, quàm Agar: Sed quia superbus in fratrem, & superbus ludendo, quia deludendo. Quid ait Sara? Eiice ancillam, & filium eius. Non ergo illum viscera ancillæ eiecerunt foras, sed ceruix seruilis.* Crederetur ideo eiectus Ismaël ab ingenua & nobili familia Abrahamidum, quia filius ancillæ erat; sed non obest coram Deo natiuitas carnis, vbi adest virtus animi. Ideo August. totam causam reiecti Ismaëlis non ad natiuitatem carnis, sed ad affectus refert animi, nimirum quia durus, & superbus erat in fratrem. Hinc solùm tota eiectio, & expulsio Ismaëlis censeti debet, quod se fastuosum, & insolentem ostendebat erga minimum fratrem; qualiter enim tolerari posset in familia diuinis donis excipiendis electa ille, qui in fratrem durus, & ferus habebatur? Crede mihi, vna suauitas in fratres nos singulariter aptat, vt diuina dona excipiamus. Ioan. 11. post Lazarum mortuum duæ sorores eius domi sedebant dolentes, & multi Ierosolymitani nobiles comitabantur eas. Interea nuntiatus fuit Iesu aduentus: *Martha ergo vt audiuit, quia Iesus venit, occurrit illi:* & post pauca etiam vocatur à Iesu Maria: *Illa vt audiuit, surgit citò, & venit ad eum &c. Iudæi ergo, qui erant cum ea in domo, & consolabantur eam, cum vidissent Mariam, quia citò surrexit, & exijt, secuti sunt eam dicentes. Quia vadit ad monumentum, vt ploret ibi:* Nihil tale existimatum fuit de Martha: exiit, omnes manent, nemo est, qui putet illam ire ad monumentum, vt ploret. Cum autem exiit Maria, omnes statim putant illam in monumentum fratris ire, vt magis ibi ploret, & sequuntur illam. Et cur hoc magis existimarunt de Maria, quàm de Martha? Credebatur Maria magis fratrem diligere, suauiori, & teneriori affectu illum prosecuta; ne miremur, quòd inde ad se magis nobilium assidentium affectus trahat; quando & inde à Deo adiuta aptior reddita fuit, vt plura dona exciperet diuina. Accipe Ru- *Rupert.* pertum sic fantem lib. 10. in Ioan. *Quando Martha surrexit, vt Domino occurreret, non secuti sunt Iudæi; quando verò Maria exiuit, vocante Martha, non vocantem Martham, sed Mariam solam sunt secuti, dicentes: Quia vadit ad monumentum, vt ploret ibi. Cur hoc? Nisi quia Maria tenero magis affectu fratrem diligebat, & plus diligens amplius dolebat. Non ergo mirum, quòd accedente gratia Spiritus Sancti, & cum hac naturali pietate superno munere coniuncto dominum Iesum tanto amore dilexit, quem & plorans ad monumentum prima omnium mortalium videre, & Apostolis æternam consolationem nuntiare digna extitit.* Quid pulchrius? Accessit Dei gratia naturali illi suauitati, & teneritudini erga fratrem; & suauitas illa Dei munere eleuata tantorum donorum fecit capacem fœminam, vt Iesum ardentissimè diligens resurrectionem eius prima viderit post Deiparam, & illam nuntiaret cæteris discipulis. Quando ad hæc venerint viscera acerba, & in fratres dura? Aptamur equidem ex suauitate in fratres donis excipiendis diuinis.

§. VI.

Præstantia hominis non à bonis temporalibus.

POst nominatos Abraham, Isaac, & Iacob, vni Esau dicitur data possessio bonorum temporalium; ait enim: *E quibus Esau dedi montem Seir ad possidendum.* Et quando Esau dicitur datus mons Seir in possessionem; cur nulla terrena possessio dicitur nunc data Abrahamo, nec Isaaco, nec Iacobo? An Esau his præstantior, quia præ illis ditatus

dicatus fuerat terrenis possessionibus; Absit; præstantia enim hominis minimè metienda est bonis temporalibus, sed magis in eorum contemptu, & despectu. Vt enim Abraham, Isaac & Iacob præstantiores erant, quàm Esau, sic nil terræ possidebant, in casulis habitantes. Matth. 11. Matt. 11. cæpit Dominus dicere de Ioanne: *Quid existis in desertum videre? Arundinem vento agitatam? Sed quid existis videre? Hominem mollibus vestitum? Ecce qui mollibus vestiuntur, in domibus regum sunt.* 11: *Amen dico vobis, non surrexit inter natos mulierum maior Ioanne Baptista.* Ecce tibi per quos gradus ascendat Dominus vt ostendat sublimitatem, & præstantiam Ioannis super omnes alios. Primò illum nudum omnibus bonis proponit temporalibus. Deinde ex alia parte ponit vniuersos principes aulicos preciosis vestibus coopertos, plenos omnium abundantia. Et vter maior, princeps plenus diuitiis, an Ioannes omnibus vacuus? Sanè non à possessionibus sæculi, sed ab illarum contemptu præstantia, & excellentia hominis cernitur. Quò spectans D. Basil. hom. de ieiunio ait: *Ioannis vita vnicum ieiunium erat, qui non tectum habebat, nec mensam, nec terram arandam, non bouem aratorem, non frumentum, non pistorem, non aliud quicquam rerum temporalium. Quapropter inter natos mulierum non surrexit maior Ioanne Baptista.* In eo quod Ioannes nil temporalium honorum habuerit, fundat Basilius, quòd maior omnium fuerit. Et quomodo maior omnibus non erit, qui se super omnia terrena ponit, despiciens ea? Aiebat Isaias cap. 33. *Qui proijcit auaritiam ex calumnia, & excutit manus suas ab omni munere; qui obturat aures suas ne audiat sanguinem, & claudit oculos suos, ne videat malum: Iste in excelsis habitat, munimenta saxorum sublimitas eius: panis ei datus est, aquæ eius fideles sunt. Regem in decore suo videbunt oculi eius, cernent terram de longè.* Præcellentia mundialium principum ea est, qua omnibus abundantes se super alios sustollant, & sic hæreant Regi, vt cæteros alios videant de longè. Horum autem præcellentiam longè superant, qui totam materiam auaritiæ à se depellunt, nec in terrena possessione sua munera ponunt; quorum sanè sublimitas, & celsitudo tanta est, vt veri Regis laterones assidui, quidquid terræ est, & respiciant & despiciant de longè. Proh ingens altitudo, & sublimitas, quæ fundatur in despectu mundialium bonorum, fallar, nisi inde cõstituatur homo maior omnibus! Ad hæc monebat D. Bern. serm 4. de Ascens. fatus: *Sequere etiam Christum ascendentem crucem, exaltatum à terra; vt non solum super te, sed & super omnem quoque mundum mentis fastigio colloceris; vniuersa, quæ in terris sunt, deorsum aspiciens, & despiciens, sicut scriptum est; Cernent terram de longè.* Qui in nuditate, & terrenorum omnium bonorum expulsione Christum ascendentem in crucem sequitur, ad tantam sublimitatem peruenit, vt omni mundo appareat superpositus, adeòque vero Regi assiduus sit, vt terrena omnia à longè respiciat. Crede mihi, hinc metienda est vera altitudo, & sublimitas hominis. Hinc Luc. 1. Angelus dicebat de Ioanne: *Erit enim magnus coram Domino.* Circa quæ ait Beda hom. 1. in Vig. D. Ioan. *Magna coram Domino virtutis est, prædicantem in deserto cælestia gaudia, terrenas ex integro spreuisse delicias. Sed & hoc coram Domino magnum eminet, quamuis hominibus videatur despectum, quod is, cui in natis mulierum maior non est, lasciuientis ob ludum puellæ capite truncatus est. Causas ordinem magnitudinis, ipse Angelus exponens: Et vinum, inquit, & siceram non bibet.* Sic à contemptu bonorum omnium terrenorum venit vera magnitudo. Huc trahenda dicta supra lib. 6. cap. 8. §. 18.

Isaias 33.

D. Basil.

D. Bern.

Luc. 1.

Beda.

§. VII.

Bona terrena maximè traducuntur ex personis, à quibus retinentur, & à quibus despiciuntur.

Esau in possessione terrena quiescit, Iacob cum filiis nullam habet terrenam possessionem, sed in alienis morantur, dicit namque: *Esau dedi montem Seir ad possidendum; Iacob autem, & filij eius descenderunt in Ægyptum.* Tu vide qualis terræ possessio, quæ negatur Iacob, & datur Esau. Equidem hinc maximè infamantur terrena bona, quæ rarò inueniuntur in præstantis virtutis, sapientiæque viris. Quando Iacob non terrenis vacuus, quæ Esau abundanter possidet? Quando quæ implent mundiales homines, non sunt despectui illis, qui æstimant sola duratura, & solida? Sanè inde solùm aspernanda essent terrena omnia; nimirum si inspiciamus, qui ea vilipendunt, & qui ea ardenter possident. Luc. 1. de Ioan. locutus textus ait: *Fuit in diebus Herodis regis sacerdos quidam nomine Zacharias*, &c. Sacerdotium vetus in patre Ioannis notabatur esse, quod necessariò deuenturum esset ad filium. Sed quando Ioannes nunquam in templo inter Sacerdotes fuit, sed magis coluit solitudinem, in deserto viuens; cur necessum fuit paternum illi prætermittere? Volebat Dominus illius sacerdotij ostẽdere infirmitatem, vt quod dimitteret tantus vir, vt viam pararet Christo. Ait enim Beda hom. 1. in Vig. D. Ioan. *Maluit Ioannes doctus in Spiritu, vocatis in desertum populis, noui testamenti sacramenta prædicare, quam ad se venientibus in templum, gloriosissimo illo tunc temporis sacerdotij veteris officio præesse. Prætulit longam solitudinis sitim, & esuriem continuus hostiarum solennijs: pilis camelorum, & cinctui zona pellicea, auro textas Pontificum postposuit stolas: vt is, qui merito iustitiæ perfectioris authoritatem sibi prædicandi asciuerat, ipse etiam neglecto ordine paterni pontificatus ostenderet, quia non dubiè melioris pontificatus præco, & præcursor existeret.* Ecce tibi totus antiqui sacerdotij splendor, dum à tantæ sanctitatis, & authoritatis viro negligitur, haud dubiè ostendit quàm infimæ æstimationis fieret. Nunquam enim non vilescunt res, quæ despiciuntur à clarissimis, & præstantissimis viris, præcipuè si ex frequẽter iam nõ videantur nisi in perditis hominibus. Luc. 3. *Anno autem quinto decimo imperij Tiberij Cæsaris, procurante Pontio Pilato Iudæã, Tetrarcha autem Galilææ Herode, Philippo autem fratre eius Tetrarcha Ituræ, & Trachonitidis regionis, & Lysania Abilinæ Tetrarcha, sub principibus Sacerdotum Anna, & Caypha, factum est verbum Domini super Ioanem Zachariæ filium in deserto.* Deum verbum Domini factum Ioanni dicit, nec Ioannem, nec parentem eius Sacerdotes vocat, quam quidem dignitatem generis merito habebant. Cuius etiam alij prophetæ in suis prophetiis meminerant. Quippè Ierem. cap. 1. *Verba Ieremiæ filij Helciæ de Sacerdotibus, qui fuerunt* &c.

Luc. 1.

Beda.

Luc. 3.

Ierem. 1.

Ezech.

Ezech. 1. Ezech. 1. *Factum est verbum Domini ad Ezechielem filium Buzi Sacerdotem.* Et quando hoc obseruabant omnes prophetæ, vt auitam sacerdotij dignitatem in se meminerint, quando ad se factum Dei verbum referebant; cur Lucas eam consuetudinem in Ioanne non seruat? Cur illum Sacerdotem, & filium Sacerdotis non meminit, quando ad illum Dei verbum factum refert? Crediderim à Luca tunc traduci vendibile Iudæorum sacerdotium tunc temporis, & reliquas omnes dignitates, & principatus sæculi, quando hæc omnia habebantur à Pilato, Herode, Anna, & Caypha perditissimis hominibus, & reijciebantur à Ioanne, adeò vt vel à nomine earum in se abhorreret. Et quidem nihil vilius, & abiectius de dignitatibus illis poterat ostendi, quàm quòd in illis Pilatus, & Herodes, & Annas, & Cayphas essent; & Ioannes illas respueret, ac contemneret. Quis enim non amens æstimet quod Ioannes depulit, & Cayphas tenuit? Quod sapientissimi, & præstantissimi contempserunt; & perditissimi, & ineptissimi frequentius tenent? Nazian. Nazian. orat. 20. de nobilissimo sacerdotio Christiano dicebat: *Nunc autem periculum est, ne ordo omnium sanctissimus, omnium maximè sit ridiculus:: Atque ille quidem in inferiori sede acquiescit, humilisque stat, qui sublimem promeretur, atque & multum diuque carnis leges sanxit ad spiritui parendum; hic contra superbè, & arroganter præsidet, superciliumque aduersus meliores attollit, nec thronis intremiscit, nec ex aspectu horrorem concipit, hominem continentiæ studiosum infra se videns, verum simul cum imperio sapientiorem se esse existimat*, &c. Sic sanctissimus doctor, eò solum quòd sacerdotium Christi indigni & mali aliqui teneant, illoque careant sapientissimi, & sanctissimi, putat periculum esse, ne ridiculus habeatur ordo sanctissimus. Quid diceret de illis aliis dignitatibus, & bonis, quæ rarò non tenent mali; & semper ab optimis contemnuntur, reijciuntur? Equidem ea vel ex hoc capite censeri debent vilia, & ridicula.

§. VIII.

Boni viri est maiorum suorum errores tegere.

Dicitur Iacob cum filiis descendisse in Ægyptum; dum ait: *Iacob autem, & filij eius descenderunt in Ægyptum.* At non explicat illius descensus caussam. Nota erat venditio Iosephi, vt à fratribus venditus fuit, vt ductus in Ægyptum, vt ibi clauum obtinuit regni, qua occasione domum ad se vocauit paternam. Et cur Iosue non meminit filiorum Iacob scelera in fratrem, quæ occasionem dederunt, vt in Ægyptum descenderent: Cur illis omissis tantùm dixit, quòd descenderunt in Ægyptum? Bonus, & prudens vir gentis
Dan. 4. suæ errores maluit tegere. Ioan. 4. Samaritana mulier nacta Iesum sapientissimum præceptorem ait: *Domine, vt video, propheta es tu. Patres nostri adorauerunt in monte hoc; & vos dicitis, quia Ierosolymis est locus, vbi adorare oportet.* Vulgò erat trita historia Hieroboami, vt in Samariæ montibus vitulos aureos posuit 3. Reg. 12. quos adorari fecit à decem tribubus, ne haberent occasionem eundi Ierosolymam. Ex tunc decem tribus in idololatriam dilapsæ à tribu Iuda desciuerunt, obijcientes Samariæ vitulos Salomonico Ierosolymitanorum templo. Mulier autem referens adorationem suorum popularium in monte Samariæ, nihil de vitulis loquitur. Tantum dicit, quòd eorum patres adorauerunt in monte illo, & tacet, quòd adorauerunt vitulos, propter quod à Domo Dauidis defecerunt. Et quare notissimam defectionem, & vitulorum adorationem non meminit? Bona iam ad præsentiam Iesu, quæ non erubuerat coram illo peccata sua confiteri, satius duxit, si gentis suæ errores tegeret. Ait Rup. lib. 4. in Ioannem post memora- Rup.
tos Samariæ vitulos, caussas defectionis. *Has causas ita mulier in proposita quæstione reticuit. At illa propria culpa maculas satis humiliter confessa fuerat. Non ergo vitio, sed laudi potius illi est, quod communem gentis suæ ignominiam, satis omnibus notam prædicare non properauit.* Hoc laudandum fuit in fœmina, quòd à notissimis suæ gentis sceleribus prædicandis abstineret. Quæ facilè manifestauit culpas suas, maluit gentis suæ culpas silentio operire, in quo maximè apparuit laude digna.

Iosue cap. 24. Misique Moysem & Aaron, & percussi Ægyptum multis signis, atque portentis. Eduxique vos, & patres vestros de Ægypto, & venistis ad mare: persecutique sunt Ægytij patres vestros cum curribus, & equitatu, vsque ad mare rubrum. Clamaueruntque ad Dominum filij Israel, qui posuit tenebras inter vos, & Ægyptios, & eduxit super eos mare, & operuit eos. Viderunt oculi vestri cuncta, quæ in Ægypto fecerim.

§. IX.

Vel vnus pauper homo Deo plenus validissimos quosque Reges prosternere sufficit. Vbi de reliquijs Sanctorum,

Vide qualem exercitum parat Deus, vt percutiat validissimum Tyrannum Ægypti, nimirum ait: *Misique Moysem, & Aaron, & percussi Ægyptum*, &c. Vnus erat Moyses è seruis Israëlitis, fugitiuusque ab Ægypto pastorem agebat, qui oues soceri sui custodiret. Hunc ergo seruum, & fugitiuum cum fratre Aaron mittit Dominus, & huius manui substernit validissimum Regem Ægypti. Nec miror, vnus enim vel pauper, & desolatus homo à Deo adiutus valentior est omnibus Regibus mundi. Quatuor Regum exercitus ingressus est Sodomam, quam spoliauit, captiuosque duxit eius ciues, & Lothum, qui habitabat cum illis. Quid tunc? Ait textus Gen. 14. *Ecce vnus,* Gen. 14.
qui euaserat, nuntiauit Abram Hebræo, qui habitabat in conualle Mambre:: Quod cum audisset Abram, captum videlicet Loth fratrem suum, numerauit expeditos vernaculos suos trecentos & decem, & octo, & persecutus est eos vsque Dan, & diuisis sociis irruit super eos nocte. Percussitque eos, &c. Sæpè aliàs textus sacer scripserat de Abrahamo, & nunquàm eum vocauerat Hebræum, vsque dum ventum est ad narranda præsentia facinora, quibus validissimum quatuor Regum exercitum illæsus fudit. Nunc enim primò Hebræus dicitur,

dum ait textus: *Nuntiauit Abram Hebraeo.* Et cur nunc primùm Hebraeus notatur? Cur in tam celebri victoria de quatuor Regibus parta, Hebraeus dicitur? Idem sonat Hebraeus, ac transitor: ostendebatur ergo, vt vel vnus homo Deo confortatus, & adiutus sit supra omnes valētias mundi; quando vel vnus Hebraeus, hoc est, vnus peregrinus & aduena Deo protegente valuit quatuor Reges comprimere. Sic rem definiebat Rupert. ibi: *Quare autem cum iam toties Abram nominatus, & adhuc in hac scriptura nominādus sit, & nusquā Hebraeus dicatur, hoc illum loco Hebraeum, id est, trāsitorem nominari placuit? Videlicet ob commendandam magnitudinem rei, ac virtutis, quod scilicet transitor, id est peregrinus & aduena Deo protegente fecerit rem, quam indigena quinque Reges facere non potuerant, & de victoribus quatuor Regibus vnā vltionem, & plenam reportauerit victoriam.* Sic vel vnus peregrinus in mundo, Deo plenus se super quatuor validissimos Reges extulit. Exue mūdana omnia, & vnum tecum habe Deum, & multis mundi Regibus euades valentior. Redeunti Dauidi post prostratum Goliath canebant foeminae 1. Reg. 18. *Percussit Saul mille, & Dauid decem mille.* Quibus non solum Allophyli, sed & Saul à Dauide superatum gemebat. Et quis Dauid, qui & Principes hostium, & Saulem sic superauit? Is erat puer, & paruulus ouium pastor, qui inermis, regia arma dimittens, à solo Deo protectus aduersus validissimos hostes ausus est procedere, & sese super multos Principes euexit. Ex quo monebat D. Ambr. lib. 10. in Lucam ad cap. 21. *Si quis Goliath exurgat immitis, atque procelsus; timentibus caeteris, exurgit humilis Dauid, Regis abijciens arma terreni, sumens fidei tela leuiora, & iaculum purae confessionis intorquens, persecutoris vulnerat impudentiam:: Huic victori occurrunt iuuēculae dicentes: Percussit Saul in millibus, Dauid in decē millibus. Quod indicio est, victores saeculi Principibus anteferri.* Et quis Princeps mundialis, quis tyrannus saeculi comparari poterit cum eo, qui saecularia contemnens, vel nudus, & inermis, plenus tamen Deo in arenam descendet? Sanè quò minora mundi subsidia teneas, si Deum tenes, vniuersas mundialium tyrannorum valentias ridebis. Sciui validissimos Christi Athletas sic omnia mundialia munimenta à se expulisse, vt etiam spiritum efflarent; sola manente nuda carne, & ossibus in arena: Sed & illa eorum nuda ossa etiam vitae expertia bellum mouisse aduersus tyrannos, quo eos prosternerent. Hinc pulchrè canit Prudentius in hymno de Sancto Vincentio, cuius sanctum cadauer oblatum feris, ab auibus rapacibus custoditum fuit:

Tu solus, ò bis inclyte.
Solus brauij duplicis
Palmam tulisti: tu duas
Simul parasti laureas.
In morte victor aspera,
Tum deinde post mortem pari
Victor triumpho proteris
Solo latronem corpore.

Expende illa; *Proteris solo latronem corpore*: caeteri in anima & corpore pugnabant cum tyrannis, eorumque malitiam superabant, humanis omnibus auxiliis vacui, sed Deo pleni; at Vincentius hic similiter in corpore, & anima deuicit principem furentem; sed & cum res eò deduceretur, vt mortuus iaceret, & solum corpus in arena maneret, solo corpore pugnat, & latronem proterit. Tanta enim à Deo suis athletis virtus conceditur, vt omnibus nudi, vel solo corpore valeant principes saeculi prosternere. Mirabar ego aliquando id quod dicebat Dominus Ioan. 10. *Bonus pastor animam suam dat pro ouibus suis.* Proh Deus immortalis! si pastor dat animam suam, quid fiet de ouibus eius? Quomodo defendet eas à lupis? Abeunte enim è viuis pastoris anima; iacebit in terra eius cadauer solum; iacebunt eius ossa nuda, & arida; qualiter ergo defendentur oues? Ea est virtus boni pastoris à Deo confortati, cuius si vel solum corpus exanime maneat, vel solo corpore suas oues aduersus validissimos contrarios iuuabit. Accipite exemplum in Samsone, qui Iudic. cap. 15. mandibulam asini arripuit, & in illa ingentem hostium exercitum profligauit. Post victoriam autem proiecit mandibulam de manu, & iacebat mandibula in terra; ipse siti confectus ad Deum pro solatio potus clamabat. Quid tunc? Ait textus. *Aperuit itaque Dominus molarem dentem in maxilla asini, & egressae sunt aquae; quibus haustis refocillauit Spiritum*, &c. Itaque mandibula arida, & nuda humi iacens, & hostes contriuit, & eam virtutem manauit, qua & Samsonem à morte liberauit. Sic sic Sanctorum ossa nuda, & arida humi iacentia valent suos aduersus pericula confirmare. Vt dicat Ruper. ibi cap. 20. *Grandis erat metus, ne decidentibus Apostolis, periret religio, fides infirmaretur, & ad delendum Christianum nomen manus impiorum roborarentur. Sed quid? Aperuit, inquit, Dominus molarem dentem in maxilla asini, & egressa sunt ex eo aqua. Nihil verius, nihil manifestius. Prostratis enim in mortem sanctis, sepulchra illorum viuas aquas emanauerunt, corpora illorum miraculorum gratiam profuderunt. Exinde creuit fides, roborata est spes, charitas magis inualuit. Itaque refocillauit spiritum Samson, & vires recepit.* Sic vel solo corpore pastores Christi suas ouiculas valent aduersus validissimos hostes confirmare.

§. X.

Quidquid mali, aut poenae, aut culpae in aliis videmus, quasi nobis remissum aestimandum.

NOn otiosè inculcat textus, quod Israëlitae viderint mala omnia illata Aegyptiis, ait enim: *Viderunt oculi vestri cuncta, quae in Aegypto fecerim*, &c. Et quid ad Israëlitas, quód ipsi viderint oculis suis, quae fuerint mala Aegyptiis illata? Equidem quod Aegyptiis supplicium erat, dum eis inferebatur; beneficium erat Israëlitis, dum ab eo liberabantur. Quidquid enim in altero vides mali, aut culpae, aut poenae, quasi tibi remissum credes, cum à Dei gratia venerit, quòd tu, sicut & alius, in illud non labaris. Quò spectans D. Prosper. 8. in Respon. ad Excerpta Genuensium ait: *Quid nobis remissum sit, in eis discamus, de quorum queri damnatione non possumus.* Nullus à Deo in damnationem mortis, aut gehennae vadit, de cuius damnatione alius possit iustè queri. Quando ergo nos oculos conijcimus ad infinitum numerum damnatorum, sacrilegorum, latronum, furum, adulterorum, & similium, de quorum damnatione nullam querelam habere possu

Marginalia: Rupert. — 1. Reg. 18. — D. Ambr. — Prudentius — Ioan. 10. — Iudic. 15. — Rupert. — D. Prosper.

possumus; illud faciamus, vt in iis discamus, quid nobis remissum sit; quæcumque enim in inferno castigantur, à me fierent, nisi misericors Dominus mihi parceret; hoc est, meæ misereesceret infirmitatis, & sua gratia custodiret, ne caderem. Et quis Deo acceptum non referat, quòd in se non sit, quod in aliis videt, damnum? Sanè Pharisæo aspernanti peccatricem fœminam, aiebat

Luc. 7. Dominus Luc. 7. *Duo debitores erant cuidam fœneratori, vnus debebat denarios quingentos, alius quinquaginta*, &c. Sic Dei Sapientia homini præsumenti de iustitia ostendit differentiam eius, & peccatricis illius fœminæ exemplo duorum debitorum; quorum alter debebat quingentos, alter quinquaginta denarios. Et quod mirere magis, ipse Pharisæus intelligebatur nomine eius, qui quingentos debebat; peccatrix autem signabatur in eo, qui quinquaginta debebat. Sed vnde fieri poterat, quòd homo nulla vitiorum macula infamis plurium esset debitor Deo, quàm mulier peccatrix multis sceleribus plena? Sanè quæcumque erant peccata in illa fœmina, fuissent etiam in illo Simone, nisi eius misereesceret Deus, illúmque sua gratia præueniret. Vnde ille longè maiori debito obstrictus erat Dei gratiæ, quàm illa peccatrix fœmina; maiorémque amorem debebat Deo, vt à quo maiori beneficio esset præuentus. In illa enim peccatrice debebat cernere, quæ sibi remissa erant à Deo, hoc est, à quibus ipse liberatus esset, & inde in maiorem Dei amorem accendi.

D. August. Ait D. August. lib. de Virginit. *Forte reuera ideo minus timebis, magis inflaberis, vt modicum diligas Deum; quia modicum tibi dimisit, viuenti videlicet à pueritia religiosè, pudicè, pia castitate, illibata virginitate; quasi verò non tu multò ardentius diligere debeas eum, qui flagitiosis ad se conuersis, quæcumque dimisit, in ea te cadere non permisit? Aut verò ille Pharisæus*, &c. Equidem illud certissimum est, quod tu multo ardentius debes diligere Deum, qui flagitiosis ad se conuersis quæcumque dimisit, in ea te cadere non permisit. Quæcumque peccatores vniuersi incurrerunt siue dimittenda, siue non dimittenda; horum omnium debitor sum Deo, cuius gratia accepi, ne ad illa venirem. Hinc in miseris aliis debeo addiscere, quid mihi fuerit remissum, & quanto maiori debito amoris Deo obstringor. Aiebat

Iob. 38. Dominus Iob cap. 38. *Quis demisit lapidem angularem eius? Cum me laudarent simul astra matutina, & iubilarent omnes filij Dei.* Deiiciebat equidem Deus lapidem terræ angularem, nimirum apostatam Angelum, principem tenebrarum harum, & deiiciebat eum in profundum. Quod cum filij Dei, nempe Angeli sancti viderent, summis laudibus prosequebantur Deum, maximo erga diuinitatem amore affecti. Et cur Angeli sancti sic erga Deum afficiuntur in deiectione, & ruina Angeli rebellis? Quippè in eo discebant, quid illis fuerit remissum, quando nisi à Dei gratia fuissent protecti in similia ipsi laberentur. Ad

Rupert. hæc Rup. lib de Vict. cap. 30. ait; *Fortitudinem namque creatoris in magnæ creaturæ deiectione viderant; gratiam & misericordiam creatoris eiusdem in semetipsis agnouerant, qua sese ne & ipsi corruerent præuentos fuisse non ignorant. Eiusdem quippè conditionis cum essent, suam in perditione illorum salutem conseruatam, statúmque retentum non leuiter appendere potuerunt ::: & ad creatorem suum æterno amore astricti sunt.* Ardebant equidem canticis amatoriis in Deum, discentes in damnatione Angeli, vt ipsi sustentabantur à Deo, qui eiusdem cum cadente conditionis erant.

Iosue cap. 24. Et habitastis in solitudine multo tempore, & introduxi vos in Terram Amorrhæi, qui habitat trans Iordanem. Cúmque pugnarent contra vos, tradidi eos in manus vestras, & possedistis terram eorum, atque interfecistis eos. Surrexit autem Balaac filius Sephor Rex Moab, & pugnauit contra Israelem. Misitque & vocauit Balaam filium Beor, vt malediceret vobis, & ego nolui audire eum, sed contrariò per illum benedixi vobis, &c.

§. XI.

Ille præcipuè tibi hostis habendus, qui te ad peccandum allicit.

POst Ægyptiorum necem meminit Iosue Amorrhæorum hostilitatem in Israelitas, & nominatim eam, quæ per Balac, & Balaam fuit exercita. Dicit enim: *Surrexit autem Balac filius Sephor Rex Moab, & pugnauit contra Israelem. Misitque & vocauit Balaam*, &c. Sed ante hos cantantissima fuit pugna Amalecitarum, qua persecuti Israelem fuerunt, de quo Deut. 25. *Memento, quæ fecerit tibi Amalech in via, quando egrediebaris ex Ægypto: quomodo occurrerit tibi, & extremos agminis tui, qui lassi residebant, ceciderit*, &c. De quibus clarissimam victoriam reportauit ipsissimus Iosue, ad illam primo inauguratus imperator exercitus, Exod. 17. Vnde ergo hanc Amalecitarum hostilitatem, & primam, & cantatissimam, & sibi tam multi laboris, quàm gloriæ, prætérit, nullámque eius facit mentionem; sed quam primum proponit hostilitatem Balaci, & Balaami aduersus Israelem? In hostilitate Amalecitarum nihil inuenit præter sanguinolentum certamen, quo corpora perderentur; in hostilitate autem Balaci, & Balaami præter arma bellica, fuit & illud puellarum inuentum ad animas Israelitarum perdendas. Ex quo non miror, quòd Iosue prætéreat bellum illatum pro solis corporibus perdendis, & ad illud festinet, in quo potuissent omnium animæ perdi. Illud enim solum censetur bellum, & illa sola hostilitas vera censetur, quæ ordinatur ad animas perdendas. Matth. 13. *Simile est Regnum cœlorum homini, qui seminauit bonum semen in agro suo: Cum autem dormirent homines, venit inimicus, & superseminauit zizania in medio tritici.* Haud dubium, quin in isto superseminatore zizaniorum intelligitur diabolus, qui totis viribus suis curat diuinum in nos semen perdere. Sed illud notandum, quòd in eo præcisè, quòd zizania seminet; inimicus absolutè dicatur. Marc. 1. dicitur homo esse in Synagoga Spiritu immundo, qui dum expelleretur à Iesu: *Discerpens eum Spiritus immundus*, & exclamans voce magna, exiit ab eo. Similiter Marc. 9. *Iesus comminatus est Spiritui immundo, dicens illi; Surde, & immunde Spiritus, ego præcipio tibi, exi ab eo ::: Et exclamans, & multum discerpens eum, exiit.* Ecce tibi vbi diabolus apparebat discerpens homines, solùm vocatur

Deut. 25. Matt. 13. Marc. 1. Marc. 9.

Spiritus; vbi autem zizania seminat, vocatur inimicus. Cur non magis inimicus habetur discerpens homines, quàm zizania seminans? Cum discerpens ostenditur, totus illius furor erat circa corporalem afflictionem, in qua non cognoscitur inimicus; in zizaniæ seminatione ostendebatur corrumpens mores, trahens homines ad vitia, quibus Deo exosi fiant. Et in nullo magis ostenditur hostilitas, & inimicitia in homines, quàm dum trahuntur in vitia, quibus Deo odiosi fiant.

D. Iren. Ait D. Irenæus lib. 4. aduersus Hæreses, cap. 78. *Cum autem dormirent homines venit inimicus, & superseminauit zizania inter frumentum, & abiit. Ex tunc enim Apostata est Angelus hic, & inimicus, ex quo zelauit plasma Dei, & inimicum illum Deo facere aggressus est.* Expende illud: *Ex tunc Apostata est Angelus hic, & inimicus,* &c. multa licet mala corporibus inferret, non adeò haberetur inimicus; ex quo autem eò attendit, vt homines separaret à Deo, vt mentes humanas traheret inoffensam diuinam, iam tunc verus apparuit hominum inimicus. Hæc enim est summa, & vnica hostilitas in homines, qua in Dei offensam trahuntur.

Genes. 21. Gen. 21. *Cum vidisset Sara filium Agar Ægyptiæ ludentem cum Isaac filio suo, dixit ad Abraham: Eiice ancillam hanc, & filium eius,* &c. Mirabar, quòd prudens Sara sic de puerorum ludo irasceretur, vt ludentem cum filio suo prorsus abiiciat. Et vt mirarer magis, veni in locum Pauli ad Gal cap 4. vbi ad hunc ludum respiciens, agebat:

Ad Gal. 4. *Quomodo tunc is, qui secundum carnem fuerat, persequebatur eum, qui secundùm Spiritum,* &c. quippè ludum illum persecutionem vocat, qua tunc creditur Ismael persecutus Isaacum fuisse. Sed quæ in ludo pueruli species persecutionis esse potuit? Vafer Ismael seducebat Isaacum puerulum simplicem, vt saltem ioco aliqua turpia, & inhonesta efficeret. Quæ astutia meritò ab Apostolo vocatur persecutio; quando ea sola debet putari hostilitas, & persecutio in homines, qua seducuntur, vt consentiant vitiis.

D. August. Ait D. Aug. in Ioan. tract. 11. *Quam lusionem dicit Scriptura vidisse Saram, hanc persecutionem dicit Apostolus. Plus ergo vos persequuntur, qui vos illudendo seducunt.* Sanè nunquam maior persecutio, quàm vbi seducimur, vt consentiamus vitiis.

D. Anselm. Ad hæc D. Anselm. in epist. ad Gal. *Spirituales ergo patiuntur persecutionem a carnalibus, qua ludus carnalium persecutio est, & afflictio spiritualium. Ludis namque Ismael, & fratrem suum ludendo quærit seducere, quando carnales dulcibus verbis illicita suadent, vanitates loquuntur, ad delectationes prouocant, risum mouent, libertatem excitant, malis colloquiis mores bonos corrumpunt. Et talibus ludis grauius persequuntur spirituales, quàm si eos gladiis appeterent.* Sic ibi; quæ enim bona ad peccandum alliciunt, proculdubio pertinent ad persecutionem validissimam.

Matth. 4. Matth. 4. hostis noster duxit Iesum in montem, *& ostendit illi omnia regna mundi, & gloriam illorum.*

D. Cypr. De quo agens D. Cypr. orat. de Tentat. Christi ait: *Regnum hoc non est naturæ, sed malitiæ, persecutio est, non defensio.* Quippè Regnum obiectum, vt traheret in diaboli seruitutem, pro persecutione erat rabidissima.

§. XII.

Vnius Dei virtus, & valentia est, quòd homo præponat veritatem regiis fauoribus.

NOn paruas suas vires Deus ostendit in præsenti, cùm ait de Rege Moabitarum: *Misitque, & vocauit Balaam filium Beor, vt malediceret vobis, & ego nolui audire eum, sed è contrario per illum benedixi vobis.* Et quantum hoc, quod per hominem vocatum à Rege, & muneratum à Rege, & degentem apud Regem Deus veritatem suarum in Israelitas benedictionum educere potuit? Sanè à Deo solo venire potuit, quòd inter Regia dona, inter principum conuersationem homo fieret veritatis dicendæ studiosus. Consule caput Num. 22. vbi Balaam iste multis solicitatus Num. 22.
muneribus trahebatur ad Regem; ibat ille & post renitentem asellum; *Aperuit Dominus oculos Balaam, & vidit Angelum stantem in via euaginato gladio,* &c. Insuper ait illi Angelus: *Vade cum istis, & caue, ne aliud quàm præcepero tibi loquaris. Iuit igitur cum principibus.* Et quod mirere magis, stans coram Rege ait: *Ecce adsum: nunquid loqui potero aliud, nisi quod Deus posuerit in ore meo?* Sic coram Rege stans inter Principes aulicos, inter munera Regia audet asserere tantùm à se dicenda, quæ à vero Deo venerint. Et vnde homo non magis afficitur ad Regem? Vnde non magis capitur regiis fauoribus; sed mauult stare pro veritate & Deo? Vidit angelum stantem in via euaginato gladio; solus enim Dei spiritus sic posset hominem commouere, vt veritatem præponeret regiis muneribus. Ait Diodorus in cat. Græca ad cap. 4. Diodor.
Exodi: *Balaam cum oraculo Dei monitus ne iter illud arriperet, attamen perseueraret, ab Angelo stricto ense perterritus est ita, vt regiis muneribus veritatem præposuerit.* Et quis sic hominem posset afficere; & perterrefacere, vt inter regios fauores, inter munera regia magis fieret studiosus veritatis, nisi Spiritus Dei? Crede mihi, non est inermis potestatis opus, sed diuinæ gladio armatæ eò adducere hominem, quód velit veritatem maifestare, antequàm regios fauores mereri. Necessum pene est, quòd Deus gladio stricto armatus instet homini, qui regios fauores postponat veritati. Hinc 3. Reg. 20. *Vir quidam de filiis prophetarum dixit ad socium suum in sermone Domini: Percute me,* &c. 3. Reg. 20.
Sic iste Propheta solicitabat vnum, & alterum socium, vt percuteretur ab eis; & tandem ab altero percussus est, & vulnus inuoluit; & sic iuit ad Achab Regem, cui proposita quadam parabola, dixit districtam Dei sententiam in eum. Et cur voluit ad hoc præstandum ex sermone Domini percuti? Omnia enim præstare potuit sine vllo vulnere accepto; posset enim absque vulnere obuoluere vultum suum, ne agnosceretur à Rege; ad quid ergo maluit ex sermone Domini percuti? Sapienter Propheta districtam veritatem diuinæ sententiæ dicturus Regi, curabat prius in vulnere accepto gladium Dei ob oculos ferre. Necesse enim est, vt Deus gladio armatus vrgeat hominem, qui vt veritatem dicat; fauores regios amet perdere. Non longè ab hac excogitatione abfuit Lyra, dicens. *Propheta de mandato Domini voluit proponere ipsi Achab parabolam per quam ignorans contra se ipsum daret sententiam. Et ideò ad proponendum, primò disponitur per plagam susceptam.* Lyra.

susceptam. Ecce tibi per plagam susceptam dicitur Propheta dispositus, vt Regi ea proponat, quæ odiosa illi essent. Nisi enim de plaga accepta, seu gladio obuolitante ob oculos dispositionem acciperet, indispositus esset; vt aliquid asperum proponeret; quo perderet gratiam Regis.

Iosue cap. 24. Transistísque Iordanem, & venistis ad Ierícho. Pugnauerúntque contra vos viri ciuitatis eius, Amorrhæus, & Pherezæus, & Chananæus, & Hethæus, & Gergesæus, & Heuæus, & Iebusæus, & tradidi illos in manus vestras. Misi ante vos crábrones, & eieci eos de locis suis, duos Reges Amorrhæorum, non in gladio, nec in arcu tuo. Dedíque vobis terram, in qua non laborastis; & vrbes, quas non ædificastis, vt habitaretis in eis; vineas, & oliueta, quæ non plantastis. Nunc ergo timete Dominum, &c.

§. XIII.

Vbi Dei fauor adest, quidquid molestiæ & laboris est in operibus virtutis abest.

IN omnibus victoriis de Amorrhæo, & Chananæo reportatis multus est Deus in explicando; quàm pauca, aut nulla fecerint Israelitæ. Primò dicit: *Eieci eos de locis suis, non in gladio, neque in arcu tuo.* Rursus addit: *Dedi vobis terram, in qua non laborastis.* Quibus, vt sapienter notat Abulensis, non significatur, quòd Israelitæ non pugnauerint, & non percusserint hostes gladiis suis, & arcubus, & non multum operis impenderint terræ acquirendæ. Sed significantur ea omnia peracta ab Israelitis tantâ facilitate, & suauitate, quasi nihil peragerent. Nec mitor: vbi enim adest Dei fauor, specialis etiam in difficillimis, & arduis virtutum operibus, nihil molestiæ, aut laboris inuenitur, sed omnia fiunt faciliter, & suauiter. Excitaturus Iesus Lazarum, in quo peccatoris suscitandi species dabatur, dicebat Ioan. 11. *Tollite lapidem.* Et mirabar, quòd in specie excitandi peccatoris tolli lapidem iubeat Dominus, quando in lapide durities pœnitentiæ necessaria exprimebatur. Sanè D. Hieronymus sumpto lapide, & percusso pectore se peccatorem excitabat. Et cur qui Hieronymo inspirabat, vt lapidem sumeret, pectúsque suum flagellaret; in Lazaro iubet, vt lapis tollatur? An non placebat illi in peccatoribus pœnitentiæ lapis? Absit; non enim iubet auferri, quod arduum est, & difficile in pœnitentiâ; sed vult ostendere vt iuuante Deo, & eius gratia aspirante difficilia omnia suauiantur. In quibus dum manet, quidquid vtile, & proficuum adest, quidquid molestum, & durum abest. Quò spectans D. Bernard. serm. 1. in Pasch. ait: *Tollatur lapis, sed pœnitentia maneat, non tam premens, & onerans, sed viuidam, & robustam mentem roborans, atque confirmans: nimirum cibus eius sit, quem antea nesciebat, Domini facere voluntatem.* Expende illud: *Non tam premens & onerans,* &c. quod oneris est, & molestiæ in pœnitentia, in virtutum executione, sic tollitur à Dei gratia opitulante, & confortante; vt videatur nihil laboris in illis posuisse homo. Quò respiciens Baptista Luc. 3. clamabat: *Parate viam Domini, rectas facite semitas eius. Omnis vallis implebitur & omnis mons, & collis humiliabitur, erunt praua in directa, & aspera in vias planas, & videbit omnis caro salutare Dei:* auxilio enim Dei ad nos venientis nil inuenimus asperum & difficile in via salutis. Pulchrè ait D. Chrysost. hom. 10. in Matth. *Erunt praua in directa, & aspera in vias planas: ostendit difficultatem legis, fidei facilitate mutandam. Non iam, inquit, ad iustificationem merendam sudores peccatoribus imminent, & labores: sed gratia omnibus occurrit, ac venia plurimo salutis plena compendio.* Vbi gratia Dei affulget; labores & sudores in virtutibus exercendis abscedunt: non longa virtutis videtur via, sed suauissimum, & facillimum compendium, quo sic euolamus ad requiem, quasi nil nos præstiterimus diligentiæ. Ideò dicebat Dominus Matth. 11. *Iugum meum suaue est, & onus meum leue.* Vt inueniant requiem, proponit sumendum iugum, & portandum onus. Sed quid iugum & onus cum requie? Tanta est gratia offerentis, vt vel onera non portare videamur, sed magis portari ab illis. Ait Galfridus in Alleg. Tilmanni: *Veruntamen si labor omnis, & onus omne culpatur; quid est, quod idem ipse, qui refectionem pollicetur, adiungit; Tollite iugum meum super vos? Sed labor eius reficit laborantem, & onus eius portat potius, quam portatur.* Sic Dei gratia afficit suos, vt in difficillimis operibus videantur ipsi nihil agere, & magis portari, quàm portare.

Ioann. 11.

D. Bern.

Luc. 3.

D. Chrysost.

Matt. 11.

Galfrid.

§. XIV.

Timor reuerentialis erga Deum maximè nos conducit ad vitam.

POst tot beneficia Dei enumerata, vnum in primis petit Iosue ab Israelitis, nimirum: *Nunc ergo timete Dominum,* &c. Proponit Deum benefactorem illorum, & petit timorem ab illis; cur non magis petit amorem? Beneficia amorem extorquent, vt supplicia timorem. Cur ergo quando beneficum Deum ostendit in Israelitas, non magis ait; *Nunc ergo amate Dominum?* Cur magis placuit dicere: *Nunc ergo timete?* Quis non timeat illum, quem in omnibus beneficum sibi videt? Est timor reuerentialis, qui ab amore procedit, & maximè extorquetur beneficiis: qui in eo consistit, vt maximè vereamur contristare, & offendere eum, cui nos agnoscimus beneficiis obstrictos. Hic timor vt debitus benefactori; sic maximè nos conducit ad vitam. Matth. 9. *Ecce mulier, quæ sanguinis fluxum patiebatur duodecim annis, accessit retrò, & tetigit fimbriam vestimenti eius. Dicebat enim intra se; Si tetigero tantum vestimentum eius, salua ero.* Audierat hæc mulier beneficia, quæ singulis momentis proficiscebantur à Iesu in suos populares, viros, fœminas: indéque certissimam conceperat fiduciam, se ab illo non multis impensis, sed vel leui vestimenti tactu sanandam esse. Quid tunc? *Accessit retrò:* cur retro accedis ad eum, quem beneficentissimum, & profusissimum in suis beneficiis noscis? Cur vereris facie ad faciem accedere? Cur tanta fidei tuæ magnitudo, quæ te de salute dubitare

Matth. 9.

dubitare non permittit, permittit metuere faciem eius? Erat iste timor reuerentialis, quo vt se immunda nouerat, metuebat aliquid irreuerentiæ facere, quod tanto benefactori iniuriosum esset. Ne miremur, quod inde fastigium diuinitatis pertingat fœmina. Ait sapienter Chrysol. serm. 34. *Agebat mulier, vt sibi & rediret sanitas, & verecundia non periret; curabat, ne cura sua ad curantis redundaret iniuriam; prouidebat, vt redderetur sibi salus, salua reuerentia saluatoris. Tali ergo sensu mulier meritò de summitate fimbriæ peruenit totam ad deitatis summam.* In re salutis obtinendæ fœmina illa vt beneficentissimum Iesum noscebat, de eiúsque donis minimè dubitabat, sic maximè cauebat inter dona capienda nihil illi iniurium facere; suáque cupiebat recipere commoda, *salua reuerentia saluatoris.* Fœlix cuius in pectore flamma residet huius reuerentialis timoris, quem si non perdat, facilè superabit omnia, & super altissima quæque superponet. Aiebat Isaias cap. 26. *Sicut quæ concipit, cum appropinquauerit ad partum, dolens clamat in doloribus suis: sic facti sumus à facie tua Domine; concepimus, & quasi parturiuimus spiritum:* in margine ponit, *spiritum salutis.* Et qui salutis spiritus sic concipitur à facie Domini, & sic parturitur? Crediderim illum esse spiritum reuerentialis timoris, quem de facie Dei concipimus, & si legitimè nascatur in nobis, ipse erit nobis, & salutis, & gloriæ. Ait Euseb. in cat. Græca: *Similes sumus mulieri parturienti, & clamores edenti, dum laborat in lucem edere, quod in vtero conceptum est, sic enim & nos facti sumus tuo dilecto. Quandoquidem habentes intus in nostra anima vnigenitum tuum verbum, timorémque tuæ pietatis, à te in nobis seminatum, omnes labores generosè perferimus: calamitatésque, quæ nobis infliguntur, fortiter sustinemus, laborantes ne per abortum abiiciamus tuum dilectum in nobis conceptum, timorémque diuinum abs te in nobis disseminatum. Etenim viriliter tolerando à spe non decidimus, sed spiritum salutis parimus.* Nec immeritò quilibet labor suscipitur, vt timor à facie Dei in nobis dilapsus, nimirum timor reuerentialis in nobis conseruetur, de quo ad præstantissimam salutem euolabimus.

Chrysol.

Isaiæ 26.

Euseb.

Iosue cap. 24. Sin autem malum vobis videtur, vt Domino seruiatis, optio vobis datur: eligite hodie quod placet, cui seruire potissimùm debeatis: vtrùm diis, quibus seruierunt patres vestri in Mesopotamia; an diis Amorrhæorum, in quorum terra habitatis; ego autem & domus mea seruiemus Domino. Respondítque populus, & ait: Absit à nobis, vt relinquamus Dominum, &c.

§. XV.

Ea sit erga tuos institutio, qua nil rectum sperare dubites de illis.

Bonus Iosue non solùm se pro Deo staturum asserit, cadentibus Israelitis, sed & vniuersam domum suam; sic enim dicit: *Ego autem, & domus mea seruiemus Domino.* Tá de se. quàm de suis indubitanter promittit, quòd Domino seruient, etiam si vniuersi Israelitæ deficiant. Et sanè pro se id indubitanter promittat; at pro suis quo fundamento idem dicit? Vnde scire poterat, quòd sui non raperentur exemplo multitudinis? Id docebat virum optima institutio, qua sic domesticos omnes tenebat affectos, vt nihil rectum liceret dubitare de illis. Mirabar ego aliquando in Abrahamo, quòd vellet propria manu mactare Deo filium. Sed & illud maximè mirabar, quòd cum filius esset adeò robustæ ætatis, qua posset portare humeris ligna sufficientia hominem comburere, nihil cum illo agat Abrahamus de re meditata. Sed indubitanter filium à domo educit, in montem ducit, ligna secat, imponit humeris, aram struit, ignem parat; & post hæc omnia filij manus petit, illas ligaturus ad victimam; Ait enim text. Genes. 22. *Cumque ligasset Isaac filium suum,* &c. *Genes. 22.*
Et cur ante hæc certus de sacrificio omnia parabat, cum nihil de voluntate filij resciret? Si filius resistere vellet, maior erat viribus patre sene; nulláque esset seni potestas, vt illum feriret. Cur ergo antequam paret omnia, antequam viam arripiat, antequam solus cum solo, senex cum valido iuuene montem ascendat, non requirit à filio, an vellet mortem pati, & illum multis persuadeat rem tantam? Plane ea fuerat filij Abrahamidis institutio erga diuinam fidem, vt tanta fide institutum & innutritum non dubitaret diuinis assensurum. Quò spectans D. Zeno lib. 2. serm. 5. ait: *Ascenditur in montem, omni ministerio sacrificióque dispositos ductus filius gaudens, gaudente patre, patris dextera feriendus. Qui antequam veniret in montem, cum de patre quæreret, vbi esset victima, quàm disponeret immolare: securus de fide generis sui pater, filio, de quo non dubitabat, patefecit, quia se Domino postulasset, & quia ipse Domino promisisset,* &c. Expende illud: *Securus de fide generis sui:* quippè ipse Abrahamus erat primus fidelis in suo genere; pater, & auus Idololatræ fuerant in Mesopotamia; & ipse solus Abrahamus fidem colebat, in eáque instituebat & filios, & domesticos suos. Cur ergo fidem generis sui vocat, quam solus colebat Abrahamus, & in qua ipse primus instituerat filios? Equidem tanta vis est bonæ institutionis, vt cum primum appareat vnus paterfamilias in aliqua virtute instituens suos, sic tota familia, imò & totum genus credatur affectum ad illam, vt indubitanter quidquid illi conducit, possit sperari ab illis. Vix vnquam fraudata est Patrisfamilias spes de suis circa ea bona, in quibus fuerant instituti. Ruth. 1. celebris est illa Noemi, quæ cum alieno solo peregrina esset duobus filiis orbata pene ad extremam desolationem venerit. Huic tamen adeò desolatæ bona nurus ait: *Non aduerseris mihi, vt relinquam te, & abeam; quocumque ergo perrexeris, pergam; & vbi morata fueris, & ego pariter morabor; Populus tuus, populus meus; & Deus tuus, Deus meus.* Quanta hæc pietas nurus in socrum? Quàm noua, quàm rara? Quæ vnquam socrus sic nurum habuit consortem & in humanis, & in diuinis? Sed hoc fecit bona Noemi institutio, qua familiā suam formabat, vnde factum est, vt nihil illi in nunc esset contrariū. Ex quo monebat D. Ambr. lib. de Viduis: *Hoc ad subsidium, & gratiam viduarum proficit, vt ita instituant nurus suas, quo possint in hu matura habere subsidium senectutis; & quasi stipendium magisterij, mercedem quoque suæ capere disciplinæ. Etenim quia bene instituerat, bene erudierat nurum suam Ruth et deesse non poterit, quæ viduitatem socrus paternæ domui præferat.*

D. Zeno.

Ruth. 1.

D. Ambr.

praeferat. Nescit enim egere optima disciplina. Tanta est bona institutio familiae, vt vel nurus socrui parentes reddat! Vix enim possunt domestici virtutibus Patrisfamiliàs deesse: adeò, vt quae in hoc videntur, indubitanter possint sperari de domesticis. Luc. 2. videns Elizabeth Mariam Deiparam apud se, exclamabat: *Vnde hoc mihi, vt veniat ad me mater Domini mei?* Mirabar ego tantae humilitatis verba in Elizabeth ad ingressum Mariae Iesu foetae. Sed tunc caepi magis mirari, quando pene eadem verba video in ore filij eius Ioannis. Is enim Matth. 3. videns Iesum ad se venientem, aiebat: *Ego a te habeo baptizari, & tu venis ad me?* Sic quae in bona matrefamilias verba virtutis erant, reperiebantur in filio eius. Vt de illa dicat Titus Bostrorum Episcop. *Cuiusmodi verbis suo postea tempore deprompturus erat Ioannes, eiusmodi ferè hoc loco depromit mater illius Elizabeth. Vt ille enim indignum se pronuntiabat, qui Christo proximè assisteret: ita haec quoque Deiparae virginis praesentia indignam se pronuntiabat.* Respondent equidem & filiorum & totius familiae virtutibus bonorum parentum.

Luc. 2. *Matth. 3.* *Tit. Bostr.*

Iosue cap. 24. Et Iosue ad populum: Testes, inquit, vos estis, quia ipsi elegeritis vobis Dominum, vt seruiatis ei. Responderúntque: Testes. Nunc ergo, ait, auferte Deos alienos de medio vestri, & inclinate corda vestra ad Dominum Deum Israel. Dixitque populus ad Iosue: Domino Deo nostro seruiemus, & obedientes erimus praeceptis eius. Percussit ergo Iosue in die illo foedus, &c.

§. XVI.

Vt singulis diebus cura nobis sit & solicitudo, quae idola cordis abiiciat.

MVltis certum est, nulla idola tunc temporis culta fuisse ab Israelitis, vt asserebat D. August. quaest. 29. & tamen Iosue adhuc seriò monet: *Nunc ergo auferte Deos alienos de medio vestri,* &c. Et quando iam pridem omnia erant abiecta idola, nullúmque permanebat in toto populo idolum, vt censet August. Caiet & alij; cur prudentissimus vir Iosue adhuc instat; vt tunc tollantur etiam idola? An frustra dicebat oculatissimus imperator, vt tunc etiam idola tollerentur? Absit; imò illis verbis insinuabat, quae debeat esse cura singulis momentis homini fideli, nimirum vt non contentus semel abiecisse idola de medio sui, bis, & ter, & saepe ad simile scrutinium faciendum redeat pro abiiciendis idolis, ne quod absconditum lateat, vel absconditè exsurgat denuò. Nullo tempore, nullo puritatis, & sanctitatis gradu supersedendum est homini fideli ab hoc scrutinio, ab hoc examine, quo intima scrutetur, vt inde si quae appareant idola, depellat. Dominus Gen. 1. Stabiliturus vniuersum, prima die *diuisit lucem à tenebris.* Omnia confusa videns & permixta, hoc curauit, vt inter se diuiderentur; & prima, vt dixi, die tenebras à luce abire; & separatione facta contentus, statim secunda die aliam separationem est aggressus. Ait enim: *Fiat firmamentum in medio aquarum, & diuidat aquas ab aquis.* Et quod mirere magis, nullum diem inuenies, in quo aliquam separationem rerum Deus non fecerit. Et cur prima statim die non faciebat omnes separationes? Cur vbi mandauit, quòd tenebrae à luce separarentur, non simul de aliis mandauit separationibus faciendis, sed maluit illas in singulos dies differre? Praemonstrabat iam suorum oeconomiam fidelium, quorum cura, & solicitudo esset singulis diebus attendere, vt separarent ab anima errores saeculi. Aiebat Diu. Anastas. Sinaita lib. 2. Exam. *Ostendo tibi in singulis sex dierum Deum fecisse aliquam eiusmodi separationem. Primo ergo die facta est separatio aquae, & aquae. Tertio separatio terrae ab aquis. Quarto separatio luminarium inter diem, & noctem. Sexto die separatio, distinctio, & diuisio hominum, & volucrum. Quo facile admittas per omnia significari separationem Ecclesiae ab errore, & incredulitate.* Equidem separabat Deus singulis diebus aliquid ab aliquo, vt significaret Ecclesiae ab errore separationem. Vt enim Deus singulis diebus accedebat ad orbem, & rerum inibi confusionem cernens, statim faciebat diuisionem, & separationem: Sic Ecclesia Dei, sic quisque fidelium singulis diebus, imò singulis horis, pectus suum conuenire debet, & notare, si qua ibi ingeneretur confusio, si quis error exurgat, si quod emergat idolum; & statim haec separare, & abiicere à corde. Sic D. Ignatius nostrae Societatis erector singulis horis mentem suam conueniebat, & omnia intima, & externa scrutabatur, diiudicabat. Et Iob cap. 1. vbi filij Iob vacabant conuiuiis ait: *Cúmque in orbem transissent dies conuiuij, mittebat ad eos Iob, & sanctificabat illos; consurgénsque diluculo offerebat holocausta per singulos. Dicebat enim: Ne fortè peccauerint filij mei, & benedixerint Deo in cordibus suis. Sic faciebat Iob cunctis diebus.* Haec vltima verba explicant prima; non enim expectabat bonus, vt omnes dies conuiuiorum transirent; sed singulis diebus post conuiuium peractum, statim mittebat ad eos. Et quem mittebat? Ait Origen. lib. 1. in Iob: *Mittebat ad eos qui pietatem admonerent, instituiam, & iudicium terribile testificarentur.* Imò & ipse surgebat diluculò, vt pro eis offerret holocaustum. Sic bonus pater curabat, vt filij singulis diebus monitorem haberent, quo sua opera examinarent, expiarent. Quò respiciens Olymp. in cat. Graec. ait: *Id quotidie factitabat ad exactè diei expiationem mutata hostia.* Et planè S. Dorotheus aiebat Doctrin. 4. *Affirmauerunt patres communi sententia, possidere eum timorem Dei, qui mortis crebrò, & gehennae reminiscitur, quique vespere à seipso rationem exigit, quemadmodum die ambulauerit; manè similiter, quo pacto noctem transegerit.* Sic ibi.

Genes. 1. *D. Anast.* *D. Ignat.* *Iob, 1.* *Origen.* *Olymp.* *S. Doret.*

§. XVII.

Durissima est homini accusatio propria conscientiae.

DEo iurati officij nullum aliud iudicium, nullum aliud testimonium Iosue proponit, quàm proprias conscientias illorum, qui se Deo deuouent. Ait enim: *Testes vos estis, quia ipsi elegeritis vobis Dominum,* &c. Et cur ad illos confundendos, & confodiendos, si resiliant, non magis

quætis alios testes? Cur solùm committis rem eorum conscientiæ? Sanè nullum seuerius, & rigidius iudicium illis parari potuit, quàm id quod D.Ambros. ex propria conscientia prodit. Ait meritò D.Amb. lib.3.officior.cap.4. *Quæ enim pœna grauior, quam interioris vulnus conscientiæ? Quod seuerius iudicium, quàm domesticum, quo vnusquisque sibi est reus, séque ipse arguit?* A nullo seuerius, rigidiúsque iudicium surgit in hominem, quam à conscientia propria, quæ interna viscera corrodit. Hinc Gehennæ tormenta proponens Dominus Marc. 9. Marc. 9. ait: *Vbi vermis eorum non moritur*, quod desumptum est ex Isaiæ cap.60. Vocatur meritò conscientia propria vermis hominum damnatorum: vt enim lignum vermem suum habet, qui intima eius corrodit, & fructus intra viscera etiam sua gignunt vermem, quo perduntur: Sic homini rationali suus proprius vermis est, natus intimo mentis penetrali, quæ est conscientia propria, à qua indefectilibus latratibus agitatur, & morsibus corroditur. Quo, fallar, si acerbior inueniaVict.Ant. tur dolor. Pro quo aiebat Victor Antioch. in cap. 9. D. Marci: *Designatur autem hoc vermis nomine impura sceleratáque conscientia: siquidem vna hæc animam peccatricem, nulliúsque boni sibi consciam, inutilis pœnitentiæ aculeus, instar edacis vermis; continuò pungit, & rodit. Vnusquisque ergo sceleratorum sui ipsius accusator erit. Etenim dum ea secum perpendet, animóque iugiter reuoluet, quæ improbè gessit, vel inuitus se reum confiteri compelletur. Omni enim supplicio grauius est, immortalem illum vermem perpetuò auidè vorantem, dirèque corrodentem circumferre.* Sanè acerbissimè castigantur, qui traduntur morsibus propriæ conscientiæ, quæ animum corrodere nunquam cessat, nullísque carLuc.16. minibus mitescit. Luc. 16. *Homo quidam erat diues, & induebatur purpura & bysso, & epulabatur quotidie splendidè. Et erat quidam mendicus nomine Lazarus, qui iacebat ad ianuam eius vlceribus plenus*, &c. Vter horum duriorem vitam agere creditur? An qui vlceribus plenus, imò & vermibus corrosus; an qui in bysso, & purpura mensæ splendidæ accumbebat? In illo multi vermes videbantur ab vlceribus cadere; in hoc nullus vermis foris erumpebat, sed summæ deliciæ extrinsecus apparebant. At vnus qui intrinsecus versabatur in anima vermis, nimirum morsus malæ conscientiæ, hominis vitam duriorem, & miseriorem reddebat, quàm vniuersi illi vermium exercitus, qui Lazari carnes rodebant. Ex quo ait D. Chrysost. Chrysost. hom. 1. de Lazaro. *Ne mihi dixeris illum mensa sumptuosa frui, vestibus circundari sericis; sed explica mihi istius conscientiam, & videbis intus grauem peccatorum tumultum, ingentem metum, tempestatem, turbationem; videbis velut in curia mentem ad thronum conscientiæ conscendisse regalem, & tanquam iudicem sedentem, cogitationes loco carnificum adhibentem, latera conscientiæ radentem vngulis. Etenim qui committit adulterium, obambulat amarum accusatorem circumferens conscientiam. Nam & in lecto, & in mensa, & in foro, & in domo, & noctu, & interdiu, & in ipsis frequenter somniis hæc iniquitatis simulacra videt, ipsiusque Cain vitam viuit, gemens ac tremens super terram, cum nemo sciat, intus tamen ignem implicitum.* Sic Sanctus Doctor explicat duritiem vitæ, quam facit propriæ accusatio conscientiæ.

Iosue cap.24. Scripsit quoque omnia verba hæc in volumine legis, & tulit lapidem pergrandem, posuitque eum subter quercum, quæ erat in sanctuario Domini, & dixit ad omnem populum: En lapis iste erit vobis in testimonium, quòd audieritis omnia verba Domini, quæ locutus est vobis; ne forte postea negare velitis, & mentiri Domino Deo vestro. Dimisitque populum, &c.

§. XVIII.

Qui non studet veritati, aduersarium habet Iesum.

Lapis pergrandis opponitur Iudæis in testimonium aduersus illos, qui vellent Deo mentiri. Dicit namque: *En lapis iste erit vobis in testimonium, quod audieritis omnia verba Domini, quæ locutus est vobis, ne forte postea negare velitis, & mentiri Domino.* &c. Et cur lapis erigitur aduersus eos, qui relicta veritate sequerentur mendacia, & mentiri vellent? Erat lapis iste figura Iesu filij Dei, cuius est damnare veritati minimè studentes. Ait enim in præsenti quæst. 30. D. August. *Per hunc* D.August. *lapidem profectò illum significauit, qui fuit lapis offensionis non credentibus Iudæis, & petra scandali: qui cum reprobaretur ab ædificantibus, factus est in caput anguli: quem præfigurauit illa petra, de qua dicit Apostolus: Bibebant autem de spirituali consequente eos petra; petra autem erat Christus. Sic ergo & istum lapidem spiritualiter debemus accipere in testimonium Iudæis infidelibus, hoc est, mentientibus*, &c. Ostendebatur equidem in hoc lapide Christus Iesus reprobans Iudæos minimè credentes, sed relicta veritate ad vmbras & mendacia volantes. Qui enim sic depellunt veritatem, nil aliud inueniunt in Iesu, quàm testimonium damnationis, & petram scandali. Luc. 19. *Cum appropinquaret Iesus Ierusa-* Luc.19. *lem, videns ciuitatem, fleuit super illam, dicens: Quia si cognouisses & tu*, &c. Non deflet Dominus Iudæorum lasciuiam, nec auaritiam, nec crudelitates; vnam deflet eorum ignorantiam, qua non cognoscebant, nec videbant, quæ fiebant sibi ad pacem. Et cur non magis deflet eorum immania scelera, & vitia, quàm ignorantiam? In ignorantia ostendebatur animus eorum prorsus inimicus veritatis, quo solo à Iesu deberent damnari. Ait ibi D.Tho. D.Thom. in cat. ex D. Cyrill. *Non enim erant digni percipere diuinitus inspiratas scripturas, quæ narrant Christi mysterium. Quoties enim legitur Moyses, velamen obnubilat cor eorum. Et quia non sunt intuiti veritatem, indignos se fecerunt salute, quæ manat à Christo.* Non inueniunt in Christo salutem, sed damnationem, qui nolunt intueri veritatem. Hoc sit studium nostrum, hæc nostra cura, vt veritati inueniendæ instemus; vt in mendacio non simus, nisi velimus malè haberi à Christo. Aiebat Sponsa Cant. 3. *In lectulo meo per noctes quæsiui quem diligit* Cant. 3. *anima mea: quæsiui illum, & non inueni. Surgam, & circuibo ciuitatem; per vicos, & plateas quæram quem diligit anima mea, quæsiui illum, & non inueni: Inuenerunt me vigiles, qui custodiunt ciuitatem*, &c. Quærebat ipsa dilectum Iesum, & non inueniebat; sed magis ipsa inuenta est à custodibus vrbis. Et cur prius inuenta est ipsa à custodibus, quàm Iesum inueniret? Sanè qui sponsam inueniebant, mittebantur à Iesu, vt prius

illam veritatem docerent, & sic fierent custodes illius; si enim sine affectu ad veritatem procederet, non tam inueniret Iesum, quàm excidium. D. Bern. Vt dicat D. Bernard. serm. 77. *Et misi in occursum eius, qui eam enutrirent, & confirmarent in omni certitudine veritatis, hoc est, indicarent illi, certámque redderent de dilecto: quia veritas est, quam quærit, & quam verè diligit anima eius. Et re vera quis fidus, verúsve animæ amor, nisi vtique is, quo veritas adamatur? Non sum securus à securi, si absque eo inuenior.* Non Iesum, non custodes fidos inueniet, quisquis sine affectu ad veritatem procedit; sed magis inueniet securim, Ioan. 4. & extremum excidium. Aiebat Iesus Ioann. 4. *Veri adoratores adorabunt Patrem in spiritu, & veritate.* Sedul. Circa quæ Sedul. lib. 2. Pasc. cap. dicit: *Magnificè verò postquam dicit, in spiritu, adiecit, & veritate: quoniam ritum Dei gerentes veritas sequitur, alienum fallacia comitatur.* Sic ibi.

§. XIX.

In Iesu omnium virtutum, bonorúmque firmitas.

IN iurati officij erga Deum testimonium, meritò lapis erigitur, dum dicit: *En lapis iste erit vobis in testimonium, quod audierits omnia verba Domini.* Et quando in lapide figurabatur Christus iuxta August. sapienter ponitur pro testimonio religionis populi Israelitici. In Christo enim omnium virtutum, & bonorum fundamentum, & Genes. 1. firmitas consistit. Gen. 1. ait Moyses: *In principio creauit Deus cœlum, & terram* &c. Sic cœli, terræque creatio simultanea proponitur ante omnes rerum creationes & productiones; quæ postea diuisim apparebant in tempore suo. Et cur necessum fuit simul creari cœlum & terram in principio? Cur non magis aut cœli, aut terræ creatio dilata fuit; vt prius alterum crearetur, & posterius tempore alterum, vt factum fuit in cæteris rebus? Cur magis voluit hæc duo in principio simul creari? In duobus iis simul iunctis Christus significabatur, vt cœlestis simul erat & terrenus, homo & Deus; qui meritò præmitti debuit, vt in ipso vniuersitas bonorum firmaretur, sine D. Anast. quo in nihilum euanescerent. Ait D. Anast. Sinaita lib. 1. Exam. *Vt tibi ostenderet, magis quàm omnia esse necessariam Verbi incarnationem, & propter ea facta esse omnia, sine qua vana sunt, & inania, peccato effecta, inutilia, & ad nihilum redeuntia; statim ab initio, & ab ipsis proœmiis illam tibi tradit, dicens: In principio creauit Deus cœlum & terram; seu placuit, vt fieret cœlum tanquam Deus, & terra propter Iesum hominem.* Expende illa: *Sine qua vana sunt & inania, & ad nihilum redeuntia:* nisi enim homo Deus, Christus Iesus præmittatur, omnia euanescunt, & abeunt in nihilum, vt quæ in solo Iesu habent firmitudi-Ioan. 1. nem. Dicebat meritò Ioann. cap. 1. *Omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil.* Quæ D. August. verba expendens D. Aug. in soliloquiis ait: *Ad nihilum duxerunt me, quia tu es Verbum, & ego non eram tecum, per quem facta sunt omnia: sine quo factum est nihil: & ideò sine te factus sum nihil, quia est nihil, quod ad nihilum ducit: Separari ergo a Verbo, est esse sine via, sine veritate, sine vita, separari autem à Verbo, per quod facta sunt omnia, nihil aliud est, quàm deficere, & à facto transire in defectum, quia sine ipso est nihil.* Vbi Dei Verbum, Deus, homo Christus non est, omnia vergunt in nihilum; quia ipse est omnium bonorum fulcrum & sustentaculum. Si quod bonum, si quod fœlix stare debet, ne prorsus euanescat, id fundari debet in Iesu. Hinc Luc. 19. *Videns ciuitatem fleuit super illam.* Luc. 19. Nec semel, sed & bis audio Iesum flentem; ridentem nunquam. Et cur maluit Iesus flere, qui erat risus mundi? In lachrymis erat constituenda fœlicitas, & beatitudo; ideò lachrymas sibi sumpsit, vt quod lachrymarum ad fœlicitatem pertinebat, firmaretur in Christo, ne abiret in nihilum. Origen. homil. 38. in Lu-Orig. cam: *Omnes beatitudines, quas locutus est in Euangelio Iesus, suo firmat exemplo. Beati, inquit, mites. Huic simile est de se ipso: Discite à me, quia mitis sum. Beati pacifici. Et quis alius ita pacificus, vt Dominus meus Iesus, qui est pax nostra? Beati, qui persecutionem patiuntur propter iustitiam. Nemo sic persecutionem passus est, vt Dominus Iesus; Omnes igitur beatitudines in se ipso Dominus ostendit. Ad quam similitudinem, quia dixerat, beati flentes, ipse fleuit, vt huius quoque beatitudinis iaceret fundamenta.* Nisi enim sanctorum lachrymarum fundamenta iaceret Iesus, nihil in lachrymis esset, quod non euanesceret, & abiret in nihilum. Felix qui in Iesu omnia sua constituit, in eo enim vel lachrymæ æternam fœlicitatem spirant; & sine eo omnia sunt inania, & inutilia.

§. XX.

Nullius hominis opera superant leges, sub quibus viuitur: nisi vbi veri Iesu gratia aspirat.

QVàm aliud testimonium Iosue Israëlitis exhibet, ab eo quod verus Iesus præstat suis fidelibus. Iosue ait: *En lapis iste erit vobis in testimonium,* &c. Iesus autem Nathanaeli dicit Ioann. Ioann. 1. 1. *Videbitis cœlum apertum, & Angelos Dei ascendentes & descendentes supra filium hominis,* &c. Et cœlum, & Angelorum descensum proponit pro suæ diuinitatis testimonio. Et cur Iosue non cœlum, non Angelos meminit, sed lapidem vnum exhibet in testimonium Israelitis? Viuebat Iosue sub lege scripta lapidibus, quo non miror, ne supra lapides euolet. Non enim hominis opera superare solent leges, sub quibus viuit, nisi vbi aspirat gratia Iesu veri. Dicitur 1. Æsdr. 3. *Surrexit* 1. Æsd. 3. *Iosue filius Iosedech, & fratres eius Sacerdotes, & Zorobabel filius Salathiel, & fratres eius, & adificauerunt altare Dei Israel,* &c. Quod notantes multi Iudæi conabantur ostendere in hac templi reædificatione conditum fuisse à Deo nouum testamentum promissum in Prophetis. Quos sapienter refellit D. Irenæus ex ipso lapideo opere templi; nihil enim ibi nouum, nihil sublime, nihil non spectans ad veterem legem lapidibus scriptam. Vt enim sub lapidea lege adhuc viuebant, sic nihil supra lapides sapiebant; à Iesu enim solùm gratia venit, quòd nouum aliquid audeamus supra legem. Ait Irenæus l. 4. aduersus Hæres, c. 67. *Si autem aliquis Iudæis aduocationem præstans, erectionem templi, quæ facta est sub Zorobabel, dicat hoc esse nouum testamentum, cognoscat, quoniam lapideũ*

quidem templum restitutum est, tunc adhuc enim illa, quæ in lapideis tabulis facta fuerat lex, seruabatur. A Domini autem aduentu nouũ testamentũ ad pacẽ reconcilians, & viuificatrix lex in vniuersam exiuit terram, &c. Expende illa: *Quoniam lapideum templum restitutum est, tunc enim adhuc illa, quæ in lapideis tabulis facta fuerat lex, &c.* quippè quando nihil supra lapideum templum meditabantur, clarè ostendebant adhuc sub lege scripta lapideis tabulis agere. Qui enim sub legis tabulis lapideis erant, solos lapides cogitabant, quibus altare lapideum Deo construerent. Vbi Iesus venit; aspirante eius gratia, ad noua ferimur, vt supra omnes leges euolemus, de viuida lege eius

Exod. 16. viua etiam templa construentes. Hinc Exod. 16. aiebat: *Vespere comedetis carnes, & mane saturabimini panibus, scietisque quòd ego sum Dominus Deus vester. Factum est ergo vespere, & ascendit coturnix, cooperuit castra, mane quoque ros iacuit, &c.* Itaque vespertino tempore coturnix dabatur populo in esum, nimirum auis, quæ paulò leuatur à terra; mane autem dabatur manna, nimirum panis cœlestis, qui à cœlo veniebat, & in cœlum erigebat humanas mentes. Et quid portendebat

Cyril. Alex. ista ciborum differentia? Ait D. Cyril. Alex. lib. 3. in Ioan. cap. 34. *Attende, distingue singula diligentius. Nam coturnix legem quemadmodum denotabat; nunquam enim effertur volatu, sed propè terram semper hæc auis volat. Nam & disciplina legis terrestris quodammodo est, animalium oblationes, & purificationes Iudaicas continens, quibus illi non multum è terra leuabantur. Nondum enim aderat gratia. Quod ipse significauit dicens, Mane videbitis gloriam Dei, dum det vobis panes in saturitate. Sole nobis intelligibili orto, præsentis Domini gloriam intuentes, panem cœlestem, ipsum rursus Christum assequimur.* Vbi lex vigebat, quæ instar coturnicis prope terram tantùm volabat; & homines parum à terra leuabantur, & penè sola terrena cogitabant. Nec mirot, non enim affulgebat Christi gratia, quæ facit nos supra omnes leges volare, sublimiaque cœli culmina spectare. Quid nouum non audeat, & quid supra leges non quærat, qui se Christi gratia afflare

Isai. 43. sentit? Ait Isaias cap. 43. *Ne memineritis priorum, & antiqua ne intueamini; noua quoque ego*

Gill Abb. *facio.* Circa quæ Gillib. Abb. sermone 4. in Cant. *Iure noua, quæ ab antiquo currentis naturæ nequaquam conclusa sunt legibus.* Vbi enim gratia Christi affulget, ea fiunt quæ nullis legibus valeant claudi.

§. XXI.

Respectus temporales non valent homines in virtute firmare.

NOn aliud, quam lapidem proposuit Iosue in testimonium Iudæis, dicens: *En lapis iste erit vobis in testimonium*, &c. Non se ipsum, non domum suam proponit, dicens: Ego, & domus mea testabimur, siue in testimonium vobis erimus; quod dicere homines consueuerunt. Sed maluit lapidem erigere, qui solus illis vias salutis testetur. Et cur ad id solum lapidem erexit? Vt lapis ille in typo Christus erat iuxta D. Augustinus supra adductum, sic curabat bonus, ne quid aliud respicerent quàm Christum, quos in virtute firmare volebat. Nullus enim temporalis respectus potens est facere, vt homines in virtute diu firmentur. Ioan. 1. *Stabat Ioannes, & ex di-* Ioan 1.
scipulis eius duo, & respiciens Iesum ambulantem, dixit: Ecce agnus Dei. Mirandum valde est, quòd Ioannes, cuius erat viam ad Iesum parare, videns Iesum; tantum hoc commune verbum discipulis suis de illo fecerit, dicens: *Ecce agnus Dei.* Cur non magis discipulos hortatur, vt ad illum eant? Cur non discipulos conuenit, multisque illis persuadet, quàm sibi gratum, & iucundum facient, si currant ad Christum? Cur non ait, quod dicunt communiter homines suis asseclis, vt illos ad optatũ deducant, nimirum: Hoc mea maximè interest, in hoc maximo me beneficio afficietis, si ad Iesum verum Dei agnum conuoletis? Cur maluit iis relictis nudum Iesum proponere intuendum communibus verbis? An quia non sibi gratissimum, & iucundissimum esset, si sui ad Iesum irent? Absit; quin imò curabat, vt firmissimè Iesu adhærescerent, ideò abstinuit à proponendo quolibet alio temporali respectu.
Rem tractat D. Chrysostomus homil. 17. in Ioan. Chrysost.
fatus: *Quanam gratia non seorsum suis conuocatis discipulis Ioannes hæc cum ijs loquitur, sed omnibus præsentibus inquit ad eos; Ecce agnus Dei? Ne videretur id ex composito fecisse. Nam si ipsius hortatu, & tanquam gratiam ei haberent, Christum petijssent, resilijssent fortasse; nunc autem ex communi doctrina eum secuti, firmique perstiterunt discipuli; non magistri gratiam, sed propriam spectantes tantum vtilitatem.* Expende illa; *Nam si eius hortatu, & tanquam gratiam ei haberent, Christum petijssent, resilijssent fortasse*, &c. Non putabat Ioannes firmum, quod in sui gratiam discipuli irent ad Christum: & vt volebat illos sic Christo firmiter adhærere, ne timeretur, quòd resilirent; ita vnum illis ostendebat Iesum, quouis respectu temporali dimisso. Certius equidem in virtute perstat, qui nullo temporali respectu, sed solius Iesu affectu in illa tenetur. Ioann. 20. Ioan. 20.
Magdalena, & Petrus, & Ioannes venerant ad sepulchrum Domini, quod vacuum inuenerunt. Quid tunc? Ait text. *Abierunt ergo discipuli ad semetipsos. Maria autem stabat ad monumentum foris plorans.* Discipuli abeunt; Maria magis stat, & perseuerat. Et cur Maria firmiùs illic hæret? Ait Origen. ibi homil. vlt. de diuers. *Petrus, &* Origen.
Ioannes timuerunt, & ideò non steterunt: Maria autem non timebat, quia nil suspicabatur sibi superesse, quod timere deberet. Perdiderat enim magistrum suum, quem ita singulariter diligebat, vt præter ipsum nihil posset diligere, nihil posset sperare. Vide vt sepulchro sola hæret illa, quæ nullo metu, aut spe temporali agebatur, sed vnum Iesum respiciebat. Quos ducit temporalis respectus siue spei, siue metus, siue reuerentiæ; periculum est, quod resiliant à virtute incepta: in qua firmius persistet, qui omnes hos supergreditur respectus, & vnum Iesum intuetur.

Iosue cap. 24. Et post hæc mortuus est Iosue filius Nun seruus Domini centum & decem annorum: sepelieruntq; eum in finibus possessionis suæ in Thamnathsare, quæ est sita in monte Ephraim, à septentrionali parte montis Gaas. Seruiuitque

uiuitque Israël Domino cunctis diebus Iosue, & seniorum, qui longo vixerunt tempore post Iosue, & qui nouerunt omnia opera Domini, quæ fecerat in Israël. Ossa quoque Ioseph, quæ tulerant filij Israël de Ægypto, sepelierunt in Sichem: : Eleazar quoque filius Aaron mortuus est, &c.

§. XXII.

Fælix qui in morte retinet quidquid virtutis habuit in principio vitæ.

BIs, & ter nominatur Iosue in præsenti capite, & nunquam dicitur filius Nun, nisi tandem cum dicitur esse defunctus. Tunc enim ait: *Et post hæc mortuus est Iosue filius Nun*, &c. Et cur nunc postremò dicitur Nun filius? Ea erat frequentissima appellatio Iosue in principio suæ electionis. Exod. 33. *Iosue filius Nun.* & supra cap. 1. *ad Iosue filium Nun.* Cap. 2. *Iosue filius Nun*, & sæpe aliàs. Similiter in morte ea appellatio interrupta resumitur, vt ostendatur, quàm sui similis sit Iosue in principio, & in fine; & quàm illi conueniant mortuo omnes nobilitates, & virtutes, quæ illum comitabantur à principio vitæ. Quæ fœlicitas proculdubio conuenit magnis, & fœlicissimis viris. Matth. 27. post crucifixum Dominum: *Venit quidam homo diues ab Arimathia, nomine Ioseph, qui & ipse discipulus erat Iesu. Hic accessit ad Pilatum, & petijt corpus Iesu.* &c. Et cur necessum fuit notari nomen huius viri, qui corpus Iesu sepeliuit? Crediderim ideò & nomen Ioseph, & petræ spelæum denotari in sepulchro Domini, vt ostenderetur, quam sibi responderent mors, & saluatoris exortus. Nihil enim in prima natiuitate ex Maria assumpsit, cui simile non exhiberet in morte. Ait D. Epiphan. orat. de Iesu sepult. Qui autem geminus exortus in Christum conueniat, audi, & ob rei miraculum plaude. Qui Christi Mariæ generationem nuntiabat, Angelus erat: Angelus rursum erat, qui Magdalenæ eiusdem ex sepulchro regenerationem nuntiabat. Noctu Christus in Bethlehem nascitur, noctu in Sion ex mortuis renascitur. Spelæum saxeum erat, vbi Christus nascebatur: specus æquè saxea erat, vbi ex mortuis renatus est. *Fasciæ illius exortum susceperunt, & hic quoque fasciæ, quibus inuolueretur, non defuere. Myrrham suscepit natus: myrrham rursus, & aloë suscepit in sepulchrum illatus. Ibi adfuit Ioseph Mariæ maritus, hic etiam Ioseph ab Arimathia desideratus non fuit. Partus, in Bethlehem editus, in præsepi depositus est; in sepulchro itidem ac in quodam præsepio collocatus Christus est.* Nihil prætermitti passus est Iesus ex iis, quibus eius splenduerunt cunabula, quæ etiam in sepulchro non rutilarent. Vtrobique enim Angeli, Maria, Spelæum saxeum, myrrha, Ioseph: vt iam inde ostendatur, quàm fœlix sit Christianus, cui nec in morte deficiunt virtutes, inter quas fuit natus, alitus, & educatus; sed magis ad sepulchrum vsque illum comitantur.

Exod. 33. — Matth. 27. — D. Epiph.

Huc trahe dicta tom. 1. de Christo figurato, pag. 316.

§. XXIII.

Fælix ille discessus, qui nulli est calamitosi luctus.

VIdeo morientem Iosue, & nullum audit in tanti viri interitu luctum. Dicit enim: *Mortuus est Iosue filius Nun: : sepelieruntque eum in finibus possessionis suæ.* Nulla ibi memoria luctus. Non ipse, qui moriebatur, lugebat filiorum orbitatem, aut imminentia pericula: non filij fuerunt, qui patris euigilarent ad sepulchrum; nullus alius dicitur mortem flere tanti viri. Nec parum crediderim ad eius fœlicitatem pertinuisse, quòd eius discessus nulli fuisset calamitosi luctus. Ruinam per diluuium illatam memorans Genes. 7. ait: *Consumptaque est omnis caro, quæ mouebatur super terram: : Vniuersi homines, & cuncta, in quibus spiraculum vitæ est.* Quæ meditati non pauci hæretici Deum crudelitatis insimulabant, vt qui sic in vniuersos homines iratus fuerit, quos omnes simul perderet. Solent enim Principes magis parcere multitudini; cur Deus maluit vniuersos perdere? Acutior, & fidelior August. in hac diuina seueritate rationem etiam pietatis inuenit: quia pereuntibus cunctis, nulli calamitosi luctus materies maneret. Ait enim lib. 1. contra Aduersar. legis & Prophet. cap. 21. *Quid autem interest morituris cunctis, quantum ad mortem attinet corporis vtrum singulatim, an simul omnes pariterque moriantur: nisi quod cum singuli moriuntur, & omnes mortem, & omnes de morte patiuntur dolorem; cum autem simul vniuersos rapit vnus interitus, saltem nemini relinquitur luctus?* Expende hæc: *Saltem nemini relinquitur luctus*; quasi hoc ad aliqualem fœlicitatem referat D. August. in communi omnium excidio, quòd nemini relinquatur luctus, quòd in nullo corde maneat calamitatis vestigium. Et quidem nunquam non æstimatur quis fœliciter occumbere, quando nullorum angitur orbitate, desolatione, ac periculis. De gloriosissima Machabæorum matre dicitur 2. Machab. 7. *Nouissimè autem post filios, & mater consumpta est.* Et cur ipsa nouissimè? Eo curabant carnifices maiorem illi dolorem incutere; at Deus ad maiorem eius quietem, & fœlicitatem id prouidebat, vt tunc temporis occumberet, quando nullam orbitatem, aut luctum, aut periculum suis relinqueret. Ait D. Chrysost. hom. de Machab. *Ergo callidus omnis malitiæ machinator diabolus vltimam eam duxit ad certamen, ea causa, qua supra exposui, vt virtute eius fracta in spectaculo filiorum per tormenta morientium debilitatâ, facilè postea debellaret afflictam. Sed per orbitates suas non fracta est, sed fortior facta est. Non enim iam reliquerat sibi pro quibus angeretur, vel quibus timeret, ne forte infirmitate fraudarentur corona.* Faciebat hoc maximè ad plenam requiem, & fœlicitatem tantæ Heroinæ, vt tunc decederet, quando nullum suis relinqueret luctuosum periculum. Quam fœlicitatem suis parentibus attribuit Nazianzen. orat. 10. in morte fratris, aiens: *Omnes fœlicitatis numeros explenerunt, excepta hac postrema, siue probatione, siue dispensatione: hoc est, meo quidem iudicio, vt præmisso consilio, cui propter ætatis lubricum magis timendum erat, ita iam ipsi securo*

Genes. 7. — August. — 2. Machab. 7. — D. Chrys. — Nazian.

securo animo vitam claudant, & cum vniuersa domo ad superna transferantur. Proh fœlicitas hominum nullam relinquentium orbitatem.

§. XXIV.

Præsentia Iesu efficacissima, vt homines in bonum trahat.

NOn parum profuit Israëlitis Iosue præsentia, de quo dicit: *Seruiuit Israel Domino cunctis diebus Iosue*, &c. Dum Iosue aderat, nullum idolū in Israële præualuit, nulla vexatio illos ad idololatriam traxit. Nec miror, ibi enim exprimebatur, quid veri Iesu præsentia valeat, vt homines in bonum trahat. Ioan. 21. aderat Iesus Petro, cui dixit: *Simon Ioannis, diligis me plus his? Dicit: etiam Domine, tu scis, quia amo te. Dicit ei: Pasce agnos meos. Dicit ei iterum: Simon Ioannis diligis me? At ille; etiam Domine, tu scis, quia amo te. Dicit ei iterum: Pasce agnos meos. Dicit ei tertio: Simon Ioannis amas me?* Et semel, & bis, & ter Dominus exagitat Petrum, nec desistit, donec ille ternò profiteatur amorem suum. Et cur vsque ad tertiam amoris ostensionem perseuerauit? Ostendebat Iesus suæ diuinissimæ præsentiæ efficaciam, quæ in trahendis hominibus ad bonum à nullo malo posset superari. Beda ibi fatur: *Redditur negationi trinæ confessio, ne minus amori lingua seruiat, quàm timori: & plus vocis elicuisse videatur mors imminens, quam vita præsens.* Iudæorum gladij ob oculos Petri versantes hominem in trinam negationem traxerant: quibus suam præsentiam opponens Iesus clarè ostendit à nullo superari in trahendis hominibus ad gratiam. Sint licet hîc eculei, rotæ, pressuræ, & vniuersa tormenta à tyrannis excogitata, vt homines in negationem fidei trahant; dum aliunde præsentia Iesu adsit, proculdubio non plus eliciet vocis *mors imminens, quàm vita præsens.* Super omnia enim efficax est præsentia Iesu, vt homines ad se alliciat. Ioan. 11. De Martha excipiente Iesum in domo sua: *Et cum hæc dixisset, abijt, & vocauit Mariam sororem suam silentio, dicens: Magister adest, & vocat te.* Et sanè in tota illius capitis historia non apparet, quòd Iesus vocasset Mariam; vnde ergo Martha dixit, quod illam vocaret? Expende, quod præmittat, nimirum: *Magister adest*: vbi enim Iesus præsens ostendebatur, ibi intelligebatur vocatio efficacissima, quæ traheret ad se Mariam. D. Thom. in cat. ex Theophylacto ait: *Ipsam Christi præsentiam vocationem reputauit.* Et meritò Christi præsentia intelligitur esse vocatio, & tractio; eò enim solùm quòd præsens est, humana corda ad se rapit. Parum dixi, quòd humana corda rapiat, quia vel rebelles spiritus maximè afficit. Matth. 4. dum Iesus esset in deserto: *Accedens tentator dixit ei: Si filius Dei es, dic vt lapides isti panes fiant*, &c. Et sæpe mirabar tentationis leuitatem, quæ famelico homini proponebat lapides; cur non vehementius aliquod allectiuum illi proponit? Cur tam leuiter odoritur athletam maximum? Cur non magis proponit paradisi poma iam nota in hominibus deturbandis? Ait D. Maxim. hom. 1. in præsenti: *Errabundus, & anceps tentator mollia, suspensáque tentamenta rimatur: quia licet carnalis viri speciem contemplaretur in Christo, præsentiâ tamen diuinitatis eius concitatus suspicabatur, eum plus esse, quam hominem.* Expende illud: *Præsentiâ diuinitatis eius concitatus*, &c. Vel enim diuinissima Iesu præsentia in adeò rebelli creatura moderationem instillabat, quâ mollesceret aliquantulum. Vt videant, qui Iesum in Eucharistia præsentem habent, quanta bona inde possint sperare.

Ioan. 21.

Beda.

Ioan. 11.

D. Thom.

Matth. 4.

D. Max.

§. XXV.

Mortis meditatio vtilissima homini.

VIde quot sepulchris erectis claudat textus cantatissimi iudicis historiam, quippè ait: *Mortuus est Iosue: sepelierunt eum in finibus possessionis suæ: Ossa quoque Ioseph sepelierunt: Eleazar quoque filius Aarō mortuus est*, &c. Quot verba pro fine seu coronide ponuntur historiæ, tot mortui, tot sepulchra proponuntur. Nec immeritò, quando meditatio mortis nunquam non censetur homini vtilissima. Mirabar Ionam à Deo fugientem, ne iret Niniue, & in mare iactatum, & à pisce absorptum, & tandem in illo litore euomitum, ex quo breui posset Niniue peruenire. Vix enim à ventre piscis exierat, & statim audit ex Domino, cap. 3. *Surge, & vade in Niniue*, &c. Et quomodo qui fugiebat Niniuem, post tot casus, post iactatum in mare, post voratum à pisce, tandem ad Niniue appulit litora? Erat illi piscis venter sepulchrum, cuius meditatio tam efficax est, vt hominem in debitam viam reducat. Quò spectans D. Zeno aiebat lib. 1. serm. 10. inquiens: *Ceto inhianti miserabiliùs Ionas sepelitur; & tamen litus, quò tendit, inuenit, antequam videat; fœlix magis sepulchro, quam naui.* In naui Deum fugiebat, & ciuitatem Niniue; vbi autem in ventre Ceti sepelitur de sepulchri beneficio, quod debebat attigit litus. Sic fœliciorem viam à sepulchro, quàm à naui arripuit. Nunquam enim meditatio mortis fœlicius non dirigit homines in viam salutis. Hinc reuertenti prodigo filio ad patrem pater occurrit Luc. 15. *& cecidit super collum eius, &c.* Et cur infirmi filij pater maluit grauare ceruicem, cadens super collum eius? Vt vidit pater filium venientem, voluit illi præstare indicem securissimæ viæ ad salutem, & ideò eius grauat ceruicem, vt curuato collo versus terram, puluerem videat in quem est desiturus. Quasi à nullo fœlicius posset dirigi in viam, quàm à mortis puluere. Ait Ruper. lib. 8. de Spiritu Sancto. cap. 10. *Non vanè dicere potest; quod cecidit pater super collum eius, & pondere suo confregit ceruicem cordis eius, vt fixis oculis terram aspiciat, commemorans sibimet, quia puluis est, & in puluerem reuersurus.* Hoc studet diuinus pater in filiis, quos dirigit in viā salutis, vt præ oculis habeant suæ mortalitatis puluerem. A mortis enim memoria efficacissimus venit ad rectam viam fœliciter sequendam stimulus. Hinc post diluuium superatum, in quo vniuersos homines submersos viderat, commendat Noëmi fœlicissimum cursum D. Bas. Sel. orat. 5. inquiens: *O Noe mi hominum progenitor Adamo anteferende! O imaginis Dei firmior assertator; O qui finis, vnàque principium naturæ fuisti! O faustum humanitatis crisi...!* Adamo præstantior, & fœlicior, & obseruantior prædicatur, & vnde Adamum superauit in fœlicitate, in conseruatione

D. Zeno.

Luc. 15.

Ruper.

Basil. Sel.

tatione diuinæ imaginis? Exprimant id illa verba: *O qui finis, vnáque principium naturæ fuisti! O faustum humanitatis confine!* Quippe Adamus existebat humanæ naturæ principium, non existebat aliorum finis; nullos ante se mortuos videbat. At Noëmus sic extitit principium humani generis, vt etiam finis existeret, videns vniuersos ante se homines diluuio ablatos, sicque mortuorum, viuorúmque confinis erat, vnde fœliciorem cursum putatur à Basilio habuisse, quàm Adamus. Nec miror, morte enim ob oculos posita, facillimè abiiciuntur tentamenta deliciarum. Sic 2.Regum 23. strenui Dauidis milites se se morti obiicientes aquam de cisterna Bethlehemitica compararunt, quam sitienti, concupientique Regi obtulerunt, qui effudit illam, *& libauit eam Domino.* Cur non magis bibit adeò concupitam aquam? Considerauit periculum militum, vt sese mortis discrimini dederant, &, dum mortem meditatur, totas expuit delicias in aqua illas excogitatas. Ait D. Ambrosius in Apolog. cap.7. *Aqua tot virorum quæsita sanguine suauitatem bibendi habere non poterat, quia propositæ mortis horrore constaret.* Heu humanæ deliciæ quàm insipidæ, quàm abiiciendæ apparent, vbi horrorem mortis meditamur!

2.Reg.23.

D.Ambr.

§. XXVI.

Virginitati addictus est principatus.

IOsue mors & sepultura non otiosè significatur à textu, dum dicit: *Sepelierunt eum in Thamnathsare,* &c. Est enim Thamnath Sareth idem, ac perfectus principatus; sed cur notatur Iosue in perfecto requiescens principatu, nisi quia floruit virginitate? Principatus enim, qui in cæteris morte euanet, in virginibus semper claret. Quò spectans D.Hieron.lib.1.in Iouinianum ait: *Ostende mihi Iesum Naue, vel vxorem habuisse, vel filios; & si potueris, victum me esse fatebor. Et certè pulcherrimum terræ Iudææ in partitione accepit locum. Sepelitur autem in Thamnath Sareth, id est, in perfectissimo principatu.* Est equidem vel in morte perfectissimus principatus iis, qui ob amorem virginitatis nuptiis renuntiarunt. Apocal. 12. de ingenti exercitu virorum regali Dei nomine coronatorum ait: *Hi sunt, qui cum mulieribus non sunt coinquinati, Virgines enim sunt. Hi sequuntur Agnum, quocumque ierit.* Quid est, *Quocumque ierit?* D. Aldelmus de Virgin. cap.3. solum intelligit cœleste Regni spatium, ne virginitas extra Regnum, & principatum vel pedem mittere videatur. Ait enim: *Cæteri fideles audituri. Illi modulaturi sunt carmina, & cum Agno pariter per augustam æthralis Regni gloriam gradituri.* Cum audis Virgines sequi Agnum, nihil extra cœlestem cogites principatum; sequentur sanè Agnum, quocunque ierit, sed intra Regni cœlestis tramitem. Semper enim Regnum, & principatus sanctè defunctos Virgines comitatur. Et quando Virginitas sine Regno? Assuerus Rex Æsther, cap.2. post repudiatam Vasthi, puellas Virgines sibi iussit comparare, ex quibus eligeret, quæ mereretur secum regnare. Ait enim textus: *Cúmque percrebuisset Regis imperium, & iuxta mandatum illius multæ pulchræ virgines adducerentur Susan, & Egeo traderentur Eunucho, Æsther*

D.Hieron.

Apoc.12.

D. Ald.

Æsther 2.

quoque inter cæteras puellas ei tradita est, vt seruaretur in numero fœminarum. Quæ placuit, &c. Non ait, quòd multæ puellæ pulchræ, & speciosæ adducerentur, sed dissimulata pulchritudine virginitas commendabatur earum, quæ ad Regnum vocabantur. Et quando non tam pulchræ, quàm virgines quærebantur, vnde Æsther præ cæteris placuit? Crediderim adeò euidenter in omnibus etiam externis se virginem ostendisse Æstherem, vt inde in Regnum deberet quàm primum coaptari. Ait D.Isidor.Hispalens. lib de vita & morte Sanct. vet. Testam. cap.63. *Æsther regina filia fratris Mardochei de stirpe Benjamin, captiua de Ierusalem in vrbem Susan translata, atque adspectu formæ, & perspicua virginitatis excellentia Regi Persarum connubiis copulata.* Expende illud: *Perspicua virginitatis excellentia,* &c. vt virgines videant, qua virginitate in consortium diuini principatus se parent; non quippe virginitate, quæ abdita intra solam conscientiam est; sed illâ, quæ perspicua, & manifesta est. Vt taliter se gerat virgo in gestu, in habitu, in verbis, in factis, vt perspicuam, & claram faciat suam virginitatem. Quæ talis est, non carebit cœlesti principatu, sed summo Regi cœlorum copulabitur.

D.Isidor.

§. Vlt.

Præstantes virtute viri etiam post abscessum salutares suis sunt.

NOn immeritò textus in defuncti Iosue elogio meminit seniores, qui post eum continuerunt populos in religione, ait enim: *Seruiuit Israël Domino cunctis diebus Iosue, & seniorum, qui longo vixerunt tempore post Iosue.* Et quid ad Iosue, quod populus etiam tempore seniorum illorum post illum viuentium in pietate perseueret? Videbantur in senioribus illis virtutes Iosue, qui vt illius coætanei fuerant, & laterones, sic de eius habitu habebant, quo populum in religione continerent. In illis enim reliquerat Iosue suarum virtutum testimonia, quæ etiam defunctus iugi sui memoria promouebat; præstantes enim virtute viri, etiam dum abscedunt, multa virtutum incentiua in suos solent compluere. Cum vetus noster Iesus abscedebat à nobis, & ascendebat in cœlum, Apostoli intuebantur ascendentem. Interea ait textus Actor. 1. *Nubes suscepit eum ab oculis eorum.* Et cur sub nube sese Dominus abdidit, cum à suis abscedebat? Ait D. Augustinus homil.7. de Ascens. *Apparuit nubes: intrauit in eam, qui educit nubes ab extremo terræ, vt oblectaret oculos eorum nubis amœnitas, & irroraret eos ascendentis de cœlo suauitas ne sola desiderantium inanis remaneret anxietas.* Nubes erat, quæ ascendentis Iesu abscondebat aspectum, vt Iesu suauitas etiam cum absconditur, cum abscedit, irroraret suos, multisque virtutum incentiuis illos compluerer. Id enim proprium est omnium præstantium virtutibus virorum, qui vel post abscessum suum non cessant multa ad virtutem pertinentia compluere super eos, quos dilexerunt. Illos mirabatur Isaias, cap.60. quando dicebat: *Qui sunt isti, qui vt nubes volant?* Videbat profectò multos ab hoc sæculo euolare ad cœlestia; pernicique volatu se eripere temporalibus, & inferre æternis. Quos in volatu suo non absimiles esse nubibus cernebat.

Actor.1.

Isai. 60.

Et

Et in quo nubibus similes apparebant, nisi in eo quòd euolantes, & abscedentes, simul cœlestibus gratiis suos compluebant? Ex quo monebat D. Ambrosius lib. de fuga sæculi, cap. 9. *Sic igitur volate, vt dicatur de vobis: Qui sunt isti, qui vt nubes volant? Ut nebulæ vestræ rorent iustitiam.* Et quidem nebulæ; quæ sanctorum dies obnubilant, illósque eripiunt ab oculis viuentium, non sterilem faciunt terram, sed illam virtutibus irrorant cœlestibus. Crede mihi, non arescet, etiam si tibi nubes eripere videantur Iesum, iustitiæ Solem; quæ enim nubes Iesum tenent, non cessabunt compluere super suos, eaque nos suauitate perfundere, qua fœcundi, & fructiferi exultemus, vt videamus diem eius. De cuius rore spero, qui adhuc restant in eius figuris fructus, cumulatissimè metere.

Cui honor, & imperium in sæcula.

* * *

Laus Deo, Virginique Matri, & Parenti meo Ignatio.

INDEX

INDEX LOCORVM
SACRÆ SCRIPTVRÆ.

35 Dede

Ex Exodo.

Ex

Ex 2. Regum.

Ex 3. Regum.

Ex 4. Regum.

Propter

Ex Prouerbijs.

Ex Ecclesiaste.

Eleuatæ

Ex Jeremia.

38 Audiuit

Nouum Testamentum.

Ex Matth.

Ex Marco.

Ex Luca.

Ex Ioanne.

INDEX

INDEX

Rerum præcipuarum & notabiliorum, quæ in hoc Tomo discutiuntur.

NVMERVS PAGINAM INDICAT.

A

B

A Iesu

Semper

L

M

R

Regno

S

Teme

F I N I S.

1-6-2-